Colecția
Dicționare
Enciclopedii

DICȚIONAR PRACTIC AL LIMBII ROMÂNE

EDITURA FLOAREA DARURILOR

ELENA CIOBANU, MAGDALENA POPESCU
MARIA PĂUN, ZIZI ȘTEFĂNESCU-GOANGA

DICȚIONAR PRACTIC
al
LIMBII ROMÂNE

Explicativ, etimologic, frazeologic și enciclopedic

Cu o listă de simboluri și abrevieri

Premiul III
Pentru rezultate deosebite
obținute în anul școlar 1999/2000
Felicitări
dirigintei

Editura „FLOAREA DARURILOR"
București

15-VI-2000

Coperta de:
ADRIAN C. IONESCU

Consilier editorial:
STANCU ILIN

În Editura „FLOAREA DARURILOR“ au apărut:

Susan Glaspell	**Dreptul la dragoste**
I.L. Caragiale	**Kir Ianulea**
M. Eminescu	**Finul lui Dumnezeu**
M. Eminescu	**Luceafărul**
M. Eminescu	**Sărmanul Dionis**
M. Eminescu	**Icoane vechi şi icoane nouă**
Gion de Crap Sais	**Misterul din Palasecca**
Fraţii Grimm	**Hänsel şi Gretel**
V. Voiculescu	**Lostriţa. Căprioara din vis**
Flora Şuteu, Elisabeta Şoşa	**Ortografia limbii române**
Ion Creangă	**Ivan Turbincă**
Ion Creangă	**Amintiri din copilărie. Poveşti, povestiri**
Gion Deplazes	**Destine**
N. Filimon	**Roman Năzdrăvan**
Al. Odobescu	**Basme mitologice**
H. Ch. Andersen	**Crăiasa Zăpezii**
Charles Perrault	**Scufiţa roşie**
B. Delavrancea	**Palatul de cleştar**
I. Slavici	**Doi feţi cu stea în frunte**
C. Rădulescu-Motru	**Revizuiri şi adăugiri (vol. I-II)**
P. Ţugui	**Amurgul demiurgilor**
T. Maiorescu	**Critice**
Fl. Popescu	**Dicţionar de literatură universală pentru elevi**
V. Eftimiu	**Păunaşul Codrilor**
L. Frank Baum	**Vrăjitorul din Oz**
C. Petrescu	**Fram, ursul polar**
Fl. Mihăilescu	**Extemporale critice pentru liceu şi facultate**
Colectiv	**Dicţionar explicativ şi enciclopedic al limbii române**
Colectiv	**Dicţionar practic al limbii române**

ISBN 973-96678-8-0

© Toate drepturile sunt rezervate
Editurii „FLOAREA DARURILOR“

Scanned with OKEN Scanner

PREFAŢĂ

Explozia informaţională, schimburile internaţionale şi deschiderea către cultura universală reclamă în zilele noastre prezenţa dicţionarelor în fiecare casă. Nu numai nevoia de a cunoaşte termenii noi, care pătrund acum în vorbire şi scris cu mai multă uşurinţă decât în trecut, ci şi înţelegerea corectă a cuvintelor uzuale, moştenite sau intrate în limbă de secole, care-şi îmbogăţesc necontenit paleta semantică, implică folosirea unui dicţionar.

Întrucât marile dicţionare academice sunt mai greu de consultat de către publicul larg fiind, din păcate, epuizate de mult din librării, am considerat oportună alcătuirea unui dicţionar practic al limbii române, la îndemâna tuturor, care să prezinte cu o tehnică simplă şi într-un spaţiu restrâns cât mai multă informaţie lexicografică: un corpus lexical relativ bogat (peste 10 000 de cuvinte), cu indicaţii etimologice, explicaţii gramaticale sumare şi cu o descriere adecvată a sensurilor fundamentale, uzuale şi figurate şi a frazeologiei. Aceasta din urmă este necesară mai ales în cazul cuvintelor vechi, care în îmbinări, locuţiuni şi expresii au adesea sensuri diferite de cele din limba comună.

Deci fără a neglija noutăţile în materie, ne-am străduit să înfăţişăm vocabularul limbii române într-un mod cât mai echilibrat, acordând spaţiul cuvenit tuturor straturilor lexicale, privite din punct de vedere cronologic. În acest mod, cititorul va putea să-şi facă o imagine cât mai fidelă cu privire la limba lui maternă.

Desigur, descrierea noastră a pus accentul pe ceea ce este viabil şi general. Am limitat prezentarea arhaismelor, regionalismelor, a cuvintelor populare şi a termenilor tehnici de specialitate, dând prioritate celor care au pătruns în literatura beletristică. În cazul cuvintelor sau al sensurilor din terminologiile de specialitate am reţinut pe acelea cu o arie relativ mai largă de răspândire. Am renunţat, de asemenea, la numeroase cuvinte „formate" (derivate, compuse etc.) cu o structură şi un sens inteligibile.

Cititorul va găsi, la ordinea alfabetică, principalele prefixe şi elemente de compunere din limba română. Pe lângă interesul pur lexicografic, prezentarea lor ajută celor care scriu sau vor scrie cu ortografia actuală, întrucât în interiorul cuvintelor formate cu acest

Scanned with OKEN Scanner

tip de afixe sau de elemente de compunere se păstrează scrierea cu *î* la începutul cuvântului bază: *autoîncărcător* şi nu *autoâncărcător*.

Dicţionarul practic al limbii române este, prin corpusul prezentat, o lucrare lexicografică de întindere medie, între marile dicţionare academice şi micile dicţionare ale limbii române apărute în ultima vreme.

Concepând acest dicţionar ca pe un instrument de lucru şi de informare la îndemâna tuturor, am considerat de mare utilitate elaborarea a două anexe: o succintă parte enciclopedică de nume proprii, conţinând pe lângă explicaţia propriu–zisă şi modul de pronunţare corectă a unor nume străine, într–un sistem cât mai accesibil, şi o listă de simboluri şi abrevieri actualizată.

Autorii dicţionarului de faţă, lingvişti şi lexicografi cu o experienţă îndelungată, şi–au dus munca la bun sfârşit, graţie cunoaşterii şi aprofundării principalelor opere lexicografice ale limbii române, la unele dintre ele figurând în calitate de coautori.

În orice demers de tipul acesta este însă mereu loc pentru completări, îndreptări sau adăugiri. Sugestiile şi observaţiile specialiştilor, cât şi ale celor care vor consulta dicţionarul nostru, vor fi deci bine venite şi de un real folos.

Magdalena Popescu–Marin

Scanned with OKEN Scanner

ÎNDRUMĂRI PENTRU FOLOSIREA DICŢIONARULUI

Cuvintele figurează în ordine alfabetică, în conformitate cu ortografia actuală (cu *â*).

Omonimele sunt diferenţiate printr–un număr la umăr: *bancă*[1], *bancă*[2].

Etimologia cuvintelor a fost scrisă ca în limba de origine, în cazul limbilor care folosesc alfabetul latin. Pentru limbile care se scriu în alt alfabet (grec, chirilic etc.) am utilizat transcrierea adoptată în DEX (*Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, 1975).

Când etimonul este precedat de un * (asterisc), înseamnă că el nu a fost atestat în forma prezentată, ci că a fost reconstituit de specialişti. Trimiterile la cuvinte precedate de *cf.* arată o posibilă apropiere (sau influenţă) între acestea şi cuvântul–titlu din dicţionar.

Am indicat pronunţarea numai în cazul cuvintelor incomplet adaptate la limba noastră.

Fiecare cuvânt–titlu este însoţit de o sumară indicaţie gramaticală (partea de vorbire la toate, genul doar la substantive şi conjugarea la verbe).

La cuvintele cu mai multe valori gramaticale, partea de vorbire figurează în dreptul fiecărui sens (1. Adj., 2. S. m. etc.); la cuvintele foarte bogate în sensuri am dat uneori indicaţia gramaticală după cifra romană.

Sensurile sunt numerotate cu cifre arabe, frazeologia fiind oglindită în cadrul ultimei cifre. În cazuri mai rare, sensurile pot fi precedate şi de anumite indicaţii stilistice (Pop., Fig., Chim., Mat. etc.). Cifra îngroşată din paranteză trimite la numărul sensului de la cuvântul pe lângă care stă.

La partea enciclopedică am optat în general pentru o transcriere cât mai simplă şi mai accesibilă cititorului.

Numele proprii ale limbilor străine sunt redate în general în forma originală, sau, după caz, într–o formă consacrată în limba română. Cele cu alfabet nelatin au fost transpuse în alfabet latin.

Pentru pronunţarea numelor proprii din alte limbi decât româna, s–au folosit în majoritatea cazurilor semnele grafice ale limbii române, excepţie făcând următoarele sunete:

ö = redă un sunet între o şi e

ü = redă un sunet între i şi u

θ = redă un sunet pronunţat cu limba între dinţi (un fel de dz şi ts)

$\tilde{n}$ = sunet nazal aproape de pronunţarea lui n din *creion*

r = redă un sunet al unui r abia articulat, foarte slab.

Scanned with OKEN Scanner

LISTA ABREVIERILOR DIN DICŢIONAR

abr. = abreviat, abreviere
adj. = adjectiv
adv. = adverb
alb. = limba albaneză
art. = articulat
bg. = limba bulgară
c. = circa
cf. = confer
chim. = chimie
ebr. = limba ebraică
electron. = electronică
engl. = limba engleză
et. nec. = etimologie necunoscută
f. = feminin
fam. = familiar
fig. = figurat
fiz. = fizică
fr. = limba franceză
G. = golful
germ. = limba germană
gr. = limba greacă (veche)
gram. = gramatică
impr. = impropriu
inform. = informatică
interj. = interjecţie
invar. = invariabil
ir. = ironic
it. = limba italiană
înv. = învechit
jud. = judeţ
lat. = limba latină
lat. med. = limba latină medievală
lingv. = lingvistică
lit. = literar
log. = logică
m. = masculin
magh. = limba maghiară
mat. = matematică
metr. = metrologie
muz. = muzică
n. = neutru
nehot. = nehotărât
ngr. = limba neogreacă
n. pr. = nume propriu
num. = numeral
Oc. = oceanul
peior. = peiorativ
pl. = plural
pol. = limba poloneză
pop. = popular
pr. = pronunţat
pron. = pronume
rel. = religie
reg. = regional
rus. = limba rusă
scr. = limba sârbă, croată
sec. = secolul
s. = substantiv
sg. = singular
sl. = limba slavă (veche)
sp. = limba spaniolă
s. pr. = substantiv propriu
tăt. = limba tătară
tc. = limba turcă
ucr. = limba ucraineană
v. = vezi
vb. = verb

Scanned with OKEN Scanner

LISTA DE CUVINTE

A

A– (fr. *a–*) Prefix mai ales cu rol privativ: *adogmatic, amoral* etc.

ABAJÚR s. n. (fr. *abat–jour*) Dispozitiv care dirijează razele unei lămpi.

ABANDONÁ vb. I (fr. *abandonner*) A părăsi pe cineva sau ceva; a renunţa la ceva.

ABANÓS s. m. (tc. *abanoz*) Lemn de culoare neagră, dur şi greu, al unor arbori exotici; eben.

ABÁTE[1] s. m. (it. *ab[b]ate*) Superiorul unei mănăstiri catolice; titlu onorific acordat unui preot catolic.

ABÁTE[2] vb. III (lat. *abbattere*, fr. *abattre*). **1.** A (se) îndepărta de la un drum, de la o direcţie etc.; (fig.) de la o conduită, de la o lege etc. **2.** A se opri în treacăt undeva. **3.** (Despre fenomene naturale, calamităţi) A veni pe neaşteptate şi cu putere. **4.** A i se năzări, a–i veni o idee; a întrista, a descuraja. **5.** A doborî.

ABATÓR s. n. (fr. *abattoir*) Clădire special amenajată unde se taie animalele destinate consumului.

ABCÉS s. n. (fr. *abcès*) Colectare de puroi în ţesuturi.

ABDICÁ vb. I (fr. *abdiquer*, lat. *abdicare*) A renunţa la tron; (fig.) a renunţa la ceva, a ceda.

ABDOMÉN s. n. (fr., lat. *abdomen*) Pântece, burtă.

ABERÁŢIE s. f. (fr. *aberration*, lat. *aberratio*) **1.** Abatere de la normal. **2.** Defecţiune a unui sistem optic constând în imagini neclare, deformate etc. **3.** Absurditate.

ABÍL, –Ă adj. (fr. *habile*, lat. *habilis*) Îndemânatic, iscusit, priceput; şmecher, descurcăreţ.

ABILITÁ vb. I (germ. *habilitieren*) A califica o persoană pentru un post universitar.

ABÍS s. n. (fr. *abysse*, lat. *abyssus*) Prăpastie.

ABJÉCT, –Ă adj. (fr. *abject*, lat. *abjectus*) Demn de dispreţ, josnic, netrebnic, ticălos.

ABJUDECÁ vb. I (lat. *abjudicare*) A anula, a suspenda (un drept, un titlu) printr–o decizie judecătorească.

ABJURÁ vb. I (fr. *abjurer*, lat. *abjurare*) A nega public o doctrină sau o credinţă religioasă.

ABNEGÁ vb. I (lat. *abnegare*) A tăgădui, a nega, a renunţa la cineva sau ceva.

ABOLÍ vb. IV (fr. *abolir*, lat. *abolere*) A desfiinţa o instituţie, a anula oficial o lege, a înlătura o pedeapsă.

ABOMINÁBIL, –Ă adj. (fr. *abominable*, lat. *abominabilis*) Înfiorător, dezgustător.

ABONÁ vb. I (fr. *abonner*) **1.** A–şi face un abonament la ceva. **2.** A veni în mod regulat undeva.

ABORDÁ vb. I (fr. *aborder*) **1.** (Despre nave) A acosta; a se alătura unei alte nave bord la bord. **2.** A trata, a studia o problemă, a începe o discuţie.

ABORIGÉN, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *aborigène*) Băştinaş, autohton.

ABRACADABRÁNT, –Ă adj. (fr. *abracadabrant*) Ciudat, bizar; încâlcit.

ABREVIÁ vb. I (lat., it. *abbreviare*) A prescurta (în scris sau în vorbire) unul sau mai multe cuvinte, a nota ceva prin simboluri sau sigle.

ABROGÁ vb. I (lat. *abrogare*, fr. *abroger*) A suprima, a înlătura o lege sau o dispoziţie oficială.

ABRÚPT, –Ă adj. (fr. *abrupt*, lat. *abruptus*) **1.** (Despre forme de relief), cu pantă foarte înclinată, dreaptă; accidentat, prăpăstios. **2.** (Despre stil) Dezlânat, inegal.

Scanned with OKEN Scanner

ABRUTIZÁ vb. I (cf. fr. *abrutir*) A deveni sau a face să devină insensibil, ca o brută, a (se) îndobitoci.

ABSCÍSĂ s. f. (fr. *abscisse*, lat. *abscissa*) 1. Simbol indicând lungimea şi sensul segmentului dintre un punct fix al unei drepte şi un punct dat de pe ea. 2. Una dintre coordonatele carteziene, servind la stabilirea poziţiei unui punct în plan sau în spaţiu.

ABSÉNT, –Ă adj. (fr. *absent*, lat. *absens, –ntis*) 1. Care lipseşte. 2. Distrat, neatent.

ABSOLÚT, –Ă (lat. *absolutus*, fr. *absolu*) 1. Adj. Necondiţionat, desăvârşit, perfect. 2. Adv. Exact, întocmai, foarte. 3. *Verb absolut* = verb tranzitiv cu complementul neexprimat, dar subînţeles.

ABSOLVÉNT, –Ă s. m. şi f. (germ. *Absolvent*, lat. *absolvens, –ntis*) Persoană care a terminat o şcoală, un curs etc.

ABSOLVÍ vb. IV (germ. *absolvieren*, lat. *absolvere*) 1. A termina un an şcolar, un curs, o şcoală sau o facultate. 2. A ierta un acuzat.

ABSORBÍ vb. IV (fr. *absorber*, cf. *sorbi*) 1. A suge, a înghiţi, a reţine. 2. A preocupa intens, a captiva.

ABSTINÉNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *abstinent*, lat. *abstinens, –ntis*) Persoană care îşi impune restricţii (alimentare, sexuale etc.).

ABSTRÁCT, –Ă (lat. *abstractus*, germ. *abstrakt*, fr. *abstrait*) 1. Adj. Care este considerat independent, detaşat de obiecte şi de fenomene sau de relaţiile lor din realitate. 2. Adj. Conceput la modul general, teoretic, greu de înţeles. 3. S. n. Cuvânt cu sens abstract(1).

ABSÚRD, –Ă adj. (fr. *absurde*, lat. *absurdus*) 1. Care contrazice logica normală şi bunul–simţ; ilogic. 2. *Prin absurd* = admiţând imposibilul.

ABŢIBÍLD s. n. (germ. *Abziehbild*) Imagine în culoare imprimată pe un strat subţire de colodiu, care se dezlipeşte de pe o hârtie şi se aplică pe o altă suprafaţă; (fig., pl.) nimicuri, şmecherii.

ABŢÍNE vb. III (fr. (*s'*)*abstenir*, cf. *ţine*) A se stăpâni, a se reţine; a nu se pronunţa.

ABULÍE s. f. (fr. *aboulie*) Lipsă de voinţă, inerţie, nehotărâre manifestată în anumite boli.

ABUNDÉNT, –Ă adj. (fr. *abondant*, lat. *abundans, –ntis*) Care este în cantitate mare; bogat, îndestulător.

ABUNDÉNŢĂ s. f. (fr. *abondance*, lat. *abundantia*) 1. Cantitate mare, belşug, bogăţie. 2. *Din abundenţă* = mult, destul.

ÁBUR s. m. (cf. alb. *avull*) 1. Vapori. 2. Ceaţă rară. 3. Suflare uşoară (de vânt), adiere, boare.

ABÚZ s. n. (fr. *abus*, lat. *abusus*) 1. Ilegalitate. 2. Exces. 3. *Abuz de putere* = depăşire a atribuţiilor legale. *Abuz de încredere* = însuşire ilegală a unui bun încredinţat spre păstrare sau utilizare. *Prin abuz* = abuziv.

AC s. n. (lat. *acus*) 1. Mică ustensilă subţire de metal, care serveşte la cusut. 2. Obiecte asemănătoare cu un ac. *Ac de siguranţă. Ac cu gămălie. Ac de păr. Ac de maşină.* 3. Indicator la unele aparate. *Ac magnetic. Acul busolei.* 4. Organ de apărare şi de atac al unor animale. 5. Frunză îngustă, caracteristică pentru conifere. 6. *A avea (a găsi) ac de cojocul cuiva* = a pedepsi pe cineva. *A călca (a umbla) ca pe ace* = a merge cu atenţie. *A scăpa ca prin urechile acului* = a scăpa cu greu. *Nici cât un vârf de ac* = foarte mic, foarte puţin. *A căuta acul în carul cu fân* = a face o muncă inutilă.

ACADEMÍE s. f. (fr. *académie*, lat. *academia*) 1. Instituţie care reuneşte cei mai de seamă oameni de ştiinţă, artă şi cultură, având ca scop promovarea, stimularea şi recunoaşterea valorilor intelectuale şi a cercetărilor ştiinţifice. 2. Instituţie de învăţământ superior.

ACAJÚ (fr. *acajou*) 1. S. m. Arbore tropical cu lemn de culoare roşiatică, mahon; lemnul acestui arbore. 2. Adj. invar. Maro–roşcat.

ACALMÍE s. f. (fr. *accalmie*) Potolire temporară a vântului sau valurilor; răstimp de linişte într–o perioadă agitată.

ACAPARÁ vb. I (fr. *accaparer*) 1. A acumula bunuri pe căi necinstite, în scopul înavuţirii. 2. A pune stăpânire pe ceva. 3. *A acapara o discuţie* = a conduce o discuţie.

ACÁR s. m. (*ac* + *– ar*) Muncitor feroviar care manevrează acele de macaz; macagiu.

Scanned with OKEN Scanner

ACÁSĂ adv. (*a + casă*) 1. În sau spre casă; loc natal, patrie. 2. *Cei de-acasă* = rudele, familia. *Aşa* (sau *acum*) *mai vii de-acasă* = e clar, e admisibil.

ACATÍST s. n. (sl. *akatistŭ*) 1. Imn, slujbă în biserica ortodoxă. 2. Listă de nume pentru care se roagă preotul. 3. *A da acatiste* (sau *un acatist*) = a cere preotului să facă anumite rugăciuni pentru realizarea unei dorinţe.

ACCELERÁ vb. I (fr. *accélérer*, lat. *accelerare*) A urgenta, a grăbi.

ACCELERÁŢIE s. f. (fr. *accélération*, lat. *acceleratio, – onis*) Creştere a vitezei.

ACCÉNT s. n. (fr. *accent*, lat. *accentus*) 1. Pronunţare intensă a unui cuvânt sau a unei silabe; reliefare a unui sunet muzical. 2. Semn grafic indicând accentul(ĭ) sau o particularitate de pronunţie. 3. Fel specific de a pronunţa un idiom. 4. *A pune accentul pe a* (sau *pe ceva.....*) = a scoate în relief, a da atenţie.

ACCENTUÁ vb. I (fr. *accentuer*) 1. A marca prin accent; a reliefa. 2. A se intensifica.

ACCÉPT s. n. (germ. *Akzept*, lat. *acceptus*) Consimţământ scris pe o poliţă, prin care cineva se obligă să achite beneficiarului, la scadenţă, suma de bani din poliţă.

ACCEPTÁ vb. I (fr. *accepter*, lat. *acceptare*) A fi de acord, a aproba, a tolera.

ACCÉPŢIE s. f. (fr. *acception*, lat. *acceptio, –onis*) Înţeles, sens, semnificaţie.

ACCÉS s. n. (fr. *accès*, lat. *accessus*) 1. Posibilitate de pătrundere, de intrare. 2. Manifestare bruscă (repetabilă la intervale regulate) a unei boli, a unei stări sufleteşti.

ACCESÍBIL, –Ă adj. (fr. *accessible*, lat. *accessibilis*) La care se poate ajunge uşor; care se poate înţelege uşor.

ACCESÓRIU, –IE adj., s. n. (fr. *accessoire*, lat. *accessorius*) (Obiect) secundar, anex, complementar, incidental.

ACCIDÉNT s. n. (fr. *accident*, lat. *accidens, –ntis*) 1. Eveniment neprevăzut, soldat cu pagube şi nenorociri. 2. Neregularitate (de teren). 3. *Accident fonetic* = modificare întâmplătoare a unui cuvânt.

ACCÍZE s. f. pl. (fr. *accise*) Impozite, taxe (de achiziţii, vamale etc.) asupra bunurilor de consum.

ACEFÁL, –Ă adj. (fr. *acéphale*) (Despre animale inferioare) Fără cap.

ACÉRB, –Ă adj. (fr. *acerbe*, lat. *acerbus*) Necruţător, agresiv, aspru, sarcastic.

ACHITÁ vb. I (fr. *acquitter*) 1. A declara juridic nevinovăţia cuiva. 2. A(–şi) îndeplini o datorie (materială sau morală). 3. A omorî. 4. *A se achita de ceva* = a duce un lucru la bun sfârşit.

ACHIZÍŢIE s. f. (fr. *acquisition*, lat. *acquisitio, – onis*) Procurare (avantajoasă) a unui bun; bunul obţinut.

ACÍD, –Ă (fr. *acide*, lat. *acidus*) 1. S. m. Substanţă cu gust acru şi miros înţepător care înroşeşte hârtia de turnesol. 2. Adj. Cu proprietăţi de acid.

ACIDULÁ vb. I (fr. *aciduler*) A amesteca un lichid cu un acid; a acri uşor.

ACIUÁ vb. I (lat. **accubiliare*) A se adăposti, a se pripăşi, a se oploşi.

ACLAMÁ vb. I (fr. *acclamer*, lat. *acclamare*) A manifesta entuziasm faţă de cineva sau de ceva prin aplauze, urale şi exclamaţii, a ovaţiona.

ACLIMATIZÁ vb. I (germ. *akklimatisieren*) A (se) adapta, a (se) acomoda, a (se) deprinde.

ACOLÁDĂ s. f. (fr. *accolade*) 1. Semn grafic folosit pentru a reuni mai multe rânduri, coloane. 2. Gesturi şi manifestări ceremoniale în anumite ocazii festive din evul mediu.

ACOLÍT, –Ă (fr. *acolyte*) 1. S. m. şi f. Persoană care ajută pe cineva; părtaş, complice. 2. S. m. Slujitor de rang inferior din clerul catolic.

ACÓLO adv. (lat. *eccum–[i]lloc*) 1. În loc (relativ) îndepărtat; în alt loc. 2. *Pe acolo* = cam în acel loc. *Într–acolo* = în direcţia aceea. *Ce ai acolo?* = ce ai la tine? *Ce faci acolo?* = cu ce te ocupi momentan. *Fugi de–acolo!* = da de unde! nici gând, nici poveste! *Ce am eu de acolo?* = ce avantaj am din asta.

ACOMODÁ vb. I (fr. *accommoder*, lat. *accommodare*) A se obişnui, a se adapta; a se împăca, a se învoi.

ACOMPANIÁ vb. I (fr. *accompagner*) 1. A cânta împreună cu cineva. 2. A întovărăşi, a însoţi; a fi alături de cineva.

ACÓNT s. n. (it. *acconto*, fr. *acompte*) Plată parţială anticipată (ca garanţie); arvună; avans.

ACOPERÍ vb. IV (lat. *acco[o]perire*) **1.** A pune ceva deasupra unui obiect. **2.** A aplica un strat de material pe toată suprafaţa unui obiect. **3.** A proteja. **4.** A ascunde, a tăinui. **5.** A înăbuşi o emisie sonoră. **6.** A corespunde, a satisface. **7.** *A acoperi cheltuielile* = a face faţă cheltuielilor. *A acoperi terenul* = a fi mereu prezent pe terenul de joc.

ACOPERÍŞ s. n. (*acoperi* + *–iş*) Partea de deasupra a unei clădiri, acoperământ.

ACÓRD s. n. (fr. *accord*, it. *accordo*) **1.** Înţelegere, învoială. **2.** Concordanţă gramaticală între cuvinte (în număr, gen, caz etc.). **3.** Legătură armonioasă între sunete. **4.** Egalitate a frecvenţelor de oscilaţie a două sau mai multe aparate, sisteme fizice etc. **5.** (*A fi*) *de comun acord* = cu perfectă înţelegere. *De acord!* = bine. *Muncă în acord* = muncă normată, retribuită în raport cu îndeplinirea normei. *Plată în acord* = retribuţie în raport cu rezultatele muncii.

ACORDÁ vb. I (fr. *accorder*) **1.** A oferi, a atribui. **2.** A stabili un acord gramatical. **3.** A regla un aparat, un sistem fizic, un instrument muzical.

ACORDEÓN s. n. (fr. *accordéon*, germ. *Akkordeon*) Instrument muzical portativ cu burduf şi claviatură.

AŢOSTÁ vb. I (fr. *accoster*) **1.** A apropia o navă de ţărm, de chei sau de o altă navă. **2.** A opri pe cineva din drum şi a i se adresa (în mod necuviincios).

ACREDITÁ vb. I (fr. *accréditer*) **1.** A împuternici pe cineva într-o funcţie în altă ţară. **2.** A pune la dispoziţia cuiva un acreditiv. **3.** A răspândi o ştire neconfirmată, drept verosimilă.

ACREDITÍV s. n. (fr. *accréditif*, germ. *Akkreditiv*) **1.** Sumă de bani depusă la bancă destinată unor plăţi. **2.** Document financiar care certifică această sumă.

ACRÍ vb. IV (*acru* + *–i*) **1.** A (se) face (mai) acru. **2.** (Despre alimente) A se altera. **3.** (Despre oameni) A deveni ursuz, supărăcios. **4.** *A i se acri* (cuiva) *de ceva* (sau de cineva) = a se sătura de...

ACRIBÍE s. f. (fr. *acribie*) Exactitate, corectitudine, rigurozitate (în studiu).

ACRO– (gr. *akron*) Element de compunere cu sensul de „vârf, extremitate", „cu craniul ascuţit": *acropolă, acrocefal; acrofobie* „teamă de locuri înalte".

ACROBÁT, –Ă s. m. şi f. (fr. *acrobate*) **1.** Gimnast care execută exerciţii de echilibru. **2.** Persoană abilă în comportare, care iese din orice situaţie prin tertipuri.

ACRÓPOLĂ s. f. (fr. *acropole*) Partea cea mai înaltă a cetăţilor greceşti antice, cuprinzând edificiile importante.

ACROSTÍH s. n. (ngr. *akróstichon*, fr. *acrostiche*) Poezie formând un cuvânt sau o propoziţie din iniţialele versurilor, citite de sus în jos.

ACROŞÁ vb. I (fr. *accrocher*) A atârna, a agăţa, a prinde.

ÁCRU[1] s. m. (fr. *acre*) Unitate de măsură pentru suprafeţe plane (circa 4 000 m^2).

ÁCRU[2], –Ă adj. (lat. *acrus*) **1.** Cu gust de oţet, de lămâie. **2.** Morocănos, ursuz, supărăcios; supărat, mâhnit.

ACT s. n. (lat. *actum*, fr. *acte*) **1.** Document, înscris oficial. **2.** Acţiune, faptă. **3.** Diviziune a unei opere dramatice. **4.** *A lua act* (de ceva) = a lua cunoştinţă de... *A face act de prezenţă* = a apărea undeva pe durată scurtă. *A face un act de dreptate* = a recunoaşte meritele cuiva nedreptăţit.

ACTÍV, –Ă (fr. *actif*, lat. *activus*, rus. *aktiv*) **1.** Adj. Energic, harnic, dinamic. **2.** Adj. Care este în serviciu efectiv. **3.** Adj. (Despre substanţe, corpuri, categorii) Care realizează intens un fenomen. **4.** Adj. Care se soldează cu un profit. **5.** S. n. Totalitatea bunurilor sau mijloacelor aparţinând unor persoane fizice şi juridice. **6.** S. n. Colectiv. **7.** *A avea ceva la activul său* = a avea ceva grav în activitatea sa.

ACTIVITÁTE s. f. (fr. *activité*, lat. *activitas, –atis*) Muncă, ocupaţie, îndeletnicire, lucru.

ACTÓR s. m. (fr. *acteur*, lat. *actor*) Artist de teatru, de film etc.

ACTRÍŢĂ s. f. (fr. *actrice*) Artistă de teatru, de film etc.

ACTUÁL, –Ă adj. (fr. *actuel*, lat. *actualis*) Care există sau se petrece în prezent; de actualitate.

ACTUALITÁTE s. f. (fr. *actualité*) **1.** Eveniment, întâmplare actuală curentă. **2.**

Scanned with OKEN Scanner

De actualitate = din prezent, care interesează clipa de faţă.

ACTUÁR s. m. (fr. *actuaire*, lat. *actuarius*) Specialist în calcule statistice.

ACŢIONÁ vb. I (fr. *actionner*) **1.** A întreprinde o acţiune, o faptă. **2.** A pune în mişcare un mecanism. **3.** *A acţiona* (pe cineva) *în justiţie* (sau *în judecată*) = a da în judecată.

ACŢIÚNE s. f. (fr. *action*, lat. *actio, -onis*) **1.** Desfăşurare a unei activităţi; faptă întreprinsă (pentru atingerea unui scop). **2.** Subiect, intrigă. **3.** Influenţă, efect. **4.** Proces. **5.** Hârtie de valoare, act care reprezintă o parte din capitalul unei societăţi, întreprinderi etc. **6.** *A pune în acţiune* = a pune în mişcare. *A trece la acţiune* = a întreprinde ceva. *Om de acţiune* = om energic, întreprinzător.

ACUARÉLĂ s. f. (fr. *aquarelle*) **1.** Tehnică de pictură care foloseşte culori diluate cu apă; pictură lucrată în acest mod. **2.** Vopsea solidă folosită în această tehnică.

ACUITÁTE s. f. (fr. *acuité*) **1.** Capacitate crescută de percepţie, agerime, perspicacitate. **2.** Grad maxim de înălţime, a unei voci sau a unui instrument muzical. **3.** *Cu acuitate* = cu necesitate.

ACULTURÁŢIE s. f. (fr. *acculturation*) Preluarea totală sau parţială de către o populaţie a culturii materiale sau spirituale de la un popor mai evoluat.

ACÚM adv. (lat. *eccum modo*) **1.** În prezent. **2.** Imediat, îndată. **3.** Înainte cu... *Acum doi ani.* **4.** *Acu-i acu* = a sosit clipa decisivă.

ACUMULÁ vb. I (fr. *accumuler*, lat. *accumulare*) A strânge, a aduna, a înmagazina.

ACUMULATÓR s. n. (fr. *accumulateur*) Aparat care acumulează energie (electrică).

ACUPUNCTÚRĂ s. f. (fr. *accupuncture*) Metodă chinezească de tratament cu ace metalice fine care, prin înţeparea pielii, activează centrii nervoşi.

ACURATÉŢE s. f. (it. *accuratezza*) Executare ireproşabilă, exactitate.

ACÚSTIC, -Ă (fr. *acoustique*) **1.** Adj. Care emite, transmite sau recepţionează sunete; referitor la acustică(2). **2.** S. f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul sunetelor şi zgomotelor. **3.** S. f. Capacitatea de a reda (bine) sunetele.

ACÚT, -Ă adj. (lat. *acutus*, it. *acuto*) **1.** Intens, pătrunzător. **2.** (Despre sunete) Înalt, subţire. **3.** (Despre boli) Cu apariţie în plină criză.

ACUZÁ vb. I (fr. *accuser*, lat. *accusare*) **1.** A învinovăţi, a învinui. **2.** A vădi, a manifesta, a arăta.

ACUZATÍV s. n. (fr. *accusatif*, lat. *accusativus*) **1.** Caz gramatical (specific complementului direct). **2.** *Acuzativ cu infinitiv* = construcţie sintactică în care subiectul este la acuzativ şi predicatul la infinitiv.

ACVA-, ACVI-, AQUA- (lat. *aqua-, aqua*) Element de compunere cu sensul „apă": *acvanaut, acvaplan* etc.

ACVAMARÍN s. n. (it. *acquamarina*) Varietate de beril, de culoare albastră--deschisă sau verzuie, folosită ca piatră preţioasă.

ACVANAÚT, -Ă s. m. şi f. (fr. *aquanaute*) Specialist în scufundări pentru a cerceta mediul marin.

ACVÁRIU s. n. (lat. *aquarium*, it. *aquario*) **1.** Vas sau bazin cu apă în care se ţin plante şi animale acvatice vii. **2.** Clădirea unde se găsesc astfel de bazine.

ACVÁTIC, -Ă adj. (lat. *aquaticus*, fr. *aquatique*) **1.** De apă, care trăieşte în apă. **2.** Format din apă. **3.** *Mediu acvatic* = apa ca mediu de viaţă.

ACVI- v. *acva-*.

ÁCVILĂ s. f. (lat., it. *aquila*) **1.** Gen de păsări răpitoare; pajură, aceră. **2.** Stemă reprezentând o acvilă(1); pajură.

ADÁGIU s. n. (lat. *adagium*, fr. *adage*) Formulare concisă a unei învăţături, a unui principiu etc.; maximă, sentinţă, aforism.

ADAPTÁ vb. I (fr. *adapter*, lat. *adaptare*) **1.** A potrivi, a fasona. **2.** A (se) transforma. **3.** A (se) deprinde, a (se) obişnui.

ADĂPÁ vb. I (lat. *adaquare*) A da apă de băut unui animal; (despre animale) a bea apă.

ADĂPÓST s. n. (lat. *ad apposi[i]tum* sau *ad deposi[i]tum*) **1.** Loc ferit; construcţie unde-şi află cineva refugiul. **2.** *A fi (a pune) la adăpost* = a preveni un neajuns, a pune în siguranţă. *A da cuiva adăpost* = a ocroti pe cineva.

ADĂUGÁ vb. I (lat. **adaugĕre*) 1. A pune peste..., a spori. 2. A continua, a completa. 3. A (se) alătura, a (se) reuni.

ADÂNC, –Ă (lat. *aduncus*) 1. Adj. Care se află la mare distanţă pe verticală faţă de marginea de sus; afund, profund. 2. S. n. Parte adâncă(1), străfund; prăpastie, abis. 3. Adj. Compact, des; întins, vast. 4. Adj. (Despre voce, ton etc.) Grav, jos. 5. Adj. (Despre sentimente) Puternic, intens. 6. Adj. Temeinic, serios; deplin, intens, total. 7. S. n. (La pl.) Depărtare; spaţiu întins; loc ascuns, depărtat.

ADDÉNDĂ s. f. (lat. *addenda*) 1. Anexă la o lucrare. 2. *Addenda corrige* = anexă cu erată.

ADECVÁT, –Ă adj. (fr. *adéquat*, lat. *adaequatus*) Corespunzător, potrivit.

ADEMENÍ vb. IV (cf. magh. *adomány*) A atrage, a ispiti, a înşela.

ADENO– (gr. *adén*) Element de compunere cu sensul „glandă": *adenofibrom, adenopatie, adenotomie* etc.

ADENÓM s. n. (fr. *adénome*) Tumoare glandulară benignă.

ADÉPT, –Ă adj., s. n. şi f. (fr. *adepte*) (Persoană) care aderă la o convingere, o idee, o doctrină etc.

ADERÁ vb. I (fr. *adhérer*, lat. *adhaerere*) 1. A împărtăşi convingerile, ideile, doctrina unui partid, a unei asociaţii etc. 2. A se lipi. 3. (Despre state) A fi parte a unui tratat.

ADERÉNŢĂ s. f. (fr. *adhérence*) 1. Ţesut fibros; bridă. 2. Forţă de alăturare, de contact.

ADÉSEA adv. (*a* + *des*) De multe ori, des.

ADEVĂR s. n. (lat. *ad* + *de* + *verum*) 1. Conformitate, concordanţă între idee şi obiect; justeţe. 2. *În(tr–)adevăr* = desigur, în realitate.

ADEVĂRÁT, –Ă adj. (de la *adevăra* = adeveri) 1. Conform cu adevărul, incontestabil, real, autentic. 2. Just, corect. 3. Sincer, neprefăcut. 4. *Cu adevărat* = într–adevăr.

ADEVERÍNŢĂ s. f. (*adeveri* + *–inţă*) Act de atestare a unui fapt, a unui drept.

ADEZIÚNE s. f. (fr. *adhésion*, lat. *adhaesio, –onis*) Ataşare, aderare (scrisă), alipire.

ADEZÍV, –Ă (fr. *adhésif*) 1. Adj. Care se lipeşte, care aderă. 2. S. m. Clei, lipici.

AD–HÓC adv. (lat. *ad–hoc*) Pentru acest scop, de circumstanţă.

ADIÁ vb. I (lat. *adiliare*) 1. (Despre vânt) A sufla uşor; (despre mirosuri) a veni în unde uşoare. 2. A cânta încet; a murmura.

ADIACÉNT, –Ă adj. (fr. *adjacent*, lat. *adjacens, –ntis*) Care are o latură comună, care se învecinează, se apropie de ceva.

ADÍCĂ adv. (et. nec.) 1. Şi anume, cu alte cuvinte. 2. La urma urmei, mai bine zis. 3. *La (o) adică* = la drept vorbind; la nevoie.

AD–ÍNTERIM adj. invar. (lat. *ad–interim*) Provizoriu, interimar.

ADIPÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *adipeux*) De grăsime, gras.

ADITÍV, –Ă (fr. *additif*) 1. Adj. Referitor la operaţia de adunare. 2. S. n. Substanţă care ameliorează un ulei mineral.

ADIŢIONÁ vb. I (fr. *additionner*) A aduna, a adăuga.

ADJECTÍV s. n. (fr. *adjectif*, lat. *adjectivum*) Parte de vorbire flexibilă care arată o însuşire.

ADJUDECÁ vb. I (lat. *adjudicare*) 1. A atribui (prin hotărâre judecătorească) obiectul unei licitaţii câştigătorului. 2. A obţine victoria într–o competiţie.

ADJÚNCT, –Ă adj., s. m. şi f. (germ. *Adjunkt*, lat. *adjunctus*) (Cel) care este primul subordonat în rang titularului unei funcţii de conducere.

AD LÍBITUM adv. (lat. *ad libitum*) După voie, după plac, oricum.

AD LÍTTERAM adv. (lat. *ad litteram*) Literal, textual, întocmai.

ADMINISTRÁŢIE s. f. (fr. *administration*, lat. *administratio*) 1. Gospodărire a unei instituţii, oraş, stat etc.; organele care îndeplinesc această acţiune. 2. *Administraţie locală* = consiliul municipal, orăşenesc sau comunal, împreună cu primarul şi (sau) prefectul. *Administraţie de stat* = totalitatea instituţiilor care asigură funcţionarea statului.

ADMIRÁ vb. I (fr. *admirer*, lat. *admirari*) A avea sentimente de apreciere şi de entuziasm faţă de cineva, a fi încântat de ceva (sau de cineva).

Scanned with OKEN Scanner

ADMÍTE vb. III (fr. *admettre*, lat. *admittere*) A fi de acord cu..., a îngădui, a permite, a accepta.

ADMONESTÁ vb. I (fr. *admonester*) A mustra, a certa.

ADNOTÁ vb. I (lat. *adnotare, annotare*) A face note pe marginea unui text (cu explicaţii, observaţii, completări).

ADOLESCÉNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *adolescent*, lat. *adolescens, –ntis*) Tânăr în perioada dintre pubertate şi adult.

ADOPTÁ vb. I (fr. *adopter*, lat. *adoptare*) 1. A înfia un copil. 2. A–şi însuşi, a accepta o idee, o lege etc.

ADORÁ vb. I (fr. *adorer*, lat. *adorare*) A iubi fără limite; a venera, a diviniza, a glorifica.

ADORMÍ vb. IV (lat. *addormire*) 1. A trece sau a face pe cineva să treacă în starea de somn; (fig.) a muri. 2. A potoli, a alina.

ADRÉSĂ s. f. (fr. *adresse*) 1. Ansamblu de date privind numele şi domiciliul unei persoane. 2. Înştiinţare, comunicare oficială. 3. *A spune (a vorbi) ceva la adresa cuiva* = a vorbi despre cineva. *A greşi adresa* = a se înşela asupra cuiva; a nimeri în alt loc.

ADÚCE vb. III (lat. *adducere*) 1. A purta undeva ceva. 2. A apropia ceva de sine. 3. A pricinui, a cauza. 4. A semăna (puţin) cu cineva sau ceva. 5. *Ce vânt te aduce?* = de ce ai venit? *A o aduce (bine) din condei* = a se dovedi abil, diplomat. *A aduce vorba...* = a îndrepta discuţia către... *A (–şi) aduce aminte* = a (–şi) aminti.

ADULÁ vb. I (fr. *aduler*, lat. *adulari*) A linguşi, a flata.

ADULMECÁ vb. I (et. nec.) 1. (Despre animale) A descoperi ceva prin miros. 2. (Despre oameni) A da de urmă, a descoperi.

ADÚLT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *adulte*, lat. *adultus*) (Fiinţă) care a ajuns la maturitate; matur.

ADULTÉR (fr. *adultère*, lat. *adulterium*) 1. Adj. Care a încălcat fidelitatea conjugală. 2. S. n. Încălcare a fidelităţii conjugale.

ADÚLTERIN, –Ă adj., s. m. şi f. (Copil) născut dintr–un adulter.

ADUNÁ vb. I (lat. *adunare*) 1. A (se) strânge la un loc. 2. A culege. 3. A agonisi. 4. A totaliza mai multe numere într–unul singur. 5. *Parcă a tunat şi i–a adunat*, se spune când se strâng la un loc oameni foarte diferiţi.

ADVENTÍSM s. m. (engl. *adventism*, germ. *Adventismus*) Doctrină a unei secte creştine care propovăduieşte a doua venire a lui Iisus Cristos.

ADVÉRB s. n. (fr. *adverbe*, lat. *adverbium*) Parte de vorbire (în general neflexibilă), având însă categoria comparaţiei, care indică o circumstanţă de loc, timp, cauză etc.

ADVÉRS, –Ă adj. (fr. *adverse*, lat. *adversus*) Opus; (fig.) potrivnic.

ADVERSÁR s. m. şi f. (fr. *adversaire*, lat. *adversarius*) 1. Rival, potrivnic. 2. (Sport) Partener de întrecere.

AER[1] s. n. (lat. *aer, aeris*, cf. fr. *air*) 1. Amestec de gaze care formează partea inferioară a atmosferei. 2. Văzduh, atmosferă. 3. Înfăţişare, aspect, expresie. 4. *La* (sau *în*) *aer* (*liber*) = afară. *A lua aer* = a respira aer curat. *A fi (a se simţi) ceva în aer* = a da semne că se pregăteşte ceva pe ascuns. *A fi (a rămâne) în aer* = a se afla într–o situaţie critică. *A avea aerul că...* = a da impresia că... *A–şi da aere* = a se făli, a se îngâmfa.

AER[2] s. n. (ngr. *aēr*) 1. Bucată de stofă sau de pânză cu chipul lui Iisus Cristos mort, cu care se acoperă vasele de cult. 2. Epitaf.

AERIÁN, –Ă adj. (fr. *aérien*) 1. Care se află sau se petrece în aer. 2. Fig. Desprins; neatent.

AERISÍ vb. IV (ngr. *aerízo*) A lăsa să intre aer proaspăt într–o încăpere; a expune un obiect la aer; a se răcori.

AERO– (fr. *aéro–*) Element de compunere cu sensul de „aer“[1]: *aerobioză, aeroclub, aerodrom, aeromodel* etc.

AERÓB, –Ă adj. (cf. fr. *aérobie*) Care trăieşte cu oxigen.

AEROMODÉL s. n. (fr. *aéromodèle*) Machetă de avion sau de planor.

AERONÁVĂ s. f. (*aero–* + *navă*) Vehicul aerian care se menţine şi se deplasează în aer[1].

AEROPÓRT s. n. (fr. *aéroport*) Terenul şi clădirile necesare decolării, ate-

Scanned with OKEN Scanner

rizării, manevrării, adăpostirii şi întreţinerii avioanelor.

AEROSTÁT s. n. (fr. *aérostat*) Aeronavă mai uşoară decât volumul aerului dislocuit.

AFÁBIL, –Ă adj. (lat. *affabilis*, fr. *affable*) Binevoitor, cordial, politicos.

AFÁCERE s. f. (*a* + *facere*) **1.** Activitate comercială, industrială sau financiară (cu capital privat). **2.** Întreprindere, activitate profitabilă. **3.** Acţiune (importantă), îndeletnicire.

AFÁRĂ adv. (lat. *ad foras*) **1.** În exterior, dincolo de limita unui spaţiu închis. **2.** *Afară numai dacă nu...* = numai cu condiţia ca.... (*În*) *afară de* = fără a mai socoti şi... *A da afară* = a scoate cu forţa, a elimina. *Afară din cale* sau *din cale–afară* = peste măsură, peste orice limită. *Afară!* = ieşi! du–te!

AFAZÍE s. f. (fr. *aphasie*) Pierdere a facultăţii de a vorbi şi de a înţelege limbajul articulat.

AFÂNÁ vb. I (lat. **affenare*) A rarefia, a mări volumul unui material granular.

AFECTÁ[1] vb. I (fr. *affecter*) A destina ceva unui scop anume.

AFECTÁ[2] vb. I (fr. *affecter*) **1.** A mâhni, a întrista. **2.** A simula o stare sufletească; a se preface; a–şi da aere, a se sclifosi. **3.** A prejudicia, a leza.

AFECŢIÚNE s. f. (fr. *affection*, lat. *afectio, –onis*) **1.** Prietenie, ataşament, dragoste. **2.** Boală, maladie.

AFEMEIÁT, –Ă adj., s. m. (*a* + *femeie* + *– at*, cf. fr. *efféminé*) (Bărbat) care umblă după femei, mulieratic.

AFERÁT, –Ă adj. (fr. *affairé*) Care este (sau se preface că este) foarte ocupat.

AFERÉNT, –Ă adj. (fr. *afférent*) **1.** Care este în legătură cu ceva, care este dependent sau decurge din ceva. **2.** Care se cuvine cuiva.

AFERÉZĂ s. f. (fr. *aphérèse*, lat. *aphaeresis*) Cădere a unuia sau a mai multor sunete la începutul cuvântului.

AFILIÁ vb. I (fr. *affilier*) A se alătura, a se uni cu o altă organizaţie, asociaţie, instituţie, stabilind raporturi de subordonare sau de colaborare.

ÁFIN s. m. (et. nec.) Arbust scund cu fructe comestibile.

AFINITÁTE s. f. (fr. *affinité*, lat. *affinitas, –atis*) **1.** Potrivire, simpatie între oameni datorită unor asemănări. **2.** Proprietate a unor substanţe de a se combina între ele. **3.** Legătură de rudenie creată prin căsătorie.

AFIRMÁ vb. I (fr. *affirmer*, lat. *affirmare*) **1.** A declara ceva în mod ferm, a spune, a susţine. **2.** A se remarca, a se evidenţia.

AFÍŞ s. n. (fr. *affiche*) Înştiinţare (tipărită) expusă public.

AFÍX s. n. (fr. *affixe*, lat. *affixus*) Denumire generică pentru mijloace de derivare (prefixe, sufixe şi infixe).

AFLÁ vb. I (lat. *afflare*) **1.** A lua cunoştinţă, a auzi ceva. **2.** A (se) găsi. **3.** *A se afla în treabă* = a se amesteca unde nu trebuie. *Cum nu se (mai) află* = extraordinar, deosebit.

AFLUÉNT s. n. (fr. *affluent*, lat. *affluens, –ntis*) Apă curgătoare care se varsă în alta mai mare.

AFLUÉNŢĂ s. f. (fr. *affluence*, lat. *affluentia*) **1.** Mulţime de oameni care se îndreaptă spre un anumit punct; îmbulzeală, aflux. **2.** Cantitate mare, belşug, abundenţă.

AFLÚX s. n. (fr. *afflux*, lat. *affluxus*) Afluenţă, îmbulzeală, năvală, cantitate mare.

AFONÍE s. f. (fr. *aphonie*) Imposibilitate de a vorbi.

AFORÍSM s. m. (fr. *aphorisme*, lat. *aphorismus*) Cugetare concisă, maximă, sentinţă, adagiu.

AFRODIZIÁC, –Ă adj., s. n. (fr. *aphrodisiaque*) (Substanţă) care stimulează instinctul sexual.

AFRÓNT s. n. (fr. *affront*) Jignire, insultă adusă cuiva în public.

ÁFTĂ s. f. (fr. *aphte*, lat. *aphtae*) Băşicuţă plină cu lichid care apare pe mucoasa gurii şi a faringelui.

AFUMÁ vb. I (lat. *affumare*) **1.** A expune la fum. **2.** A umple o încăpere cu fum. **3.** A scoate fum. **4.** A (se) înnegri de fum. **5.** A căpăta gust de fum. **6.** Fig. A se ameţi uşor (de băutură).

AFUNDÁ vb. I (lat. *affundare*) **1.** A (se) cufunda (într–un lichid); (fig.) a se cufunda într–o acţiune. **2.** A pătrunde

adânc; (fig.) a se pierde în depărtare, a dispărea.

AFURISÍ vb. IV (sl. *aforisati*) **1.** A anatemiza. **2.** A se jura.

AFUZALÍ s. m. (n. pr. tc. *Afuz-Ali*) Soi de viţă de vie.

AGÁPĂ s. f. (fr., lat. *agape*) Ospăţ intim, masă colegială.

AGASÁ vb. I (fr. *agacer*) A irita, a enerva; a exaspera.

AGÁT s. n. (fr. *agate*) Varietate de silice cu benzi divers colorate, utilizată ca piatră semipreţioasă.

ÁGĂ s. m. (tc. *ağa*) Ofiţer, comandant otoman.

AGĂŢÁ vb. I (lat. **accaptiare*) **1.** A atârna, a prinde ceva de un cârlig, de un cui etc. **2.** A se apuca de ceva; a se crampona. **3.** (Despre ţesături) A se rupe prinzându-se într-un obiect ascuţit.

AGÉNDĂ s. f. (fr., lat. *agenda*) **1.** Carnet de însemnări, organizat calendaristic. **2.** Rubrică a unei publicaţii.

AGÉNT, -Ă s. m. şi f. (fr. *agent*, lat. *agens, -ntis*, rus. *aghent*) **1.** Reprezentant oficial. **2.** Factor activ (într-un proces sau fenomen fizic, chimic, biologic etc.) **3.** Spion.

AGENŢÍE s. f. (it. *agenzia*) **1.** Reprezentanţă a unor instituţii sau întreprinderi. **2.** *Agenţie de presă* = instituţie specializată în culegerea şi transmiterea informaţiilor.

ÁGER, -Ă adj. (lat. *agilis*) **1.** Iute, sprinten, vioi; deştept, isteţ. **2.** Pătrunzător, scrutător.

AGHEÁSMĂ s. f. (sl. *agiazma*) Apă sfinţită.

AGHIÓS s. n. (ngr. *ághios*) *A trage la aghioase* = a dormi, a sforăi.

AGHIOTÁNT s. m. (cf. rus. *adiutant*) Ofiţer ataşat unui comandant militar.

AGÍL, -Ă adj. (fr. *agile*, lat. *agilis*) Suplu, vioi, sprinten; îndemânatic.

A GIÓRNO adv. (it. *a giorno*) (Despre lumină) Ca ziua, ca lumina zilei.

AGITÁ vb. I (fr. *agiter*, lat. *agitare*) **1.** A (se) mişca repede, a (se) zgudui, a (se) clătina. **2.** A (se) frământa, a (se) zbuciuma. **3.** A aţâţa, a instiga la revoltă.

AGLOMERÁ vb. I (fr. *agglomérer*, lat. *agglomerare*) **1.** A se înghesui, a se îngrămădi, a se strânge într-un loc. **2.** (Despre un loc) A deveni suprapopulat.

AGLUTINÁ vb. I (fr. *agglutiner*, ~~lat.~~ *agglutinare*) A se lipi (prin adeziune).

AGNOMEN s. n. (lat. *agnomen*) Supranume, poreclă la romani.

AGNOSTICÍSM s. n. (fr. *agnosticisme*) Doctrină filozofică prin care se neagă posibilitatea cunoaşterii realităţii obiective.

AGONÍE s. f. (fr. *agonie*, lat. *agonia*) **1.** Stare a organismului înainte de moarte. **2.** Decădere, declin. **3.** *În agonie* = pe moarte.

AGONISÍ vb. IV (ngr. *agonízome*) A dobândi, a câştiga; a economisi.

AGORÁ s. f. (fr. *agora*) Piaţă unde se ţineau adunările publice în oraşele din Grecia antică; adunare publică.

AGRÁFĂ s. f. (fr. *agrafe*) Nume dat unor piese (de metal) cu care se leagă sau se prinde ceva.

AGRAMÁT, -Ă adj., s. m. şi f. (gr. *agrámmatos*) (Persoană) care face greşeli elementare de limbă; incult, ignorant, neinstruit.

AGRÁR, -Ă adj. (fr. *agraire*, lat. *agrarius*) Care se referă la pământ, la agricultură; agricol.

AGRAVÁ vb. I (fr. *aggraver*, lat. *aggravare*) A (se) face mai grav, a (se) înrăutăţi.

AGREÁ vb. I (fr. *agréer*) A simpatiza; a accepta, a fi de acord cu...

AGREGÁ vb. I (fr. *agréger*, lat. *aggregare*) A se uni (într-un tot); a se alipi.

AGREMÉNT s. n. (fr. *agrément*) Plăcere, distracţie, amuzament.

AGRESÍV, -Ă adj. (fr. *agressif*) **1.** Atacator, provocator. **2.** Corosiv.

AGRI- v. *agro-*.

AGRÍCOL, -Ă adj. (fr. *agricole*) Care se referă la agricultură, care ţine de agricultură; folosit în agricultură.

AGRICULTÚRĂ s. f. (fr. *agriculture*, lat. *agricultura*) Totalitatea operaţiilor şi mijloacelor de cultivare a pământului şi de creştere a animalelor domestice.

AGRÍŞ s. m. (magh. *egres*) Arbust de munte cu fructe comestibile numite agrişe.

AGRO-, AGRI- (lat. *ager, agre*, gr. *agrós*, fr. *agro-*) Element de compunere

Scanned with OKEN Scanner

cu sensul de „agricol, agricultură": *agrochimie, agrogeolog, agrosilvic* etc.

AGRONÓM s. m. (fr. *agronome*) Specialist în agronomie.

AGRONOMÍE s. f. (fr. *agronomie*) Ştiinţă care are ca obiect studiul sistematic al agriculturii.

AHTIÁ vb. I (*aht* „oftat, suspin" + *-ia*) A dori, a râvni; a se lăcomi.

AÍCI adv. (lat. *ad-hicce*) **1.** În acest loc, aproape. **2.** Acum. **3.** *Până aici* = destul. *Pe-aici ţi-e drumul!* = pleacă!, a plecat! *A se duce pe-aici încolo* = a pleca, a o şterge. *Aici i-aici!* = acum e momentul! *Cât pe-aici* = aproape să, gata să...

AIÉVEA (sl. *javĕ*, bg. *jave*) **1.** Adv. În realitate; într-adevăr. **2.** Adv. Clar, limpede; pe faţă. **3.** Adj. Real, concret.

ÁISBERG s. n. (fr., engl. *iceberg*) Gheţar plutitor pe mări şi oceane.

AIURÁ vb. I (*aiure[a]*) A delira, a vorbi aiurea.

AIÚREA (lat. *aliubi* + *-re* + *-a*) **1.** Adv. Undeva, altundeva. **2.** Adj. Zăpăcit, aiurit. **3.** *Într-aiurea* = la întâmplare, fără ţintă. *A vorbi aiurea* = a vorbi fără rost, a bate câmpii. *Aiurea!* = pe naiba!

AJÚN s. n. (de la *ajuna*) **1.** Zi sau perioadă de timp care precedă un eveniment. **2.** Faptul de a posti. **3.** Zi de post.

AJUNÁ vb. I (lat. *adjunare*) A ţine post complet.

AJÚNGE vb. III (lat. *adjungere*) **1.** A sosi. **2.** A prinde din urmă. **3.** A nimeri, a lovi. **4.** A atinge. **5.** A se împreuna, a se uni. **6.** A realiza. **7.** A deveni. **8.** A fi suficient. **9.** *A ajunge departe* = a izbuti. *A ajunge la mal* = a scăpa de greutăţi. *A-i ajunge cuţitul la os* = a fi într-o situaţie critică. *A nu-i ajunge cu prăjina la nas* = a fi înfumurat, inabordabil. *A ajunge rău* = a sărăci, a decădea. *A ajunge bine* = a izbuti, a reuşi. *A ajunge pe mâinile cuiva* = a fi la discreţia cuiva. *A ajunge la mâna cuiva* = a avea nevoie de cineva. *A-l ajunge* (pe cineva) *mintea* (sau *capul*) = a se pricepe.

AJUSTÁ vb. I (fr. *ajuster*) A adapta, a potrivi.

AJUTÁ vb. I (lat. *adjutare*) **1.** A (se) sprijini, a(-şi) da ajutor. **2.** A fi de folos, a servi. **3.** *A-l ajuta* (pe cineva) *puterea* (sau *capul*) = a avea capacitatea de a face ceva. *(Mai) de doamne-ajută* = (mai) bun, (mai) de valoare.

ALABÁSTRU s. n. (it. *alabastro*, lat. *alabastrum*) Varietate de ghips cu aspect de marmură albă.

ALÁI s. n. (tc. *alay*) **1.** Mulţime de oameni la o ceremonie, pompă, paradă, suită. **2.** *Cu alai* = cu fast.

ALÁLTĂIERI adv. (*alaltă* + *ieri*) **1.** În ziua precedentă celei de ieri. **2.** *De ieri, de alaltăieri* = de puţin timp. *Mai alaltăieri* = de curând.

ALÁLTĂSEARĂ adv. (*alaltă* + *seară*) **1.** În seara de alaltăieri. **2.** *Mai alaltăseară* = într-una din serile trecute.

ALÁMĂ s. f. (cf. it. *lama*) Aliaj de cupru şi zinc; (la pl.) obiecte din acest aliaj, alămuri.

ALAMBÍC s. n. (fr. *alambic*) Aparat pentru distilări.

ALÁRMĂ s. f. (fr. *alarme*) **1.** Semnal care anunţă o primejdie. **2.** Nelinişte, teamă.

ALĂPTÁ vb. I (*a* + *lapte*, cf. fr. *allaiter*) (Despre mame) A-şi hrăni puii cu laptele propriu; a da să sugă.

ALĂTURÁ vb. I (*alături* + *-a*) **1.** A (se) alipi. **2.** A adăuga, a anexa. **3.** A adera (la o cauză, mişcare etc.).

ALĂTURI adv. (*a* + *lature*) **1.** Aproape, lângă; împreună, unul lângă altul. **2.** *De alături* = vecin, învecinat. *A nimeri* (sau *a fi, a merge, a călca*) *alăturea cu drumul* = a greşi. *Alături de* = pe lângă. *A fi alături de cineva* = a fi solidar cu cineva.

ALB, -Ă (lat. *albus*) **1.** Adj. care reflectă lumina; de culoarea laptelui sau a zăpezii. **2.** S. n. Culoare albă(1) **3.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) care aparţine rasei albe. **4.** S. n. Obiecte, substanţă de culoare albă(1). **5.** Adj. Luminos, limpede. **6.** Adj. Fig. Nevinovat, curat. **7.** *Rând alb* = rând nescris. *Alb la faţă* = palid. *Ba (e) albă, ba (e) neagră* = ceva contradictoriu, nici aşa nici aşa. *Nici albă, nici neagră* = nicicum. *A-i scoate (cuiva) peri albi* = a necăji pe cineva. *Nopţi albe* = nopţi luminoase în unele regiuni. *A face noapte albă* = a nu avea somn. *Negru pe alb* = sigur, cert. *A semna în alb* = a iscăli

un act necompletat, a acorda cuiva încredere.

ALBÁSTRU, –Ă (lat. *albaster*) 1. Adj. Care are culoarea cerului senin; de culoarea cerului senin. 2. S. n. Culoare albastră(1). 3. *Inimă albastră* = suflet trist. *Cu* (sau *de*) *sânge albastru* = de neam nobil. *E (cam) albastru* = e neplăcut, e rău.

ALBATRÓS s. m. (fr. *albatros*) Pasăre asemănătoare cu pescăruşul din mările australe.

ÁLBIE s. f. (lat. *alvea*) 1. Vas lunguieţ de lemn; covată, copaie. 2. Porţiune a unei văi acoperită (temporar) cu apă; matcă. 3. *A face pe cineva albie de porci* = a insulta, a batjocori pe cineva.

ALBÍNĂ s. f. (lat. *alvina* „stup") Insectă din familia apidelor care produce miere şi ceară.

ALBÚM s. n. (fr., lat. *album*) Caiet cartonat sau legat destinat păstrării fotografiilor, a ilustratelor, a unor scrieri, schiţe etc.; colecţie de fotografii, ilustraţii, schiţe etc. reunite, pe teme, în volum.

ALBUMÉN s. n. (fr., lat. *albumen*) Ţesut vegetal din seminţele unor plante care serveşte ca hrană embrionului în timpul germinaţiei.

ALBUMÍNĂ s. f. (fr. *albumine*) Proteină existentă în albuşul de ou, în sânge şi în alte lichide organice.

ALBÚŞ s. n. (*alb* + *–uş*) Substanţă albă–transparentă care înconjură gălbenuşul de ou.

ALCALÍN, –Ă adj. (fr. *alcalin*) Care are în soluţie o reacţie bazică.

ALCĂTUÍ vb. IV (magh. *alkotni*) 1. A face, a construi; a compune, a concepe. 2. A (se) forma, a (se) constitui. 3. A strânge, a aduna.

ALCHIMÍE s. f. (fr. *alchimie*, lat. *alchemia*) Chimia din evul mediu care urmărea obţinerea unor produse, ca sticlă, metale etc. (cu puteri miraculoase).

ALCOÓL (fr. *alcool*) 1. S. m. Derivat chimic. 2. S. n. Lichid obţinut prin fermentarea zaharurilor din fructe, cereale etc. (sau sintetic), întrebuinţat ca dezinfectant, combustibil, dizolvant etc. 3. S. n. Băutură alcoolică.

ALCOOLEMÍE s. f. (fr. *alcoolémie*) Prezenţă a alcoolului în sânge; procent de alcool prezent în sânge.

ALCÓV s. n. (fr. *alcôve*) 1. Loc mai ridicat sau firidă din camera de dormit unde se aşază patul. 2. Budoar.

ALÉE s. f. (fr. *allée*) 1. Drum într–un parc, într–o grădină etc. 2. Stradă, şosea mărginită de arbori, de elemente arhitectonice; stradă îngustă şi scurtă; intrare, stradelă.

ALÉGE vb. III (lat. *allegere*) 1. A–şi fixa preferinţele; a lua dintr–un ansamblu potrivit preferinţelor; a opta. 2. A (se) decide, a (se) hotărî. 3. A vota. 4. A (se) deosebi, a (se) distinge. 5. A (se) împărţi în grupe. 6. A curăţa (prin selecţie). 7. A rămâne cu ceva dintr–o împrejurare, o acţiune etc. 8. *A se alege praf şi pulbere* sau *a se alege praful* = a (se) distruge complet.

ALEGORÍE s. f. (fr. *allégorie*, lat. *allegoria*) 1. Procedeu artistic constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete (imagini literare, plastice etc.). 2. Operă literară sau plastică utilizând acest procedeu.

ALELÚIA interj. (sl. *aleluija*) 1. Refren de laudă în cântările bisericeşti; glorie! slavă! 2. *A–i cânta cuiva aleluia* = a înmormânta pe cineva.

ALERGÁ vb. I (lat. **allargare*) 1. A merge repede, a goni; a fugi. 2. A fugi după cineva sau ceva. 3. A fugări, a izgoni. 4. A umbla fără ţintă.

ALERGÍE s. f. (fr. *allergie*) Reacţie neplăcută a organismului în contact cu anumite substanţe sau microbi.

ALÉRTĂ s. f. (fr. *alerte*) Avertisment, alarmă, prevenire.

ALEZÁJ s. n. (fr. *alésage*) 1. Intervenţie pe suprafaţa interioară a unei piese de revoluţie (cilindrică sau conică) cu scopul de a–i da anumite dimensiuni. 2. Diametrul interior al cilindrului de motor.

ÁLFA s. m. (ngr. *álfa*) 1. Numele primei litere a alfabetului grecesc. 2. *De la alfa la omega* = de la început până la sfârşit. (A fi) *alfa şi omega* = (a fi) factorul esenţial.

ALFABÉT s. n. (fr. *alphabet*, lat. *alphabetum*) 1. Totalitatea literelor reprezentând sunetele unei limbi, aşezate într–o ordine convenţională. 2. *Alfabetul Morse*

Scanned with OKEN Scanner

= sistem de transcriere telegrafică alcătuit din linii şi puncte. *Alfabet fonetic* = sistem internaţional de transcriere a sunetelor.

AFTER-SHAVE s. n. (pr. *afterşéiv;* engl. *after-shave*) Soluţie parfumată folosită după bărbierit.

ÁLGĂ s. f. (fr. *algue*, lat. *alga*) Plantă inferioară, mai ales acvatică.

ALGÉBRĂ s. f. (fr. *algèbre*, lat. *algebra*) Parte a matematicii care are ca obiect generalizarea calculului numerelor; manual conţinând această teorie.

ALGÍE s. f. (fr. *algie*) Durere.

–ALGIE, ALGO– (fr. *–algie, algo–*) Element de compunere cu sensul „durere": *algomanie, cardialgie* etc.

ALGO– v. *–algie.*

ALGORÍTM s. n. (fr. *algorithme*) Procedeu de calcul care utilizează un număr finit de aplicaţii ale unei reguli.

ALIÁJ s. n. (fr. *alliage*) Produs metalic obţinut prin topirea unor amestecuri de metale.

ALIÁNŢĂ s. f. (fr. *alliance*) **1.** Înţelegere, acord între state sau diferite grupuri. **2.** *Rudă prin alianţă* = rudă provenind din familia soţului sau a soţiei.

ÁLIAS adv. (lat. *alias*) Zis şi..., numit şi...

ALIBÍ s. n. (fr. *alibi*) Probă prin care se dovedeşte că inculpatul nu era de faţă sau nu a participat la săvârşirea unei infracţiuni.

ALÍCĂ s. f. (ngr. *balíki* „pietricică") (Pl.) Proiectile de plumb cu care sunt încărcate cartuşele de vânătoare.

ALIENÁ vb. I (fr. *aliéner*, lat. *alienare*) **1.** A înstrăina, a vinde. **2.** A se simţi izolat, înstrăinat. **3.** A înnebuni.

ALIFÍE s. f. (ngr. *alifí*) Produs farmaceutic onctuos.

ALIMÉNT s. n. (fr. *aliment*, lat. *alimentum*) Produs natural sau prelucrat care serveşte ca hrană.

ALINÁ vb. I (lat. **allenare*) A (se) domoli, a (se) potoli, a (se) linişti.

ALINEÁT s. n. (cf. fr. *alinéa*) Fragment de text care începe cu un rând retras în interior; rând retras într-un text.

ALINIÁ vb. I (*a* + *linie*, cf. fr. *aligner*) **1.** A (se) aşeza în linie dreaptă. **2.** (Despre ţări) A face o alianţă pe baza unei convenţii, tratat etc.

ALIPÍ vb. IV (*a* + *lipi*) A (se) lipi, a (se) alătura, a (se) ataşa.

ALIZÉE s. n. pl. (fr. *alizés*) Vânturi regulate care suflă în regiunile tropicale.

ALMANÁH s. n. (fr. *almanach*, lat. *almanachus*) Publicaţie ilustrată cu informaţii variate; calendar cu date de popularizare.

ALOCÁ vb. I (de la *alocaţie*) A prevedea o sumă de bani pentru un anumit scop.

ALOCÁŢIE s. f. (fr. *allocation*) Prevedere a unei sume de bani; indemnizaţie, sumă alocată.

ALOGÉN, –Ă adj. (fr. *allogène*) Care se deosebeşte de mediul în care se află; de origine străină.

ALÓNJĂ s. f. (fr. *allonge*) **1.** Piesă care serveşte la prelungirea unor obiecte. **2.** (Sport) Mişcare de întindere rapidă a braţelor.

ALPÍN, –Ă adj. (fr. *alpin*, lat. *alpinus*) Care este caracteristic munţilor Alpi sau regiunilor muntoase înalte.

ALTÁR s. n. (lat. *altarium*) **1.** Parte a bisericii, despărţită de naos prin catapetesmă, unde se oficiază liturghia; masă de cult pe care se oficiază liturghia. **2.** Loc unde se făceau jertfele pentru zei. **3.** *Pe altarul credinţei, al patriei* etc. = sacrificiu pentru credinţă, patrie etc.

ALTĂDÁTĂ adv. (*altă* + *dată*) Odată, cândva.

ALTERÁ vb. I (fr. *altérer*, lat. *alterare*) **1.** A (se) descompune, a (se) strica. **2.** A denatura, a falsifica. **3.** (Despre sunete) A (se) schimba.

ALTERCÁŢIE s. f. (fr. *altercation*, lat. *altercatio, –onis*) Schimb violent de cuvinte, dispută, ceartă.

ÁLTER ÉGO s. m. (lat. *alter ego*) **1.** Al doilea eu; persoană care seamănă într-atât cu alta, încât o poate substitui. **2.** Om de încredere.

ALTERNÁ vb. I (fr. *alterner*, lat. *alternare*) A se succeda sau a face să se succeadă, a lua pe rând unul locul altuia.

ALTERNATÍVĂ s. f. (fr. *alternative*) **1.** Situaţie în care nu se poate alege decât între două soluţii posibile. **2.** Sistem de două propoziţii (judecăţi) din care numai una e adevărată.

ALTÉŢĂ s. f. (it. *altezza*, lat. *altesse*)

Titlu dat principilor şi principeselor; persoană care poartă acest titlu.

ÁLTFEL adv. (*alt* + *fel*) **1.** În alt mod, altcum, altminteri. **2.** Dacă nu..., în caz contrar. **3.** *Altfel de...* = de alt tip. *Dealtfel* = însă, cu toate astea.

ALTITÚDINE s. f. (fr. *altitude*, lat. *altitudo, –inis*) Înălţime a unui loc în raport cu nivelul mării; ridicătură, înălţime mare.

ÁLTO s. m. (it., fr. *alto*) **1.** Voce cu timbru grav. **2.** Numele mai multor instrumente muzicale cu timbru grav (violă, saxofon etc.).

ALTÓI s. n. (magh. *oltvány*) Ramură mică introdusă în ţesutul altei plante; planta primitoare; planta donatoare.

ALTRUÍSM s. n. (fr. *altruisme*) Atitudine de bunăvoinţă, dispoziţie de a acţiona dezinteresat în favoarea altcuiva.

ALUÁT s. n. (lat. *allevatum*) **1.** Amestec de făină cu apă, grăsime etc. din care se prepară pâine, prăjituri etc.; cocă. **2.** Bucăţică de aluat(1) folosită la plămădeală.

ALÚNĂ s. f. (lat. **abellona*) Fructul alunului; arahidă.

ALUNECÁ vb. I (lat. lubricare) **1.** A–şi pierde echilibrul călcând pe o suprafaţă lunecoasă. **2.** A se deplasa faţă de un corp tangenţial la suprafaţa de contact, fără a se rostogoli. **3.** A cădea din locul unde era agăţat, fixat. **4.** A se abate, a greşi.

ALUNGÁ vb. I (lat. **allongare* < *longus*) **1.** A goni, a izgoni. **2.** A alerga după..., a fugări, a urmări.

ALUNGÍ vb. IV (cf. fr. *allonger* şi *lung*) A se mări în lungime; a (se) întinde; a (se) subţia.

ALUNIZÁ vb. I (cf. fr. *alunir* şi *lună*) A aseleniza.

ALÚRĂ s. f. (fr. *allure*) **1.** Fel de a se mişca, de a merge; aspect, înfăţişare. **2.** Ritm de desfăşurare a unei întreceri sportive.

ALUVIÚNE s. f. (fr. *alluvion*, lat. *alluvio, –onis*) Depuneri de materiale (mâl, bolovani etc.) cărate de ape curgătoare.

ALÚZIE s. f. (fr. *allusion*, lat. *allusio, –onis*) **1.** Evocare neexplicită a unei persoane sau a unui lucru. **2.** *A face aluzie la...* = a sugera, fără a exprima direct; a viza.

ALVEÓLĂ s. f. (fr. *alvéole*) Cavitate mică (de ceară, de rocă, pulmonară, în oasele maxilarului în care sunt înfipţi dinţii etc.).

ALVÍŢĂ s. f. (*h*)*alva* + *–iţă*) Produs alimentar zaharos, cu nuci, migdale etc.

AMÁBIL, –Ă adj. (fr. *aimable*, lat. *amabilis*) Binevoitor, prietenos; politicos.

AMALGÁM s. n. (fr. *amalgame*, lat. *amalgama*) **1.** Aliaj de mercur cu alt metal. **2.** Amestec de elemente disparate.

AMANÉT s. n. (tc. *emanet*, ngr. *amanáti*) Garanţie, gaj pentru o sumă de bani împrumutată.

AMÁNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *amant*, lat. *amans, –ntis*) Persoană care are relaţii de dragoste în afara căsătoriei cu altă persoană; concubin, ibovnic.

AMÁR, –Ă (lat. *amarus*) **1.** Adj. Cu gust de fiere, de pelin, de chinină; (despre gust) ca al fierii, pelinului, chininei. **2.** Adj. Trist; necăjit, chinuitor. **3.** S. n. Jale, tristeţe; suferinţă, chin. **4.** *Pâine amară* = mijloace de trai greu câştigate. *A face* (cuiva) *zile amare* = a–l necăji. *A–şi înghiţi amarul* = a suferi în tăcere. *A–şi vărsa amarul* = a–şi spune necazul. *Amar de...* = mult.

AMARÁ vb. I (fr. *amarrer*) A lega cu un cablu o navă de ţărm sau de o altă navă ori obiectele de pe o navă pentru a nu se deplasa.

AMATÓR, –OÁRE s. m. şi f., adj. (fr. *amateur*, lat. *amator*) **1.** (Persoană) căreia îi place ceva. **2.** (Persoană) care se ocupă de/o artă, o meserie etc. fără a fi profesionist; diletant.

AMAZOÁNĂ s. f. (fr. *amazone*) **1.** Femeie aparţinând unui trib războinic legendar feminin. **2.** Călăreaţă.

AMĂGÍ vb. IV (lat. **ammagire*) **1.** A (se) înşela. **2.** A ispiti, a ademeni.

AMĂNÚNT s. n. (*a* + *mănunt* „mărunt") **1.** Element secundar; detaliu. **2.** *Cu amănuntul* = în detaliu. (*Cu*) *de–amănuntul* sau *până în cele mai mici amănunte* sau *în amănunt* = cu minuţiozitate; minuţios.

AMÂNÁ vb. I (*a* + *mâne* = mâine) **1.** A întârzia îndeplinirea unei acţiuni. **2.** A duce cu vorba.

AMÂNDÓI, –DÓUĂ num. (lat.

*amindoi < *ambi + dui*) Cei doi împreună, ambii.

AMBALÁ vb. I (fr. *emballer*) **1.** A împacheta. **2.** A creşte sau a face să crească viteza normală de turaţie a unui motor. **3.** A se înflăcăra, a se aprinde, a se lăsa purtat de mânie, de entuziasm etc.

AMBALÁJ s. n. (fr. *emballage*) Împachetare; material în care se împachetează.

AMBARCÁŢIE s. f. (fr. *embarcation*) Mic vas plutitor.

AMBASÁDĂ s. f. (fr. *ambassade*) Misiune, reprezentanţă diplomatică a unei ţări străine; sediul acestei reprezentanţe.

AMBASADÓR s. m. (fr. *ambassadeur*) Reprezentant (diplomatic superior) al unui stat pe lângă alt stat sau pe lângă un for internaţional.

AMBIÁNT, –Ă adj. (fr. *ambiant*) Care este în jur, în apropiere.

AMBIGÉN, –Ă adj. (lat. *ambigenus* „corcit") *Genul ambigen* = gen neutru. *Substantiv ambigen* = substantiv neutru.

AMBÍGUU, –UĂ adj. (lat. *ambiguus*) Echivoc, neclar.

AMBÍŢIE s. f. (fr. *ambition*, lat. *ambitio, –onis*) **1.** Dorinţa de a reuşi ceva, aspiraţie, voinţă; dorinţă exagerată de onoruri, de parvenire. **2.** *A (se) pune la ambiţie* = a (se) ambiţiona.

ÁMBRĂ s. f. (fr. *ambre*) Nume dat unor substanţe aromatice sau răşinoase; chihlimbar cenuşiu.

AMBREIÁJ s. n. (fr. *embrayage*) Dispozitiv de cuplare sau de decuplare a două mecanisme.

AMBRÓZIE s. f. (fr. *ambroisie*, lat. *ambrosia*) Hrană a zeilor din Olimp cu proprietăţi miraculoase; băutură minunată.

AMBULÁNT, –Ă adj. (fr. *ambulant*, lat. *ambulans, –ntis*) Care se deplasează dintr–un loc în altul; fără un loc fix de reşedinţă.

AMBULÁNŢĂ s. f. (fr. *ambulance*) Mijloc de transport al bolnavilor, răniţilor etc.; salvare.

AMBUSCÁDĂ s. f. (fr. *embuscade*) Manevră de atac prin surprindere.

AMELIORÁ vb. I (fr. *améliorer*) A (se) îmbunătăţi, a (se) îndrepta, a (se) perfecţiona.

AMENAJÁ vb. I (fr. *aménager*) A pregăti, a organiza (un interior, o grădină etc.) în vederea unui scop, a unei utilizări.

AMENDÁ[1] vb. I (de la *amendă*) A aplica o amendă.

AMENDÁ[2] vb. I (fr. *amender*) A ameliora, a aduce îmbunătăţiri, a corija (un text, o lege).

AMENDAMÉNT s. n. (fr. *amendement*) **1.** Propunere de îmbunătăţire a unui proiect de lege. **2.** Operaţie de ameliorare a solului; substanţa necesară ameliorării.

AMÉNDĂ s. f. (fr. *amende*) Pedeapsă în bani.

AMENINŢÁ vb. I (lat. **amminaciare < minaciae* „ameninţări") **1.** A manifesta intenţia de a face rău. **2.** A fi pe punctul de a...

AMERINDIÁN, –Ă s. m. şi f., adj. (fr. *amérindien*) (Persoană) care aparţine populaţiei autohtone din America.

AMERIZÁ vb. I (cf. fr. *amerrir*) (Despre hidroavioane, nave cosmice) A coborî şi a aluneca pe suprafaţa unei ape.

AMESTECÁ vb. I (lat. *ammixticare*) **1.** A face sau a intra într–o mixtură, într–o combinaţie; a pune împreună diferite elemente. **2.** A interveni, a se băga, a se vârî (nedorit) într–o discuţie, într–o afacere.

AMETÍST s. n. (fr. *améthyste*, lat. *amethystus*) Varietate violetă de cuarţ, utilizată ca piatră semipreţioasă.

AMEŢÍ vb. IV (probabil lat. **ammattire < mattus* „beat") **1.** A–şi pierde sau a face să–şi piardă echilibrul; (fig.) a (se) zăpăci. **2.** A (se) îmbăta (uşor).

AMFI– (gr. *amfi–*) Element de compunere cu sensul „de ambele părţi, de jur împrejur": *amfigonie, amfipod* etc.

AMFÍBIU, IE (fr. *amphibie*) **1.** Adj. Care poate trăi atât în apă cât şi pe uscat. **2.** S. n. Vehicul care se poate deplasa în apă şi pe uscat.

AMFITEÁTRU s. n. (fr. *amphithéâtre*, lat. *amphitheatrum*) Incintă în aer liber sau edificiu de formă circulară sau ovală, cu locurile dispuse în trepte, destinată unor manifestări publice (spectacole, conferinţe, adunări etc.).

AMFITRIÓN, –OÁNĂ s. m. şi f. (fr. *amphitryon*) Stăpân al unei case; gazdă.

ÁMFORĂ s. f. (fr. *amphore*, lat. *amphora*) Vas antic înalt cu două toarte, ser-

Scanned with OKEN Scanner

vind la păstrarea şi transportul lichidelor şi al grânelor.

AMIÁBIL, –Ă adj. (fr. *amiable*) Înţelegător, prietenos; binevoitor.

AMIÁZĂ s. f. (de la *amiazăzi* < lat. *ad mediam diem*) 1. Mijlocul zilei. 2. Zenit. 3. Prânz, masa de prânz. 4. *De amiază* = de prânz. *Ziua–n amiaza mare* = în toiul zilei.

AMÍC, –Ă s. m. şi f. (lat. *amicus*, it. *amico*) Prieten.

AMIGDÁLĂ s. f. (fr. *amygdale*) Fiecare dintre cele două glande situate de o parte şi de alta a omuşorului.

AMÍN interj. (sl. *aminŭ*) (În practica bisericii creştine) Adevărat! aşa să fie!

AMÍNTE adv. (*a* + *minte*) *A (–şi) aduce aminte* = a (–şi) aminti. *A lua aminte* = a ţine seama de... *A lua aminte la ceva* = a fi atent la... *A–i fi* (cuiva) *aminte* (de ceva) = a fi interesat (de ceva), a avea chef (de ceva).

AMINTÍ vb. IV (de la *aminte*) 1. A–i reveni ceva în minte. 2. A face pe cineva să–şi readucă ceva în minte; a evoca. 3. A pomeni, a menţiona.

AMIRÁL s. m. (fr. *amiral*) Cel mai înalt grad în marina militară; ofiţer care are acest grad.

AMNEZÍE s. f. (fr. *amnézie*) Pierdere a memoriei.

AMNISTÍE s. f. (fr. *amnistie*) Act legislativ care înlătură condamnările şi consecinţele lor penale.

AMÓNTE adv. (it. *a monte*) *În amonte* = în susul apei, către izvor.

AMÓR s. n. (lat. *amor*, it. *amore*) 1. Iubire, dragoste. 2. *Amor propriu* = preţuire (exagerată) a propriei persoane.

AMÓRF, –Ă adj. (fr. *amorphe*) Cu structură necristalină, neregulată; (fig.) neorganizat, inform.

AMORSÁ vb. I (fr. *amorcer*) A provoca un fenomen (tehnic), o acţiune exterioară.

AMORTIZÁ vb. I (cf. fr. *amortir*) 1. A diminua forţa de intensitate a unui fenomen (zgomot, şoc etc.). 2. A eşalona o cheltuială, a stinge o datorie, a recupera o sumă.

AMORŢÍ vb. IV (lat. **ammortire* = *admortire*) 1. A deveni insensibil, înţepenit. 2. A începe să hiberneze.

AMOVÍBIL, –Ă adj. (fr. *amovible*) Care poate fi mutat, înlocuit, concediat, detaşat, separat.

AMPÉR s. m. (fr. *ampère*) Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric.

AMPLASÁ vb. I (de la *amplasament*) A aşeza, a fixa într–un anumit loc.

AMPLASAMÉNT s. n. (fr. *emplacement*) Loc de aşezare a unui dispozitiv, a unei construcţii sau instalaţii.

AMPLIFICÁ vb. I (lat. *amplificare*, fr. *amplifier*) A (se) mări, a (se) lărgi, a (se) dezvolta cantitativ, intensiv etc.

AMPLITÚDINE s. f. (lat. *amplitudo, –inis*, fr. *amplitude*) Mărime, întindere considerabilă; distanţă mare între două valori.

ÁMPLU, –Ă adj. (fr. *ample*, lat. *amplus*) Mare, întins, spaţios, important.

AMPRÉNTĂ s. f. (fr. *empreinte*) 1. Întipărire, urmă lăsată prin apăsare; (fig.) consecinţă. 2. *Amprente digitale* = urme lăsate de degete prin apăsare, care servesc la identificarea unui infractor.

AMPUTÁ vb. I (fr. *amputer*, lat. *amputare*) 1. A tăia pe cale chirurgicală (sau prin accident) un membru al corpului. 2. A scurta, a mutila abuziv un text.

AMULÉTĂ s. f. (fr. *amulette*) Obiect (bijuterie) cu puteri magice; mascotă, talisman.

AMÚRG s. n. (*a* + *murg* „amurg") 1. Înserare, crepuscul, asfinţit. 2. *În amurg* = pe înserate; la bătrâneţe.

AMUŢÍ vb. IV (lat. **ammutire* < *mutus* „mut") A deveni mut; (fig.) a tăcea; a înceta.

AMUZÁ vb. I (fr. *amuser*) A se îndeletnici cu ceva plăcut, a (se) distra, a (se) înveseli.

AMVÓN s. n. (sl. *amŭvonŭ*) Mic balcon într–o biserică, de unde se citeşte evanghelia sau se predică.

AN s. m. (lat. *annus*) 1. Durata unei revoluţii a Pământului în jurul Soarelui, care cuprinde 12 luni. 2. Măsură temporală (de studiu, de vârstă etc.). 3. *Anul Nou* = ziua de 1 Ianuarie. *La anul* = anul viitor. *Acum un an* (*doi, trei* etc.) = cu un an (doi, trei etc.) în urmă. *De ani şi ani* = de mult timp. *An de* (sau

cu) *an* = în fiecare an. *Cu anii* = ani întregi.

ANABAPTÍSM s. n. (fr. *anabaptisme*) Doctrină a unei mişcări protestante care preconizează botezul la vârsta adultă.

ANACOLÚT s. n. (fr. *anacoluthe*, lat. *anacoluthon*) Discontinuitate, ruptură logico–sintactică într–un enunţ.

ANACRONÍSM s. n. (fr. *anachronisme*) Greşeală de cronologie, confuzie temporală de prezentare a unor fapte; fapt, obicei perimat, învechit.

ANAERÓB, –Ă adj. (cf. fr. *anaérobie*) Care nu poate trăi în contact cu aerul.

ANAFÓRĂ s. f. (fr. *anaphore*, lat. *anaphora*) Repetarea cu scopuri stilistice a unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte la începutul mai multor fraze (sau propoziţii) succesive.

ANÁFURĂ s. f. (sl. *[a]nafora*) Bucăţele de pâine binecuvântată care se împart credincioşilor ortodocşi la sfârşitul liturghiei.

ANAGRÁMĂ s. f. (fr. *anagramme*) Cuvânt obţinut prin schimbarea ordinii literelor altui cuvânt; joc distractiv care foloseşte acest procedeu.

ANÁL, –Ă adj. (fr. *anal*) Din regiunea anusului.

ANÁLE s. f. pl. (fr., lat. *annales*) **1.** Scriere istoriografică înregistrând evenimentele an de an. **2.** Publicaţie ştiinţifică anuală.

ANALGÉZIC, –Ă adj., s. n. (fr. *analgésique*) (Medicament) care calmează durerea.

ANALÍST, –Ă s. m. şi f. (fr. *analyste*) Specialist în analiza matematică, psihologică etc.

ANALÍZĂ s. f. (fr. *analyse*) **1.** Examinare, studiere în detaliu. **2.** (Chim.) Determinare a compoziţiei unei substanţe. **3.** *În ultimă analiză* = în încheiere, în concluzie.

ANALÓG, –Ă adj. (fr. *analogue*, lat. *analogus*) Asemănător.

ANALOGÍE s. f. (fr. *analogie*, lat. *analogia*). **1.** Asemănare, concordanţă, similitudine. **2.** Modificare a formei sau sensului unui cuvânt după modelul altui cuvânt.

ANANÁS s. m. (fr. *ananas*) Plantă erbacee din ţările calde, cu frunze lungi şi tulpină scurtă; fructul comestibil al acestei plante.

ANÁPODA adv. (ngr. *anápoda*) Pe dos, altfel de cum trebuie.

ANARHÍE s. f. (fr. *anarchie*) Stare de dezorganizare, de haos, într–o colectivitate; nesupunere, indisciplină.

ANATÉMĂ s. f. (ngr. *anáthema*) Excludere din sânul bisericii; afurisenie.

ANATOMÍE s. f. (fr. *anatomie*, lat. *anatomia*) **1.** Ştiinţă care se ocupă de structura organismelor. **2.** Structură a unui organ sau al unei fiinţe; conformaţie. **3.** Fig. Examinare, analizare.

ANCADRAMÉNT s. n. (fr. *encadrement*) Chenar decorativ în relief (la o uşă, la o fereastră etc.).

ANCESTRÁL, –Ă adj. (fr. *ancestral*) Ereditar, strămoşesc.

ANCHÉTĂ s. f. (fr. *enquête*) Cercetare sprijinită de probe făcută de o autoritate juridică sau administrativă.

ANCHILÓZĂ s. f. (fr. *ankylose*) Înţepenire, imobilitate a unei articulaţii mobile.

ÁNCORĂ s. f. (it., lat. *ancora*) **1.** Piesă grea de metal cu care se imobilizează navele. **2.** Bară de metal cu care se sprijină un zid, un stâlp etc. **3.** *A arunca ancora* = a se opri. *A ridica ancora* = a porni.

ANCRASÁ vb. I (fr. *encrasser*) (Despre mecanisme) A se înţepeni din cauza depunerii de impurităţi.

ANDÍVĂ s. f. (fr. *endive*) Plantă legumicolă ale cărei frunze albe, cărnoase, alungite sunt comestibile.

ANDOSÁ vb. I (fr. *endosser*) A nota pe dosul unui act de plată numele persoanei împuternicite să încaseze contravaloarea.

ANDREÁ s. f. (et. nec.) Ac lung folosit la tricotajul manual; ac mare de cusut.

ANDROGÉN, –Ă adj. (fr. *androgène*) Care provoacă apariţia unor caractere sexuale masculine.

ANDROGÍN, –Ă adj., s. m. (fr. *androgyne*) (Fiinţă sau plantă) care are caracteristicile ambelor sexe; hermafrodit.

ANDROPÁUZĂ s. f. (fr. *andropause*) Diminuare a activităţii sexuale la bărbaţi, după o anumită vârstă.

Scanned with OKEN Scanner

ANECDÓTĂ s. f. (fr. *anecdote*) Scurtă povestire cu un detaliu semnificativ şi cu o poantă hazlie; (fig.) intrigă, acţiune.

ANEMÍE s. f. (fr. *anémie*) Scădere a globulelor roşii şi a hemoglobinei din sânge; slăbiciune.

ANESTEZÍE s. f. (fr. *anesthésie*) Suprimarea sensibilităţii la dureri prin mijloace medicale.

ANEVÓIE adv. (*a* + *nevoie*) Cu greu, abia.

ANEVRÍSM s. n. (fr. *anévrisme*) Dilatare patologică a pereţilor unui vas sanguin.

ANÉX, –Ă adj. (fr. *annexe*) Ataşat, alipit, alăturat unui lucrú principal.

ANÉXĂ s. f. (fr. *annexe*) Ceea ce este alăturat, ataşat sau alipit la ceva principal; adaos, apendice.

ANGAJÁ vb. I (fr. *engager*) **1.** A (se) încadra într–un serviciu. **2.** A accepta o însărcinare. **3.** A atrage după sine o obligaţie. **4.** A (se) antrena într–o acţiune. **5.** A o lua într–o direcţie, a apuca pe un anumit drum.

ANGÉLIC, –Ă adj. (fr. *angélique*, lat. *angelicus*) Îngeresc, serafic.

ANGHÍNĂ s. f. (fr. *angine*, lat. *angina*) **1.** Inflamaţie a faringelui şi a amigdalelor. **2.** *Anghină pectorală* = boală a arterelor coronare.

ANGIÓM s. n. (fr. *angiome*) Malformaţie vasculară benignă.

ANGLICANÍSM s. n. (fr. *anglicanisme*) Religie de stat a Angliei.

ANGOÁSĂ s. f. (fr. *angoisse*) Nelinişte, tulburare (puternică).

ANGRENÁ vb. I (fr. *engrener*) **1.** A face dinţii unei roţi să intre între dinţii altei roţi (pentru a–i transmite o mişcare de rotaţie). **2.** A se angaja, a se antrena într–o acţiune.

ANGRÓ adv. (fr. *en gros*) În cantitate mare, cu ridicata.

ANIHILÁ vb. I (fr. *annihiler*, lat. *annihilare*) A înlătura, a zădărnici o acţiune sau efectele ei.

ANIMÁ vb. I (fr. *animer*, lat. *animare*) A deveni sau a face să devină mai activ; a (se) însufleţi, a (se) înviora.

ANIMÁL, –Ă (fr. *animal*, lat. *animalis*) **1.** S. n. Fiinţă vie dotată cu sensibilitate şi capacitate de mişcare; vietate, jivină, dobitoc. **2.** S. n. Om brutal, grosolan, josnic. **3.** Adj. Propriu animalelor, de animal; de natură organică.

ANIMOZITÁTE s. f. (fr. *animosité*, lat. *animositas, –atis*) Atitudine ostilă, duşmănoasă; conflict, duşmănie, dezacord.

ANIÓN s. m. (fr. *anion*) (Chim.) Ion cu una sau mai multe sarcini electrice negative.

ANIVERSÁR, –Ă adj. (fr. *anniversaire*, lat. *anniversarius*) Care aminteşte de un eveniment anterior, petrecut la aceeaşi dată.

ANIVERSÁRE s. f. (din *[zi] aniversară*, prin confuzie cu infinitivele lungi în *–are*) Zi de celebrare a unui eveniment petrecut anterior.

ANÓD s. m. (fr. *anode*) Electrod pozitiv al unei pile electrice, al unui aparat de electroliză etc.

ANOMALÍE s. f. (fr. *anomalie*) Abatere, deviere de la normal, defect, cusur.

ANONÍM, –Ă (fr. *anonyme*, lat. *anonymus*) **1.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) cu nume necunoscut, neidentificat sau neimportant. **2.** Adj. (Despre texte) Cu autor necunoscut. **3.** S. f. Scrisoare nesemnată. **4.** *Societate anonimă* = asociaţie, întreprindere ai căror acţionari sunt necunoscuţi de public.

ANORGÁNIC, –Ă adj. (fr. *anorganique*) Care are în compoziţie numai substanţe din regnul mineral.

ANÓST, –Ă adj. (ngr. *ánostos*) Plicticos, searbăd, insipid, neinteresant; monoton, banal.

ANOTÍMP s. n. (*an* + *timp*, cf. germ. *Jahreszeit*) **1.** Fiecare din cele patru diviziuni ale anului. **2.** Sezon.

ANSÁMBLU s. n. (fr. *ensemble*) **1.** Unitate a elementelor de acelaşi fel; totalitate. **2.** Formaţie artistică, grup, colectiv. **3.** Compoziţie muzicală. **4.** *De ansamblu* = unitar. *În ansamblu* = în general, în total.

ANŞOÁ (fr. *anchois*) **1.** S. n. Specie de peşte mic, cu gura la nivelul ochilor. **2.** S. f. Pastă alimentară preparată din anşoa(1).

ANTAGONÍSM s. n. (fr. *antagonisme*) Opoziţie, contradicţie, rivalitate.

ANTÁNTĂ s. f. (fr. *entente*) Alianţă

Scanned with OKEN Scanner

politică, diplomatică, militară între state; înţelegere, pact.

ANTÁRCTIC, –Ă adj. (fr. *antarctique*, lat. *antarcticus*) Situat în regiunea Polului Sud; referitor la aceste regiuni; propriu acestor regiuni.

ANTE– (lat. *ante*) Prefix cu sensul „înainte, în faţă, anterior": *antebraţ, antetitlu* etc.

ANTECEDÉNT s. n. (fr. *antécédent*, lat. *antecedens, –ntis*) Fapt, întâmplare etc. anterioară unei date sau stări; fapt din trecut.

ANTECESÓR, –OÁRE s. m. şi f. (it. *antecessore*, lat. *antecessor, –oris*) Predecesor, precursor, premergător.

ANTEDATÁ vb. I (*ante* + *data*, cf. fr. *antidater*) A pune pe un act, pe o scrisoare etc. o dată anterioară celei reale.

ANTEDILUVIÁN, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *antédiluvien*) (Timp) care a precedat glaciaţia cuaternară; (fig.) străvechi.

ANTEMERIDIÁN, –Ă adj. (lat. *antemeridianus*) De dinainte de amiază, de dimineaţă.

ANTERIÓR, –OÁRĂ adj. (fr. *antérieur*, lat. *anterior*) Care precedă (temporal sau spaţial) ceva.

ANTERÍU s. n. (tc. *anteri*) Haină lungă purtată de preoţii ortodocşi; sutană; haină asemănătoare purtată în trecut de boieri şi de lăutari.

ANTÉT s. n. (fr. *en–tête*) Inscripţie tipărită sau gravată în partea de sus a hârtiilor utilizate pentru corespondenţă, conţinând numele şi adresa expeditorului.

ANTEVORBITÓR, –OÁRE s. m. şi f. (*ante–* + *vorbitor*, cf. germ. *Vorredner*) Persoană care a vorbit într–o adunare publică înaintea alteia.

ANTI– (fr. *anti–*) Prefix cu sensul „împotriva, în contra, opus": *antiaerian, antialcoolic, antiatom* etc.

ANTÍC, –Ă adj. (fr. *antique*, lat. *antiquus*) Care aparţine antichităţii, privitor la antichitate, specific acesteia; străvechi.

ANTICÁMERĂ s. f. (it. *anticamera*, cf. fr. *antichambre*) **1.** Sală de aşteptare la intrarea într–un birou, cabinet etc. **2.** *A face anticameră* = a aştepta (mult) la o audienţă, consultaţie etc.

ANTICÁR[1] adj. (*anti– + car* [de *tupţă*], cf. fr. *antichar*) Antitanc.

ANTICÁR[2] s. m. (fr. *antiquaire*, lat. *antiquarius*) Persoană care colecţionează şi vinde obiecte vechi (în special cărţi).

ANTICHITÁTE s. f. (fr. *antiquité*, lat. *antiquitas, –atis*) **1.** Epocă veche, vechime. **2.** Obiect, monument vechi, rămăşiţă istorică.

ANTICIPÁ vb. I (fr. *anticiper*, lat. *anticipare*) A îndeplini o acţiune înainte de timpul prevăzut; a devansa; a prevesti, a prevedea.

ANTICONCEPŢIONÁL, –Ă adj., s. n. (fr. *anticonceptionnel*) (Substanţă) care împiedică fecundaţia.

ANTIDÓT s. n. (fr. *antidote*, lat. *antidotum*) Remediu împotriva unei substanţe toxice, a unui virus etc. din organism; contraotravă.

ANTIFÓN[1] s. n. (sl. *antifonŭ*) Repetarea alternativă de către două coruri sau de către două voci a unor versete sau parafrazări din psalmi sau a altor cântări bisericeşti.

ANTIFÓN[2] s. n. (fr. *antiphone*) Mic obiect de plastic care se introduce în ureche pentru a diminua percepţia unor zgomote.

ANTIGÉL s. n. (fr. *antigel*) Produs care împiedică sau întârzie înghe[illegible]area apei.

ANTIHRÍST s. pr. m. (sl. *antihrĭstŭ*) Nume dat Satanei; om nelegiuit, nemernic, pervers.

ANTILÓPĂ s. f. (fr. *antilope*) **1.** Numele mai multor specii de rumegătoare din ţările calde. **2.** Pielea tăbăcită a antilopei(1) sau imitaţia ei.

ANTIPATÍE s. f. (fr. *antipathie*, lat. *antipathia*) Sentiment de aversiune faţă de cineva; resentiment, repulsie.

ANTIPÓD s. n. (fr. *antipode*) Loc de pe suprafaţa Pământului diametral opus altuia; lucru, fapt contradictoriu, opus.

ANTISEMITÍSM s. n. (fr. *antisémitisme*) Rasism cu privire la evrei.

ANTISÉPTIC, –Ă adj. (fr. *antiseptique*) (Medicament) care previne sau înlătură infecţiile.

ANTITÉZĂ s. f. (fr. *antithèse*) Contrast, opoziţie între doi termeni, cu scopul

Scanned with OKEN Scanner

de a-i evidenţia unul prin altul; contrast între două idei, fenomene etc.

ANTOLOGÍE s. f. (fr. *anthologie*) Culegere de scrieri alese literare sau muzicale; florilegiu.

ANTONÍM s. n. (fr. *antonyme*) Cuvânt cu sens contrar în raport cu alt cuvânt.

ANTONOMÁZĂ s. f. (fr. *antonomase*) Figură de stil în care se foloseşte un nume comun sau o perifrază în locul unui nume propriu şi invers.

ANTRÁCT s. n. (fr. *entracte*) Pauză între două părţi sau acte ale unei reprezentaţii artistice; melodia care se execută în această pauză.

ANTRÉN s. n. (fr. *entrain*) Animaţie, bună dispoziţie, însufleţire, vioiciune.

ANTRENÁ vb. I (fr. *entraîner*) 1. A (se) pregăti pentru o performanţă sportivă. 2. A (se) implica, a (se) înfăcăra. 3. A trage după sine, a pune ceva în mişcare.

ANTREPRENÓR, -OÁRE s. m. şi f. (fr. *entrepreneur*) Persoană care conduce o antrepriză.

ANTREPRÍZĂ s. f. (fr. *entreprise*) 1. Întreprindere, unitate economică de producţie. 2. *A da în antrepriză* = a da o lucrare în execuţie. *A lua în antrepriză* = a lua conducerea unei lucrări.

ANTRÉU s. n. (fr. *entrée*) 1. Încăpere mică la intrarea într-o casă, vestibul. 2. (Mai ales la pl.) Gustări la începutul unei mese; aperitiv.

ANTRICÓT s. n. (fr. *entrecôte*) Carne de vacă, de oaie, sau de porc din regiunea intercostală; cotlet, friptură din această carne.

ANTROPO- (fr. *anthropo-*) Element de compunere cu sensul „ referitor la om": *antropocentru, antropogeneză, antropogeografie* etc.

ANTROPOFÁG, -Ă s. m. şi f. (fr. *anthropophage*, lat. *anthropophagus*) (Persoană) care se hrăneşte cu carne de om; canibal.

ANTROPOFÓB, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *anthropophobe*) (Persoană) care urăşte oamenii, care are frică de oameni.

ANTROPOÍD, -Ă (fr. *anthropoïde*) 1. Adj. (Despre maimuţe) Care seamănă cu omul. 2. S. f. pl. Grup de maimuţe antropoide(1); (sg.) maimuţă din acest grup.

ANTROPOLOGÍE s. f. (fr. *anthropologie*) Ştiinţă care studiază originea şi evoluţia omului.

ANTROPONIMÍE s. f. (fr. *anthroponymie*) 1. Ramură a lingvisticii care studiază numele de persoană; antroponomastică. 2. Totalitatea numelor de persoană dintr-o localitate, dintr-o regiune sau dintr-un idiom.

ANTÚM, -Ă adj. (cf. lat. *ante*) Publicat în timpul vieţii autorului.

ANTURÁJ s. n. (fr. *entourage*) Totalitatea persoanelor în mijlocul cărora trăieşte cineva; mediul social, compania, societatea cuiva.

ANUÁR s. n. (fr. *annuaire*) Publicaţie periodică anuală.

ANULÁ vb. I (fr. *annuler*, lat. *annullare*) A declara ceva nul, a desfiinţa, a abroga.

ANÚME (*a* + *nume*) 1. Adj. invar. Care se face, se spune în mod special. 2. Adv. Cu numele de...; adică. 3. Adv. Înadins, special, cu scopul. 4. Adv. În mod precis, exact.

ANUNŢÁ vb. I (fr. *annoncer*, lat. *annuntiare*) A aduce la cunoştinţă, a vesti, a face cunoscut.

ÁNUS s. n. (fr., lat. *anus*) Orificiul terminal al intestinului gros.

ANVELÓPĂ s. f. (fr. *enveloppe*) 1. Înveliş de cauciuc al camerei de aer a unei roţi de vehicul. 2. Învelitoare de carte, supracopertă.

ANVERGÚRĂ s. f. (fr. *envergure*) 1. Desfăşurare, întindere, amploare; distanţă. 2. *De mare anvergură* = pe plan mare; vast.

AÓRTĂ s. f. (fr. *aorte*) Artera principală a organismului la vertebrate care duce sângele oxigenat de la inimă în vasele secundare.

APANÁJ s. n. (fr. *apanage*) Bun (material sau spiritual) atribuit cuiva sau acaparat de cineva.

APARÁT s. n. (lat. *apparatus*, fr. *appareil*, germ. *Apparat*, cf. şi fr. *appareil*) 1. Sistem tehnic de piese cu diferite întrebuinţări. 2. Ansamblu de organe anatomice. 3. Ansamblu de persoane care lucrează într-un domeniu. 4. *Aparat ştiinţific*

Scanned with OKEN Scanner

= totalitatea documentelor, izvoarelor etc. folosite în cercetare. *Aparat critic* = totalitatea notelor şi comentariilor existente într-o ediţie critică.

APARÉNŢĂ s. f. (fr. *apparence*, lat. *apparentia*) **1.** Aspect exterior, înfăţişare (înşelătoare). **2.** *În aparenţă* = la prima vedere. *A salva aparenţele* = a ascunde o realitate neplăcută.

APARTAMÉNT s. n. (fr. *appartement*) Diviziune formată din mai multe camere şi dependinţe într-un imobil colectiv.

APÁRTE (*a* + *parte*) **1.** Adv. Separat, deosebit. **2.** Adj. Ieşit din comun; deosebit, special.

APÁRTHEID s. n. (engl., fr. *apartheid*) Politică de discriminare rasială.

APARŢÍNE vb. III (fr. *appartenir*, cf. *ţine*) A ţine, a depinde de cineva sau de ceva; a face parte din...

APATÍE s. f. (fr. *apathie*, lat. *apathia*) Lipsă de interes, de vlagă, de atracţie faţă de ceva; indolenţă, indiferenţă; inerţie.

APATRÍD, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *apatride*) (Persoană) fără cetăţenie.

ÁPĂ s. f. (lat. *aqua*) **1.** Lichid incolor, inodor şi fără gust în stare pură. **2.** Masă de apă(1) formând un râu, un lac, o mare etc. **3.** (Pl.) Valuri, unde; (fig.) joc de culori **4.** (Cu determinări) Denumire a unor secreţii ale corpului sau a unor produse farmaceutice. **5.** *Apă neagră* = glaucom. *Apă de ploaie* = vorbe goale. *A bate apa în piuă* = a vorbi fără rost. *A fi (toţi) o apă şi-un pământ* = a fi la fel. *A intra la apă* = a se micşora; a ajunge la ananghie, a-i fi greu. *A băga pe cineva la apă* = a-i face cuiva un rău. *A nu avea după ce bea apă* = a fi sărac lipit. *Ca pe apă* sau *ca apa* = curgător, pe dinafară. *A şti în ce ape se scaldă* = a-i cunoaşte intenţiile. *A lăsa pe cineva în apele lui* = a nu-l deranja. *A nu fi în apele lui* = a fi prost dispus. *A-i veni apa la moară* = a-i veni timpul favorabil.

APĂRÁ vb. I (lat. *apparare* „a pregăti, a dispune") **1.** A sări în ajutor, a păzi; a se împotrivi unui atac etc. **2.** A feri, a ocroti. **3.** A susţine pe cineva, a pleda în favoarea cuiva. **4.** A încerca să se dezvinovăţească (într-un proces penal).

APĂREÁ vb. II (lat. *apparere*, cf. *părea*) **1.** A se arăta, a se ivi; a lua naştere. **2.** (Despre publicaţii) A ieşi de sub tipar.

APĂSÁ vb. I (lat. **appensare*) **1.** A exercita o presiune, a presa; (fig.) a sublinia, a accentua. **2.** A asupri, a oprima, a chinui.

APEDÚCT s. n. (lat. *aquaeductus*, cf. *apă*) Mijloacele de transport al apei de la locul de captare până la locul utilizării.

APÉL s. n. (fr. *appel*) **1.** Chemarea, strigarea pe nume pentru a verifica prezenţa. **2.** Invitaţie. **3.** Cerere, rugăminte. **4.** Acţiune judecătorească făcută la o instanţă superioară pentru a anula o sentinţă dată de o instanţă din subordine. **5.** *A face apel la...* = a cere concursul, a ruga.

APELATÍV, -Ă adj., s. n. (fr. *appellatif*, lat. *appelativus*) (Substantiv) comun; (nume, cuvânt) calificativ.

APÉNDICE s. n. (fr. *appendice*, lat. *appendix, -icis*) Mică prelungire a unui organ sau a unui lucru; anexă, adaos, supliment.

APERITÍV s. n. (fr. *apéritif*, lat. *aperitivus*) Gustare sau băutură care precedă masa pentru stimularea apetitului.

APETISÁNT, -Ă adj. (fr. *appétissant*) Care trezeşte şi stimulează pofta de mâncare; îmbietor, ispititor.

APETÍT s. n. (fr. *appétit*) Poftă (de mâncare); dorinţă.

APICULTÚRĂ s. f. (fr. *apiculture*) Creşterea albinelor; albinărit, stupărit.

APLANÁ vb. I (fr. *aplanir*) A înlătura o neînţelegere, un conflict; a potoli, a linişti.

APLATIZÁ vb. I (cf. fr. *aplatir*) A face plat, a turti prin apăsare.

APLAUDÁ vb. I (fr. *applaudir*, lat. *applaudere*) A bate din palme în semn de mulţumire, de admiraţie.

APLECÁ vb. I (lat. *applicare*) **1.** A (se) îndoi, a (se) înclina, a (se) pleca; (fig.) a (se) supune. **2.** A înclina către ceva, a se preocupa de ceva. **3.** *A i se apleca* = a-i fi greaţă.

APLICÁ vb. I (fr. *appliquer*, lat. *applicare*) **1.** A fixa, a lipi un lucru pe altul. **2.** A pune ceva în practică, a utiliza. **3.** *A aplica o corecţie (cuiva)* = a bate pe cineva.

APLÓMB s. n. (fr. *aplomb*) Siguranţă

Scanned with OKEN Scanner

absolută în comportare; îndrăzneală (exagerată, supărătoare).

APOCALÍPS s. n. (fr. *apocalypse*, lat. *apocalypsis*) 1. Ultima parte din Noul Testament în care se descrie sfârşitul lumii. 2. Sfârşitul lumii.

APOGÉU s. n. (fr. *apogée*) Punct culminant, culme a unei evoluţii, a unei situaţii.

APÓI adv. (lat. *ad–post*) 1. După aceea, pe urmă. 2. Atunci, aşa fiind; pe lângă asta, şi încă; dar, altminteri.

APOLOGÍE s. f. (fr. *apologie*, lat. *apologia*) Elogiu, laudă (exagerată).

APÓRT s. n. (fr. *apport*) Contribuţie intelectuală, morală, sau materială la o acţiune comună; parte.

APÓSTOL s. m. (sl. *apostolŭ*) 1. Fiecare din cei doisprezece discipoli ai lui Iisus Hristos; misionar creştin la începuturile creştinismului. 2. Propagator înflăcărat al unei idei, doctrine etc. 3. Carte de cult care cuprinde faptele apostolilor(1).

APOSTRÓF s. n. (fr. *apostrophe*, lat. *apostrophus*) Semn ortografic care marchează absenţa accidentală a unui sunet.

APOSTROFÁ vb. I (fr. *apostropher*) A se adresa cuiva pe un ton violent; a mustra (aspru).

APOTEÓZĂ s. f. (fr. *apothéose*, lat. *apotheosis*) 1. Zeificare a unui erou sau monarh în antichitate. 2. Preamărire, glorificare.

APOZÍŢIE s. f. (fr. *apposition*, lat. *appositio, –onis*) Atribut (de obicei în cazul nominativ) care exprimă, din punctul de vedere al vorbitorului, o identitate cu termenul determinat.

APRECIÁ vb. I (fr. *apprécier*) 1. A evalua, a calcula (în bani) valoarea unui bun. 2. A preţui pe cineva sau ceva pentru calităţile sale. 3. A socoti, a considera (că)...

APRÉT s. n. (fr. *apprêt*) Substanţă cu care se tratează ţesăturile sau fibrele textile pentru a le face aspectuoase, neşifonabile, impermeabile etc.

ÁPRIG, –Ă adj. (et. nec.) 1. Iute, nestăpânit. 2. Aspru, crunt, înverşunat; lacom, hrăpăreţ.

APRÍNDE vb. III (lat. *appre[he]ndere*) 1. A da foc, a face ceva să ardă. 2. A lua foc. 3. Fig. A izbucni, a se dezlănţui. 4. A face sau a începe să lumineze. 5. Fig. A se înflăcăra, a se pasiona. 6. A se înroşi, a se îmbujora. 7. (Despre fân, cereale etc.) A se încinge, a se altera. 8. *A–şi aprinde paie–n cap* = a–şi crea sau a i se provoca un neajuns, o neplăcere.

APRIÓRIC, –Ă adj. (germ. *apriorisch*) Care este anterior şi independent de experienţă; bazat numai pe raţiune.

APROÁPE (lat. *ad–prope*) 1. Adv. La o distanţă mică în spaţiu sau în timp. 2. Adv. Cam, mai, aproximativ; gata, cât pe ce. 3. S. m. art. Semen. 4. *A cunoaşte pe cineva de aproape* = a cunoaşte pe cineva foarte bine. *Aproape de...* = (local) lângă; (temporal) cu puţin timp înainte de...

APROBÁ vb. I (lat. *approbare*) A fi de aceeaşi părere, a încuviinţa ceva; a fi de acord, a rezolva favorabil ceva.

APROFUNDÁ vb. I (fr. *approfondir*) A cerceta profund, temeinic; a adânci.

APROPIÁ vb. I (lat. *appropiare*) 1. A veni sau a aduce, a aşeza mai aproape de cineva sau de ceva. 2. A ajunge, a se afla mai aproape de un anumit moment, dată sau interval de timp. 3. Fig. A semăna cu cineva sau cu ceva. 4. A se împrieteni cu cineva sau a–şi face prieten pe cineva. 5. *A nu te putea apropia de cineva* = a nu reuşi să te înţelegi cu cineva. *A nu te putea apropia de ceva* = a fi prea scump, a fi intangibil.

APROPÓ (fr. *à–propos*) 1. Adv. Cu privire la asta; în ceea ce priveşte; bine că mi–am amintit. 2. S. n. Aluzie (răutăcioasă), referire.

APROPRIÁ vb. I (fr. *approprier*, lat. *appropriare*) A–şi atribui, a–şi însuşi un lucru străin.

APROVIZIONÁ vb. I (fr. *approvisionner*) A (–şi) asigura cele necesare, a (–şi) procura (pe un anumit timp) hrană, materiale etc.

APROXIMATÍV, –Ă (fr. *approximatif*) 1. Adj. Care este aproape de ceea ce se cere, care conţine o mică eroare în raport cu etalonul. 2. Adv. În jur de..., cam, circa, aproape.

APT, –Ă adj. (fr. *apte*, lat. *aptus*) Capabil, potrivit, bun de... sau pentru...

APTITÚDINE s. f. (lat. *aptitudo, –inis*,

fr. *aptitude*) Aplicaţie, înclinaţie, talent, înzestrare.

APUCÁ vb. I (lat. *aucupare*) **1.** A prinde, a lua, a înhăţa, a înşfăca (cu mâna). **2.** A se agăţa, a se ţine de ceva sau de cineva. **3.** A-l cuprinde, a-l copleşi (o anumită stare). **4.** A prinde, a găsi (pe cineva sau ceva) în ultimul moment. **5.** A fi martor la ceva; a moşteni un obicei, o tradiţie. **6.** A începe, a întreprinde ceva. **7.** A se îndrepta într-o anumită direcţie. **8.** (*Care*) *pe unde apucă* = la nimereală. *Pe apucate* = în grabă. *Când te-apucă mult te ţine?* = nu mai termini odată? *Ce te-a apucat?* = de ce faci asta?

APÚNE vb. III (lat. *apponere*) A asfinţi, a scăpăta; (fig.) a fi în declin, a-şi pierde faima, a decădea; a dispărea, a muri.

AQUA- v. *acva-*.

ARAHÍDĂ s. f. (fr. *arachide*) Alună americană.

ARAHNÍDĂ s. f. (fr. *arachnide*) (La pl.) Clasă de animale antropode (cuprinzând păianjeni, scorpioni etc.); (şi la sg.) animal din această clasă.

ARÁMĂ s. f. (lat. **aramen* = *aeramen*) **1.** Metal de culoare roşietică; cupru; (la pl.) obiecte făcute din acest metal. **2.** *A-şi da arama pe faţă* = a-şi arăta adevăratul caracter.

ARANJÁ vb. I (fr. *arranger*) **1.** A pune în ordine, a aşeza. **2.** A conveni. **3.** A face cuiva un rău.

ARĂTÁ vb. I (lat. **arrectare*) **1.** A expune privirilor, a lăsa să se vadă, a atrage atenţia printr-un gest, a indica. **2.** A da o explicaţie, a lămuri, a convinge. **3.** A indica o măsură, o direcţie etc.; a indica ora, minutele şi secundele. **4.** A (se) manifesta (prin vorbe, gesturi etc.). **5.** A dovedi, a părea după aspect. **6.** A apărea, a se ivi (ne neaşteptate). **7.** *A-i arăta cuiva uşa* = a-l da afară. *A arăta (pe cineva) cu degetul* = a manifesta dispreţ faţă de cineva.

ARBALÉTĂ s. f. (fr. *arbalète*) Armă de aruncat săgeţi sau proiectile folosită odinioară.

ARBÍTRU s. m. (fr. *arbitre*) **1.** Persoană sau instanţă care rezolvă un litigiu. **2.** Persoană care veghează corectitudinea unei întreceri sportive.

ARBORÁ vb. I (fr. *arborer*) **1.** A ridica un steag, un pavilion, un catarg de navă. **2.** A afişa ostentativ o ţinută, o atitudine etc.

ÁRBORE s. m. (lat. *arbor, -is*) **1.** Copac; pom. **2.** Organul principal al unei maşini care primeşte şi transmite o mişcare de rotaţie. **3.** Schemă (ca un arbore) reprezentând evoluţia omului, gradul de rudenie al membrilor unei familii etc.

ARC s. n. (lat. *arcus*) **1.** Armă de aruncat săgeţi. **2.** Porţiune dintr-o circumferinţă; obiecte cu această formă. **3.** *Par-c-ar fi pe arcuri*, se spune despre o persoană vioaie, suplă.

ARCÁDĂ s. f. (fr. *arcade*) **1.** Element arhitectural în formă de arc în partea superioară. **2.** Formaţie anatomică arcuită (mai ales deasupra fiecărei orbite).

ARCÁN s. n. (tăt., ucr. *arkan*) **1.** Laţ de prins sau de priponit animale. **2.** *A prinde cu arcanul* = a lua cu forţa (în armată).

ARCÚŞ s. n. (*arc* + *-uş*) Vergea de lemn prevăzută cu fire de păr de cal, care serveşte la producerea sunetelor unor instrumente cu coarde.

ÁRDE vb. III (lat. *ardere*) **1.** (Despre foc) A fi aprins sau a aprinde. **2.** A (se) consuma prin foc. **3.** A încălzi (tare), a expune acţiunii focului. **4.** A luci, a străluci. **5.** A dogori, a fi fierbinte, a frige; (fig.) a se înflăcăra; a (se) înşela; a avea febră. **6.** *A arde cu fierul roşu* = a stigmatiza. *A-i arde* (cuiva) *de ceva* = a avea chef de ceva.

ARDÉI s. m. (*arde* + *-ei*) Plantă erbacee folosită în alimentaţie; fructul acestei plante.

ARDÉNT, -Ă adj. (fr. *ardent*) Înflăcărat, înfocat, aprins.

ARÉNĂ s. f. (fr. *arène*, lat. *arena*) **1.** Spaţiu pentru reprezentaţii în mijlocul unui amfiteatru antic. **2.** Teren de sport. **3.** Fig. Sferă, domeniu de activitate.

ARÉNDĂ s. f. (rus., pol. *arenda*) **1.** Cedarea temporară a dreptului de exploatare a unor bunuri în schimbul unei plăţi. **2.** Sumă, taxă plătită proprietarului pentru o arendă(1).

ARÉST s. n. (germ. *Arrest*, it. *arresto*) Deţinere sub pază legală a unei persoane; închisoare, puşcărie.

Scanned with OKEN Scanner

ARGĂSÍ vb. IV (ngr. *árgasa*) A prelucra pieile şi blănurile; a tăbăci.

ARGÍNT (lat. *argentum*) **1.** S. n. Metal preţios de culoare albă. **2.** S. m. (Mai ales la pl.) Ban, para. **3.** *Nuntă de argint* = petrecere pentru a douăzeci şi cincea aniversare a căsătoriei. *Argint viu* = mercur; om vioi.

ARGÓU s. n. (fr. *argot*) Limbaj convenţional al unei categorii sociale sau profesionale.

ARGUMÉNT s. n. (fr. *argument*, lat. *argumentum*) **1.** Raţionament care tinde să stabilească o probă, să fondeze o părere. **2.** (Mat.) Variabilă independentă a unei funcţii. **3.** (Inform.) Parametru.

ARHÁIC, –Ă (fr. *archaïque*) **1.** Adj. Care este foarte vechi. **2.** S. n. Cea mai veche eră geologică. **3.** Adj. Care aparţine arhaicului(2), referitor la arhaic.

ARHÁNGHEL s. m. (sl. *arhangelŭ*) Înger care ocupă un loc proeminent în ierarhia îngerească.

ARHE(O)– (gr. *arkhaio–*, fr. *archéo–*) Element de compunere cu sensul „vechi, primar": *arheologie, arhetip* etc.

ARHEOLOGÍE s. f. (fr. *archéologie*) Ştiinţă care studiază vechile civilizaţii pe baza vestigiilor materiale.

ARHETÍP s. n. (fr. *archétype*, lat. *archetypum*) Model după care se efectuează ceva; original.

ARHI– (fr., lat. *archi–*) Prefix servind la marcarea superiorităţii ierarhice şi a ideii de superlativ: *arhiepiscop, arhipăstor, arhimilionar, arhiplin* etc.

ARHITECTÚRĂ s. f. (fr. *architecture*, lat. *architectura*) **1.** Ştiinţa şi arta de a construi edificii. **2.** Stil de construcţie; structură (armonioasă).

ARHÍVĂ s. f. (fr. *archives*) Totalitatea documentelor vechi, colecţionate într–un anumit loc; biroul, instituţia unde se păstrează aceste documente.

ARÍCI s. m. (lat. *ericius*) **1.** Mamifer insectivor cu corpul acoperit cu ţepi. **2.** Numele mai multor instrumente metalice asemănătoare cu un arici(1).

ARÍD, –Ă adj. (fr. *aride*, lat. *aridus*) **1.** Sec, uscat; neroditor. **2.** Fig. Lipsit de interes; neatractiv.

ÁRIE[1] s. f. (lat. *area*) **1.** Loc de treierat. **2.** Loc de expunere, de preparare sau de montaj a unor elemente de construcţii.

ÁRIE[2] s. f. (lat. *area*, cf. fr. *aire*) Zonă de răspândire a unei activităţi, a unui fenomen etc.; (fig.) suprafaţă, întindere.

ÁRIE[3] s. f. (it. *aria*) Compoziţie muzicală vocală sau instrumentală care face parte dintr–o operă, operetă etc.

ARIERÁT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *arriéré*) (Individ) înapoiat mintal şi psihic.

ARIERGÁRDĂ s. f. (fr. *arrière–garde*) Partea din spate cu rol de protecţie a unei armate în mişcare.

ARÍPĂ s. f. (lat. *alapa*) **1.** Organ al anumitor animale care serveşte la zbor. **2.** Membrană a unor fructe şi seminţe. **3.** Numele unor părţi laterale de obiecte, de aparate etc.; partea extremă sau corpul secundar al unei construcţii. **4.** Flanc, margine a unei trupe, a unei echipe etc. **5.** Fracţiune politică.

ARISTOCRÁT, –Ă s. m. şi f. (fr. *aristocrate*) Persoană care aparţine nobilimii.

ARITMÉTIC, –Ă (fr. *arithméthique*, lat. *arithmeticus*) **1.** S. f. Parte a matematicii consacrată studiului numerelor întregi şi numerelor raţionale; manual cuprinzând această materie. **2.** Adj. Referitor la aritmetică.

ARIVÍST, –Ă s. m. şi f. (fr. *arriviste*) Persoană care vrea să parvină prin orice mijloace.

ARLECHÍN (fr. *arlequin*, it. *arlecchino*) **1.** S. m. Personaj buf din comedia italiană, îmbrăcat multicolor. **2.** S. n. Extremităţile laterale, din faţă, ale scenei. **3.** S. n. Reflector din faţa scenei.

ARMÁTĂ s. f. (it. *armata*) **1.** Oaste, oştire; unitate militară. **2.** Serviciu militar. **3.** Mulţime, ceată, cârd.

ARMATÓR s. m. (fr. *armateur*, it. *armatore*) Persoană care echipează şi exploatează o navă; proprietar de navă.

ÁRMĂ s. f. (lat. *arma*) **1.** Instrument care serveşte în atac sau în apărare. **2.** Diviziune specializată din armată. **3.** Mijloc de luptă în planul ideilor. **4.** (Pl.) Simboluri existente pe o stemă, pe un blazon. **5.** *A fi (a se afla) sub arme* = a face serviciul militar. *A bate* (pe cineva) *cu propriile lui arme* = a învinge (pe cineva) cu argumentele sale proprii.

Scanned with OKEN Scanner

ARMĂSÁR s. m. (lat. [*equus*] *admissarius*) Cal mascul necastrat; cal iute, mândru.

ARMONÍE s. f. (fr. *harmonie*, lat. *harmonia*) Potrivire desăvârşită, concordanţă (între persoane, sunete, idei etc.); bună înţelegere, concordie.

ARMÚRĂ s. f. (fr. *armure*) **1.** Echipament metalic de protecţie a războinicilor în antichitate şi în evul mediu. **2.** Lucru, fapt protector. **3.** Semnele care indică tonalitatea unei lucrări muzicale.

AROGÁ vb. I (fr. *s'arroger*, lat. *arrogare*) A-şi atribui în mod abuziv un drept, o calitate.

ARÓMĂ s. f. (fr. *arôme*, lat. *aroma*) Miros plăcut, mireasmă; substanţă care dă unui produs miros plăcut.

AROMÂN, -(C)Ă (*armân* < lat. *romanus*, cf. *român*) **1.** S. m. şi f. Persoană care face parte din populaţia de limbă română din sudul Peninsulei Balcanice. **2.** Adj. Care aparţine aromânilor(1), caracteristic acestora. **3.** S. f. Idiomul aromânilor(1).

ARSENÁL s. n. (fr. *arsenal*) **1.** Instituţie unde se fabrică, se depozitează sau se repară arme. **2.** Fig. Totalitatea mijloacelor de apărare sau de atac într-o acţiune, într-un domeniu.

ÁRŞIŢĂ s. f. (lat. [*calor*]**arsicia* „care arde") **1.** Dogoare solară, zăduf, caniculă. **2.** Febră; sete maladivă.

ÁRTĂ s. f. (fr. *art*, lat. *ars, -tis*) **1.** Activitate umană care urmăreşte crearea unor valori estetice. **2.** Îndemânare, pricepere, măiestrie. **3.** *De amorul artei* = dezinteresat; degeaba.

ARTÉRĂ s. f. (lat. *artère*) **1.** Vas principal care conduce sângele de la inimă spre alte organe şi ţesuturi. **2.** Cale de circulaţie şi de transport; conductă hidraulică sau linie electrică de alimentare a unei reţele.

ARTEZIÁN, -Ă adj. (fr. *artésien*) *Izvor artezian* = izvor care ţâşneşte cu presiune din pământ. *Fântână arteziană* = fântână din care ţâşneşte apa în sus cu presiune.

ARTÍCOL s. n. (fr. *article*, lat. *articulus*) **1.** Subdiviziune a unei legi; paragraf, fragment. **2.** Text publicistic distinct prin autor şi subiect. **3.** Obiect de vânzare. **4.** Parte de vorbire care individualizează un substantiv, un adjectiv, un numeral.

ARTICULÁ vb. I (fr. *articuler*, lat. *articulare*) **1.** A pronunţa, a rosti (sunete, cuvinte). **2.** A pune articol la o parte de vorbire. **3.** A se lega prin articulaţii.

ARTICULÁŢIE s. f. (fr. *articulation*, lat. *articulatio, -onis*) **1.** Legătură între vase, încheietură. **2.** Ansamblare a două piese care le permite o mişcare relativă.

ARTIFICIÁL, -Ă adj. (fr. *artificiel*, lat. *artificialis*) **1.** Care imită un produs al naturii, care nu este natural. **2.** Nesincer, prefăcut. **3.** Arbitrar.

ARTIFÍCIU s. n. (fr. *artifice*, lat. *artificium*) **1.** Tehnică elaborată, procedeu meşteşugit, ingenios de a împodobi sau modifica realitatea. **2.** (Pl.) Substanţe inflamabile cu care se produc jocuri de lumini.

ARTILÉRIE s. f. (fr. *artillerie*) Ansamblu de arme de foc (cu accesorii) pentru aruncarea de proiectile la distanţă; parte a armatei specializată pentru aceste arme.

ARTÍST, -Ă s. m. şi f. (fr. *artiste*, it. *artista*) **1.** Persoană care practică un domeniu al artei. **2.** Actor.

ARTIZANÁT s. n. (fr. *artisanat*) **1.** Meşteşug practicat cu talent. **2.** Loc, magazin unde se vând produsele de artizanat(1).

ARUNCÁ vb. I (lat. *eruncare*) **1.** A face să ajungă la o distanţă oarecare imprimându-i o mişcare violentă; a azvârli. **2.** A răspândi. **3.** A trânti. **4.** *A arunca (ceva) în aer* = a distruge, a exploda. *A-şi arunca ochii* (sau *privirea*) = a privi repede, în treacăt. *A arunca o vorbă* = a atinge un subiect în treacăt. *A arunca* (pe cineva) *pe drumuri* = a da (pe cineva) afară din serviciu. *A arunca* (pe cineva) *în închisoare* = a întemniţa (pe cineva). *A se arunca în partea cuiva* = a semăna cu cei din familia celui vizat.

ARVÚNĂ s. f. (ngr. *arravónas*) Acont; avans.

AS s. m. (fr. *as*, it. *asso*) **1.** Figură marcată cu un punct la jocurile de noroc (domino, cărţi, zaruri). **2.** Persoană deosebit de dotată într-un domeniu. **3.** Unitate monetară la romani.

ASÁLT s. n. (it. *assalto*) **1.** Atac (mi-

Scanned with OKEN Scanner

litar) decisiv; luptă hotărâtă. 2. *A da asalt* = a ataca. *A lua cu asalt* = a cuceri rapid.

ASAMBLÁ vb. I (fr. *assembler*) A reuni, a alătura elemente separate pentru a forma un întreg.

ASANÁ vb. I (fr. *assainir*, germ. *assanieren*) A elimina surplusul de apă de pe un teren; a seca un lac. 2. Fig. A îmbunătăţi, a redresa.

ASASÍN, –Ă s. m. şi f. (fr. *assassin*) Persoană care ucide cu premeditare; ucigaş, criminal.

ASCENDÉNT, –Ă (lat. *ascendens, –ntis*, fr. *ascendant*) 1. Adj. Care urcă; suitor. 2. S. m. şi f. Strămoş, înaintaş. 3. S. n. Autoritate morală, influenţă dominantă.

ASCENSIÚNE s. f. (lat. *ascensio, –onis*, fr. *ascension*) 1. Mişcare de jos în sus; înălţare, suire, ridicare. 2. Fig. Dezvoltare, creştere, evoluţie; avansare.

ASCENSÓR s. n. (fr. *ascenseur*) Aparat de deplasare pe verticală; lift.

ASCÉT, –Ă s. m. şi f. (fr. *ascète*) Persoană care duce o viaţă retrasă, austeră; pustnic, sihastru.

ASCÍTĂ s. f. (fr. *ascite*) Acumulare de lichid în cavitatea peritoneală.

ASCULTÁ vb. I (lat. *ascultare*) 1. A fi atent la percepţia sunetelor, a auzi. 2. A examina oral; a audia (un martor). 3. A lua în consideraţie spusele cuiva, a împlini o rugăminte; a se conforma unui ordin.

ASCÚNDE vb. III (lat. *abscondere*) 1. A (se) aşeza într–un loc ferit vederii celorlalţi; a (se) face de negăsit. 2. A tăinui.

ASCUŢÍ vb. IV (probabil lat. **excotire* < *cos, cotis* „gresie") 1. A subţia lama unui obiect tăios; a face vârf (înţepător) unui obiect. 2. Fig. A (se) face mai ager; a (se) intensifica, a (se) înteţi.

ASEÁRĂ adv. (*a* + *seară*) În seara zilei trecute.

ASÉDIU s. n. (it. *assedio*) 1. Operaţie militară de încercuire şi atacare a unui loc întărit pentru a–l cuceri. 2. *Stare de asediu* = regim excepţional în care responsabilitatea păstrării ordinii publice trece asupra autorităţilor militare.

ASELENIZÁ vb. I (*a* + *Selene* „lună" + *–iza*) A se aşeza pe lună, a aluniza.

ASEMĂNÁ vb. I (lat. *assimilare*) A fi (aproape) la fel cu cineva, a semăna; a (se) asemui, a (se) compara.

ASÉMENEA (lat. *assimile*) 1. Adj. invar. Asemănător, la fel. 2. Adj. Aşa, atare. 3. Adv. Tot aşa, deopotrivă, aşijderea. 4. Adv. Pe lângă, încă, mai.

ASENTIMÉNT s. n. (fr. *assentiment*) 1. Consimţământ, încuviinţare. 2. *A fi în asentimentul cuiva* = a avea acordul cuiva.

ASERŢIÚNE s. f. (fr. *assertion*, lat. *assertio, –onis*) Enunţ dat ca adevărat; afirmaţie.

ASERVÍ vb. IV (fr. *asservir*) A supune, a aduce în stare de servitute.

ASEZONÁ vb. I (fr. *assaisonner*) A pune ingrediente într–o mâncare.

ASFÁLT s. n. (fr. *asphalte*) 1. Rocă bituminoasă. 2. Amestec de bitum cu alte materiale folosit la pavarea drumurilor; drum pavat.

ASFINŢÍ vb. IV (*a* + *sfânt* + *–i*) A apune, a scăpăta; (fig.) a merge spre declin.

ASFIXÍE s. f. (fr. *asphyxie*) Sufocare, înăbuşire.

ASÍDUU, –UĂ adj. (fr. *assidu*, lat. *assiduus*) Stăruitor, perseverent, insistent.

ASIGURÁ vb. I (*a* + *sigur* + *–a*, cf. fr. *assurer*) 1. A garanta. 2. A da garanţii asupra unui lucru, a încredinţa; a–şi lua măsuri de precauţie. 3. A încheia un contract de ocrotire materială în caz de calamităţi, accidente etc.

ASIMILÁ vb. I (fr. *assimiler*, lat. *assimilare*) 1. A încorpora (hrana); a (se) integra unui grup, unui fenomen. 2. A considera ceva, asemănător. 3. A–şi însuşi cunoştinţe, idei etc. 4. A introduce noi produse sau tehnologie nouă în procesul de fabricaţie.

ASÍN s. m. (lat. *asinus*) Măgar.

ASISTÁ vb. I (fr. *assister*) 1. A fi prezent la ceva. 2. A fi alături de cineva pentru a–l ajuta, a–l sfătui etc.

ASISTÉNŢĂ s. f. (fr. *assistance*) 1. Public, persoane care asistă la ceva; auditoriu. 2. Sprijin, ajutor. 3. Nume dat unor asociaţii sau administraţii care se ocupă de ceva: *Asistenţă publică. Asistenţă socială* etc.

Scanned with OKEN Scanner

ASMUŢÍ vb. IV (et. nec.) **1.** A întărâta un câine. **2.** Fig. A stârni, a instiga la fapte rele.

ASOCIÁ vb. I (fr. *associer*, lat. *associare*) A (se) uni, a (se) grupa în vederea unui scop comun.

ASOLAMÉNT s. n. (fr. *assolement*) Alternanţă de culturi pe un anumit teren.

ASORTÁ vb. I (fr. *assortir*) **1.** A potrivi, a armoniza. **2.** A aproviziona cu mărfuri variate.

ASORTIMÉNT s. n. (fr. *assortiment*) Colecţie de mărfuri de acelaşi fel, dar de calităţi, preţuri etc. diferite.

ASPÉCT s. n. (fr. *aspect*, lat. *aspectus*) **1.** Mod de a se prezenta; înfăţişare. **2.** Categorie gramaticală specifică verbului în anumite limbi. **3.** *Sub aspectul* = sub raportul.

ASPERITÁTE s. f. (fr. *aspérité*, lat. *asperitas, –tatis*) Proprietate de a fi aspru, asprime; suprafaţă aspră.

ASPERSÓR s. n. (fr. *aspersoir*) Dispozitiv care împrăştie apa, imitând ploaia, pe culturile agricole.

ASPÍC s. n. (fr. *aspic*) Substanţă alimentară gelatinoasă.

ASPIRÁ vb. I (fr. *aspirer*, lat. *aspirare*) **1.** A trage aer în plămâni; a inspira. **2.** A trage cu un dispozitiv un lichid, un gaz, praful etc. **3.** Fig. A năzui, a tinde către ceva.

ÁSPRU[1] s. m. (ngr. *áspron*) Monedă turcească de argint care a circulat şi la noi în sec. XV–XIX.

ÁSPRU[2], –Ă adj. (lat. *asper*) **1.** Cu suprafaţă zgrunţuroasă; (despre păr) tare, ţepos. **2.** (Despre apă) Cu multe săruri calcaroase. **3.** (Despre vin) Acru. **4.** Fig. Puternic, intens; năprasnic. **5.** Sever, necruţător.

ÁSTĂZI adv. (lat. *ista die* sau *astă + zi*) **1.** În ziua în curs; azi. **2.** În timpul de faţă, în prezent. **3.** *Ba azi, ba mâine* = amânat mereu. *Astăzi–mâine* = în curând.

ASTÂMPĂRÁ vb. I (lat. **ex–temperare*) A (se) linişti, a (se) potoli; a (se) cuminţi; a înceta sau a face să înceteze.

ASTENÍE s. f. (fr. *asthénie*) Stare patologică de oboseală generală şi prelungită; slăbiciune.

ASTERÍSC s. n. (fr. *astérisque*, lat. *asteriscus*) Semn grafic în formă de steluţă cu diferite funcţii (trimitere la o notă, indicarea unei etimologii neatestate etc.).

ÁSTFEL adv. (*ast + fel*) **1.** Aşa, în acest mod. **2.** Încât, aşadar.

ÁSTMĂ s. f. (fr. *asthme*, lat. *asthma*) Boală caracterizată prin blocarea respiraţiei şi prin hipersecreţie bronhică.

ASTRINGÉNT, –Ă adj., s. n. (fr. *astringent*, lat. *astringens, –ntis*) (Medicament) care contractează ţesuturile vii.

ASTRONAÚT s. m. (fr. *astronaute*) Cosmonaut.

ASTRONOMÍE s. f. (fr. *astronomie*, lat. *astronomia*) Studiul ştiinţific al aştrilor, al structurii universului.

ÁSTRU s. m. (fr. *astre*, lat. *astrum*) Corp ceresc (stea, planetă etc.).

ASTUPÁ vb. I (lat. **asstuppare*) **1.** A închide, a acoperi, a înfunda sau a bara (o gaură, o deschizătură etc.). **2.** A şterge o urmă. **3.** *A astupa găuri* = a realiza ce–i mai urgent; a plăti (din) datorii. *A–şi astupa urechile* = a nu voi să audă, să cunoască ceva. *A–i astupa cuiva ochii* = a nu lăsa să vadă realitatea.

ASUDÁ vb. I (lat. *assudare*) **1.** A transpira, a năduşi. **2.** A se aburi. **3.** A trudi, a se osteni. **4.** *A asuda sub limbă* = a nu lucra (mai) nimic.

ASUMÁ vb. I (fr. *assumer*, lat. *assumere*) A–şi lua o sarcină, o răspundere; a se angaja la ceva.

ASÚPRA prep. (lat. *ad–supra*) **1.** Peste, deasupra. **2.** Înspre, spre. **3.** În contra, împotriva. **4.** Cu privire la..., despre. **5.** *A avea ceva asupra sa* = a avea ceva cu sine. *A prinde asupra faptului* = a surprinde o faptă rea a cuiva.

ASUPRÍ vb. IV (de la *asupra*) A prigoni, a oprima.

ASURZÍ vb. IV (lat. **assurdire*) A deveni sau a face să devină surd.

AŞÁ (lat. *eccum–sic*) **1.** Adv. În felul acesta, astfel. **2.** Adv. În acelaşi fel, în acelaşi mod. **3.** Adj. invar. Asemenea, atare. **4.** Adv. Chiar, întocmai, exact. **5.** Adv. Atât de. **6.** *Aşa–zis sau aşa–numit* = numit convenţional; pretins, fals. *Aşa că* = deci. *Aşa o fi* = poate. *Şi aşa* = oricum, în orice caz. *Şi aşa, şi aşa, ori aşa, ori aşa* = şi (sau) într–un fel şi (sau) în altul.

Scanned with OKEN Scanner

Aşa şi aşa = nu prea bine; potrivit. *Azi aşa, mâine aşa* = mereu la fel. *Nici aşa, nici aşa* = nici într–un fel. *Şi aşa mai departe* = etc. *Aşa e?* sau *nu–i aşa?* = am dreptate? *Cum aşa?* = adevărat? *Aşa stă treaba?* = astfel stau lucrurile? *Aşa da* = sunt de acord. *Cam aşa* = aproape astfel. *Mai aşa* = nu cine ştie ce.

ÁŞCHIE s. f. (lat. *ascla*) Bucată mică, subţire, care se desprinde sau sare din–tr–un material.

AŞEZÁ vb. I (lat. **assediare*) **1.** A (se) plasa pentru a şedea. **2.** A poposi. **3.** A se stabili într–un loc. **4.** (Despre lichide) A se limpezi. **5.** A se depune. **6.** Fig. A se potoli. **7.** A (se) aranja, a (se) rândui. **8.** A instala într–o funcţie. **9.** *A se aşeza în pat* = a se întinde în pat; a se culca. *A se aşeza la lucru* = a începe să lucreze.

AŞTEPTÁ vb. I (lat. **astectare* = *adspectare*) **1.** A sta pe loc pentru a fi de faţă la ceva sau la venirea cuiva. **2.** A avea răbdare, a păsui. **3.** A lăsa să treacă timpul într–un anumit scop. **4.** A se încrede, a se bizui. **5.** *La sfântul* (sau *la moş*) *aşteaptă* = niciodată.

AŞTÉRNE vb. III (lat. *asternere*) **1.** A întinde ceva pe o suprafaţă; a întinde aşternutul (pe pat); a aşeza masa. **2.** A (se) culca la pământ. **3.** *A se aşterne la treabă* = a începe treaba. *A se aşterne la drum* = a porni la drum (lung).

ATÁC s. n. (fr. *attaque*) **1.** Ofensivă a unor forţe armate. **2.** Act de violenţă. **3.** Iniţiativă, ofensivă sportivă. **4.** Acţiune de combatere (a unei situaţii, decizii, teorii etc.). **5.** Apariţie bruscă a unei boli.

ATÁRE adj. invar. (lat. *eccum–talem*) **1.** Astfel de..., asemenea. **2.** *Ca atare* = deci, în consecinţă.

ATAŞÁ vb. I (fr. *attacher*) **1.** A (se) alătura, a (se) uni. **2.** A se lega sufleteşte.

ATÂRNÁ vb. I (*a* + *târn* „coş") **1.** A sta suspendat. **2.** A (se) agăţa. **3.** A se apleca. **4.** A cântări (greu). **5.** A depinde de cineva sau de ceva.

ATÂT, ATÂTA (lat. *eccum–tantum*) **1.** Adv. În asemenea măsură, aşa de... **2.** Adv. Numai acest (singur) lucru. **3.** Pron. nehot. O anumită cantitate, măsură. **4.** Adj. nehot. Care este aşa de mult, de tare, de bine,. **5.** Adj. Care este numai acesta; ultimul. **6.** *Atât... cât* (şi) = şi... şi; la fel... ca şi. *Tot atât* = totuna. *Încă pe atât* = dublu. *Cu atât mai bine* (sau *mai rău*) = e mai convenabil (sau mai dezavantajos). *Atâta mi–a* (sau *ţi–a* etc.) *fost* = până aici am rezistat. *Atât că* = numai că... *Cu cât... cu atât* = pe măsură ce..., tot mai mult. *Atât... atât* = în măsura în care. *Nici atâta* = şi mai puţin. *Atâta–i tot* sau *atât şi nimic mai mult* = asta e! *De atâtea ori* = deseori.

ATEÍSM s. n. (fr. *athéisme*) Concepţie, opinie care neagă existenţa lui Dumnezeu.

ATENÁNSĂ s. f. (fr. *attenance*) Corp secundar al unei case folosit pentru bucătărie, spălătorie etc.

ATÉNT, –Ă adj. (lat. *attentus*) **1.** Concentrat asupra unui lucru. **2.** Amabil, politicos.

ATENTÁ vb. I (fr. *attenter*, lat. *attentare*) A face o tentativă criminală; (fig.) a încălca, a nesocoti (un drept, o lege etc.).

ATENUÁ vb. I (fr. *atténuer*, lat. *attenuare*) A face ceva mai puţin intens, mai puţin grav; a diminua, a tempera.

ATERIZÁ vb. I (cf. fr. *atterrir*) **1.** (Despre aeronave) A sosi pe sol. **2.** Fig. (Despre oameni) A veni pe neaşteptate.

ATESTÁ vb. I (fr. *attester*, lat. *attestare*) **1.** A dovedi, a confirma, a certifica. **2.** A exista într–un text scris.

ATÉU, –ÉE adj., s. m. şi f. (fr. *athée*, lat. *atheus*) (Persoană) care neagă existenţa lui Dumnezeu; necredincios.

ATÍNGE vb. III (lat. *attingere*) **1.** A lua contact direct, în treacăt sau superficial cu o suprafaţă. **2.** A lovi, a izbi. **3.** A prejudicia. **4.** A ofensa. **5.** A înduioşa. **6.** A menţiona ceva în treacăt. **7.** A ajunge undeva (în spaţiu sau în timp).

ATITÚDINE s. f. (it. *attitudine*, fr. *attitude*) Ţinută, poziţie; comportare, gest, purtare.

ATLÁS s. n. (fr. *atlas*) **1.** Colecţie (de hărţi geografice, de imagini documentare etc.). **2.** Prima vertebră cervicală.

ATLÁZ s. n. (tc. *atlas*) Ţesătură satinată, lucioasă.

ATLETÍSM s. n. (fr. *athlétisme*) Ramură sportivă care include probe de

Scanned with OKEN Scanner

alergări, de marş, de sărituri, de aruncări etc.

ATMOSFÉRĂ s. f. (fr. *atmosphère*) **1.** Înveliş gazos care înconjură Pământul; aer. **2.** Ambianţă, mediu. **3.** Unitate de măsură a presiunii gazelor.

ATÓM s. m. (fr. *atome*, lat. *atomus*) Constituent elementar al materiei; corpuscul foarte mic.

ATONÍE s. f. (fr. *atonie*) Reducere a elasticităţii unui ţesut; lipsă de putere.

ATRÁGE vb. III (*a + trage*, cf. fr. *attirer*) **1.** A aduce către sine. **2.** A fermeca, a încânta; a ispiti. **3.** A determina. **4.** *A atrage atenţia* = a îndrepta atenţia cuiva spre ceva; a preveni.

ATRIBUÍ vb. IV (fr. *attribuer*, lat. *attribuere*) **1.** A acorda, a conferi, a decerna. **2.** A repartiza. **3.** A pune ceva pe seama cuiva.

ATRIBÚT s. n. (fr. *attribut*, lat. *attributum*) **1.** Însuşire (esenţială) a ceva sau a cuiva. **2.** Semn distinctiv, simbol. **3.** Parte secundară de propoziţie care determină un substantiv sau un substitut al lui.

ÁTRIUM s. n. (lat. *atrium*) Curtea interioară a caselor romane.

ATROCITÁTE s. f. (fr. *atrocité*, lat. *atrocitas, –atis*) Faptă, acţiune îngrozitoare, fioroasă.

ATROFIÁ vb. I (fr. *atrophier*) A degenera, a-şi pierde vigoarea; a slăbi.

ATÚ s. n. (fr. *atout*) **1.** Carte de joc cu cea mai mare valoare. **2.** Element avantajos.

ATÚNCI adv. (lat. **ad–tuncce*) **1.** În momentul acela, pe vremea aceea. **2.** În acest caz.

ÁŢĂ s. f. (lat. *acia*) **1.** Fir subţire de material textil. **2.** Fir asemănător cu aţa(1) din alte materiale sau fibre. **3.** *Cusut cu aţă albă* = ceva evident fals. *A întinde aţa* = a depăşi limitele îngăduite de conduită. *A se ţine într–un fir de aţă* = a) a fi gata să se rupă; b) a fi în pericol (de moarte). *A–l trage aţa la ceva* = a avea un anumit imbold pentru ceva. *Mai mult aţa decât faţa* = fără valoare, zdrenţuit. *Nici un capăt de aţă* = nimic. *Până într–un cap(ăt) de aţă* = absolut tot. *Viaţă cusută cu aţă* = viaţă amărâtă. *Aţa zidarului* = sfoară cu plumb la capăt.

AŢÂŢÁ vb. I (lat. **attitiare* < *titio, –onis* „tăciune") **1.** A aprinde sau a întări un foc. **2.** A (se) întărâta, a (se) asmuţi; a (se) excita.

AŢINTÍ vb. IV (*a + ţinti*) A fixa ceva (cu privirea, cu ochii etc.); a pironi.

AŢIPÍ vb. IV (lat. **attepire = tepere*) A adormi uşor şi scurt.

AUDIÁ vb. I (cf. *audienţă, auditor, audiţie*) **1.** A asculta o depoziţie a unui martor. **2.** A asculta un şir de prelegeri, cursuri, înregistrări etc.

AUDIO– (lat., fr. *audio–*) Element de compunere cu sensul „ referitor la auz, solicitând auzul": *audiofrecvenţă, audiometru, audiovideo* etc.

AUGMENTÁ vb. I (fr. *augmenter*, lat. *augmentare*) A mări, a creşte, a spori.

AUGÚR s. n. (fr. *augure*) *A fi de bun* (sau *de rău*) *augur* = a fi semn bun (sau rău).

ÁUGUST[1] s. m. invar. (lat. *augustus*) A opta lună a anului; gustar.

AUGÚST[2], –Ă adj. (lat. *augustus*, fr. *auguste*) Preamărit, slăvit; (fig.) maiestuos, impunător.

ÁULĂ s. f. (lat. *aula*) Sală mare destinată unor manifestări publice (festivităţi, cursuri etc.)

AÚLIC, –Ă adj. (lat. *aulicus*, fr. *aulique*) Care ţine de... sau se referă la curtea unui suveran.

ÁUR s. n. (lat. *aurum*) **1.** Metal preţios de culoare galbenă; (fig.) lucru preţios. **2.** Obiecte din aur(1) sau care imită aurul (fire, veşminte). **3.** Bani; avere; belşug. **4.** *Aur alb* = apă. *Aur negru* = petrol; cărbune. *Om de aur* = om bun. *A–i fi* (sau *a avea*) *gura de aur* = (despre persoane) a prevedea lucruri bune. *Nuntă de aur* = aniversare a cincizeci de ani de la data căsătoriei.

ÁURĂ s. f. (lat. *aura*) Aureolă.

AUREÓLĂ s. f. (fr. *auréole* lat. [corona] *aureola*) **1.** Cerc luminos pictat în jurul capetelor de sfinţi; nimb, aură. **2.** Ceea ce seamănă cu aureola(1). **3.** Fig. Glorie, faimă.

AURÍCUL s. n. (fr. *auricule*, lat. *auricula*) Fiecare dintre cele două despărţituri ale inimii.

AURÓRĂ s. f. (fr. *aurore*, lat. *aurora*) **1.** Interval de timp înainte de răsăritul soarelui; crepuscul al dimineţii. **2.** Fig.

Scanned with OKEN Scanner

Origine, început. **3.** *Aurora borealã* (sau *polarã, australã*) = fenomen luminos observabil în regiunile polare.

AUSCULTÁ vb. I (fr. *ausculter*, lat. *duscultare*) A asculta (cu urechea sau cu stetoscopul) zgomotele inimii sau ale plămânului.

AUSPÍCIU s. n. (lat. *auspicium*, fr. *auspice*) (La pl.) *Sub cele mai bune auspicii* = în împrejurări foarte favorabile. *Sub auspiciile cuiva* = sub patronajul, sub protecţia cuiva.

AUSTÉR, –Ă adj. (fr. *austère*, lat. *austerus*) Sobru, cumpătat; sever, aspru.

AUSTRÁL, –Ă adj. (fr. *austral*, lat. *australis*) Sudic, meridional.

AÚSTRU s. n. (lat. *auster, –tri*) Vânt secetos care bate în ţara noastră dinspre sud–vest.

AUT (engl. *out* „afară") **1.** Adv. (Sport) În afara terenului de joc. **2.** S. n. Scoaterea mingii în afara terenului; penalizare aplicată pentru scoaterea mingii din teren.

AUTÉNTIC, –Ă adj. (fr. *authentique*, lat. *authenticus*) **1.** Real, adevărat. **2.** Care este întocmit legal.

AUTO–[1] (fr. *auto–*) Element de compunere cu sensul „de la sine, prin mijloace proprii": *autoamăgire, autoapărare, autobiografie* etc.

AUTO[2] (fr. *auto*) **1.** Element de compunere cu sensul „automobil" şi „automat": *autobază, autoblindat, autocamion* etc. **2.** S. n., adj. invar. (De) automobil.

AUTOBÚZ s. n. (fr. *autobus*) Automobil mare folosit pentru transportul în comun.

AUTOCRÁT s. n. (fr. *autocrate*) Conducător al unui stat, cu puteri absolute.

AUTOCEFÁL, –Ă (fr. *autocéphale*) De sine stătător, independent.

AUTOGRÁF, –Ă adj., s. n. (fr. *autographe*) (Text, semnătură etc.) scris de mâna autorului.

AUTOHTÓN, –Ă adj. (fr. *autochtone*) Băştinaş, indigen.

AUTOMÁT, –Ă (fr. *automate*) **1.** Adj. Care este acţionat de un dispozitiv mecanic, care se efectuează printr–o acţiune mecanică. **2.** Adj. Fig. Care se face, se execută de la sine, fără participarea raţiunii; maşinal, mecanic. **3.** S. n. Dispozitiv, aparat, maşină care acţionează mecanic; (fig.) persoană fără voinţă, fără iniţiativă.

AUTOMOBÍL, –Ă (fr. *automobile*) **1.** S. n. Vehicul pe roţi, pus în mişcare de un motor. **2.** Adj. (Despre vehicule) Care se deplasează cu ajutorul unui motor propriu.

AUTONÓM, –Ă adj. (fr. *autonome*, lat. *autonomus*) Care este liber, care se conduce, se administrează singur; independent.

AUTOPSÍE s. f. (fr. *autopsie*) Disecare şi examinare a unui cadavru pentru a stabili cauza morţii; necropsie.

AUTÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *auteur*, lat. *au[c]tor*) **1.** Persoană creatoare de lucrări literare, ştiinţifice, artistice etc. **2.** Persoană care comite ceva (reprobabil, ilegal).

AUTORITÁTE s. f. (fr. *autorité*, lat. *au[c]toritas, –atis*) **1.** Drept, putere de a comanda, de a da dispoziţii sau de a impune cuiva ascultare. **2.** Organ de stat competent să ia măsuri şi să emită dispoziţii obligatorii; reprezentant al acestui organ. **3.** Prestigiu, competenţă. **4.** Personalitate marcantă, influentă; somitate.

AUTORIZÁ vb. I (fr. *autoriser*) A permite, a împuternici, a da dreptul de a face ceva.

AUTORIZÁŢIE s. f. (fr. *autorisation*) Permisiune, împuternicire; document oficial de atestare a unui drept.

AUTOSTRÁDĂ s. f. (fr. *autostrade*, it. *autostrada*) Şosea de mare capacitate pentru uzul exclusiv al autovehiculelor.

AUXILIÁR, –Ă adj., s. n. (fr. *auxiliaire*, lat. *auxiliaris*) (Element) ajutător, anex, secundar.

AUZÍ vb. IV (lat. *audire*) **1.** A percepe sunete şi zgomote. **2.** A lua seama la cele spuse; a asculta. **3.** A înţelege, a pricepe. **4.** A afla (ceva). **5.** *Să te–audă Dumnezeu!* = să se împlinească cele ce–mi doreşti. *N–aude, n–a vede (n–a greul pământului)* = se preface că nu ştie nimic. *Eu spun, eu aud* = vorbesc degeaba. *Să se audă şi musca!* = să fie linişte! *Din auzite* = din zvon public. *A auzi de cineva* = a cunoaşte pe cineva din cele ce se spun. *A nu mai auzi de cineva* = a nu mai şti nimic despre cineva. *A nu mai voi să audă de cineva* = a rupe relaţiile

Scanned with OKEN Scanner

cu cineva. *Să auzim de bine!* = la revedere, numai bine!

AVALÁNŞĂ s. f. (fr. *avalanche*) Cădere de zăpadă, lavină; (fig.) cantitate mare, mulţime de...

AVANPREMIÉRĂ s. f. (fr. *avant-première*) Ultima repetiţie a unui spectacol.

AVÁNS s. n. (fr. *avance*) 1. Plată anticipată; acont. 2. Durată sau distanţă cu care cineva este înaintea altcuiva. 3. *A face avansuri* = a linguşi, a curta.

AVANSÁ vb. I (fr. *avancer*) 1. A înainta, a progresa. 2. A promova (în funcţie, în grad). 3. A da cu anticipaţie o sumă de bani, un bun; (fig.) a lansa o idee, o propunere.

AVANSCÉNĂ s. f. (fr. *avant-scène*) 1. Partea din faţă a scenei, cuprinsă între rampă şi cortină. 2. Fiecare din cele două loji de lângă scenă.

AVANTÁJ s. n. (fr. *avantage*) 1. Favoare, privilegiu; folos, beneficiu. 2. Superioritate rezultată dintr-o situaţie favorabilă.

AVÁR[1], -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *avare*, lat. *avarus*) (Om) Zgârcit.

AVÁR[2], -Ă s. m. şi f., adj. (fr. *Avares*, lat. *Avarus*) (Persoană) care aparţinea unei populaţii turcice din Câmpia Panoniei, în evul mediu.

AVARÍE s. f. (fr. *avarie*) Stricăciune, deteriorare (a unor obiecte).

AVÂNTÁ vb. I (*a* + *vânt* + *-a*) 1. A (se) repezi plin de însufleţire şi cu hotărâre (spre cineva sau ceva). 2. A împinge, a da un impuls.

AVEÁ vb. II (lat. *habere*) 1. A stăpâni, a poseda, a deţine, a dispune de ceva. 2. A primi, a căpăta, a obţine. 3. A conţine, a cuprinde; a ţine. 4. A fi cuprins de..., a suferi. 5. A trebui să..., a nu putea să..., a fi destul să... 6. A se găsi. *Are ce să facă.* 7. *Ce-am avut şi ce-am pierdut* = n-am ce pierde. *A avea un post (o slujbă)* = a deţine un post. *A avea o meserie* = a cunoaşte o meserie. *A avea* (sau *a-i fi*) *drag de cineva* = a iubi pe cineva. *A se avea bine cu cineva* = a fi prieten; a iubi pe cineva. *A se avea rău cu cineva* = a se duşmăni. *A nu mai avea margini (limite)* = a depăşi măsura. *Ce ai?* = ce ţi s-a întâmplat? *N-are nimic!* = n-are nici o importanţă; nu s-a întâmplat nimic. *A avea ceva cu cineva* = a avea necaz pe cineva. *N-ai decât!* = treaba ta!

AVENTÚRĂ s. f. (fr. *aventure*) 1. Acţiune îndrăzneaţă, temerară (dubioasă, necinstită). 2. Legătură întâmplătoare de dragoste.

AVERTISMÉNT s. n. (fr. *avertissment*) Înştiinţare prealabilă, prevenire; sancţiune uşoară.

AVERTIZÁ vb. I (cf. fr. *avertir*) A preveni, a înştiinţa, a atrage atenţia cuiva.

AVIATÓR, -OÁRE s. m. şi f. (fr. *aviateur*) Pilot de avion; persoană din echipajul avionului.

AVIAŢÍE s. f. (fr. *aviation*) 1. Zbor sau tehnică de zbor aeronautic. 2. Forţă (militară) aeriană (a unei ţări, societăţi etc.); totalitatea avioanelor unei ţări, ale unei societăţi de transport etc.

AVICULTÚRĂ s. f. (fr. *aviculture*) Creşterea păsărilor; ştiinţă care se ocupă cu acest domeniu.

AVÍD, -Ă adj. (fr. *avide*, lat. *avidus*) Înflăcărat, pasionat, copleşit de interes (pentru lucruri folositoare); lacom.

AVIÓN s. n. (fr. *avion*) Vehicul aerian cu aripi, elice şi motor; aeroplan.

AVÍZ s. n. (fr. *avis*) 1. Înştiinţare scrisă, anunţ. 2. Părere, opinie; consimţământ.

AVOCÁT, -Ă s. m. şi f. (fr. *avocat*, lat. *avocatus*) Persoană care apără diferite cauze în justiţie.

AVORTÁ vb. I (fr. *avorter*) A expulza o sarcină imatură.

AVORTÓN s. m. (fr. *avorton*) 1. Fiinţă născută prematur; om degenerat. 2. Fig. Lucru ratat.

AX s. n. (fr. *axe*, lat. *axis*) 1. Organ cilindric care susţine elementele cu mişcare de rotaţie ale unei maşini; osie. 2. *Ax cerebrospinal* = ansamblul format din creier şi măduva spinării.

ÁXĂ s. f. (fr. *axe*) 1. Dreaptă orientată într-un anumit sens; dreaptă (închipuită) în jurul căreia se roteşte un corp. 2. *Axa lumii* = linia care uneşte cei doi poli ai Pământului.

AXÍLĂ s. f. (fr. *axile*) 1. Subsuoară. 2. Loc de împreunare a frunzei cu ramura sau a ramurii cu trunchiul unei plante.

AXIÓMĂ s. f. (fr. *axiome*) 1. Adevăr

Scanned with OKEN Scanner

general acceptat şi admis fără demonstraţie. 2. Enunţ prim din care se deduc alte enunţuri.

AYATOLÁH s. m. (fr. *ayatollah*) Şef al religiei mahomedane şiite; demnitar musulman.

AZBÉST s. n. (fr. *asbeste*) Mineral alb, fibros şi mătăsos, neinflamabil şi izolator.

AZI adv. (lat. *hac die*) 1. În ziua de faţă; astăzi. 2. În vremea noastră, acum. 3. *Ba azi, ba mâine*, exprimă ideea de amânare continuă. *Azi–mâine* = în curând. *A trăi de azi pe mâine* = a fi sărac.

AZÍL s. n. (fr. *asile*, lat. *asylum*) 1. Loc de adăpost, de refugiu. 2. Instituţie de ocrotire socială (pentru bătrâni, bolnavi, orfani etc.). 3. *Drept de azil* = acordare a dreptului de stabilire într–un stat străin unui refugiat politic.

ÁZIMĂ s. f. (ngr. *ázima*) Turtă de aluat nedospit.

AZÚR s. n. (fr. *azur*, lat. *azzurum*) Culoare albastră deschisă; albastrul cerului.

AZVÂRLÍ vb. IV (contaminare între *a[runca]* şi *zvârli*) 1. A arunca ceva departe, cu putere. 2. A da la o parte (ceva nefolositor, dăunător etc.); a lepăda. 3. A arunca în cineva cu ceva. 4. (Despre cai) A fi nărăvaş, a izbi cu picioarele. 5. A se repezi, a se năpusti, a se arunca.

B

BÁBĂ s. f. (bg., scr., ucr. *baba*) 1. Femeie în vârstă. 2. Bârnă de sprijin. 3. Parte a unei copci, în formă de toartă. 4. Zglăvoacă. 5. *Zilele babei* sau *babele* = primele nouă sau douăsprezece zile ale lunii martie. (*De–a*) *baba oarba* = joc de copii, în care unul, legat la ochi, aleargă după ceilalţi încercând să–i prindă.

BABILONÍE s. f. (n. pr. *Babilon* + *–ie*) 1. Vorbire sau scriere încâlcită. 2. Îmbulzeală, dezordine.

BABÓRD s. n. (fr. *bâbord*) Partea stângă, în direcţia avansării, a axului longitudinal al unei nave.

BAC s. n. (fr. *bac*) 1. Pod umblător. 2. Ambarcaţiune sportivă cu vâsle. 3. Recipient cu diverse utilizări industriale.

BACALAUREÁT (fr. *baccalauréat*) 1. S. n. Examen general de absolvire a unui liceu; titlul obţinut în urma acestui examen. 2. S. m. şi f. Persoană care a promovat bacalaureatul(1).

BACÁNTĂ s. f. (fr. *bacchante*) Preoteasă (sau însoţitoare) a zeului Bachus; femeie uşoară.

BACÍL s. m. (fr. *bacille*, lat. *bacillus*) Bacterie în formă de bastonaş.

BACLAVÁ s. f. (tc. *baklava*) Prăjitură preparată din foi de plăcintă, nuci şi miere (sau sirop de zahăr).

BACTÉRIE s. f. (fr. *bactérie*) Organism microscopic unicelular de natură vegetală.

BÁDE s. m. (et. nec.) Termen popular de adresare politicoasă către un bărbat, nene; termen de mângâiere pentru bărbatul iubit.

BADIJONÁ vb. I (fr. *badigeonner*) A unge cu ceva (corpul, trunchiul unui pom, şoseaua etc.).

BÁDMINTON s. n. (pr. *bedminton*; engl., fr. *badminton*) Joc înrudit cu tenisul, în care mingea este înlocuită cu un obiect uşor, volant.

BAGÁJ s. n. (fr. *bagage*) 1. Totalitatea obiectelor care se iau în voiaj. 2. *A–şi face bagajele* = a se pregăti de plecare; a pleca. *Bagaj de cunoştinţe* = totalitatea cunoştinţelor cuiva dintr–un domeniu.

BAGATÉLĂ s. f. (it. *bagattella*, fr. *bagatelle*) 1. Fleac, lucru neimportant. 2. Piesă muzicală scurtă, (cu conţinut liric).

BAGHÉTĂ s. f. (fr. *baguette*) 1. Beţişor cu care dirijorii conduc o orchestră sau un cor; beţişor de lovit instrumentele de percuţie; vergeaua de lemn a arcuşului. 2. Piesă tehnică în formă de vergea. 3. Ajur sau dungă la ciorapi. 4. *Baghetă magică* = nuieluşă vrăjită. *Sub bagheta* = sub conducerea dirijorală.

BÁIE[1] s. f. (lat. *bannea*) 1. Îmbăiere, scaldă; cadă, vas pentru îmbăiat; apa de îmbăiat. 2. Expunere a corpului la soare, la aer etc. 3. Clădire, încăpere amenajată pentru baie(1). 4. (La pl.) Staţiune balneară. 5. *Baie de sânge* = măcel; cantitate mare de sânge.

BÁIE[2] s. f. (magh. *bánya*) Mină.

Scanned with OKEN Scanner

BÁIERĂ s. f. (lat. *bajulus, bajula*) **1.** Curea, sfoară, aţă prinsă de un obiect, cu diferite scopuri (transport, strângere etc.). **2.** *A strânge băierile pungii* = a fi econom. *A avea nouă băieri la pungă* = a fi zgârcit. *A (i se) rupe băierile inimii* = a avea (sau a produce) o durere sufletească. *A-şi dezlega băierile inimii* = a se destăinui. *A ofta din băierile inimii* = a ofta foarte tare.

BAIONÉTĂ s. f. (fr. *baïonnette*) **1.** Armă albă de împuns care se poate fixa la ţeava puştii. **2.** *Atac* (sau *asalt*) *la baionetă* = luptă corp la corp.

BAL s. n. (fr. *bal*) Petrecere cu dans.

BALÁDĂ s. f. (fr. *ballade*) Creaţie literară sau muzicală (în versuri) cu caracter narativ.

BALAMÁ s. f. (tc. *bağlama*) **1.** Mic dispozitiv metalic care permite închiderea sau deschiderea, prin rotire parţială, a unei uşi, a unei ferestre sau a unui capac; şarnieră, ţâţână. **2.** *A-i* (sau *a i se*) *slăbi* sau *a i se muia* (cuiva) *balamalele, a nu-l (mai) ajuta* (sau *ţine*) *pe cineva balamalele* = a slăbi, a-şi pierde puterea. *A-i tremura* (cuiva) *balamalele* = a se teme.

BALANSÁ vb. I (fr. *balancer*) **1.** A (se) legăna, a (se) mişca într-o parte şi în alta. **2.** A echilibra părţile unei balanţe, ale unui cont etc.

BALÁNŢĂ s. f. (fr. *balance*) **1.** Cântar; numele unei constelaţii. **2.** Raport, comparaţie între mai mulţi indicatori financiari (sume, conturi etc.). **3.** *Balanţă comercială* (a unei ţări) = raportul dintre valoarea importului şi cea a exportului.

BALÁST s. n. (fr. *ballast*) **1.** Amestec greu de nisip, pietriş (apă, zgură etc.) care asigură stabilitatea navelor sau a şinelor de tren sau folosit la prepararea betonului, la pietruirea şoselelor etc.; lest. **2.** Lucru nefolositor, împovărător.

BALÁUR s. m. (cf. alb. *bollë* „şarpe", scr. *blavor*) Monstru care întruchipează răul în basme; denumirea populară a constelaţiei dragonului.

BALCÓN s. n. (fr. *balcon*) **1.** Terasă suspendată, înconjurată de o balustradă, pe faţada unui edificiu. **2.** Galerie (circulară) a unei săli de spectacol.

BALDACHÍN s. n. (fr. *baldaquin*) Acoperământ decorativ aşezat deasupra unui tron, a unui pat, a unui amvon etc.; lucrare arhitecturală asemănătoare cu acest acoperământ.

BÁLE s. f. pl. (cf. lat. **baba*) **1.** Salivă groasă; materie mucilaginoasă (proprie corpului peştilor sau al melcilor). **2.** *A-i curge* sau *a-i lăsa* (cuiva) *balele după ceva* = a pofti, a dori mult ceva.

BALÉNĂ s. f. (fr. *baleine*, lat. *balaena*) **1.** Mamifer acvatic prevăzut cu fanoane; (fig.) persoană grasă. **2.** Lamelă flexibilă, cu diferite întrebuinţări.

BALÉT s. n. (fr. *ballet*, it. *balletto*) **1.** Dans figurativ executat după o compoziţie muzicală; muzica scrisă pentru acest dans; spectacol format din asemenea dansuri. **2.** Trupă de balerini şi balerine.

BÁLIGĂ s. f. (cf. scr. *balega*, alb. *balgë*) Excrement de animale mari; băligar.

BALÍSTIC, -Ă (fr. *balistique*, it. *balistica*) **1.** S. f. Ramură a mecanicii care studiază legile mişcării în spaţiu a corpurilor grele. **2.** Adj. Privitor la mişcarea proiectilelor în spaţiu.

BALÍZĂ s. f. (fr. *balise*) Semnal sau instalaţie de semnalizare indicând poziţia unui punct din spaţiu.

BALNEOLOGÍE s. f. (fr. *balnéologie*) Disciplină care studiază efectul terapeutic al apelor termale sau minerale şi al nămolurilor.

BALÓN s. n. (fr. *ballon*) **1.** Aeronavă constituită dintr-un înveliş umplut cu un gaz mai uşor decât aerul; jucărie în formă de sferă umplută cu aer sau cu un gaz uşor; (Sport) minge. **2.** Vas sferic cu diverse întrebuinţări în chimie, medicină etc. **3.** Trenci. **4.** *A lua* (pe cineva) *în balon* = a-şi bate joc (de cineva). *Baloane de săpun* = vorbe goale.

BALONZÁID s. n. (germ. *Ballonseide*) **1.** Ţesătură impermeabilă. **2.** Trenci, balon.

BALÓT s. n. (fr. *ballot*) Pachet mare de mărfuri sau obiecte.

BALOTÁJ s. n. (fr. *ballotage*) Situaţie în care nici unul dintre candidaţii la o alegere nu întruneşte numărul necesar de voturi.

BALSÁM s. n. (it. *balsamo*, lat. *balsamum*) **1.** Substanţă parfumată; miros plăcut. **2.** Fig. Alinare, consolare.

BALTÁG s. n. (cf. tc. *balta*) Topor

cu coadă lungă; (fig.) lovitură dată cu acest topor.

BÁLTĂ s. f. (cf. sl. *blato*, alb. *baltë*) 1. Apă stătătoare; zonă inundabilă în care stagnează apa; lac. 2. Şanţ, groapă cu apă; mocirlă. 3. *A rămâne* (sau *a sta, a zăcea*) *baltă* = a fi părăsit; a stagna. *A lăsa (ceva) baltă* = a nu se mai ocupa (de ceva). *A da cu bâta în baltă* = a face o gafă.

BALUSTRÁDĂ s. f. (fr. *balustrade*) Perete sau gard scund (pe lângă o clădire, o scară, o pasarelă etc.); apărătoare.

BAN[1] s. m. (et. nec.) 1. Unitate monetară şi monedă (a suta parte dintr–un leu); monedă mărunţă, fără valoare. 2. Monedă de schimb, în general; argint; (pl.) averi, parale. 3. *A nu face un ban (chior)* sau *doi bani* = a nu valora nimic. *A trăi (pe lângă cineva) ca banul cel bun* = a fi preţuit. *A lua ceva de bani buni* = a crede ceva. *A fi doldora de bani* = a fi bogat. *A strânge bani la ciorap* (sau *a avea banii la ciorap*) = a fi zgârcit, a avea bani mulţi. *Fecior de bani gata* = fiu de oameni bogaţi.

BAN[2] s. m. (cf. magh. *bán*, scr. *ban*) 1. Guvernator al unei regiuni de graniţă în Ungaria feudală. 2. Mare dregător în Ţara Românească după sec. al XV–lea; rang boieresc foarte înalt; persoana care purta acest rang.

BANÁL, –Ă adj. (fr. *banal*) Lipsit de originalitate, comun, obişnuit.

BANC[1] s. n. (fr. *banc*) 1. Depuneri (de nisip, pietriş, nămol etc.) pe fundul apelor. 2. Colectivitate de peşti sau de scoici. 3. Masă sau platformă cu diferite utilizări tehnice.

BANC[2] s. n. (germ. *Bank*) 1. Numele unui joc de cărţi. 2. Scurtă anecdotă.

BÁNCĂ[1] s. f. (fr. *banc*) 1. Scaun lung pentru mai multe persoane; scaun pentru şcolari (cu pupitru în faţă). 2. *Banca ministerială* = locurile ocupate în parlament de către guvernanţi. *Banca acuzaţilor* = locurile dintr–o sală de tribunal ocupate de acuzaţi. *Banca apărării* = locurile dintr–o sală de tribunal ocupate de avocaţi. *De pe băncile şcolii* = din timpul şcolii. *A sta în banca sa* = a fi neutru, a sta pasiv, indiferent.

BÁNCĂ[2] s. f. (it. *banca*, fr. *banque*) 1. Întreprindere financiară; localul acestei întreprinderi. 2. Ansamblu de bănci. 3. Sumă pe care un jucător (la jocurile de noroc) o ţine în faţă pentru a plăti câştigătorii. 4. *Bancă de organe* = rezervă de organe pentru transplanturi într–o instituţie medicală. *Bancă de sânge* = rezervă de sânge într–o instituţie medicală. *Bancă de date* = ansamblu de informaţii stocate (într–un computer, într–un fişier etc.). *A face să sară banca în aer* = a câştiga întreaga sumă existentă într–un joc de noroc.

BANCNÓTĂ s. f. (germ. *Banknote*, fr. *bank–note*) Bilet de bancă, hârtie–monedă emisă de o bancă pentru efectuarea plăţilor.

BANCRÚTĂ s. f. (fr. *banqueroute*) Faliment datorat imprudenţei sau fraudei.

BANDÁJ s. n. (fr. *bandage*) 1. Fâşie (de pânză, de tifon sau de metal) protectoare a unui pansament, a unei părţi de corp, a unei ţevi etc. 2. Îmbrăcăminte protectoare inelară de oţel care se montează pe obada unei roţi.

BÁNDĂ[1] s. f. (fr. *bande*, germ. *Bande*) Grup de persoane cu interese (rele, ilegale) comune; clică, gaşcă, trupă.

BÁNDĂ[2] s. f. (fr. *bande*) 1. Fâşie de stofă, de hârtie, de material plastic etc. cu diverse întrebuinţări; bantă. 2. *Bandă de imagini* = peliculă cinematografică. *Bandă de circulaţie* = partea delimitată a unei şosele pe care se circulă într–un singur sens.

BANDÍT s. m. (fr. *bandit*, it. *bandito*) Tâlhar, răufăcător.

BANDOTÉCĂ s. f. (germ. *Bandoteck*) Colecţie de benzi de magnetofon; locul unde se păstrează această colecţie.

BÁNIŢĂ s. f. (bg. *banica*) Veche unitate de măsură cerealieră, egală cu cca 34 l; vas cu această capacitate.

BÁNTĂ s. f. (rus. *bant*[a]) Bandă, fâşie de pânză cusută la marginea gulerului şi a mânecilor de la o cămaşă.

BAPTÍSM s. n. (fr. *baptisme*) Doctrină creştină care acordă botezul numai adulţilor.

BAR[1] s. m. (fr. *bar*) Unitate de măsură a presiunii atmosferice.

BAR[2] s. n. (fr. *bar*) 1. Local unde se pot consuma băuturi alcoolice la tejghea pe scaune înalte sau în picioare la

Scanned with OKEN Scanner

măsuţe; dulap cu băuturi alcoolice. 2. Cabaret; local de noapte.

BARĂ vb. I (fr. *barrer*) 1. A întrerupe, a închide o trecere, a împiedica libera circulaţie. 2. A anula cu o linie un text.

BARÁCĂ s. f. (fr. *baraque*) Construcţie provizorie de scânduri folosită ca locuinţă, magazie etc.

BARÁJ s. n. (fr. *barrage*) 1. Stăvilar, zăgaz. 2. Fortificaţie pentru oprirea inamicului. 3. Întrecere suplimentară într-un concurs pentru departajarea concurenţilor aflaţi la egalitate.

BÁRĂ s. f. (fr. *barre*) Piesă lungă şi rigidă de lemn, de metal etc. cu diverse întrebuinţări; nume dat unor lucruri asemănătoare ca formă sau ca funcţie cu aceasta.

BARBÁR, -Ă (fr. *barbare*, lat. *barbarus*) 1. S. m. şi f. Nume dat în antichitate de către greci şi romani tuturor celorlalte popoare. 2. S. m. şi f. pl. Popoare năvălitoare din evul mediu. 3. S. m. şi f., adj. Fig. (Persoană) cu comportament necivilizat, sau (om) crud, sălbatic.

BÁRBĂ s. f. (lat. *barba*) 1. Păr care creşte pe obraji şi pe bărbie la bărbaţi. 2. Bărbie. 3. Smoc de păr de sub botul unor animale. 4. Ţepii de la spicele cerealelor. 5. *În barbă* = pe ascuns. *A se trage de barbă* (cu cineva) = a fi foarte bun prieten (cu cineva). *A pune* (sau *a trage*) *bărbi* = a minţi.

BÁRCĂ s. f. (it. *barca*) Ambarcaţiune mică prevăzută cu vâsle, cu pânze sau cu motor.

BARD s. m. (fr. *barde*, lat. *bardus*) Poet celt care proslăvea eroii; poet.

BÁRDĂ s. f. (magh. *bárd*) 1. Secure cu tăişul lat şi coada scurtă. 2. *A da* (sau *a zvârli*) *cu barda în lună* (sau *în Dumnezeu*) = a fi imprudent sau violent. *Cioplit cu barda* sau *(numai) din bardă* = grosolan.

BÁREM[1] adv. (bg., scr. *barem*) Măcar, cel puţin.

BARÉM[2] s. n. (fr. *barème*) 1. Repertoriu de date şi calcule luate în consideraţie pentru aprecierea unor rezultate; punctaj. 2. (Sport) Condiţie impusă pentru calificarea (sau victoria) într-un concurs sau într-o competiţie.

BARÉTĂ s. f. (fr. *barrette*) 1. Bentiţă îngustă (de piele) cu care se încheie un pantof. 2. Panglică de decoraţie.

BARICÁDĂ s. f. (fr. *barricade*) 1. Întăritură improvizată pentru a bara o trecere, o stradă etc. 2. *A fi de cealaltă parte a baricadei* = a fi în tabăra opusă. *A muri pe baricade* = a-şi da viaţa pentru o idee. *A fi pe baricadă* = a fi la datorie.

BARIÉRĂ s. f. (fr. *barrière*) 1. Bară orizontală, mobilă, care închide o trecere; obstacol, piedică. 2. Punct de intrare într-un oraş; periferie.

BARÍL s. m. (fr. *baril*) Unitate de capacitate egală cu 0,159 m^3.

BARITÓN (it. *baritono*, fr. *baryton*) 1. S. n. Registru al vocii bărbăteşti între tenor şi bas; instrument de orchestră care reproduce acest registru. 2. S. m. Cântăreţ cu vocea de bariton(1).

BARÓC, -Ă adj., s. n. (fr. *baroque*) (Stil artistic) exuberant, monumental, bogat ornamentat.

BARÓN s. m. (fr. *baron*) Titlu nobiliar feudal între viconte şi cavaler; persoană având acest titlu.

BÁRZĂ s. f. (cf. alb. *bardhë*) Pasăre călătoare de culoare albă, cu gât şi picioare lungi; cocostârc.

BAS (it. *basso*, fr. *basse*) 1. S. n. Registru grav al vocii bărbăteşti; instrument cu tonul cel mai grav. 2. S. m. Cântăreţ cu această voce.

BÁSCHET/BÁSCHETBAL (fr., engl. *basket-ball*) 1. S. n. Joc sportiv de echipă în care se urmăreşte introducerea mingii în coşul echipei adverse. 2. S. m. (În forma *baschet*; mai ales la pl.) Ghete de baschet.

BÁSCHETBAL s. n. v. *baschet*.

BASCÚLĂ s. f. (fr. *bascule*) 1. Cântar pentru greutăţi mari. 2. Pârghie mobilă, balanţă.

BASE-BALL s. n. (pr. *béiz-bol*; engl. *base-ball*) Joc sportiv de echipă cu mingea (asemănător cu oina), practicat mai ales în Statele Unite.

BASM s. n. (sl. *basnĭ*) 1. Naraţiune (populară) cu elemente fantastice; născocire, minciună. 2. *A se face de basm* = a se face de râs.

BASORELIÉF s. n. (it. *basso-rilievo*, fr. *bas-relief*) Sculptură scoasă în relief faţă de blocul în care este integrată.

Scanned with OKEN Scanner

BASTÁRD, –Ă s. m. şi f., adj. (it. *bastardo*) 1. (Copil) nelegitim. 2. (Animal sau plantă) care nu este de rasă pură; corcitură.

BASTIÓN s. n. (fr. *bastion*) Fortificaţie (construită la colţurile unei fortăreţe); (fig.) apărare.

BĂŞTINĂ s. f. (bg., scr. *baştina*) 1. Origine. 2. *De baştină* = originar.

BATÁL s. m. (cf. tc. *battal* „netrebnic") Berbec castrat.

BATALIÓN s. n. (pol., rus. *batalion*, cf. it. *battaglione*, fr. *bataillon*) Unitate militară formată din mai multe companii; mulţime (încolonată).

BÁTE vb. III (lat. *batt(u)ere*) 1. A (se) lovi, a (se) izbi (cu ceva). 2. A învinge un adversar, a birui. 3. A lovi (ceva) în mod repetat. 4. A izbi cu zgomot, a ciocăni; a se mişca în mod regulat; a palpita, a zvâcni. 5. A fi dereglat (un motor, un aparat). 6. (Despre arme) A trimite proiectilul până la un punct. 7. A face o aluzie critică. 8. (Despre vânt) A sufla; (despre ploaie, grindină etc.) a cădea. 9. (Despre culori) A se apropia de..., a avea o nuanţă de... 10. (Despre maşini de scris, telegraf etc.) A lovi clapele. 11. (Despre ceasornice, toacă, clopote) A emite sunete ritmice. 12. *Bătut în cap* = prost, nebun. *A se bate cu pumnii în piept* = a se lăuda, a se mândri. *A bate* (pe cineva) *la cap* = a insista, a cicăli. *A se bate pe burtă cu cineva* = a fi în relaţii strânse cu cineva. *A bate palma* = a încheia o înţelegere cu cineva. *A bate toate recordurile* = a fi fruntaş (în sport). *A se bate cap în cap* = a fi în contradicţie. *A bate bani* = a fabrica monede. *A bate monedă* = a insista asupra unei erori. *A bate toba* = a spune ceva pretutindeni. *A bate cale lungă* = a merge mult. *A bate pasul pe loc* = a nu progresa. *A bate câmpii* = a vorbi vrute şi nevrute. *A bate la uşa cuiva* = a veni la cineva pentru ajutor. *A bate din picioare* = a tropăi. *A bate din palme* = a aplauda. *A bate din gură* = a trăncăni. *A bate mătănii* = a îngenunchea şi a apleca fruntea la pământ. *A–şi bate joc de cineva* (sau de ceva) = a lua în râs; a viola (o fată). *A bate în retragere* = a se retrage; a retracta cele spuse.

BATERÍE s. f. (fr. *batterie*) 1. Subunitate de artilerie. 2. Grup de elemente tehnice care execută o anumită operaţie. 3. Ansamblul instrumentelor de percuţie (într–o orchestră). 4. Vas cu gheaţă pentru răcit sticlele cu băutură; o sticlă de vin şi un sifon.

BATJÓCURĂ s. f. (refăcut din *batjocuri*, pl. lui *batjoc* (înv.) „bătaie de joc") 1. Luare în râs, ocară, insultă. 2. *A fi* (sau *a ajunge, a se face*) *de batjocură* = a fi de râsul lumii.

BÁZĂ s. f. (fr. *base*) 1. Suport, temei, temelie; latura orizontală a unui triunghi, poligon etc. 2. Parte esenţială, fundamentală. 3. Loc unde se concentrează oameni sau materiale. 4. (Chim.) Substanţă capabilă să capteze protonii din acizi. 5. *De bază* = fundamental. *Fără bază* = nefundamentat. *A avea ceva la bază* = a se întemeia pe ceva. *A pune bazele* = a întemeia. *Pe* (sau *în*) *baza* sau *pe bază de* = pe principiul, în conformitate cu...

BAZÍLICĂ s. f. (fr. *basilique*, lat. *basilica*) 1. Biserică creştină din primele secole; (azi) catedrală metropolitană sau arhiepiscopală. 2. Edificiu public roman de mari proporţii, cu multiple întrebuinţări (tribunal, bursă de comerţ, promenadă etc.).

BAZÍN s. n. (fr. *bassin*) 1. Rezervor deschis de lichide (mai ales de apă) cu diferite întrebuinţări (înot, staţionarea vaselor, fermentare etc.). 2. Regiune delimitată de albiile unor ape; regiune bogată în minereuri. 3. Cavitatea din partea inferioară a abdomenului; pelvis.

BĂGÁ vb. I (et. nec.) 1. A (se) introduce, a (se) vârî. 2. A (se) plasa (în ceva sau undeva); a (se) angaja. 3. *A băga ceva în gură* = a mânca. *A băga* (*pe cineva*) *sub masă* = a îmbăta pe cineva; a–l învinge. *A–şi băga nasul în ceva* (sau *unde nu–i fierbe oala*) = a se amesteca unde nu trebuie. *A băga ceva la* (sau *în*) *cap* = a reţine ceva. *A–i băga* (cuiva ceva) *în cap* = a face (pe cineva) să înţeleagă ceva; a–i crea cuiva convingeri (greşite). *A–şi băga minţile în cap* = a se cuminţi. *A băga* (cuiva) *frica în oase* sau *a băga pe cineva în sperieţi* = a speria pe cineva. *A băga* (pe cineva) *în boale, în răcori* = a înspăimânta (pe cineva). *A băga* (pe ci-

Scanned with OKEN Scanner

neva) *în draci* = a întărâta pe cineva. *A băga* (pe cineva) *în viteză* = a pune pe cineva să lucreze rapid. *A se băga în sufletul* (sau *sub pielea*) cuiva = a linguşi pe..., a se face iubit de... *A băga* (pe cineva) *în mormânt de viu* = a-i produce cuiva necazuri ucigătoare. *A o băga pe mânecă* = a o sfecli. *A băga zâzanie* = a învrăjbi. *A băga fitil(e)* = a calomnia. *A băga* (pe cineva) *în pâine* = a da cuiva o slujbă. *A băga actele* (de căsătorie) = a depune actele necesare mariajului. *A băga în seamă* = a da atenţie. *A băga de seamă* = a fi grijuliu, atent, cu ceva. *A se băga de seamă* = a se observa.

BĂIÁT s. m. (et. nec.) **1.** Copil sau adolescent de sex bărbătesc. **2.** Fiu, fecior (al cuiva). **3.** Servitor, slugă.

BĂJÉNIE s. f. (sl. *běžanije*) Fugă (vremelnică) a populaţiei datorată unei invazii, unor persecuţii, unor catastrofe etc.; timpul petrecut astfel.

BĂLĂCÍ vb. IV (bg. *balakam*) A se juca în (sau cu) apă.

BĂLŢÁT, -Ă adj. (lat. *balteatus*) Cu pete sau dungi de altă culoare; ţipător colorat.

BĂNÁT s. n. (magh. *bánat*) (Reg.) **1.** Tristeţe, supărare, ciudă; reproş, imputare. **2.** *A nu-i fi cuiva cu bănat* = a nu-i lua vorba în nume de rău.

BĂNUÍ vb. IV (magh. *bánni*) A presupune, a presimţi; a suspecta.

BĂRBÁT, -Ă (lat. *barbatus*) **1.** S. m. Persoană de sex masculin, om matur. **2.** S. m. Soţ. **3.** Adj. Curajos; activ.

BĂRBÍE s. f. (*barbă* + *-ie*) **1.** Partea inferioară a feţei; barbă. **2.** Guşă. **3.** Dispozitiv de la vioară pe care se sprijină bărbia(1).

BĂRBIÉR s. m. (ngr. *barbéris*) Frizer.

BĂŞÍCĂ s. f. (lat. **bessica* = *vessica*) **1.** Vezică; organ intern membranos. **2.** Umflătură umplută cu lichid sau cu aer.

BĂŞTINÁŞ, -Ă s. m. şi f., adj. (*baştină* + *-aş*) (Persoană) care aparţine unei populaţii, care trăieşte din timpuri străvechi pe acelaşi loc; autohton, indigen, aborigen.

BĂTÁIE s. f. (lat. *batt(u)alia*) **1.** Lovitură repetată; lovire, izbire, zvâcnire. **2.** Zgomot ritmic (produs de un mecanism, de un organ etc.). **3.** Traiectorie, rază (vizuală). **4.** (Despre fenomene naturale) Suflare a vântului; cădere de ploaie, de lumină etc. **5.** *A se lua la bătaie* = a se bate. *A stinge* (sau *a snopi*) *în bătaie* (sau *bătăi*) = a bate (pe cineva) foarte tare. *A da bătaie* = a grăbi. *Bătaie de cap* = grijă, trudă. *Bătaie de joc* = batjocură, faptă urâtă. *A pune (ceva) la bătaie* = a oferi ceva; a risca (ceva).

BĂTĂLÍE s. f. (ngr. *batália;* cf. it. *battaglia*) Luptă armată; bătaie.

BĂTĂTÚRĂ s. f. (lat. *battitura*) **1.** Teren bătătorit; ogradă, curte. **2.** Duritate a pielii palmelor sau tălpilor. **3.** Bătaie. **4.** *A călca pe cineva pe bătături* = a supăra pe cineva.

BĂTEÁLĂ s. f. (*bate* + *-eală*) Firele care se bat în urzeală pentru a forma ţesătura.

BĂTRÂN, -Ă (lat. *betranus*) **1.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) de vârstă înaintată; (lucru) care există de mult timp. **2.** S. m. şi f. (la m. pl.) Părinţi; (f. sg.) mamă; (m. sg.) tată. **3.** *Fată bătrână* = fată rămasă nemăritată. *Din bătrâni* = din vechime; de demult.

BĂTUCÍ vb. IV (cf. *bate*) **1.** A (se) bătători, a (se) presa. **2.** A căpăta bătături. **3.** (Despre fructe, legume) A se zdrobi.

BĂŢ s. n. (et. nec.) **1.** Bucată de lemn lungă şi subţire. **2.** Piesă în formă de vergea. **3.** Lovitură de băţ(1). **4.** *A rămâne cu traista-n băţ* = a sărăci. *A-şi lua traista-n băţ* = a pleca.

BÂIGUÍ vb. IV (cf. magh. *bolyongni*) A vorbi incoerent, a se bâlbâi; a spune prostii.

BÂJBÂÍ vb. IV (formaţie onomatopeică) **1.** A orbecăi, a căuta ceva pipăind (prin întuneric, ceaţă etc.). **2.** *Pe bâjbâite* = pe dibuite; nesigur.

BÂLBÂÍ vb. IV (formaţie onomatopeică) A gângăni, a vorbi neclar; a bolborosi.

BÂLCI s. n. (magh. *bolcsu*) Târg mare, iarmaroc.

BÂNTUÍ vb. IV (magh. *bántani*) A devasta, a pustii, a face ravagii.

BÂRFÍ vb. IV (et. nec.) **1.** A (se) critica, a (se) ponegri, a (se) defăima. **2.** A flecări.

BÂRLÓG s. n. (sl. *brŭlogŭ*) Vizuină (de urs); (fig.) culcuş, locuinţă.

Scanned with OKEN Scanner

BÂRNĂ s. f. (sl. *brŭvĭno*) Trunchi de copac folosit în construcţii; bară de gimnastică pentru exerciţii de echilibru.

BÂŢÂÍ vb. IV (*bâţ* + *–âi*) A tremura, a mişca repede corpul sau o parte a corpului (capul, mâinile etc., coada la animale).

BÂZÂÍ vb. IV (*bâz* + *–âi*) A produce sunetul insectelor în zbor; a plânge, a scânci; a cicăli.

BEA vb. II (lat. *bibere*) **1.** A înghiţi un lichid, o băutură (alcoolică). **2.** A cheltui banii pe băutură. **3.** *A bea paharul până la fund* = a îndura (un necaz, o durere) până la sfârşit. *A bea în sănătatea cuiva* = a sărbători pe cineva. *A–şi bea şi cămaşa* = a da toţi banii pe băutură. *A–şi bea (şi) minţile* = a bea fără măsură. *A bea tutun* = a fuma.

BEATIFICÁ vb. I (lat. *beatificare*, cf. fr. *béatifier*) A trece pe cineva după moarte în rândul sfinţilor, în biserica catolică.

BEATITÚDINE s. f. (fr. *béatitude*) Stare de fericire deplină.

BEC[1] s. n. (fr. *bec* [de gaz]) **1.** Sferă de sticlă cu un filament electric în interior; lampă electrică. **2.** Arzător de gaz folosit în laborator. **3.** Sita unei lămpi de gaz.

BEC[2] s. m. (engl. *back*) Fundaş la fotbal.

BEHĂÍ vb. IV (*bee(h)* + *–ăi*) (Despre capre şi oi) A emite sunetul caracteristic speciei; (fig.) a cânta urât.

BEI s. m. (tc. *bey*) Guvernator în Imperiul Otoman; titlu dat de turci domnitorilor români; prinţ oriental.

BEJ adj. invar., s. n. (fr. *beige*) (Culoare) cafeniu foarte deschis.

BELCIÚG s. n. (sl. *bĕlĭčugŭ*) **1.** Verigă de metal. **2.** *A pune (a atârna) cuiva belciugul în nas* = a domina pe cineva. *A (nu) fi câştigat la belciuge* = a (nu) fi la dispoziţia cuiva.

BELEÁ s. f. art. (tc. *belâ*) **1.** Pacoste, bucluc. **2.** *A da de belea* = a da de necaz.

BELETRÍSTIC, –Ă adj., s. f. (germ. *belletristisch, Belletristik*) (Scriere, creaţie) care este făcută cu artă, care aparţine sau se referă la literatura artistică.

BELIGERÁNT, –Ă adj. (fr. *belligérant*, lat. *belligerans, –ntis*) Care se află în stare de război.

BELŞÚG s. n. (magh, *böség*) **1.** Abundenţă, bogăţie, îndestulare. **2.** *Din belşug* = în cantitate mare.

BENEDICTÍN, –Ă (fr. *bénédictin*) **1.** S. m. şi f., adj. (Călugăr<iţă>) care aparţine ordinului întemeiat de Sf. Benedict. **2.** S. f. Lichior de culoare galbenă.

BENÉFIC, –Ă adj. (fr. *bénéfique*) Favorabil, binefăcător.

BENEFICIÁ vb. I (fr. *bénéficier*) A profita, a avea parte de ceva, a se folosi de...

BENEFÍCIU s. n. (fr. *bénéfice*, lat. *beneficium*) **1.** Câştig, profit. **2.** *Sub beneficiu de inventar* = în mod provizoriu.

BENEVÓL, –Ă adj. (fr. *bénévole*, lat. *benevolus*) De bunăvoie, voluntar.

BENGHI s. n. (cf. tc. *benek*) Mic semn negru pe faţă sau pe corp.

BENÍGN, –Ă adj. (lat. *benignus*, fr. *bénin, –igne*) Lipsit de gravitate, nevătămător, uşor.

BERBÉC s. m. (lat. *berbex, –ecis*) **1.** Masculul oii. **2.** Nume de constelaţie şi de zodie. **3.** Maşină de război folosită în evul mediu pentru spargerea zidurilor şi a porţilor. **4.** Utilaj cu greutate mare, cu care se aplică lovituri prin cădere.

BEREGÁTĂ s. f. (cf. scr. *berikat*) Laringe; gâtlej.

BERETĂ s. f. (fr. *béret*) Şapcă fără cozoroc; bască.

BÉRI-BÉRI s. n. (fr. *béribéri*) Boală din Extremul Orient, datorată lipsei de vitamina B.

BÉSTIE s. f. (it., lat. *bestia*) Fiară; (fig.) om sălbatic, brută.

BEST-SELLER s. n. (pr. *bestsélăr*; engl. *best-seller*) Produs cultural (carte, disc etc.) de mare succes (comercial).

BETÓN s. n. (fr. *béton*) Material de construcţie foarte rezistent.

BEZEÁ s. f. (fr. *baiser*) **1.** Prăjitură făcută din albuş de ou cu zahăr. **2.** (Mai ales la pl.) Sărutare simbolică trimisă prin gesturi.

BÉZNĂ s. f. (sl. *bezdŭna*) Întuneric de nepătruns.

BI– (fr. *bi–*) Element de compunere cu sensul „de două ori, dublu“: *biacid, bianual, biatomic* etc.

BIBELÓU s. n. (fr. *bibelot*) Mic obiect decorativ.

BIBERÓN s. n. (fr. *biberon*) Suzur

Scanned with OKEN Scanner

la care se ataşează o tetină şi care serveşte la hrănirea artificială a sugarilor.

BÍBLIE s. f. (lat. *biblia*) Cartea de bază a mozaismului şi a creştinismului; (fig.) scriere fundamentală, carte de căpătâi.

BIBLIOFÍL, –Ă s. m. şi f. (fr. *bibliophile*) 1. Amator şi colecţionar de cărţi sau de scrieri preţioase şi rare. 2. *Ediţie bibliofilă* = ediţie preţioasă, de lux.

BIBLIOGRAFÍE s. f. (fr. *bibliographie*) Listă (sau material informativ) cuprinzând lucrări referitoare la o anumită temă sau autor; totalitatea scrierilor unui autor.

BIBLIOTÉCĂ s. f. (fr. *bibliothèque*, lat. *biblioteca*) 1. Instituţie (sau sală) unde se păstrează şi se studiază publicaţiile de tot felul. 2. Mobilă cu rafturi, dulap pentru cărţi.

BICAMERÁL, –Ă adj. (fr. *bicaméral*) Compus din două adunări legislative (de exemplu camera şi senatul).

BICENTENÁR, –Ă adj., s. n. (fr. *bicentenaire*) (Perioadă) de două sute de ani.

BÍCEPS s. n. (fr., lat. *biceps*) Muşchiul care pune în mişcare antebraţul.

BICI s. n. (sl. *bičĭ*) Obiect terminat cu un şfichi pentru lovirea animalelor sau pentru a le mâna; lovitură dată cu acest obiect.

BICICLÉTĂ s. f. (fr. *bicyclette*) Vehicul cu două roţi şi cu două pedale acţionate cu picioarele pentru transportul unei persoane.

BIDINEÁ s. f. (tc. *badana*) Pensulă mare, rotundă, pentru văruit.

BIDÓN s. n. (fr. *bidon*) Vas de metal sau de plastic pentru păstrarea sau transportul lichidelor.

BIET, –BIÁTĂ adj. (cf. sl. *bědinŭ*) 1. (Cu nume de fiinţe) Sărman, vrednic de milă; neînsemnat, fără valoare. 2. (Despre morţi) Regretat.

BIFÁ vb. I (fr. *biffer*) A însemna, a marca cu un mic semn (sub forma unui *V*) cuvinte, cifre etc. pe o listă, cu anumite scopuri.

BÍFTEC s. n. (fr. *bifteck*) Muşchi de vacă fript.

BIFURCÁ vb. I (fr. *bifurquer*) A se despărţi în două (ca o furcă).

BIGÁM, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *bigame*, lat. *bigamus*) (Persoană) care are două căsătorii legale în acelaşi timp.

BIGÓT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *bigot*) Habotnic; (om) fanatic religios.

BIGUDÍU s. n. (fr. *bigoudi*) Rulou cilindric utilizat la coafatul părului.

BIKÍNI s. n. (fr. *bikini*, engl. *Bikini*) Costum feminin de baie din două piese de dimensiuni foarte reduse; chilot foarte redus.

BILÁNŢ s. n. (germ. *Bilanz*) Document contabil care reflectă situaţia conturilor unei întreprinderi la o anumnită dată; rezultat final al unei activităţi.

BILATERÁL, –Ă adj. (fr. *bilatéral*) 1. Care are sau se referă la două laturi (sau părţi) simetrice. 2. Care leagă sau obligă două părţi interesate (persoane, state etc.).

BÍLĂ[1] s. f. (fr. *bile*, lat. *bilis*) Fiere.

BÍLĂ[2] s. f. (fr. *bille*) Sferă mică fabricată din diverse materiale cu diverse întrebuinţări (mingiuţă, rulment etc.).

BILÉT s. n. (fr. *billet*, cf. it. *biglietto*) 1. Scrisoare de câteva rânduri. 2. Mic înscris tipărit care dă dreptul la accesul într–un vehicul, într–o sală de spectacol etc. 3. *Bilet de bancă* = hârtie de valoare emisă de o bancă. *Bilet de ordin* = cambie.

BILIÁRD s. n. (it. *biliardo*, cf. fr. *billard*) Joc cu bile, deplasate pe o masă cu tacul; masa de joc.

BILÍNGV, –Ă (fr. *bilingue*, lat. *bilinguis*) 1. Adj. Scris în două limbi. 2. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care vorbeşte curent două limbi.

BILIÓN s. n. (fr. *billion*) O mie de miliarde; (în unele ţări) miliard.

BINÁR, –Ă adj. (fr. *binaire*, lat. *binarius*) 1. Compus din două elemente, din două unităţi. 2. *Sistem binar* = sistem de numeraţie în informatică având la bază numărul doi, care foloseşte cifrele 0 şi 1. *Relaţie binară* = relaţie dintre doi termeni.

BÍNE (lat. *bene*; cf. şi gr. *agathós*, germ. *das Gut*) 1. Adv. Avantajos, util; cuviincios, cuminte, agreabil, frumos; deplin, complet. 2. S. n. Ceea ce este util, favorabil, folositor, recomandabil, moral. 3. *A–i prinde* (cuiva) *bine* = a–i fi de folos. *A (–i) veni (cuiva) bine (să...)* = a fi avantajat de... *Nu ţi–e bine?* = a) nu eşti sănătos?; b) eşti nebun? *Bine ţi–a făcut!* = aşa–ţi trebuia! *Că bine zici!* =

Scanned with OKEN Scanner

ai dreptate. *A face* (cuiva *un mare*) *bine* = a ajuta pe cineva. *Să-ţi* (sau *să vă*) *fie de bine!* = a) să-ţi fie cu folos; b) aşa-ţi trebuie! *A vorbi* (*pe cineva*) *de bine* = a lăuda (pe cineva). *A lua cu binele* = a trata (pe cineva) cu blândeţe. (În formule de salut) *Bine ai* (*aţi*) *venit! Bine te-am* (*v-am*) *găsit! Fii bine venit! Vă las cu bine! Rămâneţi cu bine!*

BINECUVÂNTÁ vb. I (*bine* + *cuvânta*) 1. (Despre preoţi) A rosti o anumită formulă rituală pentru a atrage protecţia divină; a blagoslovi. 2. A lăuda, a preamări pe Dumnezeu (sau o persoană). 3. A dori cuiva numai bine.

BINEFÁCERE s. f. (*bine* + *facere*, cf. lat. *benefacere*) Faptă bună, ajutor.

BINEVOÍ vb. IV (*bine* + *voi*) A avea o atitudine favorabilă faţă de ceva (o cerere, o plângere etc.).

BINÓCLU s. n. (fr. *binocle*) Instrument optic pentru observarea obiectelor de la distanţă.

BIO– (fr. *bio–*) Element de compunere cu sensul de „(referitor la) viaţă": *biochimie, biosferă, biobibliografic* etc.

BIOCHIMÍE s. f. (fr. *biochimie*) Chimie biologică.

BIOENERGÍE s. f. (engl. *bioenergy*) Energie de natură organică.

BIOGRAFÍE s. f. (fr. *biographie*) Istorie (scrisă şi comentată) a vieţii unei persoane.

BIOLOGÍE s. f. (fr. *biologie*) Studiul organismelor vii.

BIOPSÍE s. f. (fr. *biopsie*) Prelevare a unui fragment de ţesut viu în vederea examinării lui microscopice.

BIOSFÉRĂ s. f. (fr. *biosphère*) Învelişul Pământului în care se manifestă viaţa.

BIR s. n. (magh. *bér*) 1. Impozit, dare, tribut. 2. *A da bir cu fugiţii* = a fugi dintr-un loc.

BIRÓTICĂ s. f. (fr. *bureautique*) Activitate, profesie etc. legată de munca de birou, cu ajutorul tehnicii de calcul.

BIROCRAŢÍE s. f. (fr. *bureaucratie*) Putere excesivă a administraţiei; activitate formală; ansamblul funcţionarilor publici.

BIRÓU s. n. (fr. *bureau*, rus. *biuro*) 1. Masă de scris prevăzută cu sertare. 2. Încăpere de lucru pentru funcţionari, oameni de afaceri etc. 3. Ansamblul conducătorilor aleşi de o organizaţie, asociaţie sau conferinţă.

BISCUÍT s. m. (fr. *biscuit*) 1. Prăjitură mică, uscată. 2. Semifabricat din ceramică neglazurată. 3. Porţelan care imită marmura.

BISÉCT adj. m. (fr. *bissexte*, lat. *bissextus*) *An bisect* = an de 366 de zile.

BISÉRICĂ s. f. (lat. *basilica*) 1. Clădire destinată unui cult creştin. 2. Instituţia creştinismului. 3. Comunitate religioasă de acelaşi cult. 4. *A lua calea bisericii* = a deveni credincios, pios. *A (nu) fi uşă de biserică* = a (nu) fi credincios; a (nu) fi cinstit. *A nu fi dus* (*de multe ori*) *la biserică* = a fi imprudent, a spune în faţă lucruri neplăcute.

BISEXUÁL, -Ă adj. (fr. *bissexuel*) Hermafrodit.

BISTRÓU s. n. (fr. *bistro(t)*) Mic local unde se servesc (rapid) gustări şi băuturi; bar.

BISTURÍU s. n. (fr. *bistouri*) Instrument chirurgical sub formă de cuţitaş (cu lama foarte ascuţită).

BÍŞNIŢĂ s. f. (engl. *business*) Afacere măruntă, necinstită; găinărie; speculă.

BÍVOL s. m. (sl. *byvolŭ*) Vită cornută, rumegătoare, asemănătoare cu boul; (fig.) om gras, mătăhălos.

BIZÁM s. m. (germ. *Bisam*) Mamifer rozător cu blană castaniu-roşcată; blana acestui animal.

BIZANTÍN, -Ă (fr. *byzantin*, lat. *byzantinus*) 1. S. m. şi f. Locuitor din Bizanţ sau din Imperiul Bizantin. 2. Adj. Care se referă la Bizanţ, propriu Bizanţului.

BIZÁR, -Ă adj. (fr. *bizarre*) Ciudat, straniu; excentric.

BIZÓN s. m. (fr., lat. *bison*) Animal rumegător sălbatic din subfamilia bovinelor; pielea tăbăcită a acestui animal.

BIZUÍ vb. IV (magh. *bizni*) A se încrede, a se baza.

BLAGOSLOVÍ vb. IV (sl. *blagosloviti*) A binecuvânta.

BLAJÍN, -Ă adj. (sl. *blaženŭ*) Blând, bun, paşnic.

BLAMÁ vb. I (fr. *blâmer*) A dezaproba ceva în mod public; a critica, a defăima.

BLÁNĂ s. f. (bg. *blana*) 1. Părul sau lâna de pe pielea unor animale; piele de

Scanned with OKEN Scanner

animal prelucrată cu păr cu tot. 2. Haină de blană.

BLAZÁ vb. I (fr. *blaser*) A (se) dezgusta, a (se) plictisi, a (se) scârbi de toate.

BLAZÓN s. n. (fr. *blason*) Stemă, emblemă (a unui oraş, a unei bresle etc.).

BLÂND, –Ă (lat. *blandus*) 1. Adj. Prietenos, omenos, paşnic; bun, plăcut. 2. S. f. Urticarie.

BLEFARÍTĂ s. f. (fr. *blépharite*) Inflamaţie a pleoapelor.

BLEG, BLEÁGĂ adj. (cf. scr. *bleka*) 1. (Despre urechi) Care atârnă, clăpăug. 2. Fără energie, moale (şi prost).

BLENORAGÍE s. f. (fr. *blennorragie*) Boală venerică infecţioasă; gonoree.

BLESTEMÁ vb. I (lat. *blastimare* = *blasphemare*) A invoca forţe supranaturale contra cuiva.

BLEU adj. invar., s. n. (pr. *blö;* fr. *bleu*) (Culoare) albastru–deschis.

BLEUMARÍN adj. invar., s. n. (pr. *blö–;* fr. *bleu marine*) (Culoare) albastru–închis.

BLINDÁJ s. n. (fr. *blindage*) Înveliş metalic de protecţie (a unui tanc, a unui vas etc.) sau de izolare electrică.

BLIŢ s. n. (germ. *Blitz*) Sursă puternică şi instantanee de lumină, utilizată la fotografiere.

BLOC s. n. (fr. *bloc*, germ. *Block [haus]*) 1. Masă solidă dintr–un material greu. 2. Masă de obiecte formând un tot. 3. Clădire cu multe etaje. 4. Alianţă, grupare politică. 5. *În bloc* = împreună, laolaltă.

BLOCÁDĂ s. f. (germ. *Blockade*) Acţiuni de izolare economică, politică, financiară etc. îndreptate împotriva unui oraş, a unui stat sau a unui grup de state.

BLOCÁJ s. n. (fr. *blocage*) 1. Blocare. 2. Tactică de apărare în unele sporturi. 3. Fundaţie (în construcţii); dig natural.

BLOCNÓTES s. n. (fr. *bloc–notes*) Carnet de însemnări curente.

BLOND, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *blond*) (Persoană) cu păr de culoare deschisă; (păr) deschis la culoare.

BLUE–JEANS s. m. pl. v. *blugi*.

BLUES s. n. (pr. *bluz;* engl. *blues*) Dans lent; melodia acestui dans (cu originea în cântecele negrilor americani).

BLUF s. n. (pr. *blöf;* engl. *bluff*) Atitudine prin care se urmăreşte intimidarea cuiva; cacialma.

BLUGI/BLUE–JEANS s. m. pl. (pr. *blúgins;* engl. *blue–jeans*) Pantaloni (albaştri) din material foarte rezistent.

BLUZĂ s. f. (fr. *blouse*) Îmbrăcăminte (de damă) pentru partea superioară a corpului.

BÓA s. m. invar. (fr., lat. *boa*) Şarpe tropical, carnivor şi neveninos, lung de câţiva metri.

BOÁBĂ s. f. (cf. scr. *boba*) 1. Fruct sferic. 2. Grăunte, bob. 3. *A nu şti* (sau *a nu pricepe, a nu zice) nici o boabă* = a nu şti (sau a nu pricepe, zice) nimic.

BOÁCĂN, –Ă adj. (et. nec.) 1. Prostesc, nerod. 2. *A făcut una boacănă* sau *a făcut–o boacănă* = a făcut o prostie mare.

BOÁLĂ s. f. (sl. *bolĭ*) 1. Maladie, afecţiune, beteşug; (fig.) capriciu, pasiune (pentru cineva). 2. *A băga pe cineva în (toate) boale(le)* = a supăra, a irita pe cineva. *A avea boală pe cineva* = a pizmui, a purta pică.

BOÁRE s. f. (lat. *boreas*) Adiere de vânt.

BOB[1] (sl. *bobŭ*) 1. S. n. Grăunte, boabă. 2. S. m. Plantă leguminoasă cu păstăi şi seminţe ovale. 3. *Din bob în bob* = amănunţit. *Bob numărat* = întocmai, exact. *A da* (sau *a ghici) în bobi* = a prezice viitorul după aranjamentul bobilor.

BOB[2] s. n. (engl., fr. *bob[sleigh]*) Sanie de sport, bobslei; sportul practicat cu această sanie.

BOBÍNĂ s. f. (fr. *bobine*) Suport cilindric pentru aţă, cablu etc.; mosor; mic aparat electric.

BOBÓC s. m. (ngr. *bubúki*) 1. Floare incomplet deschisă. 2. Pui de gâscă sau de raţă; (fig.) începător, ageamiu. 3. *A paşte* (sau *a păzi) bobocii* = a–şi pierde vremea.

BOBOTEÁZĂ s. pr. f. (cf. *apă* + *botează*) Sărbătoare creştină la 6 Ianuarie când se celebrează botezul lui Iisus Cristos.

BOCÁNC s. m. (magh. bakancs) Gheată rezistentă, cu talpă groasă.

BÓCET s. n. (*boci* + *–et*) 1. Plâns zbuciumat, însoţit de vaiete şi tânguiri. 2. Lamentaţie improvizată, cântare de mort.

Scanned with OKEN Scanner

BOCÍ vb. IV (*boace* „voce" + *-i*) A plânge tare (cu tânguiri şi vaiete); a recita bocete la înmormântare.

BODÉGĂ s. f. (germ. *Bodega*) Local (mic) unde se servesc gustări şi băuturi (alcoolice).

BOÉM, -Ă (fr. *bohème*) 1. S. m. şi f., adj. (Persoană) nonconformistă, care duce o viaţă dezordonată. 2. S. f. Mediu, grup de persoane boeme, viaţă dusă de boemi(1).

BOGÁT, -Ă (sl. *bogatŭ*) 1. Adj., s. m. şi f. (Om) avut, înstărit. 2. Adj. Care conţine ceva în cantitate mare; numeros, îmbelşugat; roditor, mănos. 3. Adj. Scump, luxos, preţios.

BOGDAPRÓSTE interj. (bg. *bog da prosti*) 1. Cerere sau mulţumire pentru pomană. 2. *De bogdaproste* = cerut sau căpătat de pomană. *Ca un pui de bogdaproste* = nenorocit, prăpădit.

BOICÓT s. n. (fr. *boycott*) Interdicţie, refuz de colaborare cu cineva (un stat, un grup etc.); constrângere.

BOIÉR s. n. (sl. *boljarinŭ*) Mare proprietar; nobil; stăpân.

BÓILER s. m. (germ. *Boiler*) Cazan special de încălzire automată a apei.

BOJDÉUCĂ s. f. (cf. *bujdă* „cocioabă") (Reg.) Casă mică, sărăcăcioasă; colibă.

BOL s. n. (fr. *bol*) 1. Cocoloş, bulgăraş. 2. Vas mic de formă sferică.

BOLBOROSÍ vb. IV (formaţie onomatopeică) 1. A vorbi încet şi nedesluşit. 2. A gâlgâi, a face zgomotul apei în fierbere; a chiorăi.

BOLERÓ s. n. (fr. *boléro*, sp. *bolero*) 1. Vestă scurtă, femeiască. 2. Dans şi cântec popular spaniol.

BOLÍD s. m. (fr. *bolide*) 1. Meteorit luminos în cădere. 2. *Ca un bolid* = în viteză foarte mare.

BOLNÁV, -Ă adj., s. m. şi f. (bg. *bolnav*) (Fiinţă) care suferă de o boală; (om) suferind.

BOLOVÁN s. m. (bg. *balvan*) Pietroi; bucată mare dintr-o materie solidă.

BÓLTĂ s. f. (scr. *bolta*, magh. *bolt*) 1. Partea superioară, arcuită sau bombată, a unei construcţii; arc de verdeaţă. 2. *Boltă craniană* = partea superioară a cutiei craniene. *Boltă cerească* = cer, firmament. *Boltă palatină* = cerul gurii.

BOMBÁ vb. I (fr. *bomber*) A da sau a lua formă arcuită.

BÓMBĂ s. f. (fr. *bombe*) 1. Proiectil exploziv. 2. (Sport) Lovitură de minge trasă puternic în poartă. 3. Fig. Ştire, veste senzaţională. 4. Local prost famat; speluncă.

BOMBĂNÍ vb. IV (formaţie onomatopeică) A vorbi pentru sine, încet şi neclar; a sâcâi, a bârâi pe cineva.

BOMBÉU s. n. (fr. *bombé*) Vârful bombat al încălţămintei.

BOMBOÁNĂ s. f. (fr. *bonbon*) Mic produs de cofetărie făcut din zahăr şi arome, ciocolată etc.

BON s. n. (fr. *bon*) Înscris în schimbul căruia se pot primi bani sau mărfuri.

BÓNĂ s. f. (fr. *bonne*, germ. *Bonne*) Guvernantă.

BONDÓC, -OÁCĂ adj. (cf. tc. *bunduk*) Mărunt şi îndesat, scurt şi gros.

BONÉTĂ s. f. (fr. *bonnet*) Acoperământ pentru cap, de diverse forme, purtat de copii, medici, militari etc.

BONIFICÁ vb. I (cf. fr. *bonifier*) A acorda o reducere de preţ, un rabat.

BONITÁTE s. f. (germ. *Bonität*) 1. Solvabilitate. 2. Capacitate de exploatare privind o apă, un teren etc.

BONÓM s. n. (fr. *bonhomme*) Om blând, bun, cumsecade.

BONTÓN s. n. (fr. *bon ton*) Comportament ales, distins.

BOOM s. n. (pr. *bum;* engl. *boom*) Avânt, prosperitate economică.

BORCÁN s. n. (bg. *burkan*) Vas (de sticlă) cu diferite forme şi întrebuinţări.

BORD s. n. (fr. *bord*) 1. Marginea punţii unei ambarcaţii. 2. *Jurnal de bord* = jurnal de călătorie a unei ambarcaţii navale sau aeriene. *La bord* = pe navă; în avion. *A arunca peste bord* = a azvârli, a se dispensa de ceva.

BORDÉL s. n. (fr. *bordel*, it. *bordello*) Casă de prostituţie.

BORDERÓU s. n. (fr. *bordereau*) Listă sau tabel de acte, de conturi, de materiale etc.

BORDÚRĂ s. f. (fr. *bordure*) Ceea ce ornează, marchează sau întăreşte marginea.

Scanned with OKEN Scanner

BOREÁL, –Ă adj. (fr. *boréal*, lat. *boréalis*) Din emisfera nordică, septentrional.

BÓRNĂ s. f. (fr. *borne*) 1. Stâlp de diferite mărimi, cu rolul de a marca distanţele. 2. Piesă metalică de la conductorii electrici.

BORSÉTĂ s. f. (it. *borsetta*) Geantă mică (bărbătească).

BORŞ s. n. (rus., ucr. *borşci*) 1. Lichid acru provenit din fermentaţia tărâţei; ciorbă acrită cu acest lichid. 2. *A–i sufla* (cuiva) *în borş* sau *a sufla în borşul cuiva* = a se amesteca în treburile cuiva. *A mânca borş* = a minţi. *A se face borş* = a se supăra.

BOS s. m. (engl. *boss*) (Ir.) Şef, patron.

BOSCHÉT s. n. (fr. *bosquet*) Mic grup de arbori sau arbuşti.

BOSTÓN[1] s. n. (acc. şi: *bóston;* fr. *boston*) 1. Vals lent. 2. Joc de cărţi.

BÓSTON[2] s. n. (germ. *Boston[presse]*) Presă manuală pentru imprimarea în format redus a unor texte (afişe, cărţi de vizită etc.).

BOT s. m. (et. nec.) 1. Parte a capului cuprinzând gura (şi nasul) la unele mamifere. 2. Partea ascuţită sau lunguiaţă a unor obiecte. 3. *A bea la botul calului* = a bea la repezeală. *A pune* (pe cineva) *cu botul pe labe* = a pune pe cineva la punct, a–l reduce la tăcere. *A se linge pe bot de ceva* = a renunţa forţat la ceva. *A se întâlni bot în bot* = a se întâlni faţă–n faţă pe neaşteptate. *A–şi băga botul (peste tot* sau *unde nu–i fierbe oala)* = a se amesteca în toate. *A se pupa în bot cu cineva* = a se avea bine cu cineva. *A da* (cuiva) *peste bot* = a–l pune la respect, a–l certa. *A face bot* = a se supăra.

BOTÉZ s. n. (de la *boteza*) 1. Ceremonie creştină de atribuire a numelui; creştinare, cumetrie. 2. Apa folosită la această ceremonie. 3. Stropire cu agheasmă a caselor de către preot. 4. *Botezul focului* = participarea iniţială la o luptă sau la o activitate.

BOTEZÁ vb. I (lat. *battizare*) 1. A (se) supune botezului. 2. A stropi cu agheasmă. 3. A fi naş(ă) de botez. 4. A porecli, a supranumi. 5. *A boteza laptele* sau *vinul* = a pune apă în lapte sau în vin.

BOU s. m. (lat. *bovus* = *bos, bovis*) 1. Taur castrat, animal de tracţiune. 2. Epitet injurios la adresa unui bărbat. 3. *Bou sur* = bour. *A nu–i fi cuiva (toţi) boii acasă* = a fi prost dispus. *A plecat bou şi s–a întors vacă* = a nu reuşi nimic din ce a întreprins. *A scoate* (pe cineva) *din boii lui* = a enerva pe cineva.

BÓUR s. m. (lat. *bubalus*) 1. Taur sălbatic, bou sur. 2. Vechea stemă a Moldovei, întruchipând un cap de bour(1).

BOVÍN, –Ă adj, s. f. (fr. *bovin*, lat. *bovinus*) 1. Adj. De bou; din familia boului; (fig.) de om prost. 2. S. f. pl. Subfamilie din familia rumegătoarelor, având ca tip boul; (la sg.) animal din această familie.

BOWLING s. n. (pr. *báuling;* engl., fr. *bowling*) Joc de popice automatizat.

BOX[1] s. n. (fr. *boxe*). 1. Întrecere sportivă care constă în lupta cu pumnii după reguli determinate; pugilism. 2. Armă albă de metal în care se introduce mâna şi se atacă.

BOX[2] s. n. (fr. *box[–calf]*) Piele de bovine prelucrată.

BÓXĂ s. f. (fr. *box*) 1. Mică încăpere sau despărţitură în interiorul unei construcţii, al unui apartament. 2. Cutie de rezonanţă.

BRACONÁJ s. n. (fr. *braconnage*) Vânătoare sau pescuit ilegal.

BRAD s. m. (cf. alb. **bradh, bredh*) 1. Arbore din familia pinaceelor cu frunze verzi persistente; (pl.) nume dat coniferelor; lemnul acestui arbore. 2. Pom de Crăciun sau de nuntă.

BRÁGĂ s. f. (rus. *braga*) 1. Băutură răcoritoare acrişoară preparată din făină (de grâu, de porumb etc.) fiartă şi fermentată. 2. *Ieftin ca braga* = foarte ieftin.

BRAHIÁL, –Ă adj. (fr. *brachial*, lat. *brachialis*) Referitor la braţe, al braţelor.

BRAHMANÍSM s. n. (fr. *brahmanisme*) Religie indiană întemeiată pe Vede, având ca zeu suprem pe Brahma.

BRANCÁRDĂ s. f. (fr. *brancard*) Targă pentru transportul bolnavilor, al răniţilor.

BRANDY s. n. (pr. *bréndi;* engl. *brandy*) Rachiu englezesc.

BRÁNHIE s. f. (fr. *branchie*, lat. *branchia*) Organ de respiraţie prezent la

majoritatea animalelor acvatice (peşti, raci etc.).

BRANŞAMÉNT s. n. (fr. *branchement*) Porţiune de legătură între conducta principală şi cea secundară.

BRANŞĂ s. f. (fr. *branche*) Ramură, specialitate, domeniu de activitate (în comerţ, în meserii).

BRAS s. n. (fr. *brasse*) Stil de înot în care mişcările mâinilor şi ale picioarelor sunt simetrice.

BRASERÍE s. f. (fr. *brasserie*) Local unde se servesc produse de patiserie şi de cofetărie, băuturi (mai ales bere) etc.; berărie.

BRAŢ s. n. (lat. *brachium*) **1.** Membru superior al corpului omenesc de la cot la umăr sau de la umăr la încheietură (sau în întregime). **2.** Cantitate care se poate duce în braţe. **3.** Obiect (sau parte a unui obiect) care seamănă cu braţul. **4.** Ramificaţie a cursului principal al unei ape. **5.** *În braţe* = cu braţele în jurul corpului cuiva (pentru a-l purta pe sus). *(Braţ) la braţ* (sau *de braţ*) = cu un braţ trecut pe sub braţul altei persoane. *A da* (sau *a oferi) braţul* (cuiva) = a conduce sau a se lăsa condus de braţ. *A duce* (pe cineva) *de* (sau *la) braţ* = a-l sprijini luându-se de braţ. *(A primi* sau *a aştepta pe cineva) cu braţele deschise* = a primi (sau a aştepta) cu bucurie. *A lua* (pe cineva sau ceva) *în braţe* = a apăra, a susţine (pe cineva sau ceva). *A fi braţul drept al cuiva* = a fi om de încredere al cuiva. *A arunca pe cineva în braţele cuiva* = a-l lăsa la dispoziţia cuiva.

BRAV, -Ă adj. (fr. *brave*, it. *bravo*) Viteaz, curajos, îndrăzneţ.

BRÁZDĂ s. f. (sl. *brazda*) **1.** Fâşie de pământ tăiată şi răsturnată cu plugul; bucată de pământ cu iarbă transplantată în alt loc (parcuri, taluzuri). **2.** Rând de iarbă, de grâu etc. cosit; polog. **3.** Strat de flori sau de legume; răzor. **4.** *A aduce* sau *a da* (pe cineva) *la* (sau *pe) brazdă* = a determina (pe cineva) să facă un lucru. *A se da pe brazdă* = a se obişnui.

BRÂNZĂ s. f. (et. nec.) **1.** Produs alimentar obţinut din lapte. **2.** (Pl.) Sorturi de brânză(1). **3.** *A nu fi nici o brânză* (de cineva) = a nu fi bun de nimic. *A nu face nici o brânză* = a nu realiza nimic.

BRÂU s. n. (cf. alb. *bres, brezi*) **1.** Cingătoare lată. **2.** Talie, mijloc. **3.** Ornament orizontal şi continuu (la case, pe ţesături). **4.** Şir, lanţ (muntos, deluros).

BREAZ, -Ă adj. (bg. *breaz*) **1.** (Despre animale) Cu o pată albă în frunte sau cu o dungă albă pe bot. **2.** Fig. (Despre oameni) Deştept, isteţ. **3.** *A cunoaşte* (pe cineva) *ca pe un cal breaz* = a cunoaşte pe cineva foarte bine.

BRÉŞĂ s. f. (fr. *brèche*) Străpungere, spărtură într-un zid, într-un baraj, într-un dispozitiv militar etc.

BREVÉT s. n. (fr. *brevet*) Diplomă, document oficial care conferă unei persoane anumite drepturi profesionale; patentă.

BREVIÁR s. n. (fr. *bréviaire*, lat. *breviarium*) **1.** Lucrare în care sunt expuse sumar noţiuni, date şi probleme dintr-un anumit domeniu. **2.** Carte de rugăciuni pentru clerul catolic.

BRICHÉTĂ[1] s. f. (fr. *briquet*) Mic aparat de buzunar pentru aprins (ţigările).

BRICHÉTĂ[2] s. f. (fr. *briquette*) Conglomerat de material (mărunt) care se prezintă în diferite forme geometrice.

BRIDGE s. n. (pr. *brigi;* engl. *bridge*) Numele unui joc de cărţi.

BRILIÁNT s. n. (fr. *brillant*, rus. *bril'ant*) **1.** Diamant şlefuit, folosit ca piatră preţioasă. **2.** Cel mai mic corp de literă tipografică.

BRIZBÍZ s. n. (fr. *brise-bise*) Perdeluţă pentru partea de jos a ferestrei; (pl.) volănaşe, panglicuţe etc.

BROÁSCĂ s. f. (lat. **brosca*) **1.** Animal amfibiu din clasa batracienilor. **2.** Încuietoare.

BRODÁ vb. I (fr. *broder*) A orna o ţesătură cu desene cusute; (fig.) a născoci.

BRODERÍE s. f. (fr. *broderie*) **1.** Ornamentaţie în relief executată cu acul pe o ţesătură; ornamentaţie fină. **2.** Înfrumuseţare, ornare (a unei melodii, a unui text).

BRÓNHIE s. f. (fr. *bronche*, lat. *bronchia*) Fiecare dintre cele două ramificaţii ale traheei.

BRONZ s. n. (fr. *bronze*) **1.** Aliaj de cupru cu staniu, aluminiu, plumb etc., cu numeroase întrebuinţări în tehnică; obiect de artă făcut din acest aliaj. **2.** *Epoca de*

Scanned with OKEN Scanner

bronz = perioadă istorică în care s-a descoperit acest aliaj.

BROŞÁ vb. I (fr. *brocher*) **1.** A lega (o carte, un caiet etc.) într-o copertă. **2.** A prelucra prin aşchiere un metal.

BRÓŞĂ s. f. (fr. *broche*) **1.** Bijuterie feminină care se prinde de îmbrăcăminte cu un ac. **2.** Unealtă de aşchiere.

BROŞÚRĂ s. f. (fr. *brochure*) Lucrare tipărită, cu un număr redus de foi; filadă.

BRUIÁ vb. I (fr. *brouiller*) A perturba intenţionat recepţia unor emisiuni radiofonice sau a unor semnale electromagnetice.

BRÚMĂ s. f. (lat. *bruma*) Suspensie de cristale microscopice de apă (îngheţată) care se formează noaptea, în anotimpurile de tranziţie; strat fin, albicios, care se depune pe fructe (sau plante).

BRÚN, -Ă (fr. *brun*) **1.** Adj. Cafeniu închis. **2.** Adj., s. m. şi f. (Om) negricios, brunet, oacheş.

BRUSC, -Ă adj. (fr. *brusque*) Pe neaşteptate, subit, neprevăzut.

BRUSCÁ vb. I (fr. *brusquer*) A brutaliza, a repezi, a molesta; a grăbi, a forţa desfăşurarea unui eveniment, a unui proces etc.

BRUT, -Ă adj. (lat. *brutus*, fr. *brut*) **1.** În stare naturală, neprelucrat. **2.** Cântărit împreună cu ambalajul. **3.** Evaluat fără eliminarea taxelor aferente.

BRUTÁL, -Ă adj. (fr. *brutal*) Grosolan, necioplit, violent; direct, fără menajamente.

BRUTÁR s. m. (*brut* „pâine neagră" + *-ar*) Persoană care fabrică sau vinde pâine.

BÚBĂ s. f. (ucr. *buba*) **1.** Infecţie a pielii; rană. **2.** Fig. Punct slab, parte delicată; defect. **3.** *A umbla cu cineva ca cu o bubă coaptă* = a menaja pe cineva. *S-a spart buba* = s-a dezvăluit totul.

BUCÁL, -Ă adj. (fr. *buccal*) **1.** Care se referă la gură. **2.** *Pe cale bucală* = pe gură.

BUCÁTĂ s. f. (lat. *buccata*) **1.** Parte, fragment dintr-un întreg; exemplar, piesă dintr-un ansamblu. **2.** Compoziţie, piesă muzicală. **3.** (Pl.) Mâncăruri. **4.** *A vinde* (sau *a cumpăra*) *cu bucata* = a vinde (sau a cumpăra) în detaliu, cu amănuntul. *Om dintr-o bucată* = om integru. *A-i face cuiva bucata* = a-i provoca un rău.

BUCHÉT s. n. (fr. *bouquet*) **1.** Mănunchi de flori; grup de obiecte sau de lucrări etc. de acelaşi fel. **2.** Aromă, de vin.

BÚCIUM s. n. (lat. *bucinum*) Instrument muzical de suflat folosit mai ales de ciobani.

BÚCLĂ s. f. (fr. *boucle*) **1.** Cârlionţ, zuluf; ceea ce seamănă cu un cârlionţ. **2.** Curbă (de drum), cot (de apă). **3.** Piesă metalică care se montează prin îndoire la capătul unui cablu.

BUCURÁ vb. I (cf. alb. *bukur*) **1.** A simţi sau a produce bucurie. **2.** A dispune de...; a provoca interes. **3.** A rămâne la...; a încerca să profite de...

BUCURÍE s. f. (*bucura* + *-ie*) Sentiment de bună dispoziţie, de satisfacţie sufletească; ceea ce produce acest sentiment.

BUDÍSM s. n. (fr. *bouddhisme*) Doctrină religioasă bazată pe învăţătura lui Buda.

BUDOÁR s. n. (fr. *boudoir*) Cameră intimă a unei femei.

BUFÁNT, -Ă adj. (fr. *bouffant*) Cu croială umflată, lejeră.

BUFÉT s. n. (fr. *buffet*) **1.** Dulap pentru veselă şi tacâmuri. **2.** Local sau spaţiu amenajat pentru a se servi (rapid) mâncăruri (reci) şi băuturi. **3.** Mâncare specifică pentru bufet(2).

BUFÉU s. n. (fr. *bouffée*) Răbufnire subită, puternică şi trecătoare de febră, palpitaţii etc. provocată de unele tulburări organice.

BÚFNIŢĂ s. f. (*bufnă* + *-iţă*) Pasăre răpitoare de noapte; bou-de-noapte, buhă.

BUFÓN, -Ă (fr. *bouffon*) **1.** S. m. Personaj comic, măscărici. **2.** Adj. Comic, caraghios, grotesc.

BUGÉT s. n. (fr. *budget*) Plan de venituri şi cheltuieli pe o anumită durată; totalitatea veniturilor şi cheltuielilor prevăzute (pentru o întreprindere, o familie etc.) pe un anumit timp.

BUIÉSTRU, -IÁSTRĂ (et. nec.) **1.** S. n. Mers al calului în care paşii se fac cu picioarele din aceeaşi parte. **2.** Adj., s. m. (Cal) nărăvaş, neastâmpărat.

BÚLĂ s. f. (fr. *bulle*, lat. *bulla*) **1.**

Scanned with OKEN Scanner

Băşică gazoasă într–un corp solid sau lichid. 2. Sferă mică dintr–un material solid. 3. Pecete de metal; act întărit cu o astfel de pecete. 4. *Bulă papală* = act oficial emis de papă.

BULB s. m. (fr. *bulbe*, lat. *bulbus*) 1. Tulpină (subterană) cu frunze ca organ vegetal de rezervă. 2. Obiect, umflătură ca un bulb(1). 3. *Bulb rahidian* = segment inferior al creierului. *Bulbii oculari* = globii ochilor.

BULDÓG s. m. (fr. *bouledogue*) Rasă de câini cu capul mare şi botul turtit; mops.

BULETÍN s. n. (fr. *bulletin*) 1. (Cu determinări) Comunicat, raport, notă, ştire; publicaţie periodică de specialitate. 2. Adeverinţă. 3. Act oficial de identitate. 4. *Buletin de vot* = imprimat, formular cu datele candidatului.

BULEVÁRD s. n. (fr. *boulevard*) Arteră urbană de mare circulaţie (mărginită de arbori).

BÚLGĂRE s. m. (et. nec.) Bucată compactă dintr–o materie solidă (mai ales de pământ).

BULIBÁŞĂ s. m. (de la *bulucbaşă* „comandant militar") Căpetenia unei cete ţigăneşti.

BULIMÍE s. f. (fr. *boulimie*) Stare patologică de foame continuă.

BULVERSÁ vb. I (fr. *bouleverser*) A zăpăci, a dezorienta, a tulbura.

BUMBÁC (cf. scr. *bumbak*, bg. *bubak*, lat. med. *bombacium*) 1. S. m. Plantă textilă ale cărei seminţe sunt acoperite cu peri pufoşi. 2. S. n. Fibră textilă obţinută din puful seminţelor de bumbac(1); fir sau ţesătură; vată. 3. *A avea bumbac în urechi* = a fi surd.

BUMERÁNG s. n. (fr. *boumerang*) Armă folosită de băştinaşii din Australia care după atingerea ţintei revine la locul de aruncare.

BUN (lat. *bonus*) 1. Adj. Binevoitor, milos; corect, cuviincios. 2. Adj. Plăcut, agreabil; gustos, apetisant. 3. Adj. Potrivit, apt; abil; scump, nou. 4. Adj. Talentat, priceput; favorabil; frumos. 5. Adj. Zdravăn, puternic; mare. 6. Adj. Adevărat, de sânge. 7. Adj. Apropiat, devotat; nobil, ales. 8. S. m. şi f. Bunic(ă). 9. S. n. Obiect util, de valoare (mare); avut, avere, bogăţie. 10. *Bun la inimă* = milostiv. *Fii bun!* = te rog. *A ajunge pe mâini bune* = a ajunge la persoane de încredere. *A pune o vorbă bună* = a susţine pe cineva. *A fi în toane bune* = a fi vesel. *A–i face* (cuiva) *una bună* = a–i provoca o supărare. *Bună treabă!* = frumos! halal! *Na–ţi–o bună!* = asta–mi lipsea! *Poamă bună* = persoană neserioasă, imorală. *Bun de gură* = limbut. *A o lua de bună* = a crede cele spuse. *A o ţine una şi bună* = a susţine ceva cu încăpăţânare. *A şti una şi bună* = a fi încăpăţânat. *La ce bun?* = cu ce folos? *A nu–i fi de–a bună* = a prevesti ceva rău. *Într–o bună zi* = pe neaşteptate.

BUNAVESTÍRE s. pr. f. (bună + *vestire*; cf. sl. *blagovĕštenije*) Sărbătoare creştină (la 25 martie) care prăznuieşte anunţarea de către un înger a Fecioarei Maria despre naşterea lui Iisus Cristos prin procreare divină.

BÚNCĂR s. n. (germ. *Bunker*; cf. rus. *bunker*) 1. Construcţie specială pentru diferite depozitări. 2. Adăpost blindat; cazemată.

BUNGALÓU s. n. (engl. *bungalow*) Locuinţă de lemn sau de trestie.

BÚRĂ s. f. (cf. scr. *bura*) Ploaie măruntă şi deasă; burniţă.

BURDÚF s. n. (et. nec.) 1. Sac făcut din piele netăbăcită (sau din stomacul unui animal) pentru păstrarea sau transportul unor alimente sau băuturi. 2. Parte a cimpoiului sau a armonicii unde se înmagazinează aerul. 3. Garnitură, învelitoare de piele (între două conducte sau vagoane).

BURÉT s. n. (fr. *bourette*) 1. Fir gros şi neregulat de mătase; ţesătură din acest fir. 2. Ţesătură de bumbac cu fir noduros şi poros.

BURÉTE s. m. (cf. lat. *boletus*) 1. Nume generic dat unor ciuperci. 2. Scheletul poros al unui animal marin (sau o imitaţie fabricată), cu proprietăţi de absorbţie.

BURÍC s. n. (lat. **umbulicus* = *umbilicus*, prin deglutinare: *un – buric*) 1. Ombilic; cordon ombilical. 2. Fig. Mijloc, centru. 3. *Buricul degetului* = vârful degetului. *A se crede buricul pământului* = a se crede cel mai important.

Scanned with OKEN Scanner

BURLÁC s. m. (rus., ucr. *burlak*) Celibatar, holtei.

BÚRSĂ[1] s. f. (fr. *bourse*) Alocaţie bănească acordată de stat sau de un sponsor pentru un elev sau un student ori pentru un absolvent care face o specializare; stipendiu.

BÚRSĂ[2] s. f. (fr. *bourse*) 1. Loc, instituţie unde se fac tranzaţii financiare sau comerciale. 2. *Bursă neagră* = comerţ ilicit.

BURSÚC s. m. (tc. *borsuk*) Viezure; (fig.) persoană greoaie; om retras.

BÚRTĂ s. f. (et. nec.) 1. Abdomen, pântece. 2. Partea bombată a unor obiecte. 3. *A sta cu burta la soare* = a sta degeaba. *Burtă de popă*, se spune despre cineva care mănâncă şi bea mult.

BURUIÁNĂ s. f. (bg., scr. *burjan*) Plantă erbacee necultivată.

BUSCULÁDĂ s. f. (fr. *bousculade*) Înghesuială, învălmăşeală, dezordine.

BUSINESS s. n. (pr. *bíznis*; engl. *business*) Afacere.

BUSÓLĂ s. f. (fr. *boussole*) Instrument care indică direcţia nord–sud, cu ajutorul unui ac magnetic.

BUST s. n. (fr. *buste*) 1. Partea superioară a corpului uman. 2. Sculptură sau pictură care reprezintă această parte.

BUŞÓN s. n. (fr. *bouchon*) 1. Dop cu ghivent. 2. Piesă de porţelan din dispozitivul de siguranţă al unui circuit electric.

BUŞTEÁN s. m. (et. nec.) 1. Trunchi de copac; partea trunchiului de copac rămasă în pământ. 2. *A dormi buştean* = a dormi profund. *A se lămuri buştean* = a rămâne nedumerit după o explicaţie.

BUTÉLIE s. f. (fr. *bouteille*) 1. Vas de diferite forme, din materiale variate, folosit pentru păstrarea sau transportul unor substanţe. 2. Sticlă pentru lichide.

BUTÍC s. n. (fr. *boutique*) Magazin de lux cu mărfuri de serie mică.

BUTÓI s. n. (*bute* + *–oi*) 1. Vas de lemn, pentru lichide, murături etc.; conţinutul unui astfel de vas. 2. Partea de la revolver, unde se introduc cartuşele. 3. *Butoi fără fund* = băutor fără măsură. *A vorbi ca din butoi* = a fi răguşit.

BUTÓN (fr. *bouton*) 1. S. n. Disc rotund; contact (electric), şaltăr. 2. S. m. Capsă; nasture.

BUTÚC s. m. (et. nec.) 1. Bucată dintr–un trunchi de copac; lemn de foc; trunchiul viţei de vie. 2. Bucată cilindrică de lemn cu diverse întrebuinţări.

BÚZĂ s. f. (cf. alb. *buzë*) 1. Fiecare dintre cele două părţi care mărginesc gura. 2. Margine a unor obiecte; culme de deal, margine de şanţ etc. 3. Tăiş. 4. *A rămâne cu buza umflată* = a rămâne dezamăgit. *A–şi muşca buzele de necaz* = a regreta, a se căi. *A bate din buze* = a rămâne păgubaş. *A se linge pe buze de ceva* = a fi silit să renunţe la ceva. *A–i crăpa* (sau *a–i arde buza*) = a râvni; a avea nevoie de... *A pune buza în jos* = a fi supărat. *Plin până la buză* = plin ochi.

BUZDUGÁN s. n. (tc. *bozdoğan*) Măciucă sau ghioagă de fier.

BUZUNÁR s. n. (ngr. *buzunára*) 1. Un fel de pungă interioară la haine. 2. *De buzunar* = de format mic. *Bani de buzunar* = bani pentru cheltuieli mărunte. *A fi cu mâna în buzunar* = a fi darnic; a fi cheltuitor. *A da din buzunar* = a plăti din banii proprii. *A avea ceva la* (sau *în*) *buzunar* = a dispune de bani. *A avea pe cineva în buzunar* = a dispune de cineva.

C

CABÁLĂ s. f. (fr. *cabale*, germ. *Kabale*) 1. Interpretare ebraică a Vechiului Testament; doctrină bazată pe această interpretare. 2. Uneltire, intrigă.

CABALÍN, –Ă (lat. *caballinus*) 1. S. f. Denumire generică dată cailor. 2. Adj. Care aparţine cailor, privitor la cai.

CABÁNĂ s. f. (fr. *cabane*) Casă (de lemn) construită în scopuri turistice.

CABINÉT s. n. (fr. *cabinet*) 1. Birou; încăpere destinată studiului sau lucrărilor de birou. 2. Secţie sau serviciu pentru activităţi de specialitate. 3. Guvern. 4. Mobilă pentru păstrarea obiectelor de preţ.

CÁBLU s. n. (fr. *câble*) 1. Funie groasă din fire vegetale sau metalice. 2. Conductă electrică. 3. Unitate de măsură pentru distanţă (= 185,2 m).

Scanned with OKEN Scanner

CABOTÁJ s. n. (fr. *cabotage*) Navigaţie comercială de-a lungul coastei; transport naval între porturi apropiate.

CABOTÍN, -Ă s. m. şi f. (fr. *cabotin*) Actor fără talent; persoană care urmăreşte succese facile.

CACOFONÍE s. f. (fr. *cacophonie*) Asociaţie neplăcută de sunete ale vorbirii; lipsă de armonie muzicală.

CADÁSTRU s. n. (fr. *cadastre*) Ansamblul de lucrări şi documente privind proprietăţile funciare; ştiinţa care se ocupă cu aceste lucrări.

CADÁVRU s. m. (fr. *cadavre*) 1. Vietate moartă; hoit, stârv. 2. *Cadavru viu* (sau *ambulant*) = om slab, palid. *A călca peste cadavre* = a fi lipsit de scrupule.

CÁDĂ s. f. (sl. *kadĭ*) Vas mare pentru îmbăiat; vas de păstrat lichide sau de preparat vinul.

CADÉNŢĂ s. f. (fr. *cadence*, it. *cadenza*) Ritm, mişcare sau viteză ritmică; măsură.

CÁDRU s. n. (fr. *cadre*, rus. *kadrĭ*) 1. Ramă de tablou, de fotografie; pervaz de uşă, de fereastră; suport. 2. Ambianţă, mediu. 3. Domeniu, sector. 4. (Pl.) Oamenii care lucrează într-un domeniu (*cadrele medicale*).

CADÚC, -Ă adj. (fr. *caduc*, lat. *caducus*) Şubred, perisabil; fără putere (legală).

CAFÉ-BAR s. n. (*cafe*[ne]a + *bar*) Local unde se servesc cafele şi băuturi.

CAFETIÉRĂ s. f. (fr. *cafetière*) Aparat de preparat cafeaua; vas, serviciu de cafea.

CÁIER s. n. (lat. **caiulus*) Mănunchi de material textil care se toarce manual în furcă.

CAIÉT s. n. (cf. fr. *cahier*, pol. *kajet*) 1. Fasciculă de foi de hârtie legate sau broşate. 2. Publicaţie periodică.

CAIMÁC s. n. (tc. *kaymak*) 1. Pojghiţă de grăsime de pe suprafaţa laptelui. 2. Spumă (de cafea). 3. *A lua caimacul* = a-ţi însuşi partea cea mai bună.

CAL s. m. (lat. *caballus*) 1. Animal erbivor de tracţiune şi călărie; armăsar castrat; numele unor aparate sau piese asemănătoare acestui animal. 2. *Calul de dar nu se caută la dinţi* = la daruri nu se caută defecte. *A fi cal de poştă* = a fi pus la toate muncile. *Cal de bătaie* = persoană muncită; problemă în atenţie. *A face din cal măgar* = a decădea. *A spune (sau a visa) cai verzi (pe pereţi)* = a spune (sau a visa) lucruri incredibile. *Calul dracului* = femeie rea, vrăjitoare.

CALAMBÚR s. n. (fr. *calembour*) Joc de cuvinte bazat pe diferenţa de sens între cuvinte cu pronunţare similară.

CALAMITÁTE s. f. (fr. *calamité*, lat. *calamitas, -atis*) Dezastru; flagel.

CALAPÓD s. n. (ngr. *kalapódi*) 1. Tipar (al piciorului), formă, model. 2. *Pe acelaşi calapod* = la fel, identic.

CÁLĂ s. f. (fr. *cale*) 1. (La nave) Partea de jos, în care se depozitează încărcătura. 2. Rampă înclinată pentru construcţia şi repararea navelor.

CALCHIÁ vb. I (fr. *calquer*) 1. A copia, a reproduce ceva pe hârtie de calc. 2. A forma cuvinte noi după un model străin; a da sensuri noi unei expresii prin traducerea elementelor componente dintr-o limbă străină.

CALCIFICÁ vb. I (cf. fr. *calcifier*) A se întări prin depuneri de săruri de calciu.

CALCINÓZĂ s. f. (fr. *calcinose*) Depunere patologică a sărurilor de calciu în organism.

CÁLCIU s. n. (fr. *calcium*) 1. Element chimic metalic, alb-argintiu, moale. 2. Medicament conţinând calciu(1).

CÁLCUL (fr. *calcul*, lat. *calculus*) 1. S. n. Socoteală, operaţie matematică. 2. S. n. Plan, proiect. 3. S. m. (Med.) Piatră depusă în anumite organe interne.

CALCULATÓR, -OÁRE (fr. *calculateur*, lat. *calculator*) 1. S. n. Ordinator, computer. 2. S. n. Tabel de calcule. 3. S. m. şi f. Persoană care se ocupă de calcule (economice).

CALD, -Ă adj. (lat. *caldus*) 1. Cu o temperatură mai ridicată decât a corpului omenesc; călduros, încins. 2. Fig. Aprins, pătimaş, înfocat; afectuos, prietenos. 3. *Nu-i ţine de cald* = nu-i foloseşte. *Nici caldă, nici rece* = aşa şi aşa.

CÁLE s. f. (lat. *callis*) 1. Arteră de circulaţie, drum. 2. Legătură telefonică. 3. Distanţă, depărtare. 4. Direcţie; modalitate, procedeu. 5. *Din cale-afară* sau *afară din cale* = peste măsură. *A sta în calea cuiva* = a împiedica pe cineva în ceva.

Scanned with OKEN Scanner

A ieşi (cuiva) în cale = a-l întâmpina. *A găsi, a socoti cu cale* = a socoti nimerit. *Calea-valea* = aşa şi aşa. *A pune la cale* = a pregăti. *A fi pe cale de...* = a fi pe punctul de a... *A face calea-ntoarsă* = a se întoarce. *Pe cale...* = prin intermediul...

CALEIDOSCÓP s. n. (fr. *kaléidoscope*) 1. Aparat optic care, prin jocul unor oglinzi, formează motive ornamentale. 2. Rubrică (de radio, de jurnal etc.) cu conţinut variat.

CALENDÁR s. n. (lat. *calendarium*) 1. Sistem de împărţire a timpului; indicator tipărit conţinând acest sistem. 2. Publicaţie cu apariţie anuală. 3. *A face* (cuiva) *capul calendar* = a zăpăci pe cineva. *A se uita ca mâţa* (sau *ca pisica*)*-n calendar* = a nu pricepe nimic.

CALÍBRU s. n. (fr. *calibre*) 1. Diametru interior al unei ţevi, al unui tub. 2. Dimensiune, mărime; calitate, valoare; tip, soi.

CALÍCIU s. n. (fr. *calice*, lat. *calyx, -cis*) Învelişul extern al florilor, alcătuit din sepale.

CALÍF s. m. (fr. *calife*) Titlu purtat, după moartea lui Mahomed, de şefii musulmanilor; persoană purtând acest titlu.

CALIFICÁ vb. I (fr. *qualifier*, lat. *qualificare*) 1. A obţine sau a face pe cineva să obţină o specializare, o pregătire într-un domeniu. 2. A dobândi dreptul de a participa în sport la o etapă superioară. 3. A caracteriza, a eticheta, a numi.

CALIFICATÍV, -Ă (fr. *qualificatif*) 1. Adj. Care califică. 2. S. n. Termen prin care este caracterizat cineva sau ceva. 3. S. n. Sistem învechit de notare în învăţământ; indicaţie prin care se făcea notarea (bine, foarte bine etc.).

CALIGRAFÍE s. f. (ngr. *kalligráphia*, fr. *calligraphie*) Arta de a scrie frumos; scriere frumoasă; fel de a scrie.

CALÍN, -Ă adj. (fr. *câlin*) Blând, drăgăstos, dezmierdător; linguşitor.

CALITÁTE s. f. (fr. *qualité*, lat. *qualitas, -atis*) 1. Însuşire, caracteristică, particularitate. 2. Poziţie, titlu; competenţă, cădere; indicator. 3. *De calitate* = bun. *În calitate de* = cu dreptul de...

CALM, -Ă (fr. *calme*) 1. Adj. Liniştit; stăpânit, cumpănit, potolit. 2. S. n. Stare de linişte; stăpânire de sine, tact.

CALMÁNT, -Ă adj., s. n. (fr. *calmant*) Sedativ.

CALMÁR s. m. (fr. *calmar*) Moluscă cefalopodă (comestibilă).

CALOMNÍE s. f. (fr. *calomnie*, lat. *calumnia*) Defăimare a cuiva, denigrare, acuzaţie falsă.

CALORÍE s. f. (fr. *calorie*) 1. Unitate de măsură a căldurii. 2. Unitate de măsură a valorii energetice a alimentelor.

CALORIFÉR, -Ă (fr. *caloriphère*) 1. Adj. Care transportă energie calorică. 2. S. n. Instalaţie de încălzire; radiator termic.

CALÓTĂ s. f. (fr. *calotte*) 1. Hemisferă. 2. Numele unor (părţi de) obiecte asemănătoare cu calota(1); partea de sus a pălăriei, a unui piston, a cutiei craniene etc. 3. *Calotă glaciară* = masă de gheaţă din regiunile polare.

CALÚP s. n. (tc. *kalip*) 1. Calapod, tipar. 2. Bucată (de săpun, de piatră etc.).

CÁLUS s. n. (fr. *calus*) Ţesut nou osos sau vegetal.

CALVÁR s. n. (fr. *calvaire*, lat. *calvarium*) Chin, suferinţă, încercare grea.

CALVINÍSM s. n. (fr. *calvinisme*) Doctrină protestantă întemeiată de Jean Calvin.

CALVIŢÍE s. f. (fr. *calvitie*, lat. *calvities*) Chelie.

CAMAMBÉRT s. n. (pr. *camamber*; fr. *camembert*) Brânză fermentată, moale, grasă, din lapte de vacă.

CAMARÁD, -Ă s. m. şi f. (fr. *camarade*) Coleg de studii, de arme etc.; prieten.

CÁMĂTĂ s. f. (sl. *kamata*) (Înv.) Dobânda (mare) pentru sumele împrumutate.

CÁMBIE s. f. (it. *cambio*) Act, document, prin care semnatarul se obligă să plătească o sumă de bani la termen fix.

CAMBRÁ vb. I (fr. *cambrer*) A (se) curba, a (se) arcui.

CAMÉE s. f. (fr. *camée*) 1. Piatră dură, sculptată în relief, folosită ca podoabă. 2. Sculptură monocoloră imitând o camee(1).

CAMELEÓN s. m. (fr. *caméléon*) 1. Reptilă arboricolă care-şi poate schimba

culoarea pielii după mediul înconjurător. 2. Fig. Persoană schimbătoare, nestatornică.

CÁMERĂ s. f. (it. *camera*) 1. Odaie, încăpere; spaţiu, incintă (în care se produce un proces tehnic). 2. Tub, recipient, balon, în care se introduce aer sub presiune. 3. (Urmat de determinări) Denumire a unor instituţii sau organisme publice (Camera de Comerţ, Camera Deputaţilor).

CÁMGARN s. n. (germ. *Kammgarn*) Stofă de lână cu o ţesătură specială.

CAMIÓN s. n. (fr. *camion*) Vehicul rutier (mare), autocamion.

CAMPÁNIE s. f. (fr. *campagne*) 1. Expediţie militară. 2. Acţiune organizată pentru realizarea unor obiective importante.

CÁMPING s. n. (pr. *chemping*; fr., engl. *camping*) Teren amenajat pentru instalare de corturi sau baracamente turistice; faptul de a trăi în aer liber.

CAMPIÓN, –OÁNĂ s. m. şi f. (it. *campione*) 1. Sportiv sau echipă câştigătoare. 2. Fig. Apărător, luptător, combatant pentru ceva.

CAMUFLÁ vb. I (fr. *camoufler*) 1. A (se) ascunde, a (se) deghiza, a (se) feri (de vederea inamicului). 2. A masca o sursă de lumină pentru a nu fi văzută dinafară.

CANÁL s. n. (fr. *canal*, lat. *canalis*) 1. Albie artificială, curs de apă. 2. Conductă, tub; vas din organism.

CANÁLIE s. f. (it. *canaglia*) Mişel, ticălos, netrebnic.

CANALIZÁ vb. I (fr. *canaliser*) 1. A îndrepta cursul unei ape spre un canal; a dirija ceva spre un sens. 2. A dota cu canale de scurgere (un sistem tehnic, un oraş etc.).

CANÁT s. n. (tc. *kanat*) 1. Fiecare din cele două părţi ale unei piei de animal tăiate în lungul şirei spinării. 2. Părţile mobile ale unei uşi, ferestre etc.; toc, pervaz de uşă.

CANCELÁR s. m. (lat. *cancellarius*) 1. Şef de guvern. 2. Şef al unei cancelarii.

CANCELÁRIE s. f. (cf. it. *cancelleria*) 1. Birou; secţie administrativă. 2. Aparatul administrativ al unei cancelarii.

CÁNCER s. n. (fr., lat. *cancer*) 1. Tumoare malignă; rac, neoplasm. 2. Boală a plantelor provocată de ciuperci şi bacterii parazite. 3. *Zodia cancerului* = zodia racului.

CANDELÁBRU s. n. (fr. *candélabre*, lat. *candelabrum*) Lustră, lampă ornamentală suspendată.

CÁNDELĂ s. f. (ngr. *kandíla*; cf. fr. *candela*) 1. Mică lampă cu ulei care se pune la icoane sau la morminte. 2. Unitate de măsură a luminii.

CANDÍD, –Ă adj. (fr. *candide*, lat. *candidus*) Nevinovat, curat, inocent.

CANDIDÁ vb. I (de la *candidat*; cf. germ. *kandidieren*) A fi propus drept candidat (sau a–şi propune candidatura) în alegeri; a se prezenta la un examen, la un post etc.

CANGRÉNĂ s. f. (fr. *gangrène*, lat. *gangraena*, it. *cancrena*) Distrugere, putrezire a ţesutului viu.

CANIBÁL, –Ă s. m. şi f. (fr. *cannibale*) Antropofag; om sălbatic.

CANÍCULĂ s. f. (fr. *canicule*, lat. *canicula*) Perioada cea mai călduroasă a anului; arşiţă.

CANÍN, –Ă (fr. *canin(e)*, lat. *caninus*) 1. Adj. De câine, câinesc. 2. S. m. Dinte ascuţit situat între incisivi şi premolari.

CANÓE s. f. (fr. *canoë*) Tip de ambarcaţiune uşoară; sport nautic practicat cu această ambarcaţiune.

CANÓN s. n. (sl. *kanonŭ*, fr. *canon*, germ. *Kanon*) 1. Regulă (artistică), tipic, dogmă (bisericească). 2. Pedeapsă, penitenţă dată de biserică; suferinţă, chin. 3. Melodie executată de mai multe voci care intră succesiv; cântec; glas.

CANÓNIC[1] s. m. (lat. *canonicus*) Preot catolic sau anglican din consiliul episcopal; superiorul unei catedrale.

CANÓNIC[2], –Ă adj. (fr. *canonique*, lat. *canonicus*) Conform canoanelor, privitor la canoane.

CANONIZÁ vb. I (fr. *canoniser*, lat. *canonizare*) A pune o persoană decedată în rândul sfinţilor.

CANT s. n. (germ. *Kante*) Muchie, latură, margine.

CANTÁBIL, –Ă adj. (lat. *cantabilis*, it. *cantabile*) Care (se) poate cânta; melodios, expresiv.

CANTÁTĂ s. f. (it. *cantata*) Compo-

ziţie muzicală ocazională pentru voci, solo, cor şi orchestră.

CANTÍNĂ s. f. (fr. *cantine*) Local unde se serveşte masa pentru salariaţi, studenţi, militari etc.

CANTITÁTE s. f. (fr. *quantité*, lat. *quantitas, –atis*) **1.** Câtime, mărime, număr, sumă. **2.** *Cantitate neglijabilă* = lucru sau persoană neimportantă.

CANTÓN s. n. (fr. *canton*) **1.** Clădire (mică) situată lângă un nod de circulaţie, dotată cu cele necesare supravegherii traficului şi întreţinerii drumului. **2.** Subunitate în administraţia pădurilor. **3.** Diviziune teritorial–administrativă în unele ţări.

CANTONAMÉNT s. n. (fr. *cantonnement*) Tabără militară sau sportivă.

CAP[1] (lat. *caput;* cf. fr. *chef*) **1.** S. n. Extremitatea superioară a corpului omenesc sau cea anterioară la animale. **2.** S. n. Căpătâi (de pat). **3.** S. n. Individ, ins. **4.** S. n. Minte, gândire, judecată. **5.** S. m. Căpetenie, şef, conducător. **6.** S. n. Obiect asemănător cu un cap(1); vârf, extremitate. **7.** S. n. Început, frunte. **8.** *Din cap până–n picioare* = în întregime. *Cu noaptea–n cap* = foarte devreme. *Până peste cap* = exagerat de... *Cu un cap mai sus* = mult mai deştept (reuşit). *Bătut în cap* = tâmpit. *A se da peste cap* = a face imposibilul. *A da peste cap (băutura)* = a înghiţi dintr–o dată. *A da (ceva) peste cap* = a lucra de mântuială. *A nu–şi mai vedea capul de..., a nu şti unde–i stă* (sau *este*) *capul* = a fi foarte ocupat. *A nu avea unde pune capul* = a fi pe drumuri. *A–şi pierde capul* = a se zăpăci. *A da din cap* = a aproba. *A da la cap* = a ataca pe cineva. *A umbla cu capul în traistă* = a fi distrat. *A se da cu capul de pereţi* = a fi disperat. *A–şi lua lumea în cap* = a pleca în lume. *A cădea pe capul cuiva* = a deranja pe cineva. *Pe capete* = în număr mare. *Cu scaun la cap* = înţelept. *A fi bun la cap* = a fi inteligent. *A fi greu de cap* = a fi prost. *A–i ieşi din cap* = a uita. *A–şi bate capul* = a se strădui. *A fi de capul său* = a fi liber. *A suci capul cuiva* = a–l zăpăci. *În ruptul capului* = niciodată. *Nu–i un cap de ţară* = nu–i o nenorocire. *Din capul locului* = de la început. *A o scoate la cap* = a sfârşi bine. *A–i da de cap* = a rezolva. *Nici un cap de aţă* = nimic.

CAP[2] s. n. (fr. *cap.*) Parte de uscat care înaintează în mare; promontoriu.

CAPÁBIL, –Ă adj. (fr. *capable*, lat. *capabilis*) Apt; înzestrat, valoros, destoinic.

CAPÁC s. n. (tc. *kapak*) **1.** Obiect sau parte care acoperă ceva (un vas, o cutie etc.). **2.** *A pune capac cuiva* = a închide cuiva gura. *Asta pune capac la toate* = asta e prea de tot. *La capac* = (despre alimente) în tigaie (cu capac).

CAPACITÁTE s. f. (fr. *capacité*, lat. *capacitas, –atis*) **1.** Volum, mărime; conţinut. **2.** Aptitudine, îndemânare; persoană competentă, capabilă. **3.** Putere, drept.

CÁPĂT s. n. (de la pl. *capete*) **1.** Margine, limită. **2.** Fragment, rămăşiţă. **3.** *Fără (de) capăt* = fără sfârşit. *De la capăt* = de la început. *Până la capăt* = până la sfârşit. *La capătul lumii* (sau *al pământului*) = foarte departe. *A o scoate la capăt* = a ieşi la liman. *Nici un capăt de aţă* = nimic. *Până la un capăt de aţă* = tot.

CAPCÁNĂ s. f. (tc. *kapkan*) **1.** Cursă (de prins animale). **2.** *A–i întinde cuiva o capcană* = a–l induce în eroare.

CAPELÁN s. m. (it. *cappellano*) Preot catolic (ajutor de paroh) într–o capelă.

CAPÉLĂ[1] s. f. (ngr. *kapéllo*, it. *cappello*) Şapcă militară.

CAPÉLĂ[2] s. f. (it. *cappella*) **1.** Bisericuţă de cimitir; paraclis. **2.** Încăpere prevăzută cu altar, unde se poate oficia slujba religioasă.

CAPÉLĂ[3] s. f. (it. *cappella*, germ. *Kapelle*) Grup de corişti; orchestră mică; fanfară (militară).

CAPÉLMAISTRU s. m. (germ. *Kapellmeister*) Dirijor al unei orchestre mici; şef de fanfară (militară).

CÁPERĂ s. f. (de la *caper*) Boboc al caperului, folosit drept condiment.

CAPILÁR, –Ă adj. (fr. *capillaire*, lat. *capillarius*) **1.** Subţire, fin, îngust. **2.** Care ţine de capilaritate. **3.** *Vase capilare* = cele mai mici vase sanguine.

CAPITÁL[1] s. n. (fr. *capital*, germ. *Kapital*) **1.** Totalitatea bunurilor posedate de cineva; avere, avuţie. **2.** Sumă de bani investită în ceva.

CAPITÁL[2], –Ă (fr. *capital*) **1.** Adj.

Fundamental, esenţial, important. 2. Adj., s. f. (Literă) de dimensiuni mai mari decât litera obişnuită; (literă) majusculă. 3. *Pedeapsă capitală* = condamnare la moarte. *A (o) lua de capital* = a da o importanţă exagerată.

CAPITÁLĂ s. f. (fr. *capitale*) Oraş unde se află puterea executivă a unui stat; oraş unde se găsesc organele administrative ale unei unităţi teritoriale.

CAPITALÍSM s. n. (fr. *capitalisme*) Regim economic în care mijloacele de producţie sunt în proprietate privată.

CAPITĂLÚŢĂ s. f. (*capitală* + *-uţă*) Literă majusculă de dimensiuni egale cu celelalte litere din text.

CAPITÉL s. n. (it. *capitello*, lat. *capitellum*) Partea superioară (ornată) a unei coloane sau a unui pilastru.

CAPÍTOL s. n. (it. *capitolo*, lat. *capitulum*) Subdiviziune a unei scrieri; (fig.) parte dintr-o acţiune, o faptă etc.

CAPITONÁ vb. I (fr. *capitonner*) A tapisa; a căptuşi (o uşă, un perete) cu un material izolator.

CAPITULÁ vb. I (fr. *capituler*, lat. *capitulare*) A se preda fără condiţii; (fig.) a ceda, a renunţa.

CAPODÓPERĂ s. f. (it. *capo d'opera*) Operă artistică de valoare excepţională.

CAPOTÁ vb. I (fr. *capoter*) (Despre autovehicule) A se răsturna, dându-se peste cap; (despre avioane) a se prăbuşi intrând cu botul în pământ; (fig.) a ceda.

CAPÓTĂ s. f. (fr. *capote*) 1. Înveliş (de tablă) protector al unui sistem tehnic. 2. Acoperiş pliabil al unui autovehicul.

CÁPRĂ s. f. (lat. *capra*) 1. Mamifer rumegător paricopitat, cu coarne mari şi diferenţiate la masculi; femela acestui animal. 2. Obicei, joc popular românesc de Anul Nou. 3. Numele unui joc de copii. 4. Numele unor obiecte sau unelte asemănătoare cu capra(1). 5. *A împăca şi capra, şi varza* = a împăca pe toată lumea. *Capră răioasă* = om fudul.

CAPRÍCIU s. n. (fr. *caprice*, it. *capriccio*) 1. Gust schimbător, toană. 2. Compoziţie muzicală cu mare varietate emoţională.

CAPRICÓRN s. n. (fr. *capricorne*, lat. *capricornus*) Numele unei constelaţii zodiacale din emisfera australă; semnul de zodiac reprezentat printr-un ţap.

CÁPSĂ s. f. (lat. *capsa*, germ. *Kapsel*) 1. Mic dispozitiv de metal întrebuinţat ca agrafă, închizătoare etc. 2. Căpăcel sau tub metalic conţinând material exploziv (la arme, în mine etc.). 3. *A fi cu capsa pusă* = a fi gata de ceartă.

CAPSÚLĂ s. f. (fr. *capsule*, lat. *capsula*) 1. Fruct uscat cu multe seminţe pe care le eliberează la maturitate. 2. Înveliş al unor organe sau organisme. 3. Caşetă. 4. Căpăcel pentru sticle. 5. Mic vas de laborator. 6. Mic recipient pentru gaze sub presiune.

CAPTÁ vb. I (fr. *capter*, lat. *captare*) 1. A colecta lichide sau gaze. 2. A recepta o emisiune radiofonică. 3. Fig. A atrage atenţia sau bunăvoinţa cuiva.

CAPTÍV, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *captif*, lat. *captivus*) (Persoană) lipsită de libertate; prizonier.

CAPTÚRĂ s. f. (fr. *capture*, lat. *captura*) Bunuri materiale şi forţe umane luate de la inamic.

CAR[1] s. m. (lat. *carius*) Insectă mică, dăunătoare, care trăieşte în lemn.

CAR[2] s. n. (lat. *carrus*; cf. fr. *char*) 1. Vehicul (pe patru roţi) cu tracţiune animală; cantitate de material care poate fi transportată în acest vehicul; mulţime, grămadă. 3. *Nici în car, nici în căruţă* = nehotărât, indecis. *A pune carul înaintea boilor* = a face lucrurile pe dos. *Cu carul* = din belşug.

CAR[3] s. n. (cf. engl. [typewriter] *carriage*, fr. *chariot*) Piesă cilindrică mobilă pe care se fixează hârtia la maşina de scris.

CARACTÉR s. n. (fr. *caractère*, lat. *character*) 1. Suma trăsăturilor esenţiale ale unei persoane; însuşire, particularitate. 2. Individualitate, personalitate (bine conturată). 3. Trăsătura distinctivă, specificul unui obiect sau fenomen.

CARAGHIÓS, -OÁSĂ adj. (tc. *karagöz*) Ridicol, comic, de râs.

CARAMBÓL s. m. (fr. *carambole*) (La biliard) Lovitură prin care o bilă atinge celelalte două; ciocnire, încurcătură, zăpăceală.

CARANTÍNĂ s. f. (rus. *karantin*) 1. Măsuri (de izolare) luate pentru a împie-

Scanned with OKEN Scanner

dica extinderea unei epidemii; restricţii aplicate pentru combaterea bolilor la animale sau la plante. 2. Punct sanitar antiepidemic.

CARAPÁCE s. f. (fr. *carapace*) Înveliş protector cornos sau calcaros la unele animale.

CARAVÁNĂ s. f. (fr. *caravane*) Convoi de oameni şi animale (de obicei cămile) care călătoresc în deşert; convoi de vehicule împreună cu oamenii din ele care parcurg un anumit drum.

CARÂMB s. m. (lat. **calamulus*) Parte a cizmei care îmbracă piciorul de la genunchi până la gleznă.

CARBONIZÁ vb. I (fr. *carboniser*) (Despre cărbuni) A se descompune termic din cauza lipsei de oxigen; (despre lemne) a se transforma în cărbuni; (despre materii organice) a se descompune prin ardere.

CARBURÁNT s. m. (fr. *carburant*) Combustibil lichid folosit la motoarele cu explozie sau cu ardere internă.

CARBURATÓR s. n. (fr. *carburateur*) Aparat al unui motor cu ardere internă, în care se formează amestecul carburant.

CARDIÁC, –Ă (fr. *cardiaque*, lat. *cardiacus*) 1. S. m. şi f., adj. (Persoană) care suferă de o boală de inimă. 2. Adj. Privitor la inimă.

CARDINÁL, –Ă (fr. *cardinal*, lat. *cardinalis*) 1. Adj. Principal, esenţial, fundamental. 2. S. m. Titlu purtat de înalţii demnitari care alcătuiesc consiliul papei; persoană care poartă acest titlu.

CARÉNĂ s. f. (fr. *carène*, it. *carena*) 1. Partea exterioară a unei nave, care se află sub linia de plutire. 2. Proeminenţă, prelungire a unor organe.

CARÉNŢĂ s. f. (fr. *carence*, lat. *carentia*) Lipsă, deficienţă; neglijenţă, cusur.

CARÉU s. n. (fr. *carré*) 1. Dispunere în formă de pătrat a unor persoane (elevi, sportivi etc.) sau obiecte. 2. Suprafaţă de teren sportiv marcată cu alb. 3. Salon ofiţeresc pe o navă. 4. Formaţie din patru cărţi de acelaşi fel la unele jocuri de cărţi. 5. Rebus.

CARICATÚRĂ s. f. (fr. *caricature*) 1. Reprezentare grotescă, intenţionat exagerată, a unei persoane sau a unui lucru. 2. Fig. Imitaţie nereuşită.

CÁRIE s. f. (fr. *carie*, lat. *caries*) 1. Leziune distructivă a ţesutului osos sau dentar. 2. Defect, sub formă de canale, la piesele turnate.

CARIÉRĂ[1] s. f. (fr. *carrière*) Exploatare minieră de suprafaţă.

CARIÉRĂ[2] s. f. (fr. *carrière*) Profesiune, ocupaţie; poziţie socială.

CARIERÍST, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *carriériste*) (Persoană) care foloseşte orice mijloace pentru a parveni (într–o carieră).

CARITÁTE s. f. (fr. *charité*, lat. *caritas, –atis*) Milă, generozitate; filantropie.

CARNAVÁL s. n. (fr. *carnaval*) Perioadă de petreceri populare înainte de post; câşlegi; petrecere populară cu deghizări şi jocuri mimice.

CÁRNE s. f. (lat. *caro, carnis*) 1. Ţesut muscular uman sau animal. 2. Parte din acest ţesut folosită ca aliment. 3. Pulpă la fructe. 4. *Carne de tun* = militari trimişi pe front. *Carne vie* = ţesut fără piele. *A tăia în carne vie* = a fi aspru. *A fi rău* (sau *bun*) *de carne* = a se vindeca greu (sau uşor) la o rană. *În carne şi oase* = în realitate; personal. *Carne din carnea cuiva* = rudă de sânge. *A prinde carne* = a se îngrăşa. *A creşte carnea pe cineva* = a fi bucuros. *A tremura carnea pe cineva* = a–i fi frică.

CARNÉT s. n. (fr. *carnet*) Caieţel de buzunar pentru însemnări; act în formă de caieţel care conferă posesorului anumite drepturi.

CARNIVÓR, –Ă adj., s. n. (fr. *carnivore*, lat. *carnivorus*) (Mamifer) care se hrăneşte cu carne.

CARÓ s. n. (fr. *carreau*) Culoare la cărţile de joc, însemnată prin romburi roşii; tobă.

CARÓTĂ s. f. (fr. *carotte*) 1. Varietate de morcovi timpurii. 2. Probă cilindrică de material supusă verificării.

CARÓU s. n. (fr. *carreau*) Pătrăţel de stofă colorat divers.

CARTÁ vb. I (*cartă* + *–a*) 1. A repartiza scrisorile după adresa destinatarilor. 2. A transpune pe o hartă topografică detalii de teren.

CÁRTĂ s. f. (fr. *charte*, lat. *charta*) 1. Act medieval servind drept constituţie a unui stat. 2. Manifest politic sau social. 3. Regulament al unei organizaţii internaţionale.

Scanned with OKEN Scanner

CÁRTE s. f. (lat. *charta*, fr. *carte*) 1. Tipăritură într–un volum. 2. Învăţătură, ştiinţă, cultură. 3. (Urmat de determinări) Carnet. 4. Bucată de carton imprimat (pentru corespondenţă, drept legitimaţie, pentru jocuri de noroc). 5. (Înv.) Scrisoare, act, document. 6. *A vorbi ca la carte* = a vorbi cu erudiţie. *A se pune pe carte* = a învăţa serios. *Cum scrie la carte* = cum trebuie. *A da cărţile pe faţă* = a spune adevărul. *A–şi juca ultima carte* = a face o ultimă încercare.

CARTÉLĂ s. f. (it. *cartella*) 1. Carneţel sau bucată de carton care dă dreptul la procurarea unor produse raţionalizate. 2. Bandă de carton perforată.

CARTIÉR s. n. (fr. *quartier*) 1. Parte distinctă a unui oraş; locuitorii acestei părţi. 2. O parte din comandamentul unei mari unităţi; tabără.

CARTILÁJ s. n. (fr. *cartilage*) Ţesut animal conjunctiv elastic şi rezistent; zgârci.

CARTOGRAFÍE s. f. (fr. *cartographie*) Disciplină care se ocupă de tehnica întocmirii hărţilor şi a planurilor topografice.

CARTÓN s. n. (fr. *carton*) 1. Hârtie groasă şi compactă cu diferite întrebuinţări. 2. Schiţă, studiu de tablou.

CARTOTÉCĂ s. f. (germ. *Kartothek*, rus. *kartoteka*) Totalitatea fişelor privitoare la un subiect, clasate după un anumit criteriu; cutie, dulap unde se depozitează aceste fişe.

CASÁ vb. I (fr. *casser*) 1. A anula o hotărâre judecătorească. 2. A scoate din folosinţă un mijloc fix uzat; a lichida.

CÁSĂ[1] s. f. (lat. *casa*) 1. Clădire de locuit. 2. Încăpere cu o anumită destinaţie: *Casă de bilete.* 3. Gospodărie. 4. Familie, dinastie, neam. 5. Căsnicie, menaj. 6. *A avea o casă de copii* = a avea copii mulţi. *A–i fi cuiva casa casă şi masa masă* = a duce o viaţă normală. *A nu avea nici casă nici masă* = a nu avea de nici unele. *Casă de veci* = mormânt. *A duce casă bună cu...* = a se împăca bine cu... *Casa scării* = spaţiul dintr–o clădire în care se află scara. *Casa ascensorului* = spaţiul în care se deplasează ascensorul.

CÁSĂ[2] s. f. (it. *cassa*, germ. *Kasse*) 1. Dulap de fier unde se ţin bani sau obiecte de valoare. 2. Loc într–un magazin unde se plăteşte marfa cumpărată; ghişeu sau birou într–o instituţie unde se fac plăţi şi încasări. 3. Sumă de bani existentă într–o casierie. 4. *A face casa* = a întocmi bilanţul plăţilor şi al încasărilor unei zile.

CASCÁDĂ s. f. (fr. *cascade*) 1. Cădere naturală de apă; cataractă. 2. *Cascadă de râs* = râs zgomotos, sacadat şi prelungit.

CASCADÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *cascadeur*) 1. Acrobat la circ care execută salturi primejdioase. 2. Actor de cinema care dublează pe protagonist în secvenţele periculoase.

CASCHÉTĂ s. f. (fr. *casquette*) Şapcă (militară) de stofă cu cozoroc; cască de protecţie din cauciuc sau din material plastic.

CASÉTĂ s. f. (it. *cassetta*, fr. *cassette*) 1. Cutie în care se păstrează bani sau bijuterii sau care protejează anumite elemente ale unui sistem tehnic (film, semne tipografice etc.). 2. Anunţ cu chenar. 3. Indicaţie de la sfârşitul unei cărţi conţinând anumite date referitoare la lucrare.

CASH s. n. (pr. *cheş*; engl. *cash*) Bani lichizi.

CASIÉR, –Ă s. m. şi f. (it. *cassiere*) Persoană care ţine casa într–un magazin sau într–o instituţie.

CASTÁNĂ s. f. (ngr. *kástanon*) 1. Fructul castanului, sferic, cu coajă cafenie, comestibil la unele specii de castan. 2. *A scoate castanele din foc cu mâna altuia* = a se folosi de altcineva într–o întreprindere primejdioasă.

CASTÉL s. n. (lat. *castellum*; cf. pol. *kasztel*, it. *castello*) 1. Clădire medievală cu turnuri şi creneluri, locuinţa seniorilor feudali. 2. *Castele în Spania* = visuri deşarte. *Castel de apă* = turn, rezervor de apă.

CASTITÁTE s. f. (lat. *castitas, –atis*) Virtute, feciorie, nevinovăţie.

CASTRÁ vb. I (lat. *castrare*, fr. *castrer*) A suprima, a extirpa glandele sexuale provocând sterilitatea.

CASTRAVÉTE s. m. (cf. bg. *krastavec, krastaviţa*) 1. Plantă legumicolă al cărui fruct verde şi lunguieţ este comestibil; fructul acestei plante. 2. *A vinde cas–*

cuvéți la grădinar = a explica inutil ceva unui cunoscător.

CASTRÓN s. n. (cf. săs. *Kastrol*, scr. *kastrola*, pol. *kastrol*) Vas mai adânc decât o farfurie în care se aduc unele feluri de mâncare la masă.

CAȘ s. n. (lat. *caseus*) 1. Un tip de brânză (nesărată). 2. Substanță gălbuie-albicioasă care se formează la colțurile ciocului la puii de păsări. 3. *E cu cașul la gură* sau *încă nu i-a picat cașul de la gură* = e lipsit de experiență, neprice-put.

CAȘCAVÁL s. n. (tc. *kaşkaval*) 1. Specie de brânză fină, tare, în formă de turte sau de roți. 2. *A se întinde la cașcaval* = a avea pretenții exagerate.

CAȘÉTĂ s. f. (fr. *cachet*) Cutie mică, asimilabilă, în care se introduc medicamente sub formă de pulbere; capsulă.

CATACLÍSM s. n. (fr. *cataclysme*, lat. *cataclysmos*) Tulburare bruscă și nimicitoare a vieții pe pământ; (fig.) răsturnare distrugătoare a vieții sociale.

CATACÓMBĂ s. f. (fr. *catacombe*, it. *catacomba*) Galerie subterană, refugiu și loc de cult pentru primii creștini; coridor subteran.

CATALÍZĂ s. f. (fr. *catalyse*) Modificare a vitezei de reacție chimică sub influența unor catalizatori.

CATALÓG s. n. (fr. *catalogue*, lat. *catalogus*) 1. Listă enumerativă metodică. 2. Broșură (ilustrată) prezentând obiectele de vânzare.

CATAPETEÁSMĂ s. f. (ngr. *katapétasma*) Perete despărțitor între altar și restul bisericii (la ortodocși); iconostas, tâmplă.

CATARÁMĂ s. f. (et. nec.) 1. Piesă (de metal, de os etc.) cu care se încheie o cingătoare, folosită și ca obiect decorativ (în confecții). 2. *Prieteni la cataramă* = prieteni foarte buni.

CATÁRG s. n. (ngr. *katárti*) 1. Stâlp susținător de lemn sau de metal la nave; arbore. 2. Construcție de metal în extracția petrolieră.

CATASTRÓFĂ s. f. (fr. *catastrophe*, lat. *catastropha*) Dezastru, nenorocire, calamitate.

CATEDRÁLĂ s. f. (fr. *cathédrale*, lat. *cathedralis*) Biserică mare (cu rang de episcopie).

CATÉDRĂ s. f. (lat. *cathedra*) 1. Masă specială așezată pe un postament, de la care se predau lecțiile, se țin discursuri etc. 2. Unitate de bază în învățământ, care se ocupă de o anumită specialitate.

CATEGORÍE s. f. (fr. *catégorie*, lat. *categoria*) 1. Clasă de obiecte, persoane etc. având caractere comune. 2. Calitate care poate fi atribuită unui obiect.

CATOLICÍSM s. n. (fr. *catholicisme*) Confesiune creștină care recunoaște primatul papei.

CATRÁN s. n. (tc. *katran*) 1. Gudron. 2. Supărare mare. 3. *A se face catran (de mânie)* = a se supăra foarte tare.

CATRÉN s. n. (fr. *quatrain*) Strofă (sau poezie) de patru versuri.

CAUDÁL, -Ă adj. (fr. *caudal*, it. *caudale*) Din regiunea cozii.

CAÚSTIC, -Ă adj. (it. *caustico*, lat. *causticus*) (Chim.) Care distruge țesutul animal și vegetal; (fig.) mușcător.

CAUȚIÚNE s. f. (fr. *caution*, lat. *cautio, -onis*) Sumă de bani depusă ca garanție (pentru îndeplinirea unei obligații sau pentru eliberarea unui infractor în perioada judecării procesului).

CÁUZĂ s. f. (lat. *causa*, fr. *cause*) 1. Fenomen care generează pe altul; motiv. 2. Problemă de interes social. 3. Proces, pricină. 4. *În cunoștință de cauză* = fiind la curent. *A face cauză comună* (cu cineva) = a se uni cu cineva pentru a rezolva o problemă. *A avea câștig de cauză* = a învinge. *A fi în cauză* = a fi interesat într-o problemă. *A pleda cauza cuiva* = a apăra interesele cuiva.

CAVALÉR s. m. (rus. *kavaler*) 1. (În antichitatea romană) Membru al ordinului ecvestru. 2. Titlu (nobiliar sau onorific) și persoana care-l posedă. 3. Călăreț. 4. Om amabil, binevoitor, nobil. 5. Holtei, burlac. 6. *Cavaler de onoare* = tânăr ales ca însoțitor al mirilor.

CAVALÉRIE s. f. (rus. *kavaleriia*) Parte a armatei care folosea calul ca mijloc de luptă și de transport al soldaților; grup de soldați din această unitate.

CAVÉRNĂ s. f. (fr. *caverne*, lat. *caverna*) 1. Peșteră, grotă. 2. Cavitate cau-

Scanned with OKEN Scanner

zată de o boală într–un ţesut organic (mai ales pulmonar).

CAVIÁR s. n. (fr. *caviar*) Icre negre preparate prin sărare.

CAVITÁTE s. f. (fr. *cavité*, lat. *cavitas, –atis*) Adâncitură, gaură, spaţiu gol într–un corp solid.

CAVÓU s. n. (fr. *caveau*) Construcţie funerară cu una sau mai multe cripte.

CAZ s. n. (lat. *casus*, fr. *cas*) **1.** Împrejurare, circumstanţă. **2.** Întâmplare, eveniment; accident. **3.** (Urmat de determinări) Maladie, boală. **4.** Una din categoriile gramaticale specifice numelui. **5.** *A face caz de...* = a da prea mare importanţă la...

CAZÁ vb. I (fr. *caser*) A (se) instala temporar într–o locuinţă.

CAZÁRMĂ s. f. (rus. *kazarma*) Ansamblul de clădiri, construcţii şi instalaţii pentru militarii în termen.

CAZEMÁTĂ s. f. (fr. *casemate*) Construcţie solidă care adăposteşte mijloace de luptă; încăpere blindată pe nave, unde sunt instalate tunuri.

CAZIÉR s. n. (fr. *casier*) *Cazier judiciar* = fişă de evidenţă a condamnărilor penale ale unei persoane.

CAZINÓU s. n. (fr. *casino*) Local public de amuzament (în staţiunile turistice) cu restaurant, săli de jocuri (de noroc), de spectacole etc.

CAZÓN, –Ă adj. (rus. *kazionnîi*) De cazarmă; milităresc.

CĂCIÚLĂ s. f. (cf. alb. *këssul'ë*) **1.** Obiect de blană pentru acoperirea capului. **2.** Obiect (semn etc.) sub formă de căciulă(1), acoperitoare (pentru coşuri, canale etc.). **3.** *A–şi scoate căciula* = a dovedi respect. *La aşa cap, aşa căciulă* = după om, şi purtarea lui. *A–i ieşi părul prin căciulă* = a i se urî aşteptând; a sărăci. *A fi (a se simţi, a se şti) cu musca pe căciulă* = a se şti vinovat. *Asta–i altă căciulă* = asta–i altceva.

CĂDEÁ vb. II (lat. *cadere*) **1.** A se deplasa de sus în jos, a pica. **2.** (Despre iarnă, ger, seară etc.) A se lăsa, a veni. **3.** (Despre ape) A curge repede. **4.** (Despre dinţi, păr, fulgi, frunze etc.) A se desprinde de la locul unde era fixat. **5.** A atârna. **6.** A se răsturna, a se surpa. **7.** A pieri, a muri. **8.** A fi cucerit, învins. **9.** A nu reuşi; (despre guverne, legi etc.) a–şi înceta activitatea, existenţa. **10.** A nimeri într–un loc sau într–o situaţie neaşteptate. **11.** A fi cuprins de... **12.** A se cuveni; a se potrivi. **13.** *A cădea la pat* = a se îmbolnăvi. *A cădea în genunchi* = a cere iertare. *A cădea în picioare* = a ieşi dintr–o situaţie neplăcută. *A cădea pe gânduri* = a fi îngândurat. *A–i cădea bine* = a–i prii. *A–i cădea rău* = a nu–i conveni, a nu–i plăcea. *A cădea la învoială* (sau *de acord*) = a ajunge la o înţelegere.

CĂDÉLNIŢĂ s. f. (sl. *kadĭlĭnica*) Vas de metal cu care se tămâiază la slujbele religioase.

CĂÍ vb. IV (sl. *kajati sen*) **1.** A–i părea rău, a–şi recunoaşte greşelile. **2.** A compătimi, a căina pe cineva.

CĂLÁRE adv., adj. (lat. *caballaris, –em*) **1.** Încălecat (pe cal). **2.** *De–a călare* = călărind, din fuga calului. *Nici călare, nici pe jos* = nici aşa, nici aşa. *A fi călare pe situaţie* = a domina o situaţie (grea).

CĂLĂRÉŢ, –EÁŢĂ (lat. *caballaricius*) **1.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) care călăreşte. **2.** S. m. Numele mai multor piese tehnice sau instrumente asemănătoare cu un călăreţ(1).

CĂLĂTÓR, –OÁRE (*cale* + *–ător*) **1.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) care călătoreşte. **2.** Adj. Nomad; migrator. **3.** Adj. Trecător, nestatornic.

CĂLĂU s. m. (ţig. *kalo*) **1.** Executantul osândei la moarte; gâde. **2.** Om crud, tiran, ucigaş.

CĂLĂÚZĂ s. f. (tc. *kilavuz*, ngr. *kalaúzis*) **1.** Ghid. **2.** Conducător, îndrumător. **3.** Îndreptar.

CĂLCÁ vb. I (lat. *calcare*) **1.** A păşi. **2.** A intra, a se abate. **3.** A cutreiera, a străbate. **4.** A năvăli pustiind şi prădând. **5.** A zdrobi, a strivi cu picioarele. **6.** A nu respecta o lege, o hotărâre etc. **7.** A netezi rufăria cu fierul de călcat. **8.** *A călca din pod* = a umbla fudul. *A călca în strâchini* = a face gafe. *A călca pe urmele cuiva* = a avea apucăturile cuiva. *A călca strâmb* (sau *alături cu drumul*) = a fi incorect. *A călca cu stângul* = a începe prost o acţiune. *A călca cu dreptul* = a izbuti. *A–şi călca pe inimă* = a acţiona contra propriei voinţe.

CĂLCÂI (lat. *calcaneum*) **1.** Partea

posterioară a tălpii piciorului; talus. **2.** Parte a ciorapului sau a încălţămintei care acoperă această porţiune de picior. **3.** Nume dat unor obiecte, piese sau dispozitive asemănătoare cu un călcâi(1). **4.** *A se afla* (sau *a fi, a trăi) sub călcâi* = a fi dominat de cineva. *A se învârti într–un călcâi* = a fi iute, agil. *A i se aprinde călcâiele* = a se îndrăgosti. *Călcâiul lui Ahile* = partea vulnerabilă a unei persoane sau a unui lucru.

CĂLDÁRE s. f. (lat. *caldaria*) **1.** Vas mare pentru apă (şi alte lichide), găleată. **2.** Depresiune montană; scobitură în albia unui râu. **3.** *Căldare de rachiu* = alambic pentru distilarea rachiului; conţinutul acestui vas. *Căldare glaciară* = circ glaciar.

CĂLÍ vb. IV (sl. *kaliti*) **1.** A (se) oţeli, a (se) întări, a (se) consolida. **2.** A prăji în grăsime un aliment (mai ales varza).

CĂLÚGĂR s. m. (sl. *kalugerŭ*) Bărbat care se consacră vieţii religioase într–o mănăstire; monah.

CĂMĂŞĂ s. f. (lat. *camisia*) **1.** Îmbrăcăminte (de pânză, mătase etc.) care acoperă partea superioară a corpului. **2.** Membrană, înveliş, căptuşeală de piese, de obiecte etc. **3.** *Cămaşă de noapte* = veşmânt lung (din mătase, pânză etc.) pentru dormit. *Cămaşă de forţă* = cămaşă specială cu care se imobilizează nebunii furioşi. *A rămâne în cămaşă* = a rămâne sărac. *A nu avea nici cămaşă pe el* = a fi foarte sărac. *A lăsa* (pe cineva) *în cămaşă* sau *a–i lua* (cuiva) *şi cămaşa de pe el* = a lăsa pe cineva sărac, luându–i tot. *A–şi da şi cămaşa* = a fi darnic. *A nu şti pe unde să scoţi cămaşa* = a fi în mare încurcătură. *A–i arde cămaşa pe el* = a fi în mare zor; a avea mare nevoie de ceva.

CĂMĂTÁR s. m. (*camătă* + *–ar*) Persoană care împrumută bani cu dobânzi exagerate.

CĂPĂTÁ vb. I (lat. *capitare*) **1.** A obţine un lucru cerut, a primi. **2.** A câştiga; a agonisi; a dobândi. **3.** *De căpătat* = primit de pomană.

CĂPĂTÂI s. n. (lat. *capitaneum*) **1.** Parte (a patului) pe care se pune capul; pernă. **2.** Capăt, sfârşit. **3.** *Fără căpătâi* = fără ocupaţie, fără rost. *A sta la căpătâiul cuiva* = a veghea un bolnav. *Carte de căpătâi* = carte fundamentală. *A scoate ceva la căpătâi, a o scoate la căpătâi* = a termina ceva cu bine. *A da de căpătâi* = a se descurca în ceva, a da de rost.

CĂPĂŢÂNĂ s. f. (lat. *capitina*) **1.** Cap de om sau de animal mort, desprins de trup. **2.** Numele unor obiecte de formă conică. **3.** Partea bulbucată a unei plante.

CĂPETÉNIE s. f. (*capete* + *–enie*) **1.** Conducător, şef, cap. **2.** *De căpetenie* = principal, esenţial.

CĂPÚŞĂ s. f. (cf. alb. *këpushë*) **1.** Animal parazit care se înfige în pielea animalelor şi a omului hrănindu–se cu sânge. **2.** Mugur de viţă. **3.** *Ce–i în guşă, şi–n căpuşă* = ce gândeşte, spune.

CĂRÁ vb. I (lat. **carrare*) **1.** A transporta (în cantitate mare). **2.** A pleca repede. **3.** *A căra* (cuiva) *pumni (sau palme)* = a bate tare pe cineva.

CĂRÁRE s. f. (lat. *carraria*) **1.** Drum (îngust). **2.** Linie obţinută prin separarea părului de pe cap. **3.** *Pe toate cărările* = peste tot. *A umbla pe două cărări* = a fi beat. *A–i tăia* (sau *a–i închide) cuiva cărarea* (sau *cărările*) = a împiedica pe cineva să–şi continue drumul. *A–şi îndrepta cărările* = a porni într–o direcţie.

CĂRĂMÍDĂ s. f. (ngr. *keramídi*) Material artificial de construcţie cu formă prismatică.

CĂRBÚNE s. m. (lat. *carbo, –onis*) **1.** Rocă amorfă combustibilă. **2.** Material combustibil negru provenit din arderea lemnului; mangal. **3.** Creion negru obţinut din lemn carbonizat. **4.** *Cărbune animal* = material adsorbant obţinut din calcinarea oaselor de animale. *Cărbune alb* = cursuri de apă folosite pentru energie. *A se face cărbune* = a se arde. *A sta ca pe cărbuni (aprinşi)* = a fi foarte nerăbdător (sau grăbit).

CĂRTURÁR s. m. (ngr. *hartulários*) Învăţat, erudit, savant.

CĂRÚNT, –Ă adj. (lat. *canutus*) (Despre barbă, mustăţi, păr) Albit, alb; (despre oameni) cu păr alb.

CĂSĂTORÍE s. f. (*căsător* + *–ie*) **1.** Unire legală între un bărbat şi o femeie pentru întemeierea unei familii; matrimoniu. **2.** Mariaj, căsnicie, viaţă conjugală.

CĂSCÁ vb. I (lat. **cascare*) **1.** A des-

Scanned with OKEN Scanner

chide gura (pentru a vorbi, a mânca sau din cauza somnului, a plictiselii etc.). 2. (Despre obiecte) A se crăpa. 3. *A căsca ochii* = a fi mirat, a se zgâi; a fi atent.

CĂŞUNÁ vb. I (lat. **occasionare*) 1. A avea o pornire (o dragoste) ciudată sau exagerată. 2. A prinde necaz pe cineva.

CĂTÚN s. n. (cf. alb., scr. *katun*) Mic grup de aşezări ţărăneşti.

CĂŢEÁ s. f. (lat. *catella*) Femela câinelui.

CĂUTÁ vb. I (lat. **cautare*) 1. A încerca să găsească pe cineva sau ceva, a umbla după... 2. A (se) îngriji de sănătate. 3. A se strădui, a–şi da silinţa. 4. A cerceta, a examina, a lua în consideraţie. 5. *A căuta ceartă cu lumânarea* = a provoca gâlceavă. *N–ai ce căuta (undeva)* = nu trebuia să vii (undeva). *A căuta din ochi* = a încerca să descoperi pe cineva. *A căuta cu gândul* = a încerca să–şi amintească de ceva. *A–şi căuta de treabă (de drum* etc.) = a–şi vedea de treabă. *A–i căuta (cuiva) în coarne* = a răsfăţa pe cineva.

CÂINE s. m. (lat. *canis*) 1. Animal domestic folosit pentru pază, vânătoare etc. 2. *A trăi (a se înţelege, a se iubi* etc.) *ca câinele cu pisica* sau *a se mânca ca câinii* = a se duşmăni. *A tăia frunză la câini* = a leveni. *Nu e nici câine, nici ogar* = nu are o situaţie clară. *Viaţă de câine* = viaţă grea. *Umblă câinii cu covrigi în coadă* = e mare belşug.

CÂMP s. n. (lat. *campus*) 1. Şes, câmpie, teren vast (cultivat). 2. Loc, spaţiu, teren de activitate, de acţiune. 3. Fondul unui tablou, al unei gravuri etc. 4. Mulţime de valori ale unor mărimi variabile. 5. *În plin câmp* sau *în câmp deschis* = sub cerul liber. *Câmp vizual* = ceea ce poate fi cuprins cu privirea. *Câmp operator* = porţiune anatomică pe care se face o operaţie.

CÂNEPĂ s. f. (lat. **canapa* = *cannabis*) 1. Plantă textilă cultivată pentru fibrele din tulpină şi pentru uleiul extras din seminţe. 2. Fibrele textile extrase din această plantă.

CÂNTÁ vb. I (lat. *cantare*) 1. A emite sunete muzicale. 2. A elogia, a descrie ceva în versuri. 3. *Joacă cum îi cântă* = se poartă după cum îi comandă altul.

CÂNTÁR s. n. (tc. *kantar*) 1. Instrument pentru măsurarea greutăţii (unei mărfi, a unei fiinţe etc.). 2. *A trage la cântar* = a avea greutate sau importanţă mare.

CÂRCIUMĂ s. f. (sl. *krŭčĭma*) Local unde se servesc băuturi alcoolice şi mâncăruri; restaurant, bodegă.

CÂRD s. n. (scr. *krd*) 1. Grup mare de animale; mulţime. 2. Ceată de oameni. 3. Mulţime (de ani, de zile etc.). 4. *A se pune în cârd cu cineva* = a se asocia (cu cine nu trebuie). *De la un cârd de vreme* = de un timp încoace. *Un cârd de ani* = foarte mulţi ani.

CÂRJĂ s. f. (sl. *kryžĭ*) 1. Obiect de lemn servind ca sprijin pentru cei infirmi de picioare. 2. Baston bifurcat în partea superioară, simbolizând o demnitate, un rang.

CÂRLÍG s. n. (bg. *kărlik*) 1. Piesă metalică cu un cap curbat de care se agaţă ceva. 2. Încuietoare la uşă sau la poartă. 3. Andrea. 4. Mic dispozitiv pentru fixat rufele pe frânghie.

CÂRMĂ s. f. (sl. *krŭma*) Piesă care serveşte la schimbarea direcţiei de mers a unui vehicul; (fig.) guvernare, conducere.

CÂRNELEÁGĂ s. f. (lat. *carnem ligat*) (La pl., în religia ortodoxă) Săptămâna antepenultimă din dulcele Crăciunului.

CÂRPĂ s. f. (bg. *kărpa*, scr. *krpa*) Bucată de ţesătură (veche) folosită în gospodărie; scutec; (fig.) persoană fără personalitate.

CÂRPÍ vb. IV (sl. *krŭpĭti*) 1. A repara, a coase un obiect rupt; a repara un obiect spart. 2. Fig. A pălmui. 3. *Cu ochii cârpiţi (de somn)* = somnoros.

CÂŞLEGI s. f. pl. (lat. *caseum ligat*) Timpul dintre două posturi ortodoxe în care creştinii pot mânca de dulce.

CÂŞTIGÁ vb. I (lat. *castigare*) 1. A obţine bani sau avantaje (materiale, morale etc.); a recupera timpul pierdut. 2. A atrage de partea sa, a cuceri; a dobândi o victorie. 3. A–şi spori ceva (conţinutul, greutatea etc.).

CEÁFĂ s. f. (cf. alb. *čafe*) 1. Partea de dinapoi a gâtului sau a capului. 2. Specialitate de carne de porc din regiunea cefei. 3. *Când mi–oi* (sau *ţi–oi* etc.) *vedea*

Scanned with OKEN Scanner

ceafa = niciodată. *A face ceafă* = a se îngrăşa.

CEÁPĂ s. f. (lat. *caepa*) **1.** Plantă legumicolă comestibilă cu miros puternic, cu tulpina subterană în formă de bulb. **2.** *Nu face nici cât o ceapă degerată* = n–are nici o valoare.

CEÁRĂ s. f. (lat. *cera*) Produs natural sau sintetic, insolubil în apă, cu numeroase utilizări.

CEARŞÁF s. n. (tc. *çarşaf*) Obiect din pânză folosit ca rufărie de pat.

CEAS s. n. (sl. *časŭ*) **1.** Interval de timp egal cu 60 de minute; oră; distanţă care se parcurge în acest interval. **2.** Timp, vreme; moment. **3.** Aparat de măsurat timpul; ceasornic. **4.** Contor. **5.** *În ceasul al doisprezecelea* = în ultimul moment. *Ceas bun* (sau *rău*) = moment (ne)norocos. *A merge ca ceasul* = a funcţiona perfect.

CEÁŞCĂ s. f. (rus. *ceaška*) Vas mic (cu toartă) pentru băut; conţinutul acestui vas.

CEÁŢĂ s. f. (lat. *caecia*) **1.** Negură, pâclă. **2.** Aburii condensaţi pe o suprafaţă netedă.

CEC[1] s. n. (engl. *check*, fr. *chèque*) Document nominal sau la purtător care dă dreptul la plata unei sume de bani din contul titularului.

CEC[2] s. n. (fr., lat. *caecum*) Prima parte a intestinului gros.

CEDÁ vb. I (fr. *céder*) **1.** A renunţa la un bun; a transmite un drept de creanţă. **2.** A da cuiva dreptate într–o discuţie, a nu se mai împotrivi, a se recunoaşte învins. **3.** (Despre boli) A se ameliora. **4.** A se încovoia, a se rupe.

CEFÁLIC, –Ă adj. (fr. *céphalique*, lat. *cephalicus*) Care se referă la cap, al capului.

CEFALO– (fr. *céfalo–*) Element de compunere cu sensul „(referitor la) cap": *cefalometrie, cefaloscopie* etc.

CELEBRÁ vb. I (fr. *célébrer*, lat. *celebrare*) **1.** A oficia un act important. **2.** A sărbători un eveniment însemnat.

CELÉBRU, –Ă adj. (fr. *célèbre*, lat. *celebris*) Renumit, ilustru, faimos.

CELÉST, –Ă adj. (fr. *céleste*, lat. *caelestis*) Ceresc; minunat, divin.

CELIBÁT s. n. (fr. *célibat*, lat. *caelibatus*) Starea de a nu fi căsătorit.

CELÚLĂ s. f. (fr. *cellule*, lat. *cellula*) **1.** Cea mai simplă unitate anatomică a organismelor vii. **2.** Alveolă în fagurele de ceară. **3.** Încăpere de detenţie în închisoare.

CELULÓZĂ s. f. (fr. *cellulose*) Substanţă organică din care sunt alcătuiţi pereţii celulari ai plantelor.

CENÁCLU s. n. (fr. *cénacle*. lat. *cenaculum*) Grup de oameni de creaţie cu aspiraţii comune; reuniune periodică a unui astfel de grup.

CENTENÁR (lat. *centenarius*, fr. *centenaire*) **1.** S. n. Împlinire a o sută de ani de la un eveniment însemnat; celebrare a acestui eveniment. **2.** Adj. Care datează de o sută (sau de mai multe sute) de ani.

CENTI– (fr., it. *centi–*) Element de compunere care intră în denumirea submultiplilor unităţilor de măsură pentru a exprima a suta parte din întreg: *centimetru, centilitru.*

CENTÍMĂ s. f. (fr. *centime*) Monedă divizionară în unele ţări. **2.** *Nici o centimă* = nici un ban.

CENTRIFÚG, –Ă (fr. *centrifuge*) **1.** Adj. Care se depărtează de centru. **2.** S. f. Aparat care foloseşte forţa centrifugă pentru separarea componenţilor dintr–un lichid eterogen.

CENTRIPÉT, –Ă adj. (fr. *centripète*) Care tinde să se apropie de centru.

CÉNTRU (fr. *centre*, lat. *centrum*) **1.** S. n. Punct spaţial situat la distanţă egală faţă de punctele unei circumferinţe; mijloc, miez, nucleu. **2.** S. n. Loc unde sunt concentrate anumite activităţi. **3.** S. n. Grup cu vederi politice situate între concepţiile de dreapta şi cele de stânga. **4.** S. m. Sportiv aflat în centrul liniei de atac sau de apărare.

CENTÚRĂ s. f. (fr. *ceinture*) **1.** Curea (pentru militari), cordon, cingătoare. **2.** (Anat.) Ansamblu osos prin care extremităţile se leagă de trunchi. **3.** (La box) Linie imaginară, la nivelul ombilicului, sub care loviturile sunt nepermise. **4.** *Linie de centură* = cale de comunicaţie care înconjoară un oraş.

CENÚŞĂ s. f. (lat. **cinusia*) **1.** Re-

Scanned with OKEN Scanner

ziduu solid care rămâne după arderea completă a unui corp. 2. *A (se) preface în cenuşă* = a fi distrus prin foc. *A nu avea nici cenuşă în vatră* = a fi foarte sărac. *A-i lua cuiva şi cenuşa din vatră* = a lăsa pe cineva complet sărac. *A trage cenuşa pe turta lui* = a-şi apăra interesele. *A-şi pune cenuşă în cap* = a se căi (făţarnic).

CENUŞÍU, -ÍE (*cenuşă* + *-iu*) 1. S. n. Culoare gri, ca de cenuşă. 2. Adj. De culoarea cenuşii, gri; (fig.) şters, inexpresiv.

CÉNZOR s. m. (fr. *censeur*, lat. *censor*) 1. Magistrat roman însărcinat cu recensământul şi cu controlul moravurilor publice. 2. Persoană care verifică o gestiune, un cont etc.

CENZÚRĂ s. f. (lat. *censura*, fr. *censure*) Control exercitat de guvern asupra creaţiilor literare şi artistice, a mass-mediei, a corespondenţei etc., înainte de a le permite publicarea, difuzarea sau transmiterea; organism care exercită acest control.

CEP s. n. (lat. *cippus*) 1. Dop de lemn cu care se astupă gura butoiului; canea; gaura care se astupă cu un cep sau cu o canea. 2. Porţiune de tulpină, nod protector care se lasă deasupra altoiului. 3. Capăt fasonat la o piesă care foloseşte la îmbinarea ei cu altă piesă. 4. *A da cep (unei buţi, unui butoi)* = a începe o bute sau un butoi plin, dându-i o gaură.

CER s. n. (lat. *caelum*) 1. Spaţiu indefinit în care se mişcă astrele; firmament. 2. Aer, văzduh. 3. Rai. 4. *Sub cerul liber* = afară. *Până-i cerul* = niciodată. *Ca de la cer la pământ* = foarte deosebit. *A se ruga* (de cineva) *cu cerul şi cu pământul* = a se ruga stăruitor. *A pica din cer* = a veni pe neaşteptate; a fi în necunoştinţă de cauză. *Nu pică din cer* = nu vine de-a gata. *A picat cerul* (pe cineva) = a-i fi foarte ruşine. *Nu s-o face gaură-n cer* = nu va fi mare pagubă. *A promite cerul şi pământul* = a făgădui lucruri irealizabile. *A fi în al nouălea cer* = a fi foarte fericit.

CERÁMIC, -Ă (fr. *céramique*) 1. S. f. Arta şi tehnica prelucrării argilelor; obiect confecţionat prin această tehnică. 2. Adj. Privitor la ceramică(1), de ceramică.

CERB s. m. (lat. *cervus*) Mamifer rumegător mascul, foarte zvelt şi puternic, cu coarne bogat ramificate.

CÉRBER s. m. (fr. *cerbère*, lat. *cerberus*) 1. Animal mitologic cu trei capete care păzea porţile infernului. 2. Paznic, gardian sever.

CERBÍCE s. f. (lat. *cervix*) 1. Ceafă, grumaz. 2. *A fi tare de cerbice* = a fi neînduplecat.

CERBICÍE s. f. (*cerbice* + *-ie*) Tenacitate, dârzenie, încăpăţânare.

CERC s. n. (lat. *circus*; cf. fr. *cercle*) 1. Curbă plană închisă în care toate punctele sunt la distanţă egală faţă de centru. 2. Figură, linie, mişcare etc. în formă de cerc. 3. Grup de persoane cu preocupări comune; lume, societate. 4. Limită, întindere. 5. Obiecte cu formă de cerc(1).

CERCÉL s. m. (lat. *circellus*) Obiect de podoabă pentru ureche.

CERCETÁ vb. I (lat. *circitare*) 1. A examina, a observa, a controla, a studia, a investiga. 2. A se informa, a întreba, a face o anchetă juridică.

CERCETĂTÓR, -OÁRE s. m. şi f., adj. (*cerceta* + *-ător*) (Persoană) care se ocupă de cercetare (ştiinţifică).

CERDÁC s. n. (tc. *çardak*) 1. Verandă, pridvor. 2. Acoperiş făcut deasupra unei fântâni sau a unei cruci.

CÉRE vb. III (lat. *quaerere*) 1. A se adresa cuiva pentru a obţine ceva; a dori, a pofti, a voi. 2. A peţi. 3. A cerşi. 4. A reclama, a revendica. 5. A impune; a fi căutat, solicitat. 6. *A cere socoteală* (sau *cont*) = a trage la răspundere.

CEREBÉL s. n. (lat. *cerebellum*) Creierul mic.

CEREBRÁL, -Ă adj. (fr. *cérébral*) 1. Care priveşte creierul şi funcţiile lui. 2. Intelectual, mintal, raţional.

CEREMONÍE s. f. (pol. *ceremonia*, fr. *cérémonie*, lat. *caerimonia*) 1. Solemnitate protocolară, paradă, fast. 2. Slujbă religioasă. 3. Politeţe. 4. *Maestru de ceremonii* = persoană care dirijează, conform uzanţelor, o solemnitate.

CÉRERE s. f. (de la *cere*) 1. Solicitare, dorinţă, rugăminte; petiţie, act. 2.

Scanned with OKEN Scanner

Pretenţie, exigenţă. 3. Cerinţă, nevoie de consum.

CÉRNE vb. III (lat. *cernere*) 1. A trece un material prin sită sau prin ciur; (fig.) a distinge, a discerne. 2. A ploua mărunt, a bura.

CERNOZIÓM s. n. (rus. *cernoziom*) Pământ foarte fertil, de culoare neagră.

CERŞÍ vb. IV (de la *cere*) 1. A cere de pomană. 2. A cere cu insistenţă (ca un cerşetor).

CERT, –Ă adj. (lat. *certus*) Sigur, neîndoielnic.

CERTÁ vb. I (lat. *certare*) 1. A discuta cu voce tare în contradictoriu, a se gâlcevi, a se ciorovăi; a rupe prietenia, a se supăra. 2. A mustra, a dojeni. 3. *A fi certat cu morala* (sau *cu justiţia*) = a se abate de la legile moralei (sau ale justiţiei).

CERTIFICÁT s. n. (fr. *certificat*, lat. *certificatum*) Act, înscris oficial care confirmă ceva; atestat.

CERTITÚDINE s. f. (lat. *certitudo, –inis*) Siguranţă, încredere.

CERVICÁL, –Ă adj. (fr. *cervical*) Care ţine de ceafă, de la ceafă.

CETACÉU s. n. (fr. *cétacé*) Mamifer marin mare cu corpul de forma unui peşte (balenă, delfin).

CETÁTE s. f. (lat. *civitas, –atis*) Loc întărit prin fortificaţii; fortăreaţă; locuitorii unui oraş întărit.

CETĂŢEÁN, –Ă s. m. şi f. (*cetate* + *–ean*) Locuitor de drept al unui stat.

CÉTINĂ s. f. (bg., scr. *četina*) Ramură, creangă de brad; brad; tufe de conifere.

CHARTER s. n. (pr. *ceártăr;* engl. *charter*) Contract pentru un singur transport aerian sau naval, cu destinaţie specială şi preţ redus.

CHEAG s. n. (lat. **clagum*) 1. Ferment care încheagă laptele; chimozină, lactoferment. 2. Parte din stomacul rumegătoarelor de unde se extrage cheagul(1). 3. Fond iniţial al unei averi. 4. *A prinde cheag* = a se îmbogăţi. *A avea cheag* = a fi bogat.

CHEF s. n. (tc. *keyf*) 1. Petrecere zgomotoasă cu băutură şi mâncare. 2. Stare uşoară de beţie; bună–dispoziţie, voie bună, veselie. 3. Poftă, dorinţă; capriciu.

CHEI s. n. (bg. *kei*, fr. *quai*) Construcţie special amenajată pentru încărcarea şi descărcarea vapoarelor sau a vagoanelor de cale ferată.

CHÉIE s. f. (lat. *clavis*) 1. Obiect de metal cu care se deschide o broască, un lacăt, un mecanism, un ceas etc. 2. Fig. Explicaţie, dezlegare. 3. Unealtă de strâns sau de desfăcut şuruburile. 4. (Muz.) Semn convenţional pus la începutul portativului. 5. Vale îngustă. 6. *A ţine sub cheie* = a ţine încuiat.

CHEL, CHEÁLĂ adj. (tc. *kel*) Cu chelie, fără păr; pleşuv.

CHÉLNER s. m. (germ. *Kellner*) Ospătar.

CHELTUÍ vb. IV (magh. *költeni*) 1. A da o sumă de bani pe ceva sau cuiva; a risipi, a irosi bani. 2. A consuma energie, timp etc.

CHELTUIÁLĂ s. f. (*cheltui* + *–eală*) 1. Faptul de a cheltui; bani, mijloace materiale, muncă etc. cheltuite. 2. *Cu* (sau *pe*) *cheltuiala cuiva* = pe banii cuiva. *A se pune pe cheltuială* = a începe să irosească banii. *A băga* (pe cineva) *la cheltuială* = a–l determina să plătească mult. *A da* (cuiva) *de cheltuială* = a bate pe cineva.

CHEMÁ vb. I (lat. *clamare*) 1. A striga, a spune cuiva să vină undeva; a pofti, a solicita. 2. A se numi; a însemna, a se zice, a se socoti. 3. *A chema la ordine* = a pune la respect. *A chema sub arme* (sau *sub drapel*) = a încorpora în armată; a mobiliza armata. *Se cheamă că...* = însemnează că..., vrea să zică.

CHENÁR s. n. (tc. *kenar*) Margine ornamentală (lucrată, desenată etc.) de jur–împrejurul unui obiect.

CHENZÍNĂ s. f. (fr. *quinzaine*) Drepturile salariale pe o jumătate de lună.

CHERATÍNĂ s. f. (fr. *kératine*) Proteină din compoziţia părului, epidermei, unghiilor, coarnelor etc.

CHERESTEÁ s. f. (tc. *kereste*) 1. Material de construcţie lemnos. 2. *N–are cherestea* sau *îi lipseşte cheresteaua* = e lipsit de politeţe.

CHERHANÁ s. f. (tc. *kerhane*) Construcţie în apropierea unei ape, unde se sortează sau se prepară peştele.

Scanned with OKEN Scanner

CHERMÉZĂ s. f. (fr. *kermesse*) Petrecere publică cu dans (în aer liber).

CHESTIONÁ vb. I (fr. *questionner*) A pune întrebări, a examina.

CHESTIONÁR s. n. (fr. *questionnaire*) Listă de întrebări referitoare la o problemă sau la un domeniu.

CHESTIÚNE s. f. (fr. *question*, lat. *questio, –onis*) **1.** Problemă, temă; întrebare. **2.** *În chestiune* = despre care este vorba.

CHÉTĂ s. f. (fr. *quête*) Colectă de bani.

CHIAR adv. (lat. *clarus*) **1.** Întocmai, exact. **2.** Până şi, încă (şi). **3.** Într–adevăr.

CHIASM s. n. (fr. *chiasme*) Figură de stil, constând din reluarea în ordine inversă a cuvintelor din două propoziţii care se opun.

CHIBÍŢ s. n. (germ. *Kiebitz*) Persoană care asistă la un joc de noroc (urmărindu–l şi sfătuindu–i pe jucători ce să facă).

CHIBZUIÁLĂ s. f. (*chibzui* + *–ală*) **1.** Faptul de a chibzui, de a gândi. **2.** *Cu chibzuială* = bine gândit. *Fără chibzuială* = necugetat. *A sta la chibzuială* = a cumpăni, a pondera.

CHIETÍSM/CVIETÍSM s. n. (fr. *quiétisme*) Doctrină (religioasă) după care perfecţiunea (creştină) constă în starea de contemplare pasivă.

CHIHLIMBÁR s. n. (tc. *kehlibar*) Răşină fosilă (galbenă) folosită pentru obiecte de podoabă; ambră.

CHILÍE (sl. *kelija*) Cămăruţă de locuit pentru călugări sau călugăriţe; odaie mică.

CHILIPÍR s. n. (tc. *kelepir*) Câştig avantajos şi neaşteptat.

CHIMÍE s. f. (fr. *chimie*, lat. *chimia*) Ştiinţa care studiază structura şi proprietăţile substanţelor şi transformările lor.

CHIMONÓ s. n. (fr. *kimono*) **1.** Croială de veşminte (femeieşti) cu mâneca dintr–o singură bucată cu restul. **2.** Un fel de halat japonez cu mâneci largi; haină de casă cu aceastăcroială.

CHIN s. n. (magh. *kin*) Suferinţă morală sau fizică intensă.

CHÍNGĂ s. f. (lat. **clinga* = *cingula*) **1.** Fâşie latăcu care se fixează şaua pe cal. **2.** Cingătoare. **3.** Bară de legătură sau de rezistenţă. **4.** *A strânge* (pe cineva) *în chingi* = a constrânge pe cineva. *A slăbi* (pe cineva) *din chingi* = a da cuiva mai multă libertate. *A–l ţine chingile* = a fi în putere.

CHINÓVIE s. f. (sl. *kinovija*) Mănăstire unde călugării au viaţa organizată în comun.

CHINTESÉNŢĂ s. f. (fr. *quintessence*) Ceea ce este esenţial, fundamental în ceva (doctrină, idee, teorie etc.).

CHINUÍ vb. IV (*chin* + *–ui*) **1.** A îndura sau a produce suferinţe; a (se) necăji. **2.** A se strădui.

CHIOR, CHIOÁRĂ adj. (tc. *kör*) **1.** Care vede numai cu un ochi. **2.** Care nu vede (bine); saşiu; orb. **3.** (Despre lumină) Slab. **4.** *Apă chioară* = lichid diluat; vorbe goale. *A nu avea para chioară* = a nu avea nici un ban.

CHIP s. n. (magh. *kép*) **1.** Faţă, figură; fizionomie. **2.** Înfăţişare, aspect al unei persoane sau al unui lucru; modul concret de prezentare a acestei înfăţişări. **3.** Fel, mod, gen. **4.** *În chip de* = cu aspect de... *Chip cioplit* = idol. *Fel şi chip* = tot felul. *Cu orice chip* = oricum. *În nici un chip* = nicicum. *Nu e chip să* = e imposibil să... *Cu chip să...* = ca să... *Cu chip că* = sub pretext că...

CHIRÍE s. f. (bg., scr. *kirija*) **1.** Sumă plătită pentru folosirea temporară a unui lucru (mai ales a unei locuinţe). **2.** *Cu chirie* = dat în folosinţă temporară în schimbul unei plăţi.

CHIRÍLIC, –Ă adj. (n. pr. *Chiril* + *–ic*) *Alfabet chirilic* = vechi alfabet slav folosit şi la noi în trecut. *Literă chirilică* = literă din acest alfabet.

CHIROMANŢÍE s. f. (it. *chiromanzia*, fr. *chiromancie*) Practică de ghicire a viitorului după orientarea liniilor din palmă.

CHIRURGÍE s. f. (fr. *chirurgie*, lat. *chirurgia*) Ramură a medicinii care tratează bolile prin operaţie.

CHIST s. n. (fr. *kyste*) Tumoare benignă (cu conţinut lichid).

CHITÁNŢĂ s. f. (fr. *quittance*) Act scris, dovadă (pentru primirea unei sume de bani, a unor bunuri etc.).

CHIURETÁ vb. I (fr. *cureter*) A îndepărta (cu chiureta) o mucoasă (bol-

Scanned with OKEN Scanner

navă); a curăţa o cavitate naturală sau patologică.

CHIURÉTĂ s. f. (fr. *curette*) Instrument chirurgical de forma unei linguri.

CHÍVOT s. n. (sl. *kivotŭ*) 1. Cutiuţă ţinută în altar unde se păstrează cuminecătura. 2. Ladă cu tablele legii în religia mozaică.

CIBERNÉTIC, –Ă (fr. *cybernétique*) 1. S. f. Ştiinţă care analizează fenomenele pe bază de sau prin analogie cu rezultatele obţinute la aparatele electronice sau la calculatoare. 2. Adj. Care aparţine cibernetici(1), referitor la cibernetică.

CICATRÍCE s. f. (lat. *cicatrix, –icis*, fr. *cicatrice*) Urmă lăsată de o rană după vindecare; (fig.) urmă lăsată de o jignire.

CICLÍSM s. n. (fr. *cyclisme*) Sport practicat cu bicicleta.

CÍCLU s. n. (fr. *cycle*, lat. *cyclus*) 1. Succesiune, serie de fenomene care se produc într–un interval de timp, într–o ordine anumită. 2. Serie de manifestări (culturale) cu temă comună.

CÍFRĂ s. f. (it., lat. *cifra;* cf. fr. *chiffre*) 1. Simbolul grafic pentru numere. 2. Volum, sumă, cantitate exprimată prin cifre. 3. Valoarea unei mărimi caracteristice a unei substanţe, a unui fenomen etc. 4. *Cifră de afaceri* = volumul de afaceri realizat într–o perioadă de timp.

CÍFRU s. n. (fr. *chiffre*, cf. *cifră*) 1. Sistem de semne cu care se transmit comunicări secrete. 2. Combinaţie de litere sau de cifre utilizată pentru deschiderea unor închizători secrete.

CILÍNDRU s. n. (fr. *cylindre*, lat. *cylindrus*) 1. Volum în formă de tub. 2. Piesă, organ de maşină în formă de cilindru(1). 3. Joben.

CIMÉNT s. n. (it. *cemento*, fr. *ciment*) Material de construcţie pulverulent care în contact cu apa face priză şi se întăreşte.

CIMITÍR s. n. (ngr. *kimitirion*, it. *cimitero*) Loc unde se îngroapă morţii.

CÍNĂ s. f. (lat. *cena*) Masa (şi mâncarea) de seară.

CINEÁST, –Ă s. m. şi f. (fr. *cinéaste*) Specialist în domeniul cinematografic.

CINEMATÉCĂ s. f. (fr. *cinémathèque*) 1. Arhivă de filme. 2. Cinematograf unde rulează filme vechi.

CINÉTIC, –Ă (fr. *cinétique*) 1. Adj. Care ţine de mişcare, privitor la mişcare. 2. S. f. Ştiinţă care studiază mişcarea materiei.

CÍNIC, –Ă adj. (fr. *cynique*, lat. *cynicus*) Care ignoră morala şi convenienţele sociale; dispreţuitor.

CÍNSTE s. f. (sl. *čĭstĭ*) 1. Onestitate, corectitudine; virtute, fidelitate, castitate. 2. Respect, stimă, consideraţie; onoare. 3. Ospăţ (cu băutură). 4. *A da cinstea pe ruşine* = a se compromite. *În cinstea* (cuiva sau a ceva) = în onoarea. *A–i face cinste* (cuiva) = a–i face onoare; a–i da de băut.

CIOBÁN s. m. (tc. *çoban*) Păstor de oi; baci.

CIOC s. n. (cf. alb. *čok*, rom. *cioc* interj.) 1. Plisc, clonţ; (fig.) gură. 2. Parte sau prelungire a unor obiecte; capăt, vârf. 3. Barbişon, ţăcălie. 4. *A pune ciocuri* = a minţi.

CIOCÁN s. n. (sl. *čekanŭ*) 1. Unealtă cu un corp dur şi cu mâner folosită la bătut. 2. Nume de instrumente asemănătoare cu ciocanul(1). 3. *A fi între ciocan şi nicovală* = a fi într–o situaţie critică. *A sta ciocan pe capul cuiva* = a bate pe cineva la cap.

CIOLÁN s. n. (sl. *članŭ*) 1. Os (mare). 2. Membru al trupului; schelet. 3. *A da* (cuiva) *un ciolan de ros* = a da cuiva unele avantaje. *A umbla după ciolan* = a umbla după profituri. *A scăpa ciolanul din mână* = a pierde un avantaj. *A i se muia* (cuiva) *ciolanele* = a–i slăbi puterile, a se moleşi. *A–i frânge ciolanele* = a bate straşnic pe cineva. *A–i putrezi ciolanele* = a fi mort de mult. *A–i rămâne ciolanele (pe) undeva* = a muri departe de casă.

CIOPLÍ vb. IV (bg. *čoplja*, scr. *čopljiti*) 1. A desprinde cu un instrument ascuţit aşchii din lemn, din piatră etc.; a sculpta. 2. A cizela un text. 3. A se cultiva, a se cizela.

CIORÁP s. n. (tc. *çorab*) 1. Obiect de îmbrăcăminte pentru picior. 2. Tub izolant. 3. *A strânge bani la ciorap* = a fi avar.

CIÓRBĂ s. f. (tc. *çorba*) 1. Zeamă (acrită) de legume (şi carne). 2. *A se amesteca în ciorba cuiva* (sau *a altuia*) = a se amesteca în treburile altuia. *A pune*

Scanned with OKEN Scanner

(sau *a băga*) *pe toți într–o ciorbă* = a trata la fel oameni diferiți.

CIORCHÍNE s. m. (et. nec.) Tip de inflorescență; racem, grapă; grupare de fructe mici ca o inflorescență; strugure.

CIRC s. n. (fr. *cirque*, lat. *circus*) 1. Spectacol cu animale dresate, numere de acrobație, momente comice etc.; ansamblul artistic organizator al acestui spectacol. 2. Construcția rotundă unde au loc spectacolele de circ(1). 3. Depresiune muntoasă, căldare.

CIRCUÍT s. n. (fr. *circuit*, lat. *circuitus*) 1. Traseu electric închis pentru trecerea unui curent; sistem de conducte prin care circulă particule materiale. 2. Mișcare a capitalului, a mărfurilor etc. 3. Traseu, drum, cu revenire la punctul de plecare.

CIRCULÁ vb. I (fr. *circuler*, lat. *circulari*) 1. A se deplasa într–un anumit sens, a se mișca neîntrerupt; a se propaga. 2. A se transmite, a se răspândi. 3. A fi în uz, a avea valoare.

CIRCULÁR, –Ă (fr. *circulaire*) 1. Adj. În formă de cerc. 2. Adj., s. f. (Dispoziție, ordin de serviciu) care cuprinde obligațiile unor subordonați.

CIRCULÁȚIE s. f. (fr. *circulation*, lat. *circulatio, –onis*) 1. Deplasare, mișcare; schimb de bunuri. 2. *De mare circulație* = răspândit. *A fi în circulație* = a avea valoare. *A pune în circulație* = a introduce în uz. *A scoate* (pe cineva) *din circulație* = a extenua (pe cineva).

CIRCUMCÍZIE s. f. (lat. *circumcisio*) Tăiere rituală a prepuțului de jur împrejur.

CIRCUMFERÍNȚĂ s. f. (lat. *circumferentia*, fr. *circonférence*) 1. Cerc, lungime de cerc. 2. Linie rotundă, lungimea unui contur, perimetru.

CIRCUMSCRÍE vb. III (lat. *circumscribere*, cf. *scrie*) A delimita, a trasa, a încadra.

CIRCUMSPÉCT, –Ă adj. (lat. *circumspectus*, fr. *circonspect*) Precaut, prudent, rezervat.

CIRCUMSTÁNȚĂ s. f. (lat. *circumstantia*, fr. *circonstance*) 1. Împrejurare, condiție, conjunctură. 2. *De circumstanță* = formal.

CIREÁDĂ s. f. (sl. *črěda*) Turmă de cornute mari.

CISTÉRNĂ s. f. (lat., it. *cisterna*) Rezervor (montat pe un vehicul) pentru lichide.

CIȘMEÁ s. f. (tc. *çeşme*) 1. Instalație exterioară de apă (cu robinet) pentru uz gospodăresc. 2. *A curge ca dintr–o cișmea* = a curge mult.

CITÁ vb. I (fr. *citer*, lat. *citare*) 1. A menționa, a indica un nume sau un fapt. 2. A reproduce întocmai cele spuse sau scrise de cineva. 3. A chema pe cineva în fața unei instanțe judecătorești.

CITADÉLĂ s. f. (fr. *citadelle*, it. *cittadella*) 1. Mică fortăreață în incinta unei cetăți sau a unui oraș; oraș (întărit). 2. Castel, cetate, în afara zidurilor unui oraș.

CITÁT s. n. (germ. *Zitat*, cf. *cita*) Fragment dintr–un text, reprodus întocmai, cu indicarea exactă a izvorului.

CITÁȚIE s. f. (fr. *citation*, lat. *citatio, –onis*) Invitație oficială scrisă către o persoană pentru a se prezenta în fața unei instanțe judecătorești.

CITÍ vb. IV (sl. *čitati, čisti*) 1. A identifica prin intermediul vederii caracterele scrise sau tipărite (ale unui text, partituri etc.). 2. Fig. A descoperi, a sesiza gândul, sentimentele etc. cuiva. 3. A se instrui, a se cultiva. 4. *A citi în stele* (sau *în palmă*) = a prezice viitorul cuiva (după poziția stelelor sau după liniile din palmă).

CITO– (fr. *cyto–*) Element de compunere cu sensul „referitor la celulă": *citoplasmă, citostatic* etc.

CIUDÁT, –Ă adj. (bg. *čudat*) Care iese din comun; curios, bizar, straniu.

CIÚDĂ s. f. (sl. *čudo*) 1. Invidie, părere de rău dușmănoasă. 2. *În ciuda cuiva* (sau a ceva) = împotriva voinței cuiva (sau a ceva). *În ciuda faptului că...* = cu toate că, deși. *A face* (cuiva) *în ciudă* = a necăji pe cineva în mod deliberat.

CIÚMĂ s. f. (lat. *cyma*) 1. Boală infecțioasă și epidemică; pestă. 2. Fig. Mizerie, năpastă; persoană urâtă și rea.

CIUPÉRCĂ s. f. (bg. *čepurka*, scr. *pečurka*) 1. Plantă parazită sau saprofită care se răspândește prin spori. 2. Obiecte cu formă de ciupercă(1). 3. *Doar n–am mâncat ciuperci (nebune)!* = doar n–am înnebunit! *Pagubă–n ciuperci!* = puțin îmi pasă!

Scanned with OKEN Scanner

CIUR s. n. (lat. *cibrum*) **1.** Unealtă de cernut. **2.** *A vedea ca prin ciur* = a vedea neclar. *A trece prin ciur şi prin dârmon* = a examina atent; a cleveti; a avea multe experienţe (rele). *A căra apă cu ciurul* = a face o muncă zadarnică.

CIVÍL, –Ă adj. (fr. *civil*, lat. *civilis*) **1.** Care se referă la cetăţenii unui stat; privitor la raporturile juridice ale cetăţenilor între ei sau la raporturile economice ale acestora cu statul. **2.** Care nu este militar sau preot. **3.** *Drepturi civile* = drepturi individuale ale cetăţenilor în raport cu statul. *Stare civilă* = situaţia unei persoane, aşa cum rezultă din actele sale (de naştere, căsătorie etc.). *Parte civilă* = persoana care într–un proces formulează pretenţii materiale pentru daune suferite prin săvârşirea infracţiunii. *Război civil* = conflict armat între civili(2).

CIVILIZÁŢIE s. f. (fr. *civilisation*) Nivel (înalt) de dezvoltare materială, socială, culturală şi morală a unei societăţi.

CIZELÁ vb. I (fr. *ciseler*) **1.** A finisa, a fasona, a perfecţiona, a şlefui. **2.** A civiliza, a rafina.

CIZMÁR s. m. (*cizmă* + *–ar*) Pantofar.

CÍZMĂ s. f. (magh. *csizma*) **1.** Încălţăminte cu carâmbul înalt. **2.** *Prost ca o cizmă* = foarte prost.

CLACÁ vb. I (fr. *claquer*) **1.** A suferi o întindere sau o ruptură de ligament, de muşchi etc. **2.** A se epuiza.

CLÁCĂ s. f. (bg. *tlaka*) **1.** Muncă colectivă benevolă prestată de ţărani pentru a se ajuta între ei. **2.** Muncă gratuită pe care ţăranul o presta în folosul stăpânului moşiei. **3.** *Lucru de clacă* = lucru făcut prost. *Vorbă de clacă* = flecăreală.

CLAN s. n. (fr. *clan*) **1.** Comunitate gentilică legată prin înrudire şi limbă. **2.** Fig. Clică, tagmă, gaşcă.

CLÁNŢĂ s. f. (cf. interj. *clanţ!*) **1.** Mâner metalic montat la uşă sau la poartă; (fig.) gură. **2.** *A–i da cu clanţa* = a vorbi mult. *Rău* (sau *bun*) *de clanţă* = certăreţ. *A se lua la clanţă* = a se certa.

CLÁPĂ s. f. (germ. *Klappe*) **1.** Dispozitiv, instrument, obiect care serveşte la închiderea sau deschiderea unui orificiu sau la declanşarea unui anumit efect. **2.** *A trage clapa* (cuiva) = a înşela pe cineva.

CLAR, –Ă adj. (lat. *clarus*, fr. *clair*) Desluşit, vizibil, limpede; evident, lămurit.

CLASÁ vb. I (fr. *classer*) **1.** A selecta, a împărţi pe categorii, a ordona, a cataloga. **2.** A declara scos din uz (un proces, un act etc.).

CLÁSĂ s. f. (fr. *classe*, germ. *Klasse*) **1.** Grup de oameni, de obiecte, de fenomene etc. cu însuşiri comune. **2.** Categorie, grad, rang. **3.** Unitate de bază în procesul de învăţământ; sală unde se învaţă. **4.** *De (mare) clasă* sau *de clasa întâi* = de prima calitate, de mare valoare.

CLÁSIC, –Ă adj. (fr. *classique*, lat. *classicus*) **1.** Care reprezintă o autoritate într–o materie; de mare valoare, important. **2.** Tipic, curent, caracteristic. **3.** Care se referă la... sau aparţine clasicismului.

CLASICÍSM s. n. (fr. *classicisme*) **1.** Trăsătură a operelor artistice şi literare ale antichităţii greco–romane şi ale celor din secolele al XVII–lea şi al XVIII–lea din Europa de Vest, create după modelul lor. **2.** Caracterul a tot ce este conform regulilor şi măsurii.

CLASIFICÁ vb. I (fr. *classifier*) A împărţi, a repartiza pe categorii sau într–o anumită ordine după anumite criterii.

CLASÓR s. n. (fr. *classeur*) Obiect special (cutie, dulap, album etc.) pentru păstrarea diferitelor lucruri clasate (timbre, obiecte de colecţie etc.).

CLÁUZĂ s. f. (fr. *clause*) Dispoziţie specială făcând parte dintr–un act juridic (tratat, contract etc.); stipulare, prevedere.

CLAVÍCULĂ s. f. (lat. *clavicula*, fr. *clavicule*) Oase pereche care se articulează cu sternul şi cu omoplatul.

CLÉMĂ s. f. (germ. *Klemme*) Dispozitiv cu care se asamblează două sau mai multe piese sau elemente.

CLER s. n. (lat. *clerus*) Preoţimea care face parte dintr–o eparhie sau dintr–o ţară.

CLÉŞTE s. m. (sl. *klěšta*) **1.** Unealtă cu două braţe pentru apucat, întors sau tras o piesă. **2.** Apendice anterior în formă de cleşte la unele crustacee. **3.** *A–i scoate cuiva vorba cu cleştele* = a insista pe lângă cineva ca să vorbească. *L–a prins în cleşte* = l–a prins la strâmtoare.

Scanned with OKEN Scanner

CLÍCĂ s. f. (fr. *clique*) Clan, bandă, gaşcă.

CLIÉNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *client*, lat. *cliens, –ntis*) 1. Persoană care apelează (regulat) la serviciile unei unităţi comerciale, ale unui medic, avocat etc. 2. Plebeu în antichitatea romană.

CLIMÁT s. n. (fr. *climat*) 1. Climă. 2. Mediu, ambianţă (socială, politică, morală).

CLÍMĂ s. f. (lat. *clima, –atis*, germ. *Klima*) Totalitatea fenomenelor şi proceselor meteorologice de pe un teritoriu; climat.

CLÍNIC, –Ă (fr. *clinique*) 1. S. f. Spital (sau secţie de spital) utilizat pentru practică în învăţământul medical. 2. S. f. Disciplină medicală bazată pe observarea directă a bolnavilor. 3. Adj. Care aparţine, care se referă, care este specific unei clinici.

CLÍPĂ s. f. (de la *clipi*) 1. Durată foarte scurtă de timp; moment. 2. *Într–o clipă* = imediat. *În câteva clipe* = foarte repede. *În clipa aceea* = atunci. *Din clipă în clipă* sau *dintr–o clipă în alta* = dintr–un moment în altul; îndată.

CLIPÍ vb. IV (sl. *klepati*) 1. A apropia şi depărta pleoapele una de alta în mod reflex. 2. (Despre surse de lumină) A licări, a scânteia. 3. *Cât ai clipi (din ochi)* = foarte repede.

CLÍRING s. n. (fr., engl. *clearing*) Sistem de plată, prin compensarea reciprocă a datoriilor şi a creanţelor.

CLIŞÉU s. m. (fr. *cliché*) 1. Film fotografic pe care e imprimată imaginea negativă; film sau placă fotografică developată. 2. Expresie banalizată prin repetare, şablon.

CLOISONNÉ s. n. (pr. *cloazoné*; fr. *cloisonné*) Tehnică artistică de turnare a emailului; obiect realizat cu această tehnică.

CLÓPOT s. n. (sl. *klopotŭ*) 1. Obiect metalic în formă de pară având în interior o limbă mobilă care prin lovirea de pereţi produce sunete caracteristice; sunetul produs de acest obiect. 2. Piesă tehnică în formă de clopot(1) cu diverse întrebuinţări. 3. *A trage clopotele* = a curta o femeie; a divulga un secret.

CLOŞ s. n. (fr. *cloche*) Croială largă şi evazată la fuste.

CLÓŞCĂ s. f. (bg. *kločka*) 1. Pasăre clocitoare sau cu pui mici. 2. *Cloşcă artificială* = incubator. *Fură cloşca de pe ouă* sau *fură ouăle de sub cloşcă*, se zice despre un hoţ abil. *A sta (ca o) cloşcă* = a fi inactiv.

CLOVN s. m. (fr., engl. *clown*) Artist comic de circ; paiaţă, saltimbanc.

CLUB s. n. (fr., engl. *club*) Asociaţie culturală, politică, sportivă etc. care înlesneşte membrilor ei desfăşurarea unor activităţi specifice; sediul acestei asociaţii.

CNÓCAUT s. n. (fr., engl. *knock–out*) Scoaterea din luptă a boxerului care, în urma unei lovituri, nu se poate ridica de la podea în decurs de zece secunde.

CNÓCDAUN s. n. (fr., engl. *knock–down*) Situaţie a boxerului căzut la podea, dar care reia lupta în mai puţin de zece secunde.

CO– v. *con–*.

COABITÁ vb. I (fr. *cohabiter*, lat. *cohabitare*) A locui, a trăi împreună (în aceeaşi casă); a convieţui.

COÁCE vb. III (lat. *cocere*) 1. A supune un aliment la acţiunea căldurii (din cuptor). 2. (Despre plante, fructe, oameni etc.) A ajunge la maturitate. 3. Fig. A se încinge de căldură. 4. A face puroi. 5. *A–i coace* (cuiva) *turta* sau *a i–o coace* = a încerca de a face rău cuiva.

COÁDĂ s. f. (lat. *coda*) 1. Apendice terminal al corpului animalelor vertebrate; smoc de păr sau de pene care creşte pe acest apendice sau în prelungirea lui. 2. Cosiţă, păr împletit. 3. Parte a unei plante care leagă fructul, frunza sau floarea de tulpină sau de creangă. 4. Prelungire a unor obiecte sau unelte; sfârşit, extremitate (a unui lucru, fenomen etc.). 5. Şir, rând de oameni în aşteptare. 6. *A da din coadă* = a se linguşi. *A–şi vârî coada* = a se amesteca unde nu trebuie. *A călca* (pe cineva) *pe coadă* = a supăra pe cineva. *A pune coada pe spinare* = a pleca lăsând totul baltă. *Cu coada între picioare* = umilit. *A trage mâţa de coadă* = a o duce prost material. *A se ţine de coada cuiva* = a umbla mereu după cineva. *A–şi vedea de coada măturii* = a se ocupa numai de treburi minore. *La coadă* = ul-

timul. *A nu avea nici cap, nici coadă* = a nu fi în ordine. *A sta la coadă* = a aştepta într–un şir de oameni.

COAFÚRĂ s. f. (fr. *coiffure*) Modul de aranjare sau ondulare a părului de pe cap.

COAGULÁ vb. I (fr. *coaguler*, lat. *coagulare*) (Despre lichide) A se închega; a face să se închege.

COALÍŢIE s. f. (fr. *coalition*) Înţelegere, acord, alianţă.

COALIZÁ vb. I (fr. *coaliser*) A se uni, a se alia pentru o cauză comună.

COÁPSĂ s. f. (lat. *coxa*) Parte a piciorului la oameni, cuprinsă între şold şi genunchi; partea superioară a membrelor posterioare la animale, cuprinsă între crupă şi gambă.

COÁRDĂ s. f. (lat. *chorda;* cf. fr. *corde*) 1. Fir elastic care produce, prin vibrare, sunete (muzicale); strună. 2. Fir împletit, sfoară, frânghie cu diverse întrebuinţări. 3. Ramură a butucului viţei de vie. 4. *Coardă vocală* = formaţie ligamentară a laringelui care, prin vibraţii, produce vocea. *A atinge* (pe cineva) *la coarda sensibilă* = a măguli pe cineva. *A întinde coarda prea tare* sau *până se rupe* = a exagera în ceva.

COÁSE vb. III (lat. *cosere* = *consuere*) 1. A fixa, a împreuna două părţi ale unui obiect sau două obiecte cu ajutorul aţei (sau a unui fir oarecare) trecute prin ac; a împreuna marginile unei plăgi. 2. A broda. 3. *A coase petic de petic* = a fi zgârcit.

COÁSTĂ s. f. (lat. *costa*) 1. Fiecare dintre oasele perechi lungi care alcătuiesc toracele animalelor vertebrate. 2. Partea laterală a corpului (omenesc sau animal). 3. Pantă, povârniş. 4. Mal, ţărm (de mare). 5. *A i se lipi coastele de foame* sau *a avea coastele lipite* = a fi foarte flămând. *A avea pe cineva în coaste* = a fi stingherit permanent de cineva. *A pune* (cuiva) *sula în coastă* = a obliga (pe cineva) să facă un lucru nedorit. *Pe o coastă* = pe o parte.

COBELIGERÁNT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *cobelligérant*) (Ţară, armată etc.) care se află în război, alături de un aliat, contra unui inamic comun.

COCAÍNĂ s. f. (fr. *cocaïne*) Alcaloid extras din frunzele de coca, întrebuinţat ca anestezic şi stupefiant.

COCHÉT, –Ă adj. (fr. *coquet*) 1. Care caută să placă; căruia îi place eleganţa. 2. Drăgălaş, elegant, graţios, agreabil.

COCÓŞ (sl. *kokoši*) 1. S. m. Masculul găinii (sau al altor păsări). 2. S. n. Ciocănel percutor la armele de vânătoare. 3.. S. m. (Categorie de) boxer între 51 şi 54 kg şi luptător între 52 şi 57 kg.

COCÓTĂ s. f. (fr. *cocotte*) Femeie uşoară.

CÓCTEIL s. n. (engl., fr. *cocktail*) 1. Amestec de băuturi alcoolice (cu ingrediente). 2. Recepţie, reuniune la care oaspeţii sunt serviţi cu mâncare şi băutură, stând în picioare.

COD[1] s. m. (engl. *cod*) Peşte de mare cu trei aripioare dorsale.

COD[2] s. n. (fr. *code*) 1. Culegere de norme şi reguli juridice privitoare la o anumită ramură a dreptului. 2. Sistem de semne care serveşte la transmiterea unor informaţii. 3. *Cod poştal* = simbol numeric corespunzător unei localităţi sau unui cartier, care se indică pe trimiterile poştale.

CÓDICE s. n. (lat. *codex, –icis*) 1. Cea mai veche carte la romani, formată din table cerate. 2. Culegere de vechi texte manuscrise; codex.

CODICÍL s. n. (fr. *codicille*, lat. *codicillus*) Act care modifică unele prevederi dintr–un testament.

CODIFICÁ vb. I (fr. *codifier*) A transpune într–un limbaj convenţional, simbolic, o informaţie; a reuni într–un cod normele juridice.

CÓDRU s. m. (lat. **quodrum* = *quadrum*) 1. Pădure (deasă). 2. Bucată mare (de pâine, de mămăligă etc.). 3. *Ca în codru* = nestingherit.

COEFICIÉNT s. m. (fr. *coefficient*) 1. Valoare care afectează o variabilă matematică. 2. Număr corespunzător unei proprietăţi definite a unui corp.

COERÉNT, –Ă adj. (fr. *cohérent*, lat. *coherens, –ntis*) Omogen, armonios, închegat.

COEZIÚNE s. f. (fr. *cohésion*) 1. Forţă de atracţie moleculară. 2. Legătură internă puternică, unitate.

COFRÁJ s. n. (fr. *coffrage*) Tipar de

formă variată în care se toarnă un material de construcţie pentru a se întări şi a lua forma dorită.

COGNOSCÍBIL, –Ă adj. (lat. *cognoscibilis*) Care poate fi cunoscut.

COINCÍDE vb. III (fr. *coïncider*, it. *coincidere*) 1. A se produce simultan. 2. A se potrivi, a fi identic, a se suprapune perfect.

COLABORÁ vb. I (fr. *collaborer*) 1. A conlucra, a coopera. 2. A scrie, a publica într–un periodic.

COLÁC s. m. (sl. *kolačĭ*) 1. Pâine împletită, în formă de inel. 2. Obiect de formă inelară. 3. Rotocol de fum (de ţigară). 4. *Colac peste pupăză* = încă un necaz! *A umbla după colaci calzi* = a aştepta lucruri bune nemeritate. *A primi* (pe cineva) *cu colaci calzi* = a–i face cuiva o primire foarte bună.

COLÁJ s. n. (fr. *collage*) Compoziţie artistică realizată prin lipirea unor materiale eterogene pe o suprafaţă (pictată).

COLAŢIONÁ vb. I (fr. *colationner*) A confrunta copia unui text cu originalul pentru a–i verifica exactitatea.

COLECTÁ vb. I (fr. *collecter*) 1. A strânge, a aduna bani sau materiale cu un anumit scop. 2. A face puroi.

COLÉG, –Ă s. m. şi f. (fr. *collègue*) Persoană care îndeplineşte aceeaşi funcţie sau una analoagă şi care activează în acelaşi loc.

COLEGATÁR, –Ă s. m. şi f. (fr. *colégataire*) Persoană care moşteneşte, împreună cu alte persoane, o avere lăsată prin testament.

COLÉGIU s. n. (lat. *collegium*, fr. *collège*) 1. Denumire a unor organisme colective de conducere. 2. Asociaţie de persoane cu acelaşi rang, profesiune sau demnitate. 3. Instituţie şcolară de nivel mediu sau superior.

COLIÉR s. n. (fr. *collier*) 1. Şirag, salbă (de pietre scumpe, de mărgele etc.). 2. Element tehnic cu formă de cerc care leagă laolaltă unele piese.

COLÍND s. n. (de la *colinda*) Cântec specific şi tradiţional executat în grup cu prilejul Crăciunului şi al Anului Nou.

COLÍVĂ s. f. (sl. *kolivo*) Amestec de grâu fiert cu zahăr, nuci pisate etc. care se dă de pomană în amintirea morţilor.

COLIZIÚNE s. f. (fr. *collision*, lat. *collisio, –onis*) 1. Ciocnire, izbire, lovire violentă. 2. Luptă, dispută, conflict.

COLOÁNĂ s. f. (fr. *colonne*) 1. Stâlp cilindric de susţinere şi de înfrumuseţare a unei construcţii. 2. Şuvoi lichid sau pulverulent. 3. Listă de cifre; succesiune de rânduri ordonate vertical într–o publicaţie; rubrică. 4. Convoi de persoane sau vehicule dispus în adâncime. 5. Numele unor aparate din industria chimică. 6. *Coloană sonoră* = partea sonoră a filmului, pista sonoră. *A pune* (pe cineva) *pe două coloane* = a demonstra un plagiat.

COLÓCVIU s. n. (lat. *colloquium*) Convorbire, dialog pe o anumită temă; examinare a cunoştinţelor dobândite de studenţi prin discuţii, lucrări practice etc.

COLÓN s. m. (fr. *colon*, lat. *colonus*) 1. Muncitor agricol la romani. 2. Persoană strămutată din locul de baştină.

COLON[2] s. n. (fr. *côlon*, lat. *colon*) Porţiunea dintre cec şi rect a intestinului gros.

COLONTÍTLU s. n. (cf. fr. *colonne–titre*) Rând tipărit deasupra textului curent al unei pagini şi care cuprinde titlul lucrării, numele autorului etc.

COLORÁ vb. I (fr. *colorer*, lat. *colorare*) 1. A vopsi, a da culoare. 2. A nuanţa stilistic, a reliefa.

COLÓS s. m. (fr. *colosse*, lat. *colossus*) Statuie de mărime extraordinară; persoană, obiect, animal foarte mare.

COLPORTÁ vb. I (fr. *colporter*) A răspândi, a transmite ştiri false.

COLŢ (bg. *kolec*, rus. *kolac*) 1. S. n. Punct, porţiune unde se întâlnesc muchiile, extremităţile sau laturile unui obiect sau ale unei figuri; margine, extremitate; unghi. 2. S. n. Refugiu, ascunziş. 3. S. m. Dinte (canin); fragment de dinte. 4. S. m. Părţi ale unor obiecte sau ale unor plante cu formă de colţ(3). 5. S. m. Tăietură triunghiulară pe marginea unei ţesături; dantelă. 6. S. m. Şuviţă ondulată de păr (trasă pe frunte sau pe tâmple). 7. *A da din colţ în colţ* = a recurge la subterfugii pentru a ieşi din încurcătură. *Din toate colţurile* = de pretutindeni. *A–şi arăta colţii* = a fi agresiv. *A se lua în colţi* = a se certa. *A avea colţi* = a fi obraznic.

Scanned with OKEN Scanner

A pune la colţ = a pedepsi un copil aşezându-l la colţul camerei.

COLÚMNĂ s. f. (lat. *columna*) Monument în formă de coloană cu basoreliefuri.

COMANDÁ vb. I (fr. *commander*) **1.** A porunci, a ordona, a da ordine. **2.** A da în lucru ceva. **3.** A solicita un obiect sau mâncare, băutură etc. într-o unitate comercială.

COMÁNDĂ s. f. (fr. *commande*) **1.** Ordin, poruncă, dispoziţie. **2.** Funcţie de conducere, de dirijare a unei acţiuni sau activităţi; punere în funcţiune a unui sistem tehnic. **3.** Aparat prin care se realizează dirijarea unui sistem tehnic. **4.** Solicitare, cerere de satisfacere a unor servicii.

COMÁNDO s. n. (fr. *commando*) Unitate (militară) mică antrenată pentru acţiuni foarte periculoase.

COMASÁ vb. I (germ. *kommassieren*, lat. *comassare*) A reuni, a strânge laolaltă terenuri, unităţi economice etc.; a concentra.

CÓMĂ s. f. (fr. *coma*) Pierdere totală a cunoştinţei; agonie.

COMBÁTE vb. III (fr. *combattre*, cf. *bate*) **1.** A respinge, a se împotrivi unei idei, teorii etc. **2.** A acţiona contra unei boli, a unui flagel social etc.

COMBINÁ vb. I (fr. *combiner*, lat. *combinare*) **1.** A potrivi, a îmbina lucruri diferite într-un tot. **2.** A se contopi printr-o reacţie chimică.

COMBUSTÍBIL, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *combustible*) (Material) care, prin ardere, dezvoltă căldură.

COMEDÍE[1] s. f. (fr. *comédie*, lat. *comoedia*) Lucrare dramatică ilară; prefăcătorie, ipocrizie.

COMÉDIE[2] s. f. (tc. *komedya*) **1.** Poznă, bazaconie; lucru neaşteptat. **2.** Spectacol popular (de circ, de panoramă etc.).

COMEMORÁ vb. I (fr. *commémorer*, lat. *commemorare*) A celebra, a evoca o personalitate, un eveniment etc.

COMENSURÁBIL, -Ă adj. (fr. *commensurable*, lat. *commensurabilis*) (Despre mărimi) Care pot fi măsurate cu aceeaşi unitate de măsură.

COMENTÁ vb. I (fr. *commenter*, lat. *commentari*) **1.** A-şi spune părerea despre ceva, a interpreta, a lămuri. **2.** A analiza, a explica un text scris (o lege, o lucrare etc.).

COMERCIALIZÁ vb. I (fr. *commercialiser*) A face dintr-un bun obiect de comerţ.

COMÉRŢ s. n. (fr. *commerce*, lat. *commercium*) **1.** Schimb de produse prin cumpărare şi vânzare; negoţ, negustorie. **2.** *Cameră de comerţ* = asociaţie legală care promovează schimburile comerciale.

COMESTÍBIL, -Ă adj. (fr. *comestible*, lat. *comestibilis*) Care poate fi mâncat (servind ca hrană).

CÓMIC, -Ă (fr. *comique*, lat. *comicus*) **1.** Adj. Al comediei[1], referitor la comedie **2.** S. n. Ceea ce provoacă râsul.

CÓMICS s. n. (engl. *comics*) Povestiri prezentate sub formă de seriale desenate, însoţite de texte scurte.

CÓMIS s. m. (ngr. *kómis*) Mare dregător în Ţările Române din evul mediu, care se îngrijea de caii şi grajdurile curţii domneşti.

COMÍSIE s. f. (fr. *commission*) Grup de persoane care are o anumită atribuţie sau însărcinare.

COMISIÓN s. n. (fr. *commission*) Însărcinare dată unei persoane de a îndeplini un serviciu; sumă de bani dată pentru acest serviciu.

COMISIONÁR s. m. (fr. *commissionnaire*) **1.** Persoană care se ocupă de activităţi comerciale în numele alteia. **2.** Persoană prin care se transmit scrisori, pachete, flori etc.

COMIS-VOIAJÓR s. m. (fr. *commis voyageur*) Persoană care mijloceşte vânzarea unor mărfuri, deplasându-se dintr-un loc în altul în căutare de beneficiari.

COMÍTE vb. III (lat. *committere*) A săvârşi (un fapt reprobabil).

COMITÉT s. n. (fr. *comité*) Reuniune de persoane având anumite atribuţii (de conducere, de îndrumare, de ajutor etc.).

COMÓD, -Ă adj. (fr. *commode*, lat. *commodus*) **1.** Plăcut, confortabil, lesnicios. **2.** Care duce o viaţă liniştită; leneş, indolent.

COMPÁCT, -Ă adj. (fr. *compact*, lat. *compactus*) Îndesat, dens; numeros, alcătuit din rânduri strânse.

Scanned with OKEN Scanner

COMPANÍE[1] s. f. (fr. *compagnie*) 1. Tovărăşie, însoţire; societate, anturaj. 2. Mare întreprindere sau societate (de transport, industrială, bancară etc.).

COMPÁNIE[2] s. f. (fr. *compagnie*, it. *compagnia*) 1. Subunitate militară superioară plutonului. 2. *Companie de onoare* = gardă de onoare.

COMPARÁ vb. I (fr. *comparer*, lat. *comparare*) A examina două sau mai multe fapte, obiecte etc. în vederea stabilirii asemănărilor şi deosebirilor; a confrunta.

COMPARTIMÉNT s. n. (fr. *compartiment*) 1. Despărţitură, diviziune într–un spaţiu (încăpere, vagon, dulap etc.); porţiune dintr–o suprafaţă plană. 2. Sferă, sector, domeniu de activitate.

COMPATÍBIL, –Ă adj. (fr. *compatible*) 1. Care corespunde, se împacă, se potriveşte, coexistă cu altceva. 2. (Mat.) Care admite soluţii comune.

COMPĂREÁ vb. II (fr. *comparaître*, cf. *părea*) A apărea sau a fi adus în faţa unei instanţe judecătoreşti (ca martor sau ca inculpat).

COMPĂTIMÍ vb. IV (*con–* + *pătimi*) A manifesta milă, părere de rău, faţă de o suferinţă; a deplânge.

COMPÉNDIU s. n. (lat., fr. *compendium*) Expunere sintetică a unei lucrări, discipline, concepţii; conspect.

COMPENSÁ vb. I (fr. *compenser*, lat. *compensare*) A completa ceva consumat, a înlocui, a echilibra; a îndrepta un rău, a despăgubi.

COMPETÉNT, –Ă adj. (fr. *compétent*) Informat, capabil, priceput; îndreptăţit.

COMPETÍŢIE s. f. (fr. *compétition*) Întrecere, concurs.

COMPILÁ vb. I (fr. *compiler*, lat. *compilare*) A alcătui o lucrare nouă, fără nici o contribuţie originală, prin redarea ideilor luate de la alţii.

COMPLEMÉNT s. n. (fr. *complément*, lat. *complementum*) 1. Complinire, adăugire. 2. (Gram.) Parte secundară de propoziţie care determină un verb, adjectiv sau adverb.

COMPLÉT, –Ă (fr. *complet*, lat. *completus*) 1. Adj. Întreg, desăvârşit, deplin, împlinit. 2. S. n. Costum, îmbrăcăminte formată din mai multe piese. 3. Adv. În întregime, cu desăvârşire. 4. *Complet de judecată* = instanţă judecătorească.

COMPLÉX, –Ă (fr. *complexe*, lat. *complexus*) 1. Adj. Format din mai multe elemente, compus. 2. S. n. Unitate, ansamblu format din mai multe părţi; combinare, asociere de fenomene (stări, lucruri, clădiri etc.). 3. S. n. Ansamblu de trăsături psihice formate în copilărie care determină comportamentul individual.

COMPLICÁ vb. I (fr. *compliquer*) A (se) încurca; a (se) agrava.

COMPLÍCE s. m. (fr. *complice*) Persoană care participă în mod secundar la o infracţiune, la un fapt reprobabil, ajutând sau înlesnind comiterea lui.

COMPLIMÉNT s. n. (fr. *compliment*) 1. Laudă, măgulire, amabilitate, flatare. 2. (Pl.) Salutări transmise prin cineva. 3. Plecăciune.

COMPLINÍ vb. IV (*con–* + [îm] *plini*) A completa, a împlini, a întregi.

COMPLÓT s. n. (fr. *complot*) Înţelegere secretă a unui grup pentru a acţiona împotriva statului, a unor persoane etc.

COMPORTAMÉNT s. n. (fr. *comportement*) 1. Conduită, purtare, atitudine. 2. Totalitatea manifestărilor prin care se exteriorizează viaţa psihică (la animale şi la oameni).

COMPOZÍŢIE s. f. (fr. *composition*, lat. *compositio*) 1. Structură, alcătuire. 2. Compunere artistică (literară, muzicală, plastică etc.); interpretare actoricească. 3. Exerciţiu literar; compunere şcolară.

COMPRÉSĂ s. f. (fr. *compresse*) Ţesătură (de tifon, de pânză) îmbibată cu un lichid (medicamentos) şi folosită la pansarea rănilor.

COMPRESIÚNE s. f. (fr. *compression*, lat. *compressio, –onis*) Micşorare a volumului unui corp, comprimare; apăsare.

COMPRIMÁ vb. I (fr. *comprimer*) 1. A micşora volumul; a concentra, a condensa, a presa. 2. A reprima, a înăbuşi (o manifestare, un sentiment).

COMPROMÍS s. n. (fr. *compromis*) Acord bazat pe concesii reciproce; cedare; înţelegere arbitrată de cineva.

COMPROMÍTE vb. III (fr. *compromettre*, lat. *compromittere*) 1. A (se) discredita. 2. A primejdui, a strica.

COMPÚNE vb. III (lat. *componere;*

Scanned with OKEN Scanner

cf. *pune*) **1.** A alcătui un întreg; (despre un întreg) a fi alcătuit din... **2.** A crea, a scrie (o operă literară, muzicală etc.).

COMPÚTER s. n. (engl. *computer*) Calculator electronic; ordinator.

COMÚN, –Ă adj. (fr. *commun*, lat. *communis*) **1.** Colectiv, obştesc, public. **2.** Obişnuit, normal, firesc. **3.** Banal; de proastă calitate. **4.** *A face cauză comună cu cineva* = a fi alături de cineva într–o problemă, discuţie etc. *A nu avea nimic comun cu cineva* (sau *ceva*) = a nu avea nici o legătură cu... *A duce viaţă comună cu cineva* = a convieţui. *În comun* = împreună. *Loc comun* = idee cunoscută. *A ieşi din comun* = a fi neobişnuit.

COMUNICÁ vb. I (fr. *communiquer*) **1.** A înştiinţa, a informa, a face cunoscut; a contacta. **2.** A avea legătură cu..., a fi unit printr–o trecere.

COMUNIÚNE s. f. (fr. *communion*, lat. *communio, –onis*) **1.** Legătură puternică, strânsă. **2.** Împărtăşanie, euharistie.

COMUTÁ vb. I (lat. *commutare*) **1.** A schimba, a modifica un circuit electric. **2.** A schimba o pedeapsă penală.

CON–/CO– (fr. *co[n]–*) Prefix cu sensul „împreună cu“: *conşcolar, conaţional, convieţui* etc.

CONCÉDIU s. m. (cf. fr. *congé*) Perioadă de timp determinată în care un salariat este scutit de muncă legal.

CONCENTRÁ vb. I (fr. *concentrer*) **1.** A (se) strânge, a (se) acumula în cantitate mare. **2.** A chema rezerviştii sub arme. **3.** A fi absorbit, preocupat de ceva. **4.** A mări conţinutul procentual al unui component (într–o soluţie, într–un minereu etc.).

CONCÉPE vb. III (lat. *concipere*) **1.** A elabora, a crea, a imagina ceva nou. **2.** A înţelege, a pricepe. **3.** A formula (în scris) ceva. **4.** A procrea, a zămisli. **5.** *De neconceput* = imposibil.

CONCÉRT s. n. (fr. *concert*, it. *concerto*) Executare în public a unor lucrări muzicale; piesă muzicală scrisă pentru mai multe instrumente.

CONCÉSIE s. f. (fr. *concession*, lat. *concessio*) Îngăduinţă, cedare, renunţare la ceva; compromis.

CONCESIÚNE s. f. (fr. *concession*, lat. *concessio, –onis*) Convenţie de dobândire a dreptului de exploatare a anumitor servicii publice sau bunuri ale statului, în schimbul unor beneficii cedate acestuia; bunurile exploatate în acest mod.

CONCHÍDE vb. III (lat. *concludere*; cf. *închide*) A trage o concluzie, a încheia rezumând.

CONCILIÁ vb. I (fr. *concilier*, lat. *conciliare*) A împăca, a înlătura divergenţele, a aplana.

CONCÍLIU s. n. (lat. *concilium*) Sobor, sinod catolic.

CONCÍS, –Ă adj. (fr. *concis*, lat. *concisus*) Lapidar, concentrat, succint, rezumativ.

CONCLÚZIE s. f. (fr. *conclusion*, lat. *conclusio, –onis*) **1.** Încheiere a unei judecăţi sau a unei serii de judecăţi. **2.** Rezultat final, încheiere a unei expuneri. **3.** *A trage concluziile* = a rezuma, a arăta consecinţele. *A pune concluzii* = a formula pe scurt apărarea (sau acuzarea) într–un proces. *În concluzie* = în consecinţă, prin urmare.

CONCORDÁNŢĂ s. f. (fr. *concordance*) **1.** Acord, potrivire. **2.** *Concordanţa timpurilor* = corespondenţa timpurilor.

CONCRÉT, –Ă adj. (fr. *concret*) Real, palpabil, perceptibil; precis.

CONCUBÍN, –Ă s. m. şi f. (fr. *concubin*, lat. *concubinus*) Persoană care trăieşte cu alta, fără a fi căsătoriţi legal.

CONCURÉNT, –Ă (fr. *concurrent*) **1.** Adj., s. m. (Care este) rival (în afaceri). **2.** Adj. Care tinde spre acelaşi rezultat. **3.** S. m. şi f. Participant la un concurs.

CONCÚRS s. n. (fr. *concours*, lat. *concursus*) **1.** Întrecere, competiţie (sportivă, şcolară etc.); examen. **2.** Ajutor, sprijin, colaborare. **3.** *Concurs de împrejurări* = conjunctură. *A da* (cuiva) *concursul* = a ajuta pe cineva. *A–şi da concursul* = a contribui, a colabora.

CONDAMNÁ vb. I (fr. *condamner*) **1.** A osândi, a pronunţa o condamnare. **2.** A învinui, a blama, a ponegri. **3.** A fi fără speranţă de vindecare.

CONDÉI s. n. (ngr. *kondíli*) **1.** Unealtă de scris la care se ataşează peniţa; toc. **2.** Mod de a scrie, talent scriitoricesc. **3.** *Mânuitor de condei* = scriitor. *Ca din condei* = frumos, ordonat. *A trage condeiul* = a încărca la socoteli. *Dintr–un condei*

sau *dintr–o trăsătură de condei* = dintr–o dată. *A avea condei* = a scrie bine. *A o aduce bine din condei* = a se descurca bine prin vorbire sau scris.

CONDENSÁ vb. I (fr. *condenser*, lat. *condensare*) 1. (Despre vapori) A se transforma în lichid. 2. A (se) face mai dens; (fig.) a comprima, a scurta.

CONDESCENDÉNT, –Ă adj. (fr. *condescendant*) Respectuos, amabil.

CÓNDICĂ s. f. (cf. ngr. *kódik*) 1. Registru, catastif. 2. Cod (de legi). 3. *A trece condică* = a ţine minte.

CONDIMÉNT s. n. (fr. *condiment*, lat. *condimentum*) Ingredient, mirodenie.

CONDÍŢIE s. f. (fr. *condition*) 1. Factor determinant sau stimulator în apariţia unui fenomen; circumstanţă, conjunctură, împrejurare. 2. Clauză a unei înţelegeri, prevedere. 3. Situaţie, stare (socială). 4. *Fără condiţii* = fără pretenţii. *Cu condiţia (ca să)...* = în cazul (în care).

CONDOLEÁNŢE s. f. pl. (fr. *condoléances*) Cuvinte de regret, de compasiune pentru o persoană căreia i–a murit cineva apropiat.

CONDÚCE vb. III (lat. *conducere*) 1. A îndruma, a dirija, a organiza; a comanda. 2. A (se) călăuzi, a (se) ghida. 3. A însoţi, a petrece, a întovărăşi. 4. A şofa.

CONDÚCTĂ s. f. (lat. *conductus*) 1. Ţeavă, tub (electric sau pentru transportul lichidelor sau al materialelor pulverulente).

CONDUÍTĂ s. f. (fr. *conduite*) Comportare, manieră, purtare; comportament.

CONECTÁ vb. I (fr. *connecter*, lat. *connectere*) A lega, a uni două (sau mai multe) conducte electrice.

CONEXIÚNE s. f. (fr. *connexion*, lat. *connexio, –onis*) Legătură, relaţie, raport, conectare.

CONFÉCŢIE s. f. (fr. *confection*, lat. *confectio, –onis*) Îmbrăcăminte fabricată în serie.

CONFEDERÁŢIE s. f. (fr. *confédération*, lat. *confoederatio, –onis*) 1. Uniune de state independente sau de unităţi teritoriale autonome având anumite organe centrale în comun. 2. Asociaţie de organizaţii obşteşti.

CÓNFER vb. (abr. *cf.;* lat., fr. *confer*) Vezi, compară.

CONFERÍ vb. IV (fr. *conférer*, it. *conferire*) A acorda, a atribui, a decerna un titlu, o decoraţie etc.

CONFESÁ vb. I (fr. *confesser*) A se spovedi, a se destăinui.

CONFESIONÁL[1] s. n. (fr. *confessional*, it. *confessionale*) Mobilă specială în biserică, unde preotul spovedeşte pe creştinii catolici.

CONFESIONÁL[2], –Ă adj. (fr. *confessionnel*) Care este legat de o religie, de o confesiune.

CONFESIÚNE s. f. (fr. *confession*, lat. *confessio, –onis*) 1. Destăinuire, mărturisire (intimă); spovedanie. 2. Religie, credinţă, cult.

CONFIDÉNŢĂ s. f. (fr. *confidence*, lat. *confidentia*) Destăinuire, confesiune, mărturisire (intimă).

CONFIGURÁŢIE s. f. (fr. *configuration*, lat. *configuratio*) 1. Înfăţişare, aspect. 2. Totalitatea relaţiilor dintre părţile unui sistem sau dintre sistemele din aceeaşi categorie.

CONFIRMÁ vb. I (fr. *confirmer*, lat. *confirmare*) 1. A atesta ceva, a recunoaşte, a întări autenticitatea. 2. A aproba o hotărâre luată de o instanţă inferioară. 3. A definitiva pe cineva într–o funcţie, într–o situaţie. 4. A oficia ritualul confirmaţiei catolice.

CONFISCÁ vb. I (fr. *confisquer*, lat. *confiscare*) A lua un bun fără despăgubire, pe baza unei hotărâri oficiale.

CONFLÍCT s. n. (lat. *conflictus*, fr. *conflit*) 1. Neînţelegere, dezacord, dispută, ceartă; război. 2. Contradicţie esenţială determinantă pentru desfăşurarea acţiunii dintr–o operă literară.

CONFLUÉNŢĂ s. f. (fr. *confluence*) Locul de întâlnire a unor cursuri de apă.

CONFÓRM, –Ă (fr. *conforme*) 1. Adj. Identic (cu originalul); corespunzător, potrivit. 2. Adv. În conformitate cu..., la fel cu...

CONFORMÁŢIE s. f. (fr. *conformation*, lat. *conformatio*) Structură, aspect; constituţie.

CONFÓRT s. n. (fr. *confort*) Totalitatea condiţiilor materiale care asigură o existenţă plăcută şi civilizată.

CONFRUNTÁ vb. I (fr. *confronter*) A pune faţă în faţă mai multe persoane

Scanned with OKEN Scanner

sau obiecte pentru a le verifica sau compara.

CONFUNDÁ vb. I (fr. *confondre*, lat. *confundere*) **1.** A lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul; a încurca. **2.** A se contopi, a forma un întreg.

CONFÚZIE s. f. (fr. *confusion*, lat. *confusio, –onis*) Încurcătură, lipsă de orientare.

CONGELÁ vb. I (fr. *congeler*, lat. *congelare*) A îngheţa; a conserva prin îngheţ.

CONGENITÁL, –Ă adj. (fr. *congénital*) Din naştere, înnăscut, ereditar.

CONGÉSTIE s. f. (fr. *congestion*, lat. *congestio*) Aflux anormal de sânge într–un anumit organ; înroşire; boală provocată de acest aflux.

CONGLOMERÁT s. n. (fr. *conglomérat*) Rocă sedimentară formată din fragmente de roci mai vechi; (fig.) amestec de elemente eterogene.

CONGREGÁŢIE s. f. (fr. *congrégation*, lat. *congregatio*) **1.** Ordin monahal catolic. **2.** Organizaţie catolică de propagandă religioasă. **3.** Departament al Vaticanului condus de un cardinal. **4.** Şedinţă, adunare religioasă.

CONGRÉS s. n. (fr. *congrès*, lat. *congressus*) **1.** Reuniune (inter)naţională unde se dezbat sau se rezolvă probleme importante. **2.** Parlament (în unele ţări).

CONGRUÉNŢĂ s. f. (fr. *congruence*, lat. *congruentia*) Concordanţă, coincidenţă, acord, echivalenţă.

CONJECTÚRĂ s. f. (fr. *conjecture*, lat. *conjectura*) Prezumţie, supoziţie.

CONJUGÁ vb. I (fr. *conjuguer*, lat. *conjugare*) **1.** (Despre verbe) A fi flexibil, a–şi modifica forma în funcţie de categoriile gramaticale. **2.** A se îmbina, a se uni.

CONJUNCTÚRĂ s. f. (fr. *conjoncture*) Totalitatea împrejurărilor, condiţiilor, circumstanţelor, care determină evoluţia unei situaţii sau a unui fenomen; concurs de împrejurări.

CONJURÁ vb. I (fr. *conjurer*, lat. *conjurare*) **1.** A ruga stăruitor, a implora. **2.** A complota, a conspira.

CONLUCRÁ vb. I (*con–* + *lucra*) A colabora, a lucra împreună cu alţii.

CONSACRÁ vb. I (fr. *consacrer*, lat. *consecrare*) **1.** A (se) dedica, a (se) dărui. **2.** A consfinţi, a stabili.

CONSECÍNŢĂ s. f. (fr. *conséquence*, lat. *consequentia*) **1.** Rezultat, urmare. **2.** *În consecinţă* = prin urmare, deci; conform situaţiei.

CONSECVÉNŢĂ s. f. (fr. *conséquence*, lat. *consequentia*) **1.** Stăruinţă în idei, în acţiuni etc. **2.** *Cu consecvenţă* = stăruitor, neabătut.

CONSEMNÁ vb. I (*con– + semna*) **1.** A înregistra, a nota, a însemna. **2.** A depune bani spre păstrare. **3.** A interzice ieşirea militarilor (din cazarmă, de pe navă etc.) pentru un anumit timp.

CONSÉNS s. n. (lat. *consensus*) Înţelegere, acord, comunitate de păreri.

CONSERVÁ vb. I (fr. *conserver*, lat. *conservare*) **1.** A menţine un aliment nealterat. **2.** A păstra, a păzi. **3.** A se menaja.

CONSFĂTUÍ vb. IV (*con– + sfătui*) A se sfătui, a se consulta.

CONSIDERÁ vb. I (fr. *considérer*, lat. *considerare*) **1.** A (se) privi, a (se) socoti (drept...) **2.** A stima, a onora. **3.** A analiza, a studia, a examina.

CONSIGNÁŢIE s. f. (fr. *consignation*) Depunere a unor lucruri pentru a fi păstrate sau vândute la un magazin specializat; magazinul respectiv.

CONSÍLIU s. n. (lat. *consilium*, fr. *conseil*) Organ colectiv (inter)naţional de conducere sau de decizie.

CONSIMŢÍ vb. IV (*con– + simţi*) A aproba, a încuviinţa, a accepta.

CONSISTÉNT, –Ă adj. (fr. *consistant*) Tare, vârtos, închegat; săţios, cu valoare nutritivă mare.

CONSOÁNĂ s. f. (fr. *consonne*, lat. *consona*) Sunet al vorbirii format din zgomote produse de canalul fonator; literă care reprezintă acest sunet.

CONSOLÁ vb. I (fr. *consoler*, lat. *consolare*) A(–şi) alina, a(–şi) uşura durerea, necazul, supărarea; a (se) mângâia.

CONSOLIDÁ vb. I (fr. *consolider*, lat. *consolidare*) A deveni sau a face mai rezistent, mai durabil; a (se) întări.

CONSÓRŢIU s. n. (lat., fr. *consortium*, germ. *Konsortium*) Asociaţie de întreprinderi mari, de bănci etc.

CONSPÉCT s. n. (lat. *conspectus*, germ. *Konspekt*) Notare rezumativă a da-

Scanned with OKEN Scanner

telor esenţiale ale unei probleme, ale unui document, ale unei lucrări.

CONSPIRÁ vb. I (fr. *conspirer*, lat. *conspirare*) A complota, a unelti.

CONSTÁNT, –Ă (fr. *constant*, lat. *constans, –ntis*) **1.** Adj. Neschimbat, invariabil, statornic. **2.** S. f. Mărime invariabilă.

CONSTATÁ vb. I (fr. *constater*) A stabili starea unui fapt, a unei realităţi; a remarca, a sesiza.

CONSTERNÁ vb. I (fr. *consterner*, lat. *consternare*) A produce uimire amestecată cu indignare şi mâhnire.

CONSTITUÍ vb. IV (fr. *constituer*, lat. *constituere*) **1.** A (se) forma; a (se) înfiinţa, a (se) organiza. **2.** A avea valoare de...; a reprezenta. **3.** *A se constitui parte civilă* = a formula pretenţii de despăgubire faţă de acuzat într–un proces penal.

CONSTITÚŢIE s. f. (fr. *constitution*, lat. *constitutio, –onis*) **1.** Alcătuire, conformaţie, structură fizică a unui organism. **2.** Lege fundamentală a unui stat.

CONSTRÂNGE vb. III (*con–* + *strânge*) A sili, a forţa, a obliga; a soma.

CONSTRUÍ vb. IV (fr. *construire*, lat. *construere*) **1.** A asambla părţile unui întreg; a clădi, a realiza ceva; (fig.) a compune. **2.** A aranja, a dispune cuvintele unei fraze după anumite reguli. **3.** A trasa o figură geometrică.

CÓNSUL s. m. (lat., fr. *consul*) **1.** Titlul magistraţilor romani care deţineau puterea supremă. **2.** Agent diplomatic în străinătate.

CONSULTÁ vb. I (fr. *consulter*, lat. *consultare*) **1.** A cere sfatul cuiva, a cere cuiva părerea; a se sfătui. **2.** A examina, a cerceta, a se documenta.

CONSUMÁ[1] vb. I (fr. *consommer*) A întrebuinţa (ca hrană sau băutură).

CONSUMÁ[2] vb. I (fr. *consumer*, lat. *consumere*) **1.** A mistui, a distruge un lucru. **2.** A (se) istovi, a (se) epuiza, a (se) uza.

CONŞTIÉNT, –Ă adj. (fr. *conscient;* cf. *şti*) Lucid, treaz, realist.

CONŞTIÍNŢĂ s. f. (fr. *conscience*, lat. *conscientia;* cf. *şti*) **1.** Sentiment al omului asupra propriei sale existenţe; înţelegere, gândire, spirit. **2.** Sentiment al responsabilităţii morale faţă de propria sa conduită. **3.** *Proces de conştiinţă* = luptă sufletească. *Mustrare de conştiinţă* = regret, remuşcare. *A fi cu conştiinţa împăcată* sau *a nu avea nimic pe conştiinţă* = a fi liniştit, nevinovat. *A fi fără conştiinţă* = a fi lipsit de scrupule. *Cu mâna pe conştiinţă* = cu toată sinceritatea.

CONT s. n. (fr. *compte*, it. *conto;* cf. germ. *Konto*) **1.** Starea datoriilor (debitul) şi a încasărilor (creditul) pe o perioadă de timp într–o întreprindere. **2.** *A trece în cont* = a trece la datorii o notă de plată. *A cere cont* = a cere socoteală, a trage la răspundere. *A da cont* = a se justifica. *A ţine cont* = a avea în vedere. *Pe cont propriu* = pe răspundere proprie. *În contul cuiva* (sau *a ceva*) = pe seama cuiva (sau a ceva).

CONTABILITÁTE s. f. (fr. *comptabilité*) **1.** Evidenţa mişcării fondurilor şi a materialelor dintr–o întreprindere; secţie, birou unde se ţine această evidenţă. **2.** Ştiinţă care se ocupă de operaţiile de evidenţă contabilă.

CONTÁCT s. n. (fr. *contact*, lat. *contactus*) **1.** Atingere, legătură; apropiere, relaţie; piesă de legătură. **2.** *În contact cu* = în strânsă legătură cu... *A lua contact* (cu cineva) = a intra în legătură (cu cineva).

CONTAGIÓS, –OÁSĂ (fr. *contagieux*, lat. *contagiosus*) **1.** Adj. Molipsitor. **2.** S. m. şi f., adj. (Persoană) care suferă de o boală molipsitoare.

CONTÁINER s. n. (engl. *container*) Recipient metalic folosit la transportul mărfurilor, substanţelor, armamentului etc.

CONTAMINÁ vb. I (fr. *contaminer*, lat. *contaminare*) **1.** A (se) molipsi, a (se) infecta. **2.** A (se) influenţa (reciproc).

CÓNTE s. m. (fr. *comte*) Mare senior feudal, conducător al unei provincii; titlu de nobleţe superior celui de viconte.

CONTEMPLÁ vb. I (fr. *contempler*, lat. *contemplare*) A privi atent, cu admiraţie.

CONTEMPORÁN, –Ă adj. (fr. *contemporain*, lat. *contemporaneus*) **1.** Prezent, actual. **2.** Care trăieşte sau a trăit în acelaşi timp cu..., pe vremea...

CONTESTÁŢIE s. f. (fr. *contestation*, lat. *contestatio*) Plângere, întâmpinare, obiecţie scrisă contra unei măsuri, a unei hotărâri.

Scanned with OKEN Scanner

CONTÉXT s. n. (fr. *contexte*) **1.** Fragment dintr–o scriere sau dintr–un enunţ. **2.** Conjunctură, circumstanţă, stare de fapt la un moment dat.

CONTINUÁ vb. I (fr. *continuer*, lat. *continuare*) A avea o urmare, a (se) prelungi, a dura, a nu înceta.

CONTONDÉNT adj. (fr. *contondant*) (Despre obiecte) Ale cărui lovituri provoacă contuzii fără a tăia; tare.

CONTOPÍ vb. IV (*con–* + *topi*) A (se) amesteca, a (se) uni într–un tot.

CONTORSIONÁT, –Ă adj. (fr. *contorsionné*) **1.** Sucit, răsucit, deformat. **2.** Lipsit de armonie, nereuşit stilistic.

CONTRA– (fr. *contre–*, lat., it. *contra*) Prefix cu sensul „ împotriva", „opus" în cuvinte de tipul: *contraacuzaţie, contraatac, contracandidat* etc.

CONTRABÁNDĂ s. f. (fr. *contrebande*) **1.** Import clandestin de mărfuri; mărfuri importante clandestin. **2.** *De contrabandă* = trecut nelegal peste graniţă; fals. *Prin contrabandă* = pe ascuns.

CONTRACARÁ vb. I (fr. *contracarrer*) A zădărnici, a împiedica acţiunile cuiva; a neutraliza.

CONTRÁCT s. n. (fr. *contrat*, lat. *contractus*) Acord juridic între două părţi; învoială, convenţie, pact.

CONTRACTÁ vb. I (fr. *contracter*, lat. *contractare*) **1.** A încheia un contract. **2.** A se molipsi, a lua o boală. **3.** A se strânge, a se zgârci, a se micşora.

CONTRADICTÓRIU, –IE adj. (fr. *contradictoire*) **1.** Care se contrazic, se opun, se exclud reciproc. **2.** *În contradictoriu* = opus, contrar.

CONTRAMANDÁ vb. I (fr. *contremander*) A revoca, a anula ceva; a renunţa la un proiect stabilit anterior.

CONTRÁR, –Ă (fr. *contraire*, lat. *contrarius*) **1.** Adj. Opus, potrivnic; divergent. **2.** Adv. Împotrivă, în contra, neconform cu...

CONTRARIÁ vb. I (fr. *contrarier*) A nemulţumi, a şoca, a nelinişti prin ceva.

CONTRÁST s. n. (fr. *contraste*) Opoziţie puternică, deosebire între două entităţi, opoziţie de culoare.

CONTRAVÉNŢIE s. f. (fr. *contravention*) Încălcare uşoară a legilor sancţionată pe cale administrativă, nu penală; amendă pentru acest tip de vinovăţie.

CONTRIBUŢIE s. f. (fr. *contribution*, lat. *contributio, –onis*) **1.** Parte, sumă cu care cineva participă la o acţiune comună; aport. **2.** Impozit. **3.** *A pune la contribuţie* = a folosi pe cineva (sau ceva) la o activitate.

CONTRÓL s. n. (fr. *contrôle*) **1.** Analiză, verificare, examinare (periodică); supraveghere, stăpânire. **2.** *Lucrare de control* = teză (în învăţământ).

CONTROVÉRSĂ s. f. (fr. *controverse*) Discuţie, dispută în contradictoriu; ceartă, neînţelegere.

CONTÚR s. n. (fr. *contour*) **1.** Limită exterioară a unui corp, a unei suprafeţe. **2.** (Pl.) Curbe sinuoase.

CONTURBÁ vb. I (lat. *conturbare*) A deranja, a tulbura.

CONTÚZIE s. f. (fr. *contusion*, lat. *contusio, –onis*) Leziune a ţesuturilor de sub piele.

CONŢÍNE vb. III (fr. *contenir*, lat. *continere;* cf. *ţine*) **1.** A fi umplut, a cuprinde, a avea în interior. **2.** A îngloba, a fi alcătuit din..., a se compune din...

CONURBÁŢIE s. f. (fr. *conurbation*) Aşezare de mai multe oraşe apropiate dintre care unul deţine rol important.

CONVALESCÉNŢĂ s. f. (fr. *convalescence*, lat. *convalescentia*) Perioadă de tranziţie de la ameliorarea unei boli până la însănătoşirea deplină, întremare.

CONVENIÉNŢĂ s. f. (it. *convenienza*) **1.** Regulă de conduită socială, uzanţă. **2.** *De convenienţă* = formal, de formă.

CONVÉNŢIE s. f. (fr. *convention*, lat. *conventio, –onis*) **1.** Înţelegere, acord; contract; tratat internaţional. **2.** (Pl.) Deprinderi stabilite prin tradiţie.

CONVERSÁ vb. I (fr. *converser*, lat. *conversari*) A sta de vorbă, a discuta.

CONVERTÍ vb. IV (fr. *convertir*, lat. *convertere*) **1.** A adopta sau a face pe cineva să adopte o anumită convingere (religioasă). **2.** A schimba moneda (de hârtie) a unei ţări în aur sau devize.

CONVÉX, –Ă adj. (fr. *convexe*, lat. *convexus*) Cu suprafaţa rotunjită şi proeminentă.

CONVÍNGE s. f. (lat. *convincere*) A determina pe cineva să accepte o altă

părere decât a lui; a îndupleca; a se asigura, a se încredința.

CONVOCÁ vb. I (fr. *convoquer*, lat. *convocare*) A chema, a invita (oficial) pe cineva.

CONVORBÍRE s. f. (de la *convorbi*) Conversație, discuție.

CONVÚLSIE s. f. (fr. *convulsion*, lat. *convulsio, –onis*) 1. Contracție; spasm. 2. Fig. Frământare, încordare; zvârcolire.

COOPERÁ vb. I (fr. *coopérer*, lat. *cooperari*) A colabora, a conlucra; a-și da concursul.

COOPTÁ vb. I (fr. *coopter*, lat. *cooptare*) A admite, a primi pe cineva într-un colectiv constituit.

COORDONÁ vb. I (fr. *coordonner*) A pune de acord, a unifica părțile unui tot; a îndruma desfășurarea în sens unitar a unei acțiuni.

CÓPCĂ s. f. (bg. *kopka*) 1. Gaură, spărtură (în gheață), scobitură. 2. *A se duce pe copcă* = a se pierde, a se distruge, a o păți.

CÓPIE s. f. (fr. *copie*, lat. *copia*) Reproducere exactă (a unui text, a unui act etc.); imitație.

COPÍL s. m. (cf. alb. *kopil*) 1. Băiat sau fată în primii ani de viață. 2. Tânăr, adolescent. 3. Fiu, fiică. 4. *Copil mic* sau *de țâță* = sugar. *De mic copil* = de la o vârstă fragedă. *A da în mintea copiilor* = a se scleroza. *Copil de trupă* = copil (orfan) crescut și educat de o unitate militară. *Copil nelegitim* sau *copil din flori* = copil natural, bastard. *Unde și-a înțărcat dracul copiii* = în locuri depărtate și pustii.

COPLEȘÍ vb. IV (cf. lat. *complexire*) A cuprinde din toate părțile, a năpădi; a covârși, a doborî, a birui; a emoționa.

COPT, COÁPTĂ adj. (lat. *coctus*) 1. Supus acțiunii focului pentru a deveni comestibil. 2. Matur, deplin, dezvoltat, gata de... 3. Cu puroi. 4. *Mort-copt* = neapărat. *Pică de coaptăl* = foarte coaptă.

COPULÁȚIE s. f. (lat. *copulatio*, fr. *copulation*) 1. Unire a două celule de sex opus. 2. Actul împerecherii, coit.

COPYRIGHT s. n. (pr. *cópirait*; engl. *copyright*) Dreptul autorului de a autoriza reeditarea unei opere proprii (literare, muzicale, științifice).

COR s. n. (lat. *chorus*; cf. germ. *Chor*) 1. Grup de cântăreți care execută împreună o melodie; grup de actori din teatrul antic care reprezentau personajul colectiv. 2. *În cor* = împreună. *A face cor cu alții* = a face cauză comună cu alții.

CORÁN s. n. (fr. *coran*, germ. *Koran*) Cartea fundamentală a religiei musulmane.

CORD s. n. (lat. *cor, –dis*) Inimă.

CORDÓN s. n. (fr. *cordon*) 1. Cingătoare; centură, curea; panglică purtată pe piept de care sunt prinse decorații; cea mai înaltă decorație. 2. Fir telefonic. 3. Șir de posturi militare de pază; patrulă. 4. *Cordon ombilical* = ombilic. *Cordon sanitar* = ansamblul măsurilor de izolare în cazul unei epidemii dintr-o țară, localitate etc.

CORECTÁ vb. I (*corect* + *–a*) A(–și) îndrepta greșelile, a (se) corija.

CORELÁȚIE s. f. (fr. *corrélation*) Legătură reciprocă între diverse fenomene, situații, lucruri etc.; dependență, conexiune.

CORESPONDÉNT, –Ă s. m. și f. (fr. *correspondant*) 1. Ziarist care trimite informații din locul (localitatea) unde se află. 2. *Membru corespondent* = membru al unei academii sau al altei instituții științifice cu drept de vot consultativ.

CORESPÚNDE vb. III (fr. *correspondre*) 1. A se potrivi, a concorda. 2. A fi în legătură, a comunica.

CORIFÉU s. m. (fr. *coryphée*) Fruntaș, căpetenie, protagonist.

CORIGÉNT, –Ă adj., s. m. și f. (lat. *corrigens, –ntis*) (Elev, student) care nu a obținut notă de trecere la una sau mai multe materii.

CORN (lat. *cornu*) 1. S. n. Excrescență pe osul frontal al rumegătoarelor; materia din care este constituită această formație. 2. S. n. Obiect făcut din corn(1) sau asemănător cu el. 3. S. m. Instrument de suflat. 4. *Cu coarne* = gogonat, exagerat. *A lua în coarne* = a împunge; a certa. *A scoate coarne* = a deveni agresiv. *A fi mai cu coarne decât altul* = a fi mai grozav. *A se lua în coarne cu cineva* = a se încăiera, a se certa. *A-și arăta coarnele* = a-și manifesta dușmănia. *A căuta* (cuiva) *în coarne* = a răsfăța pe

cineva. *A pune coarne* = a înşela. *Cel cu coarne* = dracul.

CÓRNER s. n. (engl., fr. *corner*) Lovitură de colţ la fotbal acordată echipei în atac.

COROÁNĂ s. f. (lat. *corona*) **1.** Podoabă pentru cap, cunună (din flori, de aur etc.); emblemă. **2.** Fig. Putere monarhică. **3.** Unitate monetară (în unele ţări). **4.** Totalitatea ramurilor unui arbore. **5.** Partea vizibilă a dintelui; îmbrăcăminte dentară artificială. **6.** Numele unor obiecte cu formă de coroană(1). **7.** *Coroana boreală* = numele unei constelaţii. *Coroana solară* = regiune luminoasă în jurul soarelui.

COROBORÁ vb. I (fr. *corroborer*, lat. *corroborare*) A întări, a confirma, a atesta, a certifica, a autentifica.

CORODÁ vb. I (fr. *corroder*) A (se) roade, a (se) degrada datorită unor agenţi chimici.

COROLÁR s. n. (fr. *corollaire*, lat. *corollarium*) Concluzie, idee reieşită dintr-o teorie, afirmaţie etc.

COROSÍV, -Ă adj. (fr. *corrosif*, lat. *corrosivus*) Care degradează metalul; (fig.) muşcător, usturător, pătrunzător.

CORP s. n. (fr. *corps*, lat. *corpus*) **1.** Organismul considerat ca un întreg anatomic şi funcţional; trup; trunchi. **2.** Partea principală a unui obiect; conglomerat de molecule. **3.** Totalitatea persoanelor dintr-o profesie, dintr-un organism etc. **4.** *Corp ceresc* = astru. *Corp delict* = obiect implicat într-o infracţiune. *Corp de trupă* = unitate militară independentă. *Corp de legi* = culegere de legi.

CÓRPUS s. n. (lat. *corpus*) Culegere, colecţie de date, texte, legi etc.

CORRIGÉNDA s. f. (lat. *corrigenda*) Erată.

CORTÍNĂ s. f. (it. *cortina*) Perdea, draperie care desparte scena de sală.

CORÚPŢIE s. f. (fr. *corruption*, lat. *corruptio, -onis*) **1.** Abatere morală; ilegalitate. **2.** Desfrâu, decădere.

COSMÉTIC, -Ă (fr. *cosmétique*) **1.** Adj. Care foloseşte la îngrijirea feţei sau a părului. **2.** S. f. Arta şi profesiunea de a îngriji pielea; industrie care se ocupă cu producerea preparatelor folosite în cosmetică(2). **3.** Adj. Referitor la cosmetică(2). **4.** S. f. (Pl.) Creme, produse pentru îngrijirea tenului.

COSMOPOLÍT, -Ă adj. (fr. *cosmopolite*) **1.** Care se consideră cetăţean al lumii. **2.** Populat cu persoane de origini şi naţionalităţi diferite.

CÓSMOS s. n. (fr. *cosmos*) Spaţiu infinit care înconjoară atmosfera pământului; univers.

COSTÁ vb. I (it. *costare*) **1.** A avea un preţ, o valoare; a preţui; a fi scump. **2.** A (se) plăti cu... **3.** *Ce mă costă?* = nu am ce pierde. *Nu mă costă (nimic)* = nu-mi cere nici un efort.

COŞ[1] s. n. (sl. *košĭ*) **1.** Obiect confecţionat dintr-o împletitură de nuiele, papură, rafie etc., pentru transportul sau depozitarea unor lucruri; conţinutul acestui obiect. **2.** Unelte sau obiecte asemănătoare ca formă sau ca întrebuinţare cu un coş(1). **3.** *A arunca la coş* = a arunca, a lepăda. *Coşul pieptului* = torace.

COŞ[2] s. n. (lat. *cossus*) Bubuliţă purulentă pe faţă sau pe corp.

COT (lat. *cubitus*) **1.** S. n. Articulaţie care uneşte braţul cu antebraţul; parte a mânecii care acoperă această articulaţie. **2.** S. n. Cotitură, întorsătură de drum; meandră (a unei ape). **3.** S. n. Tub curbat. **4.** S. m. Veche unitate de măsură a lungimii. **5.** *Cot la cot* = alături. *A da din coate* = a lupta (fără scrupule) pentru ceva. *A-şi da coate* = a-şi face semne. *A băga mâinile până la coate* = a fura mult. *A-i arăta cuiva cotul* = a refuza pe cineva. *Mă doare-n cot!* = puţin îmi pasă! *A scoate limba de-un cot* = a face un mare efort. *Coate-goale* = om sărac.

CÓTĂ s. f. (fr. *cote*) **1.** Contribuţie, parte la o cheltuială comună, parte cuvenită; participaţie. **2.** Nivel de altitudine. **3.** Indicativ simbolic de clasificare sau identificare a cărţilor, documentelor etc. dintr-o arhivă, bibliotecă etc. **4.** Nivel al valorilor de bursă sau bancare.

COTIDIÁN, -Ă (fr. *quotidien*, lat. *quotidianus*) **1.** Adj. Zilnic, de fiecare zi. **2.** S. n. Publicaţie zilnică, ziar.

COTIZÁŢIE s. f. (fr. *cotisation*) Sumă (fixă) plătită periodic de membrii unei asociaţii, ai unui partid, ai unei organizaţii etc.

Scanned with OKEN Scanner

COTROPÍ vb. IV (et. nec.) A ocupa abuziv un teritoriu; a încălca, a invada.

CRAH s. n. (germ. *Krach*, fr. *krach*) Dezorganizare bruscă a vieţii economice, criză acută, dezastru financiar; bancrută, faliment.

CRAMPONÁ vb. I (fr. *cramponner*) A supăra prin insistenţă; a se agăţa cu desperare de ceva sau de cineva; a nu renunţa la ceva.

CRÁNIU s. n. (lat. *cranium*; cf. fr. *crâne*) Scheletul capului la vertebrate; ţeastă; cap descărnat.

CRAS, –Ă adj. (fr. *crasse*) Extrem de negativ, sub orice limită; grosolan, neruşinat.

CRÁTER s. n. (fr. *cratère*) **1.** Depresiune conică pe unde ies produsele emise de un vulcan. **2.** Gaură în formă de pâlnie făcută de un meteorit pe scoarţa terestră.

CRĂPÁ vb. I (lat. *crepare*) **1.** A (se) desface brusc în bucăţi, a plesni, a (se) sparge. **2.** A întredeschide. **3.** (Fam.) A muri. **4.** *Unde dai şi unde crapă* = se spune când obţii alte rezultate decât cele scontate. *Crapă lemnele* (sau *pietrele*) *de ger* sau *e un ger de crapă lemnele* (sau *pietrele*) = e un ger straşnic. *A crăpa capul cuiva* = a omorî pe cineva lovindu–l în cap. *A–i crăpa* (cuiva) *capul (de durere)* = a–l durea capul foarte tare. *A–i crăpa obrazul de ruşine* = a–i fi ruşine. *A–i crăpa buza* (sau *măseaua*) *după ceva* = a avea mare nevoie de ceva. *A se crăpa de ziuă* = a se lumina. *A crăpa de frig (de sete, de foame, de necaz)* = a–i fi foarte frig etc.

CREÁ vb. I (fr. *créer*, lat. *creare*) **1.** A face ceva ce nu a existat; a produce, a înfiinţa, a întemeia; a inventa; a compune, a concepe. **2.** A instrui, a forma pe cineva. **3.** *A crea un rol* = a interpreta (pentru prima oară) un rol.

CREÁNŢĂ s. f. (fr. *créance*) Dreptul creditorului de a cere de la debitor executarea unei obligaţii, plata unei datorii; act care stabileşte acest drept.

CRÉDE vb. III (lat. *credere*) **1.** A fi încredinţat sau convins de ceva... **2.** A fi înţelegător, a fi bun cu cineva. **3.** A socoti, a–şi închipui, a i se părea; a fi îngâmfat. **4.** A avea încredere deplină în cineva sau ceva. **5.** A accepta ceva fără cercetare; a avea credinţă religioasă. **6.** *A nu–i veni să creadă* sau *a nu–şi crede ochilor* (sau *urechilor*) = a fi mirat de ceva incredibil.

CRÉDIT s. n. (fr. *crédit*) **1.** Facultatea de a–şi procura capital prin încrederea pe care o inspiră sau prin solvabilitatea prezentată. **2.** Cedare de capital, de mărfuri ca avans sau cu titlu de împrumut. **3.** Sumă prevăzută în buget pentru o cheltuială publică. **4.** Parte din cont unde figurează datoria către creditor. **5.** Fig. Încredere, consideraţie, influenţă. **6.** *A da pe credit* = a vinde pe datorie. *A deschide* (cuiva) *un credit* = a pune la dispoziţia cuiva un credit legal. *A face* (cuiva) *un credit* = a acorda încredere cuiva.

CRÉIER s. m. (lat. *cerebellum*) **1.** Masă de substanţă nervoasă conţinută de cutia craniană. **2.** Minte, inteligenţă, judecată; (fig.) întemeietorul şi conducătorul unei acţiuni. **3.** *Creierul* sau *creierii munţilor* = partea cea mai înaltă şi greu accesibilă a munţilor.

CREM adj. invar. (fr. *crème*) Alb–gălbui (de culoarea untului).

CREMATÓRIU s. n. (fr. *crématoire*) **1.** Clădire amenajată pentru incinerarea cadavrelor. **2.** Cuptor pentru arderea gunoaielor.

CREÓL, –Ă (fr. *créole*) **1.** S. m. şi f. Persoană de rasă albă născută în una din vechile colonii din regiunile tropicale. **2.** S. f., adj. (Limbă, idiom) provenit din contactul unei limbi locale cu engleza, franceza, spaniola sau portugheza.

CREPÚSCUL s. n. (fr. *crépuscule*, lat. *crepusculum*) **1.** Înserare, amurg; (fig.) declin, sfârşit. **2.** Auroră. **3.** Lumină slabă, semiîntuneric.

CRESTÁ vb. I (*creastă* + *–a*) A face tăieturi sau crestături pe ceva; a tăia pe margine în diferite forme.

CRESTOMAŢÍE s. f. (fr. *chréstomathie*) Culegere de texte alese din diferiţi autori (clasici); analecte.

CRÉŞTE vb. III (lat. *crescere*) **1.** A se mări treptat (în volum, intensitate etc.), a se dezvolta; a evolua. **2.** A–şi petrece copilăria (undeva). **3.** A îngriji, a educa (un copil); a prăsi, a înmulţi (animale). **4.** *A creşte văzând cu ochii* = a creşte foarte repede. *A creşte inima (în piept)*

Scanned with OKEN Scanner

sau *a-i creşte* (cuiva) *inima* (sau *sufletul*) = a simţi o mare mulţumire (sau bucurie).

CREŞTET s. n. (*creşte* + *-et*) 1. Vârful capului. 2. Culme, pisc, vârf. 3. *Din creştet până în tălpi* sau *din tălpi până în creştet* = de sus până jos sau de jos până sus, peste tot trupul.

CREŞTÍN (lat. *christianus*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care crede în Cristos; adept al religiei bazate pe învăţătura lui Cristos. 2. S. m. şi f. Om, cetăţean, individ.

CRETÍN, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *crétin*) (Individ) care este bolnav mintal; imbecil, idiot; (om) stupid, nebun.

CREZ s. n. (de la *crede*) 1. Ansamblul de principii şi convingeri ale cuiva. 2. Expunere succintă a dogmelor fundamentale ale unei religii. 3. Simbolul credinţei creştine.

CRÍMĂ s. f. (fr. *crime*) 1. Infracţiune deosebit de gravă; omor. 2. *Crimă internaţională* = infracţiune contra umanităţii.

CRINOLÍNĂ s. f. (fr. *crinoline*) Fustă lungă şi foarte largă, susţinută în interior de arcuri subţiri; malacof.

CRISTÁL s. n. (fr. *cristal*, lat. *crystallus*) 1. Fragment dintr-o substanţă minerală care se prezintă sub forma unor poliedre. 2. Varietate de sticlă foarte transparentă, perfect incoloră şi foarte sonoră. 3. *Cristal de stâncă* = varietate de cuarţ.

CRÍTIC, -Ă (fr. *critique*, lat. *criticus*) 1. Adj. Care comentează defectele şi calităţile cuiva sau a ceva. 2. Adj. Care premerge o schimbare (în rău). 3. S. m. Specialist în probleme de artă sau ştiinţă. 4. S. f. Analiză, obiecţie, observaţie, apreciere. 5. *A fi sub orice critică* = a fi de o calitate proastă. *A fi mai presus de orice critică* = a fi perfect.

CRÍZĂ s. f. (fr. *crise*) 1. Schimbare rapidă, decisivă, în starea unui bolnav; accident intervenit în starea de sănătate a cuiva. 2. Perioadă, sentiment, stare care atinge paroxismul. 3. Moment dificil în evoluţia unei societăţi; recesiune.

CROÍ vb. IV (sl. *krojiti*) 1. A tăia un material după o anumită formă şi măsură. 2. A plănui, a începe un lucru. 3. A deschide un drum, o şosea. 4. A lovi, a bate. 5. *A o croi la fugă* = a fugi în grabă.

CROMÁTIC, -Ă (fr. *chromatique*) 1. Adj. Care se referă la culori sau la colorit. 2. S. f. Arta prelucrării culorilor; ansamblu de culori, colorit.

CRÓNIC, -Ă adj. (fr. *chronique*, lat. *chronicus*) Cu evoluţie lentă, de lungă durată.

CRÓNICĂ s. f. (fr. *chronique*, lat. *chronica*) 1. Lucrare care înregistrează cronologic evenimentele unei epoci; letopiseţ, hronic. 2. Rubrică de ziar sau de revistă în care se comentează evenimente, se dau informaţii etc.

CRONOLÓGIC, -Ă adj. (fr. *chronologique*) Dispus în ordinea succesiunii în timp.

CRONOMÉTRU s. n. (fr. *chronomètre*) Instrument de precizie pentru măsurarea timpului.

CROS s. n. (engl., fr. *cross*) Cursă sportivă de alergare pe teren variat şi cu obstacole.

CROŞÉTĂ s. f. (fr. *crochet*) 1. Ac gros cu vârful îndoit ca un cârlig, folosit la tricotat sau la făcut dantele. 2. Numele unor unelte sau instrumente cu formă asemănătoare croşetei(1). 3. Paranteză dreaptă. 4. Ornament sculptat în formă de frunză cu vârful îndoit.

CROŞÉU s. n. (fr. *crochet*) Lovitură dată la box printr-o mişcare a braţului în arc de cerc.

CRÚCE s. f. (lat. *crux, -cis*) 1. Obiect format din două elemente aşezate perpendicular şi simetric unul peste altul, care constituie simbolul credinţei creştine. 2. Desen sau figură în semn de cruce(1) cu diferite semnificaţii. 3. Gest, semn simbolic în formă de cruce(1), făcut de creştini. 4. Numele unor obiecte, piese, instrumente, constelaţii în formă de cruce(1). 5. Întretăiere de drumuri. 6. *A pune cruce* = a considera pierdut. *A fi cu crucea-n sân* = a fi (sau a se preface) evlavios. *A-şi face cruce* = a executa simbolul crucii; a se mira tare. *Crucea amiezii* = ora 12 ziua. *Crucea nopţii* = miezul nopţii. *A se pune cruce* = a se împotrivi. *A-şi purta crucea* = a îndura o suferinţă mare. *Drumul crucii* = drumul Golgotei, calvar. *Cruce de voinic* = bărbat puternic. *A da cu crucea peste cineva* = a se întâlni cu cineva pe neaşteptate.

Scanned with OKEN Scanner

CRUCIÁDĂ s. f. (fr. *croisade*, it. *crociata*; cf. *cruce*) Nume dat expediţiilor pornite din Europa occidentală în sec. XII şi XIII pentru eliberarea locurilor sfinte din Palestina de sub dominaţie musulmană; luptă, expediţie militară (creştină).

CRUCIFÍX s. n. (fr. *crucifix*, lat. *crucifixus*) Cruce pe care este reprezentat Christos răstignit.

CRUCÍŞ, –Ă (*cruce* + *–iş*) 1. Adj. Saşiu; încrucişat, care se întretaie. 2. Adv. Întretăindu–se în formă de cruce; pieziş, oblic. 3. *În cruciş* = în cruce. *Şi cruciş şi curmeziş* = în lung şi–n lat. *A se pune cruciş şi curmeziş* = a se împotrivi, a se opune.

CRUD, –Ă adj. (lat. *crudus*) 1. Nefiert, nefript, necopt (suficient). 2. Imatur, verde; fraged, tânăr, plăpând. 3. Brut, neprelucrat. 4. Neomenos, rău, fără milă; violent, sângeros.

CRUNT, –Ă adj. (lat. *cruentus*) 1. Violent, crud, inuman; încruntat. 2. Groaznic, înfiorător; sângeros, crâncen.

CRÚSTĂ s. f. (lat. *crusta*) 1. Coajă, scoarţă. 2. Strat (protector), înveliş (bătătorit), materie dură.

CTÍTOR, –Ă s. m. şi f. (sl. *ktitorŭ*) Întemeietor, fondator (al unui aşezământ bisericesc).

CUÁNTUM s. n. (fr., lat. *quantum*) Cantitate, sumă la care se ridică un credit, o cheltuială etc.

CUARTÉT/CVARTÉT s. n. (it. *quartetto*, fr. *quartette*) Grup de patru voci sau de patru instrumente care cântă împreună; lucrare muzicală pentru patru voci sau patru instrumente.

CUB s. n. (fr. *cube*, lat. *cubus*) 1. Corp geometric cu şase feţe pătrate, egale între ele. 2. Produs al înmulţirii unui număr cu sine însuşi de două ori.

CUC s. m. (lat. *cucus*) 1. Pasăre călătoare cu coadă lungă, cu apucături parazite, care scoate sunete caracteristice. 2. *Ceas cu cuc* = ceas care imită cântecul cucului la intervale regulate. *Lapte de cuc* = ceva imposibil. *A umbla de flori de cuc* = a umbla fără rost. *Cuc–armenesc* = pupăză. *Singur cuc* = absolut singur.

CUCERÍ vb. IV (lat. **conquerire*) 1. A cuprinde, a ocupa, a încălca; a doborî, a câştiga. 2. A deveni simpatic, a câştiga bunăvoinţa, dragostea cuiva.

CUCÉRNIC, –Ă adj. (*cuceri* + *–nic*) Evlavios, smerit, pios, cuvios; titlu preoţesc.

CUCÚTĂ s. f. (lat. **cucuta*) 1. Plantă otrăvitoare; dudău, buciniş. 2. *Doar n–am băut cucută* = doar n–am înnebunit.

CUFUNDÁ vb. I (lat. *confundare*) 1. A (se) afunda, a (se) adânci, a (se) scufunda. 2. A intra în adânc, a dispărea, a se pierde; a apune. 3. A se lăsa absorbit de ceva.

CÚGET s. n. (de la *cugeta*) 1. Gândire; gând, idee, părere. 2. Minte, intelect. 3. Conştiinţă. 4. *A–l mustra* (pe cineva) *cugetul* sau *a avea mustrări de cuget* = a regreta, a avea remuşcări.

CUGETÁ vb. I (lat. *cogitare*) A se gândi, a medita; a chibzui; a lua în considerare.

CUI s. n. (lat. *cuneus*) 1. Piesă mică de metal sau de lemn ascuţită la un capăt şi turtită la celălalt. 2. Nume dat mai multor piese asemănătoare cu un cui(1). 3. *Cui pe cui se scoate* = un rău se scoate cu alt rău. *A face cuie* = a dârdâi de frig. *A intra* (cuiva) *un cui la inimă* = a avea o teamă, o nelinişte. *Cuiul lui Pepelea* = drept abuziv prin care stânjeneşti pe altul. *A–şi pune pofta–n cui* = a renunţa la ceva dorit.

CUIB s. n. (lat. **cubium*) 1. Culcuş (făcut de păsări sau de mamifere) pentru a cloci şi a scoate pui. 2. Fig. Reşedinţă, sălaş (ascuns). 3. Muşuroi făcut prin prăşit în jurul plantelor; groapă în care se seamănă ceva.

CUIRÁSĂ s. f. (fr. *cuirasse*) 1. Armătură, blindaj la navele de război. 2. Platoşă de protecţie purtată de războinicii din antichitate şi din evul mediu.

CULCÁ vb. I (lat. *collocare*) 1. A (se) întinde, a (se) aşeza în poziţie orizontală (pentru somn, odihnă etc.). 2. A găzdui (pentru noapte). 3. A (se) aşeza pe ceva sau pe cineva. 4. (Despre plante) A se îndoi spre pământ. 5. *A se culca pe–o ureche* = a fi nepăsător. *Poţi să te culci pe–o ureche* = ia–ţi nădejdea. *A culca la pământ* = a doborî, a omorî.

CULÉGE vb. III (lat. *colligere*) 1. A aduna, a strânge; a dobândi, a căpăta. 2.

Scanned with OKEN Scanner

A colecţiona. 3. A zeţui. 4. *A culege* (pe cineva) *de pe drumuri* = a ajuta pe cineva sărac. *Alege până culege* = alege până nu mai are ce.

CULÍSĂ s. f. (fr. *coulisse*) 1. Spaţiu situat în spatele decorurilor de teatru. 2. (Pl.) Maşinaţie, înscenare. 3. Scobitură permiţând unei piese mobile să se deplaseze prin alunecare; piesa care glisează.

CÚLME s. f. (lat. *culmen*) 1. Vârf, pisc; punct înalt pe bolta cerească. 2. Apogeu. 3. *Culmea culmilor! Asta–i culmea!* = e de neînchipuit!

CULMINÁ vb. I (fr. *culminer*, lat. *culminare*) 1. (Despre aştri) A atinge punctul cel mai înalt pe bolta cerească. 2. A ajunge la apogeu.

CULOÁR s. n. (fr. *couloir*) 1. Încăpere îngustă şi lungă de trecere şi de acces (între camere, între compartimente la vagoane etc.). 2. Bandă delimitată pe o pistă de atletism sau într–un bazin de nataţie. 3. Spaţiu, pasaj, bandă de circulaţie (terestră, aeriană etc.).

CULOÁRE s. f. (lat. *color, –oris*, fr. *couleur*) 1. Impresie produsă asupra ochiului de diversele radiaţii constitutive ale luminii. 2. Aparenţă, aspect. 3. Materie, substanţă colorată; vopsea. 4. Una din cele patru categorii la cărţile de joc. 5. Opinie politică. 6. *De culoare* = cu pielea galbenă sau neagră. *A avea culoare* = a arăta bine. *A–şi pierde culoarea feţei* = a deveni palid.

CÚLPĂ s. f. (lat. *culpa*) Greşeală, vină, vinovăţie.

CULT[1] s. n. (fr. *culte*, lat. *cultus*) 1. Omagiu religios faţă de Dumnezeu sau de sfinţi. 2. Rit. 3. Religie. 4. Slujbă religioasă (la protestanţi). 5. Veneraţie, admiraţie.

CULT[2], –Ă adj. (lat. *cultus*) Instruit, educat, învăţat.

CULTIVÁ vb. I (fr. *cultiver*, lat. *cultivare*) 1. A lucra pământul pentru a–l face fertil. 2. A semăna plante şi a le îngriji. 3. A (se) dezvolta, a (se) perfecţiona prin educaţie şi instrucţie, a (se) instrui. 4. A păstra şi a întreţine relaţii bune cu cineva.

CULTÚRĂ s. f. (fr. *culture*, lat. *cultura*) 1. Ansamblu de cunoştinţe ale unui individ. 2. Ansamblul activităţilor supuse normelor sociale şi istorice şi al modelelor de comportament transmisibile prin educaţie, proprii unui grup social dat. 3. Acţiunea de a cultiva pământul; pământ cultivat. 4. Creştere, prăsire de animale. 5. Creştere în laborator a bacteriilor; colonie de bacterii de laborator. 6. *Cultură fizică* = educaţie fizică.

CUMĂTRU, –Ă s. m. şi f. (sl. *kŭmotra*) 1. Naşul şi naşa în raport cu părinţii copilului botezat sau cu alte rubedenii. 2. Termen de adresare la ţară între bărbaţi şi femei de aceeaşi vârstă; bărbat sau femeie.

CUMINECÁ vb. I (lat. **comminicare = communicare*) A se împărtăşi; a ierta, a absolvi de păcate.

CUMÍNTE adj. (*cu* + *minte*) 1. Aşezat, liniştit, paşnic. 2. Deştept, înţelept; prevăzător.

CUMNÁT, –Ă s. m. şi f. (lat. *cognatus*) Fratele sau sora unuia dintre soţi în raport cu celălalt soţ.

CÚMPĂNĂ s. f. (sl. *konpona*) 1. Dispozitiv mobil cu o greutate la un capăt şi o găleată la celălalt, cu care se scoate apa din fântână. 2. Cântar, balanţă. 3. Numele unor instrumente care funcţionează pe principiul balanţei. 4. Simbolul justiţiei. 5. Primejdie, încercare. 6. *A arunca* (ceva) *în cumpănă* = a aduce un argument decisiv. *A trage greu în cumpănă* = a avea importanţă mare. *A fi în cumpănă* = a şovăi. *A pune* (pe cineva) *în cumpănă* = a pune (pe cineva) în încurcătură. *A ţine* (ceva) *în cumpănă* = a face un lucru să balanseze. *Cumpăna nopţii* = miezul nopţii.

CUMPĂNÍ vb. IV (*cumpănă* + *–i*) 1. A cântări (cu cumpăna). 2. A echilibra. 3. A (se) clătina, a se legăna. 4. A chibzui, a gândi adânc; a şovăi. 5. A se decide.

CUMPĂRÁ vb. I (lat. *comparare*) 1. A plăti un lucru achiziţionat, luat. 2. A mitui pe cineva. 3. *Cum am cumpărat–o, aşa o vând* = cum mi s–a povestit, aşa o redau.

CÚMPĂT s. n. (lat. *compitus*) 1. Echilibru (sufletesc, mintal etc.), stăpânire de sine.

CUMULÁ vb. I (fr. *cumuler*) 1. A deţine în acelaşi timp mai multe funcţii plătite. 2. A face un tot din mai multe elemente.

CUNEIFÓRM, –Ă adj. (fr. *cunéi-*

Scanned with OKEN Scanner

forme) **1.** În formă de cui. **2.** *Scriere cuneiformă* = scriere cu litere în formă de cui, folosită de unele popoare orientale antice.

CUNOÁŞTE vb. III (lat. *cognoscere*) **1.** A avea o idee justă despre realitatea înconjurătoare; a fi bine informat, a lua cunoştinţă, a şti. **2.** A recunoaşte, a identifica, a distinge. **3.** A se remarca, a se descoperi; a avea efect. **4.** A admite, a înţelege. **5.** *A nu cunoaşte moarte* = a fi durabil. *A-şi cunoaşte lungul nasului* = a se aprecia cum trebuie. *A face cunoscut* = a da de ştire. *A cunoaşte lumea* = a avea experienţă. *A cunoaşte ceva* = a se alege cu un profit.

CUNUNÁ vb. I (lat. *coronare*) **1.** A (se) căsători religios. **2.** A fi naş de cununie.

CUNÚNĂ s. f. (lat. *corona*) **1.** Coroană de flori, frunze sau ramuri (care se pune pe cap); (fig.) glorie, faimă, renume. **2.** Coroană care se aşază pe capul celor ce se căsătoresc, după ritualul religios. **3.** Ceea ce este aşezat, dispus, în formă de cunună(**1**).

CUPÍD, -Ă adj. (fr. *cupide*, lat. *cupidus*) Lacom, hrăpăreţ.

CUPLÁJ s. n. (fr. *couplage*) **1.** Legătură electrică. **2.** Organ de maşină care face legătura între doi arbori, transmiţând rotaţia şi puterea de la unul către altul. **3.** Manifestaţie sportivă formată din mai multe meciuri (de acelaşi fel).

CUPLÉT s. n. (fr. *couplet*) Strofă a unui cântec sau a unei poezii terminată printr-un refren; poezie sau cântec cu refren.

CÚPLU s. n. (fr. *couple*) **1.** Pereche de oameni. **2.** Sistem fizic format din două forţe antiparalele.

CUPRÍNDE vb. III (lat. *comprendere*) **1.** A prinde, a apuca de jur împrejur cu mâinile sau cu braţele; a (se) îmbrăţişa. **2.** A se potrivi (pe corp, în spaţiu, în mărime etc.); a ocupa un spaţiu, a se întinde. **3.** A acoperi din toate părţile, a învălui; a cuceri, a pune stăpânire. **4.** A include, a conţine.

CUPTÓR s. n. (lat. **coctorium*) **1.** Construcţie specială (în prelungirea vetrei) de copt produse de panificaţie; cantitate de produse coapte o dată; rolă, despărţitură de copt la maşina de gătit. **2.** Construcţie industrială de prelucrare a materialelor la cald. **3.** Fig. Căldură mare; arşiţă. **4.** *A zăcea pe cuptor* sau *a se muta de pe vatră pe cuptor* = a lenevi. *A aduce nora pe cuptor* = a se însura. *Luna lui Cuptor* = iulie.

CURÁJ s. n. (fr. *courage*) Bravură, îndrăzneală, temeritate, bărbăţie.

CURÁT, -Ă adj. (de la *cura* „a desface porumbul") **1.** Fără murdărie, praf, pete; pur; îngrijit. **2.** Nevinovat, decent; cinstit, sincer. **3.** Senin, clar; transparent, limpede; cristalin. **4.** Lămurit, desluşit, deschis. **5.** Veritabil, autentic. **6.** *A trece pe curat* = a transcrie ceva pe altă foaie. *Nu-i lucru curat* = e ceva nefiresc.

CURATÉLĂ s. f. (fr. *curatelle*, lat. *curatela*) Însărcinare, funcţie de tutore.

CURÂND adv. (lat. *currendo*) **1.** Îndată, imediat, numaidecât. **2.** Degrabă, repede. **3.** *În curând* = peste puţin timp. *Pe curând* = în scurtă vreme. *De curând* = nu de mult. *Mai curând* = mai repede.

CURB, -Ă (fr. *courbe*) **1.** Adj. Arcuit, încovoiat; boltit. **2.** S. f. Linie, figură care nu este dreaptă; linie curbă. **3.** S. f. Linie care uneşte grafic punctele dintr-un plan. **4.** *A lua curba* = a coti.

CURCÁN s. m. (*curcă* + *-an*) Pasăre domestică mare, originară din America.

CÚRCĂ s. f. (bg. *kurka*) **1.** Femela curcanului. **2.** *A umbla ca o curcă beată* (sau *plouată*) = a fi abătut, dezorientat. *Râd şi curcile* = foarte caraghios.

CUREÁ s. f. (lat. *corrigia*) **1.** Fâşie lungă de piele, de material plastic, de cânepă etc. (folosită ca cingătoare). **2.** *A-l ţine* (pe cineva) *cureaua* (sau *curelele*) = a avea curaj; a avea bani. *Curea de transmisie* = bandă flexibilă cu care se transmite mişcarea de rotaţie de la un scripete (sau arbore) la altul; (fig.) ceea ce serveşte pentru a transmite ceva.

CURÉNT, -Ă (fr. *courant*) **1.** Adj. (Despre vorbire) Curgător, uşor, fluent. **2.** Adj. (Despre timp) Prezent; zilnic; actual, uzual. **3.** S. m. Flux (de aer, de apă, electric), curs. **4.** S. n. Ansamblu de idei; mişcare culturală la un moment dat. **5.** *A ţine la curent* (pe cineva) = a informa. *A se pune* (sau *a se ţine* etc.) *la curent* = a se informa.

Scanned with OKEN Scanner

CÚRGE vb. III (lat. *currere;* cf. *merge*) 1. A se deplasa necontenit în direcţia pantei. 2. A pluti. 3. A circula. 4. A se scurge, a picura; a se prelinge. 5. A atârna, a spânzura. 6. A se succeda, a urma. 7. A se înşira, a se desfăşura. 8. A începe de la... 9. *A curge gârlă* = a veni din abundenţă. *Va curge multă apă pe gârlă* (sau *pe Dunăre*) = va trece mult timp. *Dacă nu curge pică* = dacă nu vin bani mulţi, vin însă destui. *A-i curge peticele* = a fi prost îmbrăcat.

CÚRIE s. f. (lat. *curia*) 1. Diviziune a tribului la romani. 2. Administraţie pontificală a bisericii catolice.

CURIÉR, -Ă s. m. şi f. (fr. *courrier*) 1. Persoană care duce corespondenţa. 2. Ştafetă.

CURIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *curieux*, lat. *curiosus*, it. *curioso*) 1. Care are o mare dorinţă să ştie, să vadă, să înveţe etc.; indiscret. 2. Ciudat, straniu, neobişnuit; original.

CURMÁ vb. I (cf. alb. *kurmue*) 1. A pătrunde în carne, a strangula. 2. A tăia un lemn. 3. A (se) frânge, a (se) rupe. 4. A se îndoi de mijloc. 4. A (se) întrerupe brusc, a (se) termina; a (se) omorî.

CURRICULUM VITAE s. n. (pr. *curículum víte;* lat. *curriculum vitae*) Memoriu de activitate (cu date personale).

CURRY s. n. (pr. *cári;* fr. *curry, cari, cary*) Mirodenie indiană de culoare galbenă.

CÚRSĂ[1] s. f. (cf. alb. *kurthë*) 1. Capcană. 2. Uneltire, manevră. 3. *A întinde* (sau *a pune) cuiva o cursă* = a ademeni, a înşela pentru a face rău. *A atrage* (pe cineva) *în cursă* = a momi, a ispiti. *A cădea în cursă* = a intra la ananghie.

CÚRSĂ[2] s. f. (fr. *course*) 1. Distanţă parcursă regulat de un vehicul pe acelaşi itinerar şi conform aceluiaşi orar; vehicul care parcurge această distanţă. 2. Distanţă parcursă de o piesă între două puncte. 3. Întrecere sportivă de parcurgere rapidă a unei distanţe (pe jos, cu bicicleta, cu calul etc.).

CURSÍV, -Ă adj. (fr. *coursif*, lat. *cursivus*) 1. (Despre scriere sau vorbire) Curgător, fluent. 2. (Despre caractere de tipar) Aplecat spre dreapta, italic.

CÚRTE s. f. (lat. **curtis;* cf. fr. *cour*) 1. Spaţiu împrejmuit în jurul casei; ogradă, bătătură. 2. Conac. 3. Palat; suită a unei familii monarhice. 4. Instanţă judecătorească. 5. *De curte* = de pe lângă casa omului. *A face curte* (cuiva) = a încerca să i se câştige bunăvoinţa, graţiile etc.

CURTOAZÍE s. f. (fr. *courtoisie*) Politeţe; amabilitate, curtenie; etichetă.

CÚSCRU s. m. (lat. *consoc(e)rum*) Tatăl unuia dintre soţi în raport cu părinţii celuilalt soţ; (pl.) părinţii unuia dintre soţi în raport cu părinţii celuilalt.

CUSTODÍE s. f. (lat. *custodia*) Pază, păstrare şi administrare a unui obiect (pus sub sechestru).

CUSÚR s. n. (tc. *kusur*) Defect, meteahnă, hibă; viciu.

CUŞÉTĂ s. f. (fr. *couchette*) Pat pentru o persoană amenajat într-o cabină (de vapor, de tren etc.); cabină cu un astfel de pat.

CÚTĂ s. f. (bg. *kuta*) Încreţitură; fald, creţ, pliu; urmă, dungă.

CUTEZÁ vb. I (lat. *cottizare*) A îndrăzni, a se încumeta.

CUTÍE s. f. (ngr. *kutí*, tc. *kutu*, bg., scr. *kutija*) 1. Obiect în formă de cub, de paralelipiped etc., gol în interior, folosit pentru păstrarea unor lucruri. 2. Aparat, dispozitiv, organ în formă de cutie(1). 3. *Scos ca din cutie* = pedant. *Cutie craniană* = ţeasta capului.

CUTREIERÁ vb. I (lat. *contribulare*) A străbate, a umbla din loc în loc; a hoinări.

CUTREMURÁ vb. I (lat. **contremulare*) 1. A (se) clătina, a (se) scutura, a se zgudui. 2. A (se) înfiora, a tresări sau a face să tresară; a (se) îngrozi, a (se) înspăimânta.

CUŢÍT s. n. (cf. lat. **acutitus*) 1. Instrument de tăiat, cu lamă metalică şi mâner. 2. Piesă (tăioasă) la diferite unelte sau organe de maşini. 3. *A avea pâinea şi cuţitul în mână* = a avea puterea de decizie. *A fi certat la cuţite* sau *a se avea la cuţite cu cineva* = a fi în mare duşmănie cu cineva. *A pune cuiva cuţitul la gât* = a sili pe cineva la ceva. *A-i ajunge cuţitul la os* = a fi la capătul puterilor. *A fi pe muche de cuţit* = a fi într-o situaţie gravă; a fi într-un punct

Scanned with OKEN Scanner

critic. *A–i da* (cuiva) *un cuţit prin inimă* = a simţi o mare durere.

CUŢOVLÁH, –Ă s. m. şi f. (ngr. *kutsóvlahos*) Aromân din Macedonia.

CUVÂNT s. n. (lat. *conventus, conventum*) 1. Unitate lexicală reprezentând asocierea unui sens cu un complex sonor; vorbă. 2. Gând, idee, părere. 3. Discurs, conferinţă. 4. Învăţătură, sfat, îndrumare; ordin. 5. Promisiune, angajament. 6. Motiv, cauză. 7. *A nu găsi (a nu afla) cuvinte* = a nu putea vorbi de emoţie. *Cu alte cuvinte* = deci, aşadar. *Într–un cuvânt* = pe scurt. *În puţine cuvinte* = în rezumat. *Cuvânt cu cuvânt* = exact, întocmai. *Dintr–un cuvânt* = imediat. *A pune un cuvânt bun* = a interveni pentru cineva. *Cuvânt înainte* = prefaţă. *În toată puterea cuvântului* = pe deplin. *A tăia* (cuiva) *cuvântul* = a–l întrerupe. *A şti de cuvânt* a asculta de cineva. *Om de cuvânt* = om onorabil. *Schimb de cuvinte* = ceartă. *Cu drept cuvânt* = pe bună dreptate.

CUVENÍ vb. IV (lat. *convenire*) 1. A avea dreptul la..., a merita. 2. A se cădea, a fi conform uzanţelor morale.

CUVIÍNŢĂ s. f. (lat. *convenientia*) 1. Politeţe, decenţă, regulă de bună purtare. 2. *După cuviinţă* = aşa cum trebuie. *A găsi de cuviinţă* = a găsi potrivit. *Cele de cuviinţă* = cele ce se cuvin.

CVADRATÚRĂ s. f. (fr. *quadrature*) Reducerea unei figuri oarecare la un pătrat cu suprafaţă egală.

CVARTÁL s. n. (rus. *kvartal*, germ. *Quartal*) 1. Cartier, mahala. 2. Microraion dintr–un oraş; sector.

CVARTÉT v. *cuartet.*

CVÁSI adj. invar., adv. (lat., fr. *quasi*) Aproximativ, cam, aproape; pe jumătate.

CVIETÍSM v. *chietism.*

CVINTÉT s. n. (it. *quintetto*, fr. *quintette*) 1. Formaţie muzicală alcătuită din cinci voci sau cinci instrumentişti; compoziţie scrisă pentru o asemenea formaţie. 2. Strofă din cinci versuri.

CVINTÚPLU, –Ă adj. (fr. *quintuple*) Încincit.

CVÓRUM s. n. (lat. *quorum*) Număr minim de membri ai unei adunări, necesar pentru ca o hotărâre luată să fie valabilă.

D

DA vb. I (lat. *dare*) 1. A oferi. 2. A face, a executa, a îndeplini ceva. 3. A produce. 4. A scoate, a emite. 5. A prezenta, a înfăţişa. 6. A bate, a lovi. 7. A merge, a se duce către...; a se abate. 8. A ceda, a se supune. 9. *A da pe cineva prin târg* = a vorbi de rău pe cineva. *A–şi da sfârşitul* = a muri. *A da de fund* = a ajunge la capăt. *A se da în vânt după...* = a depune toate eforturile pentru a obţine ceva. *A nu şti încotro să dea* = a fi în încurcătură. *A da în cărţi* (sau *cu cărţile*) = a ghici viitorul. *Îi dă (mereu) înainte* = vorbeşte întruna.

DACI s. m. pl. (lat. *Dacus*) Locuitori autohtoni de neam trac din Dacia; geţi.

DACO–ROMÁNI s. m. pl. (*dac* + *roman*) Populaţie de limbă latină formată în Dacia (sec. II–III e.n.) din daci şi colonişti romani.

DACOROMÂN (*dac* + *român*) 1. S. m. Populaţie românească din nordul Dunării (Dacia). 2. Adj. Care aparţine dacoromânilor(1). 3. S. f. Dialect vorbit de daco–români(1).

DACTÍL s. m. (fr. *dactyle*, lat. *dactylus*) Picior de vers format dintr–o silabă accentuată urmată de două silabe neaccentuate.

DACTILOSCOPÍE s. f. (fr. *dactyloscopie*) Identificare a unei persoane pe baza amprentelor digitale.

DADAÍSM s. n. (fr. *dadaisme*) Curent literar şi artistic, apărut în Europa în anul 1916, care suprima legătura între gândire şi expresie; dada.

DÁLAI–LÁMA s. m. invar. (fr. *dalai–lama*) Şeful suprem al budismului tibetan; marele–lama.

DÁLĂ s. f. (fr. *dalle*) Lespede, placă de piatră, de beton, folosită la pardoseli.

DALTONÍSM s. n. (fr. *daltonisme*) Anomalie a ochiului de a nu distinge culorile, în special roşu de verde.

DÁMĂ s. f. (fr. *dame*, it. *dama*) 1. Doamnă, cucoană. 2. Cocotă. 3. (La şah) Regină. 4. *De damă* = femeiesc.

DAMNÁT, –Ă adj. (fr. *damné*, lat. *damnatus*) 1. Osândit la chinurile iadului.

Scanned with OKEN Scanner

2. Blestemat de biserică, de Dumnezeu; care şi-a atras oprobriul opiniei publice.

DÁNCING s. n. (pr. *dánsing*; fr., engl. *dancing*) Local de dans, de petrecere.

DÁNDI s. m. (pr. *déndi*; fr., engl., *dandy*) Tânăr elegant, excentric.

DÁNIE s. f. (sl. *danije*) 1. Dar, donaţie. 2. Înscrisul daniei(1). 3. *A face danie cuiva* = a dărui averea (cuiva).

DANTELÚRĂ s. f. (fr. *dentelure*) Ornamentaţie arhitectonică formată din crestături, zimţi etc.

DANTÉSC, –Ă adj. (it. *dantesco*, fr. *dantesque*) Caracteristic operei, concepţiei lui Dante.

DANUBIÁN, –Ă adj. (fr. *danubien*) Dunărean.

DAR s. n. (sl. *darŭ*) 1. Cadou, atenţie. 2. Donaţie. 3. Jertfă, ofrandă. 4. Aptitudine, talent. 5. Avantaj; binefacere. 6. Har divin. 7. *Sfintele daruri* = pâinea şi vinul sfinţite pentru cuminecătură. *Darul preoţiei* = dreptul de a exercita funcţiile preoţeşti. *În dar* = fără plată, gratis. *A avea darul să...* (sau *de a...*) = a fi în stare să... *A avea darul vorbirii* = a vorbi frumos. *A avea darul beţiei* = a fi beţiv.

DÁRE s. f. (de la *da*) 1. Trasare. 2. Impozit, bir. 3. *Dare de seamă* = raport, situaţie. *Cu dare de mână* = bogat. *Dare la lumină* = publicare, tipărire. *Dare pe faţă* (sau *în vileag*) = demascare.

DARWINÍSM s. n. (fr. *darwinisme*) Teorie despre evoluţia speciilor de plante şi animale prin selecţie naturală, formulată de Ch. R. Darwin.

DÁSCĂL s. m. (bg., scr. *daskal*, cf. ngr. *didáskalos*) 1. Învăţător. 2. Profesor, magistru. 3. Institutor. 4. Cântăreţ, diac, ţârcovnic.

DAT[1] s. n. (de la *da*) 1. Faptul de a da. 2. Realitatea, ca punct de plecare al cunoaşterii, fapt din care rezultă sau se deduc altele. 3. Soartă, destin.

DAT[2], –Ă (de la *da*) 1. Adj. Oferit, dăruit. 2. S. f. Momentul unei întâmplări; oară, rând. 3. S. f. (La pl.) Elemente primordiale unei cercetări, unei decizii. 4. *Dat dracului* (sau *naibii*) = deştept. *Cum* (sau *precum*) *e data* = după cum e obiceiul, datina.

DATÁ vb. I (fr. *dater*) 1. A stabili data unui fapt. 2. A pune data pe o scrisoare, pe un act etc. 3. A exista.

DÁTĂ s. f. (fr. *date*) Timp în care s-a produs un eveniment; indicaţie care specifică ziua şi anul.

DÁTINĂ s. f. (sl. *dědina* „moştenire") 1. Obicei, tradiţie. 2. Regulă, tipic.

DATÓR, –OÁRE adj. (lat. *debitorius*, cf. *da*) 1. Îndatorat. 2. Obligat (moral sau prin lege) să facă ceva. 3. *Dator vândut* = plin de datorii. *A scoate pe cineva dator* = a pretinde cuiva achitarea unei sume pe care nu o datorează.

DATORÍE s. f. (*dator* + *–ie*) 1. Sumă de bani, bun datorat cuiva. 2. Obligaţie legală sau morală; îndatorire. 3. *Pe datorie* = pe credit. *De* (sau *din*) *datorie* = din obligaţie. *A fi* (sau *a crede*) *de datoria sa să...* = a fi (sau a se crede) obligat să...

DATÓRNIC, –Ă s. m. şi f. (*dator* + *–nic*) Persoană care are de plătit o datorie; debitor.

DÁUNĂ s. f. (lat. *damnum*) 1. Pagubă, pierdere materială. 2. Prejudiciu, lezare. 3. (La pl.) Despăgubiri, reparaţii (morale).

DĂRÂMÁ vb. I (lat. **deramare*) 1. A (se) prăbuşi, a (se) ruina. 2. A demola o clădire. 3. A arunca, a doborî, a trânti la pământ.

DE– v. *des–*.

DEALER s. m. (pr. *díler*; engl. *dealer*) Agent de bursă.

DEBANDÁDĂ s. f. (fr. *débandade*) Dezordine, neorânduială, zăpăceală.

DEBARASÁ vb. I (fr. *débarrasser*) A scăpa, a se descotorosi de ceva sau de cineva care incomodează, supără.

DEBARCÁ vb. I (fr. *débarquer*) 1. A coborî de pe o navă sau dintr-un vehicul. 2. A înlătura dintr-o funcţie importantă, de la conducere.

DEBÍL, –Ă adj. (fr. *débile*, lat. *debilis*) 1. Firav, plăpând. 2. *Debil mintal* = persoană înapoiată mintal, lipsită de inteligenţă.

DÉBIT[1] s. n. (fr. *débit*) 1. Tutungerie. 2. Cantitate de fluid furnizată de o sursă într-un anumit timp. 3. Manieră de a vorbi, de a citi.

DÉBIT[2] s. n. (it. *debito*, lat. *debitum*,

Scanned with OKEN Scanner

fr. *débit*) 1. Datoria celui creditat. 2. Evidenţa contabilă a unui cont.

DEBITÁ[1] vb. I (fr. *débiter*) 1. A da, a furniza o cantitate de fluid (lichid, gaz) energie unui consumator. 2. A vinde (mărfuri) cu amănuntul. 3. A spune, a povesti (lucruri inutile, prostii).

DEBITÁ[2] vb. I (fr. *débiter*) A înscrie o sumă în debitul[2](2) unui cont.

DEBITMÉTRU s. n. (fr. *débitmètre*) 1. Instalaţie pentru măsurarea debitului[1](2) (unui fluid). 2. Aparat pentru măsurat doza de radiaţii.

DEBITÓR, –OÁRE (fr. *débiteur*, lat. *debitor*) 1. Adj. (Despre sume de bani) Care se înscrie în debit[2]; datorat. 2. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care datorează sume de bani sau mărfuri.

DEBLOCÁ vb. I (fr. *débloquer*) 1. A degaja, a elibera o cale de comunicaţie. 2. A despresura un oraş asediat. 3. A repune în funcţiune un mecanism înţepenit. 4. A face ca un credit să devină utilizabil.

DEBORDÁ vb. I (fr. *déborder*) 1. A se revărsa, a ieşi din matcă. 2. A voma.

DEBUSOLÁT, –Ă adj. (de la *debusola*) Descumpănit, dezorientat.

DEBUŞÉU s. n. (fr. *débouché*) Piaţă, regiune, ţară (străină) unde se vând mărfuri şi produse uşor şi în cantităţi mari.

DEBUTÁ vb. I (fr. *débuter*) A juca prima oară; a–şi începe cariera, profesiunea (artistică, literară etc.).

DECÁDĂ s. f. (fr. *décade*) 1. Perioadă de zece zile consecutive. 2. Deceniu.

DECADÉNŢĂ s. f. (fr. *décadence*, lat. *decadentia*) 1. Decădere, declin, regres. 2. Degradare morală, depravare.

DECALÁ vb. I (fr. *décaler*) A (se) distanţa, a nu mai coincide în timp sau în spaţiu (obiecte, fenomene).

DECALCIFIÁ vb. I (fr. *décalcifier*) A face să diminueze sau a diminua cantitatea de calciu conţinută în organism.

DECALÓG s. n. (fr. *décalogue*) Cele zece porunci din Vechiul Testament, rostite de Dumnezeu lui Moise.

DECÁN s. m. şi f. (lat. *decanus*, germ. *Dekan*) 1. Profesor universitar care conduce o facultate. 2. Persoană care conduce baroul avocaţilor. 3. Vârstnic sau cel mai vechi în funcţie în anumite corpuri constituite.

DECANTÁ vb. I (fr. *décanter*) A transvaza lichidul limpezit dintr–un recipient (în care s–au depus impurităţi); a curăţa de impurităţi; (fig.) a face clar, a lumina, a lămuri.

DECAPITÁ vb. I (fr. *décapiter*, lat. *decapitare*) A tăia capul.

DECAVÁ vb. I (fr. *décaver*) A pierde sau a face să–şi piardă toţi banii; a (se) ruina (la jocuri de noroc).

DECEDÁ vb. I (fr. *décéder*, lat. *decedere*) A muri.

DECELÁ vb. I (fr. *déceler*) A face să apară, a descoperi.

DECÉNIU s. n. (lat. *decennium*, it. *decennio*) Perioadă de zece ani consecutivi; decadă (2).

DECÉNT, –Ă adj. (fr. *décent*, lat. *decens, –ntis*) 1. Cuviincios, politicos, reverenţios. 2. Pudic, ruşinos.

DECERNÁ vb. I (fr. *décerner* lat. *decernere*) A acorda, a conferi (un premiu, o decoraţie, o răsplată).

DECÉS s. n. (fr. *décès*, lat. *decessus*) Moarte a unui om.

DECIBÉL s. m. (fr. *décibel*; abr.: *dB*) A zecea parte dintr–un bel, unitate care serveşte la evaluarea intensităţii sunetelor.

DECÍDE vb. III (fr. *décider*, lat. *decidere*) 1. A alege, a se fixa (la o alternativă). 2. A hotărî, a dispune; a decreta. 3. A convinge, a determina pe cineva să facă ceva.

DECIMÁ vb. I (fr. *décimer*, lat. *decimare*) A ucide oameni în număr foarte mare.

DECISÍV, –Ă adj. (fr. *décisif*, lat. *decisivus*) Hotărâtor, determinant, irefutabil; concludent, convingător, grăitor; esenţial, fundamental.

DECÍZIE s. f. (fr. *décision*, lat. *decisio, –onis*) Hotărâre, rezoluţie.

DECK s. n. (engl. *deck*) Magnetofon, casetofon etc. fără amplificator de putere.

DECLAMÁ vb. I (fr. *déclamer*, lat *declamare*) A recita cu voce tare (cu ton şi gesturi adecvate); a vorbi tare şi cu emfază.

DECLAMATÓR, –OÁRE adj. (fr. *déclamatoire*) Pompos, bombastic, emfatic.

DECLANŞÁ vb. I (fr. *déclencher*) 1.

Scanned with OKEN Scanner

A pune în funcţiune un mecanism, un dispozitiv etc. 2. A începe brusc.

DECLARÁ vb. I (fr. *déclarer*, lat. *declarare*) 1. A spune, a afirma deschis. 2. A comunica ceva oficial unei autorităţi. 3. A mărturisi, a recunoaşte. 4. A se pronunţa public pentru sau contra cuiva sau a ceva.

DECLARÁŢIE s. f. (fr. *déclaration*, lat. *declaratio, –onis*) 1. Mărturisire, afirmaţie deschisă a unor convingeri. 2. Act oficial, notificare. 3. Depoziţie a unui martor. 4. Formă de tratat internaţional; proclamaţie.

DECLASÁT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *déclassé*) (Om) decăzut (dintr–o poziţie socială), moral.

DECLÍN s. n. (fr. *déclin*) 1. Coborâre a unui astru spre apus; asfinţire. 2. Fig. Decădere, regres (a unei fiinţe, a unui popor, a unei civilizaţii etc.). 3. *Declin economic* = trecere de la prosperitate şi avânt la reducerea continuă a producţiei şi comerţului.

DECLINÁ vb. I (fr. *décliner*, lat. *declinare*) 1. A trece părţile de vorbire flexibile prin toate cazurile gramaticale. 2. A refuza asumarea unei sarcini sau răspunderi. 3. *A–şi declina numele, calitatea etc.* = a se prezenta.

DECÓCT s. n. (germ. *Dekokt*, lat. *decoctum*) Fierberea unor plante într–un lichid; lichid rezultat din această fierbere.

DECODÁ vb. I (fr. *décoder*) A descifra un mesaj, un text codificat; a interpreta un cod.

DECOLÁ vb. I (fr. *décoller*) (Despre aeronave) A se desprinde de pământ, de apă şi a începe zborul.

DECOLONIZÁ vb. I (fr. *décoloniser*) A pune capăt unui regim colonial.

DECOMANDÁ vb. I (fr. *décommander*) A contramanda, a anula.

DECOMANDÁTE adj. pl. (fr. *decommandé*) *Camere decomandate* = camere cu intrări separate.

DECOMPENSÁ vb. I (fr. *décompenser*) A (se) dezechilibra din punct de vedere funcţional, biologic.

DECONECTÁ vb. I (fr. *déconnecter*) 1. A întrerupe un aparat electric de la un circuit sau de la o reţea electrică; a decupla. 2. Fig. A se relaxa, a se destinde, a se recrea.

DECONSPIRÁ vb. I (*des–* + *conspira*) 1. A demasca o conspiraţie; a dezvălui un secret. 2. A se trăda.

DECÓNT s. n. (fr. *décompte*) Justificare a unor cheltuieli; document cu care se justifică o cheltuială.

DECONTÁ vb. I (fr. *décompter*) 1. A justifica amănunţit, prin acte, folosirea unei sume (primite). 2. A lichida obligaţiile de plată prin conturile deschise la bănci, fără folosirea banilor în numerar.

DECONTAMINÁ vb. I (*des–* + *contamina*) A elimina radioactivitatea nocivă prin diverse procedee.

DECONTRACTÁ vb. I (fr. *décontracter*) 1. A–şi reveni după o contracţie. 2. Fig. A se destinde.

DECÓR s. n. (fr. *décor*) 1. Ansamblu de panouri, obiecte etc. folosit pentru desfăşurarea unui spectacol sau pentru turnarea unui film. 2. Fig. Ambianţă, cadru, peisaj. 3. Ornamentaţie, podoabă.

DECORÁ vb. I (fr. *décorer*, lat. *decorare*) 1. A înfrumuseţa, a orna un interior. 2. A acorda, a conferi o decoraţie.

DECORÁŢIE s. f. (fr. *décoration*, lat. *decoratio, –onis*) 1. Distincţie (ordin, medalie) acordată cuiva pentru merite deosebite. 2. Ornamentaţie, împodobire.

DECREPÍT, –Ă adj. (fr. *décrépit*, lat. *decrepitus*) Ramolit, senil.

DECREPITÚDINE s. f. (fr. *décrépitude*) Ramolire, ramolisment; (fig.) decădere extremă.

DECRÉT s. n. (fr. *décret*, lat. *decretum*) Hotărâre, decizie obligatorie emisă de puterea executivă.

DECRETÁ vb. I (fr. *décréter*) 1. A emite un decret, a hotărî, a ordona prin decret. 2. Fig. A declara ceva pe un ton categoric, sentenţios.

DECRIPTÁ vb. I (fr. *décrypter*) A descifra o scriere cu cifru.

DECÚBIT s. n. (fr. *décubitus*, lat. *decubitus*) 1. Poziţie orizontală a corpului. 2. Rană cangrenată apărută la bolnavii care stau mult timp culcaţi.

DECUPÁJ s. n. (fr. *découpage*) 1. Împărţire a unui scenariu cinematografic în scene. 2. Scenariu regizoral.

DECUPLÁ vb. I (fr. *découpler*) 1. A

deconecta (1). 2. A desface elementele unui cuplaj, ale unui sistem tehnic.

DEDICÁ vb. I (lat. *dedicare*, fr. *dédier*) 1. A închina (cuiva) o operă artistică în semn de omagiu, de respect sau de afecţiune; a oferi. 2. A (se) consacra unei activităţi, unei idei etc.

DEDÚCE vb. III (lat. *deducere*, cf. fr. *déduire*) A trage o concluzie.

DEDÚCŢIE s. f. (fr. *déduction*, lat. *deductio, –onis*) Concluzie a unui raţionament.

DEFALCÁ vb. I (fr. *défalquer*, lat. *defalcare*) 1. A desprinde o parte dintr–o sumă, dintr–un cont, dintr–o cantitate. 2. A repartiza o lucrare, un proiect etc. pe etape, pe oameni.

DEFĂIMÁ vb. I (lat. **diffamiare*) A calomnia, a ponegri, a bârfi.

DEFÉCT, –Ă (lat. *defectus*, germ. *Defekt*) 1. S. n. Imperfecţiune materială, fizică sau morală; cusur. 2. S. n. Deranjament al unui mecanism, al unui aparat etc. 3. Adj. Stricat, defectat.

DEFECTOLOGÍE s. f. (rus. *defektologhiia*) Educare şi reeducare a persoanelor cu deficienţe senzoriale şi mintale.

DEFECTUÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *défectueux*, lat. *defectuosus*) Cu defecte(1), cu lipsuri; imperfect.

DEFÉNSĂ s. f. (fr. *défense*) Incisivii elefantului; fildeş.

DEFENSÍV, –Ă adj. (fr. *défensif*) De apărare.

DEFENSÍVĂ s. f. (fr. *défensive*) Apărare.

DEFERÉNT, –Ă adj. (fr. *déférent*, lat. *deferens, –ntis*) Respectuos, condescendent.

DEFERÉNŢĂ s. f. (fr. *déférence*) Stimă, respect, onoare, consideraţie.

DEFERÍ vb. IV (fr. *déférer*, lat. *deferre*) A trimite o persoană în judecată.

DEFETÍSM s. n. (fr. *défaitisme*) Lipsă de încredere în obţinerea unei victorii.

DEFICIÉNŢĂ s. f. (fr. *déficience*, lat. *deficientia*) 1. Scădere, lipsă, greşeală. 2. Defect psihic sau (mai rar) fizic.

DEFICÍT s. n. (fr. *déficit*) Plus de cheltuieli faţă de venituri; pierdere, lipsă.

DEFILÁ vb. I (fr. *défiler*) 1. A trece în coloană prin faţa autorităţilor la o paradă, serbare sau inspecţie. 2. A se succeda neîntrerupt.

DEFINÍ vb. IV (fr. *définir*, lat. *definire*) 1. A formula o definiţie; a explica sensurile cuvintelor, noţiunilor. 2. A delimita, a preciza. 3. A se autocaracteriza.

DEFINITÍV, –Ă adj. (fr. *définitif*, lat. *definitivus*) 1. Care este fixat, stabilit pentru totdeauna; absolut, irevocabil, categoric. 2. *Profesor* (sau *învăţător*) *definitiv* = profesor sau învăţător cu definitivat. *În definitiv* = la urma urmelor.

DEFINITIVÁ vb. I (*definitiv* + *–a*) 1. A finisa, a încheia ceva. 2. A titulariza, a numi într–un post.

DEFINITIVÁT s. n. (de la *definitiva*) 1. Finisat. 2. Examen dat pentru a obţine numirea definitivă în învăţământul elementar sau mediu.

DEFINITÓRIU, –IE adj. (fr. *définitoire*) Caracteristic, specific.

DEFINÍŢIE s. f. (fr. *définition*, lat. *definitio, –onis*) 1. Enunţarea însuşirilor proprii unui obiect, unui fenomen etc.. 2. *Prin definiţie* = prin însăşi natura lucrurilor.

DEFLAGRÁŢIE s. f. (fr. *déflagration*, lat. *deflagratio*) 1. Ardere explozivă (cu flacără sau cu scântei). 2. Fig. *Deflagraţie mondială* = război (mondial).

DEFLÁŢIE s. f. (fr. *déflation*) Ansamblu de măsuri economice şi financiare pentru a lichida inflaţia şi a face să crească puterea de cumpărare a monedei ţării respective.

DEFLORÁ vb. I (fr. *déflorer*) A dezvergina.

DEFORMÁ vb. I (fr. *déformer*, lat. *deformare*) 1. A (–şi) modifica, a (–şi) altera forma (naturală sau primitivă). 2. Fig. A reproduce inexact; a denatura.

DEFRAUDÁ vb. I (lat. *defraudare*, cf. it. *defraudare*) A delapida.

DEFRIŞÁ vb. I (fr. *défricher*) 1. A tăia arborii de pe un teren, dintr–o pădure pentru a obţine un teren apt pentru agricultură; a despăduri. 2. Fig. A descurca, a clarifica.

DEFULÁ vb. I (fr. *défouler*) A da curs liber ideilor din subconştient; a–şi descărca sufletul.

DEFÚNCT, –Ă adj., s. m. şi f. (lat. *defunctus*, fr. *défunt*) Mort.

DEGAJÁ vb. I (fr. *dégager*) 1. A răspândi, a emana (căldură, miros etc.) 2. A elibera, a debloca. 3. A ieşi dintr–o

Scanned with OKEN Scanner

situaţie critică. **4.** A trimite mingea din propria poartă pentru a evita o fază periculoasă.

DEGAJÁT, –Ă adj. (de la *degaja*) **1.** Eliberat de o îndatorire, greutate, de un obstacol. **2.** Fig. Liber în mişcări; nestânjenit, dezinvolt.

DEGENERÁ vb. I (fr. *dégénérer*, lat. *degenerare*) **1.** A pierde din calităţile ereditare sau naturale ale speciei. **2.** Fig. A se schimba în rău, pierzând înfăţişarea sau caracterul iniţial; a decădea.

DEGHIZÁ vb. I (fr. *déguiser*) **1.** A (se) îmbrăca, a se pieptăna pentru a nu fi recunoscut; a (se) travesti. **2.** Fig. A masca, a ascunde.

DEGRADÁ vb. I (fr. *dégrader*, lat. *degradare*) **1.** A înjosi. **2.** A ridica cuiva gradul militar (ca pedeapsă); a destitui dintr–o funcţie. **3.** A se deteriora. **4.** A deveni neproductiv.

DEGRADÉ s. n. (fr. *dégradé*) Descreştere treptată a intensităţii unei culori.

DEGREVÁ vb. I (fr. *dégrever*) A suprima obligaţiile, sarcinile etc. care revin unei persoane, unui colectiv.

DEGRINGOLÁDĂ s. f. (fr. *dégringolade*) **1.** Prăbuşire, rostogolire. **2.** Fig. Decădere, degradare progresivă, ruinare.

DEGUSTÁ vb. I (fr. *déguster*, lat. *degustare*) A savura, a aprecia calitatea unei mâncări, a unui produs alimentar (mai ales vin).

DEIFICÁ vb. I (lat. *deificare*, fr. *déifier*) A zeifica, a diviniza.

DEJÉCŢIE s. f. (fr. *déjection*) **1.** Evacuare a materiilor fecale; (fig.) cuvinte injurioase. **2.** Materiile pe care le aruncă vulcanii.

DEJOJÁRE s. f. (cf. fr. *déjaugeage*) Desprindere de apă a unui hidroavion în cursul decolării.

DEJUCÁ vb. I (*de(s)–* + *juca*, cf. fr. *déjouer*) A zădărnici planurile sau uneltirile cuiva.

DELABRÁ vb. I (fr. *délabrer*) A deteriora, a strica.

DELAPIDÁ vb. I (fr. *dilapider*, lat. *dilapidare*) A fura bani, bunuri din avutul statului; a sustrage.

DELATÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *délateur*, lat. *delator*) Denunţător, pârâtor.

DELAŢIÚNE s. f. (fr. *délation*, lat. *delatio, –onis*) Denunţ, pârâ.

DELÉBIL, –Ă adj. (fr. *délébile*) Care poate fi şters.

DELECTÁ vb. I (fr. *délecter* lat. *delectare*) A (se) desfăta, a (se) bucura.

DELECTÁBIL, –Ă adj. (fr. *délectable*, lat. *delectabilis*) Plăcut, agreabil.

DELEGÁŢIE s. f. (fr. *délégation*, lat. *delegatio*) **1.** Împuternicire, însărcinare, mandat. **2.** Grup autorizat care reprezintă o organizaţie la anumite adunări, activităţi etc.

DELFÍN s. m. (cf. fr. *dauphin*) **1.** Conte din Franţa. **2.** Fiul cel mai mare al regilor Franţei, moştenitor prezumtiv al tronului.

DELFINÁRIU s. n. (*delfin* + *–ariu*) Bazin amenajat pentru delfini; sală cu un astfel de bazin.

DELIBERÁ vb. I (fr. *délibérer*, lat. *deliberare*) **1.** A chibzui, a dezbate în comun (şi secret) pentru a lua o hotărâre. **2.** A decide, a rezolva.

DELIBERÁT, –Ă adj. (de la *delibera*, cf. fr. *délibéré*) *În mod deliberat* = după o chibzuire prealabilă; intenţionat, voit, liber–consimţit.

DELIBERATÍV, –Ă adj. (fr. *délibératif*, lat. *deliberativus*) **1.** Care dezbate pentru a lua o anumită decizie. **2.** *Vot deliberativ* = drept de vot decisiv.

DELICÁT, –Ă adj. (fr. *délicat*, lat. *delicatus*) **1.** Fin, gingaş. **2.** Distins, politicos, manierat. **3.** Firav, debil. **4.** Greu de rezolvat, în care se cere prudenţă, subtilitate.

DELICIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *délicieux*, lat. *deliciosus*) **1.** Foarte gustos, savuros. **2.** Fig. Încântător, fermecător, seducător.

DELÍCIU s. n. (lat. *delicium*, fr. *délice*) **1.** Plăcere foarte mare; savoare, desfătare. **2.** Fig. Lucru sau fiinţă încântătoare.

DELÍCT s. n. (lat. *delictum*, cf. fr. *délit*) **1.** Infracţiune mai puţin gravă, sancţionată cu amendă penală sau cu închisoare corecţională. **2.** *Corp delict* = obiect care face dovada unei infracţiuni.

DELIMITÁ vb. I (fr. *délimiter*, lat. *delimitare*) **1.** A fixa limitele unui lucru; a (se) limita, a (se) mărgini. **2.** A (se) contura, a (se) desena. **3.** A restrânge.

DELINCVÉNT, –Ă s. m. şi f. (lat.

Scanned with OKEN Scanner

delinquens, –ntis, cf. fr. *délinquant*) Persoană care a comis un delict.

DELINCVÉNŢĂ s. f. (cf. fr. *délinquance*) 1. Săvârşire de delicte. 2. Totalitate a delictelor şi a crimelor considerate pe plan social. 3. *Delincvenţă juvenilă* = totalitate a delictelor comise de tinerii sub 18 ani.

DELÍR s. n. (fr. *délire*) 1. Stare patologică cu halucinaţii; aiurare. 2. Fig. [illegible]re, entuziasm excesiv.

DELÍRIUM TRÉMENS s. n. (lat. *delirium tremens*) Criză cu halucinaţii, tremurături etc. (provocată de alcoolismul cronic).

DELTAPLÁN s. n. (fr. *deltaplan*) Aparat de zbor foarte uşor în formă de triunghi.

DÉLTĂ s. f. (fr. *delta*) Insulă triunghiulară formată la vărsarea unui fluviu.

DEMAGÓG s. m. (fr. *démagogue*) Persoană care caută să-şi creeze popularitate prin discursuri bombastice, promisiuni mincinoase etc.

DEMAGOGÍE s. f. (fr. *démagogie*) Înşelare a maselor, a electoratului prin promisiuni mincinoase; purtare de demagog.

DEMARÁ vb. I (fr. *démarrer*) 1. A se pune în mişcare şi cu viteză; a porni. 2. A ţâşni, a-şi lua avânt, viteză (într-o cursă sportivă).

DEMARCÁ vb. I (fr. *démarquer*) 1. A (se) delimita, a (se) separa. 2. (În sport) A scăpa de supravegherea adversarului.

DEMARCÁŢIE s. f. (fr. *démarcation*) 1. Delimitare, despărţire, separare. 2. *Linie de demarcaţie* = linie care separă două state sau două terenuri, două noţiuni.

DEMASCÁ vb. I (fr. *démasquer*) 1. A (-şi) scoate masca. 2. Fig. A (-şi) da pe faţă adevăratele intenţii, gânduri etc.; a (se) trăda.

DEMÉNT, -Ă (fr. *dément*, lat. *demens, –ntis*) 1. Adj., s. m. şi f. Nebun. 2. Adj. De om nebun; nebunesc.

DEMÉNŢĂ s. f. (fr. *démence*, lat. *dementia*) 1. Nebunie. 2. *Demenţă precoce* = formă de schizofrenie care apare la tineri. 3. *Demenţă senilă* = demenţă care progresează o dată cu vârsta. 4. Fig. Surescitare intensă.

DEMÉRS s. n. (*de* + *mers*, cf. fr. *démarche*) Intervenţie (pe lângă cineva) pentru a obţine ceva.

DEMISIONÁ vb. I (fr. *démissionner*) A renunţa (de bunăvoie) printr-un act scris la o funcţie, la o demnitate etc.

DEMISTIFICÁ vb. I (cf. fr. *démystifier*) 1. A face ca un lucru, o idee să-şi piardă caracterul mistificator. 2. A demitiza.

DEMÍTE vb. III (fr. *démettre*, lat. *demittere*) A destitui, a scoate dintr-o funcţie.

DEMITÉNTĂ s. f. (fr. *demi-teinte*) Tentă între luminos şi întunecat într-o pictură sau gravură.

DEMITIZÁ vb. I (cf. it. *demitizzare*) 1. A face ca un lucru, o idee să-şi piardă caracterul mitic. 2. A face să dispară o afirmaţie falsă, o scorneală; a demistifica.

DEMIÚRG s. m. (lat. *demiurgus*, fr. *demiurge*) 1. Creatorul lumii (la Platon). 2. Principiu creator.

DEMNITÁR s. m. (fr. *dignitaire*, cf. *demn*) Înalt funcţionar de stat.

DEMNITÁTE s. f. (lat. *dignitas, –atis*, cf. *demn*) 1. Autoritate morală, prestigiu. 2. Înaltă funcţie de stat; rang.

DEMOAZÉLĂ s. f. (fr. *demoiselle*) Domnişoară, duduie.

DEMOBILIZÁ vb. I (fr. *démobiliser*) 1. A lăsa la vatră trupele mobilizate. 2. Fig. A renunţa la orice voinţă revendicativă.

DEMOCRAŢÍE s. f. (fr. *démocratie*) Organizare politică şi formă de guvernământ în care puterea aparţine poporului prin reprezentanţii aleşi.

DEMOGRAFÍE s. f. (fr. *démographie*) Studiul statistic al fenomenelor legate de creşterea şi descreşterea populaţiei.

DEMOLÁ vb. I (fr. *démolir*) A dărâma o construcţie (bucată cu bucată); a distruge, a ruina.

DÉMON s. m. (ngr. *démonas*, cf. fr. *démon*) 1. Diavol. 2. Fig. Om rău. 3. Spirit al răului. 4. Personificare a eroismului, a curajului şi a frumuseţii fizice.

DEMONETIZÁ vb. I (fr. *démonétiser*) 1. A retrage din circulaţie unele monede. 2. (Despre monede) A se devaloriza. 3. Fig. A deveni banal, obişnuit.

DEMONSTRÁ vb. I (fr. *démontrer*, lat. *demonstrare*) 1. A arăta, a dovedi, a

Scanned with OKEN Scanner

proba prin argumente o teorie, un fapt etc. 2. A manifesta. 3. A etala.

DEMONSTRÁŢIE s. f. (fr. *démonstration*, lat. *demonstratio*, cf. rus. *demonstraţiia*) 1. Manifestaţie publică (de stradă), cu caracter social sau politic. 2. Şir de calcule care dovedesc adevărul unei teoreme, formule. 3. Manifestare a unui sentiment, a unei atitudini.

DEMONTÁ vb. I (fr. *démonter*) 1. A desface un mecanism piesă cu piesă. 2. Fig. A descuraja, a deprima.

DEMORALIZÁ vb. I (fr. *démoraliser*) A descuraja, a dezorienta.

DENATURÁ vb. I (fr. *dénaturer*) 1. A schimba, a deforma, a falsifica (intenţionat) sensul unor cuvinte, adevărul. 2. A altera, a contraface.

DENATURÁT, -Ă adj. (de la *denatura*, cf. fr. *dénaturé*) 1. Lipsit de sentimente firești, normale. 2. Falsificat, alterat. 3. *Spirt denaturat* = alcool industrial, impropriu pentru consumaţie.

DÉNIE s. f. (sl. [bŭ] *dĕnije*, scr. *denije*) Slujbă religioasă de seară în săptămâna dinaintea Paştilor.

DENIGRÁ vb. I (fr. *dénigrer*, lat. *denigrare*) A ponegri, a defăima, a calomnia.

DENOMINÁŢIE s. f. (fr. *dénomination*) Denumire, numire.

DENOTÁ vb. I (fr. *dénoter*, lat. *denotare*) 1. A arăta, a indica. 2. A exprima un anumit sens.

DENOTATÍV, -Ă adj. (fr. *dénotatif*) 1. Corespunzător denotaţiei; precis, comun, obişnuit. 2. Neutru, obiectiv, lipsit de conotaţii.

DENOTÁŢIE s. f. (fr. *dénotation*) 1. (Log.) Sferă. 2. (Lingv.) Semnificaţie.

DENS, -Ă adj. (fr. *dense*, lat. *densus*) 1. Cu părţile componente strâns unite; des, compact, îndesat, 2. Consistent, solid, tare. 3. Gros. 4. Adânc, gros.

DENSITÁTE s. f. (fr. *densité*, lat. *densitas, -atis*) 1. Calitatea de a fi dens; număr, cantitate de obiecte, fiinţe pe o unitate de arie sau lungime; desime. 2. Masa specifică a unui corp. 3. *Densitatea populaţiei* = numărul de locuitori de pe o anumită suprafaţă.

DENUNŢÁ vb. I (fr. *dénoncer*, lat. *denuntiare*) 1. A pârî, a reclama, a informa o autoritate, o instanţă penală despre comiterea unei infracţiuni. 2. A declara un act, un tratat ca nul, nevalabil.

DEONTOLOGÍE s. f. (fr. *déontologie*) Ansamblu de reguli şi norme etice în conduita profesională.

DEPANÁ vb. I (fr. *dépanner*) A repara un vehicul, un televizor etc.; (fig.) a scoate dintr-o încurcătură.

DEPARTAJÁ vb. I (fr. *départager*) 1. A face să înceteze egalitatea meritelor; a stabili un criteriu pentru un clasament. 2. A (se) distanţa ca punctaj într-un clasament. 3. A arbitra un diferend.

DEPARTAMÉNT s. n. (fr. *département*) 1. Ramură specializată a unei administraţii, a unei antreprize. 2. Minister (în S. U. A.). 3. Unitate administrativ-teritorială (în Franţa).

DEPĂŞÍ vb. I (fr. *dépasser*, cf. *păşi*) 1. A întrece, a devansa, a lăsa în urmă. 2. A fi superior cuiva sau la ceva; a birui, a învinge.

DEPENDÉNT, -Ă adj. (fr. *dépendant*) 1. Subordonat, supus. 2. (Gram.) Secundar, subordonat.

DEPENDÍNŢĂ s. f. (fr. *dépendances*) (La pl.) Încăperi anexe (baie, bucătărie etc.) într-o locuinţă; construcţii (garaj, magazie) ale unei clădiri.

DEPLASÁ vb. I (fr. *déplacer*) 1. A schimba locul unui lucru. 2. A se duce, a merge, a se mişca. 3. A (se) disloca. 4. A merge undeva pentru un timp limitat (în interes de serviciu).

DEPLASÁT, -Ă adj. (de la *deplasa*, cf. fr. *déplacé*) 1. Care nu se află la locul lui. 2. Fig. Care nu este aşa cum se cuvine; necuviincios, nepotrivit.

DEPLORÁBIL, -Ă adj. (fr. *déplorable*) Vrednic de plâns, de compătimit; jalnic, lamentabil, mizerabil.

DEPOLITIZÁ vb. I (fr. *dépolitiser*) A face să-şi piardă caracterul politic.

DEPONÉNT, -Ă s. m. şi f. (lat. *deponens, -ntis*, it. *deponente*) Depunător (la C. E. C.).

DEPORTÁ vb. I (fr. *déporter*, lat. *deportare*) A exila, a surghiuni.

DEPOSEDÁ vb. I (fr. *déposséder*) A lua cuiva o posesiune; a jefui, a prăda.

DEPÓZIT s. n. (lat. *depositum*, cf. fr. *dépôt*) 1. Magazie pentru mărfuri. 2. *Depozit bancar* = bani sau valori, bijuterii

etc. păstrate în bancă. *Depozit legal* = fond de cărţi format din tot ce se tipăreşte în ţară la care au drept marile biblioteci. 3. Depunere, sediment.

DEPOZÍŢIE s. f. (fr. *déposition*, lat. *deposito, –onis*) Declaraţia unui martor în insistanţă.

DEPRAVÁ vb. I (fr. *dépraver*, lat. *depravare*) A deveni depravat; a (se) perverti.

DEPRAVÁT, –Ă adj. (de la *deprava*) Desfrânat, decăzut, corupt; pervertit.

DEPRECIÁ vb. I (fr. *déprécier*) 1. A aprecia ceva sub valoarea sa reală; a minimaliza valoarea unui lucru, a cuiva. 2. A (se) devaloriza, a (se) degrada.

DEPRECIÁT, –Ă adj. (de la *deprecia*) 1. Stricat, degradat. 2. Fig. Desconsiderat, subestimat.

DEPRESIÚNE s. f. (fr. *dépression*, lat. *depressio, –onis*) 1. Formă de relief întinsă, înconjurată de înălţimi. 2. Scădere a presiunii atmosferice care produce timp nefavorabil. 3. Deprimare, descurajare, stare de tristeţe. 4. Scădere a producţiei, încetinire a afacerilor care precedă sau urmează unei crize economice.

DEPRIMÁ vb. I (fr. *déprimer*) A slăbi fizic sau moral; a demoraliza, a descuraja, a întrista.

DEPRIMÁT, –Ă adj. (de la *deprima*) Descurajat, întristat, abătut, demoralizat.

DEPUNCTÁ vb. I (*des–* + *puncta*) A reduce (din cauza erorilor) punctajul unui candidat sau concurent, la o competiţie, la un examen.

DEPÚNE vb. III (lat. *deponere* cf. fr. *déposer*) 1. A pune un lucru ţinut în mână într–un anumit loc. 2. A încredinţa (bani, obiecte preţioase etc.) spre păstrare. 3. A se sedimenta. 4. A face, a efectua. 5. *A depune mărturie* = a face o declaraţie (în justiţie). *A depune jurământ* = a jura în mod solemn pentru respectarea anumitor angajamente.

DERAIÁ vb. I (fr. *dérailler*) 1. (Despre tramvai, tren, metrou) A sări de pe şine. 2. Fig. A se abate, a devia de la subiect.

DERANJAMÉNT s. n. (fr. *dérangement*) 1. Defecţiune, dereglare a unei maşini, instalaţii etc. 2. Indigestie; diaree.

DERATIZÁ vb. I (fr. *dératiser*) A stârpi şoareci, şobolani cu substanţe chimice otrăvitoare.

DERIVÁ vb. I (fr. *deriver*, lat. *derivare*) 1. A proveni din... 2. A rezulta din alt cuvânt prin derivare. 3. A abate cursul unei ape curgătoare. 4. A devia de la cursul normal.

DERÍVĂ s. f. (fr. *dérive*) 1. Deviere de la rută a unei nave aeriene sau maritime. 2. Deplasare a gheţarilor de la poli. 3. *A merge* (sau *a fi) în derivă* = a pluti în voia vântului şi a valurilor; (despre persoane) a nu se mai putea orienta; a fi lipsit de voinţă; (despre întreprinderi) a nu mai putea fi condus. *A fi la deriva cuiva* = a fi dependent de cineva.

DERIZÓRIU, –IE adj. (fr. *dérisoire*, lat. *derisorius*) Neînsemnat, lipsit de valoare (bănească).

DERMATOLOGÍE s. f. (fr. *dermatologie*) Studiul bolilor de piele.

DEROBÁ vb. I (fr. *dérober*) 1. (Despre cai) A părăsi direcţia impusă de călăreţ din cauza unui obstacol. 2. Fig. A se sustrage de la ceva.

DEROCÁ vb. I (fr. *dérocher*) A curăţa albia unui râu de mâl, de nisip etc.

DEROGÁ vb. I (fr. *déroger*, lat. *derogare*) A se abate de la o lege, de la un regulament etc. în baza unei aprobări speciale.

DERULÁ vb. I (fr. *dérouler*) 1. A desface, a desfăşura un material (stofă, fire etc.) de pe un sul. 2. Fig. A se succeda, a se perinda.

DERUTÁ vb. I (fr. *dérouter*) 1. A abate pe cineva de la drumul ales. 2. Fig. A dezorienta, a zăpăci, a descumpăni.

DERÚTĂ s. f. (fr. *déroute*) Dezorientare, zăpăceală, dezordine.

DE(S)– (lat. *dis–*, fr. *des–*) (În forma *dez–*, înaintea vocalelor şi consoanelor sonore şi în varianta *dis–*) Prefix cu sens privativ care serveşte la formarea unor substantive, adjective şi verbe: *de(s)hidrogenare, de(s)personalizare, descopitat, descăiera* etc.

DES, DEÁSĂ adj. (lat. *densus*) 1. Compact, strâns. 2. Ţesut strâns, bătut. 3. (Despre ploaie, ceaţă etc.) Compact, dens, gros. 4. Frecvent, repetat.

DESÁNT s. n. (fr. *descente*, rus. *de-*

Scanned with OKEN Scanner

sant) Trupe debarcate, paraşutate în spatele frontului inamic.

DESCALIFICÁ vb. I (*des–* + *califica*) **1.** A (se) dezonora. **2.** A elimina un concurent, o echipă dintr–o competiţie sportivă pentru comportare necorespunzătoare. **3.** A–şi pierde calificarea (profesională).

DESCĂRCÁ vb. I (lat. *discarricare*) **1.** A deşerta, a goli. **2.** A produce o descărcare atmosferică. **3.** A trage un foc de armă. **4.** A declara, a recunoaşte (oficial) o gestiune corectă.

DESCÂNTÁ vb. I (lat. *discantare*) **1.** A rosti descântece. **2.** A fermeca, a vrăji. **3.** A mustra, a certa, a bate la cap.

DESCENDÉNT, –Ă (fr. *descendant*, lat. *descendens, –ntis*) **1.** S. m. şi f. Rudă în linie directă; urmaş, coborâtor, progenitură. **2.** Adj. Care coboară.

DESCENTRALIZÁ vb. I (fr. *décentraliser*) A da o anumită autonomie diferitelor regiuni, judeţe etc. ale statului.

DESCHÍDE vb. III (lat. *discludere*) **1.** A desface o închizătoare (a unei uşi, ferestre etc.); a descuia. **2.** A da acces. **3.** A săpa, a tăia un drum, un canal etc. **4.** A face o incizie. **5.** A inaugura, a începe o festivitate, o adunare etc. **6.** A se însenina, a se limpezi. **7.** A înfiinţa. **8.** *A–i deschide cuiva capul* = a–l face pe cineva să priceapă sau să vadă ceva. *A deschide gura* = a vorbi. *A deschide o paranteză* = a se abate de la subiect. *A–şi deschide sufletul* (sau *inima*) = a se destăinui. *A deschide vorba* = a începe o discuţie. *A deschide mâna* = a fi darnic. *A deschide ochii* (cuiva) = a ridica pleoapele; a se naşte; a fi atent la ceva; a atrage atenţia asupra unui lucru.

DESCHÍS, –Ă adj. (de la *deschide*) **1.** Descuiat, neînchis. **2.** Franc, sincer. **3.** Care supurează. **4.** *Scrisoare deschisă* = scrisoare polemică dată publicităţii. *Oraş deschis* = oraş fără obiective militare şi fără apărare care potrivit normelor internaţionale nu poate fi atacat sau bombardat în timp de război. *A avea inima deschisă* = a fi sincer. *A avea casă deschisă* = a avea mereu musafiri, a fi primitor. *Deschis la minte* (sau *la cap*) = deştept. *Cu pieptul deschis* = plin de curaj. *A avea ochii deschişi* = a fi atent, vigilent. *Vot deschis* = vot pe faţă, prin ridicare de mâini. *Aplauze la scenă deschisă* = aplauze în timpul desfăşurării spectacolului.

DESCIFRÁ vb. I (*des– + cifra*, cf. fr. *déchiffrer*) **1.** A citi, a înţelege, a dezlega un text neclar, prost scris, cu semne convenţionale, o enigmă etc. **2.** Fig. A ghici ceva ce este ascuns. **3.** A citi, a interpreta la prima vedere o partitură.

DESCÍNDE vb. III (lat. *descendere*, fr. *descendre*) **1.** A se da jos, a coborî dintr–un vehicul; a veni, a merge la un hotel pentru a locui. **2.** A coborî, a proveni, a se trage din cineva. **3.** A se deplasa pentru a face o anchetă.

DESCÍNGE vb. III (lat. *discingere*) A dezlega, a scoate cureaua, brâul, cingătoarea.

DESCOMPÚNE vb. III (*des– + compus*, cf. fr. *décomposer*) **1.** A (se) desface, a (se) separa în elemente componente. **2.** A se altera, a se strica. **3.** Fig. A decădea (moral).

DESCONGESTIONÁ vb. I (*des– + congestiona*, cf. fr. *décongestionner*) **1.** A elibera un organ de un aflux de sânge. **2.** A înlătura aglomeraţia de pe o arteră de circulaţie.

DESCONSIDERÁ vb. I (*des– + considera*, cf. fr. *déconsidérer*) A nu acorda stimă, consideraţie; a dispreţui.

DESCRIPTÍBIL, –Ă adj. (fr. *descriptible*) Care poate fi descris.

DESCUAMÁ vb. I (fr. *desquamer*, lat. *desquamare*) (Despre epidermă) A se coji.

DESEMNÁ vb. I (fr. *désigner*, lat. *designare*, cf. *semn*) A indica, a numai o persoană pentru a ocupa o funcţie, o demnitate; a alege.

DESENÁ vb. I (fr. *dessiner*) **1.** A executa un desen. **2.** A se contura, a se profila, a ieşi în evidenţă.

DESERVÍ[1] vb. IV (fr. *desservir*) A face un rău serviciu cuiva; a prejudicia.

DESERVÍ[2] vb. IV (fr. *desservir*, lat. *deservire*) **1.** A presta servicii în folos public. **2.** A supraveghea şi dirija funcţionarea unei maşini sau a unui agregat.

DESERVÍCIU s. n. (*des– + serviciu*) Faptă care dezavantajează; contraserviciu.

DESFÁCE vb. III (lat. *dis–facere*) **1.** A (–şi) separa părţile componente. **2.** A (se) separa, a (se) desprinde dintr–o legătură; a deschide; a despături. **3.** A (se)

despărţi de cineva. 4. A înflori. 5. A vinde produse. 6. A nimici vrăjile sau farmecele care apasă asupra cuiva.

DESFIÁ vb. I (*des–* + [în] *fia*) A anula o înfiere.

DESFÍDE vb. III (fr. *défier*, lat. *diffidere*, cf. *sfida*) 1. A provoca. 2. A brava, a sfida un pericol.

DESHIDRATÁ vb. I (fr. *déshydrater*) A elimina apa din organism, dintr–un aliment, dintr–o substanţă etc.

DESHUMÁ vb. I (*des–* + [în] *huma*) A dezgropa osemintele unui mort; a exhuma.

DESIGN s. n. (pr. *dizáin;* engl. *design*) 1. Disciplină care are în vedere armonizarea mediului ambiant al omului, plecând de la conceperea obiectelor uzuale până la amenajarea siturilor. 2. Aspect exterior, fel în care se prezintă un lucru (din punct de vedere estetic).

DESIGNER s. m. (pr. *dizáiner;* engl. *designer*) Specialist în design.

DESÍME s. f. (*des* + *ime*) 1. Însuşirea de a fi des, compact, îndesat. 2. Desiş.

DESOLIDARIZÁ vb. I (fr. *désolidariser*) A se despărţi, a se separa de ideile, acţiunile unei persoane, a unui grup, a nu mai fi solidar cu cineva.

DESPERÁ vb. I (lat. *desperare*) A înceta să mai spere; a (se) descuraja, a (se) demoraliza.

DESPÓT s. m. (ngr. *despótis*, fr. *despote*) 1. Suveran absolut; tiran. 2. Fig. Persoană foarte autoritară.

DESPÓTIC, –Ă adj. (fr. *despotique*) 1. Dictatorial, tiranic, samavolnic. 2. Abuziv, arbitrar.

DESPUIÁ vb. I (lat. *dispoliare*) 1. A (se) dezbrăca în pielea goală; a jefui. 2. A (se) desfrunzi. 3. A excerpta un text.

DESTABILIZÁ vb. I (engl. *destabilize*) A face să–şi piardă sau a–şi pierde stabilitatea.

DESTÍN s. n. (fr. *destin*) Soartă; viitor; forţă supranaturală care ar hotărî tot ce se petrece în viaţa cuiva; fatalitate.

DESTINÁ vb. I (fr. *destiner*, lat. *destinare*) 1. A stabili, a hotărî ceva dinainte. 2. A ursi, a predestina. 3. A dedica, a consacra.

DESTINATÁR, –Ă s. m. şi f. (fr. *destinataire*) Persoană căreia i se trimite ceva; adresant.

DESTINÁŢIE s. f. (fr. *destination*, lat. *destinatio*) 1. Întrebuinţare dinainte hotărâtă; funcţie, scop. 2. Loc, persoană către care se îndreaptă cineva sau unde se trimite ceva.

DESTÍNDE vb. III (*des–* + [în] *tinde*, cf. fr. *détendre*) 1. A se relaxa; a se deconecta, a se calma. 2. A (se) întinde, a (se) îndrepta.

DESTITUÍ vb. IV (fr. *destituer*, lat. *destituere*) A înlătura, a scoate dintr–o funcţie, demnitate; a demite, a revoca.

DESUÉT, –Ă adj. (fr. *désuet*, lat. *desuetus*) Învechit, perimat, ieşit din uz.

DEŞÉRT, –ÁRTĂ (lat. *desertus, desertum*, fr. *désert*) 1. Adj., s. n. (Spaţiu) gol. 2. Adj., s. n. Regiune, loc uscat, arid, lipsit de vieţuitoare şi de vegetaţie; pustiu. 3. Adj. Fig. Fără temei. 4. *În deşert* = zadarnic.

DEŞÉRTIC, –Ă adj. (*deşert* + *–ic*, cf. fr. *désertique*) De deşert.

DEŞTÉPT, –EÁPTĂ adj. (lat. *de–excitus*) 1. Care nu doarme; treaz. 2. Ager la minte; inteligent. 3. Şiret, viclean.

DETALIÁ vb. I (it. *dettagliare*, fr. *détailler*) A arăta, a expune (ceva) amănunţit.

DETALIÁT, –Ă adj. (de la *detalia*) Amănunţit.

DETÁLIU s. n. (it. *dettaglio*, fr. *détail*) 1. Amănunt; lucru mărunt, secundar. 2. *În detaliu* = cu de–amănuntul. *A vinde în detaliu* = a vinde în cantităţi mici, cu bucata.

DETARTRÁ vb. I (fr. *détartrer*) A curăţa de tartru.

DETAŞÁ vb. I (fr. *détacher*) 1. A (se) desprinde dintr–un întreg, dintr–un grup. 2. A transfera temporar un salariat. 3. A se distanţa (într–o competiţie sportivă). 4. A se evidenţia.

DETAŞÁBIL, –Ă adj. (fr. *détachable*) Care se poate desprinde, detaşa.

DETECTÁ vb. I (fr. *détecter*) A face să apară; a descoperi, a identifica, a determina.

DETECTÓR s. n. (fr. *détecteur*) Aparat sau dispozitiv folosit pentru a detecta.

DETENŢIÚNE s. f. (fr. *détention*, lat. *detentio, –onis*) 1. Acţiunea de a deţine; starea unei persoane deţinută în închisoa-

re; pedeapsă privativă de libertate. 2. *Detenţiune preventivă* = închiderea cuiva înainte de judecare.

DETERIORÁ vb. I (fr. *détériorer*, lat. *deteriorare*) A (se) degrada, a (se) strica (prin întrebuinţare îndelungată).

DETERMINÁ vb. I (fr. *déterminer*, lat. *determinare*) 1. A declanşa, a cauza apariţia şi dezvoltarea unui fenomen, a unui eveniment. 2. A fixa cu precizie (o dată, un termen). 3. A calcula pe bază de date. 4. A inspira cuiva o decizie.

DETESTÁ vb. I (fr. *détester*, lat. *detestari*) A (se) urî, a (se) dispreţui (profund).

DETESTÁBIL, –Ă adj. (fr. *détestable*, lat. *detestabilis*) Foarte rău; oribil, execrabil.

DETONÁ vb. I (fr. *détoner*) A exploda.

DETRACÁ vb. I (fr. *détraquer*) 1. A decădea, a se sminti, a se ţicni. 2. (Despre maşini) A se defecta.

DETRACTÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *détracteur*, lat. *detractor, –oris*) Calomniator, bârfitor.

DETRIMÉNT s. n. (fr. *détriment*, lat. *detrimentum*) *În detrimentul (cuiva* sau *a ceva)* = în dauna, în paguba cuiva (sau a ceva).

DETURNÁ vb. I (fr. *détourner*) 1. A sustrage fraudulos. 2. A întoarce (cu forţa) în altă parte, în altă direcţie. 3. A denatura.

DEŢÍNE vb. III (fr. *détenir*, cf. *ţine*) 1. A păstra ceva în posesie; a stăpâni, a poseda. 2. A ocupa o funcţie. 3. A avea (un titlu, un premiu etc.). 4. A ţine pe cineva arestat.

DEUX–PIÈCES s. n. (pr. *dö–piès;* fr. *deux–pièces*). Îmbrăcăminte compusă din fustă şi jachetă.

DEVALIZÁ vb. I (fr. *dévaliser*) A fura (lucruri de valoare), a jefui.

DEVALORIZÁ vb. I (fr. *dévaloriser*) A reduce oficial valoarea monedei sau a altor valori în raport cu aurul sau cu valutele străine.

DEVANSÁ vb. I (fr. *devancer*) 1. A avea avantaj asupra cuiva; a depăşi, a întrece pe cineva. 2. A face ca o acţiune să aibă loc mai devreme decât era programată; a grăbi.

DEVASTÁ vb. I (fr. *dévaster*, lat. *devastare*) 1. A distruge, a pustii o ţară, o regiune, o casă etc. 2. A jefui, a prăda.

DEVASTATÓR, –OÁRE adj. (fr. *dévastateur*, lat. *devastator, –oris*) Distrugător, pustiitor, nimicitor.

DÉVER s. n. sg. (tc. *devir*) Vânzare (mare).

DEVERSÁRE s. f. (de la *deversa*, cf. fr. *déversement*) 1. Trecerea apelor unui râu peste maluri. 2. Scurgerea surplusului de apă dintr–un lac de acumulare peste un deversor.

DEVERSÓR s. n. (fr. *déversoir*) Construcţie hidrotehnică care asigură scurgerea dirijată a surplusului de apă dintr–un lac de acumulare.

DEVIÁ vb. I (fr. *dévier*, lat. *deviare*) A (se) abate de la direcţia normală, firească.

DEVITALIZÁ vb. I (fr. *dévitaliser*) A face să înceteze funcţiile vitale ale unui ţesut, organ etc.

DEVÍZ s. n. (fr. *devis*) Evaluare detaliată, anticipată a cheltuielilor necesare executării unei lucrări proiectate.

DEVÍZĂ s. f. (fr. *devise*) Formulă care exprimă o idee într–o manieră concisă.

DEVÍZE s. n. pl. (fr. *devises*) Documente de credit şi de plată în valută străină.

DEVORÁ vb. I (fr. *dévorer*, lat. *devorare*) 1. A mânca cu lăcomie, a înghiţi pe nemestecate. 2. Fig. A consuma; a mistui. 3. *A devora o carte* = a citi o carte de la un capăt la altul cu mare interes şi fără întrerupere.

DEVOTÁ vb. I (lat. *devotare*, fr. *dévouer*) A se dedica, a se dărui total unei cauze, unei idei, unei persoane.

DEVOŢIÚNE s. f. (fr. *dévotion*) Evlavie, cucernicie, credinţă, pietate.

DEXTERITÁTE s. f. (fr. *dextérité*, lat. *dexteritas, –atis*) Îndemânare, iscusinţă manuală, abilitate.

DEZ– v. *des–*.

DEZABIÉ s. n. (fr. *déshabillé*) Îmbrăcăminte uşoară (elegantă), purtată (de femei) în casă.

DEZACÓRD s. n. (fr. *désaccord*) 1. Lipsă de acord, armonie între sunete. 2. Ceartă, diferend, disensiune.

Scanned with OKEN Scanner

DEZAFECTÁ vb. I (fr. *désaffecter*) A schimba destinaţia unui imobil.

DEZAGREÁBIL, –Ă adj. (fr. *désagréable*) 1. Neplăcut, supărător; penibil. 2. Antipatic, nesuferit.

DEZAGREGÁ vb. I (cf. fr. *désagréger*) 1. A se desface în părţile componente. 2. (Despre nuclee atomice; impr.) A se dezintegra. 3. Fig. A pierde unitatea, coeziunea.

DEZAMORSÁ vb. I (fr. *désamorcer*) 1. A împiedica explozia unui proiectil (prin scoaterea amorsei). 2. Fig. A suprima dinainte caracterul periculos al unui lucru.

DEZANGAJÁ vb. I (fr. *désengager*) A face să înceteze un angajament.

DEZARMÁNT, –Ă adj. (fr. *désarmant*) 1. Care potoleşte furia. 2. Care face pe cineva să părăsească lupta, să capituleze.

DEZÁSTRU s. n. (fr. *désastre*) Nenorocire mare; catastrofă, calamitate.

DEZAVANTAJÁ vb. I (fr. *désavantager*) A pune pe cineva în inferioritate; a defavoriza, a frustra, a leza.

DEZAVUÁ vb. I (fr. *désavouer*) 1. A dezaproba, a condamna spusele sau faptele cuiva. 2. A nu recunoaşte ceva.

DEZAXÁT, –Ă adj. (de la *dezaxa*) Dezechilibrat moral (şi mintal).

DEZERTÁ vb. I (fr. *déserter*) 1. A părăsi nepermis armata; a fugi de pe front (şi a trece la inamic). 2. Fig. A se sustrage de la o obligaţie.

DEZIDERÁT s. n. (lat. *desideratum*) Dorinţă, doleanţă.

DEZINFORMÁ vb. I (*dez* + *informa*) A informa greşit (în mod intenţionat).

DEZINTEGRÁ vb. I (fr. *désintégrer*) (Despre nuclee atomice) A se transforma spontan în alte nuclee; (impr.) a se dezagrega.

DEZINTERÉS s. n. (de la *dezinteresa*) Indiferenţă, nepăsare.

DEZINVOLTÚRĂ s. f. (fr. *désinvolture*) Comportare naturală, degajată; spontaneitate.

DEZIRÁBIL, –Ă adj. (fr. *désirable*) Care este de dorit, care stârneşte dorinţă.

DEZNAŢIONALIZÁ vb. I (cf. fr. *dénationaliser*) 1. A pierde sau a face să piardă particularităţile naţionale. 2. A restitui o întreprindere, o casă etc. care a fost naţionalizată.

DEZNODĂMÂNT s. n. (*deznoda* + *–ământ*, cf. fr. *dénouement*) 1. Soluţionare, dezlegare a unui conflict. 2. Partea finală a unei opere literare (epice sau dramatice) care rezolvă intriga.

DEZOLÁNT, –Ă adj. (fr. *désolant*) Jalnic, întristător, deprimant.

DEZVINOVĂŢÍ vb. IV (*dez–* + [în] *vinovăţi*) A (se) apăra, a (se) disculpa, a (se) justifica.

DIABÓLIC, –Ă adj. (fr. *diabolique*, lat. *diabolicus*) Drăcesc; rău, crud; perfid, viclean.

DIACRÓNIC, –Ă adj. (fr. *diachronique*) Cronologic, evolutiv, istoric.

DIACRONÍE s. f. (fr. *diachronie*) Desfăşurare istorică, evoluţie a unui fenomen.

DIADÉMĂ s. f. (fr. *diadème*) Ornament bogat pentru cap, în formă de cunună.

DIAFÁN, –Ă adj. (fr. *diaphane*) 1. Care lasă să străbată lumina fără să se distingă clar contururile; transparent, străveziu. 2. Cu pielea străvezie; palid, fin.

DIAGNÓSTIC s. n. (fr. *diagnostic*) Identificare a unei boli pe baza datelor clinice şi a examenelor de laborator; diagnoză.

DIAGNOSTICÁ vb. I (fr. *diagnostiquer*) A stabili un diagnostic.

DIAGRÁMĂ s. f. (fr. *diagramme*) 1. Reprezentare grafică a unui fenomen. 2. Schemă cu locurile într–o sală de spectacole, din vagoane. 3. Linie trasă pe hârtie de un aparat înregistrator, reprezentând fenomene.

DIALÉCT s. n. (fr. *dialecte*, lat. *dialectus*) 1. Variantă regională a unei limbi. 2. (Impr.) Grai. 3. (Impr.) Limbă.

DIALÓG s. n. (fr. *dialogue*, lat. *dialogus*) 1. Convorbire, conversaţie între două sau mai multe persoane. 2. Schimb de opinii (oficial) între reprezentanţii a două ţări, partide etc. 3. Lucrare scrisă sub formă de dialog(1).

DIAMÁNT s. n. (fr. *diamant*) Mineral cu luciu puternic şi cu cea mai mare duritate, folosit ca piatră preţioasă sau ca abraziv.

DIAMANTÍN, –Ă adj. (fr. *diamantin*)

Scanned with OKEN Scanner

Strălucitor ca diamantul, asemănător cu diamantul.

DIÁSPORA s. f. invar. (ngr. *diáspora*) Totalitatea comunităţilor unei naţionalităţi împrăştiate în afara graniţelor ţării de origine.

DIATÉCĂ s. f. (*dia* [film] + *–tecă*) Colecţie de diapozitive şi de diafilme.

DIATÉZĂ[1] s. f. (fr. *diathèse*) Categorie gramaticală care exprimă raportul dintre subiect şi acţiunea verbului.

DIATÉZĂ[2] s. f. (fr. *diathèse*) Predispoziţie pentru anumite boli.

DIATRÍBĂ s. f. (fr. *diatribe*, lat. *diatriba*) Critică violentă şi amară; pamflet.

DIBÓL s. n. (engl. *dibol*) Limbaj specializat în prelucrarea datelor economice cu calculatorul.

DICTAFÓN s. n. (fr. *dictaphone*) Aparat care înregistrează vorbirea pentru o dactilografiere ulterioară.

DICTÁT s. n. (germ. *Diktat*) Act inechitabil prin care un stat (sau mai multe) impune forţat altui stat condiţii împotriva voinţei lui.

DICTATÓR s. m. (fr. *dictateur*) **1.** Conducător de stat cu puteri nelimitate. **2.** Persoană autoritară care îşi impune voinţa cu orice preţ.

DICTÓN s. n. (fr. *dicton*) Aforism, cugetare, maximă, panseu.

DICŢIONÁR s. n. (fr. *dictionnaire*, lat. *dictionarium*) Lucrare care cuprinde cuvintele unei limbi, ale unui dialect, ale unui domeniu de activitate etc., în ordine alfabetică, explicate în aceeaşi limbă sau traduse în altă limbă.

DICŢIÚNE s. f. (fr. *diction*, lat. *dictio, –onis*) Mod de a pronunţa cuvintele, silabele şi sunetele; arta de a pronunţa frumos, corect şi clar.

DIDÁCTIC, –Ă adj. (fr. *didactique*) **1.** De sau pentru învăţământ. **2.** (Peior.) Arid, sec.

DIECÉZĂ s. f. (fr. *diocèse*, lat. *dioecesis*) Eparhie, episcopie.

DIÉTĂ[1] s. f. (fr. *diète*) Regim alimentar recomandat în caz de boală sau pentru a slăbi.

DIÉTĂ[2] s. f. (fr. *diète*, lat. *dieta*) Adunare legislativă (în unele ţări).

DIFERÉND s. n. (fr. *différend*) Deosebire de păreri; dezacord, neînţelegere, conflict.

DIFERÍ vb. IV (fr. *différer*, lat. *differre*) A se deosebi, a (se) diferenţia, a varia.

DIFICÍL, –Ă adj. (fr. *difficile*, lat. *difficilis*) **1.** Anevoios, greu, complicat. **2.** Capricios, mofturos, susceptibil.

DIFÚZ, –Ă adj. (fr. *diffus*, lat. *diffusus*) **1.** Împrăştiat, risipit. **2.** Confuz, neclar.

DIFUZÁ vb. I (fr. *diffuser*) **1.** A (se) răspândi, a (se) propaga, a (se) transmite. **2.** A pune în vânzare o carte, o publicaţie etc.

DIFUZÓR (fr. *diffuseur*) **1.** S. n. Aparat pentru difuzarea sunetului, luminii etc. **2.** S. m. Persoană care difuzează presa.

DIGRESIÚNE s. f. (fr. *digression*, lat. *digressio, –onis*) Abatere de la subiect; divagaţie, paranteză.

DÍJMĂ s. f. (sl. *dižma*) Rentă funciară feudală.

DILATÁ vb. I (fr. *dilater*, lat. *dilatare*) A (se) mări, a (se) lărgi.

DILÉMĂ s. f. (fr. *dilemme*, lat. *dilemma*) Obligaţie de a alege între două părţi contradictorii posibile, dar care prezintă fiecare şi inconveniente.

DILETÁNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *dilettante*) **1.** Amator, neprofesionist (în artă, ştiinţă sau tehnică). **2.** Persoană superficială fără pregătire serioasă.

DILIGÉNŢĂ[1] s. f. (fr. *diligence*) Poştalion.

DILIGÉNŢĂ[2] s. f. (lat. *diligentia*, fr. *diligence*) Sârguinţă, osteneală, zel.

DILUÁ vb. I (fr. *diluer*) **1.** A micşora concentraţia unei soluţii; a subţia, a îndoi. **2.** Fig. A atenua, a slăbi.

DILÚVIU s. n. (lat. *diluvium*) Potop biblic.

DIMENSIÚNE s. f. (fr. *dimension*, lat. *dimensio, –onis*) **1.** Mărime (lungime, lăţime sau înălţime) necesară la determinarea întinderii figurilor şi a corpurilor (geometrice). **2.** Mărime, măsură, proporţie. **3.** *A patra dimensiune* = ceva imposibil.

DIMINUÁ vb. I (fr. *diminuer*, lat. *diminuere*) A (se) micşora, a (se) împuţina, a scădea, a (se) reduce, a (se) atenua, a (se) domoli.

Scanned with OKEN Scanner

DINÁMIC, –Ă (fr. *dynamique*) 1. Adj. Care este în continuă mişcare, evoluţie, prefacere. 2. Adj. Activ. 3. S. f. Dezvoltare intensă, schimbare continuă.

DINÁR s. m. (ngr. *dinárion*, fr. *dinar*) Unitate monetară în Iugosiavia, Algeria, Iordania etc.

DINÉU s. n. (fr. *dîner*) Masă, banchet festiv oferit seara.

DÍNTE s. m. (lat. *dens, –ntis*) 1. Organ osos acoperit cu smalţ, fixat în maxilar, cu care se mestecă alimentele. 2. Înălţime stâncoasă cu pereţi abrupţi; colţ. 3. *A–şi arăta dinţii* = a ameninţa. *A avea un dinte împotriva* (sau *contra*) *cuiva* = a avea un motiv de supărare împotriva cuiva. *A–şi lua inima în dinţi* = a–şi face curaj. *Printre dinţi* = neclar. *Soare cu dinţi* = soare într–o zi geroasă, care nu încălzeşte. *A se ţine de ceva cu dinţii* = a nu ceda. *Dinţi de lapte* = dinţi din primii ani ai vieţii.

DIONISIÁC, –Ă adj. (fr. *dionysiaque*) (În artă şi cultură) Pasionat, zbuciumat, extatic.

DIPLOMÁT[1], –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *diplômé*) (Persoană) care deţine un titlu pe bază de diplomă.

DIPLOMÁT[2], –Ă (fr. *diplomate*) 1. S. m. şi f. Persoană care are o funcţie sau activează în diplomaţie(2). 2. Adj. Abil, şiret, subtil.

DIPLOMAŢÍE s. f. (fr. *diplomatie*, it. *diplomazia*) 1. Ştiinţă şi activitate pentru desfăşurarea relaţiilor internaţionale. 2. Carieră, funcţie diplomatică. 3. Abilitate, tact. 4. *Şeful diplomaţiei* = ministru de externe.

DÍPLOMĂ s. f. (fr. *diplôme*, lat. *diploma*) Titlu acordat de un juriu, de o autoritate pentru a face dovada meritelor sau aptitudinilor cuiva.

DIRÉCT, –Ă adj., adv. (fr. *direct*, lat. *directus*) 1. Drept, fără ocolişuri. 2. Pe faţă. 3. Fără intermediar.

DIRECTÍVĂ s. f. (fr. *directive*) Instrucţiune, normă de lucru dată de un organ superior unui organ în subordine.

DIRECŢIONÁ vb. I (fr. *directionner*) A orienta, a îndruma într–un anumit sens.

DIRT–TRACK s. n. (pr. *dărt–trec;* engl. *dirt–track*) Cursă de motociclism pe o pistă cu zgură şi cu obstacole în circuit închis.

DISCERNĂMÂNT s. n. (fr. *discernement*) Facultate de a judeca corect, precis.

DISCIPLÍNĂ s. f. (fr. *discipline*, lat. *disciplina*) 1. Totalitatea normnelor de conduită obligatorii pentru a menţine ordinea într–un colectiv. 2. Ramură a unei ştiinţe. 3. Ştiinţă.

DISCÍPOL s. m. (lat. *discipulus*, cf. fr. *disciple*) 1. Elev, ucenic (al unui maestru). 2. Adept şi continuator al doctrinei, al principiilor, învăţăturii unui maestru; acolit.

DISC–JÓCKEY s. m. invar. (pr. *disc–gióchei;* engl. *disc–jockey*) Prezentator de muzică uşoară şi de dans înregistrată.

DÍSCO adj. invar. (engl., fr. *disco*) (Despre muzică) De factură modernă; după care se dansează în discoteci.

DISCOBÓL, –Ă s. m. şi f. (fr. *discobole*, lat. *discobolus*) Atlet aruncător de disc.

DISCOFILÍE s. f. (fr. *discophilie*) Pasiunea de a colecţiona discuri muzicale.

DISCONFÓRT s. n. (engl. *discomfort*) 1. Lipsă de confort. 2. Stare neplăcută de nesiguranţă, de insatisfacţie.

DISCONTÍNUU, –UĂ adj. (fr. *discontinu*, lat. *discontinuus*) Care este lipsit de continuitate; intermitent.

DISCORDÁNŢĂ s. f. (fr. *discordance*) Distonanţă, dezacord, discrepanţă, nepotrivire între două sau mai multe elemente, fenomene.

DISCÓRDIE s. f. (lat., it. *discordia*, cf. fr. *discorde*) 1. Neînţelegere, dezbinare între oameni, colectivităţi etc.; ceartă, vrajbă. 2. *Mărul discordiei* = motiv, subiect de ceartă.

DISCREDITÁ vb. I (fr. *discréditer*) 1. A (se) compromite. 2. A (se) bârfi, a (se) calomnia.

DISCREPÁNŢĂ s. f. (it. *discrepanza*, lat. *discrepantia*) Nepotrivire (flagrantă); dezacord, discordanţă.

DISCRÉT, –Ă adj. (fr. *discret*) Care ştie să păstreze un secret; rezervat, reţinut (în purtări, în vorbe).

DISCRÉŢIE s. f. (fr. *discrétion*, lat. *discretio, –onis*) 1. Calitatea de a fi discret; reţinere în vorbe şi în atitudini; tăcere. 2. *La discreţie* = după dorinţă. *A fi* (sau

a ajunge) la discreţia cuiva = a fi la dispoziţia, la bunul plac al cuiva.

DISCREŢIONÁR, –Ă adj. (fr. *discrétionnaire*) 1. Arbitrar. 2. *Puteri discreţionare* = puteri absolute, depinzând în întregime de cel care le deţine.

DISCRIMINÁRE s. f. (fr. *discrimination*, lat. *discriminatio, –onis*) 1. Acţiunea, facultatea de a deosebi, de a discerne, de a distinge. 2. *Discriminare rasială* = segregaţie.

DISCULPÁ vb. I (fr. *disculper*) A (se) dezvinovăţi, a (se) justifica, a (se) apăra.

DISCURSÍV, –Ă adj. (fr. *discursif*, lat. *discursivus*) 1. Care deduce o idee din alta prin raţionament. 2. (Despre memorie) Care se împrăştie. 3. Declarativ.

DISEMINÁRE s. f. (cf. fr. *dissémination*) 1. Împrăştiere, răspândire (în toate părţile). 2. Răspândire pe cale naturală a seminţelor, fructelor, polenului şi sporilor etc. după maturizare. 3. Răspândire în organism a agenţilor unor boli.

DISENSIÚNE s. f. (fr. *dissension*, lat. *dissensio, –onis*) Discordie, neînţelegere, nepotrivire de interese, opinii; dezacord; ceartă.

DISERTÁŢIE s. f. (fr. *dissertation*, lat. *dissertatio*, cf. rus. *disertaţiia*) Expunere ştiinţifică asupra unei probleme (pentru a obţine un grad ştiinţific, un premiu academic etc.).

DISIDÉNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *dissident*, lat. *dissidens, –ntis*) Persoană care are alte păreri (politice) decât cele ale majorităţii din care face parte.

DISIMULÁ vb. I (fr. *dissimuler*, lat. *dissimulare*) 1. A ascunde, a masca adevărata faţă a lucrurilor; a camufla. 2. Fig. A deghiza.

DISLOCÁ vb. I (fr. *disloquer*, lat. *dislocare*) 1. A (se) mişca, a (se) deplasa dintr–un anumit loc. 2. A (se) strămuta.

DISOCIÁ vb. I (fr. *dissocier*, lat. *dissociare*) A separa, a delimita probleme, noţiuni etc.

DISONÁNŢĂ s. f. (fr. *dissonance*, lat. *dissonantia*) Lipsă de armonie (între sunete).

DISPARÁT, –Ă adj. (fr. *disparate*, lat. *disparatus*) 1. Izolat, răzleţ. 2. Descompletat, desperecheat.

DISPARITÁTE s. f. (fr. *disparité*) 1. Inegalitate. 2. Deosebire, nepotrivire.

DISPÉCER s. m. (engl., fr. *dispatcher*) Tehnician sau sistem automat care coordonează şi supraveghează mersul unui proces de producţie sau al unui proces tehnic.

DISPENSÁ vb. I (fr. *dispenser*, lat. *dispensare*) 1. A se lipsi de cineva sau de ceva. 2. A scuti de o obligaţie, de o îndatorire etc.

DISPERSÁ vb. I (fr. *disperser*) A (se) răspândi, a (se) împrăştia într–o parte sau alta; a (se) risipi.

DISPONÍBIL, –Ă adj. (fr. *disponible*, lat. *disponibilis*) De care se poate dispune, care poate fi folosit; liber, neocupat.

DISPOZÍŢIE s. f. (fr. *disposition*, lat. *dispositio, –onis*) 1. Normă, prevedere obligatorie a unei legi, a unui regulament. 2. Hotărâre, ordin. 3. Stare sufletească (bună sau rea). 4. *La dispoziţie* = la îndemână. *A fi la dispoziţia cuiva* = a îndeplini ordinele cuiva.

DISPÚNE vb. III (fr. *disposer*, lat. *disponere*, cf. *pune*) 1. A hotărî, a decide; a ordona. 2. A aranja într–o anumită ordine. 3. A (se) înveseli. 4. A avea la dispoziţie, a utiliza după bunul plac.

DISPUTÁ vb. I (fr. *disputer*, lat. *disputare*) 1. A lupta pentru ceva, pentru întâietate, a fi în concurenţă. 2. (Despre competiţii sportive) A avea loc; a se desfăşura. 3. A discuta în contradictoriu.

DISPÚTĂ s. f. (fr. *dispute*) 1. Discuţie în contradictoriu, dezbatere, controversă. 2. Întrecere sportivă.

DISTÁNT, –Ă adj. (fr. *distant*) Rezervat, necomunicativ (cu un aer de superioritate).

DISTÍNCT, –Ă adj. (fr. *distinct*, lat. *distinctus*) 1. Deosebit, diferit de alte lucruri de acelaşi fel. 2. Clar, desluşit, evident.

DISTÍNCŢIE s. f. (fr. *distinction*, lat. *distinctio, –onis*) 1. Deosebire, diferenţă. 2. Fineţe, eleganţă în înfăţişare, în purtare etc. 3. Decoraţie sau titlu acordat unei persoane pentru merite deosebite.

DIÚRN, –Ă adj. (fr. *diurne*, lat. *diurnus*) De zi, din timpul zilei; care durează o zi, care se realizează într–o zi.

DIÚRNĂ s. f. (lat. *diurna*) Îndem-

Scanned with OKEN Scanner

nizaţie zilnică plătită pentru deplasare de serviciu în alte localităţi.

DIVAGÁ vb. I (fr. *divaguer*, lat. *divagari*) A se abate de la subiect; a vorbi incoerent, fără şir.

DIVAGÁŢIE s. f. (fr. *divagation*) Digresiune, divagare, abatere de la subiect.

DIVÁN s. n. (tc. *divan*) 1. Canapea fără spătar. 2. Sfat domnesc din Moldova şi Ţara Românească.

DIVERGÉNŢĂ s. f. (fr. *divergence*, lat. *divergentia*) Dezacord, neînţelegere.

DIVÉRS, –Ă adj. (fr. *divers*, lat. *diversus*) 1. Variat, felurit. 2. *Fapt divers* = întâmplare banală; rubrică la ziar care relatează, comentează succint evenimente cotidiene (senzaţionale).

DIVERSIÚNE s. f. (fr. *diversion*, lat. *diversio, –onis*) 1. Încercare de a schimba cursul unei acţiuni, a unei activităţi, de a abate intenţiile sau preocupările cuiva (creând probleme false). 2. Acţiune politică care are ca scop distragerea de la problemele reale ale vieţii publice.

DIVERTISMÉNT s. n. (fr. *divertissement*) Amuzament, distracţie.

DIVÍDE vb. III (lat. *dividere*) A (se) împărţi, a (se) diviza, a (se) fragmenta.

DIVIDÉND s. n. (fr. *dividende*, lat. *dividendus*) Parte din câştigul unei societăţi pe acţiuni repartizat acţionarilor pentru fiecare acţiune.

DIVÍN, –Ă adj. (fr. *divin*, lat. *divinus*) 1. Care provine de la Dumnezeu; dumnezeiesc, ceresc. 2. Făcut pentru preamărirea lui Dumnezeu; bisericesc, religios. 3. Fig. Înzestrat cu însuşiri excepţionale; minunat.

DIVINÁŢIE s. f. (fr. *divination*, lat. *divinatio, –onis*) Prezicere a viitorului.

DIVINITÁTE s. f. (fr. *divinité*, lat. *divinitas, – atis*) 1. Dumnezeu, zeu. 2. Esenţă divină.

DIVINIZÁ vb. I (fr. *diviniser*) A adora, a idolatriza; a zeifica.

DIVIZÁ vb. I (fr. *diviser*) A (se) separa în părţi; a (se) dezagrega; a (se) despărţi.

DIVIZIONÁR, –Ă adj. (fr. *divisionnaire*) 1. *Monedă divizionară* = monedă care reprezintă o fracţiune a unităţii monetare legale. 2. Care ţine de o divizie.

DIVIZIÚNE s. f. (fr. *division*, lat. *divisio, –onis*) 1. Împărţire; parte a unui tot fragmentat. 2. Împărţire a genului în specii.

DIVULGÁ vb. I (fr. *divulguer*, lat. *divulgare*) A da pe faţă, a dezvălui o taină, un secret; a transmite secrete de stat unei persoane care nu are dreptul să le cunoască.

DIZÉUR s. m. (pr. *dizör*; fr. *diseur*) Cântăreţ de muzică uşoară.

DIZÉUZĂ s. f. (pr. *dizöză*; fr. *diseuse*) Cântăreaţă de muzică uşoară.

DIZGRÁŢIE s. f. (it. *disgrazia*, cf. fr. *disgrâce*) Pierdere a favoarei, a bunăvoinţei a unui superior, a unei persoane influente.

DIZGRAŢIÓS, –OÁSĂ adj. (it. *disgrazioso*, cf. fr. *disgracieux*) Lipsit de graţie, de farmec; urât, respingător, oribil, scârbos.

DIZOLVÁ vb. I (lat., cf. it. *dissolvere*) 1. A (se) amesteca, a topi într–un lichid sau într–un gaz. 2. A desfiinţa, a anula o organizaţie, o asociaţie, o adunare; a face să dispară; a suspenda activitatea unei adunări.

DOÁMNĂ s. f. (lat. *dom(i)na*) 1. Titlu de politeţe pentru o femeie căsătorită. 2. *Doamnă de onoare* = femeie (din înalta societate) în serviciul unei prinţese, regine etc. 3. Soţie. 4. Soţie a unui domn, suveran român. 5. Stăpână a unei case, moşii.

DOBÂNDĂ s. f. (de la *dobândi*) 1. Sumă, camătă plătită creditorului în plus pentru un împrumut bănesc. 2. Câştig, profit. 3. *A–i plăti cuiva cu dobândă* = a plăti cu vârf şi îndesat.

DOCÉNT s. m. (germ. *Dozent*) 1. Grad didactic onorific în învăţământul universitar în unele ţări. 2. *Doctor docent* = titlu ştiinţific acordat doctorilor în ştiinţe pentru o activitate valoroasă şi îndelungată.

DOCHÉR s. m. (fr., engl. *docker*) Muncitor care lucrează în port la încărcatul şi descărcatul vapoarelor.

DOCÍL, –Ă adj. (fr. *docile*, lat. *docilis*) Ascultător, supus, obedient.

DOCT, –Ă adj. (fr. *docte*, lat. *doctus*) Învăţat, erudit, savant.

DOCTORÁL, –Ă adj. (fr. *doctoral*) (Despre atitudini, ton etc.) Grav, solemn; pedant; încrezut.

Scanned with OKEN Scanner

DOCTORÁND, –Ă s. m. şi f. (germ. *Doktorand*) Persoană care îşi pregăteşte lucrarea de doctorat; aspirant.

DOCTORÁT s. n. (fr. *doctorat*, lat. *doctoratus*) (Stagiul şi examenul pentru) gradul de doctor.

DOCTRÍNĂ s. f. (fr. *doctrine*, lat. *doctrina*) Ansamblu de opinii (literare, filozofice, politice) sau de dogme (ale unei religii).

DOCUMÉNT s. n. (fr. *document*, lat. *documentum*) 1. Act oficial. 2. Text (administrativ) scris sau tipărit. 3. Legitimaţie.

DOCUMENTÁ vb. I (fr. *documenter*) A se informa (temeinic şi amănunţit) într–o cercetare, problemă etc.

DÓGE s. m. (it. *doge*) Conducător politic al vechilor republici italiene Veneţia şi Genova.

DOGMATÍSM s. n. (fr. *dogmatisme*, rus. *dogmatizm*) Mod de gândire rigid bazat pe dogme.

DÓGMĂ s. f. (fr. *dogme*, lat. *dogma*) Doctrină, teză care nu poate fi supusă nici unei discuţii.

DOLEÁNŢĂ s. f. (fr. *doléance*) Dorinţă; plângere; cerere, solicitare, rugăminte.

DOM s. n. (fr. *dôme*, cf. it. *duomo*, germ. *Dom*) Catedrală de mari proporţii; cupolă deasupra unui edificiu monumental.

DOMÉNIU s. n. (fr. *domaine*, cf. lat. *dominium*) 1. Proprietate întinsă. 2. Atribuţie, funcţie, resort; sector al unei ştiinţe, al unei arte etc.; sferă de activitate.

DOMÉSTIC, –Ă adj. (fr. *domestique*, lat. *domesticus*) 1. Care trăieşte pe lângă casa omului. 2. Care ţine de casă; intim, privat.

DOMINÁ vb. I (fr. *dominer*, lat. *dominari*) 1. A stăpâni. 2. A întrece în înălţime. 3. A predomina ca număr, intensitate etc. 4. A se dovedi net superior adversarului într–o întrecere sportivă, într–un concurs.

DOMINICÁN, –Ă (fr. *dominicain*) 1. S. m. şi f. Călugăr sau călugăriţă dintr–un ordin monahal catolic. 2. Adj. Care se referă la dominicani(1) sau la Republica Dominicană.

DOMINIÓN s. n. (fr. *dominion*) Stat care făcea parte din Imperiul Britanic (azi din Commonwealth) care depinde de metropolă cu o anumită independenţă.

DOMN s. m. (lat. *dominus*) 1. Titlu dat oricărui bărbat cu care vorbeşti sau căruia îi scrii. 2. Stăpân; soţ. 3. Titlu purtat de suveranii Ţării Româneşti şi ai Moldovei şi persoana care purta acest titlu; domnitor, voievod. 4. Dumnezeu; Iisus Cristos. 5. *A lăsa pe cineva în plata domnului* = a lăsa pe cineva să facă ce vrea. *Vezi, doamne* = chipurile.

DOMNITÓR, –OÁRE (*domni* + *–tor*) 1. S. m. Domn(3); titlu purtat de suveranii României între 1859–1881 şi persoana care purta acest titlu. 2. Adj. *Familie domnitoare* = dinastie.

DONJUÁN s. m. (pr. *donhuan*; fr. *don Juan*) Bărbat seducător, amator de aventuri amoroase.

DOPÁ vb. I (fr. *doper*) A administra un excitant unui concurent înaintea unei probe sportive, meci.

DÓPING s. n. (fr., engl. *doping*) Substanţă folosită la dopare.

DOR s. n. (lat. pop. *dolus* de la *dolere* „a durea") 1. Dorinţă puternică de a vedea sau revedea un lucru, o persoană, un ţinut etc.; drag; nostalgie. 2. Năzuinţă, dorinţă. 3. Suferinţă din dragoste. 4. Durere fizică. 5. Poftă de a mânca sau de a bea ceva. 6. *În dorul lelii* = fără un scop precis, la întâmplare. *Cu dor* = cu ardoare.

DORMÍ vb. IV (lat. *dormire*) 1. A se odihni prin somn. 2. A rămâne peste noapte undeva. 3. A sta în nemişcare; a zăcea, a mocni. 4. *A dormi buştean* (sau *tun, dus, butuc*) = a dormi adânc. *A dormi de–a–n picioarele* (sau *pe picioare*) = a–i fi foarte somn. *A dormi somnul (cel) de veci* (sau *lung, de pe urmă*) = a muri.

DOS s. n. (lat. pop. *dossum* = *dorsum*) 1. Partea din spate a unui obiect sau a unei fiinţe; şezut, fund. 2. Partea puţin arătoasă a unui lucru. 3. Loc unde nu bate soarele. 4. *A da dosul* (sau *dos la faţă*) = a fugi. *A întoarce casa pe dos* = a face mare dezordine. *A întoarce cuiva dosul* = a se supăra. *De–a–ndoaselea* = anapoda. *În dos* = în absenţa cuiva. *A intra pe uşa din dos* = a reuşi prin mijloace necinstite, prin protecţie. *Pe dos* =

Scanned with OKEN Scanner

cu partea de dinăuntru în afară; invers decât trebuie; sucit, ciudat.

DOTÁL, –Ă adj. (fr. *dotal*) Care ţine de dotă.

DOTÁT, –Ă adj. (de la *dota*) 1. Înzestrat cu calităţi (intelectuale, artistice etc.) deosebite. 2. Înzestrat cu mijloace materiale; utilat.

DÓTĂ s. f. (fr. *dot*, lat. *dos, dotis*) Bunuri pe care o femeie le aduce într–o căsătorie.

DOZÁ vb. I (fr. *doser*) A determina, a stabili o doză.

DOZATÓR s. n. (*doza* + *–tor*, cf. fr. *doseur*) Aparat sau dispozitiv care dozează.

DRAC s. m. (lat. *draco*, „şarpe, balaur") 1. Spirit rău; diavol, demon, satana, necuratul; om crud, rău. 2. Persoană vioaie, isteaţă. 3. *A căuta pe dracul* = a–şi face de lucru. *A căuta pe dracul şi a găsi pe tată–său* = a ajunge din rău în rău. *A băga pe cineva la burduful dracului* = a nu–şi mai bate capul cu el. *Dracul nu face biserici, nici puţuri (pe) la răspântii* = de la omul rău numai rău ai. *A fi drac gol* (sau *împeliţat*) = a fi foarte rău; a fi isteţ, poznaş. *A se juca cu* (sau *a căuta pe) dracu* = a risca. *Lucrul dracului* = lucru afurisit. *A băga în draci* = a intimida, a înfricoşa pe cineva. *A avea draci* = a fi extrem de enervat. *A nu avea nici pe dracul* = a fi sănătos.

DRACÓNIC, –Ă adj. (germ. *drakonisch*) Extrem de aspru; sever.

DRAG, –Ă (sl. *dragŭ*) 1. Adj. Iubit, preţuit, scump. 2. Adj. Care denotă iubire, afecţiune; plăcut. 3. S. m. şi f. Iubit sau iubită. 4. *A prinde drag de cineva* = a se îndrăgosti. *Mai mare dragul* = plăcut, frumos. *Când ţi–e lumea mai dragă* = când nu te aştepţi.

DRAGÓN[1] s. n. (fr. *dragonne*) Şiret din fir metalic terminat cu un ciucure, prins la mânerul sabiei.

DRAGÓN[2] s. m. (fr. *dragon*) 1. Monstru fabulos cu gheare de leu, aripi de vultur şi coadă de şarpe, care reprezenta forţe ale naturii. 2. Soldat din cavalerie care lupta şi pedestru.

DRÁGOSTE s. f. (sl. *dragosti*) 1. Sentiment de afecţiune pentru cineva sau ceva; iubire. 2. Fiinţă iubită. 3. Legătură sexuală; relaţii amoroase. 4. *Cu (multă) dragoste* sau *cu toată dragostea* = bucuros; din toată inima. *A se topi* (sau *a se sfârşi, a muri) de dragoste* = a iubi pe cineva cu patimă.

DRÁHMĂ s. f. (ngr. *drahmi*, fr. *drachme*) Unitate monetară în Grecia.

DRAMÁTIC, –Ă adj. (fr. *dramatique*, lat. *dramaticus*) 1. Care ţine de teatru; care se ocupă cu teatrul. 2. Care e bogat în contraste, conflicte, întâmplări. 3. Zguduitor, impresionant.

DRÁMĂ s. f. (fr. *drame*, lat. *drama*) 1. Piesă de teatru în care se îmbină tragicul cu comicul. 2. Artă dramatică. 3. Eveniment tragic, zguduitor; nenorocire. 4. Frământare, conflict sufletesc. 5. *Dramă pasională* = crimă sau sinucidere din gelozie sau din dragoste.

DRAPÁ vb. I (fr. *draper*) 1. A acoperi ceva cu o draperie. 2. A aranja în cute armonioase. 3. A se îmbrăca cu ceva larg, în falduri.

DRÁSTIC, –Ă adj. (fr. *drastique*) Foarte aspru, violent; cu efect rapid şi puternic.

DREGĂTÓR s. m. (*drege* + *–ător*) Demnitar la curtea domnească cu atribuţii administrative, militare şi judecătoreşti.

DRÉGE vb. III (lat. *dirigere*) 1. A repara; a îndrepta o greşeală. 2. A pune la cale; a aranja. 3. A potrivi gustul mâncării. 4. A falsifica băuturi. 5. *Face şi drege* = a depune efort pentru realizarea a ceva; că se luptă să realizeze ceva; simulează lăudându–se.

DREN s. n. (fr. *drain*) 1. Conductă pentru evacuarea apei dintr–un teren apos. 2. Cilindru subţire din cauciuc, care se pune într–o plagă, pentru a asigura scurgerea lichidelor purulente.

DRENÁ vb. I (fr. *drainer*) 1. A colecta şi a elimina apa dintr–un teren, dintr–o navă. 2. A scurge puroiul dintr–o rană cu drenul(2).

DREPT, DREÁPTĂ (lat. *directus*) 1. Adj. Care nu este îndoit, curbat, cu denivelări. 2. Adj. Vertical. 3. Adj. Care nu se abate de la adevăr, de la raţiune; just, sincer; sănătos, judicios. 4. Adj., s. m. şi f. (Ceea ce este) plasat în regiunea opusă inimii. 5. Adv. Direct. 6. S. n. Ansamblu de legi şi de dispoziţii care reglementează

Scanned with OKEN Scanner

raporturile dintre oameni în societate. **7.** S. n. Puterea de a avea o anumită conduită, de a acţiona şi de a se bucura de anumite privilegii. **8.** S. n. Jurisprudenţă, legislaţie. **9.** S. n. Justiţie. **10.** S. f. art. Doctrină politică conservatoare sau naţionalistă, xenofobă ori care se opune comunismului. **11.** *Stat de drept* = stat în care toţi cetăţenii sunt egali în faţa legii. *Drepturi civile* = privilegii garantate de codul civil tuturor cetăţenilor. *Drept internaţional* = norme juridice care reglementează raporturile între naţiuni. *De drept* = conform legii, în mod firesc. *A face parte dreaptă* = a da fiecăruia ce i se cuvine. *La drept vorbind* = în realitate. *Luptă dreaptă* = luptă corp la corp; trântă. *A (se) odihni cu drepţii* = a fi mort. *A spune drept* = a spune adevărul. *A sta drept* = a fi dârz, curajos.

DRES s. n. (engl. *dress*) **1.** Ciorap-pantalon. **2.** (Sport, balet) Echipament (pe corp).

DRESÁ[1] vb. I (fr. *dresser*) A deprinde (un animal) cu o anumită disciplină; a instrui, a forma.

DRESÁ[2] vb. I (fr. *dresser*) A redacta un act oficial.

DROG s. n. (fr. *drogue*) Substanţă folosită la prepararea unor medicamente sau ca stupefiant.

DROGÁ vb. I (fr. *droguer*) A (-şi) administra droguri.

DRÓJDIE s. f. (sl. *drožđijen*) **1.** Preparat folosit la dospirea aluaturilor. **2.** Rachiu făcut din drojdia de vin. **3.** *Drojdia societăţii* = pegră. *A-i face cuiva capul drojdie* = a zdrobi capul cuiva. *A fi pe drojdie* = a fi la capătul resurselor materiale, a sărăci.

DROMADÉR s. m. (fr. *dromadaire*) Cămilă cu o singură cocoaşă.

DRUM s. n. (sl. *drumŭ*) **1.** Teren bătătorit, pietruit etc. pe care se merge dintr-un loc în altul (pe jos sau cu un vehicul); cale de comunicaţie. **2.** Parcurs, rută, itinerar; traseu. **3.** Cale care duce la un scop. **4.** Traiectorie. **5.** *Drum-de-fier* = cale-ferată. *Pe toate drumurile* = pretutindeni. *A pune pe drumuri* = a face ca cineva să alerge inutil pentru rezolvarea unor probleme. *A bate drumurile* sau *a umbla pe drumuri* = a umbla haimana. *A rămâne pe drumuri* = a rămâne fără adăpost. *A aduna de pe drumuri* = a adăposti, a ocroti pe cineva. *A sta în drumul cuiva* = a împiedica pe cineva să acţioneze, să avanseze. *A-şi face drum* = a-şi găsi pretexte pentru a merge la cineva. *A da drumul* = a lăsa ceva din mână; a elibera din... *A-şi da drumul* = a coborî; a se destăinui; a izbucni.

DUALÍSM s. n. (fr. *dualisme*) Orice sistem religios sau filozofic care admite două principii (materia şi spiritul, binele şi răul etc.).

DUBIÓS, -OÁSĂ adj. (lat. *dubiosus*) Nesigur, îndoielnic, suspect.

DÚBIU s. n. (lat. *dubium*) Îndoială, nesiguranţă.

DUBLÉ s. n. (fr. *doublé*) Metal placat cu aur sau cu platină.

DUBLÉT s. n. (fr. *doublet*) **1.** Al doilea exemplar al unui obiect (carte, timbru etc.) păstrat într-o colecţie. **2.** Cuvânt care are aceeaşi etimologie cu altul, dar sens diferit.

DÚBLU, -Ă (fr. *double*) **1.** Adj. Care este de două ori mai mare, mai greu, mai valoros; îndoit. **2.** Adj. Format din două obiecte identice sau de aceeaşi natură; făcut în două exemplare. **3.** S. m. *Dublu băieţi* (sau *fete, mixt*) = partidă de tenis la care joacă câte doi jucători de fiecare parte. *A vedea dublu* = a vedea două imagini ale aceluiaşi obiect; a vedea tulbure; a fi beat.

DUBLÚRĂ s. f. (fr. *doublure*) **1.** Actor care înlocuieşte pe titularul rolului. **2.** Căptuşeala unor piese de îmbrăcăminte.

DUCÁT (it. *ducato*) **1.** S. n. Teritoriu, stat guvernat de un duce sau de o ducesă. **2.** S. m. Monedă de aur sau de argint care a circulat în ţări din apusul Europei şi în ţările româneşti.

DÚCE[1] vb. III (lat. *ducere*) **1.** A căra, a transporta. **2.** A conduce; a îndruma. **3.** A transmite veşti, salutări etc. **4.** A trăi, a vieţui. **5.** A îndura, a suferi. **6.** A purta războaie, lupte, tratative etc. **7.** A se deplasa. **8.** (Despre veşti, zvonuri) A se răspândi. **9.** A muri; a se sfârşi. **10.** *A se duce după cineva* = a se căsători. *A nu o (mai) duce mult* = a fi pe moarte. *A se tot duce* = a merge fără încetare. *A duce cu vorba* = a amâna pe cineva

Scanned with OKEN Scanner

cu promisiuni. *A duce cu zăhărelul (de nas, cu preşul)* = a înşela, a amăgi. *A-l duce pe cineva mintea, capul* = a face ceva, deşi aparent nu părea capabil. *A duce grija, dorul* = a fi preocupat de cineva. *A se duce drept (puşcă, glonţ)* = a se duce direct la ţintă. *A se duce de râpă* = a se distruge.

DÚCE[2] s. m. (fr. *duc*, lat. *dux, ducis*) 1. Mare stăpân feudal; titlu nobiliar superior marchizului. 2. Conducător al unei provincii, al unui ducat sau stat.

DUH s. n. (sl. *duhŭ*) 1. Fiinţă supranaturală imaterială; arătare, stafie, strigoi; spirit rău. 2. Suflet. 3. Inteligenţă, minte. 4. *Sfântul duh* = una din cele trei ipostaze ale divinităţii creştine. *Cu* sau *(plin de) duh* = inteligent, glumeţ. *Cu duhul blândeţii* = blând, binevoitor. *Sărac cu duhul* = prost. *Vorbă de duh* = vorbă spirituală. *A-şi da duhul* = a muri.

DÚMĂ s. f. (rus. *duma*) Parlament bicameral în Rusia.

DUMNEZÉU s. pr. m. (lat. *Dom(i)ne deus*) 1. Fiinţă supremă creatorul şi conducătorul universului. 2. Zeu; persoană venerată. 3. *A merge cu Dumnezeu* = a merge în pace. *A nu avea nici un Dumnezeu* = a nega totul; a nu avea gust, valoare. *A lăsa* (pe cineva) *în plata lui Dumnezeu* = a lăsa în pace. *A se ruga de toţi Dumnezeii* = a implora.

DÚMPING s. n. (pr. *dámping*; engl., fr. *dumping*) Vânzare a mărfurilor pe piaţa externă la un preţ inferior pieţii interne şi mondiale pentru a înlătura concurenţa.

DUPLICÁT s. n. (germ. *Duplikat*) Al doilea exemplar al unui înscris; copie.

DUPLICITÁTE s. f. (fr. *duplicité*, lat. *duplicitas, –atis*) Falsitate, făţărnicie, ipocrizie.

DUR, –Ă adj. (fr. *dur*, lat. *durus*) 1. Rezistent, solid, tare. 2. Agresiv, brutal, violent.

DURÁ vb. I (fr. *durer*, lat. *durare*) 1. A dăinui, a persista; a exista mult timp; a se conserva. 2. A ţine, a se desfăşura într-o anumită perioadă de timp; a se prelungi.

DUZÍNĂ s. f. (ngr. *duzina*, it. *dozzina*, fr. *douzaine*) 1. Grup de douăsprezece obiecte de acelaşi fel. 2. *De duzină* = de calitate inferioară; mediocru.

E

EBÉN s. n. (fr. *ébène*, lat. *ebenus*) Lemn negru, dur şi greu pentru mobilă şi obiecte de lux.

EBÓŞĂ s. f. (fr. *ébauche*) Prima formă, schiţă a unei lucrări de pictură, sculptură, literatură etc.

EBRÁIC, –Ă (fr. *hébraïque*, lat. *hebraicus*) 1. Adj. Care aparţine vechilor evrei. 2. S. f. Limbă vorbită de vechii evrei, azi limbă oficială în Israel.

EBRIETÁTE s. f. (fr. *ébriété*, lat. *ebrietas, –atis*) Beţie.

EBULÍŢIE s. f. (fr. *ébullition*) Fierbere.

ECARISÁJ s. n. (fr. *équarrissage*) 1. Tratare şi prelucrare a cadavrelor de animale pentru transformarea acestora în substanţe utilizabile. 2. Stârpire a câinilor vagabonzi.

ECHIDISTÁNT, –Ă adj. (fr. *équidistant*, lat. *aequidistans, –ntis*) 1. Care se află la distanţă egală faţă de ceva. 2. Imparţial, nepărtinitor.

ECHILIBRÁ vb. I (fr. *équilibrer*) 1. A aduce în stare de echilibru; a (se) cumpăni. 2. A armoniza. 3. A pune în balanţă. 4. A face ca veniturile din buget să fie egale cu cheltuielile.

ECHILIBRÁT, –Ă adj. (de la *echilibra*, fr. *équilibré*) 1. Care este în echilibru; armonios, simetric. 2. Cumpănit, ponderat, calculat.

ECHILÍBRU s. n. (fr. *équilibre*, lat. *aequilibrium*) 1. Stare de repaus a unui corp solicitat de forţe care se anulează. 2. Poziţie stabilă a corpului uman. 3. Combinare, raport just de forţe, de elemente etc. *Echilibru bugetar, economic, psihic.*

ECHIMÓZĂ s. f. (fr. *ecchymose*) Vânătaie.

ECHINÓCŢIU s. n. (lat. *aequinoctium*, fr. *équinoxe*) Timp al anului (la 21 martie şi 23 septembrie) când ziua este egală cu noaptea.

ECHIPÁ vb. I (fr. *équiper*) A procura lucrurile necesare (mai ales îmbrăcăminte) pentru o anumită activitate.

Scanned with OKEN Scanner

ECHÍPĂ s. f. (fr. *équipe*) Grup de persoane condus de un şef care lucrează sau acţionează împreună; formaţie.

ECHITÁBIL, –Ă adj. (fr. *équitable*) Drept, just.

ECHITÁŢIE s. f. (fr. *équitation*, lat. *equitatio, –onis*) Călărie.

ECHIVALÉNT, –Ă adj. (fr. *équivalent*, lat. *aequivalens, –ntis*) **1.** De valoare egală. **2.** (Despre cuvinte, locuţiuni etc.) Identic ca sens cu altul.

ECHIVÓC, –Ă (fr. *équivoque*, lat. *aequivocus*) **1.** Adj. Care are un dublu sens; suspect, incert, confuz, ambiguu. **2.** S. n. Incertitudine.

ECLATÁNT, –Ă adj. (fr. *éclatant*) Strălucitor; impresionant, răsunător.

ECLÉCTIC, –Ă adj. (fr. *éclectique*) Care adoptă (fără discernământ) din mai multe opinii, genuri etc. ceea ce i se pare bun.

ECLEZIÁRH s. m. (fr. *ecclésiarque*) Cleric care oficiază serviciul religios într–o biserică sau într–o mănăstire.

ECLEZIÁSTIC, –Ă adj. (fr. *ecclésiastique*, lat. *ecclesiasticus*) Bisericesc, religios; clerical.

ECLIPSÁ vb. I (fr. *éclipser*) **1.** A întuneca, a umbri parţial sau total, un astru. **2.** Fig. A întrece, a depăşi pe cineva (în merite), a–l pune în umbră. **3.** A dispărea (pe furiş).

ECOGRAFÍE s. f. (fr. *échographie*) Diagnosticare prin ultrasunete.

ECOLOGÍE s. f. (fr. *écologie*) Studiul interacţiunii dintre organisme şi mediul lor de viaţă.

ECONOMÍE s. f. (fr. *économie*) **1.** Ansamblul de activităţi pentru producerea şi consumul de bunuri materiale; studiul acestei activităţi. **2.** *Economie de piaţă* = economie bazată pe cerere şi ofertă şi pe concurenţă. **3.** Arta de a cheltui cu măsură, chibzuit; ordine în chelutieli; bani economisiţi.

ECOSÉZ adj. invar. (fr. *écossais*) Ţesut în carouri mari, divers şi viu colorate.

ECÓU s. n. (fr. *écho*, lat. *echo*) **1.** Repetare a unui sunet datorită reflectării undelor sonore pe un obstacol. **2.** Fig. Răsunet, vâlvă produsă de un eveniment, de o întâmplare etc.

ECRANIZÁ vb. I (*ecran* + *–iza*) A face un film după o operă literară sau muzicală.

ECUATÓR s. n. (fr. *équateur*, lat. *aequator*) Cerc imaginar pe suprafaţa Pământului la o distanţă egală de cei doi poli.

ECUMÉNIC, –Ă adj. (fr. *oecuménique*, lat. *oecumenicus*) Învestit cu o autoritate asupra întregii biserici creştine.

ECVÉSTRU, –Ă adj. (fr. *équestre*, lat. *equestris*) De călăreţ, călare; care reprezintă un personaj pe cal.

EDÉM s. n. (fr. *oedème*) Infiltrare a unui lichid seros într–un ţesut celular sub piele.

EDÉN s. n. (fr. *éden*) Rai, paradis; (fig.) loc foarte frumos, încântător.

EDIFICÁ vb. I (fr. *édifier*, lat. *aedificare*) **1.** A construi, a zidi (construcţii monumentale). **2.** A (se) lămuri, a (se) clarifica.

EDIFÍCIU s. n. (fr. *édifice*, lat. *aedificium*) Clădire (publică) de mari proporţii.

EDÍL s. m. (fr. *édile*, lat. *aedilis*) Persoană care face parte din administraţia unui oraş.

EDILITÁR, –Ă adj. (fr. *édilitaire*) Urbanistic.

EDITÁ vb. I (fr. *éditer*) **1.** A tipări o carte sau un periodic; a publica. **2.** A stabili un text (cu note critice, adnotări etc.) pentru publicare.

EDITÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *éditeur*, lat. *editor, –oris*) Persoană care editează cărţi, reviste etc.

EDITORIÁL, –Ă (fr. *éditorial*) **1.** Adj. Care se referă la editură sau la editare. **2.** Adj., s. n. (Articol de ziar, de revistă etc.) care emană de la conducerea unui ziar sau a unei reviste.

EDÍŢIE s. f. (fr. *édition*, lat. *editio, –onis*) **1.** Numărul total de exemplare al unei opere tipărite. **2.** *Ediţie specială* = tiraj suplimentar al unui ziar publicat cu ocazia unui eveniment însemnat. **3.** Manifestare sportivă periodică.

EDUCÁ vb. I (fr. *éduquer*, lat. *educare*) A forma pe cineva prin educaţie.

EDUCÁŢIE s. f. (fr. *éducation*, lat. *educatio, –onis*) **1.** Acţiune sistematică de formare a spiritului, de dezvoltare a

Scanned with OKEN Scanner

însuşirilor morale şi fizice ale copiilor şi ale tineretului; instrucţie, învăţătură. 2. Bună creştere.

EDULCORÁT, –Ă adj. (fr. *édulcoré*) Atenuat, îndulcit.

EFÉB s. m. (fr. *éphèbe*, lat. *ephebus*) 1. Adolescent în Grecia antică. 2. Tânăr foarte frumos.

EFÉCT s. n. (lat. *effectus*, fr. *effet*) 1. Consecinţă, urmare, rezultat. 2. Realizare. 3. Impresie. 4. (La pl.) Îmbrăcăminte militară; echipament. 5. (La pl.) Hârtii de valoare. 6. *De efect* = care impresionează puternic. *A–şi face efectul* = a produce rezultatul scontat. *A face efect* = a produce impresie plăcută.

EFECTÍV, –Ă (fr. *effectif*, lat. *effectivus*) 1. Adj. Real, adevărat; eficace. 2. S. n. Numărul de persoane dintr–o colectivitate, dintr–o unitate militară.

EFECTUÁ vb. I (fr. *effectuer*, lat. *effectuare*) A face, a realiza, a întreprinde ceva.

EFEMÉR, –Ă adj. (fr. *éphémère*) Trecător, vremelnic.

EFEMINÁT, –Ă adj. (fr. *efféminé*, lat. *effeminatus*) 1. Cu aspect sau caracter feminin, delicat. 2. Molatic.

EFERVESCÉNŢĂ s. f. (fr. *effervescence*) 1. Degajare a unui gaz într–o masă lichidă. 2. Agitaţie extremă; emoţie puternică.

EFICÁCE adj. invar. (fr. *efficace*, lat. *efficax, –acis*) 1. Care dă rezultatul aşteptat; eficient. 2. Puternic, drastic.

EFICIÉNT, –Ă adj. (fr. *efficient*, lat. *efficiens, –ntis*) 1. Eficace. 2. Competent.

EFÍGIE s. f. (fr. *effigie*, lat. *effigies*) Reprezentare, imagine în relief a unei persoane pe o medalie, pe o monedă etc.

EFÓRT s. n. (fr. *effort*) Străduinţă fizică sau intelectuală pentru a atinge un scop; muncă, osteneală.

EFRACTÓR s. m. (fr. *effracteur*) Infractor care a comis o spargere.

EFRÁCŢIE s. f. (fr. *effraction*) Spargere care constituie o infracţiune.

EFUZIÚNE s. f. (fr. *effusion*, lat. *effusio, –onis*) Manifestare a unei afecţiuni.

EGÁL, –Ă adj. (fr. *égal*) 1. Deopotrivă, asemenea (ca natură, cantitate etc.); uniform. 2. Care nu variază; constant. 3. De aceeaşi mărime, valoare sau rang. 4. *De la egal la egal* = în condiţii de egalitate. *Fără egal* = excepţional. *Mi–e egal* = mi–e indiferent.

EGALITARÍSM s. n. (fr. *égalitarisme*) Doctrină care are în vedere egalitatea civilă, politică şi socială.

EGÍDĂ s. f. (fr. *égide*, lat. *aegis, –idis*) 1. Ocrotire, protecţie; îndrumare, îngrijire. 2. Sprijin.

EGOCÉNTRIC, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *égocentrique*) (Persoană) care se consideră centrul universului.

EGOÍSM s. n. (fr. *égoïsme*) Preocupare, dragoste exagerată pentru propria–i persoană.

EGRÉTĂ s. f. (fr. *aigrette*) 1. Stârc alb. 2. Mănunchi de pene care împodobesc pălării, chipie militare etc.

EGÚMEN, –Ă s. m. şi f. (gr. *igúmenos*) Stareţ (ă).

ELABORÁ vb. I (fr. *élaborer*, lat. *elaborare*) A crea, a realiza un text, o operă etc.

ELÁN[1] s. m. (fr. *élan*) Animal nordic din familia cerbilor.

ELÁN[2] s. n. (fr. *élan*) Avânt, însufleţire.

ELÁSTIC, –Ă (fr. *élastique*) 1. Adj. Flexibil, mlădios, suplu. 2. S. n. Şiret cu fire de cauciuc; gumilastic.

ELDORÁDO s. pr. n. (fr. *Eldorado*) Ţară imaginară; loc încântător.

ELECTÍV, –Ă adj. (fr. *électif*, lat. *electivus*) Care se face, se dă, se acordă prin alegere; bazat pe alegeri.

ELECTORÁL, –Ă adj. (fr. *électoral*) Referitor la alegeri.

ELECTORÁT s. n. (fr. *électorat*, germ. *Elektorat*) 1. Demnitate de elector. 2. Totalitatea alegătorilor.

ELECTRICITÁTE s. f. (fr. *électricité*) 1. Proprietate a corpurilor de a se atrage sau de a se respinge în anumite circumstanţe, de a emite scântei. 2. Una din formele de energie, utilizată în lucrări de mecanică, pentru iluminat, încălzit etc.

ELECTRIZÁ vb. I (fr. *électriser*) 1. A produce electricitate într–un corp. 2. Fig. A înflăcăra, a entuziasma.

ELECTROCUTÁ vb. I (fr. *électrocuter*) A muri datorită unei descărcări electrice.

ELECTRÓN s. m. (fr. *électron*) Par-

Scanned with OKEN Scanner

ticulă elementară din structura atomilor cu cea mai mică sarcină electrică negativă.

ELECTRÓNICĂ s. f. (fr. *électronique*) Ştiinţă care studiază acţiunea particulelor încărcate electric şi tehnica de construire a aparatelor care funcţionează pe baza lor.

ELECTROTÉHNICĂ s. f. (fr. *électrotechnique*) Ştiinţă care studiază aplicarea fenomenelor electrice şi magnetice în tehnică.

ELEGIÁC, –Ă adj. (fr. *élégiaque*, lat. *elegiacus*) 1. Melancolic, trist, jalnic. 2. Care scrie elegii.

ELEGÍE s. f. (fr. *élégie*, lat. *elegia*) Poezie lirică cu conţinut trist, duios.

ELEMÉNT s. n. (fr. *élément*, lat. *elementum*) 1. Corp simplu, care nu poate fi descompus. 2. Parte constitutivă a unui obiect material. 3. Fiecare dintre cele patru principii fundamentale ale materiei (foc, apă, aer, pământ). 4. Fig. Ceea ce contribuie la formarea unui tot. 5. Societate, loc unde o fiinţă este făcută să trăiască. 6. Pilă electrică. 7. Noţiune de bază, fundamentală.

ELEMENTÁR, –Ă adj. (fr. *élémentaire*, lat. *elementarius*) 1. De bază; esenţial. 2. Simplu, primar, rudimentar. 3. Uşor, accesibil.

ELÉN, –Ă adj., s. m. şi f. (gr. *Éllin*, lat. *Hellenes*) Grec (din antichitate).

ELEVÁT, –Ă adj. (fr. *élevé*) Distins, rafinat, nobil.

ELIBERÁ vb. I (lat. *eliberare*) 1. A pune în libertate. 2. A scoate dintr–o funcţie. 3. A emite (şi a preda) un act, un document. 4. A evacua, a goli.

ELIGÍBIL, –Ă adj. (fr. *éligible*, lat. *eligibilis*) Care poate fi ales într–o funcţie sau într–un organ reprezentativ.

ELIMINÁ vb. I (fr. *éliminer*, lat. *eliminare*) A exclude, a îndepărta (dintr–o colectivitate); a da afară din şcoală sau din facultate pe un elev sau pe un student.

ELIMINATÓRIU, –IE adj. (fr. *éliminatoire*) Care atrage eliminarea, excluderea (dintr–un examen, concurs etc.).

ELÍTĂ s. f. (fr. *élite*) 1. Partea cea mai aleasă, mai distinsă dintr–o colectivitate. 2. *De elită* = ales, deosebit, distins.

ELITÍSM s. n. (fr. *élitisme*, engl. *elitism*) Concepţie, doctrină care susţine rolul determinant al elitei în societate în detrimentul maselor.

ELIXÍR s. n. (fr. *élixir*) 1. Medicament lichid care conţine esenţe sau extracte de plante medicinale. 2. Băutură miraculoasă; băutură scumpă, deosebită.

ELOCVÉNT, –Ă adj. (fr. *éloquent*, lat. *eloquens, –ntis*) Care expune frumos şi convingător; expresiv, demonstrativ.

ELÓGIU s. n. (fr. *éloge*, it. *elogio*) 1. Discurs de preamărire; panegiric. 2. Laudă deosebită adusă cuiva.

ELUCIDÁ vb. I (fr. *élucider*, lat. *elucidare*) A clarifica, a lămuri o problemă, o situaţie confuză, neclară.

ELUCUBRÁŢIE s. f. (fr. *élucubration*) 1. Aberaţie, absurditate, prostie, stupiditate. 2. Divagaţie.

ELUDÁ vb. I (fr. *éluder*, lat. *eludere*) A evita, a ocoli intenţionat.

EMANÁ vb. I (fr. *émaner*, lat. *emanare*) 1. A degaja, a răspândi, a împrăştia un gaz, vapori, un miros etc.; a exala. 2. A proveni, a–şi avea originea.

EMANÁŢIE s. f. (fr. *émanation*, lat. *emanatio, –onis*) 1. Ceea ce emană; emitere, exalaţie. 2. Gaz radioactiv.

EMANCIPÁ vb. I (fr. *émanciper*, lat. *emancipare*) 1. A (–şi) câştiga sau a face să–şi câştige independenţa; a (se) elibera. 2. A (–şi) lua prea multă libertate în conduită.

EMBARGÓ s. n. (fr. *embargo*) 1. Interdicţie de intrare sau ieşire a navelor dintr–un port impusă de un stat. 2. Interzicere a importului şi exportului de mărfuri ca sancţiune sau ca mijloc de presiune politică.

EMBATÍC s. n. (gr. *embatíkion*) Arendare a unei proprietăţi pe termen foarte lung.

EMBLÉMĂ s. f. (fr. *emblème*, lat. *emblema*) 1. Simbol (obiect, imagine) al unei echipe, asociaţii etc. 2. Stemă, blazon.

EMBOLÍE s. f. (fr. *embolie*) Astupare bruscă a unei artere cu un cheag de sânge.

EMBRIÓN s. m. (fr. *embryon*) 1. Organism pe cale de dezvoltare de la stadiul de ou fecundat până la realizarea unei forme capabilă de o viaţă autonomă şi activă. 2. Germen. 3. Fig. Început.

EMERÍT, –Ă adj. (fr. *émérite*, lat.

Scanned with OKEN Scanner

emeritus) Competent, experimentat, eminent.

EMFÁTIC, –Ă adj. (fr. *emphatique*) Plin de emfază; pretenţios, bombastic, afectat.

EMFÁZĂ s. f. (fr. *emphase*, lat. *emphasis*) Îngâmfare, preţiozitate, afectare în scris, în vorbire, în comportare.

EMFIZÉM s. n. (fr. *emphysème*) **1.** Acumulare de aer în ţesuturi. **2.** *Emfizem pulmonar* = dilatare a alveolelor şi perturbare a circulaţiei sângelui în capilarele pulmonare.

EMIGRÁ vb. I (fr. *émigrer*, lat. *emigrare*) A–şi părăsi patria şi a se stabili în altă ţară; a se expatria.

EMIGRÁNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *émigrant*) Persoană care emigrează.

EMINÉNT, –Ă adj. (fr. *éminent*, lat. *eminens, –entis*) Distins, ilustru, remarcabil.

EMINÉNŢĂ s. f. (fr. *éminence*, lat. *eminentia*) **1.** Cardinal, episcop catolic. **2.** *Eminenţă cenuşie* = persoană influentă care, din umbră, manevrează un personaj oficial, un partid, un şef de stat etc.

EMÍR s. m. (fr. *émir*) Guvernator sau principe domnitor în unele ţări musulmane; persoană cu acest titlu.

EMIRÁT s. n. (fr. *émirat*) Stat condus de un emir.

EMISÁR s. m. (fr. *émissaire*) Trimis, şol al unui stat cu misiuni (secrete).

EMISFÉRĂ s. f. (fr. *hémisphère*, lat. *hemisphaerium*) **1.** Jumătatea unei sfere. **2.** Jumătate din globul pământesc.

EMISIÚNE s. f. (fr. *émission*, lat. *emissio, –onis*) **1.** Emitere, punere în circulaţie a banilor, timbrelor etc. **2.** Degajare, emanaţie, răspândire de gaze, radiaţii etc. **3.** Program transmis prin radio sau prin televizor.

EMÍTE vb. III (lat. *emittere*, cf. fr. *émettre*) **1.** A enunţa o părere, o teorie; a da, a publica o lege, un decret. **2.** A pune în circulaţie bancnote, hârtii de valoare. **3.** A produce radiaţii, gaze, unde etc. **4.** A transmite un program de radio, de televiziune.

EMITÉNT, –Ă adj. (lat. *emittens, –ntis*, cf. *emittente*) Care emite (bancnote, hârtii de valoare etc.).

EMOTÍV, –Ă adj. (fr. *émotif*) **1.** Sensibil, impresionabil. **2.** Afectiv, emoţional.

EMÓŢIE s. f. (fr. *émotion*) Tulburare sufletească de scurtă durată produsă de bucurie, teamă, surpriză etc.

EMPÍRIC, –Ă adj. (fr. *empirique*, lat. *empiricus*) Bazat numai pe experienţă, observaţie şi simţuri.

EMÚL s. m. (fr. *émule*, lat. *aemulus*) Persoană care caută să egaleze sau să depăşească pe cineva într–un domeniu de activitate; rival.

EMULÁŢIE s. f. (fr. *émulation*, lat. *aemulatio, –onis*) Sentiment care îndeamnă la egalare sau la întrecere într–un domeniu de activitate; competiţie, concurenţă.

ENCEFÁL s. n. (fr. *encéphale*) Creier.

ENCÍCLICĂ s. f. (fr. *encyclique*) Circulară papală adresată catolicilor cu directive în probleme religioase, sociale etc.

ENCICLOPÉDIC, –Ă adj. (fr. *encyclopédique*) Cuprinzător, vast, universal; de enciclopedie.

ENCICLOPEDÍE s. f. (fr. *encyclopédie*) **1.** Tip de dicţionar care cuprinde cunoştinţe din toate domeniile sau dintr–un anumit domeniu. **2.** Ansamblu multilateral de cunoştinţe omeneşti. **3.** *Enciclopedie ambulantă* = persoană cu vaste cunoştinţe din diverse domenii.

ENCLÁVĂ s. f. (fr. *enclave*) **1.** Teritoriu locuit de o etnie, înconjurat de cel al unei alte etnii autohtone. **2.** Fragmente de roci înglobate în masa rocilor eruptive.

ENCLÍTIC, –Ă adj. (fr. *enclitique*, lat. *encliticus*) **1.** *Articol enclitic* = articol hotărât, definit, aşezat la sfârşitul unui cuvânt. **2.** Postpus.

ENCOMIÁSTIC, –Ă adj. (din *encomion*) Cu caracter laudativ, elogios.

ENDÉMIC, –Ă adj. (fr. *endémique*) **1.** (Despre vieţuitoare) Care trăieşte numai pe un anumit teritoriu. **2.** (Despre boli) Cu caracter permanent într–o anumită regiune.

ENDOCRINOLOGÍE s. f. (fr. *endocrinologie*) Ştiinţă care studiază hormonii, glandele şi ţesuturile cu secreţie internă.

ENDOGAMÍE s. f. (fr. *endogamie*) Obligaţie pentru un individ de a se căsători în interiorul unui trib, grup etc.

ENERGÍE s. f. (fr. *énergie*, lat. *energia*) **1.** Forţă, putere, tărie. **2.** Fermitate,

hotărâre în atitudine, în acţiune. 3. Capacitate a unui sistem fizic de a efectua un lucru mecanic. 4. *Energie electrică* = electricitate, lumină electrică.

ENERVÁ vb. I (fr. *énerver*) A (se) înfuria.

ENERVÁNT, –Ă adj. (fr. *énervant*) Agasant, supărător, iritant.

ENIGMÁTIC, –Ă adj. (fr. *énigmatique*) 1. Greu de înţeles; misterios, ascuns, ocult, secret. 2. Neînţeles, tainic.

ENÍGMĂ s. f. (fr. *énigme*, lat. *aenigma*) 1. Lucru greu de definit, de cunoscut în fond; mister, secret, taină. 2. Ghicitoare, şaradă.

ENORIÁŞ s. m. şi f. (*enorie* + *–aş*) Persoană credincioasă, care ţine de o anumită parohie.

ENORÍE s. f. (gr. *enoriá*) Parohie.

ENORMITÁTE s. f. (fr. *énormité*, lat. *enormitas, –atis*) 1. Exagerare. 2. Prostie, absurditate, aberaţie.

ENTITÁTE s. f. (fr. *entité*, lat. *entitas, –atis*) Ceea ce constituie esenţa, existenţa unui lucru; conţinut de sine stătător; individ, unitate.

ENTÓRSĂ s. f. (fr. *entorse*) Leziune a unei articulaţii cauzată de ruperea sau de întinderea de ligamente.

ENTUZIÁSM s. n. (fr. *enthousiasme*) Înflăcărare, avânt, însufleţire puternică; pasiune (în vorbire), exaltare.

ENÚNŢ s. n. (de la *enunţa*) 1. Formulare a datelor unei probleme, a unei judecăţi. 2. Propoziţie, frază prin care se exprimă ceva.

ENUNŢÁ vb. I (fr. *énoncer*) A exprima ceva în scris sau oral; a expune, a formula, a emite un enunţ.

EOLIÁN, –Ă adj. (fr. *éolien*) Produs sau acţionat de vânt.

EPARHÍE s. f. (gr. *eparhía*) Episcopie, diocezã.

EPATÁ vb. I (fr. *épater*) A uimi, a impresiona puternic prin purtare, atitudine, ţinută neobişnuită; a şoca, a surprinde.

EPÁVĂ s. f. (fr. *épave*) 1. Navă sau rămăşiţă a ei scufundată sau eşuată. 2. Persoană distrusă fizic sau moral.

ÉPIC, –Ă (fr. *épique*, lat. *epicus*) 1. Adj. Narativ. 2. Adj. *Gen epic* = gen care cuprinde creaţiile în care se narează. 3. Adj. Fig. Grandios. 4. S. f. Totalitatea operelor literare aparţinând genului epic.

EPICÉNTRU s. n. (fr. *épicentre*) Punct de pe suprafaţa terestră unde cutremurul de pământ a fost cel mai intens.

EPICURIÁN, –Ă (fr. *épicurien*) 1. Adj. De epicurism; voluptos, senzual. 2. S. m. şi f. Adept al epicurismului; persoană care cultivă plăcerea.

EPICURÍSM s. n. (fr. *épicurisme*) Doctrină filozofică materialistă care susţine fericirea individului.

EPIDEMÍE s. f. (fr. *épidémie*, lat. *epidemia*) Boală infecţioasă care se extinde rapid la un mare număr de persoane; molimă.

EPIGÓN s. m. (germ. *Epigone*, fr. *épigone*) Urmaş, imitator (inferior predecesorilor); scriitor modest, minor.

EPIGRÁF s. n. (fr. *épigraphe*) 1. Inscripţie pe monumente, edificii cu date sau cu destinaţia lor. 2. Moto la o lucrare.

EPIGRÁMĂ s. f. (fr. *épigramme*, lat. *epigramma*) Poezie foarte scurtă în care se satirizează o persoană, un fapt, vicii etc.

EPILÓG s. n. (fr. *épilogue*, lat. *epilogus*) Final, încheiere a unei opere literare, a unei întâmplări, a unei acţiuni.

EPÍSCOP s. m. (gr. *episkopos*, lat. *episcopus*) Conducătorul unei episcopii, cu grad inferior arhiepiscopului sau mitropolitului.

EPISCOPÍE s. f. (gr. *episkopía*) Teritoriu asupra căruia se extinde autoritatea unui episcop; eparhie; reşedinţa episcopului.

EPISÓD s. n. (fr. *épisode*) 1. Fragment, scenă legată de acţiunea principală într–o operă literară. 2. Diviziune a unei acţiuni dramatice. 3. Întâmplare, incident din viaţa cuiva, dintr–o serie de evenimente.

EPISÓDIC, –Ă adj. (fr. *épisodique*) Secundar, neesenţial; incidental, întâmplător.

EPISTEMOLOGÍE s. f. (fr. *épistémologie*) Studiul ştiinţelor, al teoriei cunoaşterii ştiinţifice.

EPÍSTOLĂ s. f. (lat. *epistola*) 1. Scrisoare. 2. Specie literară în versuri sub formă de scrisoare care tratează un subiect filozofic, moral, artistic etc.

Scanned with OKEN Scanner

EPITÁF s. n. (gr. *epitáfion*, fr. *épitaphe*) Inscripţie funerară.

EPITÉT s. n. (fr. *épithète*, gr. *epitheton*) Calificativ al unui cuvânt pe lângă care stă; calificativ oarecare.

EPITRÓP s. m. (gr. *epítropos*) 1. Tutore. 2. Administrator al unei averi (bisericeşti).

EPOCÁL, –Ă adj. (*epocă* + *–al*, cf. germ. *epochal*) Destinat să marcheze o epocă; de mare răsunet; memorabil.

ÉPOCĂ s. f. (fr. *époque*) 1. Perioadă istorică caracterizată prin anumite evenimente însemnate; eră. 2. Interval de timp în care un fenomen se repetă periodic. 3. Subdiviziune a unei perioade geologice. 4. *A face epocă* = a lăsa amintire durabilă.

EPOPÉE s. f. (fr. *épopée*) 1. Poem în versuri de mari proporţii în care se povestesc fapte eroice, legendare sau istorice cu personaje extraordinare sau supranaturale; epos(2). 2. Şir de fapte, întâmplări eroice, glorioase.

ÉPOS s. n. (germ. *Epos*) 1. Ansamblul motivelor epice importante proprii unei culturi. 2. Epopee.

EPUIZÁ vb. I (fr. *épuiser*) 1. A (se) termina (prin vânzare, consum etc.). 2. A cerceta, a lămuri o problemă sub toate aspectele. 3. A (se) extenua.

EPURÁ vb. I (fr. *épurer*) 1. A curăţa, a purifica un amestec, o soluţie etc. de substanţe, corpuri nefolositoare sau dăunătoare. 2. A da afară dintr–o instituţie, întreprindere membrii necorespunzători.

ERADICÁ vb. I (lat., it. *eradicare*) A stârpi, a desfiinţa, a face să dispară.

ERÁTĂ s. f. (fr., lat. *errata*) Listă cu corectarea greşelilor de tipar, la sfârşitul unei lucrări.

ÉRĂ s. f. (fr. *ère*, lat. *aera*) 1. Epocă. 2. Fiecare dintre marile diviziuni geologice.

ERBICÍD s. n. (fr. *herbicide*) Substanţă chimică, toxică care distruge buruienile.

ERBICIDÁ vb. I (din *erbicid*) A trata un teren agricol cu erbicide.

ERÉCT, –Ă adj. (lat. *erectus*) Îndreptat în sus, vertical.

EREDITÁR, –Ă adj. (fr. *héréditaire*, lat. *hereditarius*) 1. Congenital, înnăscut, moştenit, transmis din generaţie în generaţie. 2. Care se transmite prin moştenire.

EREDITÁTE s. f. (fr. *hérédité*, lat. *hereditas, –atis*) 1. Însuşire a vieţuitoarelor de a transmite urmaşilor caracterele dobândite în evoluţia lor. 2. Moştenire, succesiune.

ERÉTIC, –Ă s. m. şi f. (sl. *eretikŭ*) Adept, susţinător, propovăduitor al unei erezii; păgân.

EREZÍE s. f. (fr. *hérésie*, lat. *haeresis*) 1. Concepţie religioasă în contradicţie cu dogmele bisericii oficiale şi condamnată de aceasta. 2. Fig. Greşeală; abatere, rătăcire.

ERGONOMÍE s. f. (fr. *ergonomie*) Ştiinţă care studiază adaptarea muncii şi a maşinilor la posibilităţilor omului.

ERIJÁ vb. I (fr. *ériger*) A–şi atribui un rol, un drept, a se da drept ceea ce nu este.

ERMÉTIC, –Ă adj. (fr. *hermétique*) 1. Astupat perfect; etanş. 2. Fig. Greu de înţeles.

EROÁRE s. f. (fr. *erreur*, lat. *error, –oris*) 1. Greşeală, abatere. 2. *A induce în eroare* = a înşela.

ERODÁ vb. I (fr. *éroder*) A (se) roade.

EROÍNĂ s. f. (fr. *heroïne*) 1. Femeie care se remarcă printr–un curaj deosebit. 2. Femeie care joacă rolul principal într–o acţiune fictivă sau reală.

ERONÁT, –Ă adj. (fr. *erroné*) Greşit, inexact, neadevărat.

ERÓTIC, –Ă (fr. *érotique*) 1. Adj., s. f. (Sentiment, operă literară) de dragoste. 2. Adj. Senzual.

EROTÍSM s. n. (fr. *érotisme*) Atitudinea, caracterul a ceea ce este erotic; gust pronunţat pentru tot ce este sexual; senzualitate.

ERÓU s. m. (fr. *héros*, lat. *heros*) 1. Viteaz. 2. Semizeu sau persoană legendară. 3. Personaj principal într–o operă literară. 4. Persoană aflată în centrul preocupărilor şi atenţiei într–o anumită întâmplare.

ERUCTÁ vb. I (fr. *éructer*) A râgâi.

ERUDÍT, –Ă adj. (fr. *érudit*, lat. *eruditus*) Învăţat, doct, savant.

ERUDÍŢIE s. f. (fr. *érudition*, lat. *eruditio, –onis*) Cultură vastă, ştiinţă.

ERÚPŢIE s. f. (fr. *éruption*, lat. *eruptio, –onis*) 1. Ţâşnire violentă a lavei din

Scanned with OKEN Scanner

craterul unui vulcan, a petrolului, a gazelor din zăcământ. 2. Alergie, spuzeală.

ERZÁŢ s. n. (germ. *Ersatz*) Surogat, înlocuitor de cafea.

ESCADRÍLĂ s. f. (fr. *escadrille*) Grup de avioane.

ESCALADÁRE s. f. (de la *escalada*) 1. Suire, urcare. 2. Trecere peste un obstacol înalt. 3. Fig. Extindere treptată a unei acţiuni, a unui conflict.

ESCÁLĂ s. f. (fr. *escale*) Oprire, popas prevăzut pe ruta unui avion sau a unui vapor; localitate unde se face o asemenea oprire; timpul de oprire al unui asemenea vehicul.

ESCAMOTÁ vb. I (fr. *escamoter*) 1. A face să dispară ceva fără să se observe, a ascunde cu iscusinţă. 2. Fig. A denatura, a falsifica, a contraface.

ESCAPÁDĂ s. f. (fr. *escapade*) Aventură (amoroasă).

ESCHIVÁ vb. I (fr. *esquiver*) 1. A se sustrage de la îndeplinirea unei obligaţii. 2. A se retrage pe furiş.

ESCORTÁ vb. I (fr. *escorter*) A însoţi pentru a proteja, a păzi, a supraveghea.

ESCROCÁ vb. I (fr. *escroquer*) A înşela.

ESEÍST, –Ă s. m. şi f. (fr. *essayiste*) Autor de eseuri.

ESÉNŢĂ s. f. (fr. *essence*, lat. *essentia*) 1. Trăsătură fundamentală a unui fenomen; natură. 2. Substanţă aromatică extrasă din plante. 3. Varietate, specie de arbori. 4. Soluţie concentrată care, prin diluare, dă un produs alimentar. 5. *În esenţă* = în ultimă analiză.

ESENŢIÁL, –Ă adj. (fr. *essentiel*, lat. *essentialis*) Care ţine de esenţă(1); fundamental, principal; de prim ordin.

ESÉU s. n. (fr. *essai*) 1. Studiu restrâns asupra unor teme, filozofice, literare sau ştiinţifice fără a le epuiza. 2. Încercare(2).

ESTÉTIC, –Ă (fr. *esthétique*) 1. S. f. Studiul frumosului în general, în artă şi în ambianţa zilnică etc. 2. Adj. Care aparţine sau corespunde esteticii. 3. Adj. Frumos, agreabil.

ESTIMÁ vb. I (fr. *estimer*, lat. *aestimare*) A evalua, a aprecia (cu aproximaţie) mărimea, valoarea etc.

ESTIVÁL, –Ă adj. (fr. *estival*) De vară; din timpul verii.

ESTOMPÁ vb. I (fr. *estomper*) A (se) şterge, a (se) diminua, a (se) atenua.

ESTOMPÁT, –Ă adj. (de la *estompa*) Cu conturul şters; vag, neclar, imprecis.

ESTUÁR s. n. (fr. *estuaire*) Gură în formă de pâlnie la vărsarea unor fluvii, unde sunt maree.

EŞAFODÁJ s. n. (fr. *échafaudage*) 1. Schelă. 2. Fig. Ansamblu de fapte, de argumente, de exemple care susţin o teorie, o ipoteză, o idee.

EŞALÓN s. n. (fr. *échelon*) 1. Parte a unui dispozitiv de luptă sau operativ ori a unei coloane în marş. 2. Unitate de transport (coloană de maşini, tren etc.). 3. Fiecare dintre gradele unei ierarhii; nivel, stadiu.

EŞALONÁ vb. I (fr. *échelonner*) 1. A dispune, a repartiza în etape succesive. 2. A dispune trupele pe eşaloane.

EŞANTIÓN s. n. (fr. *échantillon*) Mostră, probă.

EŞÉC s. n. (fr. *échec*) Insucces, nereuşită.

EŞICHIÉR s. n. (fr. *échiquier*) 1. Aşezare de obiecte pe două sau mai multe rânduri, cu intervale egale între ele. 2. Dispozitiv în care trupele militare sunt în careuri la distanţe egale. 3. Fig. Loc de confruntare (politică, de interese).

EŞUÁ vb. I (fr. *échouer*) 1. (Despre nave) A se împotmoli în nisip. 2. A suferi un eşec.

ETALÁ vb. I (fr. *étaler*) A expune (ostentativ) ceva pentru a fi privit, admirat.

ETALÓN s. n. (fr. *étalon*) 1. Model perfect, luat ca bază de comparaţie 2. Fig. Ceea ce poate servi ca model (de urmat).

ETÁNŞ, –Ă adj. (fr. *étanche*) Care este perfect închis; ermetic.

ETÁPĂ s. f. (fr. *étape*) 1. Interval de timp, stadiu, fază. 2. Distanţă între două opriri. 3. Parte dintr–o întrecere sportivă disputată succesiv pe o durată mare de timp.

ETATIZÁ vb. I (fr. *étatiser*) A naţionaliza.

ETÉRN, –Ă adj. (lat. *aeternus*) Nemuritor, veşnic, nepieritor.

ETEROGÉN, –Ă adj. (fr. *hétérogène*) De natură sau de origine diferită; variat, felurit, amestecat.

Scanned with OKEN Scanner

ÉTIC, –Ă (fr. *éthique*, lat. *ethicus*) 1. Adj. Care se referă la morală. 2. S. f. Disciplină care studiază principiile morale, normele de comportare în societate. 3. S. f. Ansamblu de norme morale.

ETICHÉTĂ s. f. (fr. *étiquette*) 1. Bucăţică de hârtie aplicată pe obiecte pentru a indica preţul, conţinutul, destinaţia etc. 2. Ceremonial, protocol. 3. Norme de comportare politicoasă.

ETILÍSM s. n. (fr. *éthylisme*) Alcoolism, beţie.

ETIMOLOGÍE s. f. (fr. *éthymologie*, lat. *etymologia*) 1. Stabilirea originii unui cuvânt prin explicarea evoluţiei etimonului. 2. Studiul originii cuvintelor. 3. Etimon.

ETIMÓN s. n. (fr. *étymon*) Cuvânt din care provine un anumit cuvânt dintr–o limbă.

ÉTNIC, –Ă adj. (fr. *ethnique*, lat. *ethnicus*) Care se referă la etnie.

ETNÍE s. f. (fr. *ethnie*) Grup de indivizi uniţi prin origine, limbă şi tradiţii culturale comune; comunitate etnică.

ETNOGRAFÍE s. f. (fr. *ethnographie*) Studiul popoarelor lumii din punctul de vedere al originii şi răspândirii lor, al culturii şi al obiceiurilor lor.

EUFEMÍSM s. n. (fr. *euphémisme*) Figură care constă în înlocuirea unui cuvânt sau a unei expresii considerate prea şocante prin alt cuvânt sau expresie cu sens atenuat, îndulcit.

EUFORÍE s. f. (fr. *euphorie*) Stare de bună dispoziţie exagerată; de fericire, de beatitudine.

EUHARISTÍE s. f. (fr. *eucharistie*, gr. *eucharistia*) Cuminecătură, împărtăşanie, grijanie.

EUNÚC s. m. (fr. *eunuque*) Bărbat castrat (care făcea de pază la un harem).

EURODOLÁR s. m. (engl., fr. *eurodollar*) Dolar american depozitat în bănci comerciale cu sediul în afara S.U.A.

EUTANASÍE s. f. (fr. *euthanasie*) 1. Moarte fără suferinţă. 2. Teorie după care ar trebui scurtată viaţa unui bolnav incurabil cu dureri mari.

EV s. n. (lat. *aevum*) 1. Epocă, perioadă din istoria omenirii. 2. *Evul mediu* = perioadă de la apariţia feudalismului şi până la începutul capitalismului.

EVACUÁ vb. I (fr. *évacuer*, lat. *evacuare*) 1. A goli, a lăsa liber (un imobil, o regiune etc.). 2. A elimina.

EVADÁ vb. I (fr. *évader*, lat. *evadare*) A fugi din închisoare sau de sub pază.

EVALUÁ vb. I (fr. *évaluer*) A aprecia, a estima, a preţui, a calcula (cu aproximaţie).

EVANESCÉNŢĂ s. f. (fr. *évanescence*) Dispariţie lentă, estompare treptată.

EVANGHÉLIE s. f. (sl. *evangelije*) 1. Parte a Bibliei cu date despre viaţa şi învăţătura lui Iisus Cristos. 2. Evangheliar. 3. Capitol din această carte citit în timpul slujbei. 4. *Literă de evanghelie* = lucru absolut sigur. *A–şi băga* (sau a–şi *vârî*) *capul sănătos* (sau *teafăr, zdravăn* etc.) *sub evanghelie* = a intra de bună voie într–o încurcătură.

EVAZIÚNE s. f. (fr. *évasion*, lat *evasio, –onis*) 1. *Evaziune fiscală* = sustragere de la plata obligaţiilor fiscale cuvenite. 2. Evadare.

EVAZÍV, –Ă adj. (fr. *évasif*) Vag, imprecis.

EVENIMÉNT s. n. (fr. *événement*) Întâmplare importantă; fapt istoric deosebit.

EVENTUÁL, –Ă adj. (fr. *éventuel*) Care depinde de circumstanţe; posibil, probabil.

EVIDÉNT, –Ă adj. (fr. *évident*, lat. *evidens, –ntis*) 1. Clar, vădit, desluşit. 2. Neîndoielnic.

EVOCÁ vb. I (fr. *évoquer*, lat. *evocare*) 1. A aduce în memorie. 2. A face să apară în minte prin imaginaţie.

EVOLUÁ vb. I (fr. *évoluer*) 1. A trece dintr–o fază în alta, superioară; a se dezvolta; a–şi urma cursul, a se desfăşura. 2. A se deplasa cu mişcări largi. 3. A juca un meci.

EVOLUTÍV, –Ă adj. (fr. *évolutif*) 1. Dezvoltat treptat; cronologic, diacronic, istoric. 2. Care ţine de evoluţie, care produce evoluţie.

EVOLÚŢIE s. f. (fr. *évolution*, lat. *evolutio, –onis*) 1. Proces de dezvoltare, de transformare, de desfăşurare. 2. Curs, desfăşurare. 3. Deplasare prin mişcări largi.

ÉVRICA interj. (gr. *évrika*) Exclamaţie de bucurie folosită la rezolvarea unei probleme dificile.

Scanned with OKEN Scanner

EX– (lat. *ex*) Prefix cu sensul de „scoatere", „suprimare" sau de „fost" şi serveşte la formarea unor substantive, verbe: *ex–şef, extrage* etc.

EXACERBÁ vb. I (fr. *exacerber*, lat. *exacerbare*) A intensifica, a accentua (violent), a exagera sentimente, dureri etc.

EXÁCT, –Ă adj. (fr. *exact*, lat. *exactus*) 1. Adevărat, corect, just. 2. Fidel. 3. Conştiincios, punctual. 4. *Ştiinţe exacte* = ştiinţe în care formulările se pot prezenta în formă matematică.

EXALÁ vb. I (fr. *exhaler*, lat. *exhalare*) A emana, a degaja mirosuri, vapori etc.

EXALTÁT, –Ă adj. (de la *exalta*) 1. Înflăcărat, entuziasmat la culme; exagerat. 2. Surescitat. 3. Smintit.

EXCEDÉNT s. n. (fr. *excédent*, lat. *excedens, –ntis*) 1. Plus, prisos, surplus. 2. Cantitatea, valoarea cu care veniturile depăşesc cheltuielile.

EXCELÁ vb. I (fr. *exceller*, lat. *excellere*) A se remarca, a se distinge în mod deosebit (într–un domeniu).

EXCELÉNT, –Ă adj. (fr. *excelent*, lat. *excellens, –ntis*) Deosebit de bun; minunat, admirabil, excepţional.

EXCÉNTRIC, –Ă (fr. *excentrique*) 1. Adj. (Despre figuri geometrice, piese etc.) Care nu are un centru comun. 2. Adj. Situat departe de centru. 3. Adj. Bizar, ciudat, extravagant, straniu. 4. S. m. şi f. Persoană originală.

EXCÉPŢIE s. f. (fr. *exception*, lat. *exceptio*) 1. Ceea ce nu se încadrează în normele generale. 2. Abatere, îngăduită de lege, de la aplicarea anumitor norme juridice. 3. *Cu excepţia* = afară de... *Fără excepţie* = fără deosebire. *De excepţie* = excepţional.

EXCEPŢIONÁL, –Ă adj. (fr. *exceptionnel*) 1. Care constituie o excepţie. 2. Care iese din comun; neobişnuit, deosebit, excelent.

EXCERPTÁ vb. I (*excerpte* + *–a*) A extrage, a despuia dintr–o lucrare termeni, pasaje.

EXCÉRPTE s. n. pl. (lat. *excerpta*) Pasaje sau termeni scoşi dintr–o lucrare.

EXCÉS s. n. (fr. *excès*, lat *excessus*) 1. Cantitate care este în plus; ceea ce depăşeşte măsura obişnuită. 2. Exagerare, abuz; lipsă de cumpătare. 3. *Exces de zel* = zel exagerat.

EXCESÍV, –Ă adj. (fr. *excessif*) 1. Care întrece orice măsură, limită; exagerat. 2. *Climă excesivă* = climă cu diferenţe mari de temperatură între vară şi iarnă. 3. Din cale–afară de..., foarte.

EXCITÁ vb. I (fr. *exciter*, lat. *excitare*) 1. A pune în mişcare, a face să nască; a provoca. 2. A activa o acţiune. 3. A stimula.

EXCLUSIVÍST, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *exclusiviste*) (Persoană) care respinge părerile altora; (persoană) care îşi colectează prea riguros relaţiile.

EXCOMUNICÁ vb. I (lat. *excommunicare*, fr. *excommunier*) A exclude dintr–o comunitate religioasă.

EXCRESCÉNŢĂ s. f. (lat. *excrescentia*) Tumoare.

EXCRÉŢIE s. f. (fr. *excrétion*, lat. *excretio*) Evacuarea substanţelor secretate de o glandă; eliminare prin organism.

EXECRÁBIL, –Ă adj. (fr. *exécrable*, lat. *execrabilis*) Respingător, detestabil, oribil, dezgustător.

EXECUTÁ vb. I (fr. *exécuter*) 1. A face, a realiza, a confecţiona, a fabrica. 2. A îndeplini un ordin. 3. A se supune. 4. A face exerciţii de gimnastică sau figuri de balet. 5. A interpreta o melodie la un instrument. 6. A lua viaţa unui condamnat la moarte.

EXECUTÍV, –Ă adj. (fr. *exécutif*) 1. Care are sarcina să aplice legile. 2. *Putere executivă* = sistem de organe compus din guvern, aparatul administrativ şi şeful statului.

EXÉMPLU s. n. (fr. *exemple*, lat. *exemplum*) 1. Ceea ce poate servi ca model. 2. Ceea ce poate servi drept lecţie, drept avertisment. 3. Text, pasaj citat în sprijinul a ceva. 4. *A urma exemplul cuiva* sau *a lua de* (sau *drept*) *exemplu* = a imita.

EXERCÍŢIU s. n. (fr. *exercice*, lat. *exercitium*) 1. Acţiunea de a (se) forma fizic şi intelectual. 2. Şedinţă de instrucţie militară practică. 3. Temă dată elevilor pentru aplicarea practică a lecţiilor. 4. Perioadă cuprinsă între două inventare contabile sau două bugete.

Scanned with OKEN Scanner

EXERSÁ vb. I (fr. *exercer*) A face exerciţii.

EXHAUSTÍV, –Ă adj. (fr. *exhaustif*) Care tratează un subiect în fond, în întregime, epuizându–l.

EXHIBÍŢIE s. f. (fr. *exhibition*) 1. Arătare în public, ostentativ; etalare. 2. (La pl.) Scamatorii.

EXHUMÁ vb. I (fr. *exhumer*, lat. *exhumare*) A dezgropa, a deshuma.

EXIGÉNT, –Ă adj. (fr. *exigeant*, lat. *exigens, –ntis*) 1. Greu de mulţumit; pretenţios, sever. 2. Meticulos, conştiincios.

EXÍL s. n. (fr. *exil*, lat. *exilium*) 1. Expulzarea cuiva din patria sa; surghiun; situaţia celui exilat. 2. Stabilirea voluntară a cuiva în alt loc decât cel natal unde are sentimentul înstrăinării.

EXISTÉNŢĂ s. f. (fr. *existence*, lat. *existentia*) 1. Faptul de a exista; starea celui care există. 2. Viaţă; durată; mod de a trăi.

EX–LÍBRIS s. n. (fr. *ex–libris*, lat. *ex libris*) Vinietă, ştampilă aplicată pe o carte, cu numele unei biblioteci, al bibliofilului sau cu o deviză.

EXÓD s. n. (fr. *exode*) Plecare în mare număr a unei populaţii.

EXORBITÁNT, –Ă adj. (fr. *exorbitant*, lat. *exorbitans, –ntis*) Exagerat de mare (în privinţa preţului); excesiv.

EXORCÍSM s. n. (fr. *exorcisme*) Practică magică (rugăciuni, descântece etc.) care are scopul de a alunga duhurile rele.

EXORCIZÁ vb. I (fr. *exorciser*, lat. *exorcisare*) A pronunţa cuvinte magice, a oficia o slujbă pentru alungarea duhurilor rele.

EXOTÉRIC, –Ă adj. (fr. *exotérique*) (Despre o doctrină) Care se adresează tuturor; public.

EXÓTIC, –Ă adj. (fr. *exotique*, lat. *exoticus*) Adus din ţări străine (îndepărtate) sau care aparţine unor ţări îndepărtate.

EXPANDÁT, –Ă adj. (cf. engl. *expanded*) Cu structură spongioasă.

EXPANSIÚNE s. f. (fr. *expansion*, lat. *expansio, –onis*) 1. Extindere (cu forţa) a influenţei şi dominaţiei politice şi economice a unui stat asupra altuia; acaparare (cu forţa) de teritorii străine. 2. Creştere a volumului unui fluid. 3. Dezvoltare. 4. Exuberanţă, vioiciune.

EXPANSÍV, –Ă adj. (fr. *expansif*) Exuberant, vioi, comunicativ, deschis, sociabil.

EXPEDIÉNT s. n. (fr. *expédient*) Mijloc (ingenios) ilegal de a rezolva o dificultate sau de a procura bani.

EXPEDITÍV, –Ă adj. (fr. *expéditif*) Care acţionează prompt, care face ceva repede; operativ.

EXPERIMÉNT s. n. (lat. *experimentum*) Cercetare ştiinţifică care constă în provocarea intenţionată a unor fenomene şi studierea lor.

EXPÉRT, –Ă s. m. şi f. (fr. *expert*, lat. *expertus*) 1. Specialist într–un anumit domeniu. 2. Persoană care face o expertiză. 3. Persoană care cunoaşte foarte bine un lucru prin practică.

EXPERTÍZĂ s. f. (fr. *expertise*) 1. Cercetare făcută de un expert asupra unei situaţii, probleme etc. 2. *Expertiză medicală* = stabilire a capacităţii de muncă a unui bolnav după un consult medical; consultaţie sau autopsie făcută de medicul legist în caz de accident, viol, omor etc.

EXPIÁ vb. I (fr. *expier*, lat. *expiare*) A ispăşi o greşeală, o vină.

EXPIRÁ vb. I (fr. *expirer*, lat. *expirare*) 1. A da afară din plămâni aerul inspirat. 2. A se încheia, a se termina, a înceta să mai fie valabil. 3. A se împlini. 4. Fig. A muri.

EXPLICÁŢIE s. f. (fr, *explication*, lat. *explicatio, –onis*) 1. Detaliere destinată să clarifice o problemă dificilă, un fenomen etc. 2. Comentariu. 3. Predare a unei lecţii, a unei teme; demonstraţie. 4. *A avea o explicaţie cu cineva* = a discuta cu cineva pentru a lămuri o neînţelegere. *A cere cuiva explicaţii* = a cere socoteală.

EXPLICÍT, –Ă adj. (fr. *explicite*, lat. *explicitus*) Exprimat limpede; desluşit, lămurit, clar.

EXPLOATÁ vb. I (fr. *exploiter*) 1. A valorifica, a folosi resurse naturale. 2. Fig. A se folosi, a profita de munca cuiva, neplătind–o corect.

EXPONÉNT, –Ă s. m. şi f. (germ. *Exponent*, lat. *exponens, –ntis*) Reprezentant.

EXPOZÉU s. n. (fr. *exposé*) Expunere amănunţită şi sistematică de fapte, idei etc.; dare de seamă.

Scanned with OKEN Scanner

EXPRÉS[1] adj. (fr. *express*) *Tren expres* = tren care circulă cu viteză mare, şi se opreşte în staţiile importante.

EXPRÉS[2], –Ă adj. (fr. *exprès*, lat. *expressus*) Exprimat clar, lămurit, limpede.

EXPRÉSIE s. f. (fr. *expression*, lat. *expressio, –onis*) **1.** Îmbinare concisă (fixă) de cuvinte care exprimă, figurat, o idee. **2.** Exprimare, manifestare a gândirii prin fizionomie, gesturi.

EXPRESÍV, –Ă adj. (fr. *expressif*) **1.** (Despre cuvinte, gesturi etc.) Care exprimă viu, plastic, sugestiv, elocvent, gândirea, sentimentele. **2.** Care este plin de expresie.

EXPÚNE vb. III (lat. *exponere*, cf. *pune*) **1.** A relata, a explica în scris sau prin cuvinte. **2.** A aşeza la vedere. **3.** A se afla în afaţa unei primejdii. **4.** A supune un film, o placă fotografică acţiunii luminii pentru a obţine fotografii.

EXTÁZ s. n. (fr. *extase*) Încântare a sufletului prin desprinderea de realitate; admiraţie vie, puternică.

EXTAZIÁ vb. I (fr. *(s')extasier*) A se minuna.

EXTENUÁNT, –Ă adj. (fr. *exténuant*) Istovitor, epuizant, obositor.

EXTERMINÁ vb. I (fr. *exterminer*, lat. *exterminare*) A masacra, a ucide în masă, a nimici.

EXTÉRN, –Ă (fr. *externe*, lat. *externus*) **1.** Adj. Care vine din afară, care este pentru afară. **2.** S. m. şi f. Elev care nu locuieşte la internatul şcolii şi nici nu mănâncă acolo. **3.** *Politică externă* = politica unui stat faţă de alte state.

EXTÍNDE vb. III (lat. *extendre*, cf. *întinde*) **1.** A (se) întinde, a (se) mări, a (se) lăţi. **2.** A (se) propaga, a (se) răspândi.

EXTORCÁ vb. I (fr. *extorquer*, lat. *extorquere*) A obţine, a stoarce bani prin ameninţări, violenţă, şantaj etc.

EXTRA– (fr. *extra–*, lat. *extra*) Prefix cu sensul de „afară (de)", „(în) afară", „deosebit (de)", „superior", „ultra–", „foarte" şi care serveşte la formarea unor adjective şi substantive: *extralegal, extraordinar, extraşcolar* etc.

EXTRACONJUGÁL, –Ă adj. (fr. *extraconjugal*) Din afara căsătoriei; adulterin.

EXTRATERÉSTRU, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *extraterrestre*) (Fiinţă) care se află în afara globului pământesc.

EXTRAVAGÁNT, –Ă adj. (fr. *extravagant*) Neobişnuit, ciudat, excentric.

EXTRAVILÁN, –Ă adj. (cf. fr. *extra–ville*) Situat în afara spaţiului construit al unei localităţi.

EXTRÉM, –Ă (fr. *extrème*, lat. *extremus*) **1.** Adj. Foarte mare, exagerat; radical, drastic. **2.** S. f. Capăt, margine, limită (foarte îndepărtată). **3.** S. f. *Extremă dreaptă* (sau *stângă*) = grup politic cu idei şi acţiuni ultra radicale, exagerate şi rigide în rezolvarea unor probleme. **4.** S. f. *Extrema dreaptă* (sau *stângă*) = jucător plasat în marginea stângă sau dreaptă a terenului; aripă. **5.** *La extrem* = până la ultima limită, peste măsură. *A cădea dintr–o extremă în alta* = a–şi schimba total atitudinea, trecând dintr–o exagerare în alta.

EXTREMÍSM s. n. (fr. *extrémisme*) Atitudine, doctrină a unor curente politice cu idei şi tendinţe politice extreme şi care prin măsuri violente sau ultra radicale, urmăresc să impună programul lor.

EXUBERÁNT, –Ă adj. (fr. *exubérant*, lat. *exuberans, –ntis*) Foarte vioi, expansiv, vesel, excesiv în manifestări.

EXULTÁ vb. I (fr. *exulter*, lat. *exsultare*) A simţi o mare bucurie, a fi foarte fericit.

EZITÁ vb. I (fr. *hésiter*, lat. *haesitare*) A şovăi, a pregeta în luarea unei hotărâri.

EZOTÉRIC, –Ă adj. (fr. *ésotérique*) (Despre doctrine, ritualuri) Destinat unui cerc restrâns de iniţiaţi; secret, ascuns, tainic.

F

FABULÁ vb. I (fr. *fabuler*) A substitui realităţi trăite, aventuri imaginare.

FABULÁŢIE s. f. (fr. *fabulation*, lat. *fabulatio*) Născocire a unor fapte în care cineva crede.

FÁBULĂ s. f. (lat. *fabula*) Scurtă povestire alegorică (în versuri) cu animale, plante personificate prin care se satirizează obiceiuri, mentalităţi umane.

FABULÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *fabuleux*,

lat. *fabulosus*) 1. Foarte mare, extraordinar. 2. Care aparţine imaginaţiei; fantastic, minunat.

FÁCE vb. III (lat. *facere*) 1. A crea, a forma, a fabrica ceva. 2. A aranja, a pregăti, a potrivi ceva pentru un anumit scop. 3. A naşte, a scoate pui. 4. A săvârşi, a acţiona, a făptui, a comite. 5. A provoca ceva, a determina, a convinge. 6. A ajuta, a determina pe cineva sau ceva să-şi schimbe starea iniţială. 7. A parcurge (o distanţă). 8. A vrăji, a fermeca. 9. A valora, a costa. 10. A se ivi. 11. A deveni, a ajunge. 12. *A face pe...* = a-şi da aere. *A-l face pe cineva în două* (sau *în patru*) = a omorî. *S-a făcut* = ne-am înţeles. *A-l face pe cineva bucăţi* = a bate foarte tare pe cineva. *A face din ţânţar armăsar* = a exagera. *A face ochi* = a deschide ochii după naştere; a se trezi din somn. *A (se) face bine* = a (se) însănătoşi. *A face noaptea* (sau *din noapte*) *zi* = a nu dormi toată noaptea. *A face* (sau *a se face*) *praf* = a (se) distruge; a se implica foarte mult în ceva. *A face pe cineva de două parale* (sau *cu ou şi cu oţet*) = a ocărî pe cineva. *A nu avea ce face* = a sta degeaba; a nu avea altă alternativă. *A-şi face inimă rea* = a se necăji foarte tare. *A face un târg* (sau *târgul*) = a încheia o afacere. *A face cu degetul* = a ameninţa cu degetul. *A face cu ochiul* = a face un semn din ochi; a atrage, a îmbia. *A se face galben* sau *vânăt* ori *roşu* = a se îngălbeni, învineţi, înroşi. *A i se face negru* (sau *roşu*) *înaintea ochilor* = a nu mai vedea de supărare.

FÁCERE s. f. (de la *face*) 1. Întocmire, alcătuire. 2. Crearea lumii de către Dumnezeu. 3. *Facerea* sau *Cartea facerii* sau *Geneza* = cartea întâi din Vechiul Testament. 4. Naştere. 5. *Facere de bine* = binefacere.

FACHÍR s. m. (fr. *fakir*) 1. Ascet musulman sau hindus. 2. Prestidigitator, iluzionist.

FACÍL, -Ă adj. (fr. *facile*, lat. *facilis*) 1. Simplu, uşor, comod. 2. Superficial, uşuratic.

FACILITÁ vb. I (fr. *faciliter*) A înlesni, a uşura îndeplinirea unei acţiuni, producerea unui fenomen etc.

FACSIMÍL s. n. (fr. *fac-similé*, lat. *fac simile*) Reproducere fidelă a unui text, desen etc. prin fotografiere, prin copiere manuală etc.

FACTÍCE adj. invar. (fr. *factice*) Artificial, prefăcut, nefiresc.

FÁCTOR s. m. (fr. *facteur*, lat. *factor*) 1. Element esenţial, condiţie care favorizează naşterea unui proces, a unui fenomen. 2. Poştaş.

FACTÓTUM s. m. invar. (fr. *factotum*, lat. *fac totum*) Persoană care rezolvă tot felul de probleme (într-o gospodărie).

FACTÚRĂ[1] s. f. (fr. *facture*, lat. *factura*) 1. Structură, constituţie (intelectuală, psihică, morală etc.) 2. Mod, manieră în care este executată o operă artistică.

FACTÚRĂ[2] s. f. (fr. *facture*) Act, notă amănunţită, cu calitatea, preţul etc. al unor mărfuri.

FACŢIÚNE s. f. (fr. *faction*, lat. *factio, -onis*) Grup de persoane unite în baza unui interes politic; partidă.

FACULTÁTE s. f. (fr. *faculté*, lat. *facultas, -atis*) 1. Unitate didactică dintr-un institut de învăţământ superior, condusă de un decan. 2. Însuşire intelectuală, fizică sau morală; aptitudine, capacitate.

FACULTATÍV, -Ă adj. (fr. *facultatif*) Benevol.

FAD, -Ă adj. (fr. *fade*) 1. Fără gust; searbăd. 2. Fig. Lipsit de expresivitate; anost, şters.

FADÓ s. n. (fr. *fado*) Cântec popular portughez.

FAETÓN s. n. (fr. *phaéton*) Trăsură uşoară.

FÁIMĂ s. f. (lat. *fama*, cf. *defăima*) 1. Reputaţie (bună sau rea). 2. Veste neaşteptată; zvon.

FAIRPLAY s. n. (pr. *férplei*; engl. *fair-play*) Acceptare şi respectare corectă, loială a regulilor (într-un joc, în sport, în afaceri); joc cinstit.

FALÁNGĂ s. f. (fr. *phalange*) 1. Fiecare dintre oasele mici care compun degetele. 2. Grup omogen de oameni care luptă pentru o cauză comună.

FÁLCĂ s. f. (lat. *falx, -cis*) 1. Os al feţii în care sunt fixaţi dinţii; maxilar. 2. *Cu o falcă-n cer şi (cu) alta* (sau *una*) *în pământ* = extrem de furios.

FÁLIE s. f. (fr. *faille*) Ruptură în scoarţa pământului.

Scanned with OKEN Scanner

FALIMÉNT s. n. (germ. *Falliment*, it. *fallimento*) **1.** Situaţie de insolvabilitate; ruină, eşec total. **2.** *A da faliment* = a nu reuşi într–o acţiune.

FALIMENTÁR, –Ă adj. (*faliment* + *–ar*) Insolvabil.

FALÍT, –Ă adj., s. m. şi f. (it. *fallito*) (Persoană) în stare de faliment; ruinat.

FALS (lat. *falsus*, it. *falso*) **1.** Adj. Neadevărat, inexact. **2.** Adj. Imitat, artificial. **3.** Adj., s. m. şi f. (Om) prefăcut, făţarnic, mincinos. **4.** Adj. (Despre sunete) Nearmonios. **5.** S. n. Obiect contrafăcut. **6.** S. n. Act cu adausuri sau ştersături, cu imitarea semnăturii pentru a înşela.

FAMÁT, –Ă adj. (fr. [mal] *famé*) *Rău famat* = care are o reputaţie proastă.

FAMÉLIC, –Ă adj. (fr. *famélique*, lat. *famelicus*) Înfometat, flămând.

FAMILIÁL, –Ă adj. (fr. *familial*) **1.** Care ţine de familie. **2.** Casnic, gospodăresc.

FAMILIÁR, –Ă adj. (fr. *familier*, lat. *familiaris*) **1.** Simplu; obişnuit, fără pretenţii. **2.** Prietenos, cordial, intim. **3.** Cunoscut, ştiut.

FAMÍLIE s. f. (lat. *familia*, it. *famiglia*, fr. *famille*) **1.** Soţii şi copiii acestora. **2.** Neam, viţă. **3.** Grup de fiinţe sau obiecte cu caractere comune. **4.** Casă, cămin. **5.** *Familie de cuvinte* = totalitate a cuvintelor, derivate şi compuse de la acelaşi cuvânt de bază.

FAN s. m. (engl., fr. *fan*) Admirator, suporter, simpatizant al unei vedete, al unei mişcări artistice.

FANÁ vb. I (fr. *faner*) A–şi pierde prospeţimea; a se ofili, a se trece.

FANARIÓT, –Ă (gr. *fanariótis*) **1.** S. m. Grec înstărit din Fanar, în trecut; dregător, domn în ţările româneşti provenit dintre aceşti greci. **2.** Adj. *Epoca fanariotă* = perioadă din istoria României între 1711 şi 1821 cu domni proveniţi din Fanar.

FANÁTIC, –Ă adj. (fr. *fanatique*, lat. *fanaticus*) **1.** Pătimaş. **2.** Intolerabil.

FANFARÓN, –OÁNĂ s. m. şi f., adj. (fr. *fanfaron*) (Persoană) care se laudă; lăudăros.

FANTASMAGORÍE s. f. (fr. *fantasmagorie*) Idee, imagine fantastică, ireală; închipuire, vedenie.

FANTÁSTIC, –Ă adj. (fr. *fantastique*, lat. *phantasticus*) **1.** Creat, plăsmuit de imaginaţie; ireal. **2.** Extraordinar, grozav.

FANTEZÍE s. f. (fr. *fantaisie*) **1.** Imaginaţie (în artă, în ştiinţă); plăsmuire. **2.** Capriciu, ciudăţenie. **3.** Compoziţie muzicală de improvizaţie.

FANTEZÍST, –Ă adj. (fr. *fantaisiste*) **1.** Plăsmuit, născocit, imaginar. **2.** Care se conduce după imaginaţie, rupt de realitate.

FANTÓŞĂ s. f. (fr. *fantoche*) Marionetă; persoană sau caracter care se lasă dominat de cineva; individ neserios.

FAPT s. n. (lat. *factum*) **1.** Întâmplare reală; acţiune, faptă, eveniment. **2.** Fenomen. **3.** Început. **4.** Farmec, vrajă. **5.** *De fapt* = în realitate. *(În) faptul zilei* = (în) zori. *A prinde pe cineva asupra faptului* = a surprinde pe cineva în clipa când săvârşeşte ceva (rău). *Fapt împlinit* = acţiune care s–a încheiat şi nu mai poate fi schimbată.

FARAÓN s. m. (fr. *pharaon*) Rege al Egiptului antic.

FARFURÍE s. f. (tc. *farfuri* [lit. *făgfuri*], ngr. *farfuri*) **1.** Vas rotund, cu fundul plat sau adâncit pentru servit mâncarea. **2.** *Farfurie zburătoare* = O.Z.N.

FARISEÍSM s. n. (fr. *pharisaïsme*, cf. *fariseu*) Ipocrizie, făţărnicie, duplicitate.

FARISÉU s. m. (sl. *farisei*) **1.** Membru într–o grupare religioasă la vechii evrei. **2.** Ipocrit, făţarnic.

FÁRMEC s. n. (lat. *pharmacum*) **1.** Vrajă, vrăjitorie. **2.** Încântare, atracţie, frumuseţe, graţie. **3.** *Ca prin farmec* = pe neaşteptate.

FÁRSĂ s. f. (fr. *farce*) **1.** Comedie uşoară şi scurtă. **2.** Păcăleală, festă, glumă.

FARSÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *farceur*) **1.** Poznaş. **2.** Impostor, şarlatan.

FASCINÁ vb. I (fr. *fasciner*, lat. *fascinare*) **1.** A atrage, a încânta, **2.** A fermeca, a seduce, a captiva.

FASCÍSM s. n. (it. *fascismo*, fr. *fascisme*) Ideologie ultrareacţionară şi mişcare politică de extremă dreaptă care a instaurat o dictatură antidemocratică, militaristă, expansionistă şi rasistă între cele două războaie mondiale.

FASÓN s. n. (fr. *façon*) **1.** Aspect, înfăţişare. **2.** Croială, model al unei haine. **3.** Fig. (La pl.) Mofturi, nazuri, fandoseli.

FAST (fr. *faste*, lat. *fastus*) **1.** S. n.

Strălucire, măreţie, splendoare. 2. Adj. Favorabil, prielnic.

FASTIDIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *fastidieux*, lat. *fastidiosus*) Plicticos, anost, searbăd.

FASTUÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *fastueux*, lat. *fastuosus*) Plin de fast, măreţ; splendid, luxos.

FATÁL, –Ă adj. (fr. *fatal*, lat. *fatalis*) 1. Fixat de destin; funest, nefast. 2. Nefericit, nenorocit, trist. 3. Inevitabil, de neînlăturat; mortal.

FATALITÁTE, s. f. (fr. *fatalité*, lat. *fatalitas, –atis*) 1. Soartă, destin. 2. Concurs de împrejurări nefericite; lucru inevitabil.

FÁTA MORGÁNA s. f. (it. *fata morgana*) Fenomen optic în ţările calde, care face ca obiectele să fie la orizont, cu imaginea răsturnată.

FATÍDIC, –Ă adj. (fr. *fatidique*, lat. *fatidicus*) Marcat de destin, profetic; fatal.

FÁŢĂ s. f. (lat. pop. *facia*) 1. Parte anterioară a capului (sau a corpului); chip, figură; fizionomie. 2. Persoană. 3. Suprafaţă. 4. Înfăţişare. 5. Parte finită (care arată frumos) a unui obiect, a unei ţesături etc. 6. Prima pagină a unei file. 7. Faţadă. 8. *Faţă de masă* = material care acoperă o masă. *Faţă de pernă* (sau *de plapumă*) = învelitoare pentru pernă (sau plapumă). *Faţă bisericească* = reprezentant al bisericii. *De faţă* = în prezenţa cuiva. *În faţă* = înainte; direct, fără menajamente. *Pe faţă* = fără să se ascundă; direct. *Faţă în faţă* = unul înaintea altuia. *A fi de faţă* = a fi prezent. *A scăpa cu faţa curată* = a ieşi bine dintr–o încurcătură. *A face faţă* = a se prezenta onorabil. *A pune faţă în faţă* = a confrunta. *A da pe faţă* = a dezvălui ceva. *A–şi întoarce faţa de la...* = a nu mai ajuta pe cineva. *Taler cu două feţe* = om ipocrit, fals. *A prinde pe cineva la faţă* = a i se potrivi la figură. *A schimba feţe–feţe* = a se fâstâci când este demascat, descoperit. *A da faţă* = a face să arate frumos. *A da faţă cu cineva* = a se întâlni în mod nedorit cu cineva.

FAŢÉTĂ s. f. (fr. *facette*, cf. *faţă*) Mică suprafaţă plană.

FÁUN s. m. (lat. *faunus*) Zeu al câmpiilor, pădurilor şi turmelor la romani.

FÁUNĂ s. f. (fr. *faune*) Totalitate a speciilor de animale de pe un anumit teritoriu, dintr–o epocă geologică etc.

FAVOÁRE s. f. (fr. *faveur*) 1. Bunăvoinţă, protecţie; avantaj, privilegiu, concesie, hatâr. 2. (La pl.) Semne de afecţiune pe care o femeie le dă unui bărbat. 3. *În favoarea cuiva* = în folosul, în profitul cuiva.

FAVORÁBIL, –Ă adj. (fr. *favorable*, lat. *favorabilis*) Prielnic, avantajos; binevoitor.

FAVORÍT, –Ă (fr. *favori, –ite*, it. *favorito*, rus. *favorit*) 1. S. m. şi f., adj. Preferat, predilect; (persoană) care se bucură de favoarea cuiva. 2. S. f. Amantă preferată a unui monarh. 3. S. m. şi f. Participant cu şansele cele mai mari la o competiţie sportivă. 4. S. m. (La pl.) Perciuni.

FAZÁN s. m. (rus. *fazan*, fr. *faisan*) 1. Pasăre de mărimea unei găini cu pene frumoase şi cu carne foarte apreciată. 2. Naiv, fraier. 3. *A pica de fazan* = a fi păcălit (din naivitate).

FÁZĂ s. f. (fr. *phase*) 1. Etapă, stadiu al evoluţiei unui proces, al unui fenomen; aspect. 2. Fiecare dintre aspectele succesive ale Lunii sau ale unor planete iluminate de Soare în raport cu Pământul. 3. *A fi pe fază* = a acţiona prompt, la momentul potrivit.

FĂCLÍE s. f. (scr. bg. *faklja*) Lumânare (mare).

FĂGÁŞ s. n. (magh. *vágás*) 1. Adâncitură lăsată de un şuvoi de apă sau de roţile unui vehicul. 2. Direcţie, drum.

FĂPTÚRĂ s. f. (lat. *factura*) 1. Fiinţă, vietate, creatură. 2. Înfăţişare fizică, statură, chip. 3. Natură, fire; lume, univers.

FĂT s. m. (lat. *fetus*) 1. Produs de concepţie din uterul mamiferelor de la embrion până la naştere. 2. Băiat, copil; fiu. 3. *Făt–frumos* = erou din basme; băiat, bărbat foarte frumos.

FĂURÁR[1] s. m. (lat. *febr(u)arius*) Februarie.

FĂURÁR[2] s. m. (*faur* + *–ar*) 1. Fierar. 2. Făuritor, creator de frumuseţe.

FEBLÉŢE s. f. (fr. *faiblesse*) Slăbiciune, înclinaţie pentru cineva sau ceva.

FÉBRĂ s. f. (lat. *febris*, it. *febbre*) 1. Temperatură ridicată a corpului, peste

Scanned with OKEN Scanner

37°C în unele boli. 2. Fig. Agitaţie, pasiune (înaintea sau în timpul unui eveniment).

FEBRÍL, –Ă adj. (fr. *fébrile*, lat. *febrilis*) 1. Cu febră. 2. Fig. Care produce o vie agitaţie; nervos, încordat.

FECÁLĂ adj. f. (fr. *fécal*) *Materii fecale* = excremente omeneşti.

FECIOÁRĂ s. f. (*fată* + *–ioară*) 1. Fată care nu a avut relaţii sexuale cu un bărbat; virgină. 2. Persoană plină de puritate. 3. (Art.) Maica Domnului. 4. Unul dintre semnele zodiacului.

FECIÓR s. m. (*făt* + *–ior*) 1. Fiu; tânăr neînsurat. 2. Servitor.

FECÚND, –Ă adj. (fr. *fécond*, lat. *fecundus*) 1. Capabil de reproducere, de înmulţire rapidă; prolific. 2. Roditor, fertil, bogat. 3. Prodigios, productiv, prolific.

FECUNDÁ vb. I (fr. *féconder*, lat. *fecundare*) A face fecund.

FEDERÁL, –Ă adj. (fr. *fédéral*) 1. Privitor la o federaţie (de state). 2. *Stat federal* = federaţie.

FEDERÁŢIE s. f. (fr. *fédération*) 1. Uniune de state cu autonomie proprie şi cu un singur guvern; stat federal. 2. Asociaţie de organizaţii (profesionale, sportive) naţionale sau internaţionale.

FEERÍE s. f. (fr. *féerie*) 1. Privelişte de o deosebită frumuseţe. 2. Piesă de teatru cu text poetic, muzică, dans, cu decor fantastic şi cu personaje de basm.

FEL s. n. (magh. *féle*) 1. Manieră, mod de a fi, de a exista; specie, gen, soi, varietate. 2. Sortiment (de mâncare). 3. Obicei. 4. *Fel de fel* sau *de tot felul* = variat. *De felul meu (tău* etc.) = de origine; în ceea ce mă (te etc.) priveşte ca structură. *În felul cuiva* = într–un chip specific cuiva.

FELÁH s. m. (fr. *fellah*) Ţăran stabil din ţările arabe şi din Egipt.

FÉLDMAREŞAL s. m. (fr. *feld–maréchal*) Cel mai înalt grad militar în unele ţări.

FELÍN, –Ă (fr. *félin*, lat. *felinus*) 1. S. f. Animal carnivor din familia de animale din care face parte pisica, leul, leopardul etc. 2. Adj. Care este propriu felinelor(1). 3. Adj. Suplu, graţios.

FELONÍE s. f. (fr. *félonie*) Trădare, infidelitate.

FEMÉIE s. f. (lat. *familia*) Persoană adultă de sex feminin (căsătorită).

FEMININ, –Ă adj. (fr. *féminin*, lat. *femininus*) 1. Care aparţine femeilor. 2. Care are forma numelor de fiinţe de sex femeiesc.

FEMINÍSM s. n. (fr. *féminisme*, rus. *feminizm*) Mişcare socială pentru drepturile femeilor.

FÉNIX s. m. (fr. *phénix*, lat. *phoenix*) Pasăre fabuloasă; (fig.) persoană sau lucru unic.

FENOMÉN s. n. (fr. *phénomène*) 1. Proces, transformare din natură sau societate. 2. Fapt de limbă. 3. Fiinţă sau lucru remarcabil, extraordinar.

FEREÁSTRĂ s. f. (lat. *fenestra*) 1. Deschizătură într–un perete pentru aerisire şi lumină; geamul şi cadrul de lemn, de fier care acoperă această deschizătură. 2. Oră liberă între două ore de curs. 3. *A arunca banii pe fereastră* = a risipi.

FERICÍRE s. f. (de la *ferici*) 1. Stare psihică de bucurie ieşită din comun. 2. *Din fericire* = având şansă deosebită.

FERM, –Ă adj. (fr. *ferme*) 1. Hotărât, decis, dârz, sigur. 2. Stabilit, încheiat definitiv fără a mai putea fi schimbat sau modificat.

FÉRMĂ s. f. (fr. *ferme*) Gospodărie agricolă privată sau cooperatistă cu utilajele şi construcţiile necesare.

FERÓCE adj. invar. (fr. *féroce*, lat. *ferox, –cis*) Crud, nemilos, sălbatic, inuman.

FERPÁR s. n. (fr. *faire–part*) Anunţ cu naşterea, căsătoria sau (mai ales) decesul cuiva.

FERTÍL, –Ă adj. (fr. *fertile*, lat. *fertilis*) Care produce mult; roditor, productiv, fecund, mănos.

FERVÉNT, –Ă adj. (fr. *fervent*, lat. *fervens, –ntis*) Înfocat, pasionat, zelos.

FÉSĂ s. f. (fr. *fesse*) Fiecare dintre cele două părţi cărnoase posterioare ale omului şi ale anumitor animale.

FESTÍN s. n. (fr. *festin*) Banchet bogat, somptuos.

FESTÍV, –Ă adj. (lat. *festivus*, it. *festivo*) Sărbătoresc, solemn, măreţ, somptuos.

FESTIVÍSM s. n. (*festiv* + *–ism*) Caracter festiv exagerat.

Scanned with OKEN Scanner

FESTIVITÁTE s. f. (fr. *festivité*, lat. *festivitas, –atis*) Serbare, sărbătoare solemnă pentru celebrarea unui eveniment important.

FETÍD, –Ă adj. (fr. *fétide*, lat. *foetidus*) Cu miros greu, puternic şi respingător; împuţit.

FETÍŞ s. n. (fr. *fétiche*) **1.** Obiect căruia i se atribuie puterea de a aduce fericire, şansă celui care îl poartă. **2.** Fig. Idee, principiu etc. care constituie obiectul unei veneraţii oarbe.

FÉTUS s. m. (fr., lat. *foetus*) Făt.

FEUDÁL, –Ă (it. *feudale*, fr. *féodal*) **1.** S. m. şi f. Nobil, mare proprietar de pământ în feudalism. **2.** Adj. Care aparţine feudalului(1) sau feudalismului. **3.** *Orânduire feudală* = feudalism.

FEUDALÍSM s. n. (it. *feudalismo*, fr. *féodalisme*) Organizare statală medievală din Europa, bazată pe existenţa feudelor; orânduire feudală.

FEÚDĂ s. f. (it. *feudo*) Domeniu sau moşie în evul mediu.

FEZÁBIL, –Ă adj. (fr. *faisable*) Care se poate face; realizabil, posibil.

FEZANDÁ vb. I (fr. *faisender*) A supune carnea vânată procesului de frăgezire prin expunere la vânt şi la o temperatură scăzută.

FI vb. IV (lat. *sum, fui, *fire [= fieri]*) **1.** A exista; a trăi, a vieţui. **2.** A proveni, a se trage din... **3.** A se întâmpla, a se îndeplini. **4.** A aparţine la... **5.** A se găsi într–un anumit loc. **6.** A costa. **7.** *Asta nu–i de mine* = nu mi se potriveşte. *Aşa a fost să fie* = aşa a trebuit să se întâmple. *Cum ar fi...* = de exemplu... *Este?* = nu–i aşa? *Fie* = admit, aprob. *O fi* = se poate. *Mi–o fi* = ajunge. *A nu fi a bine* (sau *a bună*) = a prevesti rău. *A fi în...* = a fi îmbrăcat în... *A fi la...* = a se afla într–un anumit loc, a fi dependent de cineva. *A fi pentru...* = a fi partizanul... *A nu mai fi* = a înceta să mai trăiască. *A fi cu cineva* = a fi de partea cuiva.

FIÁBIL, –Ă adj. (fr. *fiable*) Care prezintă siguranţă în funcţionare pe timp îndelungat.

FIABILITÁTE s. f. (fr. *fiabilité*) Siguranţă în exploatare, în funcţionare.

FIÁSCO s. n. (it. *[far] fiasco*) Eşec total, insucces, nereuşită.

FÍBRĂ s. f. (fr. *fibre*, lat. *fibra*) **1.** Fir folosit la fabricarea ţesăturilor. **2.** Formaţie anatomică alungită din care sunt alcătuite ţesuturile.

FICTÍV, –Ă adj. (fr. *fictif*) Imaginar, fals; convenţional.

FICŢIÚNE s. f. (fr. *fiction*, lat. *fictio, –onis*) **1.** Plăsmuire, imaginaţie, născocire. **2.** Creaţie a imaginaţiei într–o operă literară.

FIDÉL, –Ă adj. (fr. *fidèle*, lat. *fidelis*) **1.** Care îşi ţine angajamentele; cinstit, devotat, credincios, statornic, constant. **2.** Exact.

FIDELITÁTE s. f. (fr. *fidelité*, lat. *fidelitas, –atis*) **1.** Statornicie, devotament, credinţă. **2.** Exactitate, precizie. **3.** Calitate (a unor aparate electro–acustice) de a reda cât mai exact sunetele (înregistrate).

FIÉF s. n. (fr. *fief*) **1.** Feudă. **2.** Zonă, teritoriu în care influenţa cuiva este preponderentă, absolută.

FIER s. n. (lat. *ferrum*) **1.** Metal greu, maleabil, întrebuinţat în industrie sub formă de aliaje, de oţeluri şi fonte; obiect, instrument din metal; sabie. **2.** (La pl.) Lanţuri, cătuşe. **3.** *De fier* = foarte puternic; neînduplecat; sever. *A–i trece un fier (roşu* sau *ars) prin inimă* = a fi înspăimântat de ceva. *A trece prin ascuţişul fierului* = a omorî, a nimici. *A arunca la fiare vechi* = a deveni inutilizabil.

FIÉSTĂ s. f. (sp. *fiesta*) Serbare (populară) în ţările de limbă spaniolă.

FIGURÁ vb. I (fr. *figurer*) A fi prezent undeva; a fi înscris pe o listă, pe un tabel.

FIGURÁNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *figurant*) **1.** Personaj care apare pe scenă, într–un film fără rol vorbit. **2.** Persoană numai cu rol decorativ, fără a participa la o acţiune.

FIGURÁT, –Ă adj. (fr. *figuré*, lat. *figuratus*) (Despre cuvinte, sensuri) Întrebuinţat în alt sens decât cel obişnuit, propriu, pentru efecte stilistice.

FIGÚRĂ s. f. (fr. *figure*, lat. *figura*) **1.** Faţă, obraz, chip; ins, individ, persoană, personalitate. **2.** Imagine a unui obiect sau a unei fiinţe. **3.** Poziţie, mişcare la dans, patinaj etc. **4.** *Figură de stil* (sau *poetică*) = procedeu stilistic prin care se schimbă sensul propriu al unui cuvânt. *A face (cui-*

Scanned with OKEN Scanner

va) figura = a păcăli. *A face figură bună* (sau *rea*) = a face impresie bună (sau rea). *A face figură de...* = a trece drept...

FILÁ vb. I (fr. *filer*, lat. *filare*) **1.** A transforma fibrele textile în fire textile; a toarce. **2.** A urmări discret pe cineva fără a fi observat.

FILAMÉNT s. n. (fr. *filament*, lat. *filamentum*) **1.** Element subţire, alungit al unui organism animal sau vegetal. **2.** Fir foarte subţire. **3.** Fir dintr-un bec care poate deveni incandescent.

FILANTRÓP, -OÁPĂ s. m. şi f. (fr. *philanthrope*) Persoană care face acte de binefacere.

FILARMÓNIC, -Ă (fr. *philharmonique*) **1.** Adj. Referitor la activitatea de răspândire a culturii muzicale (concerte, recitaluri etc.) **2.** S. f. Instituţie care organizează concerte şi orchestra acestei instituţii.

FILATELÍE s. f. (fr. *philatélie*) Îndeletnicire de a aduna şi a studia mărci poştale.

FÍLĂ s. f. (ngr. *fílon*) **1.** Foaie de carte, de caiet etc. alcătuită din două pagini. **2.** *A cerceta ceva filă cu filă* = a cerceta cu mare atenţie, amănunţit, în întregime.

FÍLDEŞ (tc. *fildişi*) **1.** S. m. Dinte al elefantului. **2.** S. n. Substanţă osoasă din dinţii unor animale din care se fac obiecte de podoabă; ivoriu..

FILIÁL, -Ă adj. (fr. *filial*) (Ca) de fiu.

FILIÁLĂ s. f. (fr. *filiale*) Unitate controlată şi condusă de întreprinderea, instituţia de care depinde, aflată în altă localitate decât aceasta.

FILIÁŢIE s. f. (fr. *filiation*) **1.** Legătură de rudenie care uneşte în linie dreaptă generaţiile între ele. **2.** Fig. Înlănţuire între lucruri, fenomene etc.

FILIÉRĂ s. f. (fr. *filière*) **1.** Piesă de metal pentru fabricarea firelor metalice sau textile. **2.** Fig. Intermediu, mijlocire, cale.

FILISTÍN s. m. (fr. *philistin*) Om mulţumit de sine, făţarnic, laş, mărginit, meschin.

FILM s. n. (fr. *film*) **1.** Peliculă sub formă de bandă, tratată chimic, întrebuinţată în fotografie şi în cinematografie. **2.** Creaţie cinematografică.

FILMOGRAFÍE s. f. (fr. *filmographie*) Totalitatea filmelor realizate de un producător, regizor, interpret etc.

FILO- (fr. *philo-*) Element de compunere cu sensul de „prieten", „iubitor" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *filogerman, filoenglez* etc.

FILOLÓG, -Ă s. m. şi f. (fr. *philologue*) Specialist în studii de limbă şi literatură.

FILOLOGÍE s. f. (fr. *philologie*) Studiul unei limbi după documente scrise; studiul textelor şi al transmiterii, al editării lor.

FILOZOFÁLĂ adj. f. (fr. *philosophale*) *Piatră filozofală* = substanţă, care după alchimişti, schimba un metal oarecare în aur; lucru de o importanţă deosebită.

FILOZOFÍE s. f. (gr. *philosophía*, fr. *philosophie*) **1.** Studiul fiinţelor, al principiilor şi al cauzelor care guvernează lumea; concepţie generală despre lume şi viaţă. **2.** Înţelepciune în faţa greutăţilor vieţii. **3.** Problemă de rezolvat.

FILTRÁ vb. I (fr. *filtrer*) **1.** A trece un lichid printr-un filtru. **2.** (Despre lumină) A se strecura, a pătrunde.

FINÁL, -Ă (fr. *final*, lat. *finalis*) **1.** Adj. Care se află la sfârşit. **2.** S. n. Sfârşit, încheiere. **3.** S. f. Ultima fază a unui concurs sportiv.

FINANCIÁR, -Ă adj. (fr. *financier*, it. *finanziario*) Care ţine de finanţe, de circulaţia banilor, a creditelor; bănesc.

FINANŢÁ vb. I (fr. *financer*) A subvenţiona, a furniza fonduri băneşti unei instituţii, unei persoane etc.

FINÁNŢE s. f. pl. (fr. *finance*, it. *finanza*) **1.** Totalitatea mijloacelor băneşti ale unui stat, întreprinderi etc.; (la pl.) tezaurul statului. **2.** Avere în bani a unei persoane. **3.** Studiul mijloacelor băneşti ale statului.

FÍNE s. n. (it. *fine*, fr. *fin, enfin*) **1.** Sfârşit. **2.** *În fine* = în sfârşit; în concluzie; aşadar.

FINISÁ vb. I (fr. *finir*, cf. *finsaj*) A executa ultimele operaţii de confecţionare sau fabricare a unui produs.

FÍNIŞ s. n. (engl., fr. *finish*) Ultima

parte a unei curse sau probe sportive, parcursă cu efort maxim.

FINÍT, –Ă adj. (de la *fini*, cf. fr. *fini*, it. *finito*) 1. Terminat. 2. Limitat, mărfinit.

FIÓR s. m. (lat. *febris*) 1. Senzaţie uşoară de frig însoţită de tremur. 2. Emoţie provocată de un sentiment puternic.

FIÓRD s. n. (fr. *fjord*) Golf maritim adânc, strâmt, sinuos intrat în uscat, cu ţărmuri abrupte.

FIR s. n. (lat. *filum*) 1. Fibră lungă şi subţire din materie textilă. 2. Şuviţă subţire din aur, argint. 3. Şuviţă dintr–un metal bun conductor, înconjurată de un material izolant. 4. Orice lucru subţire şi mult mai lung decât lat (tijă la floare, exemplar de iarbă etc.). 5. Mijloc secret de acţiune; idee care apare mereu de–a lungul unei acţiuni, proces etc. 6. *Fir conducător* = linie de acţiune. *Fir cu fir* = unul câte unul. *De–a fir a păr* = cu amănunte; cu minuţiozitate.

FÍRE s. f. (de la *fi*) 1. Tot ceea ce există; existenţă. 2. Caracter, temperament; minte. 3. *Peşte fire* = ieşit din comun. *În toată firea* = în plină maturitate; sănătos mintal, serios. *A–şi veni în fire* = a se reabilita psihic şi fizic. *A scoate* (pe cineva) *din fire* = a enerva foarte tare. *A–şi ţine firea* = a se stăpâni. *A–şi pierde firea* sau *a se pierde cu firea* = a nu mai fi stăpân pe sine. *A se prăpădi cu firea* = a se consuma în mod exagerat.

FIRMAMÉNT s. n. (fr. *firmament*, lat. *firmamentum*) Bolta cerească; cer.

FÍSĂ s. f. (gr. *fisa*) 1. Piesă de metal ca o monedă care, introdusă într–un mecanism, produce declanşarea acestuia. 2. Mică piesă din diferite materiale care poate servi, în baza unei convenţii, ca mijloc de plată la jocurile de noroc, într–un local etc. 3. *A–i pica* (sau a–i *cădea*) *cuiva fisa* = a înţelege repede despre ce este vorba.

FISC s. n. (fr. *fisc*, it. *fisco*) Instituţie de stat care stabileşte şi încasează impozitele şi taxele.

FISIÚNE s. f. (fr. *fission*) Scindare a nucleului atomic, care eliberează o cantitate enormă de energie.

FISÚRĂ s. f. (fr. *fissure*, lat. *fissura*) Crăpătură, plesnitură.

FITOFÁG, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *phytophage*) (Animal) care se hrăneşte cu materii vegetale.

FIU s. m. (lat. *filius*) 1. Persoană de sex masculin în raport cu părinţii săi; băiat. 2. Membru al unei anumite comunităţi; persoană raportată la patria sa. 3. Termen de adresare, de prietenie.

FIVE O'CLOCK s. n. (pr. *faiv o clóc;* engl. *five o'clock*) Ceai servit după amiază, însoţit, uneori, de o mică petrecere.

FIX, –Ă adj. (fr. *fixe*, lat. *fixus*) 1. Imobil, nemişcat; stabil. 2. Exact, precis; invariabil. 3. *Idee fixă* = idee care obsedează pe cineva.

FÍXING s. n. (engl. *fixing*) Fixarea cotei la bursă a devizelor sau a titlurilor într–un anumit timp.

FÍZIC, –Ă (fr. *physique*) 1. S. n. Aspect, înfăţişare. 2. Adj. Care are raport cu materia; material, concret, palpabil. 3. Adj. Care se referă la reacţia simţurilor. 4. S. f. Ştiinţă care are ca obiect studiul proprietăţii corpurilor şi legile care tind să modifice starea sau mişcarea lor fără a le modifica natura. 5. S. f. Manual care tratează această ştiinţă.

FIZIOLOGÍE s. f. (fr. *physiologie*) Ştiinţa care studiază viaţa şi funcţiile organice.

FIZIONOMÍE s. f. (fr. *physionomie*) 1. Expresie particulară a trăsăturilor feţei cuiva; chip, figură. 2. Fig. Caracter distinctiv (al unei epoci, al unei colectivităţi umane); aspect.

FLAGÉL s. n. (lat. *flagellum*) 1. Dezastru, calamitate, catastrofă. 2. Boală, molimă.

FLAGELÁ vb. I (fr. *flageller*, lat. *flagellare*) 1. A biciui. 2. Fig. A critica, a satiriza cu asprime.

FLAGRÁNT, –Ă adj. (fr. *flagrant*) 1. Evident, izbitor, incontestabil. 2. *Flagrant delict* = infracţiune descoperită în timpul săvârşirii ei.

FLAMBÁ vb. I (fr. *flamber*) A trece prin flacără (pentru a steriliza).

FLANÁ vb. I (fr. *flâner*) A hoinări.

FLANC s. n. (fr. *flanc*) Margine, extremitate stângă sau dreaptă a unei formaţii militare, sportive etc.; aripă.

FLANCÁ vb. I (fr. *flanquer*) 1. A apăra flancul unei unităţi militare. 2. Fig. A însoţi pe cineva (pentru a–l apăra).

Scanned with OKEN Scanner

FLASH s. n. (pr. *flaş* şi *fleş*; engl. *flash*) **1.** Impuls luminos de scurtă durată, foarte intens, folosit la fotografiere. **2.** Apariţie a unei imagini scurte pe un ecran. **3.** (În presă) Informaţie importantă, scurtă, transmisă cu prioritate.

FLATÁ vb. I (fr. *flatter*) A măguli, a linguşi; a înfrumuseţa.

FLEBÍTĂ s. f. (fr. *phlébite*) Inflamare a venelor (urmată de astuparea lor) la membrele inferioare.

FLEGMÁTIC, –Ă adj. (fr. *flegmatique*) Calm, imperturbabil, placid, impasibil.

FLÉGMĂ s. f. (fr. *flegme*) **1.** Mucozitate purulentă care se elimină prin tuse. **2.** Nepăsare, indiferenţă.

FLER s. n. (fr. *flair*) Perspicacitate, agerime în observaţie.

FLEXÍBIL, –Ă adj. (fr. *flexible*, lat. *flexibilis*) **1.** Elastic, mlădios, suplu, **2.** Fig. Care cedează uşor; maleabil, docil. **3.** Flexionar.

FLEXIONÁR, –Ă adj. (cf. fr. *flexionnel*) Care are flexiune.

FLEXIÚNE s. f. (fr. *flexion*, lat. *flexio, –onis*) **1.** Încovoiere, îndoire, mlădiere. **2.** Modificare gramaticală a formei unui cuvânt (în declinare şi conjugare).

FLIRT s. n. (fr. *flirt*) **1.** Cochetare, conversaţie uşoară, curtenitoare cu o persoană de sex opus. **2.** Legătură sentimentală (ocazională); aventură; persoană cu care cineva întreţine o astfel de relaţie sentimentală.

FLOÁRE s. f. (lat. *flos, –ris*) **1.** Parte a unei vegetale care conţine organele reproducătoare, cu corolă frumos colorată; plantă cu o astfel de corolă. **2.** Desen sau obiect care reprezintă o floare(1). **3.** Mucegai pe suprafaţa unor lichide fermentate. **4.** Timp în care o fiinţă este în plină forţă, tinereţe strălucire. **5.** *În floare* = înflorit. *Floare la ureche* = fleac. *De florile mărului* = inutil, gratuit. *Copil din flori* = copil nelegitim.

FLORÁL, –Ă adj. (fr. *floral*) Privitor la flori; în formă de floare.

FLORÁR (*floare* + *–ar*) **1.** S. m. Persoană care cultivă sau vinde flori. **2.** S. m. Luna mai. **3.** S. n. Instrument de desen folosit pentru trasarea liniilor curbe.

FLÓRĂ s. f. (fr. *flore*) **1.** Totalitate a plantelor dintr–o anumită regiune. **2.** *Floră microbiană* = totalitate a microorganismelor vegetale (bacterii) din apă, sol, aer, din cavitatea bucală, intestin etc.

FLORICULTÚRĂ s. f. (fr. *floriculture*) Studiul florilor şi al plantelor ornamentale.

FLORILÉGIU s. n. (it. *florilegio*, fr. *florilège*) Antologie, culegere (de poezii).

FLOTÁNT, –Ă adj. (fr. *flottant*) **1.** Care pluteşte, plutitor. **2.** Care locuieşte temporar într–o localitate.

FLÓTĂ s. f. (fr. *flotte*) Totalitatea navelor fluviale, maritime sau aeriene ale unui stat.

FLU adj. (fr. *flou*) Care nu este foarte conturat, fixat, aranjat; vaporos.

FLUCTUÁ vb. I (fr. *fluctuer*, lat. *fluctuare*) A se schimba mereu; a varia, a oscila.

FLUÉNT, –Ă adj. (fr. *fluent*) Curgător, limpede.

FLUÍD, –Ă (fr. *fluide*, lat. *fluidus*) **1.** Adj., s. n. (Gaz sau lichid) care nu are o formă proprie, care curge. **2.** S. n. Fig. Influenţă necunoscută, misterioasă care activează la distanţă; suflu, emanaţie.

FLUORESCÉNŢĂ s. f. (fr. *fluorescence*) Proprietate a anumitor corpuri de a emite lumină în momentul în care primesc radiaţii luminoase sau ultraviolete.

FLUVIATÍL, –Ă adj. (fr. *fluviatile*, lat. *fluviatilis*) (Despre plante) De apă curgătoare.

FLUX s. n. (fr. *flux*) **1.** Ridicare periodică a nivelului apei unui ocean sau a unei mări datorat mareelor. **2.** Curgere continuă de lichide, gaze, particule etc. **3.** Fig. Cantitate mare; revărsare.

FOÁIE s. f. (lat. *folia*) **1.** Frunză; petală. **2.** Obiect plat şi foarte subţire. **3.** Bucată de hârtie de o anumită dimensiune (dintr–o carte, caiet etc.). **4.** Adeverinţă, dovadă. **5.** Aluat întins (foarte) subţire. **6.** *Foaie volantă* = foaie(3) tipărită cu un anumit prilej care se distribuie la acel prilej; foaie(3) detaşată din ceva. *Foaie de zestre* = act dotal care consemnează zestrea unei fete. *A întoarce foaia* = a–şi schimba atitudinea, indulgenţa faţă de cineva.

FOAIÉR s. n. (fr. *foyer*) Încăpere spe-

cial amenajată unde spectatorii ies în pauzele unui spectacol.

FOBÍE s. f. (fr. *phobie*) Frică bolnăvicioasă, obsedantă şi nemotivată; repulsie.

FOBÚRG s. n. (fr. *faubourg*) Suburbie, periferie.

FOC s. n. (lat. *focus*) **1.** Căldură şi lumină produse de o ardere; incendiu. **2.** Dispozitiv de ardere. **3.** Descărcare a unei arme cu pulbere; luptă, război. **4.** Inspiraţie; ardoare. **5.** Durere, necaz, jale; nenorocire. **6.** *Foc de artificii* = artificii care dau o lumină vie, strălucitoare. *Armă de foc* = puşcă, pistol. *Foc roşu* = semnal de oprire. *Foc verde* = semnal de liberă trecere. *A lua foc* = a se înflăcăra. *A pune pe cineva pe foc* = a alerta pe cineva. *A se arunca în foc* pentru cineva sau ceva sau *a intra în foc* = a-şi risca viaţa pentru cineva sau ceva. *A lua focul cu mâna altuia* sau *a scoate castanele din foc cu mâna altuia* = a pune pe altcineva să rezolve o acţiune primejdioasă. *A-şi pune* sau *a-şi băga mâna în foc* (pentru cineva) = a oferi garanţii pentru cineva. *A lua foc cu gura* sau *a mânca foc* = a apăra cu străşnicie pe cineva. *A se face, a se mânia foc (şi pară)* = a se înfuria foarte tare. *De mama focului* = grozav. *A trece prin foc şi sabie* = a incendia, a nimici prin forţa armată. *Cu foc* = cu înflăcărare. *În focul...* = în momentul maxim de desfăşurare al unei acţiuni. *A-şi vărsa focul* = a se descărca nervos. *N-o fi foc* = nu se va întâmpla cine ştie ce dacă...

FOCÁL, -Ă adj. (fr. *focal*) **1.** Referitor la focar (1). **2.** *Distanţă focală* = distanţă dintre centrul unei lentile şi focarul ei.

FOCÁR s. n. (*foc* + *-ar*, cf. fr. *foyer*) **1.** Punct unde se reunesc razele de lumină. **2.** Fig. Loc unde se strâng şi de unde se răspândesc idei, mişcări, influenţe etc. **3.** *Focar de infecţie* = centru al unui proces inflamator; loc murdar.

FÓCĂ s. f. (fr. *phoque*, lat. *phoca*) Mamifer acvatic, cu picioarele în formă de lopeţi, din regiunile polare.

FOEHN s. n. (pr. *fön;* fr. *foehn*, germ. *Föhn*) **1.** Vânt cald şi uscat în Alpi. **2.** Aparat electric pentru uscat părul.

FOILETÓN s. n. (fr. *feuilleton*, cf. *foaie*) **1.** Articol (de literatură, de ştiinţă, de artă, de politică) sau fragment de roman tipărit în numere succesive ale unei reviste sau ale unui ziar (sau care e citit la radio, la televizor). **2.** Articol satiric pe o temă de actualitate.

FOITÁJ s. n. (fr. *feuilletage*, cf. *foaie*) Aluat cu mai multe straturi subţiri.

FOLCLÓR s. n. (fr., engl. *folklore*) Totalitate a creaţiilor artistice, a obiceiurilor şi tradiţiilor populare anonime ale unei ţări; ştiinţă care studiază aceste creaţii.

FOLK (engl. *folk*) **1.** S. n. Muzică uşoară contemporană care foloseşte motive populare. **2.** Adj. invar. Care aparţine folkului(1).

FOLÓS s. n. (gr. *ófelos*) **1.** Beneficiu, avantaj. **2.** *Cu folos* = profitabil. *De folos* = avantajos, folositor. *Ce folos?* = degeaba.

FOND s. n. (fr. *fond*) **1.** Parte esenţială; conţinut. **2.** *Articol de fond* = editorial. **3.** Element de bază (vizual sau auditiv) din care se detaşează anumite lucrări; fundal. **4.** Trăsăturile de bază ale caracterului cuiva. **5.** (La pl.) Mijloace băneşti, valori. **6.** *Fond de cărţi* = totalitatea cărţilor unei biblioteci. *Probă de fond* = alergare pe distanţă de 5 000 m, în atletism. *A fi în fonduri* = a avea bani de cheltuială. *În fond* = în realitate.

FONDATÓR, -OÁRE s. m. şi f. (fr. *fondateur*) Ctitor, întemeietor.

FONÉTIC, -Ă (fr. *phonétique*) **1.** Adj. Care redă sunetul. **2.** S. f. Studiul sunetelor.

FONOTÉCĂ s. f. (fr. *phonothèque*) Colecţie de înregistrări sonore (pe discuri, benzi de magnetofon etc.).

FONTANÉLĂ s. f. (fr. *fontanelle*, lat. *fontanella*) Nume dat spaţiului situat între oasele capului la nou-născuţi, înaintea osificării definitive; moalele capului.

FOR s. n. (lat. *forum*, fr. *for*) **1.** Piaţă publică în Roma antică, unde erau dezbătute problemele sociale, politice etc. **2.** Autoritate, conducere, instanţă (de stat, politică, ştiinţifică etc.). **3.** *For interior* = conştiinţă.

FORESTIÉR, -Ă adj. (fr. *forestier*) De pădure; silvic.

FORFETÁR, -Ă adj. (fr. *forfaitaire*)

Scanned with OKEN Scanner

Fixat dinainte la o sumă fixă, invariabilă; în pauşal.

FÓRINT s. m. (magh. *forint*) Unitate monetară în Ungaria.

FORMÁ vb. I (fr. *former*, lat. *formare*) **1.** A crea, dând formă. **2.** A (se) organiza, a (se) face, a (se) constitui, a lua fiinţă. **3.** A confecţiona. **4.** A (se) educa, a (se) pregăti, a (se) instrui.

FORMÁL, –Ă adj. (fr. *formel*, lat. *formalis*) **1.** Care ţine de formă, de aparenţă. **2.** Categoric, expres, ferm.

FORMALÍSM s. n. (fr. *formalisme*) **1.** Apreciere exagerată acordată formelor şi formalităţilor. **2.** Atitudine de politeţe conformistă, protocolară. **3.** Orientare estetică care supraapreciază forma operei de artă în dauna conţinutului.

FORMALITÁTE s. f. (fr. *formalité*) **1.** Condiţie de formă cerută la săvârşirea unui act juridic. **2.** Regulă, cerinţă impusă de regulile de politeţe.

FORMALIZÁ vb. I (fr. *formaliser*) A se simţi ofensat de nerespectarea unor reguli neînsemnate de politeţe.

FORMÁŢIE/FORMAŢIÚNE s. f. (fr. *formation*, lat. *formatio, –onis*) **1.** Alcătuire, întocmire, organizare. **2.** Strat de roci din scoarţa terestră dintr–o perioadă geologică. **3.** Ansamblu, echipă artistică, colectiv, trupă. **4.** Combinaţie de cifre, de figuri, poziţii (la şah, loto etc.). **5.** Pregătire într–un domeniu.

FORMAŢIÚNE s. f. v. *formaţie*.

FÓRMĂ s. f. (fr. *forme*, lat. *forma*) **1.** Înfăţişare, aspect exterior, configuraţie; chip al unei figuri, făpturi. **2.** (La pl.) Siluetă. **3.** Conduită conform anumitor reguli; fel de a se exprima, de a acţiona; fel, mod, chip. **4.** Model de organizare, de conducere politică, socială. **5.** Dispoziţie legală de procedură. **6.** *De formă* = de ochii lumii, formal. *A fi în formă* = a fi în bună dispoziţie fizică sau intelectuală.

FORMIDÁBIL, –Ă adj. (fr. *formidable*, lat. *formidabilis*) **1.** Colosal, enorm, extraordinar. **2.** Desăvârşit, excepţional.

FORMÚLĂ s. f. (fr. *formule*, lat. *formula*) **1.** Enunţare scurtă a unei reguli de urmat sau de aplicat. **2.** Expresie matematică care serveşte la rezolvarea problemelor. **3.** Expresie cu simboluri chimice. **4.** *Formulă de politeţe* = exprimare convenţională cu care te adresezi unei autorităţi sau unei persoane. **5.** Mijloc, soluţie.

FÓRTE (it. *forte*, lat. *fortis*) **1.** Adj. invar. Tare, puternic; robust, viguros. **2.** Adv. Cu intensitate, tare. **3.** *A se face forte* = a depune toate eforturile pentru a reuşi.

FORTIFIÁNT, –Ă adj., s. n. (fr. *fortifiant*) (Medicament) întăritor; tonic.

FORTIFICÁ vb. I (lat. *fortificare*, fr. *fortifier*) **1.** A întări un loc cu fortificaţii. **2.** A întări organismul; a oţeli.

FORTRÁN s. n. (engl., fr. *fortran*) Limbaj de calculator pentru programare.

FORTUÍT, –Ă adj. (fr. *fortuit*, lat. *fortuitus*) Întâmplător; venit pe neaşteptate, neprevăzut.

FÓRŢĂ s. f. (fr. *force*, it. *forza*) **1.** Vigoare fizică; putere, tărie; energie. **2.** Orice cauză capabilă să producă un efect. **3.** Violenţă. **4.** Puterea de a impulsiona ceva. **5.** Vigoare, concizie. **6.** Autoritate. **7.** Potenţial militar. **8.** *De forţă* = foarte capabil. *Tur de forţă* = acţiune care reclamă vigoarea. *Cu forţa* = cu sila. *Prin forţa împrejurărilor* = constrâns de motive obiective. *Prin forţă* = prin violenţă. *Cu toată forţa* = cu orice preţ.

FÓRUM s. n. (lat., fr. *forum*) Adunare, întrunire importantă, de mare amploare.

FOSÍLĂ s. f. (fr. *fossile*, lat. *fossilis*) **1.** Rest de organism animal sau vegetal din erele geologice, conservat în roci sau în pământ. **2.** Fig. Bătrân cu concepţii demodate.

FOTO– (fr. *photo–*, grec. *phos, –tos*) Element de compunere care înseamnă „lumină" şi care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

FOTOCÓPIE s. f. (fr. *photocopie*) Copie fotografică a unui document, text etc.

FOTOGÉNIC, –Ă adj. (fr. *photogénique*) Care poate fi reprodus în mod avantajos în fotografie sau în film.

FOTOMODÉL s. n. (fr. *photo–modèle*) Persoană care pozează ca model fotografic.

FOTOMONTÁJ s. n. (fr. *photomontage*) Serie de fotografii aranjate pe un

Scanned with OKEN Scanner

panou pentru a ilustra un subiect, o problemă etc.

FOTOSINTÉZĂ s. f. (fr. *photosynthèse*) Asimilaţie clorofiliană.

FRACŢIONÁ vb. I (fr. *fractionner*) A (se) împărţi în părţi egale; a (se) diviza.

FRACŢIÚNE s. f. (fr. *fraction*, lat. *fraction, –onis*) 1. Parte dintr–un tot; bucată, fragment. 2. Parte a membrilor unui partid care îşi stabilesc o platformă politică proprie diferită de cea a majorităţii. 3. Grup parlamentar compus din reprezentanţii aceluiaşi partid.

FRAGÍL, –Ă adj. (fr. *fragile*, lat. *fragilis*) 1. Care se sparge, se rupe uşor; puţin rezistent. 2. Gingaş, firav, delicat.

FRAGMÉNT s. n. (fr. *fragment*, lat. *fragmentum*) 1. Bucată, parte dintr–un tot. 2. Extras, pasaj dintr–o operă literară, scriere. 3. Episod, scenă.

FRAGMENTÁ vb. I (fr. *fragmenter*) A (se) împărţi în fragmente.

FRAGMENTÁR, –Ă adj. (fr. *fragmentaire*) Prezentat în fragmente; incomplet, parţial, fărâmiţat.

FRANC[1] s. m. (fr. *franc*) 1. Unitate monetară în Franţa, Belgia, Elveţia. 2. (La pl.) Bani, avere.

FRANC[2], –Ă adj. (fr. *franc*) Sincer, loial, cinstit.

FRANC[3] (fr. *franc*) 1. S. m. pl. Uniune de triburi germane care au trăit în sec. III e.n. pe cursul Rinului şi care au cucerit Galia şi au creat statul franc. 2. Adj. Care aparţine francilor (1).

FRANCÁ vb. I (it. *francare*) 1. A plăti anticipat taxele pentru transportul unui colet, bagaj. 2. A timbra o scrisoare.

FRANCATÚRĂ s. f. (*franca* + *tură*) Ansamblul mărcilor poştale şi ştampilelor aplicate pe o corespondenţă.

FRANCHÉŢE s. f. (it. *franchezza*) Sinceritate.

FRANCISCÁN, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *franciscain*) (Călugăr sau călugăriţă) care aparţine ordinului creat de Francisc din Assisi şi care propovăduia umilinţa.

FRANCMASÓN s. m. (fr. *franc–maçon*) Membru, adept al francmasoneriei; mason.

FRANCMASONERÍE s. f. (fr. *franc–maçonnerie*) Societate secretă răspândită în diverse ţări, care are la bază principii religioase, morale şi politice, şi care e împărţită în loji; masonerie.

FRÁNCO adj. invar., adv. (fr., it. *franco*) Fără taxe (de transport).

FRANCOFÓN, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *francophone*) (Vorbitor) de limbă franceză.

FRAPÁ vb. I (fr. *frapper*) 1. A surprinde, a şoca. 2. A răci băuturi alcoolice (cu gheaţă).

FRAPÁNT, –Ă adj. (fr. *frappant*) Care frapează; izbitor, şocant.

FRÁTE s. m. (lat. *frater, –tris*) 1. Persoană masculină născută din aceeaşi mamă şi din acelaşi tată sau numai de către unul dintre ei. 2. Nume pe care şi–l dau între ei membrii credincioşi, francmasonii etc. 3. Termen familiar de adresare. 4. Lăstar (la păioase). 5. *Frate bun* = frate(1) născut din aceeaşi mamă şi din acelaşi tată. *Frate vitreg* = frate(1) născut dintr–o altă mamă sau dintr–un alt tată. *Fraţi de lapte* = copii care au supt la aceeaşi mamă.

FRATERNITÁTE s. f. (fr. *fraternité*, lat. *fraternitas, –atis*) Legătură de solidaritate care există între oameni; frăţie.

FRATERNIZÁ vb. I (fr. *fraterniser*) A face un act de fraternitate.

FRATRICÍD, –Ă (fr. *fratricide*, lat. *fratricida*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care şi–a ucis fratele sau sora. 2. S. n. Omor de frate sau de soră.

FRÁUDĂ s. f. (fr. *fraude*, lat. *fraus, fraudis*) Delapidare.

FRAUDULÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *frauduleux*, lat. *fraudulosus*) Bazat pe fraudă.

FRAZEOLOGÍE s. f. (fr. *phraséologie*) Construirea frazelor într–o limbă; discurs pompos; pălăvrăgeală.

FRĂMÂNTÁ vb. I (lat. **fragmentare*) 1. A omogeniza elementele dintr–un aluat prin presare şi amestecare cu mâinile; a suci un obiect în mâini. 2. A amesteca cu mâinile sau cu picioarele pământul. 3. A–şi chinui mintea cu idei, gânduri etc.; a fi extrem de preocupat de ceva. 4. *A–şi frământa mâinile* = a–şi freca în mod nervos mâinile.

FRÂU s. n. (lat. *frenum*) 1. Ceea ce se pune pe capul şi în gura unui cal pentru a putea fi stăpânit şi a–l putea mâna. 2. Conducere politică. 3. *Fără frâu* = prea liber. *A ţine* (pe cineva) *în frâu* = a

stăpâni pe cineva. *A da frâu liber* = a lăsa pe cineva să acţioneze după bunul plac. *A pune în frâu* = a înfrâna. *A-şi pune frâu vorbelor* (sau *gurii*) = a fi reţinut, cumpătat în exprimare.

FREÁMĂT s. n. (lat. *fremitus*) 1. Foşnet. 2. Murmur de voci nedesluşite. 3. Zgomot. 4. Fig. Fior.

FREÁTIC, –Ă adj. (fr. *phréatique*) (Despre pânză de apă) Care se găseşte în interiorul solului şi care alimentează izvoarele, fântânile etc.

FRECVÉNT, –Ă adj. (lat. *frequens, –ntis*) 1. Care se întâmplă des, la intervale scurte de timp; des, repetat. 2. Cunoscut, obişnuit, uzual.

FRECVENTÁ vb. I (lat. *frequentare*, fr. *fréquenter*) A merge regulat, des undeva sau la cineva.

FRECVÉNŢĂ s. f. (lat. *frequentia*, fr. *fréquence*) 1. Repetare deasă şi regulată a unui fenomen, a unei acţiuni, mişcări etc. 2. Participare a elevilor şi studenţilor la ore. 3. Numărul de vibraţii pe secundă, într–un fenomen periodic.

FREGÁTĂ s. f. (fr. *frégate*, it. *fregata*) Navă rapidă de escortă.

FRENCH–CANCÁN s. n. (pr. *frenci–cancán*; fr. *french cancan*) Dans de cabaret din Franţa, executat de femei; cancan.

FRENÉTIC, –Ă adj. (fr. *frénétique*) Pasionat, violent; puternic.

FRENEZÍE s. f. (fr. *frénésie*) 1. Exaltare; pasiune violentă. 2. *Cu frenezie* = frenetic, pasionat.

FRÉSCĂ s. f. (fr. *fresque*) 1. Pictură de mari dimensiuni executată pe un zid umed. 2. Tablou descriptiv al unei epoci (într–o operă literară).

FREŞ adj. (fr. *fraîche*) Care exprimă sănătate, tinereţe; proaspăt.

FREZ adj. invar. (fr. *fraise*) De culoarea fragilor.

FRIÁBIL, –Ă adj. (fr. *friable*, lat. *friabilis*) Fărâmicios.

FRÍCĂ s. f. (cf. gr. *phrikë*) 1. Sentiment de nelinişte în prezenţa sau la gândul unui pericol; teamă. 2. *Fără frică* = curajos. *Cu frică* = cu timiditate. *Nici de frică* = absolut deloc. *A băga frica în oase* = a înfricoşa. *A fi cu frica în spate* (sau *în sân*) = a fi mereu înfricoşat. *A şti de frica cuiva* = a se supune cuiva nu din convingere, ci din teamă. *A duce frica cuiva* (sau *a ceva*) = a fi neliniştit, speriat din cauza cuiva sau a ceva.

FRIGIDITÁTE s. f. (fr. *frigidité*, lat. *frigiditas, –atis*) Absenţă a dorinţei sau a plăcerii sexuale la femei.

FRISÓN s. n. (fr. *frisson*) Mică tremurătură involuntară, datorată unei cauze fizice sau psihice.

FRIVÓL, –Ă adj. (fr. *frivole*, it. *frivolo*) Neserios, uşuratic, futil.

FRIZÁ vb. I (fr. *friser*) 1. A (se) coafa. 2. A fi pe punctul de a atinge...

FRÓNDĂ s. f. (fr. *fronde*) Opoziţie, răzvrătire.

FRONT s. n. (fr. *front*) 1. Teritoriu unde au loc luptele într–un război. 2. Formaţie de militari, sportivi etc. aşezaţi în linie. 3. Fig. Grup organizat pentru o luptă comună. 4. *Front atmosferic* = zonă de contact între două mase de aer diferite termic.

FRONTISPÍCIU s. n. (fr. *frontispice*, lat. *frontispicium*) 1. Partea superioară a faţadei principale a unui edificiu, a unui monument etc. 2. Partea de sus de pe prima pagină a unui ziar, cu titlul şi unele indicaţii.

FRONTÓN s. n. (fr. *fronton*) Ornament de arhitectură care se află deasupra intrării principale a unui edificiu.

FRUCTIFICÁ vb. I (fr. *fructifier*, lat. *fructificare*) 1. A aduce venit, a creşte prin dobânzi. 2. Fig. A aduce un beneficiu; a valorifica.

FRUCTUÓS –OÁSĂ adj. (fr. *fructueux*, lat. *fructuosus*) Profitabil.

FRUGÁL, –Ă adj. (fr. *frugal*, lat. *frugalis*) (Despre mâncare, mese) Foarte simplu.

FRUMÓS, –OÁSĂ (lat. *formosus*) 1. Adj. Care place ochilor şi spiritului; estetic. 2. Adj. (Despre timp) Senin, calm. 3. Adj. Nobil. 4. Adj. Avantajos. 5. Adj. Considerabil 6. S. n. Ceea ce impresionează în mod deosebit (peisaj, operă de artă, obiecte etc.). 7. Adv. În mod plăcut, armonios, estetic. 8. *A sta frumos* = (despre obiecte de îmbrăcăminte) a se potrivi în mod armonios; (despre comportare) a fi cum trebuie. *A fi frumos* (din partea cuiva) = a fi lăudabil. *A lua cu frumosul* = a se purta cu menajamente cu cineva.

Scanned with OKEN Scanner

A face frumos = (despre câini) a face anumite figuri.

FRÚNTE s. f. (lat. *frons, –tis*) 1. Parte superioară a feţei (deasupra sprâncenelor); faţă, cap. 2. Partea din faţă a unui grup militar. 3. Partea superioară şi anterioară (a unui munte). 4. Ceea ce e mai bun, mai frumos la un lucru. 5. Persoană care se distinge în mod deosebit, primul. 6. *De frunte* = în primul loc, de prim rang. *În frunte* sau *în fruntea cuiva* (sau a ceva) = în faţă, la loc de cinste.

FRÚNZĂ s. f. (lat. *frondia* < *frons, –dis*) 1. Parte terminală a unei vegetale mică şi plată, de obicei verde. 2. *Ca frunza şi ca iarba* = foarte mult. *A tăia frunză la câini* = a nu se ocupa cu nimic; a lenevi.

FRUST, –Ă adj. (fr. *fruste*) 1. (Despre monede, medalii etc.) Tocit, şters. 2. Fig. Natural, brut. 3. (Despre oameni) Grosolan.

FRUSTRÁ vb. I (fr. *frustrer*, lat. *frustrari*) A lipsi de un drept, de un bun; a păgubi, a înşela.

FÚGĂ s. f. (lat. *fuga*) 1. Îndepărtare rapidă, cu paşi mari; alergare, goană. 2. Părăsire în grabă a unui loc. 3. *În fugă* sau *în fuga mare* = alergând foarte repede. *Într–o fugă* = fugind întruna. *Pe fugă* = grăbit. *A lua pe cineva la fugă* = a goni. *A o lua la fugă* = a fugi. *A ţine numai o fugă* = a fugi neîntrerupt.

FUGÍ vb. IV (lat. pop. *fugire*) 1. A se deplasa cu rapiditate într–o anumită direcţie; a alerga, a goni. 2. A se scurge repede; a se îndepărta. 3. A părăsi repede şi în grabă un loc. 4. A evita. 5. A–şi părăsi pe ascuns familia pentru a trăi împreună cu cineva. 6. *A fugi în lume* = a pleca de acasă într–o direcţie necunoscută. *A–i fugi pământul de sub picioare* = a–şi pierde echilibrul; a–şi pierde siguranţa de sine. *A–i fugi ochii după cineva* = a–i plăcea de cineva. *A–i fugi ochii pe ceva* = a nu–şi putea fixa privirea. *A–i fugi printre degete* = a nu se lăsa prins cu ceva.

FUGITÍV, –Ă adj. (fr. *fugitif*, lat. *fugitivus*) De scurtă durată; trecător; care se face repede; rapid, superficial.

FULMINÁNT, –Ă adj. (fr. *fulminant*) 1. Care produce explozie; exploziv. 2. Fig. Violent, ameninţător.

FUNCIÁR, –Ă adj. (cf. fr. *foncier*) 1. Care se referă la terenuri şi averi imobiliare; proprietate privată. 2. *Fond funciar* = totalitate a suprafeţelor de teren ale unei ţări. 3. Fig. Care aparţine naturii, firii cuiva; de bază.

FÚNCŢIE s. f. (fr. *fonction*, lat. *functio, –onis*) 1. Serviciu, slujbă. 2. Grad, rang. 3. Rolul unui element într–un ansamblu. 4. Rol sintactic al unui cuvânt în propoziţie. 5. Scop, destinaţie. 6. *A fi în funcţie de...* = a depinde de... *În funcţie* = în stare de funcţionare.

FUND s. n. (lat. *fundus*) 1. Partea cea mai joasă. 2. Ceea ce rămâne pe partea de jos a unui vas. 3. Bucată de lemn pe care se taie zarzavat, carne etc. 4. Partea cea mai îndepărtată, opusă unei deschizături; partea cea mai îndepărtată de un centru. 5. Partea din spate a unui vehicul. 6. *A se da la fund* = a nu mai fi prezent în societate; a se retrage. *Sac fără fund*, se spune despre cineva care nu se mai satură; loc cu resurse inepuizabile.

FUNDÁ vb. I (fr. *fonder*, lat. *fundare*) A ctitori, a întemeia, a înfiinţa.

FUNDÁL s. n. (it. *fondale*, cf. *fund*) 1. Fond al unui tablou. 2. Decor din fundul scenei de teatru.

FUNDAMENTÁ vb. I (*fundament* + *–a*, cf. germ. *fundamentieren*) A pune pe baze solide; a consolida; a demonstra cu argumente ştiinţifice.

FUNDAMENTÁL, –Ă adj. (fr. *fondamental*, lat. *fundamentalis*) De bază, principal, esenţial.

FUNDAMENTALÍSM s. n. (*fundamental* + *–ism*) Doctrină religioasă conservatoare care respectă strict primele învăţături considerate fundamentale.

FUNDÁŢIE s. f. (fr. *fondation*, lat. *fundatio, –onis*) 1. Temelie, bază. 2. Instituţie, aşezământ (spital, bibliotecă, muzeu) creat din fonduri donate pentru activităţi de interes public.

FUNÉBRU, –Ă adj. (fr. *funèbre*, lat. *funebris*) 1. De înmormântare; funerar, mortuar. 2. Trist, jalnic, lugubru.

FUNERÁLII s. n. pl. (fr. *funérailles*, lat. *funeralia*) Ceremonie care însoţeşte o înmormântare.

FUNERÁR, –Ă adj. (fr. *funéraire*, lat. *funerarius*) 1. Care ţine de funeralii; mor-

Scanned with OKEN Scanner

tuar. 2. *Urnă funerară* = vas pentru păstrat cenuşa unui mort incinerat. *Piatră funerară* (sau *monument funerar*) = lespede sau monument aşezat pe un mormânt.

FUNÉST, –Ă adj. (fr. *funeste*, lat. *funetus*, it. *funesto*) Care aduce nenorocire, moarte; fatal.

FURÁ vb. I (lat. *furare*) 1. A lua pe furiş sau cu forţa bunul cuiva; a răpi pe cineva. 2. A lua pe neaşteptate. 3. A fermeca. 4. *A fura inima cuiva* = a fermeca pe cineva. *A fura o sărutare* = a săruta prin surprindere. *A–l fura somnul* = a adormi (când nu trebuie). *A–l fura gândurile* = a se gândi profund. *A fura meseria cuiva* = a învăţa pe furiş o meserie de la cineva.

FÚRCĂ s. f. (lat. *furca*) 1. Unealtă cu dinţi pentru strângerea fânului. 2. Tija de lemn care are la un capăt un caier din care se toarce. 3. Parte a aparatului telefonic pe care stă receptorul. 4. *A se certa furcă* = a se certa foarte tare. *A da* (cuiva) *de furcă* = a–i da bătaie de cap. *A avea de furcă* (*cu cineva* sau *cu ceva*) = a avea probleme, dificultăţi cu cineva sau cu ceva.

FURIBÚND, –Ă adj. (fr. *furibond*, lat. *furibundus*) Furios, mânios la culme.

FURNIZÁ vb. I (din *furnizor*, cf. fr. *fournir*) 1. A achiziţiona, a livra, mărfuri, materiale, electricitate etc. contra plată. 2. A da, a oferi regulat ştiri, date, informaţii.

FUTÍL, –Ă adj. (fr., it. *futile*, lat. *futilis*) 1. Inutil. 2. Neserios, frivol.

FUTUROLOGÍE s. f. (fr. *futurologie*) Viitorologie.

FUZIONÁ vb. I (fr. *fusionner*) A se contopi, a se uni.

FUZIÚNE s. f. (fr. *fusion*, lat. *fusio, –onis*) 1. Contopire de nuclee atomice. 2. Unire, contopire de state, partide, organizaţii, instituţii etc. într–unul singur. 3. Topire a unui corp.

G

GABARÍT s. n. (fr. *gabarit*) Orice dimensiune sau formă reglementată; dimensiune fizică.

GÁFĂ s. f. (fr. *gaffe*) Vorbă, gest, atitudiune stângace nesocotită, făcută neintenţionat.

GAFÉUR s. m. (fr. *gaffeur*) Cel care face gafe.

GAG s. n. (fr., engl. *gag*) Efect comic într–o piesă de teatru, într–un film întemeiat pe surpriză.

GAJ s. n. (fr. *gage*) 1. Ceea ce garantează plata unui împrumut, unei datorii; chezăşie, amanet. 2. Probă.

GALÁNT, –Ă adj. (fr. *galant*) 1. Manierat, curtenitor faţă de femei. 2. *Aventură galantă* = aventură de dragoste. 3. *Literatură galantă* = literatură care cultivă intriga amoroasă. 4. Darnic, generos.

GALAXÍE s. f. (fr. *galaxie*) Grupare uriaşă de stele şi de alte corpuri cereşti.

GÁLĂ s. f. (fr., it. *gala*) 1. Spectacol oficial. 2. *Gală de box* = competiţie sportivă care cuprinde multe meciuri de box. 3. *De gală* = de sărbătoare, de ceremonie, solemn.

GALÉRĂ s. f. (fr. *galère*) Veche navă comercială sau militară, cu pânze şi rame, mânuită de sclavi sau de condamnaţi la muncă silnică.

GALERÍE s. f. (fr. *galerie*, cf. it. *galleria*, germ. *Galerie*) 1. Coridor subteran. 2. Coridor lung de trecere în clădiri. 3. Muzeu de artă. 4. Balcon într–o sală de spectacol; spectatorii din acest balcon. 5. Bară de care se atârnă perdelele. 6. *A face galerie* = a se manifesta zgomotos la un spectacol, la un meci etc., în semn de aprobare.

GÁLIC, –Ă adj. (lat. *gallicus*) 1. Privitor la gali. 2. *Cocoşul galic* = una dintre emblemele naţiunii franceze.

GALICÍSM s. n. (fr. *gallicisme*) Expresie sau construcţie proprie limbii franceze.

GALIMÁTIAS s. n. (fr. *galimatias*) Vorbire sau scriere confuză, greoaie.

GALIÓN s. n. (fr. *galion*) Corabie mare cu pânze din trecut.

GALÓN[1] s. n. (fr. *galon*) 1. Tresă. 2. Şiret de mătase sau de fir cusut pe haine, pălării etc.

GALÓN[2] s. n. (fr., engl. *gallon*) Măsură de circa 4 l, folosită în S. U. A. şi Anglia.

GALVANIZÁ vb. I (fr. *galvaniser*) 1. A acoperi, prin depunere electrolitică, o

piesă metalică cu un strat subţire de zinc. 2. A anima, a însufleţi.

GALVANO– (fr., it. *galvano–*) Element de compunere cu sensul „în legătură cu curentul electric", „relativ la un element galvanic" şi formează cuvinte ca: *galvanometru, galvanoplastie.*

GALVANOPLASTÍE s. f. (fr. *galvanoplastie*) Reproducere în relief a obiectelor şi acoperirea lor, a tiparului lor, cu un strat de cupru, aur, nichel depus prin electroliză.

GÁMĂ s. f. (fr. *gamme*) 1. Succesiune melodică din opt sunete din scara muzicală, în ordine ascendentă sau descendentă şi luând numele de la nota cu care începe. 2. Succesiune de culori armonioase. 3. Succesiune, serie de obiecte, fenomene, evenimente etc. alcătuind un tot.

GAMBÉTĂ s. f. (de la n. pr. *Gambetta*) Pălărie bărbătească cu calota ovală şi borurile răsfrânte.

GANGLIÓN s. m. (fr. *ganglion*) Umflătură pe care o prezintă vasele limfatice şi anumiţi nervi.

GÁNGSTER s. m. (fr., engl. *gangster*) Membru al unei bande de răufăcători (din S.U.A.).

GARÁNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *garant*) Cel ce răspunde de ceva prin propria–i avere.

GARANTÁ vb. I (fr. *garantir*) 1. A asigura (cuiva ceva). 2. A fi responsabil pentru comportamentul sau pentru plata unei datorii făcute de altul; a gira.

GARANŢÍE s. f. (fr. *garantie*, it. *garanzia*) 1. Angajament prin care se răspunde de calitatea unui lucru. 2. Obligaţie în virtutea căreia o persoană, o instituţie răspunde de ceva; gaj; cauţiune. 3. *A lua pe garanţie* = a garanta. *A prezenta garanţie* = a oferi siguranţă.

GARD s. n. (cf. alb. *gardh*, sl. *gradĭ*) 1. Construcţie din diferite materiale, care împrejmuieşte o curte, o grădină etc. 2. Obstacol ca un gard(1) pe o pistă de alergări. 3. *Gard viu* = împrejmuire din arbuşti. *A nimeri ca Ieremia cu oiştea–n gard* = a da greş, a face o prostie. *A lega pe cineva la gard* = a prosti, a păcăli pe cineva. *A sări peste gard* = a depăşi limita admisă. *A lega ceva la gard* = a abandona ceva.

GÁRDĂ s. f. (fr. *garde*) 1. Pază, supraveghere într–o instituţie militară sau civilă; persoana care face această pază; corp de trupe speciale, însărcinate cu securitatea unui suveran, preşedinte 2. Apărătoare de metal la mânerul săbiilor şi al spadelor; poziţie de apărare, de atac (la scrimă, box, lupte etc.). 3. *Medic de gardă* = medic de serviciu într–un spital, timp de 24 de ore. *A (se) pune în gardă* = a lua toate măsurile de precauţie pentru a nu fi surprins de un lucru neplăcut. *Vechea gardă* sau *garda veche* = grup care a participat în trecut la o acţiune politică, socială, culturală etc.

GARDÉNIE s. f. (fr. *gardénia*) Plantă lemnoasă tropicală cu flori mari, albe, cu miros plăcut.

GARNISÍ vb. IV (cf. fr. *garnir*) A împodobi, a orna, a completa cu o garnitură.

GARNITÚRĂ s. f. (fr. *garniture*) 1. Accesoriu care împodobeşte sau completează ceva. 2. Set; asortiment. 3. Placă de cauciuc, plastic care asigură etanşeitatea. 4. *Garnitură de tren* = totalitatea vagoanelor care formează un tren.

GARÓU s. n. (fr. *garrot*) Tub de cauciuc, legătură care serveşte la compresia unui membru pentru a opri o hemoragie.

GÁSTRIC, –Ă adj. (fr. *gastrique*) Privitor la stomac, de sau din stomac.

GASTRONÓM, –OÁMĂ s. m. şi f. (fr. *gastronome*) Persoană care apreciază arta culinară.

GÁTER s. n. (germ. *Gatter*) Ferăstrău mecanic; joagăr.

GÁUCHO s. m. (pr. *gaucio;* sp. *gaucho*) Văcar din pampasul argentinian.

GAULÉITER s. m. (pr. *gaulaiter;* germ. *Gauleiter*) Şef (al unui district în Germania nazistă).

GÁURĂ s. f. (lat. **cavula* < *cavus*) 1. Scobitură adâncă; cavitate. 2. *Gaura cheii* = orificiu prin care se introduce cheia în broască. *Gaură de şarpe* = ascunzătoare. *Doar nu se face gaură–n cer* = nu e mare pagubă.

GAVÓTĂ s. f. (fr. *gavotte*) Vechi dans francez şi melodia după care se execută.

GAZ s. n. (fr. *gaz*) 1. Corp fluid, cu densitate mică, expansibil, care ia forma şi volumul recipientului în care este închis.

Scanned with OKEN Scanner

2. Petrol lampant. 3. (La pl.) Emanaţii ale stomacului, ale intestinelor. 4. *Gaze naturale* = gaze formate în natură. *A arde gazul degeaba* = a nu face nimic, a lenevi.

GAZÁ vb. I (fr. *gazer*) A supune acţiunii gazelor toxice oameni sau alte vieţuitoare.

GAZÉLĂ s. f. (fr. *gazelle*) Specie de antilopă.

GAZÓN s. n. (fr. *gazon*) Iarbă verde, deasă tăiată scurt, cultivată în parcuri; teren cu astfel de iarbă.

GĂGĂÚZ, –Ă (tc. *gagavuz*) 1. S. m. şi f. (La pl.) Populaţie turcă de religie creştină din Dobrogea şi din sudul Basarabiei. 2. Adj. Al găgăuzilor(1), de găgăuzi.

GĂÍNĂ s. f. (lat. *gallina*) 1. Pasăre domestică, crescută pentru carne şi ouă; femela cocoşului. 2. *A se culca o dată cu găinile* = a se culca foarte devreme. *Cântă găina în casă*, se zice când într–o căsnicie femeia decide.

GĂITÁN s. n. (tc. *gaytan*) 1. Şiret, brandenburg la o haină. 2. *A merge găitan* = a merge bine.

GĂRGĂÚN s. m. (et. nec.) 1. Viespe mare, de pădure, cu ac veninos şi care produce un zgomot în zbor. 2. *A avea gărgăuni în cap* = a avea idei ciudate, extravagante. *A scoate cuiva gărgăunii din cap* = a aduce pe cineva la realitate.

GĂSĔLNIŢĂ s. f. (*găsi* + *–elniţă*) Soluţie, rezolvare ingenioasă găsită de cineva.

GĂSÍ vb. IV (cf. sl. *gasiti* „a stinge") 1. A da de (sau peste) ceva sau cineva (întâmplător sau căutând anume); a afla, a descoperi. 2. A fi de părere, a crede că... 3. *A–şi găsi mormântul* (sau *moartea*) = a muri. *A–şi găsi omul* (sau *naşul, popa, bărbatul*) = a da de cineva care nu poate fi înşelat.

GÂND s. n. (magh. *gond*) 1. Idee, cuget; imaginaţie, fantezie, inspiraţie. 2. Reflecţie, meditare; minte, memorie. 3. Intenţie, plan. 4. Grijă. 5. Dorinţă. 6. *A–l frământa* (sau *a–l apăsa*) *pe cineva gândul* = a fi preocupat de ceva. *A–şi lua* (sau *a–şi muta*) *gândul* = a nu mai spera, a renunţa la ceva. *Repede* (sau *iute*) *ca gândul* = foarte repede. *A cădea pe gânduri* = a medita.

GÂNDIRÍSM s. n. (din n. pr. *Gândirea*) Curent cultural din România din sec. XX, format în jurul revistei Gândirea.

GÂNGAV, –Ă adj., s. m. şi f. (sl. *gongnavŭ*) (Persoană) care vorbeşte greu; gângăvit, bâlbâit.

GÂT s. n. (sl. *glŭtŭ* „înghiţitură") 1. Parte a corpului care leagă capul de umeri. 2. Parte superioară lungă şi subţire a unor obiecte. 3. *A se arunca de gâtul cuiva* = a se îmbrăţişa; a copleşi pe cineva cu manifestările de dragoste. *A–şi rupe* (sau *a–şi frânge*) *gâtul* = a se accidenta grav sau a muri; a–şi pierde situaţia, a o păţi. *A–i sta în gât* = a nu putea înghiţi; a nu putea suferi pe cineva. *A fi sătul până în gât* = a fi dezgustat; a nu mai putea suporta. *A strânge de gât* = a sugruma. *A lua de gât pe cineva* = a–i cere socoteală de ceva în mod brutal. *A–i sta* sau *a i se opri în gât* = a avea intoleranţă faţă de cineva sau ceva.

GEAM s. n. (tc. *cam*) Sticlă fixată în cercevelele ferestrelor sau ale uşilor; fereastră.

GEÁMĂN, –Ă adj. (lat. *geminus*) Care a fost născut în acelaşi timp cu altă fiinţă, de către aceeaşi mamă.

GEAMÍE s. f. (tc. *cămi*) Locaş de cult la musulmani.

GEÁNĂ s. f. (lat. **genna* = gena „obraz, pleoapă") 1. Fir de păr de pe marginea pleoapelor. 2. Fig. Dungă luminoasă, muchie, fâşie luminată a unui deal, a unui nor.

GEL s. n. (fr. *gel*) Substanţă coloidală, vâscoasă, cu aspect de gelatină.

GELATÍNĂ s. f. (fr. *gélatine*) Substanţă coloidală obţinută din oase, cartilaje etc., fierte.

GÉME vb. III (lat. *gemere*) 1. A scoate sunete nearticulate pentru a–şi exprima durerea, suferinţa; a suferi. 2. Fig. A fremăta, a vui. 3. Fig. A fi plin, încărcat peste măsură.

GEN s. n. (lat. *genus*) 1. Ansamblul trăsăturilor caracteristice comune unui grup de lucruri sau de fiinţe însufleţite; fel, soi, tip, 2. Fel de a fi al cuiva. 3. Ton, stil al unei opere literare sau picturale. 4. Diviziune în care se clasifică operele literare. 5. (Gram.) Formă pe care o iau substantivele pentru a indica sexul fiinţelor pe care le denumesc. 6. Categorie

Scanned with OKEN Scanner

de fiinţe compusă din una sau mai multe specii. 7. *Pictură de gen* = pictură care înfăţişează aspecte ale vieţii cotidiene.

GÉNĂ s. f. (fr. *gène*) Element al unui cromozom care transmite caractere ereditare.

GENEALÓGIC, –Ă adj. (fr. *généalogique*) 1. Care se referă la genealogie. 2. *Arbore genealogic* = filiaţia unei familii făcută în formă de arbore.

GENEALOGÍE s. f. (fr. *généalogie*, lat. *genealogia*) 1. Filiaţia membrilor unei familii cu gradul lor de rudenie. 2. Disciplină care studiază filiaţia familiilor.

GENERÁ vb. I (it., lat. *generare*) A da naştere la ceva, a produce; a determina.

GENERÁL[1] s. m. (fr. *général*, cf. rus. *ghéneral*) Grad şi ofiţer care posedă gradul superior celui de colonel.

GENERÁL[2], –Ă adj. (fr. *général*, lat. *generalis*) 1. Relativ la un ansamblu de persoane şi lucruri; comun, universal. 2. Care are loc, există pe o mare suprafaţă. 3. (Despre funcţii) Care îşi exercită autoritate asupra mai multor funcţiuni. 4. Unanim. 5. *În general* = în linii mari; cel mai adesea. *Repetiţie generală* = ultima repetiţie înaintea reprezentării piesei de teatru, concertului etc.

GENERÁŢIE s. f. (fr. *génération*, lat. *generatio*) 1. Reproducerea fiinţelor organizate; filiaţia de la tată la fiu. 2. Posteritate. 3. Totalitate a oamenilor de aceeaşi vârstă.

GENÉRIC, –Ă (fr. *générique*) 1. S. n. Începutul unui film unde este indicat numele realizatorilor şi titlul. 2. Adj. Care ţine de un gen, de o categorie.

GENERÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *généreux*, lat. *generosus*) 1. Care dăruieşte cu largheţe; culant, dărnic, mărinimos. 2. Fig. Bogat, fertil.

GENÉTIC, –Ă (fr. *génétique*) 1. S. f. Studiul eredităţii bazat pe teoria genelor. 2. Adj. Care aparţine geneticii sau genezei.

GENÉZĂ s. f. (fr. *genèse*) 1. Ansamblul de fapte şi de fenomene care au dus la formarea unei fiinţe sau a unui lucru; crearea lumii. 2. Origine. 3. Prima carte a Bibliei.

GÉNIU s. n. (fr. *génie*, lat. *genius*) 1. Putere creatoare ieşită din comun; talent, gust. 2. Caracter distinctiv. 3. Spirit protector; duh. 4. Arta de a fortifica locurile importante (drumuri, poduri etc.); armată specializată în această artă.

GENOCÍD s. n. (fr. *génocide*) Exterminarea unui grup etnic sau social.

GENTÍL, –Ă adj. (fr. *gentil*, it. *gentile*) Amabil, politicos, atent, agreabil.

GENTILÓM s. m. (fr. *gentilhomme*) Nobil; om cu comportări alese.

GÉNTLEMAN s. m. (pr. *géntlmen*; engl. *gentleman*) Bărbat cu maniere alese, amabil, politicos.

GENUFLEXIÚNE s. f. (fr. *génuflexion*) Îndoire a genunchilor (la gimnastică).

GENUÍN, –Ă adj. (lat. *genuinus*) Natural, pur.

GENÚNCHI s. m. (lat. *genuc(u)lum*) 1. Parte a piciorului unde se uneşte femurul cu tibia. 2. *Cu genunchii la gură* = ghemuit, strâns. *Până la genunchiul broaştei* = foarte puţin. *A i se tăia cuiva genunchii* = a nu se mai putea ţine pe picioare (de emoţie, de slăbiciune etc.). *A cădea în genunchi* = a pune genunchii pe pământ pentru a implora pe cineva; a se umili în faţa cuiva.

GENÚNE s. f. (et. nec.) Prăpastie, abis.

GEO– (fr. *géo–*) Element de compunere cu sensul „(referitor la) Pământ" şi formează cuvinte ca: *geocentric, geochimie.*

GEOCÉNTRIC, –Ă adj. (fr. *géocentrique*) 1. Care are Pământul drept centru. 2. *Sistem geocentric* = sistem conceput de Ptolemeu în sec. al II–lea care considera Pământul centrul universului.

GEOCENTRÍSM s. n. (fr. *géocentrisme*) Concepţie care admite sistemul geocentric.

GEOGRAFÍE s. f. (fr. *géographie*, lat. *geographia*) Ştiinţă care studiază suprafaţa Pământului.

GEOLOGÍE s. f. (fr. *géologie*) Studiul formării şi al structurii scoarţei pământeşti.

GEOPOLÍTICĂ s. f. (germ. *Geopolitik*) Concepţie care susţine că politica unui stat şi relaţiile dintre state ar fi determinate de situaţia lor geografică.

GEOTERMÁL, –Ă adj. (fr. *géothermal*) (Despre izvoare) Cu apă caldă sau fierbinte.

GEOTROPÍSM s. n. (fr. *géotropisme*) Creştere orientată a plantelor sau a unor părţi a lor, sub influenţa forţei gravitaţionale.

GERIATRÍE s. f. (fr. *gériatrie*) Studiul bolilor bătrâneţii.

GERMANÍSTICĂ s. f. (germ. *Germanistik*) Studiul limbilor şi literaturilor germanice.

GÉRMEN s. m. (lat. *germen*) 1. Stadiul cel mai simplu, primitiv de unde derivă orice fiinţă vie (ou, spor etc.); oul fecundat, embrionul plantei. 2. Fig. Cauză, element din care se dezvoltă ceva. 3. *În germene* = în stadiul iniţial, înainte de a se dezvolta.

GERMINÁ vb. I (lat. *germinare*) A încolţi, a răsări.

GERONTOCRAŢÍE s. f. (fr. *gérontocratie*) Guvernare în care puterea politică sau conducerea aparţine bătrânilor.

GERONTOLOGÍE s. f. (fr. *gérontologie*) Studiul problemelor bătrâneţii sub aspect biologic şi social.

GESTAPÓ s. n. (germ. *Gestapo*) Poliţia secretă din Germania hitleristă.

GESTÁŢIE s. f. (fr. *gestation*, lat. *gestatio*) Graviditate, sarcină.

GÉSTICĂ s. f. (din *gest* + *–ică*, cf. germ. *Gestik*) Ansamblul gesturilor unui actor în interpretarea unui rol, în recitarea unei poezii etc.

GESTIÚNE s. f. (fr. *gestion*, lat. *gestio, –onis*) 1. Administrare a unei întreprinderi, instituţii, a unui patrimoniu etc. 2. Totalitate a operaţiilor contabile pe o anumită perioadă.

GET-BEGÉT adj. invar. (tc. *cet-beged*) Care se află din moşi-strămoşi într-un anumit loc; neaoş.

GEŢI s. m. pl. (fr. *Gètes*, lat. *Getae, –arum*) Daci.

GHEÁRĂ s. f. (et. nec.) 1. Formaţia cornoasă ascuţită şi încovoiată, la vârful degetelor unor păsări, mamifere şi reptile. 2. Piesă asemănătoare cu o gheară(1). 3. *A fi lung la gheare* = a fura. *A-şi scoate* (sau *a-şi arăta*) *ghearele* = a-şi dezvălui caracterul rău, ascuns. *A cădea* (sau *a începea*) *în ghearele cuiva* = a ajunge la discreţia cuiva, a cădea pe mâna cuiva. *A fi* (sau *a se zbate*) *în ghearele morţii* = a fi în mare pericol, a fi aproape de moarte. *A pune gheara pe cineva* = a prinde, a pune stăpânire pe cineva.

GHEÁŢĂ s. f. (lat. *glacia*) 1. Apă îngheţată. 2. (La pl.) Întinderi mari de gheaţă(1). 3. Fig. Răceală, indiferenţă. 4. *De gheaţă* = indiferent. *Bani gheaţă* = bani în numerar. *A se sparge gheaţa* = a dispărea jena, rezerva. *A fi cu gheaţa-n spate* = a fi cuprins de spaimă.

GHEÉNĂ s. f. (sl. *geena*) Iad, infern.

GHÉIŞĂ s. f. (fr. *geisha*) Dansatoare şi cântăreaţă japoneză (parteneră de distracţii).

GHÉIZER s. n. (fr., engl. *geyser*) Izvor intermitent, fierbinte din regiunile vulcanice.

GHEM s. n. (lat. **glemus*) 1. Înfăşurare de fire, ca o minge. 2. *A se face ghem* = a se strânge, a se ghemui.

GHEPÁRD s. m. (fr. *guépard*) Mamifer sălbatic carnivor, foarte rapid, din stepele Asiei şi Africii.

GHERÍLA s. f. (fr. *guérilla*, sp. *guerrilla*) Război, luptă de ambuscadă dusă de partizani sau de trupe regulate.

GHETÓU s. n. (it., fr. *ghetto*, germ. *Getto*) *Cartier al unui oraş în care erau constrânşi să trăiască evreii; loc închis şi izolat.

GHEŢÁR s. m. (*gheaţă* + *–ar*, cf. fr. *glacière*) Masă de gheaţă din regiunile alpine şi polare; (fig.) loc foarte rece.

GHIAÚR s. m. (tc. *gâvur*) Poreclă duşmănoasă dată în trecut de turci persoanelor de altă religie decât cea mahomedană.

GHID, –Ă (fr. *guide*) 1. S. m. şi f. Persoană care conduce şi îndrumă turişti sau vizitatori ai unui muzeu. 2. S. n. Broşură sau carte cu informaţii turistice, hărţi, planuri etc.

GHIDÁ vb. I (fr. *guider*) 1. A (se) călăuzi, a (se) conduce, a (se) orienta. 2. A imprima unei piese, unui mecanism o anumită mişcare (cu ajutorul ghidajului).

GHILOTÍNĂ s. f. (fr. *guillotine*) Instrument pentru decapitarea condamnaţilor la moarte; pedeapsă capitală.

GHÍMPE s. m. (cf. alb. *gjëmp*) 1. Spin. 2. Fiecare dintre ţepii care acoperă corpul unor animale. 3. *A avea un ghimpe la inimă* = a avea un necaz de care nu

ştie nimeni. *A sta ca pe ghimpi* = a nu avea răbdare să stea undeva.

GHIVÉCI s. n. (tc. *güvec*) 1. Vas pentru plante sau flori. 2. Mâncare preparată din multe zarzavaturi, cu sau fără carne. 3. Fig. Creaţie literară, muzicală etc. eterogenă şi fără valoare.

GIBÓN s. m. (fr. *gibbon*) Maimuţă antropoidă fără coadă, cu membrele anterioare foarte lungi, din sud-estul Asiei.

GIGA- (fr. *giga-*) Element de compunere cu sensul de „un miliard de...“ şi formează cuvinte ca: *gigacalorie, gigafon.*

GIGACALORÍE s. f. (fr. *gigacalorie*) Unitate de măsură egală cu un miliard de calorii.

GIGAFÓN s. n. (fr. *gigaphon*) Difuzor, amplificator foarte puternic.

GIGÁNT s. m. (it. *gigante*, lat. *gigas, -ntis*) 1. Uriaş; (fig.) lucrare, construcţie de mari proporţii. 2. Fig. Persoană cu calităţi excepţionale.

GÍGĂ s. f. (fr. *gigue*, it. *giga*) Vechi dans popular din Scoţia şi Irlanda, cu mişcare vioaie şi săltăreaţă; melodia acestui dans.

GIGOLÓ s. m. (fr. *gigolo*) Bărbat tânăr întreţinut de femei (mai în vârstă).

GIN s. n. (engl., fr. *gin*) Băutură alcoolică englezească din cereale.

GINECOLOGÍE s. f. (fr. *gynécologie*) Studiul bolilor organelor genitale ale femeii.

GINSÉNG s. m. (fr., engl. *ginseng*) Plantă din China, cu proprietăţi terapeutice deosebite; rădăcina-vieţii.

GÍNTĂ s. f. (lat. *gens, -ntis*) Grup format din membrii aceluiaşi neam; neam, origine.

GIR s. n. (it. *giro*, germ. *Giro*) Transferare a unei cambii de către beneficiar unei alte persoane; mijloc prin care cineva garantează pentru acţiunile, corectitudinea cuiva; garanţie, chezăşie.

GIRÁ vb. I (it. *girare*) A garanta, printr-un gir, o cambie.

GIRÁNT s. m. (it. *girante*, germ. *Girant*) Persoană care girează o cambie.

GIRATÓRIU adj. (fr. *giratoire*) (Despre mişcări) Circular.

GIRO- (fr. *giro-*) Element de compunere cu sensul „rotaţie“, „în cerc“ şi formează cuvinte ca: *giroscop, giroscopic.*

GIRONDÍNI s. m. pl. (fr. *Girondin*) Membrii ai unei grupări politice reprezentând interesele marii burghezii, în timpul Revoluţiei franceze (1789-1794).

GITÁN, -Ă s. m. şi f. (fr. *gitan*, sp. *gitano*) Ţigan(că) (din Spania).

GIUVAÉR s. n. (tc. *cevahir*) Bijuterie; (fig.) lucru de mare preţ, obiect de mare valoare artistică.

GIVRÁJ s. n. (fr. *givrage*) Depunere de gheaţă pe aripile avionului, pe conductele electrice aeriene etc.

GLACIÁL, -Ă adj. (fr. *glacial*, lat. *glacialis*) 1. De gheaţă, ca gheaţa. 2. Distant, rece.

GLACIÁR, -Ă adj. (fr. *glaciaire*) 1. Care se referă la glaciaţie. 2. *Lac glaciar* = lac provenit din gheţari.

GLADIATÓR s. m. (fr. *gladiateur*, lat. *gladiator, -oris*) Luptător (sclav) din Roma antică care se lupta în arenă cu alt luptător sau cu fiare sălbatice.

GLAGOLÍTIC, -Ă adj. (fr. *glagolitique*) *Alfabet glagolitic* (sau *scriere glagolitică*) = alfabet după modelul literelor mici greceşti şi folosit în unele scrieri slave bisericeşti.

GLÁNDĂ s. f. (fr. *glande*) Organ anatomic care produce anumite secreţii. *Glandă salivară. Glande mamare.*

GLANDULÁR, -Ă adj. (fr. *glandulaire*) Care se referă la glande sau la aspectul lor.

GLAS s. n. (sl. *glasŭ*) 1. Voce; (la pl.) murmur, vuiet. 2. Ciripit, cântec al păsărilor. 3. *Într-un glas* = toţi deodată, în cor. *A da glas* = a striga; a exprima (verbal sau în scris). *A căpăta* sau *a prinde glas* = a căpăta curaj (şi a începe să vorbească). *A-i pieri glasul* = a nu mai riposta.

GLAUCÓM s. n. (fr. *glaucome*) Boală de ochi manifestată prin creşterea tensiunii intraoculare, cu tulburări grave de vedere.

GLISÁ vb. I (fr. *glisser*) A aluneca.

GLOB s. n. (fr. *globe*, lat. *globus*) 1. Corp sferic. 2. *Glob ocular* = parte a ochiului aflată în orbită. *Glob ceresc* = corp ceresc. *Glob terestru* = Pământul.

GLÓBE-TROTTER s. m. (pr. *glób-trotăr*; engl. *globe-trotter*) Persoană care

călătoreşte (pe jos), făcând înconjurul lumii.

GLOBULÁR, –Ă adj. (fr. *globulaire*) 1. De forma unui glob, sferic. 2. Care se referă la globulele sângelui.

GLOBÚLĂ s. f. (fr. *globule*, lat. *globulus*) 1. Corp foarte mic sferic. 2. Celulă care intră în compoziţia sângelui şi a limfei. 3. *Globule roşii* = hematii, eritrocite. 4. *Globule albe* = leucocite.

GLOMERÚLĂ s. f. (fr. *glomérule*) 1. Formaţie anatomică ca un ghem formată din vase sanguine sau din tuburi glandulare. 2. Agregat format prin alipirea unor particule elementare de sol.

GLÓRIE s. f. (lat., it. *gloria*) Onoare, faimă, renume obţinut prin fapte, merite deosebite; persoană deosebit de valoroasă; celebritate.

GLOSÁ vb. I (fr. *gloser*, cf. *glosă*) A explica un cuvânt; a face adnotări la un text.

GLOSÁR s. n. (lat. *glossarium*, fr. *glossaire*) Mic dicţionar de cuvinte mai puţin cunoscute.

GNOM s. m. (fr. *gnome*) (La pl.) Spirite care ar locui în interiorul Pământului şi ar păzi minele de aur, bogăţiile; spiriduşi.

GNOSEOLOGÍE s. f. (germ. *Gnoseologie*) Teoria cunoaşterii.

GNOSTICÍSM s. n. (fr. *gnosticisme*) Sistem filozofic–religios care pretinde să dea o cunoaştere completă a naturii şi a lui Dumnezeu.

GOBLÉN s. n. (din n. pr. *Gobelins*) Broderie, cusătură artistică făcută cu fire colorate, reprezentând o imagine plastică.

GODÉU s. n. (fr. *godet*) Fald la o draperie, la o rochie etc.

GOFRÁ vb. I (fr. *gaufrer*) A executa un gofraj.

GOFRÁJ s. n. (fr. *gaufrage*) Cute paralele sau desene în relief, imprimate pe o ţesătură.

GOL (sl. *golŭ*) 1. Adj. Fără îmbrăcăminte; despuiat. 2. Adj. Care are haine puţine; sărac. 3. Adj. (Despre copaci) Fără frunze. 4. Adj. (Despre terenuri, suprafeţe etc.) Care nu este acoperit cu vegetaţie, cu case etc. 5. Adj. Simplu, neînsoţit de alt aliment. *Pâine goală*. 6. Adj. Fig. Fără fond, temei. 7. S. n. Spaţiu liber, vid într–un corp. 8. *Sub cerul gol* = afară, în aer liber. *Pe pământul gol* = direct pe pământ, fără aşternut. *Gol de aer* = zonă unde avionul întâlneşte un curent de aer descendent. *În gol* = în aer, nesusţinut. *Adevărul gol (goluţ)* = adevăr evident, de necontestat. *A lăsa pe cineva gol* = a jefui. *Cu mâna goală* = fără nici un dar; fără armă asupra sa. *A umple un gol* = a completa o lipsă, o nevoie. *A simţi un gol în stomac* = a avea senzaţia de foame. *A (se) da de gol* = a (se) trăda.

GOLAVERÁJ s. n. (engl. *goal–average*) Raportul dintre golurile marcate şi cele primite de o echipă sportivă într–o competiţie.

GOLF[1] s. n. (fr. *golfe*) Parte a unui ocean, a unei mări sau a unui lac care pătrunde adânc în uscat.

GOLF[2] s. n. (engl., fr. *golf*) 1. Sport pe iarbă, care constă în a plasa o minge în anumite găuri. 2. *Pantaloni golf* = pantaloni sport, largi, legaţi strâns sub genunchi.

GOLGHÉTER s. m. (engl. *goal–getter*) Sportiv care marchează cele mai multe goluri într–o competiţie.

GÓMĂ s. f. (fr. *gomme*) Eleganţă exagerată (în vestimentaţie).

GONDÓLĂ s. f. (it. *gondola*, fr. *gondole*) Barcă lungă, cu prora şi cu pupa ridicate, care se conduce cu o vâslă, pe canalele Veneţiei.

GONFLÁ vb. I (fr. *gonfler*) A (se) umfla.

GONFLÁBIL, –Ă adj. (*gonfla* + *–bil*) (Despre obiecte cu pereţi elastici sau plianţi) Care se poate umfla.

GONG s. n. (fr., engl. *gong*) Disc de metal, care lovit cu un ciocănel, produce un sunet ca de clopot; sunetul acestui disc.

GONGORÍSM s. n. (fr. *gongorisme*) Stil afectat, preţios, plin de metafore, uneori ermetic.

GONÍ vb. IV (sl. *goniti*) A alunga pe cineva sau a fugi după cineva.

GORDIÁN adj. (fr. [noeud] *gordien*) 1. *Nod gordian* = obstacol, situaţie complicată, greu de rezolvat. 2. *A tăia nodul gordian* = a rezolva energic, brutal, cu repeziciune o dificultate.

GORGÓNĂ s. f. (lat. *Gorgona*, fr. *Gorgones*) Monstru din mitologia greacă,

închipuit ca o femeie cu şerpi în loc de păr.

GORÍLĂ s. f. (fr. *gorille*) 1. Maimuţă mare din Africa Ecuatorială. 2. Persoană pregătită special pentru a asigura securitatea cuiva.

GÓTIC, –Ă adj. (fr. *gothique*, lat. *gothicus*) 1. Al goţilor, referitor la goţi. 2. *Stil gotic* = stil în arhitectură caracterizat prin monumente înalte, zvelte cu bolţi şi arcuri în formă de ogive. *Scriere gotică* (sau *litere gotice*) = scriere (sau litere) cu caractere colţuroase, folosite în evul mediu în Germania şi în Europa Occidentală.

GOŢI s. m. pl. (fr. *Goths*, lat. *Gothus*) Popor germanic migrator, originar din Scandinavia, care s–a aşezat în sec. III între Don şi Carpaţi.

GRAD s. n. (fr. *grade*, lat. *gradus*, germ. *Grad*) 1. Unitate de măsură pentru temperatură, presiune, densitate etc. 2. Unitate de măsură a unghiurilor. 3. Treaptă, nivel, stadiu (al unei situaţii, stări etc.). 4. Funcţie, rang. 5. *În ultimul grad* = în stadiul cel mai avansat, cel mai grav. *Grad de rudenie* = raportul de apropiere între rude.

GRADÁT[1] s. m. (fr. *gradé*) Militar cu un grad inferior celui de ofiţer.

GRADÁT[2], –Ă adj. (de la *grada*) 1. Împărţit în grade. 2. Care creşte sau descreşte treptat.

GRADÁŢIE s. f. (fr. *gradation*, lat. *gradatio*) 1. Semn de pe scara gradată a unui aparat, instrument de măsurat etc; diviziune. 2. Creştere sau descreştere treptată, succesivă. 3. Treaptă de încadrare a unui salariat.

GRAFFÍTI s. n. (fr. *graffiti*) Inscripţii de mână pe pereţi; mâzgăliturі.

GRÁFIC, –Ă (fr. *graphique*) 1. S. n. Diagramă. 2. S. f. Arta reprezentării obiectelor, prin linii şi figuri, cu creionul, cu cărbunele sau cu peniţa. 3. Adj. Care se referă la reprezentarea prin desen. 4. Adj. Scris, desenat, tipărit.

GRAFICIÁN, –Ă s. m. şi f. (*grafic(ă)* + *–ian*) Persoană care se ocupă cu grafica(2).

GRAFÍE s. f. (fr. *graphie*) 1. Scriere, scris. 2. Linie specifică a unui desen sau a unui desenator.

GRAFOLOGÍE s. f. (fr. *graphologie*) Studiul particularităţilor individuale ale scrisului.

GRAI s. n. (de la *grăi*) 1. Glas, voce. 2. Limbaj. 3. Idiom, (impr.) dialect. 4. Subîmpărţire a unui dialect, vorbire într–o zonă restrânsă. 5. *Într–un grai* = de comun acord. *Prin viu grai* = oral. *A prinde* (sau *a da*) *grai* = a începe să vorbească. *A–i pieri graiul* = a nu mai putea să articuleze.

GRAMÁTICĂ s. f. (lat. *grammatica*) 1. Studiul modificării formelor cuvintelor şi îmbinarea lor în propoziţii. 2. Manual care cuprinde reguli gramaticale.

GRANÁT s. n. (germ. *Granat*) Piatră naturală semipreţioasă, sticloasă, roşie–brună, galbenă, verde sau neagră.

GRANDILOCVÉNT, –Ă adj. (fr. *grandiloquent*) Afectat, bombastic, pompos, emfatic.

GRANDIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *grandiose*, it. *grandioso*) Măreţ, impozant (prin proporţiile sale).

GRANDOÁRE s. f. (fr. *grandeur*) Măreţie, splendoare.

GRANDOMANÍE s. f. (*grando(are)* + *manie*) Mania de a se considera mai valoros, mai important decât este în realitate; megalomanie.

GRÁNGUR s. m. (lat. *galgulus* = *galbulus*) 1. Pasăre migratoare care trăieşte prin levezi şi păduri de foioase. 2. Ştab.

GRANÚLA s. f. (fr. *granule*) 1. Particulă solidă, mică din componenţa unui corp eterogen sau rezultată din sfărâmarea, tăierea etc. unui corp solid. 2. Pilulă ce conţine substanţe medicamentoase.

GRANULÓM s. n. (fr. *granulome*) Mică tumoare într–un ţesut organic, urmarea unui proces inflamator; ţesut inflamat la rădăcina unui dinte.

GRAS, –Ă (lat. *grassus*) 1. Adj. Care are sub piele un strat gros de grăsime; obez, corpolent. 2. Adj. Care conţine multă grăsime. 3. Adj. Cărnos. 4. Adj. Mare, însemnat. 5. S. f. *Grasă de Cotnari* = soi de viţă de vie, cu boabe dese, galbene–verzui, cu pete ruginii. 6. *Litere grase* = litere aldine. *Ceafă grasă* (sau *groasă*) sau *gras la ceafă* = bogat; necivilizat.

GRASEIÁ vb. I (fr. *grasseyer*) A pronunţa sunetul „r" ca francezii.

GRATIFICÁŢIE s. f. (fr. *gratification*,

Scanned with OKEN Scanner

lat. *gratificatio*) Sumă, premiu acordat peste salariu (ca recompensă).

GRATINÁ vb. I (fr. *gratiner*) A acoperi unele mâncăruri cu pesmet şi a le coace în cuptor.

GRATITÚDINE s. f. (fr. *gratitude*, lat. *gratitudo, –inis*) Recunoştinţă.

GRATUÍT, –Ă adj. (fr. *gratuit*, lat. *gratuitus*) 1. Gratis. 2. Fig. Inutil, nejustificat.

GRATULÁ vb. I (lat. *gratulari*, it. *gratulare*) A (se) felicita.

GRAŢIÁ vb. I (fr. *gracier*, cf. it. *graziare*) A absolvi, a ierta de executarea (totală sau parţială) a unei pedepse.

GRÁŢIE s. f. (lat. *gratia*) 1. Drăgălăşenie, fineţe, gingăşie, eleganţă în mişcări, în atitudine etc. 2. (La pl.) Farmece, nuri. 3. Har. 4. Bunăvoinţă, favoare. 5. *Lovitură de graţie* = lovitură de moarte. *A intra în graţiile cuiva* = a câştiga încrederea, bunăvoinţa cuiva. *Anul de graţie...*, formulă emfatică pentru a indica un an calendaristic din era creştină.

GRAV, –Ă adj. (fr. *grave*, lat. *gravis*) 1. Care poate avea urmări grele. 2. Periculos, primejdios. 3. Foarte serios, sever; solemn. 4. (Despre sunete) Profund, adânc. 5. *Accent grav* = accent pus pe vocale, în unele limbi, de la stânga la dreapta.

GRAVÁ vb. I (fr. *graver*) A săpa un desen într–o materie dură.

GRAVITÁ vb. I (fr. *graviter*) 1. A se mişca în câmpul de gravitaţie al unui corp. 2. Fig. A evolua, a trăi în jurul sau în vecinătatea (şi sub influenţa) cuiva sau a ceva.

GRAVITÁTE s. f. (fr. *gravité* lat. *gravitas, –atis*) 1. Însuşirea de a fi grav; stare gravă. 2. Demnitate, seriozitate.

GRAVITÁŢIE s. f. (fr. *gravitation*) Forţa de atracţie reciprocă a corpurilor; atracţie universală.

GRAVÚRĂ s. f. (fr. *gravure*) 1. Gravare. 2. Grafică în care lucrarea este obţinută prin reproducerea după o placă pe care e trasat desenul în adâncime sau în relief. 3. Arta gravorului. 4. Stampă.

GRĂDÍNĂ s. f. (bg., scr. *gradina*) 1. Teren îngrădit pe care se cultivă flori, legume sau pomi fructiferi. 2. Teren special amenajat cu flori şi arbori pentru agrement. 3. *Grădină zoologică* = terenul şi instituţia specializată în creşterea animalelor din diferite zone ale lumii. *Grădină botanică* = terenul şi instituţia specializată pentru cultivarea unor colecţii de plante din multe regiuni ale globului. *O grădină de om* = om plăcut, simpatic.

GRĂMÁDĂ s. f. (sl. *gramada*) 1. Cantitate de lucruri, de materiale aflate la un loc (unele peste altele); maldăr, morman. 2. Mulţime de fiinţe aflate la un loc. 3. *A cădea* sau *a se prăbuşi (grămadă)* = a cădea jos în nesimţire. *A da* (sau *a face, a pune) pe cineva grămadă (jos)* = a doborî, a trânti; a omorî.

GRĂÚNTE s. m. (lat. **granuceum*) 1. Bob, sămânţa unor plante, mai ales cereale. 2. Părticică din ceva; bob, fir. 3. *Cât un grăunte (de muştar)* = foarte mic.

GRECÍSM s. n. (fr. *grécisme*) Împrumut neasimilat din limba greacă.

GRÉCO–CATÓLIC, –Ă (*grec + catolic*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care este catolic de rit oriental. 2. Adj. Care ţine de biserica unită, referitor la biserica unită.

GREFÁ vb. I (fr. *greffer*) 1. A transplanta un ţesut sau un organ. 2. Fig. A introduce, a însera.

GREGÁR, –Ă adj. (fr. *grégaire*, lat. *gregarius*) 1. Care trăieşte în cete, în grupuri, în turmă. 2. *Spirit* (sau *instinct) gregar* = atitudine lipsită de discernământ, de supunere oarbă în faţa unei hotărâri majoritare.

GREGORIÁN adj. (fr. *grégorien*) *Calendar gregorian* = calendarul actual instituit de papa Grigore al XIII–lea în 1582 (la noi în 1919).

GRENADIÉR s. m. (fr. *grenadier*, cf. germ. *Grenadier*) Soldat care arunca grenade; soldat de elită.

GREP s. n. (prescurtare de la *grepfrut*) Grepfrut.

GRÉPFRUT s. n. (engl. *grape–fruit*) Fruct mai mare decât portocala, cu gust acrişor–amărui; grep.

GRESÁ vb. I (fr. *graisser*) A unge piesele unui mecanism pentru a reduce frecarea, uzura şi încălzirea lui.

GREŞÍ vb. IV (sl. *grěšiti*) 1. A comite o greşeală; a se înşela. 2. A face ceva greşit, a încurca. 3. A fi vinovat faţă de cineva; a păcătui. 4. *A greşi drumul* = a se rătăci; a se abate de la regulile morale.

Scanned with OKEN Scanner

GREU, GREA (lat. *grevis*) **1.** Adj. Cu greutate (mare), care cântăreşte mult. **2.** Adj. Împovărat, încărcat; (despre nori) de ploaie, de furtună. **3.** Adj. Indigest; (despre mirosuri) neplăcut; (despre aer) viciat. **4.** Adj. (Despre abstracte) Copleşitor, apăsător. **5.** Adj. (Despre somn) Profund, adânc. **6.** Adj. (Despre întuneric, ceaţă etc.) Dens, compact. **7.** Adj. Dificil de parcurs, de învăţat, de înţeles; (despre suferinţe, necazuri) apăsător. **8.** Adj. (Despre boli) Grav; incurabil. **9.** Adj. (Despre insulte, pedepse) Serios, grav. **10.** Adj. (Despre situaţii) Dificil, critic. **11.** Adv. Cu greutate; cu trudă; anevoie. **12.** Adv. Rău, grav, tare. *Greu bolnav.* **13.** S. n. Greutate, impas. **14.** S. n. Povară, sarcină. **15.** *Artilerie grea* = artilerie dotată cu tunuri şi obuziere de mare calibru. *Apă grea* = combinaţie a oxigenului cu deuteriu, folosită în reactoare nucleare. *Bani grei* = sumă mare de bani. *Cuvânt greu* = cuvânt decisiv. *Atmosferă grea* = vreme gata de ploaie; (fig.) discuţii aprinse, certuri. *Familie* sau *casă grea* = familie numeroasă, cu greutăţi. *Zile grele* sau *viaţă grea* = trai plin de necazuri. *Lovitură grea* = încercare dureroasă; pierdere importantă. *Vorbă grea* = insultă. *Iarnă grea* = iarnă lungă şi geroasă. *Vremuri grele* = împrejurări critice. *A-i veni greu* = a-i displăcea. *A plăti greu* = a da un mare preţ; a nu plăti la timp; a fi rău de plată. *Din greu* = anevoie. *A-i fi cuiva inima grea* = a fi apăsat de un necaz. *A avea mână grea* = a da o lovitură puternică. *A-i cădea greu la stomac* = a avea indigestie din cauza unui aliment, mâncare etc. *A o duce greu* = a avea o stare materială foarte proastă. *A da de greu* = a avea greutăţi.

GREVÁ vb. I (fr. *grever*) A încărca, a împovăra cu cheltuieli, cu o ipotecă.

GRÍJĂ s. f. (bg. *griža*) **1.** Nelinişte, teamă, îngrijorare de o eventuală primejdie. **2.** Interes, preocupare pentru cineva sau ceva. **3.** *Cu (mare) grijă* = cu atenţie, cu prudenţă. *A avea grijă (să...)* = a băga de seamă. *A intra la griji* = a deveni neliniştit. *A lăsa* sau *a da în grija cuiva* = a încredinţa cuiva pe cineva sau ceva pentru a-l supraveghea. *A (nu) avea grijă de cineva* sau *de ceva* = a (nu) se preocupa permanent de cineva sau de ceva.

GRIMÁ vb. I (fr. *grimer*) A (se) machia pentru scenă sau film după fizionomia cerută de rol.

GRIMÁSĂ s. f. (fr. *grimace*) Strâmbătură schimonoseală a feţei.

GRÍNDINĂ s. f. (lat. *grando, -inis*) Precipitaţie atmosferică cu boabe de gheaţă.

GRIZÁ vb. I (fr. *griser*) A (se) îmbăta uşor.

GRIZONÁNT, -Ă adj. (fr. *grisonnant*) (Despre păr) cărunt.

GROBIÁN, -Ă adj. (germ., pol. *grobian*) Prost crescut; grosolan, mitocan.

GROF s. m. (magh. *grof*) Mare latifundiar din Ungaria.

GROM s. m. (engl., fr. *groom*) Lacheu, valet (tânăr).

GROS, GROÁSĂ (lat. *grossus*) **1.** Adj. Cu circumferinţă şi diametru mare; foarte dezvoltat, gras; voluminos. **2.** Adj. Ţesut din fire groase. **3.** Adj. Compact. **4.** Adj. Care curge greu, dens. **5.** S. n. Partea cea mai numeroasă a unei colectivităţi. **6.** Adv. Mult, din belşug. **7.** *Gros la pungă* = bogat. *Gros la piele* sau *cu pielea groasă* = nesimţit. *(A fi) gros la* (sau *de) obraz* = a fi nesimţit, obraznic. *Din gros* = în cantitate mare.

GROSIÉR, -Ă adj. (fr. *grossier*) Grosolan; mitocan.

GRÓTĂ s. f. (fr. *grotte*) Peşteră, cavernă.

GROTÉSC, -Ă adj. (fr. *grotesque*) De un comic excesiv; caraghios, ridicol, caricatural, burlesc.

GROZÁV, -Ă (bg. *grozav*) **1.** Adj. Care umple de groază; îngrozitor. **2.** Adj. Foarte mare, foarte tare; puternic, violent. **3.** Adv. Extrem de..., extraordinar. **4.** Adj. Fig. Remarcabil, excepţional. **5.** *A se crede grozav* = a avea o părere foarte bună despre sine. *A face pe grozavul* = a se mândri (fără temei) cu calităţile sale.

GRUP s. n. (fr. *groupe*) **1.** Ansamblu de persoane, de obiecte adunate laolaltă prin însuşiri comune; mulţime. **2.** Ansamblu de persoane cu aceleaşi opinii. **3.** Categorie, clasă, grupare. **4.** *Grup parlamentar* = grupare în parlamentul unei ţări, formată din reprezentanţii unui partid (sau

Scanned with OKEN Scanner

ai mai multor partide), cu o anumită poziţie. 5. *În grup* = mai mulţi laolaltă.

GRUPÁJ s. n. (*grupa* + *–aj*, cf. fr. *groupage*) Aşezare sistematică pe categorii, ansamblu, grup de informaţii.

GRÚPA s. f. (fr. *groupe*) 1. Colectiv de oameni. 2. Cea mai mică subunitate militară. 3. Subdiviziune în ştiinţe care cuprinde elemente cu trăsături comune. 4. *Grupă sanguină* = clasificare a sângelui pe baza caracteristicilor globulelor roşii şi ale plasmei.

GUÁŞĂ s. f. (fr. *gouache*) Culoare preparată din gumă arabică, pigmenţi minerali şi apă, folosită în pictură; tablou pictat cu o astfel de culoare.

GÚLAG s. n. (rus. *gulag*) Lagăr de concentrare pentru deţinuţii politici în fosta Uniune Sovietică şi în ţările de sub influenţa ei.

GÚLDEN s. m. (fr. *gulden*) Unitate monetară în Olanda; florin.

GÚRĂ s. f. (lat. *gula* „gâtlej, gât") 1. Cavitate a capului în care se află limba şi dinţii; buzele şi deschizătura dintre ele, prin care se introduc alimentele în organism. 2. Sărutare, sărut. 3. Gura(1) considerată ca organ al hrănirii; îmbucătură; persoană (membru de familie) care trebuie hrănită. 4. Gura(1) considerată ca organ al vorbirii; glas. 5. Deschizătură a unui obiect, a unei instalaţii etc. prin care se introduce sau se evacuează ceva. *Gură de canal*. 6. Deschizătură prin care iese sau din care se varsă ceva. *Gura fluviului. Gura craterului.* 7. *Gură–de–lup* = defect congenital constând dintr–o fisură prin care cavitatea bucală comunică cu fosele nazale. *Gură–cască* = persoană fără preocupări, distrată şi neglijentă. *Gură–n gură* = foarte aproape unul de altul. *Parcă se bat lupii la gura lui*, se spune despre cel care mănâncă cu lăcomie sau vorbeşte repede. *A se zvârcoli ca în gură de şarpe* = a se zbate cu disperare. *A–i da cuiva o gură* = a săruta pe cineva. *A pune* (sau *a lua*) *ceva în gură* = a mânca puţin. *De–ale gurii* = mâncare; alimente. *A închide* (sau *a astupa*) *cuiva gura* = a nu putea să mai vorbească sau să riposteze. *A fi gură spartă* = a nu putea ţine un secret. *A fi bun de gură* = a vorbi mult, cu uşurinţă (şi convingător). *Gurile rele* = bârfitorii. *Gura lumii* = vorbe, bârfeli. *Murdar la gură*, se spune despre un om care vorbeşte lucruri necuviincioase. *Din gură–n gură* = din generaţie în generaţie. *A fi rău de gură* = a vorbi cu răutate. *În gura mare* = tare (să audă toată lumea). *Cu jumătate de gură* = neconvingător. *A intra în gura lumii* = a ajunge să fie comentat, bârfit de multă lume. *Gură–spartă* = persoană care spune la toată lumea, nefiind discretă.

GURMÁND, –Ă adj. (fr. *gourmand*) Mâncăcios.

GÚRU s. m. invar. (engl. *guru*, fr. *gourou*) Înţelept, mentor spiritual, preot al sectelor hinduse.

GUST s. n. (lat. *gustus*) 1. Simţ prin care distingem (cu ajutorul papilelor gustative) dacă ceva e dulce, amar, acru, sărat etc.; senzaţie produsă de alimente asupra mucoasei bucale şi a limbii. 2. Fig. Capacitatea de a înţelege şi de a aprecia frumosul. 3. Preferinţă; plăcere, poftă. 4. *De gust* = cu simţ estetic sau artistic dezvoltat. *De prost gust* = care produce o impresie neplăcută. *A da de* (sau *a afla*) *gustul unui lucru* = a începe să–ţi placă un lucru. *Cu gust* = cu obiecte frumoase, estetice.

GUVÉRN s. n. (din *guverna*) Organ suprem al puterii executive într–un stat.

GUVERNAMENTÁL, –Ă adj. (fr. *gouvernemental*) Care se referă la guvern.

GUVERNÁNT, –Ă (fr. *gouvernant*) 1. Adj., s. m. pl. (Cei) care guvernează. 2. S. f. Femeie angajată pentru supravegherea şi educarea copiilor.

GUVERNATÓR s. m. (*guverna* + *–tor*) 1. Conducător al unui ţinut, al unei provincii, ori al unei colonii. 2. Conducător al unei instituţii de credit, desemnat de guvern.

GUVERNĂMÂNT s. n. (fr. *gouvernement*) 1. Guvernare. 2. *Formă de guvernământ* = formă de conducere politică a unui stat.

H

HABANÉRĂ s. f. (sp., fr. *habanera*) Dans popular cubanez cu mişcare mode-

rată şi figuri ritmice şi melodia acestui dans.

HABITÁCLU s. f. (fr. *habitacle*) Spaţiu într–o aeronavă pentru echipaj, călători, poştă etc.

HABITÁT s. n. (fr. *habitat*) 1. Loc în care trăieşte de obicei, în mod natural o plantă, un animal sălbatic etc., o populaţie. 2. Ansamblul condiţiilor de viaţă, de locuit.

HABITÚDINE s. f. (lat. *habitudo, –inis*, fr. *habitude*) Obişnuinţă, deprindere, obicei; mod de a fi, de a se comporta.

HÁBITUS s. n. (lat. *habitus*) Aspect fizic exterior al unui individ care indică starea sa (de sănătate).

HABÓTNIC, –Ă adj., s. m. şi f. (rus. *habadnik*) (Persoană) care respectă cu stricteţe prescripţiile religiei; fanatic, bigot.

HAGEALÂC s. n. (tc. *hacilik*) 1. Pelerinaj făcut de un creştin sau de un musulman la locurile sfinte. 2. *A se duce* (sau a *ajunge*) *la hagialâc* = a se ruina.

HAGIOGRÁF s. m. (fr. *hagiographe*) Autor care scrie vieţile sfinţilor.

HAGIOGRAFÍE s. f. (fr. *hagiographie*) Studiul vieţilor sfinţilor.

HAGÍU s. m. (tc. *haci*) 1. Creştin sau musulman care a fost la locurile sfinte. 2. *A se face hagiu* = a sărăci, a decădea.

HÁINĂ s. f. (bg. *halina*, scr. *háljina*) 1. Orice obiect de îmbrăcăminte; sacou, palton. 2. *A–şi da şi haina de pe el* = a renunţa la orice pentru...

HÁLĂ s. f. (fr. *halle*, germ. *Halle*) 1. Piaţă acoperită pentru vânzarea alimentelor. 2. Clădire mare destinată pentru atelier, expoziţii, manifestaţii sportive etc.

HALEBÁRDĂ s. f. (fr. *hallebarde*) Armă medievală ca o lance cu un vârf ascuţit, de fier, prevăzut pe o parte cu o secure, iar în partea opusă cu un cârlig.

HALIMÁ s. f. (tc. *halima*) Întâmplare sau situaţie complicată cu multe peripeţii; încurcătură, confuzie.

HALÓ s. n. (fr. *halo*) Cerc luminos care înconjură uneori Soarele şi Luna; aureolă în jurul imaginii unui obiect foarte luminos.

HALUCINÁNT, –Ă adj. (fr. *hallucinant*) Care provoacă vedenii; (fig.) uluitor, impresionant, extraordinar.

HALUCINÁŢIE s. f. (fr. *hallucination*, lat. *hallucinatio*) Percepţie bolnăvicioasă a unor senzaţii imaginare; vedenie, nălucire.

HAMÁC s. n. (fr. *hamac*) Un fel de pat din sfoară, din pânză, care se leagă între doi copaci, între doi stâlpi etc.

HÁMBURGER s. m. (pr. *hamburgăr*; fr., engl. *hamburger*) Chiftea plată, friptă, pusă într–o chiflă.

HANDICÁP s. n. (engl., fr. *handicap*) 1. Avantaj acordat unei echipe sau unui concurent mai slab; diferenţă (mare) de puncte între echipa învinsă şi cea învingătoare. 2. Deficienţă fizică sau psihică sau orice infirmitate a unei persoane. 3. Fig. Dezavantaj, piedică în activitatea cuiva.

HANDICAPÁT, –Ă s. m. şi f. adj. (fr. *handicapé*) 1. (Persoană) care are o infirmitate; dezavantajat.

HÁNSĂ s. f. (germ. *Hansa [Hanse]*, fr. *hanse*) Asociaţie, companie comercială şi politică a unor oraşe de la Marea Nordului şi Marea Baltică, în evul mediu.

HANSEÁTIC, –Ă adj. (fr. *hanséatique*) Privitor la hansă.

HÁOS s. n. (fr., lat. *chaos*) 1. Spaţiu nemărginit, neorganizat, care se presupune că a existat înainte de apariţia universului. 2. Fig. Confuzie, dezordine; dezorganizare.

HAÓTIC, –Ă adj. (fr. *chaotique*) 1. De haos. 2. Fig. Extrem de confuz; dezordonat; dezorganizat.

HAP s. n. (tc. *hap*) 1. Pastilă, pilulă, tabletă. 2. *A înghiţi hapul* = a suporta ceva neplăcut.

HÁPPENING s. n. (pr. *hépăning*; engl. *happening*) Spectacol spontan, improvizat, care solicită participarea activă a publicului.

HAPPY–END s. n. (pr. *hépi–end*; engl. *happy–end*) Sfârşit, deznodământ, epilog fericit.

HAR s. n. (sl. *charĭ*) 1. Dar, graţie divină. 2. Putere sacramentală a preoţilor de a oficia slujbe religioase. 3. Talent, vocaţie.

HARACHÍRI s. n. (fr. *hara–kiri*) s. n. Sinucidere rituală la japonezi care constă în deschiderea pântecelui cu pumnalul.

HARD ROCK s. n. (engl. *hard rock*) Stil de muzică uşoară şi de jaz cu in-

Scanned with OKEN Scanner

tensităţi sonore puternice, obsedante; cântec în acest stil.

HARÉM s. n. (tc. *harem*) 1. Încăpere rezervată femeilor, la musulmani. 2. Totalitate a soţiilor unui musulman poligam.

HARNAŞAMÉNT s. n. (fr. *harnachement*) Ansamblul pieselor necesare la înhămare.

HARPAGÓN s. m. (fr. *harpagon*) Om deosebit de zgârcit, bolnav de avariţie.

HÁRPIE s. f. (fr. *harpie*) 1. Monstru mitologic, fabulos cu chip de femeie şi cu corp de pasăre de pradă. 2. Femeie rea, arţăgoasă şi hrăpăreaţă.

HÁRTĂ s. f. (gr. *hártis*) Reprezentare în plan orizontal, parţială sau totală a suprafeţei Pământului, la o anumită scară şi proporţie.

HAŞÍŞ s. n. (fr. *hachich*) Substanţă narcotică extrasă dintr-o specie de cânepă exotică.

HAŞURÁ vb. I (fr. *hachurer*) A acoperi o hartă, un desen cu linii paralele sau întretăiate care indică un relief, o secţiune, umbre etc.

HÁTMAN s. m. (pol. *hetman*, germ. *Hauptmann*) 1. Boier care, în evul mediu, comanda întreaga oştire şi avea şi funcţia de pârcălab şi portar al Sucevei. 2. Comandant de oşti la polonezi şi la cazaci.

HAVAIÁNĂ s. f. (fr. *[guitare] hawaïenne*) Instrument muzical asemănător cu chitara, cu sunetul melodios, lin şi tărăgănat.

HAVÁN, -Ă (fr. *havane*) 1. S. f. Ţigară de foi. 2. Adj. invar. De culoare maro deschis.

HAVÚZ s. n. (tc. *havuz*) Bazin cu apă şi cu fântâni arteziene (în parcuri, în scuaruri etc.).

HAZ s. n. (tc. *haz*) 1. Dar natural de a înveseli pe cei din jur; veselie. 2. Calitatea cuiva de a fi agreabil, plăcut. 3. *Cu haz* = plăcut, nostim, cu farmec. *A face haz* = a se distra (pe socoteala cuiva). *A face haz de necaz* = a-şi masca supărarea prin glume. *A fi cu haz* = a avea umor.

HAZÁRD s. n. (fr. *hasard*) 1. Concurs neprevăzut de evenimente; întâmplare, soartă, destin; şansă, noroc. 2. *Joc de hazard* = joc de noroc. *Jocul hazardului* = situaţie când numai hazardul(1) decide.

HAZARDÁ vb. I (fr. *hasarder*) 1. A face ceva bazându-se pe noroc; a se aventura, a risca. 2. A încerca cu îndrăzneală ceva.

HAZNÁ s. f. (tc. *hazne*) 1. Visterie în evul mediu. 2. Bazin subteran, folosit pentru colectarea şi decantarea apelor menajere.

HÂRTÍE s. f. (sl. *chartija*) 1. Foaie subţire, rezultată din substanţe vegetale sub formă de pastă, folosită la scris, imprimat, împachetat etc.; act, document oficial. 2. Ban de hârtie(1). 3. *Hârtie-monedă* = hârtie(2). *Hârtie de valoare* = înscris care dă proprietarului dreptul de a primi dividende sau de a încasa dobândă. *A pune* (sau *a aşterne*) *ceva pe hârtie* = a scrie, a redacta.

HÂRZÓB s. n. (bg. *vărzop* „legătură") 1. Funie groasă folosită la greutăţi (pentru a le coborî sau ridica). 2. (*A se crede*) *coborât cu hârzobul din cer* = a avea o impresie foarte bună despre sine. *A cădea ca hârzobul din cer* = a veni pe neaşteptate.

HEBDOMADÁR, -Ă adj., s. n. (fr. *hebdomadaire*) (Publicaţie) care apare săptămânal.

HEBETÚDINE s. f. (lat. *hebetudo, -inis*, fr. *hébétude*) Stare maladivă de toropeală, prin amorţirea facultăţilor intelectuale.

HECATÓMBĂ s. f. (fr. *hécatombe*) 1. (În antichitate) Jertfă religioasă de o sută de animale. 2. Fig. Masacru, măcel; grămadă de cadavre.

HECT(O) (fr. *hect(o)-*) Element de compunere cu sensul „o sută de" şi formează cuvinte ca: *hectolitru, hectometru.*

HEDONÍSM s. n. (fr. *hédonisme*) Doctrină care face din plăcere scopul vieţii; cult al plăcerii.

HEGEMONÍE s. f. (fr. *hégémonie*) Supremaţie, dominaţie, a unei clase, a unui oraş, a unui stat.

HEGÍRĂ s. f. (fr. *hégire*) Începutul erei musulmane în anul 622 e.n. (când Mahomed a fugit de la Meca la Medina).

HELIO- (fr. *hélio-*) Element de compunere cu sensul „privitor la Soare", „al Soarelui" şi formează cuvinte ca: *heliocentric, heliografie.*

HELIOMARÍN, -Ă adj. (fr. *hélioma-*

rin) (Despre tratamente) Care utilizează acţiunea simultană a razelor solare şi a aerului de mare.

HELIOTROPÍSM s. n. (fr. *héliotropisme*) Proprietate a unor plante de a se orienta spre soare sau spre altă sursă de lumină.

HEMA–, HEMO– (ngr. *haima*) Element de compunere cu sensul „(referitor la) sânge" şi formează cuvinte ca: *hemostază, hemostatic.*

HEMATÍE s. f. (fr. *hématie*) Celulă sanguină, roşie care conţine hemoglobină; globulă roşie, eritrocit.

HEMATO– (fr. *hémato–*) Element de compunere cu sensul „(de) sânge", „al sângelui"; „sanguin" şi formează cuvinte ca: *hematoscopie, hematoterapie.*

HEMATOLOGÍE s. f. (fr. *hématologie*) Studiul morfologiei şi patologiei sângelui.

HEMATÓM s. n. (fr. *hématome*) Acumulare de sânge închistat într–un ţesut, cauzată de o hemoragie.

HEMATURÍE s. f. (fr. *hématurie*) Prezenţă a sângelui în urină.

HÉMI–, EMI– (fr. *hémi–*) Element de compunere cu sensul „ jumătate" şi formează cuvinte ca: *hemicranie, hemiciclu, emisferă.*

HEMICÍCLU s. n. (fr. *hémicycle*) Construcţie în formă de semicerc.

HEMIPLEGÍE s. f. (fr. *hémiplégie*) Paralizie a unei jumătăţi a corpului.

HEMOGLOBÍNĂ s. f. (fr. *hémoglobine*) Pigment roşu în sânge cu rol de a transporta şi fixa oxigenul în organism.

HEMOPTIZÍE s. f. (fr. *hémoptysie*) Eliminare de sânge prin tuse, în tuberculoza pulmonară.

HEMORAGÍE s. f. (fr. *hémorragie*) Scurgere abundentă de sânge, externă sau internă.

HEMOSTÁTIC, –Ă adj., s. n. (fr. *hémostatique*) (Substanţă) care opreşte hemoragia.

HEPÁTIC, –Ă adj. (fr. *hépatique*) Care se referă la ficat; care este localizat în ficat.

HEPTATLÓN s. n. (*hepta*[edru] + *[pent]atlon*) Complex de şapte probe atletice selecţionate din alergări, sărituri şi aruncări.

HERÁLD s. m. (lat. *heraldus*) Dregător care în evul mediu purta insignele monarhilor, organiza turnirele, transmitea declaraţiile de război etc.

HERÁLDIC, –Ă (fr. *héraldique*) 1. S. f. Studiul stemelor şi al blazoanelor. 2. Adj. Care se referă la blazoane, la steme; care aparţine heraldicii(1).

HERCULEÁN, –Ă adj. (fr. *herculéen*) Asemenea lui Hercule, demn de Hercule; foarte puternic, voinic.

HERGHELÍE s. f. (tc. *hergele*) Creşcătorie de cai; grup mare de cai.

HERMAFRODÍT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *hermaphrodite*) (Fiinţă) care are caracterele ambelor sexe; bisexuat, bisexual.

HERMENEÚTICĂ s. f. (fr. *herméneutique*, germ. *Hermeneutik*) Ştiinţa şi arta interpretării textelor vechi, mai ales biblice; ştiinţa exegezei.

HERMÍNĂ s. f. (fr. *hermine*) Animal nordic cu blană fină, albă iarna şi cafenie vara; hermelină, helge.

HERNÍE s. f. (fr. *hernie*, lat. *hernia*) 1. Ieşirea din cavitate a unui organ prin ruperea unei membrane (mai ales a intestinului subţire din peritoneu). 2. *Hernie de disc* = ieşire a discului cartilaginos din spaţiu intervertebral.

HEROÍNĂ s. f. (fr. *héroïne*) Stupefiant extras din morfină.

HERUVÍM s. m. (sl. *cheruvimŭ*) Înger care urmează ierarhic după arhanghel.

HETAÍRĂ s. f. (fr. *hétaire*) Curtezană din Grecia antică.

HETEROCLÍT, –Ă adj. (fr. *hétéroclite*) 1. Alcătuit din elemente disparate, eterogene. 2. Bizar, ciudat.

HEX(A)– (fr., gr. *hexa–*) Element de compunere cu sensul „şase" şi formează cuvinte ca: *hexagon, hexareactor.*

HEXAMÉTRU s. m. (fr. *hexamètre*, lat. *hexameter*) Vers dactilic de şase picioare folosit în poezia antică (uneori şi în cea modernă).

HIÁT s. n. (fr., lat. *hiatus*) 1. Întâlnire într–un cuvânt a două vocale care nu formează diftong. 2. Fig. Întrerupere, pauză, gol, discontinuitate.

HIBERNÁ vb. I (fr. *hiberner*, lat. *hibernare*) (Despre unele animale) A petrece iarna în stare de amorţeală, de viaţă latentă (asemănătoare cu somnul).

Scanned with OKEN Scanner

HIBERNÁL, –Ă adj. (fr. *hibernal*, lat. *hibernalis*) De iarnă.

HIBRÍD, –Ă (fr. *hybride*, lat. *hybrida*) 1. S. m., adj. (Organism) provenit din încrucişări. 2. Adj. Fig. Amestecat, eterogen.

HIDÁLGO s. m. (fr., sp. *hidalgo*) Cavaler, nobil spaniol din evul mediu.

HIDÁTIC adj. n. (fr. *hydatique*) *Chist hidatic* = tumoare benignă provocată de dezvoltarea (în ficat, plămâni etc.) a larvelor de tenie.

HIDÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *hideux*) Foarte urât; oribil, slut, respingător.

HIDRATÁ vb. I (fr. *hydrater*) 1. (Despre substanţe chimice) A (se) combina cu apa. 2. A absorbi sau a face să absoarbă apa.

HIDRAÚLIC, –Ă (fr. *hydraulique*) 1. S. f. Studiul mecanicii lichidelor şi aplicaţia lor în tehnică. 2. Adj. Privitor la apă; care este pus în mişcare de apă.

HÍDRĂ s. f. (fr. *hydre*, lat. *hydra*) 1. Şarpe fabulos cu şapte capete, care se refăceau după tăiere. 2. Fig. Nenorocire, pericol care renaşte.

HIDR(O)– (fr. *hydro–*) Element de compunere cu sensul „(care se referă la) apă, (care se referă la un) lichid" şi formează cuvinte: *hidroavion, hidrobicicletă.*

HIDROAVIÓN s. n. (fr. *hydroavion*) Aeronavă cu dispozitiv de coborâre şi alunecare pe suprafaţa apei.

HIDROCARBÚRĂ s. f. (fr. *hydrocarbure*) Compus organic alcătuit din carbon şi hidrogen (care se află în petrol).

HIDROCENTRÁLĂ s. f. (fr. *hydrocentrale*) Centrală care foloseşte energia apelor.

HIDROFÍL, –Ă adj. (fr. *hydrophile*) Care absoarbe cu uşurinţă apa.

HIDROFÓB, –Ă adj. (fr. *hydrophobe*) Care nu absoarbe apa, care nu are afinitate pentru apă.

HIDROFOBÍE s. f. (fr. *hydrophobie*) Teamă de apă; aversiune pentru înghiţirea apei şi a lichidelor în unele boli.

HIDROFÓR s. n. (fr. *hydrophore*) Mecanism care ridică şi asigură presiunea apei într–o clădire, într–un cartier.

HIDROLOGÍE s. f. (fr. *hydrologie*) Studiul apelor din natură.

HIDROSFÉRĂ s. f. (fr. *hydrosphère*, germ. *Hydrosphäre*) Învelişul de apă al Pământului.

HIDROTÉHNIC, –Ă (fr. *hydrotechnique*, germ. *Hydrotechnik*) 1. S. f. Studiul folosirii energiei hidraulice. 2. Adj. De hidrotehnică(1).

HIDROTERAPÍE s. f. (fr. *hydrothérapie*) Tratament al bolilor cu apă la diverse temperaturi sau cu băi, aburi etc.

HIDROTERMÁL, –Ă adj. (fr. *hydrothermal*) Care se referă la izvoare sau ape fierbinţi din scoarţa Pământului.

HIERÁTIC, –Ă adj. (fr. *hiératique*, lat. *hieraticus*) 1. Care ţine de lucruri sfinte. 2. *Scriere hieratică* = scriere cursivă şi simplificată a hieroglifelor. 3. Convenţional, rigid.

HIEROGLÍFĂ s. f. (fr. *hiéroglyphe*) 1. Semn din scrierea vechilor egipteni, care reprezenta noţiunile prin figuri de fiinţe şi de obiecte. 2. Fig. Scris neciteţ, indescifrabil.

HIGH–LÍFE s. n. (pr. *hailáif*; engl. *high–life*) Vârfurile societăţii, înalta societate.

HIGRO– (fr. *hygro–*) Element de compunere cu sensul „umed, referitor la umiditate" şi formează cuvinte ca: *higrograf, higrometru.*

HIMÉRĂ s. f. (fr. *chimère*, it. *chimera*, lat. *Chimaera*) 1. Idee greşită, imaginaţie deşartă; amăgire, iluzie, utopie. 2. Monstru fabulos cu cap de leu, corp de capră şi coadă de şarpe.

HIMÉRIC, –Ă adj. (fr. *chimérique*, cf. *himeră*) Irealizabil, imaginar, utopic.

HÍNDI s. n. (fr., engl. *hindi*) Limbă oficială în India, derivată din sanscrită.

HINDUÍSM s. n. (fr. *hindouisme*) Religia cea mai răspândită în India, bazată pe o îmbinare a brahmanismului cu budismul.

HINDÚS, –Ă (fr. *hindou*) 1. S. m. şi f. Indian (care aparţine hinduismului). 2. Adj. Relativ la India şi la populaţia ei.

HINDUSTÁNĂ adj., s. f. (fr. *hindoustani*) (Limbă) indo–iraniană, vorbită în India şi în Pakistan.

HÍNTERLAND s. n. (germ. *Hinterland*) 1. Regiune învecinată cu un teritoriu ca o colonie asupra căruia un stat colonialist tinde să–şi exercite suveranitatea.

Scanned with OKEN Scanner

2. Teritoriu care gravitează spre un centru economic. 3. Regiune din spatele unui sistem muntos.

HIPER– (fr. *hyper–*) Prefix cu sensul „peste, exagerat, excesiv de...“ şi formează cuvinte ca: *hiperglicemie, hipersensibil.*

HIPÉRBOLA s. f. (fr. *hyperbole*) Figură de stil care constă în exagerarea exprimării.

HIPERBOLIZÁ vb. I (*hiperbolă + –iza*) A exagera mărimea, importanţa, valoarea etc. a ceva.

HIPERBOREÁN, –Ă adj. (fr. *hyperboréen*) Care se află, trăieşte în extremitatea nordică a globului pământesc; septentrional.

HIPERSENSÍBIL, –Ă adj. (fr. *hypersensible*) Excesiv de sensibil.

HIPERTENSIÚNE s. f. (fr. *hypertension*) Creştere a tensiunii arteriale peste normal.

HIPERTENSÍV, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *hypertensif*) (Persoană) care suferă de hipertensiune.

HIPERTROFÍE s. f. (fr. *hypertrophie*) Creştere anormală a volumului unui organ sau ţesut.

HIPERURBANÍSM s. n. (fr. *hyperurbanisme*) Schimbare a formei corecte a unui cuvânt datorită unei analogii greşite; hipercorectitudine.

HÍPIC, –Ă adj. (fr. *hippique*) Care se referă la caii de cursă; de cai.

HIPÍSM s. n. (fr. *hippisme*) Sport practicat cu cai.

HIPNOGÉN, –Ă adj., s. n. (fr. *hypnogène*) (Substanţă, medicament) care provoacă somnul.

HIPNOTERAPÍE s. f. (engl. *hypnotherapy*) Tratament prin hipnoză.

HIPNÓTIC, –Ă (fr. *hypnotique*) 1. Adj. Provocat de hipnoză. 2. Adj., s. n. (Substanţă) care provoacă un somn artificial; somnifer.

HIPNOTIZÁ vb. I (fr. *hypnotiser*) A provoca o stare de hipnoză; a fascina, a captiva.

HIPNÓZĂ s. f. (fr. *hypnose*) Somn artificial provocat prin sugestie în timpul căruia acţiunile celui hipnotizat sunt supuse voinţei celui care hipnotizează.

HIPO[1]– (fr. *hypo–*) Prefix cu sensul „sub, mai puţin“ şi formează cuvinte ca: *hipocentru, hipoderm.*

HIPO[2]– (fr. *hippo–*) Element de compunere cu sensul „(referitor la) cal“ şi formează cuvinte ca: *hipodrom, hipologie.*

HIPOCÉNTRU s. n. (fr. *hypocentre*) Loc în scoarţa terestră în care se desfăşoară zguduirile unui cutremur de pământ.

HIPODRÓM s. n. (fr. *hippodrome*) Loc amenajat pentru concursurile hipice.

HIPOFÍZĂ s. f. (fr. *hypophyse*) Glandă endocrină situată la baza creierului cu rol în reglarea hormonală.

HIPOGÁSTRU s. n. (fr. *hypogastre*) Partea inferioară a abdomenului, de sub ombilic.

HIPOTENSIÚNE s. f. (fr. *hypotension*) Scădere anormală a tensiunii arteriale.

HIPOTENSÍV, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *hypotensif*) (Persoană) care suferă de hipotensiune.

HIPPY s. m. (engl. *hippy*) Tânăr neconformist, neglijent, uneori consumator de droguri sau cu înclinare spre promiscuitate.

HIROTONÍE s. f. (sl. *hirotonija*) Taina preoţiei; hirotonisire.

HIROTONISÍ vb. IV (sl. *herotonisati*) A ridica un diac la rangul de preot; a preoţi.

HIRSÚT, –Ă adj. (fr. *hirsute*, lat. *hirsutus*) 1. Cu părul şi cu barba neîngrijite. 2. Fig. Grosolan, vulgar; ursuz, taciturn.

HISPANÍSM s. n. (fr. *hispanisme*) Cuvânt, expresie luată din limba spaniolă.

HISPANÍSTICĂ s. f. (germ. *Hispanistick*) Studiul limbii şi culturilor spaniole.

HISTOLOGÍE s. f. (fr. *histologie*) Studiul structurii microscopice a ţesuturilor celulelor şi formaţiilor necelulare.

HISTRIÓN s. m. (fr. *histrion*, lat. *histrio, –onis*) (La romani) Actor de comedie; actor lipsit de talent; măscărici; (fig.) ipocrit.

HIT s. n. (engl. *hit*) Şlagăr.

HLAMÍDĂ s. f. (fr. *chlamyde*, sl. *hlamida*) 1. Mantie amplă, prinsă pe umăr cu o agrafă, purtată de greci şi de romani. 2. Mantie împărătească, arhierească la bizantini.

HÓBBY s. n. (engl., fr. *hobby*) Pa-

Scanned with OKEN Scanner

siune, ocupaţie plăcută în afara orelor de muncă.

HÓGE s. m. (tc. *hoca*) Preot, dascăl la musulmani.

HÓLDING s. n. (engl., fr. *holding*) Societate comercială, financiară sau industrială care posedă destule acţiuni pentru a controla altă societate.

HOLD-UP s. n. (pr. *hóld-ap;* engl. *hold-up*) Atac armat organizat pentru a jefui o bancă, un convoi, o casierie etc.

(H)OLO- (fr. *holo-*) Element de compunere cu sensul „întreg, tot" şi formează cuvinte ca: *holocaust, holocristalin.*

HOLOCÁUST s. n. (fr. *holocauste*) 1. Jertfă adusă zeilor constând în arderea animalului sacrificat, la vechii evrei. 2. Masacru prin ardere (al evreilor de către nazişti).

HOLOGRAFÍE s. f. (fr. *holographie*) Obţinere de imagini spaţiale în relief cu ajutorul laserului.

HOMÁR s. m. (fr. *homard*) Crustaceu marin asemănător racului, cu carnea albă, comestibilă.

H(OMEO)-, HOMO (fr. *homéo-, homo-*, gr. *homoios, homos*) Element de compunere cu sensul „egal", „la fel", „asemănător" şi formează cuvinte ca: *homeopatie, homeotermie.*

HOMEOPATÍE s. f. (fr. *homéopathie*) Tratament care constă în a trata bolnavii cu ajutorul agenţilor care determină o afecţiune asemănătoare celei care trebuie combătută.

HOMÉRIC, -Ă adj. (fr. *homérique*, lat. *homericus*) 1. Care se referă la Homer sau la epopeile lui. 2. Care este de proporţii neobişnuite; grandios, măreţ. 3. *Râs homeric* = râs puternic, zgomotos.

HOMICÍD[1], -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *homicide*) Ucigaş.

HOMICÍD[2] s. n. (fr. *homicide*) Crimă.

HOMINÍD s. m. (fr. *hominides*) (La pl.) Categorie biologică din care face parte omul actual şi precursorii lui din era cuaternară.

HOMOSEXUÁL, -Ă adj., s. m. (fr. *homosexuel*) (Bărbat) care are relaţii sexuale cu un bărbat; pederast.

HOMOSEXUALITÁTE s. f. (fr. *homosexualité*) Atracţie sexuală anormală faţă de indivizi de acelaşi sex; inversiune sexuală.

HOMÚNCULUS s. m. (lat. *homunculus*, fr. *homuncule*) 1. Om foarte mic de statură. 2. Fetus uman, avorton.

HÓRĂ s. f. (bg. *horo*) Dans popular românesc care se execută în cerc şi melodia după care se execută.

HORMÓN s. m. (fr. *hormone*) Substanţă stimulatoare secretată de unele glande endocrine sau de unele ţesuturi.

HOROSCÓP s. n. (fr. *horoscope*) Prezicere făcută pe baza poziţiei aştrilor la naşterea cuiva.

HORTICULTÚRĂ s. f. (fr. *horticulture*) Ştiinţă, artă de a cultiva grădinile.

HOTÁR s. n. (magh. *határ*) 1. Frontieră, graniţă. 2. Linie care desparte două proprietăţi. 3. Fig. Limită, margine. 4. Moşie, proprietate.

HOTĂRÂTÓR, -OÁRE adj. (*hotărî* + *-tor*) Care hotărăşte sau are puterea de a decide; decisiv.

HRAM s. n. (sl. *hramŭ*) 1. Patronul unei biserici creştine; sărbătoare pentru comemorarea patronului unei biserici. 2. *Ce hram porţi* (sau *poartă*)? = cine eşti (sau este), cu ce te ocupi (se ocupă)?

HRÁNĂ s. f. (sl. *hrana*) 1. Ceea ce serveşte ca alimente la întreţinerea vieţii. 2. Ceea ce ajută la dezvoltarea a ceva.

HRISÓV s. n. (gr. *hrisóvuilon* „bulă de aur") Act domnesc, în evul mediu, prin care domnul acorda sau confirma cuiva anumite privilegii sau drepturi.

HUBLÓU s. n. (fr. *hublot*) Ferestruică circulară în peretele unei (aero) nave pentru aerisire şi luminat.

HUGHENÓT, -Ă s. m. şi f. (fr. *huguenot*) (În sec. XVI-XVIII în Franţa) Protestant calvin.

HÚLĂ[1] s. f. (fr. *houle*) Mişcare ondulatorie a suprafeţei mării după furtună; furtună pe mare.

HÚLĂ[2] s. f. (sl. *hula*) Ocară, injurie, blasfemie.

HULÍ vb. IV (sl. *huliti*) A defăima, a calomnia; a profana.

HULIGANÍSM s. n. (*huligan* + *-ism*) Ultraj contra bunelor moravuri şi tulburare a liniştii publice.

HUMORÉSCĂ s. f. (germ. *Humoreske*, fr. *humoresque*) Mică compoziţie mu-

zicală pentru instrumente, cu caracter umoristic.

HÚMUS s. n. (fr., lat. *humus*, germ. *Humus*) Amestec organic şi fertil din sol rezultat din descompunerea unor resturi vegetale şi animale.

HUNI s. m. pl. (fr. *Huns*, lat. *Hunni*) Triburi asiatice nomade, de neam mongolic care s–au aşezat în Panonia în sec. IV e.n.

HURDLER s. m. (pr. *hárdlăr*; engl. *hurdler*) Alergător în proba de garduri.

HURÍE s. f. (tc. *hūri*, cf. fr. *houri*) Fecioară foarte frumoasă, promisă de Mahomed credincioşilor musulmani, în rai.

HUSITÍSM s. n. (fr. *hussitisme*) Mişcare religioasă şi social–politică condusă de Jan Hus în sec. al XV–lea, îndreptată împotriva papalităţii şi a feudalilor germani.

HUZÚR s. n. (tc. *hūzur*) Trai comod, îmbelşugat, liniştit; îmbuibare.

I

IAC s. m. (fr. *yack*) Mamifer rumegător din Tibet, asemănător cu bivolul dar mai mic, cu păr lung şi cu o cocoaşă la ceafă.

IACOBÍN s. m. (fr. *jacobin*) **1.** Călugăr dominican. **2.** Fervent susţinător al înlăturării monarhiei în timpul Revoluţiei franceze (1789–1794).

IAD s. n. (sl. *jadŭ*) **1.** Loc destinat pedepsirii păcătoşilor. **2.** Loc, lucru, cauză a unei dezordini, a unei tulburări, a unui scandal.

IAHT s. n. (fr. *yacht*) **1.** Navă mică.

IÁHTING s. n. (engl., fr. *yachting*) Sport nautic cu ambarcaţiuni cu vele; concurs de iahturi.

IAMB s. m. (fr. *iambe*, lat. *iambus*) Picior de vers compus dintr–o silabă scurtă şi una lungă (în poezia antică) şi din prima neaccentuată şi a doua accentuată (în poezia modernă).

IÁPĂ s. f. (lat. *equa*) **1.** Femela calului. **2.** *A bate şaua (ca) să priceapă* (sau *să înţeleagă*) *iapa* = a face aluzie la ceva. *A avea burtă de iapă* = a fi foarte mâncăcios. *Unde a dus (surdul roata şi) mutul iapa* = foarte departe.

IÁRBĂ s. f. (lat. *herba*) **1.** Nume generic dat plantelor erbacee de pe pajişti, utilizate ca hrană pentru animale. **2.** (La pl.) Buruieni. **3.** Pajişte. **4.** Praf de puşcă. **5.** *Iarbă–rea* = om rău, primejdios. *Paşte, murgule, iarbă verde* = poţi aştepta mult şi bine. *Din pământ din iarbă verde* = neapărat, cu orice preţ. *Când mi–o creşte iarbă–n barbă* = niciodată. *Creşte iarba sub el*, se spune despre cei leneşi. *A paşte iarba pe care o cunoşti* = a te ocupa de lucruri cunoscute.

IARD s. m. (engl. *yard*) Unitate engleză pentru lungime egală cu 91 de cm.

IARMARÓC s. n. (ucr. *jarmarok*) Târg (anual), bâlci.

IÁRNĂ s. f. (lat. *hiberna*) **1.** Cel mai friguros dintre cele patru anotimpuri ale anului (22 decembrie–21 martie în emisfera nordică). **2.** *De iarnă* = util în perioada friguroasă; care se pregăteşte iarna(1).

IATÁC s. n. (tc. *yatak*) Reg. Cameră de culcare; pat.

IATAGÁN s. n. (tc. *yatağan*) Sabie turcească, cu lama curbă şi lată, cu două tăişuri.

IAZ s. n. (sl. *jazŭ*) Lac mic natural sau artificial.

IBÉRIC, –Ă adj. (fr. *ibérique*, it. *iberico*) Care aparţine Peninsulei Iberice (Spania şi Portugalia).

ÍBIS s. m. (fr., lat. *ibis*) **1.** Un fel de barză, cu pene albe sau roşii, cu ciocul lung curbat în jos. **2.** *Ibis alb* = pasăre considerată sfântă de egipteni.

ICOÁNĂ s. f. (sl. *ikona*) **1.** Imagine pictată care reprezintă divinitatea şi chipuri de sfinţi, scene religioase şi care serveşte ca obiect de cult. **2.** Fig. Imagine, chip (care poate fi adorat). **3.** *A purta pe cineva pe la icoane* = a purta cu vorba. *A umbla pe la icoane* = a umbla pe la judecăţi.

ICONOCLÁSM s. n. (fr. *iconoclasme*) Mişcare religioasă şi socială din Imperiul Bizantin (sec. VIII–IX), care se opune cultului icoanelor.

ICONOGRAFÍE s. f. (fr. *iconographie*) **1.** Studiul subiectelor reprezentate în operele de artă, a surselor şi a sem-

Scanned with OKEN Scanner

nificaţiei lor. 2. Totalitatea imaginilor (fotografii, reproduceri, ilustraţii etc.) care se referă la un anumit subiect, la o epocă etc.

ICONOLATRÍE s. f. (fr. *iconolâtrie*) Adoraţie a icoanelor.

ICONOSTÁS s. n. (sl. *ikonostasŭ*) Catapeteasmă; suport pentru o icoană.

ÍCRE s. f. pl. (sl. *ikra*) 1. Ouă de peşte. 2. *Icre negre* = icre de morun, nisetru sau păstrugă închise la culoare, aproape negre. *Icre de Manciuria* = icre cu boaba mare, de culoare roşie-portocalie produse de unii peşti din Oceanul Pacific.

ÍCTER s. n. (ngr. *ikteros*) Boală a ficatului şi a veziculei biliare, caracterizată prin coloraţia galbenă a pielii; hepatită, gălbinare.

ÍCTUS s. n. (lat., fr. *ictus*) Afecţiune subită, manifestată brusc şi intens; şoc.

ÍDE s. f. pl. (fr. *ides*, lat. *idus*) A cincisprezecea zi a lunilor martie, mai, iulie şi octombrie şi a treisprezecea zi din celelalte luni din calendarul roman.

IDEÁL, -Ă (fr. *idéal*, lat. *idealis*) 1. Adj. Care posedă suprema perfecţiune; perfect, desăvârşit. 2. Adj. Care nu există decât în imaginaţie, în spirit, în gândire; spiritual. 3. S. n. Scop, ţel suprem, greu de atins.

IDEALÍSM s. n. (fr. *idéalisme*) Doctrină filozofică care consideră gândirea, spiritul şi conştiinţa factori primordiali.

IDEALÍST, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *idéaliste*) 1. (Adept) al idealismului. 2. (Persoană) care urmăreşte dezinteresat un ideal, care nu urmăreşte câştiguri materiale.

IDEÁTIC, -Ă adj. (din *ideaţie*) Care se referă la idei.

IDÉE s. f. (fr. *idée*, lat. *idea*) 1. Reprezentare a unui lucru în spirit; noţiune, concept. 2. Opinie, părere, convingere. 3. Intenţie, plan, proiect. 4. Obsesie, grijă, panică. 5. *A avea idee* = a avea cunoştinţe (sumare), a fi informat (despre ceva). *A intra la idei* (sau *la idee*) = a se îngrijora. *Dă-mi o idee* = dă-mi o sugestie. *O idee de...* = o cantitate infimă de...

ÍDEM adv. (abr. *id*, lat. *idem*) Acelaşi lucru, la fel, tot aşa (folosit pentru a evita repetarea unor date, aceluiaşi autor etc.).

IDÉNTIC, -Ă adj. (fr. *identique*, lat. *identicus*) Exact, la fel, întocmai; aidoma cu ceva sau cu cineva.

IDENTIFICÁ vb. I (fr. *identifier*, lat. *identificare*) 1. A stabili identitatea (unei persoane, natura unui fenomen). 2. A deveni identic cu...

IDENTITÁTE s. f. (fr. *identité*, lat. *identitas, -atis*) 1. Asemănare perfectă; similitudine. 2. Semnalmentele precise ale unei persoane. 3. Acord.

IDEOGRAFÍE s. f. (fr. *idéographie*) Scriere cu ideograme.

IDEOGRÁMĂ s. f. (fr. *idéogramme*) Semn grafic (reprezentând o noţiune, un cuvânt) în loc de litere, în scrierea egipteană şi chineză.

IDEOLOGÍE s. f. (fr. *idéologie*) Ansamblu de idei şi concepţii filozofice, morale, religioase proprii unei doctrine, unei credinţe, unui grup, partid etc.

IDÍLĂ s. f. (fr. *idylle*, germ. *Idyll*) 1. Dragoste curată, naivă. 2. Poezie de dragoste care evocă viaţa de la ţară; bucolică, eglogă.

IDÍLIC, -Ă adj. (fr. *idyllique*, germ. *idyllisch*) De idilă, ca în idile; (despre natură) câmpenesc, rustic; (despre sentimente) simplu, naiv.

IDIO- (fr., it., *idio-*) Element de compunere cu sensul „propriu, particular, specific" şi formează cuvinte ca: *idiopatie, idiosincrasie.*

IDIÓM s. n. (fr. *idiome*) Limbă, dialect sau grai.

IDIOSINCRASÍE s. f. (fr. *idiosyncrasie*) Sensibilitate sau intoleranţă faţă de unele medicamente, alimente, mirosuri etc.

IDIOTÍSM s. n. (fr. *idiotisme*) Expresie proprie unei limbi, care nu se poate traduce cuvânt cu cuvânt în altă limbă.

ÍDIŞ s. n. (fr. *yiddish*, germ. *jüdisch*) Idiom germanic (cu elemente ebraice, romanice şi slave) vorbit de unele populaţii evreieşti.

ÍDOL s. m. (sl. *idolŭ*) Statuie, figură, reprezentare a divinităţii la păgâni; (fig.) fiinţă sau lucru iubit, adorat.

IDOLATRÍE s. f. (fr. *idolâtrie*, lat. *idolatria*) Adorare a idolilor; (fig.) adoraţie; iubire pasionată.

IDOLATRIZÁ vb. I (*idolatru* + *-iza*,

cf. fr. *idolâtrer*) A adora, a diviniza (pe cineva sau ceva) ca pe un idol.

ÍE s. f. (lat. [*vestis*]*linea*) Cămaşă femeiască din portul popular românesc, confecţionată din pânză albă de bumbac, de in sau de borangic, ornamentată cu broderii, cu cusături.

IÉLE s. f. pl. (din *ele* [pl. f. a lui *el*]) Fiinţe imaginare din mitologia populară românească, înfăţişate ca nişte fete foarte frumoase, îmbrăcate în alb, umblând noaptea şi făcând rău bărbaţilor întâlniţi în cale.

IENICÉR s. m. (tc. *yeniçeri*) Soldat din elita vechii infanterii turceşti recrutat dintre creştini sau dintre prizonieri.

IÉPURE s. m. (lat. *lepus, –oris*) 1. Mamifer rozător cu blană cenuşie-brună, cu urechi lungi, vânat pentru carne şi blană. 2. *A nu şti de unde sare iepurele* = a nu şti de unde poate să apară ceva (în rezolvarea unor probleme) pe neaşteptate. *Câţi iepuri la biserică* = nici unul, nimeni.

IERÁRH s. m. (bg. *ierarh*) Demnitar bisericesc de rang înalt; arhiereu.

IERÁRHIC, –Ă adj. (fr. *hiérarchique*) 1. Conform ierarhiei. 2. *Pe cale ierarhică* = în ordinea indicată de ierarhie.

IERARHÍE s. f. (fr. *hiérarchie*) Ordin şi subordonare a rangurilor, a puterilor, a demnităţilor; ordine; rang; treaptă.

IERARHIZÁ vb. I. (fr. *hiérarchiser*) A reglementa după o ordine ierarhică.

IERBÁR s. n. (*iarbă* + *–ar*, cf. fr. *herbier*) Colecţie de plante presate şi păstrate în cutii sau în mape etichetate.

IEREMIÁDĂ s. f. (fr. *jérémiade*) Plângere, tânguire (fără sfârşit).

IEROMONÁH s. m. (sl. *ijeromonahŭ*) Călugăr cu funcţie de preot.

IERTÁ vb. I (lat. *libertare*) 1. A scuti de pedeapsă, de o obligaţie. 2. A dezlega. 3. A scuza. 4. A îngădui, a permite. 5. *Ba să mă ierţi!* = formulă cu care contrazici pe cineva. *L–a iertat Dumnezeu*, se spune când moare cineva după o grea boală.

IEŞÍ vb. IV (lat. *exire*) 1. A merge afară; a părăsi un loc, a trece din interior în exterior. 2. A se ivi, a apărea. 3. A părăsi o poziţie, o situaţie, o stare. 4. A se abate de la o normă, decizie. 5. A ajunge, a reuşi. 6. A se decolora. 7. *A–i ieşi cuiva sufletul* = a muri. *A–şi ieşi din sărite* (sau *din fire, din răbdări, din pepeni*) = a se enerva foarte tare. *A–i ieşi cuiva ceva după plac* = a–i reuşi cuiva ceva. *A–i ieşi cuiva vorba din gură* = a vorbi negândit. *A ieşi în relief* = a fi proeminent; a se remarca. *A–i ieşi cuiva ochii din cap* (sau *sufletul*) = a depune un mare efort pentru ceva.

IÉZER s. n. (sl. *jezerŭ*) Lac adânc (de munte).

IEZUÍT, –Ă (fr. *jésuite*, germ. *Jezuit*) 1. S. m. Membru al unui ordin călugăresc întemeiat în 1534, având ca scop combaterea Reformei şi întăririi puterii papale. 2. S. m. Om ipocrit, perfid, făţarnic. 3. Adj. Privitor la iezuiţi(2) şi la comportamentul lor.

IGIÉNĂ s. f. (fr. *hygiène*) Studiul mijloacelor de prevenire a bolilor şi de păstrare a sănătăţii; ansamblu de reguli şi de practici privitoare la conservarea sănătăţii.

IGIÉNIC, –Ă adj. (fr. *hygiénique*) Care se referă la igienă; care este conform cu regulile de igienă.

IGIENIZÁ vb. I (*igienă* + *–iza*) A face să devină igienic.

IGLÚ s. n. (fr. *iglou*) Locuinţă de gheaţă la eşchimoşi.

IGNÁR, –Ă adj. (fr. *ignare*) Incult, ignorant.

IGNIFÚG, –Ă adj. (fr. *ignifuge*) Care se aprinde şi arde foarte greu; rezistent la foc.

IGNÓBIL, –Ă adj. (fr. *ignoble*, lat. *ignobilis*) Josnic, mizerabil, infam.

IGNOMINÍE s. f. (fr. *ignominie*) Josnicie, mârşăvie, ticăloşie.

IGNORÁ vb. I (fr. *ignorer*, lat. *ignorare*) 1. A nu şti, a nu cunoaşte ceva. 2. A neglija, a nesocoti, a nu ţine seamă de cineva sau de ceva.

IGNORÁNT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *ignorant*) (Om) incult, necunoscător.

IGRASÍE s. f. (ngr. *igrasía*) 1. Umezeală persistentă la temelia sau pe pereţii unei case. 2. *A avea igrasie la cap* = a fi prost, zăpăcit sau nebun.

IGUÁNĂ s. f. (fr. *iguane*, sp. *iguano*) Şopârlă mare, viu colorată, din America de Sud, cu carnea şi ouăle comestibile.

Scanned with OKEN Scanner

IHTIOFÁG, –Ă adj. (cf. fr. *ichtyophage*) Care se hrăneşte numai cu peşte.

IHTIOFÁUNĂ s. f. (fr. *ichtyofaune*) Totalitate a speciilor de peşti de pe un teritoriu sau de pe întreg globul pământesc.

IHTIOLOGÍE s. f. (fr. *ichtyologie*) Studiul peştilor.

IKEBÁNA s. f. (fr. *ikébana*, engl. *ikebana*) Artă japoneză de aranjare a florilor.

ILARIÁNT, –Ă adj. (fr. *hilarant* [influenţat de *ilaritate*]) Amuzant, hazliu, ilar.

ILARITÁTE s. f. (fr. *hilarité*, lat. *hilaritas, –atis*) Explozie de râs; veselie.

ILEGÁL, –Ă adj. (fr. *illégal*) **1.** Care nu este legal, care calcă legea; ilicit. **2.** Care nu este recunoscut de autorităţile unui stat; clandestin, conspirativ.

ILEGALITÁTE s. f. (fr. *illégalité*) **1.** Act, fapt, acţiune etc. contrară legii. **2.** Situaţie ilegală în care activează o organizaţie.

ILEGÍTIM, –Ă adj. (fr. *illégitime*) Care nu este întemeiat pe lege; care nu este îndreptăţit; nelegitim.

ILICÍT, –Ă adj. (fr. *illicite*, lat. *illicitus*) Interzis prin lege.

ILIZÍBIL, –Ă adj. (fr. *illisible*) Neciteţ, indescifrabil.

ILÓGIC, –Ă adj. (fr. *illogique*) Absurd.

ILÓT s. m. (fr. *ilote*) Sclav la spartani; om redus la ultima treaptă de degradare.

ILUMINÁ vb. I (fr. *illuminer*, lat. *illuminare*) **1.** A (produce şi a) răspândi lumină (artificială) în încăperi, pe străzi etc. **2.** Fig. A străluci de bucurie, de satisfacţie etc.; a se bucura, a se înveseli.

ILUMINÍSM s. n. (fr. *illuminisme*) **1.** Mişcare ideologică şi culturală antifeudală în secolele XVIII–XIX, care preconiza crearea unei societăţi raţionale prin răspândirea culturii, a „luminilor" în mase. **2.** Concepţie religioasă care afirmă că inspiraţia vine de la Dumnezeu.

ILUSTRÁ v. I (fr. *illustrer*, lat. *ilustrare*) **1.** A lămuri o problemă prin exemple, prin fapte. **2.** A lămuri un text prin desene, imagini. **3.** A (se) remarca, a deveni ilustru. **4.** A împodobi cu ilustraţii un text, o carte etc.

ILUSTRÁŢIE s. f. (fr. *illustration*, lat. *illustratio*) **1.** Imagine desenată sau fotografiată care explică sau completează un text. **2.** *Ilustraţie muzicală* = fond muzical care însoţeşte o piesă de teatru, o evocare literară, o emisiune de radio sau TV etc.

ILÚSTRU, –Ă adj. (fr. *illustre*, lat. *illustris*) Strălucit, celebru, eminent prin calităţile sale deosebite.

ILÚZIE s. f. (fr. *illusion*, lat. *illusio, –onis*) **1.** Eroare a simţurilor, a spiritului care ia aparenţa drept realiate. **2.** Fig. Înşelare, amăgire; speranţă neîntemeiată. **3.** *A (–şi) face iluzii* = a spera lucruri nerealizabile, a se amăgi. *A–şi pierde iluziile* = a fi dezamăgit.

ILUZIONÍSM s. n. (fr. *illusionnisme*) **1.** Scamatorie. **2.** Ansamblu procedeelor tehnice folosite în artele plastice care crează privitorului iluzia realităţii.

ILUZÓRIU, –IE adj. (fr. *illusoire*, lat. *illusorius*) Ireal, amăgitor, înşelător.

IMACULÁT, –Ă adj. (fr. *immaculé*, lat. *immaculatus*) Curat; (fig.) neprihănit.

IMAGINÁ vb. I (fr. *imaginer*, lat. *imaginari*) A (–şi) închipui; a crea, a inventa.

IMAGINÁR, –Ă adj. (fr. *imaginaire*, lat. *imaginarius*) Închipuit, plăsmuit, ireal.

IMAGINÁŢIE s. f. (fr. *imagination*, lat. *imaginatio, –onis*) Capacitate omenească de a–şi reprezenta în minte obiecte, realităţi etc.; facultate de a inventa, de a crea; închipuire, fantezie.

IMÁGINE s. f. (lat. *imago, –inis*, cf. fr. *image*) **1.** Reprezentare în conştiinţă a unui obiect, a unei persoane, a realităţii înconjurătoare. **2.** Reprezentare în desen, în fotografie a unui chip, peisaj, obiect etc. **3.** Asemănare. **4.** Figură, simbol. **5.** Metaforă.

IMÁM s. m. (tc. *imām*) **1.** Şef suprem religios, politic şi militar al unui stat musulman. **2.** Conducătorul rugăciunii colective într–o moschee.

IMAMÁT s. n. (fr. *imamat*) Stat musulman condus de un imam(1).

IMANÉNT, –Ă adj. (fr. *immanent*, lat. *immanens, –ntis*) Lăuntric, intrinsec. *Rău imanent*.

IMATERIÁL, –Ă adj. (fr. *immatériel*, lat. *immaterialis*) Spiritual, ideal.

IMATÚR, –Ă adj. (fr. *immature*) Care nu s–a dezvoltat complet, care nu a ajuns la maturitate.

Scanned with OKEN Scanner

IMBATÁBIL, –Ă adj. (fr. *imbattable*) Invincibil, neînvins, nebiruit.

IMBECÍL, –Ă adj. (fr. *imbécile*, lat. *imbecillus*) Prost, tâmpit, neghiob.

IMBÉRB, –Ă adj. (fr. *imberbe*, lat. *imberbis*) Căruia nu i–a crescut încă barba; tânăr.

IMBÓLD s. n. (de la *îmboldi*) Îndemn, impuls, stimulent.

IMBRÓGLIO s. n. (pr. *imbrólio*; it. *imbroglio*) 1. Încurcătură. 2. Piesă de teatru cu intrigă voit încâlcită.

IMEMORÁBIL, –Ă adj. (fr. *immémorable*, lat. *immemorabilis*) Care este foarte îndepărtat în timp, care s–a petrecut de foarte multă vreme.

IMEMORIÁL, –Ă adj. (fr. *immémorial*) Străvechi.

IMÉNS, –Ă adj. (fr. *immense*, lat. *immensus*) Foarte mare, cantitativ, numeric; foarte intens; foarte important.

IMERGÉNT, –Ă adj. (fr. *immergent*) (Despre raze luminoase) Care străbate un mediu oarecare.

IMÉRSIE s. f. v. *imersiune*.

IMERSIÚNE/IMÉRSIE s. f. (fr. *immersion*, lat. *immersio, –onis*) 1. Afundare a unui corp într–un lichid. 2. Intrare a unui astru în conul de umbră al altui astru.

IMIGRÁ vb. I (fr. *immigrer*, lat. *immigrare*) A se stabili într–o ţară străină.

IMIGRÁNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *immigrant*, lat. *immigrans, –ntis*) Persoană care imigrează.

IMINÉNT, –Ă adj. (fr. *imminent*, lat. *imminens, –ntis*) Inevitabil.

IMITÁ vb. I (fr. *imiter*, lat. *imitari*) 1. A face exact ceea ce face altul; a copia. 2. A lua ca model. 3. A contraface.

IMITÁŢIE s. f. (fr. *imitation*, lat. *imitatio, –onis*) 1. Acţiunea de a imita. 2. Obiect copiat după altul; produs industrial de calitate inferioară, contrafăcut.

IMIXTIÚNE s. f. (fr. *immixtion*, lat. *immixtio, –onis*) 1. Amestec nedorit în treburile altuia. 2. *Imixtiune în afacerile interne* = încălcare a dreptului suveran al unui stat de a–şi rezolva singur problemele politice, economice, culturale etc. ce ţin de autoritatea sa.

IMÓBIL[1] s. n. (fr. *immeuble*, cf. lat. *immobilis*) Clădire, casă (mare).

IMOBÍL[2], –Ă adj. (fr. *immobile*, lat. *immobilis*) Fix, neclintit, nemişcat, stabil; imobiliar.

IMOBILIÁR, –Ă adj. (fr. *immobilier*) Care se referă la bunuri care nu se pot transforma, deplasa (terenuri, case).

IMOBILÍSM s. n. (fr. *immobilisme*) Opoziţie sistematică faţă de orice inovaţie, faţă de progres.

IMOBILITÁTE s. f. (fr. *immobilité*) Nemişcare, fixitate, neclintire totală.

IMORÁL, –Ă adj. (fr. *immoral*) Contrar moralei.

IMORTALIZÁ vb. I. (fr.. *immortaliser*) A face nemuritor; a eterniza, a perpetua.

IMPACIENTÁ vb. I (fr. *impatienter*) A se nelinişti, a se îngrijora.

IMPÁCT s. n. (fr. *impact*, lat. *impactus*) Ciocnire; incidenţă; (fig.) urmare, influenţă.

IMPÁR, –Ă adj. (lat. *impar*, fr. *impair*) Care nu se împarte la doi; fără soţ.

IMPARÁBIL, –Ă adj. (fr. *imparable*) Care nu poate fi apărat sau evitat. *Lovitură imparabilă*.

IMPARDONÁBIL, –Ă adj. (fr. *impardonnable*) De neiertat.

IMPARITÁTE s. f. (fr. *imparité*) Lipsă de paritate; inegalitate.

IMPARŢIÁL, –Ă adj. (fr. *impartial*) Care respectă adevărul; nepărtinitor, obiectiv, drept.

IMPÁS s. n. (fr. *impasse*) Situaţie încurcată, dificilă, fără ieşire, de nerezolvat.

IMPASÍBIL, –Ă adj. (fr. *impassible*, lat. *impassibilis*) Indiferent, nepăsător; insensibil.

IMPECÁBIL, –Ă adj. (fr. *impeccable*, lat. *impeccabilis*) Fără cusur, ireproşabil, desăvârşit. *Ţinută impecabilă*.

IMPEDIMÉNT s. n. (lat. *impedimentum*) Piedică, obstacol.

IMPENETRÁBIL, –Ă adj. (fr. *impénétrable*, lat. *impenetrabilis*) 1. Care nu poate fi străbătut; de nepătruns. 2. Fig. De neînţeles, inexplicabil, tainic, ascuns.

IMPENITÉNŢĂ s. f. (fr. *impénitence*) Lipsă de căinţă, de remuşcări.

IMPERATÍV, –Ă (fr. *impératif*, lat. *imperativus*) 1. Adj. Poruncitor, autoritar.

Scanned with OKEN Scanner

2. S. n. Necesitate care se impune necondiţionat; obligaţie stringentă.

IMPERÁTOR s. m. (lat. *imperator*) General roman care a repurtat o victorie; titlu imperial.

IMPERCEPTÍBIL, –Ă adj. (fr. *imperceptible*) Care nu poate fi sesizat, observat.

IMPERIALÍSM s. n. (fr. *impérialisme*) 1. Politică de dominare a unui stat sau a unui grup de state asupra altui stat sau altor state. 2. Tendinţă de expansiune.

IMPERIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *impérieux*, lat. *imperiosus*) Care este absolut necesar, obligatoriu; stringent.

IMPÉRIU s. n. (lat. *imperium*) 1. Stat monarhic condus de un împărat; împărăţie. 2. Ansamblul teritoriilor (metropolă şi colonii) care depind de aceeaşi autoritate de stat. 3. *Sub imperiul...* = sub stăpânirea..., sub influenţa...; determinat de...

IMPERMEÁBIL, –Ă (fr. *imperméable*, lat. *impermeabilis*) 1. Adj. Care nu permite să treacă prin el apa. 2. S. n. Balonzaid, fulgarin.

IMPERTINÉNT, –Ă adj. (fr. *impertinent*, lat. *impertinens, –ntis*) Obraznic, necuviincios.

IMPERTURBÁBIL, –Ă adj. (fr. *imperturbable*, lat. *imperturbabilis*) Care nu este tulburat de nimic; care denotă stăpânire de sine; calm.

IMPETUÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *impétueux*, lat. *impetuosus*) Năvalnic, tumultos, dezlănţuit.

IMPIETÁ vb. I (fr. *empiéter*) A interveni în viaţa, în treburile cuiva nesocotindu–i drepturile; a leza.

IMPIETÁTE s. f. (fr. *impiété*, lat. *impietas, –atis*) Dispreţ pentru lucrurile sfinte sau considerate sfinte sau care merită respect; acţiune contrară religiei.

IMPLACÁBIL, –Ă adj. (fr. *implacable*, lat. *implacabilis*) Neîndurător, necruţător.

IMPLÁNT s. n. (fr. *implant*) Organ sau ţesut introdus pe cale chirurgicală în organism.

IMPLANTÁ vb. I (fr. *implanter*) 1. A planta, a introduce un lucru în altul. 2. A stabili, a aşeza.

IMPLEMENTÁ vb. I (cf. engl. *implement*) A pune în practică, în funcţiune; a aplica.

IMPLICÁ vb. I (fr. *impliquer*, lat. *implicare*) 1. A avea (ceva) drept consecinţă; a include, a conţine. 2. A se amesteca într–o acţiune (neplăcută).

IMPLICÍT, –Ă adj. (fr. *implicite*, lat. *implicitus*) Care este inclus, cuprins în ceva; care decurge, care se înţelege de la sine.

IMPLORÁ vb. I (fr. *implorer*, lat. *implorare*) A ruga insistent (şi cu umilinţă).

IMPLÓZIE s. f. (fr. *implosion*) Fenomen (opus exploziei) constând în pătrunderea rapidă a aerului într–o incintă cu vid cu pereţi deterioraţi.

IMPOLITÉŢE s. f. (fr. *impolitesse*) Lipsă de politeţe; acţiune, cuvânt nepoliticos, necuviincios.

IMPONDERÁBIL, –Ă adj. (fr. *impondérable*) 1. Care nu are greutate, extrem de uşor. 2. Fig. Subtil, imperceptibil.

IMPOPULÁR, –Ă adj. (fr. *impopulaire*) Care nu se bucură de popularitate, de simpatie.

IMPORTÁ vb. I (fr. *importer*) A aduce într–o ţară produse străine; (fig.) a prelua, a introduce.

IMPORTUNÁ vb. I (fr. *importuner*) A plictisi sau a stingheri (cu stăruinţa, cu prezenţa).

IMPOSTÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *imposteur*, lat. *impostor*) Persoană care caută să mintă, să înşele; şarlatan, escroc.

IMPOTÉNT, –Ă adj. (fr. *impotent*, lat. *impotens, –ntis*) Neputincios; inapt pentru săvârşirea actului sexual.

IMPOZÁNT, –Ă adj. (fr. *imposant*) Care impune respect; considerabil, important; impunător, grandios.

IMPÓZIT s. n. (lat. *impositum*, cf. fr. *impôt*) Contribuţie bănească, stabilită legal, plătită la stat în funcţie de venituri.

IMPRACTICÁBIL, –Ă adj. (fr. *impraticable*) 1. Pe care nu se poate circula. 2. Care nu poate fi pus în practică, nu se poate aplica.

IMPRECÁŢIE s. f. (fr. *imprécation*, lat. *imprecatio*) 1. Blestem, injurie. 2. Figură de stil care conţine un blestem.

IMPREGNÁ vb. I (fr. *imprégner*, lat. *impraegnare*) 1. A (se) îmbiba cu un lichid

(pentru a fi impermeabil, rezistent etc.). 2. Fig. Marcat.

IMPRESÁR s. m. (fr. *imprésario*, it. *impresario*, cf. germ. *Impresario*) Care se ocupă de interesele unui artist; organizator de spectacole artistice.

IMPRESCRIPTÍBIL, –Ă adj. (fr. *imprescriptible*) Care nu se prescrie, care rămâne valabil totdeauna.

IMPRÉSIE s. f. (fr. *impression*, lat. *impressio, –onis*) 1. Sentiment sau senzaţie lăsată în conştiinţă de un factor extern; (la pl.) gânduri, imagini întipărite în memorie. 2. Părere; (la pl.) aprecieri. 3. (*A da* sau *a lăsa, a face*) *impresia că...* = a părea că... *A face* (sau *a produce*) *impresie* = a impresiona, a face efect. *A avea impresia că...* = a bănui, a crede.

IMPRESIONÁ vb. I (fr. *impressionner*) 1. A produce o impresie puternică asupra cuiva; a emoţiona, a mişca, a tulbura. 2. (Despre lumină) A acţiona asupra substanţei fotosensibile de pe un film, hârtie fotografică.

IMPRESIONÁNT, –Ă adj. (fr. *impressionnant*) 1. Emoţionant, tulburător. 2. Impunător, impozant.

IMPRESIONÍSM s. n. (fr. *impressionnisme*) Mişcare în pictură, apărută în Franţa la sfârşitul sec. al XIX–lea, care renunţă la conturile precise, la detalii, punând accent pe nuanţă, atmosferă, lumină şi pe reflexele luminii.

IMPREVIZÍBIL, –Ă adj. (fr. *imprévisible*) Care nu poate fi prevăzut, bănuit.

IMPRIMÁ vb. I (fr. *imprimer*) 1. A lăsa urme prin apăsare; a întipări; a fixa pe o ţesătură anumite desene, culori. 2. A tipări. 3. A înregistra muzică, o lectură etc. pe discuri sau pe bandă de magnetofon. 4. Fig. A da, a impune (un anumit ritm în muncă); a face impresie.

IMPRIMÉU s. n. (fr. *imprimé*) Ţesătură imprimată cu figuri sau cu desene colorate.

IMPROMPTÚ s. n. (pr. *empromptú*; fr. *impromptu*) Compoziţie muzicală instrumentală cu caracter de improvizaţie.

IMPRÓPRIU, –IE adj. (fr. *impropre*, lat. *improprius*) 1. (Despre cuvinte, expresii etc.) Care nu redă exact ideea ce trebuie exprimată. 2. Necorespunzător, neindicat.

IMPROVIZÁŢIE s. f. (fr. *improvisation*) Lucru făcut fără a fi pregătit dinainte, la repezeală, din ce se află la îndemână.

IMPRUDÉNT, –Ă adj. (fr. *imprudent*, lat. *imprudens, –ntis*) Nesocotit, nechibzuit, riscant.

IMPÚDIC, –Ă adj (fr. *impudique*, lat. *impudicus*) Indecent, necuviincios.

IMPÚLS s. n. (lat. *impulsus*) Mişcare care se transmite; forţă care împinge la acţiune; îndemn, stimulent, avânt (în realizarea unei acţiuni).

IMPULSIONÁ vb. I (*impuls* + *–iona*, cf. fr. *impulser*) A imprima o mişcare, a împinge un lucru într–un anumit sens; a stimula, a îndemna, a îmboldi.

IMPULSÍV, –Ă adj. (fr. *impulsif*) Care acţionează fără să se gândească; nestăpânit, violent, brutal.

IMPÚNE vb. III (lat. *imponere*, cf. *pune*, fr. *imposer*) 1. A face ca ceva să fie acceptat (prin constrângere); a obliga la ceva. 2. A supune la impozit. 3. A insufla sau a face să i se insufle cuiva respect, stimă, teamă. 4. A căpăta prestigiu, a se afirma.

IMPUTÁ vb. I (fr. *imputer*, lat. *imputare*) 1. A i (se) reproşa cuiva fapte, atitudini condamnabile. 2. A obliga la plata unor pagube.

IMUÁBIL, –Ă adj. (fr. *immuable*) Care nu se schimbă; constant, permanent, etern.

IMÚN, –Ă adj. (fr. *immun*, lat. *immunis*) 1. Care rezistă la boli, care nu se molipseşte. 2. Fig. Care nu cedează influenţelor, presiunilor.

IMÚND, –Ă adj. (fr. *immonde*, lat. *immundus*) Murdar, impur; oribil, dezgustător.

IMUNITÁTE s. f. (fr. *immunité*, lat. *immunitas, –atis*) 1. Rezistenţă înnăscută a organismului la anumite boli sau otrăvuri. 2. Drept special de care beneficiază unele persoane din corpul diplomatic sau din organismele de stat de a nu fi urmărite, învinuite şi trimise în judecată.

IMUNIZÁ vb. I. (fr. *immuniser*) A face sau a deveni imun.

IN– (lat., *in–*) Prefix cu sens negativ şi privativ care formează cuvinte ca: *in-*

Scanned with OKEN Scanner

calificabil, inconfundabil, incorectitudine, indispune.

INABÍL, –Ă adj. (fr. *inhabile*, lat. *inhabilis*) Neîndemânatic.

INABORDÁBIL, –Ă adj. (fr. *inabordable*) Care nu poate fi contactat sau cu care nu se poate discuta; inaccesibil.

INACCEPTÁBIL, –Ă adj. (fr. *inacceptable*) Care nu poate sau nu trebuie admis, acceptat, primit.

INACCESÍBIL, –Ă adj. (fr. *inaccessible*, lat. *inaccesibilis*) **1.** La care nu se poate ajunge; inabordabil. **2.** Care este de neînţeles.

INADECVÁT, –Ă adj. (fr. *inadéquat*) Necorespunzător.

INADMISÍBIL, –Ă adj. (fr. *inadmissible*) Care nu poate fi admis, primit, acceptat.

INADVERTÉNŢĂ s. f. (fr. *inadvertance*, lat. *inadvertentia*) **1.** Lipsă de atenţie; greşeală din neatenţie. **2.** Nepotrivire, neconcordanţă.

INALIENÁBIL, –Ă adj. (fr. *inaliénable*) Care nu poate fi înstrăinat (prin vânzare, donaţie etc.).

INAMOVÍBIL, –Ă adj. (fr. *inamovible*) Care nu poate fi transferat, înlocuit sau destituit din funcţie fără garanţii legale.

INANIMÁT, –Ă adj. (fr. *inanimé*) Neînsufleţit.

INANÍŢIE s. f. (fr. *inanition*, lat. *inanitio*) Slăbiciune fizică extremă cauzată de foame îndelungată.

INAPETÉNŢĂ s. f. (fr. *inappétence*) Lipsă de poftă de mâncare.

INÁPT, –Ă adj. (fr. *inapte*) Care nu este apt pentru ceva; incapabil, nepotrivit.

INAUGURÁ vb. I (fr. *inaugurer*, lat. *inaugurare*) A deschide solemn şi oficial activitatea unei instituţii (o şcoală, o expoziţie, un aşezământ etc.); a dezveli un monument; a marca un început, o iniţiativă, o activitate etc.

INAVUÁBIL, –Ă adj. (fr. *inavouable*) Care nu poate fi mărturisit, declarat; ruşinos, nedemn.

INCALIFICÁBIL, –Ă adj. (*in* + *calificabil*, cf. fr. *inqualifiable*, it. *inqualificabile*) Care întrece orice măsură; sub orice critică, foarte rău.

INCANDESCÉNT, –Ă adj. (fr. *incandescent*, lat. *incandescens, –ntis*) Care se află în stare de incandescenţă.

INCANDESCÉNŢĂ s. f. (fr. *incandescence*) **1.** Stare a unui corp încins care emite lumină sau raze infraroşii. **2.** Efervescenţă.

INCANTÁŢIE s. f. (fr. *incantation*) Stare de încântare.

INCARNÁ vb. I (fr. *incarner*, lat. *incarnare*) **1.** A (se) întrupa; a (se) prezenta sub o firmă concretă materială, precisă. **2.** (Despre unghii) A creşte în carne.

INCÁS, –Ă (fr. *incas, inca*) **1.** S. m. şi f. Persoană dintr–o populaţie băştinaşă din America de Sud (amerindieni), care a creat vechiul Imperiu Peruan. **2.** Adj. Care aparţine incaşilor.

INCASÁBIL, –Ă adj. (fr. *incassable*) Care nu se sparge (uşor).

INCENDIÁR, –Ă adj. (fr. *incendiaire*, lat. *incendiarius*) **1.** Care poate sau se poate aprinde. **2.** Fig. Care aţâţă, incită la acţiuni violente.

INCÉRT, –Ă adj. (fr. *incertus*) Nesigur, îndoielnic.

INCÉST s. n. (fr. *inceste*, lat. *incestus*) Relaţie sexuală între părinţi şi copii sau între fraţi şi surori (interzisă de lege).

INCH s. m. (pr. *inci*; engl. *inch*) Măsură pentru lungime egală cu 2,54 cm folosită în Anglia şi S. U. A.

INCHIZÍŢIE s. f. (fr. *inquisition*, lat. *inquisitio*) Tribunal ecleziastic catolic, (creat în sec. XIII) însărcinat cu reprimarea ereticilor; căutare, anchetă arbitrară.

INCIDÉNT s. n. (fr. *incident*) **1.** Întâmplare neaşteptată (şi neplăcută). **2.** Ciocnire (armată).

INCIDENTÁL, –Ă adj. (fr. *incidentel*) Întâmplător.

INCINERÁ vb. I (fr. *incinérer*, lat. *incinerare*) A arde un cadavru.

INCIPIÉNT, –Ă adj. (lat. *incipiens, –ntis*, it. *incipiente*) Care se află la început, care abia începe; iniţial, începător.

INCISÍV[1] s. m. (fr. *incisive*) *Dinţi incisivi* = fiecare dintre cei 8 dinţi din faţă cu rol în tăierea alimentelor.

INCISÍV[2], –Ă adj. (fr. *incisif*) Pătrunzător; tăios, sarcastic.

INCITÁ vb. I (*inciter*, lat. *incitare*) A aţâţa, a instiga la...

INCÍZIE s. f. (fr. *incision*, lat. *incisio*) 1. Tăietură (făcută cu bisturiul). 2. Ornamentare a unui obiect (din lut, piatră, metal) prin zgâriere cu un instrument ascuţit.

INCLÚDE vb. III (lat. *includere*) A cuprinde, a conţine, a îngloba.

INCLUSÍV adv. (fr. *inclusif*) Împreună cu..., şi cu; şi cel din urmă.

INCOERCÍBIL, –Ă adj. (fr. *incoercible*) Care nu poate fi constrâns, stăpânit.

INCOERÉNT, –Ă adj. (fr. *incohérent*) Fără legătură logică (în gândire, în acţiune); fără şir.

INCÓGNITO adv. (fr. it. *incognito*) Fără să fie cunoscut; în ascuns; sub nume fals.

INCOGNOSCÍBIL, –Ă adj. (fr. *incognoscible*) Care nu poate fi cunoscut de mintea omenească (deşi există în realitate).

INCOLÓR, –Ă adj. (fr. *incolore*, lat. *incolor*) Care nu are culoare; şters, spălăcit; (fig.) fără personalitate, fără strălucire.

INCOMENSURÁBIL, –Ă adj. (fr. *incommensurable*) Care nu poate fi măsurat, evaluat; foarte mare, enorm.

INCOMÓD, –Ă adj. (fr. *incommode*, lat. *incommodus*) 1. Care nu este comod. 2. Care deranjează, supără, stânjeneşte.

INCOMPATÍBIL, –Ă adj. (fr. *incompatible*) Care nu se potriveşte, nu se împacă cu altceva; care nu poate exista simultan cu altceva.

INCOMPETÉNT, –Ă adj. (fr. *incompétent*) Care nu este capabil de a face ceva din cauza lipsei de cunoştinţe; (despre un organ de stat) care nu are autoritatea, capacitatea de a rezolva sau judeca ceva.

INCONCILIÁBIL, –Ă adj. (fr. *inconciliable*) Care nu poate fi conciliat; de neîmpăcat.

INCONGRUÉNT, –Ă adj. (lat. *incongruens, –ntis*, it. *incongruente*) Care nu se potriveşte cu ceva; nepotrivit, neconcordant.

INCONSECVÉNT, –Ă adj. (fr. *inconséquent* lat. *inconsequens, –ntis*) Schimbător, instabil, nestatornic.

INCONSISTÉNŢĂ s. f. (fr. *inconsistance*) Lipsă de substanţă, de soliditate.

INCONSTÁNT, –Ă adj. (fr. *inconstant*) Uşuratic, schimbător, inconsecvent.

INCONŞTIÉNT, –Ă adj. (fr. *inconscient*, cf. *conştient*) 1. Care şi-a pierdut cunoştinţa; care este făcut involuntar, automat. 2. Care este fără minte, fără judecată; iresponsabil.

INCONŞTIÉNŢĂ s. f. (fr. *inconscience*, cf. *inconştient*) 1. Lipsă sau pierdere a cunoştinţei. 2. Lipsa unei atitudini conştiente, raţionale, faţă de realitatea înconjurătoare.

INCONTESTÁBIL, –Ă adj. (fr. *incontestable*) Sigur, evident, indiscutabil.

INCONTINÉNŢĂ s. f. (fr. *incontinence*, lat. *incontinentia*) Eliminare involuntară a urinii sau a materiilor fecale.

INCONVENIÉNT s. n. (fr. *inconvénient*, lat. *inconveniens, –ntis*) Dezavantaj, neajuns, dificultate.

INCORIGÍBIL, –Ă adj. (fr. *incorrigible*) Care nu se (mai) poate îndrepta, corija, care persistă în greşeli; înrăit.

INCORUPTÍBIL, –Ă adj. (fr. *incorruptible*) Care nu se lasă cumpărat, corupt; cinstit, onest.

INCREDÍBIL, –Ă adj. (it. *incredibile*, lat. *incredibilis*) De necrezut.

INCRIMINÁ vb. I (fr. *incriminer*) A învinui pe cineva de săvârşirea unei crime; a acuza, a învinovăţi.

INCULCÁ vb. I (fr. *inculquer*, lat. *inculcare*) A întipări în minte o idee, o teorie etc. prin repetare.

INCUMBÁ vb. I (fr. *incomber*, lat. *incumbere*) A se impune, a reveni cuiva, a fi în obligaţia cuiva.

INCUNÁBUL s. n. (fr. *incunable*, lat. *incunabulum*) Carte foarte veche şi preţioasă (tipărită înainte de anul 1500).

INCURÁBIL, –Ă adj. (fr. *incurable*) Care nu poate fi vindecat, fără leac.

INCURSIÚNE s. f. (fr. *incursion*, lat. *incursio, –onis*) 1. Atac militar de mică aploare făcut prin surprindere. 2. Cercetare, studiu al unui domeniu străin de preocuparea obişnuită sau de tema tratată.

INDECÉNŢĂ s. f. (fr. *indécence*, lat. *indecentia*) Nerușinare, necuviinţă.

INDECÍS, –Ă adj. (fr. *indécis*) Nehotărât, ezitant, şovăielnic.

Scanned with OKEN Scanner

INDELÉBIL, –Ă adj. (fr. *indélébile*, lat. *indelebilis*) Care nu poate fi şters din amintire; de neşters.

INDEPENDÉNŢĂ s. f. (fr. *indépendence*) 1. Starea cuiva care nu depinde de nimeni; duşman al constrângerii. 2. Lucru fără legătură cu altul; suveranitate.

INDESCIFRÁBIL, –Ă adj. (fr. *indéschiffrable*) Neciteţ.

INDESTRUCTÍBIL, –Ă adj. (fr. *indestructible*) Trainic, rezistent.

ÍNDEX (lat., fr. *index*) 1. S. n. Listă alfabetică cuprinzând autorii, cuvintele sau materiile tratate într–o lucrare cu indicarea paginii lor; indice. 2. S. m. Degetul arătător. 3. *A pune la index* = a trece o carte pe lista cărţilor interzise; a socoti pe cineva nedemn sau periculos.

INDEXÁ vb. I (fr. *indexer*) 1. A întocmi un index (1). 2. A introduce un cuvânt, autor etc. într–un index(1). 3. A evalua variaţia preţurilor la produsele strict necesare şi a creşte veniturile în funcţie de preţuri.

INDEXÁRE s. f. (de la *indexa*) Corelare a veniturilor cu preţurile de vânzare a produselor de strictă necesitate.

INDEZIRÁBIL, –Ă adj. (fr. *indésirable*) Nedorit, neagreat.

INDIANÍSM s. n. (fr. *indianisme*) Studiul limbilor vorbite în India; idiotism propriu limbilor vorbite în India.

INDICÁ vb. I (fr. *indiquer*, lat. *indicare*) 1. A arăta, a face cunoscut; a semnala. 2. A recomanda, a prescrie (tratamente, medicamente).

INDICÁŢIE s. f. (fr. *indication*, lat. *indicatio, –onis*) Directivă, îndrumare, recomandare.

ÍNDICE s. m. (fr. *indice*, lat. *index, –dicis*) 1. Semn (aparent), probă care indică un aspect al unui fenomen, al unei situaţii. 2. Index(1).

INDICÍBIL, –Ă adj. (fr. *indicible*) Inexprimabil, inefabil.

INDÍCIU s. n. (lat. *indicium*, cf. fr. *indice*) Semn (aparent şi probabil) după care se deduce sau se recunoaşte existenţa a ceva.

INDIGÉN, –Ă adj. (fr. *indigène*, lat. *indigenus*) 1. Băştinaş, autohton. 2. Din propria ţară.

INDIGÉST, –Ă adj. (fr. *indigeste*, lat. *indigestus*) Greu de digerat; (fig.; despre scriere) confuz, greu de înţeles.

INDIRÉCT, –Ă adj. (fr. *indirect*, lat. *indirectus*) Care se face, se obţine pe căi ocolite, prin, cu ajutorul cuiva; mediat.

INDISOLÚBIL, –Ă adj. (fr. *indissoluble*, lat. *indissolubilis*) De nezdruncinat.

INDISPENSÁBIL, –Ă (fr. *indispensable*) 1. Adj. Absolut necesar, de care nu te poţi lipsi. 2. S. m. pl. Izmene.

INDIVIDUÁL, –Ă adj. (fr. *individuel*) 1. Care este propriu, specific unui individ. 2. Făcut de un singur individ.

INDIVIDUALÍST, –Ă (fr. *individualiste*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care se izolează de preocupările colective. 2. S. m. şi f. Adept al individualismului; om egoist.

INDIVÍZ, –Ă adj. (fr. *indivis*, lat. *indivisus*) Care este în comun, fără să fie împărţit.

INDIVIZÍBIL, –Ă adj. (fr. *indivisible*, lat. *indivisibilis*) Care nu poate fi împărţit, fragmentat.

INDIVIZIÚNE s. f. (fr. *indivision*) Coproprietate în care fiecare persoană are dreptul legal la o cotă–parte.

INDO–EUROPEÁN, –Ă (fr. *indo–européen*) 1. Adj. *Limbi indo–europene* = familie de limbi reprezentând continuarea unei limbi neatestate în texte, dar reconstituită în esenţă. 2. S. m. pl. Grup de populaţii care trăiau prin mileniul al III–lea î.e.n. în Asia Centrală. 3. Adj. Privitor la limbile indo–europene sau la populaţiile care vorbeau aceste limbi.

INDOLÉNT, –Ă adj (fr. *indolent*, lat. *indolens, –ntis*) Nepăsător, apatic; leneş, trândav.

INDUBITÁBIL, –Ă adj. (fr. *indubitable*, lat. *indubitabilis*) Sigur, cert, neîndoielnic.

INDÚCŢIE s. f. (fr. *induction*, lat. *inductio*) Raţionament care trece de la particular la general, de la fapte la lege.

INDULGÉNT, –Ă adj. (fr. *indulgent*, lat. *indulgens, –ntis*) Iertător, îngăduitor, tolerant.

INDÚSTRIE s. f. (fr. *industrie*, lat. *industria*) 1. Ansamblu operaţiilor care duc la transformarea materiilor prime şi la producerea de bunuri. 2. Ramură a industriei(1), cu un anumit specific.

Scanned with OKEN Scanner

INECHITÁBIL, –Ă adj. (fr. *inéquitable*) Nedrept, injust.

INEDÍT, –Ă adj. (fr. *inédit*, lat. *ineditus*) 1. Care se publică pentru prima oară. 2. Fig. Nou, original, necunoscut.

INEFÁBIL, –Ă adj. (fr. *ineffable*, lat. *ineffabilis*) Care nu poate fi exprimat prin cuvinte; inexprimabil.

INEFICÁCE adj. invar. (fr. *inefficace*, lat. *inefficax, –acis*) Care nu produce efectul dorit; ineficient.

INELUCTÁBIL, –Ă adj. (fr. *inéluctable*, lat. *ineluctabilis*) Inevitabil, iminent.

INEPŢÍE s. f. (fr. *ineptie*) Prostie, stupiditate, absurditate, tâmpenie.

INERÉNT, –Ă adj. (fr. *inhérent*, lat. *inhaerens, –ntis*) Care face parte integrantă din ceva, care aparţine firesc la ceva.

INÉRT, –Ă adj. (fr. *inerte*, lat. *iners, –tis*) 1. Care nu are mişcare proprie; neînsufleţit. 2. Fără activitate, lipsit de energie.

INERVÁ vb. I (fr. *innerver*) A produce o excitare a unui organ sau a unui ţesut; a distribui nervii într–un organ.

INESTÉTIC, –Ă adj. (fr. *inesthétique*) Urât.

INESTIMÁBIL, –Ă adj. (fr. *inestimable*, lat. *inaestimabilis*) De nepreţuit; foarte valoros.

INEVITÁBIL, –Ă adj. (fr. *inévitable*, lat. *inevitabilis*) Care nu poate fi evitat, care este de neînlăturat; fatal.

INEXIGÍBIL, –Ă adj. (fr. *inexigible*) Care nu poate fi pretins.

INEXORÁBIL, –Ă adj. (fr. *inexorable*, lat. *inexorabilis*) Neînduplecat, implacabil; crud, nemilos.

INEXPUGNÁBIL, –Ă adj. (fr. *inexpugnable*, lat. *inexpugnabilis*) Care nu poate fi cucerit; de neînvins.

INEXTRICÁBIL, –Ă adj. (fr. *inextricable*, lat. *inextricabilis*) Foarte încurcat şi complicat; de neînţeles, de nelămurit.

INFAILÍBIL, –Ă adj. (fr. *infaillible*) Perfect, desăvârşit, fără cusur.

INFAMÁNT, –Ă adj. (fr. *infamant*, lat. *infamante*) Care atrage oprobriul; dezonorant, ruşinos.

INFAMÍE s. f. (fr. *infamie*, lat. *infamia*) 1. Ticăloşie, josnicie, mârşăvie. 2. *A ţintui* (sau *a pune*) *pe cineva la stâlpul infamiei* = a condamna, a înfiera pe cineva, a supune pe cineva oprobriului public.

INFANTÍL, –Ă adj. (fr. *infantile*, lat. *infantilis*) 1. Caracteristic copiilor; de copii. 2. *Paralizie infantilă* = poliomelită. 3. Fig. Pueril, neserios.

INFATIGÁBIL, –Ă adj. (fr. *infatigable*) Neobosit, zelos.

INFATUÁT, –Ă adj. (fr. *infatué*, cf. it. *infatuato*) Îngâmfat, înfumurat, încrezut.

INFÉCT, –Ă adj. (fr. *infect*, lat. *infectus*) 1. Greu, urât; stricat, viciat. 2. Respingător, murdar. 3. Josnic, mârşav.

INFERIÓR, –OÁRĂ (fr. *inférieur*, lat. *inferior*) 1. Adj. Care se află, este aşezat mai jos sau dedesubt. 2. Adj. Mai mic din punct de vedere numeric. 3. Adj. De calitate mai proastă; de importanţă mai mică. 4. Adj. Cu funcţie, grad, rang, merit mai mic decât altul. 5. S. m. Subaltern, subordonat.

INFÉRN s. n. (lat. *infernus*) Iad; (fig.) suferinţă, chin.

INFERNÁL, –Ă adj. (fr. *infernal*, lat. *infernalis*) De, din infern; drăcesc; groaznic, înspăimântător; asurzitor.

INFESTÁ vb. I (fr. *infester*) A contamina; a bântui, a pustii, a nimici.

INFIDÉL, –Ă adj. (fr. *infidèle*, lat. *infidelis*) 1. Nestatornic, necredincios (în dragoste, în prietenie etc.). 2. Inexact, incorect.

ÎNFILTRÁ vb. I (fr. *infiltrer*) 1. A pătrunde într–un mediu poros (treptat). 2. Fig. A se furişa, a se strecura pe nesimţite undeva; a pătrunde, a se insinua.

INFÍM, –Ă adj. (fr. *infime*, lat. *infimus*) Extrem de mic; minuscul, neînsemnat.

INFINÍT, –Ă adj. (lat. *infinitus*, fr. *infini*) 1. Care nu are margini, limite; nesfârşit, foarte mare. 2. *La infinit* = la nesfârşit, neîncetat.

INFÍRM, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *infirme*, lat. *infirmus*) (Persoană) cu defect fizic din naştere sau ca urmare a unui accident, a unei boli; invalid.

INFIRMÁ vb. I (fr. *infirmer*, lat. *infirmare*) A anula, a declara nul; a dezminţi.

INFLAMÁBIL, –Ă adj. (fr. *inflammable*) Care se aprinde uşor.

INFLAMÁŢIE s. f. (fr. *inflammation*,

lat. *inflammatio*) Înroşire şi umflare a unui ţesut bolnav sau a unui organ.

INFLÁŢIE s. f. (fr. *inflation*) Dezechilibru economic manifestat prin emisie exagerată a hârtiilor-monedă, însoţită de o puternică creştere a preţurilor şi ca urmare prin scăderea puterii de cumpărare a banilor.

INFLEXÍBIL, -Ă adj. (fr. *inflexible*, lat. *inflexibilis*) Care nu poate fi îndoit; neflexibil, tare; (fig.) ferm, intransigent.

INFLEXIÚNE s. f. (fr. *inflexion*, lat. *inflexio, -onis*) Schimbare a înălţimii unui sunet; modulare a tonului în vorbire sau în cânt; intonaţie.

INFLORESCÉNŢĂ s. f. (fr. *inflorescence*) Grupare de flori pe tulpina unei plante, dispuse pe un ax în diferite feluri.

INFLUÉNT, -Ă adj. (fr. *influent*) Care are trecere, influenţă; puternic, important.

INFLUÉNŢĂ s. f. (fr. *influence*) **1.** Putere exercitată de cineva sau de ceva asupra unei fiinţe, lucru sau fenomen; înrâurire. **2.** Autoritate, ascendent.

INFORMÁL, -Ă adj. (engl. *informal*, fr. *informel*) Simplu, neoficial.

INFORMÁTICĂ s. f. (fr. *informatique*) Studiul prelucrării informaţiei cu sisteme automate de calcul.

INFORMÁŢIE s. f. (fr. *information*) **1.** Ştire, comunicare, veste. **2.** Lămurire asupra unei persoane sau a unui lucru. **3.** Totalitate a materialului de informare şi de documentare; izvor, sursă. **4.** Cunoştinţe dintr-un domeniu de activitate prelucrate de calculator.

INFRA- (lat., fr. *infra-*) Prefix cu sensul de „dedesubt, mai jos, sub" şi care ajută la formarea unor substantive şi a unor adjective ca: *inframicrob, infraroşu.*

INFRACŢIÚNE s. f. (fr. *infraction*, lat. *infractio, -onis*) **1.** Violare a unei legi, a unui ordin. **2.** *Infracţiune flagrantă* = flagrant delict.

INFRASTRUCTÚRĂ s. f. (cf. fr. *infrastructure*) **1.** Totalitate a elementelor care formează partea principală, bază a unei construcţii, a unui drum. **2.** Baza materială a unei societăţi (situaţie geografică, economică etc.).

INFÚZIE s. f. (fr. *infusion*, lat. *infusio, -onis*) **1.** Soluţie obţinută din opărirea unei plante (medicinale) cu apă clocotită. **2.** Pătrundere; comunicare.

INGENIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *ingénieux*, lat. *ingeniosus*) Iscusit, dibaci; inventiv.

INGÉNUU, -UĂ adj. (lat. *ingennus*, fr. *ingénu*) Nevinovat, naiv, candid.

INGERÁ vb. I (fr. *ingérer*, lat. *ingerere*) **1.** A înghiţi alimente. **2.** A se introduce; a se amesteca.

INGERÍNŢĂ s. f. (fr. *ingérence*) Amestec ilegal, nedorit în viaţa unei persoane, a unui stat; intervenţie abuzivă.

INGHINÁL, -Ă adj. (fr. *inguinal*) Care se găseşte în regiunea abdomenului sau între coapsă şi abdomen.

INGRÁT, -Ă adj. (fr. *ingrat*, lat. *ingratus*) **1.** Cu aspect dezagreabil. **2.** Nerecunoscător. **3.** Care este sub valoarea muncii, eforturilor depuse; greu, anevoios.

INGREDIÉNT s. n. (fr. *ingrédient*) Substanţă care intră ca accesoriu în compoziţia unui medicament, a unui aliment, a unui amestec.

INGURGITÁ vb. I (fr. *ingurgiter*) A înghiţi (un aliment).

INHALÁ vb. I (fr. *inhaler*, lat. *inhalare*) A aspira (vapori, gaze, etc.).

INHIBÁ vb. I (fr. *inhiber*) **1.** A se abţine, a se stăpâni. **2.** A încetini sau a împiedica un proces fiziologic.

INIMĂ s. f. (lat. *anima*) **1.** Organ muscular, vital, de formă conică situat în torace, care asigură circulaţia sângelui în organism. **2.** Fig. Inima(1) considerată sediu al sentimentelor umane. **3.** Fig. Fire, caracter, structură sufletească. **4.** Parte centrală; mijloc, interior. **5.** *Inimă de aur* = om foarte bun. *A lua inimă* = a prinde curaj. *A i se face inima cât un purice* = a-i fi frică. *A crăpa inima de necaz* = a suferi o supărare mare. *A-şi lua inima în dinţi* = a-şi face curaj. *Inimă dreaptă* = om drept. *Inimă rea* = mâhnire, amărăciune. *Om de inimă* = om bun, săritor. *A-şi răcori inima* = a vorbi deschis. *A-i rupe cuiva inima* = a face pe cineva să sufere. *A (mai) prinde (la) inimă* = a se (mai) întrema. *A avea inimă largă* = a fi darnic. *A-şi călca pe inimă* = a trece peste dorinţele proprii. *A-i merge la inimă* = a-i fi pe plac. *Cu inima uşoară* = liniştit, împăcat. *A seca* (sau *a frige*,

a arde) *la inimă* = a avea o mare supărare. *A i se rupe inima* = a-i fi milă de cineva. *A avea ceva pe inimă* = a avea un secret chinuitor. *A pune la inimă* = a se necăji prea repede pentru orice. *A-i strica inima* = a-i înlătura o speranţă, o iluzie; a întrista. *A (-şi) face inimă rea* = a (se) supăra. *A (i) se înmuia inima* = a deveni îngăduitor, bun. *A i se împietri cuiva inima* = a nu mai reacţiona în nici un fel. *A fi fără inimă* = a fi rău. *A (-şi) lua inima în dinţi* = a deveni curajos. *Din inimă* (sau *din toată inima*) = cu întreaga simţire, cu toată bunăvoinţa. *Cu inima împăcată* = liniştit. *A rupe inima târgului* = a face o afacere proastă; a impresiona foarte tare.

INIMICÍŢIE s. f. (lat. *inimicitia*) Duşmănie, ură, discordie.

INIŢIÁ vb. I. (fr. *initier*, lat. *initiare*) **1.** A porni, a începe o activitate, o acţiune. **2.** A da primele cunoştinţe, a îndruma într-o profesiune, într-o artă, într-un domeniu ştiinţific sau ocult. **3.** A pune la curent cu...

INIŢIÁL, -Ă (fr. *initial*) **1.** Adj. Care este la început. **2.** S. f. Literă cu care începe un nume sau un cuvânt.

INIŢIÁT, -Ă adj., s. m. şi f. (de la *iniţia*, cf. fr. *initié*) (Persoană) care posedă cunoştinţe suficiente într-un domeniu; cunoscător.

INIŢIATÍVĂ s. f. (fr. *initiative*) **1.** Faptul sau însuşirea celui care întreprinde, organizează primul ceva. **2.** *Din proprie iniţiativă* = fără a fi îndemnat sau silit de altul.

INJÚRIE s. f. (lat. *injuria*, cf. fr. *injure*) Insultă, jignire (gravă) adusă cuiva; invectivă.

INJURIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *injurieux*, lat. *injuriosus*) Jignitor, insultător, ofensator.

INJÚST, -Ă adj. (fr. *injuste*, lat. *injustus*) Nedrept.

INOCÉNT, -Ă adj. (fr. *innocent*, lat. *innocens, -ntis*) Nevinovat, candid.

INOCULÁ vb. I (fr. *inoculer*) **1.** A introduce în organism o substanţă cu diferite scopuri (vaccinare, investigaţii etc.). **2.** Fig. A transmite, o băga în mintea cuiva o concepţie, o idee, o credinţă etc.

INODÓR, -Ă adj. (fr. *inodore*, lat. *inodorus*) Fără miros.

INOFENSÍV, -Ă adj. (fr. *inoffensif*) **1.** Care nu face rău; nevătămător. **2.** *A face pe cineva inofensiv* = a determina pe cineva să mai comită un lucru rău; a neutraliza.

INOPINÁT, -Ă adj. (fr. *inopiné*, lat. *inopinatus*) Neaşteptat, neprevăzut.

INOPORTÚN, -Ă adj. (fr. *inopportun*, lat. *inopportunus*) Care nu este sau nu se întâmplă la timpul potrivit, nimerit, dorit; supărător, plictisitor, incomod.

INORÓG s. m. (sl. *inorogŭ*) Animal fabulos imaginar cu corp de cal şi cu un corn în frunte, reprezentat în literatura şi arta medievală.

INOSPITALIÉR, -Ă adj. (fr. *inhospitalier*) Neprimitor.

INPUT s. n. (engl. *input*) **1.** (Inform.) Ansamblul influenţelor, informaţiilor care parvin unui sistem (organism, mecanism) şi răspunsul unui element sau al întregului sistem la acestea; intrare. **2.** (Electron.) Punct al unui sistem sau al unui aparat prin care un semnal este introdus în acestea; intrare.

INS s. m. (lat. *ipsus* [= *ipse*]) **1.** Individ, persoană, om. **2.** *Tot insul* = fiecare; toţi oamenii.

INSALÚBRU, -Ă adj. (fr. *insalubre*, lat. *insalubris*) Dăunător sănătăţii; nesănătos.

INSANITÁTE s. f. (fr. *insanité*) **1.** Nebunie. **2.** Faptă sau vorbă lipsită de logică, de coerenţă.

INSAŢIÁBIL, -Ă adj. (lat. *insatiabilis*, fr. *insatiable*) Nesăţios, lacom.

INSCRÍPŢIE s. f. (fr. *inscription*, lat. *inscriptio, -onis*) Text gravat, scris pe ceva.

INSENSÍBIL, -Ă (fr. *insensible*, lat. *insensibilis*) Care nu simte nimic; nepăsător, indiferent.

INSERÁ vb. I (fr. *insérer*, lat. *inserare*) A introduce o informaţie într-un text, într-un ziar; a include un adaos într-un şir de numere.

INSÉRŢIE s. f. (fr. *insertion*, lat. *insertio*) Acţiunea de a insera ceva; ceea ce este inserat, introdus în ceva.

INSIDIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *insidieux*) Perfid, viclean; (despre boli) care apare pe nesimţite, fără manifestări vizibile.

Scanned with OKEN Scanner

INSIGNIFIÁNT, –Ă adj. (fr. *insignifiant*) Neînsemnat.

INSINUÁ vb. I (fr. *insinuer*, lat. *insinuare*) 1. A face aluzii (răutăcioase). 2. A pătrunde undeva pe neobservate; a se strecura. 3. A face să pătrundă în spiritul cuiva.

INSIPÍD, –Ă adj. (fr. *insipide*) Fără gust; fad, searbăd; (fig.) fără haz, spirit; anost, plictisitor.

INSISTÁ vb. I (fr. *insister*, lat. *insistere*) 1. A persevera într–o acţiune; a ruga stăruitor pentru ceva. 2. A sublinia, a reliefa.

INSISTÉNT, –Ă adj. (fr. *insistant*, it. *insistente*) Stăruitor, perseverent.

INSOLÉNT, –Ă adj. (fr. *insolent*, lat. *insolens, –ntis*) Obraznic, impertinent.

INSOLÍT, –Ă adj. (fr. *insolite*, lat. *insolitus*) Neobişnuit, nepotrivit; neuzitat.

INSOLÚBIL, –Ă adj. (fr. *insoluble*, lat. *insolubilis*) 1. Care nu se poate dizolva. 2. Fig. De nerezolvat.

INSOLVÁBIL, –Ă adj. (fr. *insolvable*) Care nu–şi poate plăti datoriile financiare; falimentar.

INSONDÁBIL, –Ă adj. (fr. *insondable*) 1. Care nu poate fi sondat fiind foarte adânc. 2. Fig. De nepătruns.

INSPIRAŢIE s. f. (fr. *inspiration*, lat. *inspiratio*) 1. Aspirare pulmonară. 2. Entuziasm creator. 3. Sfat, sugestie. 4. Model, motiv etc. de urmat.

INSTABÍL, –Ă adj. (fr. *instable*, lat. *instabilis*) Schimbător, variabil, inconstant.

INSTÁNT adj. invar. (engl. *instant*) Rapid; care se prepară repede, fără fierbere, prin dizolvare.

INSTANTANÉU, –ÉE (fr. *instantané*) 1. Adj. Produs brusc, cu desfăşurare rapidă. 2. S. n. Fotografie obţinută printr–o expunere de foarte scurtă durată.

INSTÁNŢĂ s. f. (fr. *instance*, lat. *instantia*) 1. Organ juridic care rezolvă litigiile. 2. *În ultimă instanţă* = în cele din urmă.

INSTIGÁ vb. I (fr. *instiguer*, lat. *instigare*) A îndemna la fapte nepermise; a aţâţa, a incita.

INSTILÁ vb. I (fr. *instiller*, lat. *instilare*) A administra picătură cu picătură un medicament lichid.

INSTINCTÍV, –Ă adj. (fr. *instinctif*) Care se face inconştient, pe negândite.

INSTITUÍ vb. IV (fr. *instituer*, lat. *instituere*) A înfiinţa, a întemeia (prin lege).

INSTITÚŢIE s. f. (fr. *institution*, lat. *institutio, –onis*) Organizaţie sau organ de stat în care se desfăşoară o activitate din diverse domenii publice.

INSTITUŢIONALIZÁ vb. I (fr. *institutionnaliser*) A face să aibă un caracter instituţional, oficial; a oficializa.

INSTRUCTÍV, –Ă adj. (fr. *instructif*) Educativ, moralizator.

INSTRUÍ vb. IV (fr. *instruire*, lat. *instruere*) A învăţa, a (se) pregăti într–un domeniu.

INSTRUMENTÁ vb. I (fr. *instrumenter*) 1. A orchestra. 2. A încredinţa ceva unei sau unor persoane angrenate într–o anumită activitate.

INSUBMERSÍBIL, –Ă adj. (fr. *insubmersible*) Care nu poate fi scufundat.

INSUFICIÉNŢĂ s. f. (lat. *insufficientia*, it. *insufficienza*) 1. Neîndestulare, lipsă. 2. Funcţionare anormală a unui organ.

INSUFLÁ vb. I (fr. *insuffler*) 1. A introduce sub presiune gaze, vapori etc. într–o incintă. 2. Fig. A transmite cuiva o stare de spirit; a inspira.

ÍNSULĂ s. f. (lat. *insula*) Porţiune de uscat înconjurată de apă.

INSÚLTĂ s. f. (fr. *insulte*) Ofensă, jignire, injurie.

INSURÉCŢIE s. f. (fr. *insurrection*, lat. *insurrectio*) Luptă armată organizată pentru a răsturna un regim politic sau a izgoni o armată de ocupaţie.

INSURGÉNT, –Ă s. m. şi f. (lat. *insurgens, –tis*, germ. *Insurgent*) Persoană înarmată care participă la o insurecţie.

INSURMONTÁBIL, –Ă adj. (fr. *insurmontable*) De netrecut, de neînvins.

INTABULÁ vb. I (germ. *intabulieren*) A înscrie definitiv un drept de proprietate în cartea funciară.

INTÁCT, –Ă adj. (fr. *intact*, lat. *intactus*) Neatins, neştirbit, întreg; teafăr, nevătămat.

INTANGÍBIL, –Ă adj. (fr. *intangible*) Care nu poate fi atins; inviolabil, sacru.

INTÁRSIE s. f. (it. *intarsio*) Incrustare în lemn a unor plăcuţe de os, fildeş,

sidef sau de lemn de altă culoare în scop creativ (la mobilier).

INTEGRÁ vb. I (fr. *intégrer*, lat. *integrare*) A (se) include, a (se) încorpora într–un tot, într–un grup de oameni; a (se) îngloba.

INTEGRÁL, –Ă adj. (fr. *intégral*) 1. Întreg, complet. 2. *Făină integrală* = făină semialbă.

INTEGRÁRE s. f. (din *integra*) 1. Încorporare, contopire a unor părţi într–un tot unitar. 2. Fuzionare de întreprinderi (comerciale). 3. *Integrare economică* = intensificare, adâncire a interdependenţelor economice a diferitelor state pe plan mondial.

INTEGRITÁTE s. f. (fr. *intégrité*) 1. Cinste, probitate. 2. Calitate de a se menţine întreg, intact.

INTÉGRU, –Ă adj. (fr. *intègre*) Cinstit, onest; incoruptibil.

INTELÉCT s. n. (fr. *intellect*, lat. *intellectus*) Capacitatea de a gândi, de a cunoaşte, de a opera cu noţiuni; minte, gândire, raţiune.

INTELECTUÁL, –Ă (fr. *intellectuel*, lat. *intellectualis*) 1. Adj. Care se referă la intelect; de resortul inteligenţei. 2. S. m. şi f. Persoană cu studii (superioare) care lucrează în domeniul artei, ştiinţei, tehnicii, învăţământului.

INTELIGÍBIL, –Ă adj. (fr. *intelligible*) Care poate fi înţeles; clar, limpede.

INTEMPERÍE s. f. (fr. *intempérie*, lat. *intemperies*) Vreme rea.

INTEMPESTÍV, –Ă adj. (fr. *intempestif*, lat. *intempestivus*) Inoportun, nedorit, nepotrivit.

INTENDÉNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *intendant*, lat. *intendens, –ntis*) Administrator al unei instituţii, al unui local, al unei case etc.

INTENSIFICÁ vb. I (fr. *intensifier*) A (se) face mai intens, mai puternic, mai activ; a (se) întări, a (se) înteţi.

INTENSITÁTE s. f. (fr. *intensité*) Tărie, putere, forţă, amploare.

INTENSÍV, –Ă adj. (fr. *intensif*) 1. Care are intensitate. 2. *Agricultură intensivă* = agricultură care foloseşte metode avansate pentru a obţine producţii mai mari de pe o suprafaţă.

INTÉNŢIE s. f. (fr. *intention*, lat. *intentio, –onis*) 1. Dorinţă, voinţă de a întreprinde ceva; proiect, plan. 2. *Cu intenţie* = intenţionat. *Fără intenţie* = involuntar, fără să vrea. *A avea intenţii serioase (cu)...* = a fi decis să realizeze ceea ce şi–a propus; a fi decis să se căsătorească. *A face cuiva proces de intenţie* = a învinui pe cineva de lucruri la care nu s–a gândit.

INTER– (fr., it. *inter–*, lat. *inter*) Prefix cu sensul „între" şi formează cuvinte ca: *interbelic, interfaţă.*

INTERACŢIÚNE s. f. (fr. *interaction*) Influenţă reciprocă.

INTERBÉLIC, –Ă adj. (*inter– + belic* < lat. *bellicus*) Dintre două războaie (mai ales mondiale).

INTERCEPTÁ vb. I (fr. *intercepter*) 1. A prinde, a reţine un obiect în timpul mişcării lui. 2. A controla o convorbire telefonică, o corespondenţă etc.

INTERDEPENDÉNŢĂ s. f. (fr. *interdépendance*) Legătură şi condiţionare reciprocă între lucruri, stări, fenomene etc.

INTERDÍCŢIE s. f. (fr. *interdiction*, lat. *interdictio, –onis*) Măsură de interzicere a ceva.

INTERDISCIPLINÁR, –Ă adj. (fr. *interdisciplinaire*) Pluridisciplinar.

INTERÉS s. n. (it. *interesse*, germ. *Interesse*) 1. Participarea atentă la ceva. 2. Dorinţă de a câştiga; drept la un eventual câştig. 3. Beneficiu, avantaj. 4. Afecţiune, solicitudine. 5. Dorinţă arzătoare pentru cineva sau ceva; ceea ce produce curiozitate; atracţie. 6. *De interes general* = care interesează pe toată lumea. *A–şi face interesele* = a se preocupa numai de treburile personale. *A purta cuiva interes* = a se îngriji de cineva.

INTERFERÉNŢĂ s. f. (fr. *interférence*) 1. Combinare a mişcărilor vibratorii. 2. Legare, încrucişare, întâlnire a două sau mai multe elemente, fenomene etc.

INTERFÓN s. n. (fr. *interphone*) Telefon cu difuzor care permite comunicarea în interiorul aceleiaşi clădiri.

INTERIMÁR, –Ă s. m. şi f., adj. (fr. *intérimaire*) (Persoană) care exercită provizoriu o funcţie în locul titularului.

INTERIÓR, –OÁRĂ (fr. *intérieur*, lat. *interior, –oris*) 1. Adj., s. n. (Parte) care se află înăuntru; internă. 2. Adj., s. n. (Parte) sufletească, morală. 3. S. n. Parte

centrală a unei ţări. 4. S. n. Domiciliu particular. 5. S. n. Viaţă de familie. 6. S. n. Post telefonic din interiorul unei case care este legat de o centrală telefonică.

INTERLOCUTÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *interlocuteur*) Persoană care participă la o discuţie, la o conversaţie.

INTERLÓP, –Ă adj. (fr. *interlope*) Rău famat, dubios, suspect.

INTERMEDIÁR, –Ă (fr. *intermédiaire*, it. *intermediario*) 1. Adj. Care se află la mijloc; tranzitoriu. 2. S. m. şi f. Mijlocitor, mediator.

INTERMITÉNT, –Ă adj. (fr. *intermittent*, lat. *intermittens, –ntis*) Care se opreşte şi reîncepe la anumite intervale sau care acţionează cu întreruperi.

INTERMITÉNŢĂ s. f. (fr. *intermittence*) Întrerupere, lipsă de continuitate în desfăşurarea unei acţiuni, a unui proces etc.

INTÉRN, –Ă (fr. *interne*, lat. *internus*) 1. Adj. Care îşi are sediul în interiorul a ceva sau al cuiva. 2. S. m. şi f., adj. (Elev) care locuieşte şi ia masa într–un internat. 3. *Organ intern* = organ situat în cavitatea toracică sau abdominală. *Boli interne* = bolile organelor din interiorul corpului.

INTERNÁT s. n. (fr. *internat*) Şcoală care oferă elevilor masă şi casă.

INTERNÍST, –Ă s. m. şi f. (germ. *Internist*) Medic specialist în boli interne.

INTEROGÁ vb. I (fr. *interroger*, lat. *interrogare*) 1. A pune întrebări (unui martor, unui inculpat). 2. A examina un elev, un student etc. la un examen. 3. A consulta, a examina.

INTERPELÁ vb. I (fr. *interpeller*, lat. *interpellare*) A se adresa cuiva pentru a cere un lucru; a soma un ministru să explice anumite hotărâri.

INTERPÓL s. pr. n. (fr. *Inter*[national] *Pol*[ice]) Organizaţie internaţională de poliţie de combatere a delicvenţei şi a crimei (organizate).

INTERPRÉT, –Ă s. m. şi f. (fr. *interprète*, lat. *interpres, –etis*) 1. Translator. 2. Artist care interpretează o operă. 3. Comentator.

INTERRÉGN s. n. (fr. *interrègne*, lat. *interregnum*) Interval în care un stat monarhic este lipsit de suveran.

INTERSECTÁ vb. I (fr. *intersecter*) A se întretăia, a se încrucişa.

INTERUMÁN, –Ă adj. (engl. *interhuman*) Între (dintre) oameni.

INTERURBÁN, –Ă (fr. *interurbain*, cf. *urban*) 1. Adj. Dintre sau între două sau mai multe oraşe. 2. S. n. Telefon care stabileşte legătura între două localităţi.

INTERVÁL s. n. (fr. *intervalle*, lat. *intervallum*) 1. Distanţă, depărtare în timp sau în spaţiu. 2. Diferenţă de înălţime între două sunete muzicale.

INTERVÉNŢIE s. f. (fr. *intervention*, lat. *interventio*) 1. Participare la o acţiune; amestec, imixtiune, ingerinţă. 2. Luare de cuvânt. 3. Solicitare. 4. *Intervenţie chirurgicală* = operaţie.

INTERVÍU s. n. (engl., fr. *interview*) Convorbire, întreţinere cu o persoană pentru a o interoga asupra ideilor, preocupărilor, actelor sale.

INTESTÍN, –Ă adj. (fr. *intestin*, lat. *intestinus*) Care se petrece în interiorul unui organism social; intern. *Lupte intestine.*

INTOLERÁBIL, –Ă adj. (fr. *intolérable*, lat. *intolerabilis*) Inadmisibil; de neîngăduit, de nesuportat.

INTOLERÁNT, –Ă adj. (fr. *intolérant*) Neîngăduitor, nemilos.

INTOLERÁNŢĂ s. f. (fr. *intolérance*) 1. Lipsă de îngăduinţă. 2. Incapacitate organică de a suporta unele medicamente.

INTRÁ vb. I (lat. *intrare*) 1. A trece din afară înăuntru; a pătrunde. 2. Fig. A se amesteca, a lua parte la... 3. A se angaja într–o slujbă. 4. A fi necesar, a trebui (o anumită cantitate). 5. A se înscrie într–o organizaţie, asociaţie etc. 6. A începe; a fi introdus în... 7. *A intra la spălat* = a–şi micşora dimensiunile prin spălare. *A intra în vigoare* = a deveni aplicabil. *A–i intra cuiva în voie* = a–i face cuiva pe plac. *N–au intrat zilele în sac* = mai este timp. *A intra frica în cineva* (sau *în oasele* cuiva) = a se înfricoşa. *A intra într–o belea* (sau *în încurcătură, în impas*) = a avea de suportat un necaz. *A intra în horă* = a lua parte la o afacere. *A intra în pământ de ruşine* = a–i fi foarte ruşine. *A–i intra în sânge* = a deveni o obişnuinţă. *A intra în sufletul cuiva* = a deveni prea insistent, plictisitor.

Scanned with OKEN Scanner

INTRA– (fr., it. *intra–*, lat. *intra*) Prefix cu sensul „ în, între" şi formează cuvinte ca: *intrauterin, intravilan.*

INTRAMONTÁN, –Ă adj. (germ. *intramontan*) Care este înconjurat de munţi, care are loc între munţi.

INTRANSIGÉNT, –Ă adj. (fr. *intransigeant*) Care nu face concesii, compromisuri; incoruptibil.

INTRAVENÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *intraveineux*, it. *intravenoso*) Care se face în venă.

INTRAVILÁN s. n. (*intra–* + *vilan* < lat. *villanus*) Zonă cu suprafaţa construită a unei localităţi.

INTREPÍD, –Ă adj. (fr. *intrépide*, lat. *intrepidus*) Cutezător, curajos, îndrăzneţ.

INTRICÁ vb. I (it., lat. *intricare*) **1.** A (se) încurca, a (se) intersecta la întâmplare. **2.** A se confunda; a (se) încurca; a face intrigi.

ÎNTRIGĂ s. f. (fr. *intrigue*) **1.** Maşinaţie secretă pentru a obţine pe ascuns ceva; uneltire. **2.** Înlănţuire de fapte şi acţiuni într–o piesă de teatru, într–un roman etc.; tramă.

INTRINSÉC, –Ă adj. (fr. *intrinsèque*, lat. *intrinsecus*) **1.** Lăuntric, interior; inerent, esenţial. **2.** (Despre valoare) Care este a obiectelor însăşi, propriu obiectelor.

INTROSPÉCŢIE s. f. (fr. *introspection*) Studiul conştiinţei proprii; autoobservare.

INTROVERTÍT, –Ă adj. (fr. *introverti*) Care este preocupat, obsedat de viaţa sa interioară, neglijând–o pe cea exterioară.

INTRÚS, –Ă s. m. şi f. (fr. *intrus*) Persoană care se introduce într–un loc nepoftit; inoportun.

INTUÍŢIE s. f. (fr. *intuition*, it. *intuizione*) **1.** Cunoaştere clară, directă, imediată a adevărului, a unui fapt, fără intervenţia raţiunii, pe baza experienţei din trecut; inspiraţie. **2.** *A avea intuiţie* = a avea fler.

INUMÁN, –Ă adj. (fr. *inhumain*, lat. *inhumanus*) Nemilos, crud, feroce, cumplit.

INUTÍL, –Ă adj. (fr. *inutile*, lat. *inutilis*) Nefolositor, de prisos.

INVALÍD, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *invalide*, lat. *invalidus*) (Persoană) care are un defect fizic (congenital); infirm, schilod.

INVALIDÁ vb. I (fr. *invalider*) A declara nevalabil, a infirma (un act, o alegere etc.).

INVARIÁBIL, –Ă adj. (fr. *invariable*) Neschimbător, constant.

INVECTÍVĂ s. f. (fr. *invective*, lat. *invectivae*) Insultă, injurie, ofesă.

INVENTÍV, –Ă adj. (fr. *inventif*) Care are talentul, capacitatea de a inventa.

INVERTÍT s. m. (fr. *inverti*) Homosexual.

INVESTÍ vb. IV (fr. *investir*, lat. *investire*) A plasa, a aloca capital într–o întreprindere, într–o afacere.

INVESTIGÁ vb. I (lat. it. *investigare*) A cerceta sistematic şi amănunţit pentru a descoperi sau a afla ceva (mai ales în cazul unei boli).

INVETERÁT, –Ă adj. (fr. *invétéré*, lat. *inveteratus*, it. *inveterato*) Învechit în rele, în vicii; vicios, incorigibil.

INVINCÍBIL, –Ă adj. (fr. *invincible*, lat. *invincibilis*) De nebiruit, imbatabil.

INVIOLÁBIL, –Ă adj. (fr. *inviolable*, lat. *inviolabilis*) Care nu poate fi violat, încălcat; care este protejat legal de o urmărire, de o pedeapsă.

INVIZÍBIL, –Ă adj. (fr. *invisible*, lat. *invisibilis*) Care nu se vede sau nu se poate vedea; extrem de mic.

INVOCÁ vb. I (fr. *invoquer*, lat. *invocare*) **1.** A chema în ajutor (o divinitate). **2.** A apela la...

INVOLUNTÁR, –Ă adj. (fr. *involontaire*, lat. *involuntarius*) Făcut fără voie; neintenţionat.

INVOLÚŢIE s. f. (fr. *involution*, lat. *involutio, –onis*) Transformare regresivă; înapoiere; revenire la normal a unui organ mărit anterior.

INVULNERÁBIL, –Ă adj. (fr. *invulnérable*, lat. *invulnerabilis*) Care nu poate fi rănit; inatacabil.

IÓDLER s. n. (germ. *Jodler*) Fel de a cânta al locuitorilor de munte din Tirol, Bavaria şi Elveţia, constând dintr–o serie de vocalize.

IÓLĂ s. f. (fr. *yole*) Ambarcaţie îngustă, uşoară cu o velă condusă de o singură persoană.

IÓN s. m. (fr. *ion*) Atom, moleculă

Scanned with OKEN Scanner

sau grupare de atomi cu un exces de sarcină electrică de un anumit semn.

IORDÁN s. n. (sl. *iordanŭ*) 1. Bobotează; slujbă religioasă de Bobotează. 2. *A umbla cu iordane* = a spune vorbe goale.

IÓTĂ s. f. (ngr. *iôta*, cf. fr., it. *iota*) *(Nici) o iotă* = deloc, nimic.

IPOCRÍT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *hypocrite*) (Om) prefăcut, făţarnic.

IPOSTÁZĂ s. f. (fr. *hypostase*) Stare, situaţie în care se află cineva sau ceva; aspect, înfăţişare, chip.

IPOTÉTIC, –Ă adj. (fr. *hypothétique*) Presupus, nesigur, incert.

IPOTÉZĂ s. f. (fr. *hypothèse*) Presupunere bazată pe date sau pe fapte existente; supoziţie.

IRADIÁ vb. I (fr. *irradier*, lat. *irradiare*) 1. A împrăştia raze de lumină, de căldură etc. 2. A se expune unor raze (novice, dăunătoare sănătăţii).

IRASCÍBIL, –Ă adj. (fr. *irascible*, lat. *irascibilis*) Iritabil, nervos, supărăcios.

IRAŢIONÁL, –Ă adj. (fr. *irrationnel*, lat. *irrationalis*) Care este contrar gândirii logice; absurd, ilogic.

IREALIZÁBIL, –Ă adj. (fr. *irréalisable*) Care nu se poate înfăptui, îndeplini.

IRECONCILIÁBIL, –Ă adj. (fr. *irréconciliable*, lat. *irreconciliabilis*) Care nu se poate pune de acord, concilia; de neîmpăcat.

IRECUZÁBIL, –Ă adj. (fr. *irrécusable*, lat. *irrecusabilis*) Care trebuie admis, primit, care nu poate fi respins.

IREDENTÍSM s. n. (it. *irredentismo*, fr. *irrédentisme*) Mişcare politică extremistă de revendicări naţionale şi teritoriale.

IREDUCTÍBIL, –Ă adj. (fr. *irréductible*) 1. Care nu mai poate fi redus, simplificat. 2. Fig. De neîmpăcat; inflexibil.

IREFUTÁBIL, –Ă adj. (fr. *irréfutable*, lat. *irrefutabilis*) Care nu poate fi combătut, respins; convingător.

IREMEDIÁBIL, –Ă adj. (fr. *irrémédiable*, lat. *irremediabilis*) Care nu se poate îndrepta, repara sau recupera; definitiv.

IREPROŞÁBIL, –Ă adj. (fr. *irréprochable*) Impecabil, perfect, desăvârşit.

IREVERENŢIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *irrévérencieux*) Necuviincios, nerespectos.

IREVERSÍBIL, –Ă adj. (fr. *irréversible*) Care se poate produce numai într–un singur sens; care nu se mai poate întoarce.

IREVOCÁBIL, –Ă adj. (fr. *irrévocable*, lat. *irrevocabilis*) Definitiv, hotărât.

IREZISTÍBIL, –Ă adj. (fr. *irrésistible*) Căruia nu i se poate rezista, împotrivi.

ÍRIS (fr., lat. *iris*) 1. S. n. Membrană colorată a ochiului, situată între cornee şi cristalin, care are în mijloc pupila. 2. S. m. Stânjenel.

IRITÁ vb. I (fr. *irriter*, lat. *irritare*) 1. A (se) inflama, a (se) congestiona. 2. A (se) enerva, a (se) supăra.

IRITÁBIL, –Ă adj. (fr. *irritable*, lat. *irritabilis*) Irascibil, supărăcios, nervos.

IRIZÁ vb. I (fr. *iriser*) A scânteia, a luci în lumini multicolore (ca ale curcubeului).

IRÓNIC, –Ă adj. (fr. *ironique*, lat. *ironicus*) Batjocoritor, zeflemist, caustic.

IRONÍE s. f. (fr. *ironie*, lat. *ironia*) 1. Batjocură uşoară la adresa cuiva sau a ceva; zeflemea, persiflare. 2. *Ironia soartei* = joc neaşteptat al întâmplării, care pare dictat de o intenţie răutăcioasă conştientă.

IRÚPE vb. III (lat. *irrumpere*, cf. *rupe*) A ţîşni cu impetuozitate; a năvăli, a intra cu violenţă.

ISCHEMÍE s. f. (fr. *ischémie*) Diminuare a circulaţiei sângelui într–un organ datorită unui spasm arterial sau astupării unui vas.

ISLÁM s. n. (fr. *islam*) Religia şi civilizaţia musulmanilor.

ISLAMÍSM s. n. (fr. *islamisme*) Religie monoteistă întemeiată de profetul Mahomed (622 e.n.) bazată pe preceptele Coranului şi răspândită în Asia şi Africa; mahomedanism; islam.

ISPRÁVĂ s. f. (sl. *isprava*, bg. *izprava*) 1. Acţiune făcută cum trebuie, definitivă. 2. Năzdrăvănie. 3. Succes. 4. *De ispravă* = de nădejde, pe care te poţi baza. *De nici o ispravă* = în care nu te poţi încrede. *Fără nici o ispravă* = inutil, zadarnic.

ISPRÁVNIC s. m. (bg. *izpravnik*, rus. *ispravnik*) Dregător în evul mediu care aducea la îndeplinire o poruncă domnească sau mai târziu conducea un judeţ sau un ţinut.

Scanned with OKEN Scanner

ISPRĂVÍ vb. IV (sl. *ispraviti*) 1. A (se) termina, a (se) sfârşi. 2. *Am isprăvit!* = gata! am încheiat discuţia. *Isprăveşte o dată!* = termină! taci! *S–a isprăvit* = nu mai e nimic de făcut; aşa este, ai dreptate. *A o isprăvi rău* = a–şi sfârşi viaţa în mod tragic.

ISTERÍE s. f. (fr. *hystérie*, it. *isteria*) Boală nervoasă cu tulburări ale sensibilităţii, cu convulsii etc.

ISTM s. n. (fr. *isthme*, lat. *isthmus*) Limbă de pământ între două mări.

ISTORIOGRAFÍE s. f. (fr. *historiographie*) 1. Studiul evoluţiei concepţiilor şi al operelor istorice. 2. Totalitate a scrierilor istorice (dintr–o ţară, dintr–o anumită perioadă de timp referitoare la o anumită problemă).

ISTROROMÂN, –Ă (din n. pr. *Istria* + *român*) 1. S. m. şi f. Persoană care face parte dintr–o populaţie românească ce trăieşte în Peninsula Istria. 2. Adj. Care se referă la istro–români. 3. S. f. Dialect al limbii române vorbit de istroromâni(1).

ITERATÍV, –Ă adj. (fr. *itératif*) Repetat.

ITINERÁNT, –Ă adj. (fr. *itinérant*) Care se deplasează (periodic) în alte locuri pentru a desfăşura o anumită activitate, profesiune.

ITINERÁR s. n. (fr. *itinéraire*, lat. *itinerarius*) Drum, parcurs, rută, traseu; plan de drum al unui vehicul cu orele de trecere prin anumite puncte.

IUDAÍSM s. n. (fr. *judaïsme*) Mozaism.

IVÓRIU s. n. (fr. *ivoire*) 1. Fildeş. 2. Dentină.

IZABÉL adj. invar. (fr. *isabelle*, cf *Isabela* arhiducesă a Austriei) Galben–deschis; alb murdar; de culoarea cafelei cu lapte.

IZO– (fr. *iso–*) Element de compunere cu sensul „la fel, egal" şi formează cuvinte ca: *izobară, izomorf.*

IZOLÁ vb. I (fr. *isoler*) 1. A despărţi, a separa; 2. A proteja (prin înfăşurare cu un material, un obiect) un cablu electric, conducte de gaz, de apă etc. 3. A trăi retras, a se separa de alţi oameni.

IZOLAŢIONÍSM s. n. (fr. *isolationnisme*) Politică dusă de o ţară care se izolează, care nu are relaţii cu ţările vecine sau cu alte ţări.

IZOMORFÍSM s. n. (fr. *isomorphisme*) 1. Identitate de structură. 2. Proprietate a unor substanţe cu compoziţie chimică diferită de a prezenta aceleaşi forme cristalografice.

IZOTÉRM, –Ă adj. (fr. *isotherme*) Care se produce la aceeaşi temperatură.

IZOTÓP s. m. (fr. *isotope*) Atom cu acelaşi număr atomic cu un alt atom, dar care diferă de acesta prin masa atomică.

Î

ÎMBARCÁ vb. I (fr. *embarquer*) A (se) urca pe o navă, într–un vehicul terestru sau aerian, pentru a face o călătorie.

ÎMBĂLSĂMÁT, –Ă adj. (de la *îmbălsăma*) 1. Care are şi răspândeşte un miros plăcut; parfumat, înmiresmat. 2. (Despre cadavre) Conservat cu diferite substanţe pentru a împiedica degradarea.

ÎMBĂTÁ vb. I (lat. **imbibitare* < *bibitus* „beat") 1. A ajunge sau a face pe cineva să ajungă în stare de beţie. 2. Fig. A încânta, a fermeca. 3. *A se îmbăta cu apă rece* = a se amăgi. *A (se) îmbăta lulea* (sau *tun, turtă, criţă*) = a (se) îmbăta foarte tare.

ÎMBIÁ vb. I (probabil lat. **inviare*) A (se) invita, a (se) pofti; (fig.) a atrage, a ispiti.

ÎMBIBÁ vb. I (fr. *imbiber*, lat. *imbibere*) A (se) umple, a (se) impregna de un lichid, de un gaz, de un miros etc.

ÎMBINÁ vb. I (probabil lat. **imbinare*) A (se) asambla, a (se) uni, a (se) lega strâns pentru a forma un tot.

ÎMBRĂCÁ vb. I (lat. **imbracare* < *braca* „pantaloni") 1. A (–şi) acoperi corpul cu obiecte de îmbrăcăminte; a avea o anumită ţinută vestimentară (bună sau proastă). 2. A–şi procura (sau a–i procura cuiva) îmbrăcămintea necesară. 3. A acoperi cu hârtie copertele unei cărţi, ale unui caiet. 4. A da un anumit aspect, o anumită înfăţişare (ascunzând realitatea). 5. *A îmbrăca pe cineva* = a ajuta pe cineva

Scanned with OKEN Scanner

să se înstărească; a împovăra cu o sarcină, cu o treabă grea.

ÎMBRĂŢIŞÁ vb. I (*în* + *brăţiş* (rar „în braţe" < *braţ*) + *–a*) 1. A (se) strânge în braţe (în semn de afecţiune). 2. Fig. A–şi însuşi o idee, o doctrină; a se consacra unei profesiuni.

ÎMBUCÁ vb. I (lat. **imbuccare* < *bucca* „gură") 1. A mânca puţin şi în grabă; a gusta; a băga mult în gură o singură dată. 2. (Despre piese) A se îmbina. 3. *Cât ai îmbuca o dată* = foarte repede.

ÎMBUIBÁT, –Ă adj. (de la *îmbuiba*) Sătul, ghiftuit de mâncare, de băutură, de trai bun.

ÎMBURGHEZÍ vb. IV (*în* + *burghez* + *–i*) A deveni burghez; a avea deprinderi, năravuri de burghez.

ÎMBUŞONÁ vb. I (*în* + *buşon* + *–a*, cf. fr. *buchonner, boucher*) A astupa o sticlă cu un buşon.

ÎMBUTELIÁ vb. I (cf. fr. *embouteiller*) A introduce un fluid în butelii, recipiente etc.

ÎMPĂCÁ vb. I (lat. **impacare*) 1. A restabili raporturile de prietenie cu cineva. 2. A linişti, a potoli pe cineva. 3. A se obişnui cu ceva. 4. A se înţelege cu cineva în mod constant.

ÎMPĂMÂNTENÍ vb. IV (*în* + *pământean* + *–i*) 1. A se stabili undeva, a se integra. 2. (Despre idei, obiceiuri etc.) A (se) generaliza.

ÎMPĂRÁT s. m. (lat. *imperator*) Suveran (absolut) al unui imperiu; cezar, crai; (fig.) stăpân, conducător.

ÎMPĂRĂTÉSC, –EÁSCĂ adj. (*împărat* + *–esc*) 1. De împărat; imperial. 2. Măreţ, maiestuos. 3. *Uşile împărăteşti* = uşile din faţa altarului, în bisericile ortodoxe.

ÎMPĂRĂŢÍE s. f. (*împărat* + *–ie*) 1. Imperiu. 2. Faptul de a împărăţi; stăpânire. 3. *Împărăţia cerului* = rai.

ÎMPĂRTĂŞÁNIE s. f. (*împărtăşi* + *–anie*) Cuminecătură, euharistie.

ÎMPĂRTĂŞÍ vb. IV (*în* + *părtaş* + *–i*) 1. A primi împărtăşania. 2. A fi de acord cu părerile, cu sentimentele cuiva. 3. A destăinui cuiva un gând, o idee.

ÎMPĂRŢÍ vb. IV (lat. *impartire*) 1. A (se) separa în părţi; a (se) diviza; a se despărţi în grupuri. 2. A repartiza, a distribui. 3. A se răspândi, a se împrăştia. 4. A efectua operaţia împărţirii. 5. *A nu avea ce împărţi* sau *a nu avea nimic de împărţit cu cineva* = a nu avea nimic comun cu cineva.

ÎMPĂUNÁ vb. I (*în* + *păun* + *–a*, cf. fr. *pavaner*) A se mândri, a se lăuda în mod exagerat.

ÎMPELIŢÁT, –Ă (de la *împeliţa*) 1. Adj. Afurisit. 2. S. m. art. Dracul. 3. *Drac împeliţat* = om poznaş, isteţ şi obraznic; copil neastâmpărat.

ÎMPIEDICÁ vb. I (lat. *impedicare*) 1. A se lovi (în mers) de ceva; (fig.) a da mereu peste cineva sau ceva care stinghereşte. 2. A frâna roţile unui vehicul. 3. A pune piedică unui animal, unei arme de foc. 4. Fig. A nu lăsa pe cineva să facă ceva; a opri. 5. *A se împiedica la vorbă* = a se bâlbâi. *A i se împiedica cuiva limba* = a nu putea rosti. clar cuvintele. *A se împiedica în picioare* = a se împletici.

ÎMPILÁ vb. I (et. nec.) A asupri, a oprima.

ÎMPÍNGE vb. III (lat. *impingere*) 1. A mişca, a urni pe cineva ori ceva din loc cu forţa; a ajuta pe cineva să dobândească ceva (ce nu merită). 2. Fig. A îndemna la o acţiune. 3. A se înghesui pentru a ajunge înainte. 4. A îmbrânci. 5. *A împinge cuiva bani* = a mitui. *A–l împinge pe cineva păcatul* = a simţi un imbold spre o faptă rea. *A se împinge cu vorba* = a se îndemna.

ÎMPLÂNTÁ vb. I (lat. *implantare*) A (se) înfige, a (se) vârî.

ÎMPLINÍ vb. IV (lat. **implenire* < *plenus* sau *în* + *plini*) 1. A completa. 2. A se realiza. 3. (Despre oameni) A se îngrăşa. 4. A atinge vârsta de... 5. (Despre timp) A se scurge, a trece; a ajunge la termen. 6. *A–şi împlini somnul* = a dormi destul. *A o împlini (cu cineva)* = a o păţi. *I s–a împlinit* = i s–a înfundat.

ÎMPOTRÍVĂ adv. (*în* + *potrivă*) 1. În contra, contrar. 2. *A fi* (sau *a sta, a se pune* etc.) *împotrivă* = a se împotrivi. *A zice* (sau *a răspunde, a vorbi* etc.) *împotrivă* = a contrazice.

ÎMPREJÚR adv. (*în* + *pre* + *jur*) 1. În jur; în preajmă. 2. (*De*) *jur–împrejur* = din, în toate părţile. *La stânga–împrejur!*

Scanned with OKEN Scanner

comandă (militară) de întoarcere îndărăt, prin învârtire cu 180 de grade spre stânga. *Tăiere împrejur* = circumcizie.

ÎMPREJURÁRE s. f. (de la *împrejura*) 1. Circumstanţă; întâmplare. 2. *După împrejurări* = potrivit situaţiei; de la caz la caz.

ÎMPRESURÁ vb. I (probabil lat. **impressoriare* < *pressorium*) 1. A înconjura din toate părţile; a încadra, a încercui. 2. A cuprinde, a îmbrăţişa.

ÎMPRUMÚT s. n. (lat. *in promutuum*) 1. Obiect sau sumă de bani împrumutată. 2. Cuvânt, construcţie lexicală luată din altă limbă. *Împrumut lingvistic.* 3. *De împrumut* = care este împrumutat; care nu i se potriveşte. *A da* (sau *a lua*) *cu împrumut* = a împrumuta.

ÎMPUIÁ vb. I (*în* + *pui* + *–a*) *A împuia capul* (sau *urechile*) *cuiva* = a repeta cuiva ceva insistent, a ameţi cu vorba.

ÎMPÚNGE vb. III (lat. *impungere*) 1. A se înţepa. 2. (Despre animale) A lovi cu coarnele. 3. Fig. A ironiza.

ÎMPURPURÁ vb. I (*în* + *purpură* + *–a*) A (se) înroşi.

ÎMPUŞCÁ vb. I (*în* + *puşcă* + *–a*) 1. A trage cu puşca. 2. A provoca o explozie în mină. 3. A (se) omorî, a (se) răni cu o armă de foc. 4. *Împuşcă–n lună* = om îndrăzneţ dar nesocotit. *A împuşca francul* = a nu avea deloc bani.

ÎMPUŞCÁT, –Ă adj. (de la *împuşca*) *A fugi* (sau *a ieşi, a se duce*) *(ca) împuşcat* = a fugi în goana mare.

ÎMPUTERNICÍT, –Ă s. m. şi f. (de la *împuternici*) Persoană autorizată să întreprindă ceva în numele altcuiva; delegat; mandatar.

ÎMPUŢINÁ vb. I (*în* + *puţin* + *–a*) 1. A deveni mai puţin; a (se) micşora, a scădea, a (se) diminua. 2. *A i se împuţina cuiva inima* sau *a se împuţina cu inima* = a se descuraja, a se înfricoşa.

ÎNAINTÁ vb. I (*înainte* + *–a*) 1. A se duce în faţă; a avansa; (fig.) a face progrese; a se dezvolta. 2. A ieşi dintr–o aliniere. 3. A ridica în grad, într–o funcţie. 4. A expedia ceva către un for administrativ.

ÎNAINTÁŞ, –Ă s. m. şi f. (*înainte* + *–aş*) 1. Predecesor, precursor. 2. Ascendent. 3. Jucător din linia de atac a unei echipe sportive.

ÎNAÍNTE adv. (lat. *in ab ante*) 1. Pe locul dintâi; în faţă. 2. Mai devreme. 3. Mai departe, în continuare. 4. *Înainte vreme* = odinioară. *Mai înainte* = mai demult. *Înainte–mergător* = înaintaş, precursor. *De azi* (sau *de acum*) *înainte* = de acum încolo.

ÎNÁLT, –Ă (lat. *in altum*) 1. Adj. Care se întinde mult în sus. 2. S. n. Înălţime. 3. Adj. (Despre fiinţe) De statură mare. 4. Adj. (Despre sunete) Acut, subţire. 5. Adj. Fig. Superior; important; distins. 6. *Înaltul cerului* = bolta cerească.

ÎNAMORÁ vb. I (*în* + *amor* + *–a*, cf. fr. *s'enamourer*) A se îndrăgosti.

ÎNAPÓI adv. (*în* + *apoi*) 1. Îndărăt, în spate. 2. În locul unde a fost înainte. 3. Cu o treaptă îndărăt, într–un loc inferior. 4. Mai demult. 5. *A da înapoi* = a se retrage; (fig.) a ceda; a regresa. *A da ceva înapoi* = a restitui. *A–şi lua vorba înapoi* = a–şi retrage cuvântul, a reveni asupra celor spuse.

ÎNAPOIÁT, –Ă adj. (de la *înapoia*) 1. Întârziat, nedezvoltat, neevoluat mintal; arierat. 2. Fig. Învechit, retrograd, depăşit.

ÎNARMÁ vb. I (*în* + *armă*) 1. A (se) înzestra cu arme; a (se) pregăti de luptă. 2. *A se înarma cu răbdare* = a–şi impune răbdare.

ÎNARMÁT, –Ă adj. (de la *înarma*) 1. Înzestrat cu armament. 2. *Înarmat până–n dinţi* (sau *din cap până–n picioare*) = foarte bine înarmat.

ÎNĂBUŞÍ vb. IV (*în* + *năbuşi*) 1. A (se) sufoca. 2. A face să înceteze prin represiune. 3. A opri declanşarea unei acţiuni, a unui fapt etc. 4. A fierbe în foarte puţină apă, la aburi.

ÎNĂCRÍ vb. IV (*în* + *acru* + *–i*) 1. A (se) acri; a se altera. 2. Fig. (Despre oameni) A deveni posac. 3. *A i se înăcri* (*cuiva sufletul de cineva* sau *de ceva*) = a se plictisi, a se sătura, a–i fi lehamite de cineva sau ceva.

ÎNĂLŢÁ vb. I (lat. **inaltiare* < *altus*) 1. A (se) ridica în sus. 2. A face să devină sau a deveni mai înalt. 3. A construi, a edifica; (despre clădiri) a apărea, a se ivi (în toată înălţimea). 4. A ridica în rang; (fig.) a înnobila sufleteşte. 5. *A–şi înălţa*

ochii = a privi în sus. *A înălța din umeri* = a ridica din umeri (în semn de neștiință, de nepăsare).

ÎNĂLȚÁRE s. f. (de la *înălța*) 1. Ridicare, suire. 2. Fig. Progres. 3. *Înălțarea Domnului* = sărbătoare creștină ortodoxă care cade la 40 de zile după Paști, simbolizând ridicarea lui Iisus Cristos la cer; Ispas. *Înălțarea sfintei cruci* = Ziua crucii.

ÎNĂLȚÍME s. f. (*înalt* + *-ime*) 1. Dimensiunea unui lucru sau a unei ființe de la bază la vârf, de jos până sus; vârf. 2. Altitudine, cotă. 3. (La pl.) Văzduh. 4. Ton, tonalitate. 5. Fig. Stare de superioritate intelectuală, morală etc. 6. Termen de reverență pentru o persoană cu rang înalt. 7. *A fi la înălțimea cerută* (sau *dorită, așteptată* etc.) = a se prezenta bine așa cum cere situația.

ÎNCADRÁ vb. I (fr. *encadrer*) 1. A pune într-un cadru, într-o ramă etc. 2. A înconjura, a împresura. 3. A se potrivi, a se armoniza. 4. A se angaja; a se integra într-un colectiv, într-o acțiune etc. 5. A respecta o limită de timp pentru săvârșirea unei acțiuni.

ÎNCADRATÚRĂ s. f. (it. *inquadratura*) Ramă, cadră.

ÎNCARCERÁ vb. I (lat. *incarcerare*, fr. *incarcérer*) A băga pe cineva în carceră; a întemnița.

ÎNCASÁ vb. I (it. *incassare*) 1. A primi, a ridica o sumă de bani. 2. Fig. A primi lovituri, bătaie, goluri etc.

ÎNCASÁBIL, -Ă adj. (cf. fr. *encaissable*) Care poate fi încasat.

ÎNCASTRÁ vb. I (fr. *encastrer*) A lega fix două piese, două elemente de construcție etc. pentru a împiedica mișcarea lor.

ÎNCĂLCÁ vb. I (*în* + *călca*) 1. A cotropi un teritoriu străin. 2. Fig. A nu respecta o lege, a nesocoti un drept, o obligație etc.

ÎNCĂLCÁRE s. f. (de la *încălca*) 1. Violare a unui teritoriu străin; cotropire. 2. Nerespectare (a unei legi, obligații etc.); abatere, violare.

ÎNCĂLECÁ vb. I (lat. *incaballicare*) 1. A se sui pe cal; a călări un cal. 2. A se suprapune. 3. Fig. A domina, a supune. 4. *A încăleca pe nevoie* = a ieși din sărăcie.

ÎNCĂLȚÁ vb. I (lat. *incalceare*) 1. A-și trage încălțămintea în picioare. 2. Fig. A da cuiva o sarcină fără voia lui; a păcăli, a înșela.

ÎNCĂLZÍRE s. f. (de la *încălzi*) 1. Faptul de a-i fi cuiva cald; ridicarea temperaturii aerului. 2. *Încălzire centrală* = ansamblul procedeelor de încălzire într-o clădire (sau în mai multe clădiri) de la o singură sursă de căldură. 3. Exerciții fizice efectuate înaintea unui concurs, a unui meci, a unui efort.

ÎNCĂPEÁ vb. II (lat. **incapere*) 1. A putea intra într-un spațiu închis. 2. A cuprinde. 3. A trece, a pătrunde pe undeva. 4. (În construcții negative) A fi stingherit de prezența cuiva. 5. *A nu-și (mai) încăpea în piele* sau *nu-l mai încăpea (pe cineva) pielea de gras* (sau *de bucurie, de fericire, de mândrie*) = a fi foarte gras sau a fi foarte fericit, foarte mândru. *Nu (mai) încape vorbă* (sau *îndoială, discuție*) sau *mai încape vorbă?* = este sigur, neîndoielnic. *A nu-l (mai) încăpea (pe cineva) locul (de bucurie, de veselie* etc.) = a fi foarte bucuros. *A încăpea pe mâna* (sau *mâinile) cuiva* = a ajunge la discreția cuiva. *A nu-l încăpea pe cineva vremea* = a nu avea timp. *Nu pot încăpea două săbii într-o teacă* = nu pot comanda doi oameni în același loc.

ÎNCĂRCÁ vb. I (lat. **incarricare*) 1. A umple un vehicul, un recipient etc. cu ceva; a pune o greutate pe... 2. A introduce un cartuș, un proiectil în țeava unei arme de foc. 3. A se acoperi de... 4. A impune cuiva o sarcină. 5. A adăuga la socoteală, la cântar, înșelând. 6. A acumula energie electrică într-un acumulator. 7. *A-și încărca stomacul* = a mânca prea mult. *A fi încărcat de ani* = a fi în vârstă. *A-și încărca sufletul cu...* = a-și împovăra conștiința. *A-l încărca pe cineva de doamne-ajută* = a certa; a acuza pe nedrept. *M-am încărcat de doamne-ajută* = mi-am găsit beleaua.

ÎNCĂRCÁT, -Ă adj. (de la *încărca*) 1. Plin, umplut; care poartă o încărcătură. 2. Care încarcă la socoteală, la cântar, înșelând. 3. (Despre arme) Cu cartușul sau proiectilul în țeavă. 4. *Aer încărcat* = aer viciat. *Atmosferă încărcată* = atmosfera dinaintea furtunii; (fig.) stare de

încordare. *Limbă încărcată* = limbă specifică indigestiei.

ÎNCĂTUŞÁT, –Ă adj. (de la *încătuşa*) 1. Pus în cătuşe; legat în lanţuri. 2. Fig. Lipsit de libertate de acţiune.

ÎNCÂNTÁ vb. I (*în* + *cânta* + *–a*, cf. fr. *enchanter*) 1. A fascina, a fermeca, a entuziasma. 2. A (se) păcăli, a (se) amăgi.

ÎNCÂNTÁRE s. f. (de la *încânta*) 1. Sentiment de bucurie, de mulţumire, de entuziasm; farmec, vrajă. 2. Lucru, fapt care încântă.

ÎNCÉPE vb. III (lat. *incipere*) 1. A–şi face debutul; a se manifesta, a se ivi; a porni. 2. A realiza prima parte dintr–o lucrare, dintr–o acţiune. 3. A lua prima porţiune din ceva. 4. *A o începe bine* = a avea succese de la început.

ÎNCEPÚT s. n. (de la *începe*) 1. Acţiunea, faptul de a începe ceva; moment iniţial; punct de plecare. 2. Lucrare neterminată (porţiunea iniţială). 3. Obârşie, origine. 4. *De la început* = primul, cu care se începe ceva. *Dintru început* = din momentul iniţial. *De la bun început* = din prima clipă.

ÎNCERCÁ vb. I (lat. pop. *in–circare*) 1. A face proba; a verifica. 2. A căuta să facă, să realizeze ceva. 3. (Despre senzaţii, sentimente) A cuprinde pe cineva; (despre oameni) a fi cuprins de... 4. *A–şi încerca norocul* = a întreprinde acţiuni riscante pentru a–şi ajunge scopul.

ÎNCERCÁRE s. f. (de la *încerca*) 1. Prima experienţă care se face cu un lucru: probă, verificare. 2. Punere la pământ a mingii la rugbi în terenul adversarului; eseu(2). 3. Străduinţă, silinţă. 4. Necaz, suferinţă prin care trece cineva. 5. *De încercare* = în scopul de a constata dacă cineva sau ceva corespunde. *A pune la încercare* = a verifica sentimentele, caracterul, capacitatea cuiva.

ÎNCERCÁT[1] s. n. (de la *încerca*) 1. Încercare. 2. *Pe încercate* = prin verificare, prin probare.

ÎNCERCÁT[2], –Ă adj. (de la *încerca*) Priceput, experimentat; trecut prin greutăţi.

ÎNCERCUÍ vb. IV (*în* + *cerc* + *–ui*, cf. fr. *encercler*) A strânge ca într–un cerc; a împresura.

ÎNCÉT, ÎNCEÁTĂ (lat. *qu(i)etus*) 1. Adj. Care se mişcă, acţionează sau gândeşte cu încetineală, cu greutate; liniştit. 2. Adj. (Despre sunete, vorbă) Cu sonoritate scăzută. 3. Adv. Fără grabă; lin. 4. Adv. Cu glas coborât, potolit. 5. *(Încetul) cu încetul* sau *încet–încet* = treptat.

ÎNCETÁ vb. I (lat. **quetare* = *quietare*) 1. A nu mai continua, a se întrerupe, a se opri. 2. *A înceta din viaţă* = a muri.

ÎNCETÁRE s. f. (de la *înceta*) 1. Întrerupere, oprire. 2. *Fără (de) încetare* = neîncetat, necontenit. *Încetare din viaţă* = moarte, deces.

ÎNCETĂŢENÍ vb. IV (*în* + *cetăţean* + *–i*) 1. A da cuiva cetăţenia. 2. A deveni obişnuinţă; a se statornici.

ÎNCETINITÓR s. n. (*încetini* + *–tor*) 1. Ceea ce încetineşte viteza. 2. *Cu încetinitorul* = procedeu care micşorează ritmul de desfăşurare a unei acţiuni în cinematografie.

ÎNCHEGÁ vb. I (lat. *in–coagulare*) 1. A se solidifica, a se coagula. 2. Fig. A se forma; a lua fiinţă. 3. *Minte de încheagă apele*, se spune despre un mare mincinos.

ÎNCHEIÁ vb. I (lat. *inclavare*) 1. A îmbina, a uni părţile unui obiect. 2. A prinde în nasturi, în copci etc. un obiect de îmbrăcăminte sau de încălţăminte. 3. A isprăvi un lucru. 4. A trage concluzii, a conchide. 5. A redacta un pact, un tratat, un act oficial, un proces–verbal.

ÎNCHÍDE vb. III (lat. *includere*) 1. A acoperi o deschizătură (cu o uşă, o fereastră, un capac); a încuia cu cheia, cu zăvorul. 2. A apropia marginile unui obiect. 3. (Despre răni) A se cicatriza, a se vindeca. 4. A întrerupe activitatea unei instituţii, a unei întreprinderi, a unui local etc.; a opri funcţionarea unui aparat, a unui mecanism etc. 5. A băga la închisoare; a reţine într–un spaţiu. 6. A îngrădi o curte, un teren; a bara o cale de comunicaţie. 7. (Despre cer, vreme) A se înnora; (despre obiecte colorate) a primi o nuanţă mai întunecată. 8. *A–i închia cuiva gura* = a face pe cineva să taci *A închide ochii* = a coborî pleoapele pentru a dormi; a trece cu vederea; a muri *A nu închide ochii* = a nu dormi deloc *A închide paranteza* = a termina o di-

gresiune. *A i se închide ochii* = a fi foarte obosit.

ÎNCHINÁ vb. I (lat. *inclinare*) 1. A–şi manifesta evlavia faţă de divinitate; a face semnul crucii. 2. A se înclina în faţa cuiva în semn de devotament, de reverenţă sau de salut. 3. A dedica. 4. A toasta, a cinsti. 5. *A închina o mănăstire* = a subordona o mănăstire altei mănăstiri străine sau unei patriarhii. *A închina armele* (sau *steagul*) = a capitula.

ÎNCHIPUÍRE s. f. (de la *închipui*) 1. Imaginaţie, fantezie; rezultatul imaginaţiei; ficţiune, iluzie. 2. Părere, presupunere.

ÎNCHÍS, –Ă adj. (de la *închide*) 1. (Despre uşi, ferestre) Aşezat să acopere deschizătura corespunzătoare; (despre încăperi, recipiente) cu uşa sau cu capacul fixat ori încuiat. 2. (Despre obiecte care se pot desface) Cu marginile apropiate, împreunate. 3. (Despre instituţii, întreprinderi, localuri) Care şi–a întrerupt activitatea. 4. Îngrădit. 5. Ţinut în închisoare; claustrat. 6. (Despre oameni) Retras, izolat; ursuz. 7. (Despre cer, vreme) Înnorat; (despre culori) întunecat, sumbru. 8. (Despre sunete) Fără sonoritate. 9. *Se joacă cu casa închisă*, se spune despre un spectacol pentru care s–au vândut toate bilete. *Cu ochii închişi* = fără discernământ; pe de rost; foarte uşor. *Trăsură închisă* = cupeu.

ÎNCHISTÁ vb. I (fr. *enkyster*) 1. (Despre organisme animale sau vegetale sau despre unele tumori) A se închide într–un chist. 2. Fig. A se izola, a se închide în sine.

ÎNCÍNGE[1] vb. III (lat. *incendere*) 1. A arde cu flacără mare. 2. A (se) înfierbânta, a (se) încălzi tare; (despre lupte, discuţii) a se înteţi. 3. (Despre făină, cereale) A începe să fermenteze; a se strica.

ÎNCÍNGE[2] vb. III (lat. *incingere*) 1. A (se) înfăşura peste mijloc cu o cingătoare, cu un brâu; a (–şi) prinde o armă la brâu. 2. Fig. A împresura.

ÎNCLEŞTÁ vb. I (*în* + *cleşte* + *–a*) 1. A (se) strânge puternic; a se lupta corp la corp. 2. A se agăţa cu forţă de cineva sau de ceva. 3. *A i se încleşta fălcile* (sau *gura*) = a nu mai putea vorbi (de supărare, de durere etc.).

ÎNCLINÁ vb. I (fr. *incliner*, lat. *inclinare*) 1. A (se) apleca în jos sau într–o parte; a (se) îndoi, a (se) încovoia, a (se) pleca. 2. A se închina, a se prosterna. 3. A se simţi atras de ceva, a simţi vocaţie pentru ceva.

ÎNCLINÁŢIE s. f. (fr. *inclination*, lat. *inclinatio*) 1. Înclinare. 2. Fig. Vocaţie, dispoziţie spre ceva; har.

ÎNCOLONÁ vb. I (*în* + *coloană* + *–a*, it. *incolonnare*) A se aşeza în coloană.

ÎNCONDEIÁ vb. I (*în* + *condei* + *–a*) 1. A decora ouăle de Paşti, obiecte de ceramică etc. 2. Fig. A defăima pe cineva.

ÎNCÓNJUR s. n. (de la *înconjura*) 1. Ocol, ocolire. 2. *Fără înconjur* = de–a dreptul; (fig.) direct. *Cu înconjur* (sau *cu înconjururi*) = indirect.

ÎNCONTRÁ vb. I (*în* + *contra*) A se împotrivi; a se contrazice vehement cu cineva.

ÎNCORDÁ vb. I (*în* + *coardă* + *–a*) 1. A întinde o coardă, o frânghie; a–şi contracta muşchii pentru un efort. 2. A face un efort de gândire 3. (Despre relaţiile dintre oameni) A (se) tensiona.

ÎNCORDÁRE s. f. (de la *încorda*) 1. Nervozitate. 2. Înăsprire (a relaţiilor).

ÎNCORONÁ vb. I (lat. *incoronare*) 1. A (–şi) pune coroană de monarh; a deveni sau a învesti pe cineva monarh. 2. A împodobi cu coroană. 3. Fig. A desăvârşi, a încheia o lucrare, o operă, o activitate.

ÎNCORONÁT, –Ă adj. (de la *încorona*) 1. Cu coroană; învestit cu însemnele domniei. 2. *Cap încoronat* = suveran, monarh.

ÎNCORPORÁ vb. I (fr. *incorporer*, lat. *incorporare*) 1. A face ca un lucru să facă corp comun, să alcătuiască un tot cu un altul; a cuprinde, a îngloba; a anexa, a alipi un teritoriu la o ţară. 2. A înrola.

ÎNCORSETÁ vb. I (*în* + *corset* + *–a*, cf. fr. *corseter*) A strânge într–un corset; (fig.) a împiedica pe cineva în gândurile, în acţiunile sale; a încătuşa.

ÎNCRÂNCENÁT, –Ă adj. (de la *încrâncena*) 1. Înfiorat de spaimă, de mânie. 2. Fig. Crâncen, neîndurător.

ÎNCRÉDERE s. f. (de la *încrede*) 1. Sentiment de siguranţă în capacitatea, în cinstea, în sinceritatea cuiva. 2. *Om de*

încredere = persoană pe care te poţi baza. *A da vot de încredere* = a aproba în parlament activitatea sau programul guvernului. *A pune chestiunea de încredere* = a cere deputaţilor să-şi precizeze în anumite situaţii, prin vot, poziţia faţă de activitatea sau programul unui guvern.

ÎNCRENGĂTÚRĂ s. f. (*în* + *creangă* + *–tură*, cf. fr. *embranchement*) Diviziune a regnului animal sau vegetal superioară clasei.

ÎNCRUCIŞÁT, –Ă adj. (de la *încrucişa*) 1. Aşezat curciş. 2. Care se întretaie. 3. Saşiu. 4. *A sta cu mâinile* (sau *cu braţele*) *încrucişate* = a fi pasiv, inactiv, a nu face nimic.

ÎNCUIÁ vb. I (lat. *incuncare*) 1. A închide cu cheia sau cu alte încuietori. 2. A reţine închis într–o încăpere. 3. A lăsa pe cineva fără replică (într–o discuţie). 4. (Pop.) A se constipa.

ÎNCUMETÁ vb. I (cf. lat. *committere*) A cuteza, a îndrăzni.

ÎNCUNOŞTINŢÁ vb. I (*în* + *cunoştinţă* + *–a*) A înştiinţa, a vesti, a informa.

ÎNCURAJÁ vb. I (*în* + *curaj* + *–a*, cf. fr. *encourager*) 1. A da curaj; a îmbărbăta. 2. A sprijini, a stimula, a favoriza.

ÎNCURCÁ vb. I (probabil lat. **incolicare* < *colus*, „caier, fir") 1. A încâlci fire, aţe etc; (despre drumuri, cărări, urme) a se amesteca. 2. A stingheri. 3. A se rătăci. 4. A pierde (sau a face pe cineva să piardă) firul ideilor. 5. A se angaja într–o afacere din care nu se mai poate descurca. 6. Fig. A pierde vremea la petreceri, la jocuri de cărţi. 7. *Încurcă–lume* = persoană care încurcă pe alţii, care nu este bun de nimic. *A i se încurca limba* = a i se împletici limba, a vorbi greu (din cauza băuturii; a unei emoţii etc.). *A o încurca* = a amesteca lucrurile sau vorbele în mod voit, a crea o situaţie confuză; a o păţi. *A încurca locul* (sau *lumea, zilele* etc.) = a stânjeni pe cineva. (*Se*) *încurcă lucrurile* = (se) creează o situaţie confuză. *A încurca vremea* = a pierde timp.

ÎNCURCĂTÚRĂ s. f. (*încurca* + *–ătură*) 1. Încâlcire de fire. 2. Situaţie complicată, confuză. 3. *Încurcătură de maţe* = ocluzie intestinală. *A pune pe cineva în încurcătură* = a pune pe cineva într–o situaţie dificilă.

ÎNDATORÁT, –Ă adj. (de la *îndatora*) 1. Dator (cu bani). 2. Obligat la recunoştinţă pentru ceva.

ÎNDATORITÓR, –OÁRE adj. (*îndatori* + *–tor*) Serviabil, binevoitor, amabil.

ÎNDELETNICÍRE s. f. (de la *îndeletnici*) Ocupaţie; profesiune.

ÎNDEMÂNÁRE s. f. (de la *îndemâna*) Calitate de a face ceva cu uşurinţă şi cu pricepere; iscusinţă, abilitate, pricepere.

ÎNDEMNÁ vb. I (lat. **inde–minare*) 1. A stimula, a impulsiona pe cineva într–o acţiune. 2. A se îmboldi. 3. A determina un animal să meargă mai repede.

ÎNDESÁ vb. I (lat. *in–de(n)sare*) 1. A apăsa (ca să încapă într–un spaţiu restrâns); a înghesui. 2. (Despre fiinţe) A se îngrămădi. 3. A deveni mai dens, mai compact.

ÎNDESÁT, –Ă adj. (de la *îndesa*) 1. Presat; îngrămădit; umplut până la refuz. 2. Compact, dens. 3. (Despre paşi, mers) Apăsat. 4. (Despre oameni) Mic şi gros. 5. *Cu vârf şi îndesat* = din belşug.

ÎNDOCÁ vb. I (germ. *eindocken*) A ridica o navă pe un doc plutitor.

ÎNDOCTRINÁ vb. I (*în* + *doctrină*, cf. fr. *endoctriner*) A (se) iniţia într–o doctrină; a (se) convinge.

ÎNDOÍ vb. IV (*în* + *doi* + *–i*) 1. A împături în două; a înmulţi cu doi, a dubla. 2. A (se) încovoia, a (se) curba. 3. A amesteca un lichid cu altul (în proporţii egale). 4. A fi nesigur în părerea sa; a nu avea încredere în cineva sau ceva.

ÎNDOIÁLĂ s. f. (*îndoi* + *–eală*) 1. Nesiguranţă; ezitare; neîncredere. 2. *Fără îndoială* = desigur. *A pune (ceva) la îndoială* = a fi nesigur de ceva. *A cădea la îndoială* = a fi nesigur. *Nu încape îndoială* sau *mai încape îndoială?* = e sigur. *A sta la îndoială* = a ezita, a nu crede cu uşurinţă.

ÎNDREPTÁ vb. I (*în* + *drept* + *–a*) 1. A face să devină sau a deveni drept. 2. (Despre oameni) A lua o ţinută dreaptă. 3. A porni într–o anumită direcţie. 4. A se întrema după o boală; (despre vreme) a se schimba în bine. 5. A–şi corecta

Scanned with OKEN Scanner

purtările. 6. *A-şi îndrepta paşii spre...* = a merge spre... *A-şi îndrepta ochii* (sau *privirile) spre cineva* sau *spre ceva* = a se uita la cineva sau la ceva. *A (-şi) îndrepta gândul asupra cuiva* (sau *a ceva*) = a se gândi la cineva sau la ceva. *A îndrepta paşii cuiva* = a face pe cineva să meargă spre...; a conduce (în viaţă).

ÎNDREPTÁR s. n. (*în* + *dreptar* < *drept*) Lucrare care îndrumează într-un anumit domeniu; călăuză, ghid.

ÎNDRITUÍT, -Ă adj. (de la *îndritui*) Îndreptăţit.

ÎNDRUGÁ vb. I (*în* + *drugă*) 1. A toarce fire groase; a toarce în grabă. 2. A vorbi mult şi confuz. 3. *A îndruga verzi şi uscate* = a vorbi fără şir, lucruri neinteresante, minciuni etc.

ÎNDULCÍ vb. IV (*în* + *dulce* + *-i*) 1. A face (mai) dulce (prin adăugare de zahăr, miere etc.). 2. A se înfrupta. 3. A (se) îmbuna; a (se) domoli; a (se) îmblânzi. 4. *A se îndulci la ceva* = a prinde gust de ceva; a se deda la...

ÎNDUPLECÁ vb. I (*în* + *dupleca*, înv. *„a îndupleca"* < lat.) A determina pe cineva să consimtă şi să facă ceva; a ceda; a convinge sau a fi convins de un anumit lucru.

ÎNDURÁ vb. I (lat. *indurare*, cf. fr. *endurer*) 1. A suporta (cu răbdare) un necaz, o boală etc. 2. A-i fi cuiva milă de cineva. 3. A consimţi să...; a se hotărî.

ÎNECÁ vb. I (*în* + *neca*, înv. *„a ucide"* < lat.) 1. A muri sau a face să moară prin scufundare în apă sau în alt lichid. 2. (Despre nave) A se scufunda. 3. (Despre ape) A inunda. 4. A se sufoca. 5. (Despre plâns, lacrimi) A podidi. 6. *A se îneca (ca ţiganul) la mal* = a suferi un eşec în ultimul moment. *I s-au înecat corăbiile* = e supărat, trist, fără chef.

ÎNFĂPTUÍ vb. IV (*în* + *făptui*) A realiza, a îndeplini, a crea ceva.

ÎNFĂŞÁ vb. I (lat. *infasciare*) 1. A înveli în scutece. 2. A înfăşura cu un bandaj, cu o faşă.

ÎNFĂŞURÁ vb. I (lat. *in-fasciolare* < *fascia*) 1. A se acoperi de jur împrejur cu o învelitoare, cu o faşă etc. 2. A (se) încolăci în jurul cuiva sau a ceva; a depăna un ghem. 3. Fig. A cuprinde, a învălui.

ÎNFĂŢIŞÁRE s. f. (de la *înfăţişa*) 1. Descriere, zugrăvire, reprezentare. 2. Prezentare a unei persoane în faţa unei autorităţi (judecătoreşti). 3. Aspect.

ÎNFEUDÁ vb. I (fr. *infléoder*, lat. *infeodare*) A înrobi, a subjuga; a se supune total cuiva.

ÎNFIERÁ vb. I (*în* + *fier* + *-a*) 1. A însemna un animal cu fierul înroşit. 2. Fig. A condamna cu vehemenţă; a blama, a stigmatiza.

ÎNFÍGE vb. III (lat. *infigere*) 1. A băga, a vârî un obiect ascuţit în ceva. 2. Fig. A interveni, a se amesteca cu obrăznicie, undeva fără drept, fără pricepere. 3. *A înfige mâna* (sau *mâinile) în ceva* = a apuca (ceva) cu putere. *A înfige ochii* = a privi fix, cu atenţie ceva.

ÎNFIINŢÁ vb. I (*în* + *fiinţă* + *-a*) 1. A face să ia fiinţă, a crea. 2. Fig. A apărea, a se înfăţişa brusc undeva (unde nu e invitat).

ÎNFÍPT, -Ă adj. (de la *înfige*) 1. Nemişcat, ţeapăn. 2. Fig. Obraznic, îndrăzneţ, arogant.

ÎNFIRIPÁ vb. I (cf. sl. *čerep* „ oală, hârb") 1. A încropi, a înjgheba; (fig.) a lua fiinţă. 2. A se reface după o boală; a se întrema.

ÎNFLĂCĂRÁT, -Ă adj. (de la *înflăcăra*) 1. Avântat, entuziasmat. 2. De culoare roşie ca focul.

ÎNFLORÍ vb. IV (lat. **înflorire*) 1. A face flori; a se acoperi de flori. 2. Fig. A lua naştere, a se ivi, a se dezvolta; a prospera. 3. A ornamenta ceva prin desene, cusături etc. cu flori; a împodobi. 4. A exagera.

ÎNFLORITÚRĂ s. f. (*înflori* + *-tură*) 1. Podoabă, ornament; broderie. 2. Fig. Exagerare într-o expunere, într-o povestire.

ÎNFOCÁT, -Ă adj. (de la *înfoca*) 1. Înfierbântat; dogoritor. 2. Fig. (Despre ochi) Scânteietor, viu. 3. Fig. Însufleţit, pasionat.

ÎNFOIÁ vb. I (lat. **infolliare* < *follis* sau *în* + *foi*, pl. lui *foaie*, + *-a*) 1. A se umfla (mărindu-şi volumul), a se desface; (despre păsări) a-şi răsfira penele. 2. Fig. (Despre oameni) A-şi da importanţă.

ÎNFRÂNÁ vb. I (lat. *infrenare*) 1. A pune frâu (unui cal). 2. Fig. A stăvili, a

domoli; a face inofensiv. **3.** Fig. A (se) stăpâni.

ÎNFRÂNGE vb. III (lat. *infrangere*) **1.** A birui (în luptă). **2.** A-şi ascunde o stare de spirit, anumite porniri sufleteşti.

ÎNFRUMUSEŢÁ vb. I (*în* + *frumuseţe* + *-a*) A (se) face mai frumos, a-şi pune podoabe.

ÎNFRUNTÁ vb. I (lat. **infrontare* < *frons*, cf. fr. *affronter*) **1.** A ţine piept, a rezista cu curaj unei primejdii. **2.** A avea un schimb aprins de cuvinte. **3.** A dojeni, a mustra, a certa.

ÎNFRUPTÁ vb. I (*în* + *frupt* + *-a*) **1.** A mânca (cu poftă) din ceva foarte gustos; a mânca de dulce în zi de post. **2.** Fig. A-şi procura beneficii ilicite, a profita (în mod condamnabil) de ceva. **3.** *A se înfrupta din oala cu smântână* = a face un lucru interzis.

ÎNFULECÁ vb. I (lat. *infollicare*) A mânca cu lăcomie şi foarte repede, a înghiţi pe nemestecate.

ÎNFUMURÁT, -Ă adj. (de la *înfumura*) Încrezut, îngâmfat.

ÎNFUNDÁ vb. I (lat. *infundare, în* + *fund* + *-a*) **1.** A pune fund la un butoi; a astupa complet un orificiu, o deschizătură. **2.** (Despre drumuri) A se închide într-un anumit punct. **3.** (Despre conducte, şanţuri) A se astupa. **4.** A îndesa. **5.** Fig. A aduce pe cineva într-o situaţie grea. **6.** A (se) cufunda, a (se) adânci; a intra într-un loc fără ieşire. **7.** *Pe înfundate* = înăbuşit, fără zgomot. *A-i înfunda cuiva gura* = a reduce la tăcere pe cineva, a nu mai putea da replică. *A i se înfunda cuiva* = a o păţi. *A înfunda ocna* (sau *puşcăria, temniţa*) = a fi condamnat la ani grei de închisoare.

ÎNFUNDÁT, -Ă adj. (de la *înfunda*) **1.** Închis, astupat. **2.** (Despre sunete) Înăbuşit. **3.** *Vin înfundat* = vin păstrat în sticle astupate ermetic. *Pe înfundate* = fără zgomot.

ÎNGÂNÁ vb. I (lat. **ingannare*) **1.** A imita (batjocoritor) glasul sau vorbele cuiva. **2.** A rosti sau a cânta ceva încet (şi neclar). **3.** A se amesteca. **4.** *Se îngână ziua cu noaptea* = începe să se lumineze; a începe să se facă întuneric.

ÎNGEMĂNÁ vb. I (lat. *ingeminare*) A (se) uni strâns; a (se) împreuna, a (se) îmbina.

ÎNGENUNGHEÁ vb. I (lat. *ingenuculare*) **1.** A se aşeza în genunchi. **2.** Fig. A supune, a aservi.

ÎNGER s. m. (lat. *angelus*) **1.** Creatură cerească cu aripi socotită intermediar între credincioşi şi Dumnezeu; persoană foarte bună, foarte frumoasă. **2.** *Înger păzitor* = persoană care veghează asupra cuiva. *Slab de înger* = care se sperie, se descurajează repede, fricos, timid. *Tare de înger* = care nu se lasă uşor intimidat sau înduioşat; curajos, rezistent. *A-şi ţine îngerii* = a nu-şi pierde cumpătul, a-şi ţine firea.

ÎNGHEŢÁ vb. I (lat. *inglaciare*) **1.** A solidifica un lichid prin frig; (despre pământ, despre plante) a se întări din cauza gerului. **2.** (Despre fiinţe sau despre părţi ale corpului lor) A-i fi extrem de frig; a degera. **3.** Fig. A încremeni (de frică, de emoţie). **4.** *A-i îngheţa cuiva inima* (sau *sângele în vine*) = a înlemni, a încremeni.

ÎNGHEŢÁRE s. f. (de la *îngheţa*) **1.** Îngheţ. **2.** *Îngheţarea salariilor* = măsură economică de menţinere neschimbată a salariilor într-o perioadă de urcare a costului vieţii.

ÎNGHIŢÍ vb. IV (lat. *ingluttire*) **1.** A introduce mâncare, băutură în stomac prin esofag; a mânca. **2.** Fig. A omite cuvinte sau silabe în vorbire. **3.** Fig. (Despre pământ, apă etc.) A include în sine; a face să dispară; a absorbi. **4.** *A înghiţi hapul* (sau *găluşca*) = a suporta o neplăcere fără a protesta. *A-şi înghiţi plânsul* (sau *lacrimile*) = a-şi stăpâni plânsul. *A nu înghiţi pe cineva* = a nu putea suferi pe cineva. *Parcă l-a înghiţit pământul* = a dispărea fără urmă. *L-a înghiţit pământul* = a murit; a dispărut. *A-i veni (cuiva) să înghită pe cineva (de bucurie, de ciudă* etc.) = a-şi manifesta o mare bucurie, ciudă. *A înghiţi pe cineva din ochi* = a privi pe cineva îndelung.

ÎNGLOBÁ vb. I (fr. *englober*) A introduce într-un tot; a include, a cuprinde, a integra.

ÎNGRĂDÍ vb. IV (cf. sl. *graditi*) **1.** A împrejmui cu gard; (fig.) a se apăra. **2.** Fig. A stăvili, a limita.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNGRĂMĂDÍ vb. IV (*în + grămădi*) A se aduna în cantitate, în număr mare într–un loc; a (se) înghesui.

ÎNGRĂŞÁ vb. I (lat. **ingrassiare* < *grassus* = *crassus*) **1.** A face să devină sau a deveni (mai) gras; a hrăni bine un animal ca să devină gras. **2.** A fertiliza solul prin îngrăşăminte. **3.** *Nu se* (mai) *îngraşă porcul în ajun* = nu se mai poate face (temeinic) un lucru în ultimul moment.

ÎNGRĂŞĂMÂNT s. n. (*îngrăşa* + *–ământ*, cf. fr. *engraissement*) Gunoi organic, băligar de vite etc. folosit pentru a fertiliza solul.

ÎNGRIJÍRE s. f. (de la *îngriji*) **1.** Grijă, ajutor acordat cuiva care se află în imposibilitatea de a acţiona singur; solicitudine. **2.** Băgare de seamă, atenţie. **3.** *A da primele îngrijiri* = a da primul ajutor unui accidentat, unui bolnav etc.

ÎNGROPÁ vb. I (*în + groapă + –a*) **1.** A înmormânta. **2.** A băga ceva în pământ, a acoperi cu pământ. **3.** A se izola. **4.** *A îngropa zilele cuiva* = a nenoroci pe cineva.

ÎNGROŞÁ vb. I (lat. **ingrossiare* < *grossus* sau *în + gros + –a*) **1.** A deveni sau a face să devină mai gros, mai voluminos. **2.** (Despre lichide, vapori etc.) A deveni sau a face să devină mai dens, mai concentrat. **3.** (Despre grupuri sau rânduri de persoane) A–şi spori numărul, a se îndesi. **4.** (Despre voce) A căpăta un timbru mai coborât, mai grav. **5.** *Se îngroaşă gluma* (sau *treaba, lucrul*) = situaţia devine neplăcută, îngrijorătoare.

ÎNGÚST, –Ă adj. (lat. *angustus*) **1.** Care are lăţime mică. **2.** Subţire, delicat. **3.** Fig. Limitat, obtuz, mărginit.

ÎNHUMÁ vb. I (fr. *inhumer*, lat. *inhumare*) A înmormânta.

ÎNJURÁ vb. I (lat. *injuriare*) A (–şi) spune cuvinte insultătoare, înjurioase.

ÎNLOCUÍ vb. IV (*în loc + –ui*) **1.** A pune ceva sau pe cineva în locul a ceva sau al cuiva; a suplini un lucru prin altceva. **2.** A ţine locul cuiva. **3.** A scoate pe cineva dintr–un post, loc pentru a numi pe altcineva.

ÎNMAGAZINÁ vb. I (fr. *emmagasiner*) **1.** A depozita (mărfuri, produse etc.) într–o magazie. **2.** A acumula (căldură, energie, substanţe de rezervă); (fig.) a acumula (cunoştinţe).

ÎNMATRICULÁ vb. I (fr. *immatriculer*, lat. *immatriculare*) A (se) înscrie, într–un registru public.

ÎNMORMÂNTÁ vb. I (*în + mormânt + –a*) **1.** A şeza un mort în mormânt. **2.** Fig. A da uitării.

ÎNMUIÁ vb. I (*în + muia*) **1.** A băga în apă (în lichid); a umezi. **2.** A face sau a deveni mai moale prin mărirea temperaturii sau a umidităţii. **3.** (Despre ger, vreme) A deveni mai puţin aspru. **4.** Fig. A (se) calma, a (se) linişti. **5.** *A (i se) înmuia (cuiva) inima* = a (se) înduioşa.

ÎNNĂDÍ vb. IV (*în + nadă + –i*) **1.** A mări sau a lungi un obiect (cosând, lipind etc.) o bucată; a pune o nadă. **2.** Fig. A (se) nărăvi. **3.** *A se înnădi la vorbă* = a se pune la taifas, la vorbă. *A se înnădi la caşcaval* = a se obrăznici.

ÎNNĂSCÚT, –Ă adj. (*în + născut*, cf. fr. *inné*) Cu care se naşte cineva; congenital, moştenit.

ÎNNEBUNÍ vb. IV (*în + nebun' + –i*) A deveni nebun; a se aliena; a nu mai putea să–şi stăpânească nervii, a–şi ieşi din fire.

ÎNNEGRÍT, –Ă adj. (de la *înnegri*) **1.** Vopsit în negru. **2.** Bronzat.

ÎNNOBILÁ vb. I (*în + nobil + –a*, cf. fr. *anoblir, ennoblir*) **1.** A acorda un titlu de nobleţe cuiva; a reda demnitate morală, a deveni distins, rafinat (prin cultură, prin educaţie etc.) **2.** A îmbunătăţi proprietăţile unor materiale, a unor animale, a unor plante etc.; a ameliora.

ÎNNODÁ vb. I (*în + nod + –a*) **1.** A face un nod. **2.** Fig. A agonisi. **3.** *A se înnoda la vorbă* (sau *la ceartă*) = a începe o ceartă.

ÎNOTÁ vb. I (lat. pop. *innotare*) **1.** A se susţine şi a avansa pe suprafaţa apei prin anumite mişcări. **2.** (Despre corpuri) A pluti. **3.** A merge cu greu prin noroi, prin zăpadă etc. **4.** Fig. A avea ceva din belşug.

ÎNRĂDĂCINÁT, –Ă adj. (de la *înrădăcina*) **1.** Fixat în pământ prin rădăcini. **2.** Fig. Care a pătruns adânc (în conştiinţă, în obişnuinţă etc.).

ÎNRÂURÍ vb. IV (cf. fr. *influer, influence*, germ. *beeinflüssen*) A influenţa.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNREGIMENTÁ vb. I (fr. *enrégimenter*) A (se) încadra, a intra într–un regiment, într–o grupare, într–un partid; a (se) înrola.

ÎNREGISTRÁ vb. I (fr. *enregistrer*) 1. A înscrie într–un registru (un act, o cerere, un document etc.); a consemna în scris sau în memorie. 2. A imprima pe bandă de magnetofon cuvinte, muzică etc. 3. A obţine un rezultat, un succes.

ÎNROLÁ vb. I (cf. fr. *enrôler*) A (se) încadra în rândurile armatei; a se înscrie într–un partid, într–o organizaţie etc., a (se) înregimenta.

ÎNSĂRCINÁT, –Ă (de la *însărcina*) 1. S. m. *Însărcinat cu afaceri* = diplomat care conduce misiunea diplomatică în lipsa şefului permanent. 2. Adj. (Despre femei) Gravidă.

ÎNSCĂUNÁ vb. I (*în* + *scaun* + *–a*) A (se) încorona; a numi într–o funcţie, într–un post.

ÎNSCENÁ vb. I (it. *inscenare*) 1. A pune în scenă o piesă de teatru, a pregăti un spectacol. 2. Fig. A pune la cale acţiuni răuvoitoare spre a aduce prejudicii cuiva.

ÎNSCRÍE vb. III (*în* + *scrie*, cf. fr. *inscrire*) 1. A (–şi) scrie, a (–şi) nota numele într–un act, într–un registru; a (se) înregistra; a consemna (în scris). 2. A marca puncte, goluri. 3. *A se înscrie în fals* = a susţine în faţa unei instanţe judiciare că dovada (scrisă) de partea adversă este falsă.

ÎNSCRÍS s. n. (de la *înscrie*) Act, dovadă, document.

ÎNSÉMN s. n. (fr. *insigne*, cf. *semn*) Semn distinctiv al unei funcţii, al unei demnităţi, al unui rang; insignă.

ÎNSEMNÁ vb. I (lat. *insignare* sau *în* + *semn* + *–a*) 1. A face un semn distinctiv. 2. A scrie. 3. A delimita. 4. A semnifica ceva; a exprima. 5. A avea importanţă, valoare.

ÎNSENINÁ vb. I (lat. *inserenare*) 1. A se face senin. 2. Fig. (Despre oameni) A deveni calm, liniştit, bine dispus.

ÎNSERIÁ vb. I (*în* + *serie* + *–a*) A aşeza în serie, în ordine; a da număr de serie.

ÎNSILOZÁ vb. I (*în* + *siloz* + *–a*, cf. fr. *ensiler*) 1. A depozita (cereale, furaje etc.) într–un siloz. 2. A conserva nutreţul verde, supunând plantele unei fermentaţii lactice.

ÎNSUMÁ vb. I (*în* + *sumă*, cf. fr. *sommer*) A totaliza, a cuprinde, a îngloba.

ÎNSURÁ vb. I (probabil lat. **inuxorare*) (Despre bărbaţi) A se căsători.

ÎNŞELÁ vb. I (lat. *in–sellare*) 1. A amăgi, a minţi. 2. A greşi; a nu mai percepe corect realitatea. 3. A încălca fidelitatea conjugală. 4. A seduce (o fată, o femeie). 5. *A înşela aşteptările* = a dezamăgi.

ÎNŞIRÁ vb. I (*în* + *şir* + *–a*) 1. A (se) aşeza în şir, a (se) alinia. 2. A face un şirag. 3. A se succede. 4. Fig. A expune, a povesti un şir de fapte, de idei etc. 5. *A înşira verzi şi uscate* = a spune tot felul de lucruri fără importanţă. *Înşiră–te* sau *înşir–te (mărgărite)*, formulă prin care se arată că un basm continuă.

ÎNŞTIINŢÁ vb. I (*în* + *ştiinţă* + *–a*) A informa; a avertiza.

ÎNTĂRÂTÁ vb. I (lat. **interritare*) 1. A enerva; a aţâţa. 2. A îndemna. 3. A se antrena la ceva. 4. A se întări, a se înteţi.

ÎNTĂRÍ vb. IV (*în* + *tare* + *–i*) 1. A (se) solidifica. 2. A se consolida; a se dezvolta. 3. A (se) intensifica. 4. A confirma. 5. A îngroşa o linie. 6. A legaliza.

ÎNTÂMPINÁRE s. f. (de la *întâmpina*) 1. Primire. 2. Contestaţie, obiecţie în justiţie. 3. *A ieşi* (sau *a veni*) *în* (sau *întru*) *întâmpinarea cuiva* = a ieşi înaintea cuiva pentru a–l primi. *A veni în întâmpinarea (a ceva)* = a răspunde unei întrebări, unei necesităţi înainte ca aceasta să fie formulată.

ÎNTÂMPLÁ vb. I (probabil lat. **intemplare*) 1. A se petrece, a avea loc. 2. A i se ivi cuiva ocazia, prilejul să... 3. A se nimeri să fie întâmplător într–un anumit loc.

ÎNTÂMPLÁRE s. f. (de la *întâmpla*) 1. Lucru petrecut, fapt, eveniment. 2. Hazard. 3. *Din întâmplare* = incidental. *La întâmplare* sau *la voia întâmplării* = la nimereală; în neştire.

ÎNTÍNDE vb. III (lat. *intendere*) 1. A trage cu forţă de capetele sau de marginile unui corp (elastic) pentru a–l mări. 2. (Despre îmbrăcăminte) A se lărgi sau a se lungi. 3. A (se) desfăşura în lungime.

Scanned with OKEN Scanner

4. A–şi destinde corpul; a se culca. 5. A înmâna. 6. A desface un obiect îndoit, împăturit. 7. Fig. A (se) mări, a (se) extinde. 8. A se dezvolta, a lua porporţii. 9. A dura mult timp. 10. *A întinde o cursă* (sau *un laţ*) = a pregăti o cursă (sau un laţ) pentru a prinde un animal; (fig.) a pregăti cuiva o capcană. *A o întinde (la drum)* = a pleca repede. *A întinde cuiva mâna* (sau *mâinile*) = a strânge mâna în semn de salut; (fig.) a veni în ajutorul cuiva. *A se întinde la vorbă (lungă)* = a lungi vorba. *A întinde hora* = a juca. *A întinde la jug* = a munci din greu. *A se întinde după ceva* = a fi lipsit de ceva; a avea mare nevoie de ceva. *A se întinde mai mult decât îi e plapuma* = a cheltui depăşind posibilităţile. *A întinde pe cineva la pământ* = a doborî pe cineva la pământ. *A întinde masa* (sau *masă*) = a pune masa; a da o petrecere. *A întinde vorba* = a răspândi un lucru ţinut secret de cineva.

ÎNTÍNS[1] s. n. (de la *întinde*) Spaţiu larg; suprafaţă, întindere.

ÎNTÍNS[2], –Ă adj. (de la *întinde*) 1. Lungit (prin tragere de ambele capete). 2. Vast. 3. Fără creţuri, neted. 4. (Despre mers, zbor) Direct; grăbit. 5. Care ocupă o suprafaţă mare. 6. *Pe scară întinsă* = de mari proporţii; în stil mare. *Cu braţe (le) întinse* = cu dragoste. *Cu pânzele întinse* = (despre ambarcaţii) cu pânzele desfăcute, gata de plecare.

ÎNTOÁRCE vb. III (lat. *intorquere*) 1. A reveni sau a face să revină de unde a plecat. 2. A restitui. 3. (Despre boli) A reveni. 4. A schimba direcţia iniţială. 5. A–şi modifica sau a face să–şi modifice părerea. 6. A (se) învârti. 7. A încorda resortul unui mecanism. 8. A (–şi) îndrepta corpul, privirea etc. în altă direcţie. 9. A răsplăti pe cineva pentru o faptă bună sau rea. 10. *A o întoarce* = a–şi schimba atitudinea. *A întoarce cuiva spatele* (sau *ceafa*) = a pleca brusc în mod ostentativ de lângă cineva. *A întoarce casa pe dos* = a face mare dezordine în casă. *A o întoarce şi pe o parte şi pe alta* = a examina amănunţit; a discuta în detaliu. *A întoarce punga pe dos* = a cheltui toţi banii. *A întoarce târgul* = a strica târgul. *A–i întoarce cuiva şurubul* = a umbla cu viclenii, cu minciuni. *A se întoarce într–un călcâi* = a fi iute la treabă, sprinten. *A întoarce (cuiva) capul* (sau *minţile*) = a zăpăci, a seduce. *A i se întoarce (cuiva) maţele* sau *stomacul pe dos* = a i se face greaţă; (fig.) a fi dezgustat, scârbit. *A întoarce foaia* = a deveni mai ferm, mai sever. *A întoarce vizita* = a răspunde printr–o vizită la o vizită primită.

ÎNTÓRS[1] s. n. (de la *întoarce*) 1. Înapoiere, revenire (la punctul de plecare). 2. Răsturnare.

ÎNTÓRS[2], –OÁRSĂ adj. (de la *întoarce*) 1. Înapoiat la locul iniţial. 2. Răsucit, încovoiat. 3. Fig. Ciudat. 4. *A face* (sau *a apuca*) *cale(a) întoarsă* = a se întoarce din drum. *A merge până la calea întoarsă* = a nu merge departe şi a se întoarce.

ÎNTRE– (lat. *inter*) Element de compunere care arată „reciprocitate", „amestec", „îmbinare" şi care formează cuvinte ca: *întrerupe, întretăia, întreţine* etc.

ÎNTREBÁ vb. I (lat. **interroguare* = *interrogare*) 1. A adresa cuiva sau propriei persoane o întrebare. 2. A cere cuiva lămuriri, informaţii în legătură cu cineva sau ceva. 3. A examina un elev, un candidat. 4. *A întreba (pe cineva) de sănătate* = a întreba pe cineva ce mai face; a intra în vorbă cu cineva.

ÎNTRÉCE vb. III (*în* + *trece*) 1. A depăşi în mers, a lăsa în urmă. 2. A–i fi cuiva superior. 3. A fi în plus, a prisosi. 4. *A se întrece cu gluma* (sau *cu vorba, cu şaga*) = a întrece măsura.

ÎNTRÉG, –EÁGĂ adj. (lat. *integer, –gra*) 1. Din care nu lipseşte nimic; complet. 2. (Despre fiinţe) Teafăr; (fig.) integru. 3. (Despre unităţi de timp) Deplin, complet. 4. *Pe de–a–ntregul* = în întregime, peste tot.

ÎNTREPRÍNDE vb. III (*între–* + *prinde*, cf. fr. *entreprendre*) A porni la o acţiune; a face, a efectua ceva.

ÎNTREPRÍNDERE s. f. (de la *întreprinde*) 1. Unitate economică de producţie, de servicii sau de comerţ. 2. Acţiune pornită din proprie iniţiativă.

ÎNTREPRINZĂTÓR, –OÁRE adj., s. m. şi f. (*întreprinde* + *–ător*) (Persoană) care are iniţiativă; îndrăzneţ.

ÎNTRERÚPERE s. f. (de la *întrerupe*)

1. Oprire, suspendare. 2. *Fără întrerupere* = continuu, permanent.

ÎNTRETĂIÁ vb. I (*între-* + *tăia*, cf. fr. *entrecouper*) A (se) încrucişa, a (se) intersecta.

ÎNTREŢÍNE vb. III (*între-* + *ţine*, cf. fr. *entretenir*) 1. A păstra în stare bună, în stare de funcţionare. 2. A asigura cuiva mijloacele de trai. 3. A discuta, a conversa.

ÎNTREŢINÉRE s. f. (de la *întreţine*) 1. Îngrijire, păstrare. 2. Plată pentru acoperirea cheltuielilor comune ale clădirilor. 3. Mijloace materiale necesare traiului.

ÎNTREŢINÚT, -Ă s. m. şi f. (de la *întreţine*) Persoană care întreţine(2) altă persoană de sex opus (cu care trăieşte în concubinaj).

ÎNTREVEDÉRE s. f. (*între-* + *vedere*, cf. fr. *entrevue*) Întâlnire (oficială) pentru discutarea unor probleme de interes reciproc şi comun.

ÎNTREZĂRÍ vb. IV (*între-* + *zări*, cf. fr. *entrevoir*) A zări, a vedea în chip vag.

ÎNTRONÁ vb. I (*în* + *tron* + *-a*) 1. A se încorona. 2. Fig. A (se) statornici, a (se) instaura.

ÎNTUNECÁ vb. I (probabil lat. *intunicare* = „a acoperi cu o tunică") 1. (Despre corpuri cereşti) A-şi pierde strălucirea. 2. A se înnopta; (despre cer) a deveni întunecos. 3. A face să fie sau să devină întunecos; (fig.) a eclipsa. 4. A se estompa, a păli; (fig.; despre chipul oamenilor) a se posomorî. 5. A se face mai închis la culoare.

ÎNŢELÉGE vb. III (lat. *intelligere*) 1. A pătrunde, a sesiza cu mintea; a pricepe. 2. A pricepe o limbă străină. 3. A cădea de acord; a aproba. 4. A constata, a observa. 5. *Se înţelege de la sine* = este evident, clar, limpede. *Aşa (mai) înţeleg şi eu* = aşa da, sunt de acord. *A înţelege de glumă* = a nu se supăra pentru o glumă. *A nu înţelege nimic din ceva* = a nu se alege cu nimic din ceva.

ÎNŢELEPCIÚNE s. f. (lat. *intellectio, -onis*) Capacitate superioară de a înţelege, de a judeca lucrurile, bazată pe cunoaşterea realităţii şi pe experienţă; prudenţă, chibzuială.

ÎNŢELÉPT, -EÁPTĂ (lat. *intellectus*) 1. Adj. Înzestrat cu înţelepciune; deştept. 2. S. m. Filozof, gânditor antic. 3. Adj. Plin de înţelepciune.

ÎNŢELÉS[1] adj. (de la *înţelege*) *De la sine înţeles* = sigur.

ÎNŢELÉS[2] s. n. (de la *înţelege*) 1. Semnificaţie, sens, tâlc. 2. *Pe înţeles* sau *pe înţelesul tuturor* = lămurit, clar. *Cu înţeles* = cu un anumit sens ascuns.

ÎNVĂŢÁ vb. I (lat. **invitiare*) 1. A asimila cunoştinţe, a studia. 2. A transmite cuiva cunoştinţe într-un domeniu oarecare; a iniţia. 3. A (se) obişnui cu ceva. 4. A căpăta experienţă. 5. *A se învăţa minte* = a câştiga experienţă. *A învăţa pe cineva minte* = a pedepsi pe cineva, a-i da o lecţie.

ÎNVĂŢĂCÉL s. m. (*învăţat* + *-el*) Discipol; ucenic.

ÎNVĂŢĂTÚRĂ s. f. (*învăţa* + *-ătură*) 1. Educaţie, instrucţie, învăţământ. 2. Doctrină. 3. Cultură, erudiţie. 4. Studiu; şcoală, ucenicie. 5. Povaţă. 6. *A-i fi cuiva (de* sau *spre) învăţătură* = a-i servi cuiva ca lecţie pentru a nu mai greşi.

ÎNVÂRTÍ vb. IV (cf. sl. *vrŭtĕti*) 1. A (se) mişca în cerc; a se roti. 2. A umbla de colo până colo fără rost. 3. *A se învârti pământul* (sau *locul) cu cineva* = se spune când cineva are ameţeli. *A învârtit hora* = a juca, a dansa. *A-i învârti cuiva capul* = a face pe cineva să-şi piardă judecata. *A învârti (pe cineva) pe* (sau *după) degete* = a conduce (pe cineva) după bunul plac.

ÎNVEDERÁ vb. I (*în* + *vedere* + *-a*) A arăta, a dovedi în mod clar, evident.

ÎNVEDERÁT, -Ă adj. (de la *învedera*) Clar, evident, vizibil.

ÎNVENINÁ vb. I (lat. *invenenare*) 1. A otrăvi cu venin. 2. Fig. A face ca o situaţie să devină neplăcută, greu de suportat. 3. A (se) supăra, a (se) amărî. 4. A se înrăi.

ÎNVESTÍ vb. IV (fr. *investir*, lat. *investire*) A acorda (oficial) unei persoane un drept, o funcţie, o demnitate etc.; (în evul mediu) a da învestitura.

ÎNVESTITÚRĂ s. f. (*învesti* + *-tură*, cf. fr. *investiture*) Act solemn prin care se acordă o demnitate.

ÎNVIGORÁ vb. I (it. *invigorare*) A (se) face viguros, a (se) însănătoşi.

ÎNVÍNGE vb. III (*în* + *vinge*, înv. „*a învinge*") 1. A bate, a birui un inamic

în luptă, în război; a câştiga într-o competiţie (sportivă), a doborî un adversar. 2. Fig. A înfrâna (un sentiment, o dorinţă, o pasiune). 3. A război; a avea câştig de cauză.

ÎNVÓLT, ÎNVOÁLTĂ adj. (lat. **invol(u)tus* < *involvere*) 1. Cu petale multe şi dese; bătut, înfoiat. 2. (Despre păr, pene, coamă) Des, bogat. 3. Rotunjit, umflat, bombat.

ÎNZESTRÁ vb. I (*în* + *zestre* + *-a*) 1. A da zestre unei fete; a dota. 2. A da unei întreprinderi, unei instituţii etc. cele necesare. 3. Fig. A fi dotat cu calităţi deosebite.

ÎNZESTRÁT, -Ă adj. (de la *înzestra*) 1. Prevăzut cu cele necesare. 2. Fig. Talentat, iscusit, capabil.

J

JABÓU s. n. (fr. *jabot*) Volan de dantelă de mătase etc., care atârnă pe piept ca o cravată.

JACÁRD s. n. (fr. *jacquard*) Dispozitiv la războaiele de ţesut, care serveşte la obţinerea unor ţesături cu desene complicate; ţesătură obţinută astfel.

JACHÉTĂ s. f. (fr. *jaquette*) Haină (tricotată) scurtă, încheiată în faţă, purtată peste bluză, peste rochie sau cămaşă.

JAD s. n. (fr. *jade*) Piatră semipreţioasă, de culoare verzuie, cu luciu sticlos; obiect din această piatră.

JAGUÁR s. m. (fr. *jaguar*) Specie de leopard din America de Sud şi Centrală.

JÁLBĂ s. f. (sl. *žalba*, cf. bg. *žalba*) 1. Plângere, reclamaţie (scrisă) 2. *A umbla* (sau *a merge, a veni* etc.) *cu jalba în proţap* = a cere, a reclama un drept sau o favoare.

JÁLE s. f. (sl. *žalĭ*) 1. Tristeţe, durere adâncă. 2. *De jale* = trist, de dor. *Cu jale* = cu amărăciune, dureros.

JALÓN s. n. (fr. *jalon*) 1. Ţiţă de lemn care se înfige în pământ pentru marcarea unui aliniament de teren. 2. Punct de reper; primul pas, prima etapă în desfăşurarea unei activităţi.

JALUZEÁ s. f. (cf. fr. *jalousie*) (La pl.) Stinghii din lemn, aluminiu etc. aşezate orizontal pe o bandă, puse la ferestre pentru a le camufla; stor.

JAMBÓN s. n. (fr. *jambon*) Şuncă afumată de porc.

JANDÁRM s. m. (fr. *gendarme*) 1. Militar din jandarmerie. 2. Femeie solidă cu un aer autoritar.

JANDARMERÍE s. f. (fr. *gendarmerie*) Forţă militară care menţine siguranţa publică; local în care îşi are sediul o astfel de forţă.

JANÍLIE s. f. (cf. fr. *chenille*) Fir gros de catifea pentru împodobit sau confecţionat obiecte de îmbăcăminte.

JANSENÍSM, s. n. (fr. *jansénisme*) Curent social-religios catolic, apărut în sec. al XVII-lea în Olanda şi în Franţa, bazat pe doctrina teologului Jansenius, care susţinea predestinarea şi propovăduia o morală austeră.

JÁNTĂ s. f. (fr. *jante*) 1. Partea exterioară a unei roţi, pe care se fixează pneul; geantă. 2. *A rămâne* (sau *a fi*) *pe jantă* = a avea cauciucul dezumflat; a rămâne fără bani.

JÁPCĂ s. f. (bg. *žabka* „laţ, cursă") *A lua cu japca* = a lua ceva prin forţă şi pe nedrept.

JAPÓN s. n. (fr. *japon*) Porţelan sau mătase fină din Japonia.

JARDINIÉRĂ s. f. (fr. *jardinière*) Etajeră, suport, cutie cu pământ pentru (ţinut ghivece cu) flori, mai ales sub ferestre sau pe balcoane.

JARGÓN s. n. (fr. *jargon*) Limbaj specific unei anumite categorii sociale, profesiuni etc.

JASP s. n. (fr. *jaspe*) Rocă silicioasă, compactă, viu colorată (în roşu, verde sau negru), folosită ca piatră semipreţioasă.

JÁVRĂ s. f. (din *Javarra* „rasă de câini fără păr") 1. Câine jigărit, jigodie. 2. Persoană fără caracter, de nimic.

JAZ s. n. (fr., engl. *jazz*) Muzică, cu caracter de improvizaţie din elemente de folclor american cu muzica europeană, cu caracter vioi şi sincopat; orchestră formată din instrumente de suflat şi de percuţie care execută această muzică.

JĂRÁTIC s. n. (sl. *žaratĭkŭ*) 1. Jar. 2. *A sta* (sau *a şedea*) *ca pe jăratic* = a fi foarte nerăbdător sau foarte grăbit.

Scanned with OKEN Scanner

Parcă îi arde jăratic sub tălpi = fuge foarte repede. *De jăratic* = arzător.

JDER s. m. (cf. scr. *ždero* „mare mâncăcios") Mic animal carnivor cu blană preţioasă, de culoare brun-închis; blana acestui animal.

JEEP s. n. (pr. *gip;* fr. engl. *jeep*) Maşină mică (de campanie).

JEJÚN s. n. (fr. *jéjunum*, lat. *jejunum*) Parte a intestinului subţire, cuprinsă între duoden şi ileon.

JELÉR s. m. (magh. *zsellér*) Ţăran, din Transilvania, fără pământ sau cu pământ puţin care muncea pe pământul nobililor şi care se putea strămuta.

JELÉU s. n. (fr. *gelée*) Produs sticlos, obţinut dintr-un amestec de sucuri de fructe fierte cu zahăr; peltea.

JELÍ vb. IV (sl. *žaliti*) **1.** A (se) plânge, a se văita. **2.** A boci un mort. **3.** A deplânge.

JENÁ vb. I (fr. *gêner*) **1.** A strânge, a roade; a stânjeni, a incomoda. **2.** A se sfii.

JENÁNT, -Ă adj. (fr. *gênant*) Supărător, neplăcut.

JÉRBĂ s. f. (fr. *gerbe*) Un fel de coroană mai mică cu florile orientate într-o singură parte.

JERSÉU s. n. (fr. *jersey*) Îmbrăcăminte pentru partea superioară a corpului confecţionată (tricotată) din lână, bumbac, mătase, fire plastice, deschisă în faţă şi cu mâneci; ţesătură tricotată din lână, mătase etc.

JÉRTFĂ s. f. (sl. *žrŭtva*) **1.** Dar oferit divinităţii (vietăţi sacrificate pe altar); ofrandă. **2.** Fig. Sacrificiu, jertfire; victimă. **3.** *A cădea jertfă* = a fi sacrificat; a muri.

JERTFÉLNIC s. n. (sl. *žrŭtvĭnikŭ*) Loc pentru jertfe; (în biserica creştină) masa din altar.

JET s. n. (fr., engl. *jet*) Emisiune de fluid care ţâşneşte cu presiune printr-un orificiu.

JETÓN s. n. (fr. *jeton*) **1.** Fisă. **2.** Fisă cu care se marchează participarea la un consiliu de administraţie al unei societăţi.

JITNICÉR s. m. (*jitniţă* „hambar" + *-ar*) Dregător care avea grijă de magaziile cu grâne ale curţii domneşti.

JIU-JÍTSU s. n. (pr. *jiu-jiţu;* fr. *jiu-jitsu*) Luptă corp la corp practicată în Japonia în care se folosesc metode brutale de atac şi apărare.

JIVÍNĂ s. f. (bg. *živina*) Animal sălbatic.

JOB s. n. (pr. *giob;* engl., fr. *job*) **1.** Slujbă, serviciu. **2.** Afacere.

JOBÉN s. n. (din n. pr. *Jobin*) Pălărie înaltă, cilindrică, tare, purtată la împrejurări festive.

JOC s. n. (lat. *jocus*) **1.** Divertisment, recreaţie (mai ales a copiilor). **2.** Distracţie bazată pe diferite combinaţii de calcul sau de hazard. **3.** Dans popular; horă. **4.** Manifestare sportivă (fotbal, baschet, volei etc.) **5.** Interpretare a unui rol dintr-o piesă de teatru. **6.** *A-şi bate joc de cineva* = a batjocori pe cineva. *A-şi pune capul* (sau *viaţa, situaţia* etc.) *în joc* = a întreprinde o acţiune periculoasă. *A face jocul cuiva* = a servi interesele cuiva. *A fi în joc* = a se afla într-o situaţie critică, primejdioasă. *Joc de societate* = distracţie în grup constând în dezlegarea unor probleme amuzante.

JOCHÉU s. m. (fr., engl. *jockey*) Călăreţ specializat în conducerea cailor de curse.

JÓGGING s. n. (pr. *gióghing;* engl. *jogging*) Alergare uşoară practicată pentru întreţinerea sănătăţii.

JÓKER s. m. (pr. *giócăr;* fr., engl. *joker*) Piesă, carte cu valoarea cea mai mare, care înlocuieşte orice carte sau piesă în unele jocuri de noroc; balador.

JONCŢIÚNE s. f. (fr. *jonction*) Legătură, unire, asamblare a unor părţi, a unor elemente; locul unde se realizează o legătură.

JONGLÁ vb. I (fr. *jongler*) **1.** A arunca în aer şi a prinde cu repeziciune şi abilitate mai multe obiecte, unul după altul. **2.** Fig. A mânui cu dexteritate, cu abilitate (cuvinte, expresii etc.).

JONGLERÍE s. f. (fr. *jonglerie*) Arta de a jongla; (fig.) maşinaţie, uneltire.

JOS, JOÁSĂ (lat. *deo[r]sum*) **1.** Adv. Aproape de pământ. **2.** Adv. La picioarele cuiva. **3.** Adj. Puţin ridicat, scund; cu altitudine mică. **4.** Adj. (Despre glas, sunete muzicale) Profund, grav. **5.** Adj. (Despre temperatură) Coborât. **6.** *De sus până jos* = în întregime. *Cu capul în jos* = cu

Scanned with OKEN Scanner

capul aplecat; atârnat; (fig.) pe dos, anapoda. *Cu nasul în jos* = supărat; umilit. *De jos* = mai la vale sau mai la sud; care vine din popor. *În* (sau *din*) *josul* = în (sau din) partea inferioară a unui obiect. *În josul apei* = la vale; în aval. *Nici călare nici pe jos* = nici într-un fel, nici în altul, nici aşa, nici aşa. *A pune pe cineva jos* = a învinge pe cineva. *Munca de jos* = muncă la care este trimis cel retrogradat. *Pe jos* = pe pământ; cu piciorul. *De pe jos* = care se află pe pământ sau pe duşumele.

JÓSNIC, -Ă adj. (*jos* + *-nic*) Ticălos, abject, mârşav.

JOVIÁL, -Ă adj. (fr. *jovial*) Bine dispus, vesel, glumeţ.

JUBILÁ vb. I (fr. *jubiler*, lat. *jubilare*) A se bucura foarte tare; a simţi o mare satisfacţie şi a o exterioriza; a triumfa.

JUBILÁRE s. f. (de la *jubila*) Satisfacţie însoţită de bucurie mare.

JUBILÉU s. n. (fr. *jubilé*, lat. *jubilaeus*) Sărbătorire (de cincizeci de ani) a unui eveniment.

JUBILIÁR, -Ă adj. (din *jubileu*, cf. fr. *jubilaire*) 1. Făcut cu ocazia unui jubileu. 2. *An jubiliar* = an în care are loc un jubileu.

JUCÁ vb. I (lat. pop. *jocare*) 1. A se distra, a se amuza. 2. A nu lua în serios pe cineva. 3. A participa la un joc de noroc, de societate. 4. A practica un joc sportiv. 5. A dansa (dansuri populare). 6. A interpreta un rol. 7. A da un spectacol. 8. A nu sta bine fixat. 9. *A se juca cu focul* = a se expune imprudent unei primejdii. *A se juca cu sănătatea* (sau *cu viaţa*) = a nu-şi îngriji sănătatea. *A-i juca cuiva ochii* (*în cap*), se spune despre o persoană inteligentă, şireată şi vioaie. *A juca un rol* (*însemnat*) = a îndeplini o anumită funcţie (însemnată). *A juca festa* (sau *renghiul*) *cuiva* = a face cuiva o farsă, a-l păcăli.

JÚDE s. m. (lat. *judex, -icis*) (Înv.) 1. Judecător. 2. Reprezentant al obştii săteşti care avea atribuţii administrative, economice, judecătoreşti, militare etc. 3. Primar.

JUDECÁ vb. I (lat. *judicare*) 1. A decide într-o chestiune în calitate de judecător sau de arbitru; a rezolva un litigiu. 2. A-şi forma o părere despre cineva. 3. A aprecia, a califica. 4. A (se) critica, a (se) mustra.

JUDECÁTĂ s. f. (lat. *judicata*, pl. lui *judicatum*) 1. Facultatea de a gândi logic; raţiune, inteligenţă. 2. Părere, opinie. 3. Dezbatere în instanţă; proces. 4. *Cu judecată* = cu chibzuinţă, cu tact. *Judecata de apoi* = judecată divină când morţii vor învia la „sfârşitul lumii" şi se va hotărî soarta lor. *A face judecată* = a judeca. *A da în* (sau *a trage, a chema, a trimite etc. în ori la*) *judecată* = a intenta cuiva un proces.

JUDÉŢ s. n. (lat. *judicium*) 1. Unitate administrativ-teritorială în care intră mai multe comune şi oraşe. 2. (Înv.) Judecată.

JUDICIÁR, -Ă adj. (fr. *judiciaire*, lat. *judiciarius*) 1. Privitor la justiţie, de justiţie, de proces. 2. *Medicină judiciară* = ramură a medicinii care se ocupă cu efectuarea expertizelor medicale pentru clarificarea crimelor.

JUDICIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *judicieux*) 1. Care judecă cu discernământ; înţelept. 2. Care este bine gândit, chibzuit, socotit.

JÚDO s. n. (pr. *giúdo;* fr. *judo*) Sport originar din Japonia constând în trântă cu mişcări şi figuri specifice.

JUDOCÁN s. m. (pr. *giudocán;* fr. *judoka*) Sportiv care practică judo.

JUG s. n. (lat. *jugum*) 1. Dispozitiv de lemn care se pune pe gâtul cornutelor. 2. Fig. Muncă grea; robie. 3. Colac de lemn îmbrăcat în piele care se pune la gâtul cailor şi de care se prinde hamul. 4. Grindă folosită la construcţia planşeelor de lemn. 5. *A trage la jug* = a trage căruţa, plugul etc.; (fig.) a munci din greu.

JUGULÁ vb. I (fr. *juguler*, lat. *jugulare*) A sugruma.

JUGULÁR, -Ă adj. (fr. *jugulaire*) 1. Care aparţine gâtului. 2. *Venă jugulară* = vena principală a gâtului, care adună sângele din regiunea capului şi din gât.

JÚICE s. n. (pr. *giús;* engl. *juice*) Suc de grepfrut, portocale etc.; băutură răcoritoare.

JUISÁ vb. I (fr. *jouir*, cf. *juisor*) 1. A se bucura de plăcerile vieţii. 2. A simţi plăcerea sexuală maximă, a avea orgasm.

JÚKE-BOX s. n. (pr. *giu[k]-box;* engl., fr. *juke-box*) Tonomat.

Scanned with OKEN Scanner

JUMĂTÁTE s. f. (et. nec.) 1. Fiecare dintre cele două părţi egale în care a fost împărţit un întreg. 2. Punct care marchează mijlocul unei distanţe sau al unui interval de timp. 3. Măsură de capacitate sau de greutate reprezentând 1/2 dintr–un litru (sau dintr–un kilogram). 4. *Jumătate de măsură* = măsură incompletă, numai pe jumătate. *Pe* sau *în jumătate* = pe din două. *A face ceva pe jumătate* = a nu duce ceva până la capăt. *Cu jumătate de gură* = cu glas scăzut, încet, fără convingere. *Cu jumătate de inimă* (sau *cu inima pe jumătate*) = fără avânt, fără curaj.

JÚMPING s. n. (pr. *geámping* engl. *jumping*) Concurs hipic de sărituri cu obstacole.

JUNCTÚRĂ s. f. (lat. *junctura*, fr. *joncture*) Joncţiune; (spec.) loc de unire a două formaţiuni anatomice.

JUNÉŢE s. f. (de la *june*, cf. fr. *jeunesse*) Tinereţe.

JÚNGLĂ s. f. (fr. *jungle*) 1. Spaţiu vast acoperit de pădure deasă, şi de ierburi înalte, din regiunile tropicale şi subtropicale. 2. *Legea junglei* = comportare brutală, violentă, nelegală; legea forţei.

JUNIMÍSM s. n. (din n. pr. *Junimea* + *–ism*) Mişcare literar–culturală şi politică din a doua jumătate a sec. al XIX–lea, formată în jurul societăţii „Junimea".

JUNIÓR, –OÁRĂ (fr., lat. *junior*) 1. S. m. şi f. Tânăr sportiv între 13 şi 18 ani. 2. S. m. (Pe lângă un nume propriu de persoană) Fiul, considerat în raport cu tatăl (cu acelaşi nume şi prenume).

JÚNTĂ s. f. (pr. *húntă*; sp. *junta*, fr. *junte*) Adunare; guvernare în urma unei insurecţii armate din Spania şi din unele ţări sud–americane.

JUPÁN s. m. (sl. *županŭ*) Boier sau dregător de seamă în evul mediu.

JÚPĂ s. f. (fr. *jupe*) Fustă.

JUPÂN s. m. (et. nec.) 1. Titlu de politeţe dat în evul mediu persoanelor care ocupau demnităţi sau funcţii înalte. 2. Patron.

JUPÓN s. n. (fr. *jupon*) Fustă care se poartă sub rochie.

JUR[1] s. m. (fr. *jury*) 1. Jurat. 2. *Curtea cu juri* = organ de jurisdicţie cu caracter penal format din juraţi.

JUR[2] s. n. (lat. *gyrus*) 1. Spaţiu care înconjură pe cineva sau ceva; împrejurime. 2. *În* (sau *prin*) *jur* = în preajmă, prin apropiere. *(De) jur împrejur* = din toate părţile. *În jurul...* = în preajmă...; relativ la...; aproximativ în...; cam pe la... *Din jurul...* = de lângă, din preajmă. *Prin jurul...* = în apropiere de...

JURÁT s. m. (fr. *juré*, lat. *juratus*) 1. Cetăţean ales pentru a participa la soluţionarea unor procese, unor litigii. 2. *Curtea cu juraţi* = curte cu juri.

JURĂMÂNT s. n. (lat. *juramentum*) 1. Promisiune solemnă făcută de o persoană (cu invocarea divinităţii) că va spune adevărul în legătură cu fapte cunoscute. 2. Angajament solemn (cuprinzând o formulă) prin care se obligă să–şi facă datoria faţă de ţară, faţă de popor. 3. Legământ.

JUR–FIX s. n. (fr. *jour fixe*) 1. Zi de primire la unele familii aristocratice. 2. Petrecere cu cântec şi dans între tineri; ceai.

JURÍDIC, –Ă adj. (fr. *juridique*, lat. *juridicus*) 1. Care se referă la legi, la drept. 2. *Persoană juridică* = organizaţie cu drepturi şi obligaţii recunoscute prin lege.

JURISCONSÚLT, –Ă s. m. şi f. (fr. *jurisconsulte*, lat. *jurisconsultus*) Specialist în drept care se ocupă de problemele juridice ale unei întreprinderi, instituţii.

JURISDÍCŢIE s. f. (fr. *jurisdiction*, lat. *jurisdictio*) 1. Puterea, competenţa unei instanţe, a unui judecător de a judeca. 2. Teritoriu în care un judecător sau o instanţă judecătorească îşi exercită puterea. 3. *Organ de jurisdicţie* = organ de stat care îndeplineşte funcţii de judecată.

JURÍST, –Ă s. m. şi f. (fr. *juriste*, lat. *jurista*) Specialist(ă) în drept şi care practică dreptul.

JÚRIU s. n. (fr. *jury*) 1. Comisie competentă desemnată pentru a clasifica şi promova concurenţi sau candidaţi la un concurs, la o competiţie sportivă. 2. Totalitatea juraţilor care iau parte la constituirea curţilor cu juri.

JURNÁL s. n. (fr. *journal*) 1. Ziar, gazetă. 2. Caiet cu însemnări zilnice (intime sau ştiinţifice). 3. *Jurnal de călătorie*

Scanned with OKEN Scanner

= caiet cu notarea, zi de zi, a unei călătorii. 4. *Jurnal de bord* = registru cu consemnarea evenimentelor de la bordul unei nave. 5. Emisiune de ştiri şi informaţii la radio şi televiziune.

JURNALIÉR, –Ă adj. (fr. *journalier*) Cotidian, zilnic.

JURNALÍSTICĂ s. f. (germ. *Journalistik*) Ziaristică.

JUST, –Ă adj. (fr. *juste*) 1. Drept, adevărat; echitabil. 2. Potrivit, corespunzător.

JUSTIFICÁ vb. I (lat. *justificare*, fr. *justifier*) 1. A dovedi justeţea unui lucru; a motiva. 2. A dovedi folosirea legală a unor sume de bani, de materiale etc. 3. A (–şi) proba nevinovăţia; a legitima; a (se) disculpa, a (se) dezvinovăţi.

JUSTIŢIÁBIL, –Ă s. m. şi f. (fr. *justiciable*) Persoană care apare ca parte într–un proces.

JUSTIŢIÁR, –Ă adj. (fr. *justicier*) Care face dreptate.

JUSTÍŢIE s. f. (fr. *justice*, lat. *justitia*) 1. Caracterul a ceea ce este drept; virtutea prin care se dă fiecărei persoane ceea ce îi aparţine. 2. Totalitate a instanţelor de judecată şi de legi dintr–o ţară. 3. *A chema* (sau *a se prezenta*) *în faţa justiţiei* = a cita (sau a se prezenta) la judecată.

JUVENÍL, –Ă adj. (fr. *juvénile*, lat. *juvenilis*) Care aparţine tinereţii; tineresc.

JUVENILITÁTE s. f. (fr. *juvénilité*) Caracter juvenil.

JUXTALINIÁRĂ adj. f. (fr. *juxta–linéaire*) *Traducere juxtaliniară* = traducere literală a unui text, cu reproducerea paralelă a textului original.

JUXTAPÚNERE s. f. (de la *juxtapune*) Alăturare.

K

KÁIZER[1] s. m. (germ. *Kaiser*) Împărat german.

KÁIZER[2] s. n. (germ. *Kaizer[fleisch]*) Piept de porc fiert şi afumat.

KAKEMÓNO s. n. (fr. *kakémono*) Pictură kaponeză executată pe sul de mătase sau pe hârtie de orez.

KAKÍ adj. invar. (fr. *kaki*) De culoare galben–verzuie.

KÁLIU s. n. (germ. *Kalium*) Potasiu.

KAMIKÁZE (fr. *kamikaze*) 1. S. m. invar. Războinic japonez trimis la moarte sigură într–o acţiune de atac. 2. S. n. invar. Avion de luptă cu exploziv, pilotat de un kamikaze(1), care cădea asupra ţintei, folosit de japonezi în al II–lea război mondial.

KANTIANÍSM s. n. (*kantian* + *–ism*) Doctrina filozofului Kant.

KARATÉ s. n. (fr. *karaté*) Metodă de luptă de origine japoneză, cu mişcări rapide şi violente, fără armă.

KÉLVIN s. m. (abr.: K; engl., fr. *kelvin*) Unitate fundamentală pentru măsurarea temperaturii în sistemul internaţional.

KÉTCHUP s. n. (pr. *chéciăp;* engl. *ketchup*) Sos picant preparat din roşii, oţet şi mirodenii.

KHMER, –Ă (pr. *cmer*, fr. *khmer*) 1. S. m. şi f. Persoană din populaţia Cambodgiei. 2. Adj. Referitor la khmeri(1); de khmeri(1).

KIBBÚTZ s. n. (pr. *chibuţ;* fr. *kibboutz*) Gospodărie colectivă agrară în Israel.

KÍLER s. n. (pr. *chilăr;* engl. *kiler*) Ucigaş (plătit).

KILO– (fr. *kilo–*) Element de compunere care intră în denumirea unităţilor de măsură şi exprimă multiplicarea lor de o mie de ori şi formează cuvinte ca: *kilocalorie, kilogram.*

KILOCALORÍE s. f. (fr. *kilocalorie*) Unitate de măsură pentru energia termică, egală cu o mie de calorii.

KILOMETRÁJ s. n. (fr. *kilométrage*) 1. Măsurarea în kilometri a unei distanţe între două puncte; distanţă în kilometri, parcursă într–un anumit timp. 2. Dispozitiv de înregistrare a unei distanţe parcurse în kilometri.

KILOWÁTT s. m. (abr.: kW; fr. *kilowatt*) Unitate de măsură pentru puterea electrică egală cu o mie de waţi.

KILT s. m. (engl., fr. *kilt*) Fustă plisată din stofă cadrilată, care face parte din costumul naţional al scoţienilor.

KINOSCÓP s. n. (fr. *kinoscope*) Tub

Scanned with OKEN Scanner

electronic pentru reproducerea imaginilor la televiziune.

KITSCH s. n. (pr. *chici;* germ. *Kitsch*) Produs artistic de prost gust; reproducere sau copiere industrială a unor opere de artă, multiplicate şi valorificate comercial.

KÍWI s. f. invar. (fr. *kiwi*) **1.** Pasăre din Noua Zeelandă, pe cale de dispariţie, cu aripi atrofiate. **2.** Fruct exotic din Noua Zeelandă.

KNESSÉT s. n. (engl. *knesset*) Parlament unicameral al statului Israel.

KNOW–HOW s. n. (pr. *nău–háu;* engl. *know–how*) Ansamblul informaţiilor şi al experienţei cu privire la un nou proces tehnologic şi modul de exploatare a unor utilaje noi.

KURD, –Ă (fr. *kurde*) **1.** S. m. şi f. Persoană dintr–o populaţie care locuieşte în Turcia, Iran, Irak şi în alte ţări învecinate cu acestea. **2.** Adj. Propriu kurzilor, de kurzi.

KYRIE s. f. (gr. *kyrie eleison*) **1.** *Kyrie eleison* = invocaţie a divinităţii la ortodocşi şi catolici. **2.** Parte a misei care se deschide prin kyrie eleison(1).

L

LÁBĂ s. f. (magh. *láb*) **1.** Extremitate a piciorului de la gleznă în jos, care serveşte la mers; parte a piciorului pe care calcă păsările; picior (la câine, urs, lup, pisică etc.). **2.** *Laba–gâştei* = ridurile din jurul exterior al ochiului; scris neîngrijit. *A pune laba pe cineva* sau *pe ceva* = a apuca, a înhăţa pe cineva sau ceva. *A–i încăpea* (sau *a–i cădea*) *în labă* = a ajunge la mâna sau la discreţia cuiva.

LABIÁL, –Ă adj. (fr. *labial*) Care aparţine buzelor sau se referă la buze.

LABÍL, –Ă adj. (fr. *labile*, lat. *labilis*) **1.** Nestatornic, schimbător, instabil. **2.** (Despre un sistem fizic) Care se află în stare de echilibru instabil.

LABIRÍNT s. n. (fr. *labyrinthe*, lat. *labyrinthus*) **1.** Edificiu compus din foarte multe încăperi dispuse în aşa fel încât ieşirea e dificil de găsit. **2.** Fig. Situaţie, problemă încurcată, greu de rezolvat.

LABORATÓR s. n. (germ. *Laboratorium*, fr. *laboratoire*) Încăpere, clădire dotată cu aparatură specializată cu instrumente pentru efectuarea de experienţe, analize etc.

LABORIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *laborieux*, lat. *laboriosus*) **1.** Care cere multă muncă, necesită efort şi osteneală. **2.** Harnic, sârguincios.

LABRADÓR s. n. (fr. *labrador*) Mineral din grupul feldspaţilor, cu reflexe albăstrui şi verzui, folosit ca piatră semipreţioasă.

LÁBRUM s. n. (lat. *labrum*) Buza superioară la insecte şi la mamifere.

LABURÍST, –Ă (cf. it. *laborista*, engl. *labourist*, fr. *labouriste*) **1.** Adj. *Partid laburist* = partid de orientare social–democrată, din Marea Britanie şi Australia. **2.** Adj., s. m. şi f. (Membru) al partidului laburist.

LAC[1] s. n. (lat. *lacus*) **1.** Mare întindere de apă stătătoare înconjurată de pământ. **2.** *Lac de acumulare* = lac artificial construit la hidrocentrale. *A cădea din lac în puţ* = a da de un rău şi mai mare, decât cel existent.

LAC[2] s. n. (germ. *Lack*) **1.** Soluţie obţinută din răşini, uleiuri etc. care, aplicată pe suprafaţa unui obiect îl protejează şi îi dă un anumit luciu. **2.** Piele, imitaţie de piele lucioasă.

LÁCĂT s. n. (magh. *lakat*) **1.** Tip de încuietoare cu o toartă petrecută prin două belciuge şi cu cheie care blochează sau desface toarta. **2.** *A–şi pune lacăt la gură* = a nu mai vorbi (ce nu trebuie).

LACHÉU s. m. (fr. *laquais*) **1.** Valet (în livrea); fecior, camerier. **2.** Fig. Persoană slugarnică, servilă.

LÁCOM, –Ă adj. (sl. *lakomŭ*) **1.** Mâncăcios. **2.** Fig. Avid, nesăţios, dornic de a obţine ceva.

LACÓNIC, –Ă adj. (fr. *laconique*) Concis, scurt, succint, lapidar.

LÁCRIMA–CHRÍSTI s. n. (lat. *lacryma–Christi*) Vin aromat, sec care provine din podgoriile de la poalele Vezuviului.

LÁCRIMĂ s. f. (lat. *lacrima*) **1.** Lichid secretat de glandele lacrimale; (fig.) strop, picătură. **2.** (La pl.) Plâns. **3.** *Cu lacrimi de sânge* = cu mare durere. *Până la lacrimi* = până la înduioşare. *A râde*

Scanned with OKEN Scanner

cu lacrimi = a râde cu poftă şi mult. *În lacrimi* = plângând (de durere).

LACRIMOGÉN, –Ă adj. (fr. *lacrymogène*) 1. Care provoacă secreţia lacrimilor. 2. Fig. Care emoţionează, produce plânsul cu mijloace facile. *Film lacrimogen.*

LACTÁT, –Ă adj. (fr. *lacté*) Care consistă din lapte, bazat pe lapte; de sau din lapte.

LACTÉE adj. f. (fr. (voie) *lactée*, lat. (via) *lactea*) *Calea lactee* = fâşie alburie pe cer datorată stelelor care constituie galaxia noastră.

LACTO– (fr. *lacto–*) Element de compunere cu sensul „cu lapte", „pentru lapte", care formează cuvinte ca: *lactobar, lactofiltru, lactovegetarian.*

LACTOBÁR s. n. (*lacto– + bar*) Local unde se servesc produse lactate.

LACTOFERMÉNT s. m. (fr. *lactoferment*) Cheag.

LACTOFÍLTRU s. n. (*lacto– + filtru*) Dispozitiv pentru determinarea impurităţilor din lapte.

LACTÓZĂ s. f. (fr. *lactose*) Substanţă solidă, dulce extrasă din zer, folosită în industria de medicamente.

LACÚNĂ s. f. (fr. *lacune*, lat. *lacuna*) 1. Lipsă, gol în continuitatea, integritatea unui lucru; întrerupere în continuitatea unui text, în înlănţuirea unor idei etc. 2. Fig. Ceea ce lipseşte unui lucru.

LACÚSTRU, –Ă adj. (fr. *lacustre*, lat. *lacustris*) 1. Care trăieşte pe marginea sau în apele unui lac. 2. *Locuinţă lacustră* = locuinţă ridicată pe piloni la suprafaţa apei unui lac.

LÁDĂ s. f. (germ. *Lade*) 1. Cutie mare de lemn, de tablă, cu capac pentru păstrat sau transportat obiecte. 2. *Ladă de zestre* = piesă din mobilierul rustic românesc unde se păstrează zestrea miresei. 3. *A trăi cu banii în ladă* = a trăi bine, în belşug.

LADY s. f. (pr. *lédi;* engl. *lady*) Doamnă (nobilă) din Anglia; soţie de lord; femeie distinsă, manierată.

LÁGĂR s. n. (germ. *Lager*) 1. Loc unde sunt închişi prizonierii de război sau deţinuţii pentru delicte sau infracţiuni (politice). 2. Ansamblul celor care militează şi activează pentru un anumit tip de societate.

LAGÚNĂ s. f. (it. *laguna*) Porţiune din mare sau din ocean înconjurată de o fâşie îngustă de pământ.

LÁIC, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *laïque*, lat. *laicus*) 1. (Persoană) care nu ţine de biserică, care este în afara religiei; mirean. 2. Neiniţiat.

LAICIZÁ vb. I (fr. *laïciser*) A reorganiza pe baze laice o instituţie cu caracter religios; a da un caracter laic.

LÁITMOTIV s. n. (germ. *Leitmotiv*) Temă care revine, se reia într–o compoziţie muzicală, asociată unei idei, unui personaj; frază, formulă care revine în repetate rânduri într–o operă literară, într–un discurs etc.

LÁMA s. m. invar. (fr. *lama*) 1. Preot–călugăr budist din Tibet, din Mongolia etc. 2. *Marele lama* sau *lama cel mare* = şeful suprem al religiei budiste; dalai–lama.

LAMAÍSM s. n. (fr. *lamaïsme*) Formă a budismului mai ales în Tibet şi Mongolia.

LÁMĂ s. f. (fr. *lama*) Un fel de cămilă mai mică; fără cocoaşă din Munţii Anzi.

LAMBRÍU s. n. (fr. *lambris*) Îmbrăcăminte de lemn, de marmură sau de stuc etc. care acoperă pereţii unei încăperi (total sau parţial).

LAMÉ s. n. (fr. *lamé*) Ţesătură cu fire metalice fine.

LAMÉLĂ s. f. (fr. *lamelle*) 1. Mică placă subţire de metal, de sticlă sau de lemn cu diverse întrebuinţări. 2. Foiţă subţire care separă unele structuri ale ţesuturilor vegetale şi animale.

LAMENTÁ vb. I (fr. *lamenter*, lat. *lamentari*) A se plânge, a se tângui.

LAMENTÁBIL, –Ă adj. (fr. *lamentable*, lat. *lamentabilis*) 1. Care inspiră milă, vrednic de plâns. 2. Prost, mizerabil, deplorabil.

LAMPADÁR s. n. (fr. *lampadaire*, lat. *lampadarium*) Suport vertical care are în partea de sus una sau mai multe lămpi sau becuri (cu abajur).

LAMPÁS s. n. (rus. *lampas*) Vipuşcă.

LAMPÍON s. n. (fr. *lampion*) Felinar de hârtie colorată, folosit la serbări pentru iluminat; lanternă veneţiană.

LÁMURĂ s. f. (lat. *lamina* sau **la-*

m[i]nula) Partea ce mai bună, curată, aleasă a unui lucru; fruntea, crema unui lucru.

LAN s. n. (ucr. *lan*) **1.** Câmp semănat, de obicei cu cereale; plantele cultivate pe acest câmp; holdă. **2.** (La pl.) Grâne.

LÁNCE s. f. (it. *lancia*) Veche armă de atac cu un vârf ascuţit de fier montat pe o vergea lungă de lemn.

LAND s. n. (germ. *Land*) Provincie autonomă, având organ legislativ şi guvern propriu în Germania şi Austria.

LÁNDĂ s. f. (fr. *lande*) Şes nisipos, neproductiv, pe malul Atlanticului.

LÄNDLER s. n. (pr. *léndlăr*; germ. *Ländler*) Dans popular austriac şi bavarez, asemănător valsului, cu tempo moderat; melodia acestui dans.

LANDÓU s. n. (fr. *landau*) **1.** Trăsură luxoasă, cu patru locuri aşezate faţă în faţă. **2.** Cărucior mare, acoperit, pentru copii.

LANGURÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *langoureux*) Sentimental, galeş.

LANGÚSTĂ s. f. (fr. *langouste*) Crustaceu marin, cu carnea foarte gustoasă.

LANOLÍNĂ s. f. (fr. *lanoline*) Grăsime obţinută din substanţa grasă de pe lâna oilor, foarte folosită în cosmetică.

LANSÁ vb. I (fr. *lancer*) **1.** A da drumul pe apă unui vas abia construit sau reparat; a face să se desprindă de pe rampa de lansare o rachetă. **2.** A pune (prima oară) în circulaţie; a difuza, a face cunoscut; a introduce în modă. **3.** A se avânta într–o acţiune cu îndrăzneală.

LANSATÓR s. n. (*lansa* + *–tor*) Dispozitiv folosit pentru lansarea bombelor, a rachetelor sau a torpilelor.

LANŢ s. n. (bg. *lanec*) **1.** Legătură compusă din inele trecute unele prin altele; şir de lucruri asemănătoare care se succed; şir de oameni. **2.** Înlănţuire (de raţionamente, de idei etc.). **3.** Captivitate, robie. **4.** Lanţ(1) mic subţire din metal preţios, servind ca podoabă. **5.** *Lanţ de munţi* = sistem muntos. *A se ţine lanţ* = a se succeda. *În lanţ* = în şir.

LAPALISÁDĂ s. f. (fr. *lapalissade*) Adevăr evident, naiv; truism.

LAPAROSCÓP s. n. (fr. *laparoscope*) Instrument pentru examinarea cavităţii abdominale.

LAPIDÁ vb. I (fr. *lapider*, lat. *lapidare*) A omorî cu pietre (pe cineva).

LAPIDÁR, –Ă adj. (fr. *lapidaire*) **1.** Gravat în piatră. **2.** (Despre stil, expuneri etc.) Scurt, concis, laconic.

LAPIDÁRIU s. n. (cf. lat. *lapidarium*) Colecţie (muzeală) de pietre mari, sculptate sau gravate (pietre de mormânt, basoreliefuri etc.); loc unde se păstrează această colecţie.

LAPISLAZÚLI s. n. (fr. *lapis–lazuli*) Lazurit.

LAPÓN, –Ă (fr. *lapon*) **1.** S. m. şi f. Persoană care face parte din Laponia. **2.** Adj. Referitor la laponi(1), de laponi.

LÁPSUS s. n. (fr., lat. *lapsus*) Incapacitate momentană de a–şi aminti de un lucru ştiut.

LÁPTE s. n. (lat. *lac, –ctis*) **1.** Lichid alb secretat de glandele mamare ale femeii şi ale femelelor mamifere. **2.** Suc care se găseşte în unele plante sau fructe. **3.** *Lapte acru* = lapte fermentat. *Purcel* (sau *viţel*) *de lapte* = purcel (sau viţel) neînţărcat. *Lapte–de–pasăre* = desert preparat din lapte, ouă şi zahăr. *Lapte de var* = suspensie de var stins cu apă, folosit la văruit. *A fi în lapte* = (despre cereale) a fi crud, necopt. *A băga oile în lapte* = a despărţi oile de miei, a le mulge. *Când va da din piatră lapte* = niciodată. *Cu lapte* = mănos, bun; adevărat. *A fi învăţat ca mâţa la lapte* = a avea obiceiuri rele.

LARG, –Ă (lat. *largus*) **1.** Adj. Care ocupă o suprafaţă mare; întins, vast. **2.** Adj. De dimensiuni mari, lat; (fig.) amplu. **3.** Adj. Încăpător, spaţios. **4.** S. n. Lărgime. **5.** S. n. Loc deschis care se întinde departe, spaţiu vast; loc depărtat de ţărmul unei mări. **6.** Adj. Generos, darnic; înaintat. **7.** *În lumea largă* = în locuri depărtate, pretutindeni. *Pe larg* = amănunţit. *Mână largă* = om generos, darnic. *Vederi largi* = receptivitate faţă de nou. *În larg* = departe de ţărm, pe apă. *A lua largul* = a fugi. *Ţara e largă* = eşti liber, poţi pleca unde vrei. *A fi* (sau *a se simţi*) *la* (sau *în*) *largul său* = a se simţi liber şi nestingherit.

LARGHÉŢE s. f. (it. *larghezza*) Dărnicie, generozitate.

LARI s. m. pl. (lat. *Lar, Laris*) Zei ocrotitori ai casei şi ai familiei, la romani.

Scanned with OKEN Scanner

LÁRICE s. f. (it. *larice*, lat. *larix, –cis*) Zadă.

LARÍNGE s. n. (it. *laringe*, cf. fr. *larynx*) Parte superioară a traheii, în care se află coardele vocale; beregată.

LARINGOLOGÍE s. f. (fr. *laryngologie*) Studiul anatomiei, fiziologiei şi patologiei laringelui.

LÁRVĂ s. f. (fr. *larve*) Primul stadiu al insectelor, crustaceelor, batracienilor la ieşirea din ou, diferit total de adult.

LASCÍV, –Ă adj. (fr. *lascif*, lat. *lascivus*) Înclinat spre sexualitate, spre plăceri sexuale; senzual, voluptos; obscen, lubric.

LÁSER s. n. (engl., fr. *laser*) Dispozitiv care emite raze luminoase (unite într–un fascicul foarte puternic) la distanţe mari.

LÁSTEX s. n. (fr., it. *lastex*) Fir de cauciuc, îmbrăcat în fire textile şi folosit la confecţii; portjartier elastic.

LAŞ, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *lâche*) (Om) fricos, lipsit de simţul răspunderii; lipsit de onoare; poltron.

LAT, –Ă (lat. *latus*) **1.** Adj. Cu o lăţime (mare). **2.** S. n. Partea lată a unui obiect; lăţime. **3.** *Lat în spate* = robust. *E lată (rău)* = e grav. *A o face lată* = a face un chef straşnic; a face (fără voie) o prostie. *A lăsa pe cineva lat* = a–l bate foarte tare. *De–a latul* = în curmeziş. *A fi lat de foame* = a fi foarte flămând. *A spune vorbe mari şi late* = a spune vorbe pompoase. *Un lat de palmă* = măsură de lungime cât lăţimea unei palme.

LATÉNT, –Ă adj. (fr. *latent*, lat. *latens, –ntis*) Care este ascuns, care nu se manifestă în exterior, dar se poate manifesta oricând (constituind un pericol permanent).

LÁTEX s. n. (fr., lat. *latex*) Suc lăptos secretat de unele plante, de unii arbori, care, în prezenţa aerului, se coagulează.

LATIFUNDIÁR, –Ă s. m. şi f. (*latifundiu* + *–ar*) Proprietar de mari domenii agricole; mare moşier.

LATIFÚNDIU s. n. (lat. *latifundium*) Mare proprietate rurală; moşie foarte mare; domeniu.

LATINÍSM s. n. (fr. *latinisme*) **1.** Cuvânt sau expresie împrumutată din limba latină de o altă limbă şi neadaptate la sistemul acesteia. **2.** Curent în lingvistica şi filologia românească din secolul al XIX–lea, care a militat pentru demonstrarea caracterului latin al limbii române prin introducerea unei ortografii latinizante şi înlocuirea cuvintelor nelatine.

LATINITÁTE s. f. (fr. *latinité*, lat. *latinitas, –atis*) Origine latină, caracter latin; cultura şi civilizaţia latină.

LATINOAMERICÁN, –Ă adj. (fr. *latino–américain*) Care aparţine Americii Latine sau se referă la ea.

LATITÚDINE s. f. (fr. *latitude*, lat. *latitudo, –inis*) **1.** Distanţa în grade dintre un punct de pe glob şi ecuator, măsurată pe meridianul punctului respectiv. **2.** Fig. Libertate de acţiune, de alegere.

LÁTURĂ s. f. (lat. **latora* = *latera*, pl. lui *latus, –eris*) **1.** Parte laterală a unui obiect; margine; zonă marginală a unui teren. **2.** Fiecare dintre cele două părţi laterale ale corpului omenesc. **3.** Fig. Aspect sub care poate fi privit un lucru. **4.** *A bate laturile* = a umbla fugar; a vorbi pe ocolite. *Pe lături* = într–o parte şi în alta. *În lături* = la o parte. *Pe de lături* = alături, pe lângă; (fig.) pe ocolite, indirect. *A (nu) se da în lături* = a nu ezita, a nu se codi (de la o faptă rea).

LAUDÁNUM s. n. (fr., lat. *laudanum*) Medicament pe bază de opiu.

LAUDATÍV, –Ă adj. (fr. *laudatif*) Elogios.

LÁUR s. m. (lat. *laurus*) **1.** Dafin; (la pl.) frunze de dafin cu care se încununau în antichitate poeţii şi eroii; (fig.) glorie. **2.** *A se culca pe lauri* = a se mulţumi cu succesele obţinute şi a nu lupta pentru altele. *A culege lauri* = a obţine succese mari. *Doar n–am mâncat lauri* = doar n–am înnebunit.

LAURÉAT, –Ă s. m. şi f. (fr. *lauréat*, lat. *laureatus*) Persoană, colectiv etc. distins cu un premiu.

LAVÁBIL, –Ă adj. (fr. *lavable*) Care se poate spăla.

LAVABÓU s. n. (fr. *lavabo*) Încăpere cu chiuvete şi instalaţii sanitare, servind ca spălător comun; lavoar; chiuvetă.

LAVÁJ s. n. (fr. *lavage*) Spălare.

LAVALIÉRĂ s. f. (fr. *lavallière*) **1.** Cravată lată înnodată în formă de fundă. **2.** Microfon care se pune la rever sau la buzunar.

Scanned with OKEN Scanner

LÁVĂ s. f. (fr. *lave*, it. *lava*) Masă minerală, incandescentă, aruncată la suprafaţa Pământului de un vulcan în erupţie.

LAVÉTĂ s. f. (fr. *lavette*) Cârpă de şters motoarele, vasele etc.

LAVÍNĂ s. f. (it. *lavina*, germ. *Lawine*) Avalanşă de zăpadă.

LAVOÁR s. n. (fr. *lavoir*) Mobilă pentru spălat cu ustensilele necesare.

LÁVRĂ s. f. (sl. *lavra*) Mănăstire ortodoxă din unele ţări, ale cărei chilii formează o aşezare rurală.

LAX, –Ă adj. (lat. *laxus*) Lejer, destins.

LAXATÍV, –Ă adj. (fr. *laxatif*, lat. *laxativus*) Purgativ uşor.

LAZARÉT s. n. (fr. *lazaret*) Spital izolat unde sunt internate persoane care suferă de boli contagioase.

LAZURÍT s. n. (fr. *lazurite*) Silicat natural de aluminiu şi de sodiu, de culoare albastră, folosit ca obiect de artă sau la prepararea vopselurilor; lapis, lapislazuli.

LĂCOMÍE s. f. (*lacom* + *–ie*) **1.** Dorinţă nestăpânită de a mânca mult; tendinţă nemăsurată de acaparare, de câştig. **2.** *Cu lăcomie* = lacom.

LĂCUÍ vb. IV (*lac*[2] + *–ui*) A aplica lac[2](1) pe o suprafaţă.

LĂMURÍ vb. IV (*lamură* + *–i*) **1.** A înţelege sau a face să înţeleagă ceva (mai dificil); a clarifica. **2.** A se explica şi a ajunge la o înţelegere. **3.** A deveni clar, bine conturat.

LĂNCIÉR s. m. (fr. *lancier*, cf. *lance*) Cavalerist înarmat cu lance în trecut.

LĂSÁ vb. I (lat. *laxare*) **1.** A nu lua cu sine. **2.** A da drumul, a elibera ceva sau pe cineva ţinut strâns; a pierde. **3.** A permite, a accepta ceva sau pe cineva; a nu se opune. **4.** A aştepta, a păsui. **5.** A părăsi pe cineva. **6.** A depăşi, a întrece. **7.** (Fig.; despre întuneric, ger etc.) A începe, a veni. **8.** A coborî, a ceda; a reduce din preţ. **9.** A se îndoi sub o povară. **10.** A se baza, a conta. **11.** A părăsi, murind. **12.** *Lasă–mă să te las*, se spune despre un om comod, nepăsător. *A lăsa pe cineva cu zile* = a cruţa cuiva viaţa. *A lăsa pe cineva în boii* (sau *în banii*) *lui* = a nu se amesteca în treburile cuiva, a–l lăsa în pace. *A nu se lăsa cu una, cu două* = a nu ceda. *A lăsa la o parte* = a trece cu vederea. *A se lăsa păgubaş* = a renunţa la ceva. *A lăsa (pe cineva) rece* = a nu impresiona. *Lasă* (sau *lasă–te*) *pe mine* (sau *pe noi*) = bizuie–te pe mine (sau pe noi). *A se lăsa greu* = a fi greu de convins. *A nu se lăsa mai prejos* = a se strădui să nu fie întrecut de cineva. *A lăsa cu limbă de moarte* (sau cu *jurământ*) = a cere imperios, în preajma morţii, să fie îndeplinite anumite dorinţe după moarte.

LĂSÁT s. n. (de la *lăsa*) *Lăsatul* sau *lăsata (secului)* = (în religia creştină) ultima zi înaintea începerii unui post mare, a postului Paştelui etc.

LĂSCÁIE s. f. (ucr. *ljackyj*) **1.** Monedă de aramă de mică valoare, care a circulat şi la noi în sec. al XVIII–lea; orice monedă de valoare mică. **2.** *A nu avea (nici o) lăscaie (frântă* sau *chioară)* = a nu avea nici un ban.

LĂSTÁR s. m. (bg. *lastar*) **1.** Mlădiţă. **2.** (La pl.) Copăcei crescuţi după tăierea unei păduri. **3.** Fig. Urmaş.

LĂSTÚN s. m. (sl. *lastunŭ*) **1.** Pasăre migratoare asemănătoare cu rândunica. **2.** *A sta lăstun pe capul cuiva* = a plictisi, a incomoda pe cineva.

LĂUDÁBIL, –Ă adj. (lat. *laudabilis*) Vrednic de laudă; meritoriu.

LÂNĂ s. f. (lat. *lana*) **1.** Păr lung, moale şi subţire al unor animale (oi), din care se obţin fire textile. **2.** Cantitate de lână(1) tunsă de pe mai multe oi. **3.** (La pl.) Varietăţi de lână; stofă de lână. **4.** *Lână în lână* = care are urzeala cât şi bătătura din lână.

LEAC s. n. (sl. *lĕkŭ*) **1.** Medicament, doctorie, tratament. **2.** *Iarbă* (sau *buruiană) de leac* = plantă medicinală. *A căuta pe cineva* (sau *ceva) ca iarba de leac* = a căuta cu insistenţă, pretutindeni. *A găsi leacul* = a găsi mijlocul de a rezolva ceva. *Fără (de) leac de...* = fără nici un pic de... *(Nici) de leac* = deloc.

LEÁGĂN s. n. (de la *legăna*) **1.** Pătuţ pentru copiii mici care se poate balansa. **2.** Fig. Loc de origine. **3.** Scrânciob. **4.** *Din leagăn* = din fragedă copilărie; de la început. *A se da în leagăn* = a se balansa.

Scanned with OKEN Scanner

LEAH, –Ă s. m. şi f. (pl.: *leşi;* ucr. *ljach*) Nume dat polonezilor în trecut.

LEÁL, –Ă adj. (it. *leale*) Cinstit, drept, corect.

LECÍTĂ s. f. (fr. *lécythe*, ngr. *lekythos*) Vas grecesc din ceramică, cu gâtul înalt, cu gura în formă de pâlnie şi cu o singură toartă, folosit pentru păstrarea parfumurilor şi a uleiurilor.

LECTÍCĂ s. f. (lat. *lectica*) Pat sau scaun purtat pe braţe, întrebuinţat de romani şi în unele ţări orientale, ca mijloc de locomoţie; litieră.

LÉCTOR[1], –Ă s. m. şi f. (germ. *Lektor*, rus. *lektor*) 1. Grad universitar, între asistent şi conferenţiar. 2. Membru al unui lectorat.

LÉCTOR[2], –Ă s. m. şi f. (fr. *lecteur*, lat. *lector, –oris*) Cititor.

LECTORÁT s. n. (germ. *Lektorat*) 1. Funcţia de lector[1](1). 2. Catedră universitară pentru o limbă străină.

LECTURÁ vb. I (din *lectură*) A citi.

LÉCŢIE s. f. (germ. *Lektion*, lat. *lectio–, –onis*) 1. Formă de predare a cunoştinţelor teoretice şi practice în şcoală; materia şi temele indicate elevilor pentru a fi pregătite acasă. 2. Mustrare, dojană. 3. Învăţătură, concluzie din întâmplări nefavorabile. 4. *A da lecţii* = a medita elevi în particular. *A lua lecţii* = a studia o disciplină cu un profesor în afara unei instituţii de învăţământ. *A ieşi la lecţie* = a ieşi în faţa clasei pentru a fi ascultat. *A scoate la lecţie* = a numi elevul care urmează să fie examinat. *A da cuiva o lecţie* = a dojeni.

LÉFTER, –Ă adj. (ngr. *[e]lléfteros*, „liber") Care nu are nici un ban, nici un fel de mijloc de trai.

LEGÁ[1] vb. I (lat. *ligare*) 1. A înnoda o sfoară, o sârmă etc.; a strânge la gură (un sac, o pungă etc.) 2. A uni părţile componente pentru a alcătui un tot, un mănunchi etc. 3. A cartona. 4. A stabili o legătură între două puncte depărtate; a (se) uni prin prietenie, dragoste etc. 5. A se ataşa de ceva. 6. A imobiliza cu o frânghie, cu un lanţ; a priponi un animal. 7. A pansa. 8. A se căsători. 9. (Despre plante) A începe să facă rod. 10. (Despre dulceţuri) A se îngroşa. 11. *A lega* (sau *a strânge) băierile de la pungă* = a face economii. *A lega paraua cu zece noduri* = a fi zgârcit. *A se lega la cap când nu–l doare* = a–şi crea complicaţii inutile. *Nebun de legat*, se spune despre cineva care face fapte ieşite din comun. *A–şi lega viaţa de cineva* (sau *de viaţa cuiva*) = a se căsători. *A (nu) lega două în trei* = a nu economisi. *A lega pe cineva de mâini şi de picioare* = a împiedica pe cineva să acţioneze. *A lega limba* (sau *gura) cuiva* = a împiedica pe cineva să vorbească. *A i se lega picioarele* = a nu mai putea umbla sau a umbla cu mare greutate. *A lega la ochi pe cineva* = a înşela pe cineva. *Fiecare se leagă unde–l doare* = fiecare îşi cunoaşte propriile greutăţi şi necazuri. *A i se lega limba* = a nu mai putea vorbi; a amuţi.

LEGÁ[2] vb. I (fr. *léguer*, lat. *legare*) A lăsa ceva prin testament; a testa.

LEGÁL, –Ă adj. (fr. *légal*, lat. *legalis*) Conform cu legea; licit.

LEGALITÁTE s. f. (fr. *légalité*) 1. Calitate, stare a ceea ce este conform cu legea. 2. Situaţia unui stat de a fi organizat pe bază de legi; ansamblul legilor unei ţări. 3. *A fi* (sau *intra) în legalitate* = a se conforma legilor în vigoare.

LEGALIZÁ vb. I (fr. *légaliser*) A autentifica un act, un document etc.

LEGÁT[1] s. n. (de la *lega*[1]) 1. Strângere cu o legătură a unor lucruri pentru a nu se desface. 2. Broşare, cartonare a unei cărţi. 3. Rodire (a unei plante).

LEGÁT[2] s. n. (lat. *legatum*) Dispoziţie testamentară pentru o moştenire, un bun etc.; bun lăsat printr–o asemenea dispoziţie.

LEGÁT[3] s. m. (fr. *légat*, lat. *legatus*) 1. Trimis al senatului, al împăratului etc. într–o provincie romană. 2. Reprezentant diplomatic al papii.

LEGÁT[4], –Ă (de la *lega*[1]) 1. Adj. Voinic. 2. Adj. Îngroşat, consistent. 3. Adv. În mod coerent, cu înţeles.

LEGATÁR, –Ă s. m. şi f. (fr. *légataire*, lat. *legatarius*) Persoană care beneficiază de o dispoziţie testamentară.

LEGÁŢIE s. f. (fr. *légation*, lat. *legatio*) Misiune diplomatică inferioară ambasadei.

LEGĂMÂNT s. n. (lat. *ligamentum*)

1. Promisiune solemnă, angajament. 2. Învoială, înţelegere.

LEGĂTURĂ s. f. (lat. *ligatura*) 1. Obiecte legate împreună; balot, boccea. 2. Faşă, bandaj. 3. Dispozitiv pentru ataşat schiurile la picioare. 4. Conectare a mai multor elemente de circuit electric. 5. Ansamblu de mijloace care asigură realizarea unei comunicaţii rutiere, aeriene, telefonice etc. 6. Relaţie între fenomene, persoane, comunităţi. 7. Contact, raport între persoane, grupări, ţări etc. 8. Coeziune, solidaritate, unitate. 9. Forţă care leagă între ei atomii unei molecule. 10. *În legătură cu...* = referitor la...

LÉGE s. f. (lat. *lex, legis*) 1. Act normativ obligatoriu al puterii de stat care reglementează, ordonă, permite sau apără; regulă. 2. Legalitate. 3. Religie, credinţă. 4. Datină, obicei. 5. Condiţie necesară care derivă din natura lucrurilor. 6. *Lege civilă* = act care reglementează drepturile cetăţenilor între ei. *Lege marţială* = act prin care se autorizează întrebuinţarea forţei armate în anumite cazuri. *Tablele legii* = decalog. *Lege nescrisă* = tradiţie, obicei. *Cum e legea* = cum se cuvine, cum scrie la carte. *În lege* = în toată regula. *După lege* = just, legal. *În legea lui* = în felul cuiva. *Vorba* (sau *cuvântul*) *lui e lege* = vorba lui se respectă cu stricteţe. *Pe legea mea!* = zău. *În lege* = straşnic. *Om de lege* = jurist, avocat. *Fără (de) lege* = păcătos; mişel. *Omul legii* = reprezentant al autorităţii de stat; persoană care respectă cu stricteţe prevederile legale. *(Nu) e lege* = (nu) este neapărat aşa. *În baza legii* = în conformitate cu prevederile legale.

LEGÉNDĂ s. f. (fr. *légende*, lat. *legenda*) 1. Povestire în care realitatea se îmbină cu fabulosul, care evocă personaje, întâmplări istorice sau mitologice bazate pe un fond istoric sau pe o închipuire mistică. 2. Text, inscripţie prin care se explică semnele convenţionale de pe o hartă.

LÉGHE s. f. (it. *lega*) Unitate de măsură pentru distanţe: *leghea kilometrică modernă* (4 km) şi *leghe maritimă* (5,555 km), folosită în unele ţări.

LEGIFERÁ vb. I (fr. *légiférer*) A face să devină legal; a promulga o lege conform unei proceduri stabilite.

LEGIONÁR, –Ă (fr. *légionnaire*, lat. *legionarius*) 1. S. m. Soldat dintr–o legiune romană. 2. Adj., s. m. şi f. (Persoană) din organizaţia „Garda de Fier" în România interbelică.

LEGISLÁTIV, –Ă adj. (fr. *législatif*) Care se referă la legi; care face, elaborează şi adoptă legi; care legiferează.

LEGISLATÚRĂ s. f. (fr. *législature*) Perioadă în care funcţionează un organ al puterii de stat.

LEGISLÁŢIE s. f. (fr. *législation*, lat. *legislatio*) Totalitate a legilor dintr–o ţară sau dintr–un domeniu juridic; corp de legi.

LEGÍST, –Ă adj. (fr. *légiste*) *Medic legist* = medic care rezolvă problemele medicale care interesează justiţia.

LEGITÁTE s. f. (*lege* + *–itate*) Ansamblul legilor din natură, din societate şi din gândire.

LEGÍTIM, –Ă adj. (fr. *légitime*, lat. *legitimus*) 1. Legal. 2. Just, echitabil, îndreptăţit. 3. *Legitimă apărare* = situaţie în care s–a comis un act de violenţă pedepsit de lege, dar justificat ca act de apărare împotriva unei agresiuni imediate şi injuste.

LEGIÚNE s. f. (fr. *légion*, lat. *legio, –onis*) 1. Mare unitate militară romană. 2. *Legiune străină* = unitate militară în Franţa şi Spania formată din mercenari cu garnizoana în colonii. 3. Fig. Mulţime; ceată, gloată.

LEGUÁN s. m. (engl. *leguan*) Şopârlă cu creastă din America tropicală.

LEGUMICULTÚRĂ s. f. (*legumă* + *cultură*) Studiul legumelor şi al condiţiilor de cultivare ale acestora.

LEJÉR, –Ă adj. (fr. *léger*) Uşor, comod.

LEMN s. n. (lat. *lignum*) 1. Substanţă dură şi compactă care formează tulpina, ramurile şi rădăcina plantelor; bucată tăiată din trunchiul sau din ramurile unui arbore. 2. *A fi de lemn* (sau *ca lemnul*) = a fi nepăsător, insensibil. *A rămâne ca de lemn* = a înlemni, a încremeni (din cauza unei surprize, a unei emoţii). *A îngheţa lemn* = a înţepeni de frig. *Doarme de poţi să tai lemne pe el* = doarme adânc, greu. *A ajunge* (sau *a se vedea*) *la sapă de lemn* = a sărăci. *A începe de la lingură de lemn* = a–şi începe viaţa sărac. *A se*

Scanned with OKEN Scanner

face de lemn = a înţepeni. *E ger de crapă lemnele*, se spune când e foarte frig.

LENT, -Ă adj. (fr. *lent*, lat. *lentus*) Încet, domol; progresiv, treptat.

LENTICULÁR, -Ă adj. (fr. *lenticulaire*, lat. *lenticularis*) De forma unei lentile; rotund.

LENTÍLĂ s. f. (fr. *lentille*) **1.** Disc de cristal adâncit sau bombat care are proprietatea de a devia în mod regulat razele. **2.** *Lentilă de contact* = lentilă fină aplicată direct pe globul ocular în dreptul irisului, pentru corectarea vederii.

LÉNTO adv. (it. *lento*) Domol, lin.

LEONÍN[1], -Ă adj. (lat. *leoninus*, fr. *léonin*) Privitor la leu[1]; ca de leu.

LEONÍN[2], -Ă adj. (fr. *léonin*) **1.** *Versuri leonine* = versuri ale căror emistihuri rimează. **2.** *Rimă leonină* = rimă în care două sau trei silabe sunt asemănătoare.

LEOPÁRD s. m. (fr. *léopard*, lat. *leopardus*) Mamifer carnivor feroce, cu blana galbenă roşcată cu pete negre, care trăieşte în Asia şi Africa; panteră; blana acestui mamifer.

LEPĂDÁ vb. I (probabil lat. *lapidare* „a arunca cu pietre") **1.** A lăsa ceva din mână; a arunca ceva nefolositor. **2.** A avorta. **3.** A părăsi ceva sau pe cineva. **4.** A tăgădui. **5.** (Despre animale) A năpârli. **6.** *A nu fi de lepădat* = a fi vrednic de luat în seamă. *A-şi lepăda masca* = a se arăta sub adevărata înfăţişare morală. *A-şi lepăda potcoavele* = a muri.

LÉPRĂ s. f. (ngr. *lépra*) **1.** Boală infecţioasă cronică caracterizată prin apariţia unor plăgi, răspândită în regiunile tropicale. **2.** Fig. Om fără caracter, fără scrupule; ticălos.

LESBIÁN, -Ă s. f., adj. (fr. *lesbien*) (Femeie) care practică lesbianismul.

LESBIANÍSM s. n. (*lesbian* + *-ism*) Perversiune sexuală între femei; safism, tribadism.

LEST s. n. (fr. *lest*) Greutate suplimentară (nisip, pietriş) într-o navă, într-un balon, pentru a-i mări stabilitatea; balast.

LEŞ s. n. (tc. *leş*) Cadavru, hoit.

LEŞI v. *leah*.

LETÁL, -Ă adj. (fr. *létal*, lat. *letalis*) Care provoacă moartea; mortal.

LETARGÍE s. f. (fr. *léthargie*) **1.** Stare în care funcţiile vieţii par suspendate; leşin. **2.** Fig. Apatie, inactivitate totală.

LETOPISÉŢ s. n. (sl. *lětopisici*) Scriere veche istorică în care evenimentele sunt prezentate cronologic; cronică.

LEU[1] s. m. (cf. lat. *leo, -onis*) **1.** Cel mai puternic mamifer carnivor din familia pisicii, de 2-3 m lungime, cu blana gălbuie şi coama bogată. **2.** (În basme) *Leu-paraleu* = leu cu putere extraordinară; (fig.) om viteaz. **3.** *A face din iepure leu* = a da curaj unui fricos. *Partea leului* = partea cea mai mare, mai valoroasă pe care o ia cel mai puternic dintre părtaşi. *A ţine leul de urechi* = a fi ameţit de băutură.

LEU[2] s. m. (din *leu*, cf. tc. *arslanly*) Unitate bănească oficială a României.

LEUCEMÍE s. f. (fr. *leucémie*) Boală de sânge caracterizată prin creşterea anormală a leucocitelor; leucoză.

LEUCOCÍTĂ s. f. (fr. *leucocyte*) Globulă albă din sânge.

LEUCÓM s. n. (fr. *leucome*) Boală de ochi cu formarea de pete albe pe cornee şi care duce la orbire; albeaţă.

LEVANTÍN-Ă (fr. *levantin*) **1.** Adj. Originar din Levant, specific Levantului. **2.** S. m. şi f. Locuitor din Levant; negustor din Levant. **3.** Adj. Necinstit, intrigant.

LEVITÁŢIE s. f. (fr. *lévitation*) Capacitate atribuită unor indivizi de a ridica diverse corpuri fără să le atingă sau de a se ridica în spaţiu fără sprijin material.

LÉXIC s. n. (fr. *lexique*) Totalitate a cuvintelor dintr-o limbă, dintr-un domeniu, dintr-o epocă, dintr-o operă etc.; vocabular.

LEXICOGRAFÍE s. f. (fr. *lexicographie*) **1.** Ştiinţa întocmirii dicţionarelor. **2.** Totalitatea dicţionarelor (de un anumit fel, dintr-o ţară, dintr-o epocă etc.).

LEXICOLOGÍE s. f. (fr. *lexicologie*) Studiul lexicului.

LEXICÓN s. n. (lat., fr. *lexicon*) **1.** Dicţionar (tehnic sau enciclopedic). **2.** Enciclopedie (a unui domeniu).

LEZÁ vb. I (fr. *léser*) **1.** A răni; (fig.) a ofensa. **2.** A aduce (cuiva) un prejudiciu, a păgubi pe cineva.

LEZÁRD s. n. (pr. *lezar*; fr. *lézard*) Piele de şopârlă tăbăcită.

LEZIÚNE s. f. (fr. *lésion*, lat. *laesio*,

–onis) 1. Rană, plagă, contuzie. 2. Prejudiciu material.

LEZMAIESTÁTE s. f. (fr. *lèse–majesté*) Ofensă adusă unui suveran, considerată drept crimă.

LIÁNĂ s. f. (fr. *liane*) Plantă agăţătoare din pădurile tropicale.

LIÁNT s. m. (fr. *liant*) 1. Material fluid de legătură, de întărire; aglomerant. 2. Substanţă care fixează un pigment pe fibra textilă.

LIBÁŢIE s. f. (fr. *libation*, lat. *libatio, –onis*) Act ritual care consta în vărsarea unei cupe de vin, de lapte etc. ca omagiu adus zeilor; închinarea paharului în cinstea cuiva la o petrecere.

LÍBER[1] s. n. (fr. *liber*) Ţesut fibros prin care circulă seva la plante.

LÍBER[2], –Ă adj. (fr. *libre*, lat. *liber*) 1. Care dispune de persoana şi de timpul său; independent. 2. Care acţionează după voia sa; care nu este supus nici unei restricţii; neîngrădit. 3. Neocupat, gol. 4. Degajat, natural în mişcări. 5. *Traducere liberă* = traducere care nu respectă riguros originalul. *În aer* (sau *sub cerul*) *liber* = afară, în loc neacoperit. *A vorbi liber* = a ţine un discurs, o cuvântare fără a citi. *A vedea cu ochiul liber* = a vedea fără un instrument optic. *Desen liber* = desen artistic. *Liber–profesionist* = persoană care practică o profesiune fără a fi angajat la stat. *În aer liber* = în mijlocul naturii. *Sub cerul liber* = afară, în loc descoperit.

LIBERÁL, –Ă (fr. *libéral*, lat. *liberalis*) 1. Adj. Care aparţine liberalismului. 2. Adj. *Partid liberal* = partid de orientare liberalistă. 3. Adj. Cu vederi largi, generos. 4. S. m. Membru al unui partid liberal.

LIBERALÍSM s. n. (fr. *libéralisme*) 1. Doctrină care promovează iniţiativa privată, care se opune comunismului şi dirijismului. 2. Toleranţă.

LIBERALÍST, –Ă adj. (*liberal* + *–ist*) Care susţine liberalismul.

LIBERALITÁTE s. f. (fr. *libéralité*, lat. *liberalitas, –atis*) Mărinimie, generozitate.

LIBERALIZÁ vb. I (fr. *libéraliser*) A face mai liberal, mai liber.

LÍBER–ARBÍTRU s. n. (fr. *libre arbitre*) Libertate absolută a voinţei omului.

LÍBER–CUGETĂRÓR s. m. (*liber*[2] + cugetător, cf. fr. *libre penseur*) Adept al unei gândiri libere (neîngrădită de biserică).

LÍBER–SCHIMBÍSM s. n. (*liber*[2] + schimb + *–ism*, cf. fr. *libre–échange*) Curent economic caracterizat prin neamestecul statului în comerţ, în schimbul de mărfuri.

LIBERTÁTE s. f. (fr. *liberté*, lat. *libertas, –atis*) 1. Posibilitatea de a acţiona după propria sa voinţă sau dorinţă. 2. Stare a unei persoane care se bucură de drepturi politice şi civile în stat; stare a unei persoane sau a unui grup de persoane care nu depinde de un stăpân; situaţia unei persoane care nu este întemniţată. 3. (Pl.) Drepturi cetăţeneşti. 4. *În libertate* = în voie, după bunul plac. *A–şi lua libertatea să...* (sau *de a...*) = a–şi permite să... *A pune în libertate* = a elibera din închisoare. *Libertate de conştiinţă* = dreptul oricărui cetăţean de a avea o opinie proprie. *Libertatea de gândire* sau *libertatea cuvântului* = opinia cuiva care gândeşte liber; dreptul de a–şi exprima opiniile.

LIBERTÍN, –Ă adj. (fr. *libertin*, lat. *libertinus*) Indecent, uşuratic, desfrânat.

LIBIDINÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *libidineux*, lat. *libidinosus*) Desfrânat, senzual, lasciv.

LÍBIDO s. n. (lat., fr. *libido*) Dorinţă de satisfacere a instinctului sexual.

LIBRÉT s. n. (it. *libretto*) 1. Text al unei opere muzicale. 2. Carnet eliberat de casele de economii unui depunător.

LIBRETÍST s. m. (it. *librettista*) Autor de librete(1).

LICÉNŢĂ s. f. (fr. *licence*, lat. *licentia*) 1. Titlu obţinut în urma trecerii examenului de diplomă; după terminarea studiilor universitare. 2. Autorizaţie pentru o activitate de import şi de export; brevet. 3. Abatere de la anumite reguli (poetice).

LICENŢIÁT, –Ă s. m. şi f. (fr. *licencié*, it. *licenziato*) Persoană cu studii universitare.

LICENŢIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *licencieux*, lat. *licentiosus*) Care încalcă normele etice; imoral, libertin.

LICHEFIÁ vb. I (fr. *liquéfier*) A (se) transforma din stare gazoasă în stare lichidă.

Scanned with OKEN Scanner

LICHÍD, –Ă (fr. *liquide*, lat. *liquidus*) 1. Adj. Care este fluid, care curge. 2. Adj. (Despre bani) Care este în numerar, cheş. 3. S. n. Ceea ce este în stare fluidă; băutură, aliment care curge.

LICHIDÁ vb. I (fr. *liquider*) 1. A termina (o acţiune, un fapt etc.); a achita, a plăti. 2. Fig. A omorî, a distruge.

LICÍT, –Ă adj. (fr. *licite*, lat. *licitus*) Care este permis de lege; legal.

LICITAŢIE s. f. (fr. *licitation*, lat. *licitatio, –onis*) Vânzare publică a unui bun atribuită persoanei care oferă suma cea mai mare.

LICOÁRE s. f. (fr. *liqueur*, lat. *liquor, –oris*) Substanţă lichidă; băutură (pe bază de alcool) savuroasă, fină.

LÍDER s. m. (engl., fr. *leader*) 1. Conducător al unui partid politic, al unei organizaţii sindicale, al unei formaţii etc. 2. Sportiv sau echipă aflată în fruntea unei competiţii.

LIED s. n. (pr. *lid;* germ. *Lied*) Compoziţie muzicală vocală cu caracter liric şi cu acompaniament instrumental.

LÍFTĂ s. f. (sl. *Litva* „Lituania") 1. Termen injurios dat de românii ortodocşi popoarelor de altă religie; termen depreciativ pentru cotropitori. 2. Om rău; animal rău.

LIGAMÉNT s. n. (fr. *ligament*, lat. *ligamentum*) Fascicul de fibre care leagă între ele oasele la articulaţii sau fixează anumite organe.

LÍGĂ s. f. (fr. *ligue*, it. *liga*) Asociaţie, uniune de state, alianţă politică, socială, culturală etc., constituită pentru a realiza un scop comun.

LILÁ adj. invar. (fr. *lilas*) Violet, liliachiu.

LILIPUTÁN, –Ă adj. (*liliput* + *–an*, cf. fr. *lilliputien*) De dimensiuni foarte mici; pitic.

LIMÁN s. n. (tc., rus. *liman*, ucr. *lyman*) 1. Ţărm, mal (al unei ape mari). 2. Fig. Adăpost, refugiu. 3. Lac format din aluviuni la gura unui râu. 4. *A ieşi la liman* = a scăpa dintr-o situaţie grea; a ajunge la rezolvarea unei situaţii dificile. *A duce* (sau *a scoate*) *la (un) liman* = a scăpa pe cineva dintr-un impas. *A ajunge la un liman* = a atinge ţelul urmărit.

LIMB s. n. (fr. *limbe*, germ. *Limbus*) Partea lată a frunzei, legată de ramură sau de tulpină prin peţiol.

LIMBÁJ s. n. (*limbă* + *–aj*, cf. fr. *langage*) 1. Limbă, vorbire, grai; mijloc de exprimare a sentimentelor, a ideilor. 2. Limbă naţională. 3. Orice mijloc de exprimare a ideilor. 4. *Limbaj comun* = mijloc de înţelegere simplu. *Limbaj artificial* = sistem de caractere şi simboluri folosit în programare.

LÍMBĂ s. f. (lat. *lingua*) 1. Organ musculos din cavitatea bucală cu rol în mestecarea şi înghiţirea alimentelor şi, la om, organul gustului şi al vorbirii. 2. Idiom al unei comunităţi, al unei naţiuni, regulile limbajului. 3. Mod particular de exprimare (propriu unui scriitor). 4. Ansamblul mijloacelor folosite pentru exprimarea ideilor. 5. Nume dat unor obiecte sau instrumente asemănătoare cu limba(1); fiecare dintre arătătoarele ceasornicului; pendulul unui orologiu; obiect pentru încălţatul pantofilor. 6. *Limbă comună* = stadiul evoluţiei unei limbi, anterior dialectelor. *Limbă de lemn* = exprimare în care se ascunde adevărul; se folosesc cuvinte fără nici o informaţie, fraze stereotipe etc. *A-şi înghiţi limba* = a mânca cu mare poftă; a nu spune ceva nepotrivit. *A-şi muşca limba* = a se căi pentru cele spuse. *Muşcă-ţi limba*, se spune celui care prezice ceva rău. *A alerga după ceva* (sau *după cineva*) *cu limba scoasă* = a căuta cu orice preţ să obţină ceva sau să găsească pe cineva. *A scoate* (sau *a-i ieşi*) *limba de-un cot* = a gâfâi; a munci din greu, a fi foarte obosit. *A avea limbă lungă* sau *a fi lung de limbă* = a fi flecar, a vorbi ce nu trebuie. *Cu limbă de moarte* = ca ultimă dorinţă. *A înţepa cu limba* = a fi ironic. *A avea limbă de aur* = a vorbi frumos. *A avea limbă ascuţită* (sau *rea, de şarpe*) = a fi răutăcios. *A-i dezlega* (sau *a i se dezlega, a i se dezmorţi cuiva*) *limba* = a face pe cineva (sau a începe) să vorbească. *A-i scurta* (sau *a-i tăia, a-i lega*) *limba cuiva*, se spune cuiva pentru a-l opri să vorbească. *A-şi pune frâu la limbă* sau *a-şi ţine limba în gură* = a vorbi cumpătat. *A trage pe cineva de limbă* = a iscodi. *A-i sta pe limbă* = a nu-şi aminti imediat un nume, un cuvânt; a dori să spună un

lucru dar se reţine din anumite considerente.

LIMBÚT, –Ă adj., s. m. şi f. (lat. **linguutus*, cf. *limbă*) (Om) care vorbeşte mult (şi fără rost); guraliv, flecar.

LIMFÁTIC, –Ă adj. (fr. *lymphatique*) Care conţine, care se referă la limfă. *Ganglion limfatic. Vas limfatic.*

LÍMFĂ s. f. (fr. *lymphe*, lat. *lympha*) Lichid incolor care ţine în suspensie globulele albe.

LIMFOCÍT s. n. (fr. *lymphocyte*) Varietate de globule albe.

LIMITÁT, –Ă adj. (de la *limita*, cf. fr. *limité*) 1. Restrâns între anumite limite. 2. Fig. Lipsit de inteligenţă; mărginit.

LÍMITĂ s. f. (fr. *limite*, lat. *limes, –itis*) 1. Linie care marchează sfârşitul unei întinderi; margine. 2. Punct până la care posibilităţile cuiva pot ajunge. 3. *Limită teritorială* = graniţă. 4. *Limită de vârstă* = vârstă până la care cineva poate ocupa legal o funcţie publică.

LIMITRÓF, –Ă adj. (fr. *limitrophe*) Care se află la hotar, la graniţă şi care se învecinează cu cineva; învecinat, mărginaş.

LIMPEZÍ vb. IV (*limpede* + *–i*) 1. A (se) face limpede; (despre cer, atmosferă) a se însenina. 2. (Despre glas) A deveni clar, desluşit. 3. A clăti cu apă ceea ce a fost spălat. 4. Fig. A (se) clarifica. 5. *A se limpezi la minte* = a se calma; a–şi reveni.

LIMUZÍNĂ s. f. (fr. *limousine*) Automobil de lux, nedecapotabil, mare.

LIN, –Ă adj. (lat. *lenus, –a* = *lenis*) 1. Care se mişcă egal, continuu, fără salturi; domol, liniştit, potolit. 2. (Despre ape) Fără valuri. 3. (Despre zbor) Fără zdruncinături; liniştit. 4. (Despre pante, drumuri) Cu înclinaţie mică. 5. (Despre lumină) Care are un caracter potolit, blând. 6. (Despre sunete) Fără stridenţe, fără intensitate mare.

LÍNGE vb. III (lat. *lingere*) 1. A atinge cu limba (repetat) ceva de mâncare. 2. (Despre animale) A trece cu limba peste ceva; a–şi netezi părul cu limba. 3. A linguşi. 4. *Linge–blide* = parazit, om de nimic. *A–şi linge degetele* (sau *buzele*) *ori a se linge pe degete* (sau *pe buze*) = a–şi manifesta senzaţia de plăcere sau de poftă mare.

LINGÓU s. n. (fr. *lingot*) Bloc de metal sau de aliaj (oţel, aur etc.) neprelucrat; bară.

LÍNGURĂ s. f. (lat. *lingula*) 1. Ustensilă din diferite materiale cu care se mănâncă lichide. 2. Unelte sau piese asemănătoare cu o lingură (1); tub cilindric folosit la extracţia ţiţeiului; nălucă metalică pentru pescuit; recipient pentru turnat metalul topit în forme. 3. *A (–şi) mânca banii* (sau *averea*) *cu lingura*, se spune despre un om (bogat) care cheltuieşte prea mult. *Lingura–pieptului* = extremitatea inferioară a sternului; furca pieptului. *A lega* (sau *a atârna, a pune*) *cuiva lingurile de gât* = a nu mai da de mâncare cuiva care a întârziat la masă.

LINGVÍST, –Ă s. m. şi f. (fr. *linguiste*) Specialist în lingvistică.

LINGVÍSTIC, –Ă (fr. *linguistique*) 1. S. f. Studiul limbii şi al legilor ei de dezvoltare. 2. Adj. Care aparţine lingvisticii (1).

LINIÁR, –Ă adj. (fr. *linéaire*, lat. *linearis*) 1. De forma unei linii drepte; referitor la linii; făcut din linii regulate. 2. *Mişcare liniară* = mişcare rectilinie.

LÍNIE s. f. (lat. *linea*, germ. *Linie*, fr. *ligne*) 1. Limita unei suprafeţe sau intersecţia a două suprafeţe. 2. Trăsătură, contur; şir. 3. Fiecare dintre subdiviziunile gradelor marcate pe termometru. 4. Riglă. 5. Trăsătură a nasului, a feţei. 6. Siluetă, talie. 7. Itinerar, traseu. 8. Cale, direcţie, sens. 9. Descendenţă, filiaţie. 10. Margine. 11. *În linie* = în şir drept. *Linie frântă* = zigzag. *Linie–ferată* = cale–ferată. *A fi pe linie de plutire* = a fi pe o linie obţinută prin intersecţia suprafeţei apei cu corpul unei nave; (fig.) a se menţine la un nivel convenabil; a nu se da la fund. *Linie de apărare* = dispozitiv de apărare format din fortificaţii şi trupe. *În linii generale* (sau *mari*) = în general.

LINŞÁ vb. I (fr. *lyncher*) A ucide prin linşaj.

LINŞÁJ s. n. (fr. *lynchage*) Ucidere fără judecată a cuiva de către o mulţime agitată, revoltată.

LINX s. m. (fr., lat. *lynx*) Râs.

LIPÍ vb. IV (sl. *lĕpiti*) 1. A uni două

piese cu ajutorul unei materii cleioase; (despre materii) a fi lipicios, cleios. 2. (Despre ochi, pleoape) A nu se putea deschide, din cauza unor secreţii vâscoase; (fig.) a se închide de somn. 3. (Despre alimente, medicamente etc.) A produce un efect favorabil; a prii. 4. A se împrieteni cu cineva. 5. A întinde pe o suprafaţă un strat de lut. 6. *A nu se lipi învăţătura de cineva* = a nu avea înclinaţii spre învăţătură. *A lipi cuiva o palmă* = a da o palmă cuiva. *A se lipi învăţătura* (de cineva) = a învăţa uşor.

LIPÍDE s. f. pl. (fr. *lipide*) Substanţe organice grase.

LIPÓM s. n. (fr. *lipome*) Tumoare benignă formată din ţesut adipos.

LIPOTIMÍE s. f. (fr. *lipothymie*) Leşin.

LÍPSĂ s. f. (de la *lipsi*) 1. Absenţă. 2. Ceea ce lipseşte din ceva. 3. Deficienţă, scădere. 4. *În* (sau *din*) *lipsă de...* = din cauză că lipseşte ceva. *În lipsa cuiva* = în timp cât cineva lipseşte. *(Judecat) în lipsă* = în contumacie. *Mai bine lipsă* = mai bine deloc. *A duce lipsă (de ceva)* = a nu avea ceva (în cantitate suficientă).

LÍRĂ[1] s. f. (fr. *lyre*, lat. *lyra*) 1. Instrument muzical în formă de arc foarte curbat, cu coarde. 2. Fig. Simbol al creaţiei poetice.

LÍRĂ[2] s. f. (it. *lira*) 1. Unitate monetară principală în unele ţări. 2. *Liră sterlină* = unitate monetară principală în Marea Britanie.

LÍRIC, -Ă (fr. *lyrique*) 1. Adj. (Mai ales despre poezii) Care exprimă sentimente intime; (despre poeţi) care scrie poezii sentimentale; care redă stări afective. 2. Adj. *Genul liric* = gen literar cuprinzând creaţiile în care autorul îşi exprimă direct sentimentele proprii. 3. S. f. Poezie lirică(1); totalitatea operelor lirice ale unui poet, ale unui popor, ale unei epoci. 4. Adj. Care se referă la muzica de operă. 5. Fig. Sensibil, emotiv, entuziast.

LÍSTĂ s. f. (fr. *liste*) 1. Înşirare de nume, de obiecte, de date etc. 2. *Listă de bucate* = meniu. *Liste electorale* = liste care cuprind cetăţenii cu drept de vot. *Listă civilă* = sumă pe care o poate cheltui anual din fondurile statului o familie regală sau şeful statului pentru nevoile personale.

LITÁNIE s. f. (sl. *litanija*) 1. Rugăciune lungă (rostită alternativ de preot şi de credincioşi). 2. Fig. Expunere lungă, monotonă şi plictisitoare.

LITERÁL, -Ă adj. (fr. *littéral*, lat. *litteralis*) Care reproduce literă cu literă; textual, exact.

LITERALMÉNTE adv. (fr. *littéralement*) Exact, întocmai; cu desăvârşire.

LITERÁR, -Ă adj. (fr. *littéraire*, lat. *litterarius*) 1. Care aparţine literaturii, care se referă la literatură. 2. *Limbă literară* = aspectul cel mai corect al unei limbi naţionale.

LITERARIZÁ vb. I (*literar* + *-iza*) A da un aspect literar unui cuvânt, unui text etc.

LITERÁT, -Ă s. m. şi f. (lat. *litteratus*) Specialist în literatură; scriitor.

LITERATÚRĂ s. f. (fr. *littérature*, lat. *litteratura*) 1. Creaţie artistică în care se redau idei, sentimente, imagini, fapte reale cu ajutorul limbii; beletristică. 2. Totalitate a operelor literare ale unei epoci, ale unei ţări etc. 3. *Literatură populară* = folclor. *Literatură cultă* = creaţie literară a unor autori cunoscuţi, transmisă prin scris. *Literatură de specialitate* = totalitatea lucrărilor importante publicate într-un anumit domeniu.

LÍTERĂ s. f. (lat. *littera*) 1. Fiecare din semnele ce alcătuiesc alfabetul unei limbi. 2. (La pl.) Studiul literaturii; literatură; ştiinţele umanistice. 3. Înţeles strict. 4. *Literă mare* = majusculă. *Literă mică* = minusculă. *Literă cu literă* = până în cele mai mici amănunte. *Litera cărţii* (sau *a legii*) = exact cum scrie, în carte sau prevede legea. *A rămâne literă moartă* = a rămâne fără nici o urmare. *Om de litere* = scriitor, literat. *Literă moartă* = (despre o lege, o măsură etc.) căzut în desuetudine, nepus în aplicare.

LITIÁZĂ s. f. (fr. *lithiase*) Formare de calculi (pietre) într-un organ sau într-un canal excretor; calculoză.

LITIÉRĂ s. f. (fr. *litière*) Lectică.

LITÍGIU s. n. (fr. *litige*, lat. *litigium*) Conflict, diferend care poate deveni obiectul unui proces, unui arbitraj etc.

LITO- (fr. *litho-*) Element de com-

punere cu sensul „piatră", „de piatră" care formează cuvinte ca: *litogeneză, litologie.*

LITOGRAFÍE s. f. (fr. *lithographie*) Reproducere şi multiplicare pe hârtie, de pe o placă calcaroasă, a unor texte, desene etc.; întreprindere care execută astfel de reproduceri.

LITORÁL, –Ă s. n. (fr. *littoral*, lat. *littoralis*) Fâşie de teren de–a lungul ţărmului unei mări, al unui ocean.

LITOSFÉRĂ s. f. (fr. *lithosphère*) Parte solidă a scoarţei terestre.

LITÓTĂ s. f. (fr. *litote*) Figură de stil care constă în a spune cât mai puţin şi a face să se înţeleagă cât mai mult.

LÍTRU s. m. (fr. *litre*) Unitate de măsură pentru lichide care are capacitatea de 1 decimetru cub; recipient care conţine o astfel de cantitate.

LITURGHÍE s. f. (sl. *liturgija*) Principala slujbă religioasă creştină (oficiată în zilele de sărbătoare).

LITURGHIÉR s. n. (*liturghie* + *–ar*) Carte care cuprinde rânduiala slujbei liturghiei.

LIVÍD, –Ă adj. (fr. *livide*, lat. *lividus*) Învineţit, vânăt (de emoţie, de frig, de oboseală); (despre lumină) palid, slab.

LÍVING–(ROOM) s. n. (pr. *líving* [*–rum*]; engl. *living–room*) Cameră de zi.

LIVRÁ vb. I (fr. *livrer*) A furniza, a pune la dispoziţie mărfuri contra plată; a presta servicii.

LÍVRĂ s. f. (fr. *livre*) Unitate de măsură pentru masă, egală cu 1/2 kg, folosită în unele ţări.

LIVREÁ s. f. (fr. *livrée*) Uniformă împodobită cu galoane şi fireturi (pentru portari, oameni de serviciu din restaurante sau din unele case particulare).

LIVRÉSC, –Ă adj. (fr. *livresque*) 1. Care provine din cărţi; (despre cuvinte, expresii, folosit numai în cărţi şi în limbajul oamenilor culţi). 2. Arid, lipsit de originalitate, de substanţă.

LIZÉUZĂ s. f. (pr. *lizöză*; fr. *liseuse*) Un fel de bolero purtat de femei peste cămaşa de noapte.

LIZÍBIL, –Ă adj. (fr. *lisible*) Citeţ.

LIZIÉRĂ s. f. (fr. *lisière*) 1. Margine a unei păduri. 2. Fâşie de mătase, de stofă etc., aplicată ca garnitură la marginea unor obiecte de îmbrăcăminte. 3. Margine a unei bucăţi de ţesătură, pe care se imprimă marca fabricii şi calitatea.

LOB s. m. (fr. *lobe*) Parte rotunjită a unui organ anatomic.

LÓBBY s. n. (pr. *lóbi*; engl. *lobby*) 1. Sală principală într–o bancă, unde se fac operaţii bancare. 2. Grup de persoane particulare care fac presiuni asupra organelor alese ale statului.

LOBBYÍSM s. n. (pr. *lobísm*; engl. *lobbyism*) Influenţare a parlamentarilor de către grupuri (de afaceri).

LOC s. n. (lat. *locus*) 1. Punct sau porţiune determinată în spaţiu. 2. Regiune, ţinut, ţară, localitate (unde s–a născut cineva). 3. Spaţiu ocupat de cineva sau de ceva. 4. Poziţie, situaţie; slujbă, post, funcţie. 5. Prilej, ocazie. 6. *Din* (sau *de pe*) *loc* = de acolo de unde se află cineva. *Pe loc* = pe aceeaşi bucată de pământ; neclintit; imediat. *La loc* = acolo unde era. *La un loc* = împreună. *În* (sau *peste*) *tot locul* = pretutindeni. *Din loc în loc* = ici şi colo. *Pe loc repaus* = „drepţi". *Loc de casă* = teren pentru construire de locuinţă. *Loc de veci* = teren pentru mormânt. *Loc de muncă* = întreprindere, instituţie etc. *Din capul locului* = de la început. *A–i sta cuiva mintea în loc* = a rămâne uluit. *A–i veni cuiva inima* (sau *sufletul*) *la loc* = a se linişti. *A pune pe cineva la locul lui* = a pune la punct, la respect. *A o lua din loc* = a pleca. *A nu–şi mai afla locul* sau *a nu–l mai ţine locul* = a nu mai avea astâmpăr. *A sta pe loc* = a se opri din mers; a nu progresa. *A fi de loc din...* = a fi originar din. *A lua loc* = a şedea. *A–şi face loc* = a–şi face drum. *A fi la locul lui* = a fi aşa cum trebuie. *A–şi afla locul* = a se stabili undeva; a–şi găsi un loc potrivit. *A fi din partea locului* = a fi băştinaş. *Stai la un loc!* = stai liniştit! *Cum îl rabdă locul?* se spune despre un om rău. *Pe unele locuri* = ici şi colo. *A nu (mai) avea loc de cineva* = a fi incomodat de cineva; a se lega mereu de cineva. *A sta* (sau *a rămâne, a încremeni*) *ţintuit locului* (sau *pe loc, în loc*) = a rămâne neclintit. *A sta la un loc* = a sta cuminte, liniştit. *A ţine loc de ceva* (sau *locul cuiva*) = a înlocui. *(A se pune) în locul cuiva* = (a se închipui) în situaţia cuiva (pentru

a–l putea înţelege). *A fi locul* = a fi cazul, a fi nimerit. *A avea loc* = a se întâmpla, a se produce.

LOCÁL, –Ă (fr. *local*) 1. S. n. Clădire, amplasament, cameră; restaurant. 2. Adj. Particular, caracteristic unui anumit loc. *Autorităţi locale; resurse locale.* 3. *Tratament local* = tratament aplicat direct pe locul bolnav. *Anestezie locală* = anestezie făcută pe partea corpului supusă intervenţiei chirurgicale. *Culoare locală* = sesizarea detaliilor în legătură cu obiceiurile, cu costumele unei epoci, ale unei ţări etc.

LOCALIZÁ vb. I (fr. *localiser*) 1. A fixa la un anumit loc, a stabili în timp sau în spaţiu (un fapt, o acţiune etc.) 2. A limita, a restrânge.

LOCÁŞ s. n. (magh. *lakás*, cf. *loc*) 1. Încăpere, clădire, cameră. 2. *Locaş sfânt* (sau *dumnezeiesc*) = biserică, mănăstire. 3. *A da cuiva locaş* = a adăposti, a găzdui.

LOCATÓR, –OÁRE s. m. şi f. (lat. *locator*) Persoană care dă cu chirie, în arendă un teren agricol.

LOCÁŢIE s. f. (fr. *location*, lat. *locatio, –onis*) Acţiunea de a da şi a lua cu chirie; chirie.

LÓCK–OUT s. n. (pr. *loc–aŭt;* engl. *lock–out*) Închidere temporară a unei întreprinderi şi concedierea muncitorilor pentru a–i forţa să accepte anumite condiţii.

LÓCO[1] adv. (lat. *loco*) În aceeaşi localitate cu expeditorul.

LOCO[2]– (fr. *loco–*) Element de compunere cu sensul „loc", care formează cuvinte ca: *locţiitor.*

LOCOMOTÓR, –OÁRE adj. (fr. *locomoteur*) Care se referă la mişcare, la deplasare, la mers.

LOCOMÓŢIE s. f. (fr. *locomotion*) Deplasare, mişcare dintr–un loc într–altul.

LOCOTENÉNT s. m. (it. *locotenente*) 1. Grad şi ofiţer care posedă gradul superior celui de sublocotenent. 2. *Locotenent–major* = grad de ofiţer între locotenent şi căpitan. *Locotenent–colonel* = grad de ofiţer între maior şi colonel.

LOCOTENÉNŢĂ s. f. (it. *locotenenza*) (Înv.) 1. Funcţie de locţiitor. 2. *Locotenenţă domnească* = organism al puterii executive în Ţara Românească şi în Moldova, care ţinea locul domnului; căimăcămie.

LOCUTÓR s. m. (fr. *locuteur*) Vorbitor.

LOCUŢIÚNE s. f. (fr. *locution*, lat. *locutio, –onis*) Grup de cuvinte cu înţeles unitar şi cu funcţie gramaticală unică.

LOCVÁCE adj. invar. (fr. *loquace*, lat. *loquax, –acis*) Vorbăreţ, volubil, limbut.

LOESS s. n. (pr. *lös;* fr. *loess*, germ. *Löss*) Rocă argiloasă foarte fertilă, alcătuită din particule fine gălbui.

LÓGGIA s. f. (it. *loggia*) 1. Galerie la o clădire, acoperită şi deschisă spre exterior printr–un şir de arcade sprijinite pe coloane. 2. Balcon în interiorul peretelui faţadei.

LÓGIC, –Ă (fr. *logique*) 1. S. f. Studiul gândirii corecte. 2. S. f. Mod de a gândi. 3. S. f. Temei, raţiune. 4. Adj. Conform cu logica; raţional, corect, just. 5. *Cap logic* = persoană raţională. *Circuit logic* = circuit electronic sau electromecanic folosit în calculatoare pentru efectuarea de operaţii logice.

–LOGÍE (fr. *–logie*) Element de compunere cu sensul „disciplină", „ştiinţă", care formează cuvinte ca: *filologie, geologie.*

LOGÍSTICĂ s. f. (fr. *logistique*) 1. Logică matematică (sau simbolică). 2. Ansamblu de metode şi de mijloace pentru organizarea unei activităţi, a unei întreprinderi.

LOGO– (fr. *logo–*) Element de compunere cu sensul de „vorbire", „cuvânt", care formează cuvinte ca: *logopedie, logopatie, logoree.*

LOGOFĂT s. m. (ngr. *logothétis*) 1. Mare dregător, membru în sfatul domnesc, în Ţara Românească şi în Moldova. 2. (Înv.) Scriitor, grămătic, diac. 3. Vătaf, supraveghetor (la o moşie).

LOGOPEDÍE s. f. (fr. *logopédie*) Studierea, tratarea şi corectarea deficienţelor de vorbire ale copiilor.

LOGORÉE s. f. (fr. *logorrhée*) Vorbire excesivă, continuă şi incoerentă; limbuţie, pălăvrăgeală.

LÓGOS s. n. (ngr. *lógos*, fr. *logos*) Cuvântare, discurs.

Scanned with OKEN Scanner

LOIÁL, –Ă adj. (fr. *loyal*) Sincer, cinstit, leal, fidel.

LÓJĂ s. f. (fr. *loge*) 1. Mic compartiment în jurul unei săli de spectacole, cu deschidere spre scenă. 2. *Loja orchestrei* = spaţiu aflat sub avanscena unui teatru, destinat orchestrei; fosă 3. Mică cameră la intrarea unei clădiri, unde stă portarul. 4. *Lojă masonică* = organizaţie francmasonică.

LOMBÁR, –Ă adj. (fr. *lombaire*) Care ţine de şale, din regiunea şalelor.

LONGEVITÁTE s. f. (fr. *longévité*, lat. *longaevitas, –atis*) Durată lungă a vieţii.

LONGITÚDINE s. f. (fr. *longitude*, lat. *longitudo, –inis*) Distanţă în grade, măsurată pe ecuator, a unui punct de pe glob faţă de primul meridian (de la Greenwich – Anglia).

LOPÁTĂ s. f. (sl. *lopata*) 1. Unealtă uşor curbată sau plată, montată pe o coadă de lemn, care serveşte la ridicarea pământului, a pietrişului etc. 2. Vâslă. 3. *Cu lopata* = din belşug. *Sapa şi lopata* = moartea.

LORD s. m. (engl., fr. *lord*) 1. Titlu nobiliar, ereditar sau conferit de monarh, în Anglia; membru al Camerei Superioare a parlamentului britanic.

LORNIÉTĂ s. f. (fr. *lorgnette*) Mic binoclu; lornion.

LORNIÓN s. n. (fr. *lorgnon*) 1. Lornietă. 2. Ochelari susţinuţi pe nas de un resort.

LOT s. n. (fr. *lot*) 1. Porţiune, parcelă de teren sau de pădure. 2. Grup de persoane. 3. O anumită cantitate de lucruri, de obiecte asortate.

LÓTUS s. m. (fr., lat. *lotus*) Specie de nufăr, cu flori foarte mari.

LOVÍ vb. IV (sl. *loviti*) 1. A da sau a primi, una sau mai multe lovituri; a (se) răni. 2. A atinge, a leza. 3. A se atinge cu putere (din neatenţie) de un obiect contondent. 4. A trage spre o ţintă anume cu o armă. 5. A se îmbolnăvi brusc. 6. *A se lovi cu capul de pragul de sus* = a face experienţe neplăcute. *A se lovi ca nuca în perete* = a nu se nimeri; a nu se potrivi.

LOVITÚRĂ s. f. (*lovi* + *–tură*) 1. Atingere bruscă şi puternică, izbitură; zgomotul produs de o izbitură; rană; (fig.) supărare, necaz. 2. Atac puternic executat asupra inamicului, a adversarului. 3. Descărcare a unei arme de foc. 4. Mişcare violentă, neprevăzută. 5. *Lovitură de stat* = acţiune rapidă de răsturnare a regimului politic existent şi preluarea ilegală prin forţă a puterii. *Lovitură de teatru* = schimbare subită, cu scopul de a impresiona. *Lovitură de graţie* = lovitură care răpune definitiv. *Lovitură de colţ* = corner. *Lovitură de pedeapsă* = sancţiune dată de arbitru pentru o incorectitudine gravă de joc. *Lovitură de maestru* = reuşită extraordinară. *A da o lovitură* = a obţine un succes important (şi neaşteptat).

LUÁ vb. I (lat. *levare*) 1. A apuca cu mâna, a ţine, a duce în alt loc. 2. A mânca (pe apucate), a bea, a înghiţi o doctorie. 3. A–şi pune pe sine o haină. 4. A scoate o cantitate, o porţiune din ceva. 5. (Despre vopsele) A se şterge. 6. A confisca. 7. A încasa o sumă de bani; a pretinde, a cere. 8. A contracta o boală molipsitoare. 9. A cumpăra. 10. A cuceri, a ocupa. 11. A se căsători. 12. A se angaja. 13. A accepta. 14. *A–şi lua nădejdea de la cineva* sau *de la ceva* = a renunţa, a nu mai spera la ceva. *A–şi lua o grijă de pe cap* = a scăpa de o grijă. *A se lua de cap* (sau *de piept*) *cu cineva* = a se bate, a se certa violent cu cineva. *A lua cu chirie* = a închiria. *A lua în arendă* = a arenda. *A lua lucrurile (aşa) cum sunt* = a fi realist. *A lua pe cineva sub aripa sa* = a ocroti pe cineva. *A–şi lua viaţa* (sau *zilele*) = a se sinucide. *A lua pildă* = a imita. *A lua foc* = a se aprinde. *A lua pe cineva la* (sau *în armată*) = a înrola un recrut. *A–l lua pe cineva (Dumnezeu, moartea sau dracul)* = a muri. *Ia–l dacă ai de unde* (sau *de unde nu–i*), se spune când persoana sau lucrul de care ai nevoie lipseşte de la locul obişnuit. *A nu şti de unde să iei pe cineva* = a nu–ţi aminti de unde cunoşti pe cineva. *Poţi să te iei de mână cu...* = ai aceleaşi apucături ca şi... *A nu–şi lua ochii de la* (sau *de pe*) = a privi ţintă; a nu pierde din ochi pe cineva sau ceva. *A–i lua (cuiva) ochii* (sau *văzul, vederile*) = a impresiona foarte tare, a zăpăci, a ului pe cineva (prin strălucire). *A lua parte* = a participa. *A*

Scanned with OKEN Scanner

lua ființă = a se înființa. *A se lua după cineva* sau *ceva* = a merge în urma cuiva (sau a ceva), a se ține de...; a urmări; a se orienta după cineva sau ceva; (fig.) a imita. *A se lua cu cineva* = a se asocia cu cineva (la drum). *A se lua cu cineva* (sau *cu ceva*) = a-și petrece vremea cu cineva sau cu ceva; a se distra. *A lua pe cineva* (sau *a o lua*) *cu binele* (sau *cu binișorul, cu frumosul, cu încetișorul* etc.) = a proceda cu tact, cu blândețe. *A lua pe cineva* sau *ceva* (*în batjocură* sau *în bătaie de joc, în râs, în zeflemea, peste picior, la vale*) = a ironiza. *A lua* (*pe cineva*) *la rost* (sau *la socoteală, la trei parale, la trei păzește, la refec*) = a dojeni aspru pe cineva; a-i cere socoteală pentru ceva. *A o lua de bună* = a accepta un lucru ca atare, așa cum se spune, cum apare. *A se lua de gânduri* = a se neliniști. *A o lua din loc* (sau *la picior*) = a pleca repede. *A i-o lua cuiva înainte* = a întrece, a depăși pe cineva.

LÚBRIC, -Ă adj. (fr. *lubrique*, lat. *lubricus*) Înclinat spre senzualitate exagerată, care exprimă senzualitate excesivă; libidinos, desfrânat; obscen.

LUBRIFIÁNT s. m. (fr. *lubrifiant*) Substanță care unge, gresează.

LUCÁRNĂ s. f. (fr. *lucarne*) Fereastră mică în acoperișul unei case.

LUCEÁFĂR s. m. (lat. *Lucifer*) 1. (Art.) Venus. 2. Om cu calități strălucite.

LUCÍD, -Ă adj. (fr. *lucide*) 1. Conștient; (fig.) treaz. 2. Fig. Limpede; cu multă judecată.

LÚCIU, -IE (de la *luci*) 1. Adj., s. n. (Suprafață) care lucește, cu lustru; neted. 2. Adj. Cu gheață, lunecos. 3. S. n. Strălucire, splendoare. 4. *Sărăcie lucie* = sărăcie foarte mare.

LUCRÁRE s. f. (de la *lucra*) 1. Muncă, activitate. 2. Carte, operă, scriere artistică sau științifică. 3. Înfăptuire, realizare; lucru înfăptuit. 4. *Lucrare dramatică* = piesă, operă dramatică. *Lucrarea pământului* = agricultură.

LUCRATÍV, -Ă adj. (fr. *lucratif*, lat. *lucrativus*) Care aduce câștig; profitabil, rentabil.

LUCRĂTÚRĂ s. f. (*lucra* + *-ătură*) 1. Mod de a executa o lucrare manuală; execuție. 2. Fig. Uneltire, intrigă.

LÚCRU s. n. (din *lucra*) 1. Tot ceea ce există (în afară de ființe) și care este conceput ca un tot; obiect, bun. 2. Activitate, muncă pentru a face ceva; acțiune, faptă. 3. Rezultatul muncii. 4. Chestiune, problemă. 5. Fapt, fenomen, eveniment. 6. *Lucru în sine* = termen filozofic care desemnează lucrurile așa cum sunt ele, în sinea lor, spre deosebire de ceea ce sunt ele, „pentru noi". *Lucru mobil* (sau *mișcător*) = lucru care poate fi mutat dintr-un loc într-altul. *Lucru nemișcător* = lucru care nu poate fi strămutat dintr-un loc într-altul. *Zi de lucru* = zi în care se muncește. *A avea de lucru* = a fi ocupat; a avea o ocupație, a fi în slujbă. *N-ai avut de lucru*, se spune celui care face un lucru nepotrivit. *A-și face de lucru* = a-și crea singur încurcături. *Lucru de nimic* = fapt lipsit de importanță. *Mare lucru* = ceva care stârnește admirația. *De lucru* = lucrător; cu care se execută munca, folosit la treabă; folosit într-o activitate.

LÚDIC, -Ă adj. (fr. *ludique*) Referitor la joc.

LÚES s. n. (germ. *Lues*) Sifilis.

LUGÚBRU, -Ă adj. (fr. *lugubre*, lat. *lugubris*) Sinistru, macabru, funebru.

LULEÁ s. f. (tc. *lüle*) 1. Pipă. 2. *Îndrăgostit* (sau *amorezat*) *lulea* = foarte îndrăgostit.

LUMÂNÁRE s. f. (lat. *luminaria*) 1. Obiect cilindric, din ceară, din stearină etc., cu fitil în interior și care aprins, produce lumină. 2. *(Drept) ca lumânarea* = foarte drept. *A căuta* (*pe cineva* sau *ceva*) *cu lumânarea* = a căuta pe cineva sau ceva cu insistență. *A ține lumânarea cuiva* = a fi naș la cununie; a sta pe lângă un muribund.

LUMBÁGO s. n. (fr., lat. *lumbago*) Boală manifestată prin durere (reumatică) în regiunea șalelor.

LÚME s. f. (lat. *lumen*) 1. Ansamblu a tot ce există; cosmos, univers. 2. Sistem planetar, sistem solar. 3. Domeniu al realității. *Lumea organică. Lumea anorganică.* 4. Pământul ca sediu al ființelor, al omului. 5. Populația globului. 6. Mulțime, public. 7. *Lumea veche* = Asia, Europa și Africa. *Lumea nouă* = America și Oceania. *Lumea albă* = lumea pământească.

Scanned with OKEN Scanner

Lumea neagră = viaţa subpământeană. *Lumea tăcerii* = universul adâncurilor marine şi oceanice. *Lumea de apoi* (sau *cealaltă*) = viaţa de după moarte. *Om de lume* = persoană veselă, dornică de petrecere. *Lumea toată* sau *o lume întreagă* = mulţime de oameni. *Ca lumea* = cum trebuie. *De când e lumea (şi pământul)* = de, din totdeauna. *Cât e lumea şi pământul* = veşnic. *Nici pentru toată lumea* sau *pentru nimic în lume* = cu nici un preţ. *În toată lumea* sau *în lumea toată* = pretutindeni. *A se duce* (sau *a pleca, a fugi*) *în lume* = a pleca departe. *A cutreiera lumea* = a călători mult, în diverse locuri. *A fi în rând cu lumea* = a fi la fel cu ceilalţi. *A ieşi* (sau *a scoate capul*) *în lume* = a apărea în societate. *A veni pe lume* = a se naşte. *A se duce în lumea lui* = a-şi vedea de treburi. *A-i fi cuiva lumea dragă* = a-i plăcea să trăiască. *Când ţi-e lumea mai dragă* = când nu te aştepţi. *Dus pe ceea lume* (sau *din lume*) = mort. *Parcă toată lumea e* (sau *ar fi*) *a lui*, se zice despre cineva foarte fericit. *Până-i lumea* = niciodată. *A purta lumea pe degete* = a înşela. *Zi-i lume şi te mântuie!* = asta e şi n-ai ce-i face! *A ajunge* (sau *a fi*) *de râsul lumii* = a se compromite. *De lume* = referitor la o viaţă uşoară, plină de distracţii; sociabil.

LUMÍNĂ s. f. (probabil din *lume* [înv.] „lumină") **1.** Strălucire pe care o produc anumite corpuri şi care fac vizibile corpurile înconjurătoare; flacără, ceea ce luminează. **2.** Ziuă, când străluceşte soarele. **3.** Ceea ce luminează spiritul; sursă de adevăr; inteligenţă, ştiinţă. **4.** *Lumină electrică* = electricitate, energie electrică. *Pe lumină* = în timpul zilei. *În lumina...* = prin prisma..., din punctul de vedere al... *A vedea lumina zilei* = a se naşte. *A ieşi la lumină* = a ieşi dintr-o situaţie grea; a ieşi la iveală. *A pune ceva în lumină* = a scoate ceva în evidenţă, a sublinia. *A vedea lumina tiparului* = a fi publicat. *Limpede* (sau *clar*) *ca lumina zilei* = evident. *A-i fi cuiva drag ca lumina ochilor* = a-i fi cuiva foarte drag. *A arunca lumină (asupra unei probleme)* = a clarifica. *A se face lumină în capul cuiva* = a pricepe, a înţelege. *A scoate (pe cineva) la lumină* = a scăpa dintr-o primejdie pe cineva; a ajuta pe cineva să-şi dobândească o situaţie.

LUMINESCÉNT, -Ă adj. (fr. *luminescent*) Care emite raze luminoase reci.

LUMINOZITÁTE s. f. (fr. *luminosité*) **1.** Însuşire a unui corp de a fi luminos; strălucire. **2.** Strălucire a stelelor. **3.** Fig. Seninătate; optimism; bucurie.

LÚMPEN s. n. (germ. *Lumpen*) Lumpenproletariat.

LUMPENPROLETARIÁT s. n. (germ. *Lumpenproletariat*) Categorie socială formată din oameni declasaţi, fără ocupaţie, sărăciţi.

LUNÁTIC, -Ă adj. (fr. *lunatique*, lat. *lunaticus*) Somnambul.

LÚNĂ s. f. (lat. *luna*) **1.** Astru, satelit al Pământului, pe care îl luminează noaptea. **2.** Lumină reflectată de Lună(1). **3.** Interval de timp egal cu a douăsprezecea parte dintr-un an (corespunzând unei revoluţii a Lunii(1) în jurul Pământului). **4.** *Lună nouă* = momentul când Luna este în conjuncţie cu Soarele şi se vede o mică parte din ea. *Lună plină* = momentul când se vede întregul disc al Lunii, fiind în opoziţie cu Soarele. *Pe lună* = lunar. *Cu luna* = cu plata lunară. *Cu lunile* sau *luni de-a rândul* = perioadă de timp de mai multe luni. *Lună de miere* = prima lună după căsătorie. *A fi căzut din lună* = a fi rupt de realitate. *A promite (şi) luna de pe cer* = a face promisiuni nerealizabile. *A cere (şi) luna de pe cer* = a cere foarte mult. *Câte-n lună şi-n stele* (sau *în soare*) = de toate. *A da cu barda* (sau *a împuşca*) *în lună* sau *a fi un împuşcă-n lună* = a fi nesocotit. *A-i răsări* (cuiva) *luna în cap* = a cheli. *A apuca luna cu dinţii* sau *a prinde* (sau *a atinge*) *luna cu mâna* = a realiza ceva extrem de greu sau imposibil de realizat. *Bea până azvârle cu pălăria după lună* = bea până se îmbată foarte rău.

LÚNCĂ s. f. (sl. *lonka*) Porţiune de teren cu vegetaţie de-a lungul unei ape curgătoare; regiune inundabilă a unei ape; pădure de sălcii, arini, plopi etc. pe malurile unei ape; zăvoi.

LUNCH s. n. (pr. *lanci*; engl. *lunch*) Masă uşoară (servită în picioare).

LUNECÁ vb. I (lat. *lubricare*) **1.** A aluneca. **2.** A se mişca lin, fără zgomot.

Scanned with OKEN Scanner

3. (Despre mâncăruri sau băuturi) A merge uşor pe gât.

LUNÉTA s. f. (fr. *lunette*) Instrument optic tubular cu mai multe lentile folosit pentru a observa obiecte îndepărtate.

LUNETÍST s. m. (*lunetă* + *–ist*) Trăgător specializat în folosirea armei cu lunetă.

LUNG, –Ă (lat. *longus*) 1. Adj. Care are lungime mare. 2. Adj. Înalt. 3. Adj. (Despre suprafeţe) Vast. 4. Adj. (Despre mâncăruri) Apos, diluat. 5. Adv. Mult, îndelungat. 6. S. n. Lungime. 7. *Vorbă lungă* = vorbă multă şi inutilă. *Zeamă (sau ciorbă) lungă* = mâncare fără gust; cuvântare, lucrare literară etc. fără conţinut. *În lung şi în lat* = în toate direcţiile, peste tot. *A avea mâna lungă* sau *degete lungi* sau *a fi lung de mână* = a avea obiceiul să fure. *A avea limbă lungă* = a vorbi mult, ce nu trebuie; a fi indiscret. *A se uita lung la cineva* sau *la ceva* = a se uita insistent sau cu nedumerire la cineva. *Zile* (sau *ani*) *lungi* = vreme îndelungată. *A nu–şi cunoaşte lungul nasului* = a fi obraznic.

LUNGÍ vb. IV (*lung* + *–i*) 1. A (se) face mai lung. 2. A se culca. 3. A subţia, a dilua pentru a mări cantitatea. 4. A dura sau a face să dureze; a (se) prelungi. 5. *A i se lungi cuiva ochii* (sau *căutătura*) *a drum* = a privi cu tristeţe în gol; a fi dornic de a pleca (departe). *A i se lungi* (cuiva) *nasul* = a se obrăznici. *A i se lungi cuiva urechile (de foame)* = a fi foarte flămând. *A lungi pasul* = a merge mai repede, a se grăbi. *A (nu) lungi vorba* = a (nu) vorbi mai mult decât trebuie.

LUNGMETRÁJ s. n. (*lung* + *metraj*, cf. fr. *long–mètrage*) Film (care depăşeşte o mie de m).

LÚNTRE s. f. (lat. **lunter, –tris* = *linter*) 1. Ambarcaţie cu fundul plat, cu pupa şi prora puţin înclinate; barcă (cu vâsle). 2. *A se face* (sau *a se pune, a se aşeza*) *luntre şi punte* = a încerca prin toate mijloacele să obţină ceva sau să împiedice realizare a ceva.

LUNÚLĂ s. f. (fr. *lunule*) Zonă albă, semilună care se află la baza unghiei (la oameni).

LUP s. m. (lat. *lupus*) 1. Mamifer carnivor cu corpul lung, acoperit cu blană sură, cu capul mare, gâtul gros şi coada stufoasă. 2. Fig. Om hrăpăreţ, crud. 3. *Lup–de–mare* = marinar încercat. *Foame de lup* = foame mare. *Lup îmbrăcat în piele de oaie*, se spune despre un om rău care vrea să pară bun; şiret, prefăcut. *Vorbeşti de lup şi lupul la uşă*, se spune despre cineva care soseşte tocmai când vorbeai despre el. *A da oile în paza lupului* = a lăsa pe cineva la discreţia duşmanului. *A închide lupul la stână* = a–şi aduce singur duşman în casă. *A trăi ca lupul în pădure* = a trăi la largul său. *A se duce (ca) pe gura lupului* = a dispărea rapid. *A se arunca în gura lupului* = a se expune primejdiilor. *A scăpa (ca) din gura lupului* = a scăpa, a se salva dintr–o situaţie foarte grea. *A avea urechi de lup* = a auzi foarte bine.

LUPANÁR s. n. (fr., lat. *lupanar*) Bordel.

LÚPĂ s. f. (fr. *loupe*) Instrument optic format dintr–o lentilă convergentă care măreşte obiectele examinate.

LÚPING s. n. (engl., fr. *looping*) Evoluţie acrobatică a unui avion executând o buclă verticală.

LUPTÁ vb. I (lat. *luctare*) 1. A se bate corp la corp cu cineva; a fi în conflict cu cineva; a dezbate o problemă. 2. A purta război, a se război. 3. A se strădui să obţină ceva. 4. *Se luptă ziua cu noaptea* = se face ziuă.

LÚPTĂ s. f. (lat. *lucta*) 1. Bătaie între două sau mai multe persoane fără arme; conflict. 2. Ciocnire între forţe armate; bătălie. 3. Străduinţă pentru a învinge o greutate, o nevoie; străduinţă depusă pentru a combate o idee, o concepţie, o deprindere. 4. *Lupte greco–romane* = lupte cu procedeele tehnice aplicate de la centură în sus.

LÚSTRĂ s. f. (fr. *lustre*) Lampă ornamentală (cu mai multe braţe), suspendată de plafon.

LUSTRÍN s. n. (fr. *lustrine*) Ţesătură subţire de mătase, de bumbac cu luciu specific.

LÚSTRU s. n. (fr. *lustre*, it. *lustro*) 1. Strălucire, luciu. 2. Fig. Falsă strălucire; superficialitate.

LUŞ, –Ă adj. (fr. *louche*) Saşiu.

LUŞÁ vb. I (fr. *loucher*) A privi saşiu.

Scanned with OKEN Scanner

LUT s. n. (lat. *lutum*) 1. Amestec de argilă şi nisip fin, folosit în construcţii, la fabricarea oalelor etc. 2. Pământ. 3. *A fi ca lutul în mâna olarului* = a fi foarte influenţabil.

LUTERANÍSM s. n. (fr. *luthéranisme*) Doctrină religioasă protestantă apărută în Germania, întemeiată de Martin Luther, în sec. al XVI–lea, care consideră esenţial pentru mântuire credinţa şi nu cultul religios, pe care l–a simplificat.

LUTIÉR s. m. (fr. *luthier*) Meşteşugar specialist în construirea şi repararea instrumentelor muzicale cu coarde.

LÚTRU s. n. (fr. *loutre*) Blană de vidră.

LUX s. n. (fr. *luxe*, lat. *luxus*) 1. Viaţă excesiv de costisitoare; eleganţă, fast. 2. Fig. Risipă, exces. 3. *De lux* = de mare eleganţă; select. *A face lux* = a duce o existenţă fastuoasă; a se îmbrăca extrem de elegant şi de costisitor.

LUXÁ vb. I (fr. *luxer*, lat. *luxare*) A–şi deplasa un os de la locul lui, din articulaţie.

LUXÓS, –OÁSĂ adj. (*lux* + *–os*, cf. fr. *luxueux*) Fastuos, somptuos, bogat; (despre persoane) care se îmbracă elegant, cu lucruri scumpe.

LUXÚRĂ s. f. (fr. *luxure*, lat. *luxuria*) Desfrânare.

LUXURIÁNT, –Ă adj. (fr. *luxuriant*, lat. *luxurians, –ntis*) (Despre vegetaţie) Care creşte extrem de abundent.

LUXURIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *luxurieux*) Desfrânat.

M

MACÁBRU, –Ă adj. (fr. *macabre*) Funebru.

MACADÁM s. n. (fr. *macadam*) Sistem de pavare din piatră concasată aglomerată.

MACÁZ s. n. (tc. *makas*) 1. Dispozitiv montat la bifurcarea a două linii de tren sau de tramvai, care dirijează vehiculul pe o anumită bifurcaţie. 2. *A schimba macazul* = a schimba cursul evenimentelor; a–şi schimba atitudinea.

MACEDOROMÂN, –Ă s. m. şi f., adj. (*macedo[nean]* + *român*) Aromân.

MACERÁ vb. I (fr. *macérer*) A face să se dizolve, să se moaie într–un solvent o plantă, o floare etc.

MACHÉTĂ s. f. (fr. *maquette*) Reproducere la scară redusă a unei construcţii, a unui aparat etc.

MACHIÁ vb. I (fr. *maquiller*) A–şi farda faţa.

MACHIAVÉLIC, –Ă adj. (fr. *machiavélique*) Viclean, perfid.

MACRO– (fr. *macro–*) Element de compunere care înseamnă „mare", „foarte mare" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *macroeconomic, macroeconomie, macroflorã.*

MACROCÓSM s. n. (fr. *macrocosme*) Univers.

MACROSCÓPIC, –Ă adj. (fr. *macroscopique*) Care se vede cu ochiul liber (fără microscop).

MACULÁ vb. I (fr. *maculer*, lat. *maculare*) A păta.

MACULATÚRĂ s. f. (fr. *maculature*, germ. *Makulatur*) 1. Foi pătate, prost imprimate. 2. Fig. Scriere fără valoare.

MADÓNĂ s. f. (it. *madonna*, fr. *madone*) 1. Imaginea Fecioarei Maria. 2. Fig. Perfecţiune feminină.

MAÉSTRU, –Ă s. m. şi f. (it. *maestro*) 1. Persoană deosebit de înzestrată, care învaţă pe alţii, îndrumă. 2. Persoană calificată într–un anumit domeniu de activitate. *Maestru de balet, de călărie, de muzică.*

MÁFIE s. f. (it. *mafia*) 1. Asociaţie teroristă secretă (din Sicilia). 2. Asociere în vederea apărării ilegale a intereselor proprii.

MAFIÓT, –Ă s. m. şi f., adj. (din *mafie*) (Persoană) care face parte din mafie.

MAG s. m. (sl. *magŭ*) 1. Preot, filozof, astrolog în vechime. 2. Rege biblic.

MAGÍE s. f. (fr. *magie*) 1. Practica unor procedee oculte; vrăjitorie. 2. *Magie neagră* = magie(1) care solicită puterea diavolului. 3. Farmec, vrajă. *Magia cuvintelor, a culorilor.*

MAGISTRÁL, –Ă (fr. *magistral*, cf. rus. *maghistral*) 1. Adj. De maestru (prin perfecţiune, măiestrie). *Discurs magistral.*

Scanned with OKEN Scanner

Analiză magistrală. 2. S. f. Arteră principală de comunicaţie rutieră, feroviară.

MAGISTRÁT s. m. (fr. *magistrat*) Membru al corpului judiciar.

MAGÍSTRU s. m. (lat. *magister*) Profesor, dascăl.

MÁGMĂ s. f. (fr. *magma*) Masă minerală fluidă şi incandescentă din interiorul Pământului.

MAGNANÍM, –Ă adj. (fr. *magnanime*) Mărinimos.

MAGNÁT s. m. (lat. *magnatus*, cf. fr. *magnat*) Mare capitalist. *Magnaţii finanţelor.*

MAGNÉT s. m. (ngr. *magnítis*, cf. germ. *Magnet*) 1. Minereu de fier sau piesă din metal care atrage obiectele de fier şi de oţel. 2. Atracţie.

MAGNÍFIC, –Ă adj. (fr. *magnifique*) Somptuos, grandios, măreţ, minunat.

MAGNITÚDINE s. f. (fr. *magnitude*, lat. *magnitudo, –inis*) Mărime stelară.

MAHARAJÁH s. m. (fr. *maharadjah*) Titlu dat unui prinţ indian.

MAHARANÍ s. f. invar. (fr. *maharani*) Soţia maharajahului.

MAHÁTMA s. m. (fr. *mahatma*) Şef spiritual în India.

MAHOMEDÁN, –Ă (din n. pr. *Mahomed*) 1. Adj., s. m. şi f. (Adept) al religiei lui Mahomed; musulman. 2. S. m. şi f. Turc.

MAHOMEDANÍSM s. n. (cf. fr. *mahométanisme*) Religia lui Mahomed.

MAHÓN s. n. (tc. *mahon*) Lemnul arborelui cu acelaşi nume (folosit la mobile scumpe).

MAIESTÁTE s. f. (lat. *maiestas, –atis*, fr. *majesté*) 1. Monarh. 2. Termen de adresare când se vorbeşte cu sau despre un monarh. *Maiestatea voastră, maiestatea sa.* 3. Grandoare, măreţie. *Maiestatea naturii.*

MAIESTUÓS, –OÁSĂ adj. (it. *maiestoso*, fr. *majestueux*) Grandios, măreţ.

MAIÓR s. m. (rus. *maior*, germ. *Major*) Grad şi ofiţer care posedă gradul superior celui de căpitan.

MAIÓU s. n. (fr. *maillot*) Tricou care se poartă direct pe piele.

MAJOLÍCĂ s. f. (fr. *majolique*) Faianţă (italiană).

MAJÓR, –Ă adj. (fr. *majeur*) 1. Care are vârsta legală pentru a se bucura de drepturi civile. 2. De o mare importanţă; principal. *Probleme majore.*

MAJORÁ vb. I (fr. *majorer*) A mări.

MAJORDÓM s. m. (fr. *majordome*) Şeful personalului dintr–o casă bogată.

MAJORITÁTE s. f. (fr. *majorité*) 1. Numărul cel mai mare. *Majoritatea oamenilor.* 2. Superioritate numerică. 3. *Majoritate absolută* = jumătate plus unul din voturile exprimate la o alegere. *Majoritate relativă* = numărul cel mai mare de voturi obţinut de cineva la o alegere.

MAJÚSCUL, –Ă adj., s. f. (fr. *majuscule*) (Literă) mai mare decât alte litere şi de formă diferită.

MAKEMONÓ s. n. (fr. *makémono*) Pictură japoneză executată pe un sul care se desfăşoară orizontal.

MAL s. n. (cf. alb. *mall*) 1. Margine (îngustă) de pământ pe malul unei ape; ţărm. 2. Perete, margine abruptă a unui şanţ, a unei gropi sau a unui râu. 3. *A ieşi la mal* = a o scoate la capăt. *A se îneca la mal* = a renunţa la ceva în ultimul moment.

MALACÓF s. n. (cf. n. pr. fr. *Malakoff*) Crinolină.

MALADÍE s. f. (fr. *maladie*) Boală.

MALAHÍT s. n. (fr. *malachite*) Minereu verde folosit pentru obiecte de ornament.

MALAXÁ vb. I (fr. *malaxer*) A amesteca mai multe elemente pentru omogenizare.

MÁLDĂR s. n. (et. nec.) Grămadă.

MALEÁBIL, –Ă adj. (fr. *malléable*) 1. Uşor de modelat sau de întins în foi subţiri. *Metal maleabil* 2. Fig. Docil. *Caracter, spirit maleabil.*

MALEDÍCŢIE s. f. (cf. fr. *malédiction*) Blestem, nenorocire.

MALFORMÁŢIE s. f. (fr. *malformation*) Anomalie congenitală de conformaţie a unei părţi a corpului unei fiinţe.

MALÍGN, –Ă adj. (lat. *malignus*) 1. De natură gravă. 2. *Tumoare malignă* = tumoare canceroasă.

MALIŢIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *malicieux*) Ironic, răutăcios, sarcastic.

MALNUTRÍŢIE s. f. (fr. *malnutrition*) Subnutriţie.

MALTHUSIANÍSM s. n. (fr. *malthu-*

sianisme) Teorie a diminuării populaţiei prin limitarea naşterilor.

MALTRATÁ vb. I (fr. *maltraiter*) A trata pe cineva în mod violent, dur.

MALŢ s. n. (germ. *Malz*) Pastă din boabe de cereale, folosită la fabricarea berii.

MALVERSÁŢIE s. f. (fr. *malversation*) Delapidare, fraudă. *Denunţat pentru malversaţii.*

MAMÁR, –Ă adj. (fr. *mammaire*) De mamelă.

MÁMĂ s. f. (lat. *mamma*) **1.** Femeie cu unul sau mai mulţi copii. **2.** Femelă cu pui. **3.** Fig. Ocrotitoare, apărătoare. **4.** Fig. Punct de plecare, început. *Mama relelor este invidia.* **5.** *Mama-pădurii* = personaj mitologic înfăţişat ca o femeie bătrână şi rea. **6.** *De mama focului* = grozav, extraordinar. *La mama dracului* = foarte departe. *De când mama m-a făcut* = de când sunt pe lume. *De când era mama fată (mare)* = de foarte multă vreme. *A cere şi pe mă-sa* = a cere un preţ exagerat. *O mamă de bătaie* = o bătaie zdravănă.

MÁMBO s. n. (sp., fr. *mambo*) Dans cubanez şi melodie în ritm vioi, asemănătoare rumbei.

MAMÉLĂ s. f. (fr. *mamelle*) Organ care secretă lapte la mamifere; ţâţă.

MAMELÓN s. n. (fr. *mamelon*) **1.** Vârful mamelei. **2.** Ridicătură de pământ rotunjită.

MAMELÚC s. m. (fr. *mamelouk*) **1.** Soldat dintr-un corp de poliţie turco-egiptean din trecut. **2.** Om uşor manevrabil, fără personalitate.

MAMIFÉR, –Ă adj., s. n. (fr. *mammifère*) (Clasă de animale vertebrate) care posedă mamele şi nasc pui vii.

MAMÚT (fr. *mammouth*) **1.** S. m. Elefant fosil. **2.** Adj. Foarte mare.

MÁNAGEMENT s. n. (pr. *ménigiment;* engl. *management*) Valorificarea ştiinţifică şi eficientă a resurselor umane, financiare şi materiale ale unei organizaţii.

MÁNAGER s. m. (pr. *méneger;* engl. *manager*) **1.** Persoană specializată în management. **2.** Persoană care se ocupă de problemele financiare şi organizatorice ale competiţiilor sportive.

MANDARÍN s. m. (fr. *mandarin*) **1.** Înalt funcţionar în vechea Chină. **2.** (Ironic) Personaj important.

MANDÁT s. n. (fr. *mandat*) **1.** Putere pe care o persoană o dă altei persoane de a acţiona în numele său. **2.** Ordin de plată. **3.** Putere pe care o deţine un membru ales de o adunare. **4.** Ordin de aducere forţată. **5.** Formular pentru transferarea prin poştă a unei sume de bani.

MANDATÁ vb. I (fr. *mandater*) A investi pe cineva cu un mandat(1, 3).

MANDATÁR s. m. (fr. *mandataire*) Persoană care a primit o împuternicire de a reprezenta pe cineva.

MANDÍBULĂ s. f. (fr. *mandibule*) Maxilar inferior; falcă.

MANDOLÍNĂ s. f. (fr. *mandoline*) Instrument muzical cu coarde asemănător chitarei.

MANECHÍN s. n. (fr. *mannequin*) **1.** Formă umană din lemn, carton pe care croitorii probează şi expun obiecte de îmbrăcăminte. **2.** Om fără personalitate. **3.** Tânără care, la o casă de mode, prezintă modele de îmbrăcăminte pe ea însăşi.

MANÉJ s. n. (fr. *manège*) Dresaj de cai; loc unde se dresează caii sau se învaţă călăria.

MANÉTĂ s. f. (fr. *manette*) Pârghie de mână cu care se acţionează un mecanism.

MANEVRÁ vb. I (fr. *manoeuvrer*) **1.** A executa anumite mişcări, deplasări (de vehicule). **2.** Fig. A manipula.

MANGAFÁ s. f. (tc. *mankafa*) Om mărginit, bleg, prost.

MANGÁL s. n. (tc. *mangal*) Cărbune obţinut din arderea incompletă a lemnului.

MANGÁN s. n. (germ. *Mangan*) Metal alb-cenuşiu foarte dur.

MANGOSÍT, –Ă adj., s. m. şi f. (et. nec.) (Om) de nimic.

MANIÁBIL, –Ă adj. (fr. *maniable*) Supus, ascultător.

MANIÁC, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *maniaque*) (Persoană) care suferă de manii, care are obsesia ideilor fixe.

MANÍE s. f. (ngr. *manía*, fr. *manie*) Idee fixă.

MANIÉRĂ s. f. (fr. *manière*) **1.** Fel de a fi sau de a face ceva. **2.** Politeţe.

Scanned with OKEN Scanner

3. Totalitatea procedeelor specifice unui artist.

MANIERÍSM s. n. (fr. *maniérisme*) 1. Comportare artificială, afectată. 2. Formalism în alcătuirea unor opere de artă caracterizat prin reluarea anumitor procedee.

MANIFÉST, –Ă (fr. *manifeste*, lat. *manifestum*) 1. S. n. Declaraţie publică scrisă. 2. Adj. Evident.

MANIFESTÁ vb. I (fr. *manifester*) 1. A face cunoscut, evident. 2. A face o manifestaţie; a demonstra.

MANIHEÍSM s. n. (fr. *manichéisme*) Atitudine morală, intelectuală bazată pe opoziţia fără nuanţe dintre bine şi rău.

MANIPULÁ vb. I (fr. *manipuler*) 1. A manevra sisteme tehnice. 2. Fig. A acţiona cu abilitate, influenţând pe cineva în sensul dorit. 3. A face operaţii financiare (mânuind bani).

MANÓPERĂ s. f. (calc după fr. *manoeuvre*) Muncă manuală pentru realizarea unei lucrări.

MANSÁRDĂ s. f. (fr. *mansarde*) Cameră sub un acoperiş (înclinat).

MANSUETÚDINE s. f. (lat. *mansuetudo, –inis*) Indulgenţă.

MÁNŞĂ[1] s. f. (fr. *manche*) Mâner, manivelă.

MÁNŞĂ[2] s. f. (fr. *manche*) Fiecare dintre etapele succesive ale unei probe sau competiţii sportive.

MANŞÉTĂ s. f. (fr. *manchette*) 1. Bandă din partea de jos a unei mâneci. 2. Titlu de ziar, cu caractere groase, tipărit pe prima pagină, care rezumă anumite evenimente.

MANŞÓN s. n. (fr. *manchon*) Obiect de formă cilindrică, deschis la ambele capete, care apără mâinile de frig.

MÁNTIE s. f. (sl. *mantija*) Un fel de pelerină.

MANTINÉLĂ s. f. (it. *mantinella*) Un fel de parapet care împrejmuieşte un patinoar.

MANUÁL, –Ă (fr. *manuel*) 1. Adj. Care se face cu mâna. 2. S. n. Carte care cuprinde noţiunile esenţiale ale unei ştiinţe, arte etc.

MANUFACTÚRĂ s. f. (fr. *manufacture*) Produs industrial textil.

MANUSCRÍS, –Ă adj., s. n. (cf. lat. *manuscriptus*, după *scrie*) (Text) scris de mână (sau dactilografiat).

MAPAMÓND s. n. (ngr. *mappamóndo*, it. *mappamondo*) 1. Hartă a globului terestru. 2. *Pe tot mapamondul* = în toată lumea.

MÁPĂ s. f. (germ. *Mappe*) Obiect de birou în care se păstrează acte, foi volante sau servietă specială cu aceeaşi destinaţie.

MARÁSM s. n. (ngr. *marasmós*, fr. *marasme*) 1. Apatie, descurajare. 2. Încetare a activităţii comerciale, industriale şi economice.

MARCÁ vb. I (germ. *markieren*, fr. *marquer*) 1. A aplica un semn caracteristic. 2. A imprima cuiva o anumită trăsătură de caracter, de comportament. 3. A reliefa. 4. A înregistra, a înscrie.

MARCÁNT, –Ă adj. (fr. *marquant*) Important.

MÁRCĂ[1] s. f. (germ. *Marke*) Timbru poştal.

MÁRCĂ[2] s. f. (gr. *márca*, fr. *marque*) 1. Semn distinctiv pe un obiect pentru a–i arăta proveniența. 2. *De marcă* = de bună calitate; de seamă, marcant.

MÁRCĂ[3] s. f. (germ. *Mark*) Unitate monetară în Germania şi în alte ţări.

MARCHETĂRÍE s. f. (fr. *marqueterie*) Asamblare de bucăţi de lemn, de marmură, de sidef după un anumit desen.

MARCHÍZ s. m. (fr. *marquis*) Titlu de nobleţe între duce şi conte şi persoana care poartă acest titlu.

MARE[1] adj. (probabil lat. *mas, maris*) 1. Foarte întins. 2. Care depăşeşte dimensiunile obişnuite în grosime, adâncime, lungime, lăţime, înălţime, durată, intensitate, cantitate, valoare, strălucire. 3. Care ocupă cel mai înalt loc într–o ierarhie. 4. *De zile mari* = deosebit, excepţional. *A se ţine mare* = a fi mândru, semeţ. *Mare şi tare* = foarte puternic.

MARE[2] s. f. (lat. *mare, –is*) 1. Întindere vastă de apă sărată care acoperă o parte a globului terestru; porţiune limitată din această întindere. 2. Suprafaţă foarte întinsă. *Mare de grâu.* 3. Fig. Cantitate însemnată. *O mare de capete.* 4. *Peste nouă mări şi ţări* = foarte departe. *Marea cu sarea* = foarte mult, imposibilul. *A vântura ţările şi mările* = a călători mult. *A încerca*

marea cu degetul = a încerca ceva la întâmplare.

MARÉE s. f. (fr. *marée*) Mişcare alternativă de înaintare şi de retragere a apelor mării, datorită atracţiei lunii şi a soarelui.

MAREŞÁL s. m. (fr. *maréchal*) Cel mai înalt grad în ierarhia militară şi ofiţerul care poartă acest grad.

MÁRFĂ s. f. (magh. *marha*) Bun (material) destinat schimbului.

MARGHILOMÁN s. n. (din n. pr. *Marghiloman*) Cafea turcească cu rom sau coniac.

MARGINÁL, –Ă adj. (fr. *marginal*) Care e scris pe margine. *Note marginale.*

MARGINÁLIA s. f. (lat. *marginalia*) Comentarii, apărute separat, la o carte tipărită.

MARGINALIZÁ vb. I (*margine* + *–iza*) A face ca cineva important să fie dat la o parte.

MÁRGINE s. f. (lat. *margo, –inis*) **1.** Capăt, extremitate. *Marginea satului.* **2.** Fig. Limită. **3.** Porţiune din imediata apropiere a unui drum, a unei ape, a unui obiect ori parte laterală, de sus sau de jos a ceva. **4.** Parte superioară a pereţilor unui recipient, a unei cavităţi. **5.** *A fi pe marginea prăpastiei* = a fi în primejdie.

MARIÁJ s. n. (fr. *mariage*) Căsătorie.

MARIJUÁNA s. f. (pr. *marihuana*; sp. *marijuana*) Drog din cânepă indiană.

MARÍN, –Ă adj. (fr. *marin*) Care aparţine mării[2], de mare[2].

MARIONÉTĂ s. f. (fr. *marionette*) **1.** Păpuşă acţionată cu ajutorul unei sfori în teatrul de păpuşi. **2.** Om fără personalitate.

MARITÁL, –Ă adj. (fr. *marital*) Conjugal.

MARÍTIM, –Ă adj. (fr. *maritime*) **1.** Al mării sau al marinei, de mare sau de marină. **2.** *Putere maritimă* = stat care posedă o flotă puternică.

MÁRJĂ s. f. (fr. *marge*) Rezervă de care se poate dispune în anumite limite.

MÁRKETING s. n. (engl. *marketing*) Cercetare şi influenţare a pieţii în condiţiile unei competiţii în societatea de consum.

MÁRMURĂ s. f. (lat. *marmor, –oris*) Calcar compact şi dur, cu granulaţie fină.

MAROCHINĂRÍE s. f. (fr. *maroquinerie*) Fabricarea şi comerţul cu articole din piele.

MARÓTĂ s. f. (fr. *marotte*) Idee fixă.

MARSÚPIU s. n. (lat., fr. *marsupium*) Pungă ventrală la femele (de cangur) destinată să primească puii după naştere.

MARŞÁ vb. I (fr. *marcher*) A consimţi.

MARŞRÚT s. n. (rus. *marşrut*, fr. *marcheroute*, germ. *Marschrut*) Traseu; document prin care se indică un traseu.

MARTÍR s. m. (fr. *martyr*) **1.** Persoană care suferă sau moare pentru credinţa sa (religioasă, politică); persoană care suferă, îndură mult. **2.** Mucenic.

MARTIRÁJ s. n. (*martir* + *–aj*) Martiriu.

MARTÍRIU s. n. (lat. *martyrium*, ngr. *martýrion*) Suferinţă îndurată de un martir; martiraj.

MÁRTOR s. m. (lat. *martyr*) **1.** Persoană care a asistat la o discuţie, la un eveniment, la o întâmplare şi poate depune mărturie. **2.** Fig. Probă materială.

MARŢIÁL, –Ă adj. (fr. *martial*) **1.** Războinic, milităresc. **2.** *Curte marţială* = tribunal militar. *Lege marţială* = lege care autorizează intervenţia armatei. **3.** Fig. Solemn.

MASÁ vb. I (fr. *masser*) **1.** A (se) grupa, a (se) reuni. **2.** A face masaj.

MASACRÁ vb. I (fr. *massacrer*) A ucide în masă.

MÁSĂ[1] s. f. (lat. *mensa*) **1.** Mobilă alcătuită dintr–o suprafaţă plană, sprijinită pe picioare (pe care se mănâncă). **2.** Feluri de mâncare servite pe o astfel de mobilă. **3.** Obiecte asemănătoare cu o masă(1), cu diferite întrebuinţări. *Masă de operaţie, masa dulgherului.* **4.** *A pune masa* = a pregăti cele necesare servirii mâncării. *A strânge masa* = a aduna resturile, vesela după ce s–a servit mâncarea. *A sta la masă* = a mânca. *Masă rotundă* = dezbatere liberă pe o anumită temă.

MÁSĂ[2] s. f. (fr. *masse*, germ. *Masse*) **1.** Îngrămădire de lucruri, de fiinţe care formează împreună un ansamblu. **2.** Corp solid, compact. **3.** *De masă* = care priveşte, care se adresează unui mare număr de oameni. *Cultură de masă. În masă* = în mare număr. *Masă verde* = furaj.

Scanned with OKEN Scanner

MASCÁ vb. I (fr. *masquer*) 1. (Şi fig.) A (–şi) ascunde ceva. *A masca o uşă. A–şi masca ignoranţa. A–şi masca faţa.*

MASCARÁDĂ s. f. (fr. *mascarade*) Ipocrizie, prefăcătorie, farsă.

MÁSCĂ s. f. (fr. *masque*) 1. Faţă falsă (pictată) din carton, stofă etc., pentru a se deghiza; persoană care poartă un asemenea obiect. 2. Aparat, element de protecţie a feţii (în apicultură, la scrimă, împotriva gazelor). 3. Mulaj luat de pe figura cuiva. *Mască mortuară.* 4. Fig. Fizionomie, figură, expresie; aparenţă mincinoasă.

MASCÓTĂ s. f. (fr. *mascotte*) Obiect, fiinţă care se consideră că poartă noroc; amuletă, talisman.

MASCÚL, –Ă s. m., adj. (lat. *masculus*, it. *masculo*) (Individ) de sex bărbătesc sau care conţine elemente ale fecundităţii.

MASCULÍN, –Ă adj. (fr. *masculin*, lat. *masculinus*) De bărbaţi, bărbătesc.

MASCULINIZÁ vb. I (fr. *masculiniser*) A face să capete sau a căpăta trăsături masculine.

MASÍV, –Ă (fr. *massif*, germ. *Massiv*) 1. Adj. Greu; compact; impunător, impresionant. 2. S. n. Ansamblu de munţi; munte.

MASOCHÍSM s. n. (pr. *mazóchism*; fr. *masochisme*) Perversiune care găseşte plăcere în durere.

MASONERÍE s. f. (fr. *maçonnerie*) Francmasonerie.

MASS–MÉDIA s. n. pl. (engl. *mass media*) Tehnica comunicării, a difuzării informaţiilor în masă (prin radio, televiziune, presă, cinematograf).

MASTABÁ s. f. (fr. *mastaba*) Monument funerar egiptean sub formă de trunchi de con.

MASTICÁŢIE s. f. (fr. *mastication*) Acţiunea de a mesteca alimente în gură.

MASTODÓNT s. n. (fr. *mastodonte*) Fiinţă, lucru de mari dimensiuni.

MASTURBÁ vb. I (fr. *masturber*) A–şi procura plăcere prin excitarea părţilor sexuale cu mâna.

MAŞINÁL, –Ă adj. (fr. *machinal*) Automat.

MAŞINÁŢIE s. f. (fr. *machination*) Pregătire secretă, intrigă în vederea unui complot sau a unei acţiuni reprobabile.

MAŞÍNĂ s. f. (fr. *máchine*, germ. *Maschine*) 1. Aparat combinat pentru a produce anumite efecte; automobil, locomotivă. 2. Fig. Persoană care acţionează mecanic.

MAT[1] s. n. (germ. *matt*, fr. *mat*) 1. Termen la jocul de şah în care regele nu mai poate face nici o mişcare. 2. *A face mat* = a învinge pe cineva.

MAT[2], –Ă adj. (fr. *mat*) Fără luciu, fără strălucire sau fără transparenţă.

MATADÓR s. m. (fr. *matador*) Cel care dă lovitura mortală taurului în luptele cu tauri.

MÁTCĂ s. f. (bg., scr. *matka*) 1. Albie de râu. 2. Început, origine, izvor. 3. Regină la albine.

MATELÓT s. m. (fr. *matelot*) Marinar.

MATERIÁL, –Ă (lat. *materialis*, fr. *matériel*) 1. Adj. Format din materie, de materie, privitor la materie. 2. Adj. Fizic, trupesc. 3. Adj. Concret, real. 4. Adj. Care constă în bunuri care ajută la desfăşurarea unei activităţi economice, la întreţinerea vieţii. 5. S. n. Materie primă, semifabricat etc.; produs textil; totalitatea obiectelor, a instrumentelor, a informaţiilor necesare unui domeniu de activitate.

MATERIALÍSM s. n. (fr. *matérialisme*, germ. *Materialismus*) 1. Doctrină filozofică care consideră materia ca singura realitate şi care neagă existenţa sufletului şi a divinităţii; filozofie marxistă. 2. Mod de viaţă care nu are în vedere decât satisfacţiile materiale, băneşti.

MATERIALITÁTE s. f. (fr. *matérialité*) Calitatea a ceea ce e materie sau material; realitate.

MATERIALIZÁ vb. I (fr. *matérialiser*) A da sau a dobândi o formă concretă.

MATÉRIE s. f. (lat. *materia*, fr. *matière*) 1. Substanţă care alcătuieşte corpurile, din care e făcut ceva. 2. Realitate materială. 3. Material informativ. 4. Conţinut; subiect. 5. Obiect de studiu.

MATÉRN, –Ă adj. (lat. *maternus*, it. *materno*) 1. Propriu unei mame, de mamă. 2. *Limbă maternă* = limba ţării în care s–a născut cineva.

Scanned with OKEN Scanner

MATINÁL, –Ă adj. (fr. *matinal*) Propriu dimineţii, al dimineţii.

MATINÉU s. n. (fr. *matinée*) Spectacol artistic care are loc dimineaţa.

MATRIARHÁT s. n. (germ. *Matriarchat*, fr. *matriarcat*) Obicei, la unele popoare, ca femeile să dea numele copiilor şi să exercite autoritatea într–o familie.

MATRÍCE s. f. (lat. *matrix, –icis*, fr. *matrice*) Uter.

MATRÍCOL, –Ă adj., s. f. (lat. *matricola*, fr. *matricule*) (Registru) care ţine o evidenţă a numelui, a situaţiei şcolare etc., (lucru) care face parte dintr–o numerotare.

MATRIMONIÁL, –Ă adj. (fr. *matrimonial*) Privitor la căsătorie, de căsătorie.

MATROÁNĂ s. f. (lat. *matrona*) 1. Femeie căsătorită cu aspect impozant. 2. Femeie matură (grasă şi vulgară).

MATÚR, –Ă adj. (lat. *maturus*, it. *maturo*) Ajuns la maturitate, care dovedeşte maturitate (în gândire).

MATURITÁTE s. f. (fr. *maturité*, lat. *maturitas, – atis*) 1. Starea adultului; starea cuiva care a ajuns la completa dezvoltare, la seriozitate, profunzime. 2. Coacere (a fructelor).

MATURIZÁ vb. I (*matur* + *–iza*) A deveni sau a face să devină matur.

MATUSALÉMICĂ adj. f. (*Matusalem* n. pr. + *–ică*) *Vârstă matusalemică* = vârstă extrem de înaintată.

MAÚR, –Ă adj., s. m. şi f. (germ. *Maure*, fr. *Maure*) (Arab) din nordul Africii şi din Spania.

MAUSOLÉU s. n. (lat. *mausoleum*, fr. *mausolée*) Monument funerar impozant.

MÁXI[1] adj. invar. (fr. *maxi*) (Despre îmbrăcăminte) Foarte lung (până la glezne).

MÁXI[2]– (fr. *maxi–*) Element de compunere care înseamnă „ mare“ şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *maxitaxi*.

MAXILÁR s. n. (fr. *maxillaire*) Falcă.

MÁXIM, –Ă (lat. *maximus*, fr. *maxime*) 1. Adj., s. f. (Valoare, dimensiune, durată, intensitate) foarte mare. 2. S. f. Valoarea cea mai mare pe care o poate atinge un fenomen, într–un anumit interval de timp.

MAXIMÁL, –Ă adj. (fr. *maximal*) La cel mai înalt nivel, grad etc.

MÁXIMĂ s. f. (lat. *maxima*, fr. *maxime*) Propoziţie (scurtă) sub formă de precept; aforism.

MÁXIMUM s. n. (lat. *maximum*, fr. *maximum*) Cel mai înalt grad, punct pe care îl poate atinge un lucru, un fenomen etc. *Maximum de răbdare. Maximum de efect.*

MAZÍL s. m. (tc. *mazul*) (Învechit) Domnitor sau demnitar destituit.

MAZILÍ vb. IV (*mazil* + *–i*) A destitui.

MĂCINÁ vb. I (lat. *machinari*) 1. A transforma în făină; a râşni, a pisa. 2. A roade; a ruina, a distruge.

MĂDUVĂ s. f. (lat. *medulla*) 1. Substanţă din canalul oaselor sau din partea centrală a tulpinii plantelor. 2. Esenţă, fond. 3. *Până în măduva oaselor* = în cel mai înalt grad.

MĂGULÍ vb. IV (sl. *maguliti sen*) A lăuda pe cineva (nemeritat); a flata, a linguşi.

MĂIESTRÍE s. f. (*măiestru* + *–ie*) Talent.

MĂIÉSTRU, MĂIÁSTRĂ adj. (lat. *magister*) 1. Talentat, ingenios, iscusit. 2. Executat cu artă, cu talent. 3. (În basme) Cu puteri supranaturale.

MĂNĂSTÍRE s. f. (sl. *monastyrĭ*) Aşezământ religios alcătuit din chilii grupate în jurul unei biserici; călugării sau călugăriţele care locuiesc acest aşezământ; biserică în care serviciul divin este oficiat de călugări.

MĂRÉŢ, –EAŢĂ adj. (*mări* + *–eţ*) Grandios, falnic, maiestuos, magnific.

MĂRGĂRITÁR s. n. (ngr. *margaritári*) 1. Perlă; lucru de preţ, de valoare. 2. Lăcrămioare.

MĂRGEÁ s. f. (lat. *margella*) Obiect mic folosit ca podoabă (înşirat pe aţă, cusut pe îmbrăcăminte); (la pl.) şirag din asemenea obiecte.

MĂRGEÁN s. n. (tc. *mercan*) Coral; şirag de mărgele de coral.

MĂRGINÍ vb. IV (*margine* + *–i*) A forma margine; a contura, a încadra; a (se) limita.

MĂRGINÍT, –Ă adj. (de la *mărgini*)

Scanned with OKEN Scanner

Cu limite; (fig.) cu posibilităţi reduse de înţelegere.

MĂRÍ vb. IV (*mare*[1] + *–i*) A deveni sau a (se) face (mai) mare[1]; a (se) intensifica, a (se) dezvolta.

MĂRÍME s. f. (*mare*[1] + *–ime*) 1. Însuşire de a fi mare[1] ca dimensiune, număr. 2. Cantitate. 3. Durată. 4. Rang, demnitate, putere şi persoana care deţine un loc în ierarhia socială; faimă, renume.

MĂRINIMÍE s. f. (*mare*[1] + *inimă* + *–ie*) Bunătate, generozitate.

MĂRŞĂLUÍ vb. I (*marş* + *–ălui*) A merge în marş; a merge mult.

MĂRTURÍE s. f. (*martur* + *–ie*) 1. Declaraţie făcută de cineva în legătură cu o întâmplare, un eveniment; depoziţie a cuiva. 2. Probă, dovadă, semn, indiciu.

MĂRTURISÍ vb. IV (cf. sl. *marturisati*) 1. A spune, a relata, a susţine; a face o depoziţie. 2. A arăta, a dovedi. 3. A recunoaşte, a accepta. 4. A manifesta, a arăta. 5. A se spovedi.

MĂRÚNT, –Ă (lat. *minutus, –a, –um*) 1. Adj. De dimensiune, suprafaţă, înălţime, măsură, statură redusă; mic. 2. Adj. Alcătuit din particule fine sau din stropi, fulgi mici şi deşi. 3. Adj., s. n. (Obiect) de valoare mică, neînsemnată. 4. Adj., s. m. şi f. (Persoană, lucru) banal, neinteresant.

MĂSURÁ vb. I (lat. *mensurare*) 1. A evalua ceva (prin raportarea la o unitate dată). *A măsura grâu, a măsura pământ. A măsura cu ochii.* 2. A acţiona, a face ceva cu moderaţie. 3. A se compara ca forţă, ca intelect cu cineva; a se lupta cu cineva.

MĂSÚRĂ s. f. (lat. *mensura*) 1. Evaluare a unei mărimi prin raportare la alta de acelaşi fel. 2. Unitate convenţională pentru a măsura o dimensiune, o cantitate, un volum. 3. Hotărâre, prevedere. 4. Limită. 5. *În mare* (*mică*) *măsură* = în cantitate mare (mică). *După* (sau *pe*) *măsură* = potrivit cu dimensiunile corpului. *Fără măsură* sau *peste măsură* = exagerat. *Cu măsură* = chibzuit. *În măsura posibilităţilor* = cât este posibil. *A–şi da măsura* = a–şi dovedi posibilităţile.

MĂTÁNIE s. f. (sl. *metanija*) Îngenunchere cu înclinarea capului până la pământ; plecăciune.

MÂHNÍ vb. IV (et. nec.) A (se) întrista, a (se) supăra.

MÂNÁ s. f. (lat. *manus*) 1. Parte a corpului omenesc de la umăr sau de la încheietura de jos a braţului până la vârful degetelor. 2. Obiect care acţionează ca o mână(1). 3. Autoritate, stăpânire; forţă, putere. 4. Cantitate mică din ceva (cât încape în palmă); pumn (de...). 5. Clasă, treaptă, rang; calitate. 6. *De mână* = manual. *Pe sub mână* = clandestin. *Peste mână* = incomod. *Cu mâna goală* = fără nimic sau fără să–şi fi atins scopul. *Mână largă* = darnic. *Mână spartă* = risipitor, *Mână bună* = care aduce noroc. *Mână uşoară* = care lucrează cu fineţe. *Mână strânsă* = zgârcit. *Cu dare de mână* = bogat, înstărit. *Mână de ajutor* = sprijin. *Cu mâna pe inimă* = convins că e adevărat, pe propria conştiinţă. *A da din mâini şi din picioare* = a se strădui mult. *A se spăla pe mâini* = a nu–şi lua o răspundere. *A lua boala (durerea) cu mâna* = (despre o boală, o durere) a trece foarte repede. *A băga mâna în foc pentru cineva* = a garanta. *I–a pus Dumnezeu mâna în cap* = a avea noroc într–o situaţie. *De la mână până la gură* = foarte repede. *A pune mâinile pe piept* = a muri. *A pune cuiva mâna–n piept* = a prinde sau a trage la răspundere. *A întinde mâna cuiva* = a ajuta pe cineva. *A ajunge pe mâini bune* = a se bucura de o îngrijire bună. *A–şi lua mâna de pe cineva* = a nu mai sprijini pe cineva. *Mână de fier* sau *mână forte* = om energic, autoritar. *Mână în mână* = în colaborare. *A– i da mâna* = a avea posibilităţi materiale. *A cere mâna cuiva* = a cere în căsătorie. *A da pe mâna justiţiei* = a deferi justiţiei.

MÂNCÁ vb. I (lat. *manducare*) 1. A mesteca şi a înghiţi alimente. 2. A cheltui, a risipi (avere). 3. Fig. A se certa. 4. A înţepa. 5. A avea senzaţia de mâncărime. 6. A mina un organism. 7. A consuma, a nimici, a distruge; a roade. 8. *A mânca pâinea cuiva* = a beneficia de ospitalitatea, ajutorul cuiva. *A–şi mânca de sub unghii* = a fi foarte zgârcit. *A mânca răbdări prăjite* = a răbda de foame. *A mânca foc pentru cineva* = a fi în stare de orice sacrificiu pentru cineva. *A mânca capul cuiva* = a chinui, a distruge pe ci-

Scanned with OKEN Scanner

neva. *A-i mânca viaţa sau tinereţea cuiva* = a distruge viaţa cuiva. *A mânca din ochi pe cineva* = a privi cu dragoste, cu admiraţie. *A mânca bătaie* = a fi bătut sau învins. *A fugi, mâncând pământul* = a fugi foarte repede.

MÂNDRÍE s. f. (*mândru* + *-ie*) **1.** Satisfacţie sau ceea ce constituie obiect de satisfacţie, de mulţumire, de bucurie. **2.** Orgoliu, îngâmfare.

MÂNGÂIÁ vb. I (lat. **manganeare*) **1.** A atinge uşor cu palma (în semn de tandreţe). **2.** A încuraja, a consola.

MÂNÍE s. f. (ngr. *manía*) Furie, supărare, indignare, enervare.

MÂNTUÍ vb. IV (magh. *menteni*) A ierta sau a obţine iertarea păcatelor; a (se) salva.

MÂNUÍ vb. IV (*mână* + *-ui*) **1.** A folosi ceva cu îndemânare, cu ajutorul mâinilor. **2.** A manipula bani, fonduri.

MÂZGĂ s. f. (sl. *mĕzga*, bg. *măzga*) Strat subţire de noroi alunecos, de substanţă cleioasă de pe unele alimente.

MÂZGĂLÍ vb. IV (*mâzgă* + *-ăli*) A scrie, a desena urât (murdărind hârtia, pânza etc.); a (se) murdări.

MEÁNDRU s. n. (fr. *méandre*) Sinuozitate a unei ape.

MECÁNIC, -Ă (fr. *mécanique*, lat. *mechanicus, machanica*, germ. *Mechaniker*) **1.** Adj., s. f. (Ştiinţă) care se referă la legile mişcării şi ale echilibrului. **2.** Adj. Pus în mişcare de o maşină sau de un mecanism. **3.** S. f. Studiul construcţiei şi funcţionării maşinilor. **4.** Adj. Automat.

MECANICÍSM s. n. (*mecanic* + *-ism*) Concepţie filozofică materialistă care explică natura prin legile mecanicii.

MECÉNA s. m. invar. (fr. *mécène*) Persoană care protejează literatura, arta, ştiinţa.

MEDÁLIE s. f. (it. *medaglia*) Piesă de metal bătută în memoria unui eveniment, a unui personaj etc.

MEDALIÓN s. n. (fr. *medaillon*, cf. *medalie*) Bijuterie ovală sau rotundă în interiorul căreia se află o fotografie, suviţe de păr şi care se poartă la gât.

MEDELNICÉR s. m. (*medelniţă* „lighean" + *-er*) Titlu dat în trecut boierului care era un fel de intendent al mesei domneşti.

MEDIÁ vb. I (lat. *mediare*) A mijloci o înţelegere între părţi (adverse).

MEDIÁTIC, -Ă adj. (fr. *médiatique*) Referitor la mass-media, popularizat prin mass-media.

MEDIATIZÁ vb. I (fr. *médiatiser*) A populariza prin mass-media.

MEDIATÓR, -OÁRE s. m. şi f. (lat. *mediator*) Persoană care mijloceşte ceva pentru a obţine un acord.

MEDICAMÉNT s. n. (fr. *médicament*, lat. *medicamentum*) Doctorie; leac, remediu.

MEDICÍNĂ s. f. (lat. *medicina*, germ. *Medizin*) Ştiinţă care se ocupă cu restabilirea sănătăţii cuiva.

MEDIEVÁL, -Ă adj. (fr. *médiéval*) Din evul mediu.

MEDIÓCRU, -Ă (fr. *médiocre*) **1.** Adj. La mijloc; potrivit. **2.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) de valoare redusă.

MEDITÁ vb. I (fr. *méditer*) **1.** A reflecta îndelung. **2.** A ajuta, în mod sistematic, un elev sau un student să-şi pregătească lecţiile, examenele.

MÉDIU[1] s. n. (lat. *medium*) **1.** Spaţiu înconjurător în care se află fiinţe şi lucruri. **2.** Societate. **3.** Persoană care are vocaţia să intermedieze între oameni şi spirite.

MÉDIU[2], -IE (lat. *medius, -a, -um*) **1.** Adj. De mijloc, mijlociu. **2.** S. f. Valoare mijlocie a mai multor mărimi.

MEFIÉNŢĂ s. f. (fr. *méfiance*) Lipsă de încredere.

MEGALÍT s. m. (fr. *mégalithe*) Monument preistoric, de dimensiuni mari, format din unul sau mai multe blocuri de piatră.

MEGALOMÁN, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *mégalomane*) (Persoană) care are o părere deosebit de bună despre sine.

MEGLENOROMÂN, -Ă (*Meglen* n. pr. + *român*) **1.** S. m. şi f. Persoană care face parte dintr-o populaţie romanică din sudul Peninsulei Balcanice, în regiunea Meglen. **2.** Adj. Propriu meglenoromânilor(1), al meglenoromânilor.

MELANCOLÍE s. f. (fr. *mélancolie*) **1.** Stare vagă de tristeţe. **2.** Psihoză manifestată printr-o atitudine maniaco-depresivă.

MELÁNJ s. n. (fr. *mélange*) Amestec.

Scanned with OKEN Scanner

MELEÁG s. n. (magh. *mellék*) Întindere de pământ; ţinut, loc.

MELODÍE s. f. (ngr. *melodía*, fr. *mélodie*) **1.** Succesiune de sunete care alcătuiesc o frază muzicală. **2.** Armonie, sonoritate agreabilă.

MELODRÁMĂ s. f. (fr. *mélodrame*) Piesă de teatru în stil pretenţios, cu scene exagerate, patetice şi cu incidente neprevăzute.

MELOMÁN, –Ă s. m. şi f. (fr. *mélomane*) Amator de muzică (clasică).

MELÓN s. n. (fr. *melon*) Pălărie rotundă şi bombată; gambetă.

MELOPÉE s. f. (fr. *mélopée*) Cântec ritmat care acompaniază o declamaţie; cântec monoton.

MÉLOS s. n. (ngr. *mélos*, fr. *melos*) Cântec.

MEMBRÁNĂ s. f. (lat. *membrana*, it. *membrana*, fr. *membrane*) Ţesut subţire şi suplu care căptuşeşte, îmbracă sau formează anumite organe.

MÉMBRU, –A (lat. *membrum*, fr. *membre*) **1.** S. n. Parte articulată a trunchiului uman sau al animalelor care serveşte la locomoţie (picioare, labe) sau la prindere (braţe). **2.** S. m. şi f. Persoană, ţară etc. care face parte dintr–un ansamblu organizat (familie, asociaţii etc.).

MEMÉNTO s. n. (fr. *mémento*, lat. *memento*) Carte care rezumă esenţialul unei sau unor discipline; notă, însemnare care aduce aminte cuiva de un anumit lucru.

MEMORIÁL s. n., adj. (germ. *Memorial*, fr. *mémorial*, lat. *memorialis, –e*) (Monument, film) care comemorează ceva, care aminteşte un eveniment important.

MEMÓRIE s. f. (lat. *memoria*, fr. *mémoire*) **1.** Facultatea de a ţine minte; amintirea a ceva. **2.** Dispozitiv la calculator care înregistrează şi restituie informaţia necesară alcătuirii unui program. **3.** Renume care rămâne după moarte.

MEMÓRIU s. n. (lat. *memorium*, fr. *mémoire*) **1.** Expunere succintă scrisă, adresată unei autorităţi. **2.** Raport scris în legătură cu activitatea personală desfăşurată într–un domeniu de activitate. **3.** (La pl.) Amintiri scrise de cineva din timpul vieţii sale.

MENAJÁ vb. I (fr. *ménager*) **1.** A trata pe cineva sau pe sine cu măsură, prudenţă, grijă deosebită. **2.** A economisi.

MENAJÉR, –Ă adj. (fr. *ménagère*) Privitor la ceea ce constituie întreţinerea, curăţenia, conduita unei gospodării.

MENÍ vb. IV (sl. *mĕniti*) A destina.

MENÍU s. n. (fr. *menu*) Listă a felurilor de mâncare care compun o masă; totalitatea felurilor de mâncare servite la o masă.

MENTALITÁTE s. f. (fr. *mentalité*) Stare de spirit, fel de a gândi.

MÉNTOR s. m. (fr. *mentor*, lat., *mentor, –oris*) Îndrumător.

MENŢIONÁ vb. I (fr. *mentionner*) A aminti, a pomeni ceva.

MENUÉT s. n. (fr. *menuet*) Dans elegant, de origine franceză, la modă în sec. XVIII.

MERCANTÍL, –Ă adj. (fr. *mércantile*) **1.** Comercial, negustoresc. **2.** Care are în vedere câştigul material.

MERCENÁR, –Ă (fr. *mercenaire*, lat. *mercenarius*) **1.** S. m. Soldat care este angajat să servească o putere străină contra bani. **2.** Adj. Care îşi vinde conştiinţa.

MERCURIÁL s. n. (fr. *mercuriale*) Lista de preţuri curente de pe o piaţă.

MÉRGE vb. III (lat. *mergere*) **1.** A–şi schimba locul, deplasându–se cu picioarele sau cu un mijloc de locomoţie; a se duce; a avansa. **2.** A prospera. **3.** A tinde spre... **4.** A se extinde; a se răspândi. **5.** A se desfăşura. **6.** A funcţiona. **7.** A se consuma. **8.** A se admite. **9.** A fi atribuit cuiva. **10.** *A merge înaintea cuiva* = a întâmpina pe cineva. *A–i merge la inimă* = a–i plăcea foarte mult. *A merge prea departe* = a depăşi limitele îngăduite. *A merge mână în mână cu...* = a fi în strânsă legătură cu... *Pe zi ce merge* sau *de ce merge* = pe măsură ce trece timpul.

MERIDIÁN s. n. (lat. *meridianus*, fr. *méridien*) Cerc imaginar de pe suprafaţa Pământului care trece pe la poli şi este perpendicular pe ecuator.

MERIDIONÁL, –Ă adj., s. m. şi f. (lat. *meridionalis*, fr. *méridional*) (Persoană) din sud.

MÉRIT s. n. (fr. *mérite*) **1.** Ceea ce e vrednic de recompensă, de stimă. **2.** Abilitate.

Scanned with OKEN Scanner

MESAGÉR, –Ă s. m. şi f. (fr. *messager*) Persoană care duce un mesaj.

MESÁJ s. n. (fr. *message*) Comunicare, ştire transmisă cuiva.

MESALÍNĂ s. f. (fr. *messaline*) Femeie desfrânată.

MÉSĂ s. f. (it. *messa*, fr. *messe*) (La catolici) Numele unei slujbe religioase, oficiate în altar.

MESCHÍN, –Ă adj. (fr. *mesquin*) Lipsit de grandoare, de noblețe, de generozitate.

MESÍA s. m. (sl. *mesiia*, ngr. *Messias*, lat. *messias*) Mântuitor al lumii; Iisus.

MESIÁNIC, –Ă adj. (fr. *messianique*) Profetic.

MESIANÍSM s. n. (fr. *messianisme*) Credinţă în Mesia.

MESTECÁ vb. I (lat. *masticare*) A fărâmiţa cu dinţii alimentele în gură, înainte de a le înghiţi.

MÉŞĂ s. f. (fr. *mèche*) **1.** Şuviţă de păr. **2.** Tifon, vată introdusă într–o rană.

META– (fr. *méta–*) Element de compunere cu sensul „după“ (*metafizică*) sau „transformare“, „schimbare“: *metamorfoză;* prefix folosit în chimie în opoziţie cu *orto–* şi *para–*: *metafosforic, metadifenol.*

METABOLÍSM s. n. (fr. *métabolisme*) Ansamblul transformărilor petrecute într–un organism viu de către substanţele care îl alcătuiesc.

METAFÍZIC, –Ă (ngr. *metafisikí*, lat. *metaphysica*, fr. *métaphysique*) **1.** S. f. Filozofie idealistă care are ca obiect fenomenele care nu pot fi percepute cu simţurile noastre, care depăşesc cadrul experienţei. **2.** S. f. Teorie abstractă. **3.** Adj. Care aparţine metafizicii(1); foarte abstract.

METÁFORĂ s. f. (lat. *metaphora*, fr. *métaphore*) Procedeu prin care se trece de la semnificaţia proprie a unui cuvânt la o altă semnificaţie, ca rezultat al unei comparaţii neexprimate.

METAMORFÓZĂ s. f. (fr. *métamorphose*) Schimbare a formei; schimbare completă.

METEMPSIHÓZĂ s. f. (fr. *métempsycose*, ngr. *metempsíhosis*) Concepţie despre reîncarnarea sufletelor dintr–un corp în altul.

METEÓR s. m. (it. *meteora*, ngr. *meteóron*, fr. *météore*) Stea căzătoare.

METEÓRIC, –Ă adj. (fr. *météorique*) Care apare pe neaşteptate, străluceşte şi apoi dispare.

METEORÍT s. n. (fr. *météorite*) Fragment dintr–un corp ceresc.

METEOROLOGÍE s. f. (fr. *météorologie*) Studiul fenomenelor atmosferice în vederea prevederii timpului.

METERÉZ s. n. (tc. *meteriz*) Crenel.

METICULÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *méticuleux*) Care este atent la amănunte, la detalii.

METÍS, –Ă s. m. şi f. (fr. *métis*) Individ provenit din părinţi de rase diferite.

METÓC s. n. (sl. *metohŭ*, ngr. *metohi*) Mănăstire mică subordonată unei mănăstiri mai mari; clădire care aparţine unei mănăstiri şi care serveşte pentru cazarea, mai ales a călugărilor.

METÓDĂ s. f. (lat. *methodus*, fr. *méthode*) **1.** Demers raţional în vederea unui scop; manieră de a acţiona, obicei. **2.** Lucrare care conţine elementele esenţiale ale unei ştiinţe, arte etc.

METODOLOGÍE s. f. (fr. *méthodologie*) Parte a unei ştiinţe care studiază metodele de cercetare folosite.

METÓPĂ s. f. (fr. *métope*) Interval decorat între triglifele unei frize.

METRO– (fr. *metro–*) Element de compunere cu sensul „măsură“, „măsurare“, care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *metrologie, metronom.*

METRÓPOLĂ s. f. (fr. *métropole*) Capitală a unei regiuni; stat, oraş care are în subordine alte ţări, oraşe.

MEZALIÁNŢĂ s. f. (fr. *mésalliance*) Căsătorie cu o persoană de rang inferior.

MEZÍN, –Ă adj., s. m. şi f. (sl. *mĕzinŭ*) (Fratele, copilul) cel mai mic într–o familie.

MEZO– (fr. *meso–*) Element de compunere cu sensul „de la mijloc“, „mijlociu“, care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *mezoderm, mezozonă.*

MIÁSMĂ s. f. (fr. *miasme*) Emanaţie rău mirositoare care provine de la o substanţă în descompunere.

MIAZĂZÍ s. f. sg. (lat. *mediam diem*) Sud.

MIC, –Ă adj. (lat. **miccus*) **1.** De di-

mensiuni reduse; redus ca volum, înălţime, lăţime. **2.** Foarte tânăr. **3.** De importanţă, de valoare scăzută. **4.** Lipsit de nobleţe, de generozitate. **5.** *De mic* = de copil. *A avea pe cineva la degetul mic* = a dispune de cineva cum doreşte sau a-i fi superior cuiva. *A se face* sau *a deveni mic* = a deveni umil. *Cu mic, cu mare* sau *mic şi mare* = toată lumea.

MICÍME s. f. (*mic* + *-ime*) Fără însemnătate, importanţă; lipsit de generozitate, de caracter.

MICO- (fr. *myco-*) Element de compunere care înseamnă „ciupercă", „referitor la ciuperci", care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *micofloră, micologie.*

MICRO- (fr. *micro-*) Element de compunere cu sensul „mic", „de dimensiuni mici", care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *microcalculator, microcronică, micrometeorit.*

MICRÓB s. m. (fr. *microbe*) Organism microscopic, agent al fermentaţiei şi al bolilor.

MICROORGANÍSM s. n. (fr. *micro-organisme*) Organism microscopic vegetal sau animal.

MICROSCÓPIC, -Ă adj. (fr. *microscopique*) Foarte mic.

MIDINÉTĂ s. f. (fr. *midinette*) Vânzătoare sau lucrătoare în atelierele de croitorie şi de mode din Paris.

MIÉRE s. f. (lat. *mel*) **1.** Substanţă zaharoasă preparată de albine din substanţele culese din flori. **2.** Fig. Dulceaţă. **3.** *A da de miere* = a avea un noroc neaşteptat sau a începe să aibă o situaţie avantajoasă. *A înota în miere* = a fi foarte bogat.

MIEZ s. n. (lat. *medius*) **1.** Parte interioară a unui fruct, a unei nuci, a pâinii etc.; centru. **2.** Fig. Esenţă, fond. **3.** Sens, semnificaţie. **4.** *Miezul nopţii* = ora 12 noaptea şi perioada din jurul orei 12 noaptea. *Miezul zilei* = ora 12 ziua şi perioada din jurul acestei ore. *Miezul verii* = perioadă de mijloc a verii.

MIGNÓN, -Ă adj., s. m. şi f. (pr. *minion*; fr. *mignon*) (Persoană) de dimensiuni mici, delicate.

MIGRAŢIÚNE s. f. (fr. *migration*) Deplasare în masă a unui popor în alte ţări; deplasare a anumitor animale, la anumite perioade, în alte zone.

MÍJLOC s. n. (lat. *medius locus*) **1.** Punct, loc egal depărtat de extremităţi; centru. **2.** Parte a corpului omenesc cuprinsă între torace şi şolduri; talie. **3.** Moment situat cu aproximaţie între începutul şi sfârşitul unui fenomen care se desfăşoară în timp. **4.** Lucru, obiect care serveşte la realizarea a ceva. **5.** (La pl.) Posibilităţi materiale; bani, avere. **6.** *A fi la mijloc* = a fi în cauză sau a exista un factor suplimentar necunoscut. *În mijlocul...* = printre. *Din mijlocul* = din, dintre. *Prin toate mijloacele* sau *prin orice mijloc* = cu orice preţ, pe orice cale.

MÍLĂ[1] s. f. (sl. *milŭ*) **1.** Sentiment de înţelegere şi compasiune pentru suferinţele cuiva; bunătate, blândeţe, îngăduinţă. **2.** Har dumnezeiesc, graţie divină. **3.** *Fără milă* = crud. *De milă* = din compătimire. *Vrednic de milă* = demn de compătimire. *Mai mare mila* = (într-o stare) de compătimit. *A-i plânge de milă* = a compătimi pe cineva în mod deosebit.

MÍLĂ[2] s. f. (pol. *mila*) **1.** Unitate de măsură pentru lungime care a variat între 1500 m şi 7585,9 m; (astăzi) unitate de măsură pentru lungimi în valoare de 1609,3 m, folosită în Anglia şi S.U.A. **2.** *Milă marină* = unitate de măsură pentru lungime de 1852 m, folosită în navigaţie.

MILENÁR, -Ă adj. (fr. *millénaire*, lat. *millenarius*) Care durează de o mie de ani sau de mii de ani.

MILÉNIU s. n. (lat. *millenium*) Perioadă de o mie de ani sau de lungă durată.

MILI- (fr. *milli-*) Element de compunere cu sensul „o miime de", care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *miliamper.*

MILIÁRD s. n. (fr. *milliard*) O mie de milioane.

MILIÓN s. n. (fr. *million*) O mie de mii.

MILITÁ vb. I (fr. *militer*) A avea o activitate politică sau religioasă.

MILITARÍSM s. n. (fr. *militarisme*, germ. *Militarismus*) Sistem politic care se bazează pe armată.

MIMÁ vb. I (fr. *mimer*) **1.** A exprima idei prin gesturi sau mimică. **2.** A simula.

Scanned with OKEN Scanner

MIMETÍSM s. n. (fr. *mimétisme*) 1. Însuşire a unor fiinţe de a avea sau a lua culoarea mediului în care se află. 2. Imitaţie mecanică.

MÍMICĂ s. f. (fr. *mimique*, lat. *mimicus*) Arta de a exprima gândurile, sentimentele prin gesturi sau prin expresia feţei.

MINARÉT s. n. (fr. *minaret*) Turn înalt al geamiilor (din vârful căruia hogea cheamă pe credincioşi la rugăciune).

MÍNĂ s. f. (fr. *mine*) Aspect al feţii; înfăţişare, expresie; aparenţă. *Mină bună. Mină proastă.*

MINERÁL, –Ă (rus. *mineral*, lat. *mineralis*, fr. *minéral*) 1. S. n. Corp solid, cu compoziţie chimică naturală, care formează rocile şi minereurile. 2. Adj. Privitor la minerale(1), care conţine minerale, de felul mineralelor. 3. Fig. Fără viaţă., de piatră. 4. *Apă minerală* = apă care are în componenţa sa săruri, gaze, substanţe radioactive.

MINI– (fr., it., engl. *mini–*) Element de compunere cu sensul „mic", care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *minicronică, minidicţionar.*

MINIATÚRĂ s. f. (fr. *miniature*, it. *miniatura*) Pictură, acuarelă de mici dimensiuni; lucru de mici dimensiuni, lucrat cu fineţe.

MINIJÚPĂ s. f. (fr. *minijupe*) Fustă a cărei lungime se opreşte deasupra genunchilor.

MÍNIM, –Ă adj., s. f. (lat. *minimus*, fr. *minime*) (Valoare, durată, intensitate) extrem de mică.

MINIMÁL, –Ă adj. (fr. *minimal*) Care a atins minimum.

MINIMALIZÁ vb. I (*minimal* + *–iza*) A reduce la minimum.

MINIMÚM s. n. (lat., fr. *minimum*) 1. Cel mai mic grad la care un lucru poate fi redus; cea mai mică cantitate, valoare, intensitate necesară la... 2. *La minimum* = la extrema de jos.

MINISTÉR s. n. (fr. *ministère*) Sector al administraţiei de stat care conduce o anumită activitate a statului.

MINÍSTRU s. m. (fr. *ministre*) Membru al guvernului care conduce un minister.

MINÓR, –Ă adj. (fr. *mineur*) 1. Care nu a împlinit vârsta legală pentru a beneficia de drepturi civile şi politice depline. 2. Fără importanţă, neînsemnat.

MINORITÁTE s. f. (fr. *minorité*) 1. Numărul cel mai mic al membrilor unei colectivităţi, în opoziţie cu majoritate. 2. *Minoritate naţională* = grup de persoane care vorbeşte aceeaşi limbă, are aceeaşi religie şi care aparţine unui stat în care majoritatea populaţiei este de limbă şi de religie diferită.

MÍNTE s. f. (lat. *mens, –ntis*) 1. Raţiune, spirit; gând, cuget. 2. Inteligenţă, discernământ. 3. *Cu minte* = chibzuit, cumpătat. *Fără minte* = necugetat. *Ieşit din minţi* = nebun. *La mintea omului* = uşor de înţeles. *Întreg la minte* = cu judecată normală. *În toate minţile* = în deplinătatea facultăţilor mintale. *A–şi pierde minţile* = a înnebuni. *A lua minţile sau a scoate din minţi* = a aduce pe cineva în situaţia de a–şi pierde controlul, judecata. *A suci mintea cuiva* = a zăpăci, a amăgi. *A–şi frământa mintea* = a se gândi intens. *A–i veni ceva în minte* = a–şi aminti ceva. *A–i trece prin minte* = a–şi imagina ceva. *A avea în minte* = a fi preocupat de ceva. *A–şi pune mintea cu ceva* sau *cu cineva* = a lua pe cineva sau ceva în serios. *A–şi aduna minţile* = a se concentra. *A fi, a cădea, a ajunge în mintea copiilor* = a nu mai judeca cum trebuie. *A–i veni minţile în* (sau *mintea la*) *cap* sau *a–şi băga minţile în cap* = a se cuminţi. *A se învăţa minte* = a învăţa dintr–o experienţă neplăcută. *A învăţa minte pe cineva* = a pedepsi pe cineva pentru a–l corecta. *A–şi bea minţile* = a bea excesiv de mult.

MINŢÍ vb. IV (lat. *mentiri*) A afirma lucruri neadevărate sau a nega adevărul; a înşela, a amăgi, a păcăli.

MINÚNE s. f. (lat. **mirio, –onis*) 1. Fenomen supranatural. 2. Lucru, persoană care trezeşte admiraţie. 3. (*Ca*) *prin minune* = pe neaşteptate. *De minune* = excepţional, grozav.

MINÚSCUL, –Ă adj. (fr. *minuscule*) Foarte mic.

MINÚT, –Ă (lat. *minutus*, fr. *minute*) 1. S. n. A şaizecea parte dintr–o oră; timp foarte scurt. 2. S. f. Rezumat al unei dezbateri, lucrări etc. pe baza căruia se poate întocmi procesul verbal, se pot încheia

convenţii, da dispoziţii etc. pentru executarea unei lucrări. 3. *La minut* = pe loc, imediat. *Într-un minut, în două minute* = îndată.

MINUŢIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *minutieux*) Care se preocupă cu grijă de detalii; meticulos.

MIRÁ vb. I (lat. *mirari*) 1. A fi surprins, uimit, de ceva. 2. *Te miri ce* = o nimica toată.

MIRÁCOL s. n. (lat. *miraculum*, it. *miracolo*, fr. *miracle*) Minune.

MIRÁJ s. n. (fr. *mirage*) 1. Iluzie optică (mai ales în ţările calde) care constă în perceperea de imagini răsturnate ale obiectelor reflectate în apă; imagine înşelătoare, plăsmuire. 2. Atracţie, farmec.

MIREÁN, -Ă s. m. şi f. (sl. *mirĕaninŭ*) Laic.

MIREÁSMĂ s. f. (sl. *mirizma*) Parfum, aromă.

MIRÍFIC, -Ă adj. (fr. *mirifique*) Uimitor.

MIROBOLÁNT, -Ă adj. (fr. *mirobolant*) Minunat, mirific.

MIRODÉNIE s. f. (*mirodie* + *-enie*) Substanţă aromatică; ingredient care dă aromă sau gust picant alimentelor.

MIRONOSÍŢĂ s. f. (sl. *mironosica*) 1. Femeie smerită. 2. Femeie prefăcută care vrea să pară nevinovată.

MIROSÍ vb. IV (sl. *mirosati*) 1. A simţi un miros. 2. Fig. A bănui ceva. 3. A avea şi a răspândi un miros.

MÍSĂ s. f. (lat. *missa*) Compoziţie muzicală scrisă pe textul tradiţional al liturghiei catolice.

MISCELANÉU, -ÉE s. n. şi f. (lat. *miscellanea*, fr. *miscellanées*) Amestec de opere (sau de fragmente de opere) ştiinţifice, literare etc.

MISIONÁR, -Ă s. m. şi f. (it. *missionario*, fr. *missionnaire*) Persoană trimisă în misiune religioasă (mai ales la catolici).

MISIÚNE s. f. (lat. *missio, -onis*, fr. *mission*) 1. Împuternicire dată unui delegat de a merge să facă ceva. 2. Funcţie temporară şi determinată. *Misiune diplomatică*. 3. Grup de persoane (oficiale) trimis undeva cu un scop special. 4. Activitate de răspândire a religiei creştine în ţări cu altă religie, precum şi instituţia şi localul în care îşi are sediul această activitate. 5. Însărcinare, menire; rol.

MISOGÍN, -Ă adj., s. m. (fr. *misogyne*) (Bărbat) care urăşte femeile.

MISS s. f. invar. (engl. *miss*) Regină a frumuseţii, aleasă prin concurs.

MISTÉR s. n. (fr. *mystère*) 1. Dogmă sau fapt religios inaccesibil raţiunii; taină. 2. Secret. 3. Piesă de teatru din evul mediu cu subiect religios.

MISTERIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *mystérieux*) Care conţine mistere; care ascunde ceva.

MÍSTIC, -Ă (fr. *mystique*) 1. Adj. Care are o semnificaţie ascunsă. 2. Adj., s. m. (Adept) al misticismului. 3. S. f. Misticism. 4. Credinţă (cu valoare magică) formată în jurul unei idei, a unei persoane.

MISTICÍSM s. n. (fr. *mysticisme*) 1. Doctrină religioasă după care perfecţiunea constă în contemplare (care poate merge până la extaz). 2. Credinţa absolută în intervenţia divinităţii sau în intervenţii supranaturale.

MISTIFICÁ vb. I (fr. *mystifier*, it. *mistificare*) A abuza de credulitatea cuiva pentru a-l induce în eroare; a falsifica, a denatura realitatea.

MIŞCÁ vb. I (et. nec.) 1. A ieşi sau a face să iasă din starea de repaos pentru a (-şi) schimba locul. 2. A pleca, a se duce, a se deplasa, a merge. 3. A acţiona, a lucra. 4. A da rezultate. 5. A impresiona, a înduioşa.

MIŞÉL, -EÁ adj., s. m. şi f. (lat. *misellus*) (Om) ticălos, netrebnic.

MIT s. n. (ngr. *mîthos*, fr. *mythe*) Poveste, legendă.

MITOLOGÍE s. f. (fr. *mythologie*, lat. *mythologia*) 1. Istorie fabuloasă despre zei, semizei, eroi ai antichităţii. 2. Totalitatea miturilor create de un popor.

MITOMANÍE s. f. (fr. *mythomanie*) Tendinţă patologică de a spune minciuni.

MÍTRĂ s. f. (sl. *mitra*, ngr. *mítra*) Acoperământ al capului, bogat ornamentat, purtat de arhierei (în timpul slujbei religioase).

MITROPOLÍT s. m. (sl. *mitropolitŭ*, ngr. *mitropolítis*) Rang înalt în ierarhia bisericii ortodoxe, inferior patriarhului.

MIXÁ vb. I (fr. *mixer*) A realiza un mixaj.

Scanned with OKEN Scanner

MIXÁJ s. n. (fr. *mixage*) Înregistrare simultană a diferite sunete necesare la un film.

MIXT, –Ă adj. (fr. *mixte*, lat. *mixtus, –a, –um*) Format din elemente diferite; care cuprinde persoane de ambele sexe.

MIXTÚRĂ s. f. (lat. *mixtura*, fr. *mixture*) Amestec (de elemente eterogene, de băuturi etc.).

MIZANSCÉNĂ s. f. (fr. *mise en scène*) Realizare scenică sau cinematografică a unei opere dramatice, a unui scenariu, a unui eveniment etc.

MIZANTRÓP, –OÁPĂ s. m. şi f. (fr. *misanthrope*) Persoană stăpânită de ură faţă de oameni, de societate, care iubeşte singurătatea, izolarea.

MÍZĂ s. f. (fr. *mise*) Ceea ce se pune la un joc de noroc, la o afacere.

MIZERICÓRDIE s. f. (lat. *misericordia*) Milă.

MLĂDÍŢĂ s. f. (bg. *mladica*) Ramură tânără, flexibilă, lăstar; (fig.) descendent, urmaş.

MLĂDIÁ vb. I (*mlădiu* „mlădios" + *–a*) 1. A se îndoi uşor. 2. (Despre voce, cântec) A (se) modula. 3. A modela.

MNEMOTEHNÍE s. f. (fr. *mnémotechnie*) Arta de a cultiva memoria prin diferite procedee.

MOÁLE adj. (lat. *mollis, –e*) 1. Care îşi modifică forma prin atingere, apăsare. 2. Puţin consistent, subţire. 3. (Despre metale) Care poate fi uşor îndoit. 3. Cald şi umed. 4. Fără energie. 5. Plăcut la atingere. 6. Cu intensitate scăzută; potolit, blând. 7. Uşor. 8. *Moalele capului* = fontanelă; creştetul capului. *Ou moale* = ou cu gălbenuşul fluid. *Carne moale* = carne fără os. *A–i fi cuiva moale* = a duce o viaţă bună, îmbelşugată.

MOÁRĂ s. f. (lat. *mola*) 1. Instalaţie pentru măcinarea cerealelor. 2. *A–i merge gura ca o moară stricată* = a vorbi mult. *A–i veni apa la moară* = a începe să aibă o situaţie favorabilă după anumite eşecuri, înfrângeri. *A–i da apă la moară* = a încuraja, a stimula. *A se bate, a se lupta, cu morile de vânt* = a întreprinde acţiuni inutile.

MOÁRTE s. f. (lat. *mors, –tis*) 1. Oprire a vieţii; sfârşit al vieţii. 2. Crimă. 3. Pedeapsă capitală. 4. Dispariţie. 5. *Fără moarte* = veşnic; trainic. *De moarte* = cumplit, teribil. *Moarte de om* = îmbulzeală. *A face moarte de om* = a ucide. *Pe viaţă şi pe moarte* = din toate puterile, fără a–şi cruţa chiar viaţa. *A fi pe patul de moarte, a se lupta cu moartea* = a fi în agonie. *Cu limbă de moarte* = ca ultimă dorinţă (înainte de a muri). *Între viaţă şi moarte* = în agonie. *Cu moartea–n suflet* = mâhnit, îndurerat. *A se da de ceasul morţii* = a depune eforturi desperate. *A vedea moartea cu ochii* = a trece printr–un mare pericol. *A nu avea moarte* = a fi foarte durabil.

MOÁŞTE s. f. (sl. *mošti*) Rămăşiţă (mumificată) din corpul sau din veşmintele, obiectele unui sfânt; relicvă, vestigiu.

MOBÍL, –Ă (fr. *mobile*, lat. *mobilis*) 1. Adj., Care se mişcă sau care poate fi mişcat; schimbător, variabil, instabil. 2. S. n. Corp în mişcare. 3. S. n. Cauză, imbold; scop, obiectiv. 4. *Avere mobilă* sau *bunuri mobile* = avere, bunuri care pot fi deplasate.

MOBILIÁR, –Ă adj. (fr. *mobilier*) Care poate fi transferat.

MOBILITÁTE s. f. (fr. *mobilité*, lat. *mobilitas, –atis*) 1. Uşurinţă de a se mişca. 2. Capacitate de a–şi schimba expresia feţii.

MOCASÍN s. m. (fr. *mocassin*) Încălţăminte flexibilă fără tocuri şi fără şireturi.

MOD s. n. (lat. *modus*, fr. *mode*) Fel, chip; formă, metodă.

MODALITÁTE s. f. (fr. *modalité*) Mod.

MÓDĂ s. f. (it. *moda*, fr. *mode*) 1. Deprindere de moment specifică unui mediu social; fel de a se îmbrăca. 2. *La modă* = modern. *De modă veche* – demodat.

MODÉL s. n. (fr. *modèle*) 1. Obiect care este reprodus prin imitaţie. 2. Reprezentare prealabilă în mic a unui obiect. 3. Femeie, bărbat care pozează pentru un artist. 4. Exemplu. 5. *A lua de model* = a imita pe cineva sau ceva. 6. Reprezentare, prin abstractizare, a ceea ce este real. *Model matematic.*

MODELÁ vb. I (fr. *modeler*) 1. A face modelul unui obiect (din ceară, argilă, pământ etc.). 2. A–şi regla comportamentul, caracterul după cineva sau ceva.

Scanned with OKEN Scanner

MODERÁ vb. I (fr. *modérer*) A potoli, a tempera, a înfrâna, a stăpâni.

MODERATÓR, –OÁRE (fr. *modérateur*) 1. S. m. şi f., adj. (Element) care împiedică, frânează pe cineva sau ceva. 2. S. m. Persoană care conduce o dezbatere şi trage concluziile.

MODÉRN, –Ă (fr. *moderne*) 1. Adj. Care ţine de perioada actuală, de prezent sau de o perioadă apropiată de timpul prezent; contemporan, actual, nou. 2. Adj. Care este conform cu cele mai recente evoluţii (al modei, ale ştiinţei etc.). 3. S. n. sg. Ceea ce este sau trece drept nou, actual.

MODERNÍSM s. n. (fr. *modernisme*) 1. Preferinţă, gust pentru ceea ce este modern. 2. Curent literar, artistic din secolul XX care propune noi principii, modalităţi de creaţie.

MODERNÍZA vb. I (fr. *moderniser*) A face modern, a înnoi; a se conforma cerinţelor moderne.

MODÉST, –Ă adj. (lat. *modestus*, fr. *modeste*) 1. Care gândeşte sau vorbeşte despre sine fără orgoliu. 2. Moderat. 3. Simplu; timid.

MÓDIC, –Ă adj. (lat. *modicus*, fr. *modique*) Cu valoare redusă, de mică importanţă.

MODIFICÁ vb. I (lat. *modificare*) A schimba forma, calitatea etc.; a preface, a transforma; a rectifica, a corecta.

MODISTĂ s. f. (fr. *modiste*) Femeie care face pălării, flori artificiale şi alte accesorii de acest gen.

MODÚL s. n. (fr. *module*) Parte componentă şi detaşabilă a unui ansamblu.

MODULÁŢIE s. f. (fr. *modulation*) Inflexiune diferită a vocii; trecere de la un ton la altul.

MOFÉTĂ s. f. (it. *mofeta*, fr. *mofette*) Emanaţie de gaze în locuri subterane, mai ales în mine.

MOHAÍR s. n. (fr. *mohair*) Păr de capră de angora folosit la ţesături, împletituri etc.

MÓINĂ s. f. (cf. *moale*) Timp mai călduros şi umed în timpul iernii (când zăpada se topeşte).

MOJÁR s. n. (magh. *mozsár*) Vas mic, de formă semisferică, în care se amestecă diferite substanţe (în laboratoare, farmacii).

MOJÍC, –Ă adj., s. m. şi f. (rus. *mužik*) (Persoană) lipsită de educaţie, de maniere; bădăran, mitocan.

MÓLCOM adj. (bg. *mŭlkom*) Liniştit, domol, calm, blând.

MOLECÚLĂ s. f. (lat. *molecula*, fr. *molécule*) Cea mai mică parte a unui corp care există în stare liberă.

MOLESTÁ vb. I (lat. *molestare*, fr. *molester*) A bate cu brutalitate.

MÓLIMĂ s. f. (ngr. *mólema*) Boală cu caracter epidemic.

MOLÓH s. m. (din n. pr. *Moloh*) Simbol al cruzimii, lăcomiei.

MOMÉNT s. n. (lat. *momentum*, fr. *moment*) 1. Timp foarte scurt. 2. Ocazie, circumstanţă. 3. Timp prezent. 4. *De moment* = de scurtă durată, efemer. *În acest moment* = acum. *În momentul acela* = atunci. *Pentru moment* = deocamdată. *Pe moment* = în acea clipă. *Din moment în moment* = imediat. *Din primul moment* = de la început. *În ultimul moment* = înainte de a fi prea târziu. *La un moment dat* = deodată, brusc.

MONÁH s. m. (sl. *monahŭ*, ngr. *monahós*) Călugăr.

MONÁRH s. m. (ngr. *monárhis*, germ. *Monarch*, fr. *monarque*) Rege.

MONARHÍE s. f. (ngr. *monarhía*, lat. *monarchia*, germ. *Monarchie*, fr. *monarchie*) 1. Guvernare a unui stat în care puterea supremă aparţine unui suveran (rege, împărat, şah) şi se transmite ereditar. 2. *Monarhie absolută* = putere nelimitată a monarhului în actul conducerii. *Monarhie constituţională* = guvernare în care autoritatea monarhului este limitată de o constituţie.

MONÁSTIC, –Ă adj. (fr. *monastique*) Mănăstiresc.

MONDÉN, –Ă (fr. *mondain*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care agreează viaţa în societate şi care participă la evenimentele, divertismentele din viaţa socială. 2. Adj. Care se referă la o viaţă de petrecere, de lux.

MONDENITÁTE s. f. (*monden* + *–itate*) Întâmplare din viaţa mondenă; gust pentru lucruri mondene.

Scanned with OKEN Scanner

MONDIÁL, –Ă adj. (fr. *mondial*) Al lumii întregi; internaţional.

MONÉDĂ s. f. (ngr. *monédha*) **1.** Ban (de metal). **2.** *A bate monedă din ceva* = a face caz de ceva. *A plăti cu aceeaşi monedă* = a răspunde cu un comportament similar celui avut de cineva.

MONETÁR, –Ă (fr. *monétaire*) **1.** Adj. Care se referă la monedă. **2.** S. n. Inventar al banilor.

MONITÓR s. n. (fr. *moniteur*, lat. *monitor*) **1.** Aparat de control pentru supravegherea executării unor programe. **2.** Supraveghetor. **3.** Titlu unui periodic (oficiăl).

MONO– (fr. *mono–*) Element de compunere cu sensul „unic", „o dată" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *monoachenă, monocelular, monoproducţie.*

MONÓCLU s. n. (fr. *monocle*) Lentilă corectoare care se pune sub arcada ochiului.

MONOGAMÍE s. f. (germ. *Monogamie*, fr. *monogamie*) Sistem care permite căsătoria cu o singură femeie sau cu un singur bărbat.

MONOGRAFÍE s. f. (fr. *monographie*) Studiu istoric, geografic, literar în legătură cu o regiune, localitate etc. sau cu o personalitate.

MONOGRÁMĂ s. f. (fr. *monogramme*) Iniţialele unui nume brodate, gravate etc.

MONOLÍT, –Ă adj., s. m. şi n. (fr. *monolithe*) (Monument) făcut dintr–un singur bloc de piatră.

MONOLÓG s. n. (fr. *monologue*) Scenă de teatru în care un personaj este singur şi îşi vorbeşte lui însuşi.

MONÓM s. n. (fr. *monôme*) Şir de oameni (unul în spatele celuilalt); şir indian.

MONOPÓL s. n. (germ. *Monopol*, fr. *monopole*) **1.** Privilegiu exclusiv de a fabrica sau de a vinde anumite lucruri, de a ocupa anumite pieţe. **2.** Posesiune exclusivă.

MONOSILÁBIC, –Ă adj. (fr. *monosyllabique*) **1.** Cu o singură silabă. **2.** *A vorbi (sau a răspunde) monosilabic* = a vorbi sau a răspunde scurt, în cuvinte cu o singură silabă (da, nu etc.).

MONOTEÍSM s. n. (fr. *monothéisme*) Doctrină care nu admite decât un singur Dumnezeu.

MONOTÓN, –Ă adj. (fr. *monotone*) **1.** Care are mereu acelaşi ton. **2.** Uniform, plictisitor.

MONSENIÓR s. m. (fr. *monseigneur*) Titlu de onoare dat prinţilor, prelaţilor (catolici).

MÓNSTRU (lat. *monstrum*, fr. *monstre*) **1.** S. m. Fiinţă care prezintă o malformaţie importantă; fiinţă fantastică din mitologii şi legende. **2.** S. m. Fiinţă de o urâţenie respingătoare. **3.** S. m. Obiect, animal enorm. **4.** S. m. Persoană denaturată. **5.** Adj. Colosal, straşnic.

MONŞÉR s. m. sg. (fr. *mon cher*) Termen familiar cu care cineva se adresează unui bărbat (într–un mediu pretenţios).

MONT s. n. (din *bont*) Proeminenţă osoasă a articulaţiei degetului gros de la picior.

MONTÁ vb. I (fr. *monter*) **1.** A asambla; a fixa o piesă, un obiect în cadrul unui ansamblu. **2.** A pune în scenă un spectacol. **3.** A organiza. **4.** A întărâta sau a fi întărâtat împotriva cuiva sau a ceva.

MONTÁN, –Ă adj. (lat. *montanus*) De munte, propriu muntelui.

MONTÁNT, –Ă (fr. *montant*) **1.** Adj. Ridicat în sus, înalt. *Guler montant.* **2.** S. m. Element vertical, stâlp vertical (în construcţii); suport.

MONTÚRĂ s. f. (fr. *monture*) Garnitură în care sunt fixate pietrele preţioase.

MONUMÉNT s. n. (fr. *monument*, lat. *monumentum*) **1.** Lucrare de arhitectură sau de sculptură în amintirea unui eveniment, a unei personalităţi etc.; document de mare însemnătate. **2.** *Monument al naturii* = zonă cu animale, plante, roci etc. de mare importanţă şi frumuseţe.

MONUMENTÁL, –Ă adj. (lat. *monumentalis*, fr. *monumental*) Care are proporţiile unui monument; grandios.

MORÁL, –Ă (lat. *moralis, –e*, fr. *morale*) **1.** Adj. Intelectual, spiritual. **2.** S. n. Ansamblul facultăţilor psihice. **3.** Adj. Care priveşte bunele moravuri, conform bunelor moravuri, care favorizează buna purtare. **4.** S. n. Stare, dispoziţie sufletească;

Scanned with OKEN Scanner

curaj. 5. *A ridica moralul cuiva* = a îmbărbăta pe cineva.

MORÁLĂ s. f. (lat. *moralis*, fr. *morale*) 1. Ştiinţă care învaţă oamenii să facă bine şi să evite răul. 2. Concluzie moralizatoare. 3. Mustrare.

MORALIZÁ vb. I (fr. *moraliser*) A îndruma spre principiile moralei; a dojeni, a mustra.

MORATÓRIU s. n. (it. *moratorio*, lat. *moratorium*, germ. *Moratorium*) Decizie legală care suspendă executarea anumitor obligaţii.

MORÁVURI s. n. pl. (din *năravuri*, cf. lat. *mos, moris*) Totalitatea obiceiurilor, deprinderilor (bune sau rele) ale unei colectivităţi sau ale unei persoane.

MORB s. n. (lat. *morbus*) 1. Boală. 2. *Morbul lui Pott* = tuberculoză osoasă localizată la coloana vertebrală.

MORBÍD, –Ă adj. (lat. *morbidus*, fr. *morbide*) Bolnăvicios, nesănătos.

MORÉNĂ s. f. (fr. *moraine*) Pietriş, nisip etc. transportat de gheţari.

MORFÍNĂ s. f. (fr. *morphine*) Substanţă alcaloidă extrasă din opiu, folosită drept narcotic, calmant sau stupefiant.

MORFINOMÁN, –Ă s. m. şi f. (fr. *morphinomane*) Persoană care are obiceiul morbid de a folosi morfina ca stupefiant.

MORGÁNA adj. f. (it. *fata morgana*) *Fata morgana* = miraj.

MORGANÁTIC, –Ă adj. (fr. *morganatique*) *Căsătorie morganatică* = căsătorie între un prinţ şi o femeie de condiţie inferioară.

MÓRGĂ[1] s. f. (fr. *morgue*) Comportament arogant; sentiment exagerat de apreciere a propriei persoane.

MÓRGĂ[2] s. f. (fr. *morgue*) Loc special în care se depun cadavrele şi se fac autopsiile.

MORMÂNT s. n. (lat. *monumentum*) 1. Groapă, loc unde este înmormântat cineva. 2. *Nici în mormânt* = niciodată. *A băga în mormânt* = a omorî sau a chinui pe cineva. *A–şi găsi mormântul* = a muri undeva. *Linişte de mormânt* = tăcere totală.

MORT, MOÁRTĂ (lat. *mortuus*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care nu mai este în viaţă; decedat, defunct, răposat. 2. Adj. Fără vigoare; uscat, veşted. 3. Adj. Fără viaţă, neînsufleţit, încremenit. 4. *Limbă moartă* = limbă care nu se mai vorbeşte. *Literă moartă* = fără valoare, fără aplicare practică. *Punct mort* = impas. *Timp mort* = întrerupere a muncii. *Mare moartă* = fără viaţă. *Natură moartă* = pictură care înfăţişează obiecte neînsufleţite. *Mai mult mort decât viu* = epuizat. *A fi mort după...* = a dori foarte mult pe cineva sau ceva. *A o lăsa moartă* = a renunţa la ceva. *A rămâne moartă* = a rămâne pe loc, nerezolvat. *A face pe mortul în păpuşoi* = a se face că nu ştie nimic în legătură cu ceva. *Mort–copt* = neapărat. *Nici mort* = cu nici un chip. *Beat–mort* = foarte beat. *A scula şi morţii* = a face un zgomot asurzitor. *A umbla ca după mort* = a umbla foarte încet.

MORTIFIÁNT, –Ă adj. (fr. *mortifiant*) Umilitor, chinuitor.

MORTIFICÁ vb. I (fr. *mortifier*) A tortura.

MOSC s. n. (ngr. *móshos*) Substanţă parfumată secretată de masculul animalului cu acelaşi nume; parfum cu acest miros.

MOSCHÉE s. f. (fr. *mosquée*) Templu musulman.

MÓSTRĂ s. f. (ngr. *móstra*, it. *mostra*) Bucăţică dintr–un material, dintr–o marfă, după care se pot aprecia calităţile acesteia; probă, eşantion, model; (fig.) exemplu.

MOŞÍE s. f. (*moş* + *–ie*) Proprietate (mare) de pământ cultivabil; domeniu.

MOŞIÉR s. m. (*moşie* + *–ar*) Proprietar de moşie.

MOŞTENÍ vb. IV (*moştean* + *–i*) A primi un bun pe cale de succesiune; a deveni succesorul cuiva; a deţine pe cale ereditară (de la cineva); a dobândi, a obţine.

MOTÉL s. n. (engl. *motel*) Hotel pe o şosea pentru automobilişti şi pentru parcarea automobilelor.

MOTÍV s. n. (it. *motivo*, germ. *Motiv*, fr. *motif*) 1. Ceea ce produce o acţiune; cauză, raţiune. 2. Mic element constitutiv al unei compoziţii muzicale; subiect de compoziţie în sculptură, pictură arhitectură. 3. *Fără motiv* = nejustificat. *Pentru motivul că...* = fiindcă. *Pe motiv că...* =

Scanned with OKEN Scanner

pretextând că... *A da cuiva motiv...* = a oferi un pretext cuiva.

MOTIVÁ vb. I (fr. *motiver*) A expune motivele unei acţiuni, ale unei opinii etc.; a justifica.

MÓTO s. n. (it. *motto*, fr. *motto*) Text scurt, citat pus la începutul unei lucrări (pentru a scoate în evidenţă ideea principală a scrierii respective).

MOTO– (fr., it., engl. *moto–*) Element de compunere cu sensul „pus în mişcare cu ajutorul unui motor" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *motomitralieră, motonavă.*

MOTÓR, –OÁRE (fr. *moteur*, germ. *Motor*) **1.** Adj., s. n. (Maşină, element) care imprimă o mişcare. **2.** S. n. Aparat care generează energie. **3.** Adj., s. n. (Factor, agent etc.) care provoacă o acţiune, care dă impuls, stimulează pe cineva sau ceva.

MOTRÍCE adj. invar. (fr. *motrice*) *Forţă motrice* = forţă care produce sau antrenează o mişcare.

MOŢ s. n. (et. nec.) **1.** Şuviţă de păr din frunte sau din creştetul capului; smoc de pene de pe capul unor păsări; un fel de ciucure de deasupra ciocului curcanului. **2.** Bigudiu. **3.** *(Mai) cu moţ* = mai deosebit (intenţionat), ieşit în evidenţă în mod special. *A lua de moţ* = a părui.

MOŢIÚNE s. f. (fr. *motion*, lat. *motio, –onis*) Propunere scrisă, făcută unei adunări de către unul sau mai mulţi membri ai acesteia, în scopul adoptării unei hotărâri într–o problemă de actualitate.

MOZAÍC[1] s. n. (fr. *mosaïque*, it. *mosaico*) Asamblare artistică a unor plăci sau cuburi de marmură, ceramică, sticlă etc. fixate în ciment, mastic; (fig.) lucrare compusă din bucăţi variate.

MOZÁIC[2], –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *mosaïque*, it. *mosaico*) (Adept) al mozaismului.

MOZAÍSM s. n. (fr. *mosaïsme*, it. *mosaismo*) Religie monoteistă la evrei, care se bazează pe Vechiul Testament şi are ca punct de plecare învăţăturile lui Moise.

MUÁBIL, –Ă adj. (fr. *muable*) Schimbător.

MUCALÍT, –Ă adj. (tc. *mukallit*) Care stârneşte râsul, păstrând o aparentă seriozitate.

MUCAVÁ s. f. (tc. *mukavva*) Carton gros.

MUCENÍC, –Ă s. m. şi f. (sl. *mučenikŭ*, rus. *mučenik*) Persoană care a îndurat chinuri sau moartea pentru credinţa creştină; martir.

MUCILÁGIU s. n. (fr. *mucilage*, lat. *mucilago*) Substanţă vâscoasă a anumitor vegetale; soluţie cleioasă.

MUCOÁSĂ s. f. (fr. *muqueux, –euse*, lat. *mucosus*) Membrană umedă care căptuşeşte anumite cavităţi ale corpului.

MUCOZITÁTE s. f. (fr. *mucosité*, it. *mucosità*) Materie vâscoasă secretată mai ales de mucoasa nasului.

MÚCUS s. n. (lat. *mucus*) Secreţie produsă de celulele glandelor de pe o mucoasă.

MUEZÍN s. m. (tc. *müezzin*) Preot musulman.

MUIÁ vb. I (de la *moale*) **1.** A umezi, a uda, a stropi; a introduce un aliment într–un lichid. **2.** A face mai suplu. **3.** (Despre fenomene meteorologice) A scădea în intensitate (şi a începe să se încălzească). **4.** A–şi pierde puterea, rezistenţa. **5.** Fig. A (se) înduioşa, a (se) îmbuna; a (se) potoli, a (se) domoli.

MULÁ vb. I (fr. *mouler*) A scoate în relief părţi ale corpului; a contura.

MULÁJ s. n. (fr. *moulage*) **1.** Reproducere în ipsos sau în alte materiale plastice a unui obiect. **2.** Reproducere din pânză sau din hârtie a unui model de îmbrăcăminte, în vederea probei.

MULÁTRU, –Ă s. m. şi f. (fr. *mulâtre*) Persoană născută dintr–un negru şi o femeie albă sau dintr–un alb şi o negresă.

MULT, –Ă (lat. *multus, –a, –um*) **1.** Adj., adv. (Care este) în cantitate, în număr, în proporţie, forţă, intensitate mare; de lungă durată. **2.** Adv. În special, mai ales. **3.** *Multe şi mărunte* = (lucruri) de tot felul; fleacuri, nimicuri. *În (mai) multe rânduri* = în mod repetat. *A nu mai avea mult* = a fi aproape de moarte. *Mai mult ca sigur* = exprimă o certitudine. *Cât de mult* = în foarte mare măsură; oricât. *Cu atât mai mult* = într–o măsură şi mai mare.

MULTI– (fr. *multi–*) Element de compunere care atribuie cuvântului pe ca-

re îl precedă sensul pluralităţii şi serveşte la formarea unor cuvinte ca: *multimilenar, multipol.*

MULTICOLÓR, –Ă adj. (fr. *multicolore*, lat. *multicolor*) Care are multe culori.

MULTILATERÁL, –Ă adj. (fr. *multilatéral*) Dezvoltat în mai multe direcţii, pe mai multe planuri.

MULTIPLICÁ vb. I (lat. *multiplicare*, fr. *multiplier*) A mări în cantitate, în număr; a reproduce în mai multe exemplare.

MULTÍPLU, –Ă adj. (fr. *multiple*) (La pl.) Numeros; (la sg.) complex, divers, variat.

MULTITÚDINE s. f. (lat. *multitudo, –inis*, fr. *multitude*) Foarte mare număr.

MULŢÍME s. f. (*mult* + *–ime*) Număr, cantitate mare, grămadă; grup mare de oameni.

MULÚRĂ s. f. (fr. *moulure*) Relief ornamental în arhitectură sau mobilier.

MUMÍE s. f. (ngr. *múmia*, germ. *Mumie*, it. *mummia*) Cadavru care se păstrează mult timp, datorită unei îmbălsămări speciale.

MÚNCĂ s. f. (sl. *monka*) **1.** Activitate fizică sau intelectuală în vederea realizării a ceva; lucru, treabă; efort, trudă, osteneală. **2.** Bun material agonisit prin efort fizic sau intelectual. **3.** Lucrări agricole.

MUNICIPALITÁTE s. f. (fr. *municipalité*) Conducerea şi administraţia unui municipiu.

MUNICÍPIU s. n. (lat. *municipium*) Oraş mare cu o anumită autonomie.

MUNIFICÉNŢĂ s. f. (fr. *munificence*) Generozitate.

MÚNTE s. m. (lat. *mons, –tem*) **1.** Formă de relief cu înălţimi de peste 800 de metri; zonă muntoasă. **2.** Cantitate mare de..., grămadă.

MURÁL, –Ă adj. (fr. *mural*, lat. *muralis*) Care se aplică pe zid. *Decoraţie, pictură murală.*

MURDÁR, –Ă adj. (tc. *murdar*) Plin de pete, de necurăţenie; nespălat, soios; (fig.) indecent, imoral, necinstit.

MURÍ vb. IV (lat. *moriri*) **1.** A înceta să mai trăiască; a deceda, a răposa. **2.** Fig. A dispărea. **3.** *A muri de foame* = a fi extrem de sărac. *A muri şi a învia* = exprimă intensitatea unei stări, unui sentiment. *A muri să...* = a dori intens să... *A muri după...* = a dori foarte mult pe cineva sau ceva. *Până mor* = vreme îndelungată, toată viaţa.

MURMURÁ vb. I (fr. *murmurer*) A vorbi sau a protesta cu voce scăzută; a bombăni, a mormăi.

MUSAFÍR, –Ă s. m. şi f. (tc. *musafir*) Persoană care vine în vizită la cineva; oaspete.

MÚSCĂ s. f. (lat. *musca*) **1.** Nume dat mai multor insecte cenuşii, cu o singură pereche de aripi. **2.** *A se aduna ca muştele la miere* = a veni în număr mare. *Ca musca–n lapte* = nepotrivit. *A se simţi cu musca pe căciulă* = a fi vinovat. *A muri ca muştele* = a muri în număr mare.

MUSCULÁR, –Ă adj. (fr. *musculaire*) Propriu muşchilor, de muşchi.

MUSIC–HALL s. n. (pr.: *miúzic–hol;* engl. *music–hall*) Spectacol de muzică uşoară şi de dans.

MUSTRÁ vb. I (lat. *monstrare*) A–şi exprima nemulţumirea faţă de faptele reprobabile ale cuiva; a dojeni, a certa.

MUSULMÁN, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *musulman*) Mahomedan.

MUŞAMALIZÁ vb. I (de la *muşamale*) A face să dispară orice urmă a unor fapte reprobabile; a ascunde, a acoperi, a tăinui.

MUŞCÁ vb. I (et. nec.) **1.** A apuca, a răni cu dinţii, cu botul, cu ciocul; a înţepa. **2.** Fig. A ataca. **3.** A rupe cu dinţii dintr–un aliment pentru a mânca. **4.** *A–şi muşca mâinile (sau pumnii)* = a avea remuşcări. *A–şi muşca buzele sau limba* = a se stăpâni. *A muşca pământul* = a muri.

MUŞTIÚC s. n. (germ. *Mundstück*) Piesă la instrumentele muzicale de suflat care se ţine în gură şi prin care se suflă.

MUTÁ vb. I (lat. *mutare*) **1.** A–i schimba unui lucru, unei persoane locul; a deplasa, a transfera. **2.** A–şi schimba domiciliul, sediul etc. **3.** *A–i muta cuiva fălcile* = a bate peste faţă foarte tare.

MUTILÁ vb. I (fr. *mutiler*) A tăia una sau mai multe părţi ale corpului, desfigurând; a înlătura una sau mai multe părţi ale unei opere de artă.

MUTUAL, –Ă adj. (fr. *mutuel*) Reciproc.

Scanned with OKEN Scanner

MÚZĂ s. f. (lat. *musa*, fr. *muse*, ngr. *músa*) 1. Fiecare dintre cele nouă zeiţe ocrotitoare ale artelor şi ale ştiinţelor; zeiţa poeziei; femeie iubită de un poet pe care îl inspiră. 2. Inspiraţie poetică. 3. Poezie; literatură; artă.

MUZEÍSTIC, –Ă (*muzeu* + *–istic*) 1. Adj. Referitor la organizarea muzeelor. 2. S. f. Muzeologie.

MUZEOGRAFÍE s. f. (fr. *muséographie*) Metodica clasării, inventarierii, conservării şi popularizării obiectelor dintr–un muzeu.

MUZEOLOGÍE s. f. (fr. *muséologie*) Studiul organizării muzeelor şi al păstrării exponatelor.

MUZÉU s. n. (lat. *museum*, germ. *Museum*, fr. *musée*) Mare colecţie de obiecte de artă, de ştiinţă etc. şi clădirea care adăposteşte asemenea colecţii.

MÚZICĂ s. f. (lat. *musica*, fr. *musique*). 1. Arta de a combina sunetele pentru a alcătui bucăţi muzicale; compoziţie. 2. Executarea sau audierea unei bucăţi muzicale. 3. Orchestră. 4. *Muzică corală* = muzică scrisă pentru voce. *Muzică instrumentală* = muzică scrisă pentru instrumente. *Muzică de cameră* = muzică scrisă pentru un număr restrâns de instrumente.

MUZICIÁN, –Ă s. m. şi f. (fr. *musicien*) Persoană care compune, execută etc. bucăţi muzicale.

MUZICOLOGÍE s. f. (*muzicolog* + *–ie*) Ştiinţă care studiază muzica.

N

NABÁB s. m. (fr. *nabab*) Persoană foarte bogată.

NACÉLĂ s. f. (fr. *nacelle*) Coş suspendat de un balon în care se află aeronauţii.

NÁDĂ s. f. (bg. *nada*) Momeală; ispită, tentaţie.

NADÍR s. n. (fr. *nadir*) Punct de pe bolta cerească, opus zenitului şi situat pe verticala observatorului, direct sub picioarele lui.

NAIÁDĂ s. f. (fr. *naïade*) Zână a izvoarelor şi a apelor.

NAÍV, –Ă (fr. *naïf*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care este fără artificii, neprefăcut, candid, natural, ingenuu; (persoană) care denotă credibilitate exagerată; prostuţ. 2. Adj., s. m. (Pictor) care neglijează voit perspectiva, legile compoziţiei, proporţiile; (pictor) de factură populară.

NANÍSM s. n. (fr. *nanisme*) Creştere insuficientă în înălţime; stare de pitic.

NANO– (fr. *nano–*) Element de compunere cu sensul „o miliardime de" folosit la formarea cuvintelor care denumesc submultiplii unităţilor de măsura ca: *nanosecundă*.

NÁOS s. n. (ngr. *naós*) Încăperea principală, din mijloc, a unei biserici; navă.

NAPÁLM s. n. (fr., engl. *napalm*) Substanţă incendiară.

NAPOLEÓN s. m. (fr. *napoléon*) Veche monedă franceză de aur, cu efigia lui Napoleon.

NARÁ vb. I (fr. *narrer*) A povesti.

NARAŢIÚNE s. f. (fr. *narration*, lat. *narratio, –onis*) Povestire istorică, oratorică, poetică, istorisire; exerciţiu şcolar de redactare.

NARCISÍSM s. n. (fr. *narcissisme*) Dragoste morbidă faţă de propria persoană.

NARCÓTIC, –Ă adj., s. n. (fr. *narcotique*) (Substanţă) care adoarme, care produce o insensibilitate generală.

NARCÓZĂ s. f. (fr. *narcose*) Stare de inconştienţă, de insensibilitate generală provocată de un narcotic.

NARGHILEÁ s. f. (tc. *nargile*) Lulea orientală cu o ţeavă foarte lungă şi flexibilă.

NAS s. n. (lat. *nasus*) 1. Parte a feţei care iese în afară, între gură şi frunte, şi care serveşte la respirat şi mirosit; miros; (fig.) prevedere, fler. 2. Faţă, obraz; cap. 3. *Sub nas* = în faţa cuiva. *Pe nas* = cu timbru nazal. *A strâmba din nas* = a fi nemulţumit de ceva. *A râde pe sub nas* = a râde în ascuns. *A nu vedea mai departe decât lungul nasului* = a fi un om limitat. *A (nu)–şi cunoaşte lungul nasului* = a (nu) se aprecia la justa lui valoare. *A da cu nasul pe undeva* = a trece repede pe undeva. *A da nasul cu cineva* = a se întâlni cu cineva. *A–şi băga nasul undeva* = a se amesteca în probleme care nu–l privesc. *A da peste nas cuiva*

= a atrage atenţia cuiva în legătură cu o comportare nepotrivită. *A scoate pe nas* = a reproşa. *A (nu) da nas cuiva* = a (nu) răsfăţa. *A-şi lua nasul la purtare* = a deveni obraznic. *A umbla cu nasul pe sus* sau *a-şi ţine nasul sus* = a fi îngâmfat. *Cu nasul în jos* = ruşinat, umilit. *A-şi pleca nasul* = a se ruşina. *A nu-i ajunge cu prăjina la nas* = a fi foarte îngâmfat. *A (nu) fi de nasul cuiva* = a (nu) fi potrivit cu persoana cuiva. *A-i râde în nas* = a râde în faţă. *Nas în nas* = faţă în faţă cu cineva. *A duce de nas* = a amăgi pe cineva, a purta cu vorba. *A-i trânti uşa-n nas* = a nu primi sau a goni pe cineva.

NAŞTE vb. III (lat. *nascere*) 1. A veni pe lume, a începe să trăiască. 2. A aduce pe lume. 3. A face să apară sau a apărea, a (se) produce; a provoca, a stârni.

NATÁL, -Ă adj. (fr. *natal*) 1. Privitor la ţara, la locul de baştină; de origine. 2. *Limbă natală* = limbă maternă.

NATALITÁTE s. f. (fr. *natalité*) Sporul natural al populaţiei dintr-o anumită perioadă, raportat la naşterile din perioada precedentă.

NATÍV, -Ă adj. (lat. *nativus*, fr. *natif*) 1. Înnăscut, natural, din naştere. 2. Care se găseşte în pământ în stare pură, necombinat.

NATURÁL, -Ă adj. (lat. *naturalis*, it. *naturale*, fr. *naturel*) 1. Relativ la natură, conform cu natura; de la natură; nativ, înnăscut; propriu, specific. 2. Simplu, spontan, neprefăcut. 3. Normal, firesc. 4. Născut în afara căsătoriei; nelegitim, bastard.

NATURALIZÁ vb. I (fr. *naturaliser*) 1. A primi dreptul de cetăţean al unui stat. 2. A (se) adapta unui mediu nou.

NATÚRĂ s. f. (lat. *natura*, fr. *nature*) 1. Ansamblul a tot ce există; univers; lumea fizică. 2. Totalitatea legilor după care se dezvoltă universul. 3. Temperament. 4. Obiect real. 5. Model natural. *Pictează după natură*. 6. Fel. 7. Calitate, structură, conformaţie. 8. *Natură moartă* = reprezentare de lucruri neînsufleţite.

NATURÍSM s. n. (fr. *naturisme*) Tendinţă de a fi aproape de natură şi de a-i urma modelele.

NAŢIONALÍSM s. n. (fr. *nationalisme*) Doctrină politică bazată pe apărarea (exagerată) a intereselor naţionale şi pe exaltarea ideii de patrie şi de naţiune.

NAŢIONALITÁTE s. f. (fr. *nationalité*) 1. Grup de indivizi care au aceeaşi origine. 2. Ansamblul caracteristicilor care definesc o naţiune.

NAŢIONALIZÁ vb. I (fr. *nationaliser*) A trece în proprietatea statului.

NAŢIONÁL-SOCIALÍSM s. n. (*naţional* + *socialism*) Doctrină politică rasistă a fascismului german; nazism.

NAŢIÚNE s. f. (lat. *natio, -onis*, fr. *nation*) Comunitate umană care locuieşte acelaşi teritoriu, având origine şi tradiţii comune, obiceiuri asemănătoare şi adesea aceeaşi limbă.

NAÚTIC, -Ă (fr. *nautique*) 1. Adj. Care priveşte navigaţia, de navigaţie. 2. S. f. Navigaţie.

NAVIGÁ vb. I (it. *navigare*, fr. *naviguer*) 1. A pluti, a călători pe apă; a dirija o navă. 2. A se deplasa pe apă, în aer sau în cosmos.

NAVIGÁŢIE s. f. (fr. *navigation*, lat. *navigatio*) 1. Transport pe apă, în aer sau în cosmos. 2. Ştiinţa şi tehnica dirijării unei nave.

NAZÁL, -Ă adj. (fr. *nasal*) Al nasului; cu un timbru specific, datorat pronunţării pe nas.

NAZÍSM s. n. (fr. *nazisme*, germ. *Nazismus*) Naţional-socialism.

NĂDÉJDE s. f. (sl. *nadežda*) 1. Speranţă. 2. *A trage nădejde* = a spera. *Slabă nădejde* = prea puţine şanse. *A-şi lua nădejdea* = a renunţa. *De nădejde* = serios, integru, de încredere. *A avea nădejde în...* = a avea încredere în... *A se lăsa în nădejdea cuiva* = a se bizui pe...

NĂRUÍ vb. IV (et. nec.) A (se) dărâma, a (se) ruina; a (se) prăbuşi.

NĂSCOCÍ vb. IV (et. nec.) A inventa.

NĂSTRÚŞNIC, -Ă adj. (cf. sl. *nestruženŭ*) Extraordinar, grozav, nemaipomenit; bizar, ciudat.

NĂVĂLÍ vb. IV (sl. *navaljati*) 1. A ataca pe neaşteptate, a asalta; a invada, a cotropi. 2. A da buzna, a se năpusti.

NĂZDRĂVAN, -Ă adj. (*ne-* + *zdravăn*) 1. Glumeţ, poznaş. 2. Cu puteri supranaturale. 3. Priceput, extraordinar.

Scanned with OKEN Scanner

NĂZUÍ vb. IV (et. nec.) A tinde, a aspira la..., a dori.

NE– (sl. *ne–*) Prefix de negaţie care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *neadevăr, neamestec, neauzit, nelesne.*

NEÁM s. n. (magh. *nem*) 1. Generaţie; rudă, seminţie; popor, naţiune. 2. *De neam* = dintr–o familie de nobili, de aristocraţi. *Neamul omenesc* = omenirea. *Neam după a noua spiţă* = rudă foarte îndepărtată.

NEÁNT s. n. (fr. *néant*) Ceea ce nu există; nimic, vid.

NEÁOŞ, –Ă adj. (et. nec.) 1. Autohton; băştinaş, indigen. 2. Autentic, adevărat.

NEAOŞÍSM s. n. (*neaoş* + *–ism*) Cuvânt sau expresie cu aspect autohton, popular.

NEBULÓS, –OÁSĂ (fr. *nébuleux, –euse*) 1. S. f. Masă luminoasă difuză observată pe cer. 2. Adj. Întunecat de nori; neguros, neclar; confuz.

NEBÚN, –Ă (*ne–* + *bun*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care şi–a pierdut mintea, bolnav mintal; (om) lipsit de raţiune, de logică. 2. Adj., s. m. şi f. Neastâmpărat, nebunatic. 3. Adj. Nemăsurat; enorm, extraordinar, groaznic. 4. *A umbla nebun după cineva* = a fi foarte îndrăgostit de cineva. *A face pe nebunul* = a–şi acorda o importanţă nemeritată, a fi nemulţumit pentru a–şi da importanţă.

NECESÁR, –Ă (fr. *nécessaire*, lat. *necessarius*) 1. Adj., s. n. (Cantitate, lucru etc.) care trebuie să fie, să existe, de care este absolută nevoie. 2. Adj. Care se produce în mod obligatoriu; inevitabil.

NECONFORMÍSM s. n. (*ne–* + *conformism*) Nonconformism.

NECROLÓG s. n. (fr. *nécrologe*) Articol, discurs despre valoarea unei persoane decedate de curând; anunţ mortuar.

NECROMANŢÍE s. f. (fr. *nécromancie*, it. *necromanzia*) Aflarea viitorului prin invocarea morţilor.

NECRÓPOLĂ s. f. (fr. *nécropole*) Cimitir.

NECRÓZĂ s. f. (fr. *nécrose*) Cangrenă a unui ţesut.

NECTAR s. n. (ngr. *néktar*, fr. *nectar*, germ. *Nektar*) Suc dulce secretat de flori.

NEFÁST, –Ă adj. (fr. *néfaste*) Fatal, funest.

NEGÁ vb. I (lat. *negare*) A spune că un lucru nu există, nu este adevărat.

NEGATÍV, –Ă (lat. *negativus*, fr. *négatif*) 1. Adj. Care neagă ceva; lipsit de calităţi. 2. Adj., s. n. (Clişeu, placă) cu imagini fotografice în care albul este înlocuit de negru şi negrul de alb.

NEGOCIÁ vb. I (fr. *négocier*) A trata o afacere, a face demersuri pentru încheierea unor convenţii etc.

NEGROÍD, –Ă (fr. *négroïde*) 1. S. m. şi f. (La pl. m.) Rasă umană care seamănă cu rasa neagră; (şi la sg.) persoană care face parte din această rasă. 2. Adj. Al rasei negroide(1), de negroizi.

NÉGRU, NEAGRĂ (lat. *niger, –gra, –grum*) 1. Adj., s. n. (Culoarea) cea mai închisă (ca a cărbunelui, funinginei etc.); (vopsea, obiect etc.) de culoarea cea mai închisă. 2. S. m. Bărbat din rasa neagră. 3. Adj. Care nu se spală sau nu este spălat; murdar. 4. Adj. Lipsit de lumină; obscur. 5. Livid, pământiu; trist, deprimant. 6. Adj. Teribil, cumplit, crâncen. 7. *Post negru* = post fără mâncare şi băutură. *Cutie neagră* = aparatură specială pentru înregistrarea parametrilor de zbor şi a convorbirilor la bordul unui avion. *În negru* = în doliu. *Negru pe alb* = în scris; clar. *A i se face cuiva negru în faţa ochilor* = a se supăra foarte rău. *Nici cât negru sub unghie* = foarte puţin, deloc. *La negru* = cu preţ de speculă. *A face cuiva zile negre* = a supăra foarte rău pe cineva.

NÉGURĂ s. f. (lat. *nebula*) Ceaţă deasă; beznă.

NEGUSTÓR s. m. (lat. *negotiatorius*) Persoană care face comerţ, negustorie; comerciant.

NELEGÍTIM, –Ă adj. (*ne–* + *legitim*) (Despre copii) Născut în afara căsătoriei.

NELEGIUÍT–Ă adj. (*ne–* + *legiuit*) Care comite infracţiuni, fărădelegi; ticălos, infam.

NEMÉRNIC, –Ă adj., s. m. şi f. (sl. *namĕrinŭ*) (Persoană) cu caracter josnic; ticălos, mizerabil, infam, păcătos.

NEMURÍRE s. f. (de la *nemuritor*) 1. Viaţă fără sfârşit; veşnicie; amintire veşnică. 2. *La nemurire* = extrem de mult.

Scanned with OKEN Scanner

NENOROCÍRE s. f. (*ne–* + *norocire*) Necaz mare; nefericire, durere, suferinţă, nenoroc.

NEO– (fr. *néo–*) Element de compunere cu sensul „ nou" care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *neocritic, neocriticism, neonazism.*

NEOLOGÍSM s. n. (fr. *néologisme*) Cuvânt nou împrumutat dintr–o limbă străină sau creat cu mijloacele proprii limbii respective.

NEPOTÍSM s. n. (fr. *népotisme*) Abuz pe care o persoană influentă o face, intervenind pentru familia sa sau pentru prietenii săi.

NEPUTÍNŢĂ s. f. (*ne–* + *putinţă*) **1.** Lipsă de putere, de forţă, de energie (datorate bolii, bătrâneţii); lipsă de posibilităţi în realizarea unui lucru. **2.** *Cu neputinţă* = imposibil.

NERÓD, –OÁDĂ adj., s. m. şi f. (bg. *neroda*) (Persoană) cu mintea limitată; prost, neghiob.

NERV, s. m. (lat. *nervus*, fr. *nerf*) **1.** Filament care transmite comenzile creierului la diverse organe şi aduce la creier impulsul senzaţiilor de la aceste organe. **2.** Forţă, vigoare. **3.** *A avea nervi* = a fi enervat. *A–l apuca nervii* = a se enerva foarte tare. *A fi în nervi* = a fi extrem de agasat. *A avea nervii slabi* = a fi impresionabil. *Stare de nervi* = nervozitate. *Atac de nervi* = spasm nervos. *Războiul nervilor* = perioadă de mare tensiune (politică) între grupuri, naţiuni adverse.

NERVÚRĂ s. f. (fr. *nervure*) **1.** Fir în relief pe suprafaţa frunzelor sau pe aripile insectelor. **2.** Mulură (decorativă) pe muchiile unei bolţi, ale unei nişe etc. **3.** Dungă în relief, în scop decorativ, pe un obiect de îmbrăcăminte.

NESÁŢ s. n. (*ne–* + *saţ*) Lăcomie; dorinţă exagerată de câştig, de bogăţie.

NESĂBUÍT, –Ă adj. (cf. magh. *szabadni*) Nesocotit, necugetat.

NESCRÍPTIC, –Ă adj. (*ne–* + *scriptic*) *Fond nescriptic* = fond din care sunt plătiţi cei care nu sunt angajaţi în schema unei întreprinderi, instituţii etc.

NESOCOTÍ vb. IV (*ne–* + *socoti*) A desconsidera, a nu respecta ceva; a încălca (o lege, o dispoziţie).

NESPÚS, –Ă adj. (*ne–* + *spus*) Inexprimabil; nemaipomenit, extraordinar.

NESTEMÁTĂ adj. (lat. *aestimatus*, cf. modelul cuvintelor cu *ne–*) *Piatră nestemată* = piatră preţioasă.

NEŞTÍRE s. f. (*ne–* + *ştire*) *În neştire* = la întâmplare; fără măsură, fără socoteală.

NET, –Ă adj. (fr. *net*) **1.** Din care s–au scăzut cheltuielile, impozitele. **2.** Clar, precis; hotărât, categoric.

NÉTED, –Ă adj. (lat. *nitidus, –a*) **1.** Cu suprafaţa fără asperităţi; (despre piele) întins, catifelat. **3.** (Despre terenuri) Întins, plan; şes; (despre drumuri) drept, uniform.

NETEZÍ vb. IV (*neted* + *–i*) **1.** A face să devină neted, uniform. **2.** A potrivi, a aranja, a îndrepta.

NÉTO adj. invar. (it., germ. *netto*) (Despre greutatea mărfurilor) Din care s–a scăzut daraua.

NETÓT, –OÁTĂ adj., s. m. şi f. (*ne–* + *tot*) (Persoană) care pricepe greu, care are mintea mărginită; prost, nătărău, neghiob, tâmpit, idiot.

NETRÉBNIC, –Ă adj., s. m. şi f. (sl. *netrĕbĭnŭ*) Lipsit de valoare, de însemnătate; condamnabil, reprobabil; ticălos, păcătos, nemernic.

NEŢĂRMURÍT, –Ă adj. (*ne–* + *ţărmurit*) Fără limite; imens,.

NEUROLOGÍE s. f. (fr. *neurologie*) Ştiinţă care studiază sistemul nervos şi bolile acestuia.

NEURÓN s. m. (fr. *neurone*) Celulă nervoasă.

NEUTRALITÁTE s. f. (fr. *neutralité*) Neamestec în neînţelegerile dintre două sau mai multe state sau tabere, grupări.

NEUTRALIZÁ vb. I (fr. *neutraliser*) **1.** A face ca ceva să devină inutil, inofensiv; a zădărnici, a contracara. **2.** (Chimie) A face să devină neutru(4).

NEÚTRU, –Ă adj. (lat. *neuter, –tra*, fr. *neutre*) **1.** Care nu face parte din nici o grupare, care nu se pronunţă pentru o parte sau alta. **2.** (Despre state) Care e în stare de neutralitate. **3.** Indiferent. **4.** (Chimie) Care nu este nici acid, nici bază.

NEV s. m. (lat. *naevus*) Tumoare benignă a pielii.

Scanned with OKEN Scanner

NEVÓIE s. f. (sl. *nevolja*) 1. Necesitate, trebuinţă; chestiune urgentă. 2. Sărăcie, mizerie. 3. Greutate, suferinţă morală sau materială. 4. Primejdie, pericol. 5. *De nevoie* = din necesitate; util; constrâns, silit. *La nevoie* = când este necesar; într-un moment greu. *De voie, de nevoie* = vrând-nevrând. *A avea nevoie* = a trebui să... *A fi la nevoie* = a fi în impas.

NEVRALGÍE s. f. (fr. *névralgie*) Durere vie pe traectul unui nerv.

NEVROPÁT, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *névropathe*) (Persoană) care suferă de tulburări nervoase.

NEVRÓZĂ s. f. (fr. *névrose*) Tulburare nervoasă patologică.

NICOTÍNĂ s. f. (ngr. *nicotíni*, fr. *nicotine*) Substanţă toxică din frunzele de tutun.

NIHILÍSM s. n. (fr. *nihilisme*) Doctrină care are ca scop distrugerea radicală a tuturor structurilor sociale; atitudine de negare a tot.

NIMB s. n. (fr. *nimbe*) 1. Cerc luminos în jurul capului în reprezentarea de sfinţi, îngeri etc.; aureolă. 2. Prestigiu de care se bucură cineva.

NÍMFĂ s. f. (lat. *nympha*, fr. *nymphe*) 1. Divinitate subalternă, în mitologia greacă, a apelor, munţilor, pomilor etc. 2. Fată tânără, graţioasă.

NIMFOMÁNĂ s. f. (fr. *nymphomane*) Femeie care suferă de nimfomanie.

NIMFOMANÍE s. f. (fr. *nymphomanie*) Stare de excitaţie sexuală exagerată la femei sau la unele femele.

NIMÍC (lat. *ne mica*) 1. Pron. neg. Nici un lucru, nici un zgomot, sunet etc. 2. S. n. Lucru, eveniment fără importanţă; fleac. 3. S. n. Neant, nefiinţă. 4. *De nimic* = fără valoare; fără caracter. *Pe nimic* = pe degeaba. *Cu nimic* = în nici un fel.

NIMICÍ vb. IV (*nimic* + *-i*) A desfiinţa, a distruge, a extermina, a lichida.

NIMICNICÍE s. f. (*nimicnici* + *-ie*) 1. Lipsă de valoare; micime. 2. Zădărnicie.

NIPÓN, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *nippon*) Japonez.

NÍŞĂ s. f. (fr. *niche*) 1. Adâncitură într-un zid pentru montarea de obiecte decorative. 2. Anexă a unei camere. 3. Ulceraţie adâncă în stomac, plămân.

NÍTRO- (fr. *nitro-*) Element de compunere cu sensul „(referitor la) azot", „azotic", care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *nitrobenzen, nitrotoluen.*

NITROGLICERÍNĂ s. f. (fr. *nitroglycérine*) Substanţă toxică întrebuinţată la fabricarea dinamitei, iar în doze mici în farmacie.

NIVÉL s. n. (de la *nivela*) 1. Instrument pentru verificarea liniilor şi planurilor orizontale. 2. Înălţime la care se găseşte un punct, o linie, o suprafaţă în raport cu o suprafaţă dată. 3. Stadiu de dezvoltare, de evoluţie etc. 4. *Curbă de nivel* = linie care uneşte punctele situate la aceeaşi altitudine pe o hartă.

NIVELÁ vb. I (fr. *niveler*) 1. A face o suprafaţă egală, netedă, orizontală; a netezi. 2. A egaliza diferenţele, deosebirile.

NOÁPTE s. f. (lat. *nox, noctis*) 1. Timp care se scurge între apusul şi răsăritul soarelui când este întuneric. 2. Întuneric, beznă. 3. *De noapte* = din timpul nopţii. *Azi- (sau astă-) noapte* = noaptea(1) trecută. *Peste noapte* = în timpul nopţii(1). *Noapte de* (sau *după*) *noapte* = mereu. *Zi şi noapte, din zori până-n noapte* = fără încetare. *Nici ziua, nici noaptea* = niciodată. *De noapte* = în zori. *Cu noaptea-n cap* = dis-de-dimineaţă.

NÓBIL, -Ă (lat. *nobilis*, fr. *noble*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care aparţine unei clase de persoane care se bucură de titluri şi privilegii ereditare, acordate de un suveran. 2. Adj. Propriu nobililor(1). 3. Adj., s. m. şi f. (Persoană) cu mari calităţi morale. 4. Adj. Care inspiră respect prin atitudini, comportament.

NOBILÍME s. f. (*nobil* + *-ime*) Calitatea de nobil; clasă socială a nobililor.

NOBLEŢE s. f. (fr. *noblesse*) 1. Calitatea, rangul sau titlul de nobil. 2. Cinste, generozitate, mărinimie, altruism.

NOCÍV, -Ă adj. (fr. *nocif*) Periculos, vătămător.

NOCTÚRN, -Ă (fr. *nocturne*, lat. *nocturnus, -a, -um*) 1. Adj. Care se petrece în timpul nopţii. 2. Adj. Care îşi desfăşoară activitatea în timpul nopţii. 3. S. f. Piesă muzicală cu caracter melancolic, visător.

NOD s. n. (lat. *nodus*) 1. Legătură strânsă de fire, de panglică, de sfoară etc.

2. Unitate de viteză în navigaţie. 3. Proeminenţă la plante, copaci; umflătură, nodul. 4. Mărul lui Adam. 5. Senzaţie de sufocare ca rezultat al unei emoţii puternice, supărări etc. 6. Loc de intersecţie a unor căi de comunicaţie. 7. *Nod gordian* = dificultate greu sau imposibil de rezolvat. *A înghiţi cu noduri* = a mânca greu din cauza supărării, emoţiei, enervării etc. *A căuta* (sau *a găsi*) *nod în papură* = a căuta cusururi acolo unde nu există.

NODÁL, –Ă adj. (fr. *nodal*) 1. Care se referă la locul de intersecţie a mai multor căi de comunicaţie, artere, ligamente etc. 2. Esenţial, fundamental.

NÓIMĂ s. f. (ngr. *nóima*) 1. Ţel, scop, menire; motiv, cauză. 2. *Fără noimă* = prostesc, absurd.

NOMÁD, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *nomade*) (Persoană) care rătăceşte din loc în loc, care nu are o locuinţă stabilă.

NOMENCLATÚRĂ s. f. (fr. *nomenclature*, lat. *nomenclatura*) 1. Terminologie, catalog, listă de titluri, de nume. 2. Schemă de organizare a unei instituţii; totalitate a persoanelor care făceau parte din elita comunistă (şi care figurau pe o anumită schemă).

NOMINÁL, –Ă adj. (fr. *nominal*, lat. *nominalis*) 1. Care serveşte la numire; relativ la nume; care figurează numai cu numele. 2. *Valoare nominală* = valoare înscrisă pe o monedă, pe un titlu de credit.

NOMINALIZÁ vb. I (*nominal* + *–iza*) A denumi.

NONCONFORMÍSM s. n. (fr. *non–conformisme*) Tendinţă de a nu se conforma uzanţelor, mentalităţii curente sau ideilor celor mai răspândite.

NONFIGURATÍV, –Ă adj. (fr. *non–figuratif*) *Artă nonfiguративă* = artă abstractă.

NONSÉNS s. n. (fr. *non–sens*) Ceea ce este lipsit de sens, de semnificaţie; absurditate.

NON–STÓP adj. invar., adv. (engl., fr. *non–stop*) (Care este) fără întrerupere; continuu.

NONŞALÁNT, –Ă adj. (fr. *nonchalant*) Indiferent, nepăsător, leneş.

NOR s. m. (lat. *nubilum*) 1. Grămadă de vapori suspendată în aer. 2. Masă densă de particule de praf, fum etc.; mulţime compactă de insecte, fiinţe. 3. Tristeţe, nelinişte zugrăvită pe figura cuiva. 4. *Până la nori* = foarte sus, foarte înalt. *A fi sau a trăi cu capul în nori* = a fi distrat. *Parcă ar fi căzut din nori* = a fi complet în afara problemelor.

NORD s. n. sg. (germ. *Nord*, it. *nord*, fr. *nord*) Unul dintre punctele cardinale opus sudului; ţinut, ţară, popor etc. situat în această direcţie.

NORMÁL, –Ă (lat. *normalis*, fr. *normal*) 1. Adj., s. n. (Ceea ce este) obişnuit, regulat, natural. 2. Adj. Care funcţionează cum trebuie. 3. Adj. Conform anumitor norme, fixat prin norme.

NORMALIZÁ vb. I (*normal* + *–iza*) A supune unei norme; a deveni normal.

NÓRMĂ s. f. (lat. *norma*, fr. *norme*) 1. Principiu, regulă. 2. Tip, model. 3. Cantitate de lucru pe care trebuie s–o facă cineva într–o unitate de timp.

NORÓC s. n. (sl. *narokŭ*) 1. Soartă favorabilă; şansă; hazard. 2. *Cu* (sau *fără*) *noroc* = cu (sau fără) succes; (ne) fericire. *A–şi încerca norocul* = a întreprinde ceva fără a avea garanţia reuşitei. *A avea noroc la...* = a reuşi la... *A avea noroc orb, chior, porcesc, cu carul* = a avea succes în tot ce întreprinde. *A avea noroc să...* = a avea prilejul de a... *A avea noroc de...* = a avea avantajul de a avea... *A avea noroc că...* = din fericire..., bine că... *A da noroc* = a ciocni cu cineva.

NORÓD s. n. (sl. *narodŭ*) Popor, naţiune, neam; număr mare, mulţime; muncitorime, ţărănime.

NORÓI s. n. (bg. *naroj*) 1. Praf, pământ muiat cu apă. 2. Mediu decăzut; faptă, acţiune josnică. 3. *A împroşca cu noroi* = a calomnia.

NOSTALGÍE s. f. (fr. *nostalgie*) Regret pentru ceva care a fost; dor de locurile natale, îndrăgite.

NOSTIM, –Ă adj. (ngr. *nóstimos*) Atrăgător, plăcut ca aspect şi ca fel de a fi; amuzant, spiritual.

NOSTIMÁDĂ s. f. (ngr. *nostimádha*) Lucru, întâmplare plină de haz, de spirit, de ridicol.

NOTÁ vb. I (fr. *noter*, lat. *notare*) 1. A face o însemnare pe ceva; a înregistra, a reţine, a ţine cont de... 2. A indica, a semnala; a remarca, a observa, a reţine.

Scanned with OKEN Scanner

3. A aprecia, a clasifica un elev, un student etc. cu ajutorul notelor sau al calificativelor.

NOTÁBIL, –Ă adj. (fr. *notable*) Care merită o menţiune specială; important, însemnat, remarcabil.

NOTABILITÁTE s. f. (fr. *notabilité*) Persoană importantă.

NÓTĂ s. f. (lat. *nota*, fr. *note*) 1. Însemnare pentru a nu uita un fapt; comentariu scurt scris; observaţie scrisă. 2. Comunicare făcută de un guvern, un stat altui guvern, altui stat; înştiinţare. 3. Socoteală cu sumele care reprezintă obiectele, lucrurile consumate, folosite. 4. Calificativ dat unui elev, student etc. 5. Semn care reprezintă un sunet şi durata sa; sunetele reprezentate; caiet care cuprinde aceste semne. 6. Trăsătură specifică; aspect, nuanţă, caracteristică. 7. *A lua notă* = a afla, a înregistra, a ţine seama de... *Notă discordantă* = ceea ce distonează, produce o impresie proastă. *A forţa nota* = a depăşi limitele cuvenite. *A fi în notă* = a fi în concordanţă cu...

NOTIFICÁ vb. I (lat. *notificare*, fr. *notifier*) A face să ia cunoştinţă de ceva prin forme legale, oficiale.

NOTÍŢĂ s. f. (fr. *notice*) Scriere succintă despre un subiect.

NOTORIETÁTE s. f. (fr. *notoriété*) 1. Faptul de a fi notoriu. 2. *A fi de notorietate publică* = a ajunge foarte cunoscut.

NOTÓRIU, –IE adj. (lat. *notorius*, fr. *notoire*) Cunoscut de toţi; renumit.

NOŢIÚNE s. f. (lat. *notio, –onis*, fr. *notion*) 1. Cunoştinţă despre un anumit lucru; idee. 2. Principiu de bază al unei ştiinţe.

NOU, NOUĂ (lat. *novus, –a*) 1. Adj. Care nu există decât de puţin timp; care apare în locul unui lucru, unei fiinţe etc. mai vechi. 2. Adj., s. n. (Element) care apare la un moment dat în procesul dezvoltării unui fenomen; modern. 3. Adj. Reînnoit, refăcut. 4. Adj. Care se adaugă la ceva deja existent. 5. Adj. Al cărui caracter este schimbat. 6. *Lună nouă* = fază a lunii când faţa dinspre pământ deabia începe să se vadă ca o seceră subţire. *Lumea Nouă* = America. *Nou-nouţ* = foarte nou. *Din nou* = de la început. *Anul Nou* = 1 ianuarie. *Noul Testament* = cărţile sfinte ale creştinismului.

NOVÍCE s. m. şi f., adj. (lat. *novicius*, fr. *novice*) 1. Începător. 2. (Persoană) care a îmbrăcat haina călugărească şi petrece un timp de probă într-o mănăstire.

NÓXĂ s. f. (lat. *noxa*) Agent răspândit în atmosferă, dăunător organismului.

NUÁNŢĂ s. f. (fr. *nuance*) 1. Gradele diferite ale unei culori; culoare. 2. Diferenţă extrem de mică. 3. Element particular; accent. 4. Variaţie de intensitate a sunetului.

NUBÍL, –Ă adj. (fr. *nubile*, lat. *nubilis*) La vârsta la care se poate căsători.

NUCLEÁR, –Ă adj. (fr. *nucléaire*) Privitor la nucleul atomului.

NUCLÉU s. n. (lat. *nucleus*) 1. Particulă centrală a unui atom; element constitutiv al celulei organice. 2. Parte centrală a unui lucru. 3. Grup restrâns de persoane care alcătuiesc un element esenţial, în jurul căruia se formează o grupare mai mare.

NUD, –Ă (lat. *nudus*, it. *nudo*) 1. Adj., s. n. (Corp omenesc) dezbrăcat, gol. 2. Adj. Fără ornamente; simplu. 3. Clar, curat, pur.

NUDÍSM s. n. (fr. *nudisme*) (Concepţie care recomandă) expunerea corpului gol în aer, la soare.

NUL, –Ă adj. (fr. *nul*) 1. Inexistent. 2. Fără merite, fără valoare. 3. Care nu are valoare legală. 4. (Despre meciuri) Care se termină la egalitate.

NÚME s. n. (lat. *nomen*) 1. Cuvânt care serveşte să desemneze o fiinţă, un lucru. 2. Faimă, reputaţie. 3. Substantiv. 4. *Nume de botez* sau *numele mic* = prenume. *Nume de familie* = nume pe care îl poartă toţi membrii unei familii şi care se transmite de la părinţi la copii. *A spune* sau *a-i zice pe nume* = a tutui pe cineva. *A nu lua în nume de rău* = a nu interpreta greşit ceva. *În numele cuiva* = invocând numele cuiva. *Pentru numele lui Dumnezeu* = exprimă indignare, nedumerire. *A auzi de numele cuiva* = a cunoaşte pe cineva indirect. *(Numai) cu numele* = numai de formă. *A-şi face un nume* = a-şi face carieră, renume. *A-i merge numele că...* = a i se duce vestea că...

Scanned with OKEN Scanner

NUMEROTÁ vb. I (fr. *numeroter*) A pune numere de ordine.

NUMÍ vb. IV (*nume* + *–i*) 1. A da un nume; a denumi, a intitula; a purta numele de... 2. A aminti, a invoca. 3. A alege, a desemna, a angaja.

NUMISMÁTICĂ s. f. (fr. *numismatique*) Ştiinţă a monedelor, a medaliilor.

NÚNTA s. f. (de la *nunţi* din lat. *nuptiae*) 1. Căsătorie şi petrecerea care are loc cu acest prilej. 2. Perioadă de împerechere a animalelor. 3. Alaiul care însoţeşte o căsătorie.

NÚNŢIU s. m. (lat. *nuntius*, germ. *Nuntius*) Reprezentant diplomatic al Vaticanului.

NUPŢIÁL, –Ă adj. (fr. *nuptial*, lat. *nuptialis*) De nuntă.

NUTRÍ vb. IV (lat. *nutrire*) A (se) hrăni; a întreţine, a cultiva sentimente, idei etc.

NUTRÍŢIE s. f. (fr. *nutrition*, lat. *nutritio*) Ansamblul funcţiilor organismului care asigură digestia şi asimilarea alimentelor.

NUVÉLĂ s. f. (fr. *nouvelle*) Compoziţie literară între povestire şi roman.

NUVELÍSTICĂ s. f. (*nuvelist* + *–ic[ă]*) Totalitatea nuvelelor unui autor, ale unei epoci sau ale unei literaturi.

O

OÁLĂ s. f. (de la *oale* din lat. *ollae*) 1. Recipient înalt de pământ sau de metal în care se păstrează sau se fierb alimentele; conţinutul acestui recipient. 2. Vas mare de metal cu diferite întrebuinţări. 3. *A prinde ca din oală* = a prinde pe cineva fără dificultate, pe neaşteptate. *A se face oale şi ulcele* = a fi mort de mult timp. *A pune în aceeaşi oală* = a amesteca lucrurile. *A plăti oalele sparte* = a răspunde pentru greşelile altora. *Mustăţi pe oală* = mustăţi lungi cu capetele lăsate în jos. *A–i da oala în foc* = a se enerva. *A se amesteca unde nu–i fierbe oala* = a se băga în treburi care nu–l privesc.

OÁZĂ s. f. (germ. *Oase*, fr. *oasis*) Insulă de verdeaţă într–un deşert; loc care oferă odihnă fizică şi morală.

OBÂRŞIE s. f. (sl. *obrŭšĭ*) 1. Culme, vârf. 2. Loc de unde izvorăşte sau unde se formează o apă curgătoare. 3. Început, origine; loc unde s–a născut cineva; familie, neam din care cineva face parte; origine socială.

ÓBCINĂ s. f. (sl. *občina*) Coamă de deal; culme, versant.

OBEDIÉNT, –Ă adj. (lat. *obediens, –ntis*, it. *obediente*) Ascultător.

OBELÍSC s. n. (fr. *obélisque*) Monument dintr–un singur bloc de piatră, sub formă de stâlp, ascuţit la vârf.

ÓBERLIHT s. n. (germ. *Oberlicht*) Porţiune de fereastră în partea de sus a unui geam, cu deschidere separată.

OBEZITÁTE s. f. (fr. *obésité*) Exces de grăsime, de greutate corporală.

OBICÉI s. n. (bg. *običaj*) 1. Mod de a se comporta, de a se îmbrăca, de a se distra specific unui popor, unui grup uman etc. 2. Deprindere, obişnuinţă. 3. Drept sau obligaţie stabilită prin tradiţie. 4. *De obicei* = în mod obişnuit.

OBÍDĂ s. f. (sl. *obida*) Amărăciune, necaz; mânie.

OBIÉCT s. n. (lat. *obiectum*, fr. *objet*) 1. Lucru care se oferă privirii, simţurilor; lucru oarecare. 2. Ceea ce preocupă spiritul, mintea. 3. Scop.

OBIECTÁ vb. I (de la *obiecţie*) A se opune.

OBIECTÍV, –Ă (fr. *objectif*, lat. *obiectivus*) 1. Adj. Care există în afara spiritului şi care poate fi perceput cu simţurile. 2. Adj. Care redă realitatea în mod imparţial, nepărtinitor. 3. S. n. Sistem optic dintr–o lunetă, dintr–un aparat de fotografiat. 4. S. n. Ţintă. 5. S. n. Scop. 6. S. n. Loc atractiv sau care prezintă un interes anume.

OBIECTIVÍSM s. n. (*obiectiv* + *–ism*) Atitudine de neimplicare în vreo acţiune; nepărtinire.

OBIECTUÁL, –Ă adj. (de la *obiect*) Material, obiectiv.

OBIÉCŢIE s. f. (fr. *objection*) Ceea ce se opune unei propuneri, unei teze; observaţie.

ÓBLIC, –Ă adj. (lat. *obliquus*, fr. *oblique*) 1. Înclinat în raport cu o perpendiculară. 2. (Despre ochi) Cu colţurile exterioare ridicate spre tâmple.

Scanned with OKEN Scanner

OBLIGÁ vb. I (lat. *obligare*, fr. *obliger*) **1.** A impune obligaţia de...; a lega pe cineva printr–un act. **2.** A se angaja la îndeplinirea a ceva.

OBLITERÁ vb. I (fr. *oblitérer*, lat. *obliterare*) **1.** A se şterge, a se uza puţin câte puţin. **2.** A se astupa.

OBNUBILÁŢIE s. f. (fr. *obnubilation*) Întunecare (a minţii, a memoriei).

OBOSÍ vb. IV (bg. *oboseja*, scr. *obositi*) **1.** A cauza oboseală fizică sau intelectuală. **2.** A suporta consecinţele unui efort, a–şi face rău.

OBRÁZ s. n. (sl. *obrazŭ*) **1.** Una dintre părţile laterale ale feţei; figură, chip. **2.** Cinste, reputaţie; stare socială. **3.** *Obraz subţire* = aristocrat, rafinat. *A (nu) avea obraz să...* = a (nu) mai îndrăzni. *Cu ce obraz?* = Cu ce tupeu? *A–i spune cuiva de la obraz* = a–i spune în faţă, fără menajamente. *A ieşi* (sau *a scăpa*) *cu obrazul curat* = a ieşi cu bine dintr–o încurcătură. *A–şi pune obrazul* = a fi garantul cuiva. *A–i crăpa* (sau *a–i plesni*) *obrazul de ruşine* = a fi foarte ruşinat. *Gros de obraz* = nesimţit. *Fără obraz* = fără ruşine. *A–şi îngroşa obrazul* = a îndrăzni să ceară ceva.

OBSCÉN, –Ă adj. (fr. *obscène*, lat. *obscenus, – a, –um*) Care atentează la pudoare; neruşinat, trivial, indecent.

OBSCÚR, –Ă adj. (fr. *obscur*) **1.** Întunecos. **2.** Fără strălucire; mediocru. **3.** De neînţeles; ascuns.

OBSCURANTÍSM s. n. (fr. *obscurantisme*) Atitudinea celui care respinge raţiunea, progresul.

OBSECVIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *obséquieux, –euse*, lat. *obsequiosus, –a, –um*) Care este exagerat de respectuos, de atent.

OBSEDÁ vb. I (fr. *obséder*) A preocupa permanent (ca o idee fixă) pe cineva.

OBSERVÁ vb. I (fr. *observer*, lat. *observare*) **1.** A studia cu atenţie; a spiona. **2.** A remarca.

OBSTÁCOL s. n. (lat. *obstaculum*, fr. *obstacle*) **1.** Piedică; dificultate. **2.** Ceea ce rezistă unei forţe. **3.** Amenajări speciale pe o pistă peste care trebuie să treacă sau să sară un sportiv pentru o anumită probă.

OBSTÉTRICĂ s. f. (fr. *obstétrique*) Ramură a chirurgiei care se ocupă de sarcină şi de naştere.

OBSTINÁŢIE s. f. (lat. *obstinatio, –onis*, fr. *obstination*) Încăpăţânare.

OBSTRÚCŢIE s. f. (fr. *obstruction*, lat. *obstructio, – onis*) Astupare a unui vas sangvin, a unui canal etc.; tactică a unei grupări minoritare care, într–o adunare, împiedică mersul lucrărilor.

ÓBŞTE s. f. (sl. *obĭštije*) Formă feudală de organizare care se caracterizează prin munca şi proprietatea în comun.

OBTURÁ vb. I (fr. *obturer*) A bloca, a astupa o deschizătură, un vas etc.

OBTÚZ, –Ă adj. (fr. *obtus*) Redus, mărginit.

OCÁ s. f. (tc. *okka*) **1.** Veche unitate de măsură pentru capacitate şi greutate, egală cu circa un litru (un kilogram) şi un sfert. **2.** *A prinde cu ocaua mică* = a sesiza că cineva minte. *A umbla cu ocaua mică* = a înşela. *Mai mare daraua decât ocaua* sau *nu face daraua cât ocaua* = mult efort pentru un rezultat neînsemnat.

OCÁRĂ s. f. (de la *ocări*) **1.** Umilire, insultă, jignire, batjocură, necinste; ruşine, dezonoare. **2.** *De ocară* = compromiţător. *A ajunge de ocară* = a se compromite.

OCÁZIE s. f. (fr. *occasion*, lat. *occasio, –onis*) **1.** Prilej, moment favorabil. **2.** *De ocazie* = special pentru un eveniment; cumpărat sau vândut întâmplător. *A da ocazie (sau ocazii) la...* = a predispune la..., a oferi prilej să...

OCCIDÉNT s. n. (fr. *occident*, lat. *occidens, –tis*) Vest.

OCCIDENTALIZÁ vb. I (fr. *occidentaliser*) A da sau a căpăta caracter occidental.

OCCIPÚT s. n. (fr., lat. *occiput*) Partea inferioară şi posterioară a capului.

OCEÁN s. n. (ngr. *okeanós*, lat. *oceanus*, fr. *océan*) Vastă întindere de apă sărată care acoperă cea mai mare parte a globului pământesc; întindere nemărginită.

OCHEÁN s. n. (it. *occhiale*) Instrument optic care apropie obiectele depărtate.

OCHI (lat. *oc(u)lus*) **1.** S. m. Organ al vederii; privire; obraz, faţă. **2.** S. m. Discernământ, atenţie. **3.** S. n. Partea ferestrei, a uşii cu geam. **4.** S. n. Un fel

de buclă din sfoară sau (la împletituri) buclă simetrică din care se alcătuieşte tricotajul. 5. S. n. Orificiu rotund sau pătrat la o maşină, aparat de gătit în care se găseşte flacăra şi pe care se pun vasele pentru fiert. 6. S. n. Porţiune de apă, de loc, de nisip etc. de formă circulară. 7. S. n. Ou, fără coajă, prăjit întreg. 8. *Ochi de pisică* = porţiune pe vehicule sau pe panourile de pe şosele care reflectă razele de lumină proiectate asupra lor. *Ochi de tigru* = piatră semipreţioasă, varietate de cuarţ. *Plin ochi* = foarte plin. *Văzând cu ochii* = extrem de repede. *Cu ochii închişi* = fără discernământ; pe de rost; foarte uşor. *Între patru ochi* – confidenţial. *A fi cu ochi şi cu sprâncene* = a fi evident. *A trage cu ochiul* = a se uita pe furiş. *A păzi (a îngriji) ca ochii din cap* = a avea grijă deosebită de ceva sau de cineva. *Numai ochi şi urechi* = foarte atent. *A-şi da ochii peste cap* = a muri; a cocheta. *A nu vedea înaintea ochilor* = a fi extrem de supărat. *A nu avea ochi să vezi pe cineva* = a nu suferi pe cineva. *A-i crăpa, a-i plesni ochii (de foame, de oboseală etc.)* = a fi doborât de... *Încotro vede cu ochii* = în orice direcţie. *Cât ai clipi din ochi* = foarte repede. *Sub ochii noştri* = în prezent. *A i se scurge ochii după cineva* = a jindui la cineva sau la ceva. *A da cu ochii de cineva* = a vedea întâmplător. *A lua pe cineva la ochi* = a suspecta. *A mânca cu ochii* = a fi foarte pofticios. *A măsura din ochi* = a examina. *A deschide ochii* = a fi foarte atent.

OCLUZIÚNE s. f. (fr. *occlusion*) Astupare, închidere.

OCÓL s. n. (bg. *okol*) 1. Înconjurul unui loc, unui punct fix; cot, cotitură. 2. *A da ocol (sau ocoale)* = a se învârti în jurul cuiva sau a ceva cu un anumit scop. *A da ocol ţării* sau *pământului* = a călători foarte mult. *Fără ocol* = fără menajamente, direct.

OCROTÍ vb. IV (sl. *okrotiti*) A apăra, a proteja.

ÓCRU s. n., adj. (fr. *ocre*) (Argilă) de culoare galbenă sau roşie.

OCTO– (fr. *octo–*) Element de compunere cu sensul „opt", care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *octoih, octopod.*

OCTOGENÁR, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *octogénaire*) (Persoană) care a împlinit optzeci de ani.

OCULÁR, –Ă adj. (fr. *oculaire*) 1. Al ochiului, de ochi. 2. *Martor ocular* = martor care a văzut cu proprii ochi un anume fapt.

OCÚLT, –Ă adj. (fr. *occulte*) 1. Ascuns, misterios. 2. *Ştiinţele oculte* = astrologia, alchimia, magia, necromanţia.

OCUPÁ vb. I (lat. *occupare*, fr. *occuper*) 1. A umple un spaţiu, un timp; a locui; a lua în stăpânire. 2. A deţine o funcţie. 3. A (se) consacra unui anumit domeniu; a se îngriji de cineva sau de ceva.

OCURÉNŢĂ s. f. (fr. *occurrence*) Împrejurare, circumstanţă.

ODALÍSCĂ s. f. (fr. *odalisque*) Femeie dintr-un harem.

ÓDĂ s. f. (fr. *ode*) Poem liric care elogiază o personalitate, fapte eroice etc.

ODÍHNĂ s. f. (de la *odihni*) 1. Încetarea muncii, a activităţii; absenţa mişcării; somn. 2. Calm, pace, tihnă. 3. Moarte. 4. *Fără odihnă* = mereu, permanent.

ODIÓS, –OÁSĂ adj., s. m. şi f. (fr. *odieux*) (Persoană) care provoacă ură, indignare; (om) detestat.

ODRÁSLĂ s. f. (sl. *odrasli*) Urmaş, progenitură.

OFENSÁ vb. I (fr. *offenser*) A insulta, a jigni.

OFENSÍVĂ s. f. (fr. *offensive*) 1. Acţiunea de a ataca; acţiune concentrată asupra unor dificultăţi, a unor obiective etc.

OFICIÁ vb. I (fr. *officier*) A celebra o slujbă religioasă.

OFICIAL, –Ă adj. (lat. *officialis, –e*, fr. *officiel*) 1. Care vine de la o autoritate, conducere sau reprezintă o autoritate, o conducere; legal. 2. Propriu actelor, documentelor guvernamentale sau administrative. 3. Care are un caracter rece, solemn, formal.

OFICIALIZÁ vb. I (*oficial* + *–iza*) A da sau a dobândi caracter oficial.

OFICIÁNT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *officiant*) (Persoană) care oficiază (o slujbă).

OFICÍNĂ s. f. (lat. *officina, –ae* fr. *officine*) Laborator într-o farmacie; loc

unde se ţes anumite intrigi, comploturi etc.

OFICIÓS, –OÁSĂ adj., s. n. (lat. *officiosus, –a, –um*, fr. *officieux*) (Ziar) neoficial.

OFÍCIU s. n. (lat. *officium, –ii*, fr. *office*) 1. Funcţie, ocupaţie (publică); serviciu public. 2. (La pl.) Ajutor, serviciu. 3. Mică încăpere lângă o sufragerie unde se găseşte vesela, mâncarea. 4. *Bune oficii* = serviciu ocazional făcut cuiva. *Din oficiu* = pe baza unei dispoziţii date de o autoritate; oficial.

OFRÁNDĂ s. f. (fr. *offrande*) Dar (în semn de recunoştinţă, de devotament, de respect).

OFTALMOLOGÍE, s. f. (fr. *ophtalmologie*) Studiul şi tratarea bolilor de ochi.

OGÁR s. m. (magh. *agár*) Câine de vânătoare înalt şi foarte iute.

OGÍVĂ s. f. (fr. *ogive*) Arc sau boltă formată din două curbe care se întretaie, formând un unghi.

OLÁNDĂ s. f. (fr. *hollande*) Pânză de in foarte fină.

OLFACTÍV, –Ă adj. (fr. *olfactif*) Referitor la miros, la perceperea mirosurilor.

OLIGARHÍE s. f. (ngr. *oligarhía*, fr. *oligarchie*) Regim politic în care puterea se află în mâinile unei clase restrânse sau ale unui mic număr de persoane sau de familii; grup care deţine puterea într–un astfel de regim.

OLIGOFRENÍE s. f. (fr. *oligophrénie*) Înapoiere mintală.

OLIMPIÁDĂ s. f. (ngr. *ólympiada*, fr. *olympiade*) Jocuri olimpice.

OLIMPIÁN, –Ă adj. (fr. *olympien*) Senin; maiestuos.

OLÍMPIC, –Ă adj. (fr. *olympique*) *Jocuri olimpice* = probe sportive internaţionale care au loc din patru în patru ani.

OLÍV adj. invar. (fr. *olive*) De culoarea măslinei crude.

OLOGRÁF, –Ă adj. (fr. *olographe*) (Despre un testament) Scris în întregime cu mâna persoanei care lasă o moştenire.

OM s. m. (lat. *homo*) 1. Fiinţă umană (de sex masculin); specia umană; fiinţă umană considerată din punct de vedere moral. 2. Persoană de încredere. 3. *Ca de la om la om* = prieteneşte. *Om ca toţi oamenii* = om obişnuit. *A face om* = a ajuta la instruirea cuiva. *A se face om* = a se îmbogăţi.

OMÁGIU s. n. (lat. *homagium*, it. *omaggio*, fr. *hommage*) 1. Semn de respect; dar în semn de admiraţie. 2. *A–şi prezenta omagiile* = a–şi face datoria de om civilizat faţă de cineva.

OMBILÍC s. n. (fr. *ombilic*) Buric.

OMÉGA s. m. sg. (ngr. *o méga*) 1. Ultima literă din alfabetul grecesc. 2. *Alfa şi omega* = începutul şi sfârşitul a ceva.

OMISIÚNE s. f. (fr. *omission*, lat. *omissio, –onis*) Neglijare a ceva; lucru neglijat.

OMNI– (fr. *omni–*) Element de compunere cu sensul „(a) tot", „(a) toate" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *omnipotent, omniprezent.*

OMNIPOTÉNT, –Ă adj. (fr. *omnipotent*, lat. *omnipotens, –ntis*) Atotputernic.

OMNIPREZÉNT, –Ă adj. (fr. *omniprésent*) Care se află pretutindeni.

OMNIVÓR, –Ă adj. (fr. *omnivore*) Care se hrăneşte cu vegetale şi cu animale.

OMOGÉN, –Ă adj. (fr. *homogène*) Format din elemente de aceeaşi natură sau foarte unite; nediferenţiat.

OMOFÓN, –Ă adj. (fr. *homophone*) Care are aceleaşi sunete.

OMOLOGÁ vb. I (fr. *homologuer*) A confirma oficial; a aproba.

OMONÍM, –Ă (fr. *homonyme*) 1. Adj., s. n. (Cuvânt) care are ortografia identică cu alt cuvânt, dar exprimă lucruri diferite. 2. S. m. Persoană care poartă acelaşi nume cu altcineva.

OMUCÍDERE s. f. (*om* + *ucidere*) Omor.

ONANÍE s. f. (lat. *onania*, germ. *Onanie*) Anomalie constând în obţinerea orgasmului prin excitarea părţilor sexuale cu mâna; masturbaţie, onanism.

ONCOLOGÍE s. f. (it. *oncologia*) Studiul şi tratarea tumorilor canceroase.

ONCTUÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *onctueux*) Unsuros; (fig.) prefăcut.

ONERÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *onéreux*, lat. *onerosus, – a, –um*) Care prilejuieşte mari cheltuieli; (fig.) împovărător, apăsător.

ONEST, –Ă adj. (lat. *honestus, –a, –um*, it. *onesto*) Cinstit.

Scanned with OKEN Scanner

ONÍRIC, –Ă adj. (fr. *onirique*) Privitor la vis, de vis; care evocă sau pare să fie un vis.

ONÍX s. n. (fr. *onyx*) Varietate de agat de culoare neagră.

ONOÁRE s. f. (lat. *honor, –oris*, fr. *honneur*) 1. Probitate, virtute; stimă, respect. 2. Faimă, vază, prestigiu, demnitate. 3. Cinste. 4. *A face onoare* = a da prilej de mândrie. *De onoare* = care este cel mai preţuit; de frunte. *A avea onoare* (sau *onoarea*) *să...* = a avea privilegiul să... *A face onorurile casei* = a–şi face datoria de gazdă la o recepţie, la un bal etc.

ONOMÁSTIC, –Ă (fr. *onomastique*) 1. Adj. De nume propriu. 2. S. f. Studiul numelor proprii. 3. *Zi onomastică* = ziua de sărbătorire a numelui.

ONOMATOPÉE s. f. (fr. *onomatopée*) Cuvânt format prin imitarea unor sunete din natură.

ONORÁ vb. I (lat. *honorare*, fr. *honorer*) 1. A acorda sau a face onoare (cuiva); a cinsti. 2. A achita, a plăti (la data fixată).

ONORÁRIU s. n. (fr. *honoraire*, lat. *honorarium*) Retribuţie dată persoanelor care exercită o anumită profesiune (medic, avocat etc.).

ONORÍFIC, –Ă adj. (fr. *honorifique*, lat. *honorificus, –a, –um*) Care aduce cinste, consideraţie (fără avantaje materiale); căruia i s–a acordat un titlu (fără retribuţie).

ONTOGENÉZĂ s. f. (fr. *ontogénèse*) Studiul transformărilor suferite de individ de la stadiul de embrion până la moarte.

ONTOGENÍE s. f. (fr. *ontogénie*) Ontogeneză.

ONTOLOGÍE s. f. (fr. *ontologie*) Studiul fiinţei în general.

OP s. n. (lat. *opus*) Scriere, lucrare, carte, operă.

OPÁC, –Ă adj. (lat. *opacus, –a, –um*, fr. *opaque*) 1. Prin care nu trece lumina; întunecat. 2. (Despre oameni) Refractar, optuz.

OPACIFIÁ vb. I (fr. *opacifier*) A se face, a deveni opac.

OPACITÁTE s. f. (fr. *opacité*, lat. *opacitas, –atis*) 1. Stare a ceea ce este opac. 2. Imposibilitate de a pricepe, de a înţelege anumite lucruri.

OPÁL s. n. (germ. *Opal*, lat. *opalus*, fr. *opale*) Piatră semipreţioasă opacă sau transluciḑă, cu efecte irizante.

ÓPEN (pr.: *ăúpăn;* engl. *open*) 1. S. n. Competiţie care reuneşte sportivi profesionişti şi sportivi amatori. 2. Adj. (Despre competiţii sportive) Deschis oricărei categorii.

OPERÁ vb. I (fr. *opérer*, lat. *operare*) 1. A face, a efectua ceva; a acţiona; a lucra cu... 2. A (se) supune unei intervenţii chirurgicale. 3. A efectua operaţii contabile, administrative etc.

OPERATÍV, –Ă adj. (fr. *opératif*) Care are rezultate imediate, rapide; eficace, eficient.

OPERATÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *opérateur*, lat. *operator*) Muncitor calificat care dirijează funcţionarea unui aparat, a unei maşini etc.

OPERÁŢIE s. f. (lat. *operatio, –onis*, fr. *opération*) Acţiunea de a opera; combinare pentru a obţine un rezultat; intervenţie chirurgicală; manevre, acţiuni militare.

OPERAŢIONÁL, –Ă adj. (fr. *opérationnel*) Care permite efectuarea anumitor operaţii în bune condiţii.

ÓPERĂ[1] s. f. (lat., it. *opera*) 1. Rezultat concret al unei activităţi; lucrare. 2. Lucrare literară, ştiinţifică, artistică etc.; totalitatea lucrărilor unui autor.

ÓPERĂ[2] s. f. (it. *opera*, fr. *opéra*) Poem dramatic pus pe muzică, pentru soliști, cor şi orchestră; teatru în care se cântă astfel de compoziţii.

OPERÉTĂ s. f. (germ. *Operette*, fr. *opérette*, it. *operetta*) Mică operă, cu caracter lejer şi vesel, în care replicile cântate alternează cu cele vorbite.

OPINÁ vb. I (fr. *opiner*, lat. *opinari*) A–şi da o părere; a socoti, a considera.

OPÍNCĂ s. f. (bg. *opinka*) 1. Bucată dreptunghiulară de piele, cu marginile întoarse şi încreţite, strânsă de picior cu un fel de şireturi (= nojiţe) şi purtată de ţărani; ţărănime. 2. *A umbla cu opinci de fier* = a umbla foarte mult. *Pe unde şi–a spart dracul opincile* = foarte departe. *De la vlădică până la opincă* = toată lumea.

OPÍNIE s. f. (lat. *opinio, –onis*, fr. *opinion*) 1. Fel de a gândi; judecată, părere. 2. *Opinie publică* = ceea ce gândeşte

marele public. *A face opinie separată* = a se deosebi ca părere de cea a majorităţii.

ÓPIU s. n. (lat. *opium*, fr. *opium*) Suc de mac cu proprietăţi narcotice.

OPONÉNT s. m. (germ. *Opponent*) Opozant.

OPORTÚN, –Ă adj. (fr. *opportun*, lat. *opportunus, –a, –um*) Care este, ajunge etc. la momentul potrivit.

OPORTUNÍSM s. n. (fr. *opportunisme*) Atitudine lipsită de scrupule a cuiva care îşi schimbă comportamentul după împrejurări.

OPOZÁNT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *opposant*) (Persoană) care se opune la ceva; (persoană) care face parte din opoziţie.

OPOZÍŢIE s. f. (lat. *oppositio, –onis*, fr. *opposition*) **1.** Raport dintre două lucruri, două fenomene opuse. **2.** Grup politic care se opune partidului aflat la putere. **3.** *A face opoziţie* = a se împotrivi, a se opune.

OPRESIÚNE s. f. (fr. *oppresion*, lat. *oppresio, –onis*) Acţiunea de a oprima; situaţia celor oprimaţi; asuprire, împilare.

OPRIMÁ vb. I (fr. *opprimer*) A zdrobi cu violenţă; a asupri.

OPRÓBRIU s. n. (fr. *opprobre*, lat. *opprobrium*) Atitudine de dispreţ public faţă de cineva care a comis fapte reprobabile.

OPTÁ vb. I (fr. *opter*, lat. *optare*) A alege.

ÓPTIC, –Ă adj. (lat. *opticus, –a, –um*, fr. *optique*) Privitor la ochi sau la vedere.

ÓPTICĂ s. f. (lat. *optica*, fr. *optique*) Parte a fizicii care studiază lumina şi vederea; mod particular de a aprecia de a judeca ceva, opinie.

OPTICIÁN, –Ă s. m. şi f. (fr. *opticien*) Specialist în instrumente optice; persoană care repară, vinde instrumente optice.

ÓPTIM, –Ă adj. (lat. *optimus, –a, –um*) Cel mai bun, cel mai potrivit; cu eficienţă (economică) maximă.

OPTIMÍSM s. n. (fr. *optimisme*) Atitudinea celor care susţin că totul este bine în lume; tendinţă de a vedea totul în bine.

OPTIMIZÁ vb. I (fr. *optimiser*) A alege, a calcula programele, modelele optime pentru producţie, pentru organizare.

OPŢIÚNE s. f. (fr. *option*, lat. *optio, –onis*) Facultatea de a opta; drept de preferinţă al cumpărătorului într–o tranzacţie comercială.

OPULÉNT, –Ă adj. (fr. *opulent*, lat. *opulentus*) Foarte bogat.

OPÚNE vb. III (lat. *opponere*, fr. *opposer*) A pune în contrast; a obiecta; a se împotrivi.

ÓPUS[1] s. n. (lat. *opus*, germ. *Opus*) Indicaţie folosită, împreună cu un număr de clasificare, pentru o operă a unui compozitor, potrivit succesiunii cronologice a lucrărilor sale.

OPÚS[2], –Ă adj. (de la *opune*) Exact de cealaltă parte; contrar.

OPÚSCUL s. n. (fr. *opuscule*, lat. *opusculum*) Mică lucrare ştiinţifică sau literară.

ORÁCOL s. n. (lat. *oraculum, –i*, fr. *oracle*) **1.** Răspuns pe care îl dădeau zeii, în concepţia anticilor, la întrebările oamenilor; divinitate care dădea astfel de răspunsuri; profeţie, prezicere. **2.** Persoană de mare autoritate într–o anumită materie.

ORÁL, –Ă (fr. *oral*) **1.** Adj. De gură, al gurii; bucal. **2.** Adj., s. n. (Examen) care are loc vorbit (nu scris).

ORALITÁTE s. f. (*oral* + *–itate*) Ansamblul de particularităţi caracteristice limbii vorbite.

ORÁNJ adj. invar. (fr. *orange*) Portocaliu.

ORÁR, –Ă (fr. *horraire*, lat. *horarius*) **1.** Adj. Privitor la ore, de ore. **2.** S. n. Tablou care indică programul în ore al unei activităţi sau orele de plecare şi de sosire a unui tren, vapor etc.

ORATÓRIU s. n. (lat. *oratorium*, fr. *oratoire*) Compoziţie muzicală dramatică, cu subiect religios, executată de cor şi orchestră.

ORÁŢIE s. f. (lat. *oratis, –onis*) Urare (în versuri).

ÓRĂ s. f. (lat. *hora*, it. *ora*, fr. *heure*) **1.** A douăzeci şi patra parte dintr–o zi. **2.** Moment determinat al zilei. *Ora mesei*. **3.** Clipă, moment. **4.** *La ore mici* = după miezul nopţii. *De ultimă oră* = extrem de nou, recent. *La ora actuală* = în prezent, *La ora asta* = acum.

ORÂNDUÍRE s. f. (de la *orândui*) Formă de organizare socială într–o anumită perioadă a dezvoltării ei.

ORB, OÁRBĂ (lat. *orbus*) **1.** Adj., s. m. şi f. (Fiinţă) care nu vede; nevăzător.

Scanned with OKEN Scanner

2. Adj. Întunecat. 3. Adj. Lipsit de judecată, de clarviziune. 4. Adj. Complet. 5. *Cartuş orb* = cartuş fără proiectil. *Fereastră oarbă* = firidă.

ORBICULÁR, –Ă adj. (fr. *orbiculaire*, lat. *orbicularis*) Circular.

ORBÍTĂ s. f. (lat. *orbita*, fr. *orbite*) 1. Curbă a unei planete, a unei comete în jurul Soarelui, a unui satelit în jurul planetei sale. 2. Cavitatea ochiului. 3. Sferă de influenţă.

ORCHESTRÁ vb. I (fr. *orchestrer*) A combina pentru orchestră diferitele părţi ale unei compoziţii muzicale; a conduce o dezbatere, o manifestare etc.

ORCHESTRÁŢIE s. f. (fr. *orchestration*) Arta de a orchestra; mod în care sunt asamblate diferitele instrumente sau grupuri de instrumente într–o compoziţie.

ORCHÉSTRĂ s. f. (fr. *orchestre*, it. *orchestra*) 1. Ansamblu de instrumentişti; ansamblu de muzicieni care execută o bucată muzicală, un concert. 2. *Fosa orchestrei* = spaţiu între scenă şi public într–o sală de spectacol, unde iau loc instrumentiştii. *Fotoliu de orchestră* = loc între primele rânduri într–o sală de spectacol.

ÓRDIN s. n. (lat. *ordo, –inis*, fr. *ordre*, it. *ordine*) 1. Dispoziţie dată de o autoritate. 2. Decoraţie mai mare decât medalia. 3. Grupă de plante, de animale între clasă şi familie. 4. Comunitate religioasă. 5. Dispunerea părţilor în relief ale unui edificiu după anumite reguli.

ORDINATÓR s. n. (fr. *ordinateur*) Calculator universal care permite efectuarea de operaţii complexe aritmetice şi logice.

ORDÍNE s. f. (lat. *ordo, –inis*) 1. Aranjare metodică; disciplină; linişte socială. 2. Regulă naturală; orânduire. 3. *Ordine de zi* = programul chestiunilor care urmează să fie discutate într–o şedinţă. *La ordineä zilei* = de actualitate. *A chema la ordine* = a face atent pe cineva să respecte anumite reguli.

ORDONÁ vb. I (fr. *ordonner*) 1. A pune în ordine; a aranja, a grupa. 2. A comanda, a porunci.

ORDONÁNŢĂ s. f. (fr. *ordonnance*) 1. Dispoziţie scrisă dată de o autoritate. 2. Soldat pus la dispoziţia unui ofiţer, pentru a–l servi.

ORDÚRĂ s. f. (fr. *ordure*) Murdărie; persoană, scriere, cuvânt abject.

ORFEVRĂRÍE s. f. (fr. *orfèvrerie*) Arta, meseria de a crea obiecte din metale preţioase; comerţ cu aceste obiecte.

ORGÁN s. n. (ngr. *órganon*, lat. *organum*, fr. *organe*) 1. Parte a corpului care îndeplineşte o funcţie necesară sau utilă vieţii. 2. Aparat care serveşte la transmiterea sau la direcţionarea unei mişcări. 3. Fig. Ceea ce serveşte ca instrument, ca mijlocitor. 4. Ziar, revistă. 5. Grup de persoane care îndeplinesc o funcţie politică, administrativă etc.

ORGÁNIC, –Ă adj. (lat. *organicus*, fr. *organique*) 1. Privitor la organele sau la fiinţele organizate. 2. Care alcătuieşte un tot. 3. Care rezultă din organizarea, din construcţia propriu–zisă a unui lucru. 4. Fundamental.

ORGANICÍSM s. n. (fr. *organicisme*) Curent filozofic care consideră funcţionarea societăţii asemenea unei fiinţe vii.

ORGANÍSM s. n. (lat. *organismus*, fr. *organisme*) 1. Ansamblul organelor care alcătuiesc o fiinţă vie; fiinţă, corp. 2. Ansamblu organizat să funcţioneze.

ORGANIZÁŢIE s. f. (germ. *Organisation*, fr. *organisation*) 1. Mod în care un stat, o administraţie sunt constituite; orânduire, aranjare. 2. Grup de persoane constituit după preocupări comune, în vederea depunerii unei activităţi organizate.

ORGÁSM s. n. (fr. *orgasme*) Punctul culminant al excitaţiei sexuale.

ÓRGĂ s. f. (fr. *orgue*) Instrument de muzică, de mari dimensiuni, cu claviatură şi pedale.

ORGÍE s. f. (fr. *orgie*, lat. *orgia*) Desfrâu.

ORGÓLIU s. n. (it. *orgoglio*, cf. fr. *orgueil*) Apreciere exagerată faţă de propria persoană; sentiment al demnităţii personale.

ORIÉNT s. n. (fr. *orient*, lat. *oriens, –ntis*) Punct cardinal în direcţia în care răsare soarele; est.

ORIENTÁ vb. I (fr. *orienter*) 1. A aşeza ceva raportat la punctele cardinale; a recunoaşte poziţia, direcţia în care se află cineva în raport cu punctele cardinale. 2. A alege soluţia cea mai bună într–o

situaţie anume; a îndruma, a dirija pe cineva sau ceva; a manifesta preferinţă pentru cineva sau ceva.

ORIENTÁL, –Ă adj., s. m. şi f. (lat. *orientalis*, fr. *oriental*) (Persoană) din Orient.

ORIENTALÍSM (fr. *orientalisme*) Ceea ce este specific orientalilor (obiceiuri, mentalitate, comportament etc.).

ORIENTALÍSTICĂ s. f. (germ. *Orientalistik*) Studiul istoriei, limbilor şi culturii popoarelor orientale.

ORIFÍCIU s. n. (fr. *orifice*, lat. *orificium*) Deschidere prin care o cavitate comunică cu exteriorul.

ORIGINÁL, –Ă (lat. *originalis, –e*, fr. *original*) **1.** Adj., s. n. (Act, document, operă literară, artistică etc.) care constituie primul exemplar, produs prima dată într–o anumită formă. **2.** Adj. Propriu unei persoane; nou, inedit. **3.** S. n. Model (pentru o operă de artă). **4.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) care iese din comun; excentric, singular.

ORIGINÁR, –Ă adj. (fr. *originaire*, lat. *originarius, – a, –um*) **1.** De la origine, de la începuturi. **2.** Care îşi are originea într–un anumit loc.

ORÍGINE s. f. (lat. *origo, –inis*, fr. *origine*) **1.** Început, provenienţă, punctul de plecare a ceva. **2.** Apartenenţa prin naştere la o anumită familie; grup social, naţiune.

ORIPILÁ vb. I (fr. *horripiler*) A îngrozi.

ORIZÓNT s. n. (lat. *horizon, –ntis*, fr. *horizon*) **1.** Linie circulară (faţă de un observator central) unde cerul pare că se uneşte cu pământul; parte a cerului, a pământului care mărgineşte această linie. **2.** Fig. Întindere a cunoştinţelor, a unei activităţi, a unei acţiuni; perspectivă a viitorului.

ORNAMÉNT s. n. (fr. *ornement*, lat. *ornamentum*) Element decorativ; podoabă.

ORNITOLOGÍE s. f. (fr. *ornitologie*) Studiul păsărilor.

OROGENÉZĂ s. f. (fr. *orogénèse*) Studiul dislocărilor scoarţei terestre; orogenie.

OROGENÍE s. f. (fr. *orogénie*) Orogeneză.

OROLÓGIU s. n. (it. *orologio*, lat. *horologium*, fr. *horloge*) Ceas (mare).

ORTO– (fr. *ortho–*) Element de compunere cu sensul „drept", „ adevărat", „corect" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *ortoepic, ortografie, ortotest.*

ORTODÓX, –Ă (lat. *orthodoxus*, ngr. *orthódoxos*, fr. *orthodoxe*) **1.** Adj. Care ţine de biserica creştină răsăriteană, referitor la această biserică. **2.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) de religie creştină răsăriteană. **3.** Adj. Conform unei doctrine, unei dogme etc. (considerată ca singura adevărată); (despre persoane) care este fidel unei doctrine, unei dogme etc. şi nu se abate de la aceasta. **4.** *Biserica ortodoxă* = biserica creştină din Orient care s–a despărţit de cea de la Roma în 1054.

ORTOEPÍE s. f. (fr. *orthoépie*) Ansamblu de reguli privitoare la pronunţarea corectă a cuvintelor unei limbi; disciplină care studiază aceste reguli.

ORTOGRAFÍE s. f. (ngr. *orthographía*, lat. *orthografia*) Ansamblu de reguli privitoare la scrierea corectă a cuvintelor; felul în care cineva scrie cuvintele.

ORTOPEDÍE s. f. (fr. *orthopédie*) Studiul şi tratamentul bolilor şi al deformaţiilor sistemului osos.

OS s. n. (lat. *ossum*) **1.** Parte dură şi solidă a scheletului corpului omenesc şi al animalelor vertebrate. **2.** Trup, fiinţă; neam, familie. **3.** *A–i ajunge cuţitul la os* = a ajunge la o anumită limită, a nu mai putea răbda. *A fi numai piele şi oase* = a fi extrem de slab. *A–i îngheţa măduva în oase* = a–i fi foarte frig. *A–i băga cuiva* sau *a–i intra frica în oase* = a (se) speria, a (se) îngrozi. *A–i trece os prin os* = a fi foarte obosit. *A căpăta un os* = a obţine un avantaj. *În carne şi oase* = personal. *Până la oase* sau *până la măduva oaselor* = în tot corpul; adânc. *A rupe* sau *a muia cuiva oasele* = a bate foarte tare pe cineva.

OSÁNA s. f. (sl. *osanna*) **1.** (Cu valoare de interj.) Laudă! Slavă! **2.** (La pl.) Cuvinte extrem de măgulitoare, de laudă (exagerată).

OSATÚRĂ s. f. (fr. *ossature*) Totalitatea oaselor; schelet; (fig.) structură.

OSÂNDÍ vb. IV (sl. *osonditi*) A condamna.

OSCILÁ vb. I (fr. *osciller*) A exercuta oscilaţii; (fig.) a ezita.

Scanned with OKEN Scanner

OSCILÁŢIE s. f. (fr. *oscillation*) Mişcare alternativă a unui corp, într–o parte şi alta, faţă de poziţia de echilibru; (fig.) fluctuaţie, schimbare; ezitare.

OSIFICÁ vb. I (cf. fr. *ossifier*) A deveni os, a se întări ca un os.

OSMÓZĂ s. f. (fr. *osmose*) Amestecul a două soluţii separate printr–o membrană; întrepătrundere; (fig.) penetrare, influenţare reciprocă.

OSPĂTÁ vb. I (lat. *hospitare*) A–i da cuiva mâncare şi băutură; a hrăni.

OSPĂŢ s. n. (lat. *hospitium*) Banchet.

OSPEŢÍE s. f. (*oaspete* + *–ie*) Ospitalitate.

OSPÍCIU s. n. (lat. *hospitium*, fr. *hospice*) Spital de bolnavi mintali.

OSTÁTIC s. m. (it. *ostatico*) Persoană reţinută drept garanţie a unei promisiuni, a unei convenţii şi ţinută sechestrată până la rezolvarea problemelor.

OSTENTATÍV, –Ă adj. (germ. *ostentativ*, it. *ostentativo*) Care trebuie să impresioneze în mod deosebit; demonstrativ, provocator.

OSTEO– (fr. *ostéo–*) Element de compunere cu sensul „ care aparţine oaselor, referitor la oase“, şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *osteopatie, osteosarcom.*

OSTEOLOGÍE s. f. (fr. *ostéologie*) Studiul oaselor.

ÓSTIE s. f. (germ. *Hostie*, lat. *hostia*) Pâine nedospită (azimă) pentru cumineătură în cultul catolic şi luteran.

OSTÍL, –Ă adj. (fr. *hostile*) Duşmănos.

OSTRACIZÁ vb. I (fr. *ostraciser*) A exclude pe cineva de la conducere, dintr–un colectiv, dintr–un loc etc.

OSTRÓV s. n. (sl. *ostrovŭ*) Insuliţă în mijlocul unei ape curgătoare, cu vegetaţie; (rar) insulă.

OSUÁR s. n. (fr. *ossuaire*, lat. *ossuarium*) Loc sau construcţie unde se păstrează oasele morţilor.

OT(O)– (fr. *ot(o)–*) Element de compunere cu sensul „ureche“ şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *otocist, otorinolaringologie, otoscop.*

OTOMAN, –Ă (lat. *othomanus*, fr. *ottoman*) 1. S. m. şi f. Turc. 2. Adj. Turcesc.

OTORINOLARINGOLOGÍE s. f. (fr. *oto–rhino–laryngologie*) Studiul bolilor urechii, nasului şi laringelui.

OŢIÓS, –OÁSĂ adj. (lat. *otiosus, –a, –um*) Încurcat; inutil.

OU s. n. (lat. *ovum*) 1. Corp organic care se formează la femelele mai multor clase de animale şi care conţine germenul unui animal din aceeaşi specie; corpul organic la păsări folosit ca aliment; obiect de forma unui corp organic de găină. 2. *A sta pe ouă* = a cloci. *Umblă parcă are ouă în poală* = merge cu grijă, încet. *A fura oul de sub cloşcă* = a fi un hoţ foarte experimentat. *Oul lui Columb* = problemă care are o rezolvare extrem de simplă, deşi aparent părea complicată.

ÓUTSIDER s. m. (pr. *áutsaider;* engl. *outsider*) Concurent cu şanse slabe de a învinge la o competiţie.

OVÁR s. n. (fr. *ovaire*, lat. *ovarium*) Glandă genitală feminină în care se formează ovulele.

OVÁŢIE s. f. (fr. *ovation*, lat. *ovatio, –onis*) (Mai ales la pl.) Aclamaţii, aplauze în semn de mare preţuire.

OVIFÓRM, –Ă adj. (fr. *oviforme*) Ovoid.

OVÍN, –Ă adj. (fr. *ovin*) Care priveşte oile, de oi.

OVIPÁR, –Ă adj. (fr. *ovipare*) Care se reproduce prin ouă.

OVOÍD, –Ă adj. (fr. *ovoïde*) De forma unui ou.

OVÚL s. n. (fr. *ovule*) Celulă femelă destinată a fi fecundată; produs ovoid medicamentos care se introduce în vagin.

OXÍD s. m. (fr. *oxyde*) Ceea ce rezultă din combinarea unui corp simplu cu oxigenul.

OXIDÁ vb. I (fr. *oxyder*) A trece la starea de oxid; a–şi pierde sau a face să–şi piardă luciul, înnegrindu–se; a (se) rugini.

OXIGENÁ vb. I (fr. *oxygéner*) 1. A se combina cu oxigenul 2. A–şi decolora părul.

O.Z.N. s. n. (prescurtare de la *obiect zburător neidentificat*) Farfurie zburătoare.

OZONIZÁ vb. I (fr. *ozonizer*) A transforma oxigenul în ozon.

OZONOSFÉRĂ s. f. (fr. *ozonosphère*) Strat al atmosferei bogat în ozon.

Scanned with OKEN Scanner

P

PÁCE s. f. (lat. *pax, pacis*) 1. Starea unei ţări care nu este în război. 2. Tratat de încheiere a unui conflict armat. 3. Bună înţelegere, reconciliere. 4. Linişte sufletească, calm, tihnă. 5. *A face pace* = a (se) împăca. *În pace* = în linişte; în calm. *A da cuiva pace* sau *a lăsa în pace* = a nu mai deranja pe cineva. *Dă-i pace!* = nu mai insista. *A nu avea pace de cineva* = a fi agasat de cineva. *Mergi în pace* = mergi sănătos. *Fii pe pace!* = să nu ai nici o grijă!

PACHEBÓT s. n. (fr. *paquebot*) Navă care transportă pasageri şi colete poştale.

PACIÉNŢĂ s. f. (lat. *patientia*, fr. *patience*, it. *pacienza*) Răbdare; îngăduinţă.

PACIFICÁ vb. I (fr. *pacifier*) A restabili pacea, calmul, liniştea.

PACIFÍSM s. n. (fr. *pacifisme*) Doctrină politică ai cărei reprezentanţi luptă împotriva oricărei forme de război.

PACIÚLI s. f. invar. (fr. *patchouli*) Parfum care se fabrică din uleiul extras din plantă cu acelaşi nume.

PACT s. n. (fr. *pacte*, lat. *pactum*) Convenţie, acord, înţelegere.

PACTIZÁ vb. I (fr. *pactiser*) A face un pact cu cineva (trădând interesele propriei comunităţi, grupări etc.).

PÁDINĂ s. f. (bg. *padina*) Loc (aproape) plan pe vârful sau pe versantul unui munte, deal.

PADIŞÁH s. m. (tc. *padişah*, fr. *padishah*) Suveran în unele ţări din Orientul Apropiat.

PAFTÁ s. f. (tc. *pafta*) Încheietoare ornamentală din metal la haine, cordoane etc.

PAGINÁ vb. I (*pagină* + *-a*) A numerota paginile; a aranja în pagină materiale tipografice.

PAGÓDĂ s. f. (fr. *pagode*) Templu, capelă de formă piramidală, din Extremul Orient.

PAGÚBĂ s. f. (sl. *paguba*) 1. Pierdere materială; daună; (fig.) prejudiciu moral. 2. *În pagubă* = fără avantaj material. *A fluiera a pagubă* = a fluiera, manifestându-şi regretul pentru pierderea a ceva. *În paguba...* = în defavoarea a...

PAHÁRNIC s. m. (*pahar* + *-nic*) Boier, în evul mediu, care se îngrijea de băutura domnului.

PAHIDÉRM s. n. (lat. *pachyderma*, fr. *pachyderme*) Mamifer cu pielea groasă şi cu picioarele terminate prin copite (hipopotam, elefant, porc etc.).

PAI s. n. (lat. *palea*) 1. Tulpină a cerealelor sau a altor plante asemănătoare de pe care au fost culese boabele. 2. *Foc de paie* = sentiment trecător. *A-şi aprinde paie-n cap* = a intra într-o încurcătură. *A pune paie pe foc* = a întărâta şi mai mult pe cineva. *A nu lua un pai de jos* = a nu face nimic.

PAIÁNTĂ s. f. (tc. *payanda*) Perete făcut dintr-un schelet de lemn, cu golurile umplute cu împletituri de nuiele tencuite cu chirpici, cu lut.

PAIÁŢĂ s. f. (fr. *paillasse*, germ. *Paiazze*) Clovn; păpuşă îmbrăcată ca un clovn.

PAIÉTE s. f. pl. (fr. *paillette*) Mici foiţe metalice, de sticlă etc. care se cos pe haine.

PAIR s. m. (pr. *per*; fr. *pair*) Membru al Camerei Lorzilor din Anglia.

PAJ s. m. (fr. *page*) Tânăr nobil în serviciul unui prinţ, senior în evul mediu, în Apus.

PÁJURĂ s. f. (ucr. *pažera*) Vultur; figură simbolică de vultur de pe stemele, steagurile, monedele unor ţări; parte a unei monede pe care apare figura vulturului.

PAL, -Ă adj. (fr. *pâle*) 1. Decolorat, deschis. 2. Slab, fără strălucire.

PALADÍN s. m. (fr. *paladin*) Senior din suita unor regi; cavaler rătăcitor; (fig.) om curajos, galant.

PALÁT s. n. (ngr. *paláti*, lat. *palatium*, sl. *palata*) Reşedinţa unui suveran, a unui înalt personaj etc.; clădire somptuoasă; sediu al tribunalelor sau al unor instituţii.

PALATÍN, -Ă adj., s. m. (lat. *palatinus*, fr. *palatin*) (Mare demnitar) care îndeplinea, în evul mediu, anumite funcţii la o curte regală sau seniorială.

PALEOGRAFÍE s. f. (fr. *paléographie*) Ştiinţa descifrării scrierilor vechi.

PALEOLÍTIC, -Ă (fr. *paléolithique*)

Scanned with OKEN Scanner

1. S. n. Prima epocă a preistoriei, caracterizată prin industria pietrei tăiate. 2. Adj. Care ţine de prima epocă a preistoriei, privitor la această epocă.

PALEONTOLOGÍE s. f. (fr. *paléontologie*) Ştiinţă care studiază fosilele.

PALÉTĂ s. f. (fr. *palette*) 1. Instrument lat şi plat cu diferite întrebuinţări; placă de lemn cu o deschizătură în mijloc pentru degetul gros pe care pictorii îşi amestecă culorile; placă de lemn cu care se loveşte mingea în tenisul de masă. 2. *Paletă coloristică* = ansamblul culorilor folosite de un pictor.

PALIATÍV, –Ă adj., s. n. (fr. *palliatif*) 1. (Medicament, tratament) care are o eficacitate redusă, momentană. 2. (Acţiune) care nu are un rol important în rezolvarea unei situaţii grele.

PALIÉR s. n. (fr. *palier*) Spaţiu plan pe o scară, la nivelul fiecărui etaj.

PALISÁDĂ s. f. (fr. *palissade*) Fortificaţie din pari bătuţi în pământ şi cu diferite umpluturi ale spaţiilor dintre pari.

PALMARÉS s. n. (fr. *palmarès*) Listă a laureaţilor şi a premiilor obţinute.

PALMÁT, –Ă adj. (fr. *palmé*) Asemănător unei palme cu degetele desfăcute.

PÁLMĂ s. f. (lat. *palma*) 1. Parte interioară, puţin adâncită, a mâinii (de la încheietura antebraţului până la vârful degetelor). 2. Lovitură dată cu palma(1). 3. Suprafaţă foarte mică. 4. *Ca în palmă* = cu suprafaţa netedă. *Bătând din palme* sau *cât ai bate din palme* = foarte repede. *A ţine, a purta pe palme* = a îngriji în mod deosebit; a răsfăţa. *Cu palma* sau *cu palmele* = cu braţele, manual. *A-l mânca palma* = a fi dornic să bată pe cineva. *A lua la palme* = a bate pe cineva.

PALMÉTĂ s. f. (fr. *palmette*) Ornament arhitectural în formă de frunză de palmier.

PALMIÉR s. m. (fr. *palmier*) Familie de plante cu un buchet de frunze în vârful tulpinii şi cu frunze mai ales palmate.

PÁLOŞ s. n. (magh. *pallos*) Sabie lată cu două tăişuri.

PALPÁ vb. I (fr. *palper*) A atinge cu mâna o parte a corpului în scopul unei examinări medicale; a pipăi.

PALPÁBIL, –Ă adj. (fr. *palpable*) Care poate fi pipăit, concret; (fig.) clar, evident.

PALPITÁ vb. I (fr. *palpiter*) (Despre inimă) A bate (neregulat); (fig.) a fi emoţionat.

PALPITÁNT, –Ă adj. (fr. *palpitant*) Care palpită; (fig.) foarte interesant.

PALÚSTRU, –Ă adj. (fr. *palustre*) 1. Care trăieşte, există într–o baltă; de baltă. 2. *Friguri palustre* = malarie.

PAMÁ vb. I (fr. *pâmer*) A fi copleşit de emoţie, de admiraţie faţă de cineva sau de ceva.

PAMFLÉT s. n. (fr. *pamphlet*) Scriere scurtă, satirică şi violentă.

PÁMPAS s. n. (fr. *pampa*) Vastă întindere cu iarbă din America de Sud.

PAN–[1] (fr., ngr. *pan–*) Element de compunere cu sensul „tot", „întreg": *panlirism, pannaturism, panromanic* etc.

PAN[2] s. m. (pol. *pan*) Nobil polonez (în evul mediu).

PANACÉU s. n. (gr. *panákeia*, lat. *panacea*, fr. *panacée*) Remediu universal.

PANÁŞ s. n. (fr. *panache*) Mănunchi de pene cu care se împodobeşte un chipiu militar, o pălărie etc. sau ca semn de distincţie.

PÁNĂ s. f. (lat. *pinna*) 1. Un fel de tub subţire cornos cu fulgi care acoperă corpul păsărilor. 2. Pană(1) cu care se scria în trecut sau care se foloseşte ca podoabă la pălării. 3. Numele mai multor piese sau obiecte asemănătoare penei(1). 4. *A lua pe cineva în pene* = a admonesta sever pe cineva. *A se umfla în pene* = a fi foarte plin de sine, îngâmfat.

PANDANTÍV s. n. (fr. *pendentif*) Ornament arhitectonic triunghiular dintr–o cupolă; bijuterie care atârnă pe piept.

PANDEMÓNIU s. n. (fr. *pandémonium*) Capitală imaginară a iadului; loc de pierzanie, de dezordine, de desfrâu.

PANDÚR s. m. (scr. *pandur*, magh. *pandúr*) Soldat din oastea muntenească neregulată din sec. XIX; soldat din oastea lui Tudor Vladimirescu; haiduc.

PANEGÍRIC s. n. (fr. *panégyrique*) Elogiu.

PANÉR s. n. (ngr. *panéri*) Coş (mic).

PANICÁRD, –Ă s. m. şi f. (fr. *paniquard*) Persoană cuprinsă de panică.

PÁNICĂ s. f. (ngr. *panicós*, fr. *pa-*

nique) Stare colectivă de spaimă subită, uneori fără motiv.

PANIFICÁ vb. I (fr. *panifier*) A transforma făina în pâine.

PANOPLÍE s. f. (fr. *panoplie*) Colecţie de arme aranjată cu artă.

PANÓPTIC s. n. (fr. *panoptique*, germ. *Panoptikum*) Construcţie astfel clădită încât interiorul acesteia să fie cuprins cu o singură privire; muzeu.

PANORÁMA s. f. (fr. *panorama*, germ. *Panorama*) Vast tablou, pictat pe peretele unei încăperi circulare, care dă spectatorului iluzia unui spectacol real; vastă întindere din natură văzută mai ales de sus.

PANORÁMIC, –Ă (fr. *panoramique*) 1. Adj. Care oferă aspectul unei panorame. 2. S. n. Mişcare care constă în rotirea camerei de luat vederi în jurul unui ax fix.

PANSÉU s. n. (fr. *pensée*) (Ir.) Părere, cugetare; maximă.

PANSÍV, –Ă adj. (fr. *pensif*) Meditativ.

PANTAGRUÉLIC, –Ă adj. (fr. *pantagruélique*) (Despre foame) Exagerat de mare; (despre ospeţe) deosebit de îmbelşugat.

PANTEÍSM s. n. (fr. *panthéisme*) Teorie care identifică divinitatea cu lumea, cu natura.

PANTEÓN s. n. (fr. *panthéon*) Monument consacrat memoriei marilor personalităţi ale unei ţări.

PANTOCRÁTOR s. n. (ngr. *pantokrátor*) (În bisericile ortodoxe) Icoană pictată pe bolta naosului care reprezintă pe Iisus Cristos, considerat împăratul lumii.

PANTOMÍMĂ s. f. (fr. *pantomime*) Arta de a se exprima prin gesturi; piesă în care actorii se exprimă prin gesturi.

PAPALITÁTE s. f. (lat. *papalitas, –atis*) Demnitatea de papă; administraţia papei.

PÁPĂ s. m. (lat., sl. *papa*) Şeful bisericii romano–catolice şi al statului Vatican.

PAPETĂRÍE s. f. (fr. *papeterie*) Comerţul cu hârtie şi alte ustensile pentru scris (caiete, creioane, tocuri etc.).

PAPIÓN s. n. (fr. *papillon*) Un fel de fundă care se poartă în loc de cravată.

PAPÍRUS s. n. (lat., fr. *papyrus*) Foaie făcută din scoarţa plantei cu acelaşi nume care servea de hârtie vechilor egipteni; manuscris de pe un astfel de material.

PAPISTÁŞ, –Ă s. m. şi f. (cf. magh. *pápista*) Catolic.

PAPUÁŞ, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *Papouas*) (Persoană) de rasă neagră care locuieşte în Melanezia.

PAR s. m. (lat. *palus*) 1. Bucată de lemn (gros) ascuţită la un capăt. 2. *A i se apropia funia la par* = a i se apropia un anumit termen. *Cu parul* = cu forţa; cu brutalitate.

PARA–[1] (ngr. *pará*) Element de compunere cu sensul „alături de, contrar": *paracentеză, paramilitar, parataxă.*

PARA–[2] (cf. fr. *para–*) Element de compunere cu sensul „a apăra de, a proteja": *parafoc, paraşută, paratrăsnet.*

PARÁ[3] s. f. (tc. *para*) 1. Veche monedă românească de valoare mică; ban de valoare mică; (la pl.) bani. 2. *A nu avea (nici o) para (chioară)* = a nu avea deloc bani. *A şti câte parale face* (cineva) = a fi perfect edificat asupra valorii modeste a cuiva. *A nu(–i) face (pielea nici) două parale* = a nu mai avea nici o valoare. *A lua pe cineva la trei parale* = a ironiza, a batjocori pe cineva. *A face pe cineva de trei parale* = a mustra, a dojeni foarte tare. *A face parale* = a avea valoare, preţ.

PARÁ[4] vb. I (fr. *parer*) A deturna, a evita (o lovitură a unui adversar).

PARÁBOLĂ s. f. (fr. *parabole*, lat. *parabola*) Mică povestire alegorică care conţine o morală; exprimare alegorică.

PARACLÍS s. n. (sl. *paraklisŭ*) Biserică mică sau capelă construită lângă o biserică mare sau în interiorul unei clădiri.

PARÁDĂ s. f. (germ. *Parade*, fr. *parade*) 1. Trecere în revistă a trupelor; festivitate militară cu defilarea trupelor; ceremonie, solemnitate, pompă. 2. Etalare ostentativă. 3. *De paradă* = festiv; formal, demonstrativ. *A face paradă de ceva* = a face ceva cu ostentaţie, pentru a produce impresie.

PARADÍGMĂ s. f. (lat. *paradigma*) Exemplu, model; totalitatea formelor flexionare ale unui cuvânt.

PARADÍS s. n. (fr. *paradis*, germ. *Paradies*) 1. Loc încântător unde Dumnezeu

îi primeşte pe cei buni, fără păcate; rai. 2. Privelişte minunată, loc cu condiţii deosebite care dau o stare de euforie.

PARADÓX s. n. (fr. *paradoxe*) Opinie contrară părerii generale, unanim recunoscute; bizarerie, ciudăţenie, enormitate.

PARAFÁ vb. I (fr. *parafer*) A semna (cu parafa).

PARÁFĂ s. f. (fr. *parafe*) Iscălitură (prescurtată sau cu ornamente); ştampilă cu numele cuiva sau cu numele instituţiei.

PARAFRÁZĂ s. f. (fr. *paraphrase*) Explicaţie sau traducere mai întinsă decât textul; comentariu verbal dezvoltat.

PARAGRÁF s. n. (lat. *paragraphus*, fr. *paragraphe*) Subdiviziune a părţilor unui text; semn care marchează o asemenea subdiviziune.

PARALÉL, -Ă (lat. *parallelus*, fr. *parallèle*) 1. Adj., s. f. (Două linii sau două suprafeţe) care se situează la distanţă egală una faţă de cealaltă pe toată lungimea. 2. S. f. Cerc imaginar paralel(1) cu ecuatorul Pământului. 3. S. f. Comparaţie. 4. S. f. (La pl.) Aparat de gimnastică. 5. Adj. Concomitent; asemănător sau de acelaşi fel.

PARAMÉTRU s. m. (fr. *paramètre*) Mărime care permite prezentarea într-un mod simplu a caracteristicilor unui ansamblu statistic; caracteristică.

PARAMILITÁR, -Ă adj. (fr. *paramilitaire*) Care imită structura şi disciplina armatei regulate.

PARANÓIA s. f. (fr. *paranoïa*) Psihoză caracterizată prin orgoliu exagerat, egoism şi susceptibilitate.

PARANORMÁL, -Ă adj., s. n. (fr. *paranormal*) (Fenomen, manifestare) care nu are o explicaţie ştiinţifică în stadiul actual de cunoaştere şi care este atribuit unor forţe de natură necunoscută de origine psihică.

PARAPÉT s. n. (fr. *parapet*) Perete de înălţime mică la marginea podurilor, şoselelor, teraselor etc.; terasament rudimentar în scopul protejării soldaţilor pe un câmp de bătălie.

PARAPSIHOLOGÍE s. f. (fr. *parapsychologie*) Studiul fenomenelor psihologice necunoscute încă ştiinţific (ex. telepatia).

PARAZÍT, -Ă (lat. *parasitus*, fr. *parasite*, germ. *Parasit*) 1. S. m. şi f., adj. (Organism) care se hrăneşte pe seama unui alt organism. 2. S. m. şi f., adj. (Persoană) care trăieşte din munca altuia, pe cheltuiala altuia. 3. Adj. Care nu are un rol util; de prisos. 4. S. m. (La pl.) Perturbaţii în emisiunile de telecomunicaţii.

PARÂMĂ s. f. (tc. *parima*) Frânghie, cablu folosit la bordul unei nave.

PARCHÉT s. n. (fr. *parquet*) 1. Ansamblul magistraţilor cu atribuţii în acţiunile penale. 2. Pardoseală executată din bucăţele de lemn aranjate în forme geometrice. 3. Suprafaţă delimitată dintr-o pădure.

PÁRCHING s. n. (engl. *parking*) Loc special unde se poate parca un autovehicul.

PARCIMONÍE s. f. (fr. *parcimonie*, lat. *parcimonia*) Economie minuţioasă.

PAREMIOLOGÍE s. f. (fr. *parémiologie*) Studiul şi culegerea proverbelor.

PARENTERÁL, -Ă adj. (fr. *parentéral*) (Despre medicamente) Care se administrează pe altă cale decât tubul digestiv.

PÁRIA s. m. invar. (fr., it. *paria*) Persoană dispreţuită căreia nu i se recunoaşte nici un drept.

PARICÍD, -Ă (fr. *parricide*) 1. S. m. şi f. Persoană care şi-a ucis părinţii. 2. S. n. Crimă comisă de un paricid(1).

PARITÁTE s. f. (fr. *parité*, lat. *paritas, -atis*) Egalitate, echivalenţă perfectă.

PARLAMÉNT s. n. (fr. *parlement*) Adunare alcătuită din reprezentanţi ai diferitelor partide politice, aleşi prin vot (deputaţi şi senatori), care aprobă legile; clădire în care au loc aceste adunări.

PARLAMENTÁ vb. I (fr. *parlementer*) A începe negocieri, discuţii cu un adversar; a vorbi cu cineva mult timp pentru a-l convinge de ceva.

PARLAMENTÁR, -Ă (fr. *parlementaire*) 1. Adj. Care se referă la parlament, care are loc în parlament. 2. Adj. (Despre un regim politic) În care guvernul este responsabil în faţa parlamentului. 3. S. m. Membru într-un parlament. 4. S. m. Persoană care are misiunea să ducă tratative (într-o situaţie critică).

Scanned with OKEN Scanner

PARLAMENTARÍSM s. n. (fr. *parlementarisme*) Regim parlamentar.

PARLOÁR s. n. (fr. *parloir*) Sală într-un internat, mănăstire etc. unde sunt primiţi vizitatorii.

PARMEZÁN s. n. (fr. *parmesan*) Sort de caşcaval sărat şi uscat, care se consumă ras.

PARODÍE s. f. (fr. *parodie*) Imitaţie neizbutită, inferioară a unui original; imitaţie comică a unei opere literare, a unui pasaj etc.

PAROHÍE s. f. (lat. *parochia*, germ. *Parochie*) Cea mai mică unitate administrativă religioasă şi comunitate creştină care ţine de această unitate administrativă, precum şi biserica dintr-o astfel de unitate.

PARÓLĂ s. f. (lat. *parola*, fr. *parole*) Cuvânt secret, folosit mai ales în armată, prin care cineva este recunoscut.

PAROLÍST, -Ă adj. (*parolă* + *-ist*) Care îşi respectă cuvântul dat.

PARONÍM s. n. (fr. *paronyme*) Cuvânt care e apropiat de alt cuvânt prin forma sa, dar care e deosebit ca sens.

PAROXÍSM s. n. (fr. *paroxisme*) Intensitate maximă (a unei boli, a unui sentiment etc.).

PARTÁJ s. n. (fr. *partage*) Acţiunea de împărţire a unei moşteniri, averi între persoanele îndreptăţite la aceasta.

PÁRTE s. f. (lat. *pars, -tis*) **1.** Porţiune dintr-un tot divizat. **2.** Sector, compartiment, element constitutiv. **3.** Regiune (a corpului). **4.** Secţiune, capitol, pasaj. **5.** Cotă participativă la un beneficiu. **6.** Soartă, destin. **7.** Loc, regiune, zonă etc. **8.** Grup, tabără. **9.** Tagmă. **10.** *A avea parte* = a profita, a obţine. *A-şi face parte* = a-şi însuşi ceva. *Partea leului* = partea cea mai importantă. *În parte* = în dijmă. *Într-o parte* = oblic, strâmb. *A se da la o parte* = a se retrage; a se eschiva. *A pune la o parte* = a strânge; a economisi. *A fi de partea cuiva* = a se alia cuiva. *A-i lua partea cuiva* sau *a-i ţine partea* = a susţine pe cineva.

PARTENÉR, -Ă s. m. şi f. (fr. *partenaire*) Asociat; coechipier.

PARTENERIÁT s. n. (cf. fr. *partenariat*) Sistem care asociază parteneri din punct de vedere social şi economic.

PARTICIPÁ vb. I (fr. *participer*, lat. *participare*) A lua parte la ceva; a contribui.

PARTICIPATÍV, -Ă adj. (fr. *participatif*) Care se implică în ceva fără rezerve, care doreşte să colaboreze, să participe la o afacere; care se referă la o participare.

PARTICIPÁŢIE s. f. (fr. *participation*) Faptul de a lua parte la ceva sau de a primi o parte din profit; deţinere a unei cote dintr-un capital.

PARTICULÁR, -Ă (lat. *particularis*, germ. *partikular*, fr. *particulier*) **1.** Adj. Propriu anumitor persoane, anumitor lucruri. **2.** Adj. Individual. **3.** Adj. Cu caracter personal, neoficial; privat. **4.** S. m. Persoană fără funcţii oficiale; individ. **5.** *În particular* = în mod special; separat, confidenţial.

PARTICULARITÁTE s. f. (fr. *particularité*) Caracter special, caracteristic, distinctiv.

PARTICULARIZÁ vb. I (fr. *particulariser*) A face să devină sau a deveni particular; a (se) individualiza.

PARTÍCULĂ s. f. (lat. *particula*, fr. *particule*) **1.** Mică parte, fragment. **2.** Cuvânt scurt care nu se poate folosi singur.

PARTÍD s. n. (ngr. *partidon*, fr. *parti*) Grupare de oameni organizată politic.

PARTÍDĂ s. f. (ngr. *partidha*, it. *partita*, fr. *partie*) **1.** Totalitatea fazelor unui joc distractiv sau sportiv. **2.** Grupare, tabără. **3.** Distracţie în comun. *Partidă de vânătoare.*

PARTITÚRĂ s. f. (it. *partitura*, germ. *Partitur*) Scriere cu note muzicale.

PARTIZÁN, -Ă s. m. şi f. (fr. *partisan*) **1.** Persoană care susţine o teorie, o idee sau e de partea cuiva sau a ceva şi luptă pentru convingerile sale. **2.** Combatant care face parte din trupe neregulate.

PARŢIÁL, -Ă adj. (lat. *partialis*, fr. *partiel*) Care reprezintă numai o parte, care se efectuează numai în parte, nu total.

PARÚRĂ s. f. (fr. *parure*) **1.** Podoabă, special confecţionată, pentru cap. **2.** Garnitură asortată de bijuterii (colier, brăţară, cercei etc.).

PARVENÍ vb. IV (fr. *parvenir*) A

ajunge la ceva (care nu i se cuvine); a izbuti.

PAS[1] s. m. (lat. *passus*) 1. Mişcare a picioarelor pentru a se deplasa; distanţă efectuată în asemenea deplasare; urmă lăsată de picior pe sol. 2. Fel, mod de a merge. 3. Etapă; progres. 4. Acţiune, faptă. 5. *Pas cu pas* = încetul cu încetul; treptat. *La tot pasul* sau *la fiecare pas* = mereu, necontenit. *A face primul pas* = a avea iniţiativa. *A ţine pasul* = a merge la fel cu cineva; a se menţine la acelaşi nivel cu cineva sau cu ceva.

PAS[2] s. n. (germ. *Pass*, fr. *pas*) Loc mai jos între două înălţimi; trecătoare.

PASÁBIL, –Ă adj. (fr. *passable*) Acceptabil; de o calitate mediocră.

PASÁJ s. n. (fr. *passage*) Loc (special amenajat) de trecere.

PASARÉLĂ s. f. (fr. *passerelle*) Pod uşor, rezervat pietonilor.

PÁSĂ s. f. (fr. *passe*, engl. *pass*) 1. Trecere a mingii către un coechipier. 2. Sumă de bani pe care o depune un jucător la unele jocuri de cărţi. 3. Mişcare făcută cu mâna de cel care hipnotizează pe cineva. 4. Stare, situaţie (bună sau proastă).

PÁSĂRE s. f. (lat. *passer*) Vertebrat ovipar, acoperit de fulgi, ale cărui membre posterioare servesc la mers, iar membrele anterioare la zburat; nume generic pentru vertebratele ovipare crescute pe lângă casa omului.

PASCÁL, –Ă adj. (fr. *pascal*) Care se referă la Paşti, care ţine de Paşti.

PASEÍSM s. n. (fr. *passéisme*) Doctrină care propovăduieşte întoarcerea în trecut, conservarea tradiţiilor şi a practicilor de altădată.

PASÍBIL, –Ă adj. (fr. *passible*) Care poate fi supus la...

PASIONÁ vb. I (fr. *passionner*) A inspira o pasiune; a interesa în mod deosebit; a se entuziasma de ceva.

PASIONÁL, –Ă adj. (fr. *passionel*) Inspirat de o pasiune (amoroasă).

PASIÚNE s. f. (lat. *passio, –onis*, fr. *passion*) 1. Dorinţă foarte vie; obiectul acestei dorinţe. 2. Sentiment puternic de dragoste. 3. Înclinaţie puternică pentru profesiunea, activitatea etc. pe care o desfăşoară cineva. 4. Bucată muzicală de mari dimensiuni, inspirată din suferinţele şi supliciul lui Iisus Cristos sau al apostolilor.

PASÍV, –Ă (fr. *passif*, lat. *passivus*) 1. Adj. Care suportă ceva fără să reacţioneze; indiferent. 2. S. n. Ansamblul datoriilor, sarcinilor şi al obligaţiilor unei persoane, întreprinderi etc. 3. S. n. Parte a bilanţului contabil care conţine specificarea, în expresie valorică, a fondurilor unei întreprinderi.

PASIVITÁTE s. f. (fr. *passivité*) Indiferenţă, nepăsare.

PASMANTERÍE s. f. (fr. *passementerie*) Ţesătură îngustă cu fir auriu, de mătase etc. care se foloseşte drept garnitură la haine, mobile etc.

PASPARTÚ s. n. (fr. *passe–partout*) 1. Cheie care poate să deschidă foarte multe închizători. 2. Cadru de hârtie sau de carton în care se pune un desen, o pictură etc.

PÁSSIM adv. (abr. *pass.*; lat. *passim*) Ici şi colo dintr–un articol, dintr–o carte citată.

PASTÉL (fr. *pastel*, it. *pastello*) 1. S. n. Creion moale făcut din praf de culori; desen făcut cu un astfel de creion. 2. Adj. invar. Care are o tentă, o nuanţă deschisă şi delicată. 3. S. n. Poezie lirică, descriptivă, care zugrăveşte tablouri din natură.

PASTEURIZÁ vb. I (fr. *pasteuriser*) A distruge microbii dintr–un lichid prin încălzirea acestuia la temperaturi sub punctul de fierbere.

PASTÍŞĂ s. f. (fr. *pastiche*) Operă literară sau artistică în care este imitată maniera unor mari artişti.

PASTORÁL, –Ă (lat. *pastoralis*, fr. *pastoral*) 1. Adj. Păstoresc; cîmpenesc. 2. Adj., s. f. (Operă literară, compoziţie muzicală etc.) care zugrăveşte obiceiurile de la ţară. 3. S. f. Scrisoare adresată credincioşilor de către o autoritate bisericească la marile sărbători.

PÁŞĂ s. m. (tc. *paşa*) Titlu dat, în trecut, unor înalţi demnitari turci.

PÁŞNIC, –Ă adj. (*pace* + *–nic*) Care iubeşte, susţine pacea şi evită conflictele; calm, liniştit, potolit.

PÁŞTE[1] s. pr. n. v. *Paşti*.

PÁŞTE[2] vb. III (lat. *pascere*) 1. (Despre animale erbivore) A mânca iarbă; a păşuna; a duce animale la păscut. 2. (Des-

pre primejdii) A pândi. 3. *A paşte bobocii* = a pierde vremea. *N–am păscut porcii împreună* = nu suntem pe picior de egalitate. *Să nu te pască păcatul să...* = să nu cumva să...

PÁŞTI s. pr. m. / PÁŞTE s. pr. n. (lat. *pascha, –ae*) 1. Sărbătoare creştină în amintirea învierii lui Iisus Cristos; sărbătoare mozaică în amintirea exodului din Egipt. 2. *Paştele cailor* = niciodată. *Din an în paşti* = foarte rar.

PAT s. n. (ngr. *pátos*) 1. Mobilă în care se doarme; orice loc pe care cineva se poate culca. 2. Strat (de materiale sau de diferite obiecte). 3. Albie a unui râu. 3. *A cădea la pat* = a se îmbolnăvi. *A fi pe patul morţii* sau *pe patul de moarte* = a fi în agonie.

PÁTĂ s. f. (et. nec.) 1. Urmă de grăsime, de fructe etc. pe suprafaţa unui material; porţiune de altă culoare pe corpul unor fiinţe. 2. Porţiune de nuanţă diferită. 3. Faptă reprobabilă; ruşine. 4. *Fără (de) pată* = curat, nevinovat. *A căuta pe-te–n soare* = a căuta cuiva sau la ceva cusururi.

PATEFÓN s. n. (fr. *pathéphone*) Vechi aparat pentru redarea sunetelor înregistrate pe un disc.

PATÉNT[1] s. n. (germ. *Patent*) 1. Drept exclusiv al unui inventator de a–şi valorifica invenţia; document prin care i se acordă acest drept. 2. Drept de a profesa o meserie; document care atestă acest drept.

PATÉNT[2], –Ă adj. (fr. *patent*) Evident, făţiş; autentic, veritabil.

PATENTÁ vb. I (fr. *patenter*) A breveta.

PATENTÁT, –Ă adj. (de la *patenta*) Cu faimă (proastă); notoriu, evident.

PÁTER s. m. (lat. *pater*) Preot sau călugăr catolic.

PATÉRN, –Ă adj. (fr. *paterne*) Părintesc.

PATERNITÁTE s. f. (fr. *paternité*) Starea, calitatea de tată, de autor, de creator.

PATÉTIC, –Ă adj. (fr. *pathétique*) Care emoţionează.

PATETÍSM s. n. (fr. *pathétisme*) Caracter, atitudine patetică.

PATIBULÁR, –Ă adj. (fr. *patibulaire*) Care inspiră groază; care neliniştеşte.

PATÍMĂ s. f. (ngr. *páthima*) 1. Suferinţă, chin fizic sau moral. 2. Pasiune.

PATÍNĂ s. f. (fr. *patine*) Strat verde–gri care se depune pe obiectele din cupru sau din alt metal; tentă mai închisă, aspect de vechi pe care îl iau unele obiecte prin trecerea timpului.

PÁTIO s. n. (sp. *patio*) Curte interioară a unei case (mai ales în sudul Spaniei).

PATISERÍE s. f. (fr. *patisserie*) Aluat; comerţ cu produse din aluat.

PATOGÉN, –Ă adj. (fr. *pathogène*) Care provoacă boli.

PATOLÓGIC, –Ă adj. (fr. *pathologique*) Care ţine de boală, provocat de boală, de anomalii.

PÁTOS s. n. (ngr. *páthos*, fr. *pathos*) Pasiune, înflăcărare; emfază.

PATRAFÍR s. n. (sl. *petrahilŭ*, ngr. *epitrahllion*) Fâşie de stofă, brodată cu motive religioase, pe care o poartă preotul de la gât în jos, în timpul slujbei.

PATRIÁRH s. m. (sl. *patrijarhŭ*, ngr. *patriárhis*) 1. Persoană care deţine cel mai înalt rang în biserica creştină ortodoxă autocefală dintr–o ţară. 2. Bătrân respectabil; conducător de familie (în Biblie).

PATRIARHÁL, –Ă adj. (fr. *patriarcal*, cf. *patriarh*) 1. De patriarh. 2. Care se desfăşoară liniştit, tihnit, simplu, tradiţional.

PATRIARHÁT s. n. (fr. *patriarcat*, cf. *patriarh*) Organizare familială caracterizată prin rolul predominant al bărbatului.

PATRICIÁN, –Ă s. m. şi f. (fr. *patricien*) Cetăţean nobil la Roma.

PATRICÍD s. n. (lat. *patricida*) Paricid(2).

PÁTRIE s. f. (lat. *patria*, fr. *patrie*) Ţară în care s–a născut sau este cetăţean cineva; loc de origine a ceva.

PATRIMÓNIU s. n. (lat. *patrimonium*, fr. *patrimoine*) Bun moştenit de la părinţi; totalitatea bunurilor unei colectivităţi, ale unui grup, ale umanităţii în general, considerat ca o moştenire strămoşească; bun public.

PATRIOTÁRD, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *patriotard*) (Persoană) care afişează un patriotism excesiv.

Scanned with OKEN Scanner

PATRÍSTICĂ s. f. (fr. *patristique*) Studiul doctrinei părinţilor bisericii.

PATRÓN, –OÁNĂ s. m. şi f. (lat. *patronus*, fr. *patron*) 1. Protector; sfânt al cărui nume îl poartă o persoană, căruia îi este dedicată o biserică etc. 2. Conducător şi proprietar de întreprindere industrială, comercială etc.

PATRONÁJ s. n. (fr. *patronage*) 1. Protecţie acordată de o persoană importantă sau de o instituţie. 2. Organizaţie de binefacere.

PATRONÁT s. n. (fr. *patronat*) 1. Ansamblul patronilor sau al şefilor de întreprinderi. 2. Relaţie de subordonare a unor persoane fizice sau juridice, a unor acţiuni culturale, de binefacere etc. faţă de anumite fundaţii, aşezăminte, comitete sau persoane fizice.

PATRONÍMIC, –Ă adj., s. n. (fr. *patronymique*) (*Nume*) *patronomic* = nume de familie.

PATRUPÉD. –Ă adj., s. n. (lat. *quadrupes, –dis*, fr. *quadrupède*, cf. *patru*) (Animal) cu patru picioare.

PAUPÉR, –Ă adj. (lat. *pauper*) Foarte sărac.

PAUPERIZÁ vb. I (*pauper* + *–iza*) A aduce în stare de sărăcie extremă.

PAUPERTÁTE s. f. (lat. *paupertas, –atis*) Stare de sărăcie extremă.

PÁVĂZĂ s. f. (pol. *paweż*) Scut; ocrotire, apărare, sprijin.

PAVILIÓN s. n. (fr. *pavillon*, germ. *Pavillion*) 1. Casă mică; clădire de sine stătătoare într–un ansamblu de clădiri. 2. Drapel (pe o navă care îi indică naţionalitatea). 3. Urechea externă.

PĂCÁT s. n. (lat. *peccatum*) 1. Faptă reprobabilă care încalcă o lege a moralei; greşeală, vinovăţie; defect, cusur, slăbiciune, patimă. 2. *Fără păcat* = nevinovat. *E păcat de Dumnezeu* sau *mai mare păcatul, păcat mare* = avertisment la o faptă, atitudine reprobabilă. *A–şi face păcat cu cineva* = a nedreptăţi pe cineva. *A vorbi cu păcat* = a uza de minciuni, de lucruri neadevărate. *A intra în păcat* = a comite un lucru imoral. *A vârî pe cineva în păcat* = a împinge la o faptă condamnabilă. *A trage păcatele cuiva* = a suporta consecinţele greşelilor altora. *A împinge pe cineva păcatul să...* = a încerca să comită un lucru nepermis. *Din păcate* = din nenorocire. *E păcat!* = e regretabil!

PĂDÚRE s. f. (lat. *padule*) 1. Întindere mare de teren acoperită cu arbori; ansamblul arborilor care cresc pe acest teren. 2. *De pădure* = care locuieşte, creşte în pădure(1); sălbatic. *A căra lemne la pădure* = a face un lucru inutil.

PĂGÂN, –Ă (lat. *paganus*) S. m. şi f., adj. (Persoană) care crede în zei, în idoli; eretic; (om) crud, rău, nemilos, violent.

PĂLĂRÍE s. f. (probabil it. *cappelleria*) 1. Acoperământ al capului (cu boruri). 2. Obiecte în formă de pălărie(1). 3. *A lovi (a pocni, a plesni) pe cineva în pălărie* = a ataca pe cineva în punctul slab; a ofensa.

PĂLĂVRĂGÍ vb. IV (de la *palavragiu*) A vorbi mult şi fără rost; a trăncăni, a flecări.

PĂLMÁŞ s. m. (*palmă* + *–aş*) Ţăran sărac (fără unelte şi animale) care munceşte cu braţele.

PĂMÂNT s. n. (lat. *pavimentum*) 1. Planetă locuită de oameni; locuitorii de pe această planetă; partea solidă a suprafeţei terestre; uscat. 2. Strat superficial al globului pământesc pe care creşte vegetaţia; teren (cultivat); suprafaţă agricolă. 3. Loc, regiune, ţară. 4. *Ca pământul* = total. *În* (sau *la*) *pământ* = în jos. *La pământ* = distrus. *La capătul pământului* = foarte deoarte. *Cerul şi pământul* = foarte mult, totul. *Ca de la cer la pământ* = foarte mare deosebire. (*Sărac*) *lipit pământului* = foarte sărac. *A lăsa totul la pământ* = a abandona. *A nu mai călca pe pământ* sau *a nu atinge pământul* = a fi foarte fericit. *A nu fi cu picioarele pe pământ* = a fi foarte distrat. *A ieşi (ca) din pământ* = a apărea dintr–o dată. *A–i fugi pământul de sub picioare* = a nu mai fi sigur pe situaţie. *Cu o falcă–n cer şi cu una în pământ* = foarte supărat. *A intra în pământ (de frică; de ruşine)* = a fi foarte ruşinat, speriat. *Parcă a intrat în pământ* sau *parcă l–a înghiţit pământul* = a dispărea fără urmă. *De când lumea şi pământul* = de totdeauna. *A şterge de pe faţa pământului* = a nimici. *A fi toţi o apă şi–un pământ* = a fi la fel.

PĂPÚŞĂ s. f. (formaţie expresivă; cf.

lat. *pupa*) 1. Mică figură umană (sau a altor fiinţe) din ceară, carton, material plastic etc., folosită ca jucărie. 2. Marionetă. 3. Persoană neînsemnată, fără personalitate, care poate fi uşor manevrată. 4. Mănunchi. 5. *A fi păpuşa cuiva* = a fi manevrat de cineva.

PĂR s. n. (lat. *pilus*) 1. Formaţie filiformă, cornoasă de pe pielea animalelor şi a omului. 2. Parte pufoasă a unor ţesături. 3. Filament la plante. 4. *În doi peri* = neprecizat, îndoielnic, confuz. *De-a (din) fir a păr* = foarte amănunţit. *A se lua cu mâinile de păr* = a nu şti ce să mai facă de supărare. *A se lua de păr* = a se încăiera. *A i se ridica părul în cap* sau *a i se face părul măciucă* = a fi îngrozit, înspăimântat. *A despica firul de păr în patru* = a face o analiză extrem de minuţioasă (şi inutilă). *Nici un fir de păr* = nimic. *Tras de păr* = făcut în aşa fel încât să convină; forţat. *A scoate peri albi* = a enerva foarte tare. *A-i ieşi părul prin căciulă* = a suporta foarte mult pentru a ajunge la rezultatul dorit.

PĂRĂSÍ vb. IV (ngr. *pareáso*, viitorul lui *pareáo*, cf. scr. *parasiti*) 1. A se despărţi de cineva; a abandona. 2. A pleca dintr-un loc. 3. A neglija ceva; a înlătura, a respinge. 4. *A părăsi patul* = a se însănătoşi.

PĂREÁ vb. II (lat. *pareo, parere*) 1. A avea sau a da impresia că...; a crede, a-şi închipui că... 2. *A-i părea bine* = a se bucura. *A-i părea rău* = a regreta. *Pe cât (se) pare* = după aparenţe.

PĂRÉRE s. f. (de la *părea*) 1. Fel de a gândi; opinie, idee, judecată, concepţie. 2. Iluzie, închipuire, impresie. 3. *Părere de bine* sau *părere de rău* = sentiment de mulţumire, de bucurie sau sentiment de regret.

PĂRÍNTE s. m. (lat. *parens, -tis*) 1. (La pl.) Mama şi tata. 2. (La pl.) Strămoşi. 3. Întemeietor, fondator. 4. Preot, călugăr. 5. Dumnezeu.

PĂRTINÍ vb. IV (*parte* + *-ean* = *părtean* + *-i*) A favoriza.

PĂS s. n. (lat. *pensum*) Necaz, supărare, nemulţumire; suferinţă.

PĂSÁ vb. I (lat. *pensare*) A se îngrijora de ceva; a se nelinişti.

PĂSTÓR s. m. (lat. *pastor*) 1. Persoană care are grijă de oi; cioban, oier. 2. Îndrumător spiritual; preot.

PĂSTORÍ vb. IV (*păstor* + *-i*) A duce oile (sau alte animale) la păscut; (fig.) a îndruma.

PĂSTRÁ vb. I (bg. *pastrja*) 1. A avea o grijă deosebită pentru ceva, conservându-l, păzindu-l; a avea în posesie, a nu lăsa să se piardă. 2. A ţine un secret; a nu divulga. 3. *A păstra tăcere* = a tăcea. *A (-şi) păstra cumpătul* = a rămâne calm. *A păstra în viaţă* = a lăsa în viaţă.

PĂSUÍ vb. IV (*pas* + *-ui*) A acorda un răgaz.

PĂŞÍ vb. IV (*pas* + *-i*) A face unul sau mai mulţi paşi; a înainta, a avansa; a intra, a pătrunde.

PĂŞÚNE s. f. (lat. *pastio, -onis*) Loc unde pasc animalele; iarbă.

PĂTÁ vb. I (*pată* + *-a*) A (-şi) face o pată, a (se) murdări cu pete; (fig.) a (se) face vinovat de un act reprobabil, a (se) acoperi de ruşine.

PĂTIMÁŞ, -Ă (*patimă* + *-aş*) 1. Adj., s. m. şi f. (Om) stăpânit de o pasiune arzătoare; pasionat. 2. Adj. Inspirat de pasiune.

PĂTIMÍ vb. IV (*patimă* + *-i*) A fi bolnav; a suferi.

PĂTRÁR s. n. (*patru* + *-ar*) Fiecare dintre cele două faze ale Lunii în care aceasta se vede sub formă de semicerc.

PĂTRÚNDE vb. III (lat. *pertundere*) 1. A străpunge ceva; a penetra. 2. A intra într-un loc cu efort; a ajunge. 3. A pune stăpânire pe mintea, pe sufletul cuiva; a impresiona, a emoţiona. 4. A afla, a înţelege, a cunoaşte.

PĂTRUNZĂTÓR, -OÁRE adj. (*pătrunde* + *-ător*) 1. Care răzbeşte, străbate; intens, viu, puternic. 2. (Despre ochi, privire) Ager. 3. Emoţionant, impresionant. 4. Care înţelege şi aprofundează ceea ce înţelege; perspicace, competent.

PĂŢÁNIE s. f. (*păţi* + *-anie*) Întâmplare deosebită survenită pe neaşteptate; aventură, peripeţii.

PĂŢÍ vb. IV (lat. *pati*) 1. A trăi un fapt neaşteptat (şi neplăcut). 2. *A o păţi (cu cineva)* = a avea neplăceri (cu cineva).

PĂZÍ vb. IV (sl. *paziti*) 1. A supraveghea pe cineva sau ceva. 2. A ocroti, a proteja. 3. A evita o primejdie, o

Scanned with OKEN Scanner

neplăcere. 4. *A-şi păzi pielea* = a se apăra de un anumit lucru, a ocoli ceva neplăcut.

PÂCLĂ s. f. (sl. *pĭclŭ*) Ceaţă deasă; un fel de abur care micşorează vizibilitatea.

PÂINE s. f. (lat. *panis*) 1. Aliment făcut din făină frământată, dospită şi coaptă în cuptor; hrană. 2. Slujbă. 3. *A avea pâinea şi cuţitul* = a dispune de mijloacele necesare pentru a domina. *A fi bun ca pâinea caldă* = a fi foarte bun. *O (bucată de) pâine* = resurse minime de trai. *A lua (cuiva) pâinea de la gură* = a lipsi pe cineva de resursele necesare existenţei. *A mânca pâinea degeaba* = a nu fi util. *Se caută ca pâinea caldă*, se spune de ceva foarte căutat. *A pune* sau *a băga* (pe cineva) *în pâine* = a angaja sau a face să fie angajat cineva. *A scoate din pâine* = a concedia pe cineva.

PÂLC s. n. (sl. *plŭkŭ*) Grup mic şi neorganizat de oameni, de animale, de plante.

PÂLPÂÍ vb. IV (formaţie onomatopeică) (Despre foc, lumină etc.) A se aprinde şi a descreşte în intensitate cu intermitenţă.

PÂNDÍ vb. IV (sl. *ponditi*) 1. A observa pe ascuns, în secret pe cineva; a spiona, a iscodi. 2. A căuta cu dorinţa de a obţine ceva. 3. A aştepta cu mare atenţie.

PÂNGĂRÍ vb. IV (de la *păgân*) A trata cu dispreţ lucrurile sfinte; a batjocori, a profana; a viola.

PÂNTECE s. n. (lat. *pantex, -ticis*) 1. Cavitate a corpului unde se află intestinele; abdomen, burtă. 2. Parte bombată a unor obiecte. 3. Interiorul a ceva.

PÂNZĂ s. f. (et. nec.) 1. Ţesătură de in, de cânepă, de bumbac; ţesătură din orice fel de fire. 2. Bucată de ţesătură deasă, întinsă pe care se pictează; tablou, pictură. 3. Velă. 4. Lama sau tăişul unor instrumente. 5. Strat. 6. *Până-n pânzele albe* = fără întrerupere, la infinit.

PÂRÂÍ vb. IV (*pâr* + *-îi*) 1. A produce un sunet specific crăpării, ruperii, frângerii, plesnirii a ceva; a trosni, a scârţâi. 2. (Despre arme de foc) A păcăni, a răpăi.

PÂRÂU s. n. (cf. alb. *përrua*, rom. *râu*) Mic curs de apă.

PÂRCĂLÁB s. m. (magh. *porkoláb*) (În evul mediu, în ţările române) Conducător (cu atribuţii militare, juridice, administrative) al unui judeţ, ţinut, cetate etc. sau administrator al satelor boiereşti.

PÂRÎ vb. IV (sl. *pĭrĕti*) A reclama pe cineva; a denunţa.

PÂRJÓL s. n. (de la *pârjoli*) 1. Foc puternic; incendiu. 2. Fig. Calamitate, dezastru, nenorocire. 3. *A face pârjol* = a distruge.

PÂRJOLÍ vb. IV (magh. *perzsel, pörzsöl*) A distruge prin foc; (despre soare) a arde, a dogori; a ofili, a usca.

PÂRLÍ vb. IV (bg. *părlja*) 1. A arde superficial o suprafaţă. 2. (Despre plante) A se ofili, a se veşteji. 3. A (se) păcăli.

PÂRTIE s. f. (sl. *prŭtŭ*, cf. scr. *prt, prtina*) Drum (special amenajat) făcut în zăpadă.

PÂSLĂ s. f. (sl. *plŭstĭ*) Material gros din lână; păr de animale bătut la piuă.

PEÁJ s. n. (fr. *péage*) Plată pentru dreptul de a trece pe un pod sau pe o autostradă.

PECÉTE s. f. (sl. *pečatĭ*) 1. Un fel de ştampilă care se imprimă pe ceara roşie (sau pe tuş) a unor acte pentru a le da autenticitate; ceară roşie sau plumb imprimat astfel; sigiliu. 2. Fig. Amprentă. 3. *Închis* (sau *ferecat*) *cu şapte peceţi* = ascuns încât nu poate fi găsit.

PECETLUÍ vb. IV (sl. *pečatĭlĕti*, magh. *pecsételni*) 1. A aplica pe acte, documente, scrisori etc. o pecete; a zăvorî uşi, case etc. 2. A consolida, a definitiva; a hotărî soarta cuiva. 3. A se întipări în mintea cuiva.

PECTORÁL, -Ă adj. (fr. *pectoral*, lat. *pectoralis*) De la piept; bun pentru piept.

PECUNIÁR, -Ă adj. (fr. *pécuniaire*, lat. *pecuniarius, -a, -um*) Privitor la bani, de bani; bănesc.

PEDAGÓG, -Ă s. m. şi f. (fr. *pédagogue*, lat. *paedagogus*) Persoană care creşte şi instruieşte copii; educator.

PEDAGOGÍE s. f. (fr. *pédagogie*, lat. *paedagogia*) Arta, ştiinţa de a creşte şi a instrui copii.

PEDALÁ vb. I (fr. *pédaler*) A acţiona o pedală; (fig.) a insista asupra unui lucru, reamintind mereu.

PEDÁNT, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *pé-*

dant, germ. *Pedant*) (Om) care vrea să pară şi să fie foarte competent; minuţios, meticulos în mod exagerat.

PEDANTERÍE s. f. (fr. *pédanterie*) Atitudine proprie unui pedant; meticulozitate exagerată.

PEDEÁPSĂ s. f. (de la *pedepsi*) **1.** Sancţiune aplicată cuiva care a greşit; condamnare dată de o instanţă judecătorească pentru o infracţiune. **2.** Suferinţă; nenorocire.

PEDERÁST s. m. (fr. *pédéraste*) Homosexual.

PEDESTRÁŞ s. m. (*pedestru* + *-aş*) (Înv. şi pop.) Infanterist.

PEDÉSTRU, -Ă adj., s. m. (lat. *pedester, -tris*) (Persoană) care merge, care se deplasează pe jos.

PEDIATRÍE s. f. (fr. *pédiatrie*) Studiul copilului şi al bolilor lui.

PEDIGRÍU s. n. (engl., fr. *pedigree*) Genealogia unui animal de rasă; act care atestă acest lucru.

PEDO-[1] sau PEDI- (ngr. *pais, -dos*, fr. *pedo-*) Element de compunere care înseamnă „(referitor la) copil" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *pedopsihiatrie*.

PEDO-[2] (fr. *pédo-*, ngr. *pedon*) Element de compunere care înseamnă „sol" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *pedoclimatic*.

PEDOLOGÍE[1] s. f. (fr. *pédologie*) Studiul solurilor.

PEDOLOGÍE[2] s. f. (fr. *pédologie*) Ştiinţă care studiază copilul.

PEDÚNCUL s. m. (lat. *pedunculus*, fr. *pédoncule*) Codiţa unei flori sau a unui fruct.

PÉGRĂ s. f. (fr. *pègre*) Ansamblul hoţilor, al persoanelor declasate, al escrocilor.

PEIORATÍV, -Ă adj. (fr. *pejoratif*) Care conţine o idee, o nuanţă defavorabilă; depreciativ, dispreţuitor.

PEISAGÍST, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *paysagiste*) (Artist) care face peisaje; (persoană) care decorează parcuri; (scriitor) care descrie cu predilecţie peisaje din natură.

PEISÁJ s. n. (fr. *paysage*, it. *paesaggio*) **1.** Privelişte; întindere care prezintă o vedere de ansamblu. **2.** Tablou care reprezintă o privelişte din natură. **3.** Descriere a naturii într-o operă literară.

PELERÍN s. m. (fr. *pèlerin*) Persoană care face un pelerinaj; voiajor.

PELERINÁJ s. n. (fr. *pèlerinage*) Voiaj pe care îl face cineva la un loc sfânt sau la un loc important.

PELERÍNĂ s. f. (fr. *pèlerine*) Mantie fără mâneci (cu glugă).

PELICÁN s. m. (fr. *pélican*, lat. *pelecanus*, ngr. *pelekán*) Pasăre acvatică migratoare cu un cioc lung şi puternic şi cu un fel de guşă mare.

PELÍCULĂ s. f. (fr. *pellicule*) **1.** Bandă de film. **2.** Strat subţire depus pe suprafaţa unei anumite substanţe.

PELÍN (bg. *pelin*) **1.** S. m. Plantă erbacee cu frunze albe-verzui, întrebuinţată în medicină şi la prepararea unor băuturi. **2.** S. n. Vin cu gust amărui.

PELÓTĂ s. f. (fr. *pelote*) Perniţă pentru ace.

PELTEÁ s. f. (tc. *pelte*, ngr. *peltés*) **1.** Pastă preparată din suc de fructe şi zahăr. **2.** Fig. Expunere lungă, confuză şi plictisitoare.

PELÚZĂ s. f. (fr. *pelouse*) Teren acoperit cu iarbă deasă şi scurtă.

PEMPÁNT, -Ă adj. (fr. *pimpant*) (Ir.) De o deosebită eleganţă; elegant.

PENÁJ s. n. (fr. *pennage*) Totalitatea penelor unei păsări.

PENÁL, -Ă adj. (lat. *poenalis*, fr. *pénal*) **1.** Referitor la comiterea unei infracţiuni. **2.** *Cod penal* = ansamblul normelor juridice care definesc infracţiunea şi stabilesc sancţiunile adecvate. *Fapt penal* = infracţiune.

PENALIZÁ vb. I (fr. *pénaliser*) A sancţiona, a amenda.

PENÁŢI s. m. pl. (lat. *penates*) Divinităţi care ocrotesc casa; cămin, casă.

PENDÚL s. n. (fr. *pendule*, lat. *pendulus*) Corp care, supus acţiunii unei greutăţi, oscilează în jurul unui punct fix.

PENDULÁ vb. I (*pendul* + *-a*) **1.** A face mişcări, la intervale regulate, într-o parte şi alta. **2.** Fig. A fi nehotărât, instabil; a oscila.

PENDÚLĂ s. f. (fr. *pendule*) Ceas de perete acţionat de un pendul.

PENÉL s. n. (it. *pennello*) **1.** Pensulă

subţire pentru pictură. 2. Măiestrie artistică.

PENETRÁ vb. I (fr. *pénétrer*, lat. *penetrare*) A pătrunde, a intra (cu efort); (fig.) a (se) insinua.

PENETRÁNT, –Ă adj. (fr. *pénétrant*) Pătrunzător.

PENÍBIL, –Ă adj. (fr. *pénible*) Jenant, supărător, apăsător, stingheritor.

PENÍNSULĂ s. f. (lat. *peninsula*, it. *penisola*, fr. *péninsule*) Pământ înconjurat de trei părţi de apă şi cu o parte legat de uscat.

PÉNIS s. n. (fr. *pénis*, lat. *penis*) Organ genital masculin extern.

PENITENCIÁR s. n. (fr. *pénitencier*) Închisoare.

PENITÉNŢĂ s. f. (lat. *poenitentia*, fr. *pénitence*, it. *penitenza*) 1. Pedeapsă dată unui credincios care a greşit; privaţiuni la care se supun unii călugări; viaţă ascetică la care se supune cineva; pedeapsă. 2. *A face penitenţă* = a suferi privaţiuni pentru iertarea păcatelor.

PENSIÓN s. n. (fr. *pension*) Institut (particular) de educare în care elevii erau interni.

PENSIÚNE s. f. (lat. *pensio, –onis*, fr. *pension*, germ. *Pension*) Loc în care se serveşte masa (şi se doarme) contra cost, de obicei într–o casă particulară.

PENTAGÓN s. n. (fr. *pentagone*, lat. *pentagonus*) Figură cu cinci unghiuri şi cinci laturi.

PENTATLÓN s. n. (fr. *pentathlon*) Probă combinată de atletism, alcătuită din cinci exerciţii diferite.

PENTICOSTÁL, –Ă adj., s. m. şi f. (engl. *penticostal*) (Persoană) care a aderat la o sectă creştină cu precepte religioase foarte severe.

PENÚMBRĂ s. f. (fr. *pénombre*) 1. Suprafaţă incomplet luminată; semiobscuritate. 2. Zonă în care lumina se întâlneşte cu umbra, în artele plastice.

PENURÍE s. f. (fr. *pénurie*) Lipsă extremă de lucruri necesare, de bani; sărăcie, mizerie.

PEÓN s. m. (fr. *péon*, sp. *peon*) Lucrător agricol (sărac) în America de Sud.

PÉPENE s. m. (lat. *pepo*, **pepinis*) 1. Plantă înrudită cu castravetele, cu fruct rotund, mare, cu miezul gălbui sau portocaliu, zemos şi dulce. 2. Plantă cu un fruct mare, rotund, cu coaja verde şi cu miezul roşu, mai rar galben. 3. (*Gras*) *ca un pepene* sau *ca pepenele* = foarte gras. *A scoate pe cineva din pepeni* = a reuşi să enerveze tare pe cineva. *A–şi ieşi din pepeni* = a–şi pierde răbdarea. *A ajunge la pepeni* = a avea o mare pagubă care să ducă la sărăcie.

PEPINIÉRĂ s. f. (fr. *pépinière*) 1. Plantă tânără (mai ales de arbori) destinată să fie transplantată; teren pe care se cultivă asemenea plante. 2. Fig. Instituţie, organizaţie etc. care produce sau furnizează un mare număr de persoane unei profesiuni.

PEPÍT, –Ă s. n., adj. (germ *Pepita*) (Material textil) cu romburi sau cu pătrăţele de diferite culori.

PEPÍTĂ s. f. (fr. *pépite*) Masă de metal nativ, în special de aur.

PERCÉPE vb. III (lat. *percipere*) 1. A simţi, a înţelege, a pricepe; a înregistra, a sesiza, a distinge. 2. A încasa impozite, taxe.

PERCÉPŢIE s. f. (lat. *perceptio, –onis*, fr. *perception*) Facultatea de a percepe cu ajutorul simţurilor, spiritului; înţelegere, cunoaştere.

PERCUTÁNT, –Ă adj. (fr. *percutant*) Care produce o lovitură puternică; care produce un şoc.

PERCÚŢIE s. f. (fr. *percussion*) 1. Lovire, ciocnire, şoc. 2. *Instrumente de percuţie* = instrumentele dintr–o orchestră care produc sunete prin lovire (tobă mare, ţambal etc.).

PERDÁNT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *perdant*) (Persoană) care pierde.

PERDEÁ s. f. (tc. *perde*) 1. Obiect confecţionat care se atârnă la fereastră. 2. Fâşie de pădure. 3. *Cu perdea* = (spus sau făcut) discret. *Fără perdea* = (spus sau făcut) direct, fără menajamente de ordin moral. *A–i lua* (sau *a i se lua*) *perdeaua de pe ochi* = a face ca cineva să vadă realitatea. *A se da după perdea* = a se ascunde.

PERDÍŢIE s. f. (fr. *perdition*) Decădere, desfrâu.

PERÉCHE s. f. (lat. *paric(u)la*) 1. Cuplu de persoane, de animale, de obiec-

te; obiect compus din două părţi identice. 2. *Fără pereche* = fără egal. *Pereche de case* = corp unitar de case. *Pereche de cărţi* = pachet complet de cărţi de joc. *Pereche de haine* = costum de haine. *Pereche de palme* = două palme date una după alta.

PEREGRÍN s. m. (lat. *peregrinus*, fr. *pérégrin*) Persoană care voiajează mereu în locuri îndepărtate.

PEREGRINÁ vb. I (fr. *pérégriner*, lat. *peregrinare*) A călători în locuri îndepărtate; a explora.

PEREMPTÓRIU, –IE adj. (lat. *peremptorius*, fr. *péremptoire*) Care nu admite replică; decisiv, categoric.

PERÉN, –Ă adj. (lat. *perennis*, fr. *pérenne*) 1. (Despre plante) Care trăieşte o perioadă îndelungată. 2. Fig. Durabil.

PERÉTE s. m. (lat. *paries, –tis*) 1. Lucrare de zidărie care închide un spaţiu sau îl divizează. 2. Obiect care înconjură sau separă ceva. 3. Masiv muntos cu o parte verticală, dreaptă. 4. Membrană a unei cavităţi a corpului. 5. *A se izbi* (sau *a se da*) *cu capul de pereţi* = a avea remuşcări pentru o greşeală. *Între patru pereţi* = secret; izolat. *Şi pereţii au urechi* = mare atenţie la un lucru secret. *A vorbi la pereţi* = a vorbi degeaba, fără a fi ascultat.

PERFECT, –Ă adj. (lat. *perfectus*, germ. *perfekt*) Fără defect, excelent, desăvârşit; complet, total.

PERFECTÁ vb. I (*perfect* + *–a*) A definitiva, a încheia ceva.

PERFECŢIONÁ vb. I (fr. *perfectionner*) A desăvârşi, a încerca să se apropie de o formă perfectă; a acumula sistematic cunoştinţe într–un anumit domeniu.

PERFECŢIÚNE s. f. (lat. *perfectio, –onis*, fr. *perfection*) 1. Calitatea, stare a ceea ce este perfect, desăvârşit. 2. *La perfecţie* = perfect. 3. Fiinţă, lucru perfect.

PERFÍD, –Ă adj. (fr. *perfide*) Care este aparent binevoitor dar care ascunde viclenie, prefăcătorie, falsitate; vătămător, periculos, fără să pară astfel.

PERFORÁ vb. I (fr. *perforer*) A pătrunde prin ceva dintr–o parte în alta.

PERFORMÁNŢĂ s. f. (fr. *performance*) Rezultat obţinut (la o probă, la un test) de către un sportiv, un actor etc.

PERFORMÉR, –Ă s. m. şi f. (engl. *performer*) Cel ce a obţinut o performanţă.

PERFÚZIE s. f. (fr. *perfusion*) Introducere lentă şi continuă, picătură cu picătură, a unei substanţe medicamentoase sau a sângelui într–un organism.

PERGAMÉNT s. n. (lat. *pergamentum*) 1. Piele pregătită special pe care se scria în vechime; text scris pe o astfel de piele. 2. Hârtie specială pentru împachetat alimente.

PÉRGOLĂ s. f. (fr., it. *pergola*) Galerie de plante agăţătoare susţinute de un schelet de lemn.

PERI– (fr. *péri–*, ngr. *peri*) Prefix care înseamnă „ în jurul", „împrejurul" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *perianal, pericarpatic.*

PERICLITÁ vb. I (fr. *péricliter*) A pune în pericol, a primejdui.

PERIFERÍE s. f. (lat. *peripheria*, fr. *périphérie*) 1. Ansamblu de cartiere situate la marginea unui oraş. 2. *De periferie* = fără importanţă; care aparţine mahalalei.

PERIFRÁZĂ s. f. (ngr. *perifrasis*, fr. *périphrase*) Echivalent al unui singur cuvânt exprimat prin mai multe cuvinte.

PERIGÉU s. n. (fr. *périgée*, lat. *perigaeum*) Punct de pe orbita unei planete când aceasta este cel mai aproape de Pământ.

PERIHÉLIU s. n. (fr. *périhélie*, lat. *perihelium*) Punct de pe orbita unei planete când aceasta este cel mai aproape de Soare.

PERIMÁ vb. I (fr. *périmer*) A–şi pierde valoarea, actualitatea; a se demoda, a se învechi.

PERIMÉTRU s. n. (ngr. *perimetros*, germ. *Perimeter*, fr. *périmètre*) Conturul unei suprafeţe, limită a unui teritoriu.

PERINDÁ vb. I (*pe* + *rând*) A se succeda în timp, în spaţiu; a cutreiera.

PERIOÁDĂ s. f. (lat. *periodus*, ngr. *periodos*, fr. *période*) 1. Timp în care o planetă îşi face mişcarea de revoluţie; timp după care se reproduc aceleaşi fenomene astronomice. 2. Interval de timp; fază; diviziune. 3. Frază compusă din mai multe elemente care în ansamblu dau un sens complet, un tot unitar.

PERIÓDIC, –Ă (lat. *periodicus*, ngr. *periodikós*, fr. *périodique*) 1. Adj. Care re-

Scanned with OKEN Scanner

vine după perioade regulate de timp. 2. Adj. Care apare la dată fixă. *Publicaţie periodică*. 3. S. n. Revistă, jurnal etc. care apare la un timp determinat, la un anume interval de timp.

PERIPATÉTIC, –Ă adj. (fr. *péripatétique*) Referitor la doctrina lui Aristotel (care discuta, plimbându-se).

PERIPATETICIÁN s. m. (fr. *péripatéticien*) Adept al peripatetismului şi al discuţiilor filozofice în mişcare.

PERIPATETÍSM s. n. (fr. *péripatétisme*) Filozofia lui Aristotel.

PERÍPLU s. n. (fr. *périple*) Voiaj dintr–o parte în alta a lumii sau a unui continent.

PERIPTÉR s. n. (ngr. *perípteros*, fr. *périptère*) Edificiu înconjurat de coloane.

PERISÁBIL, –Ă adj. (fr. *périssable*) Care se strică uşor; care nu durează mult timp.

PERISTÁLTIC, –Ă adj. (fr. *péristaltique*) Care se referă la mişcarea de contracţie a muşchilor stomacului şi ale intestinelor pentru deplasarea conţinutului acestora.

PÉRLĂ s. f. (fr. *perle*, it. *perla*, germ. *Perle*) 1. Corp strălucitor sidefat şi rotund care se formează în interiorul anumitor scoici; mărgăritar. 2. Mică sferă de sticlă, de metal etc. cu o gaură în mijloc. 3. Picătură lichidă limpede. 4. Persoană sau lucru perfect, de mare valoare.

PERMANÉNT, –Ă (fr. *permanent*) 1. Adj. Care durează fără oprire, fără schimbare; necontenit, neîntrerupt; care funcţionează o bucată determinată de timp. 2. S. n. Tratarea specială a părului pentru ca onduleurile să dureze.

PERMEÁBIL, –Ă adj. (fr. *perméable*) 1. (Despre anumite corpuri) Care este traversat de alte corpuri, fluide. 2. Receptiv la sfaturi, la sugestii.

PERMÍS s. n. (fr. *permis*) Autorizaţie scrisă pentru exercitarea anumitor drepturi.

PERMÍTE vb. III (lat. *permittere*, fr. *permettre*) 1. A da libertatea, puterea de a face, de a spune, de a folosi ceva; a încuviinţa, a îngădui. 2. A face ca ceva să fie posibil. 3. A–şi lua libertatea de a...; a îndrăzni să...

PERMUTÁ vb. I (fr. *permuter*, lat. *permutare*) A schimba, a muta în altă parte.

PÉRNĂ s. f. (scr. *perina*) 1. Obiect din diferite materiale şi de diferite forme, ca un fel de sac, umplut cu fulgi, lână, bumbac etc. 2. *Pernă electrică* = obiect plat, în care se găsesc rezistenţe electrice, folosit pentru încălzirea unei părţi a corpului.

PERNICIÓS, –OÁSĂ adj. (lat. *perniciosus*, fr. *pernicieux*) Foarte dăunător; vătămător.

PERORÁ vb. I (fr. *pérorer*) A discuta, a vorbi mult şi cu emfază.

PERPENDICULÁR, –Ă (lat. *perpendicularis*, germ. *perpendikular*, fr. *perpendiculaire*) 1. Adj. Care formează un unghi drept cu... 2. S. f. Linie perpendiculară(1).

PERPETUÁ vb. I (fr. *perpétuer*, lat. *perpetuare*) A face să dureze sau a dura mult timp sau veşnic.

PERPÉTUU, –Ă adj. (lat. *perpetuus*) Care durează vreme îndelungată; permanent, continuu; etern, veşnic.

PERPLÉX, –Ă adj. (fr. *perplexe*, lat. *perplexus*) Încurcat, nedumerit; dezorientat.

PERSÁN, –Ă adj. (fr. *persan*) 1. Din Persia. 2. *Covor persan* = covor de calitate superioară cu fire lungi şi înnodate.

PERSECUTÁ vb. I (fr. *persécuter*) 1. A urmări pe cineva pentru a–i crea neplăceri, a–i face rău; a prigoni, a oropsi; a nedreptăţi. 2. A obseda.

PERSECÚŢIE s. f. (fr. *persécution*) 1. Urmărire perseverentă a cuiva cu scopul de a–i face un rău, o nedreptate. 2. *Mania persecuţiei* = idee fixă a cuiva că e persecutat.

PERSEVERÁ vb. I (fr. *persévérer*, lat. *perseverare*) A insista într–o anumită atitudine, într–o stare de spirit; a persista, a continua.

PERSIÁNĂ s. f. (fr. *persienne*) Oblon de lemn, de metal etc., alcătuit din lamele paralele, care serveşte la protejarea de soare; jaluzea.

PERSIFLÁ vb. I (fr. *persifler*) A ironiza, a zeflemisi.

PERSISTÁ vb. I (fr. *persister*) A rămâne neclintit; a continua, a stărui, a persevera.

PERSOÁNĂ s. f. (lat. *persona*, fr. *per-*

Scanned with OKEN Scanner

sonne) 1. Bărbat sau femeie; fiinţă omenească, ins. 2. *Persoană fizică* = om cu drepturi şi obligaţii civile. *Persoană juridică* = asociere de persoane fizice, constituită potrivit legii, care funcţionează pe bază de statut şi e înregistrată la organul de stat competent. 3. Formă a verbului prin care se deosebeşte cel care vorbeşte, cel căruia i se adresează şi cel despre care se vorbeşte.

PERSONÁJ s. n. (fr. *personnage*, it. *personaggio*) 1. Persoană importantă, ilustră; personalitate. 2. Persoană care face parte din acţiunea unei opere literare, artistice. 3. Rol scenic.

PERSONÁL, –Ă (lat. *personalis*, germ. *personell*, it. *personale*, fr. *personnel*) 1. Adj. În ceea ce priveşte o persoană; al persoanei, de persoană; individual, propriu. 2. Adv. În persoană, direct, nemijlocit. 3. Adj. Original, propriu cuiva. 4. S. n. Ansamblul persoanelor angajate la o întreprindere, la un serviciu. 5. *Legături personale* = legături de prietenie.

PERSONALITÁTE s. f. (fr. *personalité*, germ. *Personalität*) 1. Ceea ce individualizează o persoană, deosebind–o de alta; caracter propriu fiecărei persoane. 2. Persoană cu contribuţii valoroase într–un anumit domeniu sau care are darul de a influenţa evenimentele istorice; persoană cu funcţie importantă în viaţa politică, socială etc.

PERSONALIZÁ vb. I (fr. *personnaliser*) A da un caracter original unui lucru; a individualiza.

PERSONIFICÁ vb. I (fr. *personnifier*) A atribui unui lucru, unei fiinţe abstracte sentimente sau vorbire omenească.

PERSPECTÍVĂ s. f. (fr. *perspective*) 1. Arta de a reprezenta prin desen, pe o suprafaţă plană, obiectele din spaţiu. 2. Aspect pe care îl prezintă un obiect, un peisaj privit din depărtare; privelişte. 3. Speranţă sau teamă faţă de un lucru probabil. 4. Ceea ce pare realizabil în viitor. 5. *În perspectivă* = în viitor.

PERSPICÁCE adj. invar. (fr. *perspicace*) Care înţelege repede şi cu uşurinţă; pătrunzător, ager.

PERSUADÁ vb. I (fr. *persuader*) A determina pe cineva să creadă un anumit lucru, să–şi dea adeziunea la ceva.

PERTINÉNT, –Ă adj. (fr. *pertinent*) Care se aplică exact la un anumit lucru; potrivit, nimerit; judicios.

PERTRACTÁ vb. I (lat. *pertractare*) A dezbate timp îndelungat şi în amănunt o chestiune (litigioasă).

PERTURBÁ vb. I (fr. *perturber*, lat. *perturbare*) A tulbura, a provoca dezordine, disfuncţionalităţi.

PERUZEÁ s. f. (tc. *peruze*) Piatră semipreţioasă albastră–verzuie; turcoază.

PERVÁZ s. n. (tc. *pervaz*) 1. Parte laterală din lemn care acoperă rostul dintre perete şi toc la uşi şi la ferestre; parte de jos a tocului unei ferestre. 2. Şipcă fixată la marginea dinspre perete a unei pardoseli.

PERVÉRS, –Ă adj. (fr. *pervers*) 1. Înclinat spre rău, spre vicii; corupt, depravat, imoral. 2. Care nu e sincer; perfid, făţarnic. 3. Cu deprinderi sexuale anormale.

PERVERTÍ vb. IV (fr. *pervertir*) 1. A (se) schimba în rău, a incita la rău, la desfrâu, la imoralitate. 2. A altera; a denatura.

PESCADÓR s. n. (fr., sp. *pescador*) Navă specială pentru pescuit.

PESCÁR s. m. (lat. *piscarius*) Persoană care se ocupă sau practică pescuitul ori vinde peşte.

PESCARÚŞ s. m. (*pescar* + *–uş*) Pasăre care trăieşte pe lângă ape şi se hrăneşte cu peşte.

PESÉTĂ s. f. (sp. *peseta*) Unitate monetară spaniolă.

PESIMÍSM s. n. (fr. *pessimisme*, germ. *Pessimismus*) Tendinţă de a vedea totul în rău, în negru; stare de tristeţe, de deprimare.

PÉSTĂ s. f. (fr. *peste*) Ciumă.

PESTÉLCĂ s. f. (bg. *prestilka*) Un fel de şorţ purtat peste rochie (care face parte din costumul naţional); fotă.

PESTIFÉR, –Ă adj. (fr. *pestifère*) Pestilenţial.

PESTILENŢIÁL, –Ă adj. (fr. *pestilentiel*, germ. *pestilenzial*) Care răspândeşte un miros urât.

PESTRÍŢ, –Ă adj. (sl. *pĭstrĭ*) 1. Cu pete mici, picături, stropi de alte culori. 2. Alcătuit din elemente eterogene; amestecat, felurit, variat.

Scanned with OKEN Scanner

PÉŞTE s. m. (lat. *piscis*) 1. Vertebrat acvatic cu corpul alungit, acoperit cu solzi, care trăieşte şi se deplasează în apă cu ajutorul înotătoarelor. 2. Bărbat întreţinut de o femeie. 3. *Cât ai zice peşte* = foarte repede. *A trăi ca peştele în apă* = a trăi după bunul plac, foarte bine. *A trăi ca peştele pe uscat* = a o duce foarte rău. *A tăcea ca peştele* = a nu scoate nici un cuvânt. *A fi tot o mâncare de peşte* = a fi acelaşi lucru.

PÉŞTERĂ s. f. (sl. *peštera*) Cavitate subterană rezultată din dizolvarea rocilor solubile de către apele de infiltraţie; grotă, cavernă.

PETÁLĂ s. f. (fr. *pétale*) Fiecare dintre componentele corolei.

PETÁRDĂ s. f. (fr. *pétard*, germ. *Petarde*) Piesă de artificii care explodează cu zgomot.

PÉTIC s. n. (cf. lat. *pittacium*) 1. Bucată de material (cu care se repară o gaură, o ruptură). 2. Bucată de teren (arabil). 3. Mică suprafaţă din ceva. 4. *A-şi da în petic* = a-şi arăta adevăratul caracter. *A-şi găsi sacul peticul* = a-şi găsi pe cineva asemănător în rele. *A-i curge peticele* = a fi foarte zdrenţăros, sărac. *A coase petic la petic* = a fi foarte zgârcit.

PETÍŢIE s. f. (fr. *pétition*) Cerere făcută la o autoritate.

PETRÉCE vb. III (lat. **pertraicere*) 1. A trece ceva prin..., pe sub..., printre... 2. A însoţi. 3. A trăi; a se distra. 4. A avea loc, a se desfăşura, a evolua într-un anumit fel. 5. *A petrece cu ochii* (ori cu *privirea*) = a urmări cu privirea pe cineva care se îndepărtează, care pleacă.

PETRÉCERE s. f. (de la *petrece*) 1. Trecere pe sub..., printre..., prin... 2. Ocupare a timpului într-un anumit mod; trăire. 3. Viaţă, trai. 4. Mod de a se amuza; adunare de prieteni, rude (cu mâncare şi băutură) organizată cu prilejul unei sărbătoriri; sindrofie, chef.

PETRIFICÁ vb. I (fr. *pétrifier*) 1. A se schimba în piatră. 2. A face să devină imobil (ca o piatră).

PETRODOLÁR s. m. (engl. *petrodollars*) (La pl.) Dolari rezultaţi din comercializarea petrolului brut.

PETRÓL s. n. (fr. *pétrole*) 1. Huilă minerală, naturală, combustibilă, de culoare foarte închisă, formată din hidrocarburi; ţiţei. 2. Lichid extras din petrol, folosit la iluminat şi încălzit; gaz.

PETROLIÉR (fr. *pétrolier*) 1. Adj. Privitor la petrol. 2. S. n. Navă care transportă petrol.

PETROLIFÉR, -Ă adj. (fr. *pétrolifère*) (Despre terenuri) Care conţine petrol.

PETULÁNT, -Ă adj. (fr. *pétulant*) Viu, impetuos.

PEŢÍ vb. IV (lat. *petere*) A se duce la părinţii fetei pentru o cerere în căsătorie.

PEŢIÓL s. n. (fr. *pétiole*, lat. *petiolus*) Codiţa frunzei.

PEŢITÓR, -OÁRE s. m. şi f. (*peţi* + *-tor*) Intermediar într-o căsătorie.

PFÉNIG s. m. (germ. *Pfennig*) A suta parte dintr-o marcă germană.

PIÁN s. n. (germ. *Piano*, fr. *piano*, it. *piano*) Instrument de muzică cu clape şi cu coarde; arta de a interpreta o bucată muzicală la acest instrument.

PIANÍNĂ s. f. (germ. *Pianino*) Pian care are cutia de rezonanţă mai mică, dispusă vertical.

PIÁTRĂ s. f. (lat. *petra*) 1. Corp mineral dur şi solid. 2. Mineral cristalizat de diferite culori, foarte dur, valoros, folosit la bijuterii. 3. Precipitaţie atmosferică alcătuită din bucăţi de gheaţă de diferite forme şi dimensiuni. 4. Calcul (renal, biliar etc.). 5. Tartru. 6. *Piatră de încercare* = mijloc de verificare a ceva; dovadă. *Piatră de temelie* = bloc de piatră de construcţie care se pune la temelia unei clădiri; element de bază, esenţial. *Piatră unghiulară* = element fundamental. *De piatră* = profund; fără sensibilitate, încremenit. *A avea o piatră pe inimă* = a fi extrem de supărat. *A i se lua cuiva o piatră de pe inimă* = a se elibera de ceva. *A aduce ceva din piatră seacă* = a obţine ceva cu orice preţ. *A nu mai rămâne piatră pe piatră* = a fi complet distrus. *A nu mai lăsa piatră de piatră* = a distruge tot. *A arunca (cu) piatra în cineva* = a învinovăţi pe cineva. *Piatră în casă* = fată nemăritată. *A duce pietre de moară* = a duce greutăţi foarte mari.

PIÁŢĂ s. f. (it. *piazza*) 1. Loc public descoperit, înconjurat de construcţii. 2. Loc amenajat unde se vând diferite măr-

furi, mai ales legume; obiecte, legume etc. cumpărate într–un astfel de loc. 3. Convenţia de a cumpăra şi a vinde. 4. Debuşeu economic; stat care oferă şi cumpără mărfuri.

PIC s. n. (onomatopee) 1. Picătură. 2. Cantitate mică din ceva; strop, fărâmă. 3. (*Câte*) *un pic* = extrem de puţin. *Nici pic* = deloc. *Fără (un) pic de...* = lipsit total de...

PICÁ vb. I (*pic* + *–a*) 1. A cădea de sus; a nu se mai ţine pe picioare; a cădea, a se răsturna. 2. A se dărâma. 3. A cădea la un examen. 4. A ploua puţin şi rar. 5. A dobândi ceva uşor şi pe neaşteptate. 6. A veni pe neaşteptate. 7. A fi la o anumită dată. 8. *A pica din cer* (sau *din lună*) = a dobândi ceva neaşteptat; a fi dezorientat. *A pica de somn* (sau *de oboseală*) = a fi extrem de obosit. *A pica în mâna cuiva* = a ajunge la bunăvoinţa cuiva. *A pica în genunchi* = a îngenunchea pentru a solicita ceva. *Frumos de pică* = foarte frumos. *Să–l pici cu ceară* = cu nici un preţ.

PICADÓR s. m. (fr. *picador*) Călăreţ care, la luptele cu tauri, atacă cu o lance.

PICÁNT, –Ă adj. (fr. *piquant*) 1. Care ustură, care dă senzaţia de pişcătură; condimentat. 2. Cu aluzii uşor indecente. 3. Nostim, atrăgător.

PICARÉSC, –ÉSCĂ adj. (fr. *picaresque*) (Despre opere literare) Care se referă la obiceiurile unor aventurieri (spanioli) deosebit de spirituali.

PICĂTÚRĂ s. f. (*pica* + *–ătură*) 1. Strop dintr–un lichid; pic; cantitate mică din ceva. 2. *Printre picături* = uneori; în puţinul timp liber. *Picătură cu picătură* = puţin câte puţin. *Până la ultima picătură* = până la moarte.

PICHÉT s. n. (fr. *piquet*, germ. *Pikett*) 1. Mic număr de soldaţi gata de a întreprinde o acţiune. 2. *Pichet de grevă* = grup de grevişti care fac de pază.

PICIÓR s. n. (lat. *petiolus*) 1. Membru inferior care susţine corpul şi serveşte la mers; parte de la genunchi până la labă, gambă. 2. Parte opusă capului. 3. Parte inferioară. *Piciorul muntelui.* 4. Nume dat unor obiecte sau părţi de obiecte care servesc la susţinere, suport, fixare. 5. Veche unitate de măsură cu lungimea de aproximativ o treime dintr–un metru, folosită şi azi de către anglo–saxoni. 6. Silabă a unui vers. 7. *Bun de picior* = iute. *În picioare* = în poziţie verticală. *A sări în picioare* = a se ridica brusc. *A fi în picioare* = a fi de pază; a fi pregătit pentru o acţiune. *În vârful picioarelor* = încet; fără zgomot. *Cu piciorul* sau *pe picioare* = pe jos. *Din cap până în picioare* = de sus până jos; în întregime. *Pe picior greşit* = nepregătit. *A pune piciorul* (undeva) = a se duce undeva pentru prima oară; a frecventa pe cineva. *A o lua la picior* = a se grăbi; a fugi. *A–şi bate* (sau *a–şi rupe) picioarele* = a obosi, umblând după diverse treburi. *A fi pe picior de plecare* = a fi gata de plecare. *A (se) pune pe picioare* = a (se) face sănătos; a face să funcţioneze ceva; a realiza. *Cu coada între picioare* = ruşinat. *A se topi* (sau *a se stinge) pe picioare* = a se deteriora fizic. *A duce boala pe picioare* = a nu sta în pat când este bolnav. *A sta cu picioarele pe pereţi* = a nu face nimic. *A fi cu un picior în groapă* = a fi foarte bătrân sau foarte bolnav. *A–l scoate cu picioarele înainte* = a–l duce la groapă. *A cădea din picioare* sau *a nu mai putea sta* (sau *a se ţine) pe picioare* = a fi extrem de obosit. *A sta în picioare* sau *a rămâne în picioare* = a exista mai departe; a fi valabil; a rămâne intact. *A i se înmuia* (sau *a i se tăia) cuiva (mâinile şi) picioarele* = a fi slăbit fizic; a nu mai avea control din cauza spaimei, durerii etc. *Nici picior de...* = nimeni. *A lua pe cineva peste picior* = a ironiza pe cineva. *A sări într–un picior* = a se bucura extrem de mult. *A bate din picior* = a ţipa la cineva; a comanda. *A pune piciorul în prag* = a lua o hotărâre energică. *A călca* (pe cineva sau ceva) *în picioare* = a distruge; a umili, a desconsidera. *A da cu piciorul* = a renunţa la ceva sau la cineva. *A trăi pe picior mare* = a duce o viaţă îmbelşugată, risipitoare. *Pe picior de pace* (sau *de război*) = în stare de pace (sau de război). *Pe picior de egalitate* = a avea aceleaşi drepturi. *A–i tăia (cuiva) craca de sub picioare* = a–şi primejdui o situaţie din propria vină. *A vorbi* (sau *a scrie) cu picioarele* = a vorbi (sau a scrie) greşit. *Fără cap şi fără picioare* = fără nici un rost, fără

Scanned with OKEN Scanner

logică. *A sta în picioarele cuiva* = a împiedica, a încurca pe cineva. *A-i pune ceva la picioare* = a-i oferi ceva cu generozitate. *A-i cădea la picioare* = a se umili în faţa cuiva. *A lega de mâini şi de picioare* = a imobiliza; a anihila pe cineva.

PÍCK-UP s. n. (pr. *pícap;* engl. *pick-up*) Aparat care transformă vibraţiile mecanice de pe un disc în vibraţii acustice.

PÍCNIC s. n. (fr. *pique-nique*) Masă câmpenească cu contribuţia fiecărui participant.

PÍCOLO s. m. (it. *piccolo*) Ajutor al chelnerului.

PICROMIGDÁLĂ/PRICOMIGDÁLĂ s. f. (ngr. *pikramígdalon*) Fursec din albuş de ou, zahăr şi migdale sau nuci.

PICTÁ vb. I (de la *pictor* şi *pictură*) 1. A reprezenta o fiinţă, un obiect, o scenă prin culori; a face, a se îndeletnici cu pictura. 2. A acoperi ceva cu pictură. 3. A descrie.

PICTOGRÁFIC, -Ă adj. (fr. *pictographique*) (Despre scriere) Care redă ideile, obiectele prin pictograme.

PICTOGRÁMĂ s. f. (fr. *pictogramme*) (În sisteme primitive de scriere) Desen care redă simbolic o idee, un lucru.

PÍCTOR s. m. (lat. *pictor*) Persoană care exercită arta de a picta.

PICTURÁL, -Ă adj. (fr. *pictural*) Referitor la pictură, specific picturii.

PICTÚRĂ s. f. (lat. *pictura*) 1. Arta de a picta; lucrare de pictură. 2. Descriere.

PICURÁ vb. I (*picur* + *-a*) 1. A cădea sau a face să cadă în picături; a ploua uşor cu stropi mici. 2. A suna încet, în sunete detaşate.

PIEDESTÁL s. n. (fr. *piédestal*) Suport înalt, mai ales din lemn, pe care se aşază ceva decorativ.

PIÉDICĂ s. f. (lat. *pedica*) 1. Ceea ce opreşte realizarea a ceva; stavilă, obstacol, impediment. 2. Instrument întrebuinţat în blocarea unei mişcări, a unui sistem tehnic; frânghie, lanţ cu care se leagă picioarele cailor pentru a-i imobiliza. 3. *A pune cuiva piedici* = a încerca să oprească pe cineva în realizarea unui lucru.

PIÉLE s. f. (lat. *pellis, -em*) 1. Membrană care acoperă corpul omului şi al multor animale; epiderma omului. 2. Piele prelucrată a unui animal. 3. Învelişul unor fructe; pieliţă. 4. *Până la piele* = complet. *În pielea goală* = fără nici un fel de îmbrăcăminte; gol. *A-i lua şi pielea de pe el* = a-i lua tot. *A fi în pielea cuiva* = a fi în locul cuiva. *A-i intra cuiva pe sub piele* = a folosi tot felul de mijloace pentru a câştiga simpatia sau încrederea cuiva. *A nu-şi mai încăpea în piele* = a fi extrem de fericit, a-i fi foarte bine. *A şti cât îi poate pielea* = a afla ce valoare are cineva. *A fi numai piele şi os* = a fi foarte slab. *A-i ieşi prin piele* = a suporta anumite consecinţe neplăcute. *A face ceva pe pielea altuia* = a face pe altcineva răspunzător de faptele cuiva. *A avea pielea groasă* = a fi nesimţit. *A i se face pielea găinii* = a i se încreţi pielea (de frică, de frig).

PIÉLIŢĂ s. f. (*piele* + *-iţă*) 1. Piele subţire, fină, delicată. 2. Membrană. 3. Învelişul unor fructe sau al unor părţi ale plantelor. 4. Strat subţire de pe suprafaţa unor alimente lichide.

PIEMÓNT s. n. (fr. *piémont*) Formă combinată de relief, rezultată din aluviuni, la baza unor munţi.

PIEPT s. n. (lat. *pectus*) 1. Parte a trunchiului între gât şi abdomen; organele care se află în această cavitate, în special plămânii. 2. (La femei) Sân, mamelă. 3. Parte din faţă, superioară a unui obiect de îmbrăcăminte. 4. Coastă de deal sau de munte. 5. *Piept la piept* = corp la corp. *Piept în piept* = faţă în faţă. *Cu pieptul deschis* = fără frică; direct. *Cu capul în piept* = cu capul plecat (de ruşine, de durere). *A strânge la piept* = a îmbrăţişa. *A-i ţine piept* = a înfrunta pe cineva, a rezista, a rivaliza cu cineva. *A se bate cu pumnii în piept* = a se lăuda zgomotos. *A lua în piept* = a înfrunta ceva, a încerca să realizeze, cu dificultate, ceva. *A-şi sparge pieptul* (strigând, vorbind) = a striga puternic, a ţipa. *A apuca pe cineva de piept* = a apuca pe cineva de partea din faţă a îmbrăcămintei pentru a-i cere socoteală. *A se lua* (sau *a se apuca) de piept cu cineva* = a se îmbrânci, a se bate cu cineva.

PIÉPTENE s. m. (lat. *pecten*) 1. Instrument cu dinţi care serveşte la descurcatul sau aranjatul părului. 2. Instrument folosit la scărmănatul lânii, al cânepii.

Scanned with OKEN Scanner

PIÉRDE vb. III (lat. *perdere*) 1. A înceta să mai aibă ceva. 2. A (se) rătăci. 3. A rămâne fără o parte, un organ etc. al corpului. 4. A fi separat de cineva prin moarte. 5. A părăsi. 6. A dispărea. 7. A avea dezavantajul de a... 8. A dezonora pe cineva. 9. A nu ajunge la timp (şi a nu putea lua un mijloc de transport). 10. A nu mai profita de ceva. 11. A nu mai fi în câmpul vizual al cuiva. 12. A fi absorbit de ceva. 13. A se emoţiona. 14. *Pierde-vară* = om lipsit de orice preocupare. *A pierde din ochi* = a-i fi foarte drag. *A (-şi) pierde urma* = a nu mai putea găsi sau a nu mai putea fi găsit. *A pierde din mână* = a scăpa un prilej favorabil. *A pierde pământul de sub picioare* = a nu mai fi sigur pe ceva. *A-şi pierde minţile* = a înnebuni. *A pierde viaţa* = a muri. *A-şi pierde capul* = a nu mai fi raţional.

PIERÍ vb. IV (lat. *perire*) 1. A lua sfârşit. 2. A muri de o moarte violentă. 3. A fi distrus, nimicit. 4. A cădea în ruină; a decădea. 5. A dispărea treptat. 6. A nu mai putea fi găsit. 7. A i se fura ceva. 8. *A-i pieri glasul* (sau *graiul*) = a nu mai putea spune nimic (de emoţie, de frică etc.).

PIERROT s. m. (pr. *pieró*; fr. *pierrot*) Personaj de pantomimă, foarte machiat, îmbrăcat în alb.

PIERZÁNIE s. f. (*pierde* + *-anie*) Moarte; decădere, degradare, desfrâu.

PIÉSĂ s. f. (fr. *pièce*) 1. Parte, element al unui tot; porţiune, fragment. 2. Cantitate dintr-o materie care formează un tot. 3. Obiect separat. 4. Cameră dintr-o locuinţă. 5. Monedă. 6. Operă dramatică. 7. Document.

PIETÀ s. f. (it. *pietà*) Nume dat numeroaselor pânze pictate sau sculptate care o reprezintă pe Fecioara Maria cu trupul lui Iisus Cristos pe genunchi, după coborârea de pe cruce.

PIETÁTE s. f. (fr. *piété*, lat. *pietas, -atis*) Sentiment de devotament şi de respect faţă de Dumnezeu sau faţă de cineva sau de ceva.

PIETÓN s. m. (fr. *piéton*) Persoană care merge pe jos pe stradă.

PIETRÁR s. m. (*piatră* + *-ar*) Muncitor care ciopleşte piatră.

PIETRUÍ vb. IV (*piatră* + *-ui*) A pune piatră pe un drum, o şosea etc.

PIEZÍŞ, -Ă adj., adv. (*piază* + *-iş*) 1. (Care este) oblic, în diagonală. 2. (Aflat) în pantă. 3. (Făcut) indirect, pe ascuns, pe furiş. 4. Saşiu, cruciş; bănuitor.

PIFTÍE s. f. (bg. *pihtija*, ngr. *pihtí*) 1. Substanţă gelatinoasă obţinută prin fierbere de cartilaje, carne, pregătită cu usturoi drept fel de mâncare; răcituri. 2. *A face pe cineva piftie* = a bate foarte tare.

PIGMÉNT s. n. (fr. *pigment*) 1. Substanţă colorată produsă de o fiinţă vie. 2. Substanţă întrebuinţată la colorarea suprafeţelor pe care e aplicată.

PIGMENTÁ vb. I (fr. *pigmenter*) A se colora cu pigmenţi.

PIGMENTÁŢIE s. f. (fr. *pigmentation*) Formare de pigmenţi.

PIGMÉU, -ÉE s. m. şi f. (fr. *pygmée*) 1. Om de talie foarte mică; persoană care face parte dintr-o populaţie din Africa Centrală cu înălţimea sub un metru şi jumătate. 2. Persoană fabuloasă dintr-o populaţie de pitici. 3. Persoană fără valoare, fără importanţă.

PIGULÍ vb. IV (et. nec.) A aduna cu grijă şi cu migală scame, fire etc. de pe ceva.

PIJAMÁ s. f. (fr. *pyjama*) Îmbrăcăminte de noapte compusă din pantaloni şi bluză.

PILÁF s. n. (tc. *pilâv*, ngr. *piláfi*) 1. Mâncare din orez cu carne sau cu legume. 2. *A face* pe cineva *pilaf* = a bate foarte tare.

PILÁSTRU s. m. (fr. *pilastre*, it. *pilastro*) Stâlp (cu capitel) care decorează sau consolidează un zid.

PÍLĂ[1] s. f. (sl. *pila*) Unealtă cu dinţi mărunţi folosită la ajustat, fasonat; ustensilă cu suprafaţa crestată pentru rotunjirea unghiilor.

PÍLĂ[2] s. f. (fr. *pile*) 1. Aparat care transformă în curent electric energia dezvoltată într-o reacţie chimică. 2. Picior de pod; contrafort de beton la un baraj. 3. *A pune pile* (sau *o pilă*) *pentru cineva* = a uza de relaţii, intervenind în favoarea cuiva. *A avea pile* = a avea relaţii care să-i favorizeze situaţia.

PÍLDĂ s. f. (magh. *példa*) 1. Exprimarea unei idei (morale) cu ajutorul unei

Scanned with OKEN Scanner

imagini, unei fiinţe vii; operă literară sau artistică cu această formă de exprimare; parabolă, alegorie. 2. Fabulă. 3. Model, exemplu; probă, indiciu. 4. *De pildă* = de exemplu.

PILÓN s. m. (fr. *pylône*) 1. Stâlp din ciment sau suport metalic destinat să susţină cabluri electrice aeriene, antene etc. 2. Pilastru la un pod, la intrarea într-un parc etc. 3. Un fel de poartă monumentală la templele egiptene.

PILÓT s. m. (fr. *pilote*) 1. Conducător al unei nave, al unui avion etc. 2. Ghid. 3. *Pilot automat* = sistem de conducere automată a unei nave sau aeronave care ţine locul pilotului.

PILOTÁ vb. I (fr. *piloter*) A conduce o navă, un avion, un automobil.

PILOZITÁTE s. f. (fr. *pilosité*) Păr mult pe faţă şi pe corp.

PILÚLĂ s. f. (lat. *pilula*, fr. *pilule*) 1. Medicament sub formă de buline. 2. *A înghiţi o pilulă (amară)* sau *a face să înghită o pilulă* = a suporta sau a face pe cineva să suporte un lucru neplăcut; a (se) afla într-o situaţie jenantă.

PIN s. m. (lat. *pinus*) Arbore înalt, cu frunze persistente sub formă de ace lungi şi cu coaja roşcată.

PINACOTÉCĂ s. f. (fr. *pinacothèque*, germ. *Pinakothek*) Muzeu de pictură.

PINGEÁ s. f. (tc. *pençe*) Bucată de talpă care înlocuieşte partea anterioară a unor tălpi uzate; talpă.

PING-PÓNG s. n. (fr., engl. *ping-pong*) Tenis de masă.

PINGUÍN s. m. (fr. *pingouin*) Pasăre cu aripi scurte, neagră pe spate şi albă pe piept, din regiunile polare.

PINÓT s. n. (fr. *pinot*) Vin alb sau negru din soiuri de struguri cu acelaşi nume.

PÍNTEN s. m. (sl. **pentĭnŭ*) 1. Un fel de potcoavă, cu o rotiţă dinţată, pe care călăreţii o prind la călcâiul cizmei pentru a îndemna cu ea calul la mers. 2. Imbold. 3. Formaţie cornoasă în partea de jos a piciorului, deasupra labei, la unele păsări. 4. Protuberanţă deasupra gleznei, în spate, la cal sau la bou. 5. Construcţie sau element de construcţie care susţine o zidărie, un terasament etc. 6. Porţiune de teren care depăşeşte nivelul din jur; vârf mic de pe coasta unui deal sau a unui munte, aproape de piciorul lui. 7. *A bate din pinteni* = a pocni unul de altul pintenii(1); a se bucura foarte mult.

PIONIÉR, -Ă (fr. *pionnier*, germ. *Pionier*) 1. S. m. şi f. Persoană care defrişează ţinuturi virgine. 2. S. m. şi f. Persoană care pregăteşte calea, care pune bazele a ceva. 3. S. m. Militar din unităţile de geniu care execută construcţiile militare necesare.

PIONIERÁT s. n. (*pionier* + *-at*) Activitate de pionier.

PIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *pieux*) Care este plin de pietate, de evlavie, de afecţiune respectuoasă.

PÍPĂ s. f. (magh. *pipa*) Obiect format dintr-un tub cu o parte mai groasă şi scobită în care se pune tutun şi din care se fumează.

PIPĂÍ vb. I (sl. *pipati*) 1. A atinge cu degetele sau cu palma o suprafaţă în vederea explorării, examinării acesteia. 2. A palpa. 3. A tatona; a bănui. 4. *Pe pipăite* = cu nesiguranţă, dibuind.

PIPĂÍT s. n. (de la *pipăi*) Unul dintre cele cinci simţuri prin care se ia cunoştinţă de forma şi starea exterioară a corpurilor.

PIPÉR s. m. (ngr. *pipéri*, sl. *piperŭ*) 1. Gen de plantă cu fructul foarte picant, întrebuinţat drept condiment. 2. *A avea piper pe limbă* = a vorbi cu răutate, cu ironie.

PIPERÁT, -Ă adj. (de la *pipera*) 1. Cu mult piper sau cu multe condimente. 2. (Despre preţuri, plăţi etc.) Exagerat de mare, de ridicat; (despre mărfuri) foarte scump. 3. (Despre cuvinte, anecdote etc.) Cu elemente picante, indecente.

PIPERNICÍT, -Ă adj. (de la *pipernici*) Oprit din creştere, din dezvoltare; degenerat biologic.

PÍPOTĂ s. f. (et. nec.) 1. Stomac de pasăre; (fam.) stomac (la om). 2. *A i se umfla pipota* = a se înfuria. *A avea pipotă* = a fi îngâmfat.

PIRAMIDÁL, -Ă adj. (fr. *pyramidal*) De forma unei piramide; (fig.) enorm, uriaş; important; extraordinar.

PIRAMÍDĂ s. f. (ngr. *piramís, -ídos*, lat. *pyramis, -idis*, fr. *pyramide*) 1. Poliedru care are ca bază un poligon şi cu feţele laterale triunghiuri reunite într-un vârf

comun. 2. Mare monument (funerar) de forma unei piramide(1) (la egipteni). 3. Îngrămădire de obiecte sau obiecte care au o bază largă şi un vârf ascuţit.

PIRÁT (fr. *pirate*) 1. S. m. Persoană care cutreieră mările pentru a face pirateríe. 2. Adj. Pirateresc. 3. *Pirat al aerului* = persoană care comite o pirateríe aeriană. 4. S. m. Persoană care se îmbogăţeşte furând.

PIRATERÍE s. f. (fr. *piraterie*) 1. Acţiune întreprinsă de un echipaj al unui vas asupra altui vas cu scopul de a-l jefui; act de violenţă comis de o persoană sau de un grup de persoane asupra echipajului unui avion pentru a-i schimba direcţia. 2. Jaf, tâlhărie.

PIRÓGĂ s. f. (fr. *pirogue*) Barcă rudimentară făcută dintr-un trunchi de copac scobit sau din piei cusute.

PIROGRAVÚRĂ s. f. (fr. *pyrogravure*) Decoraţie a lemnului, a pielii cu ajutorul unui vârf metalic înroşit în foc.

PIROMÁN, -Ă s. m. şi f. (fr. *pyromane*) Bolnav de piromanie.

PIROMANÍE s. f. (fr. *pyromanie*) Manie de a da foc.

PIROMANŢÍE s. f. (fr. *pyromancie*) Ghicirea viitorului cu ajutorul focului.

PIRÓN s. n. (sl. *pironŭ*) 1. Cui mare. 2. *A face piroane* = a tremura de frig. *A tăia la piroane* = a spune minciuni.

PIRONÍ vb. IV (*piron* + *-i*) 1. A fixa cu piroane. 2. A imobiliza. 3. A-şi concentra privirea, ochii într-o anumită direcţie, într-un anumit sens; a aţinti.

PIROSTRÍE s. f. (ngr. *pirostiá*, bg. *pirostija*) 1. Ustensilă alcătuită dintr-un cadru metalic sprijinit pe trei picioare pe care se pun oalele la fiert. 2. (Glumeţ) *A-şi pune pirostriile pe cap* = a (se) căsători.

PIROTÉHNIC, -Ă (fr. *pyrotechnique*) 1. Adj. De pirotehnie; produs prin pirotehnie. 2. S. f. Pirotehnie.

PIROTEHNÍE s. f. (fr. *pyrotechnie*) Fabricarea şi folosirea pieselor care se întrebuinţează la focurile de artificii; pirotehnică.

PIRPIRÍU, -ÍE adj. (tc. *pirpiri*) Mic şi slab.

PIRUÉTĂ s. f. (fr. *pirouette*) 1. Învârtire completă făcută pe vârful unui singur picior; rotire pe vârful piciorului. 2. Schimbare bruscă de opinie.

PISÁ vb. I (lat. *pi(n)sare*) 1. A sparge, a zdrobi, a face pudră. 2. A bătători pământul; a dansa. 3. A bate, a distruge, a nimici. 4. A cicăli, a plictisi.

PISĂLÓG, -OÁGĂ (*pisa* + *-ălog*) 1. S. n. Unealtă, rotunjită la un capăt, din materiale grele, cu care se piseză(1). 2. S. m. şi f. Persoană cicălitoare, care repetă acelaşi lucru, plictisind.

PISC s. n. (et. nec.) Munte înalt (izolat), cu vârful ascuţit, de obicei fără vegetaţie; munte, deal.

PISCICULTÚRĂ s. f. (fr. *pisciculture*) Studiul creşterii şi recoltării peştilor.

PISCÍNĂ s. f. (fr. *piscine*, lat. *piscina*) Bazin cu apă, special amenajat, pentru a înota în toate anotimpurile; bazin (cu peşti).

PISÍCĂ s. f. (*pis* + *-ică*) 1. Animal domestic, cu corpul suplu, acoperit cu blană şi cu gheare ascuţite. 2. *De pisică* = uşor; agil (ca de pisică). *Pisică blândă* = (persoană) prefăcută. *Ca câinele cu pisica* = foarte prost. *Ochi de pisică* = privire ageră; viclean. *A avea nouă suflete ca pisica* = a fi foarte rezistent. *A cădea în picioare ca pisica* = a se descurca bine în orice situaţie cât de grea. *A se spăla ca pisica* = a se spăla superficial (doar pe faţă). *A rupe pisica* = a lua o hotărâre energică şi capitală. *A trage pisica de coadă* = a o duce foarte greu.

PISOÁR s. n. (fr. *pissoir*) Vas special pentru urinatul bărbaţilor; loc public amenajat cu asemenea vase.

PÍSTĂ s. f. (fr. *piste*) 1. Urmă pe care o lasă un animal, o persoană după trecerea sa. 2. Teren pe care circulă bicicliştii, caii etc. 3. Teren, special amenajat, pentru decolarea şi aterizarea avioanelor. 4. Ring de dans. 5. Direcţie care duce spre ceva, spre un anumit scop. 6. *Pistă sonoră* = fâşie de-a lungul unui film, a unei benzi cu înregistrarea sunetelor.

PISTÓL s. n. (ngr. *pistóli*, germ. *Pistole*, magh. *pistoly*) 1. Mică armă de foc; revolver; glonţ tras cu asemenea armă şi zgomotul produs de declanşarea ei. 2. Instrument cu care se împroaşcă diferite substanţe pe anumite suprafeţe.

PISTÓN s. n. (fr. *piston*) Cilindru mo-

bil care intră prin alunecare în corpul unei pompe sau în cilindrul unui motor.

PISTONÁ vb. I (fr. *pistonner*) A extrage (ţiţei) cu ajutorul unui piston; (fig.) a insista pe lângă cineva pentru a obţine un anumit lucru.

PISTRÚI s. m. (*pistru* + *–ui*) Pată mică, cafeniu–gălbuie, de pe pielea unor oameni.

PIŞCÁ vb. I (et. nec.) 1. A ciupi. 2. A înţepa. 3. (Despre vânt, ger) A biciui faţa. 4. A înţepa limba (fiind prea condimentat). 5. A zeflemisi. 6. *Ca şi cum te–ar pişca un purice* = foarte puţin, imperceptibil.

PIŞICHÉR, –Ă adj., s. m. şi f. (tc. *pişekâr*) (Om) şmecher, şiret, profitor.

PITÁR s. m. (*pită* + *–ar*) Titlu dat boierului care aproviziona cu pâine curtea domnească, oştirea.

PITÍ vb. IV (et. nec.) A (se) ascunde (ghemuit sau ghemuindu–se).

PITÍC, –Ă (cf. sl. *pitikŭ*, şi *piti*) 1. S. m. şi f., adj. (Persoană) care face parte dintr–o populaţie din Africa Centrală cu înălţimea foarte mică; pigmeu; (persoană) care are înălţimea sub cea medie (din cauza unor deficienţe); (om) mic. 2. S. m. Personaj de basm, mic, vioi şi isteţ. 3. S. m. (În evul mediu, la curţile regilor, seniorilor etc.) Un fel de bufon mic. 4. S. m. Persoană fără valoare, fără însemnătate. 5. Adj. (Despre plante, animale) Puţin dezvoltat; mic. 6. Adj. (Despre obiecte, construcţii etc.) Mic. 7. *A tăcea chitic* (=*pitic*) = a nu spune nici un cuvânt.

PITÓN s. m. (fr. *pyton*) 1. Şarpe mare, neveninos cu un fel de resturi de gheare. 2. Cui sau şurub, cu un inel la un capăt pentru coardă, folosit de alpinişti.

PITORÉSC, –EÁSCĂ adj. (it. *pittoresco*, fr. *pittoresque*) 1. Care prin farmec, armonie, poate constitui un subiect pentru pictură; care atrage atenţia prin frumuseţe, colorit. 2. Bogat în imagini; plastic, expresiv, viu. 3. Original.

PIŢIGÓI s. m. (cf. *piţiga*) Pasăre cântătoare, mică, cu capul şi pieptul negre, cu spatele albastru–verzui şi cenuşiu, iar pântecele galben.

PÍUĂ s. f. (lat. **pilla*) 1. Instalaţie specială pentru baterea ţesăturilor de lână, în vederea îndesirii acestora. 2. Recipient din diferite materiale în care se pisează ceva. 3. *A bate apa–n piuă* = a vorbi fără nici un rost.

PIUÍ vb. IV (*piu* + *–ui*) 1. A scoate sunete caracteristice păsărilor. 2. A şuiera, a ţiui.

PIURÉ s. n. (fr. *purée*) Legume fierte, zdrobite şi bătute (cu unt, cu lapte), folosite drept garnitură.

PIVNICÉR s. m. (*pivniţă* + *–er*) 1. Persoană care are în grijă o pivniţă. 2. Titlu dat boierului care avea grijă de viile şi pivniţele domneşti.

PÍVNIŢĂ s. f. (sl. *pivĭnica*) Loc subteran în care se păstrează vin, alimente etc.; beci.

PIVÓT s. n. (fr. *pivot*) 1. Piesă rotunjită care se introduce în alta şi care are o mişcare de rotaţie sau de oscilaţie. 2. Rădăcină principală a unor plante (morcov, sfeclă etc.) 3. Suport al unui dinte artificial. 4. Element de bază, care susţine, asigură ceva.

PIVOTÁ vb. I (fr. *pivoter*) 1. A se învârti în jurul unui pivot. 2. A se axa pe ceva.

PÍZMĂ s. f. (sl. *pizma*, ngr. *peĭsma*) (Înv. şi reg.) Duşmănie, invidie, ură; ciudă, nemulţumire.

PIZMUÍ vb. IV (*pizmă* + *–ui*) A urî, a duşmăni, a invidia.

PÍZZA s. f. (pr. *piţa;* it. *pizza*) Turtă garnisită cu ciuperci, caşcaval, carne, peşte, roşii etc.

PLAC s. n. (de la *plăcea*) 1. Plăcere. 2. *Pe* (sau *după*) *plac* (sau *placul cuiva*) = conform gustului, dorinţei cuiva. *A fi la bunul plac al cuiva* = a fi la discreţia cuiva.

PLACÁ vb. I (fr. *plaquer*) A acoperi cu un strat subţire de metal (preţios) o suprafaţă; a finisa suprafaţa unei construcţii cu un material superior.

PLACÁJ s. n. (fr. *placage*) Aplicare a unei foi subţiri, dintr–un material mai bun, pe o suprafaţă din material inferior; material rezultat printr–un asemenea procedeu.

PLACÁRDĂ s. f. (fr. *placard*) Bucată de carton sau din alte materiale pe care este scrisă o lozincă; pancartă.

PLÁCĂ s. f. (fr. *plaque*) 1. Bucată

subţire, plană din diferite materiale şi de diferite dimensiuni. 2. Disc. 3. Proteză dentară. 4. *Placă turnantă* = centru de unde pornesc diferite acţiuni; lucru, persoană de la care se propagă ceva. *A pune placa* = a vorbi mult pe acelaşi subiect. *A schimba placa* = a schimba discuţia sau atitudinea faţă de cineva.

PLACÉBO s. n. (lat. *placebo* < *placere*) Substitut al unui medicament, fără valoare terapeutică, administrat unui bolnav, numai pentru efectul psihologic.

PLACÉNTĂ s. f. (lat., fr. *placenta*) Organ, la mamifere, care leagă embrionul de uterul matern, în timpul gestaţiei.

PLACHÉTĂ s. f. (fr. *plaquette*) 1. Volum mic şi subţire (de versuri). 2. Mică placă metalică bătută în onoarea unui personaj, în amintirea unui eveniment etc.

PLACÍD, –Ă adj. (fr. *placide*) Indiferent, nepăsător; calm, liniştit.

PLAFÓN s. n. (fr. *plafond*, germ. *Plafond*, it. *plafone*) 1. Suprafaţă plană care formează partea superioară a unui loc acoperit; tavan. 2. Altitudine maximă (a avioanelor), 3. Limită maximă a unor sume în cadrul unor operaţii financiare. 4. Înălţimea suprafeţei inferioare a norilor faţă de suprafaţa Pământului.

PLAFONÁ vb. I (fr. *plafonner*) 1. A fixa limita maximă a unor sume de bani în cadrul unor operaţii financiare. 2. A nu mai evolua ca nivel de cunoştinţe, a rămâne pe loc.

PLAFONIÉRĂ s. f. (fr. *plafonnier*) Corp de iluminat fixat pe plafonul unei camere, al unui vehicul.

PLÁGĂ s. f. (lat. *plaga*, germ. *Plage*) 1. Rană. 2. Nenorocire colectivă; flagel, calamitate.

PLAGIÁ vb. I (fr. *plagier*) A–şi însuşi o operă, o idee a cuiva şi a o prezenta ca o creaţie personală; a copia.

PLÁI s. n. (et. nec.) 1. Creastă, versant, culme de deal sau de munte; porţiune mai dreaptă la deal sau la munte acoperită cu iarbă; poiană. 2. Cărare, drum (de munte sau de deal). 3. Regiune, ţinut.

PLÁJĂ s. f. (fr. *plage*) 1. Ţărm de mare cu nisip, scoici; loc (nisipos) pe malul unei ape unde stă lumea la soare. 2. *A face plajă* = a–şi expune corpul la soare. 3. Distanţă între două măsuri, două posibilităţi.

PLAN, –Ă (lat. *planus*, fr. *plan*) 1. Adj., s. n. (Suprafaţă, corp) care nu prezintă asperităţi, care este plat, uniform, neted. 2. S. n. Reprezentare a unui obiect prin proiectarea sa la o anumită scară. 3. S. n. Proiect, program de lucru; schemă a unei lucrări ştiinţifice, literare etc. 4. S. n. Depărtare relativă a părţilor unui tablou; apropiere sau depărtare a unui obiect faţă de aparatul de filmat. 5. S. n. Suprafaţă care conţine, în întregime, orice dreaptă care trece prin două puncte oarecare ale sale. 6. S. n. Fig. Loc, treaptă, zonă. 7. *Pe planul...* = din punct de vedere..., privitor la... *A fi* (sau *a pune*) *pe primul plan* = a avea importanţă primordială.

PLANÁ vb. I (fr. *planer*) 1. (Despre păsări) A se susţine în aer, cu aripile întinse fără să le mişte; (despre planoare) a pluti în aer; (despre avioane) a zbura sau a coborî cu motorul redus sau oprit. 2. Fig. A vedea de sus; a domina. 3. Fig. A fi deasupra... suspendat pe...; a constitui o prezenţă permanentă care pluteşte peste...

PLANCTÓN s. n. (fr. *plancton*) Ansamblul animalelor microscopice în suspensie în apa mărilor sau în apele dulci.

PLANETÁR, –Ă adj. (fr. *planétaire*) 1. De planete sau din planete. 2. *Sistem planetar* = totalitatea planetelor care se mişcă în jurul Soarelui sau a unei planete.

PLANETÁRIUM s. n. (fr. *planétarium*) Instalaţie care reprezintă mişcarea corpurilor cereşti pe o boltă.

PLANÉTĂ s. f. (lat. *planeta*, fr. *planète*) Corp ceresc, fără lumină proprie, care se învârteşte în jurul Soarelui sau al unei stele.

PLÁNIC, –Ă adj. (*plan* + *–ic*) Conform unui plan (dinainte stabilit).

PLANIFICÁ vb. I (fr. *planifier*) A organiza, a dirija după un plan determinat.

PLANIGLÓB s. n. (lat. *planiglobium*, germ. *Planiglob*) Hartă în care cele două jumătăţi ale globului terestru sunt reprezentate pe o suprafaţă plană; planisferă, mapamond.

PLANISFÉRĂ s. f. (fr. *planisphère*, germ. *Planisphäre*) Planig[illegible]b.

PLANÓR s. n. (fr. *planeur*) Avion fără motor care evoluează în aer, folosind curenţii atmosferici.

PLÁNŞĂ s. f. (fr. *planche*) 1. Bucată de lemn lungă, lată şi foarte îngustă; 2. Bucată de hârtie, de carton pe care sunt reproduse desene, fotografii etc., pe care sunt executate hărţi, desene; desen tehnic executat pe o asemenea hârtie. 3. Placă de beton din pavajul unei şosele. 4. Placă în care se sapă litere, note muzicale etc. folosită în gravură.

PLANŞETĂ s. f. (fr. *planchette*) 1. Planşă(1) (cu suport) pentru desen. 2. Scândură dreptunghiulară sau pătrată pe care se întinde aluatul.

PLANŞÉU s. n. (fr. *plancher*) Asamblare de elemente care serveşte ca suport pentru fixarea unei maşini, formează partea carosabilă a unui pod sau care separă etajele unei case.

PLANTÁ vb. I (fr. *planter*, lat. *plantare*) 1. A pune o plantă în pământ pentru a prinde rădăcini. 2. A înfige în pământ. 3. A aşeza pe cineva într-un loc şi a-l lăsa, a-l părăsi acolo. 4. *A se planta în faţa cuiva* = a se opri ostentativ în faţa cuiva.

PLANTATÓR, -OÁRE (*planta* + *-tor*) 1. S. m. şi f. Persoană care plantează de obicei răsaduri, puieţi etc. 2. S. m. Proprietar de plantaţii.

PLANTÁŢIE s. f. (fr. *plantation*) Ansamblul vegetaţiei plantate; loc în care a fost plantată o asemenea vegetaţie.

PLÁNTĂ[1] s. f. (lat. *planta*, fr. *plante*) Nume generic dat vegetalelor.

PLÁNTĂ[2] s. f. (lat. *planta*, fr. *plante*) Talpa piciorului.

PLANTÚLĂ s. f. (fr. *plantule*) Plantă tânără, embrion vegetal.

PLANTURÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *plantureux*) (Mai ales despre femei) Cu forme pline, proeminente.

PLÁPUMĂ s. f. (ngr. *páploma*) 1. Obiect dreptunghiular, de obicei matlasat, care serveşte ca învelitoare la dormit. 2. *Întinde-te cât ţi-e plapuma* = acţionează atât cât ai posibilităţi.

PLASÁ vb. I (fr. *placer*) 1. A (se) stabili, a (se) aşeza într-un anumit loc, într-un anumit spaţiu, într-un anumit post, într-o funcţie, într-o anumită poziţie, atitudine. 2. A vinde. 3. A face să fructifice un capital. 4. A spune la momentul potrivit cuvinte, glume etc. 5. A trimite mingea către un anumit loc în unele jocuri sportive.

PLÁSĂ s. f. (sl. *plasa*) 1. Împletitură foarte rară din care se fac diferite obiecte; obiect cu astfel de împletitură. 2. Fileu la diferite jocuri sportive. 3. Pânza păianjenului. 4. *A prinde în plasă* = a ademeni şi a dispune de cineva. *A lua plasă* = a fi înşelat, păcălit.

PLÁSMĂ s. f. (lat., fr. *plasma*) Lichid în care se află globulele sângelui şi limfa.

PLÁSTIC, -Ă (lat. *plasticus*, fr. *plastique*) 1. Adj. Care are calitatea de a fi modelat; flexibil, maleabil. 2. Adj. *Materie plastică* = substanţă de origine organică sau sintetică care poate fi modelată, mulată la cald şi sub presiune. 3. Adj. Care se referă la pictură sau la sculptură, care se realizează prin pictură sau sculptură. 4. *Artele plastice* = arta formelor vizuale, în special pictura şi sculptura. 5. Adj. Care evocă, sugerează un lucru concret. 6. S. f. Tehnica executării unor obiecte artistice; tehnica, arta de a sculpta, de a desena, de a picta.

PLASTICIÁN, -Ă s. m. şi f. (fr. *plasticien*) 1. Persoană care lucrează cu materii plastice. 2. Artist care se ocupă cu artele plastice.

PLASTICITÁTE s. f. (fr. *plasticité*) 1. Însuşirea de a fi plastic, de a se modela. 2. Calitatea unei opere artistice, unui cuvânt de a evoca un anumit lucru concret.

PLASTOGRAFIÁ vb. I (*plastografie* + *-a*) A falsifica documente, semnături etc.

PLASTRÓN s. n. (fr. *plastron*) Partea din faţă, de la guler până la jumătatea pieptului, a unei cămăşi speciale; parte detaşabilă, din faţă, a unei bluze, a unei rochii etc. purtată drept garnitură.

PLAT, -Ă adj. (fr. *plat*) 1. Fără relief, uniform, plan; şes. 2. (Despre obiecte) Mai mult lat decât înalt; puţin adânc; lăţăreţ, turtit. 3. Calm. 4. Fără eleganţă; fără atracţie; fad, banal. 5. Monoton, mediocru. 6. Fără personalitate, fără valoare; prost.

Scanned with OKEN Scanner

PLÁTĂ s. f. (sl. *plata*) 1. Ceea ce se plăteşte cuiva pentru munca depusă, pentru un serviciu, drept contra valoare pentru un obiect cumpărat etc. 2. Recompensă pentru fapte bune; pedeapsă pentru fapte rele. 3. Achitare a unei sume de bani. 4. *A-şi lua plata* = a-şi primi pedeapsa. *A lăsa* (pe cineva) *în plata Domnului* = a lăsa pe cineva în pace, a nu se mai preocupa de el. *A se duce în plata Domnului* = a pleca unde-o şti.

PLATFÓRMĂ s. f. (fr. *plate-forme*) 1. Suprafaţă plană determinată (situată la diferite înălţimi); construcţie plană de pe o asemenea suprafaţă; 2. Element plan al unei construcţii; palier. 3. Parte a unui vehicul în care pasagerii stau în picioare; vagon sau camion deschis folosit la transporturi. 4. Idee sau ansamblu de idei pe care se sprijină un raţionament, un program politic etc.

PLÁTFUS s. n. (germ. *Plattfuss*) Picior cu talpa plată, fără scobitură.

PLATINÁ vb. I (fr. *platiner*) A acoperi cu platină; a da părului blond o nuanţă argintie, de platină.

PLÁTINĂ s. f. (fr. *platine*) Metal preţios, alb-cenuşiu, cel mai greu şi cel mai puţin alterabil dintre toate metalele.

PLATITÚDINE s. f. (fr. *platitude*) Lipsă de originalitate, de noutate în exprimare, în comportament, într-o operă artistică; banalitate, mediocritate; (la pl.) vorbă, idee banală.

PLATÓNIC, -Ă adj. (fr. *platonique*) (Despre sentimente) Pur, ideal; care rămâne nefinalizat fizic, care nu se concretizează.

PLÁTOŞĂ s. f. (et. nec.) Un fel de pieptar din zale, fier, piele etc. cu care se îmbrăcau oştenii din evul mediu pentru a se apăra de duşmani; cuirasă.

PLATÓU s. n. (fr. *plateau*) 1. Suprafaţă puţin accidentată, înconjurată de văi adânci, situată la o înălţime relativ mare; podiş. 2. Platformă. 3. Farfurie foarte mare, din diferite materiale, folosită pentru a servi felurile de mâncare la masă. 4. Loc dintr-un studio cinematografic în care evoluează actorii în vederea realizării unui film.

PLÁUR s. m. (de la *plavuri*, pl. lui *plav*) Formaţie vegetală compactă, alcătuită din diferite elemente organice şi minerale, care pluteşte pe suprafaţa apei; plav.

PLAUZÍBIL, -Ă adj. (fr. *plausible*) Care poate să treacă drept adevărat, admisibil; care merită să fie luat în consideraţie; verosimil.

PLAY-BACK s. n. (pr. *pléibec;* engl. *play-back*) Dublare a unei imagini cu sunet imprimat pe bandă.

PLAY-BOY s. m. (pr. *pléiboi;* engl. *play-boy*) Bărbat elegant, cu fizic agreabil, care caută succes la femei şi duce o viaţă uşoară.

PLĂCEÁ vb. II (lat. *placere*) 1. A fi agreabil, a impresiona în mod deosebit spiritul, simţurile; a trezi un sentiment de simpatie, de dragoste faţă de o persoană de sex opus. 2. A fi conform cu voinţa, dorinţa cuiva. 3. *Asta-mi place!* ori *ştii că-mi placi?* = exprimă dezacordul faţă de cele afirmate anterior.

PLĂCÉRE s. f. (de la *plăcea*) 1. Bucurie, mulţumire, satisfacţie, încântare. 2. Desfătare a simţurilor; divertisment. 3. Plac, chef, dorinţă, voinţă.

PLĂCÍNTĂ s. f. (lat. *placenta*) 1. Foi de aluat umplute cu brânză, mere, carne etc. 2. *A (se) vinde ca plăcinta caldă* = a se vinde foarte repede. *A număra foile la plăcintă* = a-şi pierde vremea cu analize inutile. *A aştepta pe cineva cu plăcinte calde* = a primi pe cineva foarte bine. *A-i veni cuiva o plăcintă* = a-i sosi, a primi ceva neplăcut. *A socoti câte foi intră într-o plăcintă* = a fi foarte strâns, foarte tipicar. *A se aşeza ca o plăcintă (ţigănească)* = a sta într-o atitudine prea lejeră.

PLĂIÉŞ s. m. (*plai* + *-aş*) 1. Locuitor din zona de munte, de la graniţă, însărcinat cu paza frontierei ţării în evul mediu; străjer, grănicer. 2. Locuitor de la munte; munţean.

PLĂMĂDÍ vb. IV (et. nec., cf. sl. **po-mladiti*) 1. A face un aluat cu drojdie; a frământa un astfel de aluat. 2. A pregăti. 3. A concepe, a crea, a constitui; a lua naştere, a (se) alcătui, a (se) forma.

PLĂMÂN s. m. (lat. *pulmo, -onis*, cf. ngr. *plemóni*) Organ situat în cavitatea toracică la oameni şi la animale, care este principalul aparat respirator; pulmon, bojoc.

Scanned with OKEN Scanner

PLĂNUÍ vb. IV (*plan* + *–ui*) **1.** A face un plan, un proiect pentru realizarea a ceva; a pune la cale, a unelti. **2.** A stabili, a preciza.

PLĂPÂND, –Ă adj. (et. nec.) **1.** Cu rezistenţă fizică redusă; firav, debil. **2.** Slab dezvoltat, fără sevă.

PLĂSMUÍ vb. IV (*plasmă* „plăsmuire" + *–ui*) **1.** A da formă, fiinţă; a crea, a făuri, a alcătui. **2.** A imagina, a inventa, a născoci. **3.** A falsifica.

PLĂTÍ vb. IV (sl. *platiti*) **1.** A da bani pentru un bun achiziţionat, pentru o consumaţie, pentru o muncă efectuată, pentru un serviciu etc.; a achita o datorie, un impozit, un drept. **2.** A recompensa. **3.** *A plăti cuiva cu dobândă* = a se răzbuna din plin pe cineva. *A nu plăti (nici) o ceapă degerată* (sau *nici două parale*) = a nu valora nimic.

PLÂNGE vb. III (lat. *plangere*) **1.** A vărsa lacrimi, a lăcrima. **2.** A se tângui, a regreta, a se lamenta. **3.** A dovedi compasiune. **4.** A–şi arăta nemulţumirea; a se văita; a reclama la o autoritate. **5.** *A–i plânge cuiva de milă* = a participa la durerea, nenorocirea cuiva. *A–şi plânge păcatele* = a avea remuşcări.

PLEĂŞCĂ s. f. (bg. *pljačka*) **1.** Noroc neaşteptat, lucru, situaţie obţinută prin noroc, pe gratis, fără muncă; chilipir. **2.** *A umbla după pleaşcă* = a umbla după lucru fără muncă, avantajos.

PLEĂTĂ s. f. (sl. *pletĭ*) (Mai ales la pl.) Păr lung, lăsat pe spate.

PLEĂVĂ s. f. (sl. *plĕva*) **1.** Resturi mărunţite de spice, de coji de boabe de cereale etc. **2.** Lucru fără valoare, fără importanţă, de nimic; om decăzut, lepădătură.

PLÉBE s. f. (fr. *plèbe*, lat. *plebs*) **1.** (La romani) Mulţime de cetăţeni liberi care nu erau nobili. **2.** Pătură socială săracă, în evul mediu, fără drepturi sociale, civile, politice. **3.** Poporul de jos; mulţime, norod, gloată.

PLEBISCÍT s. n. (fr. *plébiscite*) Votul poporului prin „ da" sau „nu" asupra unei chestiuni de interes general.

PLECÁ vb. I (lat. *plicare*) **1.** A se duce într–o anumită direcţie, părăsind un loc, o persoană; a porni. **2.** A lua startul. **3.** A începe; a avea un punct iniţial. **4.** A (se) îndrepta în jos sau într–o parte; a se îndoi, a se apleca; a se înclina în semn de respect. **5.** A intra sub influenţa cuiva; a se supune, a ceda, a asculta. **6.** (Despre aştri) A coborî spre apus; a apune. **7.** *A (–şi) pleca capul* = a (se) supune. *A (–şi) pleca urechea* = a asculta; a se îndura. *A–şi pleca genunchii* = a îngenunchea.

PLECĂCIÚNE s. f. (*pleca* + *–ăciune*) Înclinare în semn de respect, de supunere; devotament, ascultare.

PLEDÁ vb. I (fr. *plaider*) **1.** A apăra cauza uneia dintre părţi în faţa judecătorilor. **2.** A depune mărturie, a vorbi în favoarea cuiva sau a ceva; a milita.

PLEDÁNT, –Ă adj. (fr. *plaidant*) Care este autorizat să pledeze o cauză la un proces.

PLEDOARÍE s. f. (fr. *plaidoirie*) Arta şi acţiunea de a pleda; discurs ţinut de un avocat la un proces în apărarea cuiva.

PLEIÁDĂ s. f. (fr. *pléiade*) Mic grup de persoane celebre; elita care formează un fel de cenaclu.

PLEIN–AIR s. n. (pr. *plenér*; fr. *plein–air*) Pictură făcută în exterior, în aer liber, nu în atelier.

PLEN s. n. (lat. *plenum*) Totalitatea membrilor unei organizaţii sau ai unei adunări constituite; adunare la care participă totalitatea membrilor.

PLENÁR, –Ă (lat. *plenarius, –a, –um*) **1.** Adj., s. f. (Adunare, şedinţă) care se ţine cu participarea tuturor membrilor. **2.** Adj. Întreg, complet, total.

PLENIPOTENŢIÁR adj., s. m. (lat. *plenipotentiarius*, fr. *plénipotentiaire*) (Persoană) care are puteri depline pentru a reprezenta interesele unui stat pe lângă alt stat.

PLENITÚDINE s. f. (fr. *plénitude*, lat. *plenitudo, –inis*) Totalitate, integralitate.

PLEONÁSM s. n. (ngr. *pleonasmós*, fr. *pléonasme*) Întrebuinţare simultană a doi termeni care au acelaşi sens.

PLEOŞTÍ vb. IV (scr. *pljoštiti*) **1.** A (se) lăsa în jos sau într–o parte; a (se) deforma, a (se) turti. **2.** Fig. A–şi pierde entuziasmul, interesul; a deveni abătut, apatic; a se dezumfla.

PLESNÍ vb. IV (sl. *plesnonti*) **1.** A lovi, a izbi cu mâna sau cu un obiect,

Scanned with OKEN Scanner

producând un zgomot caracteristic; a bate, a pălmui. 2. A se sparge cu zgomot; a crăpa la suprafaţă, apărând fisuri; a se fisura. 3. (Despre muguri, boboci) A începe să se desfacă. 4. (Pop.) A muri. 5. A se rupe (de obicei de-a lungul unei cusături). 6. *Cât ai plesni din palme* = foarte repede. *A plesni de...* = a fi foarte... *A-i plesni cuiva obrazul de ruşine* = a se ruşina foarte tare. *A plesni* (pe cineva) *în pălărie* = a atinge un punct sensibil; a ironiza. *Unde-o plesneşti şi unde crapă* = a nu fi la obiect. *A o plesni bine* = a spune exact ce trebuie.

PLEŞÚV, -Ă adj. (bg. *pleşiv*) 1. Chel. 2. Fără vegetaţie; golaş; uscat, sterp, arid.

PLÉTORĂ s. f. (fr. *pléthore*) Abundenţă excesivă.

PLÉURĂ s. f. (lat., ngr. *pleura*, fr. *pleure, plévre*) Membrană seroasă care înveleşte toracele şi plămânii.

PLEX s. n. (lat., fr. *plexus*) 1. Reţea de filete nervoase sau vasculare în anumite părţi ale corpului. 2. (Uneori urmat de *solar*) Regiune anatomică aflată în partea de sus a pântecelui (unde există o reţea de nervi sau de vase).

PLEXIGLÁS s. n. (germ. *Plexiglas*, fr. *plexiglas*) Răşină sintetică transparentă, din care se fac obiecte rezistente la şocuri.

PLEZANTERÍE s. f. (fr. *plaisanterie*) Lucru amuzant; vorbă, discuţie amuzantă.

PLIÁ vb. I (fr. *plier*) 1. A împături; a îndoi. 2. A (se) supune, a ceda.

PLIÁNT, -Ă (fr. *pliant*) 1. Adj., s. n. (Obiect, scaun) care se pliază uşor. 2. S. n. Tipăritură împăturită cu informaţii, fotografii, reclame.

PLICTISEÁLĂ s. f. (*plictisi* + *-eală*) 1. Oboseală psihică produsă de lipsa de interes, de dezorientare, de monotonie; urât. 2. Supărare, dificultate, nelinişte.

PLICTISÍ vb. IV (ngr. *plécto*) 1. A fi cuprins de plictiseală. 2. A inoportuna, a contraria, a enerva pe cineva.

PLIMBÁ vb. I (lat. *perambulare*) 1. A merge pe jos, în maşină etc. pentru agrement, pentru relaxare etc. 2. A mişca dintr-o parte în alta, a mişca permanent. 3. A conduce în diverse locuri pentru un anumit motiv.

PLIN, -Ă (lat. *plenus*) 1. Adj., s. n. (Cantitate) care umple un recipient, o încăpere etc. 2. Adj., s. n. (Spaţiu) compact, fără goluri, masiv. 3. Adj. Care conţine, posedă ceva în cantitate mare sau în număr mare. 4. Adj. Încărcat. 5. Adj. Murdărit cu ceva. 6. Adj. Cu forme rotunjite (din cauza grăsimii). 7. Adj. Întreg, complet. 8. Adj. Intens, profund. 9. Adj. (Despre lună) Cu forma perfect rotundă. 10. *Plin ochi* = foarte plin. *Din plin* = foarte mult, foarte bine, cu intensitate maximă. *În plin* = exact unde trebuie. *A-i merge cuiva din plin* = a-i merge foarte bine. *A fi plin de sine însuşi* = a fi foarte încrezut. *A face plinul* = a umple rezervorul de benzină al unui vehicul.

PLINĂTÁTE s. f. (*plin* + *-ătate*) Stare, situaţie a unui lucru, a unei fiinţe aflată la maximum de dezvoltare, de posibilităţi fizice sau psihice.

PLISÉU s. n. (fr. *plissé*) Cută sau grup de cute înguste, paralele sau în formă de raze.

PLÍU s. n. (fr. *pli*) Cută făcută la un obiect de îmbrăcăminte.

PLIVÍ vb. IV (bg. *plevja*) 1. A smulge, a distruge buruienile (de pe terenuri cultivate). 2. A rupe sau a tăia cârceii, lăstarii sau frunzele de prisos; a copili.

PLOÁIE s. f. (lat. **plovia*) 1. Picături de apă care cad din atmosferă pe suprafaţa pământului. 2. Cantitate mare din ceva (care cade pe neaşteptate, vine intempestiv etc.). 3. *Apă de ploaie* = lucru, acţiune neserioasă, fără valoare. *A (-şi) aranja ploile* = a interveni prin relaţii să rezolve ceva.

PLOCÓN s. n. (sl. *poklonŭ*) 1. Dar făcut cuiva în schimbul unui serviciu, unui privilegiu. 2. *A duce (sau a trimite) pe cineva plocon cuiva* = a preda, a oferi pe cineva cuiva. *A-i pica plocon (pe cap)* = a-i veni ceva sau cineva nedorit, nepoftit.

PLOCONÍ vb. IV (sl. *pokloniti sen*) A saluta pe cineva în mod exagerat, plecându-se; a fi servil, umil faţă de cineva.

PLOD s. n. (sl. *plodŭ*) Copil (mic); germen, embrion; rod.

PLÓMBĂ s. f. (germ. *Plombe*) 1. Amalgam folosit în stomatologie pentru astuparea unei carii; lucrare efectuată în

acest scop. 2. Construcţie care completează spaţiul dintre alte două construcţii.

PLONJÁ vb. I (fr. *plonger*) A se scufunda într-un lichid; a se arunca în apă printr-o săritură.

PLONJÓN s. n. (fr. *plongeon*) Salt în aer sau în apă.

PLONJÓR s. n. (fr. *plongeur*) Spirală electrică pentru încălzirea lichidelor, prin scufundarea în acele lichide; fierbător.

PLOP s. m. (lat. *populus*) 1. Arbore cu ramurile îndreptate în sus (formând o coroană conică) şi cu scoarţa netedă. 2. *Când o face plopul mere şi răchita micşunele* = niciodată.

PLÓSCĂ s. f. (bg. *ploska*) 1. Recipient plat, rotund, cu gât scurt din care se bea. 2. Vas din diferite materiale, cu deschizătură largă în partea de sus, folosit pentru nevoile fiziologice de către bolnavii imobilizaţi.

PLOUÁ vb. I (lat. *plovere*) 1. A cădea ploaie; a (se) uda prin căderea ploii. 2. A cădea, a veni în număr deosebit de mare, în cantităţe mare. 3. *A se face că plouă* = a se preface că nu ştie nimic.

PLUG s. n. (sl. *plugŭ*) 1. Unealtă agricolă folosită la arat. 2. Arat; plugărie. 3. Vehicul sau dispozitiv pentru înlăturarea zăpezii.

PLUGÁR s. m. (*plug* + *-ar*) Persoană care are ca ocupaţie agricultura; ţăran.

PLUMB (lat. *plumbum*) 1. S. n. Metal dens, gri-albăstrui. 2. S. m. Glonţ. 3. S. n. Mic fir sau disc de plumb(1) care se fixează, se ataşează la un colet pentru a-l sigila. 4. *De plumb* = închis, întunecat.

PLURÁL, -Ă (lat. *pluralis*, germ. *Plural, Pluralis*) 1. Adj., s. n. (Categorie gramaticală) care indică două sau mai multe fiinţe. 2. Adj. Multilateral.

PLURALÍSM s. n. (fr. *pluralisme*) Sistem politic care se bazează pe coexistenţa de grupări diferite în materie de gestiune sau de reprezentare.

PLURALITÁTE s. f. (lat. *pluralitas, -atis*, fr. *pluralité*) Număr, cantitate mare de elemente, de fiinţe, de lucruri; multiplicitate.

PLURI- (lat. *plus, pluris*, fr., it. *pluri-*) Element de compunere care exprimă ideea de pluralitate: *plurimilenar, plurinaţional, plurivalenţă.*

PLURIDISCIPLINÁR, -Ă adj. (fr. *pluridisciplinaire*) Relativ la mai multe discipline (literară, ştiinţifică, tehnică etc.).

PLUS[1]- (din *plus*[2]) Element de compunere care înseamnă „mai mult", „în plus" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *plusprodus, plusvaloare.*

PLUS[2] (lat., fr. *plus*, germ. *Plus*) 1. S. n. Semn în formă de cruce care semnifică o adunare în matematică, o sarcină electrică pozitivă. 2. S. n. Ceea ce depăşeşte o cantitate dată, o limită dată. 3. Adv. Mai mult, pe deasupra. 4. *În plus* = peste ceea ce există în mod normal.

PLUSÁ vb. I (*plus*[2] + *-a*) A mări miza (la un joc de cărţi); (fig.) a da mai mult decât este necesar.

PLUSVALOÁRE s. f. (*plus*[1]- + *valoare*) 1. Profit constituit din diferenţa între valoarea bunurilor produse şi ansamblul salariilor şi al amortizării. 2. Beneficiu.

PLUŞ s. n. (fr. *p(e)luche*, germ. *Plüsch*) Ţesătură cu fir mai lung, asemănătoare catifelei.

PLÚTĂ[1] s. f. (bg. *pluta*) 1. Platformă plutitoare (formată din trunchiuri de copac) pentru transporturi. 2. *A face pluta* = a pluti pe apă cu faţa în sus.

PLUTĂ[2] s. f. (bg. *pljuto*) 1. Specie de plop. 2. Material poros, impermeabil, izolant, obţinut din scoarţa unor arbori, folosit la fabricarea dopurilor şi a altor materiale care izolează.

PLUTÍ vb. IV (*plută*[1] + *-i*) 1. A se menţine, a se deplasa pe suprafaţa unui lichid; a naviga. 2. (Despre păsări) A plana. 3. A se deplasa pe bolta cerească. 4. A persista; a predomina.

PLUTOCRAŢÍE s. f. (fr. *ploutocratie*, germ. *Plutokratie*) Guvernare exercitată de cei bogaţi.

PLUTÓN s. n. (fr. *peloton*, it. *plotone*) 1. Subunitate militară mai mică decât compania. 2. Grup organizat de oameni.

PLUVIÁL, -Ă adj. (fr. *pluvial*) 1. Care se referă la ploaie, care provine din ploaie, de ploaie. 2. *Regim pluvial* = regim al cursurilor de apă care sunt alimentate de ploi.

POÁLĂ s. f. (sl. *pola*) 1. Partea de jos sau din faţă a unui obiect de îmbrăcăminte, mai ales la femei. 2. Can-

titate de lucruri care pot fi duse în partea din faţă, adunată, a unei rochii, fuste etc. 3. Margine de pădure. 4. Porţiune de la baza unor forme de relief, de sub coroana unui copac. 5. *A-şi da poalele peste cap* = a nu mai ţine seama de ruşine; a se da în spectacol; a dovedi un caracter josnic. *A se ţine de poala cuiva* = a urmări pe cineva cu insistenţă; a depinde de cineva în mod condamnabil.

POÁMĂ s. f. (lat. *poma*) 1. Fruct (uscat). 2. Persoană neserioasă, fără caracter; femeie de moravuri uşoare. 3. *Poamă-acră* = persoană nesuferită, rea.

POANSÓN s. n. (fr. *poinçon*) Tijă de oţel, ascuţită la vârf, folosită la gravare sau la perforare.

POÁNTĂ s. f. (fr. *pointe*) 1. Miezul unui banc, al unei glume, al unei anecdote; moment expresiv. 2. Încălţăminte pentru balet cu vârfuri întărite; pas de dans sau atitudine pe vârful unei astfel de încălţăminte.

POÁRTĂ s. f. (lat. *porta*) 1. Deschizătură într-o împrejmuire, pentru a intra şi a ieşi; ceea ce acoperă această deschizătură. 2. Uşă mare (la intrare). 3. Cale de acces; posibilitate, mijloc. 4. Instalaţie specială cu plasă la unele jocuri sportive. 5. (În perioada suzeranităţii turceşti asupra ţărilor române) Reşedinţa, curtea sultanului din Imperiul Otoman. 6. *Poartă-n poartă* = faţă în faţă. *Din poartă în poartă* = din casă în casă. *A sta ca viţelul la poarta nouă* = a fi dezorientat, a nu şti să reacţioneze. *A bate la poarta cuiva* (sau *la toate porţile*) = a cere sprijin.

POCÁL s. n. (germ. *Pokal*) Un fel de cupă, mai ales de metal, folosită la băut; conţinutul unui astfel de vas.

POCÁÍ vb. IV (sl. *pocajati sen*) 1. A-şi mărturisi păcatele la un duhovnic; a regreta o faptă, o greşeală comisă. 2. A deveni adeptul unei secte religioase creştine.

POCĂÍNŢĂ s. f. (*pocăi* + *-inţă*) Mustrare de conştiinţă pentru păcatele comise şi încercarea de îndreptare a lor prin post şi rugăciune; regret pentru o faptă, o greşeală făcută.

PÓCHER s. n. (ngr. *póker*, germ. *Poker*, fr. *poker*) Joc de cărţi, de origine americană, în care fiecare jucător dispune de cinci cărţi cu care poate să câştige în diferite combinaţii.

POCÍ vb. IV (*potcă* + *-i*) A (se) urâţi, a (se) schimonosi.

POCINÓG s. n. (sl. *počinokŭ*, ucr. *počinok*) 1. Ceea ce produce cuiva o neplăcere, un necaz; încurcătură, boroboaţă. 2. *A-i face cuiva un pocinog* = a-i face un mare rău, o mare încurcătură.

POCNÍ vb. IV (*poc* + *-(ă)ni*) 1. A produce un zgomot caracteristic prin spargere, lovire, plesnire; a trânti, a izbi cu putere, producând zgomot. 2. (Despre arme) A se descărca cu zgomot; (despre foc) a arde cu zgomot. 3. A plesni la suprafaţă; a se fisura. 4. (Despre muguri) A începe să se desfacă; a plesni. 5. A avea o îmbrăcăminte prea strâmtă (care dă impresia că plesneşte).

POD s. n. (sl. *podŭ*) 1. Parte a unei construcţii dintre acoperiş şi planşeul superior. 2. Construcţie care stabileşte o comunicaţie între două puncte separate de un curs de apă, de o depresiune, de o cale ferată etc. 3. Platformă care serveşte ca loc de lucru, ca element de protecţie. 4. Lucrare protetică dentară. 5. *Pod plutitor* = bac. *Pod de vase* = stabilirea comunicaţiei dintre două maluri printr-un şir de bărci sau de plute. *Podul palmei* = parte interioare a palmei. *A călca ca din pod* = a merge cu îngâmfare. *A cădea ca din pod* = a rămâne uluit, dezorientat în faţa unei situaţii neaşteptate.

PODEÁ s. f. (singular refăcut după pluralul *podele* < *podi*) Partea de jos a unei încăperi acoperită cu diferite materiale (de obicei scândură); pardoseală.

PODGORÍE s. f. (sl. *podŭgorije*) Zonă întinsă, mai ales într-o regiune deluroasă, cultivată masiv cu viţă de vie; regiune viticolă.

PODIDÍ vb. IV (sl. *podŭiti*) (Despre lacrimi, sânge) A începe să curgă brusc şi năvalnic; a ţâşni; a năpădi; (despre râs, plâns) a apuca cu putere, a nu mai putea stăpâni; (despre somn) a copleşi, a birui.

PODÍŞ s. n. (*pod* + *-iş*) Regiune întinsă, plană, înconjurată de munţi sau de văi adânci, situată la înălţime relativ mare; platou.

PÓDIUM s. n. (lat., fr. *podium*, germ. *Podium*) 1. Postament, platformă pentru

diferite obiecte. 2. Estradă într–o sală sau în aer liber; mică instalaţie mobilă, sub formă de trepte, pe care stau sportivii învingători la acordarea titlurilor.

PODOÁBĂ s. f. (sl. *podoba*) 1. Obiect care serveşte să împodobească pe cineva sau ceva; element decorativ sculptat sau pictat; ornament. 2. Ceea ce constituie motiv de mândrie, de cinste; splendoare, strălucire.

POÉM s. n. (fr. *poème*, germ. *Poem*) 1. Lucrare în versuri, de întindere relativ mare, cu caracter eroic, filozofic, istoric etc.; lucrare în proză cu caracter poetic. 2. Piesă muzicală de mică întindere cu caracter liric.

POÉT s. m. (fr. *poète*, germ. *Poet*) Persoană care scrie versuri; persoană cu inspiraţie poetică.

POETIZÁ vb. I (fr. *poétiser*) A da un caracter poetic, liric, idealist.

POEZÍE s. f. (lat. *poesis*, fr. *poésie*, it. *poesia*, germ. *Poesie*) 1. Arta de a scrie versuri; compunere, de întindere relativ redusă, în versuri. 2. Gen poetic; totalitatea compoziţiilor în versuri ale unui poet, ale unei ţări etc. 3. Inspiraţie poetică, elevaţie în idei, în stil.

PÓFTĂ s. f. (de la *pofti*) 1. Dorinţă (nestăvilită) de a face sau de a obţine ceva; plăcere, chef; senzaţie de foame, de sete etc. şi plăcerea de a mânca, de a bea, de a fuma etc. 2. Dorinţă sexuală puternică. 3. *Cu poftă* = cu apetit deosebit. *A–şi pune pofta–n cui* = a renunţa la ceva mult râvnit. *De poftă* = puţin, numai cât să guste.

POFTÍ vb. IV (sl. *pohotěti*) 1. A avea poftă de ceva. 2. A face o invitaţie. 3. A se invita (unul pe altul). 4. A cere imperativ ceva cuiva; a soma. 5. A avea curajul, îndrăzneala, tupeul să facă ceva. 6. A veni, a sosi, a se duce undeva; a binevoi să vină, să se ducă undeva.

POGÓN s. n. (bg. *pogon*) Unitate de măsură pentru suprafeţele de teren agricol care variază în jurul unei jumătăţi de hectar; teren agricol care măsoară jumătate de hectar.

POGRÓM s. n. (rus. *pogrom*) Masacrare a unui grup (evreu) minoritar într–o ţară.

POIÁNĂ s. f. (sl. *poljana*) Loc în pădure, fără copaci, numai cu iarbă şi cu flori; luminiş.

POJÁR s. n. (sl. *požarŭ*) Rujeolă.

POJGHÍŢĂ s. f. (et. nec.) Strat subţire care se formează la suprafaţa unui lichid (prin răcire, închegare); strat subţire care acoperă o suprafaţă, un lucru.

POL[1] s. m. (lat. *polus*, ngr. *pólos*, germ. *Pol*, fr. *pôle*) 1. Fiecare dintre cele două extremităţi (Polul Nord şi Polul Sud) ale axei de rotaţie a Pământului; regiunea din jurul acestor puncte. 2. Punct al unui generator de electricitate care serveşte de plecare (pol pozitiv) sau de sosire (pol negativ) al curentului. 3. Termen complet opus altuia, situaţii, însuşiri aflate la două extremităţi, opuse una alteia.

POL[2] s. m. (cf. rus. *pol*) Monedă românească de douăzeci de lei din trecut.

POLÁR, –Ă adj. (lat. *polaris*, it. *polare*, fr. *polaire*) 1. Care se referă la poli, din apropierea polilor, care aparţine polilor. 2. *Cerc polar* = cerc imaginar, paralel cu ecuatorul, care delimitează zona temperată de cea de la poli. *Noapte polară* = noapte de iarnă, de dincolo de cercul polar, care poate dura jumătate de an.

POLARIZÁ vb. I (fr. *polariser*) 1. A concentra asupra sa. 2. A se concentra în jurul a ceva.

POLAROÍD s. n. (fr. *polaroïd*) Aparat fotografic cu care se obţine o fotografie imediat după expunere.

PÓLCĂ s. f. (fr. *polka*, rus. *polka*) Dans de bal cu ritm sprinten din Boemia şi melodia după care se execută acest dans.

POLCÓVNIC s. m. (rus. *polkovnik*) 1. Vechi grad militar corespunzător colonelului. 2. Comandant, în trecut, al unui grup de oameni însărcinaţi cu ordinea publică.

PÓLDER s. n. (germ. *Polder*) Porţiune joasă de uscat obţinută prin îndiguirea şi drenarea unei porţiuni de mare, a unui lac etc.

POLÉI[1] s. n. (de la *polei*[2]) 1. Strat subţire de gheaţă care acoperă solul uneori. 2. Luciu, lustru, strălucire.

POLEÍ[2] vb. IV (sl. *polijati*) 1. A acoperi cu un strat subţire de aur sau de argint; a sufla; a învălui într–o lumină

strălucitoare. 2. A prezenta într–un mod favorabil, avantajos.

POLÉMIC, –Ă adj., s. f. (ngr. *polemiké*, fr. *polémique*) (Discuţie vie, dezbatere) în contradictoriu, critică, pătimaşă, în legătură cu o problemă politică, literară, ştiinţifică.

POLEMIZÁ vb. I (fr. *polémiser*) A discuta în contradictoriu, cu argumente, o problemă ştiinţifică, literară, politică etc.

POLÉN s. n. (fr., lat. *pollen*, germ. *Pollen*) Pulbere gălbuie, fecundată a florilor.

POLI– (fr. *poly–*) Element de compunere cu sensul de „mai mulţi", „mai multe" care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *polisportiv, polivitamină* etc.

POLIANDRÍE s. f. (fr. *polyandrie*) Starea unei femei care are simultan mai mulţi soţi.

POLICÁNDRU s. n. (ngr. *polikándelon*) Candelabru cu mai multe braţe.

POLICRÓM, –Ă adj. (fr. *polychrome*) De diverse culori; multicolor.

POLICROMÍE s. f. (fr. *polycromie*) Calitatea de a fi policrom; însuşire a unui corp, a unui tablou de a oferi părţi diferit şi armonios colorate.

POLIFONÍE s. f. (fr. *polyphonie*) Întrebuinţare simultană a mai multor instrumente, a mai multor melodii care nu–şi pierd individualitatea în acest ansamblu.

POLIGAMÍE s. f. (fr. *polygamie*, lat. *polygamia*, germ. *Polygamie*) Stare a unui bărbat căsătorit simultan cu mai multe femei.

POLIGENEZĂ s. f. (*poli– + geneză*) Teorie după care fenomenele biologice, sociale etc. nu au un izvor unic, ci origini multiple.

POLIGLÓT, –Ă (fr. *polyglotte*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care vorbeşte mai multe limbi. 2. Adj. Scris în mai multe limbi, care se referă la mai multe limbi.

POLIGÓN s. n. (fr. *polygone*, lat. *polygonum*, germ. *Polygon*) 1. Suprafaţă plană mărginită de linii drepte. 2. (Urmat adesea de determinarea „de tragere") Teren special amenajat pentru trageri cu arma sau cu pistolul. 3. Loc special pentru învăţarea conducerii autovehiculelor.

POLIGRAFÍE s. f. (fr. *polygraphie*) Tehnică de reproducere grafică, de tipărire şi multiplicare a unui text; ansamblul în-treprinderilor cu acest profil.

POLILOGHÍE s. f. (ngr. *polilogh(a)*) Povestire, relatare cu multe amănunte inutile şi plictisitoare; vorbărie.

POLIMÓRF, –Ă adj. (fr. *polymorphe*) Care poate lua diverse forme, aspecte.

POLÍP s. m. (lat. *polypus*, fr. *polype*) 1. Animal acvatic celenterat, cu corpul cilindric, cu două deschizături, străbătut de o cavitate digestivă, care trăieşte mai ales în colonii. 2. Tumoare benignă de mici dimensiuni localizată pe unele mucoase.

POLISEMÍE s. f. (fr. *polysémie*) Însuşirea unui cuvânt de a avea mai multe sensuri.

POLITÉHNIC, –Ă adj. (fr. *polytechnique*, germ. *polytechnisch*) Care priveşte mai multe specialităţi tehnice.

POLITEÍSM s. n. (fr. *polythéisme*) Religie care admite mai mulţi zei.

POLITÉŢE s. f. (fr. *politesse*) 1. Ansamblul regulilor necesare bunei–creşteri, bunei–cuviinţe; respectarea de către o persoană a acestor reguli. 2. (La pl.) Cuvinte, gesturi care exprimă politeţe(1).

POLÍTIC, –Ă (lat. *politicus, –a, –um*, ngr. *politiké, politikós*, fr. *politique*, germ. *Politik*) 1. S. f. Ştiinţa şi arta de a guverna un stat. 2. S. f. Afaceri care interesează statul; mod de a conduce asemenea afaceri. 3. S. f. Mod prudent, abil de a acţiona. 4. Adj. Care priveşte politica(1), referitor la politică(1); de politică. 5. S. n. Conştiinţă politică(4), relaţii, instituţii, organizaţii politice(4). 6. *Om politic* = persoană angajată în activitate politică(4). *A face politică* = a lua parte, în mod activ, la discutarea şi rezolvarea problemelor interne şi externe ale statului.

POLITICIÁN s. m. (fr. *politicien*) Care face politică (mai ales în interes personal, de grup etc.).

POLITICIANÍSM s. n. (*politician + –ism*) Activitate politică desfăşurată în interes personal, de grup sau de partid.

POLITICÓS, –OÁSĂ adj. (ngr. *politikós*) Care este curtenitor, civilizat, manierat, cuviincios; care denotă politeţe.

POLITIZÁ vb. I (fr. *politiser*) A da un caracter politic; a interpreta politic.

POLITOLOGÍE s. f. (fr. *politologie*)

Studiul activităţii, al relaţiilor sau al instituţiilor politice.

PÓLIŢĂ[1] s. f. (sl. *polica*) Suport fixat pe ceva pe care se aşază diferite obiecte, alimente etc.; mobilier prevăzut cu asemenea suporturi.

PÓLIŢĂ[2] s. f. (ngr. *politsa*, it. *polizza*) 1. Trată. 2. *Poliţă de asigurare* = act prin care se încheie o asigurare. *A plăti cuiva o poliţă* = a se răzbuna.

POLÍŢIE s. f. (lat. *politia*, germ. *Polizei*, fr. *poliçe*, rus. *poliţija*) Ansamblul reglementărilor care menţin securitatea publică; administraţie care veghează la respectarea lor şi localul în care se află această administraţie.

POLIVALÉNT, –Ă adj. (fr. *polyvalent*) Care are mai multe funcţii diferite; (fig.) cu calităţi, valori multiple; multilateral.

PÓLO s. n. (fr., engl. *polo*) *Polo pe apă* = joc sportiv cu mingea, practicat pe apă.

POLÓG s. n. (rus. *polog*) 1. Ţesătură fină folosită la draperii, la perdele etc. 2. Ţesătură groasă din lână sau din in, cânepă, confecţionată în gospodăriile ţărăneşti. 3. Pânză rară, plasă de sârmă folosită pentru alcătuirea unui fel de cort împotriva ţânţarilor.

POLTRÓN, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *poltron*, it. *poltrone*) (Om) fără curaj, fricos, laş.

POLUÁ vb. I (fr. *polluer*) 1. A face să devină sau a deveni nociv prin împrăştierea materiilor chimice reziduale. 2. Fig. A fi periculos; a murdări, a profana.

POM s. m. (lat. *pomus*) Arbore (fructifer); brad (de Crăciun).

POMÁDĂ s. f. (lat. *pomada*, ngr. *pomáda*, fr. *pommade*) Produs gras şi parfumat sau medicamentos pentru întreţinerea părului sau pentru un tratament extern (afecţiuni ale pielii).

POMÁNĂ s. f. (de la *pomeni*) 1. Masă care se face după o înmormântare sau un parastas, când se împart şi diferite lucruri (sau farfurii, pachete cu mâncare); ceea ce se dă în asemenea împrejurări. 2. Slujbă religioasă făcută pentru pomenirea celor morţi; parastas. 3. Dar, cadou făcut cuiva (pentru iertarea păcatelor). 4. Prilej neaşteptat. 5. *De pomană* = gratis sau foarte avantajos; inutil, degeaba, zadarnic. *A–şi face pomană cu cineva* = a se milostivi cu cineva. *A umbla după pomană* = a umbla după chilipiruri fără muncă. *Ca la pomană* = cu grămada, mulţi.

POMÉLNIC s. n. (sl. *pomĕnĭnikŭ*) 1. Listă cu numele morţilor care trebuie pomeniţi la slujbe; listă cu ctitorii bisericii care se citeşte la slujbe. 2. Listă lungă şi interminabilă de nume, de lucruri (care oboseşte, plictiseşte).

POMENÍ vb. IV (sl. *pomĕněti*) 1. A vorbi în treacăt, fără a insista; a aminti, a menţiona, a indica, a cita. 2. A aminti, în cadrul unui serviciu religios, de persoane dispărute; a comemora. 3. A ţine minte, a–şi aduce aminte. 4. A fi, a exista de multă vreme sau de totdeauna. 5. A se trezi brusc în faţa unei situaţii, în faţa unei persoane; a face ceva nepotrivit, necugetat. 6. *Nici că se pomeneşte* sau *unde se pomeneşte*, se spune despre lucruri care n–au existat niciodată, nu e posibil. *Te pomeneşti că...* = poate că...; nu cumva...

POMÉT s. n. (lat. *pometum*) Livadă.

POMÉŢI s. m. pl. (fr. *pommette*) Parte proeminentă a obrajilor, de sub ochi; umerii obrajilor.

POMICULTÚRĂ s. f. (fr. *pomiculture*) Studiul pomilor fructiferi.

POMIÉRĂ s. f. (fr. *pommière*) Fructieră.

PÓMINĂ s. f. (de la *pomeni*) 1. Veste, faimă, renume. 2. *De pomină* = de neuitat. *Nici pomină* = deloc. *A i se duce* (sau *a–i merge cuiva*) *pomina* = a i se face mare publicitate, a fi cunoscut ca ceva ieşit din comun. *A ajunge de pomină* = a ajunge renumit printr–un act nesăbuit; a se face de râs.

PÓMPĂ[1] s. f. (fr. *pompe*, lat. *pompa*) Maşină capabilă să ridice sau să refuleze un lichid, un gaz.

PÓMPĂ[2] s. f. (fr. *pompe*, lat. *pompa*) 1. Ceremonial somptuos; glorie, strălucire, fast. 2. *Pompe funebre* = întreprindere specializată în pregătirea şi efectuarea înmormântărilor.

POMPIÉR s. m. (fr. *pompier*) Persoană care face parte dintr–un corp organizat pentru stingerea incendiilor.

Scanned with OKEN Scanner

POMPIERÍSTIC, –Ă adj. (*pompier* + *–istic*) Pompos(2).

POMPÓN s. n. (fr. *pompon*) Mic ciucure de mătase, de lână care împodobeşte anumite veşminte; ornament de lână sau mănunchi de pene purtat la chipiul uniformelor de paradă ale unor militari.

POMPÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *pompeux*) 1. Fastuos, luxos, grandios. 2. Plin de emfază; încărcat, pretenţios, afectat.

PÓNCE adj. invar. (fr. (pierre) *ponce*) *Piatră ponce* = mică bucată de rocă vulcanică (sau dintr–un material asemănător) folosită pentru curăţarea pielii îngroşate.

PÓNCHO s. m. invar. (pr. *poncio;* sp., fr. *poncho*) Haină sud–americană, făcută dintr–o învelitoare pătrată, cu o gaură la mijloc pentru introducerea capului.

PONCÍF s. n. (fr. *poncif*) Formulă, producţie artistică, judecată banală, lipsită de originalitate.

PONDERÁ vb. I (lat. *ponderare*, fr. *pondérer*) 1. A echilibra, a tempera, a cumpăni. 2. A face să devină sau a deveni cumpătat, măsurat, stăpânit; a (se) tempera.

PONDERÁBIL, –Ă adj. (fr. *pondérable*) Care se poate cântări; cu greutate.

PONDERABILITÁTE s. f. (fr. *pondérabilité*) Însuşirea unui corp de a fi ponderabil.

PONDERÁL, –Ă adj. (fr. *pondéral*) Referitor la greutate.

PONDERÁT, –Ă adj. (fr. *pondéré*) Echilibrat, cumpătat.

PÓNDERE s. f. (lat. *pondus, –eris*) 1. Greutate. 2. Importanţă, valoare în cadrul unui ansamblu de elemente.

PÓNEI s. m. (engl. *poney*) Rasă de cai mici.

PONÓR s. n. (bg., scr. *ponor*) Adâncitură, scobitură în terenurile calcaroase; teren accidentat şi greu accesibil.

PONÓS s. n. (sl. *ponosŭ*) Urmare neplăcută pe care o are de suportat cineva pentru propriile greşeli sau pentru greşelile altora; nemulţumire, necaz, supărare.

PONOSÍ vb. IV (*ponos* + *–i*) A se degrada prin vechime, uzură, proastă întreţinere; a (se) strica, a (se) deteriora.

PONT s. n. (magh. *pont*) 1. Numele uneia dintre cărţile de joc cu valoarea cea mai mare în anumite jocuri; (fig.) prilej. 2. Idee principală, miezul unei discuţii. 3. Ironie. 4. *A–i vinde cuiva pontul* = a spune cuiva un secret care să–i aducă profit, avantaje.

PONTÁ[1] vb. I (fr. *ponter*) A depune ca miză o sumă de bani.

PONTÁ[2] vb. I (fr. *pointer*) A se prezenta la locul de muncă pentru înregistrarea timpului de lucru şi a cantităţii efectuate în vederea plăţii.

PÓNTIC, –Ă adj. (fr. *pontique*, lat. *ponticus*) Din regiunea Mării Negre, de la Marea Neagră.

PONTÍF s. m. (fr. *pontife*) 1. Demnitar ecleziastic (la catolici). 2. *Suveranul pontif* = papa. 3. Persoană care se crede importantă sau foarte competentă într–un anumit domeniu.

PONTIFICÁL, –Ă adj. (fr. *pontifical*, lat. *pontificalis*) Care se referă la un pontif sau la papă, care ţine de un pontif sau de papă.

PONTIFICÁT s. n. (fr. *pontificat*, lat. *pontificatus*) Demnitatea de pontif sau de papă; exercitarea puterii papale.

PONTÓN s. n. (fr. *ponton*) 1. Pod plutitor făcut din ambarcaţiuni legate între ele; platformă fixă unde acostează navele. 2. Vas fără motor remorcat de un alt vas pentru efectuarea de transporturi.

POP[1] s. m. (bg. *pop*) 1. Stâlp, bârnă, par, prăjină. 2. Grămadă de snopi (de in, cânepă etc.) aşezaţi în picioare în formă de con, ca să se usuce.

POP[2] s. n. (engl. *pop* [music]) Formă muzicală de origine anglo–americană care derivă din rock.

PÓP–ÁRT s. n. (engl. *pop*(ular) *art*) Tendinţă artistică în artele plastice care foloseşte în compoziţie asamblarea de obiecte cotidiene.

POPÁS s. n. (ucr. *popas*) 1. Oprire pentru odihnă pe parcursul unui drum mai lung; şedere mai lungă într–un loc, în timpul unei călătorii; loc în care se face un popas. 2. *Fără popas* = continuu.

PÓPĂ s. m. (sl. *popŭ*) 1. Preot. 2. Carte de joc care are imprimat o imagine asemănătoare unui preot. 3. Cea mai mare piesă de la jocul de popice. 4. *Ca popa* = obligatoriu, neapărat. *A da ortul popii* = a muri. *A se duce vestea ca de popă tuns* = a se răspândi o faimă proastă a

cuiva. *A fugi ca de popă tunsă* = a evita o persoană în mod special. *Uite popa, nu e popa*, se spune despre cineva şmecher, care îşi schimbă hotărârile.

POPÓR s. n. (lat. *populus*) 1. Multitudine de oameni care formează o naţiune; neam. 2. Partea cea mai numeroasă şi mai puţin bogată dintr-o populaţie; mulţime de oameni adunaţi la un loc, gloată. 3. *Din popor* = cu origine socială modestă.

POPORANÍSM s. n. (*poporan* + *-ism*) Curent social-politic de la sfârşitul sec. XIX şi începutul sec. XX din România, care considera ţărănimea ca elementul de bază al unei naţiuni; curent literar care recomanda ca sursă de inspiraţie viaţa ţărănească.

POPOSÍ vb. IV (*popas* + *-i*) A se opri pentru scurt timp în cursul unei călătorii (pentru a se odihni, sau pentru a dormi).

POPÓTĂ s. f. (fr. *popote*) Cantină, restaurant unde ofiţerii iau masa în comun.

POPRÍ vb. IV (sl. *popréti*) A face o reţinere de bani sau de bunuri de către o persoană autorizată pentru a le pune la dispoziţia celui păgubit.

POPULÁ vb. I (cf. fr. *peupler*) A stabili oameni, animale, plante într-un loc unde ele nu există.

POPULÁR, -Ă adj. (fr. *populaire*) 1. Care aparţine poporului, din sau de la popor, creat sau specific poporului; făcut pentru popor, accesibil tuturor. 2. Care se bucură de favoarea poporului, a masei.

POPULARITÁTE s. f. (fr. *popularité*) Succes la mase, la public, la popor; faimă, renume.

POPULARIZÁ vb. I (fr. *populariser*) A face sau a deveni popular.

POPULÁŢIE s. f. (fr. *population*) 1. Ansamblul locuitorilor unei ţări, ai unui oraş, regiuni etc. 2. Ansamblu de fiinţe care aparţin unei specii.

POPULÍSM s. n. (fr. *populisme*) Concepţie (politică) axată pe metode demagogice pentru influenţarea maselor.

PÓR s. m. (lat. *porus*, ngr. *póros*, fr. *pore*) 1. Mică deschidere pe suprafaţa pielii a glandelor sudoripare şi sebacee. 2. Orificiu în membrana celulelor vegetale. 3. Mic gol în masa unui corp solid.

PORC s. m. (lat. *porcus*) 1. Animal domestic cu corpul acoperit cu peri aspri, cu maxilarul alungit, crescut pentru carnea sa. 2. Om murdar, grosolan, nesimţit. 3. *A da năvală ca porcul* = a fi foarte obraznic. (*Doar*) *n-am păscut porcii împreună* (sau *cu tine*), se spune cuiva care a depăşit anumite limite. *A mâna porcii la jir* = a sforăi. *A face* (pe cineva) *albie de porci* = a mustra pe cineva cu cuvinte foarte aspre, injurioase. *A nu-i fi porcii acasă* = a fi prost dispus.

PORCĂRÍE s. f. (*porc* + *-ărie*) Loc sau lucru murdar; faptă, acţiune, vorbă grosolană, necinstită, indecentă; lucru prost sau de proastă calitate.

PORCÍN, -Ă (*porc* + *-in*, cf. fr. *porcin*, lat. *porcinus, -a, -um*) 1. S. f. (La pl.) Subfamilie de porci; (la sg.) animal din această subfamilie. 2. Adj. De porc.

PORÉCLĂ s. f. (sl. *poreklo*) Supranume expresiv dat cuiva (care se referă la o trăsătură specifică a persoanei în cauză sau la aspectul fizic).

PORFÍR s. n. (ngr. *porphír*, fr. *porphyre*) Rocă vulcanică mai ales roşie, caracterizată prin mari cristale de feldspat, folosită la decoraţii.

PÓRIGI s. n. (engl. *porridge*) Fel de mâncare din fulgi de ovăz sau porumb.

PORNÍ vb. IV (sl. *porinonti*) 1. A pleca din locul în care se află pentru a se duce în altă parte; a merge. 2. A (se) pune în mişcare; a începe să funcţioneze. 3. (Despre fenomene ale naturii) A (se) dezlănţui, a (se) declanşa. 4. A se hotărî să facă ceva. 5. A începe să curgă; a ţâşni. 6. A avea tendinţa să... 7. *A porni cu dreptul* (sau *cu stângul*) = a avea succes (sau insucces) într-o acţiune.

PORNOGRAFÍE s. f. (fr. *pornographie*) Reprezentare în artă, descriere (literară) a relaţiilor sexuale.

POROZITÁTE s. f. (lat. *porositas*, fr. *porosité*) Starea de a fi poros, de a avea mici găuri.

PORT[1]- (fr. *porte-*) Element de compunere cu sensul de „purtător de...", „susţinător de"... sau „purtare de..." şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *portaltoi, portdrapel.*

Scanned with OKEN Scanner

PORT[2] s. n. (de la *purta*) 1. Deţinere, folosire. 2. Îmbrăcăminte şi încălţăminte a unui om; îmbrăcăminte, fel de a se îmbrăca specific unui popor, unei regiuni, unei epoci; costum (naţional). 3. Mod obişnuit de comportament; conduită.

PORT[3] s. n. (ngr. *pórto*, it. *porto*, fr. *port*) Loc pe malul unei ape, special amenajat, pentru acostarea navelor; oraş care are un asemenea loc.

PORTÁBIL, –Ă adj. (fr. *portable*) Care poate fi dus, transportat cu uşurinţă; care se poate purta.

PORTÁL s. n. (germ. *Portal*, it. *portale*) Intrare monumentală, de obicei bogat ornamentată, într–un edificiu.

PORTÁR s. m. (*poartă* + *–ar*) 1. Paznic la intrarea unei instituţii, hotel etc. 2. Boier, în trecut, însărcinat cu paza curţii domneşti. 3. Jucător care apără poarta la unele jocuri sportive.

PORTATÍV[1] s. n. (cf. *port[1]*–) Grup de cinci linii orizontale, paralele, pe care se scriu notele muzicale.

PORTATÍV[2], –Ă adj. (fr. *portatif*) Care se poate purta, transporta cu uşurinţă.

PORTAVIÓN s. n. (fr. *porte–avions*) Vas de luptă construit special pentru aterizarea şi decolarea avioanelor.

PORTAVÓCE s. f. (it. *portavoce*) Instrument conic pentru transmiterea unor informaţii, comenzi etc. la distanţă.

PORTĂRÉL s. m. (*portar* + *–el*) 1. Funcţionar însărcinat cu executarea hotărârilor judecătoreşti în trecut. 2. Slujbaş subordonat portarului(2).

PORTDRAPÉL (*port[1]*– + *drapel*) 1. S. m. Persoană care poartă drapelul; (fig.) cel care se află în fruntea unei mişcări, unui curent etc.; idee conducătoare. 2. S. n. Toc de piele în care se poartă un drapel.

PORTÍC s. n. (fr. *portique*, lat. *porticus*) Galerie cu boltă, susţinută de coloane, de obicei în faţa unei clădiri sau în jurul unei pieţe.

PORTIÉRĂ s. f. (fr. *portière*) Deschizătură la un automobil pe care se intră şi se iese.

PÓRTO s. n. (fr. *porto*) Vin roşu făcut în Portugalia, foarte dulce.

PORTOFÓLIU s. n. (ngr. *portophóli*, it. *portafoglio*) Titlu şi funcţia de ministru; departament ministerial.

PORTO–FRÁNCO s. n. (it. *porto–franco*) Port în care mărfurile nu sunt supuse taxelor vamale şi nici altei formalităţi fiscale.

PORTRÉT s. n. (fr. *portrait*) 1. Imaginea unei persoane reprodusă prin pictură, desen, fotografie etc. 2. Fig. Descrierea caracterului unei persoane.

PORTRETÍSTIC, –Ă adj., s. f. (*portret* + *–istică*) 1. (Ramură a artelor plastice, a fotografiei etc.) care înfăţişează portrete. 2. (Gen literar) caracterizat prin descrierea aspectului fizic şi moral al unei persoane.

PORTUÁR, –Ă adj. (fr. *portuaire*) Relativ la un port, de port; (despre oraşe) care are port.

PORŢELÁN s. n. (ngr. *portselána*, germ. *Porzellan*, it. *porcelana*) Material ceramic, translucid, impermeabil folosit la fabricarea farfuriilor şi a diferitelor vase (de laborator sau decorative); obiect fabricat din acest material.

PÓRŢIE s. f. (lat. *portio, –onis*, germ. *Portion*, fr. *portion*) 1. Cantitate de mâncare servită cuiva. 2. (În forma *porţiune*) Bucată, fragment, parte dintr–un tot.

PORUMBÉL s. m. (*porumb* + *–el*) 1. Pasăre sălbatică, de mărime mijlocie, cu cioc scurt, diferit colorată. 2. *A trăi ca doi porumbei* = a trăi într–o armonie desăvârşită. *Ţi–a ieşit un porumbel din gură* = ai spus exact ce trebuie.

PORÚNCĂ s. f. (de la *porunci*) 1. Dispoziţie dată de o autoritate; ordin. 2. (Mai ales la pl.) Lege morală sau religioasă; învăţătură, precept.

PORUNCÍ vb. IV (sl. *poročiti*) 1. A da ordine. 2. A comanda.

POSÁC, –Ă adj. (et. nec.) 1. Lipsit de bună dispoziţie; nesociabil, necomunicativ, morocănos, ursuz. 2. Dezolant, deprimant, trist.

POSEDÁ vb. I (fr. *posséder*) 1. A avea pentru sine; a stăpâni, a deţine, a avea. 2. A cunoaşte perfect. 3. A domina, a subjuga. 4. A avea relaţii sexuale cu o femeie.

POSESIÚNE s. f. (fr. *possession*, lat. *possessio*) 1. Faptul de a poseda ceva; lu-

cru posedat. 2. Ţară aflată sub dominaţia unui stat mai puternic; colonie.

POSESÍV, –Ă adj. (lat. *possessivus*, fr. *possessif*) 1. Care arată apartenenţa, posesia. 2. Care manifestă un accentuat spirit de posesiune.

POSESÓR s. m. (lat. *possessor*, fr. *possesseur*) 1. Persoană care posedă ceva (mai ales bunuri materiale); persoană care are o anumită calitate, însuşire.

POSÍBIL, –Ă (fr. *possible*, lat. *possibilis*) 1. Adj. Care poate să fie, să se facă, să se realizeze. 2. S. n. Ceea ce poate să se facă, să se realizeze. 3. *A face tot posibilul* (şi *imposibilul*) = a încerca orice pentru a realiza ceva.

POSIBILITÁTE s. f. (fr. *possibilité*, lat. *possibilitas, –atis*) 1. Faptul de a fi posibil; calitatea de a fi posibil. 2. (La pl.) Însuşiri intelectuale, morale de care dispune cineva. 3. *În măsura* (sau *în limita*) *posibilităţilor* = atât cât este posibil.

POSOMORÎ vb. IV (cf. magh. *szomorú* „trist") 1. A se întrista, a se indispune. 2. A se acoperi de nori, a deveni urât, mohorât.

POST[1]– (lat. *post*, fr. *post–*) Element de compunere cu sensul de „după" şi care formează cuvinte ca: *postcalcul, posttraumatic, postpune.*

POST[2] s. n. (fr. *poste*, germ. *Posten*, lat. *posta*) 1. Funcţie, slujbă. 2. Loc în care o persoană, în special soldaţi, sunt plasaţi pentru a păzi, a supraveghea ceva sau pe cineva. 3. Unitate de poliţie însărcinată cu menţinerea ordinii publice într–o localitate rurală; local în care funcţionează asemenea unitate. 4. Instalaţie pentru efectuarea unei operaţii tehnice; aparatură necesară transmiterii unor emisiuni de radio şi de televiziune.

POST[3] s. n. (sl. *postŭ*) 1. Interdicţie de a mânca anumite alimente, în diverse perioade ale anului, legată de unele sărbători religioase; alimente permise gătite; perioadă în care există această interdicţie. 2. *De post* = făcut din alimente permise de biserică; perioadă în care se consumă asemenea mâncăruri. *Cât o zi de post* = foarte lung, mare, înalt. *Martie din post nu lipseşte*, se spune despre cineva care e prezent totdeauna undeva şi unde este ceva de profitat.

POSTÁ vb. I (fr. *poster*) A (se) plasa într–un loc, post pentru a supraveghea, urmări etc.

POSTAMÉNT s. n. (germ. *Postament*) Bază de susţinere, suport pentru o maşină, un aparat, o statuie.

POSTÁV s. n. (sl. *postavŭ*) Stofă groasă, compactă pentru confecţii (mai ales militare).

POSTBÉLIC, –Ă adj. (*post[1]– + belic* < lat. *bellicus*) Referitor la perioada de după război, propriu acestei perioade.

POSTDATÁ vb. I (fr. *postdater*, germ. *postdatieren*) A pune unei scrieri o dată posterioară.

POSTÉLNIC s. m. (sl. *postĕlĭnikŭ*) Boier, în evul mediu, însărcinat cu paza camerei de dormit a domnitorului, cu pregătirea audienţelor la domnitor; maestru de ceremonii etc.

PÓSTER s. n. (engl. *poster*) Afiş vândut publicului, care reprezintă adesea portretul unei personalităţi.

POSTERIÓR, –OÁRĂ adj. (fr. *postérieur*, lat. *posterior*) Care vine după...; plasat în spate.

POSTERITÁTE s. f. (fr. *postérité*, lat. *posteritas, –atis*) Generaţiile viitoare; urmaşi.

POSTFÁŢĂ s. f. (fr. *postface*) Explicaţie, comentariu plasat la sfârşitul cărţii.

POSTÍŞ, –Ă adj., s. f. (fr. *postiche*) (Păr) fals (adăugat).

POSTMERIDIÁN, –Ă adj. (fr. *postméridien*) De după–amiază.

POST–MÓRTEM adv., adj. (lat. *post mortem*) (Care are loc, se acordă) după moarte.

POSTPÚNE vb. III (*post[1]– + pune*) A pune după ceva.

POST–RESTÁNT s. n. (fr. *poste–restante*) Serviciu special care păstrează corespondenţa cuiva trimisă cu această menţiune.

POST–SCRÍPTUM s. n. (fr. *post–scriptum*, lat. *post–scriptum*) Text care se adaugă la o scrisoare după iscălitură (prescurtat P.S.).

POSTULÁ vb. I (fr. *postuler*) A cere cu insistenţă; a pune ca principiu, ca ipoteză iniţială.

POSTULÁT s. n. (fr. *postulat*, lat. *po-*

stulatum) Principiu admis ca adevărat de la care se pleacă într-o demonstraţie.

POSTÚM, -Ă (fr. *posthume*, lat. *postumus*) 1. Adj., s. m. şi f. (Copil) născut după moartea tatălui. 2. Adj., s. f. (Operă literară, ştiinţifică etc.) care apare după moartea autorului. 3. Adj. Care se produce, are loc după decesul cuiva.

POSTÚRĂ s. f. (fr. *posture*) Atitudine; situaţie (specială).

POŞÍRCĂ s. f. (et. nec.) Băutură alcoolică slabă sau de proastă calitate.

POŞTALIÓN (rus. *počtal'on*) 1. S. m. Conducător al poştei cu cai. 2. S. n. Vehicul pentru călători, bagaje şi corespondenţă, tras de cai, folosit înainte de introducerea căilor ferate; diligenţă poştală.

PÓŞTĂ s. f. (rus. *počta*, germ. *Post*, magh. *posta*, fr. *poste*) 1. Instituţie publică pentru transportul şi distribuirea corespondenţei, a coletelor etc.; clădire în care se află o astfel de instituţie. 2. Serviciu de transport din trecut, pentru călători şi corespondenţă şi vehiculul tras de cai cu care se efectua acest transport. 3. Unitate de măsură de lungime din trecut, care a variat între 10 şi 22 km; distanţă nedeterminată. 4. *Cale de-o poştă* sau *de la o poştă* = (de) la o distanţă (relativ) mare. *Cal de poştă* = persoană care aleargă foarte mult. *A umbla cu poşta* ori *a duce* (sau *a purta*) *poşta* = a întreţine o atmosferă de intrigi; a duce vorba de colo, colo.

POTÁBIL, -Ă adj. (fr. *potable*, lat. *potabilis*) Care este propriu pentru a fi băut.

POTCÁP s. n. (sl. *podŭkapŭ*) Un fel de cilindru înalt purtat pe cap de preoţi şi călugări.

POTCOÁVĂ s. f. (bg. *podkova*) 1. Semicerc de metal fixat pe copită pentru a o proteja. 2. *A umbla după potcoave de cai morţi* = a-şi pierde vremea inutil, a căuta lucruri imposibil de găsit.

POTCOVÍ vb. IV (*potcoavă* + *-i*) 1. A pune potcoave. 2. Fig. A da cuiva un lucru de care nu are nevoie sau a da o însărcinare nedorită. 3. *De când se potcovea puricele (cu nouăzeci şi nouă de oca de fier)* = foarte demult; niciodată.

POTÉCĂ s. f. (bg. *păteka*) 1. Drum îngust de ţară, de munte etc. pe care se poate merge numai pe jos; cărare. 2. *Pe toate potecile* = pretutindeni. *A şti toate potecile* = a cunoaşte perfect un loc. *A merge pe două poteci* = a fi beat.

POTÉNT, -Ă adj. (lat. *potens, -ntis*) Viril.

POTENTÁT s. m. (lat. *potentatus*, fr. *potentat*, germ. *Potentat*) Suveran absolut; persoană cu mare influenţă, puternică.

POTENŢÁ vb. I (*potenţă* + *-a*) A da o mai mare amploare, forţă, putere.

POTÉNŢĂ s. f. (lat. *potentia*, it. *potenza*) 1. Putere. 2. Virilitate.

POTENŢIÁL, -Ă (fr. *potentiel*) 1. S. n. Capacitate de acţiune, de producţie, de muncă a unui grup social, a unei ţări. 2. Adj. Care există în mod virtual, ca posibilitate, dar nu ca realitate.

PÓTERĂ s. f. (bg. *potera*) Ceată, grup, detaşament înarmat (în trecut) care avea misiunea de a urmări pe răufăcători.

POTICNÍ vb. IV (sl. *potŭknonti*) 1. A se împiedica, a nu putea merge mai departe din cauza unui obstacol, unui impediment. 2. A nu izbuti, a avea un eşec, o dificultate în realizarea a ceva.

POTÍR s. n. (sl. *potirĭ*, ngr. *potêrion*) Vas de metal, asemănător unui pahar cu picior, cu gura largă; conţinutul unui asemenea vas. 2. Caliciu şi corola unei flori; floare.

POTOLÍ vb. IV (sl. **po-toliti*) A (se) linişti, a (se) domoli, a (se) calma, a (se) alina, a (se) tempera, a (se) astâmpăra; a (se) sfârşi, a (se) termina.

POTÓP s. n. (sl. *potopŭ*) 1. Revărsare mare de ape, inundaţii de proporţii uriaşe (după Biblie). 2. Calamitate, dezastru. 3. Mulţime de fiinţe, de obiecte; grămadă.

POTPURÍU s. n. (fr. *pot-pourri*) Compoziţie muzicală care îmbină armonios diferite fragmente din alte compoziţii muzicale.

POTRÍVĂ s. f. (sl. *protivo*) 1. Asemănare perfectă cu cineva sau cu ceva; ceea ce se potriveşte, seamănă perfect cu altcineva sau cu altceva. 2. *Pe potriva...* = asemenea.

POTRIVÍ vb. IV (*potrivă* + *-i*) 1. A fi sau a face să fie la fel cu cineva sau ceva; a corespunde unul cu altul. 2. A aşeza ceva cum trebuie; a împodobi. 3. A da forma dorită; a transforma, a mo-

Scanned with OKEN Scanner

difica. 4. A face să corespundă; a adapta. 5. A doza. 6. A acţiona în aşa fel încât să ajungă la rezultatul dorit; a socoti, a cumpăni. 7. A se armoniza cu ceva. 8. *A se potrivi ca nunca-n perete* = a fi nepotrivit.

POTRÍVNIC, -Ă (sl. *protivĭnikŭ*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care se împotriveşte, se manifestă duşmănos faţă de cineva sau de ceva; duşman, inamic. 2. Adj. Neprielnic, nefavorabil. 3. Adj. Opus, contrar.

POŢÍUNE s. f. (fr. *potion*, lat. *potio, -onis*) Medicament lichid care se bea.

POVÁRĂ s. f. (cf. sl. *podŭvora*) 1. Greutate mare purtată de cineva. 2. Fig. Suferinţă, chin. 3. Lucru, stare, situaţie apăsătoare pentru cineva; obligaţie, datorie.

POVÁŢĂ s. f. (pol. *powodca*) Îndrumare, sfat; îndemn.

POVÂRNÍ vb. IV (bg. *povărna*) 1. A se lăsa într-o parte; a se înclina, a se apleca. 2. A se prăbuşi, a se prăvăli.

POVÂRNÍŞ s. n. (*povârni* + *-iş*) Pantă, coastă, muchie.

POVÉSTE s. f. (sl. *povĕsti*) 1. Relatare, narare a unui fapt, a unui eveniment; istoria întâmplărilor din viaţa cuiva. 2. Ceea ce se relatează, se discută; întâmplare, eveniment. 3. Specie în proză a epicii populare, cu acţiune, întâmplări, personaje, etc. fabuloase; basm. 4. Afirmaţie inventată, fără o bază reală; minciună, născocire. 5. *De poveste* = renumit, cunoscut, vestit pentru o faptă (reprobabilă) ieşită din comun. *Nici poveste* = nici vorbă, nu e adevărat. *Ce mai veste-poveste?* = ce mai e nou? *Povestea cântecului* = vorba aceea. *A sta la poveşti* = a conversa mult cu cineva (despre lucruri nu prea importante).

POVESTÍ vb. IV (*poveste* + *-i*) A relata fapte, întâmplări etc.; a nara; a spune o poveste(3); a conversa (despre lucruri puţin importante).

POVESTÍRE s. f. (de la *povesti*) Istorisire, relatare; naraţiune literară de dimensiuni relativ reduse.

POZÁ vb. I (fr. *poser*) 1. A-şi impune o anumită atitudine, comportare pentru a face impresie. 2. A sta într-o anumită poziţie pentru a fi pictat, fotografiat etc. 3. A se fotografia.

PÓZĂ s. f. (fr. *pose*) 1. Acţiunea de a poza; atitudine anumită; ţinută (artificială). 2. Fotografie.

POZITÍV, -Ă (fr. *positif*, lat. *positivus*, germ. *Positiv*) 1. Adj. Care se întemeiază pe fapte; sigur, adevărat; care face dovadă de realism, de spirit practic. 2. Adj. Care aduce elemente noi, care contribuie la progres; constructiv; bun; recomandabil. 3. Adj. Care conţine o aprobare, o afirmaţie. 4. Adj. Care este mai mare decât zero. 5. Adj., s. n. (Probă fotografică) care redă ca în realitate obiectul fotografiat.

POZITIVÍSM s. n. (fr. *positivisme*) Curent filozofic care se bazează în cunoaşterea universului pe observarea fenomenelor, pe experienţă.

PÓZNĂ s. f. (et. nec.) Lucru, faptă, întâmplare ieşită din comun; curiozitate, ciudăţenie. 2. Faptă nesocotită, greşeală, boroboaţă, trăsnaie. 3. Păcăleală, farsă, festă; glumă, năzdrăvănie.

PRÁCTIC, -Ă (lat. *practicus, -a, -um*, ngr. *praktikós, praktiké*, germ. *praktisch, Praktik*, fr. *pratique*) 1. S. f. Aplicarea regulilor şi a principiilor unei arte, a unei ştiinţe. 2. Adj., s. f. (Activitate) prin care se execută, se aplică ceva în mod concret (corespunzător nevoilor actuale ale existenţei), care se verifică în viaţa de toate zilele. 3. S. f. Exercitare a unei profesiuni. 4. S. f. Deprindere, obicei, metodă. 5. Adj. Ingenios şi eficace; folositor. 6. S. f. (Mai ales la pl.) Exerciţii religioase. 7. Adj. Descurcăreţ; priceput, îndemânatic. 8. *În practică* = concret, în realitate. *A pune în practică* = a aplica.

PRACTICÁ vb. I (cf. fr. *pratiquer*) 1. A pune în practică; a exersa. 2. A executa, a efectua. 3. A săvârşi, a îndeplini actele exterioare ale unei religii.

PRACTICÁBIL, -Ă adj. (fr. *praticable*, germ. *praktikabel*) 1. Care se poate folosi în mod concret, de care cineva se poate folosi efectiv. 2. Pe care se poate circula cu uşurinţă, fără dificultăţi; accesibil.

PRACTICIÁN, -Ă s. m. şi f. (cf. fr. *praticien*) Specialist (mai ales medic) care dovedeşte o pregătire practică foarte

bună; persoană care are înclinare mai mult spre latura practică.

PRÁDĂ s. f. (lat. *praeda*) 1. Deposedare de bunuri; furt, jaf; bunuri obţinute cu forţa, prin violenţă de la cineva; persoană luată, prinsă, captivă a cuiva. 2. Acţiune a animalelor sălbatice carnivore sau a păsărilor răpitoare de a prinde anumite vietăţi pentru hrană; vietate prinsă în acest mod.

PRAF s. n. (sl. *prahŭ*) 1. Pământ în stadiul de pulbere; amestec sub formă de pudră din diferite materiale; medicament sub formă de pulbere. 2. *Praf şi pulbere* = fărâme, distrus complet. *A se alege praful de cineva* sau *de ceva* = a fi nimicit complet, a fi redus la nimic. *Praf în ochi* = înşelătorie, şmecherie. *A se face praf pentru cineva* = a se agita foarte mult pentru cineva. *A face praf* = a vorbi inutil; a distruge, a combate cu argumente. *Praful de pe tobă* = nimic.

PRAG s. n. (sl. *pragŭ*) 1. Partea de jos sau de sus a unui toc de uşă sau a unei porţi; spaţiul din apropierea unei uşi sau a unei porţi; casă, locuinţă, sediu. 2. Treaptă socială, rang. 3. Limită, margine, hotar. 4. Ridicătură naturală a fundului albiei unei ape; stâncă peste care trece o apă. 5. Porţiune de teren mai înaltă decât cele din jur. 6. Valoare minimă pe care trebuie să o aibă un factor (pentru a determina declanşarea unei stări). 7. Proeminenţă în formă de treaptă pe suprafaţa a ceva. 8. *A trece cuiva pragul* sau *a-i păşi pragul* = a se duce la cineva; a vizita, a frecventa. *A da* (sau *a se lovi, a se izbi*) *cu capul de pragul de sus* = a trage învăţăminte dintr-o experienţă neplăcută. *A pune* (cuiva) *piciorul în prag* = a soma, a obliga pe cineva să ia o anumită hotărâre. *A bate pragurile* = a umbla de colo, colo.

PRAGMATÍSM s. n. (fr. *pragmatisme*) Doctrină care are drept criteriu al adevărului valoarea practică; atitudine, concepţie care nu are în vedere decât eficacitatea, utilitatea practică.

PRANDIÁL, -Ă adj. (fr. *prandial*) Referitor la masa de prânz.

PRÁPUR s. m. (sl. *praporŭ*) 1. Steag (bisericesc cu imagini de sfinţi, purtat la procesiuni religioase). 2. Membrană care înveleşte anumite organe ale corpului; peritoneu.

PRÁŞTIE s. f. (sl. *prašta*) 1. Bucată de piele legată de două sfori cu care se aruncau pietre la distanţă; obiect alcătuit din două fâşii elastice legate la o bucată de piele, pânză etc. cu care se azvârle pietricele. 2. *Ca din praştie* = foarte repede; puternic, violent.

PRAVÍLĂ s. f. (sl. *pravilo*) 1. Normă, îndatorire; carte care cuprinde astfel de norme, de legi, de îndatoriri. 2. Lege a firii, destin. 3. Obicei, datină.

PRAVOSLÁVNIC, -Ă adj., s. m. şi f. (sl. *pravoslavĭnŭ*) Creştin; ortodox.

PRAZ s. n. (bg. *praz*) 1. Plantă înrudită cu ceapa, cu tulpina cilindrică, înaltă. 2. (*Adio şi-) un praz verde* = poţi pleca, nu regret!

PRÁZNIC s. n. (sl. *prazdĭnikŭ, praznikŭ*) 1. Sărbătoare bisericească sau de odihnă; celebrare a unui eveniment religios; hram. 2. Masă mare, îmbelşugată; ospăţ, petrecere, chef. 3. Pomană. 4. *La dracu-n praznic* = foarte departe.

PRĂBUŞÍ vb. IV (bg. *probušа[se]*) 1. A cădea de la înălţime sau a face să cadă, rostogolindu-se, distrugându-se etc.; a (se) dărâma, a (se) prăvăli. 2. A decădea brusc. 3. A se termina, a lua sfârşit.

PRĂDÁ vb. I (lat. *praedare*) A jefui (mai ales în timp de război); a deposeda de bunuri prin furt; a ruina, a sărăci.

PRĂJÍ vb. IV (sl. *pražiti*) 1. A pregăti ceva, punând în grăsime încinsă pe foc. 2. A se expune la razele soarelui; a face plajă în exces.

PRĂJÍNĂ s. f. (bg. *pražina*) 1. Lemn lung şi subţire pentru fixarea sau sprijinirea a ceva. 2. Bară din diferite materiale pentru săritura la înălţime, în atletism. 3. Persoană foarte înaltă şi slabă. 4. Veche unitate de măsură pentru lungime, echivalentă cu 5–7 metri sau pentru suprafeţe, egală cu circa 180–210 metri pătraţi.

PRĂPÁSTIE s. f. (sl. *propasti*) 1. Adâncitură abruptă, lipsită de vegetaţie (dintr-o regiune muntoasă); abis, genune. 2. *A fi* (sau *a se afla*) *pe* (sau *la*) *marginea prăpastiei* = a se afla în primejdie. *A spune* (sau *a vorbi*) *prăpăstii* = a vorbi lucruri înspăimântătoare sau iraţionale, exagerate.

PRĂPĂD s. n. (de la *prăpădi*) 1.

Dezlănţuire de forţe (ale naturii) care provoacă mari distrugeri; dezastru, calamitate. 2. Cantitate foarte mare.

PRĂPĂDÍ vb. IV (sl. *propasti, –padon*) 1. A (se) distruge, a dispărea sau a face să dispară definitiv. 2. A cheltui în mod exagerat; a risipi. 3. A muri. 4. *A se prăpădi de râs* (sau *de plâns*) = a râde (sau a plânge) foarte mult. *A se prăpădi după cineva* sau *ceva* = a–i plăcea enorm cineva sau ceva. *A se prăpădi de dorul cuiva* = a–i fi foarte dor. *A se prăpădi cu firea* = a fi foarte afectat.

PRĂPĂSTIÓS, –OÁSĂ adj. (*prăpastie* + *–os*) 1. Cu prăpăstii. 2. Vijelios, înspăimântător. 3. De necrezut. 4. Bazat pe închipuire. 5. Care exagerează în rău, care vede totul în negru.

PRĂSÍ vb. IV (bg. *prasi se*) 1. A (se) reproduce, a (se) înmulţi. 2. A deveni numeros. 3. A cultiva plante cu scopul înmulţirii.

PRĂŞÍ vb. IV (bg. *praša*) A săpa în locurile cultivate spaţiul dintre plante.

PRĂVĂLÍ vb. IV (sl. *provaliti sen*, bg. *provalja*) 1. A (se) prăbuşi, a (se) înclina, a (se) pleca. 2. A se repezi, a se năpusti. 3. A curge cu zgomot, năvalnic.

PRĂZNUÍ vb. IV (sl. *prazdĭnovati, praznovati*) 1. A celebra, a sărbători, a aniversa. 2. A petrece (cu mâncare şi băutură).

PRÂNZ s. n. (lat. *prandium*) 1. Masă principală care se ia la mijlocul zilei; mâncare pregătită pentru această masă şi consumul acestor pregătiri. 2. Perioadă de timp din jurul prânzului(1); mijlocul zilei. 3. *Înainte de prânz* = în prima parte a zilei, înainte de amiază. *După prânz* = după–masă, după–amiază.

PRE– (fr. *pré–*) Element de compunere cu sensul de „înainte", „anterior", „evoluat", „superlativ", care formează cuvinte ca: *prejudecată, preconceput, preîntâmpina.*

PREÁJMĂ s. f. (sl. *prĕzdĭnja*) 1. Împrejurime, vecinătate. 2. *În preajmă* = în apropiere; în jurul datei de... *Din preajma* = din apropierea cuiva.

PREALÁBIL, –Ă adj. (fr. *préalable*) 1. Care trebuie făcut, spus, examinat înainte; preliminar, anterior. 2. *În prealabil* = înainte de...

PREAMBÚL s. n. (fr. *préambule*) 1. Parte introductivă a unui discurs, a unei scrieri în care sunt expuse pe scurt ideile care vor fi dezvoltate ulterior; introducere la un tratat internaţional, la un act juridic care prezintă succint utilitatea dispoziţiilor generale ale acestuia. 2. Ceea ce este partea premergătoare a unei acţiuni, manifestări etc.

PREAVÍZ s. n. (fr. *préavis*) Înştiinţare dată unui salariat prin care i se aduce la cunoştinţă anticipat desfacerea contractului de muncă.

PRECÁR, –Ă adj. (fr. *précaire*, lat. *precarius*) A cărui existenţă nu e asigurată; incert, instabil; nesatisfăcător, necorespunzător.

PRECAÚT, –Ă adj. (lat. *praecautus*) Care este prevăzător, prudent.

PRECEDÁ vb. I (fr. *précéder*, lat. *praecedere*) 1. A exista, a fi, a se afla, a se petrece, a avea loc, a se întâmpla înainte; a premerge. 2. A veni înaintea cuiva sau a ceva (în spaţiu).

PRECEDÉNT, –Ă (fr. *précédent*) 1. Adj. Care precede (în timp, în spaţiu) pe cineva sau ceva. 2. S. n. Fapt, exemplu, acţiune anterioară care iese din comun şi care serveşte ca justificare pentru alte acţiuni analoge. 3. *Fără precedent* = cum nu s–a mai întâmplat; unic.

PRECÉPT s. n. (fr. *précepte*, lat. *praeceptum*) Regulă de conduită într–un anumit domeniu.

PRECIPITÁ vb. I (fr. *précipiter*, lat. *praecipitare*) 1. A accelera desfăşurarea, declanşarea a ceva; a (se) grăbi. 2. A (se) repezi; a (se) agita. 3. A separa un solid de lichidul în care a fost dizolvat.

PRECIPITÁŢIE s. f. (fr. *précipitation*, lat. *praecipitatio, –onis*) 1. Faptul de a (se) precipita. 2. Fenomen prin care un corp se separă de lichidul în care a fost dizolvat. 3. Cădere de ploaie, de zăpadă.

PRÉCISTĂ (sl. *prĕčista*) 1. Adj. Fără păcate; neprihănit, desăvârşit. 2. S. f. Fecioara Maria.

PRECIZÁ vb. I (fr. *préciser*) A determina de o manieră precisă, exactă; a elucida, a clarifica.

PRECÍZIE s. f. (fr. *précision*, lat. *praecisio, –onis*) 1. Calitatea a ceea ce este

precis, foarte exact. 2. *De precizie* = care funcţionează cu cea mai mare exactitate.

PRECÓCE adj. (fr. *précoce*, lat. *praecox, –cis*) Dezvoltat înainte de timp, de vârsta normală.

PRECONCEPÚT, –Ă adj. (*pre–* + *conceput*) Născut în minte, fără o examinare atentă şi fără a fi experimentat.

PRECONIZÁ vb. I (fr. *préconiser*, germ. *präkonisieren*) A considera, a concepe ceva ca cel mai nimerit, cel mai eficace (într–un plan de viitor).

PRECUMPĂNÍ vb. IV (*pre* + *cumpăni*) A avea mai multă putere, influenţă, importanţă decât altcineva sau altceva; a constitui elementul hotărâtor; a birui, a triumfa.

PRECUPEŢÍ vb. IV (*precupeţ* + *–i*) (În propoziţii negative) A nu face nici un rabat, a face tot ce e posibil.

PRECURSÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *précurseur*, lat. *praecursor*) Persoană care vine, trăieşte înaintea cuiva, anunţând, pregătind terenul pentru apariţia ulterioară a acestuia; înaintaş, premergător.

PREDÁ vb. I (*pre–* + *da*) 1. A da cuiva ceva pentru a răspunde în continuare de el. 2. A se declara învins, punându–se la dispoziţia urmăritorului. 3. A da pe cineva în mâna cuiva, ca să dispună cum vrea de el. 4. A expune în mod sistematic (în cadrul unui program de învăţământ) cunoştinţe, a da lecţii.

PREDECESÓR, –OÁRE (fr. *prédécesseur*, lat. *praedecessor*) 1. S. m. şi f. Cel care a precedat pe cineva; înaintaş, antecesor, premergător. 2. S. m. pl. Strămoşi, înaintaşi.

PREDESTINÁ vb. I (lat. *praedestinare*, fr. *prédestiner*) A decide, a hotărî dinainte soarta, acţiunile cuiva.

PREDESTINÁRE s. f. (de la *predestina*) Concepţie care consideră că fenomenele, viaţa cuiva este hotărâtă dinainte; soartă, destin.

PREDICÁ vb. I (lat. *praedicare*, it. *predicare*) 1. A rosti o predică; a propovădui o credinţă religioasă. 2. A recomanda cu insistenţă (şi pretutindeni); a răspândi idei, concepţii etc.; a propaga. 3. *A predica în pustiu* (sau *în deşert*) = a vorbi în zadar.

PREDICÁT s. n. (fr. *prédicat*, lat. *praedicatum*, germ. *Prädikat*) 1. Parte principală de propoziţie care arată o acţiune, o stare sau o însuşire a subiectului. 2. Element al unei judecăţi, în logică, prin care se afirmă sau se neagă ceva despre subiectul judecăţii.

PREDICATÓR s. m. (lat. *praedicator*, fr. *prédicateur*) Persoană care predică.

PRÉDICĂ s. f. (it. *predica*) Cuvântare rostită de preot, în biserică, prin care se comentează un text biblic sau se dau îndrumări în legătură cu preceptele creştine; recomandare (insistentă) cu scopul de a moraliza pe cineva; dojană, mustrare.

PREDILÉCŢIE s. f. (lat. *praedilectio, –onis*, fr. *prédilection*) 1. Preferinţă. 2. *De predilecţie* = favorit. *Cu predilecţie* = mai ales, îndeosebi.

PREDISPOZÍŢIE s. f. (fr. *prédisposition*) Aptitudine, înclinare naturală pentru ceva; sensibilitate la boli.

PREDOMINÁ vb. I (fr. *prédominer*) A avea ascendent, influenţă, întâietate, preponderenţă faţă de cineva sau de ceva.

PREDOMINÁNT, –Ă adj. (fr. *prédominant*) Care are cea mai mare importanţă, cea mai mare valoare, cel mai mare număr etc.

PREFABRICÁT, –Ă adj., s. n. (fr. *préfabriqué*) (Element, piesă) care se află într–o fază intermediară de fabricare; (piesă, element) care este confecţionat anterior şi care urmează să fie montat, asamblat.

PREFÁCE vb. III (*pre* + *face*) 1. A (se) transforma, a (se) modifica, a (se) schimba, a (se) preschimba. 2. A reface ceva, a repara, a moderniza. 3. A–şi schimba modul natural de comportare pentru a impresiona pe cineva, pentru a induce în eroare.

PREFÁŢĂ s. f. (fr. *préface*, lat. *praefatio, –onis*) Text preliminar la începutul unei cărţi, cu explicaţii asupra cărţii sau autorului respectiv.

PREFÉCT s. m. (lat. *praefectus*, germ. *Präfekt*) Şef administrativ şi politic al unui judeţ, reprezentant al puterii centrale.

PREFECTÚRĂ s. f. (lat. *praefectura*, fr. *préfecture*) For suprem într–un judeţ care reprezintă puterea centrală în domeniul administrativ, poliţienesc etc.

PREFERÁ vb. I (fr. *préférer*) A alege

Scanned with OKEN Scanner

pe cineva sau ceva, considerând că e mai bun, mai valoros, ori din motive sentimentale sau din interes; a da întâietate.

PREFERENŢIÁL, –Ă adj. (fr. *préférentiel*) Care presupune o favoare, căruia i se dă întâietate.

PREFIGURÁ vb. I (fr. *préfigurer*) A reprezenta, a anunţa dinainte caracteristicile unui fenomen care va avea loc.

PREFIRÁ vb. I (*pre–* + *fir* + *–a*) **1.** A face să–i treacă printre degete, a cerceta cu atenţie, pe rând, ceva. **2.** A răspândi sau a fi răspândit în diferite direcţii, locuri etc.; a (se) împrăştia. **3.** A (se) strecura.

PREFÍX s. n. (fr. *préfixe*) Particulă care se ataşează la începutul unui cuvânt pentru a–i modifica sensul şi a da naştere altui cuvânt.

PREGĂTÍ vb. IV (*pre–* + *găti*) **1.** A face ca ceva să fie gata în vederea unei acţiuni; a prepara. **2.** A fi dispus să...; a se prepara. **3.** A avea starea de spirit necesară pentru un anumit eveniment, pentru o situaţie (neplăcută). **4.** A studia, a învăţa anumite materii; a face pe cineva să studieze, să se instruiască, predându–i sistematic cunoştinţele necesare. **5.** A prelucra alimentele în vederea consumării lor (prin prăjire, fierbere etc.). **6.** *A pregăti terenul* = a acţiona cu menajamente pentru...

PREGETÁ vb. I (lat. **pigritare*) A ezita, a şovăi; a amâna, a întârzia efectuarea a ceva; a nu întreprinde nimic.

PREGNÁNT, –Ă adj. (fr. *pregnant*, germ. *prägnant*) Care iese în evidenţă prin importanţă, expresivitate, claritate, semnificaţie; puternic, pătrunzător.

PREISTÓRIE s. f. (fr. *préhistoire*) Reconstituire ştiinţifică a condiţiilor de viaţă şi de civilizaţie ale omului de la origine până la apariţia primelor documente scrise; perioadă foarte veche.

PREÎNTÂMPINÁ vb. I (*pre–* + *întâmpina*) A căuta să împiedice, să evite ceva din timp, până nu e prea târziu.

PREJUDECÁTĂ s. f. (*pre–* + *judecată*) Opinie preconcepută, judecată făcută înainte de cunoaşterea directă a problemei, a obiectului, sau a persoanei respective.

PREJUDÍCIU s. n. (lat. *praejudicium*, fr. *préjudice*) Daună (morală), pagubă adusă reputaţiei sau interesului cuiva.

PRELÁT s. m. (lat. *praelatus*, germ. *Prelat*, fr. *prélat*) Înalt demnitar ecleziastic.

PRELÉGERE s. f. (cf. lat. *praelegere*) Curs, lecţie în învăţământul superior; conferinţă (dintr–un ciclu de conferinţe).

PRELEVÁ vb. I (fr. *prélever*) A lua, a ridica o anumită cantitate, porţiune dintr–un tot, dintr–un ansamblu, cu anticipaţie.

PRELIMINÁR, –Ă (fr. *préliminaire*) **1.** S. n. Ceea ce precedă şi pregăteşte ceva; introducere, preambul; (la pl.) ansamblul actelor care pregătesc un anumit lucru; preparative. **2.** Adj. Care serveşte ca introducere în care sunt expuse rezumativ problemele care urmează să fie discutate ulterior. **3.** S. n. pl. Etapă competiţională în care sunt selecţionaţi participanţii pentru faza finală a unei competiţii sportive.

PRELUÁ vb. I (*pre* + *lua*) A lua asupra sa, a lua în primire.

PRELUCRÁ vb. I (*pre* + *lucra*) **1.** A lucra un material brut în vederea realizării unui anumit produs. **2.** A explica un document, o lucrare. **3.** A încerca să convingă pe cineva să acţioneze într–un anumit mod, să se comporte într–un anumit fel.

PRELÚDIU s. n. (fr. *prélude*, it. *preludio*, germ. *Präludium*) **1.** Introducere la o operă muzicală; compoziţie muzicală independentă scrisă în formă liberă. **2.** Lucru care precedă, anunţă, pregăteşte o acţiune, un fenomen, un eveniment.

PRELÚNG, –Ă adj. (lat. *perlongus*) **1.** Alungit, aproape lung; întins în spaţiu. **2.** Care durează mult timp; îndelungat.

PRELUNGÍ vb. IV (*prelung* + *–i*) **1.** A creşte lungimea, durata a ceva. **2.** A amâna un termen.

PREMATÚR, –Ă adj. (lat. *praematurus*) Făcut mai devreme decât trebuie.

PREMEDITÁ vb. I (fr. *préméditer*) A lua o hotărâre, a plănui ceva după o îndelungată reflecţie.

PREMERGĂTÓR, –OÁRE (*pre–* + *mergător*) **1.** Adj. Care precedă pe cineva sau ceva. **2.** S. m. şi f. Precursor.

PREMIÁ vb. I (lat. *praemiare*) A da un premiu.

PREMIÉR, –Ă (fr. *premier, –ière*) **1.**

S. f. Prima reprezentaţie a unei piese, a unei opere, a unui film; piesă, operă, film prezentate pentru prima oară. 2. S. f. Inaugurare a unei activităţi. 3. S. m. Prim–ministru.

PREMÍSĂ s. f. (lat. *praemissio*, fr. *prémisse*) 1. Idee care constituie punctul de plecare într–un raţionament; idee de bază.

PRÉMIU s. n. (lat. *praemium*., *germ. Prämie*) Distincţie însoţită de o recompensă acordată cuiva pentru merite deosebite (la învăţătură sau într–un anumit domeniu de activitate).

PREMONÍŢIE s. f. (fr. *prémonition*) Presimţire, presentiment.

PRENÚME s. n. (fr. *prénom*) Nume de botez.

PREOCUPÁ vb. I (fr. *préoccuper*) 1. A absorbi pe cineva complet; a stăpâni, a urmări, a domina. 2. A frământa, a îngrijora. 3. A fi interesat sau a interesa în mod special.

PREOCUPÁRE s. f. (de la *preocupa*) 1. Interes special pentru cineva sau ceva; activitate, ocupaţie, îndeletnicire. 2. Grijă, nelinişte, frământare; obiectul acestei stări de spirit.

PREOPINÉNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *préopinant*) Persoană care vorbeşte înaintea altuia; anterior; adversar de opinii.

PRÉOT s. m. (lat. *praesbiter*) Oficiant al serviciului religios şi al ritualurilor legate de cultul creştin; popă, părinte.

PREPARÁ vb. I (fr. *préparer*) 1. A pregăti.

PREPELICÁR s. m. (*prepeliţă* + *–ar*) Câine de vânătoare, cu urechile aplecate; brac.

PRÉPELIŢĂ s. f. (bg. *prepelica*) Pasăre călătoare, de talie relativ mică, vânată pentru carnea ei.

PREPONDERÉNT, –Ă adj. (fr. *prépondérant*) Care este predominant într–un anumit domeniu; care are greutate, importanţă mai mare.

PRERÍE s. f. (fr. *prairie*, engl. *prairie*) Suprafaţă mare acoperită cu iarbă în America de Nord.

PREROGATÍVĂ s. f. (lat. *praerogativa*, fr. *prérogative*) Avantaj, privilegiu exclusiv.

PRESÁ vb. I (fr. *presser*) 1. A apăsa (cu putere), a strânge cu mai multă sau mai puţină forţă. 2. A constrânge să acţioneze într–un fel.

PRESÁNT, –Ă adj. (fr. *pressant*) Care trebuie rezolvat imediat; urgent.

PRÉSĂ s. f. (fr. *presse*) 1. Maşină de imprimat; maşină care serveşte la comprimarea unui material. 2. Totalitatea publicaţiilor cotidiene şi periodice. 3. Profesiunea de ziarist. 4. (Cu sens colectiv) Ziarişti, gazetari. 5. *A avea presă bună* (sau *proastă*) = a avea reputaţie bună (sau proastă).

PRESĂRÁ vb. I (*pre* + *săra*) A împrăştia peste ceva, a arunca din loc în loc, a acoperi o suprafaţă cu o pulbere fină.

PRESCHIMBÁ vb. I (*pre–* + *schimba*) 1. A da ceva în schimbul altui lucru. 2. A (se) transforma, a (se) modifica, a (se) preface.

PRESCRÍE vb. III (lat. *praescribere*, fr. *prescrire*) 1. A stabili cu precizie obligaţiile, recomandările de care trebuie să se ţină seamă. 2. (Despre pedepse, drepturi de proprietate etc.) A–şi înceta valabilitatea.

PRESCRÍPŢIE s. f. (fr. *prescription*, lat. *prescriptio*) 1. Dispoziţie, hotărâre sau recomandare dată de un medic unui bolnav. 2. Termen de la care încetează, potrivit unor norme juridice, plata unei datorii, aplicarea unei pedepse, redobândirea unei posesiuni sau a unei proprietăţi.

PRESCURTÁ vb. I (*pre* + *scurta*) A reduce dimensiunile unui text, făcând mai scurt; a abrevia cuvinte.

PRESENTIMÉNT s. n. (fr. *pressentiment*) Sentiment vag în legătură cu ceea ce va veni; presimţire.

PRESIMŢÍ vb. IV (*pre–* + *simţi*) A avea un presentiment.

PRESIÚNE s. f. (fr. *pression*, lat. *pressio, –onis*) 1. Forţă, apăsare asupra a ceva. 2. Influenţă care se face prin constrângere. 3. *Presiune atmosferică* = apăsare pe care aerul o exercită la nivelul solului. *Presiune arterială* = forţă produsă de sânge asupra pereţilor arteriali.

PRESTÁ vb. I (lat. *praestare*, it. *prestare*) 1. A îndeplini, a executa, a desfăşura o muncă, o activitate, un serviciu (în mod sistematic şi organizat). 2. *A presta (un) jurământ* = a depune jurământ.

Scanned with OKEN Scanner

PRESTABILÍ vb. IV (*pre-* + *stabili*) A fixa dinainte.

PRESTÁNŢĂ s. f. (fr. *prestance*) Ţinută impozantă, demnă.

PRESTIDIGITATÓR s. m. (fr. *prestidigitateur*) Care face prestidigitaţii; scamator.

PRESTIDIGITÁŢIE s. f. (fr. *prestidigitation*) Arta de a produce iluzii prin mişcarea mâinilor, prin trucuri etc.; agilitate deosebită a mâinilor.

PRESTIGIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *prestigieux*) Care are strălucire, prestigiu; care impresionează în mod deosebit.

PRESTÍGIU s. n. (fr. *prestige*) 1. Importanţă şi stimă deosebită de care se bucură cineva. 2. *De prestigiu* = prestigios.

PRESUPÚNE vb. III (*pre-* + *supune*) 1. A admite în prealabil existenţa unui lucru; a implica. 2. A admite în mod provizoriu că ceva este real, posibil, adevărat; a face supoziţia că...; a crede, a socoti.

PRESURIZA vb. I (fr. *pressuriser*) A menţine o presiune normală în interiorul unui avion, a unei rachete care zboară în atmosfera rarefiată de la mare altitudine.

PREŞEDÍNTE s. m. (fr. *président*, lat. *praesidens, – ntis*, cf. *şedea*) 1. Persoană care conduce o adunare, o organizaţie, o societate etc. 2. Şef de stat într-o republică.

PRETÁ vb. I (fr. *prêter*) 1. A admite să facă ceva ilegal, incorect, reprobabil. 2. A se armoniza cu..., a se potrivi la...

PRETENDÉNT, -Ă (fr. *prétendant*, germ. *Prätendent*) 1. S. m. şi f. Persoană care aspiră la ceva în baza unor drepturi; persoană dintr-o familie domnitoare care pretinde, are dreptul la tronul unei ţări. 2. S. m. Bărbat care doreşte să ia în căsătorie o femeie.

PRETÉNŢIE s. f. (lat. *praetensio*, germ. *Prätension, Prätention*, fr. *prétension*) 1. Revendicare a unui drept; drept revendicat. 2. Convingere (nejustificată), de obicei exagerată, supraevaluată pe care cineva o are despre sine şi cerinţa ca şi ceilalţi să-l considere la fel. 3. Dorinţă, năzuinţă, veleitate. 4. *Cu pretenţii* sau *cu pretenţie* = cu superioritate. *Fără pretenţie* sau *fără pretenţii* = modest, simplu, natural. *Cu pretenţie de...* = care ar vrea să pară...

PRETENŢIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *prétentieux*) 1. Care are multe pretenţii; exigent. 2. Care necesită grijă deosebită. 3. Care vrea să impresioneze, să pară valoros.

PRETÉXT s. n. (fr. *prétexte*, lat. *praetextum*) 1. Justificare aparentă pentru a ascunde adevăratul motiv. 2. Imbold, impuls, stimulent. 3. *Sub pretext* sau *sub pretextul că...* = pe motiv că...

PRETÍNDE vb. III (lat. *praetendere*, fr. *prétendre*) 1. A cere, a reclama, a revendica, a vrea. 2. A se supraevalua, a se supraestima. 3. A afirma, a susţine ceva cu putere.

PRÉTOR s. m. (lat. *praetor*, fr. *préteur*) 1. Magistrat roman. 2. Reprezentant, în trecut, al puterii centrale într-o plasă, subordonat prefectului.

PREŢ s. n. (lat. *pretium*) 1. Valoarea unui lucru exprimat în bani; sumă de bani care reprezintă valoarea unui bun. 2. Importanţă, semnificaţie. 3. *Fără (de) preţ* = care nu poate fi evaluat în bani, extrem de valoros. *De (mare) preţ* = (foarte) scump, valoros... *Cu nici un preţ* = deloc. *A pune preţ pe ceva* (sau *cineva*) = a considera pe cineva sau ceva important, necesar. *A avea preţ* = a se vinde bine. *A ajunge la preţ* = a fi foarte căutat. *A ţine la preţ* = a nu reduce din preţ.

PREŢIÓS, -OÁSĂ adj. (lat. *pretiosus*, fr. *précieux*) 1. Care costă mult, care are valoare datorită materialului, vechimii sau din motive sentimentale, intelectuale, morale; valoros. 2. Afectat, căutat, exagerat în manifestări.

PREŢUÍ vb. I (*preţ* + *-ui*) 1. A avea o valoare, un preţ; a valora. 2. A evalua preţul unei mărfi. 3. A aprecia importanţa, valoarea meritul cuiva. 4. A avea pentru ceva o anumită valoare prin vechime, utilitate, raritate sau pe considerente afective.

PREVALÁ vb. I (lat. *praevalere*, fr. *prévaloir*) 1. A avea superioritate; a predomina. 2. A se folosi de ceva pentru a trage foloase. 3. A se mândri cu ceva.

PREVĂZĂTÓR, -OÁRE adj. (*prevedea* + *-ător*) Care prevede, preîntâmpină ceva; care acţionează cu tact şi cu grijă

Scanned with OKEN Scanner

pentru a preveni orice pericol; prudent, precaut, grijuliu.

PREVEDEÁ vb. II (*pre– + vedea*) 1. A intui, după anumite elemente, ce va avea loc în viitor. 2. (Despre legi) A specifica, a menţiona; a prescrie. 3. A înzestra cu cele necesare.

PREVENÍ vb. IV (fr. *prévenir*, lat. *praevenire*) 1. A avertiza, a înştiinţa. 2. A preîntâmpina, a evita, a combate.

PREVENTÍV, –Ă adj. (fr. *préventif*) Care previne, care împiedică producerea unui lucru neplăcut, periculos, unei boli.

PREVESTÍ vb. IV (*pre– + vesti*) A anunţa cu anticipaţie; a prezice, a profeţi.

PREVIZÍBIL, –Ă adj. (fr. *prévisible*) Care poate fi prevăzut, anticipat.

PREVIZIÚNE s. f. (fr. *prévision*) Calitate a cuiva care vede, înţelege, ghiceşte dinainte un anumit lucru (după anumite calcule).

PREZBÍTER s. m. (ngr. *présbytos*) Persoană care face parte din cinul bisericesc; preot.

PREZBITERIANÍSM s. n. (fr. *presbytérianisme*) Doctrină protestantă care recunoaşte numai autoritatea preoţilor şi nu recunoaşte autoritatea episcopilor.

PREZBITÍSM s. n. (fr. *presbytisme*) Defect de vedere care constă în incapacitatea de a vedea bine obiectele din apropiere; prezbiţie.

PREZÉNT, –Ă (fr. *présent*, lat. *praesens, –ntis*) 1. Adj. Care este în locul în care se vorbeşte, în timpul actual; care este în vigoare astăzi; care se manifestă, se produce în momentul de faţă; contemporan. 2. S. n. Timpul actual; contemporaneitate.

PREZENTÁ vb. I (fr. *présenter*) 1. A întinde, a oferi, a da; a înmâna, a informa. 2. A (–şi) spune numele într–o întâlnire (pentru a deveni sau a face să devină cunoscut). 3. A apărea în faţa cuiva (într–un spectacol, într–o adunare etc.). 4. A se înfăţişa la un examen, la alegeri etc. 5. A avea anumite însuşiri, calităţi, caracteristici. 6. A se înfăţişa ca...

PREZENTÁBIL, –Ă adj. (fr. *présentable*) Care se prezintă bine; îngrijit, plăcut la înfăţişare.

PREZÉNŢĂ s. f. (fr. *présence*) 1. Faptul de a se găsi într–un anumit loc; manifestare a unei personalităţi puternice. 2. *(A avea) prezenţă de spirit* = a răspunde sau a acţiona repede, prompt în împrejurări dificile şi neprevăzute.

PREZÍCE vb. III (*pre– + zice*) A anunţa dinainte ce se va întâmpla; a prevesti; a proroci, a profeţi; a ghici în cărţi, în cafea etc.

PREZÍDÁ vb. I (lat. *praesidere*, fr. *présider*) A conduce o adunare, o dezbatere, o şedinţă etc.; a ocupa un loc de onoare.

PREZIDÉNT s. m. (lat. *praesidens, –ntis*, fr. *président*, germ. *Präsident*) Preşedinte.

PREZIDENŢIÁL, –Ă adj. (fr. *présidentiel*) De preşedinte, care vine de la preşedinte.

PREZÍDIU s. n. (lat. *praesidium*, germ. *Präsidium*) Grup de persoane ales pentru conducerea unei şedinţe solemne, adunări etc.

PREZUMTÍV, –Ă adj. (lat. *praesumptivus*) 1. Desemnat dinainte ca succesor. 2. Despre care există presupunerea că este (într–un anumit fel); presupus.

PREZÚMŢIE s. f. (lat. *praesumptio, –onis*, fr. *présomption*) 1. Presupunere, supoziţie. 2. Judecată bazată pe simple indicii. 3. Părere foarte favorabilă despre sine însuşi.

PRIBEÁG, –Ă adj., s. m. şi f. (sl. *prĕbĕgŭ*) (Persoană) care umblă din loc în loc, rătăcind.

PRIBEGÍ vb. IV (*pribeag + –i*) A părăsi sau a fi obligat să–şi părăsească familia, ţara pentru a se duce în altă parte; a rătăci, a colinda din loc în loc; a peregrina.

PRICÉPE vb. III (lat. *percipere*) 1. A izbuti să cunoască, să afle ceva; a înţelege. 2. A dovedi cunoaştere aprofundată într–un anumit domeniu; a avea îndemânarea, experienţa să facă ceva.

PRICHINDÉL, –EÁ, –ÍCĂ (et. nec.) 1. S. m. şi f., adj. (Persoană matură) de statură mică; pitic. 2. S. m. Băiat, copil (zburdalnic).

PRÍCINĂ s. f. (sl. *prična*) 1. Cauză, motiv, mobil; ceartă, neînţelegere, conflict. 2. Problemă, chestiune; afacere. 3. Pretext. 4. *Fără pricină* = nemotivat. *Din pricină că...* = fiindcă..., pe motivul că... *Din pri-*

Scanned with OKEN Scanner

cina... = ca urmare a..., din vina... *Cu pricina* = (cel) în discuţie, respectiv. *A (-i) căuta cuiva pricină* = a căuta prilej de ceartă. *A (-i) găsi* (cuiva) *pricină* = a găsi pretext de a certa pe cineva.

PRICINUÍ vb. IV (*pricină* + *-ui*) A da prilej; a cauza, a produce, a provoca.

PRICOMIGDÁLĂ s. f. v. *picromigdală*.

PRICOPSÍ vb. IV (ngr. *prokópsa*, viitorul lui *prokópto*) A (se) îmbogăţi (mai ales fără muncă); a se căpătui; a avea un folos, un profit (prin mijloace abuzive).

PRIDIDÍ vb. IV (sl. *prědati*) **1.** A copleşi; a birui. **2.** A stăpâni.

PRIDVÓR s. n. (sl. *pritvorŭ*) **1.** Galerie exterioară cu stâlpi aşezată în partea din faţă sau de jur-împrejurul unei clădiri; cerdac; partea dinaintea pronaosului, cu stâlpi, a unei biserici. **2.** Tindă la casele ţărăneşti.

PRIÉTEN, -Ă s. m. şi f. (bg. *prijaten*) **1.** Persoană de care cineva este legat printr-o afecţiune reciprocă; amic. **2.** Iubit, amant.

PRIGONÍ vb. IV (sl. *progoniti*) A urmări pe cineva pentru a-i face un rău; a persecuta, a asupri, a oprima.

PRIHÁNĂ s. f. (ucr. *prygana*, pol. *przygana*) (Înv.) **1.** Vină, păcat. **2.** *Fără (de) prihană* = nevinovat, curat, virgin.

PRIÍ vb. IV (sl. *prijati*) A-i face bine, a-i fi favorabil, prielnic.

PRILÉJ s. n. (bg. *prileţ*) **1.** Împrejurare favorabilă; ocazie. **2.** Motiv, pretext.

PRIM, -Ă num. (lat. *primus, -a, -um*, fr. *prime*) **1.** (Cu valoare adjectivală sau substantivală) (Persoană, obiect) care se află înaintea tuturor, în frunte; întâi(ul); (cel) dintâi (în spaţiu sau în timp). **2.** (Adjectival) Originar, primar. **3.** *Prima tinereţe* = perioadă care urmează după copilărie sau adolescenţă. *Primă audiţie* = executare a unei bucăţi muzicale pentru prima dată în faţa publicului. *Prim ajutor* = ajutor medical de urgenţă, imediat (înainte de spital). *În primul rând* = înainte de toate, mai întâi. *Materie primă* = material care trebuie prelucrat. *Prim-ministru* = preşedintele guvernului; premier.

PRIMÁ vb. I (fr. *primer*) A deţine primul loc; a devansa; a avea întâietate.

PRIMADÓNĂ s. f. (it., fr. *prima donna*) Primă cântăreaţă de operă, cu rolurile cele mai importante.

PRIMÁR (lat. *primarius*, fr. *primaire*) **1.** Adj. Care ţine de începuturi, de origine; iniţial. **2.** Adj. (Despre modul de comportare, despre instincte) Elementar, neevoluat, brutal; lipsit de cultură, de rafinament. **3.** Adj. (Despre cuvinte) Care provine direct din rădăcină. **4.** S. m. Reprezentant ales, cu atribuţii administrative în oraşe şi comune.

PRIMÁT[1] s. m. (lat. *primas, -tis*, fr. *primat*) Cel mai înalt grad în vechea ierarhie a bisericii ortodoxe şi catolice.

PRIMÁT[2] s. n. (fr. *primates*) (La pl.) Ordin de mamifere care cuprinde maimuţa şi omul; (şi la sg.) animal care aparţine acestui ordin.

PRIMÁT[3] s. n. (fr. *primat*, germ. *Primat*) Însuşire de a fi primul (în ordinea importanţei, a valorii); superioritate.

PRÍMĂ s. f. (fr. *prime*) Recompensă (dată de stat pentru a încuraja comerţul, agricultura etc.); sumă dată pentru preţul unei asigurări.

PRIMĂVÁRĂ s. f. (lat. *primavera*) **1.** Primul sezon al anului (21 martie – 21 iunie). **2.** (Adverbial) În timpul primăverii(1). **3.** Fig. (La pl.) Ani. **4.** *De primăvară* = care creşte, se seamănă primăvara(1); care are loc în timpul primăverii; potrivit, indicat (de purtat) primăvara(1). *La primăvară* = în cursul primăverii viitoare. *Primăvara vieţii* = tinereţea. *Astă-primăvară* = în timpul primăverii(1) trecute.

PRIMÉJDIE s. f. (*prěmežd'ije*) **1.** Ceea ce ameninţă pe cineva sau ceva; pericol. **2.** Risc. **3.** *De (mare) primejdie* = (extrem de) periculos; care anunţă un pericol. *A-şi pune viaţa în primejdie* = a-şi risca viaţa.

PRIMENÍ vb. IV (sl. *prěměniti*) **1.** A(-şi) schimba rufăria (de pat, de corp). **2.** A (se) reînnoi, a (se) transforma, a (se) modifica, a (se) preface; a (se) regenera.

PRIMÍ vb. IV (sl. *priimon*) **1.** A intra în posesia a...; a obţine, a căpăta, a încasa; a-i fi înmânată o scrisoare; a accepta ceva. **2.** A deveni deţinătorul unui titlu, unui rang, unui nume. **3.** A afla o ştire, o informaţie etc. **4.** A accepta, a suporta efectele unei acţiuni (nefavorabile). **5.** A ad-

Scanned with OKEN Scanner

mite vizita cuiva; a acorda o audienţă a acorda cuiva posibilitatea de a intra într–un cerc, într–o organizaţie etc. 6. A cuprinde (în sine). 7. A admite; a accepta.

PRIMITÍV, –Ă (fr. *primitif*) 1. Adj. Care aparţine primului stadiu al lucrurilor, care se află la începutul istoric al omenirii, care se află pe treapta cea mai de jos a dezvoltării; străvechi. 2. Adj., s. m. şi f. (Om) sălbatic, necioplit, grosolan, necivilizat. 3. S. m., adj. (Pictor sau sculptor) care a precedat Renaşterea. 4. Adj. Care aparţine unei civilizaţii puţin evoluate.

PRIMORDIÁL, –Ă adj. (fr. *primordial*) 1. Care este considerat de primă importanţă; capital, esenţial. 2. Originar, iniţial.

PRÍNCEPS adj. invar. (lat. *princeps*) *Ediţie princeps* = prima ediţie a unei opere (clasice).

PRINCIÁR, –Ă adj. (fr. *princier*) Referitor la un prinţ, care provine de la un prinţ, de prinţ; care impresionează prin bogăţie, lux etc.

PRINCIPÁL, –Ă adj., s. n. (lat. *principalis*, fr. *principal*, it. *principale*) (Lucru, fenomen etc.) care este cel mai important; considerabil; care se află în prima linie, pe prima treaptă; capital.

PRINCIPÁT s. n. (lat. *principatus*) 1. Stat al cărui conducător are titlul de principe. 2. (La pl.) Nume sub care erau cunoscute împreună Ţara Românească şi Moldova, înainte de unirea din 1859.

PRÍNCIPE s. m. (lat. *princeps, –ipis*, it. *principe*) Suveranul unui principat; persoană care aparţine unei familii suverane; prinţ.

PRINCIPÉSĂ s. f. (it. *principessa*) Prinţesă.

PRINCIPIÁL, –Ă adj., s. m. şi f. (*principiu* + *–al*) (Persoană) care respectă un principiu, care este conform unui principiu.

PRINCÍPIU s. n. (lat. *principium*, germ. *Prinzip*, fr. *principe*) 1. Origine, început; prima cauză, raţiune; bază, fundament. 2. Element, materie esenţială. 3. Regulă de comportare, de apreciere, regulă morală; mod de a vedea, părere. 4. (La pl.) Primele noţiuni, de bază ale unei ştiinţe, ale unei arte. 5. *De principiu* = cu caracter general. *În principiu* = teoretic, în general. *Din principiu* = conform unui punct de vedere hotărât dinainte.

PRÍNDE vb. III (lat. *pre(he)ndere*) 1. A apuca pe cineva sau ceva cu mâna, cu dinţii, cu ghearele (fixând, imobilizând); a se agăţa de ceva sau de cineva pentru a se sprijini. 2. A (se) lua de mână sau de mâini pentru... 3. A percepe, a înţelege; a intui, a sesiza. 4. A ajunge din urmă şi a apuca pe cineva cu mâinile, cu braţele pentru a–l imobiliza; a captura. 5. A ajunge în ultima clipă pentru a găsi pe cineva, pentru a lua un vehicul. 6. A descoperi pe cineva care comite un fapt reprobabil. 7. A coase, a lega; a se lipi de cineva sau de ceva. 8. (Despre fenomene ale naturii) A surprinde. 9. A pune caii în ham. 10. A i se potrivi, a–i sta bine. 11. A (–i) folosi. 12. A avea, a obţine, a dobândi. 13. A căpăta un strat de... 14. A învăţa (cu uşurinţă) ceva. 15. A face rădăcini; a creşte. 16. A–şi atinge scopul. 17. A atrage, a captiva. 18. A copleşi. 19. A nu se mai putea mişca din cauza a ceva care imobilizează, opreşte. 20. A surprinde într–un anumit loc. 21. *A se prinde de păr* (sau *de piept*) = a se lua la bătaie. *A se prinde în horă* = a se lăsa antrenat într–o acţiune. *A prinde de veste* = a afla înainte de a fi prea târziu. *A (se) prinde în cursă* = a intra într–o situaţie neplăcută creată special de cineva. *A nu se prinde somnul de cineva* = a nu putea dormi. *A prinde putere* (sau *puteri*) = a căpăta vitalitate; a se înviora. *A prinde rădăcini* = a rămâne într–un loc; a începe să se dezvolte. *A prinde carne* = a se îngrăşa. *A prinde viaţă* = a se întrema; a se realiza. *A prinde nas* = a se obrăznici. *A prinde chef* = a începe să aibă dispoziţie pentru...; a se chercheli. *A prinde cheag* = a începe să aibă o situaţie materială bună; a începe să se desfăşoare.

PRINÓS s. n. (sl. *prinosŭ*) 1. (În trecutul îndepărtat) Ceea ce se oferă ca dar unei divinităţi, unui sfânt; jertfă, ofrandă. 2. Recunoştinţă, admiraţie, mulţumire adusă cuiva.

PRINŢ s. m. (germ. *Prinz*, rus. *prinţ*) Principe.

PRINŢÉSĂ s. f. (germ. *Prinzess*(in), rus. *prinţessa*, fr. *princesse*) Conducătoare

a unui principat sau fiica, ori soţia unui principe.

PRIORITÁTE s. f. (fr. *priorité*) 1. Faptul de a fi primul; anterioritate, primordialitate, întâietate; preferinţă. 2. Drept de a acţiona, de a vorbi primul. 3. *Cu prioritate* = în primul rând, îndeosebi.

PRÍPĂ s. f. (de la *pripi*) Grabă mare; zor.

PRIPĂŞÍ vb. IV (*pripas* + *–i*) 1. A–şi găsi un refugiu, un adăpost; a se stabili undeva. 2. A oferi refugiu, adăpost.

PRIPÍ vb. IV (sl. *prispeti*) 1. A (se) grăbi. 2. A coace sau a frige la foc iute şi repede.

PRÍSMĂ s. f. (ngr. *prîsma*, lat. *prisma*, fr. *prisme*) 1. Poliedru ale cărei baze sunt două poligoane egale şi paralele, iar feţele laterale paralelograme; obiect de forma descrisă mai sus. 2. *Prin prisma...* = din punctul de vedere...

PRISÓS s. n. (ngr. *perissós*) 1. Ceea ce depăşeşte, întrece o anumită limită; surplus, excedent; abundenţă, belşug, bogăţie. 2. *De prisos* = abundent, din plin; mai mult decât trebuie, în plus; fără rost, inutil, zadarnic. *Cu prisos* = din plin.

PRÍSPĂ s. f. (ucr. *prispa*) 1. Parte exterioară a unei case ţărăneşti, îngustă, acoperită, de-a lungul faţadei, adesea mărginită de o balustradă. 2. Platformă.

PRIVÁ vb. I (fr. *priver*, lat. *privare*) A deposeda, a retrage un avantaj, un drept; a refuza.

PRIVÁT, –Ă adj. (lat. *privatus*, germ. *privat*, fr. *privé*) 1. Particular, individual, personal. 2. Fără funcţii publice, care nu e public. 3. Strict personal, intim, interior.

PRIVATÍV, –Ă adj. (fr. *privatif*, lat. *privativus*) Care privează pe cineva de un drept, de o libertate.

PRIVATIZÁ vb. I (fr. *privatiser*) 1. A transfera în domeniul întreprinderilor particulare ceea ce este de resortul statului. 2. A începe să–şi desfăşoare activitatea pe cont propriu, în sectorul particular.

PRIVATIZÁRE s. f. (de la *privatiza*) Proces de transferare a întreprinderilor comerciale şi industriale, a instituţiilor din sectorul de stat în cel particular.

PRIVAŢIÚNE s. f. (fr. *privation*, lat. *privatio, –onis*) Pierdere a unui drept, a unui avantaj; abţinere de la ceva; lipsă, sărăcie, mizerie.

PRIVEGHEÁ vb. I (lat. *pervigilare*) A sta de veghe noaptea (la un mort).

PRIVÉLIŞTE s. f. (*privealã* + *–işte*) 1. Peisaj prins într–o singură privire; perspectivă. 2. Aspect, înfăţişare; spectacol, fapt, fenomen.

PRIVÍ vb. IV (sl. *praviti*) 1. A–şi purta privirea asupra cuiva sau a ceva; a se uita. 2. A aprecia, a socoti, a crede. 3. A fi în legătură cu..., a se referi la cineva sau la ceva; a implica pe cineva. 4. *A nu privi cu ochi buni* (sau *a privi cu ochi răi*) = a dezaproba, a nu admite.

PRIVIGHETOÁRE s. f. (*priveghea* + *–toare*) Pasăre călătoare, de mărime mijlocie, care cântă foarte frumos.

PRIVILÉGIU s. n. (lat. *privilegium*) 1. Avantaj, drept pe care îl posedă cineva; act prin care se acordă cuiva un avantaj sau un drept special. 2. Împrejurare favorabilă.

PRIVÍNŢĂ s. f. (*privi* + *–inţă*) 1. Părere, opinie; aspect, înfăţişare. 2. *Într–o privinţă* = referitor la cineva sau la ceva. *În privinţa...* = privitor la...; sub aspectul...

PRIVÍRE s. f. (de la *privi*) 1. Faptul de a privi; privit. 2. Examinare, apreciere cu ajutorul minţii. 3. *Dintr–o privire* = foarte repede. *Cu privire la...* = privitor la...

PRÍZĂ s. f. (fr. *prise*) 1. Cantitate mică de tutun, narcotice care se aspiră. 2. Intuiţie, înţelegere (a realităţii). 3. Dispozitiv pentru conectarea la o reţea electrică a unui aparat, instrument etc. 4. Transformare din stare plastică în stare solidă a unor amestecuri. 5. *A fi în priză* sau *a băga în priză* = a fi, a deveni foarte activ.

PRIZONIÉR, –Ă s. m. şi f. (fr. *prisonnier*) Persoană luată în captivitate de inamic; ostatic; persoană lipsită de libertate; arestat, deţinut.

PRO[1] (lat. *pro*) Element de compunere cu sensul de: *a*) „pentru", „în favoarea", „în sprijinul" şi formează cuvinte ca *pro–american; b*) „înainte", „dinainte": *propăşi, prodată.*

PRO[2]– (et. nec.) Element de compunere cu sensul de: *a*) „din nou", „iar" şi formează cuvinte ca *pronumi;* b) „foarte", „în cel mai înalt grad" şi formează cuvinte ca *progalben.*

Scanned with OKEN Scanner

PROÁSPĂT, –Ă adj. (gr. *prósphatos*) 1. Care nu e conservat sau alterat, care a fost obţinut, recoltat de curând. 2. De dată recentă, de curând; nou. 3. Care este plin de vitalitate; cu forţe noi, intacte; odihnit. 4. Curat.

PROBÁ vb. I (lat. *probare*) 1. A stabili un adevăr incontestabil; a dovedi, a demonstra. 2. A supune la o probă; a încerca, a verifica.

PROBABILITÁTE s. f. (fr. *probabilité*) 1. Caracterul a ceea ce este probabil; fapt, întâmplare probabilă, modalitate ca ceva să se poată realiza. 2. *Cu probabilitate* = probabil. *După toate probabilităţile* = poate, pesemne.

PROBÁNT, –Ă adj. (fr. *probant*) Care aduce o probă decisivă în legătură cu existenţa sau cu valoarea unui lucru.

PROBATÓRIU[1] s. n. (lat. *probatorius, –a, –um*) Ansamblu de probe folosite în justiţie într–un litigiu.

PROBATÓRIU[2], –IE adj. (fr. *probatoire*) Care poate să servească drept dovadă.

PRÓBĂ s. f. (lat. *proba*, germ. *Probe*, magh. *probá*) 1. Dovedire a unui adevăr; dovadă, confirmare. 2. Verificare; experienţă; încercare a unui obiect de îmbrăcăminte în lucru, nefinisat. 3. Examen. 4. Întrecere sportivă. 5. Mostră, eşantion. 6. Verificarea exactităţii unui calcul. 7. *De probă* = pentru verificare.

PROBITÁŢE s. f. (lat. *probitas, –atis*, fr. *probité*) Onestitate, integritate.

PROBLEMÁTIC, –Ă (fr. *problématique*) 1. Adj. Îndoielnic, nelămurit, nesoluţionat. 2. S. f. Preocupare într–un domeniu al cunoaşterii.

PROBLÉMĂ s. f. (lat. *problema*, fr. *problème*, germ. *Problem*) 1. Chestiune care trebuie rezolvată prin procedee ştiinţifice. 2. Ceea ce este dificil de explicat, de rezolvat.

PROCEDÁ vb. I (lat. *procedere*, fr. *procéder*) A acţiona; a opera; a face operaţia de...

PROCEDÉU s. n. (fr. *procédé*) Metodă de a acţiona; mijloc, mod, modalitate, manieră.

PROCEDÚRĂ s. f. (lat. *procedura*, fr. *procédure*) 1. Formalitate judiciară. 2. Metodă, procedeu. 3. Tratament specializat pe anumite tipuri de boli.

PROCÉNT s. n. (lat. *pro cento*, germ. *Prozent*) 1. A suta parte dintr–o cantitate dată; sutime. 2. Dobândă calculată la o sută de lei pe timp de un an; dobândă în general.

PROCÉS s. n. (lat. *processus*, germ. *Prozess*, fr. *procès*) 1. Acţiune în justiţie; judecată. 2. Succesiune de fenomene, de stări etc. prin care se transformă, se acţionează, se obţine un produs. 3. Boală în evoluţie. 4. *Proces–verbal* = act cu caracter oficial în care este consemnat un fapt sau discuţiile şi hotărârile unei adunări. *A face proces* = a chema în justiţie. *A face procesul cuiva* = a critica pe cineva. *A–i face cuiva proces de intenţii* = a învinui pe cineva pentru intenţii condamnabile. *A–şi face proces(e) de conştiinţă* = a regreta anumite acţiuni.

PROCESÁ vb. I (engl. *process*) A prelucra datele de pe o bandă magnetică cu ajutorul unui procesor.

PROCESIÚNE s. f. (fr. *procession*, lat. *processio, –onis*, germ. *Prozession*) 1. Marş solemn, cu caracter religios, însoţit de cântece şi rugăciuni. 2. Cortegiu, alai, convoi.

PROCESÓR s. n. (fr. *processeur*) Aparat electronic sau circuit integrat pentru operaţii complexe.

PROCLAMÁ vb. I (lat. *proclamare*, fr. *proclamer*) 1. A anunţa ceva oficial, cu solemnitate, a aduce la cunoştinţă un fapt însemnat. 2. A acorda un titlu, un drept, o calitate. 3. A revela un fapt; a face public, a divulga.

PROCLÍTIC, –Ă adj. (fr. *proclitique*) Aşezat înaintea unui cuvânt (cu care formează o unitate).

PROCÓNSUL s. m. (lat., fr. *proconsul*) Vechi magistrat care conducea o provincie romană.

PROCREÁ vb. I (fr. *procréer*) A da naştere unei fiinţe vii; a se reproduce; a concepe, a zămisli.

PROCURÁ vb. I (fr. *procurer*, lat. *procurare*) 1. A face rost; a obţine. 2. A fi cauza, mobilul a ceva; a pricinui, a provoca; a determina, a crea.

PROCURATÚRĂ s. f. (germ. *Prokuratur*, rus. *procuratura*) Organ de stat care

exercită atribuţia de supraveghere a respectării legilor şi care reprezintă statul în instanţă.

PROCÚRĂ s. f. (lat. *procura*, fr. *procure*) Document legalizat prin care cineva poate reprezenta interesele unei persoane fizice sau juridice.

PROCURÓR s. m. (fr. *procureur*) **1.** Membru al unei procuraturi care supraveghează aplicarea şi respectarea legilor, reprezintă interesele statului într–un proces şi trimite infractorii în faţa justiţiei. **2.** *Procuror general* = magistrat care exercită supravegherea respectării legilor de către toate organele centrale şi numeşte procurorii.

PRODIGALITÁTE s. f. (fr. *prodigalité*) Risipă, dărnicie exagerată; (la pl.) cheltuieli nebuneşti.

PRODIGIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *prodigieux*) Extraordinar (ca bogăţie, cantitate, reuşită etc.).

PRODÚCE vb. III (lat. *producere*) **1.** A realiza prin muncă bunuri (materiale). **2.** A da naştere, a fi cauza a ceva; a provoca, a pricinui. **3.** A face să crească, să se dezvolte plante şi să rodească fructe. **4.** A realiza profituri, venituri. **5.** (Despre fenomene, evenimente, acţiuni) A avea loc, a se întâmpla; a se înfăptui, a se realiza. **6.** A arăta, a prezenta.

PRODUCTÍV, –Ă adj. (fr. *productif*) Care produce ceva şi care aduce venituri, câştig etc.

PRODUCTIVITÁTE s. f. (fr. *productivité*) **1.** Facultatea de a produce; randament; starea a ceva care este productiv. **2.** Capacitatea unor sufixe, prefixe, elemente de compunere etc. de a forma (numeroase) derivate, compuse etc.; capacitatea unor cuvinte de a forma (multe) sensuri sau derivate noi, capacitatea unor conjugări de a se îmbogăţi cu noi verbe.

PRODÚCŢIE s. f. (fr. *production*) **1.** Ansamblul activităţilor pentru crearea de bunuri materiale şi pentru asigurarea de servicii. **2.** Operă de creaţie literară, artistică, cinematografică sau ansamblul operelor unui scriitor, artist, om de ştiinţă, ori a operelor, a filmelor dintr–o anumită epocă, într–un anumit stil etc.

PRODÚS s. n. (de la *produce*) **1.** Rezultat; urmare, consecinţă; bun material sau totalitatea bunurilor materiale (gata să fie vândute sau consumate). **2.** Bogăţie, recoltă.

PROEMINÉNT, –Ă adj. (fr. *proéminent*, germ. *proeminent*) **1.** Care iese în afară, care depăşeşte în înălţime ceea ce este în jur. **2.** Care iese în evidenţă prin valoare, calităţi etc.; remarcabil.

PROFÁN, –Ă adj., s. m. şi f. (lat. *profanus, –a, –um*, fr. *profane*) **1.** (Persoană) aflată în afara religiei; laic. **2.** (Om) neiniţiat într–un domeniu al cunoaşterii, într–o problemă de viaţă etc.; nepriceput, ignorant, neştiutor.

PROFANÁ vb. I (fr. *profaner*) A trata cu dispreţ lucrurile sfinte; a batjocori, a spurca, a pângări.

PROFERÁ vb. I (fr. *proférer*) A pronunţa, a spune blesteme, ameninţări etc.

PROFESÁ vb. I (fr. *professer*, lat. *professare*) **1.** A declara, a împărtăşi. **2.** A practica; a preda metodic o disciplină.

PROFESIONALÍSM s. n. (fr. *professionnalisme*) Activitate a unei persoane care face un lucru datorită meseriei pe care o are şi pe care o stăpâneşte foarte bine.

PROFESIONALITÁTE s. f. (*profesional* + *–itate*) Calitatea de a fi un bun profesionist; conştiinţă profesională.

PROFESIONÍSM s. n. (*profesion(ist)* + *–ism*) Practicare a ceva ca profesionist.

PROFESIONÍST, –Ă adj., s. m. şi f. (lat., it. *professionista*, germ. *Professionist*) **1.** (Persoană) care execută o profesie, o meserie în mod constant, regulat. **2.** (Sportiv) care practică un sport şi e plătit pentru aceasta.

PROFESIÚNE s. f. (fr. *profession*) **1.** Ocupaţie, meserie, îndeletnicire. **2.** *Profesiune de credinţă* = declaraţie publică despre principiile şi convingerile pe care le are cineva.

PROFÉSOR, –OÁRĂ s. m. şi f. (lat. *professor*, fr. *professeur*, germ. *Professor*) Persoană cu pregătire specială care predă o materie de învăţământ; persoană care îndrumă, educă, învaţă pe cineva.

PROFESORÁL, –Ă adj. (fr. *professoral*) Propriu unui profesor, de profesor; care exprimă preţiozitate, solemnitate, gravitate.

PROFÉT s. m. (lat. *propheta*, fr. *prophète*) **1.** Persoană care prezice, datorită

inspirației divine. 2. Nume dat lui Mahomed; profet. 3. Persoană care anunță viitorul.

PROFEȚÍE s. f. (fr. *prophétie*) Prezicere, prevestire.

PROFÍL s. n. (fr. *profil*, germ. *Profil*) 1. Trăsături ale figurii unei persoane văzută dintr-o parte; contur al unui obiect, al unei forme de relief. 2. Secțiune verticală într-o clădire. 3. Domeniu de activitate. 4. *De profil* = de specialitate.

PROFILÁ vb. I (fr. *profiler*) 1. A prezenta în profil ceva; a da un profil; a se contura, a se reliefa, a se proiecta; a se vedea. 2. A (se) specializa.

PROFILAXÍE s. f. (fr. *prophylaxie*) Ansamblul măsurilor medico-sanitare care se iau pentru prevenirea apariției și răspândirii bolilor; ramură a medicinii care se ocupă cu aceste măsuri.

PROFÍT s. n. (fr. *profit*, germ. *Profit*, it. *profitto*) Avantaj, beneficiu, câștig, folos.

PROFÚND, -Ă adj. (lat. *profundus, -a, -um*, fr. *profond*) 1. Intens, puternic; adânc. 2. Pătrunzător; competent. 3. Mare, extrem.

PROFUZIÚNE s. f. (fr. *profusion*, lat. *profusio, -onis*) Cantitate (foarte) mare; abundență, bogăție.

PROGENITÚRĂ s. f. (fr. *progéniture*) Copil, pui al unui animal.

PROGNATÍSM s. n. (fr. *prognathisme*) Conformație a feței omului caracterizată prin ieșirea în afară a părții inferioare.

PROGNÓZĂ s. f. (fr. *prognose*, germ. *Prognose*) Studiere a apariției și desfășurării unui fenomen, proces și prevederile legate de dezvoltarea lor ulterioară; pronostic.

PROGRÁM s. n. (fr. *programme*, germ. *Programm*, lat. *programma*) 1. Stabilire a detaliilor unei sărbătoriri, a unui concurs, a materiei unui curs, a unui examen. 2. Expunere a principiilor, a scopurilor unei organizații politice, culturale etc. 3. Proiect, plan. 4. Ansamblul instrucțiunilor necesare executării unei suite de operații cerute unui calculator, unei aparaturi automate.

PROGRAMÁTIC, -Ă adj. (germ. *programatisch*) 1. Care ține de un program, care constituie un program. 2. *Muzică programatică* = muzică ce ilustrează o anumită temă.

PROGRÉS s. n. (lat. *progressus*, fr. *progrès*) Mersul înainte al faptelor, evenimentelor etc.; dezvoltare ascendentă; evoluție, înaintare.

PROGRESÍV, -Ă adj. (fr. *progressif*) Care avansează treptat; care urmează o înaintare, o evoluție ascendentă.

PROHIBÍȚIE s. f. (fr. *prohibition*) Interdicție.

PROHÓD s. n. (sl. *provodŭ*) Slujbă religioasă la înmormântările creștine; slujbă specială din vinerea Paștilor în amintirea morții lui Iisus Cristos.

PROIÉCT s. n. (lat. *proiectus*, germ. *Projekt*) 1. Plan de acțiuni viitoare. 2. Prima redactare, prima formă a unui plan (economic, social, financiar etc.). 3. Reprezentare grafică a unei opere proiectate. 4. *Proiect de lege* = text provizoriu al unei legi.

PROIECTÁ vb. I (fr. *projeter*, cf. *proiect*) 1. A face un proiect; a realiza o proiecție. 2. A se contura, a se profila, a se reliefa. 3. A arunca, a lansa cu forță. 4. A trimite fascicule de raze, particule, imagini pe un ecran, pe o suprafață.

PROIÉCȚIE s. f. (fr. *projection*, lat. *projectio, -onis*) 1. Reprezentare pe un plan a unui obiect din spațiu, a unei figuri etc. 2. Reproducere pe un ecran a unor imagini înregistrate. 3. Lansarea cu forță. 4. Mod de reflectare, de reprezentare a unui anumit fenomen, obiect din realitate.

PROLEGÓMENE s. f. pl. (ngr. *prolegómena*, fr. *prolégomènes*) Introducere explicativă la o operă (științifică).

PROLETÁR, -Ă adj., s. m. și f. (fr. *prolétaire*) (Persoană) care nu are pentru a trăi decât produsul muncii sale.

PROLIFERÁ vb. I (fr. *proliférer*) A se înmulți, a se multiplica spectaculos.

PROLÍFIC, -Ă adj. (fr. *prolifique*) 1. (Despre animale) Care se înmulțește cu rapiditate. 2. Care produce, care creează mult.

PROLÍX, -Ă adj. (fr. *prolixe*, lat. *prolixus, -a, -um*) Care are prea multe cuvinte greoaie, neclare; lung și confuz.

PROLÓG s. n. (ngr. *prólogos*, lat. *prologus*, fr. *prologue*) Parte introductivă a

Scanned with OKEN Scanner

unui roman, a unui text; introducere, prefaţă.

PROMISCUITÁTE s. f. (fr. *promiscuité*) Amestec eterogen, nesănătos, imoral de persoane; convieţuire în condiţii mizere, imorale.

PROMISIÚNE s. f. (fr. *promission*, lat. *promissio, –onis*) Angajament, făgăduială de a face ceva.

PROMÍTE vb. III (lat. *promittere*, fr. *promettre*) 1. A se angaja de a face, de a da ceva; a făgădui; a da speranţe. 2. A lua o hotărâre fermă. 3. A anunţa, a prezice.

PROMONTÓRIU s. n. (lat. *promontorium*, fr. *promontoire*) Parte de uscat (stâncoasă şi înaltă) care înaintează în mare; cap înalt.

PROMOROÁCĂ s. f. (cf. ucr. *prymorozok*, rus. *pomorok*) Chiciură.

PROMOTÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *promoteur*, lat. *promotor, –oris*) Persoană (sau colectivitate) care dă primul impuls unei acţiuni, unui curent, unei idei.

PROMÓŢIE s. f. (fr. *promotion*, lat. *promotio, –onis*) Ansamblu de persoane care absolvesc în acelaşi an un ciclu de învăţământ.

PROMOVÁ vb. I (lat. *promovere*) 1. A ridica la o anumită demnitate. 2. A termina cu bine un ciclu de studii, ani de învăţământ, examene etc. 3. A ajuta pe cineva sau ceva să se dezvolte.

PROMPT, –Ă adj. (fr. *prompt*, lat. *promptus, –a, –um*) Care nu întârzie, nu se lasă aşteptat; care acţionează repede; activ.

PROMULGÁ vb. I (fr. *promulguer*, lat. *promulgare*) A publica oficial; a face să intre în vigoare (proiecte de legi, decrete etc.).

PRONÁOS s. n. (ngr. *prónaos*) Partea de la intrare a bisericilor creştine care precedă naosul; tindă; încăpere aşezată în faţa sanctuarului la un templu grec.

PRÓNIE s. f. (ngr. *prónia*) Providenţă; dumnezeire.

PRONOSTÍC s. n. (fr. *pronostic*) Previziune referitoare la desfăşurarea unor fenomene, evenimente; prognoză.

PRONOSTICÁ vb. I (fr. *pronostiquer*) A prevedea, a anunţa.

PRONÚME s. n. (lat. *pronomen*, fr. *pronom*, cf. *nume*) Parte de vorbire flexibilă care ţine locul unui substantiv.

PRONUNCIAMÉNT s. n. (it. *pronunziamento*, fr., sp. *pronunciamiento*) Act prin care o autoritate acaparează ilegal puterea.

PRONUNŢÁ vb. I (fr. *prononcer*) 1. A articula, a rosti. 2. A declara cu autoritate. 3. A decide în urma unei dezbateri şi a comunica în mod public.

PROPAGÁ vb. I (lat. *propagare*, fr. *propager*) A (se) răspândi (din aproape în aproape).

PROPĂŞÍ vb. IV (*pro*[1] + păşi) A se dezvolta, a progresa, a avansa, a înainta.

PROPENSIÚNE s. f. (lat. *propensio, –onis*, fr. *propension*) Tendinţă naturală, înclinare, atracţie către ceva.

PROPÍCE adj. (fr. *propice*) Favorabil, avantajos.

PROPILÉE s. f. pl. (fr. *propylée*) Intrare, poartă monumentală, cu ansambluri de porticuri şi scări, la un palat, la un templu etc.

PROPÓRŢIE s. f. (lat. *proportio, –onis*, germ. *Proportion*, fr. *proportion*) 1. Raportul părţilor între ele şi ale acestora cu ansamblul, cu întregul. 2. Raport, relaţie între fiinţe, lucruri, fenomene etc. 3. Dimensiune. 4. Valoare a unei cantităţi, a unui număr; cantitate, număr. 5. *A păstra proporţiile* = a respecta o anumită limită în declaraţii, în cele spuse, a nu exagera. *A lua proporţii* = a se dezvolta, a se amplifica; a se îngrăşa.

PROPORŢIONÁ vb. I (fr. *proportionner*) A stabili un anumit echilibru, anumite proporţii.

PROPOVĂDUÍ vb. IV (sl. *propovědovati*) A răspândi idei sau concepţii religioase; a predica; a recomanda cu insistenţă; a populariza, a propaga.

PROPOZÍŢIE s. f. (lat. *propositio, –onis*, fr. *proposition*) Enunţ al unei judecăţi; cea mai mică unitate a sintaxei care comunică prin cuvinte un astfel de enunţ.

PROPRIETÁTE s. f. (lat. *proprietas, –atis*, fr. *propriété*, it. *proprietà*) 1. Posesiune deplină şi exclusivă asupra unui bun; lucru posedat; imobil. 2. Caracter propriu unei fiinţe, unui lucru, unui fenomen etc. 3. Exprimare exactă.

PRÓPRIU, –IE adj. (lat. *proprius, –a,*

Scanned with OKEN Scanner

unui roman, a unui text; introducere, prefață.

PROMISCUITÁTE s. f. (fr. *promiscuité*) Amestec eterogen, nesănătos, imoral de persoane; convieţuire în condiţii mizere, imorale.

PROMISIÚNE s. f. (fr. *promission*, lat. *promissio, –onis*) Angajament, făgăduială de a face ceva.

PROMÍTE vb. III (lat. *promittere*, fr. *promettre*) 1. A se angaja de a face, de a da ceva; a făgădui; a da speranţe. 2. A lua o hotărâre fermă. 3. A anunţa, a prezice.

PROMONTÓRIU s. n. (lat. *promontorium*, fr. *promontoire*) Parte de uscat (stâncoasă şi înaltă) care înaintează în mare; cap înalt.

PROMOROÁCĂ s. f. (cf. ucr. *prymorozok*, rus. *pomorok*) Chiciură.

PROMOTÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *promoteur*, lat. *promotor, –oris*) Persoană (sau colectivitate) care dă primul impuls unei acţiuni, unui curent, unei idei.

PROMÓŢIE s. f. (fr. *promotion*, lat. *promotio, –onis*) Ansamblu de persoane care absolvesc în acelaşi an un ciclu de învăţământ.

PROMOVÁ vb. I (lat. *promovere*) 1. A ridica la o anumită demnitate. 2. A termina cu bine un ciclu de studii, ani de învăţământ, examene etc. 3. A ajuta pe cineva sau ceva să se dezvolte.

PROMPT, –Ă adj. (fr. *prompt*, lat. *promptus, –a, –um*) Care nu întârzie, nu se lasă aşteptat; care acţionează repede; activ.

PROMULGÁ vb. I (fr. *promulguer*, lat. *promulgare*) A publica oficial; a face să intre în vigoare (proiecte de legi, decrete etc.).

PRONÁOS s. n. (ngr. *prónaos*) Partea de la intrare a bisericilor creştine care precedă naosul; tindă; încăpere aşezată în faţa sanctuarului la un templu grec.

PRÓNIE s. f. (ngr. *prónia*) Providenţă; dumnezeire.

PRONOSTÍC s. n. (fr. *pronostic*) Previziune referitoare la desfăşurarea unor fenomene, evenimente; prognoză.

PRONOSTICÁ vb. I (fr. *pronostiquer*) A prevedea, a anunţa.

PRONÚME s. n. (lat. *pronomen*, fr. *pronom*, cf. *nume*) Parte de vorbire flexibilă care ţine locul unui substantiv.

PRONUNCIAMÉNT s. n. (it. *pronunziamento*, fr., sp. *pronunciamiento*) Act prin care o autoritate acaparează ilegal puterea.

PRONUNŢÁ vb. I (fr. *prononcer*) 1. A articula, a rosti. 2. A declara cu autoritate. 3. A decide în urma unei dezbateri şi a comunica în mod public.

PROPAGÁ vb. I (lat. *propagare*, fr. *propager*) A (se) răspândi (din aproape în aproape).

PROPĂŞÍ vb. IV (*pro*[1] + păşi) A se dezvolta, a progresa, a avansa, a înainta.

PROPENSIÚNE s. f. (lat. *propensio, –onis*, fr. *propension*) Tendinţă naturală, înclinare, atracţie către ceva.

PROPÍCE adj. (fr. *propice*) Favorabil, avantajos.

PROPILÉE s. f. pl. (fr. *propylée*) Intrare, poartă monumentală, cu ansambluri de porticuri şi scări, la un palat, la un templu etc.

PROPÓRŢIE s. f. (lat. *proportio, –onis*, germ. *Proportion*, fr. *proportion*) 1. Raportul părţilor între ele şi ale acestora cu ansamblul, cu întregul. 2. Raport, relaţie între fiinţe, lucruri, fenomene etc. 3. Dimensiune. 4. Valoare a unei cantităţi, a unui număr; cantitate, număr. 5. *A păstra proporţiile* = a respecta o anumită limită în declaraţii, în cele spuse, a nu exagera. *A lua proporţii* = a se dezvolta, a se amplifica; a se îngrăşa.

PROPORŢIONÁ vb. I (fr. *proportionner*) A stabili un anumit echilibru, anumite proporţii.

PROPOVĂDUÍ vb. IV (sl. *propovědovati*) A răspândi idei sau concepţii religioase; a predica; a recomanda cu insistenţă; a populariza, a propaga.

PROPOZÍŢIE s. f. (lat. *propositio, –onis*, fr. *proposition*) Enunţ al unei judecăţi; cea mai mică unitate a sintaxei care comunică prin cuvinte un astfel de enunţ.

PROPRIETÁTE s. f. (lat. *proprietas, –atis*, fr. *propriété*, it. *proprietà*) 1. Posesiune deplină şi exclusivă asupra unui bun; lucru posedat; imobil. 2. Caracter propriu unei fiinţe, unui lucru, unui fenomen etc. 3. Exprimare exactă.

PRÓPRIU, –IE adj. (lat. *proprius, –a,*

Scanned with OKEN Scanner

–um, fr. *propre*) **1.** Care aparţine exclusiv cuiva; specific, caracteristic. **2.** Care aparţine propriei persoane. **3.** Convenabil, apt. **4.** Care are un sens primar, care este adecvat, care nu e figurat. **5.** *La propriu* = concret, obiectiv (nu figurat). *Propriu–zis* = (luat) în sensul exact al cuvântului; de fapt, în realitate.

PROPTÍ vb. IV (sl. *podŭpрěti*) **1.** A sprijini, a pune un element de rezistenţă la o construcţie, la un zid, la un gard; a rezema. **2.** A se sprijini pe ceva pentru a întreprinde o acţiune.

PROPULSÁ vb. I (fr. *propulser*) A face să înainteze; a împinge înainte.

PROPÚLSIE s. f. (fr. *propulsion*) Acţiunea de a face să meargă, de a împinge înainte; propulsare.

PROPÚNE vb. III (lat. *proponere*, fr. *proposer*) **1.** A prezenta, a supune unui examen, unei discuţii; a recomanda pentru un post, într–o demnitate. **2.** A (se) oferi. **3.** A intenţiona să..., a (se) hotărî.

PRÓRA s. f. (lat. *prora*, gr. *prōra*, it. *prora*) Partea din faţă a unei nave, unde se află postul de comandă.

PROROC s. m. (sl. *prorokŭ*) Prezicător, profet.

PROROCÍ vb. IV (*proroc* + *–i*) A prevesti, a prezice.

PROROGÁ vb. I (lat. *prorogare*, fr. *proroger*) A amâna, a prelungi, a suspenda (pentru un timp oarecare).

PROSCRÍE vb. III (fr. *proscrire*) A scoate de sub scutul legilor; a exclude forţat din patrie, a alunga; a izgoni, a interzice.

PROSCRÍS, –Ă adj., s. m. şi f. (de la *proscrie*) **1.** (Persoană) care suferă măsuri represive, mai ales din motive politice, care şi–a părăsit obligat patria; exilat, surghiunit. **2.** (Om) pus în afara legii sau condamnat la moarte fără forme judiciare (prin înscrierea pe o listă a numelui).

PROSLĂVÍ vb. IV (sl. *proslaviti*) A elogia, a glorifica, a slăvi.

PROSPÉCT s. n. (lat., fr. *prospectus*) Imprimat (broşură, pliant etc.) difuzat pentru a face publicitate unui produs, pentru a face cunoscute intenţiile unei instituţii etc.

PROSPECTÁ vb. I (fr. *prospecter*) **1.** A căuta zăcăminte minerale într–un teren. **2.** A cerceta cererea şi oferta de mărfuri de pe o piaţă dată.

PROSPECTÍV, –Ă adj., s. f. (fr. *prospective*) (Ştiinţă) care are ca obiect studiul cauzelor care accelerează evoluţia lumii moderne şi prevederea situaţiilor care ar putea decurge din influenţarea lor conjugată.

PROSPÉR, –Ă adj. (fr. *prospère*) Care se află într–o perioadă de reuşită, de succes, de bogăţie; înfloritor.

PROSPEŢÍME s. f. (*proaspăt* + *–ime*) Calitatea de a fi proaspăt, nealterat, nou.

PROST, PROÁSTĂ (sl. *prostŭ*) **1.** Adj., s. m. şi f. (Om) lipsit de judecată, de inteligenţă; mărginit, neghiob, netot. **2.** Adj., s. m. şi f. (Om) simplu, needucat, fără cultură, neinstruit, ignorant. **3.** Adj. Cu origine modestă, din popor, de rând. **4.** Adj. Necorespunzător; de calitate inferioară, ordinar. **5.** Adj. Care e mult sub aşteptări, sub normal; rău. **6.** Adj. Fără valoare. **7.** Adj. Modest, simplu, sărăcăcios; de calitate inferioară. **8.** Adj. Nefavorabil, rău; plin de lipsuri, de greutăţi. **9.** Adj. Incapabil într–o profesiune, meserie etc.; nepriceput. **10.** *De prost gust* = deplasat, nepotrivit. *A face pe prostul* = a se face că nu înţelege. *A–şi găsi prostul* = a găsi pe cineva care e uşor de înşelat.

PROSTERNÁ vb. I (fr. *prosterner*) A se închina până la pământ în faţa cuiva sau a ceva în semn de veneraţie, de supunere, de umilinţă etc.

PROSTÍ vb. IV (*prost* + *–i*) **1.** A deveni prost(1); a–şi pierde mintea, puterea de judecată. **2.** A–şi pierde din valoare, din calităţi. **3.** A induce în eroare; a înşela, a păcăli. **4.** A se fandosi.

PROSTÍE s. f. (*prost* + *–ie*) **1.** Defect de judecată, de gândire; cuvânt, acţiune de prost(1). **2.** Faptă sau vorbă lipsită de importanţă, de seriozitate; fleac, nimic; absurditate.

PROSTÍME s. f. (*prost* + *–ime*) (Cu sens colectiv) Oameni de rând; gloată, mulţime.

PROSTITUÁ vb. I (fr. *prostituer*, lat. *prostituere*) A întreţine relaţii sexuale cu mai mulţi bărbaţi contra bani; a se deda desfrâului, necinstei.

Scanned with OKEN Scanner

PROSTRÁŢIE s. f. (fr. *prostration*, lat. *prostratio, –onis*) (Stare patologică de) apatie, indiferenţă, lipsă de forţă.

PROTAGONÍST, –Ă s. m. şi f. (fr. *protagoniste*) **1.** Actor care are rolul principal; erou principal într–o operă literară. **2.** Persoană cu rol important, principal într–o mişcare, în elaborarea unei teorii; promotor, iniţiator; cap, fruntaş.

PROTECTORÁT s. n. (fr. *protectorat*) Situaţie juridică prin care un stat este sub dependenţa altui stat; ţară cu astfel de regim.

PROTECŢIONÍSM s. n. (fr. *protectionnisme*) Sistem care constă în protejarea economiei unei ţări contra concurenţei străine.

PROTEÍNĂ s. f. (fr. *protéine*) Substanţă organică absolut necesară în hrana vieţuitoarelor (ouă, lapte, carne etc.).

PROTEJÁ vb. I (fr. *protéger*) **1.** A ocroti, a sprijini pe cineva într–o acţiune; a favoriza, a părtini, a încuraja. **2.** A (se) apăra contra a ceva; a (se) feri, a (se) păzi. **3.** A garanta; a acoperi. **4.** A da un ajutor; a patrona.

PROTÉST s. n. (lat. *protestum*, it. *protesto*) **1.** Manifestare viguroasă contra a ceva. **2.** *Notă de protest* = act întreprins de un guvern prin care îşi exprimă dezaprobarea faţă de acţiunile altui stat.

PROTESTÁNT, –Ă adj., s. m. şi f. (germ. *Protestant*, fr. *protestant*) (Partizan) al Reformei din sec. XVI, de ordin religios, care a dus la separarea de catolicism.

PROTIPENDÁDĂ s. f. (ngr. *próti pentáda*) (Cu sens colectiv) Vârfurile unei societăţi.

PROTO– (gr. *proto–*, fr. *proto–*) Element de compunere cu sensul de „primul", „întâiul" care formează cuvinte ca: *promeşter, protocronism.*

PROTOCÓL s. n. (lat. *protocollum*, fr. *protocol*) **1.** Ceremonial uzitat în afacerile diplomatice, în recepţiile la nivel înalt etc. **2.** Ansamblul regulilor care trebuie respectate în anumite împrejurări. **3.** Act, document în care sunt consemnate hotărârile luate la o conferinţă (internaţională), la o şedinţă importantă, la un congres etc.

PROTOCRONÍSM s. n. (*proto–* + (sin)*cronism*) Teorie care pune în valoare elementele de prioritate în susţinerea unei idei, a unei teorii istorice, de cultură etc.

PROTOIERÉU s. m. (ngr. *protoiereís*) Protopop.

PROTÓN s. m. (fr. *proton*, germ. *Proton*) Nucleul atomului de hidrogen, corpuscul încărcat cu electricitate pozitivă.

PROTOPLÁSMĂ s. f. (fr. *protoplasme*) Substanţă albuminoidă care constituie baza celulei vii.

PROTOPÓP s. m. (sl. *protopopŭ*) Preot ortodox care conduce o protopopie; protoiereu.

PROTOPOPÍE s. f. (*protopop* + *–ie*) Rang de protopop; unitate bisericească alcătuită din mai multe parohii condusă de un protopop; reşedinţa protopopului.

PROTOTÍP s. n. (fr. *prototype*, germ. *Prototyp*) **1.** Primul exemplar; model, original. **2.** Exemplar care ilustrează o anumită categorie; model care serveşte ca etalon; tip.

PROTOZOÁRE s. n. pl. (fr. *protozoaire*) Încrengătură a regnului animal care cuprinde fiinţele unicelulare.

PROTUBERÁNŢĂ s. f. (fr. *protubérance*) Ridicătură, proeminenţă, ieşitură pe suprafaţa unui organ, a unui obiect etc.

PROŢĂPÍ vb. IV (*proţap* + *–i*) **1.** A se sprijini cu putere (pe picioare), a se propti. **2.** A se opri cu ostentaţie în faţa cuiva.

PROVENÍ vb. IV (fr. *provenir*) A veni, a se trage, a decurge din ceva sau de undeva; (fig.) a rezulta din...

PROVENIÉNŢĂ s. f. (fr. *provenance*, germ. *Provenienz*, it. *provenienza*) Origine; loc, persoană etc. de unde provine ceva.

PROVÉRB s. n. (fr. *proverbe*, lat. *proverbium*) Expresie scurtă, populară care conţine o învăţătură morală; zicală, zicătoare.

PROVIDÉNŢĂ s. f. (lat. *providentia*, fr. *providence*) **1.** Divinitate. **2.** Persoană care veghează, protejează.

PROVINCIÁL, –Ă (lat. *provincialis*, fr. *provincial*) **1.** Adj. Care ţine de provincie, referitor la provincie, de provincie. **2.** S. m. şi f. Persoană din provincie; persoană stângace, greoaie, fără rafinament, cu concepţii înapoiate.

PROVÍNCIE s. f. (lat. *provincia*, fr.

Scanned with OKEN Scanner

province) 1. Diviziune teritorială. 2. Toată ţara în afara capitalei. 3. *De provincie* = situat în afara capitalei; specific provinciei(2).

PROVÍZIE s. f. (fr. *provision*) Ansamblul lucrurilor necesare sau utile pentru o anumită perioadă de timp; rezervă de produse alimentare.

PROVIZORÁT s. n. (fr. *provisorat*) Ceea ce este provizoriu, stare provizorie.

PROVIZÓRIU, –IE adj. (lat. *provisorius*, fr. *provisoire*) Temporar, tranzitoriu, vremelnic.

PROVOCÁ vb. I (fr. *provoquer*, lat. *provocare*) 1. A determina pe cineva să reacţioneze; a întărâta, a aţâţa, a incita, a instiga. 2. A suscita, a cauza, a pricinui, a produce; a favoriza. 3. A acţiona în aşa fel încât să atragă represalii (într–o luptă, duel etc.).

PROXENÉT, –Ă s. m. şi f. (fr. *proxénète*) Persoană care mijloceşte prostituţia ca sursă de venit.

PRÓXIM, –Ă adj. (lat. *proximus*) Cel mai apropiat.

PROXIMITÁTE s. f. (fr. *proximité*, lat. *proximitas, –atis*) Vecinătate.

PROZÁIC, –Ă adj. (fr. *prosaïque*) Care ţine de proză, care nu e poetic; comun, vulgar, banal.

PRÓZĂ s. f. (fr. *prose*, lat. *prosa*) 1. Exprimare în scris, literară, care foloseşte vorbirea firească, normală, neversificată; compunere cu astfel de exprimare. 2. Totalitatea operelor în proză(1) ale unui scriitor, ale unei epoci etc. 3. Banalitate, platitudine.

PROZELÍT, –Ă s. m. şi f. (fr. *prosélyte*, lat. *proselytus*) Adept al unei doctrine, credinţe etc.; persoană convertită de curând.

PROZODÍE s. f. (ngr. *prosodía*, fr. *prosodie*, lat. *prosodia*) Ansamblu de reguli privitoare la versificaţie şi la normele ei.

PRUDÉNT, –Ă adj. (lat. *prudens, –ntis*, fr. *prudent*) Care ştie să fie prevăzător şi să evite greşelile şi pericolele; precaut, circumspect.

PRÚNĂ s. f. (lat. *pruna*) 1. Fructul prunului. 2. *Parcă are prune în gură* = a vorbi neclar, bâlbâit.

PRUNC s. m. (probabil lat. **puerunculus*) Copil în primele luni de viaţă; sugar.

PRUND s. n. (sl. *prondŭ*) Prundiş.

PRUNDÍŞ s. n. (*prund* + *–iş*) Pietriş mărunt de pe fundul şi de pe malul apelor; loc acoperit cu pietriş, format din pietriş; insulă mică formată din aluviuni, lipsită de vegetaţie; prund.

PRURÍT s. n. (lat. *pruritus*, fr. *prurit*) Mâncărime vie a pielii, care apare în diferite boli de piele sau în afecţiuni generale.

PRUSÁC, –Ă (rus., pol. *prusak*) 1. S. m. şi f. (Persoană) care face parte din Prusia. 2. Adj. Care aparţine Prusiei, privitor la Prusia.

PSALM s. m. (sl. *psalmŭ*) Imn religios biblic cântat, la vechii evrei, cu acompaniament de harpă sau rostit (şi cântat), la creştini, de credincioşi, etc.

PSALMODÍA vb. I (fr. *psalmodier*) A cânta, a recita pe un ton uniform, monoton.

PSALTÍRE s. f. (ngr. *psaltírion*, sl. *psaltirĭ*) Carte bisericească (aparţinând Vechiului Testament) care cuprinde psalmii atribuiţi lui David.

PSEUDO– (gr. *pseudo–*, fr. *pseud(o)–*) Element de compunere care însemnează „fals", „neadevărat", „pretins" şi care formează cuvinte ca: *pseudocultură, pseudoaristocratic*.

PSEUDOCULTÚRĂ s. f. (*pseudo–* + *cultură*) Falsă cultură.

PSEUDONÍM s. n. (fr. *pseudonyme*) Nume creat sau împrumutat, luat de un autor, de un artist, în locul numelui adevărat.

PSIHANALÍZĂ s. f. (fr. *psychanalyse*) Investigaţie psihologică care are ca scop aducerea în conştiinţă a unor sentimente obscure, ascunse, refulate.

PSIHEDÉLIC, –Ă adj. (fr. *psychédélique*) Care are un caracter de vis, halucinant (provocat de anumite droguri).

PSIHIATRÍE s. f. (fr. *psychiatrie*) Studiul şi tratamentul bolilor mintale.

PSÍHIC, –Ă (fr. *psychique*, germ. *psychisch*) 1. Adj. Care priveşte spiritul, specific spiritului. 2. S. n. Ansamblul fenomenelor şi proceselor psihice(1) ale unui individ.

PSIHOLOGÍE s. f. (fr. *psychologie*) 1. Studiul ştiinţific al faptelor psihice. 2. Caracter. 3. Intuiţie.

Scanned with OKEN Scanner

PSIHOPÁT, –Ă s. m. şi f. (fr. *psychopathe*) Bolnav mintal.

PSIHÓZĂ s. f. (fr. *psychose*) 1. Ansamblul bolilor mintale caracterizate prin pierderea contactului cu realitatea. 2. Obsesie provocată de o emoţie violentă (de origine socială).

PTÓZĂ s. f. (fr. *ptôse*) Deplasare în jos a unor organe interne, datorată mai ales slăbirii exagerate.

PUBERTÁTE s. f. (fr. *puberté*, lat. *pubertas, –atis*) Perioadă între copilărie şi adolescenţă când apar anumite funcţii sexuale.

PÚBLIC, –Ă (lat. *publicus, –a, –um*, fr. *public*) 1. Adj. Care priveşte întregul popor, pe toţi; al statului, de stat. 2. Adj. La care are dreptul toată lumea, pus la dispoziţia tuturor. 3. Adj. Comun. 4. Adj. Cu funcţie de stat. 5. S. n. Număr considerabil de persoane reunite într-un loc; poporul în general. 6. *În public* = în prezenţa mai multor persoane. *Opinie publică* = apreciere, judecată colectivă.

PUBLICÁ vb. I (lat. *publicare*) 1. A face să fie cunoscut de public (prin tipărire, afişare etc.); a da publicităţii, a tipări. 2. A divulga, a răspândi o ştire.

PUBLICÁŢIE s. f. (fr. *publication*, germ. *Publikation*) Tipăritură (care apare periodic).

PUBLICÍSTIC, –Ă (*publicist* + *–ic*) 1. Adj. De publicişti sau de presă. 2. S. f. Presă.

PUBLICITÁTE s. f. (fr. *publicité*) 1. Situaţie a ceea ce este public. 2. Ansamblul mijloacelor întrebuinţate pentru a face cunoscut un fapt, un eveniment, o persoană, produsele unei fabrici etc. 3. *A da publicităţii* = a publica.

PUCI s. n. (germ. *Putsch*) Încercare de răsturnare a unui regim politic prin acţiunea armată a unui grup militar.

PUDIBONDERÍE s. f. (fr. *pudibonderie*) Pudoare exagerată, afectată.

PUDIBÚND, –Ă adj. (lat. *pudibundus*) Care arată un exces de pudoare.

PÚDIC, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *pudique*, lat. *pudicus*) (Persoană) care are pudoare.

PUDOÁRE s. f. (fr. *pudeur*, lat. *pudor*) Discreţie, reţinere care împiedică pe cineva să spună sau să facă ceva indecent, mai ales în problemele sexuale; rezervă.

PUDRÁ vb. I (fr. *poudrer*) A acoperi cu un strat de pudră (de orez, de zahăr etc.).

PÚDRĂ s. f. (fr. *poudre*) 1. Substanţă pulverizată; praf. 2. Compoziţie medicală uscată sub formă de pulbere. 3. Amestec de produse destinat să protejeze faţa şi să uniformizeze machiajul.

PUERICULTÚRĂ s. f. (fr. *puériculture*) Mijloacele proprii să asigure dezvoltarea sănătoasă şi viguroasă a copilului.

PUERÍL, –Ă adj. (fr. *puéril*) Relativ la copilărie, de copil; copilăresc; lipsit de maturitate; naiv.

PUF s. n. (sl. **puhŭ*) 1. (Cu sens colectiv) Fulgi fini şi moi; peri foarte subţiri de pe obraz sau un început de mustaţă. 2. (Cu sens colectiv) Peri mici care acoperă părţi ale unor plante. 3. Obiect de toaletă care serveşte la pudrat. 4. *A creşte* (sau *a trăi*) *în* (sau *pe*) *puf* = a duce o viaţă de mare confort; a crea cuiva condiţii deosebite de viaţă.

PUFĂÍ vb. IV (*puf* + *–ăi*) A sufla cu zgomot; a fuma.

PUGILÍSM s. n. (engl. *pugilism*) Box.

PÚHAV, –Ă adj. (bg. *puhkav*) Cu carnea moale, flască; umflat, buhăit.

PUHÓI s. n. (sl. *povonĭ*) Cantitate foarte mare de apă care curge repede (şi care se revarsă); şuvoi, torent; număr foarte mare de fiinţe sau de lucruri; mulţime.

PUI s. m. (lat. *pullus*) 1. Pasăre de la ieşirea din ou până la maturitate; orice animal de la naştere până la maturitate. 2. Plantă tânără; mlădiţă, lăstar. 3. Copil, fiu; persoană tânără. 4. Nume generic pentru anumite obiecte, fenomene, manifestări, oameni (uneori cu însuşiri deosebite). 5. *Pui de lele* = bărbat afemeiat. *A muri ca un pui de găină* = a muri foarte repede. *Pui de cuc* = bastard. *Pui de bogdaproste* = copil mic, nedezvoltat; bastard. *Pui de viperă* (sau *de năpârcă*) = om foarte rău.

PUIÉT s. m. (*pui* + *–et*) (Cu sens colectiv) 1. Mulţime de pui; peşti foarte mici pentru repopularea apelor. 2. Plante tinere, mai ales arbori foarte tineri.

PÚLBERE s. f. (lat. *pulvis, –veris*) 1.

Praf; pudră. 2. Mulţime. 3. Substanţă explozivă, solidă folosită la lansarea de proiectile. 4. *A se face praf (şi pulbere)* = a fi nimicit total; a fi complet distrus, risipit, irosit.

PULMÓN s. m. (lat. *pulmo, –onis*) Plămân.

PULMONÁR, –Ă adj. (fr. *pulmonaire*) De plămâni; localizat la plămâni.

PULÓVER s. n. (fr., engl. *pull–over*) Tricou care se îmbracă pe cap şi care nu are nasturi.

PULS s. n. (lat. *pulsus*, fr. *pouls*) 1. Mişcare de dilatare şi de contractare a pereţilor arteriali. 2. *A lua* (sau *a simţi, a pipăi*) *pulsul* = a sonda o stare de spirit.

PULSÁ vb. I (lat. *pulsare*) 1. (Despre sânge) A circula ritmic prin vasele sangvine. 2. A se manifesta cu putere; a fremăta.

PULSATÍL, –Ă adj. (fr. *pulsatile*) Care se referă la puls.

PULSÁŢIE s. f. (fr. *pulsation*, lat. *pulsatio*) 1. Bătaie a inimii sau a arterelor. 2. Desfăşurare a unui proces, a unui fenomen într–un ritm viu, trepidant.

PULVERIZÁ vb. I (fr. *pulvériser*, lat. *pulverisare*) 1. A transforma în pudră, pulbere; (fig.) a distruge, a nimici. 2. A împrăştia un lichid în particule foarte fine cu ajutorul unui pulverizator.

PUMN s. m. (lat. *pugnus*) 1. Palmă închisă, strânsă; lovitură dată cu palma astfel strânsă. 2. Ceea ce palma adunată poate să ţină. 3. *Cât pumnul* sau *cât un pumn* = extrem de mic sau extrem de mare. *A arăta pumnul* = a ameninţa. *A–i pune cuiva pumnul în gură* = a reduce pe cineva la tăcere. *A–şi da cu pumnii în cap* = a regreta foarte tare. *A plânge în pumni* = a fi foarte necăjit, îndurerat. *Cu pumnul* = în cantitate mare. *A lua pe cineva la pumni* = a bate cu pumnii(1).

PUNCI s. n. (engl., fr. *punch*) Băutură pe bază de rom, zahăr, amestec de portocale şi suc de lămâie.

PUNCT s. n. (lat. *punctum*) 1. Semn mic şi rotund (în scriere); picătură (pe o stofă). 2. Nume dat diferitelor modele de lucrătură. 3. Ceea ce se vede minuscul din cauza depărtării. 4. Valoarea cărţilor la joc; fel, mod de a număra în diferite jocuri. 5. Notă. 6. Loc determinat. 7. Diviziune, grad de temperatură. 8. Chestiune, subiect. 9. Idee, principiu, aspect. 10. Moment, stadiu, fază. 11. *Punct sanitar* = serviciu medical în cadrul unei şcoli, întreprinderi etc. *Punct de vedere* = mod de a concepe ceva. *Din punct de vedere* = referitor la... *A pune la punct* = a regla, a aranja, a potrivi; a arăta cuiva ce nu trebuie să facă. *La punct* = la momentul potrivit. *A fi pe punctul de a...* = a fi gata să... *A ajunge la un punct mort* = a ajunge într–un impas. *A pune punctul pe i* = a preciza.

PUNCTÁ vb. I (*punct* + *–a*) 1. A marca un punct. 2. A sublinia, a accentua.

PUNCTUÁL, –Ă adj. (*punct* + *–al*) Care face la timpul indicat, fixat ceea ce trebuie să facă.

PUNCTUÁŢIE s. f. (fr. *ponctuation*, cf. *punct*) Arta, maniera prin care se înregistrează în scris pauzele, intonaţia etc.; parte a gramaticii care cuprinde regulile referitoare la aceste semne.

PÚNCŢIE s. f. (fr. *ponction*) Pătrundere într–o cavitate (plină de puroi, de lichid) pentru extragere de lichid sau a unui fragment de ţesut.

PÚNE vb. III (lat. *ponere*) 1. A plasa, a aşeza; a introduce. 2. A stabili, a instala. 3. A depune; a aranja, a dispune. 4. A adăuga. 5. A purta, a (se) îmbrăca. 6. A amesteca în ceva o anumită substanţă, un anumit lucru. 7. A plasa (bani undeva). 8. A întinde deasupra. 9. A fixa; a institui. 10. A îndemna, a sili, a obliga. 11. A se apuca serios de ceva. 12. A înhăma. 13. A numi într–o funcţie. 14. *A pune mâna* = a lua; a se apuca de lucru; a sustrage, a fura. *A pune piciorul undeva* = a ajunge pentru prima dată undeva. *A pune umărul* = a ajuta pe cineva. *A pune gura* = a mânca. *A pune ochii* = a se opri cu interes asupra cuiva; a dori să obţină ceva. *A pune degetul pe rană* = a atinge o problemă dureroasă. *A pune în lumină* = a da la iveală; a pune în evidenţă. *A–i pune cuiva la dispoziţie* = a oferi ceva. *A pune bine* = a păstra. *A pune sula în coastă* = a sili, a obliga să facă un lucru. *A–şi pune unghia în gât* = a fi extrem de supărat de ceva. *A pune paie pe foc* = a agrava o situaţie deja tensionată. *A pune la zid* = a împuşca; a condamna. *A–şi*

Scanned with OKEN Scanner

pune capul pentru cineva = a-şi pune viaţa în primejdie. *A se pune bine cu cineva* = a intra în voia cuiva. *A pune cuiva în vedere* = a atrage atenţia. *A pune în pâine* = a angaja. *A pune pe liber* = a concedia. *A pune preţ* = a aprecia foarte mult. *A se pune în calea cuiva* = a-opri pe cineva să facă un lucru. *A pune faţă în faţă* = a confrunta. *A se pune cu gura pe cineva* = a cicăli. *A pune în primejdie* = a primejdui. *A-pune temei* = a se bizui. *A pune pe seama cuiva* = a atribui cuiva un fapt, un lucru. *A pune la îndoială* = a se îndoi. *A pune la socoteală* = a socoti. *A pune pe picioare* = a reda sănătatea cuiva; a scoate dintr-o încurcătură; a definitiva începerea lucrărilor la o construcţie etc. *A se pune luntre şi punte sau în cruciş şi curmeziş* = a depune toate eforturile pentru înfăptuirea a ceva. *A se pune de-a curmezişul* = a se împotrivi.

PÚNGĂ s. f. (gr. *púngi*, lat. *punga*) **1.** Un fel de săculeţ (cu două băieri) în care se ţin diverse obiecte; săculeţ din hârtie sau material plastic pentru ambalat. **2.** Umflătură sub ochi. **3.** Cavitate naturală. **4.** *A i se face gura pungă*, se spune după consumarea unui aliment foarte acru. *A-i sufla vântul în pungă* = a nu mai avea bani. *A-l ustura la pungă* = a plăti foarte scump ceva. *Gros la pungă* = foarte bogat. *A-şi dezlega punga* = a deveni darnic.

PUNITÍV, -Ă adj. (fr. *punitif*) Care are rolul să pedepsească.

PÚNTE s. f. (lat. *pons, -tis*) **1.** Podeţ îngust (pe care se trece cu piciorul). **2.** Platforma din partea superioară a unei nave sau care compartimentează nava pe diferite nivele. **3.** *A trece puntea* = a scăpa de un necaz, de o primejdie. *A face punte* = a nu merge la lucru sau a nu funcţiona într-o zi de lucru dintre două sărbători. *A se face luntre şi punte* = a nu precupeţi nici un efort pentru realizarea unui scop. *Punte de scăpare* = modalitate de a depăşi o primejdie.

PUPÁ vb. I (lat. **puppare*) **1.** A (se) săruta. **2.** A căpăta, a dobândi. **3.** *A (se) pupa în bot* = a fi în relaţii deosebit de amicale cu cineva.

PÚPĂZĂ s. f. (cf. alb. *pupëzë*) **1.** Pasăre migratoare cu o creastă de pene pe cap. **2.** Femeie îmbrăcată şi fardată strident. **3.** *Colac peste pupăză* = necaz, nenorocire adăugată la alta existentă.

PUPÍL, -Ă s. m. şi f. (lat. *pupillus*, fr. *pupille*) Orfan minor pus sub autoritatea unui tutore.

PUPÍLĂ s. f. (fr. *pupille*, lat. *pupilla*) Orificiu central al irisului la ochi.

PUPÍTRU s. n. (fr. *pupitre*) **1.** Mobilă mică sub formă de suport pe care se pune o carte, note muzicale etc.; bancă. **2.** Organ al unui ordinator, în informatică, cu rolul de a reuni toate comenzile manuale de funcţionare.

PUR, -Ă adj. (lat. *purus*, fr. *pur*) **1.** Care nu are alt amestec, altă substanţă străină; curat. **2.** Nealterat, neviciat. **3.** Senin, calm. **4.** Clar, limpede, cristalin. **5.** Neprihănit, nepătat. **6.** Care nu este nimic mai mult decât... **7.** *Pur şi simplu* = nici mai mult, nici mai puţin decât...

PURCÉDE vb. III (lat. *procedere*) **1.** A porni, a se duce într-un loc; a începe o acţiune; a lua naştere, a se ivi, a proveni. **2.** *A purcede grea* = a rămâne însărcinată.

PURGATÓRIU s. n. (lat. *purgatorium*, fr. *purgatoire*) Loc în care sufletele morţilor ajung pentru a se purifica de păcatele comise; perioadă tranzitorie de suferinţă, de încercări, la catolici.

PURGÁŢIE s. f. (lat. *purgatio, -onis*, fr. *purgation*) Eliminare a materiilor fecale (cu ajutorul unui purgativ).

PURICÁ vb. I (lat. *pulicare*) A (se) curăţa de purici; a controla ceva cu mare atenţie.

PÚRICE s. m. (lat. *pulex, -icis*) **1.** Insectă parazită care sare. **2.** *A nu face purici* (undeva) = a nu sta mult timp într-un loc. *A i se face inima cât un purice* = a fi înfricoşat de ceva. *A avea purici pe limbă* = a vorbi foarte mult. *Nici cât un purice* = deloc. *Ca şi cum te-ar pişca un purice* = foarte puţin. *De când se potcovea puricele* = de demult.

PURIFICÁ vb. I (fr. *purifier*, lat. *purificare*) A face să devină sau a deveni pur.

PÚRIM s. pr. n. (ebr. *purim*) Sărbătoare religioasă mozaică, celebrată la începutul primăverii.

PURÍSM s. n. (fr. *purisme*) Grijă exagerată pentru puritatea limbii.

PURITÁN, -Ă (fr. *puritain*) **1.** S. m.

Scanned with OKEN Scanner

şi f. Adept al unei secte prezbiteriene foarte severe. 2. Adj. Sever, rigid.

PÚRPURĂ s. f. (lat. *purpura*) 1. Culoare roşie extrasă, în antichitate, dintr–o moluscă; culoare roşie închisă. 2. Stofă scumpă vopsită cu purpură(1).

PURSÂNGE adj. invar., s. m. (*pur + sânge*) (Cal) de rasă pură rezultat dintr–o rasă arabă sau anglo–arabă.

PURTÁ vb. I (lat. *portare*) 1. A susţine o greutate, o încărcătură; a transporta. 2. A avea asupra sa; a duce o sarcină. 3. A conduce, a însoţi; a duce. 4. A îndruma, a orienta; a îmboldi; a duce cu forţa. 5. A ţine într–un anumit mod. 6. A fi îmbrăcat în..., a fi la modă. 7. A fi cauza...; a suporta. 8. A îndrepta spre... 9. A nutri anumite sentimente. 10. A se numi. 11. A susţine o conversaţie, o corespondenţă. 12. A avea un anumit comportament, a acţiona într–un anumit fel. 13. *A purta pe degete* = a determina pe cineva să se lasă păcălit, înşelat. *A purta cu vorba* = a amăgi pe cineva cu promisiuni neonorate. *A purta vorbe* = a duce vorba de colo, colo. *A–i purta grijă* (sau *de grijă*) = a avea grijă. *A purta coarne* = a fi înşelat în căsnicie. *A purta pică* (sau *duşmănie*) = a duşmăni pe cineva.

PÚRURI adv. (et. nec.) Întruna, mereu, veşnic.

PUSÉU s. n. (fr. *poussée*) Manifestare bruscă şi puternică a unui rău fizic; acces.

PÚSTĂ s. f. (magh. *puszta*) Stepă.

PUSTÍU, –IE (sl. *pustîni*, bg. *pustinija*) 1. S. n. Deşert; loc sălbatic, nepopulat. 2. Adj. Nelocuit; lipsit de zgomot, de viaţă; neumblat; părăsit. 3. S. n. Singurătate, tristeţe, plictiseală. 4. Adj. Lipsit de..., fără... 5. Adj. Cuprins de singurătate, de tristeţe, de plictiseală. 6. *În pustiu* = zadarnic. *A pustiu* = a jale, a moarte. *A fluiera în pustiu* = a avea o pagubă. *Ducă–se pe pustii* = să nu mai aud de aşa ceva.

PÚSTULĂ s. f. (fr. *pustule*, lat. *pustula*) Mică inflamaţie care supurează.

PÚŞCĂ s. f. (magh. *puska*) 1. Armă de foc cu patul de lemn şi ţeava lungă. 2. *Gol puşcă* = dezbrăcat complet; foarte sărac. *A se duce ca din puşcă* = a se duce foarte repede.

PUTEÁ vb. II (lat. **potere*) 1. A avea facultatea, mijloacele, autoritatea de a fi în stare, de a face ceva. 2. A exista posibilitatea. 3. A avea permisiunea de a...; a avea justificare. 4. A fi nimerit, potrivit; a se cuveni, a se cădea. 5. *Cât îi poate capul* = cât este în stare. *A nu mai putea de...* = a dori cu ardoare ceva. *Peste poate* = imposibil. *Fără doar şi poate* = cu siguranţă.

PUTÉRE s. f. (de la *putea*) 1. Autoritate, forţă; guvernare a unei ţări; ţară, stat. 2. Credit, influenţă. 3. Mandat, procură. 4. Persoană investită cu autoritate. 5. (La pl.) Drept de a exersa anumite funcţii. 6. Permisiune de a face ceva. 7. Valabilitate. 8. Grad de concentraţie. 9. Eficacitate, eficienţă. 10. Moment culminant. 11. *În putere* (sau *în puteri*) = viguros, sănătos, puternic. *În puterea vârstei* = în plină maturitate. *Din toate puterile* = foarte tare, mult. *Peste puterile cuiva* = imposibil. *A fi în puterea cuiva* = a avea posibilitatea, capacitatea de a face ceva; a fi la discreţia cuiva. *Cu de la sine putere* = după propria hotărâre, fără aprobare legală. *A avea puteri depline* = a avea toate drepturile de a dispune de ceva sau de cineva.

PÚTINĂ s. f. (lat. **putina*) 1. Butoi de forma unui trunchi de con. 2. *A spăla putina* = a fugi pe furiş.

PUTOÁRE s. f. (lat. *putor, –is*) 1. Miros urât; duhoare. 2. Epitet dat unei persoane leneşe sau de moravuri uşoare.

PÚTRED, –Ă adj. (lat. *putridus*) 1. Care şi–a pierdut aspectul, consistenţa din cauza unor agenţi normali sau patogeni; stricat, alterat, descompus. 2. Decăzut, corupt. 3. *E ceva putred în Danemarca* = este ceva suspect la mijloc. *Putred de bogat* = foarte bogat.

PUTREFÁCŢIE s. f. (fr. *putréfaction*) Starea a ceea ce este putred; descompunere a corpurilor organice după moarte.

PUTREGÁI s. n. (de la *putred*) 1. Lemn, plantă putredă; masă vegetală în descompunere. 2. Stare de descompunere morală, de corupţie.

PUTREZÍ vb. IV (*putred + –i*) 1. A intra într–un proces de putrefacţie; a se descompune, a se altera, a se strica. 2. A lâncezi (din lipsă de activitate, de solicitare etc.).

Scanned with OKEN Scanner

PUTRÍD, –Ă adj. (fr. *putride*) Produs prin putrefacţie.

PUŢ s. n. (lat. *puteus*) 1. Fântână. 2. Săpătură într–o mină. 3. *A cădea din lac în puţ* = a da peste un rău şi mai mare decât cel prezent.

PUZDÉRIE s. f. (sl. *pozderije*) Cantitate mare, număr mare; grămadă, mulţime.

Q

QUAKER s. m. (pr. *cuéicăr;* engl. *quaker*) Membru al unei mişcări religioase protestante răspândite în Statele Unite şi în Marea Britanie.

QUASÁR s. m. (engl. *quas[i stell]ar*) Sursă intensă de radiaţii.

QUATROCÉNTO s. n. (pr. *cuatrocento*; it. *quatrocento*) Cultură italiană din secolul al XV–lea; Renaşterea timpurie.

QUIPROQUÓ s. n. (pr. *cviprocvó;* lat. *quid pro quod*) Inversare, confuzie de lucruri sau de persoane.

R

RABÁT s. n. (germ. *Rabatt*) Scădere a preţului unei mărfi.

RABATÁBIL, –Ă adj. (fr. *rabattable*) Care poate fi rotit în jurul unei axe (orizontale).

RÁBIN s. m. (pol. *rabin*, germ. *Rabbiner*) Preot la mozaici.

RABLAGÍ vb. IV (de la *rablagiu*) A se deteriora.

RÁBLĂ s. f. (bg. *hrabla*) Lucru vechi, deteriorat.

RAC s. m. (sl. *rakŭ*) 1. Crustaceu comestibil cu cinci perechi de picioare. 2. Constelaţie în dreptul căreia ajunge soarele la solstiţiul de vară; cancer. 3. (Pop.) Cancer. 4. Numele unor obiecte care prind sau agaţă. 5. *A da înapoi ca racul* = a nu progresa.

RACHÉTĂ[1] s. f. (fr. *raquette*) Obiect oval cu plasă folosit în unele jocuri cu mingea.

RACHÉTĂ[2] s. f. (germ. *Rakete*, rus. *raketa*) 1. Proiectil sau vehicul zburător cu reacţie. 2. Cartuş special care produce în aer lumini puternice.

RACHÍU s. n. (tc. *raki*) Băutură alcoolică concentrată obţinută din vin, fructe etc. sau din amestecul alcoolului cu apă.

RÁCILĂ s. f. (et. nec.) 1. Defect, cusur. 2. Duşmănie, ură.

RACLÁJ s. n. (fr. *raclage*) Chiuretaj.

RÁCLĂ s. f. (bg. *rakla*) (Pop.) Sicriu.

RACOLÁ vb. I (fr. *racoler*) A atrage prin promisiuni, presiuni etc. într–o activitate (reprobabilă).

RACORDÁ vb. I (fr. *raccorder*) A stabili o legătură între două elemente ale unei lucrări.

RADÁR s. n. (fr. *radar*) 1. Sistem de detectare şi localizare a unui obiect cu ajutorul undelor electromagnetice. 2. Instalaţie pentru radar(1).

RÁDA s. f. (fr. *rade*) Zonă într–un port în care ancorează vasele.

RÁDE vb. III (lat. *radere*) 1. A îndepărta un strat subţire de pe un obiect. 2. A (–şi) tăia părul, barba, mustaţa până la piele; a (se) bărbieri. 3. A şterge ceva scris. 4. A dărâma, a distruge. 5. *A rade cuiva o palmă* = a da cuiva o palmă.

RADIÁ[1] vb. I (fr. *radier*) 1. A emite raze de lumină sau de căldură. 2. A exprima pe figură bucurie, fericire.

RADIÁ[2] vb. I (fr. *radier*) A şterge, a scoate dintr–un registru, dintr–o evidenţă.

RADIÁL, –Ă adj. (fr., germ. *radial*) Dispus în formă de raze.

RADIÁŢIE s. f. (fr. *radiation*) 1. Emitere şi propagare de unde sau de corpusculi. 2. Undă sonoră, luminoasă etc.

RADICÁL, –Ă (fr. *radical*, germ. *Radikal*) 1. Adj., adv. Fundamental, esenţial, complet. *Schimbare radicală*. 2. Adj. (Despre oameni, concepţii) Care cere schimbări fundamentale. 3. Adj. (Despre cuvinte) De la care se formează derivate. 4. (Lingv.) Rădăcină.

RADICALÍSM s. n. (fr. *radicalisme*, germ. *Radikalismus*) Preconizarea şi practicarea metodelor radicale în soluţionarea problemelor.

RÁDIO– (fr. *radio–*, germ. *Radio–*) Element de compunere care se referă la radiaţie sau la simetria radială şi care for-

Scanned with OKEN Scanner

mează cuvinte ca: *radiochimie, radioemiţător, radiorecepţie.*

RADIOACTÍV, –Ă adj. (germ. *radioaktiv*, fr. *radioactif*) Care are proprietăţi de radioactivitate.

RADIOACTIVITÁTE s. f. (fr. *radioactivité*) Proprietate a unor elemente ca radiu, uraniu etc. de a emite radiaţii prin dezintegrare spontană.

RADIODISTRIBÚŢIE s. f. (fr. *radiodistribution*) Radioficaţie.

RADIOFICÁŢIE s. f. (rus. *radiofikaţiia*) Distribuţie publică a programelor de radiodifuziune prin linii de telecomunicaţii; radiodistribuţie.

RADIOFONÍE s. f. (fr. *radiophonie*) Transmiterea şi recepţionarea sunetelor prin unde electromagnetice.

RADIOGRAFÍE s. f. (fr. *radiographie*) 1. Fotografierea interiorului unui corp opac cu ajutorul razelor X. 2. Fotografie obţinută în acest fel.

RADIOLOGÍE s. f. (fr. *radiologie*) 1. Studiul raxelor X. 2. Examinarea corpului uman cu ajutorul razelor X. 3. Folosirea razelor X în scop terapeutic.

RADIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *radieux*) 1. Care radiază(1), care exprimă bucurie, fericire. 2. Strălucitor, luminos.

RADIOTERAPÍE s. f. (fr. *radiothérapie*) Tratare a unor boli prin acţiunea razelor X; roentgenterapie.

RAFINÁ vb. I (fr. *raffiner*) 1. A curăţa un produs de impurităţi. 2. A (se) face mai fin, mai delicat etc.

RAFINAMÉNT s. n. (fr. *raffinement*) 1. Fineţe, subtilitate a gustului sau a simţirii. 2. Viclenie, perfidie.

RÁGE vb. III (lat. *ragere*) (Despre vite) A scoate sunete caracteristice speciei; a mugi.

RAHÍTIC, –Ă adj. (fr. *rachitique*, it. *rahitico*) Anormal dezvoltat; care prezintă malformaţii ale corpului.

RAIÁ s. f. (tc. *raya*) Cetate ocupată de turci.

RAID s. n. (fr., engl. *raid*) Incursiune făcută de nave sau de avioane cu scopul efectuării unor recunoaşteri, cercetări etc.

RAIÓN s. n. (rus. *raion*, fr. *rayon*) 1. Secţie a unui magazin. 2. Unitate administrativ–teritorială în cadrul unui oraş.

RALIÁ vb. I (fr. *rallier*) A se alătura, a se strânge, a se alia.

RALÍU s. n. (fr. *rallye*) Cursă automobilistică.

RAM s. n. / RÁMURĂ s. f. (lat. *ramus*) 1. Ramificaţie a unui trunchi de arbore. 2. Ramificaţie a unei familii, a unui popor. 3. Diviziune, sector al unei ştiinţe, al unei activităţi practice; domeniu.

RAMBÚRS s. n. (de la *rambursa*) 1. Sistem de expediere a unei mărfi în care destinatarul achită contravaloarea mărfii sau taxa transportului la primire. 2. Sumă plătită de către destinatar expeditorului.

RAMBURSÁ vb. I (fr. *rembourser*) 1. A trimite (prin ramburs). 2. A achita o datorie.

RAMOLÍ vb. IV (fr. *ramollir*) A–şi pierde (la bătrâneţe) vigoarea facultăţilor intelectuale şi fizice.

RÁMPĂ s. f. (fr. *rampe*, germ. *Rampe*) 1. Partea din faţă a unei scene de teatru. 2. Platformă pentru încărcarea şi descărcarea mărfurilor. 3. Balustradă de–a lungul unei scări. 4. *Rampă de lansare* = platformă pentru lansarea rachetelor, a navelor etc.

RÁMURĂ s. f. v. *ram*.

RANCH s. n. (pr. *ranci*; fr., engl., *ranch*) Fermă pentru creşterea vitelor în S. U. A. şi Mexic.

RANCHIÚNĂ s. f. (fr. *rancune*) Ură ascunsă şi dorinţă de răzbunare; pică.

RANDAMÉNT s. n. (fr. *rendement*) 1. Eficienţă în muncă (a unei întreprinderi, a unui muncitor etc.). 2. Folos, beneficiu.

RÁNG s. n. (fr. *rang*) Loc ocupat într–o ierarhie; grad.

RAPÁCE adj. (fr. *rapace*, it. *rapace*, lat. *rapax, – acis*) Hrăpăreţ, lacom.

RAPÍD, –Ă adj. (fr. *rapide*, lat. *rapidus*) 1. Care se face cu repeziciune mare; iute. 2. *Tren rapid* (şi s. n.) = tren de mare viteză, care opreşte numai în staţiile importante.

RAPÓRT s. n. (fr. *rapport*) 1. Legătură, relaţie. 2. Dare de seamă.

RAPSÓD s. m. (fr. *rapsode*) 1. Cântăreţ pribeag din Grecia antică. 2. Poet (epic).

RAPSODÍE s. f. (fr. *rapsodie*) 1. Compoziţie muzicală de inspiraţie folclo-

rică. 2. Fragment de poezie epică recitat de rapsozi(1).

RAPT s. n. (fr. *rapt*) Jaf, hoţie.

RAR, –Ă adj. (lat. *rarus*) 1. Care are elementele componente mai depărtate între ele sau mai puţin numeroase. 2. Neobişnuit, deosebit. 3. Preţios, valoros. 4. Care se desfăşoară lent, la intervale.

RASÁT, –Ă adj. (cf. fr. *racé*) 1. De rasă bună. 2. Select, distins.

RÁSĂ[1] s. f. (fr. *race*, germ. *Rasse*) 1. Varietate a unei specii de animale domestice; soi. 2. Grup biologic de oameni care se disting prin culoarea pielii, a părului, a trăsăturilor feţei etc. 3. *De rasă* = de soi bun; select.

RÁSĂ[2] s. f. (sl. *rasa*) Haină lungă (neagră) purtată de călugări şi călugăriţe.

RASIÁL, –Ă adj. (fr. *racial*) Rasist.

RASÍSM s. n. (fr. *racisme*) Ură faţă de oamenii de altă rasă.

RASÍST, –Ă (fr. *raciste*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care nutreşte ură de rasă. 2. Adj. Al rasismului, bazat pe rasism.

RASTÉL s. n. (it. *rastello*, germ. *Rastel*) Suport format din bare de lemn, metal etc., servind la susţinerea unor obiecte.

RATÁ vb. I (fr. *rater*) 1. A pierde o ocazie. 2. A nu reuşi, a da greş. 3. A nu se realiza pe măsura posibilităţilor.

RÁTĂ s. f. (germ. *Rate*) Cotă eşalonată dintr–o datorie sau o obligaţie.

RATÉU s. n. (fr. *raté*) 1. Defect în funcţionarea unor motoare cu explozie care impiedică pornirea. 2. Încercare nereuşită (de a trage un foc de armă sau de a aprinde un explozibil).

RATIFICÁ vb. I (fr. *ratifier*, lat. *ratificare*) A confirma în formă autentică un act, un tratat, o lege etc. pentru a le da deplină valabilitate.

RAŢIONÁ vb. I (de la *raţiune*, cf. fr. *raisonner*) A gândi, a judeca.

RAŢIONÁBIL, –Ă adj. (lat. *rationabilis*) Cu judecată sau comportare raţională.

RAŢIONÁL, –Ă adj. (fr. *rationnel*, lat. *rationalis*) 1. Conform raţiunii. 2. Făcut cu ajutorul raţiunii.

RAŢIONALÍSM s. n. (fr. *rationalisme*) Concepţie potrivit căreia raţiunea este singurul izvor al cunoaşterii.

RAŢIONALIZÁ vb. I (fr. *rationaliser*) A supune unele produse (de primă necesitate) unui consum dirijat.

RAŢIONAMÉNT s. n. (cf. fr. *raisonnement*) 1. Înlănţuire de judecăţi care duc la o concluzie. 2. Argumentele folosite de cineva pentru a–şi susţine punctul de vedere.

RAŢIÚNE s. f. (lat. *ratio, –onis*) 1. Judecată. 2. Motiv, cauză. 3. *Raţiunea de a fi* = ceea ce justifică existenţa cuiva sau a ceva.

RAZÁNT, –Ă adj. (fr. *rasant*) Care trece foarte aproape de o suprafaţă.

RÁZIE s. f. (fr., it. *razzia*, germ. *Razzia*) Control al populaţiei dintr–o anumită rază teritorială.

RĂDĂCÍNĂ s. f. (lat. *radicina*, cf. fr. *racine*) 1. Partea de sub pământ a plantei prin care îşi absoarbe substanţele hrănitoare; fig. origine, izvor, cauză. 2. Partea de jos a unui lucru sau partea fixată în ceva; bază, temelie. 3. (Mat.) Radical. 4. (Lingv.) Bază, radical. 5. *A tăia (a curma, a stârpi) răul din rădăcină* = a desfiinţa definitiv un rău.

RĂDVÁN s. n. (pol., rus. *rydvan*) Trăsură de lux închisă, trasă de mai mulţi cai.

RĂS–/RĂZ– (sl. *ras–, raz–*) Prefix cu ajutorul căruia se formează derivate de la verbe, adjective şi substantive, exprimând o acţiune prelungită, repetată sau o intensificare a acţiunii exprimate de verbul simplu (*răscoace, răsciti*) sau modificându–i sensul (*răstălmăci*).

RĂSÁD s. n. (bg. *razsad*) 1. Plantă tânără (crescută din sămânţă) urmând a fi răsădită. 2. Fig. Neam, popor.

RĂSCOÁLĂ s. f. (de la *răscula*) 1. Acţiune spontană şi neorganizată a maselor împotriva oprimării. 2. Fig. Protest, împotrivire. 3. Zarvă, agitaţie.

RĂSFRÂNGE vb. III (*răs–* + *frânge*) A proiecta lumină (făcând–o să se reîntoarcă); (despre sunete) a se întoarce sub formă de ecou.

RĂSPĂR s. n. (*răs–* + *păr*) 1. *În răspăr* = împotriva direcţiei firesti; contrar, potrivnic. 2. *A lua în răspăr* = a–şi bate joc.

RĂSPLĂTÍ vb. IV (*răs–* + *plăti*) A

Scanned with OKEN Scanner

da cuiva o recompensă pentru ceea ce a făcut.

RĂSPOPÍ vb. IV (*răs–* + *popi*) A ridica, a lua calitatea de preot.

RĂSTÍMP s. n. (v. sl. *rastonpŭ*) 1. Durată (limitată) de timp; interval între două perioade sau momente diferite. 2. *În răstimpuri* sau *din răstimp în răstimp* = din când în când; uneori. 3. *În răstimp* = între timp.

RĂSTOÁCĂ s. f. (bg. *rastoka*) Loc unde o apă este puţin adâncă.

RĂŞÍNĂ s. f. (lat. *resina*) Substanţă lipicioasă, insolubilă în apă, extrasă din diferite plante sau fabricată sintetic.

RĂZ– v. *răs–*.

RĂZÉŞ s. m. (magh. *részes*) (În ev. med. în Moldova) 1. Ţăran liber, stăpân în devălmăşie al pământului moştenit de la un străbun comun; moşnean. 2. Copărtaş de moşie.

RĂZEŞÍE s. f. (*răzeş* + *–ie*) 1. Proprietate a unui răzeş. 2. Starea socială a răzeşului.

RĂZGÂNDÍ vb. IV (*răz–* + *gândi*) 1. A reveni asupra unei hotărâri luate. 2. A reflecta, a chibzui.

RĂZMERIŢĂ s. f. (sl. *razmirica*) Război; răscoală, răzvrătire.

RĂZVRĂTÍ vb. IV (de la sl. *razvratiti*) 1. A (se) răscula, a (se) revolta. 2. A se indigna.

RÂND s. n. (sl. *rendŭ*) 1. Şir (drept, aliniat) de lucruri sau de fiinţe. 2. Grup de obiecte sau de fiinţe care formează un tot. 3. Şir orizontal de cuvinte formând o linie dreaptă într–un text scris. 4. Dată, oră. 5. *De–a rândul* = în şir neîntrerupt, continuu. *Pe rând* = unul după altul. *A fi în primele rânduri* = a fi în fruntea unei acţiuni. *La rând* = unul după altul. *Cu rândul* = cu schimbul. *De rând* = de serviciu. *A fi* (ori *a veni*) *rândul cuiva* = a sosit momentul favorabil.

RÂNDÁŞ s. m. (*rând* + *–aş*) Argat, slugă, servitor.

RÂNDUÍ vb. IV (*rând* + *–ui*) 1. A aşeza la rând, într–o succesiune regulată; a pune (în) ordine, a aranja. 2. A se succeda; a se înşira. 3. A da un ordin, o dispoziţie; a stabili, a fixa.

RÂNDUNÍCĂ s. f. (de la *rândunea*, cu schimbare de sufix) Pasăre călătoare insectivoră, cu coada bifurcată.

RÂPĂ s. f. (lat. *ripa*) 1. Coastă abruptă a unui deal. 2. *A se duce de râpă* = a se distruge; a eşua.

RÂS s. m. (sl. *rysĭ*) Mamifer sălbatic carnivor, mai mare decât pisica sălbatică.

RÂŞNIŢĂ s. f. (bg. *răsnĭca*) 1. Moară primitivă. 2. Maşină mică, de uz casnic, pentru măcinat boabe de cafea, de piper etc.

RÂT s. n. (sl. *rŭtŭ*) Botul porcului.

RÂU s. n. (lat. *rivus*) 1. Apă curgătoare (permanentă); şuvoi dintr–un lichid. 2. Val, coloană de oameni în mers. 3. (La pl.) Element decorativ cusut în rânduri la mânecile şi piepţii cămăşilor naţionale.

RÂVNÍ vb. IV (sl. *rĭvĭnovati*) 1. A dori să ajungă la ceva sau să realizeze ceva; a aspira, a năzui. 2. A invidia.

RE– (fr. *re–*, lat. *re–*) Prefix cu sens iterativ, care formează cuvinte ca: *readormi*, *reafirmare*, etc.

REABILITÁ vb. I (fr. *réhabiliter*) A face să–şi recapete sau a recăpăta buna reputaţie, prestigiul.

REACTÍV, –Ă (fr. *réactif*) (Chim.) 1. Adj. Care serveşte ca reactiv(2). 2. S. m. Substanţă care reacţionează specific cu un anumit ion sau cu o grupă de ioni.

REACTIVÁ vb. I (fr. *réactiver*) 1. A repune în activitate. 2. (Despre boli) A se declanşa din nou.

REACTÓR s. n. (fr. *réacteur*) 1. Aparat în care se realizează o reacţie chimică. 2. *Reactor nuclear* = instalaţie complexă în care reacţiile în lanţ ale unor elemente radioactive produc energie utilizabilă.

REACTUALIZÁ vb. I (*re–* + *actualiza*) A readuce în actualitate.

REÁCŢIE/REACŢIÚNE s. f. (fr. *réaction*) 1. Faptul de a reacţiona. 2. Transformare chimică prin care rezultă substanţe noi, cu proprietăţi diferite de cele iniţiale. 3. (În forma *reacţiune*) Împotrivire politică şi economică a claselor în declin faţă de progresul social; forţele sociale care manifestă această atitudine.

REACŢIONÁ vb. I (fr. *réactionner*, cf. *reacţie*) 1. A răspunde într–un anumit fel la stimulenţi externi. 2. A riposta, a replica.

REACŢIONÁR, –Ă (fr. *réactionnaire*)

1. Adj. Care aparţine sau este specific reacţiunii; ostil faţă de progres. 2. S. m. şi f. Partizan al reacţiunii politice; contrarevoluţionar.

REACŢIONARÍSM s. n. (*reacţionar* + *–ism*) Concepţie politică reacţionară; atitudine ostilă progresului.

REACŢIÚNE s. f. v. *reacţie*.

REÁL, –Ă adj. (lat. *realis*, germ. *real*, fr. *réel*) 1. Care există în realitate; adevărat, autentic; concret. 2. Incontestabil, evident. 3. *Învăţământ real* sau *secţie reală* = învăţământ sau secţie unde se studiază cu precădere ştiinţele exacte.

REALÍSM s. n. (fr. *réalisme*) 1. Atitudine care ţine seama de realitate; simţ al realităţii. 2. Curent, atitudine în artă şi literatură care susţine inspiraţia din realitate.

REALITÁTE s. f. (fr. *réalité*, lat. *realitas*, germ. *Realität*) 1. Ceea ce (se consideră că) există în afara conştiinţei noastre. 2. *În realitate* = de fapt, efectiv. 3. *A aduce la realitate* = a face să înţeleagă o anumită situaţie.

REALIZÁ vb. I (fr. *réaliser*) 1. A aduce la îndeplinire; a înfăptui. 2. A crea, a plăsmui (o operă de artă). 3. A-şi pune în valoare capacitatea, calităţile. 4. A înţelege ceva.

REALMÉNTE adv. (*real*+ *–mente*) În mod real; de fapt.

REAMENAJÁ vb. I (*re–* + *amenaja*) A amenaja într–o formă nouă, modificată.

REANIMÁ vb. I (*re–* +*anima*) 1. A readuce la viaţă; spec. a face o reanimare. 2. A reînsufleţi, a da vigoare.

REANIMÁRE s. f. (de la *reanima*) Procedeu terapeutic folosit pentru a restabili funcţiile vitale ale organismului.

REAŞEZÁ vb. I (*re–* +*aşeza*) A pune într–o altă ordine; a stabili după alte criterii.

REBARBATÍV, –Ă adj. (fr. *rébarbatif*) 1. Cu aspect respingător; neplăcut. 2. Fig. Refractar.

REBÉL, –Ă adj. (lat. *rebellis*, fr. *rebelle*, germ. *Rebelle*) Care ia parte la o rebeliune, care îndeamnă la revoltă; nesupus, recalcitrant.

REBELIÚNE s. f. (fr. *rébellion*, germ. *Rebellion*) Răzvrătire, revoltă (faţă de un organ de stat).

REBONIFICÁ vb. IV (*re– +bonifica*) A restitui suma avansată în contul unei mărfi, al unui serviciu etc.

RÉBUS s. n. (fr. *rébus*, germ. *Rebus*) Joc de gândire în care urmează să se reconstituie cuvântul sau fraza dată.

REBÚT s. n. (fr. *rebut*) Produs care nu corespunde condiţiilor de calitate stabilite.

RECALCITRÁNT, –Ă adj. (fr. *récalcitrant*) Care se opune, care nu se lasă convins; încăpăţânat, refractar.

RECALIFICÁ vb. I (*re– +califica*) A (se) pregăti pentru o nouă profesiune; a da (sau a obţine) o nouă calificare.

RECAPITULÁ vb. I (fr. *récapituler*) 1. A parcurge din nou, a relua o materie, o lucrare etc. 2. A prezenta din nou în rezumat.

RECAPITULATÍV, –Ă adj. (fr. *récapitulatif*) (Despre lecţii, seminarii etc.) În care se revede sistematic materia parcursă într–o anumită perioadă.

RECENSĂMÂNT s. n. (fr. *recensement*) Înregistrare a numărului populaţiei, al animalelor, al vehiculelor etc.

RECÉNT, –Ă adj. (fr. *récent*) Petrecut, apărut etc. de curând; nou.

RECENZÁ[1] vb. I (de la *recenzie*) A face o recenzie.

RECENZÁ[2] vb. I (fr. *recenser*) A face un recensământ.

RECENZÉNT, –Ă s. m. şi f. (germ. *Rezensent*) Persoană care face o recenzie.

RECÉNZIE s. f. (germ. *Rezension*) Prezentare critică scrisă a unei opere literare sau ştiinţifice.

RECENZÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *recenseur*) Participant la lucrările unui recensământ.

RECEPTÁ vb. I (cf. *receptor, receptiv, recepţie*) A prinde, a înregistra, a capta; a recepţiona.

RECEPTÍV, –Ă adj. (fr. *réceptif*) 1. Capabil de a recepţiona impresii din afară. 2. Care învaţă uşor.

RECEPTIVITÁTE s. f. (fr. *réceptivité*, germ. *Rezeptivität*) Însuşirea de a fi receptiv.

RECEPTÓR, –OÁRE adj., s. n. (fr. *récepteur*) (Organ, aparat etc.) care recepteză, care captează ceva din afară.

RECÉPŢIE s. f. (fr. *réception*) 1.

Reuniune cu caracter festiv. 2. Luare în primire a unui material sau lucrări. 3. Serviciu de primire şi cazare într–un hotel. 4. Faptul de a fi primit într–o societate ştiinţifică. 5. *Discurs de recepţie* = discursul unui membru nou ales al unei academii.

RECEPŢIONÁ vb. IV (fr. *réceptionner*) 1. A lua în primire un material sau o lucrare. 2. A recepta.

RECESIÚNE s. f. (fr. *récession*) Scădere a producţiei sau stagnare temporară a afacerilor; criză.

RECESÍV, –Ă adj. (fr. *récessif*) Care dă îndărăt.

RECHIZITÓRIU s. n. (fr. *réquisitoire*, lat. *requisitorium*) 1. Act prin care procurorul deschide acţiunea penală împotriva infractorului şi dispune trimiterea lui în judecată; expunere acuzatoare făcută de procuror în faţa instanţei. 2. Acuzare gravă.

RECHIZÍŢIE s. f. (fr. *réquisition*, germ. *Requisition*) Măsură excepţională prin care statul obligă populaţia să cedeze unele bunuri.

RECICLÁ vb. I (cf. fr. *recycler*) 1. A–şi perfecţiona pregătirea. 2. A prelucra deşeuri în vederea refolosirii lor.

RECIDIVÁ vb. I (fr. *récidiver*) 1. A săvârşi o recidivă(2). 2. (Despre boli) A reveni.

RECIDÍVĂ s. f. (fr. *récidive*) 1. Săvârşire a unei noi infracţiuni după ce a mai avut o condamnare. 2. Revenire a unei boli.

RECÍF s. n. (fr. *récif*) Acumulare calcaroasă de organisme (corali) în mările calde.

RECIPIÉNT s. n. (fr. *récipient*) Vas pentru lichide, pulberi etc.

RECIPÍSĂ s. f. (germ. *Rezepisse*, fr. *récépissé*) Înscris oficial prin care se confirmă primirea unor acte, colete etc.

RECIPRÓC, –Ă adj. (lat. *reciprocus*, fr. *réciproque*, germ. *reziprok*) Care se face, care acţionează etc. unul pentru altul.

RECITÁL s. n. (fr. *récital*) Concert sau spectacol susţinut de un singur interpret.

RECITATÍV s. n. (fr. *récitatif*, germ. *Rezitativ*) Gen de muzică vocală care, prin intonaţia şi ritmica asemănătoare vorbirii, se apropie de declamaţie.

RECLAMÁ vb. I (fr. *réclamer*) 1. A cere, a revendica. 2. A face o reclamaţie, o plângere. 3. A necesita.

RECLAMÁŢIE s. f. (fr. *réclamation*) Faptul de a reclama; petiţie, plângere.

RECLUZIÚNE s. f. (fr. *réclusion*) 1. Pedeapsă privativă de libertate; închisoare. 2. Izolare, singurătate.

RECOLTÁ vb. I (fr. *récolter*) 1. A culege, a aduna recolta. 2. A lua sânge, spută etc. pentru examene de laborator.

RECOMPÉNSĂ s. f. (fr. *récompense*) Răsplată; gratificaţie.

RECONCILIÁ vb. I (fr. *réconcilier*) A (se) împăca.

RECONDIŢIONÁ vb. I (*re– +condiţiona*) A readuce în stare de funcţionare, a repara.

RECONFORTÁNT, –Ă adj. (fr. *réconfortant*) Care întăreşte forţele vitale; înăritor; odihnitor.

RECONSIDERÁ vb. I (fr. *reconsidérer*) A interpreta dintr–un punct de vedere nou un eveniment, o lucrare etc.

RECONSTITUÍ vb. I (fr. *reconstituer*) 1. A reface un întreg; a recompune. 2. A reface, în forma originală, un edificiu, o operă de artă etc. 3. A stabili la faţa locului condiţiile în care s–a petrecut o infracţiune.

RECONVERSIÚNE s. f. (fr. *reconversion*) Modificare a activităţii industriale ca urmare a trecerii de la producţia de război la cea de pace.

RECÓRD s. n. (fr. *record*) Performanţă maximă.

RECORDMÁN, –Ă s. m. şi f. (fr. *recordman*) Deţinător al unui record (în sport).

RECREÁ vb. I (fr. *récréer*, lat. *recreare*) A (se) odihni, a (se) destinde.

RECREATÍV, –Ă adj. (fr. *récréatif*) Odihnitor.

RECRIMINÁ vb. I (fr. *récriminer*) A răspunde unor acuzaţii sau injurii în acelaşi mod; a reproşa.

RECRUDESCÉNŢĂ s. f. (fr. *recrudescence*) 1. Revenire a unei boli într–o formă acută. 2. Reluare intensă a unei activităţi, stări etc.

RECRUTÁ vb. I (fr. *recruter*, germ.

rekrutieren) 1. A înscrie în evidenţa armatei în vederea încorporării; a se prezenta pentru înscrierea în această evidenţă. 2. Fig. A atrage într–o activitate.

RECTANGULÁR, –Ă adj. (fr. *rectangulaire*) Dreptunghiular.

RÉCTE adv. (lat. *recte*) De fapt; adică.

RECTIFICÁ vb. I (fr. *rectifier*) A corecta.

RECTILÍNIU, –IE adj. (fr. *rectiligne*) În linie dreaptă.

RECTITÚDINE s. f. (fr. *rectitude*, lat. *rectitudo*) 1. Calitatea de a fi drept. 2. Spirit de dreptate, de corectitudine.

RÉCTO s. n. (fr., lat. *recto*) Prima pagină a unei foi scrise.

RÉCTOR s. m. (lat. *rector*, germ. *Rektor*, fr. *recteur*) Conducător al unei instituţii de învăţământ superior.

RECŢIÚNE s. f. (fr. *rection*, germ. *Rektion*) Proprietate a unui cuvânt de a primi un determinant care trebuie să aibă o anumită formă flexionară sau o anumită construcţie prepoziţională; regim.

RECÚL s. n. (fr. *recul*) 1. Mişcare înapoi a unei arme de foc în momentul ieşirii glonţului pe ţeavă. 2. Mişcare înapoi; retragere.

RECUPERÁ vb. I (fr. *récupérer*, lat. *recuperare*) 1. A redobândi, a recâştiga. 2. A utiliza resturi, deşeuri etc.

RECURÉNT[1], –Ă adj. (fr. *récurrent*) (Despre artere şi nervi) Care revine spre punctul de plecare.

RECURÉNT[2], –Ă s. m. şi f. (lat. *recurrens, –entis*) Persoană care face un recurs.

RECÚRGE vb. III (*re– +curge* cf. fr. *recourir*) A apela la cineva sau la ceva, a se folosi de cineva sau de ceva.

RECÚRS s. n. (lat. *recursus*, germ. *Rekurs*, fr. *recours*) Demers către o instanţă superioară pentru a anula o hotărâre judecătorească anterioară.

RECUZÁ vb. I (fr. *récuser*) A nu recunoaşte autoritatea sau competenţa unui judecător, a unui martor etc.

RECUZÍTĂ s. f. (germ. *Requisit*) Totalitatea materialelor necesare la montarea unui spectacol sau a unui film.

RECUZITÓR, –OÁRE s. m. şi f. (germ. *Requisiteur*) Persoană însărcinată cu procurarea şi păstrarea recuzitei.

RECVIÉM s. n. (lat. *requiem*, fr. *requiem*) Slujbă religioasă romano–catolică pentru pomenirea unui mort; muzică de cor, compoziţie muzicală pentru această slujbă.

REDÁ vb. I (*re– +da*) 1. A restitui. 2. A reproduce.

REDACTÁ vb. I (cf. fr. *rédiger*) A formula în scris.

REDÁCTOR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *rédacteur*) Persoană care lucrează în redacţia unui ziar, a unei edituri etc.

REDÁCŢIE s. f. (fr. *rédaction*) Colectiv de redactori (la un ziar, o editură etc.); localul în care aceştia îşi desfăşiară activitatea.

REDEVÉNŢĂ s. f. (fr. *redevance*) Cotă care se plăteşte la date fixe, din produsul unei exploatări.

REDRESÁ vb. I (fr. *redresser*) A (se) reface.

REDUCTÍBIL, –Ă adj. (fr. *réductible*) Care se poate limita, restrânge.

REDUNDÁNT, –Ă adj. (fr. *redondant*) Referitor la redundanţă, care prezintă redundanţă.

REDUNDÁNŢĂ s. f. (fr. *redondance*) Surplus de cuvinte, de expresii în exprimare.

REDUTÁBIL, –Ă adj. (fr. *redoutable*) Puternic; de temut.

REEDITÁ vb. I (fr. *rééditer*) 1. A publica într–o nouă ediţie; a retipări. 2. A relua, a repeta. *Reeditează întâmplarea.*

REEDUCÁ vb. I (*re– +educa*, cf. fr. *rééduquer*) 1. A corecta educaţia greşită a cuiva. 2. A deprinde un infirm să folosească partea lezată.

REELIGÍBIL, –Ă adj. (fr. *rééligible*) Care poate fi reales.

REFERÁT s. n. (germ. *Referat*) 1. Dare de seamă. 2. Rezolvare scrisă pe marginea unei cereri, a unui act etc.

REFERÉNDUM s. n. (lat. *referendum*, fr. *référendum*) Vot direct prin care cetăţenii se pronunţă asupra unei probleme de mare importanţă.

REFERÉNT, –Ă s. m. şi f. (germ. *Referent*, lat. *referens, –ntis*) 1. Specialist; consilier. 2. Persoană care face un referat.

Scanned with OKEN Scanner

REFERÍ vb. IV (cf. fr. *référer*) A (se) raporta la...

REFERÍNŢĂ s. f. (fr. *référence*) 1. Raportare, referire. 2. Informaţie, lămurire.

REFLECTÁ vb. I (fr. *refléter*, lat. *reflectere*, germ. *reflektieren*) 1. A (se) răsfânge (lumina, sunete etc.); a (se) oglindi. 2. A gândi, a medita.

REFLÉCŢIE s. f. (lat. *reflexio, –onis*, fr. *réflexion*, germ. *Reflexion*) 1. Meditaţie, cugetare. 2. Părere.

REFLÉX, –Ă (lat. *reflexus*, fr. *réflex*, germ. *Reflex*) 1. Adj. (Despre mişcări) Spontan. 2. S. n. Sclipire, strălucire. 3. S. n. Oglindire (a unui lucru, a unui fenomen etc.).

REFLÉXIE s. f. (lat. *reflexio, –onis*, fr. *réflexion*, germ. *Reflexion*) 1. Fenomenul de a (se) reflecta(1). 2. Reflecţie(1).

REFLEXÍV, –Ă adj. (fr. *réflexif*, germ. *reflexiv*) 1. Gânditor. 2. Care se realizează prin gândire. 3. (Gram.) *Pronume reflexiv* = pronume care serveşte la formarea diatezei reflexive. *Diateza reflexivă* = diateza care arată că autorul acţiunii verbului este şi obiectul acestei acţiuni.

REFLÚX s. n. (lat. *refluxus*, fr. *reflux*) Coborâre a nivelului mărilor şi oceanelor.

REFORMÁ vb. I (lat. *reformare*, fr. *réformer*) 1. A schimba (în bine), a înnoi. 2. A declara inapt pentru serviciul militar.

REFORMÁT, –Ă adj., s. m. şi f. (lat. *reformatus*, cf. fr. *réformé*) (Persoană) care ţine de cultul protestant.

REFORMATÓR, –OÁRE (lat. *reformator, –oris*, fr. *réformateur*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care reformează(1). 2. S. m. şi f. Înfăptuitor sau adept al reformei religioase.

REFÓRMĂ s. f. (fr. *réforme*, germ. *Reform*) 1. Modificare, schimbare. 2. Protestantism.

REFRACTÁR, –Ă adj. (fr. *réfractaire*) Care se împotriveşte, care opune rezistenţă.

REFULÁ vb. I (fr. *refouler*) 1. A înăbuşi în sine unele dorinţe, idei etc. 2. A împinge un lichid într–o conductă.

REFUTÁBIL, –Ă adj. (fr. *réfutable*) Care poate fi combătut.

REGÁL[1] s. n. (fr. *régal*) 1. Ospăţ bogat. 2. Plăcere deosebită; ceea ce încântă, desfată.

REGÁL[2], –Ă adj. (fr. *régale*, lat. *regalis, –e*, it. *regale*) Care aparţine unui rege, privitor la rege.

REGALÁ vb. I (fr. *régaler*) A (se) ospăta bine.

REGALÍSM s. n. (*regal*[2] + *–ism*) Monarhism.

REGALÍST, –Ă s. m. şi f. (*regal*[2] + *–ist*) Monarhist.

REGÁTĂ s. f. (fr. *régate*, it. *regatta*) Numele unor competiţii sportive nautice.

RÉGE s. m. (lat. *rex, –gis*) 1. Suveran al unui regat. 2. Piesă principală la jocul de şah. 3. Numele unei cărţi de joc pe care este desenat un cap de rege; popă, rigă.

REGENERÁ vb. I (fr. *régénérer*, lat. *regenerare*) A (se) reface, a (se) restabili.

REGÉNT, –Ă (fr. *régent*, lat. *regens, –entis*, germ. *Regent*) 1. S. m. şi f. Persoană care guvernează în timpul unei regenţe. 2. Adj. (Despre propoziţii) Căreia îi este subordonată una sau mai multe propoziţii.

REGÉNŢĂ s. f. (fr. *régence*) Guvernare provizorie în timpul minoratului, absenţei sau bolii unui rege; perioadă cât durează această guvernare; cel (sau cei) care exercită această guvernare.

REGICÍD, –Ă (fr. *régicide*) 1. S. n. Crimă de ucidere a monarhului. 2. S. m. şi f., adj. (Persoană) care săvârşeşte un regicid(1).

REGÍE s. f. (fr. *régie*, germ. *Regie*) 1. Conceperea şi realizarea unui spectacol, interpretarea textului dramatic, îndrumarea jocului, a scenografiei etc. 2. Mod de executare a unei lucrări sau de exploatare a unui bun prin intermediul unui administrator.

REGÍM s. n. (fr. *régime*) 1. Sistem de organizare şi de conducere a vieţii economice, politice şi sociale a unui stat. 2. Mod de viaţă sau de lucru; dietă. 3. (Gram.) Recţiune.

REGIONALÍSM s. n. (fr. *régionalisme*) 1. Supraapreciere a unei provincii. 2. Provincialism.

REGÍSTRU s. n. (fr. *registre*, it. *registro*, germ. *Register*) 1. Condică, caiet în care se notează zilnic date şi acte administrative, comerciale etc. 2. Întindere a

Scanned with OKEN Scanner

scării muzicale a unei voci sau a unui instrument de la nota cea mai de jos până la nota cea mai de sus.

REGIÚNE s. f. (fr. *région*, lat. *regio, –onis*) 1. Ţinut, zonă. 2. O anumită porţiune a unui organism.

REGIZÁ vb. I (de la *regizor*) 1. A dirija (artistic şi tehnic) montarea unui spectacol; a pune în scenă. 2. A organiza, a conduce (în ascuns) o acţiune.

REGLÁ vb. I (fr. *régler*) A potrivi, a îndrepta, a pune la punct.

REGLEMENTÁ vb. I (fr. *réglementer*) A supune unor norme sau unui regulament.

REGLEMENTÁR, –Ă adj. (fr. *réglementaire*) Regulamentar.

REGN s. n. (lat. *regnum*, fr. *règne*) Fiecare dintre cele trei mari diviziuni în care se împart corpurile din natură: animal, vegetal şi mineral.

REGRÉS s. n. (fr. *regrès*, lat. *regressus*, germ. *Regreß*) Întoarcere la o stare inferioară; declin, decădere.

REGRÉT s. n. (fr. *regret*) Părere de rău.

REGULAMÉNT s. n. (lat. *regulamentum*) Totalitatea instrucţiunilor şi regulilor care stabilesc şi asigură ordinea şi bunul mers al unei organizaţii, instituţii etc.; totalitatea normelor de executare a unui joc, a unui sport etc.; lucrare care cuprinde aceste instrucţiuni.

REGULAMENTÁR, –Ă adj. (*regulament* + *–ar*, cf. fr. *réglementaire*) Care ţine de regulament, conform unui regulament.

RÉGULĂ s. f. (lat. *regula*, fr. *règle*) 1. Normă după care se desfăşoară un proces, o activitate, se produce un fenomen etc. 2. Principiu conducător, precept; obicei. 3. *De regulă* = de obicei. 4. *În regulă* = în ordine.

REÍAT, –Ă adj. (fr. *rayé*) (Despre ţesături) Cu dungi în relief.

REICHSTAG s. n. (pr. *ráihstag*; germ. *Reichstag*) Parlament al imperiului german.

REINCARNÁ vb. I (*re–* + *incarna*) A (se) incarna din nou.

REINCARNÁRE s. f. (de la *reincarna*) Concepţie potrivit căreia sufletul, după moarte, trece în alt trup (de om sau de animal).

REINTEGRÁ vb. I (fr. *réintégrer*) 1. A repune într–un post, într–o funcţie etc. 2. A se include, a se îngloba.

REITERÁ vb. I (fr. *réitérer*) A repeta.

REJÁNSĂ s. f. (fr. *régence*) Panglică neextensibilă folosită ca furnitură în confecţii.

RELANSÁ vb. I (fr. *relancer*) 1. A mări miza la jocul de cărţi. 2. A trimite mingea înapoi (la tenis). 3. A da un nou avânt.

RELATÁ vb. I (fr. *relater*) A povesti, a expune.

RELATÍV, –Ă adj. (lat. *relativus*, fr. *relatif*, it. *relativo*, germ. *relativ*) 1. Care are legătură cu cineva sau ceva, referitor la cineva sau ceva. 2. Aproximativ.

RELÁŢIE s. f. (lat. *relatio, –onis*, fr. *relation*, germ. *Relation*) 1. Legătură, raport, conexiune. 2. Expunere, informaţie. 3. *A da relaţii* = a informa.

RELAXÁ vb. I (fr. *relaxer*) A (se) linişti, a (se) destinde.

RELÉU s. n. (fr. *relais*) Aparat sau dispozitiv care realizează anumite comenzi în instalaţiile automate.

RELEVÁ vb. I (fr. *relever*) A scoate în evidenţă, a reliefa.

RELEVÉU s. n. (fr. *relevé*) Măsurarea, desenarea şi reprezentarea la scară a unei construcţii sau a unui element de construcţie; schiţă astfel făcută.

RELÍCVĂ s. f. (lat. *reliquiae*, lat. med. *reliquia*, fr. *relique*) 1. Obiect vechi păstrat ca amintire. 2. (La pl.) Moaşte.

RELIEFÁ vb. I (*relief* + *–a*) A scoate în evidenţă; a sublinia, a accentua.

RELUÁ vb. I (*re–* + *lua*) 1. A lua din nou, a lua înapoi. 2. A începe din nou.

REMANIÁ vb. I (fr. *remanier*) A face schimbări în componenţa unui guvern, în organizarea unei întreprinderi, în cuprinsul unei lucrări etc.

REMARCÁ vb. I (fr. *remarquer*) 1. A observa. 2. A se distinge, a se evidenţia.

REMÁRCĂ s. f. (fr. *remarque*) Observaţie.

REMARCHE s. n. (pr. *riméic*; engl. *remache*) Ecranizare nouă a unui film.

REMEDIÁ vb. I (fr. *remédier*) A îndrepta, a corecta.

REMÉDIU s. n. (lat. *remedium*, fr. *remède*) 1. Mijloc de îndreptare sau d-

îmbunătăţire a unei situaţii; soluţie. 2. Leac.

REMEMBER s. n. (pr. *rimémber*; engl. *remember*) Amintire.

REMEMORÁ vb. I (fr. *remémorer*) A-şi readuce aminte; a-şi reaminti.

REMINISCÉNŢĂ s. f. (fr. *réminiscence*, lat. *reminiscentia*) Amintire vagă; urmă, rămăşiţă.

REMÍTE vb. III (lat. *remittere*, cf. fr. *remettre*) 1. A preda, a înmâna. 2. A renunţa la o sumă de bani datorată de un debitor.

REMITÉNT s. m. (germ. *Remittent*) 1. Posesor al unei poliţe. 2. Girant.

REMIZÁ vb. I (*remiză+ -a*) A face o remiză.

REMÍZĂ s. f. (fr. *remise*) 1. (La şah) Situaţie în care jucătorii consimt asupra unui rezultat de egalitate. 2. Retribuire în raport cu volumul încasărilor, contractărilor etc. realizate de cineva.

REMONTÁ vb. I (fr. *remonter*) 1. A monta din nou o instalaţie. 2. A (se) reface, a (se) fortifica.

REMUNERÁ vb. I (fr. *rémunérer*, lat. *remunerare*) A retribui.

REMUNERÁŢIE s. f. (fr. *rémunération*, lat. *remuneratio, – onis*) Retribuţie.

REMUŞCÁRE s. f. (*re- +muşcare*) Mustrare de cuget; regret, căinţă.

REN s. m. (fr. *renne*) Mamifer rumegător, asemănător cu cerbul, cu coarne ramificate.

RENÁL, -Ă adj. (fr. *rénal*) Care ţine de rinichi, privitor la rinichi.

RENÁN, -Ă adj. (fr. *rhénan*) Din regiunea Rinului.

RENASCENTÍST, -Ă adj. (de la *Renaştere*) Care aparţine Renaşterii, privitor la Renaştere.

RENÁŞTERE s. f. (de la *renaşte*) Epocă din istoria Europei între secolele XV-XVI caracterizată prin înflorirea artei şi ştiinţei şi dezvoltarea gândirii social-politice şi filozofice.

RENEGÁ vb. I (de la *renegat*) A se lepăda de cineva sau ceva.

RENEGÁT, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *renégat*) (Persoană) care s-a înstrăinat de patria sa, care a renunţat la credinţa, părerile etc. anterioare.

RENOVÁ vb. I (fr. *rénover*) A reface, a reînnoi o casă, un mobilier etc.

RENTÁ vb. I (fr. *renter*) A aduce câştig, profit.

RENTÁBIL, -Ă adj. (fr. *rentable*) Care rentează; avantajos.

RÉNTĂ s. f. (fr. *rente*) Venit regulat obţinut de un proprietar în baza dreptului de proprietare pe un teren, un capital etc.

RENTIÉR, -Ă s. m. şi f. (fr. *rentier*) Persoană care trăieşte din rentă.

RENÚME s. n. (*re- +nume*) Faimă, reputaţie.

RENUMÍT, -Ă adj. (*re- +numit*) Celebru, vestit.

REORGANIZÁ vb. I (fr. *réorganiser*) A organiza pe baze noi; a restructura.

REOSTÁT s. n. (fr. *rhéostat*) Aparat care serveşte la reglarea intensităţii curentului electric.

REPARÁŢIE s. f. (fr. *réparation*, lat. *reparatio*, germ. *Reparation*) 1. Aducere în stare bună, funcţională a unui obiect stricat, uzat etc. 2. Despăgubire. 3. Satisfacţie pentru o ofensă.

REPATRIÁ vb. I (fr. *repatrier*, lat. *repatriare*) A se întoarce sau a aduce în patrie.

REPÁUS s. n. (lat. *repausum*) 1. Odihnă; inactivitate. 2. Linişte (sufletească), calm. 3. Moarte.

RÉPEDE (lat. *rapidus, rapide*) 1. Adv. În grabă, iute; îndată, imediat; deodată, brusc. 2. Adj. Care se produce, se desfăşoară etc. cu repeziciune; iute, rapid (şi intens). 3. Adj. (Despre oameni) Iute în mişcări; ager, sprinten, vioi; pripit. 4. Adv. Devreme; prea curând. 5. Adj. (Despre pante) Abrupt. 6. *Cu paşi repezi* = grabnic.

REPERCUSIÚNE s. f. (fr. *répercussion*) Urmare, consecinţă.

REPERCUTÁ vb. I (fr. *répercuter*) A se răsfrânge, a avea urmări.

REPERTÓRIU s. n. (fr. *répertoire*, lat. *repertorium*) 1. Caiet, registru pentru nume, date etc. (înscrise alfabetic). 2. Totalitatea spectacolelor care se joacă la un teatru într-o stagiune. 3. Totalitatea pieselor interpretate de un actor, cântăreţ etc. 4. Culegere de texte, cântece etc.

REPETÁ vb. I (fr. *répéter*, germ. *re-*

petieren) A (se) face, a (se) întâmpla etc. încă o dată (sau de mai multe ori).

REPEZÍ vb. IV (de la *repede*) **1.** A merge, a se duce repede. **2.** A năvăli. **3.** A trece în grabă (şi pentru scurt timp); a se abate. **4.** A lovi cu putere. **5.** Fig. A se răsti la cineva; a brusca.

REPLIÁ vb. I (fr. *replier*) (Despre trupe militare) A retrage apărarea de pe un aliniament pe altul.

RÉPLICĂ s. f. (lat. *replica*, fr. *réplique*) **1.** Răspuns prompt şi energic; ripostă. **2.** Acţiune provocată de ceva; reacţie. **3.** Porţiune din rolul unui actor care constituie răspunsul la cele spuse de partenerul său; finalul unui fragment de dialog.

REPÓRT s. n. (fr. *report*) Trecere a unei sume (a unui total) din josul unei coloane în fruntea coloanei următoare pentru a fi adunată în continuare; sumă rămasă din calculul anterior.

REPORTÁJ s. n. (fr. *reportage*) **1.** Articol de ziar care informează asupra unor situaţii, evenimente etc. de interes general. **2.** Anchetă radiodifuzată, filmată sau televizată.

REPÓRTER s. m. (fr. *reporter*) Persoană care culege de pe teren şi transmite informaţii pentru ziar, radio şi televiziune.

REPORTOFÓN s. n. (*repor*[ter] + [magnet]*tofon*) Magnetofon special pentru reportaje.

REPREHENSÍBIL, –Ă adj. (fr. *répréhensible*, lat. *reprehensibilis*) Care merită blamat; reprobabil.

REPREHENSIÚNE s. f. (fr. *répréhension*, lat. *reprehensio, –onis*) Mustrare, blam.

REPRESÁLII s. f. pl. (fr. *représailles*, lat. *repressalia*) Măsuri de pedepsire sau de constrângere luate de organele de stat împotriva unor grupări răzvrătite sau împotriva celor care comit acte ilicite.

REPRESÍV, –Ă adj. (fr. *répressif*) Care se referă la represiune, care reprimă.

REPREZENTÁ vb. I (fr. *représenter*, lat. *repraesentare*) **1.** A acţiona în numele cuiva. **2.** A înfăţişa, a reda. **3.** A constitui, a fi, a însemna.

REPREZENTÁNT, –Ă s. m. şi f. (fr. *représentant*) Persoană împuternicită să reprezinte pe cineva, să ţină locul cuiva, să acţioneze în numele cuiva.

REPREZENTÁNŢĂ s. f. (germ. *Repräsentanz*) Organ al unui stat care reprezintă în altă ţară interesele ţării sale.

REPREZENTATÍV, –Ă (fr. *représentatif*) **1.** Adj. Care reprezintă o colectivitate şi acţionează în numele ei. **2.** Adj. Care reprezintă (prin însuşirile sale) epoca, mediul etc. din care face parte. **3.** S. f. Echipă sportivă reprezentantă a unei ţări.

REPREZENTÁŢIE s. f. (fr. *représentation*, lat. *repraesentatio*) Prezentare pe scenă a unei piese, a unui program artistic etc.; spectacol.

REPRIMÁ vb. I (fr. *réprimer*) A opri prin violenţă desfăşurarea unei acţiuni.

REPRÍZĂ s. f. (fr. *reprise*) Fiecare dintre părţile sau etapele succesive în desfăşurarea unei activităţi (în special sportive).

REPROBÁ vb. I (lat. *reprobare*) A dezaproba, a respinge, a condamna.

REPRODÚCE vb. III (fr. *reproduire*, cf. *produce*) A reda cu exactitate ceea ce a mai fost spus sau scris; a înfăţişa cu fidelitate ceva.

REPROFILÁ vb. I (*re–* + *profila*) **1.** A schimba profilul unei instituţii, întreprinderi etc.; a reorganiza. **2.** A–şi schimba ocupaţia, meseria.

REPRÓŞ s. n. (fr. *reproche*) Dojană, imputare.

REPTÍLĂ s. f. (fr. *reptiles*, germ. *Reptile*) (La pl.) Clasă de vertebrate târâtoare, ovipare, cu pielea solzoasă; (la sg.) animal din această clasă.

REPUBLICÁN, –Ă (lat. *republicanus*, germ. *Republikaner*, fr. *républicain*) **1.** Adj. Care aparţine republicii, privitor la republică. **2.** S. m. şi f. Adept al republicii ca formă de guvernământ.

REPÚBLICĂ s. f. (lat. *respublica*, fr. *république*, germ. *Republik*, it. *republica*) Ţară, formă de guvernământ în care organele puterii sunt alese pe timp determinat.

REPUDIÁ vb. I (fr. *répudier*) A respinge pe cineva sau ceva; a renega.

REPUGNÁ vb. I (fr. *répugner*, lat. *repugnare*) A–i produce cuiva silă, oroare, dezgust.

Scanned with OKEN Scanner

REPÚLSIE s. f. (fr. *répulsion*) Aversiune instinctivă, dezgust.

REPURTÁ vb. I (lat. *reportare*, it. *riportare*) A obţine, a câştiga (o victorie, un succes etc.).

REPUTÁT, –Ă adj. (de la *reputa*) Care are o reputaţie bună; renumit.

REPUTÁŢIE s. f. (fr. *réputation*, lat. *reputatio, –onis*) Părere publică despre cineva sau ceva; renume, faimă.

RESEMNÁ vb. I (cf. fr. *résigner*) A se împăca cu o situaţie rea, defavorabilă.

RESENTIMÉNT s. n. (fr. *ressentiment*) Sentiment de ostilitate faţă de cineva (izvorât dintr–o nemulţumire mai veche); ură, duşmănie.

RESIMŢÍ vb. IV (*re– +simţi*) **1.** A simţi urmările unui fapt sau ale unei împrejurări anterioare. **2.** A avea repercusiuni.

RESÓRBŢIE s. f. (fr. *résorption*) (Med.) Trecere a unui lichid sau a unui gaz dintr–o cavitate a organismului, dintr–un conduct natural al organismului etc. în sânge; dispariţie lentă a unui ţesut, a unui organ (străin).

RESÓRT s. n. (fr. *ressort*, germ. *Ressort*) **1.** Arc. **2.** Suport moral, imbold. **3.** Sector, domeniu de activitate.

RESORTISÁNT s. m. (fr. *ressortissant*) Persoană fizică sau juridică aparţinând unui stat şi care se află sub protecţia altui stat.

RESPÉCT s. n. (fr. *respect*, lat. *respectus*) Stimă, consideraţie, preţuire deosebită; veneraţie.

RESPECTÍV, –Ă adj. (fr. *respectif*, lat. *respectivus, –a, –um*) Care priveşte pe cineva sau ceva, care se raportează la fiecare dintre persoanele sau lucrurile despre care este vorba.

RESTABILÍ vb. IV (*re– +stabili*) **1.** A aduce în starea iniţială. **2.** A–şi reface sănătatea, a se întrema, a se reface.

RESTÁNT, –Ă adj. (fr., germ. *restant*) Care nu a fost făcut la timp; întârziat.

RESTÁNŢĂ s. f. (lat. *restantia*, it. *restanza*) **1.** Plată neachitată la termen. **2.** Lucrare în întârziere. **3.** Examen care nu a fost trecut la termenul fixat.

RESTAURÁ vb. I (fr. *restaurer*, lat. *restaurare*) **1.** A reface în forma iniţială o clădire, un monument etc. **2.** A instaura din nou un suveran, o dinastie, o formă de guvernământ abolită; a reinstaura.

RESTAURÁŢIE s. f. (fr. *restauration*, lat. *restauratio, –onis*) Restaurare; perioadă din istoria unor state caracterizată prin readucerea pe tron a unor dinastii detronate.

RESTITUÍ vb. IV (fr. *restituer*) A da înapoi, a înapoia.

RESTRICTÍV, –Ă adj. (fr. *restrictif*) Care îngrădeşte, care pune restricţii.

RESTRÍCŢIE s. f. (fr. *restriction*, lat. *restrictio, – onis*) **1.** Măsură care limitează, care îngrădeşte un drept, o libertate etc. **2.** *Fără restricţie* = fără rezerve, deplin.

RESTRÍŞTE s. f. (*răs– +trişte* „soartă") Situaţie grea, primejdie; nenorocire.

RESTRUCTURÁ vb. I (*re– +structura*) A reorganiza.

RESURÉCŢIE s. f. (fr. *résurrection*) Reînviere, deşteptare.

RESÚRSĂ s. f. (fr. *ressource*) Rezervă sau sursă de mijloace care pot fi valorificate.

RESUSCITÁ vb. I (fr. *ressusciter*) A reda organismului funcţiile vitale, a trezi la viaţă.

REŞEDÍNŢĂ s. f. (fr. *résidence*) Sediul unei autorităţi sau al unei persoane (oficiale).

RETÉNŢIE s. f. (fr. *rétention*, lat. *retentio, –onis*) Oprire, reţinere.

RETEZÁ vb. I (et. nec.) **1.** A tăia complet dintr–o singură tăietură. **2.** Fig. A curma, a întrerupe. **3.** *A–l reteza* (pe cineva) *scurt* sau *a i–o reteza* (cuiva) = a pune pe cineva la punct; a încheia brusc o discuţie.

RETICÉNŢĂ s. f. (fr. *réticence*, lat. *reticentia*) Omisiune voită a unui lucru ce trebuie spus; rezervă într–o problemă.

RETÍNĂ s. f. (fr. *rétine*) Membrană internă a ochiului pe care se formează imaginea vizuală.

RÉTOR s. m. (ngr. *ritor*, lat. *rhetor, –oris*) Orator.

RETÓRIC, –Ă (fr. *rhétorique*, lat. *rhetoricus, –a, – um*, gr. *ritoriki, ritorikos*) **1.** S. f. Arta de a convinge printr–un limbaj, printr–un stil ales. **2.** S. f. Poetică. **3.** Adj. Care aparţine retoricii(1), privitor la retorică. **4.** Adj. (Despre stil) Afectat, emfatic.

Scanned with OKEN Scanner

RETÓRTĂ s. f. (fr. *retorte*) Vas de laborator cu gât lung şi curbat.

RETRACTÁ vb. I (fr. *rétracter*) A retrage o afirmaţie; a nu recunoaşte o faptă, o atitudine.

RETRÁGE vb. III (*re–* +*trage*, cf. fr. *retirer*) 1. A trage înapoi. 2. A scoate, a lua înapoi. 3. A renunţa la o meserie, la o ocupaţie. 4. A părăsi un loc, o încăpere. 5. A părăsi viaţa socială, a se izola. 6. (Despre ape curgătoare) A reintra în matcă. 7. Fig. A retracta.

RETRANŞÁ vb. I (fr. *retrancher*) (Despre armate) A se întări pe o poziţie; a se fortifica.

RETRIBUÍ vb. IV (fr. *rétribuer*, lat. *retribuere*) A plăti cuiva o sumă de bani pentru munca depusă; a remunera.

RETRIBÚŢIE s. f. (fr. *rétribution*) Leafă, salariu, remuneraţie.

RÉTRO adj. invar. (fr. *rétro*) (Despre modă, muzică etc.) Care se inspiră din trecut, care revine la un stil mai vechi.

RETROACTÍV, –Ă adj. (fr. *rétroactif*) Care se aplică unor fapte mai vechi.

RETROCEDÁ vb. I (fr. *rétrocéder*) A reda cuiva un drept, un bun etc. pe care acesta îl cedase mai înainte.

RETROGRÁD, –Ă adj. (fr. *rétrograde*, lat. *retrogradus, – a, –um*) Care se opune progresului; contrar progresului; reacţionar, înapoiat.

RETROGRADÁ vb. I (fr. *rétrograder*) A plasa pe cineva într–o funcţie, categorie etc. inferioară celei precedente.

RETROSPECTÍV, –Ă adj. (fr. *rétrospectif*) 1. Care se referă la fapte şi situaţii din trecut. 2. *Expoziţie retrospectivă* (şi s. f.) = expoziţie cuprinzând opere din trecut ale unui artist plastic.

RETROVÉRSIE s. f. (fr. *rétroversion*) Înclinarea uterului posterior către sacru.

RETROVERSIÚNE s. f. (germ. *Retroversion*) 1. Retraducere a unui text în limba din care a fost tradus. 2. Traducere din limba maternă într–o limbă străină.

RETROVIZÓR s. n. (fr. *rétroviseur*) Oglindă fixată la vehicule astfel încât conducătorul să vadă ce se petrece în spate.

RETÚR s. n. (fr. *retour*) Întoarcere, revenire (în locul de plecare).

RETUŞ s. n. (fr. *retouche*) Îndreptare, corectare a unei lucrări.

REŢEÁ s. f. (lat. **retella*) Ansamblu de conducte, cabluri, galerii etc.; plasă, fileu; ansamblu de instituţii într–o regiune.

REŢÉTĂ s. f. (ngr. *retséta*, germ. *Rezept*, lat. *recepta*, rus. *reţept*) 1. Formula preparării unui produs (farmaceutic, chimic, culinar etc.). 2. Formulare în scris de către medic a medicamentelor necesare unui bolnav; formularul scris de medic. 3. Fig. Soluţie practică.

REŢÍNE vb. III (*re– +ţine*) 1. A ţine pe loc, a opri. 2. A priva de libertate temporar. 3. A (se) stăpâni, a (se) abţine. 4. A opri la plată o parte din drepturile cuvenite cuiva. 5. A rezerva (un bilet, un loc etc.). 6. A nu restitui, a păstra. 7. A ţine minte, a nu uita.

REŢINÚT, –Ă adj. (de la *reţine*) Stăpânit, rezervat, sobru.

REUNIÚNE s. f. (fr. *réunion*) Întrunire, adunare.

REUŞÍ vb. IV (it. *riuscire*, fr. *réussir*) 1. A ajunge la rezultatul dorit; a izbuti, a izbândi. 2. A ieşi bine, a avea succes. 3. A face ceva cu pricepere, cu îndemânare.

REVALORIZÁ vb. I (fr. *revaloriser*) A aduce la valoarea iniţială.

REVANŞÁ vb. I (fr. *revancher*) A răspunde unei comportări a cuiva în acelaşi mod; a–şi lua revanşa.

REVANŞÁRD, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *revanchard*) (Persoană) care vrea să–şi ia revanşa, să se răzbune.

REVÁNŞĂ s. f. (fr. *revanche*) Răzbunare pentru un rău suferit de cineva sau răsplată pentru un bine făcut.

REVANŞÍSM s. n. (*revanşă* +*–ism*) Dorinţă de răzbunare; spirit de revanşă.

REVEDÉA vb. II (*re– +vedea*, cf. fr. *revoir*) 1. A (se) vedea din nou; a (se) reîntâlni. 2. A–i reveni în amintire imagini, fapte etc. din trecut. 3. A reciti, a reexamina un text; a revizui.

REVELÁ vb. I (fr. *révéler*, lat. *revelare*) A (se) face cunoscut, a (se) dezvălui.

REVELATÓR, –OÁRE adj. (fr. *révélateur*, lat. *revelatorius*) Care revelează.

REVELÁŢIE s. f. (fr. *révélation*, lat. *revelatio, – onis*) 1. Dezvăluire, descoperire (neaşteptată); lucru revelat. 2. *A fi o revelaţie* = a depăşi aşteptările, a surprinde (prin calităţi).

Scanned with OKEN Scanner

REVENDICÁ vb. I (fr. *revendiquer*) A–şi cere un bun sau un drept ce i se cuvine în mod legal.

REVENDICÁNT s. m. (de la *revendica*) Persoană care revendică ceva.

REVENDICATÍV, –Ă adj. (de la *revendica*) Care revendică.

REVENÍ vb. IV (fr. *revenir*) **1.** A se întoarce, a veni înapoi. **2.** A se simţi, a se ivi etc. din nou. **3.** A se întoarce la o stare anterioară; a se trezi (din leşin). **4.** A relua. **5.** A i se atribui un bun. **6.** A fi de datoria cuiva. **7.** A renunţa la... **8.** A costa. **9.** *A–şi reveni la viaţă* = a scăpa dintr–o boală grea. *A–şi reveni în fire* = a–şi recăpăta cunoştinţa.

REVERBERÁŢIE s. f. (fr. *réverbération*) **1.** Persistenţă a unui sunet într–o încăpere, după ce sursa sonoră a încetat emiterea. **2.** Reflexie a luminii sau a căldurii; strălucire, reflexie.

REVERÉND s. m. (lat. *reverendus*, fr. *révérend*) Titlu dat unor preoţi creştini de anumite confesiuni.

REVERÉNDĂ s. f. (lat. *reverenda*) Haină preoţească lungă; anteriu.

REVERÉNŢĂ s. f. (lat. *reverentia*, fr. *révérence*) **1.** Plecăciune, temenea. **2.** Respect, consideraţie, stimă.

REVERENŢIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *révérencieux*) Respectuos, ceremonios.

REVERÍE s. f. (fr. *rêverie*) Visare.

REVÉRS s. n. (lat. *reversus*, fr. *revers*, germ. *Revers*) **1.** Dos al unei monede, al unei medalii etc. **2.** Partea nevăzută, ascunsă a unui lucru, a unei situaţii etc.

REVERSÍBIL, –Ă adj. (fr. *réversible*) Care poate reveni.

REVIGORÁ vb. I (fr. *revigorer*) A (se) înviora, a (se) întări.

REVIRIMÉNT s. n. (fr. *revirement*) Schimbare bruscă în bine; înviorare.

REVÍSTĂ s. f. (it. *rivista*, cf. fr. *revue*) **1.** Periodic ce cuprinde articole, studii, dări de seamă etc. **2.** Reprezentaţie teatrală constând dintr–o succesiune variată de dansuri, cântece, scenete cu subiecte din actualitate; spectacol de varietăţi.

REVÍZIE s. f. (fr. *révision*, lat. *revisio, –onis*) **1.** Control, verificare; inspecţie. **2.** Control contabil constând în reverificarea operaţiilor care au avut loc anterior. **3.** Reglare a pieselor şi aparatelor unei instalaţii sau maşini.

REVOCÁ vb. I (fr. *révoquer*, lat. *revocare*) **1.** A anula, a abroga un decret, un ordin etc.; a retracta. **2.** A îndepărta dintr–o funcţie publică pe cineva.

REVÓLTĂ s. f. (fr. *révolte*) **1.** Mânie provocată de o nedreptate sau de o acţiune nedemnă; indignare. **2.** Răscoală spontană; răzvrătire, rebeliune.

REVOLÚT, –Ă adj. (fr. *révolu*, lat. *revolutus*) Care şi–a încheiat cursul; terminat, împlinit, îndeplinit.

REVOLÚŢIE s. f. (lat. *revolutio, –onis*, germ. *Revolution*, fr. *révolution*) Schimbare, transformare radicală a unei societăţi sau a unui domeniu.

REVOLUŢIONÁ vb. I (fr. *révolutionner*) A schimba, a transforma radical; a preface.

REVOLUŢIONARÍSM s. n. (*revoluţionar* + *–ism*) Ideologie revoluţionară; atitudine revoluţionară.

REVOLVÉR s. n. (fr. *revolver*, germ. *Revolver*) Armă de foc de mărimea unui pistol.

REVUÍST s. m. (fr. *revuiste*) Creator de spectacole de revistă.

REVUÍSTIC, –Ă adj. (*revuist* + *–ic*) Specific spectacolului de revistă.

REZÉCŢIE s. f. (fr. *résection*) Îndepărtare pe cale chirurgicală (totală sau parţială) a unui ţesut sau a unui organ.

REZEMÁ vb. I (et. nec.) A (se) aşeza astfel încât să nu cadă; a (se) sprijini, a (se) propti.

REZERVÁT, –Ă adj. (de la *rezerva*) **1.** Reţinut, păstrat pentru cineva sau ceva. **2.** (Despre oameni, atitudini etc.) Cumpătat, sobru; reţinut, stăpânit, distant.

REZIDÁ vb. I (fr. *résider*, lat. *residere*) A se afla, a consta în...

REZIDÉNT, –Ă (lat. *residens, –ntis*, germ. *Resident*, fr. *résident*) **1.** S. m. Reprezentant diplomatic inferior unui ministru plenipotenţiar sau unui ambasador. **2.** Adj., s. m. şi f. (Cetăţean) care este stabilit în alt stat decât cel de origine.

REZIDÉNŢĂ s. f. (lat. *residentia*, germ. *Residenz*, fr. *résidence*) Reşedinţă, sediu.

Scanned with OKEN Scanner

REZIDUÁL, –Ă adj. (fr. *résiduel*) Care rămâne ca reziduu.

REZÍDUU s. n. (fr. *résidu*, lat. *residuum*) Ceea ce rămâne de la prelucrarea unui material brut.

REZILIÁ vb. I (fr. *résilier*) A desface un contract, o convenţie.

REZISTÁ vb. I (fr. *résister*, lat. *resistere*) 1. A opune rezistenţă, a nu ceda la acţiunea unor forţe exterioare. 2. A nu se lăsa învins, a se împotrivi.

REZOLÚT, –Ă adj. (lat. *resolutus*, germ. *resolut*, fr. *résolu*) Hotărât, decis, ferm.

REZOLÚŢIE s. f. (lat. *resolutio, –onis*, germ. *Resolution*, fr. *résolution*) 1. Hotărâre, decizie luată în urma unor dezbateri colective. 2. Rezolvare a unui act, a unei cereri (scrisă pe actul respectiv).

REZOLVÁ vb. I (lat. *resolvere*, germ. *resolvieren*) A găsi soluţia unei probleme, a soluţiona (un litigiu, un conflict etc.).

REZONÁBIL, –Ă adj. (fr. *raisonnable*) 1. Raţional, logic, cu judecată. 2. (Despre acţiuni, fapte etc.) Normal, fără exagerări, acceptabil.

REZULTÁT s. n. (fr. *résultat*, germ. *Resultat*) 1. Efectul unei acţiuni sau al unei cauze; urmare, consecinţă. 2. Ceea ce se obţine printr–un şir de operaţii aritmetice. 3. *A da rezultat* (sau *rezultate*) = a produce efectul dorit.

REZUMÁ vb. I (fr. *résumer*) 1. A reda succint conţinutul unei lucrări, al unei expuneri etc. 2. A se limita la... 3. A cuprinde; a însuma.

REZUMÁT s. n. (cf. fr. *résumé*) 1. Redare succintă a unei lucrări, a unei expuneri etc. 2. *În rezumat* = pe scurt, succint.

REZUMATÍV, –Ă adj. (de la *rezuma*) Care rezumă; succint, concis.

RICANÁ vb. I (fr. *ricaner*) A râde batjocoritor, a rânji.

RICOŞÁ vb. I (fr. *ricocher*) (Despre obiecte mobile sau proiectile) A–şi schimba traiectoria ca urmare a ciocnirii de un obstacol.

RICOŞÉU s. n. (fr. *ricochet*, germ. *Rikoschett*) Faptul de a ricoşa; mişcare a unui obiect astfel realizată.

RÍCTUS s. n. (fr. *rictus*, lat. *rictus*) Contracţie a muşchilor feţei care dă expresia unui râs forţat.

RID s. n. (fr. *ride*) Zbârcitură.

RIDICÁ vb. I (lat. *eradicare* „a dezrădăcina") 1. A lua de jos şi a înălţa, a sălta; a desprinde şi a trage în sus. 2. A înlătura (trăgând în sus). 3. A sumete, a sufleca. 4. Fig. A suspenda, a anula. 5. A lua, a muta din loc. 6. A încasa bani. 7. A aresta. 8. A se scula de jos; (fig.) a se însănătoşi. 9. A duce, a îndrepta în sus o parte a corpului. 10. A (se) sui. 11. (Despre nori, praf etc.) A se îndrepta în sus; (despre păsări) a–şi lua zborul. 12. (Despre sunete) A se auzi sau a face să se audă puternic. 13. A se răscula. 14. A mobiliza (mulţi oameni). 15. A (se) isca, a (se) stârni. 16. A (se) face mare, a creşte (în vârstă). 17. A (se) dezvolta, a (se) forma. 18. Fig. A promova pe cineva. 19. A progresa (material, social). 20. A ajunge la o anumită valoare, sumă etc. 21. A clădi; a făuri. 22. A provoca, a pricinui. 23. *A ridica mănuşa* = a primi o provocare. *A ridica paharul* = a închina în cinstea cuiva. *A ridica armele* = a porni la luptă. *A–şi ridica pălăria* = a–şi descoperi capul în semn de salut. *A ridica masa* = a strânge vasele după ce s–a terminat de mâncat. *A se ridica în capul oaselor* = a se scula. *A ridica mâna* (sau *degetul*) = a cere cuvântul. *A ridica mâna* (sau *mâinile*) *asupra cuiva* = a ataca, a lovi, a bate. *A ridica glasul* (sau *tonul*) = a vorbi răstit. *A–i* (sau *a–şi*) *ridica pe cineva în cap* = a instiga; a–şi face mulţi duşmani. *A ridica moralul* = a îmbărbăta. *A ridica în slavă* = a lăuda foarte mult.

RIDÍCOL, –Ă (fr. *ridicule*, it. *ridicolo*) 1. Adj. Care stârneşte râsul sau batjocura; caraghios. 2. S. n. Ceea ce este ridicol(1). 3. Adj. (Despre sume, cifre etc.) Derizoriu.

RIDICULIZÁ vb. I (fr. *ridiculiser*) A face pe cineva sau ceva să pară ridicol(1).

RÍGĂ s. m. (ngr. *rîghas*) Carte de joc reprezentând un rege; popă, crai.

RIGÍD, –Ă adj. (fr. *rigide*) 1. Care nu se deformează sub acţiunea forţelor exterioare. 2. Ţeapăn, inflexibil. 3. Care nu se abate de la o linie, o normă etc.; intransigent, sever.

RÍGLĂ s. f. (ngr. *rîghla* „regulă") In-

strument în formă de bară dreaptă, uneori gradat; linie.

RIGOÁRE s. f. (fr. *rigueur*, it. *rigore*, lat. *rigor, – oris*) 1. Asprime, severitate, strictețe. 2. Exactitate, precizie. 3. *La rigoare* = în caz de extremă necesitate.

RIGÓLĂ s. f. (fr. *rigole*, cf. germ. *Rigole*) Şanţ mic făcut de–a lungul trotuarelor; canal.

RIGURÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *rigoureux*, lat. *rigorosus*) 1. Care nu admite abateri; aspru, sever, strict. 2. Exact, precis.

RIHTUÍ vb. IV (germ. *richten*) A croi şi a îmbina bucăţile de piele ale unui obiect de încălţăminte.

RIMÁ vb. I (fr. *rimer*) (Despre mai multe cuvinte) A avea aceleaşi sunete în silabele finale.

RÍMĂ s. f. (fr. *rime*) 1. Repetare a sunetelor finale în două sau mai multe cuvinte sau versuri începând cu ultima silabă accentuată. 2. Cuvânt care rimează cu altul.

RING s. n. (fr., engl. *ring*) 1. Platformă împrejmuită cu corzi, pe care se dispută meciurile de box. 2. Estradă pentru dans în localuri.

RINÍCHI s. m. (lat. *reniculus*) Fiecare dintre cele două organe situate în regiunea lombară, care excretează urina.

RIPÓSTĂ s. f. (fr. *riposte*) 1. Replică. 2. Acţiune hotărâtă care respinge un atac.

RISC s. n. (fr. *risque*) Pericol posibil.

RISCÁ vb. I (fr. *risquer*) A se expune unui pericol.

RISCÁNT, –Ă adj. (germ. *riskant*) Primejdios, nesigur, hazardat.

RISÍPĂ s. f. (de la *risipi*) 1. Cheltuială, împrăştiere nechibzuită a bunurilor materiale şi băneşti; irosire. 2. Fig. Belşug, abundenţă.

RÍSLING s. n. (germ. *Riesling*, fr. *riesling*) Varietate de struguri cu boabe dese, de culoare galbenă–verzuie; vin obţinut din astfel de struguri.

RIT s. n. (ngr. *riton*, lat. *ritus*, fr. *rite*) 1. Ritual(2). 2. Confesiune religioasă, religie.

RITM s. n. (ngr. *rithmós*, lat. *rhythmus*, fr. *rythme*) 1. Succesiune a silabelor accentuate şi neaccentuate într–un vers sau într–o frază. 2. Repetare regulată a unei mişcări, cadenţă. 3. Desfăşuare treptată a unei acţiuni.

RITOLOGÍE s. f. (fr. *ritologie*) Studiul ritului, ritualului şi al ritualismului.

RITÓS adv. (ngr. *ritós*) Categoric, hotărât, ferm; deschis.

RITUÁL, –Ă (fr. *rituel*, lat. *ritualis, –e*, germ. *Ritual*) 1. Adj. Care ţine de un ceremonial, privitor la un ceremonial. 2. S. n. Orânduială a unei ceremonii religioase; ceremonial religios; rit(1). 3. S. n. Ceremonial tradiţional; tipic, obicei.

RITUALÍSM s. n. (fr. *ritualisme*) Supunere excesivă la ceremoniile bisericeşti.

RIVALITÁTE s. f. (fr. *rivalité*, lat. *rivalitas, – atis*) Concurenţă între două sau mai multe persoane, popoare etc. care aspiră la acelaşi lucru; emulaţie.

RIVERÁN, –Ă adj. (fr. *riverain*) Situat pe malul unei ape sau străbătut de o apă curgătoare.

RIVIÉRĂ s. f. (fr. *rivière*) Şanţ cu apă pe care trebuie să–l sară un cal de curse.

RIZÍBIL, –Ă adj. (fr. *risible*) De râs, ridicol.

RIZÓM s. m. (fr. *rhizome*, lat. *rhizoma*) Tulpină subterană.

RIZÓTO s. n. sg. (fr., it. *risotto*, germ. *Risotto*) Mâncare de orez preparat cu unt.

ROÁDE vb. III (lat. *rodere*) 1. A rupe cu dinţii şi a fărâmiţa (pentru a mânca). 2. A se uza lent; a (se) distruge. 3. A freca pielea făcând răni. 4. Fig. A consuma, a tortura. 5. *A roade cuiva pragul* = a face vizite dese cuiva.

ROÁTĂ s. f. (lat. *rota*) 1. Piesă de formă circulată care se poate roti în jurul axei proprii, punând în mişcare un mecanism. 2. Disc, cerc; obiect de această formă. 3. Mişcare circulară, rotocol. 4. *A da roată* = a se învârti în jurul cuiva. *A pune* (ceva) *pe roate* sau *a merge* (ceva) *ca pe roate* = a face să se desfăşoare sau a se desfăşura în condiţii bune.

ROB, ROÁBĂ s. m. şi f. (sl. *robŭ*) 1. Om dependent total de cineva şi obligat să muncească pentru acela; sclav; slugă; om aflat în stare de aservire. 2. Fig. Om foarte supus; om stăpânit de o pasiune, de o obligaţie etc.

RÓBA s. f. (fr. *robe*) Haină lungă, amplă, purtată de magistraţi, de avocaţi

Scanned with OKEN Scanner

şi de profesori universitari în anumite ocazii.

RÓBER s. n. (engl. *rubber*) Cele două jocuri din care se compune fiecare partidă de bridge sau de vist.

ROBINÉT s. n. (fr. *robinet*) Dispozitiv de închidere şi de deschidere care se aplică la o conductă sau la un rezervor de material fluid.

ROBÓT s. m. (fr. *robot*) Aparat automat care poate executa acţiuni dirijate.

ROBÓTICĂ s. f. (fr. *robotique*, engl. *robotics*) Domeniu al ştiinţei şi tehnicii care se ocupă cu construirea roboţilor.

ROBOTIZÁ vb. I (fr. *robotiser*) 1. A dota procesul de producţie cu roboţi. 2. A acţiona ca un robot.

ROBÚST, –Ă adj. (fr. *robuste*) Cu o constituţie fizică puternică; rezistent, voinic, viguros.

ROCÁDĂ s. f. (fr. *rocade*, germ. *Rokade*) 1. Mutare la jocul de şah, prin care se aduce un turn lângă rege şi se trece regele peste acesta. 2. *A face o rocadă* = a face un schimb.

RÓCĂ s. f. (fr. *roc, roche*, it. *rocca*) Material mineral din care este constituită scoarţa terestră.

RÓCHIE s. f. (bg., scr. *roklja*) Îmbrăcăminte femeiască la care bluza şi fusta formează o singură piesă.

ROCK s. n. (engl. *rock*) 1. Dans modern cu ritm vioi; melodia acestui dans. 2. Stil în muzica uşoară.

ROCKER s. m. (pr. *rócăr*, engl. *rocker*) Tânăr pasionat de rock.

ROCOCÓ adj. (fr. *rococo*) *Stil rococo* = stil în arhitectura şi arta decorativă din sec. al XVIII–lea cu bogăţie excesivă de linii curbe, ghirlande împletite, incrustaţii etc.

ROD s. n. (sl. *rodŭ*) 1. Produs vegetal al plantelor cultivate; fructul acestora; recoltă. 2. Fig. Urmare, rezultat; folos, avantaj. 3. Copil; pui, făt.

RODÁJ s. n. (fr. *rodage*) Operaţie prin care maşini, mecanisme etc. sunt supuse unor regimuri de funcţionare pentru a se obţine ajustarea pieselor componente.

RODÉO s. n. (sp. *rodeo*, fr. *rodéo*) 1. Serbare organizată cu prilejul marcajului animalelor în unele regiuni din America. 2. Întrecere sportivă în care un călăreţ trebuie să încalece şi să se menţină cât mai mult pe un cal sau pe un taur nedomesticit.

RÓDIE s. f. (ngr. *ródhi*) Fruct comestibil de mărimea unui măr, cu coaja groasă, roşiatică.

RODODÉNDRON s. m. (fr. *rhododendron*, germ. *Rhododendron*) Smirdar.

RODOMONTÁDĂ s. f. (fr. *rodomontade*) Lăudăroşenie, fanfaronadă.

ROENTGENTERAPÍE s. f. (pr. *röngghenterapie*; fr. *roentgenthérapie*, germ. *Röntgentherapie*) Radioterapie.

ROGATÓRIE s. f. (fr. *rogatoire*) *Comisie rogatorie* = intervenţie făcută de o instanţă judiciară către o instanţă din altă localitate pentru obţinerea unor dovezi necesare instanţei solicitatoare.

ROGOJÍNĂ s. f. (bg. *rogozina*) Împletitură de tulpini sau de frunze de plante care se aşterne (în casele ţărăneşti) pe pat, pe podea etc.

ROI (sl. *roj*) S. n. 1. Grup compact de albine, împreună cu matca lor. 2. Grup de insecte sau de păsări în zbor; grup de oameni în mişcare.

ROL s. n. (fr. *rôle*, germ. *Rolle*) 1. Partitură scenică ce revine unui interpret într–un spectacol; personaj interpretat de un actor. 2. Misiune, menire; scop, ţintă. 3. Totalitatea litigiilor care urmează a fi rezolvate într–o anumită zi la tribunal. 4. *Rol fiscal* = registru în care sunt înscrişi contribuabilii.

RÓLĂ s. f. (germ. *Rolle*) Unealtă formată dintr–un cilindru cu mâner, folosită în construcţii, în lucrări de finisare.

ROM[1] s. m. (ţig. *rom „om"*) Ţigan.

ROM[2] s. n. (fr. *rhum*, germ. *Rum*) Băutură alcoolică obţinută prin fermentarea şi distilarea melasei din trestia de zahăr.

ROMÁN s. n. (fr. *roman*) Naraţiune epică în proză, întinsă, cu conţinut bogat şi multe personaje.

ROMANCIÉR, –Ă s. m. şi f. (fr. *romancier*) Autor de romane.

ROMANÉSC, –Ă adj. (fr. *romanesque*) 1. Care aparţine romanului, cu caracter de roman. 2. Ca de roman; fantezist, imaginar.

ROMÁNIC, –Ă adj. (germ. *romanisch*) 1. Care se trage din romani, care

are legătură cu poporul sau cu imperiul roman. 2. *Limbă romanică* = limbă care are la bază limba latină.

ROMANÍSTICĂ s. f. (germ. *Romanistik*) Disciplină lingvistică şi filologică care studiază limbile romanice.

ROMANITÁTE s. f. (fr. *romanité*, it. *romanità*, lat. *romanitas, –atis*) 1. Totalitatea popoarelor romanice. 2. Caracter roman al unui popor, al unei culturi etc.; origine, descendenţă romană.

ROMÁNO-CATÓLIC, –Ă (*roman* + *catolic*) 1. Adj. Care ţine de biserica catolică, care aparţine catolicismului. 2. S. m. şi f. Catolic.

ROMÁNTIC, –Ă (fr. *romantique*, germ. *romantisch*) 1. Adj. Care aparţine romantismului, caracteristic acestuia. 2. Adj. Inspirat din romantism. 3. Adj., s. m. şi f. (Om) visător, melancolic; (om) romanţios.

ROMANTÍSM s. n. (fr. *romantisme*) 1. Atitudine estetică fundamentală care susţine primatul factorului emoţional asupra celui raţional. 2. Mişcare artistică şi literară apărută la începutul secolului al XIX–lea bazată pe această atitudine estetică.

ROMANŢÁ vb. I (fr. *romancer*, it. *romanzare*) A expune într–o formă literară un fapt istoric, o biografie etc.

ROMANŢIÓS, –OÁSĂ adj. (*romanţ* „roman" + *–ios*) Romantic(3).

ROMB s. n. (ngr. *rómbos*, fr. *rhombe*, lat. *rhombus*, germ. *Rhombus*) Patrulater cu toate laturile egale şi unghiurile opuse.

ROND s. n. (fr. *rond*, germ. *Ronde*) 1. Strat de flori (circular). 2. Piaţetă circulară. 3. Inspecţie de noapte la un post de pază militar; oamenii care fac această inspecţie.

RONDÉL s. n. (fr. *rondel*, it. *rondello*) Specie a poeziei lirice cu formă fixă în care primul sau primele versuri se repetă, la mijlocul şi la sfârşitul poeziei, şi în care există numai două rime.

RONDÓ s. n. (fr. *rondeau*, it. *rondo*) Formă muzicală instrumentală bazată pe revenirea periodică a temei principale care alternează cu alte teme.

RONŢĂÍ vb. IV (*ronţ* + *–ăi*) A mânca rupând cu dinţii dintr–un aliment tare, producând un zgomot caracteristic; a roade cu dinţii un obiect.

RÓSBIF s. n. (fr. *rosbif*) Friptură din muşchi de vacă foarte puţin friptă.

RÓSBRAT s. n. (cf. germ. *Rosbraten*) Carne de vită friptă înăbuşit, cu multă ceapă.

ROST s. n. (lat. *rostrum*) 1. Sens, tâlc; ţel, motivare. 2. Atribuţie, sarcină. 3. Mod de a–şi rândui viaţa; stare, situaţie generală a cuiva; gospodărie. 4. Fel (sau plan) de desfăşurare a unei acţiuni; rânduială. 5. *A fi rost de ceva* = a fi posibil de a găsi ceva. *A face rost de ceva* = a procura. *A învăţa pe de rost* = a învăţa pentru a putea reproduce din memorie. *Pe de rost* = din memorie, fără text în faţă.

ROSTÍ vb. IV (*rost* + *–i*) 1. A pronunţa, a articula sunete, cuvinte; a spune; a povesti; a expune. 2. A pregăti, a aranja ceva.

ROSTOGOLÍ vb. IV (*rostogol* + *–i*) 1. A înainta sau a face să înainteze rotindu–se în jurul lui însuşi; a (se) prăbuşi, a (se) prăvăli. 2. (Despre ape) A curge tumultuos.

RÓŞU, –IE (lat. *roseus*) 1. Adj. De culoarea sângelui. 2. S. n. Culoare roşie(1). 3. Adj. Roşcat, roşcovan; îmbujorat la faţă; (despre ochi) injectat, congestionat. 4. S. n. Fard de culoare roşie(1) pentru obraz şi buze; ruj. 5. S. f. Pătlăgică roşie. 6. *Ouă roşii* = ouă vopsite (cu roşu), tradiţionale la creştini de Paşti. *Fier roşu* = bucată de fier incandescent cu care se însemnează vitele. *A vedea* (sau *a i se face*) *roşu (înaintea ochilor)* = a se enerva foarte tare. *De roşu* = carte de joc (de cupă).

ROTACÍSM s. n. (fr. *rhotacisme*) Fenomen fonetic constând în transformarea unei consoane intervocalice în „r"; (în limba română) fenomen dialectal constând în transformarea lui „n" întervocalic în „r".

ROTACIZÁ vb. I (fr. *rhotaciser*) (Despre consoane) A suferi fenomenul rotacismului.

ROTAPRÍNT s. n. (engl. *rotaprint*, germ. *Rotaprint*) Maşină tipografică de imprimat.

ROTÍ vb. IV (de la *roată*) 1. A (se) mişca descriind cercuri; a (se) învârti în jurul cuiva sau a ceva. 2. (Despre ape)

Scanned with OKEN Scanner

A forma cercuri, vârtejuri. 3. Fig. A sta mereu în preajma cuiva pentru a-i câştiga simpatia. 4. A-şi plimba privirea peste tot, în toate părţile.

ROTISERÍE s. f. (fr. *rôtisserie*) Local în care se prepară şi se vând diferite specialităţi de friptură.

ROTOCÓL, -OÁLĂ s. n. (*roată* + *ocol*) 1. Figură, corp etc. de formă rotundă. 2. Mişcare circulară, rotire. 3. *În rotocol* = în spirală.

ROTÓNDĂ s. f. (fr. *rotonde*) Sală mare sau clădire circulară cu acoperişul în formă de cupolă.

ROTÓR s. n. (fr. *rotor*) Organ al unei maşini care se învârteşte, în timpul funcţionării, în jurul arborelui pe care este montat.

ROTÚND, -Ă adj. (lat. *retundus*) 1. De forma unui cerc, a unei sfere, a unui disc. 2. (Despre dealuri, coline etc.) Cu creastă netedă. 3. (Despre fiinţe) Grăsuţ. 4. (Despre cifre, sume, cantităţi) Fără fracţiuni sau subdiviziuni; întreg. 5. (Mat.) *Corp rotund* = corp cu forma sferică, cilindrică sau conică.

RÓUĂ s. f. (lat. *ros, roris*) Picături de apă care se formează dimineaţa pe plante, pe obiecte expuse la aer etc. în urma condensării vaporilor de apă.

ROZ (fr. *rose*) 1. Adj. invar. Roşu foarte deschis. 2. S. n. Culoare roz. 3. *A vedea ceva în roz* = a fi optimist.

ROZÁLB, -Ă adj. (*roz* + *alb*) Roz foarte deschis.

ROZĂTÓR, -OÁRE (*roade* + *-ător*) 1. Adj., s. m. şi f. (Animal) care are dentiţia adaptată pentru roadere. 2. S. n. pl. Ordin de mamifere dăunătoare cu dentiţia adaptată pentru roaderea vegetalelor.

ROZMARÍN s. m. (germ. *Rosmarin*) Arbust mic, plăcut mirositor, cu frunze permanent verzi şi flori albastre, albe sau roşii.

RUBICÓND, -Ă adj. (fr. *rubicond*, lat. *rubicundus*) Roşu, rumen.

RUBÍN s. n. (lat. *rubinus*, it. *rubino*, germ. *Rubin*) Piatră preţioasă naturală, de culoare roşie.

RÚBLĂ s. f. (rus. *rubl'*) Monedă principală în sistemul monetar din Rusia.

RÚBRICĂ s. f. (lat. *rubrica*, germ. *Rubrik*, fr. *rubrique*) 1. Despărţitură, spaţiu într-un registru, într-un formular etc. 2. Spaţiu rezervat (permanent) într-un periodic materialelor dintr-un anumit gen sau domeniu.

RÚDĂ s. f. (bg. *roda*) 1. Persoană legată de alte persoane prin legături de sânge sau prin alianţă; neam, rudenie. 2. *A fi rudă cu cineva* = a fi înrudit cu cineva. *A avea rude la Ierusalim* = a fi protejat de persoane influente.

RUDIMÉNT s. n. (fr. *rudiment*, lat. *rudimentum*) 1. (La pl.) Noţiuni elementare ale unui domeniu. 2. Organ rudimentar.

RUDIMENTÁR, -Ă adj. (fr. *rudimentaire*) Care este la începutul formării sau dezvoltării sale; primitiv, neevoluat.

RÚFĂ s. f. (sl. *ruho*) 1. Obiect folosit ca lenjerie de corp, de pat; albituri, schimburi. 2. *Rufele murdare se spală în familie* = neînţelegerile trebuie rezolvate într-un cadru restrâns.

RUG s. n. (lat. *rogus*, cf. *rug* „mărăcine") Grămadă de lemne pe care se ardeau în antichitate animalele aduse ca jertfă sau morţii şi în evul mediu (la catolici) ereticii.

RUGÁ vb. I (lat. *rogare*) 1. A cere cuiva insistent un serviciu, o favoare; a cere permisiunea de a face ceva. 2. A adresa o rugăciune unei divinităţi; a invoca divinitate. 3. *Te rog* (sau *rogu-te*) = fii bun, fii amabil. *Mă rog* = dacă vrei, cum vrei. *A ruga* (pe cineva) *cu cerul şi cu pământul* = a implora.

RUGĂCIÚNE s. f. (lat. *rogatio, -onis*) 1. Cerere, mulţumire sau laudă adresată de credincioşi divinităţii; rugă. 2. (Rar) Cerere insistentă pentru a obţine ceva.

RÚGBI s. n. (engl., fr. *rugbi*) Joc sportiv între două echipe, cu o minge ovală care poate fi lovită cu mâna sau cu piciorul.

RUGBÍST s. m. (*rugbi* + *-ist*) Jucător de rugbi.

RUGÍNĂ s. f. (cf. lat. *aerugo, -inis*) 1. Substanţă brun-roşcată formată prin oxidare pe obiecte de fier expuse umezelii atmosferice. 2. Fig. Idee, mentalitate învechită; om cu idei sau mentalităţi învechite.

RUÍNĂ s. f. (fr. *ruine*, lat. *ruina*) 1. Dărâmătură. 2. Fig. Vestigiu al trecutului. 3. Fig. Pierdere a averii sau a sănătăţii; persoană distrusă fizic sau moral.

Scanned with OKEN Scanner

RUJ s. n. (fr. *rouge*) Produs cosmetic cu diferite nuanţe de roşu folosit pentru colorarea buzelor; roşu de buze.

RULÁ vb. I (fr. *rouler*) **1.** A înfăşura ceva în formă de sul. **2.** (Despre filme) A se proiecta pe ecran. **3.** A pune şi a menţine în circulaţie bani, capital. **4.** (Despre vehicule, poduri rulante etc.) A se deplasa prin rotirea roţilor.

RULÁNT, –Ă adj. (fr. *roulant*) *Material rulant* = totalitatea locomotivelor, vagoanelor etc. care circulă pe linii de cale ferată.

RULÉTĂ s. f. (fr. *roulette*) **1.** Instrument de măsurare a lungimilor, format dintr–o panglică gradată în sistemul metric, care se strânge prin rulare. **2.** Joc de noroc constând dintr–un disc de metal ce se roteşte antrenând o bilă care, la oprire, indică numărul câştigător.

RULMÉNT s. n. (fr. *roulement*) **1.** Piesă de maşină compusă din două inele concentrice. **2.** *Fond de rulment* = totalitatea resurselor materiale şi băneşti de care dispun întreprinderile şi organizaţiile economice în activitatea lor; mijloace circulante.

RULÓTĂ s. f. (fr. *roulotte*) Vehicul cu două roţi remorcat la un autoturism.

RUMEGÁ vb. I (lat. *rumigare*) **1.** (Despre rumegătoare) A mesteca a doua oară mâncarea întoarsă din stomac. **2.** A mesteca ceva în gură. **3.** Fig. A examina, a cerceta ceva îndelung.

RÚMEN, –Ă adj. (sl. *rumĕnŭ*) **1.** (Despre obraji, buze) Care bate în roşu; (despre oameni) cu faţa îmbujorată, rubicond. **2.** (Despre fructe, alimente) Roşietic; copt bine. **3.** De un roşu–aprins; trandafiriu.

RÚMMY s. n. (pr. *römi*; fr. *rummy*, germ. *Rummy*) Joc de societate la care se folosesc cărţi sau plăcuţe (de piatră, lemn etc.) marcate cu cifre.

RUMÓARE s. f. (fr. *rumeur*) Zgomot (de nemulţumire) surd, confuz (produs de voci care se aud în acelaşi timp).

RÚNDĂ s. f. (germ. *Runde*, fr. *round*) Repriză.

RÚPE vb. III (lat. *rumpere*) **1.** A distruge continuitatea unui material; a despărţi în bucăţi; a smulge, a desprinde o parte dintr–un obiect. **2.** A fractura. **3.** A muşca, a sfâşia. **4.** A smulge din locul fixat. **5.** A zdrobi, a strivi, a frânge. **6.** A întrerupe, a curma. **7.** A uza, a roade (prin întrebuinţare). **8.** A se despărţi de cineva sau de ceva; a se detaşa dintr–un grup. **9.** A se îndepărta de..., a se înstrăina. **10.** A se exprima greu într–o limbă străină. **11.** *A rupe* (sau *a i se rupe*) *inima* (sau *sufletul*) = a produce o mare supărare cuiva. *A–şi rupe pieptul* = a obosi vorbind sau cântând tare. *A rupe frontul* = a sparge linia de apărare a inamicului. *A rupe cuiva urechile* = a pedepsi pe cineva trăgându–l de urechi. *A–şi rupe de la gură* = a se lipsi de strictul necesar în folosul altuia. *A rupe rândurile* = a fugi stricând ordinea unei alinieri. *A o rupe la* (sau *de*) *fugă* = a o lua la fugă.

RUPÉSTRU, –Ă adj. (fr. *rupestre*) De (sau pe) stâncă; în stâncă.

RÚPIE s. f. (fr. *roupie*) Unitate monetară (şi moneda respectivă) în India şi în alte ţări asiatice.

RURÁL, –Ă adj. (fr. *rural*) Sătesc; ţărănesc.

RUSÁLIE s. f. (sl. *rusalija*) (La pl.) **1.** Sărbătoare creştină celebrată la 50 de zile după Paşti. **2.** Zâne rele care dezlănţuie furtuni, schilodesc pe oameni sau le iau minţile.

RUSIFICÁ vb. I (fr. *russifier*) A (se) asimila cu populaţia de limbă rusă.

RÚSTIC, –Ă adj. (lat. *rusticus*, fr. *rustique*) De ţară, ca la ţară; câmpenesc; ţărănesc.

RUŞÍNE s. f. (cf. lat. *roseus*) **1.** Jenă datorată unui insucces, unei greşeli etc. **2.** Timiditate, sfială; modestie, rezervă. **3.** Batjocură, ofensă; lucru dezonorant. **4.** *Să–ţi fie ruşine (obrazului)* = eşti obraznic, necuviincios. *Fără de* (sau *nici o*) *ruşine* = fără jenă. *A fi ruşinea cuiva* = a face de râs, a compromite pe cineva. *A se face* (sau *a fi*) *de ruşine* = a se face de râs.

RÚTĂ s. f. (fr. *route*, germ. *Rute*) Drum străbătut de un vehicul; traseu.

RUTIÉR, –Ă (fr. *routier*) **1.** Adj. Care ţine de circulaţia sau de transportul pe drumuri şi şosele, privitor la drumuri şi şosele. **2.** S. m. Ciclist.

RUTINÁT, –Ă adj. (*rutină* + *–at*) Care are rutină; priceput, versat.

RUTÍNĂ s. f. (fr. *routine*) **1.** Capa-

Scanned with OKEN Scanner

citate câştigată printr–o practică îndelungată; îndemânare, experienţă. 2. Deprindere greşită de a acţiona sau de a gândi mereu în aceeaşi manieră.

S

SABÁT s. n. (fr. *sabbat*, lat. *sabbatum*) Sâmbătă, ziua de odihnă a mozaicilor şi a unor sectanţi creştini.

SÁBIE s. f. (bg. *sabja*) 1. Armă formată dintr–o lamă lungă, ascuţită la vârf şi pe una dintre laturi. 2. Armă formată dintr–o lamă elastică de oţel, folosită la scrimă; probă de scrimă cu această armă. 3. *Sabia lui Damocles* = pericol ameninţător. *A trece (a trage) prin sabie* (pe cineva) = a ucide. *A scoate sabia* = a provoca. *Sabie cu două tăişuri* = situaţie ambiguă. *A–şi băga capul sub sabie* = a–şi cauza un necaz.

SABORDÁ vb. I (fr. *saborder*) A scufunda propria navă (pentru a nu o lăsa duşmanului).

SABÓT s. m. (fr. *sabot*) 1. Încălţăminte făcută din lemn sau cu talpă de lemn. 2. Organ, dispozitiv de frână (la o maşină sau pe calea ferată).

SABOTÁ vb. I (fr. *saboter*) A împiedica intenţionat desfăşurarea normală a unei acţiuni.

SABRÉR s. m. (fr. *sabreur*) Scrimer specializat în probele de sabie.

SAC s. m. (lat. *saccus*) 1. Obiect făcut din pânză, hârtie etc. în care se păstrează sau se transportă ceva; conţinutul acestui obiect. 2. Geantă mare (folosită la transport). 3. Pânză din care se fac saci(1). 4. *Sac de dormit* = obiect în formă de sac(1), folosit (de excursionişti) pentru dormit. *Sac fără fund* = om lacom, nesătul. *A prinde* (pe cineva) *cu mâţa* (sau *cu mâna*) *în sac* = a surprinde pe cineva săvârşind o faptă rea. *A da de fundul sacului* = a sărăci.

SACÁ s. f. (tc. *saka* „sacagiu") Butoi pentru căratul apei, transportabil pe un cadru cu roţi.

SACADÁT, –Ă adj., adv. (fr. *saccadé*) (Despre mişcări, vorbire etc.) Cu întreruperi dese şi scurte; intermitent.

SACERDÓT s. m. (it. *sacerdote*, lat. *sacerdos, –otis*) Preot.

SACÓŞĂ s. f. (fr. *sacoche*) Sac mic de mână, pentru târguieli; plasă.

SACÓU s. n. (germ. *Sakko*) Haină bărbătească; veston.

SACRÁL, –Ă adj. (fr. *sacral*) Sacru, sfânt.

SACRAMÉNT s. n. (fr. *sacrement*, lat. *sacramentum*) Cele şapte taine, în biserica catolică.

SACRIFICÁ vb. I (lat. *sacrificare*, fr. *sacrifier*) 1. A (se) jertfi; a se devota, a renunţa la ceva. 2. A ucide animale (pentru hrană, din cauza unor boli etc.); a jertfi fiinţe ca prinos adus divinităţii.

SACRIFÍCIU s. n. (fr. *sacrifice*, lat. *sacrificium*) 1. Renunţare voluntară la ceva pentru binele cuiva sau a ceva; jertfă. 2. Ofrandă adusă divinităţii în antichitate.

SACRILÉGIU s. n. (fr. *sacrilège*, lat. *sacrilegium*) Profanare; necinstire, pângărire.

SACROSÁNCT, –Ă adj. (lat. *sacrosanctus*) Sacru, sfânt; intangibil.

SÁCRU, –Ă adj. (lat. *sacer, –cra*, it. *sacro*) 1. Cu caracter religios; sfânt; (fig.) divinizat, venerat. 2. *Foc sacru* = vocaţie, talent.

SADEÁ (tc. *sade*) 1. Adj. Neamestecat, pur; fără adaosuri, autentic. 2. Adv. De–a dreptul, direct; precis; cu totul, complet.

SÁDIC, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *sadique*) (Om) care chinuieşte sau torturează cu plăcere; (om) crud.

SADÍSM s. n. (fr. *sadisme*) Plăcere (sexuală) bolnăvicioasă de a provoca suferinţe fizice.

SAFÍR s. n. (fr. *saphir*, lat. *sapphirus*) Piatră preţioasă naturală, de culoare albastră, transparentă.

SAFTEÁ s. f. (tc. *siftah*) Prima vânzare făcută de un negustor dintr–o marfă (nouă); început norocos într–o afacere.

SÁGA s. f. (fr. *saga*, germ. *Saga*) Povestire cu caracter istoric şi mitic, din literatura veche scandinavă.

SAGÁCE adj. (fr. *sagace*) Ager la minte, isteţ.

SAGOTIÉR s. m. (fr. *sagoutier*) Specie de palmier.

Scanned with OKEN Scanner

SAIÁ s. f. (et. nec.; cf. *însăila*) Aţă pentru însăilat; cusătură provizorie.

SAIVÁN s. n. (tc. *sayvan*) Adăpost de iarnă pentru oi.

SALAHÓR s. m. (tc. *salahor*) Muncitor necalificat.

SALÁM s. n. (tc., bg. *salam*; cf. fr. *salami*, it. *salame*) Un fel de cârnat mai gros (afumat şi uscat).

SALÁRIU s. n. (fr. *salaire*, lat. *salarium*) Retribuţie (în bani) pentru munca depusă ca angajat permanent; leafă.

SALÁTĂ s. f. (ngr. *saláta*) 1. Plantă legumicolă cu frunze mari, comestibile. 2. Preparat culinar făcut din legume (fierte), cu adaos de oţet, ulei etc.

SÁLĂ s. f. (fr. *salle*) 1. Încăpere mare (de utilitate publică); persoanele din această încăpere. 2. Coridor. 3. Antreu, vestibul, anticameră.

SÁLBĂ s. f. (lat. *subalba*) Podoabă pentru gât, alcătuită dintr–unul sau mai multe şiraguri de monede, medalii, mărgele etc.

SALCÂM s. m. (tc. *salkım*) Arbore melifer cu flori albe cu miros plăcut.

SÁLCIE s. f. (lat. *salix, –icis*) Arbore cu ramurile lungi şi subţiri şi frunze lanceolate.

SALÉU s. n. (fr. *salé*) Produs de patiserie crocant, sărat, de forma unui beţişor.

SALÍN, –Ă adj. (fr. *salin*) Care conţine sare.

SALÍNĂ s. f. (fr. *saline*, lat. *salinae*) Mină de sare; ocnă.

SALIVÁ vb. I (fr. *saliver*, lat. *salivare*) A secreta salivă.

SALIVÁR, –Ă adj. (fr. *salivaire*) 1. Privitor la salivă. 2. *Glandă salivară* = fiecare dintre glandele din gură care secretă saliva.

SALÍVĂ s. f. (fr. *salive*, lat. *saliva*) Lichid care se formează continuu în gură, secretat de glandele salivare.

SALMÁSTRU, –Ă adj. (it. *salmastro*) *Apă salmastră* = apă cu salinitate redusă. *Lac salmastru* = lac cu apă salmastră.

SALMONÉLĂ s. f. (fr. *salmonella*) Bacterie patogenă care provoacă febra tifoidă, infecţii alimentare etc.

SALÓN s. n. (fr. *salon*) 1. Sală pentru expoziţii; expoziţia însăşi. 2. Cameră spaţioasă cu diferite destinaţii. 3. Cenaclu. 4. *De salon* = specific lumii mondene.

SALOPÉTĂ s. f. (fr. *salopette*) Costum (de protecţie) alcătuit dintr–o singură piesă.

SALT s. n. (lat. *saltus*, it. *salto*) 1. Avântare bruscă a corpului în sus şi revenire la (acelaşi) loc; deplasare în acest fel; săritură. 2. Trecere bruscă la o altă stare. 3. *Triplu salt* = probă sportivă constând din trei salturi consecutive în lungime.

SALTEÁ s. n. (ngr. *siltés*) Obiect plat, sub formă de sac (umplut, umflat etc.) pe care se doarme, se fac sărituri etc.

SALTIMBÁNC s. m. (fr. *saltimbanque*) Actor de circ cu mimica bufă, care execută exerciţii acrobatice uşoare; (fig.) om neserios, fără caracter.

SALUBRITÁTE s. f. (fr. *salubrité*, lat. *salubritas, –atis*) Stare favorabilă a condiţiilor igienice şi sanitare; serviciu administrativ care asigură curăţenia într–un oraş.

SALUTÁ vb. I (lat., it. *salutare*) 1. A face un gest sau a rosti o formulă uzuală de politeţe la întâlnirea cu cineva sau la despărţire; a–şi manifesta bucuria (prin gesturi, aclamaţii). 2. A primi cu entuziasm pe cineva sau ceva.

SALUTÁR, –Ă adj. (fr. *salutaire*, lat. *salutaris*) Binefăcător, salvator.

SALVÁ vb. I (lat., it. *salvare*) 1. A (se) scoate, a (se) scăpa dintr–o situaţie grea. 2. *A salva aparenţele* = a face să nu fie observat un rău lăuntric.

SALVGARDÁ vb. I (fr. *sauvegarder*, it. *salvaguardare*, cf. *salva*) A apăra, a proteja.

SAMAVÓLNIC, –Ă adj. (rus. *samovol'nâi*) Care procedează arbitrar, nesocotind voia şi drepturile altuia; abuziv.

SÁMBĂ s. f. (port., fr. *samba*) Dans brazilian vioi şi melodia corespunzătoare.

SÁMEŞ s. m. (*samă* + *–eş*) Dregător însărcinat cu strângerea birului.

SAMSÁR s. m. (tc. *simsar*, bg. *samsar*) Mijlocitor în negustorie; misit; casier în trecut.

SAMÚR s. m. (tc. *samur*) Mic mamifer sălbatic cu blană sură, preţioasă; zibelină.

SAMURÁI s. m. (fr. *samurai*) Mem-

bru al castei privilegiate feudal–militare din Japonia, înainte de revoluţia din 1867–1868.

SANATÓRIU s. n. (fr. *sanatorium*) Spital pentru tratarea unor boli cronice sau pentru recuperare; spital particular; casă de sănătate.

SANCTIFICÁ vb. I (lat. *sanctificare*, fr. *sanctifier*) A trece pe cineva în rândul sfinţilor.

SANCTUÁR s. n. (lat. *sanctuarium*, fr. *sanctuaire*) Loc sfânt într–un templu sau într–o biserică; altar; locaş de cult.

SANCŢIÚNE s. f. (fr. *sanction*, lat. *sanctio, –onis*) **1.** Aprobare dată de un for legal; încuviinţare. **2.** Pedeapsă; (pl.) represalii.

SANDÁLĂ s. f. (fr. *sandale*, lat. *sandalium*) Încălţăminte uşoară de vară (cu feţe foarte decupate).

SÁNDVIŞ s. n. (fr., engl. *sandwich*) Felii subţiri de pâine între care se aşază un aliment (brânză, salam etc.).

SANGVÍN, –Ă adj. (fr. *sanguin*, lat. *sanguineus*) **1.** Al sângelui, privitor la sânge; prin care circulă sângele. **2.** *Temperament sangvin* = temperament viu, mobil, impulsiv.

SÁNIE s. f. (bg. *sani*) Vehicul cu două tălpi în loc de roţi, folosit la transportul pe zăpadă sau pe gheaţă; suport glisant al unor maşini–unelte.

SANITÁR, –Ă (fr. *sanitaire*) **1.** Adj. Privitor la sănătate; de sănătate. **2.** S. m. Cadru sanitar mediu. **3.** *Punct sanitar* = cea mai mică unitate de asistenţă medicală.

SANTÁL s. m. (fr. *santal*) Arbore tropical cu lemnul plăcut mirositor.

SANTINÉLĂ s. f. (fr. *sentinelle*) Soldat (sau persoană) care face serviciul de pază.

SÁPĂ s. f. (lat. *sappa*) **1.** Unealtă (agricolă) pentru săpat (şi prăşit). **2.** *A ajunge* (sau *a aduce, a lăsa) la* (sau *în) sapă de lemn* = a (se) ruina.

SAPIÉNŢĂ s. f. (lat. *sapientia*) Înţelepciune; învăţătură.

SARABÁNDĂ s. f. (fr. *sarabande*) Vechi dans spaniol, asemănător cu menuetul; (fig.) agitaţie, tumult.

SARAFÁN s. n. (rus. *sarafan*) Un fel de rochie fără mâneci, purtată peste bluză.

SARAMÚRĂ s. f. (ngr. *salamúra*) Apă sărată (folosită în alimentaţie, în tăbăcărie etc.); slatină.

SARCÁSM s. n. (fr. *sarcasme*, lat. *sarcasmus*) Ironie aspră, batjocură necruţătoare.

SÁRCINĂ s. f. (lat. *sarcina*) **1.** Încărcătură purtată de cineva; povară; apăsare, greutate. **2.** Obligaţie, îndatorire. **3.** Misiune; funcţie, rol. **4.** Starea femeii gravide; graviditate. **5.** *Sarcină electrică* = cantitate de electricitate pe care o produce sau o înmagazinează un corp. *A da pe cineva în sarcina cuiva* = a încredinţa pe cineva cuiva. *A pune* (ceva) *în sarcina cuiva* = a face răspunzător de ceva.

SARCOFÁG s. n. (fr. *sarcophage*, lat. *sarcophagus*) Sicriu monumental antic; monument funerar în formă de sicriu.

SARCÓM s. n. (fr. *sarcome*, lat. *sarcoma*) Tumoare conjunctivă malignă.

SARDANAPÁLIC, –Ă adj. (n. pr. *Sardanapal* + *–ic*) (Despre ospeţe, viaţă) Exagerat de bogat, de luxos.

SARDEÁ s. f. (ngr. *sardhélla*, it. *sardella*) **1.** Peşte marin asemănător cu scrumbia; (la pl.) conservă preparată din acest peşte. **2.** *Ca sardelele* = înghesuit.

SARDÓNIC, –Ă adj. (fr. *sardonique*, lat. *sardonicus* [risus]) Extrem de batjocoritor, răutăcios.

SÁRE s. f. (lat. *sal, salis*) **1.** Substanţă cristalină, sfărâmicioasă, cu gust specific, folosită la condimentarea şi conservarea alimentelor, în tăbăcărie etc. **2.** Substanţă chimică formată din reacţia unui acid cu o bază. **3.** *Sarea pământului* = lucru foarte valoros. *A fi ca sarea–n bucate* = a fi potrivit. *A–i fi cuiva (drag) ca sarea–n ochi* = a–i fi antipatic cuiva. *A primi pe cineva cu pâine şi (cu) sare* = a primi pe cineva cu cinste. *A pune* (sau *a turna*) *sare pe rană* = a–i provoca cuiva o durere sufletească.

SARÍCĂ s. f. (lat. *sarica*) Manta lungă şi miţoasă, din fire groase de lână, purtată (de ciobani) la munte.

SARMÁ s. f. (tc. *sarma*) Preparat din carne tocată, cu orez şi alte ingrediente, învelită în foaie de varză sau de viţă.

SAŞÍU, –ÍE adj. (tc. *şaşî*) Care se uită

cruciş; zbanghiu; (despre ochi, privire) cruciş.

SAT s. n. (lat. *fossatum*) 1. Aşezare rurală ai cărei locuitori sunt în majoritate agricultori; locuitorii acestei aşezări. 2. *Sat fără câini* ori *satul lui Cremene* = loc fără pază. *A se supăra ca văcarul pe sat* = a se supăra nejustificat pe cineva.

SATÁNĂ s. f. (art.) (sl. *satana*) Numele biblic al diavolului; scaraoţchi; drac; întruchipare sau unealtă a răului.

SATELÍT s. m. (fr. *satellite*, lat. *satelles, –itis*) 1. Astru care se roteşte în jurul altui astru; (fig.) persoană sau colectivitate care urmează ordinele cuiva; acolit. 2. *Satelit artificial* = construcţie (prevăzută cu aparate) lansată în spaţiu şi care se roteşte în jurul Pământului.

SATÍN s. n. (fr. *satin*) Ţesătură cu una dintre feţe lucioasă.

SATINÁ vb. I (fr. *satiner*) A da luciu hârtiei sau ţesăturilor.

SATÍR s. m. (fr. *satyre*, lat. *Satyrus*) 1. Divinitate rustică din mitologia greacă, cu corp de om, cu coarne şi picioare de ţap sau de cal. 2. Om cinic şi desfrânat.

SÁTIRĂ s. f. (fr. *satire*, lat. *satira*) Operă literară cu conţinut satiric.

SATÍRIC, –Ă (fr. *satirique*, lat. *satiricus*) 1. Adj. Care critică cu ironie societatea, oamenii. 2. S. m. Autor de lucrări satirice.

SATIRIZÁ vb. I (fr. *satiriser*) A prezenta în mod satiric; a ridiculiza.

SATISFÁCE vb. III (lat. *satisfacere*) 1. A îndeplini dorinţele, necesităţile, exigenţele etc. cuiva; a fi conform acestora. 2. *A (-şi) satisface serviciul militar* = a face armata.

SATRÁP s. m. (fr. *satrape*, lat. *satrapes*) Guvernator cu puteri absolute al unei provincii din vechiul imperiu persan; conducător despotic; dictator.

SATURÁ vb. I (fr. *saturer*, lat. *saturare*) A aduce o anumită mărime fizică, chimică sau tehnică la valoarea maximă.

SATURNÁLE s. f. (lat. *Saturnalia*, fr. *saturnales*) Sărbătoare populară la romani, în cinstea zeului Saturn.

SAŢ s. n. (lat. *satium*) 1. Senzaţie a celui sătul; săturare. 2. *Fără saţ* = nesătul; avid. *A nu avea saţ* = a fi lacom. *A ţine (de) saţ* = a potoli cuiva foamea pentru mai mult timp.

SAŢIETÁTE s. f. (fr. *satiété*, lat. *satietas, –atis*) Stare a celui sătul; saţ, îmbuibare.

SAVÁNĂ s. f. (fr. *savane*) Câmpie întinsă în regiunile tropicale, cu ierburi înalte, arbuşti şi copaci pitici.

SAVÁNT, -Ă (fr. *savant*) 1. Adj., s. m. şi f. (Om) foarte învăţat, erudit. 2. Adj. Care denotă erudiţie.

SAVARÍNĂ s. f. (fr. *savarin*) Prăjitură din aluat moale îmbibat cu sirop şi servită cu frişcă.

SAVOÁRE s. f. (fr. *saveur*) Gust deosebit, aromă a unor alimente; (fig.) farmec.

SAVONIÉRĂ s. f. (cf. fr. *savonnier*) Cutie în care se ţine săpunul de toaletă; săpunieră.

SAVURÁ vb. I (fr. *savourer*) A mânca sau a bea ceva pe îndelete, cu plăcere; (fig.) a se bucura de ceva, a aprecia.

SAVURÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *savoureux*) Plăcut la gust, delicios; (fig.) încântător.

SAXOFÓN s. n. (fr. *saxophone*) Instrument muzical de suflat, ca un tub conic, îndoit, de alamă.

SĂDÍ vb. IV (sl. *saditi*) A planta.

SĂGEÁTĂ s. f. (lat. *sagitta*) 1. Vergea de lemn cu vârf ascuţit, aruncată cu arcul, folosită în trecut ca proiectil de vânătoare sau de luptă; (fig.) vorbă, aluzie răutăcioasă. 2. Indicator de direcţie în formă de săgeată(1).

SĂLÁŞ s. n. (magh. *szállás*) 1. Cort de ţigani (nomazi); familie sau grup de familii de ţigani (nomazi). 2. Adăpost temporar, rudimentar, pentru oameni şi animale, la câmp. 3. Grajd, staul. 4. Locuinţă (modestă).

SĂLBATÍC, –Ă (lat. *silvaticus*) 1. Adj. Nedomesticit sau neîmblânzit; aprig, nedomolit. 2. Adj. Care creşte de la sine, necultivat; nealtoit. 3. Adj. Nelucrat, necultivat; pustiu. 4. Adj., s. m. şi f. (Om) din epoca primitivă; (om) necivilizat, înapoiat; (om) retras, singuratic. 5. Adj. Neomenos, barbar; (fig.) înfricoşător.

SĂLCÍU, –ÍE adj. (*salcie* + *–iu*) Cu gust nedefinit; searbăd; (despre gust) fad, leşietic.

Scanned with OKEN Scanner

SĂLTÁ vb. I (lat. *saltare*) 1. A face salturi repetate; a sări, a merge în salturi. 2. A (se) ridica; a (se) scula. 3. A ieşi brusc de undeva; a ţâşni. 4. A (–şi) îmbunătăţi situaţia; a (se) elibera de greutăţi, de nevoi. 5. A creşte în înălţime (şi în maturitate). 6. *A–i sălta* (cuiva) *inima (de bucurie)* = a se bucura mult.

SĂMĂNĂTORÍSM s. n. (n. pr. *Sămănătorul* + *–ism*) Curent ideologic–literar creat la începutul sec. XX în jurul revistei „Sămănătorul" care promova o literatură de inspiraţie istorică şi rurală.

SĂMÂNŢĂ s. f. (lat. *sementia*) 1. Organ al plantelor care conţine embrionul şi din care se dezvoltă o nouă plantă; grăunţe germinative; (fig.) izvor, sursă. 2. Specie, gen, soi. 3. Viţă, neam. 4. *Nici de sămânţă* = deloc, nimic. *De sămânţă* = de prăsilă. *A avea sămânţă de vorbă* = a avea chef de flecăreală.

SĂNĂTÁTE s. f. (lat. *sanitas, –atis*) 1. Stare a unui organism neatins de boală; (fig.) tărie, robusteţe. 2. *Casă de sănătate* = sanatoriu. *În sănătatea* (cuiva sau a ceva) = urare făcută când se bea un pahar în cinstea cuiva sau a ceva. *Sănătate bună!* = puţin îmi pasă, atâta pagubă.

SĂPÁ vb. I (lat. *sappare*) 1. A face o adâncitură, o groapă, un şanţ sau a fărâmiţa pământul (pentru însămânţat) cu sapa, cu cazmaua etc. 2. A tăia, a grava în piatră sau în lemn. 3. Fig. A (se) întipări o urmă adâncă. 4. (Despre ploi, ape etc.) A roade, a măcina, a surpa. 5. *A săpa pe cineva* = a unelti împotriva cuiva; a submina.

SĂPTĂMÂNĂ s. f. (lat. *septimana*) 1. Perioadă de şapte zile consecutive (de luni dimineaţa până duminică seara); interval de şapte zile destinat unei activităţi. 2. *Săptămâna mare* = ultima săptămână înaintea Paştelui. *Săptămâna luminată* = săptămâna Paştelui. *Săptămâna brânzei* = prima săptămână din postul Paştelui. *A fi* (sau *a intra) în săptămâna oarbă* (sau *chioară*) = a acţiona fără să–şi dea seama de realitate.

SĂPÚN s. n. (lat. *sapo, –onis*) Produs obţinut prin acţiunea unei soluţii cu hidroxid de sodiu sau de potasiu asupra unor grăsimi şi folosit la spălarea corpului, a rufelor etc.

SĂPUNIÉRĂ s. f. (*săpun* + *–ieră*) Savonieră.

SĂRÁ vb. I (lat. *salare*) 1. A pune sare în alimente. 2. *A–şi săra inima* = a fi satisfăcut în urma unei răzbunări sau a înfrângerii adversarului.

SĂRÁC, –Ă adj. (bg., scr. *sirak*) 1. Lipsit de bunuri materiale; sărman, nevoiaş; sărăcăcios; neproductiv. 2. Fig. Lipsit de conţinut; neexpresiv. 3. Biet, nenorocit, sărman. 4. *Sărac şi curat* = cel ce nu vrea să se îmbogăţească pe căi incorecte. *Sărac cu duhul* = prost.

SĂRBĂTOÁRE (*serba* + *–ătoare*) 1. S. f. Zi consacrată ceremoniilor civile sau religioase; zi oficială de odihnă. 2. S. f. Sărbătorire; petrecere. 3. Adv. (art.) În zilele de sărbătoare. 4. *De sărbătoare* (sau *de sărbători*) = festiv. *În* (sau *de*) *sărbători* = cu ocazia sărbătorilor; în timpul Paştelui sau al Crăciunului.

SĂRBĂTORÍ vb. IV (cf. *sărbătoare*) A organiza o festivitate, o petrecere etc. în cinstea cuiva sau a ceva; a ţine o sărbătoare; a serba, a celebra.

SĂRÍ vb. IV (lat. *salire*) 1. A sălta; a se deplasa în salturi. 2. Fig. A trece brusc în altă situaţie, la altă idee etc. 3. A escalada. 4. A omite. 5. A se repezi să facă ceva; a interveni grabnic într–o situaţie, în ajutor etc.; a se repezi la cineva, a ataca. 6. A se desprinde brusc din locul în care a fost fixat; a se ridica brusc; a ţâşni, a împroşca. 7. *Pe sărite* = omiţând anumite părţi. *A sări din lac în puţ* = a intra dintr–o nenorocire în alta (mai mare). *A sări peste cal* = a exagera. *Plânge* (sau *râde) de sare cămaşa de pe el* = plânge (sau râde) în hohote. *A (–i) sări inima (din loc)* = a simţi o emoţie puternică. *A fi sărit (din minte)* = a fi nebun. *A–i sări* (cuiva) *ţandăra* = a se înfuria. *A–i sări* (cuiva) *de gât* = a îmbrăţişa pe cineva. *A sări cu gura pe (sau la) cineva* = a face reproşuri vehemente cuiva. *A sări în capul cuiva* = a se repezi la cineva cu vorbe aspre, critice. *A (–i) sări în ochi* = a fi evident; a frapa.

SĂRINDÁR s. n. (ngr. *sarandári*) Rugăciuni făcute de preoţii ortodocşi patruzeci de zile în şir pentru morţi, pentru bolnavi etc.

SĂRMÁN, –Ă (cf. bg., scr. *siromah*)

1. Adj., s. m. şi f. (Om) sărac. 2. Adj. Biet, nenorocit, sărac.

SĂRUTÁ vb. I (lat. *salutare*) 1. A atinge cu buzele în semn de afecţiune, de prietenie, de respect etc.; a pupa. 2. *Sărut mâna* = formulă de salut adresată unei femei sau unei persoane mai în vârstă.

SĂTÚL, -Ă adj. (lat. *satullus*) 1. Care s-a săturat(1); (fig.) mulţumit, satisfăcut. 2. Dezgustat, plictisit.

SĂTURÁ vb. I (lat. *saturare*) 1. A (-şi) potoli pe deplin foamea sau setea; (fig.) a fi sau a face să fie mulţumit, satisfăcut. 2. A fi sau a face să fie sătul, dezgustat, plictisit. 3. *Pe săturate* = până la saţietate; pe deplin. *A se sătura ca de mere acre* (sau *pădureţe*) = a fi plictisit, dezgustat.

SĂVÂRŞÍ vb. IV (sl. *sŭvrŭšiti*) 1. A face, a îndeplini; a realiza, a înfăptui; a comite. 2. (Pop.) A muri.

SÂMBĂTĂ (sl. *sonbota*) 1. S. f. A şasea zi a săptămânii (care urmează după vineri). 2. Adv. Într-o sâmbătă; (art.) în fiecare sâmbătă. 3. *Sâmbăta mare* sau *sâmbăta Paştilor* = sâmbăta din ajunul duminicii Paştilor. *A purta* (cuiva) *sâmbetele* = a duşmăni pe cineva. *A se duce pe apa sâmbetei* = a se pierde, a se prăpădi.

SÂMBURE s. m. (cf. alb. *sumbullë, thumbullë*) Partea din interiorul unor fructe, care conţine sămânţa; partea centrală, esenţială a unui lucru sau a unei acţiuni.

SÂN (lat. *sinus*) 1. S. m. Mamelă. 2. S. n. Parte a corpului de la gât până la abdomen; parte a unui obiect de îmbrăcăminte care acoperă pieptul. 3. *A creşte* (sau *a încălzi, a ţine*) *şarpele în* (sau *la*) *sân* = a ajuta pe un nerecunoscător. *A fi* (sau *a trăi ca*) *în sânul lui Avram* = a trăi bine, fericit. *A-şi scuipa în sân* = gest prin care superstiţioşii cred că se pot feri de o primejdie. *A da sân* = a alăpta.

SÂNGE s. n. (lat. *sanguis*) 1. Lichid (de culoare roşie), de importanţă vitală pentru organism, care circulă într-un sistem de vase. 2. Obârşie, familie, neam. 3. *Glasul sângelui* = dragoste firească între membrii aceleiaşi familii. *Frate de sânge* = frate din aceiaşi părinţi. *Legături de sânge* = rudenie. *De sânge* = roşu (aprins); (despre lacrimi) de mare durere. *Cu sânge rece* = fără emoţie; fără milă. *Cu sânge iute* = impulsiv. *Cu* (sau *de*) *sânge albastru* = nobil. *La sânge* = până la distrugere. *A i se urca* (sau *a-i năvăli, a i se sui*) *sângele în obraz* (sau *la cap*) = a se înroşi de emoţie; a se înfuria. *A-i îngheţa sângele în vine* = a se înspăimânta. *A fierbe* (sau *a clocoti*) *sângele în cineva* = a fi mânios. *A avea* (ceva) *în sânge* = a avea ceva înnăscut. *A-şi da* (sau *a-şi vărsa*) *sângele* (pentru cineva sau ceva) = a se jertfi. *A avea mâinile pătate de sânge* = a fi vinovat.

SÂNGERÓS, -OÁSĂ adj. (lat. *sanguinosus*) (Despre oameni şi manifestările lor sau despre evenimente, întâmplări) Plin de cruzime, nemilos, fioros.

SÂRBĂ s. f. (*sârb* + *-ă*) Dans popular românesc care se joacă în formaţie de cerc.

SCÁBIE s. f. (lat. *scabies*) Râie.

SCABRÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *scabreux*) Necuviincios, nerușinat.

SCADÉNT, -Ă adj. (de la *scadenţă*) Ajuns la termenul prevăzut; care expiră.

SCADÉNŢĂ s. f. (it. *scadenza*) Termen până la care trebuie lichidată o datorie sau îndeplinită o obligaţie.

SCAFÁNDRU (fr. *scaphandre*) 1. S. m. Persoană care lucrează sub apă. 2. S. n. Costum special pentru scafandri(1), aviatori şi cosmonauţi.

SCÁLĂ s. f. (it. *scale*) Placă gradată la aparatele de radio, pe care se pot urmări posturile şi lungimile de undă.

SCÁLDĂ s. f. (de la *scălda*) Loc de scăldat; scăldătoare.

SCALP s. n. (fr. *scalp*) Pielea împreună cu părul desprinsă de pe capul unui om.

SCAMATÓR s. m. (cf. fr. *escamoteur*) Specialist în scamatorie; iluzionist, prestidigitator.

SCAMATORÍE s. f. (*scamator* + *-ie*) Arta şi tehnica de a produce iluzii (optice) prin mişcări abile şi rapide; iluzie (optică) creată în acest fel, iluzionism, prestidigitaţie; (fig.) şarlatanie.

SCÁMĂ s. f. (cf. lat. *squama*) Fir subţire şi scurt destrămat dintr-o ţesătură.

SCANDÁ vb. I (fr. *scander*) A rosti (versuri) accentuând puternic silabele care dau ritmul.

SCANDÁL s. n. (fr. *scandale*, lat.

Scanned with OKEN Scanner

scandalum) 1. Zarvă, gălăgie. 2. Faptă, situaţie care provoacă indignare; indignare produsă de o asemenea faptă. 3. *A face cuiva scandal* = a certa pe cineva aspru şi cu glasul ridicat.

SCANDALIZÁ vb. I (fr. *scandaliser*, lat. *scandalizare*) A se revolta în faţa unor fapte reprobabile, a unor abuzuri etc.

SCAPÉT s. m. (rus. *skopeţ*) 1. Membru al unei secte creştine din Rusia care practica asceza şi castrarea. 2. Bărbat castrat.

SCÁPULĂ s. f. (lat. *scapula*) Omoplat.

SCARABÉU s. m. (fr. *scarabée*, lat. *scarabaeus*) 1. Insectă coprofagă cu corpul negru, lat şi turtit. 2. Pecete, bijuterie cu formă de scarabeu(1).

SCARAÓŢCHI s. m. (sl. *[Iuda]Iskarioţĭskŭ*) Căpetenie a dracilor; lucifer, tartor, satana.

SCÁRĂ s. f. (lat. *scala*, cf. fr. *échelle*, it. *scala*) 1. Şir de trepte orizontale, dispuse la distanţe egale în plan vertical (uşor înclinat), folosite la urcare sau coborâre. 2. Fiecare dintre cele două inele paralele la şa, în care călăreţul îşi sprijină picioarele. 3. Şir, succesiune continuă şi progresivă de elemente. 4. Mulţime ordonată de elemente (diviziuni, grade) care serveşte la stabilirea valorilor unei mărimi (fizice). 5. Nivel, rang, treaptă socială. 6. Măsură, proporţie. 7. *Scară muzicală* = succesiune a sunetelor muzicale (cuprinzând opt octave). *La scară* = într–un anumit raport constant faţă de realitate. *A reduce la scară* = a reprezenta un obiect reducându–i dimensiunile, dar păstrând un raport constant faţă de realitate. *Pe (o) scară întinsă* (sau *largă*) = în măsură mare.

SCATOLOGÍE s. f. (fr. *scatologie*) 1. Referire tri vială la fiziologia excreţiei, făcută într–o scriere, într–o glumă. 2. Tendinţă patologică de a utiliza cuvinte scabroase; coprolalie.

SCÁUN s. n. (lat. *scamnum*) 1. Mobilă pe care poate şedea o singură persoană. 2. Loc şi funcţie deţinute de cineva. 3. Tron; funcţia şi autoritatea monarhului, a domnitorului, domnie; reşedinţa monarhului sau a cârmuirii; capitală. 4. Eliminare a materiilor fecale; materiile fecale eliminate. 5. *Sfântul scaun* sau *scaunul apostolic* (sau *pontifical*) = reşedinţa papei; papalitate.

SCĂDEÁ vb. II (lat. *excadere*) 1. A (se) reduce, a (se) micşora, a (se) împuţina, a (se) restrânge. 2. (Despre râuri, mări) A (–şi) coborî nivelul. 3. (Despre mâncăruri, sosuri) A–şi pierde lichidul prin fierbere. 4. A efectua operaţia de scădere. 5. A reţine o parte din ceva. 6. A slăbi în intensitate, a se domoli.

SCĂDÉRE s. f. (de la *scădea*) 1. Reducere, micşorare, diminuare. 2. Una dintre cele patru operaţii matematice fundamentale prin care se determină diferenţa dintre două numere. 3. Defect, cusur.

SCĂLDÁ vb. I (lat. *excaldare*) 1. A face baie, a (se) îmbăia. 2. A uda, a muia. 3. (Despre ape curgătoare) A curge udând un teritoriu. 4. *A–şi scălda ochii în lacrimi* = a plânge. *A o scălda* = a evita un răspuns hotărât.

SCĂLDĂTOÁRE s. f. (*scălda* + *–ătoare*) 1. Loc de scăldat; scaldă. 2. Îmbăiere, baie.

SCĂMÓS, –OÁSĂ adj. (*scamă* + *–os*) Cu scame; cu aspect pufos.

SCĂMOŞÁ vb. I (de la *scămos*) A se face scame; a se destrăma; a face ca o ţesătură să capete aspect pufos.

SCPĂPÁ vb. I (lat. **excappare*) 1. A se desprinde, a se elibera din..., a se salva. 2. A străbate, a se strecura. 3. A ieşi cu bine dintr–o situaţie grea; a se feri, a evita. 4. A (se) debarasa, a (se) descotorosi. 5. A da drumul (fără voie) unui obiect ţinut în mână sau unui animal (legat, închis) să se elibereze; a avea senzaţia acută de defecare sau urinare. 6. A spune sau a face ceva fără voie, din greşeală. 7. A pierde un spectacol, o întâlnire, o ocazie etc. (întârziind); a nu apuca. 8. A omite, a pierde din vedere; a trece neobservat. 9. *A scăpa din mână* (pe cineva sau ceva) = a pierde de sub control (pe cineva sau ceva) sau un bun prilej de a face ceva. *A scăpa o vorbă* = a face o indiscreţie. *A nu scăpa* (pe cineva sau ceva) *din ochi* (sau *din vedere*) = a ţine sub continuă observaţie.

SCĂPĂRÁ vb. I (et. nec.) 1. A produce scântei prin lovirea cremenei cu amnarul (sau prin ciocnirea unor pietre ori corpuri dure); a aprinde chibritul. 2. A împrăştia lumină; a licări, a sclipi. 3. (De-

spre ochi) A arunca priviri vii, scânteietoare (de mânie, de durere etc.). 4. *A-i scăpăra* (cuiva) *picioarele* (sau *călcâiele*) = a fugi repede.

SCĂPĂTÁ vb. I (lat. **excapitare*) 1. (Despre aştri) A apune. 2. A sărăci.

SCĂRMĂNÁ vb. I (et. nec.) 1. A desface lâna sau alte produse textile în fibre, a înfoia şi a curăţa de impurităţi. 2. Fig. A bate sau a certa pe cineva.

SCĂRPINÁ vb. I (lat. *scarpinare*) 1. A (se) freca (cu unghiile, cu ghearele etc., sau cu un obiect dur) în locul unde simte senzaţia de mâncărime. 2. A bate rău pe cineva.

SCĂZĂMÂNT s. n. (*scădea* + *-ământ*) Pierdere în greutate, în volum etc., reducere; partea care se pierde, se reduce.

SCÂLCÍA vb. I (et. nec.) 1. A (i se) toci încălţămintea într-o parte, a (se) deforma. 2. Fig. A pronunţa incorect; a deforma.

SCÂNDURĂ s. f. (lat. *scandula*) 1. Piesă de lemn mai mult lată decât groasă, folosită la lucrări de construcţii şi de tâmplărie. 2. Podea, duşumea. 3. *A fi* (sau *a se usca, a rămâne) ca scândura* (sau *scândură*) = a fi extrem de slab. *A lăsa pe cineva scândură* = a lăsa pe cineva complet sărac.

SCÂNTÉIE s. f. (lat. **scantillia*) 1. Particulă incandescentă care sare dintr-un corp aprins, din ciocnirea a două corpuri dure etc. sau care însoţeşte o descărcare electrică, stingându-se foarte repede. 2. Licărire. 3. Fig. Fapt (neînsemnat) care declanşează o acţiune. 4. Privire vie, strălucitoare, trădând un sentiment puternic. 5. *A se învăţa ca ţiganul cu scânteia* = a se deprinde cu răul.

SCÂRBĂ s. f. (sl. *skrŭbĭ*) Aversiune puternică, dezgust, repulsie; greaţă, silă; ceea ce provoacă această aversiune.

SCÂRBÓS, -OÁSĂ adj. (*scârbă* + *-os*) 1. Dezgustător, respingător, greţos. 2. Care inspiră dispreţ; josnic, detestabil. 3. *A fi scârbos la gură* sau *a avea o gură scârboasă* = a spune vorbe triviale.

SCÂRŢÂI vb. IV (*scârţ* + *-âi*) 1. A produce un zgomot ascuţit, strident, neplăcut. 2. Fig. A cânta prost, strident, la un instrument cu coarde. 3. *A unge osia ca să nu scârţâie* = a mitui.

SCELERÁT, -Ă s. m. şi f. (fr. *scélérat*, lat. *sceleratus*) Persoană vinovată sau socotită capabilă de mari nelegiuiri; mârşav, criminal.

SCENÁRIU s. n. (fr. *scénario*, it. *scenario*) 1. Text succint al unei piese de teatru, al unui film etc. (împreună cu indicaţiile tehnice şi de regie). 2. Fig. Plan de desfăşurare a unei acţiuni.

SCÉNĂ s. f. (fr. *scène*, it. *scena*, lat. *scaena*) 1. Spaţiu într-o sală sau în aer liber pe care se desfăşoară un spectacol. 2. Loc al unei acţiuni. 3. Subdiviziune a unei piese de teatru marcată prin intrarea sau ieşirea unui personaj. 4. Acţiune, fapt care trezeşte interesul. 5. Ceartă violentă, scandal. 6. *A părăsi scena* = a renunţa la o activitate. *A-i face cuiva o scenă* = a imputa cuiva ceva.

SCENÉTĂ s. f. (de la *scenă*, cf. fr. *saynète*) Piesă de teatru scurtă, cu personaje puţine.

SCENOGRAFÍE s. f. (fr. *scénographie*) Arta organizării scenei, a cadrului unui spectacol, prin decoruri, costume, lumini etc.

SCÉPTIC, -Ă (fr. *sceptique*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care nu are încredere în nimic. 2. Adj. Privitor la scepticism. 3. S. m. şi f. Adept al scepticismului.

SCEPTICÍSM s. n. (fr. *scepticisme*) 1. Concepţie care neagă posibilitatea cunoaşterii adevărului obiectiv. 2. Îndoială, neîncredere în reuşită.

SCÉPTRU s. n. (fr. *sceptre*, lat. *sceptrum*) Baston purtat de suveran, ca semn al puterii; (fig.) demnitate, putere.

SCHECI s. n. (fr., engl. *sketch*) Scenetă cu caracter satiric şi glumeţ (cu temă acutală).

SCHÉLĂ s. f. (scr. *skela*, bg. *skelja*) 1. Schelet provizoriu de rezistenţă, servind ca suport muncitorilor care lucrează la înălţime; eşafodaj. 2. *Schelă petrolieră* = unitate industrială care se ocupă cu exploatarea unui zăcământ (sau a unor zăcăminte) de ţiţei.

SCHELÉT s. n. (fr. *squelette*) 1. Sistem osos. 2. Parte de rezistenţă a unei construcţii sau a unui sistem tehnic. 3. Fig. Plan sumar al unei opere literare, ştiinţifice etc.; schemă.

SCHELETÓN s. n. (engl. *skeleton*) 1.

Scanned with OKEN Scanner

Sanie de metal foarte joasă, pe care se stă culcat pe burtă. 2. Sport de iarnă practicat cu această sanie.

SCHEMATÍSM s. n. (fr. *schématisme*, lat. *schematismus*) 1. Prezentare schematică, simplistă. 2. Preluare rigidă a unor formule fixe.

SCHEMATIZĂ vb. I (fr. *schématiser*) A simplifica (în mod exagerat).

SCHÉMĂ s. f. (fr. *schème*, lat. *schema*) 1. Reprezentare simplificată a unui obiect destinată să-i explice structura şi funcţionarea. 2. Plan sumar, desen, diagramă simplificată. 3. Tabel cuprinzând denumirea posturilor şi a salariilor dintr-o instituţie sau întreprindere.

SCHÉTING s. n. (engl., fr. *skating*) 1. Patină pe rotile. 2. Sport practicat cu aceste patine.

SCHI s. n. (fr. *ski*, germ. *Ski*) 1. Un fel de patină plată şi alungită care permite alunecarea rapidă pe zăpadă. 2. Sport de iarnă, practicat cu schiurile(1).

SCHIF s. n. (fr., engl. *skiff*) 1. Ambarcaţiune sportivă uşoară, lungă şi îngustă, cu scaune mobile şi rame lungi şi uşoare. 2. Sport practicat cu schiful(1).

SCHÍJĂ s. f. (pol. *spiż*) Bucăţică de metal rezultată din sfărâmarea prin explozie a unui proiectil, a unei bombe etc.

SCHILÓD, -OÁDĂ adj. (et. nec.) Cu unul sau mai multe membre mutilate, deformate etc. de o infirmitate; (despre membre) mutilat, deformat etc.; schilav.

SCHIMB s. n. (de la *schimba*) 1. Înlocuire a cuiva sau a ceva cu altcineva sau altceva (de aceeaşi natură). 2. Procesul circulaţiei mărfurilor de la producători la consumatori. 3. Trecere a unei energii, a unei sarcini electrice dintr-o parte în alta; transfer. 4. Totalitatea salariaţilor care se găsesc în acelaşi timp la lucru (unde se lucrează în ture); tură. 5. Lenjerie de corp sau de pat curată; primeneli. 6. *Cu schimbul* = pe rând. *În schimb* = ca echivalent. *În schimbul* = în locul... *Casă de schimb* = întreprindere care se ocupă cu schimbul valutar. *Schimb de cuvinte* = ceartă aprinsă.

SCHIMBÁ vb. I (lat. **excambiare*) 1. A înlocui. 2. A ceda. 3. A modifica, a transforma. 4. A (se) primeni; a (se) travesti. 5. A muta. 6. *A schimba o vorbă* (sau *câteva vorbe*) *cu cineva* = a conversa. *A schimba vorba* = a schimba subiectul conversaţiei. *A schimba cântecul* (*tonul, nota, foaia*) = a-şi modifica atitudinea.

SCHÍMNIC, -Ă s. m. şi f. (sl. *skimĭnikŭ*) Pustnic, sihastru.

SCHIMONOSÍ vb. IV (ngr. *ashimoniso*, cf. *ashimonó*) 1. A deforma, a strica aspectul. 2. A se strâmba, a face grimase; a face nazuri.

SCHINGIUÍ vb. IV (*schingi* „tortură" + *-ui*) A chinui, a tortura, a maltrata.

SCHÍSMĂ s. f. (fr. *schisme*, lat. *schisma*) Separare a unui grup de credincioşi de comunitatea religioasă căreia îi aparţine; sciziune.

SCHÍŢĂ s. f. (it. *schizzo*) 1. Prima formă (în creion) a unui tablou, a unei sculpturi etc.; desen rapid (după model). 2. Reprezentare sumară a concepţiei unei lucrări. 3. Operă literară în proză, de dimensiuni reduse.

SCHIZOFRENÍE s. f. (fr. *schizophrénie*) Boală mintală cronică caracterizată prin disocierea funcţiilor psihice şi prin pierderea contactului cu realitatea.

SCIENCE-FICTION s. n. (pr. *sáiăns ficşăn;* engl. *science-fiction*) Literatură sau film cu caracter ştiinţifico-fantastic.

SCIÉNTICĂ s. f. (cf. lat. *scientia*) Disciplină care studiază ştiinţa ca fenomen social.

SCINDÁ vb. I (fr. *scinder*, lat. *scindere*) A (se) despărţi în părţile constitutive; a (se) fracţiona, a (se) separa.

SCIZIONÁ vb. I (de la *sciziune*) A (se) desprinde dintr-un întreg organizat, a (se) separa.

SCIZIÚNE s. f. (fr. *scission*, lat. *scissio, -onis*) Despărţire bazată pe deosebiri de principiu între (grupuri de) persoane.

SCLÁV, -Ă s. m. şi f. (lat. *sclavus*) 1. Om aflat sub puterea absolută a unui stăpân (fiind lipsit de mijloace de trai şi de drepturi); rob; (fig.) om subordonat voinţei cuiva sau unei pasiuni, unui viciu etc.

SCLAVAGÍSM s. n. (fr. *esclavagisme*) Orânduire socială anterioară feudalismului şi caracterizată prin proprietatea stăpânilor de sclavi asupra mijloacelor de producţie şi a sclavilor.

SCLERÓZĂ s. f. (fr. *sclérose*) Mo-

dificare a structurii normale a unui organ în urma unor procese inflamatorii sau degenerative.

SCLIPÍ vb. IV (cf. *clipi*) 1. A produce o lumină vie şi tremurătoare; a scânteia. 2. (Despre ochi) A străluci deosebit; a scânteia.

SCOÁRŢĂ s. f. (lat. *scortea*) 1. Coajă (la plante lemnoase). 2. Copertă rigidă (a unei cărţi, a unui registru etc.). 3. Covor ţărănesc de lână. 4. *Scoarţa terestră* = înveliş extern solid al Pământului. *Scoarţă cerebrală* = pătură de substanţă nervoasă cenuşie care acoperă suprafaţa emisferelor cerebrale. *Din scoarţă în scoarţă* = de la prima până la ultima pagină.

SCOÁTE vb. III (lat. **excoterę*) 1. A lua ceva, a face să iasă dintr–un anumit loc; a extrage dintr–un spaţiu, dintr–un înveliş; a smulge, a extirpa. 2. A da jos o haină, o podoabă etc. 3. Fig. A obţine ceva de la cineva cu greutate. 4. A alunga (dintr–un spaţiu). 5. A destitui; a exclude dintr–o serie, dintr–o listă etc. 6. A pune la vedere; a expune. 7. A duce, a îndrepta; (despre drumuri) a duce într–un anumit loc. 8. A salva dintr–o situaţie grea. 9. A recupera. 10. A tipări; a publica. 11. A emana, a produce. 12. A rosti. 13. A cloci şi a scoate(1) pui. 14. *Pe unde scot* (sau *scoţi* etc.) *cămaşa* = cum aş (sau ai etc.) putea ieşi dintr–o încurcătură. *A–i scoate cuiva ochii* = a–i aminti cuiva mereu de binele făcut. *A–şi scoate ochii unul altuia* = a–şi reproşa; a se certa. *A scoate din circuit* = a întrerupe legăturile unui aparat, făcând să nu mai funcţioneze. *A scoate pe cineva din răbdări* (sau *din fire, din sărite*) = a enerva peste măsură. *A scoate din minţi* = a zăpăci, a face să–şi piardă calmul. *A scoate cuiva peri albi* = a face cuiva mari necazuri. *A o scoate la cap* = a termina cu bine. *A scoate basma curată* = a face să iasă nevinovat. *A scoate vorbe* (sau *nume rău*) = a defăima.

SCOBÍ vb. IV (de la *scoabă*) A găuri, a săpa; a scormoni; a ciopli.

SCOFÁLĂ s. f. (et. nec.) (Fam.) Pricopseală, folos, ispravă.

SCOFÂLCÍ vb. IV (et. nec.) A slăbi mult sau a îmbătrâni, făcând riduri; a se strâmba, a se deforma.

SCÓICĂ s. f. (sl. *skolĭka*) 1. Moluscă cu corpul adăpostit într–o cochilie bivalvă; lamelibranhiat. 2. Cochilie de melc.

SCOLÁSTIC, –Ă (fr. *scolastique*, lat. *scholasticus*) 1. S. f. Sistem filozofic medieval bazat pe dogmele bisericii catolice; învăţământ medieval european bazat pe catolicism. 2. Adj. Care aparţine scolasticii(1), privitor la scolastică. 3. Adj., s. f. (Mod de gândire, de activitate) rupt de realitate, pedant, formal.

SCÓLIE s. f. (fr. *scolie*) Notă gramaticală sau critică pentru înţelegerea textului unui autor antic.

SCOLIÓZĂ s. f. (fr. *scoliose*) Deviaţie patologică laterală a coloanei vertebrale.

SCONCS s. m. (fr. *sconse, skunks*, engl. *skunks*) Mic mamifer carnivor din America, înrudit şi asemănător cu dihorul, cu blană preţioasă.

SCONT s. n. (it. *sconto*) 1. Reducere făcută debitorului pentru achitarea unei datorii înainte de termen. 2. Operaţie financiară prin care se cumpără de către o bancă efecte de comerţ (cambii, trate etc.), achitându–se valoarea lor înainte de scadenţă, cu reţinerea unei dobânzi şi a unui comision. 3. Dobândă cuvenită pentru un împrumut şi reţinută de bancă în momentul acordării împrumutului.

SCONTÁ vb. I (it. *scontare*) 1. A efectua un scont. 2. Fig. A conta, a se baza pe ceva.

SCOP s. n. (ngr. *skopós*) 1. Ţintă, obiectiv, ţel. 2. *În scopul...* = în vederea..., pentru...

SCOR s. n. (fr. *score*) Rezultat care exprimă raportul de forţe într–o întrecere sportivă.

SCÓRBURĂ s. f. (et. nec.) 1. Scobitură în trunchiul unui copac putrezit pe dinăuntru; trunchi de copac putrezit. 2. Gaură, văgăună; peşteră.

SCÓRER (engl. *scorer*) 1. S. m. Golgheter. 2. S. m. Persoană care ţine evidenţa (şi afişează) scorul într–o întrecere sportivă. 3. S. n. Panou pe care se afişează scorul într–o întrecere sportivă.

SCORMONÍ vb. IV (cf. *scurma*) 1. A scotoci. 2. Fig. A cerceta cu privirea; a scruta. 3. A răscoli (în adânc) pământul; a scurma; (fig.) a aţâţa, a zgândări. 4. *A scormoni la inimă* = a nelinişti.

SCORNÍ vb. IV (bg. *skorna*, ucr. *skor-*

Scanned with OKEN Scanner

njatỳ) 1. A face, a crea, a inventa, a născoci. 2. A născoci pentru a induce în eroare, a inventa, a minți.

SCOROJÍ vb. IV (et. nec.) 1. A (se) strica la suprafață, a (se) strâmba, a (se) coji (de căldură, de uscăciune etc.); (despre piele) a se crăpa, a deveni aspră. 2. (Despre vopsele, tencuieli etc.) A se coșcovi, a se coji.

SCÓRPIE s. f. (sl. *skorpija*) 1. Monstru feminin din basmele populare românești. 2. Epitet injurios dat unei femei rele.

SCORPIÓN s. m. (fr. *scorpion*, lat. *scorpio, –onis*) 1. Arahnidă veninoasă. 2. Constelație zodiacală din emisfera australă.

SCORȚIȘOÁRĂ s. f. (*scoarță* + *–işoară*) Scoarța aromatică a scorțișorului (arbore oriental) folosită în medicină și drept condiment.

SCORȚÓS, –OÁSĂ adj. (*scoarță* + *–os*) 1. Țeapăn, tare; cu asperități. 2. (Despre oameni) Rigid, distant.

SCOTOCÍ vb. IV (et. nec.) A (se) căuta, a (se) răscoli peste tot pentru a găsi ceva; a scormoni, a cotrobăi.

SCOVÁRDĂ s. f. (sl. *skovrada*) Prăjitură uscată din aluat (dospit) prăjit în grăsime.

SCRABBLE s. n. (pr. *screbl;* engl. *scrabble*) Joc logic cu litere, asemănător cuvintelor încrucișate.

SCRÂNTÍ vb. IV (sl. *krentati*) 1. A scoate din articulație un os; a luxa. 2. Fig. A înnebuni. 3. *A o scrânti* = a face o gafă; a greși.

SCRÂȘNÍ vb. IV (bg. *skărša*, scr. *skršiti*) A freca dinții de sus cu cei de jos producând un zgomot caracteristic; (fig.) a scoate (prin frecare) un sunet strident.

SCRÉME vb. III (lat. *exprĭmĕre*) A se încorda puternic, a face un efort, a se strădui.

SCRIB s. m. (fr. *scribe*, lat. *scriba*) 1. Copist și alcătuitor de acte la diferite popoare. 2. Scriitor sau gazetar fără valoare.

SCRÍE vb. III (lat. *scribere*) 1. A reprezenta prin semne convenționale sunete sau cuvinte. 2. A se afla scris. 3. A completa un formulat. 4. A compune, a redacta o operă (literară, științifică etc.); a descrie, a povesti în scris; a întocmi o scrisoare. 5. A trimite cuiva o scrisoare; a coresponda. 6. A comunica în scris. 7. A înregistra, a nota în scris. 8. *A–i scrie* (sau *a–i fi scris*) *cuiva pe față* = a se vedea pe fața cuiva o anumită stare afectivă. *A (–i) fi scris cuiva* = a–i fi sortit.

SCRÍMĂ s. f. (it. *scrima*, fr. *escrime*) Ramură sportivă care cuprinde probe de sabie, de floretă și de spadă.

SCRÍPETE s. m. (bg. *skripec*) Mecanism alcătuit dintr–o roată cu un șanț periferic în care rulează un cablu (fir, lanț etc.) prin intermediul căruia este transmisă o forță.

SCRÍPTE s. f. pl. (lat. *scripta*) Registre, condici, documente, acte (publice, contabile etc.) și însemnările făcute pe ele.

SCRIPTÚRĂ s. f. (lat. *scriptura*) Scriere bisericească cuprinzând Vechiul și Noul Testament; biblie.

SCRISOÁRE s. f. (*scris* + *–oare*) 1. Comunicare scrisă trimisă cuiva prin poștă (sau printr–un intermediar); epistolă. 2. Document oficial care stabilește anumite împuterniciri, relații etc. 3. Operă literară în proză scrisă sub formă de scrisoare(1).

SCROÁFĂ s. f. (lat. *scrofa*) 1. Femela porcului. 2. *S–a suit scroafa în copac*, se spune despre un parvenit înfumurat.

SCROBÍ vb. IV (scr. *skrobiti*) A da asprime, luciu, unui material textil prin clătire într–o soluție de amidon cu apă; a apreta.

SCROT s. n. (fr., lat. *scrotum*) Înveliș cutanat al testiculelor.

SCRUM s. n. (cf. alb. *shkrum*) 1. Materie rămasă după arderea completă a unui corp. 2. *A se alege scrumul* = a se distruge complet.

SCRUMBÍE s. f. (ngr. *skumbri*) Specie de pește marin sau de Dunăre cu solzi albaștri–verzui sau albi–argintii.

SCRÚPUL s. n. (fr. *scrupule*, lat. *scrupulum*) Simț al datoriei, al corectitudinii etc. foarte dezvoltat.

SCRUPULOZITÁTE s. f. (fr. *scrupulosité*, lat. *scrupulositas, –atis*) Corectitudine, cinste; conștiinciozitate.

SCRUTÁ vb. I (fr. *scruter*, lat. *scrutari*) A pătrunde cu privirea atent, cer-

Scanned with OKEN Scanner

cetător; a pătrunde cu mintea; a analiza, a cerceta atent.

SCRUTÍN s. n. (fr. *scrutin*) 1. Mod de alegere a deputaţilor. 2. Totalitatea operaţiunilor pe care le implică exercitarea dreptului de vot.

SCUÁMĂ s. f. (fr. *squame*) Strat epidermic subţire care se desprinde în unele boli.

SCUAR s. n. (fr. *square*) Mică grădină publică situată la o intersecţie sau în mijlocul unei pieţe.

SCUFUNDÁ vb. I (de la *cufunda*) 1. A intra sau a băga cu totul într–un lichid; a (se) cufunda; a (se) îneca. 2. A se băga (adânc) în ceva; a se înfunda. 3. (Despre pământ) A se prăbuşi. 4. *N–are să se scufunde pământul* = nu se va întâmpla nimic rău.

SCUIPÁ vb. I (lat. **scupire*, cf. *expuere*) 1. A elimina din gură salivă (sau un corp străin) cu o mişcare specifică a buzelor şi a limbii. 2. A expectora.

SCULÁ vb. I (cf. lat. **excubulare*) 1. A (se) trezi din somn. 2. A (se) însănătoşi. 3. A se ridica de jos. 4. Fig. A mobiliza, a aduna (la o acţiune). 5. A (se) răscula.

SCÚLĂ s. f. (et. nec.) 1. Piesă folosită pentru prelucrarea unor materiale solide; unealtă, instrument. 2. Fig. Persoană, acţiune etc. de care se serveşte cineva pentru atingerea unui scop; unealtă.

SCULPTÁ vb. I (fr. *sculpter*) A realiza o sculptură cioplind un material dur sau modelând o materie plastică.

SCULPTÚRĂ s. f. (fr. *sculpture*, lat. *sculptura*) 1. Arta de a sculpta. 2. Operă artistică realizată prin sculptare. 3. Fel de a sculpta caracteristic unei persoane, unei şcoli, unei epoci etc.

SCUMP, –Ă adj. (sl. *skonpŭ*) 1. Care se vinde sau se cumpără la preţ mare; costisitor; valoros, preţios. 2. Care cere preţuri mari. 3. Foarte drag, iubit. 4. (*A fi*) *scump la vorbă* = (a fi) tăcut. *A fi scump la vedere* = a se arăta rar în lume.

SCUND, –Ă adj. (sl. *skondŭ*) De înălţime mică; scurt, mărunt.

SCÚRGE vb. III (lat. *excurrere*) 1. A curge (la vale) sau a face să curgă încet prelingându–se; a goli. 2. A seca. 3. Fig. A se succeda, a trece în aceeaşi direcţie; (despre timp) a se desfăşura.

SCURMÁ vb. I (et. nec.; cf. alb. *gërmoj, zgërmis*) 1. A răscoli pământul la suprafaţă; a scormoni. 2. Fig. A preocupa, a chinui, a răscoli.

SCURSÚRĂ s. f. (*scurge* + *–ură*) 1. Apă sau lichid (murdar) care se scurge dintr–un loc. 2. Fig. Om de nimic; lepădătură.

SCURT, –Ă (lat. **excurtus*) 1. Adj. De întindere, de lungime mică. 2. S. f. Haină groasă lungă până deasupra genunchilor. 3. Adj. De înălţime mică; scund, mic; jos. 4. Adj. De proporţii reduse; concis, laconic. 5. Adv. Fără multă vorbă, categoric. 6. Adj. (Despre timp) Care trece repede. 7. Adv. Repede, brusc. 8. *Silabă (sau vocală) scurtă* = silabă (sau vocală) care are o durată mai mică decât medie. *Infinitiv scurt* = formă de infinitiv a verbelor în limba română care poartă caracteristica conjugării. *În* (sau *pe*) *scurt* = fără multe cuvinte. *A lua* (sau *a ţine* pe cineva) *de* (sau *din*) *scurt* = a trata (pe cineva) cu asprime.

SCURTCIRCUÍT s. n. (*scurt* + *circuit*, cf. fr. *court–circuit*) Întrerupere accidentală a curentului electric într–o reţea sau într–o instalaţie.

SCURTMETRÁJ s. n. (*scurt* + *metraj*, cf. fr. *court–métrage*) Film a cărui durată nu depăşeşte 30 de minute.

SCUT s. n. (lat. *scutum*) 1. Armă defensivă (folosită în antichitate şi evul mediu) pentru apărarea pieptului. 2. Fig. Sprijin; protecţie.

SCUTÍ vb. IV (*scut* + *–i*) 1. A dispensa de anumite îndatoriri sau sarcini. 2. A lăsa în pace, a nu plictisi; a cruţa, a menaja.

SCUTURÁ vb. I (lat. **excutulare*) 1. A (se) mişca cu putere încoace şi încolo, a (se) zgâlţâi, a (se) clătina. 2. A deretica. 3. A cădea sau a face să cadă frunzele, petalele etc. 4. A se elibera de ceva supărător, a ieşi de sub o influenţă, o situaţie etc. 5. A tremura din tot corpul. 6. *A scutura mâna cuiva* = a strânge mâna cuiva în semn de salut. *A–l scutura frigurile* = a avea frisoane. *A scutura pe cineva de bani* sau *a scutura punga* sau *buzunarele cuiva* = a stoarce pe cineva de bani.

SCÚZĂ s. f. (it. *scusa*, fr. *excuse*) 1. Motiv sau pretext prin care se dezvinovăţeşte cineva. 2. Exprimare a regretului

Scanned with OKEN Scanner

pentru o greşeală sau o jignire adusă cuiva. 3. *Scuzele mele*, formulă prin care se cere iertare.

SEÁMĂ s. f. (magh. *szám*) 1. Număr, cantitate mare de...; grămadă, mulţime; cont, socoteală. 2. Importanţă, valoare, însemnătate; faimă. 3. *De bună seamă* = desigur, fără îndoială. *Mai cu seamă* = mai ales, îndeosebi. *A-şi da seama* = a constata. *A lua seama* (sau *seamă*) = a reflecta adânc; a supraveghea; a remarca; a înţelege. *Pe seama* (cuiva) = în folosul cuiva; în sarcina cuiva. *A lăsa pe* (sau *în*) *seama cuiva* = a lăsa în grija cuiva. *A ţine seama de cineva* (*sau de ceva*) = a lua în consideraţie pe cineva (sau ceva). *A lua seama* = a se îngriji de cineva. *De seamă* = important; cu trecere. *De-o seamă* sau *de seama cuiva* = la fel cu cineva; de aceeaşi vârstă cu cineva. *A-i face* (cuiva) *seama* = a omorî pe cineva. *A-şi face singur seama* = a se sinucide.

SEÁMĂN s. m. (de la *semăna*) 1. Cel care este la fel cu altcineva; om; aproapele cuiva. 2. *Fără (de) seamăn* = extraordinar. *A nu (mai) avea seamăn* (*pe lume*) = a fi unic, a nu avea asemănare.

SEÁRĂ (lat. *sera*) 1. S. f. Partea de la sfârşitul zilei, de când începe să se întunece până la căderea nopţii. 2. Adv. (art.) În timpul serii(1); în fiecare seară. 3. *De cu seară* = de la începutul serii. *Bună seara!* = formulă de salut în timpul serii.

SEBACÉU, -ÉE adj. (fr. *sébacé*, lat. *sebaceus*) *Glandă sebacee* = glandă de la rădăcina părului care secretă sebumul. *Chist sebaceu* = umflătură sub piele cauzată de dezvoltarea exagerată a unei glande sebacee.

SÉBUM s. n. (fr. *sébum*, lat. *sebum*) Substanţă grasă secretată de glandele sebacee.

SEC, SEÁCĂ adj. (lat. *siccus*) 1. Lipsit de apă; uscat; (despre terenuri) lipsit de umezeală; arid. 2. (Despre fructe sau seminţe) Fără miez sau cu miezul uscat. 3. Fig. Lipsit de conţinut, de sens. 4. Fig. Prost. 5. Fig. Lipsit de sensibilitate; aspru, tăios. 6. *Tuse seacă* = tuse fără expectoraţie. *Timbru* (sau *sigiliu*) *sec* = urmă de ştampilă în relief care se aplică pe anumite acte. *Sunet sec* = sunet fără rezonanţă. *Ochi sec* = orbită a ochiului goală. *A înghiţi în sec* = a se abţine de la ceva, a-şi înfrânge o dorinţă. *De sec* = de post.

SECÁRĂ s. f. (lat. *secale*) Plantă din familia germineelor, cu paiul mai înalt şi cu spicul mai aspru decât al grâului.

SECĂTUÍ vb. IV (*secat* + *-ui*) 1. A stoarce pe cineva de bani, de avere, de puteri; a istovi, a epuiza. 2. A face ca un teren să devină neproductiv; a fi (aproape) terminate rezervele dintr-un zăcământ.

SECĂTÚRĂ s. f. (*seca* + *-ătură*) Om de nimic, neserios.

SECERÁ vb. I (lat. *sicilare*) A reteza de la baza tulpinii cerealele păioase cu secera sau cu maşina de secerat; (fig.) a ucide în masă.

SÉCERĂ s. f. (lat. *sicilis*) 1. Unealtă agricolă manuală folosită la secerat. 2. Seceriş.

SECESIÚNE s. f. (fr. *sécession*, lat. *secessio, -onis*) Acţiune a unui grup organizat de a ieşi dintr-o colectivitate, dintr-un stat, dintr-o federaţie etc.

SÉCETĂ s. f. (lat. *siccitas*) Absenţă sau insuficienţă a precipitaţiilor însoţită de temperatura ridicată a aerului; perioadă corespunzătoare acestei stări.

SECHÉLĂ s. f. (fr. *séquelle*) Urmă, tulburare funcţională sau organică durabilă rămasă după o boală, după un traumatism sau după o operaţie.

SECHÉSTRU s. n. (fr. *séquestre*, lat. *sequester, -tris*) Sigilarea unor bunuri aflate în litigiu sau în posesia unui datornic care nu şi-a achitat obligaţiile, până la rezolvarea juridică a cazului.

SÉCOL s. n. (lat. *saeculum*, it. *secolo*) 1. Perioadă de o sută de ani; veac. 2. *Secolul de mijloc* = evul mediu.

SECRÉT, -Ă adj., s. n. (fr. *secret*, lat. *secretus*) 1. (Ceea ce este) ţinut ascuns, tainic. 2. *Agent secret* = agent de siguranţă; detectiv.

SECRETÁ vb. I (fr. *sécréter*) A produce o secreţie.

SECRETÁR, -Ă s. m. şi f. (fr. *secrétaire*) 1. Persoană care rezolvă lucrările curente, corespondenţa etc. aparţinând unei instituţii, unei întreprinderi etc. sau unei persoane particulare. 2. *Secretar de redacţie* = persoană din redacţia unei publicaţii însărcinată cu centralizarea şi co-

Scanned with OKEN Scanner

ordonarea materialului pentru tipar. *Secretar de stat* = (în unele ţări) ministru (de externe).

SECRETARIÁT s. n. (fr. *secrétariat*) 1. Serviciu într–o instituţie, într–o întreprindere, într–o organizaţie etc. care rezolvă lucrările curente de conducere şi coordonare. 2. Organ al unei organizaţii internaţionale având atribuţii administrative şi executive.

SECRÉŢIE s. f. (fr. *sécrétion*, lat. *secretio, –onis*) 1. Substanţă organică produsă şi eliminată de celulele glandulare. 2. Eliminare a secreţiei(1).

SECTÁNT, –Ă (lat. *sectans, –ntis*) 1. S. m. şi f. Adept al unei secte. 2. Adj. De sectă, propriu sectanţilor; intolerant.

SECTÁR, –Ă (fr. *sectaire*) 1. S. m. Partizan fanatic, intolerant al unei doctrine politice, religioase etc. 2. Adj. De sectă sau de sectari(1); intolerant, exclusivist.

SÉCTĂ s. f. (fr. *secte*, lat. *secta*) 1. Comunitate religioasă desprinsă de biserica oficială. 2. Grup restrâns şi închis format din adepţii unei doctrine filozofice sau politice.

SECTÓR s. n. (fr. *secteur*, lat. *sector, –oris*) 1. Porţiune limitată dintr–o suprafaţă. 2. Domeniu sau ramură de activitate. 3. Diviziune, domeniu economic sau administrativ–teritorial.

SÉCŢIE s. f. (rus. *sekţiia*, fr. *section*) 1. Sector al unei întreprinderi sau instituţii; locul în care activează acesta. 2. *Secţie de votare* = locul unde se votează.

SECŢIONÁ vb. I (fr. *sectionner*) A tăia, a împărţi în secţiuni, în părţi.

SECŢIÚNE s. f. (fr. *section*, lat. *sectio, –onis*) Faptul de a secţiona; porţiune, parte din ceva; locul în care s–a secţionat.

SECULÁR, –Ă adj. (fr. *séculaire*, lat. *saecularis*) De secole; străvechi.

SECULARIZÁ vb. I (fr. *séculariser*) A trece în patrimoniul statului bunuri aparţinând bisericii sau mănăstirii.

SECÚND, –Ă (lat. *secundus*, fr. *second*, it. *secondo*) 1. Num. ord. Al doilea. 2. S. n. Voce care acompaniază o voce primă. 3. *Ofiţer secund* = ofiţer, adjunct al căpitanului unei nave. *Arbitru secund* = arbitru care ajută pe arbitrul principal la o competiţie sportivă.

SECUNDÁ vb. I (fr. *seconder*, lat. *secundare*) 1. A sprijini, a ajuta, a însoţi pe cineva. 2. A acompania.

SECUNDÁNT, –Ă s. m. şi f. (germ. *Sekundant*, lat. *secundans, –ntis*) Persoană care însoţeşte, urmează pe cineva.

SECUNDÁR[1] s. n. (*secundă* + *–ar*) Acul ceasornicului care indică secundele.

SECUNDÁR[2], –Ă adj. (fr. *secondaire*, lat. *secundarius*) 1. Care se plasează pe locul al doilea; (fig.) neimportant. 2. (Despre propoziţii sau despre părţi de propoziţii) Care depinde de o altă parte de propoziţie (principală); subordonat. 3. *Eră secundară* = mezozoic.

SECÚNDĂ s. f. (fr. *seconde*, lat. *secundus*, germ. *Sekunde*) A şaizecea parte dintr–un minut; timp foarte scurt.

SECÚRE s. f. (lat. *securis*) Unealtă asemănătoare unui topor cu coadă scurtă.

SECURÍT s. n. (germ. *Sekurit*) Geam care la spargere se transformă în pulbere.

SECURITÁTE s. f. (fr. *sécurité*, lat. *securitas, –atis*) 1. Absenţa oricărui pericol; siguranţă. 2. Protecţie, apărare.

SECVÉNŢĂ s. f. (fr. *séquence*, lat. *sequentia*, it. *sequenza*) 1. Grupare unitară de imagini şi de scene într–un film. 2. Serie de fapte, de momente, de stări etc.

SEDÁ vb. I (lat. *sedare*) A (–şi) administra sedative.

SEDATÍV, –Ă adj., s. n. (fr. *sédatif*) (Medicament) care calmează; calmant.

SEDENTÁR, –Ă adj. (*sédentaire*, lat. *sedentarius*) 1. Care preferă să nu facă mişcare, care stă mai mult în casă; (despre activităţi, trai etc.) care nu necesită mişcare. 2. *Parte sedentară* = parte a unităţilor militare care rămâne în timp de război în garnizoană, având atribuţii administrative.

SEDENTARÍSM s. n. (*sedentar* + *–ism*) Faptul de a fi sedentar; viaţă sedentară.

SEDÍLĂ[1] s. f. (fr. *cédille*) Semn diacritic în formă de virgulă, care se pune sub unele consoane pentru a le da valoarea altui sunet.

SEDÍLĂ[2] s. f. (bg., scr. *sedilo*) Săculeţ de pânză rară în care se pune brânza la scurs.

SEDIMÉNT s. n. (fr. *sédiment*, lat. *sedimentum*) Depozit, strat format prin de-

Scanned with OKEN Scanner

punerea corpusculelor solide dintr–o suspensie.

SEDIMENTÁ vb. I (*sediment* + *–a*) A se depune în straturi.

SÉDIU s. n. (it. *sedio*) Loc, clădire unde funcţionează o instituţie, o organizaţie, etc.; centru, focar.

SEDÚCE vb. III (lat. *seducere*, fr. *séduire*) 1. A atrage, a încânta, a cuceri. 2. (Despre bărbaţi) A ademeni o femeie făcând–o să accepte relaţii sexuale.

SEDÚCŢIE s. f. (fr. *séduction*, lat. *seductio, –onis*) 1. Faptul de a seduce; atracţie deosebită. 2. Corupere.

SEFÁRD, –Ă s. m. şi f. (fr. *Sefardi*) Evreu de rit spaniol care vorbeşte iudeo–spaniola; sefardit.

SEFARDÍT, –Ă s. m. şi f. (*sefard* + *–it*) Sefard.

SEGMÉNT s. n. (fr. *segment*, lat. *segmentum*, germ. *Segment*) Porţiune distinctă dintr–un întreg, nedetaşată de acesta.

SEGMENTÁ vb. I (fr. *segmenter*) A separa în segmente.

SEGREGÁŢIE s. f. (fr. *ségrégation*) *Segregaţie rasială* = separare a populaţiei de culoare de cea albă privind cartierele de locuit, şcolile, sălile de spectacole, mijloacele de transport etc.; discriminare rasială.

SEÍF s. n. (engl. *safe*) 1. Dulap de fier în care se ţin bani şi obiecte de valoare (într–o bancă); casă de bani. 2. Încăpere unde se păstrează manuscrise, documente etc.

SEÍM s. n. (pol. *sejm*) Numele parlamentului în Polonia şi în Finlanda.

SEÍSM s. n. (fr. *séisme*) Cutremur de pământ.

SEISMICITÁTE s. f. (fr. *séismicité*) Grad de frecvenţă şi de intensitate a seismelor într–o zonă.

SEISMOGRÁF s. n. (fr. *séismographe*) Aparat care înregistrează automat momentul, durata şi intensitatea seismelor.

SEJÚR s. n. (fr. *séjour*) Vacanţă, concediu petrecute într–o ţară, într–o staţiune etc.

SELÉCT, –Ă adj. (fr. *sélect*, engl. *select*) Ales, deosebit, distins.

SELECTÁ vb. I (*select* + *–a*) A selecţiona; a separa, a izola.

SELÉCŢIE s. f. (fr. *sélection*, lat. *selectio, –onis*) Alegere după anumite criterii pentru un anumit scop.

SELECŢIONÁ vb. I (fr. *sélectionner*) A face o selecţie; a selecta.

SELENÁR, –Ă adj. (n. pr. *Selene* + *–ar*) Care aparţine Lunii, privitor la Lună.

SELF–SÉRVICE s. n. (pr. *selfservis*, engl., fr. *self–service*) Autoservire.

SEMAFÓR s. n. (fr. *sémaphore*) Indicator optic (cu lumini, cu braţe etc.) pentru dirijarea circulaţiei (feroviare, navale, rutiere etc.).

SEMANTÉM s. n. (fr. *sémantème*) Parte de cuvânt (rădăcina) sau cuvânt considerate ca purtătoare ale sensului lexical.

SEMÁNTIC, –Ă (fr. *sémantique*) 1. S. f. Studiul sensului cuvintelor şi al evoluţiei acestor sensuri. 2. Adj. Care ţine de semantică, privitor la semantică.

SEMĂNÁ[1] vb. I (lat. *seminare*) 1. A însămânţa. 2. Fig. A răspândi, a împrăştia.

SEMĂNÁ[2] vb. I (lat. *similare*) 1. A avea înfăţişarea, trăsăturile de caracter comune cu cineva sau cu ceva; a se asemui, a se asemăna, a aduce cu... 2. A da impresia de..., a părea.

SEMÉSTRU s. n. (fr. *semestre*, lat. *semestris*) 1. Perioadă de şase luni consecutive. 2. Jumătate din anul şcolar (universitar).

SEMÉŢ, –EÁŢĂ adj. (et. nec.) 1. Mândru, falnic; trufaş, sfidător. 2. Îndrăzneţ, curajos; plin de elan.

SEMI– (fr., lat. *semi–*) Element de compunere cu sensul de „jumătate de", „pe jumătate": *semicentenar, semicerc* etc.

SEMICENTENÁR s. n. (*semi–* + *centenar*) Împlinirea a cincizeci de ani de la un eveniment; sărbătorirea acestui eveniment.

SEMICENTRÁL, –Ă adj. (*semi–* + *central*) Situat aproape de centrul unei localităţi.

SEMICÉRC s. n. (*semi–* + *cerc*) Jumătate de cerc.

SEMICIRCULÁR, –Ă adj. (fr. *semi–circulaire*) În formă de semicerc.

SEMICOLONÍE s. f. (*semi–* + *colonie*) Stat formal independent, care economic şi politic depinde de alt stat.

SEMICONSOÁNĂ s. f. (fr. *semi–consonne*) Semivocală.

Scanned with OKEN Scanner

SEMIDÓCT, –Ă adj., s. m. şi f. (*semi–* + *doct*) (Om) puţin instruit, dar care se crede cult.

SEMIFABRICÁT s. n. (*semi–* + *fabricat*) Produs cu un anumit grad de prelucrare, care se livrează altei secţii, sau întreprinderi pentru a fi finit.

SEMIFINÁLĂ s. f. (*semi–* + *finală*) Fază a unui concurs sportiv care precedă finala şi în care se aleg concurenţii pentru finală.

SEMIFINALÍST, –Ă s. m. şi f. (*semi–* + *finalist*) Sportiv selecţionat pentru semifinală.

SEMIFÓND s. n. (*semi–* + *fond*, cf. fr. *demi–fond*) Probă sportivă (atletism, ciclism etc.) care se dispută pe distanţe medii.

SEMILÚNĂ s. f. (*semi–* + *lună*) **1.** Formă de semicerc pe care o are Luna în unele perioade. **2.** Semn simbolic al islamismului. **3.** Fig. Imperiul Otoman; mahomedanismul.

SEMINÁL, –Ă adj. (fr. *séminal*, lat. *seminalis*) **1.** Care se referă la sămânţa plantelor. **2.** Care se referă la spermă; de spermă.

SEMINÁR s. n. (fr. *séminaire*, lat. *seminarium*) **1.** Formă de activitate didactică în învăţământul superior, prin care, sub conducerea unui profesor, se clarifică şi se adâncesc cunoştinţele predate la curs. **2.** (Serie de) şedinţe organizate de o instituţie sau de o organizaţie pentru studierea şi dezbaterea unor probleme. **3.** Şcoală de grad mediu pentru pregătirea preoţilor.

SEMINŢÍE s. f. (*sămânţă* + *–ie*) **1.** Neam (de sânge sau prin alianţă); totalitatea urmaşilor unui străbun; descendenţi; familie. **2.** Popor, naţiune.

SEMIOBSCÚR, –Ă adj. (*semi–* + *obscur*) Pe jumătate întunecat; insuficient luminat.

SEMIOFICÍAL, –Ă adj. (fr. *semi–officiel*) Care provine din surse oficiale, dar nu are caracter oficial.

SEMIPREPARÁT s. n. (*semi–* + *preparat*) Produs alimentar care se vinde preparat în parte (urmând a fi finit acasă).

SEMÍT, –Ă (fr. *sémite*) **1.** S. m. şi f. Persoană care face parte din grupul de popoare înrudite din sud–vestul Asiei şi nordul Africii, căruia îi aparţin astăzi arabii, sirienii, evreii etc. **2.** Adj. Care aparţine semiţilor, privitor la semiţi; semitic.

SEMÍTIC, –Ă adj. (fr. *sémitique*) Semi(2).

SEMIVOCÁLĂ s. f. (*semi–* + *vocală*, cf. fr. *semi–voyelle*) Sunet intermediar între vocală şi consoană, cu însuşiri comune amândurora; semiconsoană.

SEMN s. n. (lat. *signum*) **1.** Tot ceea ce anunţă, arată, comunică, indică sau simbolizează ceva. **2.** *Pe semne...* = după cât se pare; probabil. *În* (sau *ca*) *semn de...* = ca dovadă, ca probă de... *A da semn* (sau *semne*) *de viaţă* = a–şi vădi existenţa, a se manifesta. *Semn de hotar* = piatră, stâlp etc. care marchează un hotar sau un teren. *Semne grafice* = totalitatea literelor, cifrelor, semnelor de punctuaţie folosite în scriere. *Semne de punctuaţie* = semne grafice (punct, virgulă etc.). *Semnele citării* = ghilimele. *Semn lingvistic* = unitatea dintre sens şi un complex sonor.

SEMNÁ vb. I (*semn* + *–a*) A certifica punând o iscălitură; a iscăli.

SEMNÁL s. n. (fr. *signal*) **1.** Semn convenţional, indiciu vizual sau sonor prin care se transmite ceva. **2.** *A da semnalul* = a lua iniţiativa.

SEMNALÁ vb. I (*semnal* + *–a*, cf. fr. *signaler*) A aduce la cunoştinţă; a atrage atenţia, a avertiza; a scoate în evidenţă, a releva.

SEMNALIZÁ vb. I (*semnal* + *–iza*) A transmite, a comunica prin semnale.

SEMNALMÉNT s. n. (fr. *signalement*, cf. *semn*) Indiciu exterior prin care cineva poate fi identificat.

SEMNATÁR, –Ă s. m. şi f., adj. (de la *semna*, cf. fr. *signataire*) (Persoană) care semnează un act oficial.

SEMNĂTÚRĂ s. f. (*semna* + *–ătură*) Numele unei persoane scris de propria mână; iscălitură.

SEMNIFICÁ vb. I (fr. *signifier*, cf. *semn*) A avea înţeles, a însemna.

SEMNIFICÁŢIE s. f. (fr. *signification*, cf. *semn*) **1.** Înţeles, sens. **2.** Însemnătate, importanţă, valoare.

SENÁT s. n. (fr. *sénat*, lat. *senatus*) **1.** Sfatul bătrânilor, apoi organul suprem

de conducere în Roma antică. 2. Corp legislativ în unele ţări alcătuit din membri aleşi, cooptaţi sau numiţi; sediul acestuia. 3. Organ de conducere al unei instituţii de învăţământ superior.

SENATÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *sénateur*, lat. *senator*) Membru al unui senat(1, 2).

SENECTÚTE s. f. (lat. *senectus, –utis*) Bătrâneţe.

SENÍL, –Ă adj. (fr. *sénile*, lat. *senilis*) Caracteristic bătrâneţii sau senilităţii; atins de senilitate.

SENILITÁTE s. f. (fr. *sénilité*) Stare patologică provocată de îmbătrânire şi caracterizată prin tulburări funcţionale fizice şi psihice.

SENÍN, –Ă (lat. *serenus*) 1. Adj. Fără nori, clar, liniştit; (fig.) luminos. 2. Adj. Fig. Liniştit, mulţumit. 3. S. n. Seninătate. 4. *Din senin* = dintr–o dată, pe neaşteptate.

SENINĂTÁTE s. f. (*senin* + *–ătate*) 1. Stare a cerului senin; bolta cerească; senin(3). 2. Fig. Expresie liniştită a feţei; calm.

SENIÓR[1] s. m. (lat. *senior*) (Pe lângă un nume de familie, în opoziţie cu junior) Tatăl.

SENIÓR[2], –OÁRĂ (fr. *seigneur*) 1. S. m. Stăpân al unui domeniu feudal. 2. S. f. Soţia acestuia.

SENIÓR[3], –OÁRĂ s. m. şi f., adj. (fr. *senior*) (Sportiv) care a depăşit junioratul (18 ani).

SENS s. n. (fr. *sens*, lat. *sensus*) 1. Înţeles, semnificaţie. 2. Rost, menire. 3. Direcţie. 4. *Într–un anumit sens* = dintr–un anumit punct de vedere. *Sens unic* = circulaţie a vehiculelor permisă într–o singură direcţie.

SENSÍBIL, –Ă adj. (fr. *sensible*, lat. *sensibilis*) 1. Care reacţionează la orice influenţă exterioară. 2. Simţitor, impresionabil; emotiv. 3. Care poate fi cunoscut prin simţuri. 4. Predispus la îmbolnăviri. 5. Uşor de constatat. 6. (Despre aparate, instrumente) Care reacţionează la cele mai mici variaţii exterioare.

SENSIBILITÁTE s. f. (fr. *sensibilité*, lat. *sensibilitas, –atis*) 1. Însuşirea de a fi sensibil(1); ascuţime a simţurilor. 2. Afectivitate; emotivitate exagerată. 3. Receptivitate artistică. 4. Predispoziţie la anumite boli. 5. Însuşire a unor instrumente sau aparate de a fi influenţate de factori externi; posibilitate a unor aparate de a înregistra cele mai mici variaţii.

SENSIBILIZÁ vb. I (fr. *sensibiliser*) A deveni sau a face să devină mai sensibil.

SENTENŢIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *sentencieux*, lat. *sententiosus*) 1. Care conţine sentinţe. 2. Cu ton de sentinţă. 3. Care vorbeşte emfatic, pretenţios, grav.

SENTIMÉNT s. n. (fr. *sentiment*) 1. Proces afectiv specific uman; ceea ce cineva simte faţă de altcineva sau de ceva. 2. Afecţiune. 3. Impresie; convingere.

SENTIMENTÁL, –Ă adj. (fr. *sentimental*) 1. Care exprimă sentimente duioase; care se referă la sentimente. 2. (Despre oameni) Care are o sensibilitate accentuată, care este uşor de impresionat.

SENTIMENTALÍSM s. n. (fr. *sentimentalisme*) 1. Exagerare (afectată) a rolului sentimentelor. 2. Gest, comportare de om sentimental.

SENTÍNŢĂ s. f. (fr. *sentence*, lat. *sententia*) 1. Hotărâre a unui tribunal, a unei comisii de arbitraj. 2. Formulare concisă a unui principiu, a unui sfat practic etc.; maximă, aforism, adagiu. 3. Opinie, apreciere.

SENZÁŢIE s. f. (fr. *sensation*, lat. *sensatio, –onis*) 1. Cunoaştere senzorială a obiectelor şi fenomenelor ca urmare a acţiunii lor asupra organelor de simţ. 2. Ceea ce atrage, uimeşte, impresionează etc. puternic. 3. *De senzaţie* = senzaţional. *A face senzaţii* = a trezi interes deosebit, a face vâlvă.

SENZAŢIONÁL, –Ă adj. (fr. *sensationnel*) Care uimeşte, emoţionează, interesează în cel mai înalt grad; remarcabil.

SENZITÍV, –Ă adj. (fr. *sensitif*, lat. *sensitivus*) 1. Senzorial. 2. Sensibil.

SENZORIÁL, –Ă adj. (fr. *sensoriel*) Privitor la organele de simţ; care se realizează prin simţuri.

SENZUÁL, –Ă adj. (fr. *sensuel*, lat. *sensualis*) 1. Care ţine de simţuri; care desfată simţurile; înclinat spre plăcerile trupeşti, spre erotism. 2. Care trădează senzualitate; lasciv.

SENZUALÍSM s. n. (fr. *sensualisme*) Senzualitate.

Scanned with OKEN Scanner

SENZUALITÁTE s. f. (fr. *sensualité*) 1. Înclinare spre plăcerile trupeşti; senzualism, erotism. 2. Sensibilitate senzorială.

SEPARÁ vb. I (fr. *séparer*, lat. *separare*) A despărţi, a izola; a desprinde, a detaşa; a divorţa.

SEPARATÍSM s. n. (fr. *séparatisme*) Tendinţă de a se desprinde, de a se separa de un grup social sau etnic.

SEPARÉU s. n. (fr. *séparé*) Cameră, loc izolat într–un restaurant, într–o grădină de vară.

SEPTÉMBRIE s. n. (ngr. *septémvrios*) A noua lună a anului.

SEPTENTRIÓN s. n. (fr. *septentrion*) Nord.

SEPTÉT s. n. (germ. *Septett*) Grup de şapte voci sau şapte instrumente care execută o piesă muzicală; compoziţie muzicală scrisă pentru a fi astfel executată.

SÉPTIC, –Ă adj. (fr. *septique*) Infectat cu microbi.

SEPTICEMÍE s. f. (fr. *septicémie*) Infecţie generalizată a sângelui.

SEPTUAGENÁR, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *septuagénaire*, lat. *septuagenarius*) (Persoană) care a atins (sau a depăşit) vârsta de şaptezeci de ani.

SEPULCRÁL, –Ă adj. (fr. *sépulcral*, lat. *sepulcralis*) Care aparţine mormântului, privitor la mormânt; funerar; ca de mort.

SEQUÓIA s. m. (pr. *secvóia;* fr. *séquoia*, lat. *sequoia*) Arbore gigant din California, care poate atinge înălţimea de 150 m şi vârsta de 5000 de ani.

SER s. n. (fr. *sérum*, lat. *serum*) 1. Partea lichidă a sângelui. 2. Lichid extras din sânge sau preparat artificial şi folosit în scopuri terapeutice.

SERÁFIC, –Ă adj. (fr. *séraphique*) Îngeresc; pur, nevinovat.

SERAFÍM s. m. (sl. *serafimŭ*) Înger de rang superior.

SERÁI s. n. (tc. *saray, seray*) Palat al sultanului sau al marilor demnitari turci; apartament al cadânelor într–un palat turcesc.

SERÁTĂ s. f. (it. *serata*) Reuniune, întrunire cu caracter literar, muzical etc.; petrecere de seară cu dans.

SÉRĂ s. f. (fr. *serre*) Construcţie specială (cu pereţii de sticlă) pentru adăpostirea şi cultivarea plantelor (în sezonul rece).

SERBÁ vb. I (lat. *servare*) A sărbători.

SERBÁRE s. f. (de la *serba*) Sărbătorire; festivitate, petrecere.

SERDÁR s. m. (tc. *serdār*) 1. Demnitar domnesc cu atribuţii militare. 2. Boier de rang mijlociu în sec. XVIII–XIX.

SERENÁDĂ s. f. (fr. *sérénade*, germ. *Serenade*) Melodie cu caracter liric cântată noaptea sub fereastra cuiva în semn de dragoste, de omagiu.

SERGÉNT s. m. (fr. *sergent*) Grad militar imediat superior caporalului; persoană cu acest grad.

SERIÁ vb. I (fr. *sérier*) A aşeza în serii; a clasa, a tria.

SERIÁL s. n. (engl. *serial*, fr. *sériel*) Roman, film, scenariu radiofonic, prezentate în fragmente succesive.

SERICICULTÚRĂ s. f. (fr. *sériciculture*) Ramură a zootehniei care se ocupă cu creşterea viermilor de mătase.

SÉRIE s. f. (fr. *série*, lat. *series*) 1. Şir de lucruri, de fapte etc. care formează un ansamblu sau sunt considerate astfel. 2. Expresie matematică formată dintr–o infinitate de termeni care se deduc unul din altul. 3. Număr de ordine care se aplică pe mărfuri, pe documente etc. existente în număr mare. 4. Număr caracteristic unuia dintre tipurile de fabricaţie a unor produse finite. 5. *De serie* = fabricat după acelaşi tip; comun, obişnuit. *În serie* = în număr mare.

SERÍNGĂ s. f. (fr. *seringue*) Instrument medical folosit pentru a introduce sau a scoate un lichid din organism.

SERIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *sérieux*, lat. *seriosus*) 1. Lipsit de veselie; grav, sobru. 2. Care are înfăţişare, preocupări etc. grave, importante. 3. Care se face bine, temeinic, conştiincios. 4. De seamă, important. 5. *A lua în serios* = a acorda cuiva sau la ceva toată atenţia.

SERÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *séreux*) De natura serului.

SERPENTÍNĂ s. f. (fr. *serpentin*, germ. *Serpentine*, lat. *serpentinus*) 1. Cotitură, şerpuitură a unui drum; drum cotit. 2. Panglică de hârtie care se desfăşoară în spirală. 3. Ţeavă în formă de spirală.

Scanned with OKEN Scanner

SERVÁNTĂ s. f. (fr. *servante*) 1. Masă sau bufet pe care se pun vasele de schimb necesare pentru servitul mesei. 2. Servitoare.

SERVÍ vb. IV (fr. *servir*) 1. A îndeplini anumite funcţii, îndatoriri, a sluji; a acţiona pentru cineva sau în interesul cuiva. 2. A pune, a da mâncarea la masă; a da să mănânce. 3. A lua din mâncarea sau băutura puse la masă. 4. A oferi mărfurile cerute. 5. (Despre lucruri) A fi bun, de folos la... 6. A pune mingea în joc.

SERVIÁBIL, –Ă adj. (fr. *serviable*) Care este gata să ajute pe cineva; amabil, îndatoritor, săritor.

SERVÍCIU s. n. (fr. *service*, lat. *servitium*) 1. Acţiunea, faptul de a servi; slujbă, funcţie, post. 2. (La pl.) Ramură, domeniu în care se desfăşoară o activitate de interes social (învăţământ, sănătate etc.); instituţia respectivă. 3. Subdiviziune a unei întreprinderi sau instituţii; colectivul corespunzător. 4. Ajutor dat cuiva. 5. Asortiment de veselă, tacâmuri, lenjerie etc. 6. *Scară de serviciu* = scară secundară (pentru acces la dependinţe). *Serviciu divin* (sau *religios*) = slujbă religioasă. *A fi* (sau *a se pune*) *în serviciul cuiva* (sau *a ceva*) = a sluji unei persoane sau unui scop, ţel etc. *A face un prost* (sau *un rău*) *serviciu cuiva* = a face cuiva un rău.

SERVÍL, –Ă adj. (fr. *servile*, lat. *servilis*) 1. Slugarnic; linguşitor, supus. 2. Care se conformează riguros modelului; lipsit de originalitate.

SERVITÚTE s. f. (lat. *servitus, –utis*) 1. Stare de dependenţă. 2. Obligaţie, constrângere.

SERVO– (fr. *servo–*) Element de compunere care intră în denumirea unor sisteme tehnice: *servoelement, servofrână* etc.

SÉRVUS interj. (germ. *Servus*, lat. *servus*) (Reg.) Formulă familiară de salut.

SESIÚNE s. f. (fr. *session*, lat. *sessio, –onis*) 1. Perioadă de întrunire a membrilor unui organ reprezentativ, ai unei instituţii sau ai unui colectiv organizat; şedinţele ţinute în această perioadă. 2. *Sesiune de examene* = perioadă în care se ţin examene.

SESIZÁ vb. I (cf. fr. *saisir*) 1. A înţelege, a observa, a descoperi. 2. A înştiinţa o autoritate despre un caz care trebuie cercetat.

SESIZÁBIL, –Ă adj. (fr. *saisissable*, cf. *sesiza*) Care poate fi cunoscut, perceput.

SET s. n. (engl., fr. *set*) 1. Fiecare dintre părţile în care se împart unele jocuri sportive, determinate de atingerea unui număr de puncte. 2. Serie de obiecte, de piese, de instrumente etc. care formează un ansamblu; garnitură.

SETAVERÁJ s. n. (engl. *set–average*) Raportul dintre numărul seturilor câştigate şi cele pierdute la unele jocuri sportive.

SÉTE s. f. (lat. *sitis*) 1. Stare fiziologică constând în senzaţia de uscăciune a gurii şi a gâtului şi impulsul de a bea lichide. 2. Fig. Dorinţă arzătoare, intensă; poftă. 3. *Cu sete* = cu pasiune; cu violenţă.

SÉTER s. m. (engl. *setter*) Câine de vânătoare cu capul alungit şi urechile clăpăuge.

SEU s. n. (lat. *sebum*) 1. Grăsime animală. 2. Fig. Bogăţie. 3. *A trăi din seul său* = a trăi numai din ceea ce a agonisit. *A prinde seu* = a se îngrăşa; a se îmbogăţi.

SEVÉR, –Ă adj. (fr. *sévère*, lat. *severus*) Aspru; sobru; exigent, riguros.

SEX s. n. (fr. *sexe*, lat. *sexus*) 1. Diferenţiere morfologică a organismelor în două categorii, masculi şi femele, în vederea reproducerii; fiecare dintre cele două categorii de vieţuitoare diferenţiate după organele genitale. 2. *Sexul tare* (sau *viril*) = bărbaţii. *Sexul slab* (sau *frumos*) = femeile.

SEXAGENÁR, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *sexagénaire*, lat. *sexagenarius*) (Persoană) care a atins (sau a depăşit) vârsta de şaizeci de ani.

SEXAPÍL s. n. (engl. *sex–appeal*) Atracţie deosebită pe care o persoană o exercită asupra sexului opus.

SEXOLOGÍE s. f. (fr. *sexologie*) Disciplină medicală care studiază sexualitatea.

SEXTÉT s. n. (germ. *Sextett*) 1. Grup de şase voci sau şase instrumente care execută o piesă muzicală; compoziţie muzicală scrisă pentru a fi astfel executată. 2. Echipă sportivă formată din şase jucători.

Scanned with OKEN Scanner

SEXUÁL, –Ă adj. (fr. *sexuel*, lat. *sexualis*) Care se referă la sex sau la viaţa sexuală; privit din punct de vedere al raportului dintre sexe.

SEXUALITÁTE s. f. (fr. *sexualité*) Totalitatea însuşirilor care caracterizează sexul şi fenomenul sexual.

SEXUÁT, –Ă adj. (fr. *sexué*) Care are unul dintre cele două sexe.

SÉXY adj. (engl. *sexy*) (Despre oameni) Cu sexapil; (despre filme, literatură) cu caracter erotic.

SEZINÁR, –Ă adj. (*sezină* + *–ar*) *Moştenitor sezinar* = moştenitor cu drept de sezină.

SEZÍNĂ s. f. (fr. *saisine*) Drept de posesiune asupra unor bunuri succesorale pe care unii moştenitori îl obţin încă de la deschiderea succesiunii.

SEZÓN s. n. (fr. *saison*) **1.** Perioadă a anului caracterizată prin anumite stări atmosferice, potrivită pentru anumite activităţi; anotimp. **2.** *De sezon* = potrivit unui anumit sezon; de actualitate.

SEZONIÉR, –Ă (fr. *saisonnier*) **1.** Adj. Care ţine de un anumit sezon şi durează cât acesta, privitor la un sezon. **2.** S. m. şi f., adj. (Lucrător) angajat pe un sezon.

SFÁRĂ s. f. (sl. *skvara*) **1.** (Reg.) Miros greu rezultat din arderea grăsimii, a cărnii, a lumânărilor etc.; fum. **2.** *A da sfară în ţară* = a da de ştire, a răspândi o veste.

SFAT s. n. (sl. *sŭvětŭ*) **1.** Îndrumare, povaţă, îndemn. **2.** Grup constituit în vederea deliberării, rezolvării etc. unor probleme de interes public, naţional etc.; consiliu, consfătuire; conversaţie, taifas.

SFĂRÂMÁ vb. I (de la *fărâma*) **1.** A (se) desface în bucăţi mici, a (se) fărâmiţa, a (se) zdrobi; (fig.) a (se) spulbera, a (se) risipi. **2.** Fig. A omorî. **3.** Fig. A se chinui, a se strădui să...

SFĂTUÍ vb. IV (*sfat* + *–ui*) A îndruma, a povăţui, a îndemna; a cere cuiva părerea, a se consfătui.

SFÂNT, –Ă (sl. *sventŭ*) **1.** S. m. Dumnezeu. **2.** S. m. şi f. Cel canonizat de biserică. **3.** Adj. Care aparţine bisericii sau religiei (creştine); înzestrat cu harul divin. **4.** Adj. Care impune respect, veneraţie; desăvârşit, infailibil. **5.** Adj. Straşnic. **6.** *Sfântul părinte* = papa. *Locurile sfinte* = locurile în care a trăit şi a propovăduit Cristos. *A–l vedea sfântul* = a da de belea; a da peste un noroc neaşteptat. *Ferit–a sfântul* = nicidecum. *Până la Dumnezeu te mănâncă sfinţii* = până să ajungi la cel important înduri multe de la cei cu funcţie mică. *A–i ieşi un sfânt din gură* = a vorbi înţelept. *A sta (ca un) sfânt* = a sta nemişcat, cuminte. *La sfântu–aşteaptă* = niciodată.

SFÂRÂÍ vb. IV (*sfâr* + *–âi*) **1.** A produce sunete caracteristice care se repetă ritmic sau prelungit (specific unor obiecte în mişcare) sau şuierătoare şi repetate (când se prăjeşte un aliment sau grăsime), ori cu pocnete mici (când arde focul) etc. **2.** *A–i sfârâi cuiva inima* = a fi stăpânit de un sentiment puternic. *A–i sfârâi cuiva călcâiele (după cineva)* = a fi îndrăgostit. *A–i sfârâi (cuiva) călcâiele* = a fugi repede.

SFÂRC s. n. (et. nec.) **1.** Vârf cartilaginos, elastic; mamelon; zgârci. **2.** Capăt flexibil (al biciului, al mustăţilor etc.).

SFÂRŞÍ vb. IV (sl. *sŭvŭršiti*) **1.** A ajunge sau a duce în punctul final o acţiune, o problemă, o discuţie etc.; a încheia, a termina. **2.** A avea drept rezultat, consecinţă. **3.** A muri. **4.** A avea senzaţia de slăbiciune, a fi istovit. **5.** *Pe sfârşite* = aproape gata. *A sfârşi cu cineva* = a rupe relaţiile cu cineva. *A sfârşi cu ceva* = a nu se mai ocupa de ceva.

SFÂRTICÁ vb. I (et. nec.) A rupe în bucăţi, a sfâşia.

SFÂŞIÁ vb. I (lat. *exfasciare*) **1.** A despica în fâşii, a sfârteca fără a folosi unelte tăietoare; (fig.) a chinui. **2.** A muşca, a sfârteca. **3.** Fig. A defăima, a bârfi. **4.** *A sfâşia* (sau *a i se sfâşia) cuiva inima* = a produce (sau a simţi) o mare durere sufletească.

SFÉCLĂ s. f. (sl. *sveklŭ*) Plantă erbacee cu rădăcina cărnoasă, albă sau roşie, folosită ca aliment, ca plantă furajeră, sau pentru extragerea zahărului.

SFECLÍ vb. IV (*sfeclă* + *–i*) *A o sfecli* = a ajunge într–o situaţie neplăcută, a o păţi.

SFÉRĂ s. f. (fr. *sphère*, lat. *sphaera*) **1.** Suprafaţă închisă în care toate punctele sunt la distanţă egală faţă de un punct

interior numit centru; glob. 2. Fig. Domeniu de acţiune sau de dezvoltare a cuiva. 3. Mediu social.

SFEROÍD s. n. (fr. *sphéroïde*) Corp asemănător unei sfere.

SFERT s. n. (sl. *četvrŭtŭ*) 1. A patra parte dintr-un întreg. 2. *Trei sferturi* = (despre haine sau mâneci) cu o lungime intermediară între scurt şi lung. *(Din) trei sferturi* = dintr-o sau într-o poziţie (a capului) intermediară între poziţia din faţă şi cea din profil.

SFEŞTÁNIE s. f. (sl. *[o]svenštenije*) Slujbă religioasă (la ortodocşi) oficiată în diferite împrejurări, constând din rugăciuni şi stropire cu agheasmă.

SFÉTNIC s. m. (sl. *sŭvětĭnikŭ*) Înalt dregător sau boier cu care se sfătuia domnul; consilier.

SFIÁLĂ s. f. (*sfii* + *-eală*) Atitudine timidă, lipsă de încredere în sine, de îndrăzneală; timiditate; ruşine, jenă.

SFIDÁ vb. I (it. *sfidare*) A înfrunta cu dispreţ, cu ostentaţie; a desfide, a brava.

SFIÍ vb. IV (sl. *sněniti sen*) A fi rezervat din cauza timidităţii, de jenă, de teamă etc.; a se intimida, a se ruşina.

SFÍNCTER s. n. (fr., lat. *sphincter*) Muşchi inelar care înconjoară un orificiu natural determinându-i închiderea şi deschiderea.

SFINŢÍ vb. IV (sl. *sventiti*) 1. A sanctifica. 2. A efectua un ritual menit să confere unor obiecte un caracter sacru; a tărnosi. 3. A hirotonisi.

SFINX s. m. (fr., lat. *sphinx*) Monstru fabulos, în mitologia unor popoare antice, înaripat, cu corp de leu şi cap de om; reprezentare artistică a acestuia; (fig.) personaj enigmatic.

SFIÓS, -OÁSĂ adj. (*sfii* + *-os*) Lipsit de îndrăzneală; timid, ruşinos, rezervat.

SFOÁRĂ s. f. (cf. sl. *sŭbora*, ucr. *şbora*) 1. Fir lung obţinut din împletirea mai multor fibre textile. 2. Veche unitate de măsură pentru teren; teren arabil (îngust). 3. Şpagat. 4. *A trage pe sfoară* = a înşela. *A trage* (sau *a învârti*) *sforile* = a unelti în ascuns. *A întinde sfoara* = a forţa lucrurile. *A ţine în mână sforile* = a stăpâni, a domina. *A da sfoară (în ţară)* = a da sfară în ţară.

SFORÁR s. m. (*sfoară* + *-ar*) 1. Meseriaş care face sfori. 2. Fig. Persoană care unelteşte pe ascuns, cu abilitate; intrigant.

SFORŢÁ vb. I (it. *sforzare*) A depune un efort (fizic sau intelectual); a se strădui, a se căzni.

SFRAGÍSTICĂ s. f. (fr. *sphragistique*) Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studierea sigiliilor.

SFRÉDEL s. n. (bg. *svredel*) Burghiu.

SHAKER s. n. (pr. *şéicăr;* engl. *shaker*) Recipient în care se agită cocteilul.

SHÉTLAND s. n. (pr. *şétland;* engl. *shetland*) Lână de calitate superioară cu fire lungi; ţesătură sau obiect tricotat din această lână.

SHÓCKING adj. invar. (pr. *şóching;* engl. *shocking*) Care surprinde în mod neplăcut; şocant.

SHOW s. n. (pr. *şou;* engl. *show*) Spectacol de varietăţi susţinut în principal de un cântăreţ (sau o formaţie) de muzică uşoară.

SIAMÉZ, -Ă adj. (n. pr. *Siam* + *-ez*) *Fraţi siamezi* sau *surori siameze* = gemeni născuţi cu corpurile lipite total sau parţial.

SIBARÍT, -Ă s. m. şi f. (fr. *sybarite*, lat. *Sybarita*) Persoană care duce o viaţă de lux, lene şi desfrâu.

SIBÍLĂ s. f. (lat. *Sybilla*, fr. *sibylle*) Femeie care prezicea viitorul în antichitatea greco-romană.

SICRÍU s. n. (magh. *szekrény*) Coşciug.

SÍDA s. f. (fr. *sidda*) Fază terminală a bolii provocată de virusul HIV.

SIDÉF s. n. (tc. *sedef*) Materie dură, albă, lucioasă, cu irizaţii, care formează stratul interior al unor scoici.

SIDERÁ vb. I (fr. *sidérer*) A uimi, a năuci.

SIDERÁL, -Ă adj. (fr. *sidéral*, lat. *sideralis*) Care ţine de aştri, privitor la aştri; astral.

SIDERURGÍE s. f. (fr. *sidérurgie*) 1. Extragerea şi prelucrarea fierului şi a aliajelor sale; metalurgia fierului. 2. Ştiinţă care se ocupă cu studiul siderurgiei(1).

SIÉSTĂ s. f. (fr. *sieste*) Odihna şi somnul de după prânz.

SÍFILIS s. n. (fr. *syphilis*) Boală venerică transmisă prin contagiune sau ereditate.

Scanned with OKEN Scanner

SIGÍLIU s. n. (lat. *sigillum*) 1. Plăcuţă (cu mâner) pe care este gravată o inscripţie, o efigie etc. şi care se aplică pe un act pentru autentificare; semn astfel aplicat pe ceva. 2. Pecete de ceară roşie pe care s-a aplicat o ştampilă şi care serveşte la închiderea unui lucru interzis celor neautorizaţi.

SÍGLĂ s. f. (fr. *sigle*, lat. *sigla*) Prescurtare formată din prima literă sau din primele litere ale unui cuvânt.

SÍGUR, -Ă (ngr. *sighuros*) 1. Adj. De care nu te poţi îndoi; cert, neîndoielnic. 2. Adv. În mod precis, negreşit. 3. Adj. Convins, încredinţat. 4. Adj. Pe care te poţi baza; demn de încredere. 5. Adj. Lipsit de primejdie. 6. Adj. Care nu dă greş, precis; care produce efectul dorit, eficace. 7. Adj. Hotărât, ferm. 8. Adv. Da. 9. *A fi sigur* (de ceva sau de cineva) = a avea deplină încredere (în ceva sau cineva). *A fi sigur de sine* (sau *de el*) = a se comporta în mod neşovăielnic, conştient de calităţile sale. *A lua* (pe cineva) *la sigur* = a întreba (pe cineva) direct. *A merge* (sau *a se duce*) *la sigur* = a merge drept la ţintă, a nu da greş. *Mai mult ca* (sau *decât*) *sigur* = fără îndoială.

SIGURÁNŢĂ s. f. (*sigur* + *-anţă*) 1. Lipsă de primejdie; securitate. 2. Convingere neclintită; certitudine. 3. Fermitate, precizie; pricepere, îndemânare. 4. Dispozitiv care întrerupe un circuit electric la trecerea unui curent electric prea intens. 5. Dispozitiv care se introduce în broasca unei uşi pentru a împiedica deschiderea acesteia cu o cheie falsă. 6. Poliţie politică secretă, în trecut. 7. *Cu siguranţă* = fără îndoială.

SIHÁSTRU, -Ă s. m. şi f. (ngr. *isihastris*) Pustnic, anahoret; (fig.) om retras, singuratic.

SILÁBĂ s. f. (fr. *syllabe*, lat. *syllaba*) Parte a unui cuvânt, alcătuită dintr-unul sau mai multe sunete, care se rosteşte printr-o singură emisiune vocală.

SILABISÍ vb. IV (ngr. *sillavizo*, cf. *silabă*) A pronunţa sau a citi despărţind cuvintele în silabe; (fig.) a citi cu greutate.

SÍLĂ s. f. (sl. *sila*) 1. Dezgust, scârbă, greaţă; aversiune, repulsie. 2. Constrângere, presiune. 3. *În silă* = fără plăcere. *Cu (de-a) sila* ori *de* (sau *în, cu*) *silă* = fără voie, forţat.

SILENŢIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *silencieux*, lat. *silentiosus*) Fără zgomot; tăcut.

SILF s. m. (fr. *sylphe*) Duh aerian masculin, uşor şi vioi, din legendele germane.

SILFÍDĂ s. f. (fr. *sylphide*) Duh aerian feminin, uşor şi vioi, din legendele germane.

SILÍ vb. IV (sl. *siliti*) 1. A constrânge, a forţa să facă ceva. 2. A determina; a convinge. 3. A depune eforturi, a se strădui să realizeze ceva; a se grăbi, a da zor.

SILICÓZĂ s. f. (fr. *silicose*) Boală pulmonară profesională (care apare la muncitorii din mine, din industria metalurgică etc.), provocată de inhalarea pulberilor de bioxid de siliciu.

SILÍNŢĂ s. f. (*sili* + *-inţă*) 1. Stăruinţă îndelungată, osteneală pentru a realiza ceva; sârguinţă, strădanie. 2. *A-şi da silinţa* = a se strădui.

SILITÓR, -OÁRE adj. (*sili* + *-tor*) Care îşi dă silinţa; sârguincios, harnic.

SÍLNIC, -Ă adj. (sl. *silĭnĭkŭ*) 1. Care se face prin constrângere sau de nevoie; impus, silit. 2. *Muncă silnică* = pedeapsă judiciară gravă, cu închisoare şi muncă forţată.

SILOGÍSM s. n. (fr. *syllogisme*, lat. *syllogismus*) Grup de trei judecăţi, cea de a treia fiind concluzia care reiese din prima, prin intermediul celei de a doua.

SILUÉTĂ s. f. (fr. *silhouette*) 1. Contur al cuiva sau a ceva care se proiectează ca o umbră pe un fond mai luminos; desen reprezentând o astfel de imagine. 2. Talie zveltă, bine proporţionată. 3. *A face siluetă* = a deveni zvelt, a slăbi.

SILUÍ vb. IV (sl. *silovati*) A uza de forţă faţă de cineva, a constrânge; a viola.

SÍLVIC, -Ă adj. (*silvă* „pădure" + *-ic*) Care aparţine pădurii sau silviculturii, privitor la pădure sau la silvicultură; forestier.

SILVICULTÚRĂ s. f. (fr. *sylviculture*) Ştiinţă care se ocupă cu cultivarea, amenajarea şi exploatarea pădurilor.

SÍLVO- (lat. *silva*, fr. *sylv-*) Element de compunere cu sensul „de pădure", „păduros": *silvotehnică, silvomecanizare* etc.

SILVOAMELIORÁŢIE s. f. (*silvo-*

amelioraţie) Ansamblu de lucrări pentru îmbunătăţirea regimului hidrologic şi pentru combaterea degradării terenurilor forestiere.

SIMANDICÓS, –OÁSĂ adj. (ngr. *simandikós*) Respectabil, important; distins.

SIMBIÓZĂ s. f. (fr. *symbiose*) Formă de convieţuire a două specii diferite de organisme.

SIMBÓL s. n. (lat. *symbolum*, fr. *symbole*, germ. *Symbol*) 1. Ceea ce reprezintă indirect un obiect, o fiinţă, o idee etc. 2. Semn convenţional folosit în ştiinţă şi tehnică pentru notarea anumitor noţiuni, operaţii, mărimi etc. 3. *Simbolul credinţei* = rugăciune care reprezintă expunerea succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creştine; crez.

SIMBOLÍSM s. n. (fr. *symbolisme*) Curent literar care consideră lumea ca fiind un ansamblu de simboluri pe care caută să le interpreteze; mod de exprimare a acestui curent.

SIMBOLIZÁ vb. I (fr. *symboliser*) A exprima, a reprezenta printr–un simbol; a constitui un simbol.

SIMETRÍE s. f. (lat. *symmetria*, fr. *symétrie*, it. *simmetria*) Corespondenţă de formă, de poziţie etc. între părţile opuse a ceva; concordanţă.

SIMÉZĂ s. f. (fr. *cimaise*) Panou pe care se aşază sau se susţine un tablou într–o galerie de pictură.

SIMFONÍE s. f. (lat. *symphonia*, fr. *symphonie*) 1. Compoziţie muzicală amplă pentru orchestră. 2. Fig. Îmbinare armonioasă de elemente care contribuie la producerea unui efect plăcut.

SIMILÁR, –Ă adj. (fr. *similaire*) De acelaşi fel; asemănător.

SIMILITÚDINE s. f. (fr. *similitude*, lat. *similitudo, –inis*) Potrivire, asemănare.

SIMPÁTIC, –Ă adj. (fr. *sympathique*) 1. Care inspiră simpatie, plăcut, atrăgător. 2. *Cerneală simpatică* = cerneală incoloră.

SIMPATÍE s. f. (fr. *sympathie*, lat. *sympathia*) Atracţie sau afecţiune faţă de cineva sau ceva; atitudine favorabilă, aprobare faţă de cineva sau ceva.

SIMPLIFICÁ vb. I (lat. *simplificare*, fr. *simplifier*) A face să devină (mai) simplu.

SIMPLÍSM s. n. (fr. *simplisme*) Mod unilateral şi superficial de a înţelege lucrurile, neglijând esenţialul; lipsă de înţelegere pentru problemele de nivel mai înalt.

SÍMPLU, –Ă adj. (fr. *simple*) 1. Format dintr–un element sau din (puţine) elemente omogene. 2. Lipsit de artificialitate, de ornamente; neîncărcat, sobru. 3. Uşor de făcut, de înţeles. 4. Care nu este prefăcut; sincer, cinstit. 5. Lipsit de cultură, de rafinament.

SIMPOZIÓN s. n. (ngr. *simpósion*, germ. *Symposion*) Discuţie organizată între vorbitori şi public pe baza unor scurte expuneri cu teme diferite.

SIMPTÓM s. n. (fr. *symptôme*) Semn, fenomen care indică apariţia unei stări anormale (mai ales a unei boli).

SIMPTOMÁTIC, –Ă adj. (fr. *symptomatique*) Care indică, semnalează ceva.

SIMŢ s. n. (de la *simţi*) 1. Facultate a fiinţelor de a percepe ceva cu ajutorul organelor senzoriale specifice. 2. Capacitate a omului de a înţelege, de a judeca, de a aprecia ceva; înclinare, aptitudine pentru ceva.

SIMŢÍ vb. IV (lat. *sentire*) 1. A avea senzaţia, percepţia unui lucru, a unui fapt etc. prin intermediul organelor de simţ. 2. A fi conştient de propria sa stare fizică. 3. A înţelege ceva bazându–se pe intuiţie, pe elemente logice etc.; (despre animale) a adulmeca. 4. A dovedi bun–simţ. 5. A încerca un sentiment, o emoţie etc.; a fi impresionat de ceva. 6. *A se simţi la* (sau *în*) *largul lui* sau (*ca*) *acasă* (*la el*) = a se simţi bine, a nu fi stânjenit sau jenat de ceva.

SIMŢÍT, –Ă adj. (de la *simţi*) 1. Cu multă sensibilitate. 2. Care are bun–simţ.

SIMULÁ vb. I (fr. *simuler*, lat. *simulare*) A face să pară real ceva inexistent; a se preface.

SIMULÁCRU s. n. (fr. *simulacre*, lat. *simulacrum*) Aparenţă falsă; prezentare înşelătoare; faptă, acţiune simulată.

SIMULTÁN, –Ă (germ. *simultan*, fr. *simultané*, lat. *simultaneus*) 1. Adj. Care are loc sau se petrece în acelaşi timp; concomitent. 2. S. m. Demonstraţie a unui bun şahist care joacă în acelaşi timp cu mai mulţi adversari.

Scanned with OKEN Scanner

SINAGÓGĂ s. f. (fr. *synagogue*) Loc de rugăciune a cultului mozaic.

SÍNCER, –Ă adj. (fr. *sincère*, lat. *sincerus*) Neprefăcut; cinstit, franc.

SINCÓPĂ s. f. (fr. *syncope*) 1. Oprire (momentană) a bătăilor inimii. 2. Efect ritmic în muzică obţinut prin schimbarea accentului.

SINCRONIZÁ vb. I (fr. *synchroniser*) 1. A face ca două sau mai multe acţiuni, fenomene etc. să se petreacă în acelaşi timp. 2. A realiza într–un film concordanţa dintre sunet şi imagine.

SINDICÁT s. n. (fr. *syndicat*) Organizaţie profesională de masă care are drept scop apărarea intereselor salariaţilor.

SINDRÓM s. n. (fr. *syndrome*) Totalitatea simptomelor care constituie caracteristica unei boli.

SINÉCURĂ s. f. (fr. *sinécure*) Slujbă bine plătită fără (sau cu o minimă) muncă.

SINGLE s. n., adj. (pr. *singl;* engl. *single*) (*Disc*) *single* = (disc) care conţine o singură lucrare pe fiecare faţă.

SINGULÁR, –Ă adj. (lat. *singularis*, fr. *singulier*) Unicul dintr–o categorie, având anumite însuşiri sau fiind într–o anumită situaţie; fără seamăn; individual.

SINGULARIZÁ vb. I (fr. *singulariser*) A fi sau a face să fie ieşit din comun; a (se) deosebi, a (se) distinge.

SÍNGUR, –Ă adj. (lat. *singulus*) 1. Fără altcineva; neînsoţit; retras, singuratic. 2. Cu forţe sau idei proprii, fără ajutor. 3. Unic. 4. Numai, exclusiv, doar. 5. În persoană, personal.

SINGURÁTIC, –Ă adj. (*singur* + *–atic*) Retras, izolat.

SINISTRÁT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *sinistré*) (Persoană) care a suferit pagube mari de pe urma unei calamităţi (incendiu, inundaţii, război etc.).

SINÍSTRU (fr. *sinistre*, lat. *sinister, –tra*) 1. Adj. Groaznic, cumplit, înspăimântător. 2. S. n. Calamitate, dezastru.

SINÓD s. n. (sl. *sinod*) Adunare periodică de ierarhi, care constituie forul suprem al bisericii ortodoxe; adunare ocazională episcopală.

SINONÍM (fr. *synonyme*) 1. Adj., s. n. (Cuvânt, expresie etc.) care are (aproape) acelaşi sens cu altul. 2. Adj. Asemănător, identic (ca sens).

SINÓPTIC, –Ă adj. (fr. *synoptique*) (Despre rubrici, tabele etc.) Care permite o privire generală asupra unui ansamblu.

SINTÁGMĂ s. f. (fr. *syntagma*) Grup stabil de cuvinte care formează o unitate semantică–sintactică.

SÍNTÁXĂ s. f. (fr. *syntaxe*, lat. *syntaxis*) Parte a gramaticii care studiază îmbinarea cuvintelor în propoziţii şi fraze.

SINTÉZĂ s. f. (fr. *synthèse*) 1. Îmbinare a elementelor esenţiale, componente ale unui studiu, ale unei probleme, ale unei situaţii etc.; lucrare conţinând această îmbinare. 2. Operaţie prin care se obţine un produs chimic.

SINUCÍDE vb. III (*sine* + *ucide*, cf. fr. *suicider*) A se omorî.

SINUÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *sinueux*, lat. *sinuosus*) Cotit, şerpuitor.

SINUZÍTĂ s. f. (fr. *sinusite*) Boală cronică constând în inflamarea mucoasei nazale.

SIONÍSM s. n. (fr. *sionisme*) Mişcare naţionalistă a evreilor din ţările europene, apărută la sfârşitul sec. al XIX–lea, cu scopul întemeierii unui stat evreiesc.

SÍRE s. m. (fr. *sire*) Titlu de adresare către un împărat sau un rege.

SIRÉNĂ s. f. (fr. *sirène*, it. *sirena*, lat. *siren, –enis*) 1. Aparat care produce sunete intense, cu care se dau diferite semnale. 2. Fiinţă mitologică, cu înfăţişare de femeie cu aripi şi coadă de peşte, care ademenea corăbierii cu cântecele ei.

SIRÓP s. n. (fr. *sirop*) Soluţie densă de zahăr în apă sau în diferite sucuri.

SISTÁ vb. I (lat. *sistere*, cf. germ. *sistieren*) A întrerupe, a opri o activitate.

SISTÉM s. n. (lat. *systema*, fr. *système*, germ. *System*) 1. Ansamblul elementelor şi legăturilor unui întreg. 2. Mod de organizare a unui proces, a unei activităţi etc.; metodă de lucru.

SISTEMÁTIC, –Ă adj. (fr. *systématique*) Organizat pe baza unui sistem.

SÍTĂ s. f. (sl. *sito*) 1. Ţesătură cu ochiuri mici (din fire metalice sau textile) care, fixată pe un cadru, foloseşte la cernut, la strecurat, ca protecţie la ferestre, la dulapuri etc.; obiectul format dintr–un cadru pe care este fixată această ţesătură.

Scanned with OKEN Scanner

2. *A ploua ca prin sită* = a ploua mărunt. *A vedea* (sau *a zări*) *ca prin sită* = a vedea neclar. *A trece* (pe cineva sau ceva) *prin sită* = a analiza minuţios.

SITUÁ vb. I (fr. *situer*) A ocupa un anumit loc; a acţiona de pe o anumită poziţie.

SITUÁŢIE s. f. (fr. *situation*) 1. Împrejurare, stare etc. în care se află cineva sau ceva. 2. Poziţie socială, materială sau morală a cuiva; avere. 3. Prezentare a unor date privind rezultatele unei activităţi. 4. *A fi la înălţimea situaţiei* = a corespunde unei misiuni. *A fi stăpân* (sau *călare*) *pe situaţie* = a fi sigur de ceva. *A-i face cuiva o situaţie* = a ajuta pe cineva să ajungă la o stare socială sau materială bună. *Cu situaţie* = cu o stare materială sau socială bună.

SLAB, -Ă adj. (sl. *slabŭ*) 1. Lipsit de grăsime; uscăţiv; (despre carne, alimente) fără grăsime. 2. Fără forţă, fără vitalitate, debil. 3. Neconvingător. 4. Lipsit de intensitate, aproape stins; lipsit de concentraţie, diluat; lipsit de trăinicie, nerezistent. 5. Care nu funcţionează normal (vederea, memoria etc.). 6. Fără valoare, fără pregătire temeinică. 7. *Slab de înger* = fricos; lipsit de energie morală. *Slabă nădejde!* = puţine şase de reuşită.

SLÁLOM s. n. (fr. *slalom*) Coborâre pe schiuri, cu multe viraje.

SLÁVĂ s. f. (sl. *slava*) 1. Laudă, proslăvire; glorie, renume. 2. Cer, văzduh. 3. *Slavă Domnului*, exclamaţie prin care se exprimă satisfacţia pentru o reuşită. *A ridica pe cineva în slăvi* = a lăuda, a glorifica pe cineva.

SLÓBOD, -Ă (bg. *sloboden*) 1. Adj. Care are depline drepturi politice şi cetăţeneşti, liber; care poate acţiona după bunul plac. 2. Adj. Neatârnat, independent; autonom. 3. Adv. În voie, nestingherit. 4. Adj. Prea familiar; indecent. 5. *A avea mână slobodă* = a fi darnic. *A fi slobod la* (sau *de*) *gură* = a vorbi fără sfială, depăşind buna cuviinţă. *A da* (cuiva) *frâu slobod* = a lăsa pe cineva să facă ce vrea.

SLOGÁN s. n. (fr., engl. *slogan*) Formulă verbală scurtă care exprimă ţelurile politice, economice, culturale etc. ale unui grup.

SLOI s. n. (bg. *sloj*) 1. Bloc de gheaţă care pluteşte pe ape înainte ca acestea să îngheţe total; (fig.) om rece, nepăsător. 2. *A-i trece* (cuiva) *un sloi* (*de gheaţă*) *prin inimă* (sau *prin spinare*) = a-l trece (pe cineva) fiori de spaimă. *A fi sloi* = a-i fi foarte frig.

SLÚGĂ s. f. (sl. *sluga*) Persoană care slujeşte la cineva, fiind retribuită pentru aceasta; (fig.) persoană care apără orbeşte interesul cuiva (în schimbul unor avantaje).

SLUGĂRNICÍE s. f. (*slugarnic* + *-ie*) Ploconeală, servilism.

SLÚGER s. m. (cf. scr. *služar*) Dregător în Ţara Românească şi în Moldova însărcinat cu aprovizionarea curţii domneşti şi a armatei.

SLUJ s. n. (pol. *sluz'*) *A face* (sau *a sta*) *sluj* = (despre animale) a se ridica în două labe; (despre oameni) a se linguşi, a se ploconi, a se umili.

SLÚJBĂ s. f. (sl. *služĭba*) 1. Serviciu, funcţie, post. 2. Serviciu religios. 3. *A fi* (sau *a se pune*) *în slujba cuiva* (sau *a ceva*) = a servi interesele cuiva sau a susţine o cauză.

SLUJÍ vb. IV (sl. *služiti*) 1. A fi angajat în gospodăria sau în familia cuiva; a fi la dispoziţia unui stăpân. 2. A se folosi de cineva sau de ceva. 3. (Despre obiecte, abstracte) A folosi la... 4. A oficia o slujbă religioasă.

SLUT, -Ă adj., s. m. şi f. (cf. ucr. *slutyj*) (Om) mutilat, schilod, diform; (om) foarte urât.

SMALŢ s. n. (ngr. *smálto*, germ. *Schmalz*) 1. Masă sticloasă formată din diverşi compuşi organici cu care se acoperă suprafaţa obiectelor de ceramică, de metal etc.; email. 2. Substanţă albă şi lucioasă care acoperă dinţii.

SMARÁLD s. n. (it. *smeraldo*, ngr. *smáragdos*) Piatră preţioasă naturală de culoare verde, transparentă.

SMÂNTÂNĂ s. f. (cf. bg., ucr. *smetana*) Produs alimentar gras obţinut din lapte.

SMECI s. n. (engl., fr. *smash*) Lovitură de atac la tenis sau la pingpong, prin care o minge înaltă primită este expediată cu putere.

SMINTÍ vb. IV (sl. *sŭmensti*, *sŭmenton*) 1. A-şi pierde sau a face să-şi piardă

Scanned with OKEN Scanner

judecata; a înnebuni. 2. *A sminti* (pe cineva) *în bătaie* = a bate rău (pe cineva).

SMÍRNĂ s. f. (sl. *smirna*) Răşină extrasă din scoarţa unui arbore exotic, care arde răspândind un miros caracteristic.

SMOCHING s. n. (engl. *smoking*) Haină bărbătească de gală (neagră) cu revere de mătase.

SMOG s. n. (engl. *smog*) Ceaţă deasă amestecată cu fum şi praf industrial.

SMÚLGE vb. III (lat. **exmulgere*) 1. A trage cu putere pentru a scoate din locul în care se află; a jumuli (de pene). 2. A (se) desprinde (brusc) din locul în care se află. 3. *A-şi smulge părul (din cap)* sau *a-şi smulge barba* = a-şi manifesta puternic durerea sau desperarea.

SNACK-BAR s. n. (pr. *snéc-bar*; engl. *snack-bar*) Mic restaurant unde se servesc gustări.

SNOÁVĂ s. f. (sl. *iz nova*) Scurtă povestire folclorică cu conţinut anecdotic.

SNOB, SNOÁBĂ s. m. şi f. (fr. *snob*) (Persoană) care acceptă şi admiră fără discernământ tot ce este la modă.

SOÁCRĂ s. f. (lat. *socra*) 1. Mama unuia dintre soţi. 2. *Soacră mare* = mama mirelui. *Soacră mică* = mama miresei.

SOÁRE s. m. (lat. *sol, -lis*) 1. Corp ceresc principal al sistemului nostru planetar, incandescent şi luminos, în jurul căruia gravitează Pământul şi celelalte planete ale sistemului. 2. Fig. Fericire, bucurie. 3. *Sub* (sau *pe sub*) *soare* = pe pământ. *(A fi) soare cu dinţi* = (a fi) foarte frig pe vreme senină. *(A fi) rupt din soare* = (a fi) foarte frumos. *A se uita* (la cineva) *ca la soare* = a iubi mult pe cineva.

SOÁRTĂ s. f. (lat. *sors, -tis*) Destin, ursită.

SOBÓL s. m. (bg. *sobolec*) Cârtiţă.

SOBÓR s. n. (sl. *sŭborŭ*) 1. Adunare (bisericească). 2. Slujbă bisericească ortodoxă oficiată de mulţi clerici.

SÓBRU, -Ă adj. (fr. *sobre*, lat. *sobris*) 1. Fără ornamente, simplu. 2. Cumpătat, moderat; serios, grav.

SOC s. m. (lat. *sabucus*) Nume dat unor specii de arbuşti pitici cu florile grupate în inflorescenţe.

SOCÁTĂ s. f. (*soc* + *-ată*) Băutură răcoritoare din flori de soc.

SOCIÁBIL, -Ă adj. (fr. *sociable*, lat. *sociabilis*) Care se integrează uşor în societate; care se împrieteneşte uşor; prietenos.

SOCIÁL, -Ă adj. (fr. *social*, lat. *socialis*) Care este legat de viaţa oamenilor, de raporturile lor etc. în societate sau faţă de societate; care este propriu unui grup de oameni.

SOCIAL-DEMOCRÁT, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *social-démocrate*) (Persoană) care aderă la social-democraţie, care aparţine social-democraţiei.

SOCIAL-DEMOCRAŢÍE s. f. (germ. *Sozialdemokratie*, fr. *social-démocratie*) Doctrină a socialiştilor; tendinţă politică reformistă de centru stânga.

SOCIALÍSM s. n. (fr. *socialisme*, germ. *Sozialismus*) Doctrină care susţine îngrădirea proprietăţii private; orânduire socială bazată pe proprietatea socială.

SOCIALÍST, -Ă (fr. *socialiste*, germ. *sozialist*) 1. Adj. Care aparţine socialismului, privitor la socialism. 2. S. m. şi f. Adept al socialismului; membru al unui partid socialist.

SOCIALIZÁ vb. I (fr. *socialiser*) A trece principalele bunuri din proprietate privată în proprietatea unei colectivităţi.

SOCIALMÉNTE adv. (fr. *socialement*, it. *socialmente*) Din punct de vedere social.

SOCIETÁTE s. f. (fr. *société*, lat. *societas, -atis*) 1. Totalitatea oamenilor care trăiesc în grup organizat. 2. Orânduire socială. 3. Asociaţie de oameni având interese comune (ştiinţifice, literare, de afaceri etc.). 4. Anturaj, companie. 5. *În societate* = în lume. *Societate civilă* = sistem social în care primează drepturile omului.

SOCIOLOGÍE s. f. (fr. *sociologie*) Ştiinţă care studiază societatea omenească cu implicaţiile ei din punct de vedere social.

SÓCLU s. n. (fr. *socle*) Suport sau postament care susţine o coloană, o statuie, un grilaj etc.

SOCOTEÁLĂ s. f. (*socoti* + *-eală*) 1. Calcul numeric, evaluare numerică; cont, situaţie financiară. 2. Fiecare dintre cele patru operaţii aritmetice fundamentale. 3. Notă de plată. 4. Plan, proiect; bilanţ. 5. *A pune* (ceva) *la socoteală* =

Scanned with OKEN Scanner

a lua (ceva) în consideraţie. *A pune* (ceva) *în socoteala cuiva* = a obliga pe cineva să plătească (ceva); a-i imputa cuiva (ceva). *A da socoteală cuiva* (de ceva) = a răspunde în faţa cuiva pentru... *A ţine socoteală de...* = a lua în consideraţie. *Pe socoteala cuiva* = referitor la cineva. *Cu* (sau *fără*) *socoteală* = (ne) chibzuit.

SOCOTÍ vb. IV (lat. **succutere*) **1.** A face socoteală, a calcula; a număra. **2.** A aprecia, a considera.

SÓCRU s. m. (lat. *socrus*) **1.** Tatăl unuia dintre soţi în raport cu celălalt soţ; (la pl.) părinţii unuia dintre soţi în raport cu celălalt soţ. **2.** *Socru mare* = tatăl mirelui. *Socru mic* = tatăl miresei.

SODOMÍE s. f. (ngr. *sodomia*) Relaţii sexuale anale.

SOFÍSM s. n. (fr. *sophisme*, lat. *sophisma*) Raţionament corect formal, dar greşit ca conţinut.

SOFISTICÁT, -Ă adj. (de la *sofistica*, cf. fr. *sophistiqué*) Căutat, artificial, preţios; complicat (şi confuz).

SOFT s. n. (de la *software*) Software.

SOFTWARE s. n. (pr. *softuéăr*; engl. *software*) Sistem de programe pentru calculator.

SOI s. n. (tc. *soy*) **1.** Grup de plante sau de animale care aparţin aceleiaşi specii sau varietăţi. **2.** Mod, gen, fel (de a fi, de a se manifesta etc.). **3.** *De soi* = de calitate superioară, aleasă.

SÓIA s. f. (fr. *soya*, germ. *Soja*) Plantă leguminoasă cu fructul în formă de păstaie şi seminţe bogate în grăsimi şi protide.

SOL s. n. (fr. *sol*, lat. *solum*) Stratul de la suprafaţa scoarţei pământului în care se cultivă plantele; pământ.

SOLD s. n. (fr. *solde*) **1.** Diferenţă între totalul sumelor înregistrate în debitul şi în creditul aceluiaşi cont; rest de plată dintr-o datorie. **2.** Marfă (rămasă nevândută) care se vinde cu preţ redus.

SOLDÁ vb. I (fr. *solder*, it. *soldare*) **1.** A calcula un sold. **2.** (Despre acţiuni, întreceri etc.) A se încheia (cu...). **3.** A vinde cu preţ redus resturile de marfă.

SOLDÁT s. m. (fr. *soldat*, it. *soldato*, rus. *soldat*) Cel mai mic grad în armată; persoană care are acest grad; militar, ostaş.

SOLÉMN, -Ă adj. (lat. *sollemnis*, it. *solenne*) **1.** Sărbătoresc. **2.** Important, grav, serios.

SOLEMNITÁTE s. f. (lat. *sollemnitas, -atis*) **1.** Însuşire a ceea ce este solemn; măreţie; sobrietate, seriozitate. **2.** Ceremonie publică pentru cinstirea sau comemorarea unei persoane sau a unui eveniment.

SOLICITÁ vb. I (fr. *solliciter*, lat. *sollicitare*) **1.** A adresa cuiva o cerere. **2.** A chema, a invita pe cineva să facă ceva. **3.** A atrage, a deştepta (atenţia, interesul etc.).

SOLICITÚDINE s. f. (fr. *sollicitude*, lat. *sollicitudo, -inis*) Comportare plină de atenţie, de grijă, de bunăvoinţă şi de prietenie faţă de cineva sau de ceva.

SOLÍD, -Ă adj. (fr. *solide*, lat. *solidus*) **1.** Care îşi păstrează forma şi dimensiunile având o structură compactă şi o mare coeziune; tare, rigid, dur. **2.** Rezistent, trainic, durabil. **3.** Mare şi greu. **4.** Temeinic, serios.

SOLIDÁR, -Ă adj. (fr. *solidaire*) Legat, unit prin unitate de concepţii, de interese, de acţiuni etc.

SOLIDARIZÁ vb. I (fr. *solidariser*) A se uni cu cineva într-o acţiune.

SOLIDIFICÁ vb. I (fr. *solidifier*, it. *solidificare*) A trece sau a face să treacă din stare lichidă în stare solidă.

SOLITÁR, -Ă (fr. *solitaire*, lat. *solitarius*) **1.** Adj. Singur, izolat; singuratic. **2.** S. n. Diamant mare care se montează pe o bijuterie.

SOLITÚDINE s. f. (fr. *solitude*, lat. *solitudo, -inis*) Singurătate, izolare.

SOLSTÍŢIU s. n. (lat. *solstitium*, fr. *solstice*) Ziua cea mai lungă (21 iunie) sau cea mai scurtă (22 decembrie) a anului când Soarele se află la înălţimea maximă faţă de ecuator.

SOLÚBIL, -Ă adj. (fr. *soluble*, lat. *solubilis*) **1.** Care se poate dizolva (într-un solvent). **2.** Fig. Rezolvabil.

SOLÚŢIE s. f. (fr. *solution*, lat. *solutio, -onis*) **1.** Amestec de două sau mai multe substanţe. **2.** Mod de a rezolva o dificultate, o problemă etc.

SOLVÁBIL, -Ă adj. (fr. *solvable*) Care are posibilitate să-şi plătească la termen obligaţiile, datoriile etc.; solvent.

SOLVÉNT[1] s. m. (lat. *solvens, -ntis*, fr. *solvant*) Dizolvant.

SOLVÉNT[2], –Ă (germ. *Solvent*) 1. Adj., s. m. şi f. (Elev, student) care plăteşte taxele pentru cămin şi masă (nefiind bursier). 2. Adj. Solvabil.

SOMÁ vb. I (fr. *sommer*) A cere categoric, în numele legii (sub ameninţare) ca cineva să facă sau să nu facă ceva.

SOMÁŢIE s. f. (fr. *sommation*) Invitaţie prin care cineva este somat să (nu) facă ceva; ordin scris prin care se face această invitaţie.

SOMITÁTE s. f. (fr. *sommité*) Persoană care are merite deosebite într–un anumit domeniu de activitate.

SOMN s. n. (lat. *somnus*) 1. Stare fiziologică periodică la oameni şi animale caracterizată prin repaus motor, încetinirea circulaţiei, a activităţii psihice la om etc.; necesitatea de a dormi. 2. Fig. Toropeală, amorţire. 3. *Somnul de veci* = moartea. *A trage un (pui de) somn* = a dormi (adânc). *A–l fura* (pe cineva) *somnul* = a aţipi. *Somn uşor* = formulă prin care se doreşte cuiva să doarmă liniştit. *A–l păli* (sau *a–l toropi* pe cineva) *somnul* sau *a pica de somn* = a–i fi foarte somn.

SOMNÁMBUL, –Ă s. m. şi f. (fr. *somnambule*) Persoană care se scoală din pat în timpul somnului şi execută unele acte de care nu–şi aminteşte la trezire.

SOMNIFÉR, –Ă adj., s. n. (fr. *somnifère*, lat. *somnifer*) (Medicament, substanţă) care provoacă somnul; soporific.

SOMNOLÉNŢĂ s. f. (fr. *somnolence*, lat. *somnolentia*) Stare între somn şi trezire; toropeală.

SOMÓN s. m. (fr. *saumon*) Peşte mare răpitor, marin.

SOMPTUÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *somptueux*) Fastuos, luxos, bogat.

SONÁTĂ s. f. (fr. *sonate*, it. *sonata*, germ. *Sonate*) Piesă muzicală pentru unul sau două instrumente, alcătuită din trei sau patru părţi cu structură diferită.

SONDÁ vb. I (fr. *sonder*) 1. A cerceta (solul, subsolul, atmosfera etc.) cu o sondă; a cerceta sau a evacua o cavitate a organismului cu o sondă; a investiga. 2. Fig. A iscodi, a ispiti.

SÓNDĂ s. f. (fr. *sonde*) 1. Gaură cilindrică forată în pământ pentru explorarea unui zăcământ, pentru unele cercetări etc.; instalaţie situată deasupra acesteia. 2. Aparat cu care se extrage o mică cantitate dintr–un material compact (pământ) sau granular (nisip, ciment). 3. Instrument chirurgical care serveşte la explorarea, la evacuarea etc. unor cavităţi din organism.

SONERÍE s. f. (fr. *sonnerie*, it. *soneria*) Dispozitiv de semnalizare sonoră; sunet produs de acest dispozitiv.

SONÉT s. n. (fr. *sonnet*, it. *sonetto*) Poezie alcătuită din două strofe a câte patru versuri şi două strofe de câte trei versuri.

SONG s. n. (engl. *song*) Cântec, melodie.

SONÓR, –Ă (fr. *sonore*, lat. *sonorus*) 1. Adj. Care produce sunete (puternice), care răsună sau face să răsune. 2. S. n. Partea vorbită a unui film. 3. Adj. Fig. Cu răsunet, important, renumit.

SOPRÁNĂ s. f. (fr., it. *soprano*) Cântăreaţă cu vocea cea mai înaltă.

SÓRĂ s. f. (lat. *soror, –oris*) 1. Persoană de sex feminin considerată în raport cu copiii aceloraşi părinţi ori ai aceleiaşi mame sau ai aceluiaşi tată. 2. Fig. Ţară, limbă etc. de aceeaşi origine cu alta, cu afinităţi comune. 3. Infirmieră. 4. *Soră bună* = soră născută din părinţi comuni cu ai fraţilor săi. *Soră de lapte* = fată alăptată cu alt copil de la aceeaşi femeie. *Soră cu moartea* = grozav, zdravăn.

SORBÍ vb. IV (lat. *sorbere*) 1. A bea cu înghiţituri mici şi cu buzele ţuguiate. 2. A bea (sau a mânca) înghiţind repede şi cu lăcomie. 3. *A sorbi cuvintele* (sau *vorbele, scrisul* etc. *cuiva*) = a asculta sau a citi cu mare interes, atenţie etc. pe cineva.

SÓRCOVĂ s. f. (de la *sorcovi*) 1. Beţişor împodobit cu flori artificiale cu care copiii urează în ziua de Anul Nou; colind recitat cu această ocazie. 2. *Ca o sorcovă* = împopoţonat.

SORDÍD, –Ă adj. (fr. *sordide*, lat. *sordidus*) Murdar, dezgustător, respingător.

SORGÍNTE s. f. (it. *sorgente*) Izvor, sursă, origine.

SORT s. n. (fr. *sorte*) Categorie, fel, varietate de produse.

SORTÁ vb. I (germ. *sortieren*) A alege, a aranja, a repartiza pe grupe, pe categorii.

Scanned with OKEN Scanner

SORTÍ vb. IV (de la *soartă*) A hotărî, a determina soarta cuiva; a predestina, a meni, a ursi.

SORTIMÉNT s. n. (germ. *Sortiment*) Ansamblu de mărfuri de acelaşi fel; sort.

SOSÍ vb. IV (ngr. *sóso*) 1. A ajunge la locul de destinaţie. 2. (Despre intervale, anotimpuri etc.) A începe să se desfăşoare. 3. *A-i sosi* (cuiva) *ceasul* = a fi aproape de deces.

SOSÍE s. f. (fr. *sosie*) Persoană care seamănă perfect cu alta încât nu pot fi deosebite.

SOŢ s. m. (lat. *socius*) 1. Bărbat căsătorit considerat în raport cu soţia sa. 2. (La pl.) Cele două persoane de sex opus unite prin căsătorie. 3. Obiect care împreună cu altul (similar) formează o pereche. 4. *Cu* (sau *fără*) *soţ* = cu (sau fără) pereche, par (sau impar). *A nu avea soţ* = a fi neasemuit.

SOŢÍE s. f. (*soţ* + *-ie*) Femeie căsătorită considerată în raport cu bărbatul ei; nevastă.

SPADASÍN s. m. (fr. *spadassin*) 1. Luptător cu spada; ucigaş. 2. Sportiv specializat în probe de spadă.

SPÁDĂ s. f. (it. *spada*) 1. Armă formată dintr-o lamă dreaptă cu două tăişuri şi mâner. 2. Probă de scrimă cu spada(1).

SPAGHÉTE s. f. pl. (it. *spaghetti*) Macaroane lungi şi subţiri, negăurite.

SPAHÍU s. m. (tc. *sipahi*) Soldat în cavaleria otomană, din rândurile aristocraţiei.

SPÁIMĂ s. f. (et. nec.) 1. Teamă puternică; groază. 2. *De spaimă* = îngrozitor; extraordinar, neobişnuit. *A băga spaima* (în cineva) = a înspăimânta pe cineva. *A intra spaima în cineva* = a fi sub impresia unei sperieturi anterioare, a-i fi mereu frică. *A da spaima în cineva* = a se înfricoşa.

SPALIÉR s. n. (germ. *Spalier*) 1. Suport pentru plantele agăţătoare. 2. Aparat de gimnastică în formă de scară largă fixată pe perete.

SPANÁC s. n. (ngr. *spanáki*) Plantă legumicolă cu frunzele mari, cărnoase, comestibile.

SPARÁNGHEL s. m. (ngr. *sparánghi*) Plantă legumicolă cu frunzele (asemănătoare unor solzişori) comestibile.

SPÁRGE vb. III (lat. *spargere*) 1. A (se) sfărâma în bucăţi; a (se) plesni, a (se) crăpa. 2. (Despre abcese) A se deschide. 3. A deschide prin forţare o uşă, un lacăt etc.; a fura, a prăda. 4. A (se) încheia, a (se) sfârşi o adunare, un joc etc.; (despre grupuri, colectivităţi) a (se) desfiinţa. 5. *A sparge frontul* = a pătrunde forţat în liniile inamicului. *A se sparge în capul cuiva* = a suporta consecinţele neplăcute ale unor fapte de care nu este răspunzător. *A sparge casa cuiva* = a contribui la desfacerea căsătoriei cuiva.

SPASM s. n. (fr. *spasme*) Contracţie involuntară şi bruscă a unui muşchi; convulsie.

SPASMÓDIC, -Ă adj. (fr. *spasmodique*) Specific spasmului; însoţit de spasme.

SPÁTE s. n. (lat. *spathae*) 1. Partea superioară a corpului omenesc corespunzătoare regiunii dorsale a coloanei vertebrale, iar la animale partea superioară a corpului, de-a lungul coloanei vertebrale; spinare. 2. Procedeu de înot pe spate(1). 3. Parte opusă feţei a unor obiecte, construcţii etc. 4. Parte a unei haine care acoperă spatele(1). 5. Spătarul scaunului. 6. *În* (sau *pe*) *spate* = pe umeri sau în partea dorsală a corpului; în spinare. *Pe spate* = culcat cu faţa în sus. *Din* (sau *la, pe la, de la, în*) *spate* = în (sau din) urmă. *A întoarce* (*cuiva*) *spatele* = a nu mai vrea să ştie de cineva. *A-l strânge pe cineva în spate* = a se înfiora de frig, de spaimă etc. *A da* (o băutură) *pe spate* = a bea repede şi dintr-o dată. *A arunca ceva pe* (sau *în*) *spatele* (sau *spinarea*) *cuiva* = a da vina pe cineva. (*Pe*) *la spate*(*le*) *cuiva* = pe ascuns.

SPATÍE s. f. (ngr. *spathi*) Treflă.

SPAŢIÁ vb. I (de la *spaţiu*) A rări, a distanţa, a depărta.

SPAŢIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *spacieux*) Care cuprinde mult spaţiu; încăpător, vast, larg.

SPÁŢIU s. n. (lat. *spatium*, fr. *espace*) 1. Întindere nemărginită care cuprinde corpurile cereşti; văzduh. 2. Loc, suprafaţă, întindere limitată. 3. Distanţă, interval între două obiecte; interval de timp; răstimp. 4. *Spaţiu verde* = suprafaţă acoperită cu vegetaţie. *Spaţiu aerian* = zonă de aer care se află deasupra unei ţări sau

deasupra mării. *Spaţiu cosmic* = spaţiul de dincolo de atmosferă.

SPĂLÁ vb. I (lat. **experlavare*) 1. A (se) curăţa cu apă, săpun, detergenţi etc.; (fig.) a (se) purifica, a se mântui. 2. Fig. A reabilita. 3. (Despre ploi, ape) A eroda pământul; a săpa. 4. *A-şi spăla obrazul* = a ieşi cu bine dintr-o situaţie neplăcută. *A-şi spăla păcatul* = a-şi ispăşi o greşeală.

SPĂTÁR[1] s. n. (*spată* + *-ar*) Partea mai înaltă a unui scaun, fotoliu etc.; rezemătoare, spetează.

SPĂTÁR[2] s. m. (ngr. *spathários*) Demnitar care purta sabia şi buzduganul domnului şi avea comanda cavaleriei.

SPĂTÓS, -OÁSĂ adj. (*spată* + *-os*) Lat în spate; voinic.

SPÂN, -Ă adj., s. m. (lat. **spanus*) (Bărbat) lipsit (biologic) de barbă şi de mustăţi.

SPÂNZURÁ vb. I (lat. **expendiolare*) 1. A omorî pe cineva (în urma unei condamnări) prin strangulare. 2. A se sinucide strangulându-se. 3. A se agăţa de ceva sau de cineva. 4. A atârna liber în jos, fiind agăţat doar de o parte.

SPÂNZURĂTOÁRE s. f. (*spânzura* + *-ătoare*) 1. Faptul de a (se) spânzura. 2. Instrument de execuţie constând dintr-un stâlp de care se fixează funia cu care este strangulat condamnatul.

SPECIÁL, -Ă adj. (fr. *spécial*, lat. *specialis*) 1. Deosebit de alte obiecte sau fiinţe prin însuşiri şi particularităţi proprii; destinat sau creat pentru un anumit scop; ieşit din comun, deosebit. 2. De (strictă) specialitate. 3. (Despre presă, publicaţii) Publicat cu o anumită ocazie. 4. *În special* = mai ales, îndeosebi.

SPECIALITÁTE s. f. (fr. *spécialité*, lat. *specialitas, -atis*) 1. Ramură de activitate restrânsă la un anumit domeniu. 2. Produs sau preparat făcut după anumite reţete şi metode deosebite. 3. *De specialitate* = care aparţine unui domeniu special; (despre oameni) competent într-o anumită ramură de activitate.

SPECIALIZÁ vb. I (fr. *spécialiser*) 1. A studia pentru a deveni specialist. 2. A se consacra unui domeniu limitat de activitate.

SPÉCIE s. f. (lat. *species*, it. *specie*, cf. fr. *espèce*) Soi, fel, varietate; clasă, categorie.

SPECÍFIC, -Ă (fr. *spécifique*) 1. Adj. Propriu unei anumite fiinţe, unui anumit lucru sau fenomen; particular, distinctiv. 2. S. n. Caracter propriu, notă distinctivă a cuiva sau ceva.

SPECIFICÁ vb. I (lat. *specificare*, fr. *spécifier*) A arăta, a menţiona, a indica.

SPECIMÉN s. n. (fr. *spécimen*) Exemplar, model care reprezintă un gen, o specie etc.

SPECIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *spécieux*, lat. *speciosus*) Valabil doar în aparenţă, înşelător.

SPECTÁCOL s. n. (fr. *spectacle*, lat. *spectaculum*) 1. Reprezentaţie teatrală, cinematografică etc. 2. Ceea ce atrage atenţia, impresionează, provoacă reacţii. 3. *A se da în spectacol* = a atrage atenţia printr-o purtare nepotrivită; a se face de râs.

SPECTATÓR, -OÁRE s. m. şi f. (fr. *spectateur*, lat. *spectator*) Persoană care asistă la un spectacol, la o competiţie sportivă, la o ceremonie etc.; martor ocular la un eveniment.

SPÉCTRU s. n. (fr. *spectre*, germ. *Spektrum*) 1. Ansamblul valorilor fizice pe care le poate lua o mărime. 2. Totalitatea aspectelor sub care se prezintă ceva. 3. Fantomă, vedenie. 4. Pericol.

SPECULÁ vb. I (fr. *spéculer*) 1. A trage foloase dintr-o anumită situaţie, a avea un profit din ceva. 2. A face speculă. 3. A face tranzacţii de valori. 4. A face speculaţii.

SPECULÁŢIE s. f. (fr. *spéculation*) 1. Cercetare abstractă, pur teoretică (fără legătură cu practica). 2. Înşelătorie; speculă.

SPÉCULĂ s. f. (de la *specula*) 1. Cumpărarea unor mărfuri şi vânzarea lor cu preţ mai mare decât cel legal sau fără a avea autorizaţie. 2. Dare de bani cu dobândă sau cu dobândă mai mare decât cea legală.

SPEECH s. n. (pr. *spici*; engl. *speech*) Discurs ocazional.

SPEOLOGÍE s. f. (fr. *spéologie*) Ştiinţă care se ocupă cu studiul peşterilor.

SPERÁ vb. I (lat., it. *sperare*) A avea speranţă, a nădăjdui.

Scanned with OKEN Scanner

SPERÁNŢĂ s. f. (it. *speranza*) **1.** Încredere în rezultatul favorabil al unei acţiuni, în realizarea unei dorinţe; nădejde. **2.** Persoană tânără, talentată, de la care se aşteaptă realizări mari. **3.** *În speranţa că...* = nădăjduind că...

SPERÍA vb. I (lat. **expavorere*) **1.** A (se) umple de frică, a (se) înspăimânta, a (se) înfricoşa. **2.** *Se sperie şi de umbra lui*, se spune despre o persoană foarte fricoasă. *De speriat* = uimitor; extraordinar.

SPERJÚR, –Ă (it. *spergiuro*) **1.** S. m. şi f. Persoană care jură fals sau îşi calcă jurământul. **2.** S. n. Faptul de a-şi călca jurământul; jurământ fals în faţa justiţiei şi pedepsit de lege.

SPETEÁZĂ s. f. (*spată* „spătar" + *–ează*) Spătar, rezemătoare.

SPIC s. n. (lat. *spicum*) **1.** Inflorescenţă caracteristică gramineelor, formată dintr-un ax principal pe care se află flori mici. **2.** *Cu spic* = (despre blănuri) cu vârfurile firelor de altă culoare decât fondul. *Spic de zăpadă* = început de ninsoare. *A da în* (sau *a face*) *spic* sau *a-i da spicul* = a începe să se formeze spicul(1), a înspica.

SPÍCHER s. m. (fr., engl. *speaker*) Crainic la radio sau la televiziune.

SPÍCHERIŢĂ s. f. (*spicher* + *–iţă*) Crainică la radio sau la televiziune.

SPICUÍ vb. IV (*spic* + *–ui*) **1.** A culege spice. **2.** A culege informaţii, material documentar etc. selectând din diverse izvoare.

SPIN s. n. (lat. *spinus*) **1.** Formaţie tare şi ascuţită de pe tulpini, ramuri, frunze sau fructe, cu rol de apărare; ghimpe. **2.** *A sta* (sau *a şedea*) *pe* (sau *ca pe*) *spini* = a fi neliniştit, nerăbdător. *A fi* (sau *a sta*) *ca un spin în ochii* (sau *în coasta, în inima*) *cuiva* = a nu fi pe placul cuiva; a incomoda.

SPINÁRE s. f. (lat. *spinalis*) **1.** Spate. **2.** Coastă, creastă. **3.** *În* (sau *pe*) *spinare* sau *de-a* (ori *cu*) *spinarea* = ţinând o povară în spate. *A cădea în spinarea cuiva* = a cădea în grija cuiva. *A trăi pe spinarea cuiva* = a trăi din munca altuia. *A arunca* (ceva) *în spinarea cuiva* = a face pe cineva răspunzător de o vină care nu-i aparţine.

SPINTECÁ vb. I (lat. **expanticare*) **1.** A despica cu un obiect tăios trupul unei fiinţe printr-o tăietură lungă şi adâncă; a înjunghia. **2.** Fig. A străbate spaţiul (cu iuţeală). **3.** A sfâşia, a rupe (haine, stofe).

SPIÓN, –OÁNĂ s. m. şi f. (germ. *Spion*, it. *spione*) Persoană care culege clandestin informaţii secrete privitoare la un stat şi le furnizează altui stat; cel care pândeşte, observă pe alţii pentru a furniza cuiva informaţii; iscoadă.

SPIRÁL, –Ă (fr. *spiral*) **1.** S. f. Curbă plană deschisă care se înfăşoară în jurul unui punct. **2.** Adj. Care este în formă de spirală(1).

SPIRIDÚŞ s. m. (*spirit* + *–uş*, cf. lat. *spiritus*) (În credinţele populare) Drac mic (vioi şi poznaş) aflat în slujba vrăjitorilor şi a diavolului.

SPÍRIT s. n. (lat. *spiritus*, it. *spirito*) **1.** Totalitatea facultăţilor intelectuale, psihice şi morale ale omului. **2.** Fel de a se manifesta, de a gândi al cuiva; inteligenţă, imaginaţie, agerime (în observaţii, în reacţii) etc. **3.** Glumă; ironie. **4.** Divinitate, duh (în sens religios); (în superstiţii) stafie. **5.** *În spiritul...* = conform cu...

SPIRITÍSM s. n. (fr. *spiritisme*) Concepţie şi practică bazată pe credinţa că se poate comunica cu spiritele morţilor.

SPIRITUÁL, –Ă adj. (fr. *spirituel*) **1.** Care este legat de spirit; ideal, imaterial; sufletesc, intelectual; cultural. **2.** Cu umor şi inteligenţă. **3.** Bisericesc, religios.

SPIRITUALITÁTE s. f. (fr. *spiritualité*) **1.** Însuşirea a ceea ce este spiritual. **2.** Viaţa spirituală a unei colectivităţi, a unui popor.

SPIRITUALIZÁ vb. I (fr. *spiritualiser*) A (se) detaşa de ceea ce este material; a (se) înzestra cu viaţă spirituală.

SPIRT s. n. (rus. *spirt*) Alcool etilic; băutură alcoolică tare.

SPITÁL s. n. (germ. *Spital*) Instituţie medicală în care sunt internaţi şi trataţi bolnavii sau accidentaţii.

SPÍŢĂ s. f. (bg., ucr. *spica*) **1.** Fiecare dintre barele subţiri de lemn sau de metal ale unei roţi. **2.** Treaptă la scară. **3.** Fig. Neam, grad de rudenie; origine. **4.** *Spiţa neamului* = arbore genealogic.

SPLENDÍD, –Ă adj. (fr. *splendide*, lat. *splendidus*) Foarte frumos, minunat.

SPLIN s. n. (engl. *spleen*) Plictiseală, dezgust faţă de orice.

Scanned with OKEN Scanner

SPOÍ vb. IV (sl. *sŭpojiti*) **1.** A vărui. **2.** A acoperi un obiect cu un strat subţire de material protector. **3.** Fig. A-şi însuşi superficial noţiuni de cultură, maniere civilizate etc.

SPOLIÁ vb. I (fr. *spolier*) **1.** A lua cuiva în mod abuziv sau prin înşelăciune averea. **2.** A lipsi pe cineva de drepturi sau libertăţi.

SPONDILÓZĂ s. f. (fr. *spondylose*) Boală localizată la coloana vertebrală, care se manifestă prin dureri şi limitarea mobilităţii acesteia.

SPONGIÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *spongieux*, lat. *spongiosus*) Poros, buretos.

SPONTÁN, -Ă adj. (fr. *spontané*, lat. *spontaneus*) Care se face, se produce fără constrângere sau influenţă exterioară, care apare brusc, pe neaşteptate.

SPÓR s. n. (sl. *sporŭ*, bg. *spor*) **1.** Progres, randament. **2.** Câştig; prosperitate, belşug. **3.** Creştere, mărire; ceea ce reprezintă o creştere, o mărire, un adaos. **4.** *Cu spor* = repede, spornic. *Fără spor* = puţin, încet. *A avea spor* = a produce mult într-un timp scurt.

SPORÁDIC, -Ă adj. (fr. *sporadique*) Care apare sau se manifestă din când în când, lipsit de continuitate; rar, răzleţ; întâmplător.

SPÓRNIC, -Ă adj. (sl. *sporĭnŭ*) **1.** Îmbelşugat, abundent, mult; productiv. **2.** (Despre alimente) Care ţine mult, care nu se consumă repede; economic. **3.** Care se face, se lucrează cu spor.

SPORT s. n. (fr. *sport*) Complex de exerciţii fizice şi de jocuri practicate metodic pentru formarea unor calităţi motrice şi morale (curaj, decizie etc.).

SPORTIVITÁTE s. f. (fr. *sportivité*) Atitudine cinstită, corectă a sportivului privind respectarea regulilor de joc şi comportarea faţă de partenerii şi de adversarii săi.

SPOT s. n. (fr. *spot*) **1.** Fascicul concentrat de lumină folosit pentru luminarea scenei sau a unui actor; proiector care produce acest fascicul. **2.** Scurt anunţ sau reclamă comercială prezentată la radio sau la televiziune.

SPOVEDÁNIE s. f. (sl. *ispovĕdanije*) Faptul de a se spovedi; ceremonia spovedirii.

SPOVEDÍ vb. IV (sl. *ispovĕdati*) (În ritualul ortodox şi catolic) A mărturisi unui duhovnic greşelile făcute spre a obţine iertarea lor; (despre duhovnici) a asculta mărturisirea acestor greşeli.

SPRAY s. n. (pr. sprei; *engl. spray*) Substanţă (cosmetică, insecticid etc.) care se pulverizează.

SPRÂNCEÁNĂ s. f. (lat. **supercina*) **1.** Formaţie păroasă crescută în linie arcuită deasupra orbitei ochiului. **2.** Fig. Coamă, muchie a unui deal.

SPRÍJIN s. n. (sl. *sŭprenzĕnŭ*) Ceea ce serveşte să susţină, să proptească ceva; susţinere, ocrotire, reazem; susţinător, ocrotitor.

SPRINT s. n. (fr., engl. *sprint*) **1.** Mărire a vitezei pe ultima fază a unei întreceri sportive de alergare. **2.** Categorie sportivă a probelor de viteză pe distanţă scurtă.

SPRÍNTEN, -Ă adj. (cf. scr. *spretan*) **1.** Care se mişcă cu uşurinţă; iute, agil, vioi. **2.** *Sprinten la minte* = inteligent.

SPRÍNTER, -Ă s. m. şi f. (fr., engl. *sprinter*) Sportiv care participă la probele de sprint.

SPUMÁNT s. n. (*spumă* + *-ant*, cf. it. *spumante*) Substanţă care împreună cu apa face spumă.

SPÚMĂ s. f. (lat. *spuma*) **1.** Strat albicios care se formează la suprafaţa unui lichid agitat; strat care se ridică deasupra unor alimente în timpul fierberii sau al fermentaţiei. **2.** Clăbuci de săpun, de sudoare, de salivă. **3.** Fig. Ceea ce este (sau se crede a fi) mai ales, mai bun. **4.** *A face spumă* (sau *spume*) *la gură* = a se enerva foarte rău; a vorbi foarte mult.

SPUMEGÁ vb. III (de la *spumă*) **1.** (Despre lichide) A face spumă, a fi plin de spumă. **2.** (Despre cai) A face clăbuci la gură. **3.** *A spumega de furie* (sau *de mânie*) = a fi foarte mânios.

SPÚNE vb. III (lat. *exponere*) **1.** A exprima prin cuvinte un gând, o judecată etc.; a declara, a rosti. **2.** A expune, a relata, a povesti; a recita. **3.** A mărturisi cuiva ceva; a denunţa, a pârî. **4.** Fig. A evoca, a trezi (amintiri, sentimente). **5.** *A-i spune cuiva inima* = a avea un presentiment, a intui.

SPÚTĂ s. f. (lat. *sputum*, it. *sputo*) Expectoraţie, flegmă.

Scanned with OKEN Scanner

SPÚZĂ s. f. (lat. **spudia*) 1. Cenuşă fierbinte. 2. *A trage spuza pe turta sa* = a încerca să-şi creeze un avantaj.

STA vb. I (lat. *stare*) 1. A se opri din mers, dintr-o activitate, dintr-o mişcare etc.; (despre aparate) a nu mai funcţiona. 2. (Despre ploaie, vânt) A înceta. 3. A rămâne într-un loc, a nu pleca; (despre vehicule) a staţiona. 4. A locui. 5. A fi, a se găsi într-un anumit loc. 6. A fi aşezat într-un anumit fel, a avea o anumită poziţie, atitudine. 7. A fi atârnat sau fixat în ceva. 8. A consta în... 9. A se prezenta, a se desfăşura (o situaţie, o treabă). 10. *Stai!* = opreşte! *A nu-i sta cuiva gura* = a vorbi fără întrerupere. *A nu (putea) sta locului* = a nu avea astâmpăr. *Stai puţin!* = ai răbdare! aşteaptă! *A-i sta cuiva în cale* (sau *în drum*) = a-i ieşi cuiva înainte (barându-i drumul); a împiedica pe cineva să facă ce vrea. *A sta deoparte* = a se ţine rezervat. *A-i sta cuiva pe limbă* = a fi gata să spună ceva ce nu trebuie; a nu găsi cuvântul căutat. *A-i sta* (cuiva) *pe inimă* = a-l îngrijora, a-l nelinişti. *A sta cu ochii pe cineva* = a supraveghea pe cineva. *A sta (ca) pe ghimpi* (sau *ace, spini, mărăcini*) = a nu avea linişte, astâmpăr. *A sta* (ceva) *în firea* (cuiva) = a-i fi caracteristic cuiva. *A şti cum stai* = a fi în cunoştinţă de cauză asupra unei situaţii. *A sta bine* (sau *rău*) *cu cineva* = a fi în relaţii bune (sau rele) cu cineva. *A sta pe* (sau *la*) *gânduri* (sau *la îndoială, în cumpănă*) = a ezita, a şovăi. *A-i sta* (cuiva) *capul unde-i stau picioarele* (sau *tălpile*) = a fi decapitat.

STABÍL, -Ă adj. (lat. *stabilis*) 1. Bine aşezat; care nu se clatină; solid, trainic. 2. Care nu se schimbă, statornic; durabil, permanent. 3. (Despre populaţii) Care rămâne în acelaşi loc.

STABILÍ vb. IV (lat., it. *stabilire*) 1. A da o soluţie definitivă; a hotărî, a decide. 2. A dovedi, a arăta, a proba; a realiza, a institui. 3. A (se) statornici într-un anumit loc. 4. *A stabili legătura* (sau *legături*) *cu cineva* = a comunica cu cineva.

STABILIZÁ vb. I (fr. *stabiliser*) 1. A (se) face stabil, durabil, trainic; a (se) întări, a (se) consolida. 2. A fixa puterea [illegible]nărare a monedei naţionale la un anu[illegible].

STADIÓN s. n. (germ. *Stadion*) Teren amenajat pentru competiţii sportive, cu tribune pentru spectatori.

STAFÍDĂ s. f. (ngr. *stafidha*) Boabă uscată şi fără sâmburi a unor specii de struguri.

STAFÍE s. f. (cf. ngr. *stihlon*) Fantomă, nălucă, vedenie.

STAGIÁR, -Ă adj. (fr. *stagiaire*) Care îşi face stagiul; care ţine de stagiu, privitor la stagiu.

STÁGIU s. n. (fr. *stage*, cf. lat. *stagium*) 1. Perioadă de iniţiere a unui angajat în exercitarea profesiunii. 2. Perioadă de timp care constituie o etapă în desfăşurarea unui fenomen, a unui proces etc. 3. *Stagiu militar* = perioadă stabilită legal în care un cetăţean prestează serviciul militar activ.

STAGIÚNE s. f. (it. *stagione*) Perioadă în cadrul unui an, în care teatrele susţin reprezentaţii regulat.

STAGNÁ vb. I (fr. *stagner*, lat. *stagnare*) A sta pe loc, a nu progresa; (despre ape) a nu curge.

STAMÍNĂ s. f. (lat. *stamen, -inis*) Organ bărbătesc de reproducere a florii.

STÁMPĂ s. f. (it. *stampa*) Imagine imprimată după o placă gravată.

STÁNĂ s. f. (sl. *stanŭ*) 1. Bolovan mare de piatră; stâncă. 2. *A rămâne* (sau *a sta, a fi* etc.) *(ca o) stană (de piatră)* = a rămâne (sau a fi, a sta etc.) încremenit, nemişcat.

STÁNDARD (fr., engl. *standard*) 1. S. n. Normă care stabileşte calitatea, caracteristicile etc. unui produs; produs realizat după aceste norme. 2. Adj. Făcut după un şablon, fără originalitate; comun. 3. *Standard de viaţă* = nivel de trai.

STANDARDIZÁ vb. I (fr. *standardiser*) 1. A stabili şi a aplica un standard. 2. A uniformiza.

STAR s. n. (engl., fr. *star*) Personalitate deosebită în cinema, muzică, sport; vedetă, stea.

STÁRE s. f. (de la *sta*) 1. Situaţie în care se află, mod în care se prezintă cineva sau ceva. 2. Dispoziţie sufletească. 3. Situaţie materială (bună); avere. 4. *A fi în stare să...* = a putea, a fi capabil să... *A nu avea stare* = a nu avea

astâmpăr. *Cu stare* = bogat. *Stare de fapt* = situaţie existentă la un moment dat.

STÁREŢ, –Ă s. m. şi f. (sl. *starĭcĭ*) Persoană care conduce o mănăstire; egumen.

STÁROSTE s. m. (sl. *starosta*) Conducător al unei bresle, şef, fruntaş, (în Ţara Românească); cârmuitorul ţinuturilor de margine (în Moldova).

START s. n. (engl. *start*) 1. Loc de plecare într–o cursă sportivă; momentul începerii cursei. 2. *A da startul* = a da semnalul de plecare într–o întrecere sportivă. *A se prezenta la start* = a participa la o întrecere sportivă.

STÁRTER s. m. (fr., engl. *starter*) Persoană care dă startul.

STAS s. n. (*sta*[ndard de] + *s*[tat]) Standard de stat.

STAT[1] s. n. (it. *Stato*, lat. *status*) 1. Instituţie suprastructurală, instrument principal de organizare politică şi administrativă a unei ţări; ţară. 2. *De stat* = care emană de la stat[1]; care e condus şi controlat de stat, al statului; care se referă la stat. *Om* (sau *bărbat*) *de stat* = persoană care are rol important în conducerea ţării.

STAT[2] s. n. (cf. it. *stato*) 1. Listă, tabel. 2. *Stat de funcţii* = document în care sunt înscrise posturile, funcţiile etc. dintr–o întreprindere. *Stat de plată* = tablou în care sunt înscrise drepturile băneşti ale salariaţilor.

STAT[3] s. n. (de la *sta*) Înălţime a corpului omenesc; înfăţişare.

STÁTIC, –Ă adj. (fr. *statique*) Care nu se mişcă, nu se schimbă, nu se dezvoltă; fix; lipsit de dinamism.

STATÍSTIC, –Ă (fr. *statistique*, germ. *Statistik, statistisch*) 1. S. f. Prezentarea unei situaţii prin cifre; evidenţă numerică. 2. S. f. Ştiinţă care studiază fenomenele de masă. 3. Adj. Care aparţine statisticii(1), privitor la statistică.

STATÓRNIC, –Ă adj. (de la *stat*[3]) 1. Care îşi schimbă greu concepţiile, opiniile etc.; ferm, hotărât. 2. Permanent, continuu. 3. (Despre aşezări omeneşti) Stabil, fix.

STATUÁ vb. I (fr. *statuer*) A hotărî, a decide oficial (printr–un statut, printr–o lege etc.).

STATUÁR, –Ă adj. (fr. *statuaire*, lat. *statuarius*) Privitor la statui; ca o statuie, monumental.

STATÚIE s. f. (fr. *statue*, cf. lat. *statua*) Sculptură care reprezintă (în întregime) un personaj, figuri alegorice etc.

STATU–QUO s. n. (lat. *statu–quo*) Situaţia existentă.

STATÚT s. n. (fr. *statut*, lat. *statutum*) Regulament prin care se stabileşte scopul, structura şi modul de funcţionare a unei organizaţii, societăţi etc.

STÁŢIE/STAŢIÚNE s. f. (fr. *station*, lat. *statio, –onis*) 1. Punct de oprire a unor vehicule publice destinat urcării şi coborârii călătorilor; loc în care staţionează vehiculele publice. 2. Ansamblu de clădiri şi de instalaţii destinat unor cercetări. 3. (În forma *staţiune*) Localitate cu condiţii prielnice sănătăţii, cu amenajări pentru tratamente medicale, concedii etc. 4. (În forma *staţiune*) Poziţie caracteristică a corpului.

STAŢIONÁR, –Ă (fr. *stationnaire*, lat. *stationarius*) 1. Adj. Care rămâne în aceeaşi stare, care nu se schimbă. 2. S. n. Spital.

STAŢIÚNE s. f. v. *staţie*.

STÁVILĂ s. f. (sl. *stavilo*) 1. Piedică (materială), obstacol, barieră; (fig.) opoziţie, împotrivire. 2. *Fără stavilă* = necontenit.

STĂPÂN, –Ă s. m. şi f. (et. nec., cf. sl. *stopanŭ*) 1. Proprietar (de bunuri materiale, de sclavi etc.). 2. Persoană în serviciul căreia este angajat cineva; patron. 3. Persoană care are puterea, autoritatea, dominaţia asupra cuiva sau a ceva; domnitor, suveran. 4. *A intra la stăpân* = a se angaja slugă la cineva. (*A fi*) *fără stăpân* = (a fi) liber, de capul lui. *A fi stăpân pe situaţie* = a fi sigur într–o anumită împrejurare. *A fi stăpân pe sine* = a nu–şi pierde firea.

STĂRUÍ vb. IV (bg. *staraija se*) 1. A ruga pe cineva repetat; a insista. 2. A rămâne statornic (într–o acţiune, într–o hotărâre etc.); a persevera. 3. A se menţine, a dăinui.

STÂLP s. m. (sl. *stlŭpŭ*) 1. Lemn lung şi gros introdus în pământ; element masiv de construcţie care serveşte la susţinerea unei clădiri a unui pod etc. 2. Fig. Per-

Scanned with OKEN Scanner

soană de nădejde într–o colectivitate, în familie. 3. *Stâlp de cafenea* = persoană care îşi pierde vremea prin cafenele.

STÂNG, –Ă adj. (lat. **stancus*) 1. Adj. Aşezat în partea corpului în care se află inima; care se află în partea sau în direcţia mâinii stângi. 2. S. m. Piciorul stâng(1). 3. S. f. Mâna stângă(1). 4. S. f. art. Doctrină politică social–democrată; doctrină politică comunistă. 5. *A ţine stânga* = a merge pe partea stângă a drumului. *De stânga* = care aparţine stângii(4).

STÂNJEN s. m. (bg. *stălnĭžen*) Unitate de măsură anterioară introducerii sistemului metric, care a variat între 1,96 m şi 2,23 m.

STÂNJENÍ vb. IV (sl. *sŭtenženŭ*) A (se) stingheri, a (se) deranja, a (se) împiedica la o acţiune.

STÂRV s. n. (sl. *struvo*) Cadavru (de animal); leş, hoit.

STEA s. f. (lat. *stella*) 1. Corp ceresc cu lumină proprie format dintr–o masă de gaze cu temperatură foarte ridicată; orice corp ceresc care străluceşte noaptea pe cer. 2. Star, vedetă. 3. Obiect în formă de stea(1) cu multe colţuri, cu care umblă colindătorii de Crăciun. 4. Asterisc. 5. *Cântece de stea* = colinde de origine creştină, cântate de copii în timpul sărbătorilor de Crăciun. *A umbla cu steaua* = a colinda. *A fi cu stea în frunte* = a fi (sau a se crede) deosebit, superior. *A vedea stele verzi*, se spune când cineva primeşte o lovitură puternică.

STEÁG s. n. (rus. *steag*, cf. sl. *stĕgŭ*) 1. Drapel; fanion. 2. *A ţine sus* (sau *a înălţa) steagul* = a nu renunţa la luptă. *A ridica* (sau *a scoate) steagul alb* = a cere pace; a se preda. *A coborî steagul* = a capitula.

STEJÁR s. m. (bg. *stežer*) Arbore înalt, cu tulpina dreaptă, cu frunze adânc crestate şi al cărui fruct este ghinda.

STÉMĂ s. f. (ngr. *stémma*) 1. Semn convenţional distinctiv al unei ţări, al unui oraş; blazon. 2. *A fi cu stemă–n frunte* = a fi cu stea în frunte.

STÉNIC, –Ă adj. (fr. *sthénique*) Întăritor.

STENOGRAFÍE s. f. (fr. *sténographie*) Sistem de înregistrare rapidă a vorbirii cuiva cu ajutorul unor semne speciale.

STÉPĂ s. f. (rus. *step'*) Întindere de loc arid, cu vegetaţie compusă din graminee, tufişuri şi plante spinoase.

STER s. m. (fr. *stère*) Unitate de măsură pentru volume egală cu un metru cub.

STÉREO (fr. *stéréo*) 1. S. f. Stereofonie. 2. Adj. Referitor la stereofonie; cu proprietăţi stereofonice.

STEREOFONÍE s. f. (fr. *stéréophonie*) Procedeu de înregistrare şi de redare a sunetelor care dă ascultătorului senzaţia că se află lângă sursele sonore sau în mijlocul lor.

STEREOTÍP, –Ă adj. (fr. *stéréotype*) Care se repetă în aceeaşi formă; neschimbat; lipsit de originalitate, banal.

STERÍL, –Ă adj. (fr. *stérile*, lat. *sterilis*) 1. Sterp, care nu se poate reproduce. 2. Care nu dă rezultate; infructuos. 3. Care a fost sterilizat, dezinfectat.

STERILIZÁ vb. I (fr. *stériliser*) 1. A distruge microbii de undeva, a face să fie steril. 2. A face ca un om sau un animal să nu mai poată procrea; a castra.

STÉRP, STEÁRPĂ adj. (et. nec.) 1. (Despre terenuri) Neproductiv, neroditor. 2. Steril.

STEWARDÉSĂ s. f. (pr. stiuardésă; engl. *stewardess*) Femeie care face parte din personalul unui avion, ocupându–se de confortul pasagerilor în timpul călătoriei.

STÍCLĂ s. f. (sl. *stĭklo*) 1. Corp solid, transparent, dur, casant, neflexibil, rău conducător de căldură şi de electricitate, obţinut prin topirea unui amestec de silicaţi; piesă sau obiect făcut din acest material 2. Material sticlos, asemănător cu sticla. 3. *Sticlă de ochelari* = lentilă. *Sticlă de lampă* = glob de sticlă(1) cu gât lung, care protejează flacăra lămpii cu petrol.

STIGMÁT s. n. (fr. *stigmate*, lat. *stigma, –atis*) Urmă lăsată de ceva; urmă ruşinoasă, semn dezonorant.

STIGMATIZÁ vb. I (fr. *stigmatiser*) A condamna cu toată severitatea, a supune dispreţului public, a dezaproba, a înfiera.

STIH s. n. (sl. *stihŭ*) Vers; verset (dintr–o cântare bisericească sau din psalmi).

STIL s. n. (fr. *style*, lat. *stilus*) 1. Mod.

Scanned with OKEN Scanner

fel particular de a fi, de a acţiona, de a se comporta, de a se exprima, de a crea. 2. Sistem de socotire a timpului calendaristic: după calendarul gregorian (stil nou) sau după cel iulian (stil vechi). 3. *În stil mare* = amplu, de proporţii mari.

STILÁT, –Ă adj. (de la *stila*, cf. fr. *stylé*) Care are o comportare aleasă; manierat, civilizat.

STILÍSTIC, –Ă (fr. *stylistique*) 1. Adj. Care ţine de stilul de exprimare; referitor la stil. 2. S. f. Disciplină care studiază mijloacele de exprimare ale unei colectivităţi, ale unui domeniu, ale unui scriitor.

STILIZÁ vb. I (fr. *styliser*) 1. A da unui text o formă mai corectă din punct de vedere stilistic. 2. A prelucra un obiect de artă, un motiv coregrafic etc. păstrând elementele originale.

STÍMĂ s. f. (it. *stima*, cf. fr. *estime*) 1. Preţuire, respect pentru meritele sau calităţile cuiva; consideraţie. 2. *Cu stimă* sau *cu toată stima*, formulă de politeţe.

STIMULÁ vb. I (fr. *stimuler*, lat. *stimulare*) A da avânt, a îndemna, a îmboldi; a mări activitatea unei funcţii organice, a activa un organ, o funcţie.

STIMULÉNT s. n. (de la *stimula*, cf. fr. *stimulant*) 1. Îndemn, imbold. 2. Medicament, substanţă care stimulează un organ, o funcţie.

STINDÁRD s. n. (it. *stendardo*) Drapel.

STÍNGE vb. III (lat. *stinguere*) 1. A opri arderea unui foc; a înceta de a mai arde. 2. Fig. A deveni slab, fără putere. 3. A face să nu mai lumineze sau a nu mai lumina. 4. A slăbi în intensitate. 5. A muri; a dispărea fără a lăsa urmaşi. 6. A pune capăt unei obligaţii, unei acţiuni penale etc.

STINGHÉR, –Ă adj. (et. nec.) 1. Izolat, răzleţ, singur; fără pereche, despărecheat. 2. Care se simte străin, stânjenit.

STIPENDIÁ vb. I (fr. *stipendier*, lat. *stipendiari*) A finanţa, a subvenţiona; a ajuta cu bani.

STIPULÁ vb. I (fr. *stipuler*, lat. *stipulare*) A introduce o clauză într–un act, într–un contract.

STÍRPE s. f. (lat. *stirps, –is*, it. *stirpe*) Neam, familie; origine.

STOÁRCE vb. III (lat. *extorquere*) 1. A strivi, a presa pentru a scoate, a extrage lichidul pe care îl conţine. 2. Fig. A obţine un profit prin constrângere, viclenie. 3. *A stoarce lacrimi* = a face pe cineva să plângă. *A stoarce* (pe cineva) *de puteri* (sau *de vlagă*) = a seca, a istovi de puteri. *A–şi stoarce creierii* = a se gândi profund.

STOC s. n. (fr., engl. *stock*) Cantitate mare de bunuri, de obiecte etc. adunate.

STÓFĂ s. f. (germ. *Stoff*, it. *stoffa*) 1. Ţesătură de lână sau din fire sintetice, folosită pentru confecţii, tapiserie etc. 2. *A avea stofă* = a avea calităţi deosebite.

STOICÍSM s. n. (fr. *stoïcisme*) 1. Doctrină filozofică din antichitatea greacă şi romană care susţine o viaţă raţională şi virtuoasă, cu renunţare la pasiuni şi la plăceri. 2. Tărie, fermitate morală.

STOMÁC s. n. (sl. *stomahŭ*) 1. Parte a aparatului digestiv la om şi la animalele superioare situată între esofag şi duoden. 2. *A nu avea* (pe cineva) *la stomac* = a nu putea suferi (pe cineva).

STOP (fr., engl. *stop*) 1. Interj. Stai! opreşte! 2. Interj. (În telegrame) Punct. 3. S. n. Semafor.

STÓPER s. m. (engl. *stopper*) Fundaş situat în centrul liniei de apărare a unei echipe de fotbal.

STRÁDĂ s. f. (ngr. *stráta*, it. *strada*) 1. Cale de comunicaţie (amenajată) în interiorul unei localităţi (mărginită pe ambele laturi de trotuare şi clădiri). 2. Locuitorii unei străzi(1). 3. *A arunca* (pe cineva) *în stradă* = a goni pe cineva din casă, a–l lăsa pe drumuri.

STRANGULÁ vb. I (lat. *strangulare*) A (se) sugruma.

STRÁNIU, –IE adj. (it. *stranio*) Ciudat, bizar, neobişnuit.

STRÁŞNIC, –Ă (sl. *strašĭnŭ*) 1. Adj. Foarte bun; foarte mare; foarte puternic; extraordinar. 2. Adj. Îngrozitor, înfiorător; cumplit. 3. Adv. Tare; mult.

STRATAGÉMĂ s. f. (fr. *stratagème*) Şiretlic, vicleşug, tertip.

STRATEGÍE s. f. (fr. *stratégie*) 1. Partea cea mai importantă a artei militare care se ocupă cu pregătirea, planificarea şi purtarea războiului. 2. Ansamblul acţiunilor coordonate în vederea atingerii unui scop.

STRATIFICÁ vb. I (fr. *stratifier*, lat.

stratificare) A (se) aşeza, a (se) depune în straturi.

STRĂ– (lat. *extra*) Prefix care arată vechimea, depărtarea în timp (*străbun, strămoş, străvechi* etc.), intensificarea unei acţiuni (*străluci, strălucire* etc.) ori pătrunderea dintr–o parte în alta (*străbate* etc.).

STRĂBÁTE vb. III (*stră– + bate*) 1. A pătrunde, a trece prin... 2. A parcurge o suprafaţă; a cutreiera. 3. A răzbate cu greu, a se strecura; (fig.) a reuşi.

STRĂBÚN, –Ă (*stră– + bun*) 1. Adj. Strămoşesc, străvechi. 2. S. m. şi f. Tatăl ori mama bunicului sau a bunicii; străbunic, strămoş. 3. S. m. şi f. Strămoş.

STRĂBUNÍC, –Ă s. m. şi f. (*stră– + bunic*) 1. Străbun. 2. Strămoş.

STRĂDÁNIE s. f. (sl. *stradanije*) Silinţă, efort pentru a realiza ceva.

STRĂDUÍ vb. IV (sl. *stradati*) A depune eforturi, a se sili pentru a realiza ceva; a se căzni.

STRĂFULGERÁ vb. I (*stră– + fulgera*) 1. A luci, a sclipi (ca un fulger). 2. Fig. A–i veni cuiva pe neaşteptate un gând, o idee. 3. Fig. A străbate cu iuţeală.

STRĂÍN, –Ă (et. nec.) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care aparţine populaţiei altei ţări decât cea în care trăieşte; (om, fiinţă) originară din altă regiune, localitate etc. decât cea în care trăieşte; (persoană) care aparţine altei colectivităţi. 2. Adj. (Despre ţări, locuri) Altul decât cel de origine al cuiva. 3. Adj. Care aparţine sau este propriu altui popor; (despre obiecte, produse) de import. 4. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care nu se află în relaţii apropiate cu cineva; (om) înstrăinat sufleteşte. 5. Adj. (Despre obiecte) Care aparţine altuia. 6. Adj. Lipsit de legătură, de contingenţă cu ceva; deosebit, diferit de mediul în care se află. 7. *Prin* (sau *printre, în*) *străini* = departe de casă, între oameni necunoscuţi.

STRĂINĂTÁTE s. f. (*străin + –ătate*) Ţară, regiune situată dincolo de hotarele patriei cuiva; mediu străin.

STRĂJUÍ vb. IV (*strajă + –ui*) 1. A păzi, a apăra; a sta de strajă, a veghea. 2. Fig. A mărgini.

STRĂMÓŞ, –OÁŞĂ s. m. şi f. (*stră– + moş*) 1. Persoană care a trăit cu câteva generaţii înaintea cuiva şi care aparţine aceleiaşi familii; (la m. pl.) generaţii anterioare, înaintaşii unui neam, popor; străbuni(3). 2. Străbun(2).

STRĂMUTÁ vb. I (lat. **extramutare*) 1. A (se) muta în alt loc, în altă parte; a (–şi) schimba locuinţa, sediul etc. 2. *A se strămuta de aici* (sau *din viaţă*) = a muri.

STRĂNEPÓT, –OÁTĂ (*stră– + nepot*) 1. S. m. şi f. Copil al nepotului sau al nepoatei de fiu sau de fiică, considerat în raport cu bunicii; copil al nepotului de frate sau de soră, considerat în raport cu unchii şi cu mătuşile lui. 2. (La pl.) Urmaşi, descendenţi.

STRĂPÚNGE vb. III (lat. **extrapungere*) 1. A împunge cu un obiect cu vârf ascuţit, răzbătând în partea cealaltă; a perfora; a omorî cu o armă ascuţită. 2. Fig. A străbate, a trece prin... 3. *A străpunge frontul* = a pătrunde dincolo de linia de apărare a inamicului.

STRÂMB, –Ă (lat. *strambus*) 1. Adj. Care deviază sau se abate de la forma, de la linia normală; diform. 2. Adj. şi adv. (Care este) cu spatele încovoiat sau cu corpul aplecat într–o parte. 3. Adj. Pocit, deformat, schimonosit. 4. Adj. Aplecat într–o parte, înclinat. 5. Adv. În dezordine, la întâmplare. 6. Adj. şi adv. (În mod) fals, necinstit, incorect. 7. *A sta* (sau *a şedea*) *strâmb şi a judeca drept* = a recunoaşte adevărul. *A râde* (sau *a surâde, a zâmbi*) *strâmb* = a râde (sau a surâde etc.) silit, nesincer. *A privi* (sau *a se uita*) *strâmb* = a privi urât, duşmănos. *A călca strâmb* = a avea o atitudine incorectă.

STRÂMBÁ vb. I (*strâmb + –a*) 1. A da o poziţie strâmbă, anormală; a îndoi, a deforma; a apleca, a înclina. 2. A face grimase, a se schimonosi. 3. *A–şi strâmba gâtul* sau *a i se strâmba* (cuiva) *gâtul* = a–şi suci gâtul pentru a privi într–o anumită direcţie. *A se strâmba de râs* = a râde cu poftă. *A strâmba din nas* = a–şi arăta nemulţumirea printr–o mişcare caracteristică a feţei.

STRÂMT, –Ă adj. (lat. **strinctus*) 1. Care nu este destul de lat sau de larg; îngust; care nu este suficient de încăpător. 2. Fig. Lipsit de înţelegere; mărginit, redus, meschin.

STRÂNGE vb. III (lat. *stringere*) 1. A trage tare de capetele unei sfori, ale

unei curele etc. înfăşurate în jurul cuiva sau a ceva, pentru a lega mai bine. 2. Fig. A întări o prietenie, o alianţă. 3. A petrece marginile unui veşmânt pentru a acoperi corpul. 4. A ţine cu mâna apăsând puternic; a cuprinde în braţe. 5. (Despre îmbrăcăminte) A jena, a da o senzaţie de disconfort (fiind prea îngust). 6. A-şi încreţi buzele, fruntea (în semn de nemulţumire, de dispreţ). 7. A împături. 8. A aşeza la loc; a face ordine, a deretica. 9. A culege, a aduna (recolta, fructele etc.). 10. A agonisi. 11. A se aduna în jurul cuiva în număr mare. 12. *A i se strânge funia la par* = a ajunge într-o situaţie dificilă. *A(-i) strânge* (cuiva) *mâna* = a da mâna cu cineva. *A strânge* (pe cineva) *cu uşa* (sau *în cleşte, în balamale*) = a sili pe cineva să facă, să recunoască ceva. *A strânge şurubul* = a folosi mijloace de constrângere. *A strânge din umeri* = a ridica umerii în semn de dispreţ, de nepăsare etc. *A i se strânge* (sau *a-i strânge* cuiva) *inima* = a simţi (sau a face să simtă) o emoţie, o supărare mare. *A strânge* (acasă) *de pe drumuri* = a sta acasă, a nu mai hoinări. *A strânge pe cineva de pe drumuri* = a determina pe cineva să stea acasă. *L-a strâns Dumnezeu* sau *moartea (la sine)* = a murit.

STREÁŞINĂ s. f. (cf. sl. *strěha*) 1. Prelungire a acoperişului unei construcţii în afara zidurilor pentru a le apăra de ploaie. 2. *A (-şi) pune mâna* (sau *palma*) *streaşină (la ochi)* sau *la frunte* sau *a duce mâna streaşină la ochi* = a(-şi) pune mâna cu palma la frunte, deasupra ochilor, pentru a se apăra de soare şi a vedea mai bine.

STRÉCHE s. f. (bg. *străk*) 1. Numele mai multor specii de insecte vătămătoare pentru animalele domestice. 2. *A da strechea în cineva* ori *a-l lovi* (sau *a-l apuca*) *strechea* = (despre animale) a fi atacat de streche; a fugi orbeşte fără motiv aparent; (despre oameni) a se agita fără motiv, a fi plin de neastâmpăr.

STRECURÁ vb. I (lat. **extracolare* < lat. *colare*) 1. A trece un lichid printr-o strecurătoare pentru a-l limpezi sau a-l omogeniza. 2. (Despre lichide) A picura, a se prelinge. 3. A (-şi) face loc cu greutate, a pătrunde printr-un spaţiu îngust. 4. A trece pe neobservate pe lângă cineva, a se furişa; a se infiltra într-un grup (omogen) de oameni. 5. A introduce, a aşeza undeva pe cineva sau ceva pe neobservate. 6. Fig. A spune cuiva discret ceva.

STRES s. n. (engl., fr. *stress*) Factori de mediu care produc reacţii defavorabile organismului uman; şocul produs.

STRIÁŢIE s. f. (fr. *striation*) Fiecare dintre dungile paralele, foarte fine, săpate în adâncime, scoase în relief sau deosebite prin culoare, de pe suprafaţa unui corp.

STRICÁ vb. I (lat. *extricare*) 1. A (-şi) pierde sau a face să-şi piardă forma, aspectul, calitatea, buna funcţionare etc.; a (se) deteriora, a (se) defecta; a (se) distruge, a (se) dărâma (o aşezare, o construcţie etc.). 2. (Despre alimente) A se altera; (despre aer) a se vicia. 3. (Despre vreme) A se schimba în rău. 4. A pricinui pagube. 5. A face rău, a fi nefavorabil într-o anumită situaţie sau unei persoane. 6. A greşi, a se face vinovat de ceva; a face ceva greşit. 7. A împiedica buna desfăşurare a unei acţiuni; a zădărnici; (despre adunări, petreceri) a se termina. 8. A influenţa în rău, a corupe. 9. *A se strica căruţa în mijlocul drumului* = a întâmpina piedici. *Nu strică* (sau *n-ar strica) să...* = nu-i rău să... *Ce strică?* = de ce ar fi rău să...? *A-şi strica gura degeaba* = a vorbi în zadar. *Bea de strică* = bea peste măsură. *A se strica de râs* = a râde cu hohote.

STRICT, -Ă adj. (fr. *strict*, lat. *strictus*) 1. Care are un caracter absolut, care nu admite abatere; riguros; sever, aspru. 2. *(A fi) strict necesar* = (a fi) indispensabil.

STRICTÉŢE s. f. (*strict* + *-eţe*) Însuşirea de a fi strict; rigurozitate, severitate.

STRIDÉNT, -Ă adj. (fr. *strident*, lat. *stridens, -ntis*) Lipsit de armonie, neplăcut, supărător; prea puternic ca sunet sau ca culoare.

STRÍDIE s. f. (ngr. *strídhi*) Moluscă comestibilă.

STRIGÁ vb. I (lat. **strigare*) 1. A scoate sunete puternice, ţipete; a răcni; a vorbi cu glas tare, a vocifera; a cere ceva cu glas tare; a se răsti. 2. A chema pe cineva (pronunţându-i numele). 3. (Despre păsări şi animale) A scoate su-

nete caracteristice speciei; a zbiera. 4. A spune strigături la joc. 5. *A striga catalogul* = a face apelul nominal al elevilor sau al studenţilor.

STRIGĂTÚRĂ s. f. (*striga* + *–ătură*) Specie a liricii populare (în versuri), cu structură simplă, care se strigă în timpul executării dansurilor populare; chiuitură.

STRINGÉNT, –Ă adj. (it. *stringente*) Care se impune neapărat; care nu dă răgaz; imperios, presant.

STRIP–TEASE s. n. (pr. *stríptiz;* engl. *strip–tease*) Număr de cabaret în care dansatoarele se dezbracă (complet), treptat şi lent.

STRIVÍ vb. IV (sl. *sŭtryvati*) A zdrobi, a turti; a face fărâme; a omorî; (fig.) a nimici, a distruge.

STRÓFĂ s. f. (fr. *strophe*, lat. *stropha*) Grup de versuri legate între ele prin elemente prozodice (măsură, ritm, rimă).

STROP s. m. (de la *stropi*) 1. Cantitate mică dintr–un lichid; picătură de ploaie; (fig.) fărâmă. 2. *Strop cu* (sau *de*) *strop* = puţin câte puţin. *Nici un strop* = nimic.

STROPÍ vb. IV (cf. sl. *kropiti*) 1. A (se) uda uşor prin împroşcare; (fig.) a se păta. 2. *A stropi (ceva) cu sudoare* = a munci din greu.

STRUCTÚRĂ s. f. (fr. *structure*, lat. *structura*) Mod de organizare, de alcătuire, de asociere a elementelor componente ale unui corp.

STRÚNĂ s. f. (sl. *struna*) 1. Coardă (la instrumente muzicale). 2. *A cânta* (sau *a bate) cuiva în strună* (sau *în struna cuiva*) = a fi de aceeaşi părere cu cineva; a linguşi pe cineva. *A merge strună* = a merge foarte bine. *A ţine* (pe cineva) *în strună* = a ţine din scurt (pe cineva).

STRUNG s. n. (sl. *strugŭ*) Maşină–unealtă cu care se execută operaţii de rotunjire, de filetare etc. a unei piese.

STRUŢ s. m. (it. *struzzo*) Pasăre mare alergătoare de stepă, cu picioare lungi şi gâtul lung.

STUCATÚRĂ s. f. (it. *stuccatura*) Ornament arhitectonic în relief.

STUDIÁ vb. I (it. *studiare*) 1. A învăţa. 2. A cerceta, a analiza, a examina. 3. A–şi impune o anumită atitudine (când se ştie observat).

STUDIÓ s. n. (fr., engl. *studio*) 1. Încăpere specială pentru înregistrarea şi transmiterea programelor de radio sau de televiziune. 2. Ansamblu de construcţii şi de instalaţii destinate producţiei cinematografice. 3. Camera de lucru a unui artist, a unui fotograf etc.

STUDIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *studieux*) Căruia îi place să studieze; înclinat către studiu.

STÚDIU s. n. (lat. *studium*, it. *studio*) 1. Însuşire de cunoştinţe; învăţătură. 2. (La pl.) Învăţământ (universitar). 3. Cercetare, examinare a unei probleme, a unui fenomen etc.; lucrare, operă ştiinţifică. 4. Lucrare preliminară unei activităţi.

STUP s. m. (lat. **stypus*) 1. Adăpost natural sau confecţionat pentru familiile de albine; adăpostul împreună cu albinele; familie de albine. 2. *A fi* (bogat) *ca un stup* sau *a fi* (ori *a se face) stup de bani* = a fi (sau a deveni) bogat.

STUPEFÁCŢIE s. f. (fr. *stupéfaction*) Uimire, stupoare.

STUPEFIÁNT, –Ă (fr. *stupéfiant*) 1. Adj. Uimitor. 2. Adj., s. n. (Medicament) care încetineşte gândirea şi mişcarea.

STUPÍD, –Ă adj. (fr. *stupide*, lat. *stupidus*) 1. Prost, nătâng, mărginit. 2. Fără rost, nemotivat, absurd.

STUPIDITÁTE s. f. (fr. *stupidité*, lat. *stupiditas, –atis*) Lipsă de inteligenţă; prostie, imbecilitate; faptă sau vorbă de om prost; absurditate.

STUPOÁRE s. f. (fr. *stupeur*, lat. *stupor, –oris*) Stupefacţie.

STURIÓN s. m. (cf. it. *storione*, engl. *sturgeon*) Peşte dintr–un ordin de peşti răpitori marini, mari, care dau icrele negre şi cleiul de peşte.

SUAV, –Ă adj. (fr. *suave*) Delicat, gingaş, fin.

SUB– (fr. *sub–*, lat. *sub*) Prefix care exprimă ideea de inferioritate, de subordonare: *subacvatic, subansamblu, subaprecia.*

SUBACVÁTIC, –Ă adj. (*sub–* + *acvatic*) Care se află sau se petrece sub apă.

SUBALTÉRN, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *subalterne*) (Persoană) care este subordonată alteia.

SUBANSÁMBLU s. n. (*sub–* + *ansamblu*) Grup de piese care constituie o

parte componentă a unei maşini, a unui sistem tehnic etc.

SUBAPRECIÁ vb. I (*sub–* + *aprecia*) A aprecia (pe cineva sau ceva) sub valoarea sau importanţa reală; a subestima, a subevalua.

SUBCONŞTIÉNT s. n. (*sub–* + *conştient*, cf. fr. *subconscient*) Sferă a vieţii psihice care se desfăşoară în afara conştiinţei.

SUBCUTANÁT, –Ă adj. (*sub–* + *cutanat*) Care se află (sau se face) sub piele.

SUBDIALÉCT s. n. (*sub–* + *dialect*) Ramificaţie teritorială a unei limbi, care ocupă locul intermediar între dialect şi grai.

SUBDIVIZIÚNE s. f. (fr. *subdivision*) Parte obţinută prin împărţirea unei părţi dintr–un tot deja împărţit; subîmpărţire.

SUBESTIMÁ vb. I (*sub–* + *estima*, cf. fr. *sous–estimer*) A subaprecia.

SUBEVALUÁ vb. I (*sub–* + *evalua*, cf. fr. *sous–évaluer*) A subaprecia.

SUBIÉCT s. n. (lat. *subjectum*, cf. fr. *sujet*) **1.** Totalitatea acţiunilor, evenimentelor care alcătuiesc conţinutul unei opere literare, cinematografice etc. **2.** Chestiune despre care se vorbeşte. **3.** Partea principală a propoziţiei care arată cine săvârşeşte sau cine suferă acţiunea exprimată de predicatul verbal sau cui i se atribuie o însuşire ori o caracteristică exprimată prin numele predicativ. **4.** Fiinţă (supusă unei cercetări, unor observaţii etc.); individ.

SUBIECTÍV, –Ă adj. (fr. *subjectif*) **1.** Care consideră conştiinţa individului ca bază a tot ce există. **2.** Care ţine seama numai de părerile personale, nu de realitate; părtinitor.

SUBIECTIVÍSM s. n. (*subiectiv* + *–ism*, cf. fr. *subjectivisme*) **1.** Concepţie filozofică care neagă existenţa lumii obiective, reducând realitatea la conştiinţă. **2.** Atitudine personală părtinitoare faţă de cineva sau de ceva.

SUBÍT, –Ă adj. şi adv. (fr. *subit*) (Care se produce) pe neaşteptate, (care apare) deodată, în mod brusc, neprevăzut.

SUBÎNŢELÉGE vb. III (*sub–* + *înţelege*, cf. fr. *sous–entendre*) A se înţelege fără a fi exprimat direct; a se înţelege de la sine, a reieşi.

SUBÎNŢELÉS s. n. (de la *subînţelege*) **1.** Înţeles ascuns, neexprimat. **2.** *A vorbi cu subînţeles* (sau *subînţelesuri*) = a face aluzii, a vorbi pe ocolite.

SUBLÍM, –Ă adj. (fr. *sublime*) Care atinge perfecţiunea; desăvârşit, minunat.

SUBMERSÍBIL, –Ă (fr. *submersible*) **1.** Adj. Adaptat pentru a pluti sub apă. **2.** S. n. Submarin.

SUBMINÁ vb. I (*sub–* + *mina*) A ataca pe ascuns, a zădărnici o acţiune, o realizare (a adversarului).

SUBNUTRÍŢIE s. f. (*sub–* + *nutriţie*) **1.** Subalimentare. **2.** Stare patologică cronică datorată alimentaţiei insuficiente sau unor tulburări organice.

SUBPONDERÁL, –Ă adj. (*sub–* + *ponderal*) Care are o greutate mai mică decât cea normală.

SUBRÁŢ s. n. (*sub–* + *braţ*) **1.** Subsuoară. **2.** Răscroitură a mânecii la subsuoară.

SUBSCRÍE vb. III (*sub–* + *scrie*, cf. fr. *souscrire*, lat. *subscribere*) **1.** A semna un document. **2.** A consimţi, a adera la... **3.** A se angaja la o subscripţie.

SUBSCRÍPŢIE s. f. (lat. *subscriptio*, fr. *souscription*) Angajare printr–o semnătură la o contribuţie bănească.

SUBSEMNÁT, –Ă s. m. şi f. (*sub–* + *semnat*, cf. fr. *soussigné*) Semnatarul unei cereri.

SUBSIDIÁR, –Ă adj. (fr. *subsidiare*, lat. *subsidiarius*) **1.** Care se adaugă ca element secundar pentru întărirea elementelor principale; complementar, secundar. **2.** *În subsidiar* = în al doilea rând.

SUBSÍDIU s. n. (fr. *subside*, lat. *subsidium*) Ajutor bănesc acordat de stat.

SUBSTANTÍV s. n. (fr. *substantif*, lat. *substantivus*) Parte de vorbire care denumeşte fiinţe, lucruri, însuşiri, acţiuni, fenomene, caracterizată prin declinare.

SUBSTANTIVÁ vb. I (fr. *substantiver*) A întrebuinţa cu valoare de substantiv o altă parte de vorbire.

SUBSTÁNŢĂ s. f. (fr. *substance*) Corp omogen alcătuit din atomi şi molecule care au o anumită formă, culoare, gust, miros etc.; materie.

SUBSTITUÍ vb. IV (fr. *substituer*, lat. *substituere*) A (se) înlocui.

SUBSTITÚT s. m. (fr. *substitut*, lat.

substitutus) Persoană care înlocuieşte temporar pe titularul unei funcţii.

SUBSTRÁT s. n. (fr. *substrat*, lat. *substratum*) 1. Strat peste care s–a aşezat alt strat. 2. Motiv, cauză ascunsă a unei acţiuni, a unei întâmplări etc.

SUBSUMÁ vb. I (fr. *subsumer*) A include, a subordona.

SUBSUOÁRĂ (*sub–* + **suoară* „subsuoară") 1. S. f. Partea de dedesubt a încheieturii braţului cu umărul; subraţ, axilă. 2. Adv. Sub braţ. 3. *A (se) ţine* sau *a (se) prinde de subsuoară* (sau *de subsuori*) = a (se) ţine de braţ. *A sta* (sau *a şedea) cu mâinile subsuoară* (sau *subsuori*) = a sta degeaba, a trândăvi.

SUBTERFÚGIU s. n. (fr. *subterfuge*, lat. *subterfugium*) Mijloc abil de a ieşi dintr–o situaţie neplăcută; viclenie.

SUBTÍL, –Ă adj. (fr. *subtil*, lat. *subtilis*) 1. Care pătrunde şi înţelege cele mai mici amănunte; perspicace, ager, ascuţit. 2. Greu de recunoscut, de pătruns, de sesizat.

SUBTILIZÁ vb. I (fr. *subtiliser*) 1. A face să devină subtil, a da rafinament gândirii, gustului etc. 2. A lua ceva pe furiş; a sustrage, a fura, a şterpeli.

SUBTÍTLU s. n. (*sub–* + *titlu*, cf. fr. *sous–titre*) 1. Titlu secundar, complementar al unei lucrări. 2. Text tradus corespunzător benzii sonore şi imaginii sub care a fost imprimat pe pelicula cinematografică.

SUBŢÍRE adj. (lat. *subtilis*) 1. Care are grosime mică în raport cu celelalte dimensiuni. 2. Cu diametru mic; îngust. 3. Slab, zvelt; fin, delicat. 4. (Despre îmbrăcăminte) Făcut dintr–un material uşor. 5. Cu concentraţie redusă; diluat. 6. (Despre glas, voce) Cu ton înalt, ascuţit. 7. Cu maniere elegante, distins, rafinat; fin, delicat; subtil. 8. *A zâmbi subţire* = a zâmbi forţat. *Cu un plan subţire* = pe ocolite; cu isteţime.

SUBURBÁN, –Ă adj. (fr. *suburbain*, lat. *suburbanus*) 1. Care ţine de o suburbie, situat într–o suburbie. 2. Lipsit de politeţe; vulgar, necuviincios. 3. *Comună suburbană* = comună aşezată în imediata apropiere a unui oraş.

SUBURBÍE s. f. (lat. *suburbium*) 1. Cartier mărginaş al unui oraş. 2. Comună suburbană.

SUBVÉNŢIE s. f. (fr. *subvention*, lat. *subventio*) Ajutor bănesc acordat de o organizaţie, de stat etc.

SUBVERSÍV, –Ă adj. (fr. *subversif*) Care primejduieşte, care subminează ordinea de stat.

SUBZISTÉNŢĂ s. f. (fr. *subsistance*) Ceea ce serveşte la întreţinere; hrană.

SUCCEDÁ vb. I (fr. *succéder*, lat. *succedere*) A urma unul după altul.

SUCCESIÚNE s. f. (fr. *succession*) 1. Înşiruire, şir de persoane, de lucruri etc. care se succedă. 2. Moştenire.

SUCCESÍV, –Ă adj. (fr. *successif*, lat. *successivus*) Care urmează după altcineva sau altceva, care succede.

SUCCESÓR, –OÁRE s. m. şi f. (fr. *successeur*, lat. *successor*) 1. Persoană care urmează alteia (într–o funcţie). 2. Moştenitor.

SUCCÍNT, –Ă adj. (fr. *succinct*, lat. *succinctus*) Exprimat pe scurt, în puţine cuvinte; laconic, concis.

SUCOMBÁ vb. I (fr. *succomber*) A muri.

SUCULÉNT, –Ă adj. (fr. *succulent*, lat. *succulentus*) Cu mult suc, zemos; (fig.) plin de savoare, bogat în idei.

SUCURSÁLĂ s. f. (fr. *succursale*) Întreprindere comercială sau bancară dependentă de alta mai mare.

SUDOÁRE s. f. (lat. *sudor, –oris*) 1. Transpiraţie; (fig.) trudă, osteneală; chin. 2. *Sudorile morţii* sau *sudori de moarte* = transpiraţie înaintea morţii; transpiraţie provocată de o emoţie sau de oboseală.

SUDORIPÁRĂ adj. f. (fr. *sudoripare*) *Glandă sudoripară* = glandă care secretă sudoarea.

SUFERÍ vb. IV (lat. *sufferire*) 1. A resimţi puternic o durere fizică sau morală; a răbda, a suporta (pe cineva sau ceva). 2. A avea neplăceri, a suporta consecinţele. 3. A îngădui, a admite, a permite.

SUFICIÉNT, –Ă adj. (lat. *sufficiens, –ntis*) 1. Destul, deajuns, satisfăcător. 2. Mulţumit de sine; încrezut, îngâmfat, vanitos.

SUFÍX s. n. (fr. *suffixe*) Afix care se adaugă după rădăcina sau tema unui

Scanned with OKEN Scanner

cuvânt pentru a crea cuvinte sau forme gramaticale noi.

SUFLÁ vb. I (lat. *sufflare*) **1.** A expira puternic; a răsufla, a respira; a gâfâi. **2.** (Despre vânt) A pune în mişcare masele de aer; a bate. **3.** A elimina mucozităţile nazale. **4.** A vorbi încet, a informa pe ascuns; a şopti actorilor replicile în timpul reprezentaţiei; a şopti cuiva răspunsul la o întrebare. **5.** A acoperi un obiect cu un strat subţire de metal.

SUFLEÓR s. m. (fr. *souffleur*) Persoană care suflă actorilor replicile în timpul reprezentaţiei.

SÚFLET s. n. (lat. **sufflitus*) **1.** Totalitatea proceselor afective, intelectuale şi de voinţă ale omului; psihic. **2.** Trăsătură de caracter (bună sau rea); caracter. **3.** Omenie, bunătate, sensibilitate. **4.** Inimă. **5.** Om; fiinţă; factor esenţial (al unei acţiuni, fenomen etc.). **6.** (Rel.) Substanţă spirituală care dă viaţă omului, fiind socotită de origine divină şi nemuritoare. **7.** *Cu* (sau *fără*) *suflet* = cu (sau fără) elan. *Din suflet* sau *din tot sufletul, din adâncul sufletului* = cu pasiune, cu abnegaţie. *Într-un suflet* = foarte repede. *Copil de suflet* = copil adoptiv. *A lua* (sau *a da*) *de suflet* = a adopta un copil sau a da propriul copil spre adopţie. *A-i ieşi cuiva sufletul* = a muri; a trudi. *A-şi vinde sufletul* = a fi necinstit, a se perverti. *A i se rupe sufletul (de mila cuiva)* = a se înduioşa pentru cineva. *A-i merge la suflet* = a-i produce o satisfacţie deosebită. *A intra în sufletul cuiva* = a fi foarte insistent; a-i deveni drag cuiva. *A-şi trage sufletul* = a respira.

SÚFLU s. n. (fr. *souffle*) **1.** Respiraţie; (fig.) avânt, elan. **2.** Masă de aer deplasată cu violenţă de o explozie.

SUFOCÁ vb. I (fr. *suffoquer*, lat. *suffocare*) A (se) asfixia.

SUFRÁGIU s. n. (fr. *suffrage*, lat. *suffragium*) **1.** Drept de vot. **2.** Sistem de votare. **3.** *Sufragiu universal* = drept de vot acordat tuturor cetăţenilor majori ai unei ţări.

SÚGE vb. III (lat. *sugere*) **1.** A trage cu gura sau cu botul laptele din ţâţă. **2.** A sorbi un lichid. **3.** A bea conţinutul unui vas; (fig.) a fi beţiv. **4.** (Despre corpuri poroase) A absorbi. **5.** Fig. A secătui (de bani, de putere). **6.** *A suge* (ceva) *o dată* (sau *împreună*) *cu laptele mamei* = a căpăta o deprindere din vârsta cea mai fragedă. *A suge sângele cuiva* (sau *din cineva*) = a chinui pe cineva.

SUGERÁ vb. I (fr. *suggérer*) A face să se ivească în mintea cuiva un gând, o idee, un sentiment etc.

SUGÉSTIE s. f. (fr. *suggestion*, lat. *suggestio, -onis*) Influenţă exercitată asupra voinţei cuiva; dirijare a voinţei cuiva (prin hipnoză); propunere, idee sugerată cuiva.

SUGRUMÁ vb. I (*su[b]* + *gruma[z]*) A omorî pe cineva strângându-l de gât; a gâtui, a strangula; (fig.) a înăbuşi, a lichida prin violenţă o acţiune.

SUI vb. IV (lat. *subire*) **1.** A (se) îndrepta spre un loc mai înalt, a merge la deal; a (se) urca; (fig.) a avansa, a înainta. **2.** A (se) căţăra, a (se) aşeza pe un loc mai ridicat; a (se) urca. **3.** (Despre preţuri) A creşte. **4.** (Despre glas sau despre cântăreţi) A intona sunete din ce în ce mai înalte; a ridica. **5.** *A (se) sui* sau *a (se) urca pe tron* = a prelua sau a da cuiva domnia. *A (i) se sui în cap* = a abuza de bunătatea cuiva. *A i se sui la cap* = a deveni încrezut, stăpân pe situaţie. *A i se sui (cuiva) sângele în obraz* = a se înroşi la faţă (de mânie, de ruşine etc.). *A i se sui părul în vârful capului* = a se speria, a se îngrozi.

SUICÍD s. n. (fr. *suicide*) Sinucidere.

SUI-GÉNERIS adj. (lat. *sui-generis*) Unic în felul său, original, particular.

SUL s. n. (lat. *sub[u]lum* = *insubulum*) **1.** Cilindru (solid) care se poate roti în jurul axei sale; obiect, unealtă etc. asemănătoare cu acesta. **2.** Bucată de material flexibil înfăşurată în formă de sul(1). **3.** *A face* (sau *a strânge*) *sul* = a înfăşura în formă de sul(1).

SULTÁN s. m. (tc. *sultan*) Monarh în Imperiul Otoman şi în alte ţări musulmane.

SUMÁR, -Ă (lat. *summarius*, fr. *sommaire*) **1.** Adj., adv. (Spus sau expus) pe scurt, succint. **2.** S. n. Rezumat (al unei scrieri, al unei dezbateri etc.); tablă de materii (a unei cărţi, reviste etc.). **3.** Adj. Făcut în grabă; (despre îmbrăcăminte) care constă din articole prea puţine.

SÚMĂ s. f. (lat. *summa*, pol. *suma*) **1.** Rezultatul adunării unor numere; total.

Scanned with OKEN Scanner

2. Cantitate de bani. 3. Număr (mare), mulţime, sumedenie. 4. *A–şi face suma* = a agonisi cât crede că îi trebuie.

SÚMBRU, –Ă adj. (cf. fr. *sombre*) 1. Întunecos, obscur. 2. Lipsit de veselie, trist, posomorât.

SUMMIT s. n. (pr. *sámit;* engl. *summit*) Reuniune politică la cel mai înalt nivel.

SÚMMUM s. n. (lat. *summum*) Punctul cel mai înalt, culme, vârf.

SUNÁ vb. I (lat. *sonare*) 1. A scoate, a produce sunete. 2. A se face auzit, a răsuna. 3. Fig. A–i stărui în minte. 4. A chema pe cineva prin sonerie, prin telefon. 5. *A suna a gol* = a scoate sunete caracteristice unui vas gol. *A–i suna* (cuiva) *ceasul (morţii* sau *de veşnicie*) = a–i sosi (cuiva) clipa morţii. *A–i suna* (cuiva) *la* (sau *în) urechi* = a–şi aminti obsesiv de ceva. *A nu–i suna* (cuiva) *bine la ureche* = a nu–i plăcea ceea ce aude.

SUPÁ vb. I (fr. *souper*) A lua masa de seară (după un spectacol).

SUPĂRÁRE s. f. (de la *supăra*) 1. Neplăcere, necaz; nevoie, neajuns; mâhnire, tristeţe, amărăciune. 2. Iritare, furie, mânie. 3. *Fără supărare!* = fără să mă simt sau să te simţi jignit sau supărat.

SUPER– (fr. *super–*, lat. *super*) Prefix cu sensul „peste", „deasupra", „foarte": *superarbitru, superfin, superpune.*

SUPERFICIÁL, –Ă adj. (fr. *superficiel*) 1. Care apare, se produce, se află numai la suprafaţa unui lucru. 2. Care se face fără profunzime, neglijând esenţialul. 3. Care priveşte şi tratează problemele cu uşurinţă, în mod superficial(2).

SUPERFLÚU, –ÚĂ adj. (lat. *superfluus*, fr. *superflu*) De prisos, inutil.

SUPERIÓR, –OÁRĂ adj. (lat. *superior*, fr. *supérieur*) 1. Care este plasat mai sus, deasupra. 2. Care este cel mai bun, cel mai important prin calităţi, merite, funcţie, rang etc. 3. *Studii superioare* = studii universitare. *Învăţământ superior* = învăţământ universitar.

SUPERLATÍV, –Ă adj. (fr. *superlatif*, lat. *superlativus*) Care exprimă o calitate în cel mai înalt grad.

SUPERSTÍŢIE s. f. (fr. *superstition*, lat. *superstitio*) Credinţă în spirite bune şi rele, miracole, semne prevestitoare, lucruri aducătoare de noroc sau ghinion etc.

SUPÉU s. n. (fr. *souper*) Masă care se ia seara (după un spectacol).

SUPLEÁNT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *suppléant*) Suplinitor, înlocuitor.

SUPLÍCIU s. n. (lat. *supplicium*, fr. *supplice*) Chin, caznă, tortură.

SUPLIMÉNT s. n. (fr. *supplément*, lat. *supplementum*) Ceea ce se adaugă pentru a completa ceva sau a suplini o lipsă.

SUPLINÍ vb. IV (it. *supplire*, cf. *plin*) 1. A înlocui (temporar) pe cineva. 2. A adăuga ceea ce lipseşte.

SÚPLU, –Ă adj. (fr. *souple*) 1. (Despre lucruri) Flexibil. 2. Care se mişcă graţios, mlădios; (despre mers, mişcări) uşor, elegant, vioi. 3. Fig. Uşor adaptabil, maleabil.

SUPORTÁ vb. I (fr. *supporter*) A îndura, a răbda; a tolera, a îngădui.

SUPÓRTER s. m. (engl., fr. *supporter*) Susţinător, simpatizant al unui sportiv sau al unei echipe sportive.

SUPOZÍŢIE s. f. (fr. *supposition*) Presupunere, ipoteză.

SUPRA– (lat. *supra*, fr. *supra–*) Prefix cu sensul „deasupra", „peste" sau cu sens superlativ: *supraarbitru, suprabugetar, suprasaturat, supraaprecia* etc.

SUPRAALIMENTÁ vb. I (*supra–* + *alimenta*, cf. fr. *suralimenter*) A (se) hrăni în mod exagerat.

SUPRAAPRECIÁ vb. I (*supra–* + *aprecia*) A (se) aprecia peste valoarea sau importanţa reală; a (se) supraestima.

SUPRACOPÉRTĂ s. f. (*supra–* + *copertă*) Copertă suplimentară exterioară.

SUPRAESTIMÁ vb. I (*supra–* + *estima*, cf. fr. *surestimer*) A (se) supraaprecia.

SUPRAEVALUÁ vb. I (*supra–* + *evalua*, cf. fr. *surévaluer*) A evalua ceva peste valoarea reală.

SUPRAFÁŢĂ s. f. (*supra–* + *faţă*, cf. fr. *surface*) 1. Partea exterioară a unui corp; faţă. 2. Întindere. 3. *De suprafaţă* = superficial. *La suprafaţă* = în mod superficial.

SUPRANÚME s. n. (*supra–* + *nume*, cf. fr. *surnom*) Nume adăugat la numele unei persoane în semn de cinstire sau pentru a o deosebi de alta.

SUPRAPOPULÁ vb. I (*supra–* + *po-*

pula, cf. fr. *surpeupler*) A (–şi) spori populaţia peste limitele normale.

SUPRAPÚNE vb. III (*supra–* + *pune*, cf. fr. *superposer*) 1. A aşeza un lucru deasupra altuia. 2. A avea loc în acelaşi timp; a coincide.

SUPRASTATÁL, –Ă adj. (*supra–* + *statal*) (Despre un organism internaţional) Care este învestit cu puteri decizionale, transferate de statele membre.

SUPRÉM, –Ă adj. (fr. *suprême*, lat. *supremus*) 1. Care există în cel mai înalt grad, care este cel mai bun, cel mai mare, cel mai înalt în grad; mai presus de toate. 2. *Onoruri supreme* = funeralii.

SUPREMAŢÍE s. f. (fr. *suprématie*) Superioritate absolută bazată pe autoritate şi pe putere; poziţie dominantă.

SUPÚNE vb. III (lat. *supponere*) A lua în puterea sa (prin forţă armată); a cuceri; a aduce sub autoritatea sa, a subordona; a constrânge pe cineva să suporte ceva.

SURCLASÁ vb. I (fr. *surclasser*) A depăşi, a întrece un adversar (la sport).

SURD, –Ă adj. (lat. *surdus*) 1. Care nu aude (bine), lipsit de auz; (fig.) care nu vrea să audă; neînduplecat. 2. (Despre sunete, zgomote) Cu intensitate scăzută, slab. 3. Fig. Mocnit, ascuns.

SURESCITÁ vb. I (fr. *surexciter*) A aduce într–o stare de excitaţie, de nervozitate anormală.

SURF s. n. (pr. *sărf*; engl. *surf*) Sport nautic care constă în menţinerea echilibrului în picioare pe o scândură plutitoare remorcată; surfing.

SURFING s. n. (pr. *sărfing*; engl. *surfing*) Surf.

SURMENÁJ s. n. (fr. *surmenage*) Stare de oboseală extremă în urma unui efort fizic sau psihic excesiv.

SURPÁ vb. I (lat. **subrupare*) A (se) prăbuşi, a (se) dărâma, a (se) nărui.

SURPLÚS s. n. (fr. *surplus*) Prisos, excedent.

SURPRÍNDE vb. III (fr. *surprendre*, cf. *prinde*) 1. A veni pe neaşteptate, a găsi pe cineva nepregătit, neprevenit. 2. A mira, a uimi. 3. A observa, a remarca.

SURPRÍZĂ s. f. (fr. *surprise*) 1. Ceea ce surprinde prin caracterul său neaşteptat, neprevăzut. 2. Ceea ce produce o bucurie neaşteptată; cadou, dar.

SÚRSĂ s. f. (fr. *source*) 1. Loc unde se găseşte, se produce sau de unde porneşte ceva; izvor, origine. 2. Loc de unde se transmite o informaţie. 3. *Sursă de inspiraţie* = ceea ce furnizează unui scriitor o idee, o temă etc.

SURVENÍ vb. IV (fr. *survenir*) A se produce, a se petrece (pe neaşteptate).

SUS adv. (lat. *susum* = sursum) 1. Într–un loc mai ridicat sau mai înalt decât altul; deasupra. 2. *De sus* = aşezat în partea nordică sau mai ridicată a unui teren; care vine de la un organ de conducere. *Pe sus* = prin aer; cu un vehicul sau dus în braţe. *De sus (şi) până jos* = în întregime. *Cu faţa în sus* = culcat pe spate. *În sus şi în jos* = încoace şi încolo. *Cu fundul în sus* = morocănos; în dezordine. *A duce* (sau *a lua* pe cineva) *pe sus* = a duce (sau a lua) cu forţa. *Cu nasul pe sus* = îngâmfat. *Sus–pus* = care este într–o situaţie socială înaltă. *A lua* (sau *a privi* pe cineva) *de sus* = a trata pe cineva cu aroganţă. *A vorbi* (cuiva) *de sus* = a vorbi arogant. *A sări în sus* = a tresări. *Sus!* = ridică–te! *Sus–numit* = menţionat. *Sus şi tare* = ferm, categoric. *De sus* = de la Dumnezeu.

SUSCEPTÍBIL, –Ă adj. (fr. *susceptible*) 1. Supărăcios, sensibil. 2. Capabil, în stare să...

SUSCITÁ vb. I (fr. *susciter*, lat. *suscitare*) A provoca, a produce, a stârni.

SUSPÁNS s. n. (fr., engl. *suspense*) Moment de maximă emoţie dintr–un film sau roman, când se aşteaptă deznodământul.

SUSPECTÁ vb. I (fr. *suspecter*) A bănui pe cineva de ceva (rău); a pune la îndoială ceva.

SUSPENDÁ vb. I (fr. *suspendre*, lat. *suspendere*) 1. A atârna. 2. A întrerupe, a opri temporar o activitate; a destitui provizoriu un salariat.

SUSPÉNSIE s. f. (fr. *suspension*) 1. Întrerupere intenţionată a şirului gândirii, a vorbirii. 2. Dispersie de particule fine într–un lichid. 3. *În suspensie* = amânat, oprit (temporar).

SUSPICIÓS, –OÁSĂ adj. (lat. *suspi-*

Scanned with OKEN Scanner

ciosus, fr. *suspicieux*) Bănuitor, neîncrezător.

SUSTRÁGE vb. III (fr. *soustraire*, cf. *trage*) 1. A fura. 2. A se eschiva de la ceva.

SUVERÁN, –Ă (fr. *souverain*) 1. Adj. Care este deasupra tuturor, care deţine autoritatea cea mai mare; suprem, absolut. 2. S. m. şi f. Monarh. 3. S. m. şi f. Persoană sau colectivitate liberă pe soarta şi acţiunile sale.

Ş

ŞABLÓN s. n. (germ. *Schablone*) 1. Model după care se execută ceva. 2. Ceea ce este făcut în mod mecanic, fără gândire. 3. Formulă stereotipă, clişeu verbal.

ŞABLONÁRD, –Ă adj. (*şablon* + *–ard*) Lipsit de originalitate, de inventivitate.

ŞABLONIZÁ vb. I (*şablon* + *–iza*) A aplica ceva în mod mecanic.

ŞACÁL s. m. (fr. *chacal*) 1. Mamifer carnivor sălbatic, asemănător cu vulpea şi cu câinele. 2. Persoană rapace, josnică.

ŞÁGĂ s. f. (bg. *sĕga*) (Pop.) 1. Glumă. 2. *În şagă* = într–o doară. *A fi (de) şagă* sau *lucru de şagă* = a fi lucru neînsemnat.

ŞAH s. m. (tc. *şah*, fr. *schah, shah*) Împărat al Iranului; şahinşah.

ŞAHINŞÁH s. m. (persan *šāhinšāh*) Şah.

ŞALÁNGER s. m. (engl. *challenger*, fr. *challengeur*) Sportiv care, în urma unei întreceri preliminare, a obţinut dreptul de a disputa un titlu de campion în meci cu deţinătorul titlului.

ŞÁLTĂR s. n. (germ. *Schalter*) Comutator.

ŞALVÁRI s. m. pl. (tc. *şalvar*) Pantaloni lungi, foarte largi, strânşi pe glezne.

ŞAMÁN s. m. (fr. *chaman*) 1. Slujitor al şamanismului. 2. Vrăjitor.

ŞAMANÍSM s. n. (fr. *chamanisme*) Religie primitivă a unor populaţii din Asia, Oceania, America şi Africa, crezând în posibilitatea influenţării spiritelor printr–un ritual special (dansuri, cântece etc.).

ŞAMBELÁN s. m. (fr. *chambellan*) Demnitar, ofiţer care are în grijă camera unui monarh.

ŞAMBRÁT, –Ă adj. (fr. *chambré*) (Despre vinuri) Care are temperatura camerei.

ŞAMPÁNIE s. f. (fr. *champagne*) Vin spumos obţinut printr–un procedeu special de fermentaţie.

ŞAMPANIZÁ vb. I (fr. *champagniser*) 1. A prezenta procesul de fermentaţie, caracteristic şampaniei. 2. A prelucra un vin în vederea transformării lui în şampanie.

ŞANJÁNT, –Ă adj. (fr. *changeant*) (Despre culori, ţesături etc.) Care are nuanţe sau reflexe alternante, în funcţie de direcţia luminii; care face ape.

ŞÁNSĂ s. f. (fr. *chance*) Circumstanţă favorabilă, noroc.

ŞANSONÉTĂ s. f. (fr. *chansonnette*) Scurtă compoziţie de muzică uşoară sau satirică (proprie Franţei).

ŞANTÁJ s. n. (fr. *chantage*) Constrângere exercitată asupra cuiva prin ameninţarea cu divulgarea unui secret compromiţător.

ŞANTÁN s. n. (fr. [café] *chantant*) Local de petrecere (nocturn) cu spectacol de varietăţi.

ŞÁNTUNG s. n. (fr. *shantoung*) Ţesătură de mătase (sau de in) din fire de grosime neuniformă, care ies în relief.

ŞANŢ s. n. (pol. *szanice*, germ. *Schanze*) Săpătură lungă şi îngustă făcută în pământ (cu diverse scopuri); scobitură asemănătoare făcută la unele obiecte, unelte etc.

ŞAPIROGRÁF s. n. (germ. *Schapirograph*) Aparat de multiplicat texte sau desene.

ŞARÁDĂ s. f. (fr. *charade*) Ghicitoare care propune aflarea unui cuvânt cu ajutorul părţilor sau silabelor lui, sugerate prin scurte definiţii enigmatice.

ŞARJÁ vb. I (fr. *charger*) A înfăţişa într–o formă caricaturală, exagerată.

ŞARLATÁN s. m. (fr. *charlatan*) Escroc, impostor.

ŞARLÓTĂ s. f. (fr. *charlotte*) Cremă preparată din lapte, ouă, zahăr, frişcă, gelatină (şi fructe).

ŞARMÁNT, –Ă adj. (fr. *charmant*) Fermecător, încântător.

Scanned with OKEN Scanner

ŞARPÁNTĂ s. f. (fr. *charpente*) Schelet de lemn sau de metal care susţine o construcţie.

ŞÁRPE s. m. (lat. *serpens*) **1.** Reptilă (veninoasă) fără membre, cu corpul alungit, adaptată la târâre. **2.** *Şarpe cu clopoţei* = şarpe veninos din America de Nord, a cărui coadă produce sunete caracteristice. *Şarpe cu ochelari* = cobră. *A ţipa ca din gură de şarpe* = a ţipa tare. *În gaură de şarpe* = într-un loc ascuns. *A încălzi* (sau *a creşte*) *şarpele la* (sau *în*) *sân* = a arăta dragoste unui om nerecunoscător.

ŞASÍU s. n. (fr. *châssis*) Cadru rigid, de rezistenţă, care se montează pe osiile unui vehicul şi care susţine caroseria.

ŞÁTRĂ s. f. (bg., scr. *šatra*, magh. *sátor*) Comunitate de ţigani nomazi; cort (sau grup de corturi) în care trăiesc aceştia.

ŞĂTRÁR s. m. (*şatră* + *-ar*) Dregător care avea în pază corturile unei tabere în timp de război.

ŞCHEAU s. m. (lat. *sclavus*) Nume dat în trecut slavilor (mai ales bulgari).

ŞCHIÓP, -OÁPĂ (lat. **excloppus*) **1.** Adj. Care merge defectuos din cauza unui picior mai scurt sau bolnav; infirm de un picior. **2.** Adj. (Despre versuri) Cu imperfecţiuni de rimă sau de ritm. **3.** Adj. (Despre mobile) Care are un picior deteriorat. **4.** S. f. (Pop.) Măsură de lungime egală cu distanţa dintre degetul mare şi cel arătător, ambele bine îndepărtate.

ŞCOÁLĂ s. f. (sl. *skola*) **1.** Instituţie de învăţământ. **2.** Curent, mijloc, mişcare ştiinţifică, literară, artistică etc. **3.** *A face şcoală* = a avea numeroşi adepţi.

ŞCOLARIZÁ vb. I (fr. *scolariser*) A instrui, a forma, a pregăti în şcoală.

ŞEDEÁ vb. II (lat. *sedere*) **1.** A sta jos; a lua loc. **2.** A se opri din mers; a poposi, a rămâne câtva timp într-un loc, într-o situaţie sau poziţie; a petrece câtva timp undeva. **3.** A domicilia. **4.** A se afla într-o anumită situaţie. **5.** A nu face nimic, a sta degeaba. **6.** *A şedea ca pe ghimpi* = a fi îngrijorat sau grăbit. *A şedea cu mâinile în sân* = a nu întreprinde nimic. *A (-i) şedea bine* (sau *rău*) = a (nu) i se potrivi ceva.

ŞEÍC[1] s. m. (tc. *şeyh*, fr. *cheik*) Căpetenie a unui trib arab sau al unei formaţiuni statale arabe; şef al unei comunităţi religioase musulmane.

ŞEIC[2] s. n. (engl. *shake*) Dans modern cu mişcări scuturate.

ŞELF s. n. (germ. *Schelf*) Platformă continentală.

ŞEMIZÉTĂ s. f. (fr. *chemisette*) Bluză femeiască asemănătoare cămăşilor bărbăteşti.

ŞEPTÁR s. m. (*şapte* + *-ar*) Carte de joc marcată cu numărul şapte.

ŞEPTÉL s. n. (fr. *cheptel*) Totalitatea animalelor domestice dintr-o gospodărie, dintr-o comună, dintr-o ţară.

ŞEPTÍC s. m. (*şapte* + *-ic*) Joc de cărţi în care şeptarul are cea mai mare valoare.

ŞERB, ŞEÁRBĂ s. m. şi f. (lat. *servus, serva*) Iobag.

ŞERBÉT s. n. (tc. *şerbet*) Preparat de cofetărie făcut din sirop de zahăr bine legat (cu diverse esenţe sau sucuri de fructe).

ŞERÍF s. m. (fr. *shérif*, engl. *sheriff*) Funcţionar (administrativ) din Anglia şi din Statele Unite ale Americii, însărcinat de poliţie cu menţinerea ordinii.

ŞERVÉT s. n. (cf. fr. *serviette*) Bucată de pânză sau de foiţă folosită la masă pentru ştersul gurii; bucată de pânză pentru şters vasele.

ŞES s. n. (lat. *sessus*) Vastă întindere de pământ, fără accidente de teren; câmpie.

ŞEVALÉT s. n. (fr. *chevalet*) Suport de lemn pe care pictorul fixează cartonul, pânza sau planşa când lucrează.

ŞEVALIÉRĂ s. f. (fr. *chevalière*) Inel cu sigiliu.

ŞEVRÓ s. n. (fr. *chevreau*) Piele fină de caprine (sau ovine) din care se fac articole de marochinărie sau încălţăminte.

ŞICANÁ vb. I (fr. *chicaner*) A deranja, a sâcâi, a agasa, a supăra prin gesturi răutăcioase, repetate.

ŞIÍSM s. n. (fr. *chiisme*) Curent islamic religios care nu admite modificarea Coranului.

ŞIÍT, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *chiit*, engl. *shiite*) (Adept) al şiismului.

ŞÍLING s. m. (fr., engl. *shilling*, germ. *Schilling*) **1.** Monedă divizionară englezeas-

că, egală cu a douăzecea parte dintr–o liră sterlină. 2. Unitate monetară austriacă.

ŞÍMI s. n. (fr. *shimmy*) Numele unui dans asemănător cu foxtrotul; melodia după care se execută acest dans.

ŞÍNĂ s. f. (pol. *szyna*, germ. *Schiene*) 1. Fiecare dintre barele de oţel pe care circulă trenurile sau tramvaiele. 2. Bucată lungă şi îngustă de metal fixată pe unele obiecte ca rezistenţă; cerc de metal la roţile de lemn. 3. Bară de sprijin şi de rulare la podurile metalice.

ŞINŞÍLĂ s. f. (fr. *chinchilla*) Mamifer rozător, asemănător cu veveriţa, cu blană cenuşie foarte preţioasă.

ŞINTOÍSM s. n. (fr. *shintoïsme*) Religie naţională japoneză, caracterizată prin venerarea unor divinităţi ale naturii şi prin cultul strămoşilor şi al eroilor.

ŞIR s. n. (de la *şire*, pl. lui *şiră*) 1. Succesiune de fiinţe, de lucruri, de fenomene etc. desfăşurate în linie (dreaptă), ca un fir etc.; şirag. 2. Mărgele înşirate pe un fir, şirag; obiecte de acelaşi fel înşirate pe un fir. 3. *În şir* = unul după altul; succesiv. *Fără şir* = neîntrerupt.

ŞIRÁG s. n. (magh. *sereg*, cf. pol. *szereg*) Şir(1,2).

ŞÍRĂ s. f. (cf. *şir*) 1. Grămadă de paie, de snopi; claie, stog. 2. *Şira spinării* = coloana vertebrală.

ŞIRÉT[1] s. n. (tc. *şerit*) 1. Bentiţă îngustă (tubulară), folosită pentru a încheia încălţămintea sau diferite obiecte de îmbrăcăminte. 2. Fâşie îngustă de ţesătură sau de împletitură; fir lung împletit, răsucit etc.; şnur.

ŞIRÉT[2], –EÁTĂ adj. (tc. *şiret*) Prefăcut, perfid; descurcăreţ, dibaci, subtil.

ŞIRÓI s. n. (et. nec.) 1. Şuviţă (abundentă) de lichid care se scurge de undeva. 2. Şuvoi.

ŞIST s. n. (fr. *schiste*) Rocă stratificată care se desface în plăci cu suprafeţe paralele.

ŞIŞ s. n. (tc. *şiş*) Pumnal; stilet.

ŞLÁGĂR s. n. (germ. *Schlager*) Melodie de mare succes la un moment dat; cântec la modă.

ŞLAP s. m. (germ. *Schlappe*) Papuc (de plajă).

ŞLEÁHTĂ s. f. (pol. *szlachta*) 1. Nume dat, în trecut, nobilimii poloneze mici şi mijlocii; corp de armată alcătuit din aceşti nobili. 2. Clică, bandă, castă.

ŞLEAU s. n. (pol. *szlak*, ucr. *šljah*) *A vorbi* (sau *a spune*) *pe şleau* = a vorbi deschis, fără înconjur.

ŞLEFUÍ vb. I (germ. *schleifen*) 1. A netezi suprafaţa sau a da o anumită formă unor obiecte prin frecare, pilire etc. 2. A deveni sau a face să devină manierat, rafinat.

ŞLEM s. n. (fr. *chelem*, germ. *Schlemm*) Situaţie în care toate levatele sunt reunite la unul dintre jucători sau la unul dintre cuplurile care participă la un joc de cărţi (taroco, bridge).

ŞNUR s. n. (germ. *Schnur*) 1. Sfoară (îmbrăcată în mătase, în fir etc.) răsucită, folosită ca ornament; şiret. 2. Ansamblu de fire electrice, strânse într–un înveliş protector, folosit pentru racordarea la reţea a unor aparate electrice.

ŞOÁRECE s. m. (lat. *sorex, –icis*) 1. Animal mic, rozător, cu botul ascuţit şi coadă lungă. 2. *Şoarece de bibliotecă* = se spune despre un om care studiază mult în bibliotecă. *A trăi ca pisica cu şoarecele* = a se certa mereu. *A se juca* (cu cineva) *ca pisica cu şoarecele* = a–şi bate joc de cineva.

ŞOC s. n. (fr. *choc*) 1. Ciocnire, izbire bruscă şi violentă. 2. Tulburare provocată de o emoţie puternică; stres. 3. *De şoc* = destinat să îndeplinească o misiune grea.

ŞOCÁ vb. I (fr. *choquer*) 1. A impresiona (neplăcut) prin vorbe, gesturi, îmbrăcăminte etc 2. A produce o stare de stres.

ŞODÓU s. n. (fr. *chaudeau*) Cremă subţire preparată din ou frecat cu zahăr, peste care se toarnă lapte fierbinte.

ŞOFÁ vb. I (de la *şofer*) A conduce un automobil.

ŞOIMÁR s. m. (*şoim* + *–ar*) Crescător sau dresor de şoimi.

ŞOLD s. n. (cf. pol. *szoldra*) 1. Parte a corpului omenesc corespunzătoare articulaţiei picioarelor cu trunchiul sau a corpului patrupedelor corespunzătoare articulaţiei picioarelor dinapoi cu trunchiul; articulaţia femurului cu osul iliac. 2. *A sta cu mâinile în şold* = a sta degeaba, a fi inactiv.

Scanned with OKEN Scanner

ŞOLDÍU, –ÍE adj. (*şold* + *–iu*) Cu şoldul ieşit în afară; schilod.

ŞOMÁ vb. I (fr. *chômer*) A nu avea, a nu găsi de lucru.

ŞOMÁJ s. n. (fr. *chômage*) Situaţia celui care nu găseşte de lucru; starea de şomer.

ŞOMÉR, –Ă s. m. şi f. (fr. *chômeur*) Persoană care nu găseşte de lucru.

ŞOPTÍ vb. IV (sl. *šipŭtati*, bg. *şeptja*) 1. A vorbi, a comunica încet (să nu audă alţii). 2. *Pe şoptite* = cu glas scăzut; în taină.

ŞORT s. n. (fr., engl. *short*) Pantalon scurt purtat ca îmbrăcăminte sportivă sau de plajă.

ŞOSEÁ s. f. (fr. *chaussée*) Cale de comunicaţie largă, asfaltată sau pietruită.

ŞOVÍN, –Ă (fr. *chauvin*) 1. Adj. Care se referă la şovinism; propriu şoivinismului. 2. S. m. şi f. Persoană care susţine şi practică şovinismul.

ŞOVINÍSM s. n. (fr. *chauvinisme*) Concepţie care susţine un patriotism exagerat şi întreţine ura de rasă.

ŞPAGÁT s. n. (germ. *Spagat*) 1. Sfoară groasă. 2. Poziţie acrobatică a picioarelor.

ŞPÁGĂ s. f. (cf. rus. *spag*, scr. *špag*) (Fam.) Bacşiş; mită.

ŞPAN s. n. (germ. *Span*) Aşchie provenită din prelucrarea metalelor, a lemnului etc.

ŞPERŢ s. n. (germ. *Sperrzeug*) Bacşiş, mită.

ŞPERŢUÍ vb. IV (*şperţ* + *–ui*) A da şperţ.

ŞPIL s. n. (germ. *Spiel*) *A (–i) prinde şpilul* = a se dumeri, a se edifica.

ŞPÍLHOZEN s. m. (germ. *Spielhose*) Pantalonaşi cu bretele pentru copii.

ŞTAB s. m. (germ. *Stab*, rus. *štab*) Persoană importantă din conducerea unei instituţii, a unei organizaţii etc.; şef.

ŞTACHÉTĂ s. f. (germ. *Staket[e]*) Bară subţire pentru sărituri, aşezată orizontal la o anumită distanţă de sol.

ŞTAFÉTĂ s. f. (germ. *Stafette*, it. *staffetta*, fr. *estafette*) 1. Curier care ducea în trecut mesaje urgente; mesaj dus de acesta; veste. 2. Concurs de alergări, schi, înot, în care distanţa este parcursă succesiv de sportivii dintr–o echipă, concomitent cu transmiterea unui obiect convenţional de la unul la altul; obiectul folosit în acest scop.

ŞTÉCĂR s. n. (germ. *Stecker*) Piesă de la capătul unui şnur, care face legătura cu reţeaua electrică.

ŞTÉRGE vb. III (lat. *extergere*) 1. A freca o suprafaţă pentru a face să dispară o substanţă care o acoperă. 2. A face să nu se mai vadă un text scris, un desen etc. (răzând cu guma, tăind cu o linie etc.). 3. A anula. 4. A–şi pierde culoarea, strălucirea, conturul etc. 5. A dispărea sau a face să dispară din amintire, din memorie. 6. A atinge uşor, în treacăt. 7. *A şterge cu buretele* = a da uitării o greşeală a cuiva.

ŞTI vb. IV (lat. *scire*) 1. A avea cunoştinţă de...; a lua cunoştinţă, a afla. 2. A fi sigur de..., a fi lămurit, edificat. 3. A cunoaşte bine pe cineva (sau pe sine). 4. A poseda cunoştinţe temeinice într–un domeniu. 5. A vorbi şi a înţelege o limbă străină. 6. A avea abilitate, îndemânare; a fi în stare, a fi apt pentru ceva. 7. A prevedea; a presupune ceva. 8. *A şti carte* = a şti să scrie şi să citească; a fi învăţat. *A nu şti ce vrea* = a şovăi. *A nu (prea) şti multe* = a riposta prompt. *A fi nu ştiu cum* = a fi ciudat. *A nu şti de glumă* = a fi supărăcios.

ŞTIÍNŢĂ s. f. (*şti* + *–inţă*, cf. fr. *science*) 1. Ansamblu sistematic de cunoştinţe veridice despre realitatea obiectivă şi subiectivă; ansamblu de cunoştinţe dintr–un domeniu al cunoaşterii. 2. Pregătire intelectuală, instrucţie, învăţătură. 3. Cunoaştere, cunoştinţă (de ceva); ştire, veste. 4. *Om de ştiinţă* = savant, învăţat. *Cu (bună) ştiinţă* = având cunoştinţă deplină (a ceva). *Cu ştiinţa cuiva* = cu asentimentul cuiva.

ŞÚBRED, –Ă adj. (et. nec.) 1. Lipsit de vigoare, de vitalitate; plăpând. 2. Lipsit de trăinicie, uşor de stricat. 3. (Despre teorii, argumente etc.) Discutabil, uşor de combătut.

ŞÚCO adj. (germ. *Schuko*) *Priză şuco* = priză cu contact la pământ.

ŞUÉTĂ s. f. (et. nec.) Conversaţie uşoară, distractivă, între prieteni.

ŞUIERÁ vb. I (lat. *sibilare*) 1. A produce un zgomot ascuţit şi continuu (ca un fluier). 2. A produce un sunet ascuţit cu buzele; a intona o melodie fluierând.

Scanned with OKEN Scanner

3. A-şi manifesta dezaprobarea fluierând strident. 4. (Despre unele animale, păsări, insecte) A scoate un sunet sau un ţipăt (ascuţit).

ŞURÚB s. n. (germ. *Schrübe*) 1. Tijă (de metal) filetată care serveşte la ansamblarea a două sau mai multe piese. 2. *A strânge şurubul* = a folosi mijloace de constrângere. *A întoarce şurubul* = a recurge la şiretlicuri.

ŞUT s. n. (fr. *shoot*) Lovitură puternică dată în minge cu piciorul, cu mâna, cu capul sau cu un instrument special.

ŞUTÁ vb. I (fr. *shooter*) A da şut în minge.

ŞUVÓI s. n. (cf. magh. *sió, stu, sivó*, rom. *puhoi*) 1. Curs rapid de apă (la vale); şiroi, torent. 2. Fig. Mulţime (de fiinţe, de fenomene etc.) în mişcare.

ŞVÁIŢER s. n. (germ. *Schweizer* [käse]) Brânză fină, fermentată, cu goluri în masa ei.

T

TABÁC s. n. (ngr. *tabákos*, germ. *Tabak*, fr. *tabac*, magh. *tobák, tubák*) Frunze de tutun mărunţite care se aspiră pe nas; tutun.

TABACHÉRĂ s. f. (ngr. *tabakéra*, it. *tabacchiera*) Portţigaret.

TABÁGIC, -Ă adj. (fr. *tabagique*) Care se referă la tabagism; care provine din acesta.

TABAGÍSM s. n. (fr. *tabagisme*) Intoxicaţie cronică cu nicotină din tutun.

TÁBĂRĂ s. f. (sl. *taborŭ*, magh. *tábor*) 1. Loc (întărit) în care staţionează trupe militare un timp mai îndelungat. 2. Aşezare vremelnică (în aer liber) în corturi, barăci etc.; cantonament. 3. Armată; ceată numeroasă; gloată. 4. Grup opus altui grup; grupare, asociaţie care susţine o anumită cauză.

TABÉL s. n. (lat. *tabella*, germ. *Tabelle*, rus. *tabel'*) Foaie cuprinzând nume, cifre, date etc. (pe rubrici).

TABERNÁCOL s. n. (lat. *tabernaculum*, it. *tabernacolo*) 1. Cort în care vechii evrei păstrau chivotul legii. 2. Dulăpior sau cutie de argint în care se păstrează, în biserică, cuminecătura, mirul etc.

TABÍET s. n. (tc. *tabiat*) Deprindere, obicei satisfăcut cu regularitate.

TABINÉT s. n. (cf. fr. *table nette*) Numele unui joc de cărţi.

TÁBLĂ s. f. (lat. *tab[u]la*, magh. *tábla*, fr. *table*) 1. Foaie metalică folosită la acoperişuri, la fabricarea unor ambalaje etc. 2. Placă de lemn, de piatră etc. pe care se scriu, se gravează etc. anumite indicaţii, firme, date etc. 3. Placă de lemn, vopsită (în negru) pe care se scrie cu creta în învăţământ. 4. *Tablele legii* sau *tablele lui Moise* = cele două lespezi de piatră pe care erau săpate cele zece porunci ale lui Moise. *Tabla lui Pitagora* = tabla înmulţirii. *Tablă de materii* = sumar, cuprins. *A scoate la tablă* = a chema un elev la lecţie.

TABLÉTĂ s. f. (fr. *tablette*) 1. Articol literar-publicistic de dimensiuni reduse. 2. Pastilă, pilulă.

TABLÓU s. n. (fr. *tableau*) 1. Pictură sau desen pe pânză, pe carton etc.; gravură, fotografie etc. înrămate. 2. Privelişte de ansamblu din natură care impresionează prin pitoresc, frumuseţe etc. 3. Descriere sau evocare făcută prin cuvinte. 4. Grafic compus din termeni, simboluri etc. (dispuse în coloane). 5. Placă de metal, de lemn etc. pe care sunt montate diferite aparate ale unui sistem tehnic; placă pe care se agaţă cheile camerelor la hoteluri, fişele de pontaj etc. 6. *A rămâne tablou* = a rămâne surprins.

TABÚ s. n. (fr. *tabou*) 1. Interdicţie cu caracter sacru, în societăţile primitive. 2. Persoană, lucru etc. despre care este neindicat sau interzis să se discute.

TABURÉT s. n. (fr. *tabouret*) Scăunel fără spătar.

TAC s. n. (ngr. *tákos*) Baston de lemn cu care jucătorii lovesc bilele de biliard.

TACÂM s. n. (tc. *takım*) 1. Serviciu de masă complet pentru fiecare mesean; totalitatea obiectelor de metal de care se serveşte la masă o persoană. 2. Totalitatea obiectelor sau uneltelor necesare unei operaţii, unei îndeletniciri.

TACHINÁ vb. I (fr. *taquiner*) A necăji pe cineva în glumă.

TACÍT, -Ă adj. (fr. *tacite*) Care nu

este exprimat formal, ci subînţeles şi admis.

TACITÚRN, –Ă adj. (fr. *taciturne*, lat. *taciturnus*) Tăcut din fire, închis în sine; posac.

TACLÁLE s. f. pl. (cf. tc. *takla* „tumbă") Conversaţie (superficială şi variată), taifas.

TACT s. n. (fr. *tact*, germ. *Takt*) 1. Simţ care se referă la senzaţiile provocate de agenţii externi asupra pielii sau a mucoaselor; pipăit. 2. Măsură, ritm în muzică. 3. Ritm de mişcare în mers, în dans etc. 4. Judecată fină şi sigură care determină o comportare corectă, delicată şi adecvată.

TÁCTIC, –Ă (fr. *tactique*) 1. S. f. Arta conducerii în luptă a trupelor pentru îndeplinirea unui obiectiv. 2. S. f. Mijloace întrebuinţate pentru a reuşi într–o acţiune. 3. Adj. Care ţine de tactică, privitor la tactică.

TACTICÓS, –OÁSĂ adj. (ngr. *taktikós*) Cumpănit; cu mişcări domoale.

TACTÍL, –Ă adj. (fr. *tactile*) Care ţine de simţul pipăitului, care se poate percepe prin pipăit.

TÁGMĂ s. f. (ngr. *tághma*) 1. Totalitatea persoanelor dintr–o categorie profesională sau socială; breaslă. 2. Clasă, categorie.

TAHICARDÍE s. f. (fr. *tachycardie*) Accelerare anormală a bătăilor inimii.

TAIFÁS s. n. (ngr. *taifás*) Conversaţie familiară, plăcută, pe teme minore; tacla.

TAIFÚN s. n. (germ. *Taifun*) Ciclon tropical (mai ales în estul Asiei).

TAIGÁ s. f. (rus. *taiga*) Pădure de conifere din Siberia şi din partea europeană a Rusiei.

TAÍN s. n. (tc. *tayin*) Raţie de hrană sau de băutură pe un timp determinat.

TÁINĂ s. f. (sl. *tajna*) 1. Enigmă, mister. 2. Secret. 3. *De taină* = intim. *În taină* = pe ascuns. *Sfintele Taine (sau cele şapte taine)* = cele şapte ritualuri sau acte de cult din religia creştină (botezul, cununia, spovedania etc.) considerate ca transmiţătoare ale harului divin.

TÁINIC, –Ă adj. (sl. *tajnŭ, –nikŭ*) 1. Enigmatic, misterios. 2. Confidenţial, secret. 3. Ascuns, tăinuit. 4. Slab, stins, discret.

TALÁZ s. n. (tc. *talaz*) Val mare produs de furtuni pe mări sau pe oceane.

TALÉNT s. n. (lat. *talentum*, fr. *talent*, germ. *Talent*) 1. Aptitudine, capacitate deosebită într–un anumit domeniu. 2. *De talent* = talentat.

TÁLER s. n. (germ. *Taller*) 1. Vas plat (din care se mănâncă); talger, farfurie. 2. Fiecare dintre cele două discuri sau vase ale unei balanţe; tas. 3. Talger.

TÁLGER s. n. (magh. *tálgyer*) Instrument muzical format din două discuri care, lovite, produc sunete puternice; taler(3).

TÁLIE s. f. (rus. *taliia*, fr. *tallie*, it. *taglia*, germ. *Taglia*) 1. Statură, înălţime. 2. Mărime a obiectelor de îmbrăcăminte (în confecţii). 3. Mijloc, brâu (al corpului uman). 4. *De talie* = de valoare. *În talie* = îmbrăcat doar în haină. *(A fi) de talia* (cuiva) = (a fi) de valoarea, pe măsura cuiva.

TALIÓN s. n. (lat. *talio, –onis*, germ. *Talion*, fr. *talion*) *Legea talionului* = lege penală la unele popoare din vechime, prin care se aplica vinovatului o pedeapsă identică cu fapta comisă.

TALISMÁN s. n. (fr. *talisman*) Mic obiect considerat ca purtător de noroc; amuletă.

TALMÚD s. n. (fr. *talmud*) Carte religioasă de bază la mozaici.

TALÓN s. n. (fr. *talon*) 1. Partea care rămâne la cotorul unui chitanţier, al unui bonier etc. 2. Partea de la călcâiul ciorapului.

TÁLPĂ s. f. (cf. magh. *talp*, retor. *talpa*) 1. Partea inferioară, de dedesubt, a labei piciorului; partea corespunzătoare a încălţămintei. 2. Grindă, piesă pe care se sprijină o construcţie. 3. *Talpa ţării* = ţărănimea. *Talpa casei* = capul familiei, bărbatul. *Talpa iadului* = mama dracilor. *A–l frige pământul sub tălpi* = a fi neliniştit, nerăbdător. *A ieşi cu tălpile înainte* = a muri.

TALÚZ s. n. (fr. *talus*) Pantă a unui terasament, a unei construcţii etc.; teren în pantă.

TAMBURÍNĂ s. f. (fr. *tambourin*, it. *tamburino*) Tobă mică (cu clopoţei sau talgere) folosită pentru acompanierea ritmică a dansului în Spania, Italia şi Orient.

Scanned with OKEN Scanner

TAMPÓN s. n. (fr. *tampon*) 1. Bucată de vată sau de tifon sterilizat (cu care se opreşte o hemoragie, o scurgere etc.). 2. Piesă de şoc la vagoanele de cale ferată. 3. Suport de sugativă.

TAMPONÁ vb. I (fr. *tamponner*) 1. A se ciocni, a se lovi. 2. A atinge uşor şi repetat (cu un tampon) o suprafaţă a corpului (pentru a opri transpiraţia, o secreţie etc.).

TAM–TÁM s. n. (fr. *tam–tam*) 1. Instrument muzical african asemănător cu toba; muzică executată cu acest instrument. 2. Zgomot mare, zarvă.

TANÁGRA s. f. (fr. *tanagra*) Numele statuetelor antice de pământ ars (descoperite în oraşul Tanagra).

TANC s. n. (fr., engl. *tank*, *germ. Tank*) 1. Autovehicul de luptă blindat, cu roţile montate pe şenile. 2. Rezervor de metal pentru lichide.

TANCHÉTĂ s. f. (fr. *tanquette*) Tanc mic, cu blindaj uşor.

TANDÉM s. n. (fr. *tandem*) 1. Bicicletă pentru două persoane, acţionată de două perechi de pedale. 2. Grup de două persoane (nedespărţite). 3. Sistem tehnic, maşină–unealtă acţionate din mai multe puncte.

TÁNDRU, –Ă adj. (fr. *tendre*) Afectuos, drăgăstos, duios.

TANGÉNŢĂ s. f. (fr. *tangence*) Atingere, legătură, contact; relaţie trecătoare, indirectă.

TANGENŢIÁL, –Ă adj. (fr. *tangentiel*) Atins în treacăt; printre altele, indirect.

TANGÍBIL, –Ă adj. (fr. *tangible*) Care poate fi perceput prin simţuri; evident, real.

TANGÓU s. n. (fr., sp. *tango*) Dans modern cu ritm în doi timpi, care se dansează în perechi; melodia după care se execută acest dans.

TANTIÉMĂ s. f. (fr. *tantième*) Sumă de bani încasată de cineva de la o societate comercială, pentru participarea la conducerea ei; comision.

TAPÁ vb. I (fr. *taper*) 1. A împrumuta bani de la cineva, fără intenţia de a–i restitui. 2. A pieptăna părul în răspăr pentru a–i da o formă înaltă, înfoiată.

TAPÁJ s. n. (fr. *tapage*) Zgomot violent şi confuz de glasuri omeneşti sau de lovituri; protest zgomotos; gălăgie, scandal.

TAPÉT s. n. (ngr. *tapétto*, it. *tappeto*, germ. *Tapete*) 1. Hârtie, pânză etc. specială (cu desene), care se aplică pe pereţi în loc de zugrăveală. 2. *A pune* (sau *a aduce*) *pe tapet* = a aduce în discuţie, a fi la ordinea zilei.

TAPETÁ vb. I (*tapet* + *–a*) 1. A acoperi cu tapet. 2. A unge şi a stropi cu făină o tavă în care urmează să se coacă un aluat.

TAPEUR s. m. (pr. *tapör*; fr. *tapeur*) Persoană care tapează.

TAPÍR s. m. (fr. *tapir*) Mamifer (masiv) din America de Sud şi sud–estul Asiei, cu buza superioară şi nasul contopite într–o trompă.

TAPISERÍE s. f. (fr. *tapisserie*) 1. Partea capitonată a unei mobile. 2. Ţesătură decorativă folosită la împodobirea pereţilor sau a unor mobile. 3. Lucru de mână executat pe canava cu lână, cu mătase etc.

TARÁBĂ s. f. (tc. *daraba*, scr., bg. *taraba*) 1. Masă improvizată pe care vând negustorii ambulanţi. 2. Tejghea.

TARÁF s. n. (tc. *taraf*) Mică formaţie muzicală de muzică populară sau uşoară.

TARAGÓT s. n. (magh. *tárogató*) Instrument muzical popular de suflat.

TARAMÁ s. f. (tc. *tarama*) Icre de calitate inferioară, sărate şi tescuite.

TARANTÉLĂ s. f. (it. *tarantella*) Dans popular napolitan, executat în ritm vioi; melodia după care se execută acest dans.

TARÁT, –Ă adj. (de la *tară*) Plin de vicii; cu tare.

TÁRĂ s. f. (fr. *tare*) Defect fizic sau moral; meteahnă.

TARDÍV, –Ă adj. (fr. *tardif*) Întârziat; târziu. *Intervenţie tardivă.*

TÁRE (lat. *talis*) 1. Adj. Cu consistenţă solidă; greu de pătruns, de despicat etc.; dur; vârtos. 2. Adj. Ţeapăn, rigid. 3. Adj. Voinic, viguros, puternic; rezistent. 4. Adj. Energic, hotărât. 5. Adj. Emis cu putere; ridicat. *Glas tare.* 6. Adj. Concentrat. *Cafea tare.* 7. Adv. Cu forţă, intens; mult. 8. *(A fi) tare de cap* = (a fi) prost. *(A fi) tare de ureche* = (a fi) surd. *(A fi) tare de înger* = a nu se lăsa uşor în-

timidat sau înduioşat; neînduplecat; curajos.

TÁRGĂ s. f. (germ. *Trage*) **1.** Pat portativ cu care sunt transportaţi răniţii şi bolnavii; mică platformă de scânduri, nuiele etc. servind la căratul diverselor materiale. **2.** *A trage targa pe uscat* = a fi strâmtorat băneşte, a trage mâţa de coadă.

TARHÓN s. m. (tc. *tarhun*) Plantă aromatică folosită drept condiment.

TARÍF s. n. (ngr. *tarifa*, it. *tariffa*, germ. *Tarif*, fr. *tarif*) **1.** Preţ, taxă pentru prestări de servicii, transport, servicii poştale, radio etc.; listă cuprinzând aceste preţuri. **2.** Retribuţie pentru muncă. **3.** *Tarif vamal* = tabel cu taxele vamale pentru mărfurile trecute peste graniţă.

TARS s. n. (lat. *tarsus*, fr. *tarse*) Partea posterioară a scheletului labei piciorului formată din şapte oase.

TARTÁR[1] adj. (fr. *tartare*) *Sos tartar* = sos foarte picant.

TÁRTAR[2] s. n. (sl. *tarŭtarŭ*) Iad, infern.

TÁRTĂ s. f. (fr. *tarte*) Prăjitură făcută dintr-un strat subţire de aluat fraged acoperit cu fructe (şi cu cremă).

TARTÍNĂ s. f. (fr. *tartine*) Felie de pâine (unsă cu unt) pe care se pune brânză, mezeluri etc.; sandviş.

TÁRTOR s. m. (de la *tartar*[2]) Căpetenia dracilor; scaraoţchi; drac; (fig.) despot, om fără scrupule.

TARTÚF s. m. (pr. *tartüf*; de la n. pr. *Tartuffe*) Om făţarnic, ipocrit.

TAS s. n. (tc. *tas*, ngr. *tási*) Taler.

TASÁ vb. I (fr. *tasser*) A micşora, a reduce volumul unui obiect prin lovire, apăsare, strângere; a îndesa.

TASTATÚRĂ s. f. (*tastă* + *-ătură*) Claviatură.

TÁSTĂ s. f. (germ. *Taste*) Clapă la o claviatură.

TÁTĂ s. m. (lat. *tata*) **1.** Bărbat considerat în raport cu copiii lui; părinte. **2.** Termen de adresare unui bărbat mai în vârstă. **3.** Dumnezeu. **4.** *Tata mare* = bunic. *Dinspre tată* = în linie paternă. *Din tată în fiu* = transmis de-a lungul generaţiilor. *Tatăl nostru* = numele unei rugăciuni creştineşti. *Ca (pe) tatăl nostru* = foarte bine; pe de rost.

TATONÁ vb. I (fr. *tâtonner*) A căuta să cunoşti o situaţie, o împrejurare etc. orientându-te cu prudenţă; a sonda.

TATUÁ vb. I (fr. *tatouer*) A (-şi) imprima pe piele diferite figuri.

TÁUR s. m. (lat. *taurus*) **1.** Mascul necastrat din specia taurinelor. **2.** Unul dintre cele douăsprezece semne ale zodiacului. **3.** *A lua* (sau *a prinde*) *taurul de coarne* = a înfrunta cu îndrăzneală o dificultate.

TAUTOLOGÍE s. f. (fr. *tautologie*) Pleonasm.

TÁVĂ s. f. (tc. *tava*, bg. *tava*) **1.** Obiect plat, cu marginile puţin ridicate, pe care se aduc la masă cele necesare pentru servit. **2.** Vas utilizat la cuptor pentru mâncăruri şi prăjituri.

TAVÉRNĂ s. f. (fr. *taverne*, germ. *Taverne*) Cârciumă sărăcăcioasă, murdară.

TÁXĂ s. f. (fr. *taxe*, germ. *Taxe*, it. *taxa*) Sumă de bani plătită în schimbul unor drepturi sau servicii sau ca impozit pe mărfuri.

TAXONOMÍE s. f. (fr. *taxonomie*) Ştiinţa legilor de clasificare.

TĂBĂCÍ vb. IV (*tabac* „tăbăcar" + *-i*) A argăsi.

TĂBĂRÎ vb. IV (*tabără* + *-î*) A se repezi la cineva (pentru a-l imobiliza, pentru a-l lovi etc.); a se năpusti, a năvăli.

TĂCEÁ vb. I (lat. *tacere*) **1.** A nu (mai) vorbi, a se abţine sau a înceta să vorbească; a amuţi. **2.** *Tace şi face* = se spune despre cineva care unelteşte în ascuns. *A tăcea chitic* (sau *mâlc*) = a nu spune nimic.

TĂGĂDUÍ vb. IV (magh. *tagad*) A pune la îndoială, a contesta existenţa a ceva; a dezminţi, a nega.

TĂIÁ vb. I (lat. *taliare*) **1.** A separa în bucăţi cu un obiect tăios (sau cu diferite mijloace fizice şi chimice); a despica, a fragmenta, a îmbucătăţi. **2.** A ucide, a înjunghia. **3.** A răni. **4.** A străbate. **5.** A apuca pe drumul cel mai scurt. **6.** A întrerupe, a opri; a se încrucişa. **7.** A se brânzi; a se strica. **8.** *A tăia nodul gordian* = a găsi soluţia unei probleme. *A tăie împrejur* = a face circumcizie. *A tăia* (cuiva) *nasul* = a-l pune la punct. *A tăia frunză câinilor* = a trândăvi. *A tăia drumul* (sau *calea* etc.) = a-i ieşi cuiva înainte, a-l opri din drum. *A tăia şi a spânzura* =

Scanned with OKEN Scanner

a proceda abuziv. *A i-o tăia* (cuiva) = a întrerupe. *A-i tăia* (sau *a i se tăia) pofta* (sau *gustul*) (de ceva) = a-i trece cuiva pofta de a obține ceva. *A i se tăia (mâinile și) picioarele* (sau *genunchii*) = a-i slăbi puterile, a se moleși.

TĂIȚÉI s. m. pl. (*tăiați*, pl. lui *tăiat*, + *-ei*) Preparat alimentar în formă de șuviță lungi și subțiri, tăiate din foi de aluat nedospit.

TĂLMĂCÍ vb. IV (sl. *tlŭmačiti*) 1. A traduce un text. 2. A interpreta; a explica, a lămuri. 3. A exprima, a exterioriza.

TĂMĂDUÍ vb. IV (magh. *támad*) A (se) vindeca, a (se) însănătoși.

TĂMÂIE s. f. (cf. gr. *tymíama*) Rășină cu miros aromat, folosită în ceremoniile religioase.

TĂMBĂLĂU s. n. (magh. *tomboló*) Zgomot, gălăgie, zarvă; petrecere zgomotoasă.

TĂRĂBÓI s. n. (cf. gr. *thórybos*) Gălăgie mare, zarvă; tămbălău.

TĂRÂM s. n. (probabil cumanul **tarïm* „ogor", cf. tc. *tarum* „agricultură") 1. Ținut, regiune; întindere de pământ. 2. Domeniu, sferă de activitate. 3. (În basme) *Celălalt* (sau *alt) tărâm* = regiune îndepărtată, subpământeană, ireală.

TĂRCÁT, -Ă adj. (cf. magh. *tarka*) Colorat diferit, pestriț, bălțat.

TĂVĂLÍ vb. IV (cf. sl. *povaliti*) 1. A (se) rostogoli, a (se) răsuci. 2. A bate pe cineva trântindu-l și târându-l pe jos. 3. A culca la pământ, a strivi iarba, florile. 4. *A se tăvăli de râs* = a râde cu poftă; a se prăpădi de râs.

TÂLC s. n. (sl. *tlŭkŭ*) 1. Înțeles, sens, semnificație. 2. Interpretare, explicație. 3. *Cu tâlc* = cu socoteală, cu rost. *A vorbi* (sau *a răspunde) în tâlcuri* = a vorbi în pilde.

TÂLHÁR s. m. (et. nec.) Om care comite tâlhării, jafuri (însoțite de violență); bandit.

TÂMPLĂ[1] s. f. (lat. *templa*) Fiecare dintre părțile capului cuprinse între ochi, urechi, frunte și obraz.

TÂMPLĂ[2] s. f. (lat. *templa*) Catapeteasmă; perdea care acoperă ușile împărătești.

TÂNĂR, -Ă (lat. *tener*) 1. Adj., s. m. și f. (Persoană) care are vârsta între copilărie și maturitate; (animal) abia ajuns la maturitate. 2. Adj. Caracteristic unui tânăr(1). 3. Adj. Plantat sau răsărit de curând; care este format din asemenea plante. 4. Adj. Nou, recent. 5. *De tânăr* = din fragedă vârstă.

TÂNGUÍ vb. IV (sl. *tongovati*) A se jelui, a se văicări.

TÂRCÓL s. n. (de la *târcoli*) *A da târcoale* = a se învârti în preajma sau în jurul cuiva sau a ceva (cu un scop).

TÂRG s. n. (sl. *trŭgŭ*) 1. Obor, piață. 2. Operație de vânzare și cumpărare; negoț, comerț; tocmeală. 3. Oraș (mai mic). 4. *La spartul târgului* = la sfârșit; prea târziu.

TÂRÎ vb. IV (sl. *trěti*) 1. A mișca trăgând după sine (pe cineva sau ceva); a sili să meargă după sine. 2. A antrena la ceva (reprobabil). 3. A merge defectuos atingând pământul cu genunchii, cu coatele, lungit pe pământ etc.; a-și trage picioarele în mers; a (se) târșâi. 4. A atinge pământul (atârnând). 5. *A târî în noroi* = a dezonora, a batjocori. *A târî barca pe uscat* = a trăi greu.

TÂRZÍU, -ÍE adj., adv. (lat. *tardivus*) (Care este, se face etc.) după un anumit timp sau după timpul așteptat, prevăzut, stabilit etc.; (care este) pe sfârșite.

TEÁCĂ s. f. (lat. *thēca*) 1. Înveliș, apărătoare în care se păstrează lama unei săbii, a unui cuțit etc. sau unele instrumente. 2. Porțiune a frunzei care cuprinde tulpina. 3. Păstaie.

TEÁFĂR, -Ă adj. (et. nec.) Sănătos, întreg, nevătămat; cu mintea întreagă, sănătos la minte.

TEÁPĂ s. f. (et. nec.) 1. Soi, fel, fire, caracter. 2. Condiție socială; rang, treaptă.

TEATROLOGÍE s. f. (*teatru* + *-logie*) Disciplină care studiază istoria, teoria, estetica, critica spectacolului, literatura dramatică, organizarea și conducerea teatrelor.

TEÁTRU s. n. (lat. *theatrum*, ngr. *teatros*, fr. *théâtre*, germ. *Theater*) 1. Clădire specială în care se desfășoară spectacole (dramatice). 2. Spectacol, reprezentație dramatică. 3. Arta spectacolului scenic; profesiunea actorului, a regizorului. 4. Literatură dramatică. 5. Loc unde se desfășoară o întâmplare, un eveniment. 6.

Scanned with OKEN Scanner

Teatru de operaţii (sau *de război*) = câmp de luptă. *A face* (sau *a juca teatru*) = a se preface.

TECTÓNIC, –Ă (fr. *tectonique*) 1. S. f. Studiul structurii scoarţei terestre şi al cauzelor mişcării şi deformării acesteia. 2. Adj. Care se referă la tectonică(1), care aparţine tectonicii.

TEDÉUM s. n. (lat. *Te Deum* [laudamus]) Imn de preamărire a lui Dumnezeu; scurt serviciu religios făcut într–o împrejurare solemnă.

TEGUMÉNT s. n. (fr. *tégument*, lat. *tegumentum*) Înveliş extern al corpului uman şi animal, al organelor, al seminţelor etc.

TÉHNIC, –Ă (lat. *technicus*, germ. *technisch*, *Technik*, fr. *technique*) 1. Adj. Care aparţine tehnicii(2), privitor la tehnică. 2. S. f. Ansamblul metodelor, al regulilor etc. folosite în practicarea unei meserii; totalitatea uneltelor şi practicelor productive.

TÉHNICO– (izolat prin analiză din cuvinte compuse cu gr. *tehnikos*) Element de compunere cu sensul „tehnic" care serveşte la formarea unor adjective compuse ca: *tehnico–ştiinţific*, *tehnico–mecanic* etc.

TEHNICOLÓR, –Ă adj (germ. *technikolor*) În culori, colorat.

TEHNO– (gr. *techno–*) Element de compunere cu sensul „tehnic" care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *tehnoredactor*, *tehnoredacţional* etc.

TEHNOCRAŢÍE s. f. (fr. *technocratie*) 1. Doctrină potrivit căreia rolul conducător în societate trebuie să revină specialiştilor din domeniul tehnicii. 2. Ansamblul specialiştilor.

TEHNOLOGÍE s. f. (ngr. *tehnologia*, germ. *Technologie*, fr. *technologie*) 1. Ştiinţă a procedeelor, şi a mijloacelor de prelucrare a materialelor. 2. Ansamblul proceselor, operaţiilor etc. utilizate pentru obţinerea unui produs.

TEHNOREDACTÁRE s. f. (*tehno–* + *redactare*) Pregătire tehnică şi grafică a unui manuscris pentru trimiterea la tipar.

TEHNOREDÁCŢIE s. f. (germ. *Tehnoredaktion*) Serviciu într–o editură care se ocupă cu tehnoredactarea manuscriselor.

TEI (lat. *tilia*) 1. S. m. Arbore cu flori albe–gălbui, parfumate, folosite în farmacie. 2. S. n. Fibră din scoarţă de tei. 3. *A lega două în tei* = a reuşi să adune avere. *A găsi tei de curmei* = a găsi pretexte.

TEÍSM s. n. (fr. *théisme*) Concepţie religioasă care afirmă existenţa lui Dumnezeu ca fiinţă supranaturală, raţională, creatoare şi conducătoare a lumii.

TÉLE– (fr. *télé–*) Element de compunere care înseamnă: a) „departe", „la distanţă" şi serveşte la formarea unor cuvinte ca: *telebusolă*, *teledirijare*; b) „de televiziune", „a televiziunii" etc. şi serveşte la formarea unor cuvinte ca: *telejurnal*, *telespectator*.

TELEÁST s. m. (fr. *téléaste*) Telecineast.

TELEBUSÓLĂ s. f. (*tele–* + *busolă*) Busolă care transmite indicaţii de la distanţă la indicatoarele de la bordul unui avion.

TELECABÍNĂ s. f. (fr. *télécabine*, it. *telecabina*) Cabină pentru transportul de persoane cu ajutorul unei instalaţii de teleferic.

TELECINEÁST s. m. (fr. *télécinéaste*) Realizator de filme pentru televiziune, teleast; autor de scenarii pentru televiziune.

TELECOMÁNDĂ s. f. (fr. *télécommande*) Transmitere la distanţă a unor comenzi prin telecomunicaţie; mijloacele tehnice prin care se realizează această transmitere.

TELECOMUNICÁŢIE s. f. (fr. *télécommunication*) Transmitere la (mare) distanţă a unor sunete, semne sau imagini prin telefonie, telegrafie, televiziune, telecomandă etc.; legătura între două puncte între care se realizează această transmitere.

TELEDIRIJÁRE s. f. (*tele–* + *dirijare*) Conducere la distanţă.

TELEFÉRIC s. n. (fr. *téléphérique*) Funicular pentru transportul persoanelor.

TELEFONÍE s. f. (fr. *téléphonie*) Transmiterea (bilaterală) a vorbirii cu ajutorul telefonului.

TELEGÉNIC, –Ă adj. (fr. *télégénique*) Care arată plăcut în imagini televizate.

TELEGHIDÁ vb. I (fr. *téléguider*) A

dirija de la distanţă deplasarea unui avion, a unui vehicul etc.

TELEGRAFÍE s. f. (fr. *télégraphie*) Telecomunicaţie care constă în transmiterea la distanţă prin semnale electromagnetice, optice etc. a unui text scris (telegramă).

TELEGRÁMĂ s. f. (fr. *télégramme*, germ. *Telegramma*) Comunicare (scurtă) transmisă cu ajutorul telegrafului; formular care conţine această comunicare.

TELEJURNÁL s. n. (*tele-* + *jurnal*) Emisiune de ştiri transmise la televiziune.

TELEOBIECTÍV s. n. (fr. *téléobjctif*) Obiectiv care, ataşat camerelor de luat vederi sau aparatelor fotografice, permite luarea de imagini clare ale obiectelor depărtate.

TELEOLOGÍE s. f. (fr. *téléologie*) Concepţie filozofică potrivit căreia în natură totul este organizat conform unui scop final; finalism.

TELEOSTEÁN s. m. (fr. *téléostéen*) (La pl.) Grup de peşti cu scheletul osificat, corpul acoperit cu solzi osoşi şi coada împărţită în două; (şi la sg.) peşte aparţinând acestui grup.

TELEPATÍE s. f. (fr. *télépathie*) Transmiterea gândurilor la distanţă.

TELESCÁUN s. n. (*tele-* + *scaun*) Teleferic cu scaune suspendate pe cablu, pentru transportul persoanelor; scaunul acestui teleferic.

TELESCHÍ s. n. (*tele-* + *schi*) Teleferic care transportă persoane pe schiuri.

TELEVIZIÚNE s. f. (fr. *télévision*) **1.** Tehnica trimiterii la distanţă a imaginilor obiectelor în mişcare. **2.** Instituţie care asigură elaborarea şi difuzarea emisiunilor de televiziune(1).

TÉLEX s. n. (fr. *télex*) Sistem mixt de telefonie şi telegrafie.

TELÚRIC, -Ă adj. (fr. *tellurique*, germ. *tellurisch*) Care aparţine pământului, de pe pământ; pământesc, terestru.

TÉMĂ s. f. (ngr. *tema*, lat. *thema*, germ. *Thema*, fr. *thème*, it. *tema*) **1.** Problemă principală dezvoltată într-o operă literară sau muzicală; subiect. **2.** Exerciţiu scris dat elevilor. **3.** Parte a unui cuvânt formată din rădăcină (împreună cu sufixe sau prefixe) comună numai formelor unuia şi aceluiaşi cuvânt. **4.** *Pe tema...* = în jurul problemei...

TEMBÉL, -Ă adj. (tc. *tembel*) Nepăsător, indolent, delăsător; incapabil, prost.

TÉME vb. III (lat. *timēre*) **1.** A avea sentimentul fricii. **2.** A fi îngrijorat, a-şi face griji. **3.** *Mă tem că...* = mi se pare că..., socotesc că... *Nu te teme* = sigur; fii liniştit.

TEMÉI s. n. (sl. *temelĭ*.) **1.** Temelie, bază, fundament. **2.** Motiv, cauză, prilej. **3.** *Fără* (sau *lipsit de*) *temei* = fictiv.

TEMÉINIC, -Ă adj. (*temei* + *-nic*) **1.** Rezistent, solid, trainic. **2.** Important, serios; esenţial, fundamental. **3.** Sârguincios, serios; profund.

TEMELÍE s. f. (sl. *temelije*) **1.** Fundaţie, fundament al unei construcţii; sprijin, bază a ceva. **2.** *Din temelie* = în întregime, cu totul. *La temelia* = la baza. *A pune temelie* = a pune bazele, a întemeia.

TEMERÁR, -Ă adj. (fr. *téméraire*) Îndrăzneţ, cutezător.

TEMPERÁ vb. I (fr. *tempérer*) A (se) potoli, a (se) linişti, a (se) atenua, a (se) domoli.

TEMPERAMÉNT s. n. (lat. *temperamentum*, germ. *Temperament*, fr. *tempérament*) **1.** Ansamblul trăsăturilor psihofiziologice ale unui individ; fire. **2.** Energie, avânt. **3.** *A avea temperament* = a fi înclinat spre plăcerile trupeşti.

TEMPERATÚRĂ s. f. (lat. *temperatura*, fr. *température*, germ. *Temperatur*) **1.** Stare de căldură a unui mediu, a unui corp etc. **2.** Grad de căldură ce depăşeşte căldura normală a corpului.

TEMPESTUÓS, -OÁSĂ adj. (it. *tempestoso*, fr. *tempétueux*, lat. *tempestuosus*) Vijelios, furtunos.

TEMPLIÉR s. m. (fr. *templier*) (La pl.) Ordin monaho-cavaleresc din evul mediu, care participa la cruciade; (la sg.) persoană aparţinând acestui ordin.

TÉMPLU s. n. (fr. *temple*, lat. *templum*) Edificiu destinat practicării cultului religios (la unele popoare din antichitate, astăzi la mozaici, budişti etc.).

TÉMPO s. n. (it., fr. *tempo*) **1.** Grad de rapiditate cu care pe execută o compoziţie muzicală; mişcare. **2.** Ritm, cadenţă (de vorbire, de mişcare etc.).

TEMPORÁL, -Ă adj. (fr. *temporel*)

Scanned with OKEN Scanner

Care indică timpul, privitor la timp care depinde de timp.

TEMPORÁR, –Ă adj. (fr. *temporaire*, lat. *temporarius*) Care durează, există pentru scurt timp; vremelnic, trecător.

TEMPORIZÁ vb. I (fr. *temporiser*) A întârzia o acţiune, a amâna.

TENÁCE adj. (fr., it. *tenace*, lat. *tenax, –acis*) Stăruitor, perseverent, dârz.

TENDENŢIÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *tendancieux*) Care are un scop (ascuns); care vrea să insinueze ceva; părtinitor.

TENDÍNŢĂ s. f. (fr. *tendance*) **1.** Dispoziţie firească pentru ceva. **2.** Pornire, acţiune conştientă spre un scop determinat.

TENEBRÓS, –OÁSĂ adj. (fr. *ténébreux*) **1.** Întunecos, obscur. **2.** Ascuns, tainic. **3.** Posomorât, taciturn.

TÉNIS (fr. *tennis*, engl. [lawn] *tennis*) **1.** S. n. Joc sportiv de câmp practicat pe un teren despărţit în două printr–o plasă, peste care doi sportivi sau două echipe aruncă o minge, lovind–o cu racheta. **2.** S. m. (pl.) Încălţăminte (purtată când se joacă tenis). **3.** *Tenis de masă* = ping–pong.

TENISMÁN s. m. (fr. *tennisman*) Persoană care practică tenisul (1).

TENÓR s. m. (fr. *ténor*, it. *tenore*) Voce bărbătească cu registrul cel mai înalt; cântăreţ cu o astfel de voce.

TENSIÚNE s. f. (fr. *tension*) **1.** Stare a ceea ce este întins sau comprimat; încordare. **2.** Surescitare, nervozitate. **3.** *Tensiune arterială* = forţa de acţiune reciprocă a sângelui şi a arterelor.

TENTÁ vb. I (fr. *tenter*) A ademeni, a ispiti.

TENTÁCUL s. n. (fr. *tentacule*) Organ alungit, musculos şi sensibil, la unele animale acvatice.

TENTATÍVĂ s. f. (fr. *tentative*) Încercare (neizbutită).

TÉNTĂ s. f. (fr. *teinte*) Nuanţă de culoare obţinută prin diluarea unui colorant într–un solvent; nuanţă obţinută prin amestecul mai multor culori.

TEOCRAŢÍE s. f. (fr. *théocratie*) Formă de guvernământ în care autoritatea, considerată de origine divină, este exercitată de cler; stat cu o astfel de formă de guvernământ.

TEOGONÍE s. f. (fr. *théogonie*) Totalitatea miturilor privind originea zeilor şi genealogia lor; ansamblul divinităţilor unui popor.

TEOLOGÍE s. f. (ngr. *theología*, lat. *theologia*, fr. *théologie*) Disciplină care se ocupă cu expunerea şi fundamentarea teoretică a izvoarelor şi a dogmelor unei religii.

TEORETIZÁ vb. I (de la *teoretic*; cf. germ. *theoretisieren*, fr. *théoriser*) A sistematiza ideile generale din datele unei cercetări.

TEORÍE s. f. (ngr. *theoría*, lat. *theoria*, germ. *Theorie*, fr. *théorie*) **1.** Ansamblu de idei privitoare la o problemă; sistem, doctrină. **2.** *În teorie* = fără a afecta activitatea practică. *A–i face* (cuiva) *teorie* (sau *teoria chibritului*) = a–i face cuiva morală; a bate pe cineva la cap cu lucruri inutile.

TEOZOFÍE s. f. (fr. *théosophie*, germ. *Theosophie*) Doctrină filozofico–religioasă care susţine posibilitatea cunoaşterii nemijlocite a divinităţii cu ajutorul unei revelaţii.

TERAPEÚTICĂ s. f. (fr. *thérapeutique*) **1.** Studiul mijloacelor şi metodelor de tratament al bolilor; terapie. **2.** Mod de vindecare a unei boli; terapie.

TERAPÍE s. f. (fr. *thérapie*) Terapeutică(1,2).

TERÁSĂ s. f. (fr. *terasse*, germ. *Terrasse*) **1.** Balcon, cerdac, pridvor, foişor. **2.** Teren în trepte.

TERÉN s. n. (fr. *terrain*) **1.** Întindere de pământ. **2.** Loc sau domeniu de activitate. **3.** *Pe teren* = la faţa locului. *A sonda* (sau *a tatona*) *terenul* = a examina cu atenţie situaţia, împrejurările înainte de a întreprinde ceva. *A pregăti terenul* = a crea condiţii prielnice. *A câştiga teren* = a progresa într–o acţiune, a–şi consolida poziţia. *A pierde teren* = a pierde şansele de reuşită. *A părăsi terenul* = a ceda, a se da bătut. *A face teren* = a lucra în deplasare.

TERÉSTRU, –Ă adj. (fr. *terrestre*, lat. *terrestris*) Care aparţine Pământului, privitor la Pământ; pământesc.

TERGIVERSÁ vb. I (fr. *tergiverser*) A amâna rezolvarea unei probleme, luarea unei decizii; a tărăgăna.

Scanned with OKEN Scanner

TERÍBIL, –Ă adj. (fr. *terrible*, lat. *terribilis*, it. *terribile*) 1. Îngrozitor, înspăimântător. 2. Extraordinar, formidabil, grozav.

TERIBILÍSM s. n. (*teribil* + *–ism*) Atitudine, comportare, vorbă etc. care iese voit din comun; extravaganţă.

TERIÉR s. m. (fr. *terrier*) Rasă de câini de statură mică, folosiţi la vânarea animalelor care trăiesc în vizuini; câine din această rasă.

TERIFIÁNT, –Ă adj. (fr. *terrifiant*) Înspăimântător.

TERITÓRIU s. n. (lat. *territorium*, fr. *territoire*) Întindere de pământ mărginită de graniţele unui stat sau ale unei unităţi administrative; (fig.) domeniu de activitate.

TÉRME s. f. pl. (lat. *thermae*, fr. *thermes*) Băi publice la romani.

TÉRMEN (lat. *terminus, termen*, fr. *terme*) 1. S. n. Limită (în spaţiu sau timp); sfârşit. 2. S. n. Dată fixă la care se execută o obligaţie sau se realizează ceva; scadenţă; interval de timp în limita căruia trebuie să se înfăptuiască ceva. 3. S. m. Cuvânt, vorbă, expresie. 4. *A vorbi* (pe cineva) *în termeni buni* (sau *răi*) = a vorbi pe cineva de bine (sau de rău). *A fi în termeni buni* (sau *răi*) = a fi în relaţii bune (sau rele).

TERMINÁ vb. I (fr. *terminer*, lat. *terminare*) 1. A (se) sfârşi, a (se) încheia. 2. *A termina cu cineva* = a rupe relaţiile cu cineva. *A se termina cu cineva* = a fi fără şansă de scăpare.

TERMINÁL, –Ă adj. (fr. *terminal*, lat. *terminalis*) Care se află la extremitate; la capăt.

TERMINOLOGÍE s. f. (fr. *terminologie*, germ. *Terminologie*) Totalitatea termenilor de specialitate folosiţi într–o disciplină, într–o ştiinţă etc.

TÉRMINUS s. n. (fr. *terminus*, lat. *terminus*) Ultimul punct al unei căi de comunicaţie, al unui traseu etc.

TERMO– (fr. *thermo–*) Element de compunere cu sensul „referitor la căldură, la temperatură", care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *termocentrală*, *termoizolant*.

TERMOGÉN, –Ă adj. (fr. *thermogène*) Care produce căldură.

TERMOIZOLÁNT, –Ă adj. (*termo–* + *izolant*) Izolant împotriva căldurii.

TERMOMÉTRU s. n. (lat. *thermometrum*, fr. *thermomètre*, germ. *Thermometer*, it. *termometro*) Instrument folosit pentru măsurarea temperaturilor format dintr–un tub de sticlă gradat, continuat printr–un rezervor de lichid dilatabil (mercur, alcool etc.).

TERMOSTÁT s. n. (fr. *thermostat*, germ. *Thermostat*) Aparat sau instalaţie care serveşte la reglarea şi menţinerea temperaturii constante.

TERN, –Ă adj. (fr. *terne*) Lipsit de strălucire, şters, spălăcit.

TERNÁR, –Ă adj. (fr. *ternaire*, lat. *ternarius*) Compus din trei unităţi sau din trei elemente.

TEROÁRE s. f. (fr. *terreur*, lat. *terror, –oris*) 1. Groză provocată intenţionat prin diferite mijloace de intimidare. 2. Asuprire bazată pe intimidare, pe frică.

TERTÍP s. n. (tc. *tertip*) Vicleşug, şmecherie.

TERŢ, –Ă adj. (lat. *tertius*) Al treilea (neimplicat într–un litigiu).

TERŢÉT s. n. (it. *terzetto*) Ansamblu compus din trei voci sau trei instrumente care cântă împreună; lucrare scrisă pentru acest ansamblu.

TESCOVÍNĂ s. f. (cf. *tescui*) Ceea ce rămâne după stoarcerea mustului din struguri.

TEST s. n. (fr., engl. *test*) Probă prin care se examinează nivelul dezvoltării intelectuale, aptitudinile, cunoştinţele etc. cuiva; materialul folosit în acest scop.

TESTÁ[1] vb. I (fr. *tester*, lat. *testari*) A lăsa ceva prin testament.

TESTÁ[2] vb. I (fr. *tester*) A supune unui test.

TESTAMÉNT s. n. (lat. *testamentum*, germ. *Testament*, fr. *testament*) 1. Act juridic unilateral, personal, prin care cineva îşi exprimă dorinţele ce urmează a–i fi îndeplinite după moarte (mai ales legate de transmiterea bunurilor sale). 2. *Vechiul Testament* = prima parte a Bibliei, până la naşterea lui Cristos. *Noul Testament* = a doua parte a Bibliei, cuprinzând evangheliile şi alte scrieri, posterioare naşterii lui Cristos.

TESTÍCUL s. n. (fr. *testicule*) Glandă

genitală masculină, pereche, producătoare de spermatozoizi.

TESTIMÓNIU s. n. (lat. *testimonium*) Mărturie, dovadă; certificat, adeverinţă.

TETANÍE s. f. (fr. *tétanie*) Sindrom caracterizat prin contracţii musculare spasmodice şi înţepenirea membrelor.

TÉTRA– (fr. *tétra–*, gr. *tetra–*) Element de compunere care înseamnă „(format din) patru", „de patru ori" şi care serveşte la formarea unor cuvinte ca: *tetracarbonil, tetraclormetan.*

TETRAEVÁNGHEL s. n. (ngr. *tetraevanghélion*) Evangheliar.

TETRALOGÍE s. f. (fr. *tétralogie*) Lucrare compusă din patru părţi sau patru volume.

TEVATÚRĂ s. f. (tc. *tevatür*) Zarvă mare, gălăgie.

TEXT s. n. (lat. *textum*, fr. *texte*, germ. *Text*, it. *testo*) 1. Totalitatea termenilor, a frazelor etc. care constituie o scriere; scriere tipărită sau manuscris. 2. Parte, fragment dintr–o lucrare scrisă. 3. Cuvintele unei bucăţi muzicale.

TEXTIÉR s. m. (*text* + *–ier*) Autor de texte de muzică uşoară.

TEXTÍL, –Ă (fr. *textile*) 1. Adj. (Despre plante) Din care se extrag fibre. 2. Adj. (Despre fibre, materiale etc.) Care serveşte la ţesut sau la tricotat. 3. S. f. pl. Materiale constituite din fibre textile; obiecte confecţionate din astfel de materiale.

TEXTUÁL, –Ă adj. (fr. *textuel*) Reprodus cuvânt cu cuvânt după textul original.

TEZÁUR s. n. (lat. *thesaurus*) 1. Cantitate mare de monede, bijuterii, aur etc.; comoară. 2. Totalitatea metalelor preţioase şi a obiectelor de preţ din depozitul unei bănci de emisie. 3. Patrimoniu spiritual.

TÉZĂ s. f. (fr. *thèse*, germ. *These*) Afirmaţie expusă şi susţinută; idee demonstrată; lucrare scrisă de elevi.

TEZÍSM s. n. (*tează* + *–ism*) Limitare a unei opere de artă la ilustrarea sau la demonstrarea unei teze; didacticism.

THRILLER s. n. (pr. *trîlăr*; engl. *thriller*) Roman sau film de groază.

TIC s. n. (fr. *tic*, germ. *Tick*) 1. Mişcare involuntară a unor grupuri de muşchi care se produce brusc şi repetat. 2. Deprindere (neplăcută, ridiculă) pe care o capătă cineva în mod involuntar; tabiet, manie.

TICHÉT s. n. (fr. *tiket*) Imprimat care asigură deţinătorului anumite drepturi; bilet, cartelă.

TIGHÉL s. n. (tc. *teğel*) Cusătură vizibilă, măruntă, făcută cu maşina sau cu mâna.

TÍGRU s. m. (fr. *tigre*, germ. *Tiger*) Mamifer carnivor feroce cu corpul lung, cu blana galben–roşcată, vărgată cu dungi negre, care trăieşte în Asia şi insulele Australiei.

TÍMBRU s. n. (fr. *timbre*, it. *timbro*) 1. Imprimat de dimensiuni mici care se lipeşte pe acte oficiale sau pe scrisori. 2. Calitate specifică a unui sunet care permite să fie distins de alt sunet.

TIMÍD, –Ă adj. (fr. *timide*, lat. *timidus*) Lipsit de îndrăzneală, de încredere în sine; sfios, ruşinos.

TIMORÁT, –Ă adj. (fr. *timoré*) Stăpânit de teamă sau de emoţie; intimidat.

TIMP (lat. *tempus, –oris*) I. S. n. şi m. 1. Perioadă măsurată în ore, zile etc.; interval, răstimp. 2. Moment prielnic pentru desfăşurarea unei acţiuni; interval necesar pentru efectuarea unei acţiuni. 3. Perioadă istorică; epocă, secol. 4. Stare a atmosferei. 5. Categorie gramaticală specifică verbului, prin care se exprimă momentul în care se petrece acţiunea. II. S. m. (Muz.) Cadenţă, ritm. III. *Cât timp* = în toată perioada în care... *Cu timpul* = cu încetul, treptat. *La* (sau *din*) *timp* = la momentul potrivit. *Din timp în timp* = din când în când. *Pe timpuri* = odinioară.

TIMPURÍU, –ÍE adj. (lat. **temporivus*) 1. Care se întâmplă, apare sau se face înainte de data sau de timpul obişnuit sau prevăzut. 2. *De timpuriu* = înainte de a fi târziu, din timp.

TÍNDĂ s. f. (lat. *tenda*) 1. Prispă, pridvor, cerdac. 2. Încăpere (la biserici, la casele de ţară). 3. *A face treaba până–n tindă* = a lucra prost, a nu termina treaba. *Feciori de ghindă fătaţi în tindă* = neamuri proaste cu pretenţii.

Scanned with OKEN Scanner

TÍNDE vb. III (fr. *tendre*, lat. *tendere*) A ţinti către ceva, a aspira, a năzui.

TIP (lat. *typus*, fr. *type*) 1. S. n. Model; obiecte reprezentând modelul original; prototip. 2. S. n. Individ care întruneşte caracteristicile unui grup, ale unei clase, rase etc.; personaj din literatură sau artă caracteristic categoriei pe care o reprezintă. 3. S. m. Individ, ins.

TIPÁR s. n. (sl. *tiparŭ*) 1. Operaţie de imprimare a unui text; tehnica acestei operaţii; mijloacele folosite în acest scop. 2. Model, prototip (de execuţie). 3. Fig. Clişeu, şablon. 4. *A da la tipar* = a preda un text spre publicare. *A fi* (sau *a se afla*) *sub tipar* = a fi (sau a se afla) în curs de tipărire.

TIPÍC[1] s. n. (sl. *tipikŭ*) 1. Obicei, tradiţie, regulă (după care se desfăşoară o activitate, o ceremonie); ritual, ceremonial. 2. Carte care cuprinde regulile de oficiere a slujbelor religioase.

TÍPIC[2], –Ă adj. (fr. *typique*) Caracteristic, specific unei persoane sau unui obiect, fenomen etc.

TIPICÁR, –Ă adj., s. m. şi f. (*tipic* + *–ar*) (Persoană) care dă prea mare importanţă lucrurilor mărunte, exterioare (neglijând esenţialul); exagerat de meticulos.

TIPIZÁ vb. I (*tip* + *–iza*) A da unui personaj literar, unei situaţii etc. valoare, caracter de tip, a face să fie tipic.

TIPOGRAFÍE s. f. (ngr. *tipografía*) Meşteşugul de a tipări; întreprindere sau atelier în care se execută operaţiile de tipărire.

TIPOLOGÍE s. f. (fr. *typologie*) 1. Studiul sau determinarea tipurilor în care se pot clasifica obiectele, fenomenele etc. dintr–un anumit domeniu; clasificare rezultată din acest studiu. 2. Studiul structurii unui idiom sau al unui grup de idiomuri neluând în consideraţie istoria lor şi relaţiile dintre ele.

TIPTÍL adv. (tc. *tebdil*) Încet, uşor, pe nesimţite.

TIRÁDĂ s. f. (fr. *tirade*) Discurs în care este dezvoltată (cu emfază) o singură idee; banalitate debitată solemn.

TIRÁJ s. n. (fr. *tirage*) Număr de exemplare în care se tipăreşte o carte, un periodic.

TIRÁN, –Ă s. m. şi f. (ngr. *tírannos*, fr. *tyran*) 1. Şef de stat care conduce în mod absolut; despot. 2. Persoană care asupreşte pe cei din jur; om crud, nemilos.

TIRANICÍD (fr. *tyrannicide*) 1. S. n. Uciderea unui tiran. 2. S. m. Ucigaş al unui tiran.

TIŞLÁIFĂR s. n. (germ. *Tischläufer*) Şervet brodat care se pune pe masă.

TITÁN s. m. (lat. *Titan*, fr. *titan*) 1. Om foarte puternic. 2. Personalitate care s–a impus într–un domeniu.

TITANÍSM s. n. (fr. *titanisme*) Revoltă împotriva răului, specifică culturii Renaşterii.

TÍTLU s. n. (lat. *titulus*, ngr. *títlos*, cf. fr. *titre*) 1. Calificare obţinută în urma unor studii speciale, a unei activităţi sau a unei performanţe sportive. 2. Numel unei lucrări, al unui capitol etc. 3. Înscr care reprezintă o valoare negociabilă. – *Cu titlu de* = sub formă de..., cu sco de...

TITRÁT, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *titré*) (Persoană) cu studii universitare.

TITULÁR, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *titulaire*) 1. (Persoană) care îndeplineşte o funcţie pe baza unei numiri legale. 2. (Persoană) care are un drept juridic.

TITULATÚRĂ s. f. (fr. *titulature*, germ. *Titulatur*) Titlu (sau titlurile) pe care le are cineva sau ceva.

TIZ, –Ă s. m. şi f. (sl. *tizŭ*) Persoană raportată la alta cu acelaşi nume; omonim.

TOALÉTĂ s. f. (fr. *toilette*) 1. Faptul de a se îngriji, de a se dichisi (spălându–se, pieptănându–se etc.). 2. Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte (femeieşti). 3. Mobilă (cu oglindă) pe care se ţin articolele de toaletă(1).

TOÁMNĂ (lat. **automna*) 1. S. f. Anotimp situat între vară şi iarnă. 2. Adv. În timpul toamnei(1). 3. *Astă–toamnă* = toamna trecută.

TOÁNĂ s. f. (de la *tuna*) 1. Capriciu; dispoziţie. 2. *A fi într–o toană* = a fi maniac. *A trage o toană de plâns* = a plânge o vreme.

TOÁRCE vb. III (lat. *torquere*) 1. A răsuci fibre (de lână, de cânepă etc.) în vederea prelucrării. 2. (Despre pisici) A produce un sunet continuu, caracteristic. 3. *N–am tors pe el* = nu–mi pasă de...

Scanned with OKEN Scanner

TOÁRTĂ s. f. (lat. *torta*) **1.** Partea ieşită în afară (în formă de arc) a unui obiect, care serveşte la apucarea acestuia. **2.** Verigă, inel; cercel în formă de inel. **3.** *La toartă* = strașnic, strâns.

TOÁST s. n. (fr. *toast*) Urare la o masă festivă în cinstea cuiva sau a unui eveniment, însoţită de ridicarea paharului.

TÓBĂ s. f. (magh. *dob*) **1.** Instrument muzical format dintr–un cilindru acoperit la ambele capete cu o membrană care, lovită, produce sunete; tambur. **2.** Mezel. **3.** Numele uneia dintre culorile cărţilor de joc. **4.** *A fi* (sau *a ieşi*) *tobă de carte* (sau *de învăţătură*) = a fi foarte învăţat. *A face* (pe cineva) *tobă de bătaie* = a bate zdravăn. *A se face tobă* = a mânca peste măsură.

TOCÁ vb. I (lat. *toccare*) **1.** A bate toaca. **2.** A tăia un material în bucăţi foarte mărunte (transformându–l în pastă). **3.** A risipi bani, avere etc. **4.** *A–i toca* (cuiva) *la ureche* (sau *la cap*) sau *a toca la cap* (pe cineva) = a cicăli, a sâcâi. *A toca din gură* = a vorbi întruna, a flecări.

TÓCĂ s. f. (fr. *toque*) Căciuliţă sau pălărioară fără boruri, purtată de femei.

TOCÍ vb. IV (sl. *točiti*) **1.** A (se) face mai puţin ascuţit, a–şi îngroşa tăişul. **2.** A (se) uza, a (se) roade. **3.** A slăbi intensitatea; a amorţi. **4.** A învăţa mecanic.

TÓCMAI adv. (sl. *tokma*) **1.** Deopotrivă, asemenea. **2.** Exact, precis. **3.** La o distanţă apreciabilă; departe. **4.** Însuşi, chiar. **5.** Chiar aşa de, atât de. **6.** *Tocmai pe tocmai* = exact.

TOCMÍ vb. IV (sl. *tŭkŭmiti*) **1.** A discuta asupra preţului unei mărfi căutând să cadă la învoială; a se târgui. **2.** A închiria ceva, a arvuni.

TÓGĂ s. f. (lat. *toga*) **1.** Mantie largă şi lungă purtată peste tunică de bărbaţii romani. **2.** Robă.

TOI s. n. (tc. *toy*) Punct culminant al unei acţiuni sau al unui fenomen; partea principală, esenţa unui lucru.

TOLERÁ vb. I (fr. *tolérer*) A îngădui, a permite; a suporta.

TOM s. n. (lat. *tomus*, fr. *tome*) Volum (dintr–o lucrare unitară).

TOMBERÓN s. n. (cf. fr. *tombereau*) Cutie mare (de tablă), pe două roţi, cu care se transportă la distanţe mici materiale de construcţii, gunoaie etc.

TÓMBOLĂ s. f. (fr., it. *tombola*) Loterie ocazională cu câştiguri în obiecte.

TOMOGRAFÍE s. f. (fr. *tomographie*) Radiografie prin care se obţin imagini dintr–un singur plan de profunzime; clişeu care conţine această imagine.

TON[1] s. m. (fr. *thon*) Peşte de mare răpitor.

TON[2] s. n. (fr. *ton*, cf. lat. *tonus*) **1.** Sunet muzical; interval dintre două sunete apropiate; tonalitate(1). **2.** Fel în care urcă sau coboară glasul în timpul vorbirii; intonaţie, inflexiune; tonalitate(2). **3.** Notă dominantă într–o scriere literară, în stilul sau vorbirea cuiva. **4.** Nuanţă de culoare. **5.** *A da tonul* = a iniţia ceva. *Tonul face muzica* = este important felul în care se spune ceva.

TONALITÁTE s. f. (fr. *tonalité*) **1.** Raportul dintre sunetele unei scări muzicale faţă de acordul ei principal. **2.** Grad de înălţime, intensitate sau timbru al vocii. **3.** Notă specifică a unei scrieri. **4.** Ambianţă cromatică speficică unei picturi.

TÓNĂ s. f. (fr. *tonne*, germ. *Tonne*) Unitate de măsură a masei egală cu 1000 kg.

TONÉTĂ s. f. (cf. fr. *tonnelet*) Gheretă sau tarabă la care se vând, pe stradă, articole mărunte, dulciuri etc.

TÓNIC, –Ă adj. (fr. *tonique*) Întăritor.

TÓNUS s. n. (fr. *tonus*) Energie, dinamism.

TOP s. n. (engl. *top*) Clasament al preferinţelor pentru cântăreţi, actori, bucăţi muzicale etc.

TOPÁZ s. n. (lat. *topazius*, fr. *topaze*, germ. *Topas*) Piatră preţioasă naturală, de culoare galbenă.

TOPÍ vb. IV (sl. *topiti*) **1.** A trece sau a face ca un corp să treacă din stare solidă în stare lichidă; a (se) lichefia. **2.** A (se) dizolva într–un lichid. **3.** A se consuma, a se distruge arzând. **4.** A slăbi.

TÓPIC, –Ă adj. (fr. *topique*, germ. *topisch*) Care se referă la locuri, sau la localităţi.

TÓPICĂ s. f. (germ. *Topik*) Mod de aşezare a cuvintelor în propoziţii sau a propoziţiilor în frază.

TOPOGRAFÍE s. f. (fr. *topographie*,

Scanned with OKEN Scanner

germ. *Topographie*) Tehnica măsurătorilor pământului.

TOPOMETRÍE s. f. (fr. *topométrie*) Ramură a topografiei care se ocupă cu efectuarea planurilor şi a hărţilor.

TOPONÍMIC, –Ă (fr. *toponymique*) 1. Adj. Privitor la toponimie, de toponimie. 2. S. n. Nume propriu de loc.

TOPONIMÍE s. f. (fr. *toponymie*) 1. Totalitatea toponimicelor unei regiuni sau ale unei ţări. 2. Studiul toponimicelor.

TOPTÁN adv. (tc. *toptan*) *Cu toptanul* = cu grămada.

TORÁCE s. n. (lat., fr. *thorax*) Cavitate a corpului cuprinsă între gât şi abdomen; coşul pieptului.

TORÉNT s. n. (fr. *torrent*, lat. *torrens, –tis*) Puhoi, şuvoi.

TORÍD, –Ă adj. (fr. *torride*, lat. *torridus*) Excesiv de cald.

TORNÁDĂ s. f. (fr. *tornade*, sp. *tornado*) Vârtej violent de vânt, cu viteză mare (şi ploi torenţiale).

TORT[1] s. n. (lat. *tortus*) Fir tors de cânepă sau de in; pânză făcută din aceste fire.

TORT[2] s. n. (germ. *Torte*) Prăjitură făcută din mai multe straturi de aluat şi cremă.

TORTURÁ vb. I (fr. *torturer*) A supune la chinuri fizice sau morale.

TÓRŢĂ s. f. (it. *torcia*) Faclă.

TORŢIONÁR, –Ă adj., s. m. (fr. *tortionnaire*) (Persoană) care torturează.

TOT, TOÁTĂ (lat. *totus*) I. Adj. 1. Întreg, integral; complet; cât cuprinde; cât durează. 2. Fiecare (dintre...), oricare. II. Pron. nehot. 1. Lucrurile sau fiinţele care intră în discuţie sau câte sunt de acelaşi fel; lucrurile care împreună formează un ansamblu. 2. Celelalte (care nu s–au amintit). III. Adv. 1. Şi acum, încă; nici acuma. 2. Mereu, necontenit, dese ori; din ce în ce. 3. De asemenea. 4. Iarăşi, din nou, de fiecare dată. 5. Numai exclusiv. 6. Şi aşa, oricum. IV. S. n. Întreg, unitate. V. *De tot* = cum nu se poate mai mult. *Peste tot* = pretutindeni. *Să tot aibă* = ar putea să aibă (cel mult)... *Tot unul şi unul* = de seamă, ales. *Aici e totul* = asta explică tot. *A vârî* (sau *a băga*) *în toţi sperieţii* = a înfricoşa.

TOTÁL, –Ă (fr. *total*) 1. Adj. Întreg, complet, integral. 2. Adj. Cât se poate de mult; absolut. 3. S. n. Sumă rezultată dintr–o adunare.

TOTALITARÍSM s. n. (fr. *totalitarisme*) Regim politic bazat pe dictatură.

TOTDEAÚNA adv. (*tot + de + a + una*) 1. În tot timpul; mereu, necontenit. 2. De fiecare dată; de obicei, de regulă. 3. *Pentru totdeauna* = definitiv.

TOTÉM s. n. (fr. *totem*) Animal, plantă, rar obiect venerat de unele triburi primitive, fiind considerat ca strămoş şi protector.

TOTODÁTĂ adv. (*tot + o + dată*) În acelaşi timp; deodtă.

TOTÚŞI adv. (*tot[u] + şi*) Cu toate acestea, în ciuda celor spuse.

TÓXIC, –Ă (lat. *toxicum*, fr. *toxique*, it. *tossico*) 1. Adj. Care are proprietatea de a otrăvi; otrăvitor. 2. S. n. Otravă.

TOXICOMÁN, –Ă s. m. şi f. (fr. *toxicomane*) Persoană care se droghează.

TRAC s. n. (fr. *trac*) Stare emotivă a unei persoane provocată de apariţia ei în public.

TRACASÁ vb. I (fr. *tracasser*) A sâcâi, a plictisi, a deranja.

TRADÍŢIE s. f. (lat. *traditio, –onis*, fr. *tradition*) 1. Ansamblu de concepţii, credinţe, obiceiuri etc. statornicite în cadrul unei colectivităţi sociale sau naţionale şi transmise din generaţie în generaţie. 2. Obicei, datină; uzanţă.

TRADÚCE vb. III (lat. *traducere*, cf. fr. *traduire*) A transpune dintr–o limbă în alta; a tălmăci.

TRAFÍC s. n. (fr. *trafic*) 1. Transport de mărfuri sau de persoane. 2. Comerţ ilicit.

TRÁGE vb. III (lat. *trahere*) 1. A mişca apucându–l şi îndreptându–l spre sine, spre un punct voit ori pentru a–l da la o parte. *Trage dulapul încoace. Caii trag căruţa.* 2. A face să sune clopotul. 3. A întinde (un fir, o sfoară). 4. A pune pe sine (ori a da jos) o îmbrăcăminte sau o încălţăminte. 5. A opri un vehicul pentru a coborî sau a urca. 6. A se opri pentru a fi găzduit. 7. A tinde spre... 8. A ispăşi. 9. A scoate, a smulge. 10. A fuma. 11. A sorbi, a bea. 12. A desena o linie, un contur. 13. A descărca o armă de foc. 14. A masa, a fricţiona. 15. (Despre aer,

Scanned with OKEN Scanner

curent) A provoca o senzaţie neplăcută, de răcoare. 16. A descinde din..., a fi originar din...; a proveni. 17. *A trage targa pe uscat* = a trăi în sărăcie. *A-şi trage sufletul* = a respira greu. *A trage pe dreapta* = a opri un vehicul pe marginea din dreapta a drumului. *A trage a rău* = a cobi. *A trage să moară* = a fi pe moarte. *A trage cu urechea* (sau *cu ochiul*) = a asculta (sau a privi) pe furiş. *A trage la tipar* = a tipări. *A trage la măsea* = a fi beţiv.

TRAGEDÍE s. f. (lat. *tragoedia*, fr. *tragédie*, it. *tragedia*) 1. Operă dramatică în care personajele sunt antrenate în conflicte puternice, cu deznodământ nefericit. 2. Întâmplare zguduitoare; catastrofă.

TRAIECTÓRIE s. f. (fr. *trajectoire*) Drum parcurs în spaţiu de un corp în mişcare.

TRÁINIC, -Ă adj. (*trai* + *-nic*) 1. Solid, rezistent. 2. Care se întinde pe o perioadă lungă de timp; viabil.

TRÁISTĂ s. f. (cf. alb. *trastë, trajstë*) Sac prevăzut cu baiere pentru a putea fi atârnat pe umăr, în care se transportă sau se păstrează ceva.

TRANDAFÍR s. m. (ngr. *triandáfillo*) Plantă spinoasă cu flori divers colorate şi miros plăcut.

TRANS- (lat. *trans*, fr. *trans-*) Prefix cu sensul de „dincolo", „peste": *transcarpatin, transpune.*

TRÁNSĂ s. f. (fr. *transe*) Stare deosebită între somn şi veghe, caracterizată prin pierderea voinţei la acţiunea unor sugestii.

TRANSBORDÁ vb. I (fr. *transborder*) A transporta (mărfuri, persoane) de pe o navă pe alta sau dintr-un tren în altul.

TRANSCARPATÍN, -Ă adj. (*trans-* + *carpatin*) Dincolo de Carpaţi (în raport cu Muntenia şi Moldova).

TRANSCENDÉNT, -Ă adj. (fr. *transcendant*, lat. *transcendens, -tis*) Care se află dincolo de orice experienţă posibilă, dincolo de lumea cunoscută; mai presus de posibilităţile omeneşti.

TRANSFERÁ vb. I (fr. *transférer*) A muta dintr-un loc în altul pe cineva.

TRANSFIGURÁ vb. I (fr. *transfigurer*) A (se) schimba (ca aspect, ca înfăţişare etc.).

TRANSFORMÁ vb. I (fr. *transformer*, lat. *transformare*) A (-şi) schimba, a (-şi) modifica aspectul, înfăţişarea, forma etc.

TRANSFÚG s. m. (fr. *transfuge*) Persoană care îşi părăseşte în mod ilegal ţara.

TRANSHUMÁNŢĂ s. f. (fr. *transhumance*) Deplasare sezonieră a păstorilor şi a turmelor (de oi) de la munte la şes şi invers.

TRANSIGÉNT, -Ă adj. (lat. *transigens, -tis*) Care cedează uşor; conciliant.

TRANSLÁTOR, -OÁRE s. m. şi f. (lat. *translator*, fr. *translateur*) Traducător oficial al unui for diplomatic, administrativ sau judecătoresc.

TRANSLÁŢIE s. f. (fr. *translation*) Deplasare.

TRANSLITERÁŢIE s. f. (fr. *translittération*) Transpunere a unui text scris dintr-un alfabet în altul.

TRANSMÍTE vb. III (fr. *transmettre*, lat. *transmittere*) 1. A face să treacă dintr-un loc în altul, de la o persoană la alta etc. 2. A comunica. 3. A prezenta la radio sau la televiziune.

TRANSPARÉNŢĂ s. f. (fr. *transparence*) 1. Însuşirea de a fi transparent. 2. Mod, principiu de lucru al unor conducători (sau organe conducătoare) de a face cunoscută întreaga lor activitate.

TRANSPLÁNT s. n. (engl., fr. *transplant*) Organ, parte dintr-un organ sau ţesut luat din corp şi grefat în altă parte a corpului sau în alt organism; operaţie chirurgicală prin care se face aceasta.

TRANSPORTÁ vb. I (fr. *transporter*, lat. *transportare*) 1. A deplasa lucruri sau fiinţe cu un vehicul. 2. A aduce pe cineva într-o stare de uitare de sine.

TRANSPÚNE vb. III (*trans-* + *pune*) A muta, a schimba dintr-un loc în altul, dintr-o situaţie sau dintr-o stare în alta.

TRANSVAZÁ vb. I (fr. *transvaser*) A muta un lichid sau un material pulverulent dintr-un vas în altul.

TRANŞÁNT, -Ă adj. (fr. *tranchant*) Care nu admite contraziceri; categoric.

TRANŞÉE s. f. (fr. *tranchée*) Şanţ îngust utilizat în război pentru trageri cu armament de infanterie şi ca mijloc de protecţie împotriva duşmanului.

TRANZÁCŢIE s. f. (fr. *transaction*, lat. *transactio, -onis*) Înţelegere între două

sau mai multe părţi privind schimburi comerciale, transmiterea unor drepturi etc.

TRANZISTÓR s. n. (fr. *transistor*) 1. Dispozitiv electronic alcătuit dintr–un semiconductor, având funcţii similare cu cele ale tuburilor electronice. 2. Aparat de radio care foloseşte tranzistori(1).

TRÁNZIT s. n. (fr. *transit*, germ. *Transit*) 1. Trecere a unor mărfuri, persoane, mijloace de transport, dintr–o ţară în alta prin teritoriul altei (altor) ţări. 2. *În tranzit* = în trecere.

TRANZITÍV, –Ă adj. (fr. *transitif*, lat. *transitivus*) (Despre verbe) A cărui acţiune se răsfrânge direct asupra unui obiect.

TRANZÍŢIE s. f. (fr. *transition*, lat. *transitio, –onis*) 1. Trecere de la o stare la alta, de la o situaţie etc. la alta. 2. *De tranziţie* = de trecere, intermediar.

TRASÉU s. n. (fr. *tracé*) 1. Drum pe care îl urmează un vehicul, un călător sau un sportiv într–o probă sportivă. 2. Traiectorie.

TRATÁT s. n. (lat. *tractatus*, germ. *Traktat*, fr. *traité*) 1. Înţelegere scrisă între două sau mai multe state prin care se stabilesc relaţiile dintre ele, drepturile şi obligaţiile fiecăruia. 2. Lucrare de specialitate în care sunt expuse principiile fundamentale ale unei discipline.

TRATATÍVE s. f. pl. (it. *trattative*) Discuţii, negocieri pentru a ajunge la un acord, la o înţelegere.

TRÁTĂ s. f. (it. *tratta*, germ. *Tratte*) Cambie prin care un creditor dispune unui debitor al său să plătească altei persoane o sumă de bani; poliţă.

TRAUMATÍSM s. n. (fr. *traumatisme*) 1. Leziune provocată organismului prin acţiunea violentă a unui factor extern. 2. Tulburare puternică; şoc.

TRÁVELLING s. n. (pr. *trávling*; engl. *travelling*) 1. Procedeu de filmare cu aparat mobil, pentru a reda mişcarea personajelor. 2. Dispozitiv pentru deplasarea aparatului de filmare.

TRAVESTÍ[1] s. n. (fr. *travesti*) Interpretare a unui rol de către un actor de sex opus personajului.

TRAVESTÍ[2] vb. IV (fr. *travestir*, it. *travestire*) A (se) deghiza.

TRĂDÁ vb. I (lat. *tradere*) 1. A înşela încrederea cuiva pactizând cu duşmanul; a vinde. 2. A (se) da pe faţă, a (se) da de gol. 3. A vădi, a arăta.

TRĂÍ vb. IV (sl. *trajati*) 1. A fi în viaţă; a vieţui. 2. A–şi petrece viaţa într–un anumit fel. 3. A locui. 4. A conviețui. 5. A se întreţine. 6. A dăinui. 7. *Să trăiţi!*, formulă de salut (faţă de superiori). *A–şi trăi traiul* = a se bucura de viaţă, ducând un trai bun. *A trăi bine* (sau *rău*) *cu cineva* = a (nu) se înţelege cu cineva. *A trăi pe spinarea cuiva* = a se întreţine din munca altcuiva.

TRĂSĂTÚRĂ s. f. (*trăs* + *–ătură*) 1. Contur caracteristic figurii unei persoane. 2. Caracteristică, particularitate a cuiva sau a ceva. 3. *Trăsătură de unire* = liniuţă de unire. *Dintr–o trăsătură de condei* = dintr–o dată.

TRĂSNET s. n. (*trăsnit* + *–et*) 1. Descărcare electrică în atmosferă, însoţită de o lumină vie şi de un zgomot puternic; zgomot puternic; detunătură. 2. *Lovitură de trăsnet* = întâmplare venită pe neaşteptate. *A rămâne ca lovit de trăsnet* = a rămâne înlemnit (de spaimă, de uimire).

TRÂNTÍ vb. IV (cf. bg. *tărtja*, sl. **trotiti*) 1. A arunca (cu putere) un obiect, o povară etc. 2. A culca (la pământ), a doborî. 3. A lovi, a izbi cu violenţă; a face să se izbească o uşă, o poartă etc. 4. A nu promova un candidat la examen. 5. A se lua la trântă, a se încăiera. 6. A se aşeza brusc, lăsându–se cu greutatea corpului. 7. A se îmbrăca, a se împodobi în grabă, neglijent. 8. A face ceva acţionând energic, violent. 9. A spune ceva nesocotit, nepotrivit; a face o gafă.

TREÁBĂ s. f. (sl. *trĕba*) 1. Activitate, ocupaţie; muncă, lucru. 2. Ispravă, faptă. 3. Chestiune, problemă; afacere. 4. *A avea treabă cu cineva* = a avea anumite interese cu cineva. *De treabă* = bun, cinstit. *A–şi căuta* (sau *a–şi vedea*) *de treabă* = a lucra conştiincios; a nu se amesteca în problemele altuia. *A se afla în treabă* = a–şi face de lucru. *A se lua cu treaba* = a uita de ceva muncind. *Nu e treaba mea* (*a ta, a sa etc.*) = nu mă (te etc.) priveşte.

TREÁPTĂ s. f. (lat. *traiecta*) 1. Fiecare dintre suprafeţele orizontale care alcătuiesc o scară. 2. Grad, nivel, etapă, fază. 3. Categorie socială, pătură; rang, situaţie.

TREBUÍ vb. IV (sl. *trĕbovati*) 1. A

avea nevoie de cineva sau de ceva. 2. A fi necesar sau obligatoriu (să...). 3. A fi probabil sau posibil. 4. *Cum trebuie* = cum se cuvine, cum se cade; bine. *Aşa-ţi trebuie!* = aşa meriţi.

TRÉCE vb. III (lat. *traicere*) 1. A merge dincolo sau de cealaltă parte a unui loc; a depăşi un obstacol pentru a ajunge de cealaltă parte. 2. A merge peste cineva sau ceva călcându-l, zdrobindu-l. 3. A merge dintr-un loc în altul; a se muta; a cutreiera. 4. A duce, a transporta. 5. A da (din mână în mână). 6. A transmite, a face să revină cuiva. 7. A se deplasa, a se îndrepta spre... 8. A schimba o stare, o situaţie etc. cu alta. 9. A se abate pe undeva sau pe la cineva. 10. A promova. 11. A înregistra, a înscrie. 12. A merge fără a se opri în dreptul cuiva sau a ceva; a merge mai departe. 13. A atinge uşor suprafaţa unui obiect. 14. A străbate, a străpunge. 15. A merge (făcându-şi loc) prin..., printre... etc. 16. A străbate, a traversa; a avea traseul sau cursul prin... 17. A avea de suferit, de răbdat. 18. A băga, a petrece prin..., peste... etc. 19. (Despre timp, vreme) A se scurge, a se desfăşura. 20. A dispărea, a se sfârşi. 21. A se calma, a se potoli. 22. A se veşteji, a se ofili. 23. A fi socotit drept... 24. *A trece hopul* = a scăpa de o greutate. *A trece cu vederea* = a nu lua în seamă. *A trece peste cineva* = a desconsidera. *Treacă-meargă* = se poate admite. *A trece măsura* = a exagera. *A se trece cu firea* = a lua lucrurile prea în serios. *A-şi trece vremea* = a-şi umple timpul.

TRÉFLĂ s. f. (fr. *trèfle*) Carte de joc reprezentată printr-un semn de culoare neagră, în forma frunzei de trifoi.

TREIERÁ vb. I (lat. *tribulare*) A separa seminţele cerealelor de restul plantei.

TREÍME s. f. (*trei* + *-ime*) 1. A treia parte dintr-un întreg. 2. *Sfânta Treime* = unitate spirituală formată din Dumnezeu-Tatăl, Dumnezeu-Fiul şi Duhul Sfânt, reprezentând un singur Dumnezeu; troiţă.

TRÉMĂ s. f. (fr. *tréma*) Două puncte puse orizontal deasupra unei vocale, în ortografia unor limbi, care indică o anumită pronunţare.

TREMURÁ vb. I (lat. *tremulare*) 1. A face mişcări involuntare, scurte şi repetate provocate de frig, de o emoţie etc. 2. (Despre plante, frunze, ape, lumini etc.) A se mişca intermitent; a se clătina. 3. (Despre pământ) A se cutremura. 4. (Despre sunete, melodii) A vibra; (despre glas) a avea vibraţii de ton. 5. A fi cuprins de o emoţie puternică; a se înspăimânta. 6. *A-i tremura cuiva sufletul* = a-i fi teamă. *A tremura după bani* = a fi lacom, zgârcit.

TREN s. n. (fr. *train*) 1. Şir de vagoane de cale ferată legate între ele şi puse în mişcare de o locomotivă; convoi de vehicule legate între ele. 2. *A scăpa* (sau *a pierde*) *trenul* = a pierde o ocazie favorabilă.

TRENÁ vb. I (fr. *traîner*) A se desfăşura cu încetineală, a se lungi, a se tărăgăna.

TRENCI s. n. (engl. *trench[coat]*) Pardesiu cu croială de raglan, confecţionat dintr-un material impermeabil.

TRÉNING s. n. (engl. *training*) Îmbrăcăminte (de sport) compusă din bluză şi pantaloni de tricot.

TREPĂDÁ vb. I (lat. *trepidare*) A umbla repede şi fără astâmpăr, a alerga; a se agita.

TREPĂDÚŞ s. m. (*trepăda* + *-uş*) Persoană fără astâmpăr, care se agită alergând în toate părţile (pentru treburile altuia); om fără personalitate şi demnitate, servil.

TREPIDÁ vb. I (fr. *trépider*) A vibra puternic. 2. A nu-şi găsi astâmpăr, a se agita.

TREPIÉD s. n. (fr. *trépied*) Scaun sau suport cu trei picioare.

TREPTÁT, -Ă adj. (*treaptă* + *-at*) Care se realizează încetul cu încetul, în etape, succesiv.

TRESĂLTÁ vb. I (cf. fr. *tressauter*) A tresări de bucurie, de emoţie; a vibra, a palpita.

TRESĂRÍ vb. IV (de la *sări*) 1. A face o mişcare bruscă, involuntară, provocată de o emoţie puternică. 2. A se trezi brusc din somn sau dintr-o stare de visare, de neatenţie etc. 3. (Despre inimă) A zvâcni.

TREZÍ vb. IV (sl. *trĕzviti*) 1. A (se) deştepta din somn. 2. A (se) dezmetici dintr-o stare de leşin, de ameţeală etc.; a (se) deştepta din visare; a reveni sau

Scanned with OKEN Scanner

a face să-şi revină din beţie. 3. A readuce la viaţă. 4. A deveni sau a face să devină conştient de ceva; a (se) lămuri. 5. A face să apară, să se manifeste sau a apărea, a se manifesta etc. 6. A se găsi într-o împrejurare, într-o situaţie neprevăzută. 7. A se pomeni cu cineva sau cu ceva. 8. A se afla undeva sau într-o anumită stare de când se ştie. 9. (Despre alimente) A-şi pierde gustul, tăria etc. 10. *Unde te trezeşti?* se spune unui om prea îndrăzneţ, care se poartă nepotrivit.

TRI- (fr., lat. *tri-*) Element de compunere cu sensul de „trei": *triadă, trilingv, tripartit* etc.

TRIA vb. I (fr. *trier*) A împărţi pe categorii; a selecţiona, a clasa.

TRIÁDĂ s. f. (fr. *triade*) Reunire de trei elemente care formează împreună o unitate.

TRIB s. n. (lat. *tribus*, fr. *tribu*) Formă de organizare economică şi social-politică aparţinând comunei primitive.

TRIBUNÁL s. n. (fr., lat. *tribunal*) Organ de jurisdicţie care rezolvă litigiile dintre diverse părţi, precum şi anumite recursuri; local în care funcţionează acesta; complet de judecată.

TRIBÚNĂ s. f. (fr. *tribune*, it. *tribuna*) 1. Platformă înălţată pe care stau oratorii când ţin un discurs. 2. Construcţie cu mai multe rânduri de bănci aşezate în amfiteatru, de unde se pot urmări competiţii sportive, festivităţi etc.

TRIBÚT s. n. (lat. *tributum*, fr. *tribut*) 1. Bir. 2. *A-şi da* (sau *a-şi aduce*) *tributul* = a contribui la ceva.

TRICHINÓZĂ s. f. (fr. *trichinose*) Boală parazitară provocată de viermele denumit trichină şi manifestată prin tulburări digestive, febră etc.

TRIDÉNT s. n. (fr. *trident*, lat. *tridens, -ntis*) Furcă cu trei dinţi (considerată ca simbol al puterii lui Neptun).

TRIDIMENSIONÁL, -Ă adj. (fr. *tridimensionnel*) Care are trei dimensiuni.

TRIENÁL, -Ă adj. (fr. *triennal*) Care durează trei ani; care are loc din trei în trei ani.

TRIFÓI s. m. (lat. *trifolium*) Nume dat mai multor plante cu frunzele compuse din trei foliole, unele specii fiind cultivate ca plante furajere.

TRIFTÓNG s. m. (fr. *triphtongue*) Silabă formată din trei vocale cu timbre diferite care se emit odată.

TRIFURCÁT, -Ă adj. (fr. *trifurqué*) Cu trei ramuri, cu trei ramificaţii.

TRILÍNGV, -Ă adj. (fr. *trilingue*) Care vorbeşte în mod curent trei limbi.

TRILOGÍE s. f. (fr. *trilogie*) Suită de trei opere literare sau muzicale aparţinând aceluiaşi autor şi caracterizată prin unitate tematică.

TRIMÍTE vb. III (lat. *tramittere*) 1. A dispune (printr-un ordin sau o rugăminte) ca cineva să se ducă undeva. 2. A delega, a alege. 3. A dispune ca un obiect să ajungă la destinaţie; a expedia. 4. A indica cuiva să consulte anumite studii în legătură cu o problemă. 5. A transmite veşti, porunci, urări etc. 6. *A trimite* (pe cineva) *pe cealaltă lume* = a omorî, a ucide. *A trimite* (pe cineva) *în judecată* = a intenta (cuiva) un proces.

TRINITÁTE s. f. (lat. *trinitas, -atis*, fr. *trinité*) 1. Sfânta Treime. 2. Grup de trei persoane, trei lucruri, care formează o unitate.

TRIPARTÍT, -Ă adj. (fr. *tripartite*) 1. Care are trei părţi. 2. Care are loc între trei state sau trei partide.

TRÍPLU, -Ă adj. (fr. *triple*) De trei ori mai mare sau mai mult, întreit; alcătuit din trei părţi.

TRIST, -Ă adj. (lat. *tristis*) 1. Supărat, mâhnit, deprimat; care exprimă tristeţe, jalnic. 2. Care întristează; dureros. 3. Deprimant, dezolant.

TRIŞÁ vb. I (fr. *tricher*) A înşela (la jocul de cărţi).

TRIUMFÁ vb. I (lat. *triumphare*, fr. *triompher*) 1. A repurta o mare biruinţă în război. 2. A ieşi victorios într-o împrejurare; a reuşi, a se impune. 3. A se mândri în urma unui succes.

TRIVIÁL, -Ă adj. (fr. *trivial*) Vulgar, grosolan; obscen, indecent, scabros.

TROC s. n. (fr. *troc*) Schimb direct de produse, fără intervenţia banilor; schimb în natură.

TROGLODÍT, -Ă s. m. şi f. (fr. *troglodyte*) Persoană care trăieşte în stare de primitivitate.

TRÓMBĂ s. f. (fr. *trombe*, it. *trombe*)

Scanned with OKEN Scanner

Coloană conică de apă ridicată şi răsucită cu viteză de vârtejuri de vânt; vârtej.

TROMBÓZĂ s. f. (fr. *thrombose*) Obturare a unei vene sau artere prin formarea unui cheag de sânge.

TRÓMPĂ s. f. (fr. *trompe*) Organ muscular tubular care prelungeşte nasul la elefant, la tapir etc.

TRON s. n. (lat. *thronus*, fr. *trône*, germ. *Thron*) 1. Jeţ de ceremonie pentru monarhi; simbol al domniei. 2. *A se urca* (sau *a se sui*) *pe tron* = a ocupa domnia.

TRONCÓNIC, –Ă adj. (fr. *tronconique*) De forma unui trunchi de con.

TRONSÓN s. n. (fr. *tronçon*) Parte dintr–un obiect, dintr–o construcţie etc. bine delimitată.

TRÓPIC s. n. (lat. *tropicus*, fr. *tropique*) Fiecare dintre cele două paralele situate la latitudinea de 23°27' nord sau sud de ecuatorul terestru; regiune aflată în jurul acestor paralele.

TROTUÁR s. n. (fr. *trottoir*) 1. Porţiune marginală de–a lungul unei străzi, pentru circulaţia pietonilor. 2. *A face trotuarul* = a practica prostituţia.

TRUC s. n. (fr. *truc*) Procedeu abil prin care se ascunde realitatea; şiretlic, vicleşug.

TRUFANDÁ s. f. (tc. *turfanda*) Produs alimentar (mai ales fruct sau legumă) care apare la începutul sezonului.

TRÚFĂ s. f. (fr. *truffe*) 1. Specii de ciuperci în formă de cartofi care cresc în pământ. 2. Bomboană făcută din cremă de ciocolată.

TRÚNCHI s. n. (lat. *trunculus*) 1. Partea principală a unui copac de la rădăcină până la locul de pornire a ramurilor; tulpină. 2. Tulpină de copac tăiat; buştean. 3. Corp considerat fără cap şi fără membre; talie, tors.

TRUP s. n. (sl. *trupŭ*) 1. Corp fără cap (şi fără membre); trunchi. 2. Partea principală a unui obiect, a unei construcţii; obiectul însuşi. 3. *(Cu) trup şi suflet* = cu totul. *A fi trup şi suflet cu cineva* = a se identifica cu aspiraţiile cuiva; a fi foarte legat de cineva. *A fi trup din trupul cuiva* = a fi născut (sau a face parte) din...

TRÚSĂ s. f. (fr. *trousse*) (Mică) geantă sau cutie în care se ţin obiecte, instrumente etc. necesare în diferite împrejurări sau activităţi.

TUB s. n. (lat. *tubus*, fr. *tube*, it. *tubo*, germ. *Tube*) 1. Piesă cilindrică, goală în interior, cu diverse utilizări. 2. Recipient subţire în care se ţin diferite preparate cosmetice, medicale etc.

TUBERCULÓZĂ s. f. (fr. *tuberculose*, germ. *Tuberkulose*) Boală infecţioasă, contagioasă, produsă de localizarea bacilului Koch la diverse organe.

TÚFĂ s. f. (lat. *tufa*) 1. Nume generic pentru arbuşti cu ramuri dese, crescute direct de la rădăcină. 2. *Tufă de Veneţia* = nimic; nimeni.

TUL s. n. (pr. *tül*; fr. *tulle*, germ. *Tüll*) Ţesătură foarte subţire şi străvezie de mătase sau de bumbac.

TULBURÁ vb. I (lat. **turbulare*) 1. A face să–şi piardă sau a–şi pierde limpezimea, transparenţa. 2. (Despre ape) A se agita, a se învolbura. 3. (Despre cer) A se înnoura; (despre vreme) a se întuneca. 4. A–şi pierde sau a face să–şi piardă liniştea, cumpătul; a (se) emoţiona, a (se) nelinişti. 5. A (se) enerva, a (se) mânia. 6. A (se) zăpăci. 7. A incomoda, a deranja, a stânjeni.

TULPÁN s. n. (ngr. *tulpáni*) Basma (în trei colţuri) cu care femeile (de la sate) îşi acoperă capul.

TULPÍNĂ s. f. (sl. **trupina*, cf. bg., scr. *trupina*) 1. Parte a unui arbore cuprinsă între rădăcină şi coroană, care susţine ramurile şi prin care trece seva la diversele părţi ale plantei; trunchi. 2. Origine a unui popor, a unei familii etc. 3. Temă a unui cuvânt.

TUMOÁRE s. f. (fr. *tumeur*, lat. *tumor, –oris*) Masă de ţesut nou formată prin dezvoltarea anormală a celulelor.

TUMÚLT s. n. (fr. *tumulte*, lat. *tumultus*) Zgomot mare, larmă, vacarm.

TUNÁ vb. I (lat. *tonare*) 1. A se produce, a se auzi un tunet. 2. A vui, a bubui. 3. (Despre glas) A răsuna puternic. 4. A vorbi cu vehemenţă împotriva cuiva sau a ceva. 5. *A tuna şi a fulgera* = a fi furios. *A tunat şi i–a adunat*, s–au întovărăşit fiindcă au aceleaşi defecte.

TÚNDE vb. III (lat. *tondere*) 1. A (–şi) tăia părul, barba sau mustaţa. 2. A tăia părul sau lâna de pe corpul unor ani-

Scanned with OKEN Scanner

male. 3. *A o tunde (la sănătoasa* sau *la fugă)* = a fugi (pe furiş).

TUNÉL s. n. (fr. *tunnel*) Galerie subterană servind drept cale de comunicaţie.

TUNÍCĂ s. f. (lat. *tunica*, fr. *tunique*) Haină (de uniformă) de obicei încheiată până la gât.

TUPÉU s. n. (fr. *toupet*) Obrăznicie.

TURÁŢIE s. f. (*tur* + *–aţie*) 1. Mişcare circulară a unei piese în jurul unui ax fix; rotaţie. 2. Număr de rotaţii efectuate într–o unitate de timp.

TÚRĂ[1] s. f. (fr. *tour*) Serviciu succesiv, alternativ; rând, schimb.

TÚRĂ[2] s. f. (fr. *tour*) Piesă în formă de turn, la jocul de şah; turn.

TURBULÉNT, –Ă adj. (fr. *turbulent*, lat. *turbulentus*) Care face gălăgie, dezordine; zgomotos.

TURCOÁZ/TURCOÁZĂ (fr. *turquoise*) 1. S. f. Peruzea. 2. Adj. invar. De culoare albastră–verzuie.

TURÍSM s. n. (fr. *tourisme*) Activitate recreativă sau sportivă constând în parcurgerea unor distanţe (pentru vizitarea regiunilor pitoreşti, a localităţilor etc.).

TÚRMĂ s. f. (lat. *turma*) 1. Grup de oi sau de alte animale care trăiesc împreună. 2. Mulţime de oameni (supuşi, docili); ceată. 3. *În turmă* = cu grămada.

TURMENTÁ vb. I (fr. *tourmenter*) A (se) îmbăta.

TURN s. n. (germ. *Turn*) 1. Construcţie circulară sau prismatică, înaltă, clădită separat sau făcând parte dintr–un complex arhitectural. 2. Tură[2]. 3. *Turn de fildeş* = denumeşte izolarea unui scriitor, a unui artist etc.

TURNA[1] vb. I (lat. *tornare*) 1. A face să curgă; a vărsa. 2. (Despre îmbrăcăminte sau încălţăminte) A se potrivi bine pe corpul cuiva. 3. A denunţa. 4. *A turna ulei pe rană* = a alina necazurile cuiva.

TURNÁ[2] vb. I (fr. *tourner*) A realiza un film cinematografic.

TURNÁNT, –Ă adj. (fr. *tournant*) Care se învârteşte în jurul unui ax; rotitor.

TURNĂTORÍE s. f. (*turnător* + *–ie*) Ramură a metalurgiei care fabrică piesele metalice prin turnare; atelier în care se execută această operaţie.

TURNESÓL s. n. (fr. *tournesol*) Materie colorantă folosită ca reactiv chimic.

TURNÉU s. n. (fr. *tournée*) Deplasare pe un itinerar determinat, pe care o face un artist, un colectiv artistic, un sportiv, o echipă sportivă etc.

TURNÚRĂ s. f. (fr. *tournure*) 1. Schimbare în desfăşurarea unor evenimente; cotitură, întorsătură. 2. Înfăţişare, aspect (exterior).

TURPITÚDINE s. f. (lat. *turpitudo, –inis*, fr. *turpitude*) Infamie, josnicie, mârşăvie.

TÚRTĂ s. f. (lat. *turta*) 1. Un fel de pâine rotundă şi turtită, făcută din mălai sau din aluat nedospit. 2. *Turtă dulce* = produs de patiserie preparat cu miere. *A (–şi) trage spuza (sau cenuşa) pe turta sa* = a se îngriji de interesele personale, neglijând pe ale altora. *A fi* (sau *a se îmbăta) turtă* = a se îmbăta foarte tare.

TURTÍ vb. IV (de la *turtă*) A deforma prin lovire, prin presare (dându–i o formă lăţăreaţă, ca de turtă).

TURTUREÁ s. f. (lat. *turturella*) Pasăre călătoare, mai mică decât porumbelul.

TÚSE s. f. (lat. *tussis*) Act reflex constând dintr–o inspiraţie scurtă urmată de o expiraţie bruscă şi zgomotoasă; boală caracterizată prin acest simptom.

TÚŞĂ s. f. (fr. *touche*) Linie care marchează limitele laterale ale unui teren de fotbal, de rugbi.

TUTÉLĂ s. f. (fr. *tutelle*, lat. *tutela*) 1. Instituţie legală care ocroteşte şi administrează interesele unui minor sau ale unui bolnav. 2. Control asupra unor instituţii, asupra unor teritorii subordonate etc. 3. Sprijin, ocrotire.

TWEED s. n. (pr. *tuid*; engl. *tweed*) Stofă din fire lungi de lână, divers colorate, care dau ţesăturii un desen stropit.

TWIST s. n. (pr. *tuist;* fr., engl. *twist*) Dans modern caracterizat prin răsuciri ale corpului şi printr–o balansare ritmică.

Ţ

ŢÁNDĂRĂ s. f. (săs. *zänder*, magh. *candra*) 1. Aşchie. 2. *A–i sări ţandăra* = a se înfuria.

ŢAP s. m. (cf. alb. *cap, cjap*, scr. *cap*) 1. Masculul caprei şi al căprioarei. 2. Pahar special de bere, cu toartă. 3. Numele unei constelaţii. 4. *A sta ca un ţap logodit* = a sta ţeapăn, prostit.

ŢAR s. m. (rus. *ţar*) Monarh în ţările slave.

ŢÁRĂ s. f. (lat. *terra*) 1. Teritoriu ocupat de un popor organizat într-un stat; stat; patrie. 2. Locuitorii unei ţări; oameni, lume. 3. Mediu rural. 4. *Ţara lui Cremene* (sau *a lui Papură-Vodă*) = loc fără stăpân. *A pune ţara la cale* = a discuta. *Peste nouă* (sau *şapte*) *mări şi nouă* (sau *şapte*) *ţări* = foarte departe. *Ţara nimănui* = ţară fără stăpân; zonă neutră. *De (la) ţară* = de la sat.

ŢÁRINĂ s. f. (cf. scr. *carina*) Câmp cultivat; ogor, arătură.

ŢÁŢĂ s. f. (ngr. *tsátsa*) (Pop.) 1. Mătuşă; termen de adresare unei femei mai în vârstă. 2. Femeie vulgară, mahalagioaică.

ŢĂRĂNÍST, -Ă adj., s. m. şi f. (*ţăran* + *-ist*) (Membru) al fostului Partid Naţional Ţărănesc sau al actualului Partid Naţional Ţărănesc Creştin Democrat.

ŢĂRÂNĂ s. f. (*ţară* + *-înă*) 1. Pământ sfărâmat, mărunţit. 2. *Fie-i ţărâna uşoară* = odihnească-se în pace! *Praf şi ţărână* = nimic.

ŢĂRMURÍ vb. IV (de la *ţărm*) A mărgini, a limita; a îngrădi, a stăvili.

ŢÂNŢÁR s. m. (lat. *zenzalus*) 1. Numele unor insecte ale căror larve se dezvoltă în apele stătătoare, adulţii hrănindu-se cu sânge. 2. *A face din ţânţar armăsar* = a exagera.

ŢÂRÂÍ vb. IV (*ţâr* + *-âi*) 1. A curge sau a face să curgă câte puţin, cu intermitenţe (producând un zgomot specific). 2. (Despre insecte şi păsări) A produce sunete ascuţite, stridente. 3. A suna (soneria).

ŢÂŞNÍ vb. IV (de la *ţâşt*) 1. (Despre lichide, aburi) A ieşi cu presiune; a sări, a împroşca. 2. A intra (sau a ieşi) brusc, pe neaşteptate; a se năpusti; a izbucni.

ŢÂŢA s. f. (lat. **titia*) (Pop.) 1. Sân, mamelă. 2. *De ţâţă* = sugar. *La ţâţă* = la sân. *A da ţâţă* = a alăpta.

ŢÂŢÂNĂ s. f. (lat. **titina*) 1. Balama. 2. *A scoate din ţâţâni* = a scoate din sărite. *A-şi ieşi din ţâţâni* = a se înfuria.

ŢEÁPĂ s. f. (cf. sl. *čepati*) Vârf ascuţit; ghimpe; par lung ascuţit la un capăt (în trecut instrument de tortură).

ŢEÁPĂN, -Ă adj. (sl. *cĕpĕnŭ*) 1. Lipsit de flexibilitate; rigid, tare. 2. Anchilozat; lipsit de viaţă, mort. 3. Voinic, robust, viguros.

ŢEÁSTĂ s. f. (lat. *testa*) Cutie craniană; cap.

ŢEÁVĂ s. f. (sl. *čevĭ*) Piesă de formă cilindrică şi goală în interior, având numeroase întrebuinţări; tub.

ŢEL s. n. (cf. germ. *Ziel*, rus. *ţel'*, magh. *cel*) Obiectiv către care tinde cineva; punct final, scop, ţintă.

ŢELÍNĂ s. f. (ngr. *sélinon*) Plantă erbacee aromatică folosită în alimentaţie.

ŢÉSE vb. III (lat. *texere*) 1. A împleti firele de bătătură cu cele de urzeală cu ajutorul războiului de ţesut, pentru a obţine un material textil. 2. A cârpi făcând o împletitură cu acul. 3. Fig. A unelti, a urzi.

ŢEST s. n. (lat. **testum*) Obiect de pământ sau de fontă în formă de clopot, cu care se acoperă pâinea, mălaiul etc. puse la copt pe vatră.

ŢESÚT s. n. (de la *ţese*) Ansamblu de celule cu aceeaşi structură şi aceleaşi funcţii în organism.

ŢICNÍ vb. IV (cf. scr. *cíknuti*) A înnebuni, a se sminti.

ŢIGARÉTĂ s. f. (germ. *Zigarette*) 1. Ţigară. 2. Tub îngust, mic, de os, de lemn etc. în care se introduce ţigara pentru a fuma.

ŢÍNE vb. III (lat. *tenere*) 1. A avea, a lua ceva în mână (sau în braţe) şi a nu lăsa să cadă. 2. A îmbrăţişa. 3. A (se) sprijini, a (se) menţine să nu cadă; a (se) prinde bine de cineva sau de ceva. 4. A fi bine fixat. 5. A iubi pe cineva sau ceva. 6. A da locuinţă, cazare; a suporta cheltuiala unei case; a întreţine. 7. A imobiliza pe cineva sau ceva; a opri pe loc; a împiedica să facă ceva. 8. A păstra. 9. A sărbători, a prăznui. 10. *A-i ţine* (cuiva) *lumânarea* = a aprinde cuiva, în ultimele clipe ale vieţii, lumânarea. *Ţine!* = ia! primeşte! *A ţine* (sau *a se ţine cu*) *nasul pe sus* = a fi îngâmfat. *A ţine pe cineva sub papuc* = a domina pe cineva. *A ţine*

Scanned with OKEN Scanner

cuiva drumul (sau *calea*) = a urmări pe cineva în mod insistent. *A nu se mai putea ţine pe* (sau *în*) *picioare* = a fi foarte obosit. *A-şi ţine firea* = a-şi păstra calmul. *A-i ţine* (cuiva) *de foame* (sau de *sete*) = a sătura. *A ţine loc de...* = a face serviciul de... *A ţine casa* (sau *contabilitatea*) = a fi casier (sau contabil). *A ţine* (pe cineva) *de rău* = a dojeni, a certa.

ŢINTĂ s. f. (sl. *centa*) 1. Cui scurt cu cap mare (folosit ca ornament de cizmari, tapiţeri etc.). 2. Semn sau loc în care se ocheşte; ochire. 3. Obiectul atenţiei sau privirii cuiva. 4. Ţel, scop, 5. *A privi fără ţintă* = a privi în gol. *A sta cu ochii ţintă* = a privi fix. *Fără ţintă* = în neştire, razna.

ŢINTUÍ vb. IV (*ţintă* + *-ui*) 1. A fixa, a bate în cuie, în ţinte; a pironi; (fig.) a obliga pe cineva să stea nemişcat. 2. *A rămâne* (sau *a sta*) *ţintuit locului* (sau *pe loc, în loc*) = a rămâne nemişcat (de uimire, de frică etc.).

ŢINÚTĂ s. f. (cf. *ţine*, fr. *tenue*) 1. Poziţie a corpului. 2. Comportare, atitudine. 3. Manieră de a se prezenta, de a se îmbrăca; îmbrăcăminte, costum, uniformă.

ŢIPÁ vb. I (et. nec.) 1. A scoate strigăte puternice, ascuţite; a zbiera, a urla; a se răsti. 2. (Despre culori sau obiecte colorate) A fi foarte strident, supărător.

ŢIŢÉI s. n. (et. nec.) Petrol.

ŢOÁPĂ s. f. (*ţop* + *-ă*) Persoană cu apucături grosolane; bădăran.

ŢOI s. n. (et. nec.) Păhărel de ţuică în formă de sticluţă cu gâtul lung şi îngust.

ŢOL s. n. (ngr. *tsóli, tsŭli*) Ţesătură groasă de lână, folosită la ţară ca pătură sau covor.

ŢOPĂÍ vb. IV (*ţop* + *-ăi*) A sări lăsându-se când pe un picior, când pe altul; a sări dezordonat.

ŢOPÂRLÁN s. m. (*ţop* + [*m*]*ârlan*) Bădăran, grosolan.

ŢOPÉNIE s. f. (*ţoapă* + *-enie*) Comportare, atitudine, exprimare etc. de ţoapă.

ŢUGUIÁ vb. I (de la *ţugui*) 1. A se ascuţi spre vârf. 2. A face o mişcare de rotunjire şi de ascuţire a buzelor.

ŢÚRŢUR s. m. (et. nec.) Sloi mic de gheaţă prelungit şi ascuţit la vârf, care se formează la streşini, pe copaci etc.

U

UBICUITÁTE s. f. (fr. *ubiquité*) Însuşire (a divinităţii) de a fi prezent pretutindeni şi în acelaşi timp.

UCENÍC, -Ă s. m. şi f. (sl. *učenikŭ*) 1. Persoană (tânără) care învaţă o meserie. 2. Discipol, elev.

UCÍDE vb. III (lat. *occidere*) 1. A omorî, a asasina. 2. Fig. A distruge, a nimici. 3. *Ucigă-l-crucea* (sau *-toaca*) = dracul.

UDÁ vb. I (lat. *udare*) 1. A stropi sau a îmbiba cu apă; a băga în apă. 2. (Despre ape) A străbate un ţinut. 3. (Despre sugari) A urina pe el. 4. *A-şi uda gura* = a bea puţin. *A i se uda ochii* = a lăcrima.

UITÁ vb. I (lat. **oblitare*) 1. A nu-şi (mai) aminti. 2. A nu se mai preocupa; a omite. 3. A lăsa involuntar undeva ceva. 4. A privi, a-şi îndrepta privirea pentru a vedea; a da atenţie. 5. *Uite!* = iată! vezi! *A nu se uita la cineva* = a nu da consideraţie cuiva. *A se uita în gura cuiva* = a asculta (mecanic) sfaturile cuiva.

ÚLCER s. n. (fr. *ulcère*, lat. *ulcus, -eris*) Ulceraţie; boală caracterizată prin ulceraţii.

ULCERÁŢIE s. f. (fr. *ulcération*) Leziune a pielii sau a mucoaselor.

ÚLIŢĂ s. f. (sl. *ulica*) Drum îngust (mărginit de case) care străbate un sat.

ULTERIÓR, -OÁRĂ adj. (fr. *ultérieur*, lat. *ulterior*) Care urmează după ceva sau cineva; posterior.

ULTIMATÍV, -Ă adj. (fr. *ultimatif*) Cu caracter de ultimatum.

ULTIMÁTUM s. n. (fr. *ultimatum*, germ. *Ultimatum*) Hotărâre irevocabilă; ultimul cuvânt.

ULTRA- (lat., fr. *ultra-*) Prefix cu sensul „peste măsură de", „foarte", „extrem de": *ultraacustică, ultraprogresist.*

ULTRAGIÁ vb. I (*ultragiu* „ultraj" + *-a*, cf. fr. *outrager*) A săvârşi un ultraj; a jigni, a ofensa, a insulta.

ULTRÁJ s. n. (fr. *outrage*, it. *oltraggio*) Ofensă, jignire, act de violenţă împotriva unui reprezentant al autorităţii pu-

blice în exerciţiul funcţiunii; jignire, ofensă gravă.

ULÚC s. n. (tc. *oluk*) Jgheab; canal.

UMÁN, –Ă adj. (lat. *humanus*) Omenesc.

UMANÍSM s. n. (fr. *humanisme*, germ. *Humanismus*) Mişcare culturală europeană din sec. XIV–XVII care milita pentru o cultură laică, pentru dezvoltarea multilaterală a personalităţii etc.

UMANITÁR, –Ă adj. (fr. *humanitaire*) Care urmăreşte binele oamenilor; devotat umanităţii.

UMANIZÁ vb. I (fr. *humaniser*) A (se) face mai omenos; mai apropiat de oameni.

UMĂR (lat. *humerus*) **1.** S. m. Regiune a corpului omenesc corespunzătoare articulaţiei dintre mână şi trunchi; parte a unui obiect de îmbrăcăminte care acoperă această regiune. **2.** S. n. Culme a unui deal sau munte; parte bombată a unui obiect. **3.** S. n. Umeraş. **4.** *Umăr la umăr* = împreună. *A da* (sau *a strânge, a ridica) din umeri* = a înălţa umerii în semn de nedumerire sau de dispreţ. *A se uita la cineva* (sau *a privi) peste umăr* = a se uita dispreţuitor la cineva. *A pune umărul* = a ajuta, a colabora.

UMBLÁ vb. I (lat. *ambulare*) **1.** A se deplasa, a merge; a colinda, a cutreiera; (despre vehicule) a circula. **2.** A frecventa. **3.** A se îmbrăca într–un anumit fel. **4.** A funcţiona. **5.** A scotoci, a căuta. **6.** A se folosi de...; a pune mâna pe ceva. **7.** *A–i umbla* (cuiva) *ceva prin* (sau *în) cap* = a fi preocupat de ceva. *Umblă sănătos* (sau *cu bine*)! = mergi sănătos! *A umbla după doi iepuri deodată* = a urmări două scopuri în acelaşi timp. *A umbla după cineva* = a căuta cu insistenţă simpatia cuiva; a face curte unei femei. *A umbla după cai verzi (pe pereţi)* = a căuta să obţină lucruri irealizabile.

ÚMBRĂ s. f. (lat. *umbra*) **1.** Regiune întunecată, neluminată direct; întuneric, întunecime. **2.** Expresie de durere, de suferinţă pe figură. **3.** Conturul mai întunecat al cuiva sau ceva proiectat pe o suprafaţă; imagine neclară. **4.** Fig. Urmă, semn abia perceptibil; iluzie. **5.** *Din umbră* = pe ascuns. *A lăsa* (pe cineva) *în umbră* = a eclipsa. *Se teme şi de umbra lui* = se spune despre un om fricos. *Face umbră pământului (degeaba)* = nu realizează, nu produce nimic. *A sta* (sau *a rămâne etc.) în umbră* = a sta (sau a rămâne etc.) retras.

UMECTÁ vb. I (fr. *humecter*, lat. *humectare*) A umezi uşor (la suprafaţă).

UMED, –Ă adj. (lat. *humidus*) **1.** Care a fost îmbibat sau stropit cu un lichid. **2.** (Despre aer) Încărcat cu vapori de apă. **3.** (Despre ochi) Înlăcrimat.

UMFLÁ vb. I (lat. *inflare*) **1.** A (–şi) mări volumul, a creşte. **2.** A se înfoia. **3.** *A–l umfla pe cineva râsul* (sau *plânsul*) = a nu–şi putea stăpâni râsul (sau plânsul).

UMÍL, –Ă adj. (lat. *humilis*) Modest, fără pretenţii; supus, smerit; (despre lucruri) sărăcăcios.

UMOÁRE s. f. (fr. *humeur*, lat. *humor, –oris*) Lichid biologic (sânge, limfă, bilă etc.).

UMÓR s. n. (fr. *humeur*, lat. *humour*) Înclinare spre glume şi ironii.

ÚMPLE vb. III (lat. *implere*) **1.** A face ca o cavitate, un recipient etc. să fie plin; a băga; a face să conţină o cantitate de... **2.** A ocupa un spaţiu; a răspândi mirosuri, sunete etc. într–un spaţiu. **3.** A (se) murdări; a (se) contamina. **4.** *A i se umple ochii de lacrimi* = a avea ochii înlăcrimaţi. *A umple satul* (ori *lumea* etc.) = a răspândi o ştire, un zvon. *S–a umplut paharul* = s–au adunat prea multe necazuri. *A–şi umple buzunarele* = a se îmbogăţi. *A–şi umple burta* = a mânca mult.

UNANÍM, –Ă adj. (fr. *unanime*) Acceptat, împărtăşit de toţi; care aparţine tuturor; general.

UNCHI s. m. (lat. *avunculus*) Fratele sau vărul tatălui sau al mamei; termen cu care se adresează nepoţii acestui bărbat; termen de adresare pentru un bărbat mai în vârstă.

ÚNDĂ s. f. (lat. *unda*, cf. fr. *onde*) **1.** Mişcare ritmică a unei ape la suprafaţă. **2.** Masă de aer care se mişcă uşor. **3.** Propagare din aproape în aproape a unei oscilaţii. **4.** *Undă seismică* = undă(3) pornită din epicentrul unui cutremur de pământ.

UNEÁLTĂ s. f. (*une*[*le*] + *alte*[*le*]) **1.** Piesă sau dispozitiv manual sau mecanic cu care se fac diverse operaţii tehnice.

Scanned with OKEN Scanner

2. Fig. Mijloc (sau persoană) de care se foloseşte cineva pentru atingerea unui scop.

UNELTÍ vb. IV (*unealtă* + *–i*) A pune la cale în ascuns o acţiune reprobabilă; a complota, a urzi.

ÚNGE vb. III (lat. *ungere*) 1. A (se) acoperi cu un strat gras, lipicios; a gresa. 2. A investi în funcţie un monarh sau un arhiereu. 3. A mirui. 4. A tencui, a vărui. 5. A se murdări. 6. *A fi uns cu toate unsorile* = a fi experimentat, versat.

UNGHÉR s. n. (lat. **anglarius*) Porţiune dintr–o încăpere formată prin reunirea a doi pereţi; colţ; loc retras, ascuns.

ÚNGHIE s. f. (lat. *ungula*) 1. Lamă subţire, cornoasă, care acoperă extremitatea degetelor la om; substanţă cornoasă de la vârful degetelor la animale şi la păsări; gheară. 2. *A pune* (cuiva) *unghia în gât* = a constrânge pe cineva să răspundă unei obligaţii. *A–şi pune unghia în gât* = a face orice pentru atingerea unui scop. *A–şi arăta unghiile* = a deveni, agresiv.

UNGUÉNT s. n. (lat. *unguentum*) Alifie, cremă, pomadă.

UNI[1]– (fr. *uni–*) Element de compunere cu sensul de „unul singur": *unicameral, uninaţional.*

UNÍ[2] vb. IV (lat. *unire*) 1. A (se) aduna, a (se) împreuna, a (se) îmbina spre a forma un tot; a (se) căsători. 2. A încheia o înţelegere, o alianţă.

ÚNIC, –Ă adj. (lat. *unicus*, fr. *unique*) Unul singur, într–un singur exemplar; care nu se aseamănă cu altul; incomparabil, excepţional.

UNICÁT s. n. (germ. *Unikat*) Carte, document, obiect etc. care există într–un singur exemplar.

UNIFICÁ vb. I (fr. *unifier*, it., lat. *unificare*) 1. A (se) realiza un tot din mai multe părţi. 2. A face unitar.

UNILATERÁL, –Ă adj. (fr. *unilatéral*) Care ţine seama de o singură latură a lucrurilor, de un singur aspect, care judecă lucrurile doar dintr–un singur punct de vedere.

UNILÍNGV, –Ă adj. (fr. *unilingue*) 1. Scris într–o singură limbă. 2. Care vorbeşte o singură limbă.

UNIONÍSM s. n. (fr. *unionisme*) Tendinţă de a se uni, de a se grupa într–o uniune.

UNISÓN s. n. (fr. *unisson*, lat. *unisonus*) 1. Executare simultană a aceloraşi sunete de către mai multe voci sau mai multe instrumente. 2. Acord deplin.

UNÍT, –Ă (de la *uni*) 1. Adj. Împreunat, contopit, unificat; aflat în relaţii strânse cu cineva; solidar cu cineva. 2. Adj. Care aparţine confesiunii catolice de rit oriental; greco–catolic. 3. S. m. şi f. Adept al acestei confesiuni.

UNIVÉRS s. n. (fr. *univers*, lat. *universum*) 1. Lumea în totalitatea ei, nemărginită în timp şi spaţiu. 2. Mediul, cercul în care trăieşte cineva.

UNIVERSÁL, –Ă adj. (fr. *universel*, lat. *universalis*) 1. Care aparţine universului, privitor la univers; care se extinde asupra întregii lumi, care cuprinde tot ce există; comun tuturor. 2. Mondial. 3. Vestit, celebru. 4. Bun pentru mai multe operaţii.

UNIVERSIÁDĂ s. f. (*universi[tate]* + *–iadă*, cf. *olimpiadă*) Competiţie sportivă internaţională la care participă tineretul universitar.

UNIVERSITÁTE s. f. (fr. *université*, lat. *universitas, –atis*) Instituţie de învăţământ superior cu mai multe facultăţi.

URA vb. I (lat. *orare*) A exprima o dorinţă de bine la adresa cuiva cu ocazia unui eveniment deosebit; a felicita.

URANGUTÁN s. m. (fr. *orang–outan*) Maimuţă de talie mare, cu membrele anterioare foarte lungi, care trăieşte în pădurile tropicale.

URÁNIU s. n. (fr. *uranium*) Element chimic cu proprietăţi radioactive.

URÂT, –Ă (de la *urî*) 1. Adj. Care are înfăţişarea lipsită de armonie, neplăcută; pocit, hâd. 2. Adj., adv. (Care este făcut) contrar bunei cuviinţe, în mod necuviincios. 3. S. n. Stare sufletească neplăcută, apăsătoare; plictiseală. 4. *A se uita urât la cineva* = a privi cu duşmănie pe cineva. *A–i fi urât (cuiva)* = a se teme de singurătate; a se plictisi. *De urâtul cuiva* (sau *a ceva*) = din cauza plictiselii sau a aversiunii provocate de cineva (sau ceva).

Scanned with OKEN Scanner

URBÁN, –Ă adj. (fr. *urbain*, lat. *urbanus*) 1. Orăşenesc. 2. Politicos, civilizat.

URBANÍSM s. n. (fr. *urbanisme*) Studiul sistematizării aşezărilor omeneşti şi al proiectării de noi aşezări.

URCÁ vb. I (lat. **oricare* = *oriri*) 1. A (se) îndrepta spre un loc mai înalt, a (se) sui. 2. A (se) căţăra, a (se) aşeza pe un loc mai ridicat; a se sui. 3. (Despre preţuri, numere) A creşte, a se mări. 4. (Despre voce, glas) A deveni mai înalt, mai ascuţit; a se ridica. 5. *A i se urca la cap* = a i se sui la cap.

URÉCHE s. f. (lat. *oricla* = *auricula*) 1. Organ al auzului; simţul auzului, auz. 2. Gaura acului de cusut. 3. *A fi numai urechi* = a asculta foarte atent. *A–i intra pe–o ureche şi a–i ieşi pe alta* (sau *pe cealaltă*) = a nu reţine ceea ce i se spune. *Tare* (sau *fudul*) *de urechi* (sau *de–o ureche*) = surd. *Până peste urechi* = foarte mult. *A fi într–o ureche* = a fi nebun; a fi distrat. *A–i ajunge cuiva la ureche* sau *a ajunge la urechea cuiva* = a fi informat, a afla ceva (neplăcut sau secret). *A–i trece cuiva pe la ureche* = a auzi ceva în treacăt. (*A avea*) *ureche muzicală* = a percepe şi a reproduce corect sunetele muzicale.

URGÉNT, –Ă adj. (fr. *urgent*, lat. *urgens, –ntis*) Care necesită o rezolvare imediată, grabnică.

URGÍE s. f. (lat. *orgia*) Nenorocire mare, năpastă, dezastru; (fig.) cataclism.

URIÁŞ, –Ă (magh. *óriás*) 1. Adj. De proporţii enorme. 2. S. m. şi f. Personaj fabulos gigantic, cu înfăţişare omenească.

URÎ vb. IV (lat. **horrire*) 1. A duşmăni pe cineva. 2. A se sătura de cineva sau de ceva. 3. *A i se urî cu viaţa* = a–şi dori moartea.

URLÁ vb. I (lat. *ululare*) 1. A scoate strigăte puternice; a striga, a ţipa, a zbiera; a plânge cu hohote. 2. (Despre vânt, ape) A vui, a vâjâi.

URMÁŞ, –Ă s. m. şi f. (*urmă* + *–aş*) 1. Continuator al unei familii, descendent; moştenitor, succesor. 2. Continuator al unei opere, al unei tradiţii; discipol; succesor într–o funcţie.

ÚRMĂ s. f. (lat. **orma*) 1. Semn lăsat de picior pe locul unde a stat sau a călcat; orice semn rezultat din atingerea sau apăsarea unui lucru; marcă, însemn al unei acţiuni. 2. Impresie lăsată în memorie, în amintire. 3. Vestigii. 4. *Pe urma* (sau *pe urmele*) *cuiva* (sau *a ceva*) = pe unde a trecut sau a existat cineva sau ceva. *A merge* (sau *a călca*) *pe urmele cuiva* = a imita, a continua pe cineva. *A pierde* (sau *a nu mai da de*) *urma cuiva* = a nu mai şti nimic de cineva. *Nici urmă* sau *fără urmă de...* = de loc. *A da de urma cuiva* (sau *a ceva*) = a găsi (greu) pe cineva sau ceva. *Din urmă* = din spate. *În urmă* = îndărăt; apoi; mai de mult. *În urma...* = îndărăt; drept consecinţă. *A rămâne în urmă* = a fi întrecut de alţii. A fi (sau *a merge*) *în urmă* = (despre ceas) a indica o oră mai mică decât cea oficială. *Pe urmă* = ulterior. (*Până*) *la urmă* = (până) în ultimul moment; în sfârşit. *În cele din urmă* = după ce s–a terminat tot. *Ceasul de pe* (sau *din*) *urmă* = momentul dinaintea morţii. (*De*) *pe urma...* = rămas, rezultat de la...

ÚRNĂ s. f. (fr. *urne*, lat. *urna*) 1. Vas în care se păstrează cenuşa morţilor. 2. Cutie (cu o deschizătură îngustă) în care se introduc buletinele de vot, numerele unei loterii etc.

URS s. m. (lat. *ursus*) 1. Mamifer omnivor masiv, cu urechi mici şi coadă scurtă; (fig.) om ursuz. 2. *A se aduna ca la urs* = a se aduna în număr mare.

URSÚZ, –Ă adj. (tc. *uğursuz*) Morocănos, posac, nesociabil.

URZÍ vb. IV (lat. *ordiri*) 1. A potrivi, a aşeza firele textile (paralel) în războiul de ţesut, pentru a începe ţesutul; (fig.) a concepe, a alcătui. 2. Fig. A unelti, a complota.

USCÁ vb. I (lat. *exsucare*) 1. A îndepărta sau a–şi pierde umiditatea; a (se) zvânta; a (se) deshidrata. 2. A se veşteji, a se ofili. 3. (Despre organe sau părţi ale corpului) A se atrofia. 4. *A i se usca gura* (*sau gâtul*) ori *a se usca de sete* = a–i fi foarte sete. *Bea de usucă* = bea mult.

USTENSÍLĂ s. f. (fr. *ustensile*) Unealtă.

USTURÁ vb. I (lat. *ustulare*) A provoca o durere ascuţită ca de o înţepătură sau arsură; (fig.) a îndurera.

ÚŞĂ s. f. (lat. **ustium* = *ostium*) 1. Deschidere într–un perete care permite

accesul din interior în exterior şi invers; panoul mobil care o închide. 2. *Uşă domnească* (sau *împărătească*) = intrarea principală în altar. *La uşă* sau *la uşa...* = foarte aproape. *A bate la uşă* = (despre evenimente) a fi aproape. *A (-şi) deschide (larg) uşile* = a lăsa intrarea liberă. *A sta după uşă* = a trece neobservat, nebăgat în seamă. *A strânge* (pe cineva) *cu uşa* = a (-l) forţa să facă sau să recunoască ceva.

UŞÓR, -OÁRĂ (lat. *levis*) 1. Adj. Care are greutate mică; care nu conţine greutăţi. 2. Adj. Care se digeră bine. 3. Adj. Sprinten, vioi. 4. Adj. Făcut, trasat printr-o apăsare slabă. 5. Adj. Fin, subţire, diafan. 6. Adj. Redus ca volum, mic. 7. Adj. Lipsit de gravitate; care nu împovărează, care se desfăşoară plăcut, liniştit. 8. Adj. (Despre legi, pedepse) Lipsit de severitate, indulgent. 9. Adj. Simplu de înţeles, de rezolvat. 10. Adv. Încet, lin, fără zgomot. 11. Adj., adv. (Care este făcut) fără efort. 12. *(A fi) cu inima uşoară* = a fi fără griji, bine dispus. *(A fi) îmbrăcat uşor* = (a fi) îmbrăcat cu haine subţiri. *A lua uşor* sau *a trece uşor peste un lucru* = a nu da importanţa cuvenită. *A lua viaţa uşor* = a nu-şi face griji, a fi nepăsător.

ÚTER s. n. (lat. *uterus*, fr. *utérus*) Organ cavitar la mamifere în care se dezvoltă embrionul şi fătul; mitră.

UTILÁJ s. n. (fr. *outillage*) Totalitatea uneltelor, aparatelor, maşinilor etc. necesare în desfăşurarea procesului de producţie.

UTILITÁR, -Ă adj. (fr. *utilitaire*) Care urmăreşte satisfacerea intereselor imediate, practice sau a intereselor materiale.

UTOPÍE s. f. (fr. *utopie*) Proiect de organizare desăvârşită a societăţii umane care, ignorând condiţiile reale, este irealizabil; orice proiect irealizabil.

UVERTÚRĂ s. f. (fr. *ouverture*) Compoziţie orchestrală concepută ca introducere la o operă, la un balet etc.

UZ s. n. (lat. *usus*) 1. Întrebuinţare, folosire. 2. Uzanţă, obicei. 3. *A face uz* = a (se) folosi. *Scos* (sau *ieşit*) *din uz* = care nu se mai foloseşte.

UZÁNŢĂ s. f. (fr. *usance*, it. *usanza*) Practică uzuală; obicei, datină.

UZÍNĂ s. f. (fr. *usine*) 1. Întreprindere industrială de mari proporţii; fabrică. 2. Centrală furnizoare de energie electrică, termică, de apă etc.

UZUÁL, -Ă adj. (fr. *usuel*, lat. *usualis*) Întrebuinţat în mod obişnuit; frecvent.

UZUFRÚCT s. n. (lat. *usufructus*) Drept acordat unei persoane de a folosi pe un timp determinat un bun aparţinând altuia.

UZÚRĂ s. f. (fr. *usure*) Deteriorare, degradare (prin întrebuinţare îndelungată); (fig.) oboseală, epuizare.

UZURPÁ vb. I (fr. *usurper*, lat. *usurpare*) A-şi însuşi în mod fraudulos un bun, un drept etc.

V

VACÁNT, -Ă adj. (fr. *vacant*, lat. *vacans, -ntis*) 1. Neocupat, liber, fără titular. 2. (Despre succesiuni) Nereclamat de moştenitori.

VACÁNŢĂ s. f. (fr. *vacance*, it. *vacanza*) 1. Timp de odihnă acordat elevilor şi studenţilor. 2. Concediu de odihnă. 3. Perioadă şi situaţie în care un post, o funcţie etc. rămân vacante.

VACÁRM s. n. (fr. *vacarme*) Zgomot, gălăgie mare, hărmălaie.

VÁCĂ s. f. (lat. *vacca*) 1. Femelă adultă din specia bovină; carnea de bovine folosită ca aliment. 2. *Vacă (bună) de muls* = persoană (sau situaţie) de la care se trag foloase materiale.

VACCÍN s. n. (fr. *vaccin*) 1. Preparat administrat cuiva în scop curativ sau preventiv împotriva unor boli infecţioase. 2. Cicatrice rămasă în urma vaccinării.

VÁCUUM s. n. (fr. *vacuum*) (Fiz.) Vid, gol.

VAD s. n. (lat. *vadum*) 1. Albie (a unei ape); loc de trecere (prin albia unei ape). 2. Zonă cu aflux de populaţie asigurând unui negustor clientelă numeroasă; sursă de câştig.

VÁDRĂ s. f. (sl. *vědro*) 1. Veche unitate de măsură pentru lichide echivalând cu cca 10 l. 2. Vas de lemn sau de metal pentru apă.

VAG, -Ă adj. (fr. *vague*, lat. *vagus*) Nelămurit, nesigur, confuz.

Scanned with OKEN Scanner

VAGABÓND, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *vagabond*) (Om) care rătăceşte fără rost; hoinar; (om) fără domiciliu stabil şi fără ocupaţie.

VAGÓN s. n. (fr. *wagon*) Vehicul mare care circulă pe şine folosind la transportul oamenilor, al mărfurilor etc.; cantitate de marfă care intră în acest vehicul.

VÁJNIC, –Ă adj. (rus. *vajnîi*, ucr. *vajnyi*) Energic, viguros, puternic; straşnic, cumplit.

VAL s. n. (sl. *valŭ*) **1.** Undă formată la suprafaţa apei; talaz. **2.** Nume dat unor obiecte asemănătoare ca formă sau ca mişcare cu un val(1) sau unor obiecte în formă de sul; vălătuc. **3.** *Val–vârtej* = foarte repede. *În valuri* (sau *valuri–valuri*) = unul după altul. *Valurile vieţii* = încercările prin care trece omul în timpul vieţii. *Valurile tinereţii* = nestatornicie. *Valul* (sau *valurile*) *vremii* = trecere a vremii.

VALÁBIL, –Ă adj. (fr. *valable*) Admis, acceptat, bun; autentic.

VÁLE s. f. (lat. *vallis*) **1.** Adâncitură de teren alungită; teren în pantă. **2.** *La vale* = în jos. *De vale* = jos. *Mai la vale* = mai jos; în continuare. *A–şi lua valea* = a pleca.

VALÉNŢĂ s. f. (fr. *valence*) Forţa de legătură dintre doi atomi ai unei molecule; (fig.) posibilitate de dezvoltare.

VALÉT s. m. (fr. *valet*) **1.** Servitor, lacheu. **2.** (La cărţile de joc) Fante, cavaler.

VALÍD, –Ă adj. (fr. *valide*) **1.** Sănătos. **2.** (Despre acte, acţiuni) Care îndeplineşte condiţiile legale.

VALÍZĂ s. f. (fr. *valise*) **1.** Geamantan. **2.** *Valiză diplomatică* = geantă, colet expediat printr–un curier diplomatic şi scutit de control vamal.

VÁLMĂ s. f. (cf. rus., ucr. *valom*) *De–a valma* = în dezordine; claie peste grămadă. *A da valma* = a da buzna.

VALOÁRE s. f. (fr. *valeur*, lat. *valor, –oris*) **1.** Ansamblul calităţilor care dau preţ; importanţă. **2.** Putere, eficacitate. **3.** Înscris (cec, obligaţiune etc.) care reprezintă o sumă de bani. **4.** *De valoare* = preţios, scump, important. *A scoate* (sau *a pune*) *în valoare* = a sublinia calităţile.

VALÚTĂ s. f. (it. *valuta*) **1.** Unitate monetară a unei ţări, definită într–o anumită cantitate de metal preţios. **2.** *Valută forte* = valută convertibilă, acceptată la plată în mai multe ţări.

VÁMĂ s. f. (magh. *vám*) Instituţie de stat care controlează intrarea şi ieşirea mărfurilor din ţară şi percepe taxe pentru acestea; loc în care funcţionează această unitate.

VAMPÍR s. m. (fr. *vampire*, germ. *Vampir*) **1.** Liliac mare (din America de Sud şi America Centrală) care se hrăneşte cu sângele animalelor. **2.** Personaj mitologic care suge sângele celor vii. **3.** Om crud, nemilos; criminal.

VAN, –Ă adj. (lat. *vanus*, it. *vano*) **1.** Iluzoriu, neîntemeiat. **2.** *În van* = în zadar.

VANDÁBIL, –Ă adj. (fr. *vendable*) Care poate fi vândut.

VANDÁL s. m. (fr. *vandale*) Om care distruge opere de artă, valori culturale etc.; sălbatic.

VANÍLIE s. f. (ngr. *vanilli*, it. *vainiglia*, fr. *vanille*) Plantă exotică erbacee cu fructele aromatice, în formă de păstaie, folosite drept condiment.

VANITÁTE s. f. (fr. *vanité*, lat. *vanitas, –atis*) Dorinţă de a face impresie; orgoliu, trufie, îngâmfare.

VÁRĂ (lat. *vera*) **1.** S. f. Anotimpul cel mai călduros. **2.** Adv. (art.) În timpul verii. **3.** *La vară* = vara viitoare. *Peste vară* = în timpul verii. *De vară* = care este necesar sau care se practică vara; văratic.

VÁRGĂ s. f. (lat. *virga*) **1.** Nuia lungă, subţire şi flexibilă. **2.** *A tremura ca varga* = a tremura tare.

VÁRIA s. n. pl. (lat. *varia*) **1.** Culegere bibliografică de scrieri diferite. **2.** Rubrică a unei publicaţii care cuprinde articole, note etc. cu conţinut variat.

VARIÁNTĂ s. f. (fr. *variante*) Formă schimbată faţă de cea de bază.

VARIETÁTE s. f. (fr. *variété*, lat. *varietas, –atis*) **1.** Diversitate, felurime. **2.** Soi. **3.** (La pl.) Spectacol de divertisment alcătuit din scenete, dansuri, cuplete etc.

VÁRZĂ s. f. (lat. *vir[i]dia*) **1.** Plantă legumicolă bienală, comestibilă, cu frunze mari, cărnoase. **2.** *A (se) face* (sau *a ajunge, a fi* etc.) *varză* = a (se) distruge, a

(se) zdrenţui. *A face o varză* = a încurca lucrurile.

VAS s. n. (lat. *vasum*) **1.** Recipient. **2.** Nume dat obiectelor folosite la masă sau la prepararea mâncării (farfurii, oale etc.). **3.** Formaţie tubulară prin care circulă un lichid organic (sau seva la plante). **4.** Navă.

VASÁL s. m. (fr. *vassal*) Persoană care, în evul mediu în vestul Europei, în schimbul unui beneficiu datora suzeranului său omagiu, fidelitate, obligaţii civile şi militare.

VASELÍNĂ s. f. (fr. *vaseline*) Substanţă vâscoasă, grasă, folosită ca unsoare, ca unguent etc.

VAST, –Ă adj. (fr. *vaste*, lat. *vastus*) Foarte mare, întins; amplu, bogat.

VÁTĂ s. f. (germ. *Watte*) Corp omogen format din fibre scurte de origine vegetală, animală sau minerală, folosit în tehnică şi în medicină.

VÁTRĂ s. f. (cf. alb. *vatrë*) **1.** Loc pe care se face focul în tinda casei ţărăneşti; prelungire a cuptorului sau a sobei pe care se stă; cuptor. **2.** Loc de baştină; locuinţă, casă (părintească). **3.** Partea centrală a unei aşezări, a unei instalaţii etc.; locul pe care este aşezată o construcţie. **4.** *Vatra satului* = parte a satului pe care sunt aşezate construcţiile.

VĂDUV, –Ă adj. s. m. şi f. (lat. *viduus, –ua*) (Bărbat/femeie) care şi-a pierdut soţia (soţul), văduv(ă).

VĂL s. n. (lat. *velum*) **1.** Ţesătură fină, transparentă, cu care femeile îşi acoperă capul; voal. **2.** *A i se pune* (sau *a i se lua cuiva*) *un văl (de) pe ochi* = a înceta (sau a începe) să înţeleagă ceva.

VĂLMĂŞÁG s. n. (*valma* + *–şag*) Dezordine, învălmăşeală.

VĂR, VÁRĂ s. m. şi f. (lat. [*consobrinus, consobrina*] *verus, –a*) Fiul sau fiica unchiului sau a mătuşii; gradul de rudenie respectiv.

VĂRÁTIC, –Ă adj. (*vară* + *–atic*) De vară; timpuriu.

VĂRSÁ vb. I (lat. *versare*) **1.** A face să curgă (un lichid, o pulbere etc.) din-tr-un vas. **2.** (Despre ape) A-şi uni cursul cu altă apă. **3.** A vomita. **4.** A preda o sumă de bani, valori etc.; a face un vărsământ. **5.** *A vărsa (şiroaie de) lacrimi* = a plânge. *A vărsa sânge* = a ucide. *A-şi vărsa amarul* (sau *focul*) = a se destăinui.

VĂRSĂMÂNT s. n. (*vărsa* + *–ământ*, cf. fr. *versement*) Predare (la stat) a unei sume de bani în baza unei obligaţii legale; sumă de bani astfel predată.

VĂTÁF s. m. (cf. ucr. *vataha*, pol. *wataha*, bg. *vatah*) **1.** Mai-marele slujitor la curtea unui boier sau a unei mănăstiri. **2.** Conducător, şef al unor grupări de oameni.

VĂTĂMĂTÓR, –OÁRE (*vătăma* + *–ător*) **1.** Adj. Dăunător (sănătăţii); păgubitor, stricător. **2.** S. m. Insectă care produce stricăciuni plantelor.

VĂZ s. n. (de la *vedea*) **1.** Simţ al vederii; vedere. **2.** *În văzul...* = văzut de toţi.

VÂLVĂ s. f. (sl. *vlŭhvŭ*, bg. *vlăhva*) Agitaţie, frământare, zarvă.

VÂNĂ s. f. (lat. *vena*) **1.** Vas sanguin; venă. **2.** Tendon, zgârci. **3.** Filon mineral; pânză subterană de apă. **4.** Nervură (la plante). **5.** *Vână de bou* = cravaşă (din ligament de bou); baston de cauciuc. *A-i îngheţa sângele în vine* = a-l cuprinde groaza. *Pe vine* = ghemuit. *În vine* = (despre pantaloni) căzuţi din talie.

VÂNT s. n. (lat. *ventus*) **1.** Deplasare orizontală a maselor de aer; curent de aer creat artificial. **2.** Aer, văzduh. **3.** *Ca vântul* = foarte repede. *Ce vânt te aduce?* = de ce ai venit. *A se duce pe aripi de vânt* = a se duce repede. *Bate vântul* = se spune când un loc a rămas pustiu. *A vedea dincotro bate vântul* = a-şi da seama de evenimente. *A-i face vânt* = a da afară, a arunca. *A-şi face vânt* = a-şi lua avânt. *În vânt* = în gol; zadarnic. *Vorbă în vânt* = vorbă fără temei. *A arunca banii în vânt* = a risipi.

VÂRCOLÁC s. m. (bg. *vărkolak*) **1.** Fiinţă fabuloasă (în mitologia românească) fără reprezentare concretă, despre care se crede că mănâncă Luna şi Soarele provocând eclipse. **2.** Strigoi.

VÂRÎ vb. IV (sl. *vrĕti*) **1.** A (se) băga; a înfige, a implânta. **2.** A investi. **3.** A se înghesui (pentru a intra); a se amesteca, a interveni. **4.** *A vârî* (cuiva ceva) *pe gât* = a determina să accepte lucruri care nu-i convin. *A-şi vârî minţile în cap* = a-şi băga minţile în cap. *A se vârî în*

sufletul cuiva = a se băga în sufletul cuiva. *A vârî pe cineva în groapă* = a omorî pe cineva; a face mari necazuri cuiva.

VÂRF s. n. (sl. *vrŭhŭ*) **1.** Partea cea mai de sus (ascuţită), cea mai ridicată; capăt, extremitate a ceva. **2.** (La pl.) Persoanele din fruntea unei grupări. **3.** Moment de intensitate maximă. **4.** *A pune vârf (la toate)* = a depăşi orice închipuire. *(Plin) cu vârf* sau *încărcat vârf* = foarte încărcat. *Din vârful buzelor* = fără convingere. *În vârful degetelor* (sau *al picioarelor*) = fără zgomot. *A vorbi în* (sau *din*) *vârful buzelor* = a vorbi peltic sau afectat. *Ore de vârf* = ore de aglomeraţie.

VÂRSTĂ s. f. (sl. *vrŭsta*) **1.** Timpul (în luni, zile etc.) socotit de la naşterea cuiva până la un anumit moment din viaţa sa; etate. **2.** Fază de dezvoltare în viaţa cuiva. **3.** Perioadă de la un eveniment geologic până astăzi. **4.** *Vârsta de mijloc* = evul mediu. *În vârstă* = bătrân. *Între două vârste* = nici prea tânăr, nici prea bătrân. *Fără vârstă* = de vârstă incertă.

VÂRTÉJ s. n. (sl. *vărtež*) **1.** Mişcare de rotaţie în masa unui fluid; mişcare a apei în cercuri repetate; bulboană, vâltoare; vânt puternic care se roteşte cu viteză; sul, coloană de praf, de fum etc.; (fig.) buimăceală, ameţeală. **2.** Loc în creştetul capului sau pe pielea animalelor unde părul creşte în toate direcţiile.

VEAC s. n. (sl. *věkă*) **1.** Secol. **2.** Interval mare de timp; (la pl.) veşnicie. **3.** *Veacul de mijloc* = evul mediu. *Din veac* sau *de veacuri* = de multă vreme. *De veci* = etern. *În veci* = mereu. *A-şi face* (sau *a-şi duce* etc.) *veacul* = a trăi.

VECÉRNIE s. f. (sl. *večerĭnja*) Slujbă religioasă oficiată seara; timp al zilei pe la apusul soarelui, chindie.

VECHI, VÉCHE adj. (lat. pop. *veclus* = *vetulus*) **1.** Care este de multă vreme. **2.** Alterat. **3.** Uzat, tocit; perimat. **4.** *Lumea veche* = cele trei continente, Europa, Asia şi Africa, în raport cu America (Lumea nouă). *Din vechi* = de demult.

VECÍN, -Ă (lat. *vicinus*) **1.** Adj., s. m. şi f. (Persoană, popor etc.) care se află (care locuieşte etc.) în apropierea cuiva sau a ceva. **2.** S. m. Iobag. **3.** *Prin* (sau *din, în*) *vecini* = în apropiere.

VEDEÁ vb. II (lat. *videre*) **1.** A (se) percepe cu ajutorul văzului. **2.** A-şi da seama, a constata, a înţelege, a cerceta (cu privirea sau mental). **3.** A (se) întâlni undeva. **4.** A îngriji (de cineva sau de ceva). **5.** A se alege cu ceva. **6.** *Vezi!* = ai grijă, ia seama. *A vedea lumina zilei* = a se naşte. *Să ne vedem sănătoşi* (sau *cu bine*) = formulă de salut la despărţire. *A fi bine văzut* = a fi apreciat. *Se vede (treaba) că...* = e probabil. *Ce să vezi* (sau *să vadă*), exprimă mirarea pentru ceva neaşteptat.

VEDÉTĂ s. f. (fr. *vedette*) **1.** Actor de (mare) renume. **2.** Navă mică de luptă.

VEGETARIÁN, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *végétarien*) (Adept al regimului alimentar) bazat numai pe vegetale.

VEGETÁŢIE s. f. (fr. *végétation*, lat. *vegetatio, -onis*) **1.** Totalitatea plantelor dintr-o zonă, dintr-o ţară etc. **2.** Polip.

VEHEMÉNT, -Ă adj. (fr. *véhément*, lat. *vehemens, -ntis*) Violent, furtunos.

VÉLĂ s. f. (it. *vela*) Pânză de corabie; corabie cu pânze; sport practicat cu o astfel de corabie.

VELEITÁR, -Ă adj., s. m. şi f. (fr. *velléitaire*) (Persoană) care manifestă dorinţe, pretenţii, ambiţii (nejustificate).

VELÍN, -Ă adj. (fr. *vélin*) *Hârtie velină* sau *carton velin* = hârtie sau carton de calitate foarte bună.

VELÚR s. n. (fr. *velours*) Catifea; tip de piele pentru încălţăminte.

VENÁL, -Ă adj. (fr. *vénal*, lat. *venalis*) Lipsit de scrupule, care face orice pentru bani; imoral.

VÉNĂ s. f. (fr. *veine*, lat. *vena*) Vână.

VENDÉTĂ s. f. (it. *vendetta*) Ură şi dorinţă puternică de răzbunare; răzbunare sângeroasă (frecventă în Corsica şi Sicilia) la care sunt obligate să participe toate rudele celui ce a suferit o ofensă sau un omor.

VENERÁ vb. I (fr. *vénérer*, lat. *venerari*) A cinsti, a respecta în mod deosebit.

VENÉRIC, -Ă adj. (germ. *venerisch*) (Despre boli) Care afectează organele genitale.

VENÍ vb. IV (lat. *venire*) **1.** A se duce, a se îndrepta spre persoana cu care (sau despre care se) vorbeşte; a se apropia de un loc; a sosi undeva. **2.** A însoţi sau a urma pe cineva. **3.** A inunda, a ieşi

Scanned with OKEN Scanner

din matcă. 4. A năvăli. 5. A fi adus de undeva. 6. A vizita pe cineva. 7. A succeda. 8. A proveni, a se trage (din...). 9. A se produce; a fi stăpânit de... 10. A i se potrivi, a-i fi pe măsură; a-i sta bine (sau rău). 11. *Un du-te-vino* = circulaţie intensă. *(A avea pe) vino-ncoace* = a avea farmec. *A veni într-un suflet* (sau *cu sufletul la gură*) = a sosi repede. *A-i veni lacrimile* = a începe să plângă. *A-i veni mintea la loc* (sau *la cap*) = a se cuminţi. *A-i veni* (cuiva) *inima* (sau *sufletul* etc.) *la loc* = a se linişti. *A-şi veni în fire* = a se dezmetici. *A-i veni rău* = a-şi pierde cunoştinţa. *A veni la putere* = a prelua puterea politică. *A veni vorba* = a ajunge la un subiect. *A veni la vorba...* = a recunoaşte. *Vorba vine!* = aş! *A-i veni ceasul* = a sosi momentul morţii. *A-i veni la îndemână* = a-i conveni. *Ce-ţi veni?* = se spune când cineva face ceva neaşteptat.

VENÍN s. n. (lat. *venenum*) 1. Substanţă toxică secretată de unele animale sau de unele plante; (fig.) răutate, invidie; amărăciune, necaz. 2. *A-şi vărsa veninul* = a-şi manifesta supărarea, mânia.

VENÍT (de la *veni*) 1. S. n. Totalitatea mijloacelor materiale sau băneşti ale cuiva. 2. S. m. şi f. Cel care vine. 3. *Nou venit* = persoană sosită de curând.

VENTILÁ vb. I (fr. *ventiler*, lat. *ventilare*) 1. A pune în mişcare aerul pentru a-l împrospăta. 2. Fig. A lansa o ştire, o idee etc.

VENTRÁL, -Ă adj. (fr. *ventral*, lat. *ventralis*) Care se referă la partea anterioară a corpului (la om) sau inferioară (la animale); privitor la aceste părţi.

VENTRILÓC, -Ă s. m. şi f. (fr. *ventriloque*) Persoană capabilă să vorbească fără a-şi mişca buzele şi gura (dând impresia că vorbeşte din pântece).

VERÁNDĂ s. f. (fr. *véranda*) Galerie exterioară (balcon sau terasă), adesea închisă cu sticlă.

VERB s. n. (fr. *verbe*, lat. *verbum*) Parte de vorbire care exprimă o acţiune sau o stare şi care se caracterizează prin flexiune proprie (conjugare).

VERBÁL, -Ă adj. (fr. *verbal*, lat. *verbalis*) Făcut sau transmis prin cuvinte; caracteristic limbii vorbite; oral.

VÉRDE (lat. *vir[i]dis*) 1. Adj. Care are culoarea frunzelor sau a ierbii. 2. S. n. Culoare verde(1). 3. Adj. (Despre legume sau fructe) Crud, necopt. 4. Adj. Fig. Voinic; curajos, îndrăzneţ; sincer, deschis. 5. *A îndruga verzi şi uscate* = a spune nimicuri. *A spune verde* = a spune adevărul. *De verde* = (la cărţile de joc) pică. *A i se face verde înaintea ochilor* = a i se face rău.

VERDEÁŢĂ s. f. (*verde* + *-eaţă*) (La pl.) Frunze de legume utilizate în alimentaţie; (la sg.) frunze de pătrunjel, leuştean, mărar etc.

VERDÍCT s. n. (fr. *verdict*) 1. Sentinţă, hotărâre judecătorească. 2. Hotărâre, opinie definitivă.

VERÍDIC, -Ă adj. (fr. *véridique*, lat. *veridicus*) Adevărat, real.

VERÍF s. n. (bg. *verev*) *În verif* = (croit, îndoit) în diagonală.

VERIFICÁ vb. I (fr. *vérifier*, lat. *verificare*) A examina, a controla ceva sau pe cineva pentru a vedea în ce măsură corespunde cerinţelor sau anumitor date.

VERITÁBIL, -Ă adj. (fr. *véritable*) Adevărat, nefalsificat, autentic.

VERNÍL adj. invar. (fr. *vert Nil*) De culoare verde deschis.

VERNISÁJ s. n. (fr. *vernissage*) Deschidere oficială a unei expoziţii (de pictură).

VERÓS, -OÁSĂ adj. (fr. *véreux*) Necinstit.

VEROSÍMIL, -Ă adj. (it. *verosimile*) Posibil, plauzibil.

VERS s. n. (fr. *vers*, lat. *versus*) Fiecare dintre rândurile care alcătuiesc strofele unei poezii; (la pl.) poezie.

VERSÁNT s. n. (fr. *versant*) Pantă, coastă.

VERSÁT, -Ă adj. (fr. *versé*) Cu experienţă, experimentat, priceput.

VERSIFICÁŢIE s. f. (fr. *versification*) Dispunere a versurilor conform cerinţelor prozodice; ritm, rimă, grupare strofică etc.

VERSIÚNE s. f. (fr. *version*) 1. Traducere a unui text în altă limbă. 2. Variantă a unui text iniţial. 3. Fel în care este prezentată o întâmplare, un fapt.

VÉRSO s. n. (fr. *verso*, lat. [folio]*verso*) Dosul paginii; contrapagină.

VERTEBRÁT, -Ă adj., s. n. (fr. *vertébré*, lat. *vertebratus*, it. *vertebrato*) (Ani-

Scanned with OKEN Scanner

mal) care are şira spinării şi schelet osos intern.

VERTICÁL, –Ă adj. (fr. *vertical*) Perpendicular pe un plan orizontal.

VERTÍJ s. n. (fr. *vertige*) Ameţeală.

VÉRVĂ s. f. (fr. *verve*) **1.** Bună dispoziţie manifestată printr–o bogăţie verbală. **2.** *A fi în* (sau *cu*) *vervă* = a fi volubil, însufleţit; a manifesta o formă bună.

VERZÁL, –Ă adj. (germ. *Versal*) (Despre litere) Majuscul, capital.

VERZÚI, –IE adj. (*verde* + *–ui*) Care bate în verde.

VÉSEL, –Ă adj. (sl. *veselŭ*) **1.** Cu voie bună, voios. **2.** Care produce veselie. **3.** Cu veselie.

VESÉLĂ s. f. (fr. *vaisselle*) Totalitatea vaselor folosite la masă.

VEST s. n. (germ. *West*) Punct cardinal opus estului; apus; occident.

VESTÁLĂ s. f. (fr. *vestale*, lat. *vestalis*) Preoteasă care întreţine focul sacru în templul zeiţei Vesta.

VÉSTE s. f. (sl. *vesti*) **1.** Fapt, noutate adusă la cunoştinţă cuiva; ştire, informaţie; zvon. **2.** Faimă, renume. **3.** *Fără (de) veste* = deodată, inopinat. *A da veste* = a aduce la cunoştinţă. *A prinde de veste* = a afla. *A i se duce vestea* = a fi renumit.

VESTÍGIU s. n. (fr. *vestige*, lat. *vestigium*) Urmă din vechime, rămăşiţă a ceva dispărut.

VÉŞTED, –Ă adj. (lat. **vescidus*) Ofilit, trecut; (fig.) lipsit de vioiciune, secătuit.

VÉTO s. n. (lat., fr. *veto*) Drept al unei persoane, al unui stat etc. de a se opune unei hotărâri sau unei propuneri; formulă folosită cu această ocazie.

VEXÁ vb. I (fr. *vexer*, lat. *vexare*) A jigni, a ofensa.

VIÁBIL, –Ă adj. (fr. *viable*) Capabil să trăiască, să se menţină, să dureze.

VIAGÉR, –Ă adj. (fr. *viager*) (Despre drepturi, pensii) De care beneficiază cineva toată viaţa dar care este netransmisibil urmaşilor.

VIÁŢĂ s. f. (lat. **vivitia*) **1.** Formă superioară de mişcare a materiei; faptul de a trăi; stare a ceea ce este viu. **2.** Existenţă umană, trăire; vietate, fiinţă. **3.** Perioadă în care cineva trăieşte; evenimentele petrecute în această perioadă. **4.** Condiţiile materiale, morale, de mediu etc. ale cuiva; trai. **5.** Biografia cuiva. **6.** *Plin de viaţă* = energic. *Fără viaţă* = lipsit de vigoare. *De viaţă* = vesel, petrecăreţ. *Pe viaţă şi pe moarte* = din toate puterile. *Cu preţul vieţii* = cu orice risc. *A trece din viaţă* = a muri. *A aduce la viaţă* = a face să-şi recapete cunoştinţa. *A fi între viaţă şi moarte* = a fi în pericol să moară. *A lua* (sau *a căpăta*) *viaţă* = a se naşte. *Pe viaţă* = pentru tot timpul cât trăieşte. *Din viaţă* = în timpul când trăieşte. *A fi în viaţă* = a trăi.

VIBRÁ vb. I (fr. *vibrer*, lat. *vibrare*) **1.** A avea vibraţii, a tremura, a trepida; a produce sunete. **2.** A răsuna. **3.** Fig. A tremura, a palpita (de emoţie).

VICÁR s. m. (fr. *vicaire*, lat. *vicarius*) Preot sau episcop care ţine locul unui slujitor bisericesc de rang mai mare.

VICE– (fr. *vice–*, lat. *vice*) Element de compunere cu sensul de „adjunct“, „subordonat imediat“: *vicepreşedinte*, *vicerege* etc.

VICEPREŞEDÍNTE, –Ă s. m. şi f. (*vice–* + *preşedinte*, cf. fr. *vice–président*) Persoană care exercită atribuţiile unui preşedinte în lipsa acestuia.

VICERÉGE s. m. (*vice–* + *rege*, cf. fr. *vice–roi*) Guvernator al unei colonii sau provincii, în numele unui rege.

VICIÁ vb. I (fr. *vicier*) **1.** A strica aerul. **2.** A (se) corupe. **3.** A face nul un act, o clauză etc.

VICISITÚDINE s. f. (fr. *vicissitude*, lat. *vicissitudo*, *–inis*) Împrejurări nefavorabile; necaz, suferinţă.

VÍCIU s. n. (fr. *vice*, lat. *vitium*) **1.** Defect, cusur. **2.** Pornire, apucătură rea, nestăpânită; patimă.

VÍCTIMĂ s. f. (fr. *victime*, lat. *victima*) Cel care îndură suferinţe fizice sau morale provocate de cineva sau de întâmplări defavorabile.

VID, –Ă adj. (fr. *vide*) **1.** Care nu conţine nimic; gol. **2.** *În vid* = în gol.

VIDEO[1]– (fr. *video–*) Element de compunere cu sensul de „imagine“: *videocasetofon*, *videomagnetofon* etc.

VÍDEO[2] adj. (fr. *vidéo*, engl. *video*) Referitor la sistemele de transmitere şi de înregistrare a imaginii.

Scanned with OKEN Scanner

VIDEOCASÉTĂ s. f. (engl. *videocassette*, fr. *vidéocassette*) Casetă pentru videocasetofon.

VIDEOCASETOFÓN s. n. (*video*[1]– + casetofon) Casetofon care înregistrează şi reproduce sunete însoţite de imagini.

VIDEOTÉCĂ s. f. (fr. *vidéotheque*) Mobilă pentru păstrarea videocasetelor; încăpere în care se păstrează şi se vizionează videocasete; colecţie de videocasete.

VIÉRME s. m. (lat. *vermis*) **1.** Animal nevertebrat fără picioare, cu corpul lunguieţ şi moale. **2.** *Vierme de mătase* = larva unor fluturi care produc gogoşile de mătase. *A avea* (sau *a–l roade pe cineva*) *un vierme la inimă* = a fi chinuit de griji. *A avea viermi* = a fi neastâmpărat.

VIETÁTE s. f. (*viu* + *–ătate*) Fiinţă, vieţuitoare.

VIGOÁRE s. f. (fr. *vigueur*, lat. *vigor, –oris*) **1.** Forţă fizică, putere, energie. **2.** *În vigoare* = (despre legi, dispoziţii etc.) valabil într–o anumită perioadă.

VIITÓR, –OÁRE (*veni* + *–tor*) **1.** Adj., s. n. (Timpul) care urmează prezentului, care va veni, va fi etc. după clipa de faţă. **2.** S. n. Perspectivă. **3.** *Viaţa viitoare* = (în concepţiile religioase) viaţa de după moarte. *Timpul viitor* (şi s. n.) = timp verbal care exprimă o acţiune ulterioară momentului în care se vorbeşte. *Pe* (sau *în*) *viitor* = de acum înainte. *De* (sau *cu*) *viitor* = cu perspective promiţătoare. *A avea viitor* = a avea şanse de reuşită, de carieră strălucită.

VILEÁG s. n. (magh. *világ*) (*A da* sau *a scoate* etc.) *în vileag* = a face sau a deveni cunoscut public.

VÍNĂ s. f. (sl. *vina*) **1.** Încălcare a ceea ce este considerat bun sau drept; greşeală, păcat; vinovăţie. **2.** *De vină* = vinovat. *Fără vină* = nevinovat. *Din vina...* = din greşeala..., din pricina... *A da* (sau *a arunca*) *vina pe...* = a învinui. *A–i face cuiva o vină* = a–l considera vinovat.

VÍNDE vb. III (lat. *vendere*) **1.** A ceda cuiva un bun în schimbul unei sume de bani. **2.** A scoate la licitaţie; a oferi spre vânzare. **3.** (Despre mărfuri) A avea căutare. **4.** A trăda, a denunţa, a face compromisuri (pentru bani sau alte avantaje). **5.** A (se) prostitua. **6.** *A vinde pielea ursului din pădure* = a promite lucruri pe care nu le are. *A–şi vinde şi cămaşa de pe el* = a vinde sau a ceda tot ce are. *A–şi vinde scump viaţa sau pielea* = a nu ceda cu uşurinţă. *Cum* (sau *aşa*) *am cumpărat–o, aşa o vând*, spun aşa cum am auzit.

VINDICATÍV, –Ă adj. (fr. *vindicatif*) Răzbunător.

VINIFÉR, –Ă adj. (fr. *vinifère*) Care produce vin; (despre terenuri) pe care se cultivă viţa de vie.

VIOÁRĂ s. f. (cf. it. *viola*) Instrument muzical cu coarde care vibrează când sunt atinse cu arcuşul sau ciupite.

VIÓL s. n. (fr. *viol*) Act violent prin care o persoană este forţată să aibă raporturi sexuale.

VIOLACÉU, –CÉE adj. (fr. *violacé*, lat. *violaceus*) Care bate în violet, cu nuanţe de violet.

VIOLÉNT, –Ă adj. (fr. *violent*, lat. *violentus*, it. *violento*) **1.** Intens, puternic, tare. **2.** Brutal, forţat. **3.** Care se înfurie uşor; nestăpânit, impulsiv, agresiv.

VIOLÉT, –Ă (fr. *violet*) **1.** Adj. De culoarea viorelei. **2.** S. n. Culoare violetă(1).

VIRÁ vb. I (fr. *virer*) **1.** (Despre vehicule) A schimba direcţia de mers, a coti. **2.** A trece o sumă de bani de la un cont la altul.

VIRAMÉNT s. n. (it. *viramento*, cf. fr. *virement*) Plată fără numerar făcută prin trecerea la bancă a sumei de bani din contul plătitorului în contul beneficiarului.

VÍRGULĂ s. f. (fr. *virgule*) Semn de punctuaţie care delimitează grafic unele părţi de propoziţie sau unele propoziţii între ele.

VIRÍL, –Ă adj. (fr. *viril*, lat. *virilis*) **1.** Bărbătesc, puternic. **2.** (Despre bărbaţi) Apt pentru actul sexual, potent.

VIRTUÁL, –Ă adj. (fr. *virtuel*) Care nu există efectiv, ci doar ca posibilitate; potenţial.

VIRTUÓS, –OÁSĂ adj. (lat. *virtuosus*, fr. *vertueux*) Care respectă preceptele etice; corect; cast.

VIRTUÓZ s. m. (it. *virtuoso*, fr. *virtuose*) Interpret care stăpâneşte perfect tehnica execuţiei muzicale.

VIRTÚTE s. f. (lat. *virtus, –tutis*) **1.**

Scanned with OKEN Scanner

Însuşire morală pozitivă. 2. *În virtutea* = pe baza...

VIRULÉNT, –Ă adj. (fr. *virulent*, lat. *virulentus*) 1. Care are putere de îmbolnăvire; (despre boli) cauzat de un virus. 2. Distrugător, nimicitor; violent.

VÍRUS s. n. (fr., lat. *virus*) 1. Microorganism parazit şi infecţios. 2. Instrucţiuni care perturbă buna funcţionare a unui calculator.

VIS s. n. (lat. *visum*) 1. Şir de imagini şi de idei care apar în conştiinţă în timpul somnului; (fig.) închipuire, imaginaţie, iluzie. 2. Meditaţie, visare; dorinţă arzătoare. 3. *De vis* = minunat. *Ca în* (sau *prin*) *vis* = neclar, tulbure. *A–şi vedea visul cu ochii* = a–şi realiza un scop.

VITÁL, –Ă adj. (fr. *vital*, lat. *vitalis*) 1. Esenţial pentru viaţă; de viaţă, al vieţii. 2. Fundamental, de bază, indispensabil.

VITAMÍNĂ s. f. (fr. *vitamine*, germ. *Vitamin*) Denumire a unor compuşi organici care se găsesc în alimente sau se prepară sintetic, cu rol esenţial în menţinerea sănătăţii.

VITÉZĂ s. f. (fr. *vitesse*) 1. Rapiditate, iuţeală. 2. *În (plină) viteză* = cu mare viteză. *A băga în viteză* = a sili pe cineva să acţioneze repede.

VITRÁLIU s. n. (fr. *vitrail*) Fereastră formată din plăci de sticlă colorate sau pictate.

VÍTREG, –Ă adj. (lat. *vitricus*) (Despre copii sau părinţi, determinând natura înrudirii lor) Care a devenit rudă printr–o nouă căsătorie a unuia dintre părinţi. 2. Fig. Duşmănos, ostil; potrivnic.

VÍŢĂ s. f. (lat. **vitea*) 1. Numele unor plante cu fructe în formă de ciorchine. 2. Şuviţă de păr. 3. Fig. Descendent, urmaş; neam; soi, fel. 4. *De viţă* = superior; nobil.

VIŢEÁ s. f. (lat. *vitella*) Vacă până la vârsta de un an.

VIŢÉL s. m. (lat. *vitellus*) Puiul vacii (mascul) până la un an; carne de viţel.

VIU, VIE adj. (lat. *vivus*) 1. Care este în viaţă, care trăieşte; (fig.) care persistă, dăinuieşte. 2. Animat, însufleţit, vioi. 3. (Despre privire) Ager, vioi. 4. (Despre culori) Intens, aprins. 5. Puternic, intens, tare. 6. *Prin* (sau *cu*) *viu grai* = oral. *Viu sau mort* = în orice condiţii. *Morţii cu morţii (şi) vii cu vii* = formulă de consolare pentru cei cărora le–a murit o persoană dragă.

VIVACITÁTE s. f. (fr. *vivacité*, lat. *vivacitas, –atis*) Vioiciune, sprinteneală.

VIVIPÁR, –Ă adj. (fr. *vivipare*, lat. *viviparus*) 1. (Despre animale) Care naşte pui vii. 2. (Despre plante) Care se înmulţeşte prin muguri desprinşi de pe planta mamă.

VIZÁ vb. I (fr. *viser*) 1. A aplica o viză. 2. A dirija o armă, un aparat de măsură etc. spre un obiectiv 3. A face aluzie, a se referi.

VÍZĂ s. f. (fr. *visa*) Semn, parafă etc. aplicată pe un act pentru a–l autentifica, a–l face valabil.

VIZIÉRĂ s. f. (fr. *visière*) 1. Partea mobilă a coifului care apăra faţa cavalerului în lupte. 2. Vizor.

VIZIONÁ vb. I (fr. *vizionner*) A privi un spectacol.

VIZIONÁR, –Ă adj. (fr. *visionnaire*) Care prevede evenimentele viitoare.

VIZÍR s. m. (tc. *vezir*) 1. Înalt dregător în ţările musulmane. 2. *Mare vizir* = primul ministru al Imperiului Otoman.

VÍZITĂ s. f. (fr. *visite*) 1. Faptul de a merge la cineva pentru a–l vedea; consultaţie medicală la patul bolnavului; inspectare, cercetare a unui obiectiv la faţa locului. 2. *Carte de vizită* = bucată mică de carton pe care sunt înscrise numele posesorului, profesiunea, adresa etc. *A fi în vizită cu cineva* = a avea relaţii de prietenie.

VIZIÚNE s. f. (fr. *vision*, cf. lat. *visio, –onis*) 1. Fel de a concepe, de a considera ceva; opinie. 2. Vedenie, nălucire.

VIZÓR s. n. (fr. *viseur*) 1. Mică lunetă la instrumentele optice. 2. Deschidere circulară mică la o uşă pentru a putea vedea în exterior (sau în interior).

VIZUÁL, –Ă adj. (fr. *visuel*, lat. *visualis*) Care se referă la simţul văzului; de vedere.

VOALÁ vb. I (fr. *voiler*) 1. A ascunde, a masca. 2. A (se) estompa.

VOCABULÁR s. n. (fr. *vocabulaire*, lat. *vocabularium*) 1. Totalitatea cuvintelor unei limbi; lexic. 2. Totalitatea cuvintelor specifice unui stil al limbii, unui domeniu

Scanned with OKEN Scanner

etc. 3. *Vocabular activ* = totalitatea cuvintelor folosite de cineva.

VOCÁBULĂ s. f. (fr. *vocable*, lat. *vocabulum*) Cuvânt, vorbă.

VOCÁLĂ s. f. (lat. *vocalis*, germ. *Vokal*) Sunet al vorbirii produs prin scurgerea nestingherită şi continuă a curentului de aer prin canalul fonator.

VOCÁŢIE s. f. (fr. *vocation*, lat. *vocatio, –onis*) Aptitudine, predispoziţie pentru un domeniu de activitate sau pentru o profesiune; chemare.

VOCIFERÁ vb. I (fr. *vociférer*, lat. *vociferare*) A vorbi cu voce ridicată, răstit; a ţipa, a face scandal.

VÓDĂ s. m. (sl. [voje]*voda*) Titlu dat domnitorilor ţărilor româneşti (adăugat după numele lor); domnitor, voievod.

VODEVÍL s. n. (fr. *vaudeville*) Comedie uşoară de origine franceză, în textul căreia sunt intercalate cântece.

VÓGĂ s. f. (fr. *vogue*) Interes trecător, faimă de moment; modă.

VOÍ vb. IV (cf. sl. *voliti*) 1. A fi hotărât, a avea de gând; a vrea, a intenţiona. 2. A consimţi, a se învoi.

VÓIE s. f. (sl. *volja*) 1. Voinţă. 2. Îngăduinţă, permisiune. 3. Dorinţă; plăcere, poftă. 4. *Cu voie* sau *cu voia (mea, a ta* etc.) = intenţionat. *Fără (de) voie* sau *fără voia (mea, a ta* etc.) = involuntar. *De voie, de nevoie* = vrând–nevrând. *Peste voia* (cuiva) = împotriva voinţei (cuiva). *În voie* sau *în toată voia* = nestingherit. *Voie bună* (sau *rea*) = stare sufletească bună (sau rea). *A face pe voia cuiva* = a îndeplini dorinţa cuiva. *A se lăsa în voia cuiva* = a se lăsa după bunul plac al cuiva.

VOIEVÓD s. m. (sl. *vojevoda*) 1. Domn, vodă. 2. Căpetenie a unei cete sau a unui sălaş de ţigani.

VOÍNŢĂ s. f. (*voi* + *–inţă*) 1. Orientare conştientă spre realizarea unor scopuri; efortul depus pentru aceasta; perseverenţă, fermitate. 2. Hotărâre, decizie; scop, intenţie. 3. Consimţământ, permisiune. 4. Dorinţă, poftă, chef.

VOLÁNT, –Ă adj. (fr. *volant*) Desprins, detaşabil, mobil.

VOLATÍL, –Ă adj. (fr. *volatil*, lat. *volatilis*) Care se evaporează uşor.

VOLATILIZÁ vb. I (fr. *volatiliser*) A se evapora; (fig.) a dispărea.

VÓLEI s. n. (engl. *volley* [–ball]) Joc sportiv disputat între două echipe care aruncă o minge peste fileul fixat la mijlocul terenului.

VOLÉU s. n. (fr. *volée*) Lovitură prin care mingea este expediată înainte de a atinge pământul.

VOLITÍV, –Ă adj. (fr. *volitif*) Voliţional.

VOLIŢIONÁL, –Ă adj. (fr. *volitionnel*) Referitor la voinţă, determinat de voinţă; volitiv.

VOLÚBIL, –Ă adj. (fr. *volubile*, lat. *volubilis*) Care vorbeşte cu uşurinţă şi cu rapiditate; locvace.

VOLÚM s. n. (fr. *volume*, lat. *volumen, –inis*) 1. Spaţiu ocupat de un corp. 2. Masă de apă. 3. Cantitate, proporţie. 4. Forţă, intensitate de sunete sau de semnale. 5. Carte (legată sau broşată) conţinând o lucrare întreagă sau numai o parte; tom.

VOLUNTÁR, –Ă (fr. *volontaire*, lat. *voluntarius*, rus. *volentir*) 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care acţionează de bunăvoie. 2. Adj. Făcut de bunăvoie. 3. Adj. Care îşi impune voinţa, autoritar; încăpăţânat; care exprimă această atitudine.

VOLUPTÁTE s. f. (fr. *volupté*, lat. *voluptas, –atis*) 1. Plăcere a simţurilor. 2. Încântare, desfătare sufletească.

VOMÁ vb. I (fr. *vomir*, cf. lat. *vomere*) A vomita, a vărsa.

VOMITÁ vb. I (it., lat. *vomitare*) A da afară pe gură mâncarea înghiţită; a voma, a vărsa, a borî.

VORÁCE adj. (fr. *vorace*, lat. *vorax, –acis*) Lacom, mâncăcios.

VÓRBĂ s. f. (et. nec., cf. sl. *dvorĭba*) 1. Cuvânt; înlănţuire de cuvinte care exprimă o cugetare, un gând etc.; spusă, zisă. 2. Expunere, relatare; conversaţie, taifas. 3. Fel de a se exprima. 4. Zicală, proverb. 5. Sfat, îndemn; promisiune, făgăduială. 6. Înţelegere, învoială; hotărâre. 7. Ştire, zvon; calomnie. 8. *Vorbă–lungă* = palavragiu. *Auzi vorbă!* = ce spui? *Cu vorbă că...* = sub pretext că... *Din vorbă în vorbă* = din una în alta. *Fără multă vorbă* = fără să protesteze. *A avea o vorbă cu cineva* = a avea de discutat. *A fi vorba de...* (sau *despre...*) = a fi în discuţie. *Ce (mai) atâta vorbă* = să terminăm discuţia!

Scanned with OKEN Scanner

(Lasă) vorba! = tăcere. *Nici vorbă* = nici pomeneală; negreşit. *Vorbă să fie!* = nu cred. *A schimba vorba* = a schimba discuţia. *Mai e vorbă?* = fireşte. *Din două vorbe* = repede. *A fi în vorbă* = a fi în tratative. *A lăsa vorbă* = a da o dispoziţie. *A se ţine de vorbă* = a respecta o promisiune. *Vorba-i vorbă* = cuvântul trebuie respectat.

VÓRNIC s. m. (sl. *dvorĭnikŭ*) Mare dregător în sfatul domnesc, având şi atribuţii judecătoreşti (în ţările române).

VOT s. n. (fr. *vote*) **1.** Opinie exprimată de către persoanele chemate să se pronunţe asupra unei probleme sau să aleagă un candidat. **2.** Actul prin care se exprimă această opinie.

VRAC s. n. (fr. *[en]vrac*) Formă de prezentare a produselor granulare neambalate (cereale, cărbuni etc.).

VRÁJĂ s. f. (sl. *vraža*) **1.** Transformare miraculoasă (în basme, superstiţii); mijloace folosite în acest scop; farmec, vrăjitorie; descântec. **2.** Ceea ce încântă, farmecă; încântare.

VREA vb. II (lat. **volere*) **1.** A fi ferm hotărât; a voi, a intenţiona. **2.** A pretinde, a cere. **3.** A dori; a pofti. **4.** A consimţi, a se învoi; a putea. **5.** *Vrea* (sau *va) să zică* = înseamnă; deci, aşa dar. *Vrei, nu vrei* sau *vrând-nevrând* = de voie, de nevoie. *A face tot ce vrea din cineva* = a avea mare influenţă asupra cuiva.

VRÉME s. f. (sl. *vrĕmen*) **1.** Timp. **2.** Interval, perioadă între două întâmplări, două evenimente; răgaz. **3.** Moment, prilej, ocazie. **4.** Epocă, veac, secol. **5.** (La pl.) Împrejurări. **6.** Stare a atmosferei. **7.** *Cu vremea* = după un timp. *Din vreme* = din timp. *Din vreme în vreme* = uneori. *O vreme* = un timp, o perioadă. *A-şi pierde vremea* = a-şi irosi timpul. *În* (sau *la) vremea mea* (sau *a ta, a lui* etc.) = în tinereţea mea (a ta etc.). *Vremea de apoi* = viaţa viitoare; judecata de apoi. *Într-o vreme* = la un moment dat. *De vreme ce* = deoarece. *Până* (sau *de) la o vreme* = de la un moment dat. *Pe vremuri* = cândva. *În negura vremii* = în trecutul îndepărtat.

VULCÁN s. m. (it. *vulcano*, germ. *Vulkan*) **1.** Munte cu un crater în vârf (prin care ies uneori gaze sau lavă). **2.** Loc de unde poate porni o acţiune periculoasă; pericol iminent. **3.** *A sta pe un vulcan* = a fi pândit de o primejdie.

VULCANIZÁ vb. I (fr. *vulcaniser*) A trata cauciucul brut cu sulf pentru a-i mări rezistenţa, elasticitatea; a lipi un obiect de cauciuc prin încălzire.

VULG s. n. (lat. *vulgus*) (Dispreţuitor) Popor, norod.

VULGÁR, -Ă adj. (fr. *vulgaire*, lat. *vulgaris*) **1.** Grosolan, ordinar. **2.** Obişnuit, banal. **3.** Neştiinţific.

VULNERÁBIL, -Ă adj. (fr. *vulnérable*, lat. *vulnerabilis*) **1.** Care poate fi rănit; (fig.) uşor atacabil; slab. **2.** *Punct vulnerabil* = parte slabă a cuiva, punct nevralgic.

VÚLPE s. f. (lat. *vulpes*) **1.** Mamifer carnivor sălbatic cu coada stufoasă şi urechile ascuţite; blana acestui animal. **2.** Fig. Om viclean. **3.** *A avea ochi de vulpe* = a avea privire şireată.

VÚLTUR s. m. (lat. *vultur*) **1.** Pasăre răpitoare mare cu ciocul încovoiat în jos. **2.** *Ochi* (sau *privire) de vultur* = privire pătrunzătoare.

W

WALHÁLLA s. f. (germ. *Walhalla*) Locaşul zeilor şi al eroilor în mitologia germană şi scandinavă.

WALKIE-TALKIE s. n. (pr. *ŭoki-tóchi;* engl. *walkie-talkie*) Aparat portativ de radio emisie-recepţie.

WALKMAN s. n. (pr. *uókmen;* engl. *walkman*) Minicasetofon.

WATT s. m. (fr., engl. *watt*) Unitate de măsură a puterii.

WATTÓRĂ s. f. (*watt* + *oră*, cf. fr. *watt-heure*) Unitate de măsură pentru energia electrică.

WEEK-END s. n. (pr. *ŭíchend;* engl. *week-end*) Sfârşit de săptămână.

WESTERN s. n. (pr. *ŭéstern;* engl. *western*) Film de aventuri (american) a cărui acţiune se petrece în vestul Statelor Unite în timpul colonizării.

WHÍSKY s. n. (pr. *ŭischi;* engl. *whisky*) Băutură alcoolică obţinută din distilarea cerealelor.

Scanned with OKEN Scanner

X

XENOFÍL, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *xénophile*) (Persoană) care simpatizează străinii şi ceea ce provine de la ei.

XENOFÓB, –Ă adj., s. m. şi f. (fr. *xénophobe*) (Persoană) ostilă faţă de persoane de altă naţionalitate sau faţă de alte popoare.

XENOMÁN, –Ă s. m. şi f. (fr. *xénomane*) Xenofil.

XEROFÁG, –Ă adj. (fr. *xérophage*) Care se hrăneşte cu alimente uscate.

XEROGRAFÍE s. f. (germ. *Xerographie*, fr. *xérographie*) Procedeu de copiat şi multiplicat utilizând proprietăţile fotorezistente ale semiconductorilor.

XILOFÓN s. n. (fr. *xylophone*) Instrument muzical (asiatic) cu plăcuţe care vibrează şi emit sunete la atingerea cu nişte ciocănele.

Y

YÁLĂ s. f. (n. pr. *Yale*) Broască de siguranţă.

YANKÉU s. m. (engl. *yankee*) Nume dat începând din sec. XVII locuitorilor din nord–estul S. U. A.; cetăţean al S. U. A.

YARD s. m. (engl. *yard*) Unitate de măsură englezească pentru lungime.

YEN s. m. (engl., fr. *yen*) Unitate monetară în Japonia.

YÓGA s. f. (engl., fr. *yoga*) Şcoală filozofică indiană care urmăreşte adâncirea cunoaşterii eului; ansamblu de exerciţii care duc la stăpânirea deplină a organismului uman.

YOGHÍN s. m. (fr. *yogin*) Adept al filozofiei yoga; persoană care practică exerciţiile yoga; yoghist.

YOGHÍST, –Ă (*yoga* + *–ist*, cf. fr. *yogi*) 1. Adj. Referitor la yoga, de yoga. 2. S. m. Yoghin.

Z

ZA s. f. (cf. ngr. *záva*) 1. Ochi de lanţ; lanţ. 2. (La pl.) Împletitură din inele mici de fier; armură făcută din această împletitură, folosită de războinici în antichitate şi în evul mediu.

ZADÁR s. n. (sl. *za darŭ*) *În zadar* = degeaba, fără folos.

ZAHARÁT, –Ă adj. (*zahăr* + *–at*) Cu zahăr, care conţine zahăr; provocat de zahăr.

ZAHARÍNĂ s. f. (fr. *saccharine*) Compus organic solid, de 500 de ori mai dulce decât zahărul, folosit ca înlocuitor al acestuia.

ZAHARISÍ vb. IV (ngr. *zaharóso*, cf. *zaharóno*) 1. (Despre miere, dulceţuri) A se cristaliza. 2. Fig. A se ramoli.

ZAHÁRURI s. n. pl. (de la *zahăr*) Glucide; hidraţi de carbon.

ZÁHĂR s. n. (ngr. *záhari*, cf. bg. *zahar*) Substanţă cristalină cu gust dulce, asimilabilă de organismul uman, folosită ca aliment de bază.

ZAIAFÉT s. n. (tc. *ziyāfet*) Ospăţ. chef mare.

ZAR s. n. (tc. *zar*) Cub mic (de os) care are pe fiecare faţă imprimate puncte de la unu la şase, folosit în unele jocuri; (la pl.) joc de noroc care foloseşte aceste cuburi.

ZARÁF s. m. (tc. *sarraf*) (Înv.) Cămătar.

ZÁRE s. f. (sl. *zarja*) 1. Orizont; văzduh. 2. *În zare* = la orizont. *A se uita* (sau *a privi*) *în zare* (*la ceva*) = a se uita la un obiect (transparent) punându–l în dreptul luminii; a privi în gol. *O zare de...* = o cantitate mică de...

ZÁRVĂ s. f. (cf. ucr. *zarva*) Gălăgie mare, hărmălaie; agitaţie.

ZARZAVÁT s. n. (tc., bg. *zerzevat*) Plante comestibile de la care se consumă mai ales frunzele sau rădăcinile.

ZĂBÁLĂ s. f. (magh. *zabola*) Piesă a căpăstrului care se introduce în gura calului pentru a–l struni şi a–l conduce.

ZĂBÁVĂ s. f. (sl. *zabava*) 1. Întârziere, tărăgăneală. 2. *Fără (de) zăbavă* = neîntârziat. *Un bob zăbavă* = imediat.

ZĂBOVÍ vb. IV (sl. *zabaviti*) A nu se grăbi, a lucra încet; a întârzia (undeva).

ZĂBREÁ s. f. (sl. *zabralo*) Gratie; bară.

ZĂBÚN s. n. (bg. *zabun*) Haină ţărănească de iarnă (lungă până la genunchi); anteriu.

ZĂCĂMÂNT s. n. (de la *zăcea* + *–mânt*, cf. fr. *gisement*) Acumulare naturală de substanţe minerale utile.

ZĂCEÁ vb. II (lat. *jacere*) 1. A sta culcat, inactiv; a se tolăni; a sta la pat datorită unei boli grele, a boli. 2. A fi mort, îngropat. 3. A fi lăsat în părăsire. 4. (Despre sentimente, deprinderi) A fi în stare latentă.

ZĂDÚF s. n. (bg., scr. *zaduh*) Zăpuşeală.

ZĂGÁZ s. n. (cf. scr. *zagata, zagatiti*) Stăvilar, baraj; (fig.) obstacol, piedică.

ZĂLÓG s. n. (sl. *zalogŭ*) (Înv.) Amanet, gaj; ceea ce este lăsat ca amanet.

ZĂLÚD, –Ă adj. (bg. *zaluden*) Smintit, zăpăcit, prost.

ZĂMISLÍ vb. IV (sl. *zamysliti*) (Înv.) A procrea, a naşte; a lua fiinţă, a se naşte; (fig.) a (se) înfiripa.

ZĂNÁTIC, –Ă adj. (cf. lat. *dianaticus*) Zăpăcit, smintit, aiurit.

ZĂNOÁGĂ s. f. (cf. rus. *zanoga*, ucr. *zanoha*) Depresiune circulară cu versante prăpăstioase, în zona munţilor înalţi; căldare.

ZĂPÁDĂ s. f. (cf. sl. *zapadati* „a cădea") Precipitaţie atmosferică solidă care formează fulgi albi; strat provenit din acumularea acestora; omăt, nea.

ZĂPĂCÍ vb. IV (et. nec.) 1. A (se) tulbura la minte, a (se) năuci, a (se) buimăci. 2. A (se) fâstici. 3. A răvăşi, a deranja.

ZĂPUŞEÁLĂ s. f. (*zăpuşi* + *–eală*) Căldură mare, sufocantă; caniculă, arşiţă, zăduf.

ZĂRÍ vb. IV (*zare* + *–i*) 1. A vedea vag, nedesluşit; a întrezări; a vedea în treacăt, în fugă. 2. A observa, a remarca. 3. A apărea, a se ivi. 4. *A zări ca prin sită* (sau *ca printr–o pânză*) = a vedea neclar, confuz. *A se zări de ziuă* = a se lumina de ziuă.

ZĂU interj. (lat. *deus*) 1. Jur că... 2. *Ba (nu) zău!* = dimpotrivă. *Nu ştiu, zău!* = mă îndoiesc.

ZĂVÓR s. n. (sl. *zavorŭ*) Bară mobilă cu care se încuie o uşă, o fereastră etc.; ivăr.

ZBÁTE vb. III (lat. *exbattere*) 1. A se mişca în toate părţile brusc şi violent, a se zvârcoli, a se smuci; (despre inimă, tâmple etc.) a zvâcni. 2. A se chinui, a suferi. 3. A se strădui pentru un scop. 4. *A se zbate ca peştele pe uscat* (sau *ca musca în pânza păianjenului*) = a face tot ce poate să scape dintr–un impas. *A se zbate de moarte* = a se zbuciuma; a trage să moară.

ZBÂRLÍ vb. IV (et. nec.) A (se) ridica (părul, blana etc.) în sus; (fig.) a se înfuria.

ZBIERÁ vb. I (cf. lat. **exbelare*) (Despre animale) A scoate strigăte puternice, caracteristice; (despre oameni) a vorbi tare; a răcni, a ţipa.

ZBUCIUMÁ vb. I (cf. *buciuma*) A se frământa, a se chinui (sufleteşte); a (se) agita, a (se) zbate.

ZBURÁ vb. I (lat. **exvolare*) 1. A se ridica şi a pluti, a se deplasa în aer; (despre oameni) a călători cu un aparat de zbor. 2. A merge repede, a goni; (fig.) a prăvăli, a răsturna. 3. A se succeda sau a trece repede (gândurile, timpul etc.). 4. *A zbura* (pe cineva) *de undeva* = a concendia sau a fi concediat. *A zbura capul cuiva* = a ucide (prin decapitare). *A–şi zbura creierii* = a se sinucide (împuşcându–se).

ZBURDÁ vb. I (et. nec.) 1. A alerga, a se juca cu voioşie; a se zbengui. 2. *A–i zburda* (cuiva) *inima* = a fi vesel, cu dorinţă de petreceri.

ZDRÁVĂN, –Ă (sl. *sŭdravĭnŭ*) 1. Adj. Puternic, viguros; sănătos (fizic şi mental). 2. Adv. Cu putere, tare; din plin.

ZDREÁNŢĂ s. f. (cf. sl. *sŭdranŭ*) 1. Bucată, fâşie ruptă dintr–o ţesătură veche; haină, rufă uzată, ruptă; treanţă; (fig.) lepădătură, om de nimic. 2. (La pl.) Un fel de tăiţei făcuţi dintr–un aluat moale turnat în supă, în lapte etc.

ZDROBÍ vb. IV (sl. *sŭdrobiti*) A sfărâma, a strivi; a nimici, a distruge; (fig.) a mâhni.

ZEÁMĂ s. f. (lat. *zema*) 1. Supă (de carne sau de legume); partea lichidă la mâncare; sos. 2. Nume dat unor lichide, sucuri etc. 3. *Zeamă de varză* = lichid acrişor în care s–a murat varza; moare. *Zeamă lungă* = mâncare apoasă, neconsistentă. *Zeamă de clopot* = moartea.

ZÉBRĂ s. f. (fr. *zèbre*) Cal sălbatic

Scanned with OKEN Scanner

african cu blana vărgată în culori alternative deschise şi închise.

ZÉBU s. m. (fr. *zébu*) Bou domesticit, tropical, cu cocoaşă.

ZECIMÁL, –Ă (de la *decimal*, cf. fr. *décimal*) 1. Adj. Care se bazează pe puterile numărului zece. 2. S. f. Cifră situată la dreapta virgulei într–un număr zecimal.

ZECÍME s. f. (*zece* + *–ime*) 1. A zecea parte dintr–un întreg, împărţit în părţi egale. 2. Prima cifră din dreapta virgulei la numerele zecimale.

ZEFÍR (fr. *zéphyr*, lat. *zephyrus*) 1. S. m. Vânt călduţ (care bate primăvara dinspre apus). 2. S. n. Ţesătură subţire de bumbac.

ZEFLEMEÁ s. f. (tc. *zevklenmek*) Luare în râs, ironie; batjocură.

ZEITÁTE s. f. (de la *zeu*, cf. *divinitate*) Divinitate; zeu, zeiţă.

ZEL s. n. (fr. *zèle*, lat. *zelus*) 1. Râvnă, sârguinţă. 2. *Exces de zel* = zel exagerat.

ZENÍT s. n. (fr. *zénith*) 1. Punct pe emisfera cerească, opus nadirului, aflat la intersecţia cu verticala locului. 2. Fig. Culme, apogeu.

ZER s. n. (et. nec.) 1. Lichid scurs din lapte, după coagulare, la prepararea brânzeturilor; lichid care se scurge din iaurt sau din laptele prins. 2. *A se alege brânza* (sau *urda*) *din zer* = a se separa binele de rău.

ZÉRO s. n. (fr. *zéro*) 1. Simbol numeral cu valoare nulă. 2. Om de nimic; nulitate. 3. *Desinenţă* (sau *sufix*) *zero* = absenţă a unui afix gramatical la o formă flexionară. *A reduce ceva la zero* = a reduce importanţa unui lucru.

ZEU s. m. (lat. *deus*) 1. Divinitate păgână. 2. Fig. Om cu însuşiri excepţionale.

ZGÂLŢÂÍ vb. IV (*onomatopee*) A (se) clătina puternic; a (se) zgudui.

ZGÂNDĂRÍ vb. IV (et. nec.) A (–şi) coji, a (–şi) râcâi o rană, o bubă; (fig.) a aţâţa, a întărâta; a răscoli.

ZGÂRCI[1] s. n. (de la *zgârci*[2]) Cartilaj.

ZGÂRCÍ[2] vb. IV (sl. *sŭgrŭčiti*) 1. A (se) contracta, a (se) ghemui. 2. A se arăta zgârcit, a se scumpi.

ZGÂRCÍT, –Ă adj. (de la *zgârci*[2]) 1. Exagerat de econom, meschin; avar; lipsit de generozitate. 2. *Zgârcit la vorbă* = nevorbăreţ.

ZGÂRIÁ vb. I (lat. **scaberare*) 1. A (–şi) produce leziuni superficiale cu ceva ascuţit; a râcâi (o suprafaţă). 2. A produce sunete supărătoare. 3. *Zgârie–brânză* = zgârcit. *Zgârie–nori* = clădire cu multe etaje.

ZGÓMOT s. n. (scr. *glomot*) 1. Sunet sau amestec de sunete discordante, puternice; gălăgie, vacarm, tumult. 2. *A face zgomot* = a produce senzaţie.

ZGUDUÍ vb. IV (et. nec.) 1. A (se) cutremura, a (se) clătina puternic; a (se) zdruncina. 2. Fig. A tulbura, a zdruncina; a emoţiona, a înfiora.

ZGÚRĂ s. f. (cf. alb. *zgjyrë*, bg. *zgurija*) Partea minerală fuzibilă din cenuşa cărbunilor; cenuşă întărită; funingine.

ZI (lat. *dies*) 1. S. f. Interval cuprins între răsăritul şi apusul soarelui. 2. Adv. (art.) În timpul zilei; în fiecare zi. 3. S. f. pl. Viaţă, trai; vreme, epocă. 4. S. f. Termen, soroc. 5. *De toate zilele* = de fiecare zi; obişnuit, comun. *De zi cu zi* = zilnic. *La zi* = zilnic; la ziua cerută. *Zi de* (sau *cu*) *zi* = zilnic; necontenit. *Din zi în zi* = de azi pe mâine. *De la o zi la alta* = repede; zilnic. *Până în* (sau *la*) *ziuă* = foarte devreme, până a nu se lumina. *Cu ziua–n cap* = foarte devreme. *Peste zi* = în cursul zilei. *Zi şi noapte* = mereu. *A se face ziuă albă* = a se lumina complet. *Bună ziua!* formulă de salut în timpul zilei. *A da bună ziua* = a saluta. *Într–o* (*bună*) *zi* = cândva. *Cât toate zilele* = foarte mare. *A da zi după zi* = a amâna. *Cu ziua* = fără angajament permanent. *A avea zile* = a trăi.

ZIÁR s. n. (*zi* + *–ar*, cf. it. *diario*) Publicaţie periodică (cotidiană) de ştiri, informaţii etc. actuale.

ZICĂTOÁRE s. f. (*zice* + *–ătoare*) Frază scurtă (rimată) populară (asemănătoare maximei) prin care se exprimă o constatare, un principiu etic, o normă etc.; zicală, proverb, zisă.

ZÍCE vb. III (lat. *dicere*) 1. A exprima prin cuvinte, a spune; a vorbi. 2. A menţiona, a relata. 3. A reproşa, a obiecta. 4. A–şi da părerea, a socoti; a sfătui; a porunci, a ordona. 5. A porecli. 6. *Cât ai zice peşte* = imediat. *Vrea* (sau *va, vra*) *să zică* = aşa dar, deci. *Mai bine zis* =

Scanned with OKEN Scanner

mai exact. *Să zicem* = să admitem. *Ce–ai zice?* = ce părere ai? *Că bine zici!* = bună ideel

ZID s. n. (sl. *zidŭ*) 1. Element de construcţie vertical, îngust şi lung, care susţine, separă, înconjoară etc. o construcţie. 2. *Între (cele patru) ziduri* = în interior. *A face zid împrejurul cuiva* = a înconjura pentru a apăra; a se solidariza.

ZIDITÓR, –OÁRE (*zidi* + *–tor*) 1. S. m. şi f. Persoană care zideşte; întemeietor. 2. S. m. art. Dumnezeu.

ZIGZÁG s. n. (fr. *zigzag*, germ. *Zickzack*) 1. Linie frântă. 2. *În zigzag* = în formă de zigzag(1).

ZILÉR, –Ă s. m. şi f. (*zile* + *–ar*) Muncitor angajat şi plătit cu ziua.

ZÍMBRU s. m. (sl. *zonbrŭ*) Bovin sălbatic masiv, cu capul mare şi coarne mici.

ZIS, ZÍSĂ (de la *zice*) 1. Adj. Numit, poreclit. 2. S. f. Vorbă; afirmaţie; zicătoare. 3. *Aşa–zis* = numit astfel pe nedrept.

ZLOT s. m. (pol. *zloty*) 1. Unitate monetară în Polonia. 2. Monedă de aur şi de argint care a circulat şi la noi în sec. XV–XVIII.

ZMEU (sl. *zmij*) 1. S. m. Personaj din mitologia populară românească întruchipând forţele răului. 2. S. n. Jucărie făcută dintr–un dreptunghi de hârtie care se ridică în aer, mânuită de o sfoară. 3. *A se lupta ca un zmeu* = a se lupta vitejeşte.

ZOB s. n. (bg., scr. *zob*) 1. Aşchie. 2. *A se face zob* = a se zdrobi în bucăţi mici.

ZODIÁC s. n. (ngr. [kiklos]*zodhiakós*) Carte care cuprinde preziceri asupra destinului oamenilor, potrivit zodiei în care s–au născut.

ZÓDIE s. f. (ngr. *zódhion*) 1. Fiecare dintre cele 12 constelaţii. 2. Constelaţie care corespunde unei luni a anului cu presupuse influenţe asupra celor născuţi în acea lună; destin, soartă, ursită.

ZÓNĂ s. f. (fr. *zone*) Suprafaţă, porţiune (de teren).

ZOOLATRÍE s. f. (fr. *zoolâtrie*) Cult al animalelor în diverse religii primitive.

ZOOLOGÍE s. f. (fr. *zoologie*) Ştiinţă care se ocupă cu studiul animalelor.

ZOOMÓRF, –Ă adj. (fr. *zoomorphe*) (În artele plastice) Cu reprezentări animaliere.

ZOOMORFÍSM s. n. (fr. *zoomorphisme*) 1. Credinţă religioasă în posibilitatea transformării oamenilor în animale. 2. Cult primitiv care constă în adorarea unor animale ca divinităţi.

ZOOTEHNÍE s. f. (fr. *zootechnie*) Ştiinţă care se ocupă de creşterea animalelor domestice.

ZOR s. n. (tc. *zor* „silă, forţă") 1. Grabă mare, urgenţă; silinţă, sârguinţă. 2. *Cu zor* sau *cu tot zorul* = în grabă mare. *De zor* = din toate puterile. *A da zor* = a lucra în grabă. *A–i da zor cu...* = a insista.

ZORI s. m. (sl. *zorĭ*) 1. Timp al zilei când răsare soarele. 2. *În zori de zi* (sau *de ziuă*) = dis–de–dimineaţă. *A se (re) vărsa* (sau *a se crăpa, a se ivi* etc.) *zorile* = a se lumina de ziuă. *Din zori şi până–n seară* (sau *noapte*) = toată ziua.

ZVÂCNÍ vb. IV (*zvâc* + *–ni*) 1. (Despre inimă, tâmple) A bate cu putere; a palpita. 2. A sări, a ţâşni.

ZVÂNTÁ vb. I (lat. **exventare*) 1. A (se) usca puţin. 2. Fig. A distruge, a prăpădi. 3. *A zvânta* (pe cineva) *în bătaie* = a bate zdravăn.

ZVELT, –Ă adj. (fr. *svelte*, it. *svelto*) 1. Cu talie subţire; graţios, suplu. 2. (Despre obiecte) Cu linii suple, armonioase.

ZVÓN s. n. (sl. *zvonŭ*) 1. Ştire, veste (transmisă de la unul la altul); informaţie neîntemeiată. 2. Rumoare (de glasuri, de mişcare etc.); zgomot confuz.

Scanned with OKEN Scanner

MICĂ ENCICLOPEDIE DE NUME PROPRII

A

Abel, fiul lui Adam, ucis de fratele său Cain.

Abidjan, capitala statului Coasta de Fildeş.

Abu Dhabi, capitala Uniunii Emiratelor Arabe.

Accra, capitala Ghanei.

Adam, primul om (după Biblie).

Addis-Abeba, capitala Etiopiei.

Aden, golf al Oceanului Indian.

Adonis, în mitologia greacă, tânăr iubit de Afrodita.

Adriatică, Marea, mare situată în bazinul Mediteranei.

Afganistan, Republica, stat în sudul Asiei.

Africa 1. Al doilea continent ca mărime al Pământului. 2. *A. de Sud, Republica*, stat în S Africii.

Afrodita, în mitologia greacă, zeiţa dragostei şi a frumuseţii, la romani *Venus*.

Agamemnon, în mitologia greacă, rege al Micenei, erou al „Iliadei".

Agârbiceanu, Ion, scriitor român (1882–1963).

Ahile, personajul principal al „Iliadei".

Aivazovski, Ivan Konstantinovici, pictor rus (1817–1900).

Alabama (pr. ealăbéamă) stat şi fluviu în S.U.A.

Alaska, numele a două peninsule în NV Americii de Nord şi al unui stat în S.U.A.

Albania, ţară situată în Balcani.

Alberti, Leon Battista, arhitect, pictor, sculptor şi scriitor renascentist italian (1404–1472).

Albuquerque (pr. albuchérche) **Alfonso**, navigator şi conchistador portughez (1453–1515).

Alecsandri, Vasile scriitor şi om politic român (1821–1890).

Alessandrescu, Alfred, compozitor, dirijor, pianist şi muzicolog român (1893–1959).

Alexandrescu, Grigore, poet român (1810–1888).

Alexandria, roman popular scris în Egiptul elenistic, despre viaţa lui Alexandru Macedon (sec. III î.e.n.).

Alexandru cel Bun, domn al Moldovei (sec. XV).

Alexandru Macedon, rege al Macedoniei (356–323 î.e.n.).

Alfieri, Vittorio, poet şi dramaturg italian (1749–1803).

Alger, capitala Algeriei.

Algeria, stat în NV Africii.

Alhambra, fortăreaţă şi palat maur (sec. XIII–XIV) din Granada (Spania).

Alicante, golf al Mării Mediterane, pe coasta de SE a Peninsulei Iberice.

Allah, numele dat de musulmani lui Dumnezeu.

Alma-Ata, capitala Kazahstanului.

Almageste, culegere de lucrări astronomice (sec. II), datorate lui Ptolemeu.

Alpi, cel mai mare sistem muntos din Europa.

Alsacia, provincie istorică în NE Franţei.

Altai, sistem muntos în Asia Centrală.

Altdorfer (pr. altdorfăr), **Albrecht**, pictor, gravor şi arhitect german (1480–1538).

Alvaro, Corrado, scriitor italian (1895–1956).

Amadeo, Giovanni Antonio, arhitect şi sculptor italian (1447–1522).

Amado, Jorge, scriitor brazilian contemporan.

Aman, Theodor, pictor şi grafician român (1831–1891).

Amazon, fluviu în America de Sud,

Scanned with OKEN Scanner

care traversează cea mai mare câmpie a acestui continent (Câmpia Amazonului).

America 1. Continent în emisfera vestică, format din: *America de Nord, America Centrală şi America de Sud.* 2. *A. Latină*, denumire generică a ţărilor din America de Sud şi America Centrală (la sud de Rio Bravo), în care predomină limbile romanice.

Amfilohie Hotiniul, episcop şi cărturar român (sec. XVIII).

Amfion, în mitologia greacă, fiul lui Zeus.

Amiel, Henri Frédéric, scriitor elveţian de limbă franceză (1821–1881).

Amiras, Alexandru, cronicar grec stabilit în Moldova (sec. XVIII).

Ammān, capitala Iordaniei.

Amor v. **Eros.**

Ampère (pr. ampér), **André**, fizician şi matematician francez (1775–1836).

Amsterdam, capitala oficială a Olandei.

Amundsen (pr. *amunsen*) 1. *Roald A.*, explorator polar norvegian, primul care a atins Polul Sud. 2. *Marea A.*, mare în partea meridională a Oceanului Pacific.

Amur, fluviu în E Rusiei şi NE Chinei.

Ana sau Anna, mare preot iudeu, în faţa căruia a fost trimis Iisus la judecată.

Ana Comnena, istoric bizantin, fiică de împărat (sec. XI–XII).

Anacreon, poet grec (560–478 î.e.n.).

Anadâr, fluviu în E Siberiei.

Ana Stuart, regină a Angliei şi a Scoţiei (sec. XVIII).

Anatolia, denumire antică a Asiei Mici şi după primul război mondial a părţii asiatice a Turciei.

Anaximandru, naturalist şi filozof materialist grec (sec. VI–VII î.e.n.).

Anaximene, filozof materialist grec (sec. VI î.e.n.).

Andaluzia, provincie spaniolă.

Andersen, Hans Christian, scriitor danez pentru copii (1805–1875).

Anderson (pr. eándărsn) **Sherwood**, scriitor american (1876–1941).

Andorra 1. Mic stat în V Europei. 2. *A. la Vella* (pr. *velia*), capitala Andorrei.

Andreescu, Ioan, pictor român (1850–1882).

Andromaca, personaj principal din „Iliada".

Andronic, numele a patru împăraţi bizantini (sec. XII–XIV).

Andronicus, Livius, primul poet latin cunoscut (sec. III î.e.n.).

Angelico, Fra (*Fra Giovanni da Fiesole*, zis, şi *il Beato*), pictor italian (c. 1387–1455).

Anghel, Dimitrie, scriitor simbolist român (1872–1914).

Anghelos, dinastie de împăraţi bizantini (1185–1204).

Anglia, ţară europeană între Scoţia şi Ţara Galilor.

Angola, stat în SV Africii.

Ankara, capitala Turciei.

Anouilh (pr. *anúi*) **Jean**, dramaturg francez (1910–1987).

Antarctica, regiune polară în S Pământului.

Antarctida, continent în emisfera sudică.

Antigona, eroină din mitologia greacă, fiica lui Edip.

Antile, Insulele, arhipelag între Oceanul Atlantic şi Marea Caraibilor.

Antim Ivireanul, mitropolit şi cărturar român (c. 1660–1716).

Antipa, Grigore, biolog român (1867–1944).

Antonello da Messina, pictor italian renascentist (c. 1430–1479).

Antonescu, Ion, mareşal şi om politic român (1882–1946).

Antoniu (Marcus Antonius), general şi om politic roman (sec. I î.e.n.).

Anzi sau Cordiliera Andină, lanţ muntos din America de Sud.

Apalaşi, sistem muntos în S.U.A. şi E Canadei.

Apenini, şir de munţi în Italia.

Apia, capitala statului Samoa de Vest.

Apis, taur sacru în mitologia egipteană.

Apolo (Apollo), zeul Soarelui şi al artelor în mitologia greacă.

Appollinaire (pr. apolinér), **Guillaume**, poet şi critic de artă francez (1880–1918).

Apolodor din Damasc, arhitect şi constructor roman, de origine greacă (sec. I).

Scanned with OKEN Scanner

Apuleius, Lucius, scriitor latin (sec. II).

Arabia, cea mai mare peninsulă de pe Pământ.

Arabia Saudită, stat în peninsula Arabiei.

Arbore, familie de boieri din Moldova, cel mai important reprezentant fiind Luca Arbore (sec. XV–XVI).

Arctica, regiune polară din N Pământului.

Ardeal v. **Transilvania.**

Ares, zeul războiului în mitologia greacă.

Argentina, stat în America de Sud.

Arghezi, Tudor, scriitor român (1880–1967).

Argonauţi, în mitologia greacă, eroi care au plecat din Tesalia pentru a aduce *Lâna de aur.*

Argus, monstru din mitologia greacă.

Arhimede, învăţat grec (sec. III î.e.n.).

Ariadna, personaj din mitologia greacă; l-a scos pe Teseu din Labirint cu ajutorul unui fir.

Ariosto, Ludovico, poet renascentist italian (1474–1533).

Aristia, Constantin (Costache), scriitor şi actor român (1800–1880).

Aristofan, poet dramatic grec (sec. V–IV î.e.n.).

Aristotel, savant şi filozof grec (sec. IV î.e.n.).

Arizona (pr. earăzounǎ), stat în SV S.U.A.

Arkansas (pr. arcanso) Râu şi stat în S.U.A.

Armenia, stat în regiunea Asiei de V.

Arnim, Achim von, scriitor german (1781–1831).

Arno, fluviu în Italia centrală.

Aron Tiranul, domn al Moldovei (sec. XVI).

Artaxerxe, numele a trei regi persani (sec. V–IV î.e.n.).

Artemis, zeiţa vânătorii în mitologia greacă.

Arthur sau Artus, rege al celţilor (sec. VI).

Asachi, Gheorghe, cărturar român (1788–1869).

Asan I, ţar vlaho-bulgar (sec. XII).

Asăneşti, dinastie vlaho-bulgară (sec. XII–XIII).

Asclepios, în mitologia greacă, zeul tămăduirii, patronul medicinii, la romani *Esculap.*

Ascoli, Graziadio Isaia, lingvist italian (1829–1907).

Asia, cel mai mare continent al Pământului.

Asia Mică, peninsulă a Asiei Occidentale, unde se include cea mai mare parte a Turciei asiatice.

Asiria, stat antic în Orientul Apropiat.

Asparuh, han al bulgarilor (sec. VII).

Astarte, zeiţă a fecundităţii, a procreaţiei şi a iubirii în mitologia unor popoare semitice din antichitate.

Asturias, Miguel Angel, scriitor şi diplomat guatemalez (1899–1974).

Asuncion (pr. asunθion), capitala Paraguayului.

Asztalos (pr. óstoloş), **István**, scriitor maghiar din România (1909–1960).

Aşhabad, capitala Turcmeniei.

Atanaric, rege vizigot (sec. IV).

Atatürk v. **Mustafa Kemal.**

Atena 1. Capitala Greciei. **2.** Zeiţa înţelepciunii în mitologia greacă, la romani *Minerva.*

Athenaios, scriitor şi retor grec (sec. II–III).

Athos, masiv muntos din Grecia şi numele republicii monastice autonome din aceeaşi ţară.

Atica, peninsulă în SE Greciei mijlocii.

Atlantic, Oceanul, situat între Europa, Africa şi cele două Americi.

Atlantida, continent legendar, dispărut sub apă, situat ipotetic în Oc. Atlantic, la V de Gibraltar.

Atlas 1. Ansamblu montan din N Africii. **2.** În mitologia greacă, titan osândit de Zeus să sprijine pe umeri bolta cerească.

Attaliates, Mihail, cronicar bizantin (sec. XI).

Atterbom (pr. átărbum), *Per Daniel Amadeus*, poet şi critic literar suedez (1790–1855).

Attila, cel mai de seamă conducător hun (sec. V).

August (Caius Iulius Caesar Octavia-

Scanned with OKEN Scanner

nus Augustus), primul împărat roman (sec. î.e.n.).

Augustin, părinte al bisericii, teolog, filozof şi scriitor roman (354–430).

Aurelian, împărat roman (sec. III).

Aurora v. **Eos**.

Auschwitz (pr. áuşviţ), denumirea germană a unui lagăr de concentrare şi exterminare din Polonia.

Austen (pr. óstin), **Jane**, romancieră engleză (1775–1817).

Australia, cel mai mic continent al Pământului, situat în emisfera australă.

Austria, stat federal din Europa Centrală.

Austro-Ungaria, stat dualist creat în 1867 şi destrămat în 1918.

Avicenna v. **Ibn-Sina**.

Avraam, patriarh biblic.

Axinte Uricariul, copist moldovean de acte (urice) şi de cronici (sec. XVII–XVIII).

Azarie, călugăr şi cronicar moldovean (sec. XVI).

Azerbaidjan, stat în Caucaz.

Azevedo, Aluizio Gonçalves de, scriitor brazilian (1857–1913).

Azore, arhipelag portughez în E Oceanului Atlantic.

Azorín (pr. aθorín), scriitor spaniol (1874–1967).

Azov, Marea, sector al Mării Negre.

Azuela (pr. aθuéla), **Mariano**, romancier mexican (1873–1952).

B

Baal, divinitate a naturii şi a fecundităţii la unele vechi popoare semitice.

Baba, Corneliu, pictor român contemporan (n. 1906).

Babel, Turnul, înălţat de urmaşii lui Noe (în Vechiul Testament), dar neterminat din cauza încurcăturii lingvistice a constructorilor.

Babel-Mandeb, strâmtoare între Arabia şi Africa.

Babeş, Victor, medic şi bacteriolog român (1854–1926).

Babeuf (pr. babőf) **François Noël**, zis **Gracchus**, comunist utopic francez (1760–1797).

Babilon, oraş antic în Mesopotamia.

Babits (pr. bóbiţs) **Mihály**, scriitor ungur (1883–1941).

Bacalbaşa 1. Constantin B., ziarist român (1856–1935). **2. Anton B.**, publicist şi prozator român (1856–1899).

Bach (pr. bah), **Johann Sebastian**, compozitor şi organist german (1685–1750).

Bachus, zeul vinului şi al viţei de vie în mitologia romană.

Back sau **Back River** (pr. beac rívă), fluviu în Canada.

Bacon (pr. béicăn), **Francis, baron de Verulam**, om politic şi filozof materialist englez (1561–1626).

Bacovia, George, poet simbolist român (1881–1957).

Baeyer (pr. báier), **Adolf von**, chimist german (1835–1917).

Baffin (pr. beáfin) **William, B.**, navigator şi explorator polar englez (1584–1622). **2.** *Marea B.* sau *Golful B.*, mare în NE Americii de Nord.

Bagdad, capitala Iraqului.

Bahamas (pr. băhámăz), stat situat în V Oceanului Atlantic, în arhipelagul cu acelaşi nume.

Bahia (pr. băíă), stat în E Braziliei.

Bahrain (pr. băráin), stat în Golful Persic.

Baiazid, numele a doi sultani otomani: *B. I* (sec. XIV–XV), *B. II* (sec. XV–XVI).

Baja (pr. báha) **California**, stat în Mexic.

Baku, capitala Azerbaidjanului.

Balakirev, Mili Alekseevici, compozitor, pianist şi dirijor rus (1837–1910).

Balaton, lac navigabil în Ungaria.

Balboa, Vasco Núñez de, navigator şi conchistador spaniol (c. 1475–1517).

Balbuena, Bernardo de, poet mexican de origine spaniolă (c. 1562–1627).

Balcani, lanţ muntos în Bulgaria.

Balcanică, Peninsula, situată în SE Europei.

Baldensperger (pr. baldensperjé) **Fernand**, istoric literar francez (1871–1958).

Balder sau **Baldur**, cel mai bun şi mai frumos zeu în mitologia nordică.

Scanned with OKEN Scanner

Baldovin sau Baudouin (pr. bodué[n]), numele a cinci suverani ai Regatului Ierusalimului (sec. XI–XII) şi a doi împăraţi din Imperiul Latin de Răsărit (sec. XIII).

Baleare, arhipelag în V Mediteranei.

Bally (pr. balí) **Charles**, lingvist elveţian (1865–1947).

Baltică, Marea, mare situată în N Europei.

Balzac, Honoré de, scriitor francez (1799–1850).

Bamako, capitala statului Mali.

Banat, provincie istorică românească.

Banda, mare în Oceanul Pacific.

Bánffy, familie nobiliară maghiară, care a dat doi guvernatori ai Transilvaniei (Gheorge I şi II) în timpul ocupaţiei austriece (sec. XVII–XIX).

Bangkok, capitala Thailandei.

Bangladesh (pr. bangladéş), **Republica**, stat în Asia de Sud.

Bangui (pr. banghí), capitala Republicii Central Africane.

Banjul, capitala Gambiei.

Barac, Ion, poet român (1776–1848).

Baraschi, Constantin, sculptor român (1902–1966).

Barbados, stat pe insula cu acelaşi nume, în Antilele Mici.

Barbu, Eugen, scriitor român (1924–1993).

Barbu, Ion, poet şi matematician român (1895–1961).

Barbu Lăutarul cântăreţ şi cobzar român, autor de melodii lăutăreşti (c. 1780–1860).

Barca, familie nobilă cartagineză, din care au făcut parte *Hamilcar, Hasdrubal, Hannibal.*

Barents (pr. bárenţ), **Marea**, mare situată în Oceanul Îngheţat.

Barito, fluviu în Indonezia.

Bariţiu, George, om politic, publicist şi istoric român (1812–1893).

Barnovschi, familie de boieri şi domni din Moldova, mai important fiind *Miron B.*, domn al Moldovei (sec. XVII).

Baroja (pr. baróha) **Y Nessi, Pio**, romancier spaniol (1872–1956).

Barrie (pr. beári), **sir James Matthew**, scriitor englez (1860–1937).

Bart, Jean, scriitor român (1874–1933).

Bartók, Béla, compozitor şi pianist maghiar (1881–1945).

Bartoli, Matteo, lingvist italian (1873–1946).

Bartolomeo, Fra, pictor italian (1472–1517).

Basarab, numele unor domni ai Ţării Româneşti: **1.** *B. I* (sec. XIV). **2.** *B. cel Bătrân* (Laiotă), sec. XV. **3.** *B. cel Tânăr* (Ţepeluş), sec. XV.

Basarabia, regiune între Prut şi Nistru aparţinând Moldovei până în 1812, când a fost anexată Imperiului ţarist. În 1918 a redevenit regiune românească până în 1940, când a fost alipită fostei URSS. Azi Republica Moldova.

Basin (pr. baze[n]), **Thomas**, cronicar şi om politic francez (1412–1491).

Bassano, familie de pictori veneţieni din sec. XVI–XVII: *Jacopo, Leandro, Francesco, Gerolamo.*

Bassarabescu, Ion A., prozator român (1870–1952).

Bastilia, fortăreaţă în Paris, construită în sec. XIV, devenită apoi închisoare.

Başkiră sau Başkiria, Republica, stat în S Munţilor Ural.

Bataillard (pr. bataiár), **Paul**, scriitor şi publicist francez, filoromân (1816–1894).

Bataille (pr. batái) **Georges**, scriitor francez (1897–1962).

Báthory, familie nobiliară maghiară din Transilvania (Sec. XV–XVII).

Batrahomiomahia, poem eroicomic grec, atribuit lui Homer.

Batzaria, Nicolae, scriitor român pentru copii (1874–1952).

Baudelaire (pr. bodlér), **Charles**, poet francez (1821–1867).

Baudouin de Courtenay (pr. boudué[n] dö curtné), **Jan Ignacy (Ivan Aleksandrovici)**, lingvist rus de origine polonezã (1845–1929).

Baumgarten, Alexander Gottlieb, estetician german (1714–1762).

Bălăceanu, familie de boieri din Ţara Românească (sec. XVII–XX).

Bălcescu, Nicolae, om politic, istoric, scriitor şi revoluţionar român (1819–1852).

Scanned with OKEN Scanner

Băncilă, Octav, pictor român (1877–1944).

Bărăgan, subunitate estică a Câmpiei Române.

Bărbat, voievod român (sec. XIII).

Bărnuţiu, Simion, cărturar şi om politic român (1808–1864).

Beaumarchais (pr. bomarşé) **Pierre Augustin Caron de**, dramaturg francez (1732–1799).

Becket (pr. békit), **Thomas**, arhiepiscop de Canterbury şi cancelar al Angliei (sec. XII).

Beckett (pr. békit), **Samuel**, scriitor irlandez de limbă engleză şi franceză (1906–1989).

Beethoven, Ludwig van, compozitor german (1770–1827).

Beijing, denumire oficială a capitalei Chinei.

Beirut, capitala Libanului.

Bela (pr. bélo), numele a patru regi unguri (sec. XII–XIII).

Beldiman, Alecu, vornic şi cărturar român (1760–1826).

Belgia, stat în V Europei.

Belgrad, capitala Iugoslaviei şi a Serbiei.

Belić (pr. bélici), **Aleksandar**, lingvist şi filolog sârb (1876–1960).

Belinski, Vissarion Grigorievici, critic literar şi om politic rus (1811–1848).

Bellay (pr. belé), **Joachim Du**, poet francez (1522–1560).

Bellini 1. Familie de pictori veneţieni (sec. XV–XVI). 2. *Vincenzo B.*, compozitor italian (1801–1835).

Belzebut, căpetenia demonilor în Noul Testament.

Benavente y Martinez (pr. martíneθ), **Jacinto**, dramaturg spaniol (1866–1954).

Benedict, numele a paisprezece papi.

Bengal, Golful sau **Marea**, golf al Oceanului Indian.

Bengalul de vest, stat în E Indiei.

Benin 1. Stat în V Africii. 2. Golf al Oceanului Atlantic.

Bergson (pr. bergsoⁿ), **Henri**, filozof francez (1859–1941).

Bering 1. *Vitus Jonassen B.*, navigator şi explorator rus de origine daneză (1681–1741). 2. *Marea B.*, mare în Oceanul Pacific.

Berlin, mare oraş german.

Berlioz, Hector, compozitor şi critic muzical francez (1803–1869).

Bermude, arhipelag în Oceanul Atlantic.

Berna, capitala Elveţiei.

Bernardin de Saint-Pierre (pr. bernardéⁿ dö seⁿpiér) **Jacques Henri**, scriitor preromantic francez (1737–1814).

Berthelot (pr. bertló), **Henri Mathias**, general francez, şeful misiunii militare franceze în România în 1917 (1861–1931).

Bethleem, oraş în Palestina în care s-a născut Iisus Cristos.

Bethlen, familie nobiliară maghiară din Transilvania care a dat câţiva guvernatori în sec. XVII.

Bhutan, stat pe versantul de S al Munţilor Himalaia.

Bianu, Ioan, filolog român (1856–1935).

Bibescu, familie de boieri (demnitari) din Ţara Românească (sec. XVIII–XIX).

Biblia 1. Culegere de texte sacre ale mozaismului şi creştinismului. 2. *B. de la Bucureşti*, prima traducere a Bibliei în limba română (1688).

Biedermeier (pr. bídărmaier) denumire dată unui stil de decoraţie interioară şi mobilier, dezvoltat în Germania şi Austria în sec. XIX.

Bielorusia, stat în partea de NV a Rusiei.

Bikini, insulă în arhipelagul Marshall, Pacificul occidental.

Birmania v. **Myanmar**.

Bismarck, Otto, prinţ von, om politic german (1815–1898).

Bizet (pr. bizé), **Georges**, compozitor francez (1838–1875).

Björnson (pr. biôrnson), **Bjernstjerne**, scriitor, ziarist şi orator norvegian (1832–1910).

Blaga, Lucian, poet, dramaturg, filozof şi eseist român (1895–1961).

Blake (pr. bléic), **William**, poet, grafician şi pictor englez (1757–1827).

Blasco, Ibáñez (pr. ibánieθ), **Vicente**, prozator spaniol (1867–1928).

Bloch (pr. bloc) **Ernest**, compozitor

Scanned with OKEN Scanner

american de origine elveţiană (1880–1959).

Bloch (pr. bloc) **Felix**, specialist elveţian în fizica atomică (1905–1983).

Blok, Aleksandr Alekcsandrovici, poet simbolist rus (1880–1921).

Boccaccio, Giovanni, scriitor renascentist italian (1313–1375).

Boccherini, Luigi, violoncelist şi compozitor italian (1743–1805).

Bod, Péter, cărturar umanist secui (1712–1769).

Boeing (pr. bóuin), **William Edward**, constructor de avioane american (1881–1956).

Boemia, denumirea Cehiei, în cadrul Imperiului habsburgic, între 1526–1918.

Bogdan, numele mai multor domnitori ai Moldovei (sec. XIV–XVI).

Bogdan, Ion, filolog şi istoric român (1864–1919).

Bogdan-Duică, Gheorghe, istoric literar român (1866–1934).

Bogotá, capitala Columbiei.

Bogrea, Vasile, filolog şi lingvist român (1881–1926).

Bohr (pr. bor) **Niels**, fizician danez emigrat în S.U.A., specialist în fizica nucleară (1885–1962).

Boileau-Despréaux (pr. bualó-depreó), **Nicolas**, scriitor francez (1636–1711).

Bojer (pr. bóiăr), **Johan**, scriitor norvegian (1872–1959).

Boleslav, numele a trei cneji cehi din sec. X.

Boleslaw, numele mai multor cneji şi regi poloni (sec. X–XII).

Bolintineanu, Dimitrie, scriitor şi om politic român (1819–1872).

Bolivia, stat în America de Sud.

Böll, Heinrich, scriitor german (1917–1985).

Bolliac, Cezar, poet şi publicist român (1817–1881).

Bonifaciu, numele a nouă papi.

Bonn, capitala Germaniei.

Bopp, Franz, lingvist german (1781–1867).

Borges (pr. bórhes), **Jorge Luis**, scriitor argentinian (1899–1986).

Borgia, familie italiană originară din Spania, cu rol important în istoria Italiei.

Borodin, Aleksandr Porfirievici, compozitor rus (1833–1887).

Bosnia şi Herţegovina, fostă republică iugoslavă.

Bossuet (pr. bosüé), **Jacques Bénigne**, orator şi scriitor francez (1627–1704).

Botev, Hristo, poet şi om politic bulgar (1848–1876).

Botswana (pr. botsuánă), stat în S Africii.

Botticelli, Sandro (Alessandro di Mariano Filipepi), pictor renascentist (1445–1510).

Bourbon (pr. burbo^{n}), dinastie domnitoare în Franţa (sec. XVI–XIX), Spania (sec. XVIII–XIX), Regatul celor două Sicilii (sec. XVIII–XIX), ducatul Parma şi Piacenza (sec. XVIII–XIX).

Boyle (pr. boil), **Robert**, fizician şi chimist irlandez (1627–1691).

Bragança (pr. brăgánsă), dinastie de regi ai Portugaliei (sec. XVIII–XIX) şi colateral de împăraţi ai Braziliei (sec. XIX).

Brahma, zeitate hindusă.

Brahmaputra, fluviu tibetan.

Brahms (pr. braams), **Johannes**, compozitor, pianist şi dirijor german (1833–1897).

Braille (pr. brai), **Louis**, inventator francez al alfabetului pentru orbi (1805–1852).

Brancovič (pr. bráncovici), familie nobiliară de origine sârbă.

Braniştе, Valeriu, publicist şi om politic român (1869–1928).

Brasilia, capitala Braziliei.

Bratislava, capitala Slovaciei.

Brazilia, stat în America de Sud.

Brazzaville (pr. brazavíl), capitala Republicii Congo.

Brăescu, Gheorghe, scriitor român (1871–1949).

Brătescu-Voineşti, Ioan Alexandru, scriitor român (1868–1946).

Brătianu, familie de boieri şi oameni politici români.

Brâncoveanu, familie de boieri olteni cu rol istoric important, din care provine *Constantin B.*, domnitor şi martir creştin (sec. XVII–XVIII).

Scanned with OKEN Scanner

Brâncuşi, Constantin, sculptor român (1876–1957).

Brecht (pr. breht), **Bertolt**, poet, dramaturg şi regizor german (1898–1956).

Bretagne (pr. brětáni) **1.** Peninsulă franceză, între Oceanul Atlantic şi Marea Mânecii. **2.** Provincie istorică în V Franţei.

Breton (pr. brötó^{n}), **André**, scriitor francez (1896–1966).

Bridgetown (pr. brígitaun), capitala statului Barbados.

British Columbia (pr. britiş călámbiă), provincie în V Canadei, la Oceanul Pacific.

Britten (pr. britn), **Benjamin**, compozitor, pianist şi dirijor englez (1913–1976).

Brockhaus, Friedrich Arnold, publicist şi lexicograf german (1772–1823).

Bröndal, Viggo, lingvist danez (1887–1942).

Brontë (pr. brónti), numele a trei scriitoare engleze: *Charlotte B.* (1816–1855), *Emily B.* (1818–1848) şi *Ann B.* (1820–1849).

Brueghel (Bruegel, Breughel) (pr. brôhăl), familie de pictori flamanzi (sec. XVI–XVII): *Pieter B. cel Bătrân, Pieter B. cel Tânăr, Jan B.*

Brukenthal, (pr. brúkăntal) **Samuel**, om politic german din Transilvania (1721–1803).

Brunei, stat în insula Borneo.

Bruno, Giordano, filozof renascentist italian (1548–1600).

Brutus, Marcus Iunius, om politic roman (sec. I î.e.n.).

Bruxelles (pr. brüsél), capitala Belgiei.

Buchenwald (pr. búhănvald), lagăr de exterminare hitlerist.

Buck (pr. bac), **Pearl**, scriitoare americană (1892–1973).

Bucovina, regiune istorică românească. Zona de N face parte din Ucraina, în urma tratatului de pace din 1947.

Bucureşti, capitala României.

Budai-Deleanu, Ioan, scriitor, istoric şi cărturar român (1763–1820).

Budapesta, capitala Ungariei.

Buddha, întemeietorul legendar al budismului.

Buenos Aires, capitala Argentinei.

Bujumbura, capitala statului Burundi.

Bulgaria, stat european, în N Peninsulei Balcanice.

Bunin, Ivan Alekseevici, scriitor rus (1870–1953).

Bureată, Republica, stat în S Siberiei Orientale.

Burebista, rege geto-dac (sec. I î.e.n.).

Burundi, stat în Africa Centrală.

Buzescu, familie de boieri olteni, cu rol istoric important (sec. XVI–XVII).

Byron (pr. báiărăn), **George Gordon, lord**, poet englez (1788–1824).

C

Cage (pr. kéigi), **John**, compozitor şi pianist american contemporan.

Caiafa, preot iudeu din Noul Testament.

Cain, fiul cel mare al lui Adam şi al Evei.

Cairo, capitala Egiptului.

Calatrava, ordin monaho-cavaleresc din Spania (sec. XI–XIX).

Calcutta, mare oraş în E Indiei.

Caldeea, regiune istorică în S Mesopotamiei.

Calderón de la Barca, Pedro, dramaturg spaniol (1600–1681).

Caledonia, numele antic al Scoţiei.

California 1. Peninsulă între Oc. Pacific şi Golful cu acelaşi nume. **2.** Stat în V S.U.A.

Caligula (Caius Iulius Germanicus), împărat roman (sec. I).

Caliope, muza poeziei epice şi a elocinţei în mitologia greacă.

Calipso, eroină din Odiseea.

Calisto, nimfă în mitologia greacă.

Callatis, oraş antic, azi Mangalia, jud. Constanţa.

Callimachi (Calmăşul), familie de boieri, demnitari şi domni din Moldova.

Calvin, Jean, reformator religios francez (1509–1564).

Cambodgia, stat în Asia.

Cambridge (pr. kéimbrigi), oraş universitar celebru din Marea Britanie.

Camerun, stat în Africa.

Scanned with OKEN Scanner

Camões sau **Camoëns** (pr. kamöíș), **Luis de**, poet portughez (1524–1580).

Campra (pr. ka^{n}prá), **André**, compozitor francez (1660–1744).

Camus (pr. camű), **Albert**, scriitor și eseist francez (1913–1960).

Canaan (Țara Făgăduinței) 1. Numele biblic străvechi al Palestinei. **2.** Regiune din Asia Mică locuită de triburi israelite în sec. XIV–XII î.e.n.

Canada, stat în America de Nord.

Canare, arhipelag în Oceanul Atlantic.

Canberra (pr. keánbără), capitala Australiei.

Candrea, I.-Aurel, lingvist și filolog român (1872–1950).

Cantacuzino, familie de boieri, cărturari și domnitori români de origine greacă (sec. XVI–XX).

Cantemir, familie de boieri, demnitari și domnitori ai Moldovei ca: *Antioh* și *Dimitrie*, ultimul și mare cărturar.

Canut (Knut), numele unor regi ai Danemarcei, Suediei, Norvegiei și Angliei (sec. X–XIII).

Čapek (pr. ceápek), **Karel**, dramaturg și romancier ceh (1890–1938).

Capela Sixtină, celebră capelă a Vaticanului.

Capetingi (Capețieni), a treia dinastie de regi ai Franței.

Cape Town (pr. kéiptaun), capitala Africii de Sud.

Capidan, Theodor, lingvist român (1879–1953).

Capidava, așezare dacică și apoi castru roman pe malul drept al Dunării (azi satul Capidava, Constanța).

Capote (pr. căpóuti), **Truman**, scriitor american (1924–1984).

Capri, insulă italiană în Marea Tireniană.

Capul Verde, arhipelag în Atlantic, având administrație comună cu Guineea–Bissau.

Caracalla, Marcus Aurelius Antoninus, împărat roman (sec. II).

Caracas, capitala Venezuelei.

Caracostea, Dumitru, critic și istoric literar român (1879–1965).

Caragea, familie de boieri și domnitori de origine greacă, din Țara Românească (sec. XVII–XIX).

Caragiale, numele mai multor scriitori români dintre care mai importanți sunt: *Ion Luca C.* (1852–1912) și *Matei I. C.* (1885–1936).

Caraibilor, Marea, mare a Oceanului Atlantic.

Caravaggio (Michelangelo Merisi da), pictor italian (1573–1610).

Carducci, Giosuè, poet și critic italian (1835–1907).

Carnap, Rudolf, filozof austriac (1891–1970).

Carol, numele mai multor monarhi din Sfântul Imperiu Roman de națiune germană și din Franța, Spania, Suedia, Anglia, România etc.

Carol cel Mare (Charlemagne) (pr. șarlămáni), rege al francilor și împărat al Occidentului (sec. VIII–IX).

Carolina de Nord, stat în E S.U.A.

Carolina de Sud, stat în SE S.U.A.

Carolingi sau **Carolingieni**, dinastie domnitoare în Franța, Germania și Italia (sec. VIII–X).

Carpaccio, Vittore, pictor renascentist italian (c. 1455–1525).

Carpați, lanț muntos european, continuarea estică a Alpilor.

Cartagina, oraș antic în N Africii.

Casandra, fiica lui Priam din Iliada.

Caspică, Marea, lac sărat între Europa și Asia.

Castaldi, Alfons, compozitor român de origine italiană (1874–1942).

Castor și Pollux, fii gemeni ai lui Zeus și ai Ledei, în mitologia greacă.

Catilina, Lucius Sergius, om politic roman (c. 108–62 î.e.n.).

Cato cel Bătrân (Marcus Porcius Cato Maior), om politic și scriitor roman (234–149 î.e.n.).

Cato cel Tânăr (Marcus Porcius Cato Uticensis), om politic roman (95–46 î.e.n.).

Caucaz, masiv muntos situat între M. Neagră și M. Caspică.

Cazimir, numele mai multor cneji și regi ai Poloniei.

Călinescu, Gheorghe, critic, istoric literar și scriitor român (1899–1965).

Câmpineanu, familie de boieri și demnitari din Țara Românească.

Scanned with OKEN Scanner

Cârlova, Vasile, poet român (1809–1831).

Ceaikovski, Piotr Ilici, compozitor rus (1840–1893).

Ceaurul, familie de boieri din Moldova (sec. XVII–XVIII).

Cehia, stat în Europa Centrală.

Cehov, Anton Pavlovici, scriitor rus (1860–1904).

Cellini, Benvenuto, sculptor, orfevru, gravor şi scriitor italian (1500–1571).

Celsius (pr. sélsius), **Anders**, astronom şi fizician suedez (1701–1744).

Cendrars (pr. sandrárs), **Blaise**, scriitor francez (1887–1961).

Central Africană, Republica, (R. C.A.), stat în Africa.

Cerber, în mitologia greacă, monstru fabulos canin care păzea poarta infernului.

Ceres, zeiţa grâului şi a recoltelor în mitologia romană, la greci *Demeter*.

Cervantes Saavedra (pr. servántes), **Miguel de**, scriitor spaniol (1547–1616).

Cézanne (pr. sezán), **Paul**, pictor francez (1839–1906).

Cezar (Caius Iulius Caesar), om politic, general, scriitor şi orator roman (100–44 î.e.n.).

Champollion (pr. şampolió^{n}), **Jean François**, orientalist francez (1790–1832).

Chanson de Roland (pr. şansón dë rolán), poem epic francez anonim (probabil sec. XII).

Charite, în mitologia greacă, divinităţi (de obicei trei) care simbolizau graţia şi frumuseţea feminină; la romani *Graţii*.

Charpentier (pr. şarpantié), **Gustave**, compozitor francez (1860–1956).

Chateaubriand (pr. şatobriá^{n}) **François René, viconte de**, scriitor francez (1768–1848).

Chénier (pr. şenié), **André de C.**, poet francez (1762–1794).

Cherularie, Mihail, patriarh de Constantinopol (1000–1059).

Chile (pr. cíle), stat în America de Sud.

China, stat în Asia.

Chippendale (pr. cípăndeil), **Thomas**, ebenist englez (1718–1779).

Chiril, cărturar slav, considerat creatorul alfabetului chirilic (sec. IX).

Chişinău, capitala Republicii Moldova.

Chloris v. Flora.

Chopin (pr. şopé^{n}), **Frédéric**, pianist şi compozitor polonez (1810–1849).

Chrétien de Troyes (pr. cretié^{n} dă trúa), scriitor francez (sec. XII).

Christie (pr. crísti), **Agatha**, scriitoare engleză (1891–1976).

Churchil (pr. ciătcil), **sir Winston Leonard Spencer**, om politic britanic (1874–1965).

Ciad, stat în Africa.

Cicero, Marcus Tullius, om politic, filozof, scriitor şi orator roman (106–43 î.e.n.).

Cihac, Alexandru, lingvist român (1825–1887).

Cincinnatus, Lucius Quinctius, om politic roman (sec. V î.e.n.).

Cioran, Emil, filozof român contemporan de expresie franceză.

Cipariu, Timotei, lingvist român (1805–1887).

Cipru, stat în insula cu acelaşi nume din E Mării Mediterane.

Circe, numele unei vrăjitoare în mitologia greacă.

Cirus II cel Mare, rege persan (559–530 î.e.n.).

Ciucurencu, Alexandru, pictor român (1903–1977).

Claudel (pr. clodél), **Paul**, poet, dramaturg şi eseist francez (1868–1955).

Claudiu, numele unor împăraţi romani.

Cleomene, numele a trei regi ai Spartei.

Cleopatra, numele a şapte regine ale Egiptului elenistic.

Clitemnestra, soţia lui Agamemnon în mitologia greacă.

Coandă, Henri, inginer, constructor de avioane român (1886–1972).

Coasta de Azur, litoral francez la Marea Mediterană, de la Cassis la Menton.

Coasta de Fildeş, stat în Africa Occidentală.

Cocea, N. D., scriitor şi publicist român (1880–1949).

Cocteau (pr. coctó), **Jean**, scriitor,

Scanned with OKEN Scanner

eseist, dramaturg, cineast, pictor şi coregraf francez (1899–1963).

Codru-Drăguşanu, Ion, scriitor român (1818–1884).

Cohen (pr. coé[n]), **Marcel**, lingvist şi sociolog francez (1884–1974).

Coleridge (pr. cóulrigi), **Samuel Taylor**, poet şi critic literar englez (1772–1834).

Colhida, ţinut legendar pe ţărmul de E al Mării Negre, unde s-a găsit Lâna de aur.

Colombo, capitala statului Sri Lanka.

Colorado (pr. kealăreádou) **1.** Numele mai multor fluvii de pe continentul american. **2.** Stat în partea central-vestică a S.U.A.

Colosseum, amfiteatru monumental la Roma, construit în sec. I.

Colosul din Rodos, statuie uriaşă la intrarea în Rodos, una dintre cele şapte minuni ale antichităţii, dispărută în 224 î.e.n.

Columb, Cristofor, navigator celebru de origine italiană (c. 1451–1506).

Columbia, stat în America de Sud.

Columbia (pr. călámbiă), fluviu în America de Nord.

Columna lui Traian, monument ridicat la Roma de Împăratul Traian, în anul 113, care înfăţişează războaiele daco-romane.

Comenius, Jan Amos Komensky, umanist şi pedagog ceh (1592–1670).

Commonwealth (pr. cómănuelθ), denumirea statului englez în perioada republicii (1649–1660).

Comte (pr. cont), **Auguste**, filozof şi sociolog francez (1798–1857).

Conachi, Costache, poet român (1778–1849).

Conakry, capitala statului Guineea.

Confucius, numele latinizat al filozofului chinez *Cung Fu-tzî* (sec. VI–V î.e.n.).

Congo, stat şi fluviu în Africa Ecuatorială.

Conrad, numele mai multor regi şi împăraţi germani.

Constantin, numele mai multor împăraţi bizantini.

Constantin cel Mare (Flavius Valerius Constantinus), împărat roman (sec. IV).

Conta, Vasile, filozof român (1845–1882).

Cook (pr. cuc), **James**, navigator şi explorator britanic (1728–1779).

Copenhaga, capitala Danemarcei.

Copernic, Nicolaus Copernicus, astronom polonez (1473–1543).

Coralilor, Marea, situată în bazinul Oceanului Pacific.

Coran sau **Koran**, cartea sacră a religiei musulmane.

Cordilieri, Munţii, cel mai lung lanţ muntos de pe glob, situat pe continentul american.

Coreea, ţară în Extremul Orient asiatic, divizată din 1945 în două republici: *Coreea de Nord* şi *Coreea de Sud*.

Coresi, traducător şi tipograf român (sec. XVI).

Corneille (pr. cornéi), **Pierre**, dramaturg francez (1606–1684).

Corregio (Antonio Allegri), pictor renascentist italian (1489–1534).

Corsica, insulă din componenţa Franţei.

Cortés, Hernán (Hernando), conchistador spaniol (1485–1547).

Costache, Veniamin, mitropolit şi cărturar moldovean (1768–1846).

Costa Rica, stat în America Centrală.

Costin, familie de boieri din Moldova, de unde se trag doi cronicari: *Miron C.* (1633–1691) şi *Nicolae C.* (c. 1660–1712).

Coşbuc, George, poet român (1866–1918).

Cotruş, Aron, poet român (1891–1961).

Courbet (pr. curbé), **Gustave**, pictor francez (1819–1877).

Coustou (pr. custú), familie de sculptori francezi din sec. XVII–XVIII.

Cranach, Lucas, (numit şi *cel Bătrân*), pictor şi gravor german (1472–1553).

Crassus, Marcus Licinius, om politic roman (115–53 î.e.n.).

Creangă, Ion, scriitor român (1837–1889).

Creta 1. Insulă grecească în Marea Mediterană. **2.** Mare în bazinul Mării Egee.

Cristian (Christian), numele mai multor regi ai Danemarcei (sec. XV–XX).

Scanned with OKEN Scanner

Cristos, Iisus, întemeietorul creştinismului, considerat de creştini ca fiul lui Dumnezeu şi mântuitorul lumii (*Mesia*).

Croaţia, stat în Europa.

Croce, Benedetto, filozof, istoric, critic literar şi om politic italian (1866–1952).

Cromwell (pr. crómuel), **Oliver**, om politic englez (1599–1658).

Cronos, unul dintre Titani în mitologia greacă.

Csáki (pr. ceáki), familie nobiliară din Transilvania (sec. XV–XVI).

Cuba, stat în America Centrală.

Cupidon, v. **Eros.**

C.S.I. = Comunitatea Statelor Independente desprinse din fosta U.R.S.S.

Curie (pr. cürí) 1. *Pierre C.*, fizician şi chimist francez (1859–1906). 2. *Maria Skłodowska C.*, fiziciană şi chimistă franceză de origine poloneză (1867–1934).

Cuvier (pr. cüvíe), **Georges**, zoolog şi paleontolog francez (1769–1832).

Cuza, Alexandru Ioan, domnitor al Principatelor Unite (1820–1873).

Cyrano de Bergerac (pr. siranó dă berjărác), **Savinien de**, scriitor francez (1619–1655).

D

Dacca, capitala statului Bangladesh.

Dacia, în antichitate, stat în SE Europei locuit de populaţia geto–dacă, azi locuit de români.

Dafne, nimfă iubită de Apolo şi transformată în dafin, în mitologia greacă.

Dafnis, în mitologia greacă, tânăr păstor din Sicilia, vestit pentru frumuseţea sa.

Dahomey (pr. daomé) v. **Benin.**

Daghestan, republică în Asia, la NE de Afganistan.

Daguerre (pr. daghér), **Jacques**, inventator francez, care a perfecţionat fotografia împreună cu Niepce (1789–1851).

Daicoviciu, Constantin, istoric şi arheolog român (1898–1973).

Dakar, capitala Senegalului.

Dakota de Nord, stat în N S.U.A.

Dakota de Sud, stat în N S.U.A.

D'Alembert (pr. dalambér), **Jean le Rond**, filozof şi matematician francez (1717–1783).

Dali, Salvador, pictor, grafician şi eseist spaniol (1904–1989).

Dalila, curtezană filisteană (după Biblie), simbol al perfidiei şi trădării, care i-a tăiat lui Samson şuviţe de păr, luându-i puterea.

Dalmaţia, regiune pe litoralul Mării Adriatice.

Dalton (pr. dóltăn), **John**, fizician şi chimist englez (1766–1844).

Dam, Henrik, biochimist danez. Contribuţii la studiul biochimiei şi al vitaminelor (1895–1976).

Damasc, capitala Siriei.

Damocles, curtezan al tiranului Siracuzei *Dionisios cel Bătrân* (405–367 î.e.n.), de la care avem expresia: sabia lui Damocles, sugerând ideea de primejdie permanentă.

Dan, numele a doi domnitori ai Ţării Româneşti: *Dan I* (sec. XIV) şi *Dan II* (sec. XV).

Danaide, în mitologia greacă, cele cincizeci de fiice ale lui *Danaos*, regele Argosului, condamnate să umple veşnic, în Infern, un butoi fără fund pentru că şi-au ucis soţii.

Danemarca, stat în NV Europei.

Daniel, profet evreu (după Biblie) (sec. VII î.e.n.).

Danielopolu, Daniel, fiziolog şi clinician român (1884–1955).

D'Annunzio (pr. dannúnţio), **Gabriele**, scriitor şi patriot italian (1863–1938).

Dante, Alighieri, poet italian (1265–1321).

Danton (pr. da^{n}tó^{n}), **Georges Jacques**, om politic, avocat şi orator francez (1759–1794).

Danubius, denumirea celtică a Dunării, mai târziu *Istros.*

Danzig v. **Gdansk.**

Dardanele sau Helespont, strâmtoare între Marea Marmara şi Marea Egee.

Dar es Salaam, capitala Tanzaniei.

Darius, numele a trei regi persani (sec. VI până în sec. IV î.e.n.) dintre care cel mai important este *D. I* (522–486 î.e.n.), organizator al Imperiului Persan.

Scanned with OKEN Scanner

Darwin (pr. dáuin), **Charles Robert**, biolog englez (1809–1882).

Daudet (pr. dodé), **Alphonse**, scriitor francez (1840–1897).

Daumier (pr. domié), **Honoré**, pictor, gravor şi sculptor francez (1808–1879).

David 1. Suveran al regatului Israel (c. 1013–973 î.e.n.). **2.** *Louis D.*, pictor francez (1748–1825).

Davila 1. *Carol D.*, medic român (1832–1884). **2.** *Alexandru D.*, dramaturg şi om de teatru român (1862–1929).

Davis (pr. déivis), **Jefferson**, om politic american (1808–1889).

Debussy (döbüsí), **Claude Achille**, compozitor, pianist şi critic muzical francez (1862–1918).

Debye (pr. dăbéiă), **Peter**, fizician şi chimist olandez (1884–1966).

Decebal, rege al geto–dacilor (sfârşitul sec. I şi începutul sec. II).

De Coster (pr. dă costér), **Charles**, scriitor belgian (1827–1879).

Dedal, în mitologia greacă, arhitect, constructor al Labirintului din Creta.

Defoe (pr. dăfóu), **Daniel**, scriitor şi om politic englez (c. 1660–1731).

Degas (dögá), **Edgar**, pictor, desenator şi sculptor francez (1834–1917).

Delacroix (pr. dölacroá), **Eugène**, pictor, desenator, gravor şi litograf francez (1789–1863).

Delavrancea, Barbu, scriitor, avocat şi om politic român (1858–1918).

Delaware (pr. délăueăr), fluviu în E S.U.A.

Delfi, oraş antic în Grecia, vestit pentru oracolul său.

Delhi (pr. déli), oraş în N Indiei, fosta capitală.

Delibes (pr. dölíb), **Léo**, compozitor francez (1836–1891).

Delvaux (pr. delvó), **Paul**, pictor belgian, reprezentantul suprarealismului (n. 1897).

Demeter sau **Demetra**, zeiţa agriculturii şi a cerealelor, în mitologia greacă.

Democrit, filozof grec (c. 460–c. 370 î.e.n.).

Demostene, om politic şi orator atenian (384–322 î.e.n.).

Densusianu, Ovid, filolog, lingvist, folclorist, istoric literar şi poet român (1873–1938).

Derain (pr. dăré^{n}), **André**, pictor francez (1880–1954).

Descartes (pr. decárt), **René**, filozof şi savant francez (1596–1650).

Despot–Vodă, domn al Moldovei (sec. XVI).

Diana, în mitologia romană, zeiţa vânătorii. La greci, *Artemis*.

Dias (pr. díăş), **Bartolomeu**, navigator portughez (c. 1450–1500).

Dickens (pr. díkinz), **Charles**, scriitor englez (1812–1870).

Diderot (pr. didró), **Denis**, filozof şi scriitor francez (1713–1784).

Dido sau **Didona**, prinţesă feniciană, despre care se spune că a întemeiat Cartagina.

Diesel (pr. dízăl), **Rudolf**, inginer şi inventator german (1858–1913).

Dimov, Dimităr, scriitor bulgar (n. 1909).

Dinarici, Alpii, lanţ muntos în fosta Iugoslavie, de–a lungul litoralului Mării Adriatice.

Dio Cassius, Cocceianus, istoric şi om politic grec (c. 155 – c. 236 e.n.).

Diocleţian, Caius Aurelius Valerius Diocletianus, împărat roman (245–313).

Diodor din Sicilia, istoric roman de origine greacă (c. 80–c. 21 î.e.n.).

Diogene din Sinope, filozof grec (c. 412–323 î.e.n.) care, dispreţuind convenţiile sociale, se spune că locuia într–un butoi şi căuta cu lumânarea un „om".

Diomede 1. Rege legendar al Traciei, celebru pentru cruzimea sa. **2.** În „Iliada", unul dintre eroii războiului troian.

Dionysos, în mitologia greacă, zeul vinului şi al viţei de vie. La romani, *Bachus*.

Dioscoride, Pedanios, medic şi botanist grec (sec. I e.n.).

Dioscuri, în mitologia greacă, cei doi fraţi, *Castor* şi *Pollux*, fiii lui Zeus.

Discordia, în mitologia romană, zeiţa vrajbei. La greci, *Eris*.

Disney (pr. dízni), **Walt**, cineast american, autorul desenelor animate (1901–1966).

Disraeli (pr. dizréili), **Benjamin, conte Beaconsfield** (pr. bícănzfild), om politic şi scriitor britanic (1804–1881).

Scanned with OKEN Scanner

Divina Commedia (pr. divina comédia), poem alegoric al lui Dante.

Djakarta (pr. geakárta), capitala Indoneziei.

Djibouti (pr. gibúti), stat în E Africii şi capitala acestui stat.

Dobrogea, provincie istorică în SE României.

Dobrogeanu-Gherea v. **Gherea.**

Doja, Gheorghe, conducătorul Războiului ţărănesc din Transilvania şi Ungaria din 1514 (?–1514).

Dominicană, Republica, stat la E de Haiti.

Domiţian, Titus Flavius Domitianus, împărat roman (51–96 e.n.).

Donatello, Donato di Niccolò di Betto Bardi, zis D., sculptor italian. Spirit umanist, (c. 1386–1466).

Donici, Alexandru, fabulist român (1806–1866).

Donizetti (pr. doniţéti), **Gaetano**, compozitor italian (1797–1848).

Don Juan (pr. don huán), personaj legendar spaniol, cuceritor celebru al femeilor.

Don Quijotte de la Mancha (pr. don kihóte de la máncea), roman spaniol de Cervantes.

Dosoftei, cărturar român, mitropolit al Moldovei şi scriitor (1624–1693).

Dos Passos (pr. das peásous), **John Roderigo**, romancier american (1896–1970).

Dostoevski, Fiodor Mihailovici, scriitor rus (1821–1881).

Dragoş, voievod român din Maramureş (sec. XIV).

Dreiser (pr. dráisăr), **Theodore**, scriitor american (1871–1945).

Dromichaites sau **Dromihete**, conducător de triburi geto-dacice din stânga Dunării (sec. IV–III î.e.n.).

Dubai, emirat arab la Golful Persic.

Dublin (pr. dáblin), capitala Irlandei.

Duca, Gheorghe, domn al Moldovei şi al Ţării Româneşti (sec. XVII).

Duchamp (pr. düşá[n]), **Marcel**, pictor francez (1887–1968).

Dučić (pr. dúcici), **Jovan**, poet şi prozator sârb (1874–1943).

Du Fu, poet chinez (712–770).

Dufy (pr. düfi), **Raoul**, pictor francez (1877–1953).

Duhamel (pr. düamél), **Georges**, scriitor francez (1884–1966).

Dukas (pr. dücás), **Paul**, compozitor şi critic muzical francez (1865–1935).

Dumas (pr. dümá) **1.** *Alexandre D.* (zis şi *Dumas-père* „tatăl") (1802–1870), romancier şi dramaturg romantic francez. **2.** *Alexandre D.* (zis şi *Dumas-fils* „fiul") (1824–1895), romancier şi dramaturg francez. Fiul lui *D.*(1).

Dunărea, fluviu în Europa, care se varsă în Marea Neagră.

Dürer (pr. dürăr), **Albrecht**, pictor, desenator şi gravor german (1471–1528).

Dürrenmatt, Friedrich, scriitor elveţian de limbă germană (n. 1921).

Dvořak (pr. dvórjac), **Antonin**, compozitor ceh (1841–1904).

E

Ebru, fluviu în Spania.

Eça de Queirós (pr. esa dă keiróş), **José Maria**, scriitor portughez (1845–1900).

Ecaterina, numele a două împărătese ale Rusiei: *E. I.* (1684–1727), soţia lui Petru cel Mare; *E. II cea Mare* (1729–1796), soţia lui Petru III.

Echo, nimfă a munţilor şi pădurilor, prefăcută în ecou, în mitologia greacă.

Ecuador, stat în America de Sud.

Eden, grădina raiului (după Biblie).

Edip sau **Oedip**, fiul lui Laios, regele Tebei şi al Jocastei, care şi-a ucis tatăl şi se căsătoreşte cu mama sa, fără să ştie adevărul.

Edison (pr. édăsn), **Thomas Alva**, inventator amèrican (1847–1931).

Eduard, numele a opt regi ai Angliei dintre care mai importanţi sunt: *E. I* (1272–1307); *E. III* (1327–1377).

Egee, Marea, mare în R Mării Mediterane, între Peninsula Balcanică, Asia Mică şi insula Creta.

Egina, insulă grecească, oraş şi golf cu acelaşi nume, între Peloponez şi Atica.

Scanned with OKEN Scanner

Egipt, Republica Arabă, stat în NE Africii.

Egist, fiul regelui Micenei care l-a omorât pe Agamemnon, în mitologia greacă.

Ehrenburg (pr. erimbúrc), **Ilia Grigorievici**, scriitor rus (1891–1967).

Eiffel (pr. efél), **Gustave**, inginer francez (1832–1923), care a construit un turn la Paris care îi poartă numele.

Einstein (pr. áinştain), **Albert**, fizician german (1879–1955).

Eisenhower (pr. áizănhauăr), **Dwight David**, general, om politic şi preşedinte al S.U.A. (1890–1969).

Elada, denumire antică a Greciei.

Elba 1. Insulă din Marea Mediterană unde a fost exilat Napoleon. 2. Fluviu din Europa Centrală.

Electra, în mitologia greacă, fiica lui Agamemnon şi a Clitemnestrei, care, împreună cu Oreste, şi-a răzbunat tatăl ucis de Egist.

Elena, în mitologia greacă, fiică a lui Zeus şi a Ledei, soţia lui Menelau, regele Spartei.

Eliade, Mircea, filozof şi scriitor român, specialist în istoria religiilor (1907–1986).

Eliot (pr. éliăt), **George**, scriitoare engleză (1819–1880).

Elisabeta, numele mai multor regine şi împărătese dintre care mai cunoscute sunt: *E. I* regină a Angliei (1533–1603); *E.* împărătească a Rusiei (1709–1762).

Elizee, Câmpiile, în mitologia greacă, regiune subpământeană unde ajung, după moarte, sufletele celor buni.

Elpis, în mitologia greacă, zeiţa speranţei. La romani, *Spes*.

Eluard (pr. elüár), **Paul**, poet francez (1895–1952).

Elveţia (Confederaţia Helvetică), stat în Europa Centrală.

Élysée (pr. elizé) **Palatul**, reşedinţa preşedintelui Franţei.

Emerson (pr. émărsn), **Ralph Waldo**, filozof, publicist şi poet american (1803–1882).

Eminescu, Mihai, poet român (1850–1889).

Emiratele Arabe Unite, stat în SV Asiei, în Peninsula Arabică.

Empedocle, filozof şi poet grec (c. 490 – c. 430 î.e.n.).

Ems, fluviu în NV Germaniei.

Enea, erou troian, personaj din Eneida.

Eneida, epopee scrisă de Vergiliu, în care acesta glorifică vechile virtuţi eroice romane.

Enescu, George, compozitor, violonist, dirijor şi pianist român (1881–1955).

Engels (pr. éngăls), **Friedrich**, filozof şi om politic german (1820–1895).

Enisei, fluviu în V Siberiei.

Eol, zeul vânturilor în mitologia greacă.

Eos, în mitologia greacă, zeiţa dimineţii. La romani, *Aurora*.

Epictet, filozof stoic grec (c. 50–138).

Epicur, filozof grec (341–270 î.e.n.).

Epir, regiune muntoasă la graniţa dintre Grecia şi Albania, vechi regat.

Erasm din Rotterdam sau **Erasmus Desiderius Rotterdamus**, umanist renascentist olandez (1466–1536).

Erato, în mitologia greacă, muza poeziei erotice.

Eratostene, matematician, astronom, geograf şi filozof grec (c. 275 – 195 î.e.n.).

Erehteion, templu grec de pe Acropole închinat zeiţei Atena şi zeului Poseidon.

Erevan, capitala Armeniei.

Erinii, în mitologia greacă, divinităţi răzbunătoare care pedepseau fărădelegile muritorilor. La romani, *Furii*.

Ernst, Max, pictor francez (1891–1976).

Eros, în mitologia greacă, zeul iubirii. La romani, *Amor* sau *Cupidon*.

Eschil, creatorul tragediei greceşti (525–456 î.e.n.).

Esculap v. **Asclepios**.

Esenin, Serghei Aleksandrovici, poet rus (1895–1925).

Esh Sham v. **Damasc**.

Esop, fabulist grec (c. 620–560 î.e.n.).

Esopia, carte populară care cuprinde viaţa şi fabulele lui Esop. Tradusă la noi în sec. XVII.

Este sau **D'Este**, familie princiară italiană. A domnit la Ferrara, Modena şi Reggio (sec. XIII–XVIII).

Scanned with OKEN Scanner

Estera, femeie evreică de o mare frumuseţe (după Biblie), soţia regelui persan Xerxe I.

Estonia, stat în NE Europei, cu ieşire la Marea Baltică.

Etiopia, stat în Africa Orientală, cu ieşire la Marea Roşie şi podişul cu acelaşi nume.

Etiopica, roman popular erotic-picaresc de Heliodor (sec. III e.n.).

Etna, vulcan din Sicilia, cel mai activ din Europa.

Euclide, matematician grec, renumit prin postulatul său (sec. III î.e.n.).

Eufrat, fluviu în SV Asiei.

Eugenia, Maria de Montijo de Guzman, soţia lui Napoleon III, împăratul Franţei (1826–1920).

Euler (pr. óilăr) **Leonhard**, matematician şi fizician elveţian (1707–1783).

Euridice, în mitologia greacă, soţia lui Orfeu.

Euripide, poet tragic grec (480–406 î.e.n.).

Europa, continent în emisfera nordică.

Europa sau **Europe**, în mitologia greacă, fiica lui Agenor, regele Tirului.

Euterpe, în mitologia greacă, muza poeziei lirice.

Eva, prima femeie, soţia lui Adam (după Biblie), creată de Dumnezeu din coasta lui Adam.

Everest, cel mai înalt vârf de pe Pământ în masivul Himalaia, 8 880 m.

Extremul Orient sau **Orientul Îndepărtat**, ansamblul ţărilor din Asia de Est (China, Japonia, Coreea, Vietnam, Laos şi Cambodgea).

Eyck sau **Van Eyck** (pr. aic) **Jan**, pictor flamand (c. 1390–1441).

Ezechiel sau **Iezechiel**, profet evreu (sec. VI î.e.n.).

F

Faeton, în mitologia greacă, fiul zeului soarelui Helios, care i-a cerut tatălui său carul de foc.

Fahrenheit (pr. fărânhait), **Gabriel Daniel**, fizician german care a inventat scara termometrică (1686–1736).

Falkland (pr. fóclănd), sau **Malvinas**, arhipelag în S Oceanului Atlantic şi curentul rece cu acelaşi nume.

Falla (pr. fália), **Manuel de**, compozitor şi pianist spaniol (1876–1946).

Fanar, cartier din Constantinopol (Istanbul), locuit de greci (fanarioţi); reşedinţă a patriarhului ortodox de Constantinopol din 1453.

Faraday (pr. feărădi), **Michael**, fizician şi chimist englez (1791–1867).

Farnese, familie italiană vestită care a dat numeroase personalităţi între 1545 şi 1731.

Farul din Alexandria, una dintre cele şapte minuni ale lumii, construit între 285 şi 247 î.e.n..

Faulkner (pr. fócnă), **William**, scriitor american (1897–1962).

Fauré (pr. foré), **Gabriel**, compozitor francez (1845–1924).

Faust, Johannes Georg, alchimist şi astrolog german (c. 1480 – c. 1540), care se spune că şi-a vândut sufletul diavolului în schimbul tinereţii.

Fedra, în mitologia greacă, soţia lui Teseu, care s-a îndrăgostit de fiul ei vitreg Hipolit.

Fénelon (pr. fenăló^{n}), **François de Salignac** (pr. saliniác), prelat şi scriitor francez (1651–1715).

Fenicia, teritoriu pe coasta răsăriteană a Mediteranei unde, în antichitate, au luat naştere oraşe cu cultură şi civilizaţie înfloritoare.

Ferdinand I. Nume dat mai multor regi şi împăraţi din Europa, mai ales din Germania, Spania şi Austria. **2.** *F. I de Hohenzollern-Sigmaringen*, rege al României (1865–1927).

Fermi, Enrico, fizician italian (1901–1954).

Feroe (pr. feărö), arhipelag danez, în N Scoţiei.

Ferrari, Ettore, sculptor italian care a făcut şi sculptura lui Ovidiu de la Constanţa (1849–1930).

Ferreira (pr. făréiră), **António**, scriitor portughez (1528–1569).

Feuchtwanger (pr. fóihtvangăr), **Lion**, scriitor german (1884–1956).

Scanned with OKEN Scanner

Feuerbach (pr. fóiiărbah), **Ludwig**, filozof german (1804–1872).

Fidias, sculptor grec (sec. V î.e.n.).

Fidji v. **Fiji**.

Fielding (pr. fíldin), **Henry**, scriitor englez (1707–1754).

Fiji sau **Fidji** (pr. fígi), stat în SV Oceanului Pacific (Melanezia) şi arhipelagul cu acelaşi nume.

Filimon, Nicolae, scriitor român (1819–1865).

Filip 1. Numele a cinci regi ai Macedoniei antice dintre care mai importanţi sunt: *F. II* (382–336 î.e.n.), tatăl lui Alexandru cel Mare; *F. V* (237–179 î.e.n.). **2.** Numele a şase regi ai Franţei dintre care mai importanţi sunt: *F. II August* (1165–1223); *F. IV cel Frumos* (1268–1314). **3.** Numele a cinci regi ai Spaniei, dintre care mai importanţi sunt: *F. II* (1527–1598); *F. V* (1683–1746).

Filipine, stat în Asia de SE şi arhipelagul cu acelaşi nume.

Finic, Golful, golf al Mării Baltice, la N de Estonia.

Finisterre, cap în extremitatea de NV a Peninsulei Iberice (Spania).

Finlanda sau **Suomi**, stat în N Europei.

Fitzgerald (pr. fítgerăld), **Francis Scott**, scriitor american (1896–1940).

Flandra, regiune a Franţei, Belgiei şi Olandei din V Europei şi locuită de flamanzi.

Flaubert (pr. flobér), **Gustave**, prozator francez (1821–1880).

Fleming (pr. flémin), **Sir Alexander**, bacteriolog englez care a descoperit penicilina (1881–1955).

Flora, în mitologia romană, zeiţă a florilor şi a primăverii. La greci, *Chloris*.

Florida, stat în SE S.U.A. şi peninsulă în SE Americii de Nord între Golful Mexic şi Oceanul Atlantic.

Formosa v. **Taivan**.

Forth (pr. foθ), fluviu în N Marii Britanii.

Fortuna, în mitologia romană, zeiţa soartei schimbătoare. La greci, *Tyche*.

Foscolo, Ugo, poet italian (1778–1827).

Fouquet (pr. fuké), **Jean**, pictor şi miniaturist francez (c. 1420–1481).

Fourier (pr. furié), **Charles**, socialist utopist francez (1772–1837).

Fragonard (pr. fragonár), **Jean Honoré**, pictor francez (1732–1806).

France (pr. fra^{n}s), **Anatole**, scriitor francez (1844–1924).

Francesco D'Assisi, teolog şi poet italian, fondatorul ordinului franciscanilor (1182–1226).

Franche-Compté (pr. fra^{n}ş co^{n}té), veche provincie în E Franţei.

Francisc 1. Numele a doi regi ai Franţei dintre care cel mai important este: *F. I* (1515–1547). **2.** Numele a doi împăraţi germani: *F. I* (1708–1765); *F. II* (1768–1835).

Franck (pr. fra^{n}k), **César August**, compozitor, organist şi pedagog francez de origine belgiană (1822–1890).

Franco, Francisco, general şi om politic spaniol (1892–1975).

Franklin (pr. freánclin), **Benjamin**, fizician, filozof, economist şi om politic american (1706–1790).

Franţa, stat în V Europei.

Franz (pr. franţ), **Ferdinand**, arhiduce din familia Habsburg, asasinat la Sarajevo (1863–1914).

Franz Joseph (pr. franţ iózef), **de Habsburg**, împărat al Austriei şi rege al Ungariei (1830–1916).

Fraser (pr. fréiză), fluviu în V Canadei.

Frederic 1. Numele a trei împăraţi germani dintre care cel mai important este: *F. I Barbarossa*, împărat şi rege al Germaniei şi rege al Italiei (1122–1190). **2.** *F. II cel Mare*, rege al Prusiei (1712–1786).

Frederic Wilhelm, nume dat unor regi ai Prusiei, dintre care mai importanţi sunt: *F. W. I* (1688–1741) şi *F. W. III* (1770–1840).

Freetown (pr. frítaun), capitala statului Sierra Leone.

Frescobaldi, Girolamo, compozitor italian (1583–1643).

Freud (fróit), **Sigmund**, psihiatru austriac, întemeietorul psihanalizei (1856–1939).

Frey, zeu al fertilităţii în mitologia scandinavă.

Scanned with OKEN Scanner

Freya, sora lui Frey, zeiţă a dragostei în mitologia scandinavă.

Frisch (pr. friş), **Max**, scriitor elveţian de limbă germană (n. 1911).

Froissart (pr. froasár), **Jean**, cronicar francez (sec. XIV).

Fronda, război civil din Franţa (1648 şi 1652) în timpul regelui Ludovic al XIV-lea.

Frost, Robert, poet american (1874–1963).

Fučik (pr. fucic), **Julius**, scriitor şi publicist ceh (1903–1943).

Fuji Yama (pr. fúgi iáma) sau **Fuji San**, vulcan stins în Japonia, considerat ca munte sacru de către şintoişti.

Furii v. **Erinii**.

G

Gabon, stat în Africa Ecuatorială, pe ţărmul Golfului Guineii.

Gaborone, capitala Botswanei.

Gafencu, Grigore, om politic şi ziarist român (1892–1957).

Gagarin, Iuri Alekseevici, cosmonaut sovietic. Primul om din lume care a zburat în spaţiul cosmic, la 12 apr. 1961 (1934–1968).

Gainsborough (pr. ghéinzbără), **Thomas**, pictor englez (1727–1788).

Galaction, Gala, scriitor român (1879–1961).

Galapagos, arhipelag vulcanic la V de Ecuador de care aparţine.

Galicia (pr. galíθia), regiune din NV Spaniei.

Galileea, provincie istorică în N Israelului, în care se află oraşul Nazareth, unde (după Biblie), ar fi trăit Iisus Cristos.

Galilei, Galileo, fizician şi astronom renascentist italian (1564–1642).

Galsworthy (pr. gólzuăθi), **John**, scriitor englez (1867–1933).

Galvani, Luigi, fizician şi medic italian (1737–1798).

Gama, Vasco da, navigator şi explorator portughez (c. 1469–1524).

Gambetta (pr. ga^{n}beta), **Léon**, avocat şi om politic francez (1838–1882).

Gambia, stat în Africa Occidentală.

Gandhi 1. *Mohandas Karamchand* (supranumit *Mahatma* „suflet mare") *G.*, patriot şi filozof indian (1869–1948). 2. *Indira G.*, om politic indian (1917–1984).

Gane, Nicolae, prozator român (1838–1916).

Gange, fluviu sacru în S Asiei (India şi Bangladesh).

Garcia (pr. garθía), **Lorca, Federico**, poet şi dramaturg spaniol (1898–1936).

Garibaldi, Giuseppe, general şi om politic italian (1807–1882).

Garonne (pr. garón), fluviu în Franţa care izvorăşte din Munţii Pirinei.

Gascogne (pr. gascóni), veche provincie în SV Franţei.

Gaster, Moses, filolog român (1856–1939).

Gauguin (pr. goghé^{n}), **Paul**, pictor francez (1848–1903).

Gaulle (pr. gol), **Charles de**, general şi om politic francez (1890–1970).

Gauss, Karl Friederich, matematician, fizician şi astronom german (1777–1855).

Gautier (pr. gotié), **Théophile**, scriitor şi eseist francez (1811–1872).

Gavriil, arhanghel al buneivestiri (după Noul Testament).

Gay-Lussac (pr. ghe-lüsác), **Louis Joseph**, fizician şi chimist francez (1778–1850).

Gaza, oraş şi teritoriu din Palestina.

Gârleanu, Emil, scriitor român (1878–1914).

Gdansk, golf în S Mării Baltice, oraş în N Poloniei şi voievodat cu acelaşi nume.

Geea sau **Gaia**, în mitologia greacă, personificare a Pământului.

Geiger (pr. gáigăr), **Hans**, fizician german (1882–1945).

Gelu, voievod român (sec. IX–X).

Geneva, oraş în Elveţia şi lacul cu acelaşi nume (care este denumit şi Leman).

Geneza, prima carte a Bibliei.

Genghis-Han, han mongol, întemeietorul primului Imperiu Mongol (1160–1227).

Genoveva de Brabant, carte populară cu legende din evul mediu.

George (pr. giógi), numele mai multor

regi englezi dintre care mai importanţi sunt: *G. III*, rege al Marii Britanii şi Irlandei (1738–1820); *G. VI* (1895–1952), rege al Marii Britanii şi Irlandei de Nord (1936–1952) şi împărat al Indiei (1936–1948).

George, numele a doi regi greci: *G. I* (1845–1913), fiul regelui Christian IX al Danemarcei. *G. II* (1890–1947).

Georgetown (pr. giógitaun), capitala Guyanei.

Georgia (pr. giórgeă), stat în SE S.U.A.

Géricault (pr. jericó), **Théodore**, pictor francez (1791–1824).

Germania, stat în Europa Centrală.

Germanicus, Iulius Caesar, general roman (15 î.e.n. – 19 e.n.).

Gershwin (pr. gărşuin), **George**, compozitor pianist şi dirijor american (1898–1937).

Ghana, stat în Africa Occidentală.

Gherea sau **Dobrogeanu-Gherea, Constantin**, sociolog şi critic literar român (1855–1920).

Ghiaţă, Dumitru, pictor român (1888–1972).

Ghiberti, Lorenzo, sculptor italian (c. 1378–1455).

Ghica, familie de boieri care a dat mulţi domnitori în Ţara Românească şi Moldova (sec. XVII–XIX); *Grigore Gheorghe G.*, domn al Ţării Româneşti (sec. XVII); *Alexandru D. G.*, domn al Ţării Româneşti (prima jumătate a sec. XIX); *Grigore II G.*, domn al Moldovei şi al Ţării Româneşti (sec. XVIII).

Ghirlandaio, pictor italian (1449–1494).

Giacometti, Alberto, pictor şi sculptor elveţian (1901–1966).

Gibraltar, strâmtoare între Peninsula Iberică şi partea de NV a Africii şi oraşul cu acelaşi nume.

Gide (pr. jid), **André**, scriitor francez (1869–1951).

Giganţi, în mitologia greacă, fiii lui Uranus şi ai Geei, de dimensiuni uriaşe.

Giotto di Bondone, pictor şi arhitect florentin (1266 sau 1267–1337).

Giraudoux (pr. jirodú), **Jean**, scriitor şi eseist francez (1882–1944).

Glad, voievod român (sec. IX–X).

Glazunov, Aleksandr Konstantinovici, compozitor rus (1865–1936).

Glinka, Mihail Ivanovici, compozitor rus (1804–1857).

Glomma, fluviu în Peninsula Scandinavă, în SE Norvegiei.

Gluck, Christoph Willibald, compozitor german (1714–1787).

Gobi Shamo (pr. şamo) sau **Gov**, deşert în Asia central-estică (Mongolia şi China).

Godunov, Boris Fiodorovici, ţar al Rusiei (c. 1551–1605).

Goebbels (pr. gőbăls), **Joseph**, om politic fascist german (1897–1945).

Goethe (pr. gőte), **Johann Wolfgang**, scriitor, gânditor şi om de ştiinţă german (1749–1832).

Goga, Octavian, poet, ziarist şi om politic român (1881–1938).

Gogh sau **Van Gogh, Vincent van**, pictor şi desenator olandez (1853–1890).

Gogol, Nikolai Vasilievici, scriitor rus (1809–1852).

Goldiş, Vasile, om politic şi publicist român (1862–1934).

Goldoni, Carlo, dramaturg italian (1707–1793).

Golescu, familie de boieri din Ţara Românească (sec. XIX) dintre care mai importanţi sunt: *Iordache Gheorghe G.* (c. 1768–1848), cărturar. **2.** *Dinicu Constantin G.* (1770–1830), cărturar iluminist.

Golgota, colină lângă Ierusalim, unde Iisus Cristos a fost răstignit.

Goliat, uriaş filistean ucis de către David (după Biblie).

Goncourt (pr. go^{n}cúr), *Edmond de G.* (1822–1896) şi *Jules de G.* (1830–1870), scriitori francezi.

Göring, Herman, om politic fascist german (1893–1946).

Gorki, Maxim, scriitor sovietic rus (1868–1936).

Gorovei, Artur, folclorist şi etnograf român (1864–1951).

Gounod (pr. gunó), **Charles**, compozitor şi dirijor francez (1818–1893).

Goya, Francisco José de –y Lucientes, pictor şi gravor spaniol (1746–1828).

Gran Canaria, insulă din arhipelagul Canare (Spania).

Graţii v. **Charite**.

Scanned with OKEN Scanner

Grădinile Suspendate ale Semiramidei, grădini amenajate sub formă de terase suprapuse lângă palatul lui Nabucodonosor (din Babilon), considerate una dintre cele şapte minuni ale lumii antice.

Grecia sau Republica Elenă, stat în S Europei, în S Peninsulei Balcanice.

Greco, El, Domenikos Theotokopulos, pictor spaniol de origine greacă (1541–1614).

Grenada, stat în America Centrală insulară, în insula vulcanică cu acelaşi nume.

Grieg (pr. grig), **Edvard**, compozitor norvegian (1843–1907).

Grigore, numele a 16 papi dintre care mai importanţi sunt: *G. I cel Mare* (540–604); *G. VII, Hildebrand* (1020–1085); *G. IX* (1170–1241); *G. XII* (1325–1417); *G. XIII* (1502–1585), reformatorul calendarului; a introdus calendarul gregorian.

Grigorescu, Nicolae, pictor român (1838–1907).

Grimm 1. *Jacob G.* (1785–1863), lingvist, filolog şi folclorist german. **2.** *Wilhelm G.* (1786–1859), filolog şi folclorist german.

Groenlanda, cea mai mare insulă a Pământului şi marea cu acelaşi nume la N de America.

Groza, Petru, om politic român (1884–1958).

Grünewald, Matthias, pictor german (c. 1460/1470–1528).

Gruzia, republică între Marea Neagră şi Marea Caspică.

Guadalquivir (pr. guadalkivír), fluviu în S Spaniei.

Guadelupa, insulă în Antilele Mici.

Guardi, Francesco, pictor italian (1712–1793).

Guatemala, stat în America Centrală în SE Mexicului.

Guineea, stat în Africa Occidentală şi golful cu acelaşi nume.

Guineea-Bissau, Republica, stat în Africa Occidentală, la S de Senegal.

Guineea Ecuatorială, stat în Africa Ecuatorială în E Golfului Guineii.

Gustav sau Gustaf, numele a şase regi ai Suediei dintre care: *G. I. Vasa* (1496–1560); *G. V* (1858–1950); *G. VI Adolf* (1882–1973).

Gusti, Dimitrie, sociolog, filozof şi estetician român (1880–1955).

Gutenberg (pr. gútenberc), **Johann**, tipograf german (1400–1468), care a inventat tiparul.

Guyana, Republica, stat în NE Americii de Sud.

Guyana Franceză, posesiune franceză pe ţărmul de NE al Americii de Sud.

H

Habsburg (pr. hápsburc), **Casa de H.**, dinastie austriacă de suverani care a domnit în mai toate ţările Europei de Vest din sec. XIII până la jumătatea sec. XVIII.

Haciaturian, Aram Ilici, compozitor armean (n. 1903).

Hades, în mitologie greacă, zeu al Infernului. La romani, *Pluton*.

Haiti, stat în America Centrală şi insula cu acelaşi nume.

Halima, carte populară de basme, fabule şi anecdote împrumutate de la arabi.

Hamilcar Barca, şef cartaginez, tatăl lui Hannibal (290–229 î.e.n.).

Hammurabi sau Hammurapi, rege al Regatului babilonean de la care ne-a rămas un cod de legi (1793–1750 î.e.n.).

Han, veche dinastie imperială chineză.

Hanatul Crimeii, stat feudal tătar (sec. XV).

Händel (pr. héndăl), **Georg Friedrich**, compozitor, organist şi violonist german (1685–1759).

Hannibal, general şi om politic cartaginez (247–183 î.e.n.).

Hanoi, capitala Vietnamului.

Hanovra, dinastie de suverani ai Marii Britanii (1714–1901).

Hansa, ligă comercială a oraşelor din N Germaniei (sec. XIII–XVI).

Hardy (pr. hárdi), **Thomas**, scriitor englez (1840–1928).

Haret, Spiru, matematician, sociolog, pedagog şi om politic român (1851–1912).

Harmonia, în mitologia greacă, personificarea armoniei, a concordiei.

Harold sau Harald, numele a patru regi ai Norvegiei dintre care mai impor-

Scanned with OKEN Scanner

tanţi sunt: *H. I Haarfager* (860–930); *H. III Hardraade* (1015–1066).

Harpagon, personaj principal în „Avarul" de Molière.

Harpii, în mitologie greacă, zeităţi răufăcătoare.

Harvard (pr. havăd), universitate americană în Massachusets.

Hasdeu 1. *Bogdan-Petriceicu H.* (1838–1907), scriitor, lingvist, folclorist şi istoric român. 2. *Iulia H.* (1868–1888), poetă română de limbă franceză. Fiica lui H.(1).

Hašek (pr. háşec), **Jaroslav**, scriitor ceh (1883–1923).

Hauptmann, Gerhart, dramaturg şi romancier german (1862–1946).

Havana, capitala Cubei.

Hawaii, arhipelag din Oceania şi stat al S.U.A.

Haydn, Joseph, compozitor austriac (1732–1809).

Hebe, în mitologia greacă, zeiţă a tinereţii.

Hebride, arhipelag britanic la V de Scoţia.

Hecate, protectoarea vrăjilor şi a magiei în mitologia greacă.

Hector, unul dintre şefii troieni, viteaz, ucis de Ahile (după Iliada).

Hecuba, (în Iliada), soţia lui Priam, simbol al durerii.

Hefaistos, în mitologia greacă, zeu al focului şi meşteşugurilor. La romani, *Vulcan.*

Hegel (pr. hégăl), **Georg Wilhelm Friedrich**, filozof german (1770–1831).

Heidegger (pr. háidegăr), **Martin**, filozof german (1889–1976).

Heine (pr. háină), **Heinrich**, poet german (1797–1856).

Helespont v. **Dardanele.**

Heliade Rădulescu, Ion, scriitor, lingvist şi om politic român (1802–1872).

Heliodor din Efes, scriitor grec (sec. III e.n.).

Helios, în mitologia greacă, zeul soarelui.

Helsinki, capitala Finlandei.

Helvétius (pr. elvesiûs), **Claude Adrien**, filozof materialist francez (1715–1771).

Hemingway (pr. héminguei), **Ernest**, romancier şi nuvelist american (1899–1961).

Henric 1. Numele mai multor regi şi împăraţi germani dintre care: *H. II cel Sfânt* (973–1024), împărat german. 2. *H. V* (1081 sau 1086–1125), împărat german. 2. Numele a opt regi ai Angliei, dintre care mai importanţi sunt: *H. II (Plantagenetul)* (1133–1189); *H. III* (1207–1272); *H. V* (1387–1422); *H. VIII* (1491–1547). 3. Numele a patru regi ai Franţei dintre care: *H. II* (1519–1559); *H. III* (1551–1589); *H. IV* (1553–1610).

Hera, în mitologe greacă, sora şi soţia lui Zeus. Protectoarea căsniciei. La romani, *Iunona.*

Heraclit din Efes, filozof materialist grec (c. 540 – c. 475 î.e.n.).

Herakles, în mitologie greacă, cel mai de seamă erou grec, înzestrat cu o forţă neobişnuit. La romani, *Hercule.*

Hercule, v. **Herakles.**

Herder, Johann Gottfried, filozof iluminist, critic literar şi scriitor german (1744–1803).

Hermafrodit, fiul lui Hermes şi al Afroditei care, în mitologia greacă, era contopit cu o nimfă.

Hermes, în mitologia greacă, zeul comerţului şi al drumurilor. La romani, *Mercur.*

Herodot, istoric grec. Supranumit „părintele istoriei" (c. 484–425 î.e.n.).

Herrera (pr. eréra), **Fernando de**, poet spaniol (1534–1597).

Hertz (pr. herţ), **Heinrich Rudolph**, fizician german (1857–1894).

Hesiod sau **Hesiodos**, poet grec (sec. VIII sau VII î.e.n.).

Hesperide, în mitologia greacă, nimfe care păzeau grădina zeilor.

Hidalgo (pr. idálgo), stat în Mexic.

Hidra din Lerna, în mitologie greacă, balaur cu mai multe capete.

Himalaia, munţi în Asia unde se găsesc cele mai înalte vârfuri de pe glob (Everest 8 880 m).

Himeneu, zeul căsătoriei la greci.

Himera, în mitologia greacă, animal fantastic cu trei capete.

Himmler, Heinrich, om politic fascist german (1900–1945).

Scanned with OKEN Scanner

Hindemith (pr. híndemit), **Paul**, compozitor german (1895–1963).

Hinducuş, sustem muntos asiatic.

Hiperion, unul dintre titani la greci. Confundat uneori cu Soarele sau cu Luceafărul.

Hipocrat din Chios, geometru grec (sec. V î.e.n.).

Hipocrat sau Hipokrates din Kos, medic grec. Supranumit „părintele medicinii" (c. 460–375 î.e.n.).

Hiroshima (pr. hiroşima), port al Japoniei unde a fost lansată de aviaţia americană prima bombă atomică la 6 august 1945.

Hitler, Adolf, dictator german, şeful partidului nazist (1889–1945).

Hoarda de Aur, stat feudal mongolo–tătar (sec. XIII).

Hogaş, Calistrat, prozator român (1848–1917).

Hohenzollern (pr. hóănţolern), dinastie de regi şi împăraţi germani (1701–1918).

Hokkaidō, insulă septentrională a Japoniei.

Hokusai, desenator şi gravor japonez (1760–1849).

Holbein (pr. hólbain) **1.** *Hans H. cel Bătrân* (c. 1460–1524), pictor şi desenator german. **2.** *Hans H. cel Tânăr* (1497–1543), pictor şi desenator german.

Hölderlin (pr. hőlderlin), **Johann Christian Friedrich**, poet german (1770–1843).

Hollywood (pr. háliud), suburbie a oraşului Los Angeles, centrul cinematografiei americane.

Homer, poet grec, autorul Iliadei şi al Odiseei (probabil sec. X şi VIII î.e.n.).

Honduras (pr. ondúras), stat în America Centrală istmică şi golf cu acelaşi nume.

Honegger (pr. oneghér), **Arthur**, compozitor elveţian (1892–1955).

Hong Kong, posesiune britanică în SE Chinei.

Honoriu, Flavius Honorius, împărat al Imperiului Roman de Apus (395–423).

Honshu (pr. honşu), cea mai mare insulă a Japoniei.

Honterus, Ioan, umanist sas din Transilvania (1498–1549).

Horaţiu, Quintus Horatius Flaccus, poet latin (65–8 î.e.n.).

Horea, Vasile Ursu Nicola, conducătorul Răscoalei ţăranilor români din Transilvania (1784–1785). Tras pe roată la 28 febr. 1785 (c. 1731–1785).

Horn, extremitate sudică a Ţării de Foc din America de Sud.

Horus, fiul zeului Osiris şi al zeiţei Isis la egipteni, reprezentat sub formă de şoim.

Hristos v. **Cristos.**

Hudson (pr. hadsn) **1.** *Henry H.* (c. 1550–1611), navigator englez. **2.** Golf al Oceanului Atlantic şi fluviu în America de Nord (S.U.A.) care poartă numele lui H.(1).

Hugo (pr. ügó), **Victor**, scriitor francez (1802–1885).

Hugo Capet, rege al Franţei (987–996), care a fondat dinastia Capetingilor.

Humboldt 1. *Wilhelm von H.*, filolog, lingvist, filozof, scriitor şi om politic german (1767–1835). **2.** *Alexander von H.*, naturalist şi geograf german (1769–1859).

Hume (pr. hiúm), **David**, filozof şi istoric englez (1711–1776).

Huniazi sau **Huniade**, familie de cneji români din Transilvania (sec. XV), din care face parte şi Matei Corvin.

Hurmuzaki, familie de boieri români din Bucovina (sec. XIX) dintre care: *Eudoxiu H.* (1812–1874), istoric şi om politic.

Huron (pr. hiúrăn), lac între Canada şi S.U.A. din sistemul Marilor lacuri.

Hus, Jan, reformator religios ceh (1369–1415), ars pe rug ca eretic.

Huxley (pr. háxli), **Aldous Leonard**, scriitor englez (1894–1963).

Huysmans (pr. uismá[n]s), **Joris–Karl**, romancier francez de origine olandeză (1848–1907).

Hygieia, zeiţa sănătăţii la greci.

Hypnos, în mitologia greacă, personificarea somnului.

I

Iacob sau James (pr. geimz), numele a doi regi ai Angliei din dinastia Stuart: **1.** *I. I* (1603–1625). **2.** *I. II* (1685–1688).

Scanned with OKEN Scanner

Iacov, patriarh evreu (după Biblie); fiii săi au fondat douăsprezece triburi, cele douăsprezece seminţii ale israeliţilor.

Iagello, dinastie de suverani ai Poloniei (1386–1572).

Iahve, (pronunţat şi **Iehova**), nume dat lui Dumnezeu (după Biblie).

Iancu, Avram, democrat revoluţionar român (1824–1872).

Iancu de Hunedoara, nobil român din Transilvania, unul dintre marii conducători de oşti din vremea sa (?–1456).

Ianţzî, fluviu în China Centrală, cel mai mare din Asia.

Ianus, zeu al începutului şi sfârşitului la romani.

Iberică, Peninsula, peninsulă în extremitatea de SV a Europei.

Iberici, Munţii, lanţ muntos în NE Spaniei.

Ibrăileanu, Garabet, critic, scriitor şi istoric literar român (1871–1936).

Ibsen, (pr. ipsăn), **Henrik**, dramaturg norvegian (1828–1906).

Icar, în mitologia greacă, fiul lui Dedal; a încercat să zboare cu aripi lipite cu ceară care s-a topit la soare.

Ida sau **Idi**, lanţ muntos în Asia Mică.

Idaho (pr. áidăhou), stat în NV S.U.A.

Idomeneu, rege al Cretei care şi-a jertfit, după mitologia greacă, propriul fiu.

Iehova v. **Iahve.**

Ieremia, profet evreu (după Biblie) (c. 650–c. 580 sau 570 î.e.n.).

Ierihon sau **Jericho**, oraş în Iordania la NE de Ierusalim considerat unul dintre cele mai vechi aşezări urbane din lume (milen. VII î.e.n.) şi ale cărei ziduri s-au dărâmat la sunetul trâmbiţelor evreilor care asediau oraşul (după Biblie).

Ieronim sau **Hieronymus**, teolog creştin, traducătorul Bibliei în latină, Vulgata (c. 347–420).

Ierusalim sau **Jerusalem**, în antichitate capitala Iudeii, apoi a Palestinei, azi a Israelului.

Ifigenia, sau **Iphigenia**, în mitologia greacă, fiica lui Agamemnon şi a Clitemnestrei.

Iliada, poem atribuit lui Homer despre războiul Troiei (Ilion).

Ilie, profet evreu (sec. IX î.e.n.), din Vechiul Testament.

Ilion v. **Troia.**

Iliria sau **Illyria**, regiune istorică din Europa Centrală (Austria, Italia şi fosta Iugoslavia), locuită de iliri şi devenită ulterior provincie romană (până în sec. VI).

Illinois (pr. ilănói), stat în N–NE S.U.A.

Imperiul Bizantin sau **Imperiul Roman de Răsărit**, stat cuprins între Peninsula Balcanică, Asia Mică, Siria, Palestina, Egipt, cu capitala la Bizanţ (Constantinopol) (395–1453 e.n.).

Imperiul Roman de Apus, stat rezultat din împărţirea Imperiului Roman după moartea lui Theodosiu cel Mare, care a dăinuit de la 395 până la 476.

Imperiul Roman de Răsărit v. **Imperiul Bizantin.**

Inchiziţia, tribunal ecleziastic (sec. XIII–XVIII sau XIX), care judeca pe eretici şi pe cei care se opuneau bisericii catolice.

Ind sau **Indus**, fluviu în Asia sudică.

India 1. Stat federal în S Asiei. 2. Peninsulă din S Asiei divizată în trei state: Bangladesh, Pakistan şi India.

Indiana (pr. indieánă), stat în N–NE S.U.A.

Indochina, peninsulă în SE Asiei.

Indonezia, stat în SE Asiei care cuprinde mai multe arhipelaguri şi insule.

Indus v. **Ind.**

Ingres (pr. e^{n}gr), **Jean Auguste Dominique**, pictor francez (1780–1867).

Innocentiu (pr. inocénţiu), numele a treisprezece papi.

Ioan 1. Numele a 23 de papi dintre care: *I. XXI Petrus Hispanus* (1276–1277); *I. XXIII Angelo Giuseppe Roncalli* (1958–1963). 2. Numele a opt suverani ai Imperiului Bizantin dintre care *I. II Comnen* (1087–1143); *I. V Paleolog* (1332–1391).

Ioana D'Arc, Fecioara din Orléans, eroină a poporului francez (1412–1431).

Ioan Asan II, ţar vlaho-bulgar din dinastia Asăneştilor (sec. XIII).

Ioan Botezătorul, profet iudeu (sec. I î.e.n. – sec. I e.n.) care, potrivit Bibliei, l-a botezat pe Iisus Cristos.

Ioan Evanghelistul, Teologul, discipol al lui Iisus Cristos (?– c. 100 e.n.).

Scanned with OKEN Scanner

Ioan fără de Ţară, rege al Angliei (1167–1216).

Ioan Hrisostom, Gură de Aur, teolog şi predicator, patriarh de Constantinopol (c. 344–407 e.n.).

Ioan-Vodă cel Viteaz, numit şi **cel Cumplit**, domn al Moldovei (sec. XVI).

Iocasta, în mitologia greacă, soţia lui Laios, regele Tebei şi mama lui Edip.

Iona, profet evreu (sec. VIII î.e.n.).

Ionescu, Dumitru Tache, om politic român (1858–1922).

Ionescu, Eugen, scriitor francez de origine română (1909–1994).

Ionescu, Nae, logician, filozof şi publicist român (1890–1940).

Ionică, Marea –, parte a M. Mediterane cuprinsă între Italia de Sud, Grecia şi Albania.

Ionice, Insulele, arhipelag grecesc în M. Ionică.

Iordania, stat în V–SV Asiei, în Orientul Apropiat.

Iorga, Nicolae, om politic, scriitor şi istoric român (1871–1940).

Iosif, soţul Fecioarei Maria (după Biblie).

Iosif sau **Joseph** (pr. iózef), numele a doi împăraţi germani: *I. I*, rege al Ungariei şi împărat german (1678–1711); *I. II*, rege al Germaniei şi împărat german (1741–1790).

Iosif, Ştefan Octavian, poet român (1875–1913).

Iosua, conducător al evreilor după moartea lui Moise, potrivit Vechiului Testament.

Iov, personaj biblic care întruchipează tăria credinţei.

Iowa (pr. áiăuă), stat în partea de NV a S.U.A.

Ipsilanti, familie de fanarioţi dintre care mai importanţi sunt: *Alexandru I.*, domn al Ţării Româneşti şi al Moldovei (a doua jumătate a sec. XVIII); *Constantin I.*, domn al Moldovei şi al Ţării Româneşti (sfârşitul sec. XVIII şi începutul sec. XIX).

Iran, stat în SV Asiei, în Orientul Mijlociu.

Irak, Republica Populară Democratică, stat în V–SV Asiei, în Orientul Mijlociu.

Irlanda, stat în Europa Occidentală şi insula cu acelaşi nume.

Irlanda de Nord sau **Ulster** (pr. álstă), teritoriu în NE insulei Irlanda, provincie autonomă a Marii Britanii.

Irod, numele mai multor regi ai Palestinei antice.

Irodiada, soţiua lui Irod Antipas şi mama Salomeii, persoană desfrânată, fără scrupule.

Irving (pr. árving), **Washington**, scriitor american (1783–1859).

Isaac, al doilea patriarh evreu (după Biblie), tatăl lui Iacov.

Isabela, nume dat unor regine ale Spaniei şi Castiliei.

Isaia, primul profet evreu (după Biblie) (sec. VIII î.e.n.).

Isanos, Magda, poetă română (1916–1944).

Iser, Iosif, pictor român (1881–1958).

Isis, zeiţă egipteană a naturii fecunde şi a maternităţii.

Islamabad, capitala Pakistanului.

Islanda, stat în NV Europei în insula cu acelaşi nume.

Ispirescu, Petre, folclorist şi scriitor român (1830–1887).

Israel, stat în Asia Occidentală, în Orientul Apropiat.

Istrati, Panait, scriitor român de limbă franceză şi română (1884–1935).

Istria, peninsulă în N Mării Adriatice.

Istros, numele trac al Dunării.

Itaca, una dintre Insulele Ioniene.

Italia, stat în S Europei.

Iuda sau **Iscarioteanul**, unul dintre cei doisprezece apostoli, simbol al trădării (după Biblie).

Iudeea, stat sclavagist antic în S Palestinei (c. 926 î.e.n.).

Iugoslavia, stat federativ în SE Europei.

Iulian, Flavius Claudius Iulianus, împărat roman (331–363 e.n.).

Iuliu, numele a trei papi.

Iuno sau **Iunona** v. *Hera*.

Iupiter 1. (În mitologia romană) Divinitate supremă. Identificat cu Zeus. 2. Cea mai mare planetă a sistemului nostru solar.

Iustinian I, împărat bizantin (527–565).

Scanned with OKEN Scanner

Iutlanda, peninsulă în N Europei Centrale.

Iuvenal, Decimus Iunius Iuvenalis, poet roman (c. 60–c. 140 e.n.).

Ivan IV cel Groaznic, primul ţar al Rusiei (1530–1584).

J

Jakobson (pr. iácobson), **Roman**, lingvist american de origine rusă (1896–1982).

Jalea, Ion, sculptor român (n. 1887).

Jalisco (pr. halísco), stat în V Mexicului.

Jamaica (pr. geăméică), stat în America Centrală insulară.

James (pr. geimz) **1.** *Henry G.*, romancier englez de origine americană (1843–1916). **2.** Golf pe coastele Canadei.

Jansen (pr. iánsăn), **Zacharias**, inventator olandez. A inventat microscopul (1580–1628 sau 1638).

Japonia, **1.** Stat în E Asiei. **2.** *Marea Japoniei*, mare în bazinul Oceanului Pacific.

Jarník (pr. iárnic), **Jan Urban**, filolog ceh care s–a ocupat de folclorul românesc (1848–1923).

Jefferson, (pr. géfărsn), **Thomas**, om politic şi gânditor american, preşedinte al S.U.A. (1743–1826).

Jensen (pr. iénsăn), **Johannes Wilhelm**, scriitor danez (1873–1950).

Jericho v. **Ierihon**.

Jerome (pr. geăróum), **Jerome Klapka**, scriitor englez (1859–1927).

Jersey (pr. geăzi), cea mai mare dintre insulele Anglo–Normande.

Jerusalem v. **Ierusalim**.

Jókai (pr. iócoi), **Mór**, scriitor şi publicist ungur (1825–1904).

Joliot–Curie (pr. jolió–cürí) **1.** *Irène J. –C.*, fiziciană şi chimistă franceză (1897–1956). **2.** *Frédéric J. –C.*, fizician şi chimist francez (1900–1958).

Jonson (pr. giónsn), **Ben (Benjamin)**, dramaturg englez (c. 1573–1637).

Jora, Mihail, compozitor şi dirijor român (1891–1971).

Jordaens (pr. iordáns), **Jacob**, pictor flamand (1593–1678).

Joule (pr. giul), **James Prescott**, fizician englez (1818–1889).

Joyce (pr. giois) **James**, scriitor irlandez de limbă engleză (1882–1941).

Jukovski, Nikolai Egorovici, savant rus (1847–1921).

Juliana (pr. iuliána), regină a Olandei până în 1980 (n. 1909).

Junimea, societate literară românească întemeiată la Iaşi (1863).

Jupiter v. **Iupiter**.

K

Kabalevski, Dmitri Borisovici, compozitor sovietic (1904–1987).

Kabul, capitala Afganistanului.

Kafka, Franz, scriitor ceh (1883–1924).

Kalahari, deşert în Africa.

Kālidāsa, poet şi dramaturg indian (sec. IV–V).

Kálmán, Imre, compozitor ungur (1882–1953).

Kama sau **Kamadeva**, zeul iubirii la indieni.

Kamceatka, peninsulă foarte mare în Siberia.

Kampala, capitala Ugandei.

Kandinsky, Wassily, pictor german de origine rusă (1866–1944).

Kansas (pr. keánzăs), stat în S.U.A.

Kant, Immanuel, filozof german (1724–1804).

Karagheorghevíć (pr. caragheórghevici), dinastie de principi sârbi (sec. XIX) şi regi sârbi (1903–1945).

Karakum sau **Karakumy** (pr. caracúmi), deşert în Asia Centrată.

Kathmandu sau **Katmandu**, capitala Nepalului.

Kazahstan sau **Kazachstan**, stat în Asia.

Kazantzakis (pr. cazandzákis), **Nikos**, scriitor grec (1883–1957).

Kennedy (pr. kénădi), **John Fitzgerald**, om politic american, preşedinte al S.U.A., asasinat (1917–1963).

Scanned with OKEN Scanner

Kentucky (pr. cântáki), stat în S.U.A.

Kenya, stat în Africa Ecuatorială.

Kepler (pr. keplăr), **Johannes**, astronom şi matematician german (1571–1630).

Kheops sau **Hufu**, faraon în Egiptul antic (2723–2563 î.e.n.) şi piramida care îi poartă numele.

Kierkegaard (pr. kércăgor), **Sören**, filozof danez (1813–1855).

Kiev, capitala Ucrainei.

Kigali, capitala Rwandei.

Kilimanjaro (pr. kilimangeáro), masiv muntos vulcanic în E Africii (Tanzania).

Kingston (pr. kínstăn), capitala Jamaicăi.

Kinshasa (pr. kinşása), capitala Zairului.

Kipling, Rudyard, scriitor englez (1865–1936).

Kiriţescu, ALexandru, dramaturg român (1888–1961).

Kivu, lac tectonic între Zair şi Rwanda.

Klee, Paul, pictor german de origine elveţiană (1879–1940).

Koch (pr. coh), **Robert**, medic şi bacteriolog german (1834–1910).

Kogălniceanu, Mihail, om politic, istoric, scriitor, ziarist şi orator român (1817–1891).

Kokoschka (pr. cocóşca), **Oskar**, pictor şi scriitor austriac (1886–1980).

Kola, peninsulă în NV Europei, între Marea Albă şi Marea Barents.

Kosovo, regiune autonomă în Serbia.

Kossuth (pr. cóşut), **Lajos**, om politic şi publicist ungur; unul dintre conducătorii Revoluţiei de la 1848–1849 din Ungaria (1802–1894).

Kotzebue (pr. cóţăbu), **Wilhelm von**, scriitor german (1813–1887).

Krâlov, Ivan Andreevici, scriitor rus (1769–1844).

Kreisler (pr. cráislăr), **Fritz**, compozitor şi violonist austriac (1875–1962).

Kremlin, fortăreaţă în centrul Moscovei cu numeroase monumente de arhitectură.

Kretzulescu, Nicolae, medic şi om politic român (1812–1900).

Krişna sau **Krishna**, zeu hindus.

Kuala Lampur, capitala Malaysiei.

Kurdistan, regiune muntoasă împărţită între Turcia, Iran şi Irak.

Kurile, Insulele, arhipelag în Asia, în apropiere de Kamceatka.

Kuwait sau **Kuweit** (pr. cuáit), stat în NE Peninsulei Arabia.

L

Labiche (pr. labíş), **Eugène**, dramaturg francez (1815–1888).

Labirint, palat cu culoare întortocheate, construit în Creta de Dedal pentru Minotaur.

Labiş, Nicolae, poet român (1935–1956).

Labrador, peninsulă în Canada, mare cu acelaşi nume a Oceanului Atlantic.

La Bruyère (pr. la brüiér), **Jean de**, scriitor şi moralist francez (1645–1696).

Lacul Superior, cel mai mare lac din lume între Canada şi S.U.A.

Ladislau, numele mai multor regi ai Ungariei dintre care *L. I cel Sfânt*, rege al Ungariei (1040–1095).

La Fayette (pr. lafaiét), **Marie Joseph, Motier, marchiz de**, general şi om politic francez (1757–1834).

La Fontaine (pr. lafo^{n}tén), **Jean de**, scriitor francez (1621–1695).

Lagerlöf (pr. lágărlöv), **Selma**, scriitoare suedeză (1858–1940).

Lagos, capitala federală a Nigeriei.

Lagrange (pr. lagrá^{n}j), **Joseph Louis**, matematician şi astronom francez (1736–1813).

Lahovari, Alexandru, jurist şi om politic român (1841–1897).

Laios, rege al Tebei şi tatăl lui Edip, în mitologia greacă.

Lalescu, Traian, matematician român (1882–1929).

Lalo, (pr. laló), **Edouard**, compozitor francez (1823–1892).

Lamarck, Jean-Baptiste de Monet cavaler de, naturalist francez (1744–1829).

Lamartine (pr. lamartín), **Alphonse de**, scriitor şi om politic francez (1790–1869).

Lancaster (pr. leáncăstă), familie no-

Scanned with OKEN Scanner

biliară engleză celebră care a dat câţiva regi Angliei (Henric IV, V şi al VI-lea).

Laocoon, erou troian, după mitologia greacă, sugrumat împreună cu fiii săi de şerpi monstruoşi.

Laos, stat în SE Asiei.

Lao-Tzi (pr. lau-dzî), filozof chinez (sec. VI–V î.e.n.).

La Paz (pr. la pas), capitala Boliviei.

Laplace (pr. laplás), **Pierre Simon, marchiz de**, matematician, astronom şi fizician francez (1749–1827).

Laponia, regiune în N Scandinaviei, dincolo de cercul polar.

La Rochefoucauld (pr. la roşfucó), **François de**, scriitor şi moralist francez (1613–1680).

Larousse (pr. larús), **Pierre**, lexicograf francez (1817–1875).

La Tour (pr. la tur) **1.** *Georges de L.*; pictor francez (1593–1652); **2.** *Maurice Quentin de L.* pictor francez (1704–1788).

Laurian, August Treboniu, lingvist şi istoric român (1810–1881).

Lautréamont (pr. latreamó^{n}), scriitor francez (1846–1870).

Lavoisier (pr. lavuazié), **Antoine Laurent de**, chimist francez (1743–1794).

Lawrence (pr. lóräns), **David Herbert**, scriitor englez (1885–1930).

Lazăr, Gheorghe, cărturar român (1779–1823).

Lăpuşneanu, ALexandru, domn al Moldovei (sec. XVI).

Leconte de Lisle (pr. löcónt dö lîl), **Charles**, poet francez (1818–1894).

Leda, în mitologia greacă, mama lui Castor şi Poliux, iubită de Zeus s-a metamorfozat în lebădă.

Léger (pr. lejé), **Fernand**, pictor francez (1881–1955).

Lehár, Franz, compozitor austriac (1870–1948).

Leibniz (pr. láibniţ), **Gottfried Wilhelm**, filozof şi matematician german (1646–1716).

Lena, fluviu în E Siberiei.

Le Nain (lö ne^{n}), *Antoine L.* (1588–1648), *Louis L.* (1593–1648) şi *Mathieu L.* (1607–1677), pictori francezi.

Lenclos (pr. la^{n}clo), **Ninon de**, scriitoare franceză (c. 1616 – c. 1706).

Lenin sau **Ulianov Vladimir Ilici**, om politic rus, fondatorul statului sovietic (1870–1924).

Leon 1. Numele a şase împăraţi bizantini. **2.** Numele a treisprezece papi.

Leonardo da Vinci, pictor, sculptor, inginer, arhitect şi savant italian (1452–1519).

Leonida, rege spartan (sec. V).

Leopardi, Giacomo, poet italian (1798–1837).

Leopold 1. Numele unor regi ai Belgiei. **2.** Numele a doi împăraţi germani: *L. I* (1640–1705); *L. II* (1747–1792).

Lermontov, Mihail Iurievici, poet rus (1814–1841).

Lesage (pr. lösaj), **Alain René**, scriitor francez (1668–1747).

Lesbos, insulă grecească în Marea Egee.

Lesotho, stat în S Africii.

Lessing, Gotthold Ephraim, scriitor şi filozof german (1729–1781).

Letonia, stat în NE Europei, cu ieşire la Marea Baltică.

Levant, nume dat ţărilor din partea orientală a Mediteranei (sec. XI–XV).

Levi, fiul lui Iacov (după Biblie).

Leviathan, monstru marin fabulos (menţionat în Biblie).

Lévi-Strauss (pr. levi ştrós), **Claude**, etnolog francez (n. 1908).

Lewis (pr. lúis), **Sinclair**, scriitor american (1885–1951).

Liban, republică în Asia Occidentală.

Liberia, stat în V Africii.

Libia, stat în N Africii.

Libreville (pr. líbrăvil), capitala Gabonului.

Licurg, legislator mitic din Sparta (sec. IX î.e.n.).

Liechtenstein (pr. lihtănştain), stat în Europa Centrală, în Munţii Alpi.

Lima, capitala statului Peru.

Lincoln (pr. líncăn), **Abraham**, om politic american, preşedinte al S.U.A. (1809–1865).

Linné, Carl von, naturalist suedez (1707–1778).

Lipatti, Dinu, pianist şi compozitor român (1917–1950).

Lippi 1. *Fra Filippo L.* pictor al Re-

naşterii (1406–1469). 2. *Filippino L.*, pictor italian (1457–1504).

Lisabona, capitala Portugaliei.

Lisimah, general macedonean (361–281 î.e.n.).

Liszt (pr. list), **Franz (Ferenc)**, compozitor şi pianist ungur (1811–1886).

Littré, Émile, lexicograf francez (1801–1881).

Lituania, stat în NE Europei, cu ieşire la Marea Baltică.

Loara sau **Loire** (pr. luár), cel mai lung fluviu al Franţei.

Lomonosov, Mihail Vasilievici, savant şi scriitor rus (1711–1765).

London (pr. lándăn), **Jack**, scriitor american (1876–1916).

Londra, capitala Marii Britanii (Anglia).

Lope de Vega (Lope Félix de Vega Carpio), scriitor spaniol (1562–1635).

Loti (pr. lotí), **Pierre**, scriitor francez (1850–1923).

Louisiana (pr. luizieánă), stat în S.U.A., la G. Mexic.

Lovinescu: 1. *Eugen L.*, critic şi istoric literar român (1881–1943). 2. *Horia L.*, dramaturg român contemporan.

Luanda, capitala Angolei.

Luca, apostol creştin, unul dintre evanghelişti, după Biblie (sec. I).

Luchian, Ştefan, pictor român (1868–1916).

Lucifer, unul dintre numele Satanei (după Biblie).

Lucreţiu, Titus Lucretius Carus, filozof şi poet latin (c. 99–55 î.e.n.).

Ludovic 1. Numele a 18 regi ai Franţei dintre care: *L. IX cel Sfânt* (1214–1270); *L. XIV cel Mare (Regele Soare)* (1638–1715). 2. Numele mai multor regi şi împăraţi ai Germaniei. 3. Numele a doi regi ai Ungariei şi Poloniei.

Ludwig, Emil, scriitor german (1881–1948).

Lumière (pr. lümiér) (fraţii): *Louis Jean* (1864–1948) şi *Auguste* (1862–1954), inventatori francezi.

Lusaka, capitala Zambiei.

Luther, Martin, teolog şi reformator german (1483–1546).

Luxemburg sau **Luxembourg** (pr. lüksanbúr sau lúxemburg), **Marele ducat de**, stat în Europa Occidentală şi capitala cu acelaşi nume.

M

Maaştricht sau **Maëstricht** (pr. máastriht), oraş în SE Olandei.

Macao (pr. măcáu), teritoriu portughez din S Chinei (şi portul cu acelaşi nume), care trebuie retrocedat Chinei în 1999.

Macarthur (măcárθăr), **Douglas**, general american (1880–1964). Comandantul forţelor aliate în Pacificul de SV (1942–1945), apoi comandantul forţelor de ocupaţie din Japonia (1945–1951).

Macbeth (pr. măcbéθ), rege al Scoţiei (sec. IX), celebru pentru crimele sale şi dramă de Shakespeare.

Macedonia, ţinut istoric din Peninsula Balcanică, în N Greciei.

Macedonia, republică în SE Iugoslaviei.

Macedonski, Alexandru, scriitor român (1854–1920).

Machiavelli, Niccolò, om de stat şi scriitor italian (1469–1527). A scris „Principele".

Mac-Mahon (pr. mac maó^{n}), **Patrice de**, mareşal al Republicii franceze (1808–1893).

Madagascar, stat în V Oceanului Indian şi insula cu acelaşi nume.

Madeira, arhipelag vulcanic în Oceanul Atlantic, lângă coasta de NV a Africii.

Madgearu, Virgil, economist, sociolog şi om politic român (1887–1940).

Madison (pr. meádăsn), **James**, om politic american, preşedinte al S.U.A. (1751–1836).

Madrid, capitala Spaniei.

Maëstricht v. **Maastricht.**

Maelzel (pr. mélţăl), **Johann**, inventator austriac al metronomului (1772–1838).

Maeterlinck (pr. méterle^{n}k), **Maurice**, scriitor belgian de limbă franceză (1862–1949).

Magellan, Fernando de, navigator portughez care a făcut prima călătorie în jurul lumii (1480–1521).

Scanned with OKEN Scanner

Maggiore, Lago, lac la graniţa dintre Italia şi Elveţia.

Magheru, Gheorghe, general şi om politic român, unul dintre conducătorii Revoluţiei de la 1848 din Ţara Românească (1802–1880).

Maghreb sau **Mahrib** (pr. mahréb), Africa de NV (Maroc, Algeria şi Tunis), în evul mediu.

Mahler (pr. málăr), **Gustav**, compozitor şi dirijor austriac (1860–1911).

Mahomed 1. Profet arab, fondatorul islamismului (570–632). **2.** Numele a şase sultani otomani, dintre care *Mahomed* II (sec. XV) a cucerit Constantinopolul (1453).

Maiakovski, Vladimir Vladimirovici, scriitor rus (1894–1930).

Mailath, Ştefan, voievod al Transilvaniei (sec. XVI).

Maillol (pr. maiól), **Aristide**, sculptor şi gravor francez (1861–1944).

Main, afluent al Rinului.

Mainz (pr. máinţ), oraş şi port german pe Rin.

Maior, Petru, istoric şi filolog român, reprezentant al Şcolii Ardelene (1762–1821).

Maiorescu, Titu, critic, teoretician literar şi om politic român (1840–1917).

Malaga, oraş şi port în S Spaniei, renumit pentru vinurile sale.

Malawi (pr. măláui), stat în SE Africii.

Malaysia, stat federal în SE Asiei.

Malcolm (pr. meálcăm), numele a patru regi ai Scoţiei.

Maldive, Republica, stat insular din Oceanul Indian din arhipelagul cu acelaşi nume.

Malgaşă, Republica v. **Madagascar.**

Malherbe (pr. malérb), **François de**, poet liric francez, reformator al limbii (1555–1628).

Mali, stat în NV Africii.

Mallarmé (pr. malarmé), **Stéphane**, poet simbolist francez (1842–1898).

Mallorca sau **Majorca** (pr. maliorca sau maiorca), cea mai mare insulă din arhipelagul Baleare (Spania).

Malmö, oraş în S Suediei.

Malot (pr. maló), **Hector**, scriitor francez (1830–1907).

Malraux (pr. malró), **André**, scriitor şi om politic francez (1901–1976).

Malta, stat şi insulă în Marea Mediterană, membră a Commonwealth. *Ordinul cavalerilor de Malta* = ordin fondat în 1070, care a stăpânit Malta între 1530–1798. În prezent acest ordin se ocupă cu opere de binefacere.

Malthus (pr. meálθăs), **Tomas Robert**, teolog şi economist englez (1766–1834), creatorul malthusianismului.

Managua, capitala statului Nicaragua.

Manama, capitala statului Bahrain.

Manchester (pr. meáncistă), oraş în Marea Britanie şi în NE S.U.A.

Manciuria, vechiul nume al Chinei de NE.

Manet (pr. mané), **Édouard**, pictor francez. Promotor al picturii moderne, precursor al impresionismului (1832–1883).

Manhattan (pr. meanheátn), parte centrală a oraşului New York, alcătuită din insula cu acelaşi nume.

Manila, capitala Republicii Filipine şi golf al Mării Chinei de Sud.

Maniu, Iuliu, om politic român, preşedinte al Partidului Naţional-Ţărănesc (1873–1953).

Mann 1. *Thomas M.* scriitor german (1875–1955). **2.** *Heinrich M.* scriitor german (1871–1950).

Manoilescu, Mihail, economist şi om politic român (1891–1950). A semnat Dictatul de la Viena (1940).

Mansfield (pr. meánsfild), **Katherine**, prozatoare engleză (1888–1923).

Mantegna (pr. manténia), **Andrea**, pictor, gravor şi sculptor italian (1431–1506).

Mantova, oraş în N Italiei.

Manzoni (pr. mandzóni), **Alessandro**, scriitor italian (1785–1873).

Maputo, capitala Mozambicului.

Marat (pr. mará), **Jean-Paul**, publicist şi revoluţionar francez, asasinat de Charlotte Corday (1743–1793).

Marathon, oraş în N Aticii, celebru pentru victoria lui Miltiade asupra perşilor.

Marc Aureliu, Marcus Aurelius Antonius, împărat şi filozof roman (121–189).

Marcello, Benedetto, compozitor şi teoretician italian (1686–1739).

Marchize, insulele, arhipelag în Polinezia Franceză.

Marconi, Guglielmo, fizician italian, unul dintre inventatorii telegrafiei fără fir (1874–1937).

Marcu, unul dintre cei patru evanghelişti din Noul Testament.

Marcuse (pr. marcúză), **Herbert**, filozof american (1898–1979).

Marduk, zeul suprem în mitologia babiloniană.

Marea Albă, mare în Oceanul Îngheţat.

Marea Britanie, regiune care formează, împreună cu Irlanda de Nord, Regatul unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord. Cuprinde o insulă care grupează Anglia, Ţara Galilor şi Scoţia.

Marea Galbenă, mare în vestul Oceanului Pacific.

Marea Mânecii, braţ de mare cuprins între Franţa şi Anglia.

Marea Moartă, lac în Orientul Apropiat, între Israel şi Iordania, sub nivelul mării, cu concentraţia cea mai mare de sare de pe glob.

Marea Neagră, mare continentală între Europa de SE şi Asia Mică.

Marea Nordului, mare în NV Europei, între Franţa, Ţările de Jos, Anglia, Scandinavia şi Germania.

Marea Roşie, mare a Oceanului Indian între Africa şi Arabia.

Marea Schismă, separarea bisericii romano–catolice de cea ortodoxă (1054) şi perioada luptelor dintre papii de la Roma şi cei de la Avignon (1378–1417).

Marele Canion, canion pe cursul fluviului Colorado (S.U.A.), lung de 320 km.

Marghiloman, Alexandru, om politic român, unul dintre conducătorii Partidului Conservator (1854–1925).

Maria, Fecioara, mama lui Iisus Cristos.

Maria Antoaneta, regină a Franţei, soţia lui Ludovic XVI (1755–1793). A fost ghilotinată.

Maria de Medici, regină a Franţei, soţia lui Henric IV (1573–1642).

Maria–Luiza, împărătească a Franţei şi soţia lui Napoleon I (1791–1847).

Maria Magdalena, sfânta, păcătoasă convertită de Iisus Cristos.

Mariane, insulele, arhipelag în Oceanul Pacific, sub tutelă americană.

Maria I Stuart, regină a Scoţiei, apoi a Franţei, soţia lui Francisc II. Văduvă în 1560 ea se întoarce în Scoţia, apoi în Anglia unde regina Elisabeta o condamnă la moarte (1542–1587).

Maria Tereza, regină a Ungariei, Boemiei şi împărătească a Imperiului Roman de naţiune germană. Mama Mariei Antoaneta (1717–1780).

Maria I Tudor, regină a Angliei şi Irlandei (1516–1558).

Marile Lacuri, nume dat celor cinci mari lacuri americane (Superior, Michigan, Huron, Erie şi Ontario), în E Americii de Nord, la graniţa dintre S.U.A. şi Canada; constituie cea mai mare aglomerare de apă de pe glob.

Marinescu, Gheorghe, medic român. Fondatorul şcolii româneşti de neurologie (1863–1938).

Marinetti, Filippo Tommaso, scriitor italian, iniţiatorul futurismului (1876–1944).

Mariotte (pr. mariót), **Edme**, fizician francez (1620–1684).

Marivaux (pr. marivó), **Pierre de**, autor dramatic francez (1688–1763).

Marmara, Marea, mare între Marea Neagră şi Marea Egee.

Maroc, regat în NV Africii, la V de Algeria.

Marrakech (pr. marachéş), oraş în Maroc.

Marshall (pr. márşăl) 1. Arhipelag în Oceania sub tutela Statelor Unite. 2. *George M.* general şi om politic american (1880–1959). 3. *Planul M.* = plan de refacere economică a unor ţări europene după cel de–al doilea război mondial.

Marsilia sau **Marseille** (pr. marséi), oraş în S Franţei şi port cu acelaşi nume.

Marte, în mitologia romană, zeu al războiului şi al agriculturii (la greci, *Ares*) şi planetă a sistemului solar cu acelaşi nume.

Martin, numele a cinci papi.

Martinica, una dintre insulele Arhipelagului Antilelor Mici.

Marx, Karl, filozof, economist şi teo-

retician al socialismului german, fondatorul Internaţionalei I (1818–1883).

Maryland (pr. meărălănd), stat în SE S.U.A.

Masaryk, Thomas, om politic, filozof şi sociolog cehoslovac (1850–1937), preşedinte al Republicii Cehoslovace.

Mascagni (pr. mascáni), **Pietro**, compozitor italian (1863–1945).

Mascat, capitala sultanatului Oman.

Masefield (pr. méisfild), **John**, scriitor englez (1878–1967).

Massachusetts (pr. measăciúsiţ), stat în NE S.U.A.

Massenet (pr. masné), **Jules**, compozitor francez (1842–1912).

Massim, Ioan C. filolog român, coautor la „Dicţionarul limbei române" (1825–1877).

Mata Hari, pseudonim al unei dansatoare olandeze, învinuită de spionaj în favoarea Germaniei şi executată (1876–1917).

Matei, unul dintre cei patru evanghelişti din Noul Testament.

Matei Basarab, domn al Ţării Româneşti (sec. XVII).

Matei Corvin, rege al Ungariei (sec. XV). Fiul lui Iancu de Hunedoara.

Matisse (pr. matís), **Henri**, pictor şi desenator francez (1869–1954).

Mato Grosso, vast podiş şi stat cu acelaşi nume, în V Braziliei.

Matusalem, patriarh biblic care se presupune că a trăit 969 ani. Simbol al longevităţii,.

Maugham (pr. móăm), **William Somerset**, scriitor englez (1874–1967).

Maupassant (pr. mopasá^{n}), **Guy de**, romancier francez (1850–1893).

Mauriac (pr. moriác), **François**, scriitor francez (1885–1970).

Mauritania, Republica Islamică, stat în NV Africii.

Mauritius (pr. mărişăs), stat pe insula cu acelaşi nume din Oceanul Indian.

Maurois (pr. moroá), **André**, scriitor francez (1885–1967).

Mavrocordat, familie de fanarioţi dintre care cei mai importanţi sunt: *Alexandru M.*, medic, fiziolog şi filozof (1641–1709), *Nicolae M.*, domn al Moldovei şi apoi al Ţării Româneşti (sf. sec. XVII şi începutul sec. XVIII). *Ioan M.*, domn al Ţării Româneşti şi apoi al Moldovei, (sf. sec. XVII, sec. XVIII). *Constantin M.*, domn al Ţării Româneşti şi apoi al Moldovei (sec. XVIII).

Mavrogheni, Nicolae, domn al Ţării Româneşti (sec. XVIII).

Maximilian, numele a doi împăraţi germani de la sfârşitul sec. XVI şi începutul sec. XVII.

Mayotte (pr. maiót), insulă franceză din Arhipelagul Comore, din Oceanul Indian.

Mazarin (pr. mazaré^{n}), **Jules**, om de stat francez, ministru sub Ludovic XIII şi Ludovic XIV (1602–1661).

Mecca, oraş în V Arabiei Saudite, considerat oraş sfânt al arabilor, unde s-a născut şi Mahomed.

Mecena, Caius Cilnius Maecenas, om politic roman, protector al artelor şi literaturii (69–8 î.e.n.).

Medeea, magiciană în mitologia greacă.

Medici, bogată familie din Florenţa căreia îi aparţin *Maria* şi *Caterina de M.* şi alte mari personalităţi ale Florenţei.

Mediterana, Marea Mediterană, mare intercontinentală, între Europa, Africa şi Asia.

Medina, oraş în V Arabiei Saudite, unde se află Marea Moschee cu mormântul lui Mahomed.

Medrea, Corneliu, sculptor român (1889–1964).

Meduza, una dintre cele trei Gorgone, cu chip înspăimântător, care transforma în piatră pe cel ce o privea.

Mefisto sau Mefistofeles, diavolul în piesa Faust de Goethe.

Mehmet Ali, vicerege al Egiptului în 1804, reformator al ţării (1769–1849).

Meiji Mutsu-Hito (pr. méigi muţuhíto), împărat al Japoniei (1867–1912).

Meissen (pr. máisăn), oraş în SE Germaniei, vestit pentru porţelanurile sale.

Mekong, fluviu în SE Asiei care străbate China şi Peninsula Indochina şi e lung de 4180 km.

Melanezia, principală grupare de insule din Oceania.

Melbourne (pr. mélbăn), oraş şi port important în SE Australiei.

Scanned with OKEN Scanner

Melville (pr. mélvil), **Herman**, scriitor american (1819–1891).,

Memfis, oraş în vechiul Egipt, capitală a Regatului vechi.

Memling (pr. mémli[n]), **Hans**, pictor flamand (1433–1494).

Mendeleev, Dmitri Ivanovici, chimist rus, autorul sistemului periodic al elementelor (1834–1907).

Mendelssohn Bartoldi, (pr. méndălszon bartóldi), **Felix**, compozitor, pianist, organist şi dirijor german (1809–1847).

Menelau, regele Spartei (în Iliada) şi soţul Elenei.

Menumorut, voievod român din Crişana (sec. IX–X).

Mercur, fiul lui Jupiter, zeu grec al comerţului, al voiajorilor şi al hoţilor şi cea mai mică planetă a sistemului solar cu acelaşi nume.

Mérimée (pr. merimé), **Prosper**, scriitor francez (1803–1870).

Mesia, personaj mitic considerat ca mântuitor al poporului evreu.

Mesopotamia, regiune din Asia, în Orientul Apropiat, între Tigru şi Eufrat (astăzi în Irak).

Messalina, Valeria, soţie a împăratului roman Claudiu, simbol al desfrâului (25–48).

Messiaen (pr. mesié[n]), **Olivier**, compozitor francez (n. 1908).

Messina, strâmtoare între Peninsula Italică şi Sicilia şi oraş cu acelaşi nume.

Meštrović (pr. méştrovici), **Ivan**, sculptor, pictor şi gravor iugoslav (1883–1962).

Metodiu, cărturar slav, creatorul, împreună cu fratele său Chiril, al alfabetului chirilic (820–885).

Metternich (pr. métărnic), **Klemens, prinţ de**, om de stat austriac (1773–1859).

Mexic, stat din America de Nord şi golful cu acelaşi nume al Oceanului Atlantic.

Mexico sau Ciudad de Mexico (pr. méhico sau ciudád de méhico), capitala Mexicului.

Meyerbeer (pr. máierbeer), **Giacomo**, compozitor german (1791–1864).

Miami (pr. maiámă), oraş în SE S.U.A. (Florida) şi port la Oceanul Atlantic.

Micene, vechi oraş în Grecia antică.

Michelangelo Buonarroti, pictor, sculptor, inginer, poet şi arhitect italian (1475–1564).

Michelet (pr. mişlé), **Jules**, istoric francez care a susţinut Revoluţia de la 1848 din ţările române şi Unirea Principatelor (1798–1874).

Michigan (pr. míşăgăn), lac în NE S.U.A. şi statul cu acelaşi nume.

Miciurin, Ivan Vladimirovici, biolog sovietic (1855–1935).

Mickiewicz (pr. miţkiévici), **Adam**, poet romantic polonez (1798–1855).

Micronezia, regiune geografică a Oceaniei şi stat cu acelaşi nume.

Micu, Samuil, filolog şi istoric iluminist român (1745–1806).

Midas, rege al Frigiei, în mitologia greacă.

Mies Van Der Rohe (pr. míăs van dăr róuă), **Ludwig**, arhitect german stabilit în S.U.A. (1886–1969).

Mihai I de România, rege al României de la 1927 la 1930 şi de la 1940 la 1947 (n. 1921).

Mihail, sfântul, arhanghel.

Mihail III Fiodorovici, ţar al Rusiei (sec. XVII).

Mihai Viteazul, domn al Ţării Româneşti, al Transilvaniei şi al Moldovei (1557–1601).

Mihalache, Ion, om politic român (1882–1963).

Mihăescu, Gib, prozator român (1894–1935).

Mihnea III, domn al Ţării Româneşti (sec. XVII).

Mihnea Turcitul, domn al Ţării Româneşti (sec. XVI).

Milano, oraş în N Italiei.

Milescu, Nicolae Spătarul, boier şi cărturar umanist moldovean (1636–1708).

Milet, vechi oraş grecesc în Asia Mică.

Mill, James, filozof, istoric şi economist englez (1773–1836).

Mille, Constantin, ziarist şi scriitor român (1861–1927).

Miller (pr. mílă), **Arthur**, scriitor american (n. 1915).

Millet (pr. milé), **Jean-François**, pictor şi gravor francez (1814–1875).

Scanned with OKEN Scanner

Millo, Matei, actor şi dramaturg român (1814–1896).

Millöcker (pr. mílökăr), **Karl**, compozitor austriac (1842–1899).

Milos, insulă grecească în Marea Egee.

Miltiade, om politic şi general atenian (540–489 î.e.n.).

Milton (pr. mílt*ă*n), **John**, poet englez (1608–1674).

Minerva v. **Atena.**

Ming, dinastie de împăraţi chinezi între 1368–1644.

Minneapolis (pr. minieáplis), oraş în N S.U.A. şi port pe Mississippi.

Minnesota (pr. minisắtă), stat în N S.U.A.

Minos, rege mitologic al Cretei, devenit după moarte, unul dintre judecătorii Infernului.

Minotaur, monstru cu trup de om şi cap de taur, în mitologia greacă.

Mirabeau (pr. mirabó), **Honoré Gabriel Riqueti**, om politic francez (1749–1791).

Mircea cel Bătrân, domn al Ţării Româneşti între 1386–1394 şi 1397–1418.

Mircea Ciobanul, domn al Ţării Româneşti (sec. XVI).

Miró (pr. miró), **Joan**, pictor şi sculptor spaniol (1893–1983).

Miron, sculptor grec (sec. V î.e.n.).

Mississippi, fluviu în America de Nord de 3780 km şi stat în SE S.U.A. cu acelaşi nume.

Missouri (pr. măzúri), fluviu şi stat în centrul S.U.A.

Mitchell (pr. mícel), **Margaret**, scriitoare americană (1900–1949).

Mitridate, rege elenistic al Pontului (132–63 î.e.n.).

Mitterrand (pr. miterá^{n}), **François Maurice**, preşedinte al Franţei (n. 1916).

Mobutu Sésé Séko, lac tectonic în E Africii.

Mocca sau **Mokka**, port în Yemen, la Marea Roşie.

Modigliani (pr. modiliáni), **Amedeo**, pictor şi sculptor italian (1884–1920).

Moesia, denumire romană a regiunii dintre Balcani şi Dunăre.

Mogadiscio (pr. mogadíşio), capitala Somaliei.

Mogoşoaia, lac şi palatul domnesc al lui Constantin Brâncoveanu.

Mohammed V, rege al Marocului (1909–1961).

Moise, legislator mitic al evreilor. Dumnezeu i-a dictat pe muntele Sinai cele zece porunci (după Vechiul Testament).

Moldova, provincie istorică românească.

Moldova, Republica (fostă Basarabia), stat în E României.

Molière (pr. moliér), **Jean-Baptiste**, autor dramatic francez (1622–1673).

Moloh, divinitate feniciană extrem de crudă, căreia i se aduceau ca jertfă copii. Menţionat în Vechiul Testament.

Molotov, Veaceslav Mihailovici, om politic sovietic (1890–1986).

Moluce, insulele, arhipelag în Indonezia.

Monaco, principat independent pe Coasta de Azur, în SE Franţei şi capitala cu acelaşi nume.

Mondrian, Piet, pictor olandez (1872–1944).

Monet (pr. moné), **Claude**, pictor impresionist francez (1840–1926).

Mongolia, stat în Asia Centrală în NV Chinei.

Monroe (pr. mănróu), **James**, om politic american (1758–1831). Preşedinte al S.U.A. (1817–1825).

Monrovia, capitala Liberiei.

Montaigne (pr. monténi), **Michel de**, scriitor, filozof şi moralist francez (1533–1592).

Montana (pr. manteánă), stat în NV S.U.A.

Mont Blanc (pr. mo^{n} bla^{n}), masiv muntos în Alpii Occidentali, cel mai înalt din Europa.

Monte Carlo, oraş în principatul Monaco, pe Coasta de Azur.

Montesquieu (pr. monteskió), **Charles de Secondat**, scriitor, jurist şi filozof francez (1689–1755).

Monteverdi, Claudio, compozitor italian (1567–1643).

Montevideo, capitala Uruguayului.

Montezuma, împărat aztec (1466–1520).

Scanned with OKEN Scanner

Montgolfier (pr. mongolfié), **Joseph şi Étienne de**, cei doi fraţi francezi care au inventat primele aerostate cu aer cald (1740–1810 şi 1745–1799).

Montgomery (pr. măntgámări), **sir Bernard Law**, mareşal britanic (1887–1976).

Montherland (pr. mo^{n}terlá^{n}), **Henri de**, scriitor francez (1896–1972).

Montréal (pr. monreál), oraş în SE Canadei (Quebec).

Mont-Saint-Michel (pr. mo^{n} se^{n} mişél), mică insulă franceză la Marea Mânecii, cu o mănăstire foarte veche.

Moore (pr. múă) **1.** *Henry M.*, sculptor englez (1898–1986). **2.** *Thomas M.*, poet irlandez (1779–1853).

Moravia, regiune naturală în Cehia.

Moravia, Alberto, scriitor italian (n. 1907).

Morfeu, zeul viselor în mitologia greacă.

Morgenstern (pr. mórgănştern), **Christian**, poet german (1871–1914).

Morland (pr. móländ), **George**, pictor englez (1763–1804).

Morse (pr. mors), **Samuel**, fizician englez, inventatorul alfabetului ce-i poartă numele (1791–1872).

Morus sau **More** (pr. móo), **sir Thomas**, gânditor umanist şi om politic englez (1478–1535).

Moscova, capitala Rusiei.

Moselle sau **Mosel** (pr. mozél sau mózăl), afluent al Rinului.

Movilă, familie celebră de boieri moldoveni dintre care: *Ieremia M.*, domn al Moldovei (sfârşitul sec. XVI – începutul sec. XVII), *Simion M.*, domn al Ţării Româneşti (sec. XVII), *Constantin M.* domn al Moldovei (sec. XVII), *Alexandru M.*, domn al Moldovei (sec. XVII), *Petru M.* mitropolit al Kievului (1597–1647).

Moxa, Mihail, cronicar român (sec. XVI–XVII).

Mozambic, stat în SE Africii.

Mozart (pr. móţart), **Wolfgang Amadeus**, compozitor austriac (1756–1791).

München (pr. műnhăn), oraş în Germania în landul Bavaria.

Muntenegru, stat din fosta Iugoslavie.

Muntenia v. **Ţara Românească.**

Munthe (pr. múntă), **Axel**, scriitor şi medic suedez (1857–1949).

Murad, numele a cinci sultani otomani.

Murano, suburbie a Veneţiei vestită pentru fabricarea sticlăriei fine.

Mureşanu, Andrei, poet român, autor al poeziei „Deşteaptă-te române" (1816–1863).

Murillo (pr. murílio), **Bartolomé Esteban**, pictor spaniol (1617–1682).

Musorgski (pr. musórski), **Modest Petrovici**, compozitor rus (1839–1881).

Musset (pr. müsé), **Alfred de**, scriitor romantic francez (1810–1857).

Mussolini, Benito, dictator fascist italian (1883–1945).

Mustafa, numele a patru sultani otomani.

Mustafa Kemal, supranumit *Kemal Atatürk*, om de stat turc, fondatorul Turciei moderne (1881–1938).

Mützner (pr. műţnăr), **Samuel**, pictor român (1884–1959).

Myanmar, stat în SE Asiei.

Mykerinos, faraon egiptean şi piramida care îi poartă numele.

Mytilene sau **Lesbos**, insulă grecească de la Marea Egee.

N

Nabucodonosor II, rege al Babilonului (605–562 î.e.n.).

Nagasaki, oraş în Japonia, port la Marea Chinei de est.

Nagorno-Karabah, regiune autonomă în Azerbaidjan.

Nagy (pr. nóghi) **1.** *Imre N.*, om politic maghiar (1896–1958). **2.** *István N.*, scriitor maghiar din România (1904–1977).

Nalade, nimfe ale izvoarelor şi ale apelor, înzestrate cu darul profeţiei.

Nairobi, capitala Kenyei.

Namibia, stat în SV Africii.

Nanking sau **Nanjing**, oraş în E Chinei.

Nansen (pr. nánsăn), **Fridtjof**, explorator polar norvegian (1861–1930).

Napier sau **Neper** (pr. néipiă

nípă), **John**, matematician scoţian (1550–1617).

Napoleon 1. *N. I Bonaparte*, împărat al Franţei (1769–1821). **2.** *N. III Charles, Louis*, împărat al Franţei (1808–1875).

Napoli, golf şi oraş în Italia.

Narcis, tânăr din mitologia greacă, foarte frumos, care s-a îndrăgostit de propria-i imagine reflectată în apa unei fântâni, unde s-a înecat.

Nassau, dinastie de duci, principi şi regi din Germania.

Nasser, Gamal Abdel, preşedinte al Egiptului (1918–1970).

Nastratin Hogea, personaj legendar din poveştile arabe şi balcanice, plin de umor şi de înţelepciune.

Nauru, Republica, stat independent din Micronezia.

Navarra, regiune în N Spaniei, vechi regat în trecut.

Nayarit, stat în NE Mexicului.

Nazareth, din Iudeea, loc unde a poposit Sfânta Familie.

Nebraska (pr. năbreáscă), stat în centrul S.U.A.

Neculce, Ion, cronicar român (1672–1745).

Nefertiti, soţie de faraon, mama lui Tutankamon (1361–1340 î.e.n.).

Negrea, Marţian, compozitor român (1893–1973).

Negri, Costache, om politic şi scriitor român (1812–1876).

Negruzzi (pr. negrúţi) **1.** *Costache N.*, scriitor român (1808–1868). **2.** *Iacob N.*, scriitor român, fiul lui Costache N. (1842–1932).

Negulescu, Petre, filozof şi om politic român (1872–1951).

Nehru (pr. néru), **Jawaharlal**, om politic indian (1889–1964).

Nekrasov, Nicolai Alekseevici, poet rus (1821–1878).

Nelson (pr. nélsn), **Horatio, viconte, duce de Brontë**, amiral englez care a învins flota franceză a lui Napoleon şi a obţinut victoria de la Trafalgar (1758–1805).

Nemeea, Leul din N., monstru fabulos, în mitologia greacă, ucis de Herakles.

Nemesis, zeiţă a răzbunării, în mitologia greacă.

Nenni, Pietro, preşedinte al Italiei (1891–1980).

Nepal, stat în S Asiei, în Munţii Himalaya.

Neptun 1. Zeul mării, fiul lui Saturn, în mitologia romană. La greci, *Poseidon*. **2.** Planetă a sistemului solar.

Nereide, divinităţi ale mării, fiicele lui Nereu, care personifică valurile, în mitologia greacă.

Nereu, divinitate marină, protector al marinarilor, în mitologia greacă.

Nero, Tiberius Claudius Drusus Germanicus, împărat roman, celebru pentru cruzimea lui şi pentru incendiul care a mistuit Roma (sec. I).

Neruda, Pablo, poet chilian (1904–1973).

Nerval, Gérard de, poet francez (1808–1855).

Nessus, unul dintre centauri omorât de Herakles, în mitologia greacă.

Nestor, personaj din Iliada, cel mai înţelept dintre conducătorii care au asediat Troia.

Neuchâtel (pr. nöşatél), lac şi oraş în V Elveţiei.

Neva, fluviu în Rusia care trece prin Sankt-Petersburg.

Nevada (pr. năveádă), stat în V S.U.A.

Newcastle (pr. niúcasl), oraş în Australia şi în Marea Britanie.

New Delhi (pr. niú déli), capitala Indiei.

New Hampshire (pr. niú heámpşăr), stat în NE S.U.A.

New Jersey (pr. niú gîărzi), stat în NE S.U.A.

New Mexico (pr. niú mexicóu), stat în SV S.U.A.

New Orleans (pr. niú órliănz), oraş în S.U.A. (Louisiana).

Newton (pr. niútn), **Isaac**, fizician, matematician, astronom şi filozof englez (1642–1727).

New-York (pr. niú iórk), stat şi oraş în NE S.U.A.

Ney (pr. ne), **Michel**, mareşal al Franţei, prinţ de Moscova (1769–1815)

Niagara, cascadă la frontiera dintre S.U.A. şi Canada, înaltă de 50 m.

Niamey (pr. niamé), capitala Nigerului.

Niebelungenlied sau **Cântecul Nibelungilor** (pr. nibelungănlid), epopee eroică germană din sec. XIII, care îl are ca erou pe Siegried.

Nicaragua, republică din America Centrală.

Niceea, vechi oraş din Asia Mică, astăzi Iznik.

Nicolae, numele a doi împăraţi ruşi din dinastia Romanov: *N. I* (1796–1855) şi *N. II* (1868–1918), executat în Revoluţia rusă.

Nicopole, vechi oraş în N Bulgariei unde a avut loc vestita bătălie dintre armata cruciată şi turci.

Nicosia, capitala Ciprului.

Nicot (pr. nicó), **Jean**, diplomat şi învăţat francez care a introdus tutunul în Franţa (1530–1600).

Nielsen (pr. nélsăn), **Carl**, compozitor, violonist şi dirijor danez (1865–1931).

Niemeyer (pr. nimáier), **Oscar**, arhitect brazilian (n. 1907).

Niepce (pr. niéps), **Nicéphore**, fizician francez (1765–1833), inventatorul fotografiei împreună cu Daguerre.

Nietzsche (pr. nície), **Friedrich**, filozof, poet şi filolog german (1844–1900).

Nifon, patriarh de Constantinopol şi mitropolit al Ţării Româneşti (sfârşitul sec. XV şi începutul sec. XVI).

Niger, stat şi fluviu în Africa Occidentală.

Nigeria, stat în Africa Occidentală.

Nike, zeiţa biruinţei, în mitologia greacă. La romani, *Victoria*.

Nil, fluviu în Africa, cel mai lung din lume, care se varsă în Marea Mediterană (5 600 km).

Ninive, veche capitală a Asiriei (sec. VIII–VII î.e.n.).

Niobe, regină legendară a Tebei, transformată de Zeus în stâncă.

Nippur, vechi oraş în Mesopotamia, pe malurile Eufratului.

Nipru, fluviu în Ucraina.

Nisa sau **Nice** (pr. nis), oraş pe Coasta de Azur, în SE Franţei.

Nistru, fluviu între Ucraina şi Republica Moldova.

Nixon (pr. nícăn), **Richard**, preşedinte al S.U.A. (1913–1994).

Noailles (pr. noái), **Anna-Elisabeth**, contesă **Mathieu de**, născută Brâncoveanu, scriitoare franceză de origine română (1876–1933).

Noaptea Sfântului Bartolomeu, nume dat măcelului de la Paris (în noaptea de 23 spre 24 august 1572), în care au fost ucişi peste 2000 de hughenoţi, din ordinul Caterinei de Medici, mama lui Carol IX.

Nobel (pr. nobél), **Alfred**, industriaş suedez, inventatorul dinamitei şi fondatorul premiului Nobel (1833–1896).

Nobile, Umberto, aviator, constructor de dirijabile şi explorator polar italian (1885–1978).

Noe, patriarh evreu din Vechiul Testament care a scăpat, împreună cu familia sa, de la potop.

Noica, Constantin, filozof român (1909–1987).

Noile Hebride, arhipelag vulcanic în Oceania.

Norfolk (pr. nófăc), insulă în Oceanul Pacific între Noua Caledonie şi Noua Zeelandă şi oraş în S.U.A. (Virginia).

Normandia, veche provincie în NV Franţei, unde a avut loc debarcarea armatelor aliate în cel de-al doilea război mondial.

Norodom Sihanouk (pr. norodóm sianúc), rege şi şef de stat al Cambodgiei (n. 1922).

Norvegia, stat în NV Europei, în Peninsula Scandinavă.

Nostradamus, Michel, astrolog şi medic francez (1503–1566).

Nottara, Constantin, actor român (1859–1935).

Noua Caledonie, arhipelag în SV Oceanului Pacific (Melanezia), posesiune franceză.

Noua Guinee sau **Irian**, mare insulă din Oceania.

Noua Scoţie, peninsulă în SE Canadei şi provincie cu acelaşi nume.

Noua Zeelandă, stat din Oceania, în SV Oceanului Pacific.

Nouméa (pr. numeá), capitala Noii Caledonii.

Novaia Zemlea, arhipelag rus în Oceanul Îngheţat.

Novalis, Friedrich, poet romantic german (1772–1801).

Numidia, vechiul nume al Algeriei.

Scanned with OKEN Scanner

Nürnberg, oraş în Germania unde a avut loc procesul intentat hitlerismului.

Nušić (pr. núşici), **Branislav**, scriitor sârb (1864–1938).

Nyasa (pr. nieásă), sau **Malawi** (pr. măláui), lac tectonic în SE Africii.

Nyasaland (pr. níasăleand), nume purtat de statul Malawi înaintea independenţei sale (1964).

O

Ob v. **Obi.**

Obi sau **Ob**, fluviu în V Siberiei.

Obrenović (pr. obrénovici), dinastie de cneji şi de regi ai Serbiei (sec. XIX – prima jumătate a sec. XX).

O'Casey (pr. oukéisi), **Sean**, scriitor irlandez (1880–1964).

Occident, nume dat spaţiului geografic din V Europei.

Ocean sau **Okeanos**, unul dintre titani, divinitate marină, în mitologia greacă.

Oceania, una dintre părţile lumii alcătuită din insulele din centrul şi SV Oceanului Pacific: *Melanezia, Micronezia, Polinezia* şi *Noua Zeelandă.*

Oceanul Indian, ocean între Africa, Asia şi Australia.

Oceanul Îngheţat sau **Arctic**, ocean din regiunea Polului Nord, între Eurasia şi America de Nord.

Oder sau **Odra**, fluviu care străbate Polonia şi Germania.

Odin, zeu suprem în mitologia scandinavă.

Odiseea, poem grec, atribuit lui Homer, care relatează traseul lui Ulise (Odiseu) de la plecarea din Troia, până la întoarcerea lui în Itaca.

Odiseu, numele grec al lui Ulise.

Odoacru, rege al Italiei (434–493).

Odobescu, Alexandru, scriitor român (1834–1895).

Oedip, v. **Edip.**

Odra v. **Oder.**

Offenbach (pr. ofenbác), **Jaques**, compozitor francez, de origine germană (1819–1880).

Ogodai, mare han mongol, fiul şi urmaşul lui Genghis–han (sec. XIII).

O'Henry (pr. ouhénri), scriitor american (1862–1910).

Ohio (pr. ouháiou), stat în E S.U.A. între râul cu acelaşi nume şi Lacul Erie.

Ohm (pr. om), **Georg Simon**, fizician german (1787–1854).

Okinawa (pr. okináua), cea mai mare insulă în arhipelagul japonez.

Oklahoma (pr. ouclăhóumă), stat în centrul S.U.A.

Olahus, Nicolaus, umanist şi istoric român (1493–1568).

Olanda, stat în V Europei, la Marea Nordului.

Olav sau **Olaf** (pr. úlaf), numele a cinci regi ai Norvegiei dintre care: *O. I*, care a introdus creştinismul în ţară (969–1000), *O. II cel Sfânt*, care a reunificat statul norvegian (995–1030), *O. V* (n. 1903), rege din 1957.

Olbracht (pr. ólbraht), **Ivan**, scriitor ceh (1882–1952).

Olimp sau **Olympos**, munte în Grecia care, după mitologia greacă, era sediul zeilor.

Olimpia, oraş în Grecia antică, în NE Peloponesului, unde se celebrau jocurile olimpice.

Olimpia, regină a Macedoniei, soţia lui Filip II şi mama lui Alexandru Macedon (375–316 î.e.n.).

Oman, stat în SE Peninsulei Arabia, în Orientul Mijlociu şi golf în Marea Arabiei.

Omar Khayyam, poet, filozof şi om de ştiinţă persan (1040–1123).

„O mie şi una de nopţi", culegere de basme populare arabe.

O'Neill (pr. ounîl), **Eugene Gladstone**, dramaturg american (1888–1953).

Ontario (ontéăriou), lac între Canada şi S.U.A. şi provincie în S Canadei.

Oppenheimer (pr. ópănhaimăr), **Robert**, fizician american, a contribuit la fabricarea bombei atomice (1904–1967).

Orange (pr. óringi), fluviu în S Africii şi provincie în Africa de Sud.

Oregon (pr. órigan), stat în NV S.U.A.

Oreste, fiul lui Agamemnon şi al Clitemnestrei, în mitologia greacă.

Scanned with OKEN Scanner

Orfeu, poet şi muzician, în mitologia greacă.

Orff, Carl, compozitor german (1895–1982).

Orient, nume dat ţărilor din Asia şi din Africa de Est. *Orientul Apropiat*, ţări care se află în V Asiei şi NE Africii (Turcia, Cipru, Siria, Liban, Israel şi Grecia). *Orientul Mijlociu*, ţări ca Iranul, Irakul şi Afghanistanul. *Orientul Îndepărtat*, v. *Extremul Orient*.

Orion, vânător uriaş, în mitologia greacă şi constelaţia care îi poartă numele.

Orléans (pr. orleán), numele a patru familii princiare din Franţa care au dat regi acestei ţări (Ludovic XII, Louis-Philippe).

Orne (pr. orn), fluviu în N Franţei.

Oroles, rege dac din Transilvania (sfârşitul sec. III – începutul sec. II î.e.n.).

Ortega Y Gasset (pr. ortéga i gasét), **Jose**, filozof şi eseist spaniol (1883–1955).

Orwell (pr. óruăl), **George**, scriitor englez (1903–1950).

Osaka, port în Japonia.

Osborne (pr. ózbărn), **John**, scriitor englez (n. 1929).

Osiris, zeu suprem, în mitologia egipteană.

Oslo, capitala Norvegiei.

Osman, numele a trei sultani otomani.

Ottawa (pr. ótăuă), capitala federală a Canadei şi râu cu acelaşi nume în SE Canadei.

Otto, numele a patru regi şi împăraţi germani.

Otto I, rege al Greciei de origine germană (1815–1867).

Ouagadougou (pr. uagadúgu), capitala Burkinei (fostă Volta Superioară).

Ovidiu, Publius Ovidius Naso, poet latin exilat la Constanţa, unde a şi murit (431 î.e.n. – 17 e.n.).

Oxford (pr. óxfăd), oraş în Anglia unde se află o celebră universitate.

P

Pacea, Ion, pictor român (n. 1924).

Pacific, Oceanul cel mai întins şi adânc ocean, între America, Asia şi Australia.

Paciurea, Dimitrie, sculptor român (1873–1932).

Pad sau **Po**, fluviu în N Italiei.

Paderewski (pr. paderéfski), **Ignacy Jan**, compozitor, pianist şi om politic polonez (1860–1941).

Paganini, Niccolò, violonist şi compozitor italian (1782–1840).

Pahlavi, numele dinastiei de suverani ai Iranului.

Paisiello, Giovanni, compozitor italian (1740–1816).

Pakistan, stat în Asia de Sud.

Palade, George Emil, medic şi biolog american de origine română (n. 1912).

Paleolog, dinastie de împăraţi bizantini din sec. XIII până la căderea Constantinopolului (1453) sub turci.

Palestina, ţinut în Asia Occidentală, între Liban, Marea Moartă, Marea Mediterană şi Deşertul Siriei.

Palestrina, Giovanni Pierluigi da, compozitor italian (1526–1594).

Pallady, Theodor, pictor român (1871–1956).

Palma sau **La Palma**, insulă vulcanică în V arhipelagului Canare.

Palma de Mallorca (pr. maliorca), capitala insulelor Baleare.

Pamir, podiş muntos în Asia Centrală.

Pan, divinitate a naturii în mitologia greacă, în special a turmelor şi a păstorilor.

Panama, stat în America Latină şi istm cu acelaşi nume care uneşte cele două Americi.

Panama sau **Ciudad** (pr. siudád) **de Panama**, capitala Republicii Panama.

„Panciatantra“ (în sanscrită, „cele cinci cărţi“), culegere indiană de poveşti, fabule, parabole şi sentinţe de la începutul erei noastre.

„Pandecte“ sau **„Digeste“**, culegere a opiniilor juriştilor clasici romani.

Pandora, prima femeie creată de zei, în mitologia greacă, care a deschis cutia dăruită de Zeus (nesocotind interdicţia), în care se aflau toate relele (doar pe fund era Speranţa), care s-au împrăştiat în lume.

Pann, Anton, scriitor, muzician şi folclorist român (1796–1854).

Scanned with OKEN Scanner

Panonia, vastă câmpie în Ungaria, pe cursul mijlociu al Dunării şi provincie romană (27 î.e.n. – 14 e.n.) care cuprindea Ungaria, Austria şi Iugoslavia de azi.

Panthéon (pr. panteó[n]), monument din Paris dedicat oamenilor iluştri.

Papadat-Bengescu, Hortensia, scriitoare română (1876–1955).

Papini, Giovanni, scriitor, eseist şi publicist italian (1881–1956).

Papua – Noua Guinee, stat din Oceania, în partea de E a insulei Noua Guinee.

Paraguay, stat în partea centrală a Americii de Sud şi fluviul cu acelaşi nume.

Paramaribo, capitala Republicii Surinam.

Parana, fluviu în America de Sud.

Parhon, Constantin I., endocrinolog român (1874–1969).

Paris, în mitologia greacă, fiu al lui Priam şi al Hecubei. A răpit-o pe Elena, soţia regelui Menelau, ceea ce a dus la izbucnirea războiului troian.

Paris, capitala Franţei.

Parmenide din Eleea, filozof grec (540 – începutul sec. V î.e.n.).

Parnas, munte în SE Greciei, considerat în antichitate reşedinţă a muzelor.

Paros, insulă grecească în Marea Egee din arhipelagul Ciclade, vestită pentru marmura albă, strălucitoare.

Partenon, templul zeiţei Atena din capitala Greciei, situat pe Acropole.

Pascal, Blaise, savant, matematician, fizician, scriitor şi filozof francez (1623–1662).

Pasternak, Boris Leonidovici, scriitor rus (1890–1960).

Pasteur (pr. pastör), **Louis**, biolog francez care a descoperit vaccinul antirabic (1822–1895).

Paştelui, Insula, insulă în E Oceanului Pacific, vestită pentru statuile gigantice monolite, reprezentând figuri de oameni, peşti, păsări etc.

Patagonia, ţinut în S Americii de Sud.

Paul, numele mai multor papi.

Paul de Alep, diacon ortodox, scriitor şi călător care a relatat despre Ţara Românească (sec. XVII).

Pavel sau Paul, apostol, unul dintre primii organizatori ai doctrinei creştine (sec. I). Sanctificat.

Pavlov, Ivan Petrovici, fiziolog rus care a studiat reflexele condiţionate (1849–1936).

Pârvan, Vasile, istoric şi arheolog român (1882–1927).

Pearl Harbor (pr. părl hărbăr), port al insulelor Hawaii unde a avut loc atacul naval japonez asupra americanilor (7 dec. 1941).

Pedro, numele a doi împăraţi ai Braziliei în sec. XIX.

Pegas, cal înaripat în mitologia greacă, simbolul inspiraţiei poetice, şi constelaţie la N de constelaţia Vărsătorul.

Peking v. Beijing.

Pelopones, peninsulă în S Greciei.

Penelopa, soţia lui Ulise, regele Itacăi, în Odiseea.

Pennsylvania (pr. pensilvéiniă), stat în NE S.U.A.

Pentateuh, primele cinci cărţi ale Vechiului Testament.

Pergam, oraş antic în NV Asiei Mici.

Pergolesi, Giovanni Battista, compozitor italian (1710–1736).

Péri, Gabriel, ziarist francez, luptător în Rezistenţa franceză (1902–1941).

Pericle, orator şi om de stat atenian (495–429 î.e.n.).

Pernambuco (pr. pernămbúku), stat în NE Braziliei.

Peron, Juan Domingo, preşedinte al Argentinei (1895–1974).

Perpessicius, poet, critic şi istoric literar român (1891–1971).

Perrault (pr. peró), **Charles**, scriitor francez. Celebru prin „Poveştile" pentru copii, biografii etc. (1628–1703).

Persefona la greci, *Proserpina* la romani, fiica lui Zeus şi a lui Demeter, răpită de Hades, a devenit soţia acestuia. Trăia o parte a anului în împărăţia umbrelor, iar restul timpului pe pământ.

Persepolis, capitala statului vechi persan.

Perseu, fiul lui Zeus, autor a multor fapte vitejeşti din mitologia greacă.

Persia, veche denumire a Iranului (până în 1935).

Persic, Golful, golf între Iran şi Arabia.

Peru, republică în V Americii de Sud.

Scanned with OKEN Scanner

Perugino, Pietro Vanucci, pictor italian (1450–1523).

Pestalozzi (pr. pestalóţi), **Johann Heinrich**, pedagog şi didactician elveţian (1746–1827).

Pétain (pr. peté[n]), **Henri Philippe**, preşedinte şi prim-ministru al Franţei în perioada ocupaţiei hitleriste (1856–1951).

Petöfi, Sándor, poet ungur (1823–1849).

Petrarca, Francesco, poet şi umanist italian (1304–1374).

Petraşcu, Gheorghe, pictor român (1872–1949).

Petrescu, Camil, scriitor român (1894–1957).

Petrescu, Cezar, prozator român (1892–1961).

Petru, apostol (după „Noul Testament") şi primul papă la Roma, unde a fost martirizat. Sanctificat (10 î.e.n. – 67 e.n.).

Petru, numele mai multor împăraţi ai Rusiei dintre care *P. I* sau *P. cel Mare, Alekseevici*, ţar şi împărat (1672–1725).

Petru I sau Petru Muşat, domn al Moldovei (sec. XIV).

Petru Rareş, domn al Moldovei. Fiu nelegitim al lui Ştefan cel Mare (sec. XVI).

Petru Şchiopul, domn al Moldovei (sec. XVI).

Phenian (pr. fenián), capitala R. P. D. Coreene.

Philadelphia (pr. filădélfiă), oraş în NE S.U.A.

Phnom-Penh (pr. pnom pen), capitala Cambodgiei.

Piaui, stat în NE Braziliei.

Piave, fluviu în NE Italiei.

Picasso, Pablo, pictor spaniol, reprezentant al cubismului (1881–1973).

Pico Della Mirandola, Giovanni, savant italian (1463–1494).

Piemonte, regiune în NV Italiei.

Pietermaritzburg (pr. pitămeáriţbăg), capitala provinciei Natal din Africa de Sud.

Pigalle (pr. pigál), **Jean-Baptiste**, sculptor francez (1714–1785).

Pigmalion, sculptor legendar grec care s-a îndrăgostit de Galateea, statuia sa, şi căreia Afrodita i-ar fi dat ulterior viaţă.

Pilat din Pont, procuror al Iudeei care a lăsat să fie răstignit Iisus Cristos (sec. I).

Pillat, Ion, poet român (1891–1945).

Pind, munţi în V Greciei.

Pindar, poet grec (c. 518 – c. 438 î.e.n.).

Pirandello, Luigi, scriitor italian (1867–1936).

Pirinei, sistem muntos în SV Europei, între Franţa şi Spania.

Pisano, familie de sculptori italieni (sec. XIII–XIV).

Pissaro, Camille, pictor francez (1830–1903).

Pitagora, matematician grec (c. 560–500 î.e.n.).

Pitia, preoteasa oracolului din Delfi, în mitologia greacă.

Piton, balaur uriaş, în mitologia greacă.

Pius, numele a doisprezece papi.

Plantagenet, familie de conţi d'Anjou care a dat mulţi regi Angliei.

Platon, filozof grec (428–348 î.e.n.).

Plaut, Titus Maccius, poet comic latin (254–184 î.e.n.).

Pleiadă, grup de poeţi, condus de Ronsard, care a format o şcoală literară în Franţa (mijlocul sec. XVI).

Pleiade, cele şapte fiice ale lui Atlas, în mitologia greacă, şi constelaţia cu acelaşi nume.

Pliniu cel Bătrân, istoric şi literat roman (24–79).

Pliniu cel Tânăr, om politic şi scriitor roman (62–114).

Plutarh din Cheroneea, scriitor, istoric şi filozof grec (50–125).

Pluton sau Pluto, zeu al Infernului şi al morţilor, în mitologia greacă, şi planeta cea mai îndepărtată de Soare a sistemului solar.

Plutos, zeul bogăţiei, în mitologia greacă.

Po v. **Pad.**

Poe (pr. póu), **Edgar Allan**, scriitor american (1809–1849).

Polifem, unul dintre ciclopi, fiul lui Poseidon, în mitologia greacă.

Polinezia, ansamblu de arhipelaguri, la E de Australia.

Scanned with OKEN Scanner

Pollaiuolo, Antonio Benci, sculptor, pictor şi gravor italian (1432–1498).

Polo, Marco, călător veneţian (1254–1324).

Polonia, stat în NE Europei Centrale.

Pompadour (pr. pompadúr), **Antoinette Poisson, marchiză de P.**, favorita lui Ludovic XV (1721–1764).

Pompei, oraş în Italia antică.

Pompidou (pr. pompidú), **Georges**, preşedinte al Franţei (1911–1974).

Ponchielli, Amilcare, compozitor italian (1834–1886).

Popa, Victor Ion, scriitor şi om de teatru român (1895–1946).

Port-au-Prince (pr. pórto-prens), capitala statului Haiti.

Port Louis (pr. pot lúis), capitala statului Mauritius.

Port Moresby (pr. pot mózbi), capitala statului Papua-Noua Guinee.

Porto, oraş în N Portugaliei, vestit pentru vinul cu acelaşi nume.

Porto Rico v. **Puerto Rico.**

Port Royal (pr. por roaiál), mănăstire, centrul jansenismului între 1636 şi 1705, la SV de Paris.

Portugalia, stat în SV Europei, în V Peninsulei Iberice.

Porţile de Fier, defileu în Munţii Carpaţi, pe cursul inferior al Dunării.

Porumbescu, Ciprian, compozitor român (1853–1883).

Poseidon, zeul mării, în mitologia greacă. La romani, *Neptun*.

Potomac (pr. pătóumăk), fluviu în NE S.U.A.

Pott, Percivall, chirurg englez, descoperitorul tuberculozei vertebrale care îi poartă numele (1714–1789).

Pottier (pr. potié), **Eugène**, poet francez, autorul textului Internaţionalei (1816–1888).

Poulenc (pr. pulé^{n}c), **Francis**, compozitor şi pianist francez (1899–1963).

Poussin (pr. pusé^{n}), **Nicolas**, pictor clasicist francez (1594–1665).

Praga sau **Praha**, capitala Cehiei.

Praha v. **Praga.**

Praxitele, sculptor grec (c. 390–330 î.e.n.).

Preda, Marin, scriitor român (1922–1980).

Pretoria, capitala Africii de Sud.

Prevért (pr. prevér), **Jacques**, poet francez (1900–1977).

Prévost (pr. prevó), **Antoine François abatele**, scriitor francez (1697–1763).

Priam, ultimul rege al Troiei (în Iliada).

Priap, zeul fecundităţii, protector al recoltelor, personificare a virilităţii.

Priscus, om politic şi cronicar bizantin (410–473 e.n.).

Procopiu din Cezareea, istoric bizantin (sec. VI).

Procust, tâlhar mitologic din Atica, posesor al unui pat mic pentru cei jefuiţi înalţi, cărora le reteza picioarele după lungimea patului, şi a unui pat mare pentru cei scunzi pe care îi întindea cât lungimea patului.

Prokofiev, Serghei Sergheevici, compozitor, pianist şi dirijor rus (1891–1953).

Prometeu, unul dintre titani, în mitologia greacă. A furat focul din ceruri şi l-a redat oamenilor, lucru pentru care a fost înlănţuit pe o stâncă în muntele Caucaz.

Proserpina, v. **Persefona.**

Proteu, zeu marin, în mitologia greacă, care îşi schimba înfăţişarea după voinţă.

Proudhon (pr. prudó^{n}), **Pierre Joseph**, filozof, economist şi teoretician socialist francez (1809–1865).

Proust (pr. prust), **Marcel**, scriitor francez (1871–1922).

Prusia, veche regiune a Germaniei de Nord devenită stat în 1618 şi apoi desfiinţată ca stat în 1947.

Ptolemeu 1. Numele a şaisprezece regi ai Egiptului elenistic (sec. IV–I î.e.n.). **2.** *Claudiu P.*, astronom şi geograf grec (c. 90 – c. 168).

Puccini, Giacomo, compozitor italian (1858–1924).

Puerto Rico sau **Porto Rico**, insulă în Marea Caraibilor (arhipelagul Antilele Mari).

Purcell (pr. păsl), **Henry** compozitor englez (1658–1695).

Puvis de Chavannes (pr. püví dë şaván), **Pierre**, pictor francez (1824–1898).

Scanned with OKEN Scanner

Q

Qatar, stat independent în Arabia şi peninsulă în SV Golfului Persic.

Quasimodo (pr. cuazimódo), **Salvatore**, poet italian (1901–1968).

Quebec (pr. kebéc), provincie în E şi SE Canadei, locuită de canadieni de origine franceză şi oraşul cu acelaşi nume.

Queensland (pr. cuinzléand), stat în NE Australiei.

Quinet (pr. kiné), **Edgar**, scriitor, istoric şi filozof francez (1803–1875).

Quito (pr. kíto), capitala Ecuadorului.

R

Rabat, capitala Marocului.

Rabelais (pr. rablé), **François**, scriitor şi umanist francez (1494–1553).

Racine (pr. rasín), **Jean**, dramaturg francez (1639–1699).

Racoviţă, Emil, biolog român (1868–1947).

Radu cel Frumos, domn al Ţării Româneşti (sec. XV).

Radu de la Afumaţi, domn al Ţării Româneşti (sec. XVI).

Radu Negru (Negru-Vodă), primul domn al Ţării Româneşti, potrivit legendei „descălecatului".

Rafael, Raffaelo Sanzio, pictor şi arhitect italian (1483–1520).

Rahmaninov, Serghei Vasilievici, compozitor, pianist şi dirijor rus (1873–1943).

Rainer, Francisc Iosif, medic şi anatomist român (1874–1944).

Rakić (pr. rákici), **Milan**, poet sârb (1876–1938).

Rácóczi (pr. 'rácoţi), familie nobiliară din Transilvania (sec. XVII–XVIII).

Ralea, Mihai, sociolog, psiholog, eseist şi om politic român (1896–1964).

Rama, erou în mitologia hindusă considerat prototipul bărbatului ideal.

Ramayana, epopee sanscrită (probabil sec. IV î.e.n.).

Rameau (pr. ramó), **Jean Philippe**, compozitor, teoretician şi organist francez (1683–1764).

Ramses, numele a 12 faraoni ai Egiptului antic, dintre care cel mai însemnat a fost Ramses al II-lea (sec. XII î.e.n.).

Rangoon (pr. reangún), capitala Birmaniei.

Rasmussen (pr. rásmusăn), **Knud Johan Victor**, explorator danez (1879–1933).

Rasputin, Grigori Efimovici, aventurier rus, călugăr, favorit al familiei ţarului Nicolae II (1864–1916).

Rauch (pr. ráuh), **Christian Daniel**, sculptor german (1777–1857).

Ravel, Maurice, compozitor francez (1875–1937).

Ray (pr. réi), **John**, naturalist englez (1627–1705).

Razelm, complex lagunar pe litoralul românesc al Mării Negre.

Rădulescu-Motru, Constantin, filozof şi psiholog român (1868–1957).

Râmniceanu, Naum, cronicar român (1764–1838).

Rea Silvia, în mitologia romană, mama lui Romulus şi Remus.

Rebreanu, Liviu, scriitor român (1885–1944).

Redon (pr. rădón), **Odilon**, pictor şi gravor francez (1840–1916).

Remarque (pr. rămárc), **Erich Maria**, scriitor german (1898–1970).

Rembrandt, Harmensz von Rijn, pictor şi gravor olandez (1606–1669).

Remus, în mitologia romană, fiul Reei Silvia şi al zeului Marte şi frate geamăn cu Romulus.

Renania de Nord – Westfalia, land în V Germaniei.

Renoir (pr. rönóar), **Auguste**, pictor francez (1841–1919).

Repin, Ilia Efimovici, pictor rus (1844–1930).

Republica Centrală Africană v. **Central Africană.**

Ressu, Camil, pictor român (1880–1962).

Réti, Istvan, pictor şi istoric de artă ungur (1872–1945).

Reykjavic (pr. réikiavic), capitala Islandei.

Scanned with OKEN Scanner

Rhea, în mitologia greacă, fiică a lui Uranus.

Rhodesia, ţară în NE Africii.

Richard (pr. rîciăd), numele a trei regi ai Angliei (sec. XII–XV).

Richelieu (pr. rişeliô), **Armand Jean du Plesis de**, om politic şi cardinal grancez (1585–1642).

Richter (pr. rîhtăr), **Charles Francis**, seismolog american care a propus scara seismologică de nouă grade (n. 1900–1985).

Riga, capitala Letoniei.

Rilke, Rainer Maria, poet austriac (1875–1926).

Rimbaud (pr. re^{n}bó), **Jean Nicolas Arthur**, poet simbolist francez (a. 1854–1891).

Rimski-Korsakov, Nicolai Andreevici, compozitor, dirijor şi pedagog rus (1844–1908).

Rin, fluviu navigabil în V Europei.

Rio de Janeiro (pr. rîu di giănéiru), oraş în Brazilia şi statul cu acelaşi nume.

Ripan, Raluca, chimistă română (1894–1975).

Roată, Ion (Moş Ion Roată), deputat ciăcaş în Adunarea ad-hoc a Moldovei.

Robespierre (pr. robespiér), **Maximilien de**, om politic francez (1758–1794).

Robin Hood (pr. róbin hud), erou legendar englez.

Rodin (pr. rodé^{n}), **Auguste**, sculptor francez (1840–1917).

Roesler (pr. rőslăr), **Robert**, istoric german (1840–1881).

Rogalski, Theodor, compozitor şi dirijor român (1901–1954).

Roma, capitala Italiei.

Romanov, dinastie de ţari şi împăraţi ai Rusiei.

România, stat în SE Europei, în N Peninsulei Balcanice.

Romulus, în mitologia romană, fondatorul (alături de Remus) al Romei.

Ron, fluviu în V Europei.

Ronsard (pr. ronsár), **Pierre de**, poet francez (1524–1585).

Röntgen (pr. rőntgăn), **Wilhelm Conrad**, fizician german (1845–1923).

Roosevelt, (pr. róuzăvelt), **Franklin Delano**, om politic american şi preşedinte al S.U.A. (1882–1945).

Roques (roc), **Mario**, lingvist şi filolog francez (1875–1961).

Rossini, Giacchino, compozitor italian de operă (1792–1868).

Rostand (pr. rostá^{n}), **Edmond**, dramaturg francez (1868–1918).

Rousseau (pr. rusó), **Jean-Jacques**, gânditor iluminist, scriitor şi muzician francez (1712–1778).

Rubens, Peter Paul, pictor flamand (1577–1640).

Rubliov (pr. rublíof), **Andrei**, pictor rus (1370–1430).

Ruhr (pr. rur), râu în V Europei.

Russo, Alecu, scriitor român (1819–1859).

Rwanda (pr. ruánda), stat în Africa Ecuatorială.

S

Saba, stat sclavagist mitic, semilegendar, în S Peninsulei Arabia.

Sachs (pr. zacs), **Hans**, poet german (1494–1576).

Sade (pr. sad), **Donatien Alphonse François, marchiz de**, scriitor francez (1740–1814).

Sadoveanu, numele a doi scriitori români: *Mihail S.* (1880–1961) şi *Ion Marin S.* (1893–1964).

Safo, poetă greacă (sec. VI î.e.n.).

Sagan (pr. sagá^{n}), **Françoise**, scriitoare franceză (n. 1935).

Sahalin, insulă în Oceanul Pacific, în apropierea ţărmului de est al Asiei.

Sahara, cel mai mare deşert de pe Pământ, cuprinzând aproape în întregime N Africii.

Sahel, zonă de tranziţie între Sahara şi savanele Africii subecuatoriale.

Sahia, Alexandru, scriitor şi publicist român (1908–1937).

Saigon, denumire a oraşului *Ho Şi Min* până în 1975.

Saint Lawrence v. **Sfântul Laurenţiu.**

Saint-Saëns (pr. se^{n} sa^{n}), **Camille**,

compozitor, organist, pianist, dirijor şi pedagog francez (1835–1921).

Saint–Simon (pr. se^{n} simó^{n}) **1.** *Louis de Ruvroy* (pr. ruvrua), *duce de S.*, scriitor francez (1675–1755). **2.** *Claude Henri de Rouvroy, conte de S.*, socialist utopist francez (1760–1825).

Salieri, Antonio, compozitor italian (1750–1825).

Saligny, Anghel, inginer şi om de ştiinţă român (1854–1925).

Salomea, fiica regelui iudeu Irod Filip şi a Irodiadei (sec. I e.n.).

Salonic sau Thermaikós, Golful, golf al Mării Egee, pe coasta de N a Greciei.

Saltâcov–Şcedrin, Mihail Evgrafovici, scriitor rus (1826–1889).

Salvador, El, stat în America Centrală, pe ţărmul Oceanului Pacific.

Salween (pr. séaluin), fluviu în Asia de Sud.

Samaria, oraş antic în Palestina, capitala regatului sclavagist iudeu (sec. IX–VIII î.e.n.).

Sammartini, Giovanni Battista, compozitor, dirijor şi organist italian (1700–1775).

Samoa 1. Arhipelag în Oceanul Pacific (Polinezia). **2.** *S. de vest*, stat în acest arhipelag.

Samos, insulă grecească în Marea Egee.

Samothrace, insulă grecească în N Mării Egee.

Samson, în „Vechiul Testament", şef al evreilor, celebru prin forţa sa şi pe care Dalila l-a vrăjit, tăindu-i părul care era puterea lui.

Sanaa (pr. soneá), capitala Yemenului.

Sancho (pr. sáncio), numele mai multor regi ai Leonului, Asturiei şi Castiliei (sec. XI).

Sand (pr. sa^{n}), **George**, scriitoare franceză (1804–1876).

Sandu–Aldea, Constantin, scriitor român (1874–1927).

San Francisco (pr. seanfrănsíscou), golf al Oceanului Pacific în V S.U.A. şi oraş, port la golful cu acelaşi nume.

Sanielevici, Henri, critic literar, estetician şi biolog român (1875–1951).

San José (pr. san hosé), capitala Republicii Costa Rica.

San Juan (pr. san húan), râu în V S.U.A. şi fluviu în America Centrală.

San Marino, stat în partea central–estică a Peninsulei Italice.

San Salvador, capitala Salvadorului.

Santa Catarina, stat în S Braziliei.

Santa Cruz (pr. sánta crus) **1.** Arhipelag melanezian în Oceanul Pacific. **2.** Insulă în arhipelagul Virgine (S.U.A.).

Santiago sau Santiago de Chile (pr. cile), capitala Republicii Chile.

Santo Domingo, capitala Republicii Dominicane.

São Miguel (pr. sắu mighél), insulă în arhipelagul Azore (Portugalia).

São Paulo, stat în Brazilia.

São Tomé (pr. său tumé) **1.** Insulă în Golful Guineii. **2.** Capitala Republicii São Tomé şi Principe.

São Tomé şi Principe (pr. său tumé pri^{n}sipă), stat în Golful Guineii.

Sarajevo (pr. saraiévo), capitala Bosniei.

Saransk, capitala Mordviniei.

Sarasate, Pablo de, compozitor şi violonist spaniol (1844–1908).

Sarawak (săráuac), stat al Malaysiei.

Sardanapal, rege legendar al Asiriei, reprezentând omul preocupat numai de plăceri (sec. VIII–VI î.e.n.).

Sardinia, insulă italiană în bazinul vestic al Mării Mediterane.

Sargasselor, Marea, mare a Oceanului Atlantic, în NE Arhipelagului Antilelor.

Sarmizegetusa, principală aşezare dacică în Munţii Orăştiei, centrul economic, politic, militar şi religios al statului dac în sec. I.

Saroyan (pr. săróuien), **William**, scriitor american de origine armeană (1908–1981).

Sarto, Andrea del, pictor italian (1486–1530).

Sartre (pr. sartr), **Jean Paul**, scriitor şi filozof francez (1905–1980).

Satmari, Alexandru, pictor român (1876–1933).

Saturn 1. În mitologia romană, vechi zeu al agriculturii. **2.** Planetă a sistemului nostru solar.

Scanned with OKEN Scanner

Saul, rege semilegendar al statului Israel, întemeietorul acestuia (sec. XI î.e.n.).

Saussure (pr. sosür), **Ferdinand de**, lingvist elveţian (1857–1913).

Savannah (pr. săveánă), fluviu în E–SE S.U.A.

Savoia, regiune în SE Franţei, în Alpi.

Savonarola, Giromalo, reformator şi călugăr dominican italian (1452–1498).

Saxonia Inferioară, land în N Germaniei.

Sbiera, Ioan G., filolog şi folclorist român (1836–1916).

Scandinavia, Peninsula, peninsulă în NV Europei, între Marea Baltică, Marea Nordului, Marea Norvegiei, şi Oceanul Îngheţat.

Scavinski, Daniil, scriitor român (1805–1837).

Scheele (pr. şélă), **Carl Wilhelm**, chimist suedez (1742–1786).

Schein (pr. şáin), **Johann Hermann**, compozitor german (1586–1630).

Scheler (şélăr), **Max**, filozof şi teolog catolic german (1874–1928).

Schelling (pr. şeli[n]), **Friedrich Wilhelm, Joseph von**, filozof clasic german (1775–1854).

Schiller (pr. şílăr), **Friederich von**, poet, dramaturg şi istoric german (1759–1805).

Schlegel (pr. şlégăl), numele a doi scriitori şi filologi germani: *August Wilhelm von S.* (1767–1845) şi *Friederich von S.* (1772–1829).

Schlosser (pr. şlósăr), **Friederich Christoph**, istoric german (1776–1861).

Schmitt (pr. şmit), **Florent**, compozitor francez (1870–1958).

Schönberg (pr. şönberc), **Arnold**, compozitor austriac (1874–1951).

Schopenhauer (pr. şopănhauer), **Arthur**, filozof german (1788–1860).

Schott (pr. şót), **Albert**, (1809–1847) şi *Arthur* (1814–1875), filologi germani.

Schrödinger (pr. şrödingăr), **Erwin**, fizician austriac (1887–1961).

Schubart (pr. şúbart), **Cristian Friedrich Daniel**, poet şi publicist german (1739–1791).

Schubert (pr. şúbert), **Franz**, compozitor austriac (1799–1828).

Schuchardt (pr. şúhart), **Hugo**, lingvist austriac (1842–1927).

Schumann (pr. şúman), **Robert**, compozitor german (1810–1856), şi *Clara S. Wieck* (pr. vik), pianistă şi compozitoare germană (1819–1896).

Schütz (pr. şüţ), **Heinrich**, compozitor german (1585–1672).

Scipio, veche familie patriciană romană (sec. III–II î.e.n.).

Sciţia 1. Ţinuturile ocupate de sciţi. 2. *S. Mică*, denumire antică a Dobrogei.

Scotland v. **Scoţia.**

Scott (pr. scăt) 1. *Sir Walter S.*, scriitor scoţian de limbă engleză (1771–1832). 2. *Robert Falcon S.*, explorator polar britanic (1868–1912).

Scoţia sau **Scotland** (pr. scótlănd), parte a Marii Britanii separată de Anglia prin Munţii Cheviot.

Scriban, August, lingvist român (1872–1950).

Scribe (pr. scrib), **Eugène**, dramaturg francez (1791–1861).

Scrisoarea lui Neacşu, cel mai vechi text de limba română (1521) care s–a păstrat până azi.

Scudéry (pr. scüderi), **Madeleine de**, scriitoare franceză (1607–1701).

Sebastian, Mihail, scriitor român (1907–1945).

Seeland (pr. zéelant), cea mai mare insulă din arhipelagul danez.

Seferis, Ghiorghios, poet grec (1900–1971).

Seghers (pr. zégărs), **Anna**, scriitoare germană (1900–1983).

Selangor, stat în Malaysia.

Selene, în mitologia greacă, personificare a Lunii.

Selim, numele a trei sultani otomani (sec. XVI–IX).

Sem, fiul cel mare al lui Noe.

Semiramida, regină legendară a Asiriei şi Babilonului.

Sena, fluviu în N Franţei.

Seneca, Lucius Annaeus, filozof şi scriitor latin (sec. I).

Sénégal, stat în Africa Occidentală şi fluviu în V Africii.

Seneslau v. **Seneslav.**

Scanned with OKEN Scanner

Seneslav sau **Seneslau**, voievod român (sec. XIII).

Senoa (pr. şénoa), **August**, scriitor croat (1838–1881).

Septimiu Sever (**Lucius Septimius Severus**), împărat roman (sec. II–III).

Serapis, divinitate din epoca elenistică.

Serbia, ţară în SE Europei.

Sergipe (pr. sărjípă), stat în E Braziliei.

Serov 1. *Alexandr Nicolaevici*, compozitor şi muzicolog rus (1820–1871). 2. *Valentin Aleksandrovici*, pictor rus (1865–1911).

Sérusier (pr. serüzié), **Paul**, pictor şi estetician francez (1865–1927).

Seton-Watson (pr. sítn uóts[n]), **Robert William**, istoric britanic (1879–1951).

Sevan, lac tectonic în Podişul Armeniei.

Severini, Gino, pictor italian (1883–1966).

Severn (pr. sévăn), fluvii în S Angliei şi în S Canadei.

Severnaia Zemlea, arhipelag în Oceanul Arctic, între Mările Kara şi Laptev.

Sextus Empiricus, filozof, medic şi astronom grec (sec. II).

Seychelles (pr. seişélz), stat în NV Oceanului Indian, situat în arhipelagul cu acelaşi nume.

Sfântul Laurenţiu sau **Saint Lawrence** (pr. sent lóräns) 1. Fluviu în NE Americii de Nord (Canada) 2. Golf al Oceanului Atlantic.

Sforza (pr. sfórţa), familie nobiliară italiană (sec. XV–XVI).

Shakespeare (pr. şéicspiă[r]), **William**, dramaturg şi poet englez (1564–1616).

Shannon (pr. şeánăn), fluviu navigabil în Irlanda.

Shaw (pr. şoo), **George Bernard**, dramaturg englez de origine irlandeză (1856–1950).

Shelley (pr. şéli), **Percy Bysshe**, poet englez (1792–1822).

Sheridan (pr. şéridn), **Richard Brinsley Butler**, dramaturg englez de origine irlandeză (1751–1816).

Shetland (pr. şétlănd), arhipelag britanic în Oceanul Atlantic.

Sibelius, Jean, compozitor finlandez (1865–1957).

Siberia sau **Sibir** 1. Regiune naturală în N Asiei. 2. *Marea Siberiei Orientale*, mare în bazinul Oceanului Îngheţat.

Sibir v. **Siberia**.

Sicilia, insulă italiană, cea mai mare din Marea Mediterană.

Sidney (pr. sídni), **Sir Philip**, scriitor renascentist englez (1554–1586).

Sidra v. **Sirta**.

Siemens (pr. zímăns) 1. *Werner von S.*, inginer german (1816–1829). 2. *Sir Wilhelm S.*, inginer german naturalizat în Anglia (1823–1883).

Sienkiewicz (pr. şenkiévici), **Henryk**, scriitor polonez (1846–1916).

Sierra Leone, stat în Africa Occidentală.

Sierra Nevada (pr. siéră năveádă), lanţ muntos în California.

Sigismund, numele a trei regi ai Poloniei (sec. XVI–XVII).

Silius Italicus, Tiberius Catius, poet latin (25–101).

Silezia, regiune în Europa centrală (Polonia şi Cehoslovacia).

Simenon (pr. simnó[n]), **Georges**, romancier belgian de limbă franceză (1903–1989).

Simonides, numele a doi poeţi greci (sec. VII–V î.e.n.).

Simpson (pr. símpsn), **Thomas**, matematician englez (1710–1761).

Sinai, peninsulă în SV Asiei.

Sinan Paşa, mare vizir al Imperiului Otoman (sec. XVI).

Sinclair (pr. sincléăr), **Upton Beall**, scriitor american (1878–1968).

Singapore (pr. singăpór), stat în SE Asiei şi capitala cu acelaşi nume.

Sinoe, lac în SE României, în complexul lagunar Razelm.

Sion, colină fortificată din vechiul Ierusalim, sinonim biblic al Ierusalimului.

Siria, Republica Arabă, stat în V Asiei.

Sirta sau **Sidra** 1. *S. Mare*, golf pe ţărmul de N al Libiei. 2. *S. Mică*, golf pe ţărmul de E al Tunisiei.

Sisif, în mitologia greacă, rege al Corintului care a fost condamnat după moar-

te să ridice o stâncă, fără oprire pe o înălţime.

Siutghiol, liman maritim pe litoralul Mării Negre, la N de Constanţa.

Sixtus, numele a cinci papi (sec. XV–XVI).

Skok, Petar, lingvist iugoslav (1881–1956).

Skreabin, Aleksandr Nicolaevici, compozitor şi pianist rus (1872– 1915).

Skyros, insulă grecească în Marea Egee.

Slaveikov, numele a doi scriitori bulgari: *Petko S.*, (1827–1895) şi *Pencio S.* (1866–1912).

Slavici, Ioan, scriitor român (1848–1925).

Slovacia, stat în partea centrală a Europei.

Slovenia, stat în SE Europei.

Smetana 1. *Bedrich S.*, compozitor ceh (1824–1884). **2.** *Augustin S.*, filozof şi socialist utopist ceh (1814–1851).

Smigelschi, Octavian, pictor şi grafician român (1866–1912).

Smith (pr. smiθ), **Adam**, economist şi filozof englez (1723–1790).

Sobieski, Ian III, rege al Poloniei (1642–1696).

Socrate, filozof grec (469–399 î.e.n.).

Sodoma, oraş legendar pe lângă Marea Moartă.

Sofia, capitala Bulgariei.

Sofocle, poet tragic grec (497–405 î.e.n.).

Sofron, poet grec (sec. V î.e.n.).

Sognefjord (pr. sóniăfiur), cel mai mare fiord de pe ţărmul de SV al Norvegiei.

Soliman sau **Suleiman**, numele a trei sultani otomani, dintre care mai important a fost Ş. I (sau II) *Magnificul* (sec. XVI).

Solomon 1. Arhipelag în V Oceanului Pacific (Melanezia), la E de Noua Guinee şi stat cu acelaşi nume. **2.** Rege al Israelului (sec. VIII î.e.n.).

Solomos, Dionyssos, poet neogrec (1798–1857).

Soloviov 1. *Serghei Mihailovici S.*, istoric rus (1820–1879). **2.** *Vladimir Sergheevici S.*, filozof, teolog şi poet rus (1853–1900).

Somalia, Republica Democratică, stat în Africa Orientală, în peninsula cu acelaşi nume.

Somerset (pr. sámăsit), insulă nelocuită în Arhipelagul Arctic Canadian.

Somme (pr. som), fluviu în nordul Franţei.

Sonde sau **Sunda**, arhipelag în V Oceanului Pacific (Arhipelagul Malaez).

Sonora, stat în NV Mexicului.

Sorbul, Mihail, scriitor român (1885–1966).

Sorokin, Pitrim Alexandrovitch, sociolog american de origine rusă (1889–1967).

Sosigene, astronom grec din Alexandria, creatorul noului calendar iulian (sec. I î.e.n.).

Spania, stat în SV Europei.

Spartacus, gladiator de origine tracă (sec. I î.e.n.).

Spencer (pr. spénsă), **Herbert**, filozof, sociolog şi psiholog englez (1820–1903).

Spenser (pr. spénsă), **Edmund**, poet renascentist englez (1552–1599).

Sperantia 1. *Theodor S.*, scriitor român (1856–1929). **2.** *Eugeniu S.*, filozof, sociolog, psiholog, estetician şi poet român (1889–1972).

Spes v. **Elpis.**

Spinoza, Baruch, filozof olandez (1632–1677).

Sporade, numele a două arhipelaguri greceşti din Marea Egee: *S. de Nord* şi *S. de Sud.*

Sri Lanka, stat în sudul Asiei, situat în insula cu acelaşi nume.

Staël (pr. stal), **Anne Louise Germaine de (Madame de Staël)**, scriitoare franceză (1766–1817).

Stalin (Djugaşvili), Iosif Vissarionovici, dictator comunist în fosta U.R.S.S. (1879–1953).

Stanca, Radu, scriitor român (1920–1962).

Stancu, Zaharia, scriitor român (1902–1974).

Statele Unite ale Americii (S.U.A.), stat federal în America de Nord.

Staten Island (pr. steatn áilănd), insulă în Golful New York (Oceanul Atlantic).

Stănescu, Nichita, poet român (1933–1983).

Scanned with OKEN Scanner

Stănoiu, Damian, scriitor român (1893–1956).

Stâncoşi, Munţii, lanţ muntos în V Americii de Nord care se întinde din Alaska până în S S.U.A.

Stein (pr. stain), **Gertrude,** scriitoare americană (1874–1946).

Steinbeck (pr. stáinbec), **John Ernst,** scriitor american (1902–1969).

Stendhal (pr. ste^{n}dál), scriitor francez (1783–1842).

Stephănescu (pr. ştefănescu), **George,** compozitor român (1843–1925).

Stere, Constantin, scriitor român (1865–1936).

Steriadi, Jean Alexandru, pictor şi grafician român (1880–1956).

Stevenson (pr. stívănsn), **Robert Louis,** scriitor englez (1850–1894).

Stix, în mitologia greacă, unul dintre cele cinci fluvii ale infernului.

Stock (pr. ştoc), familie de pictori germani din Transilvania (sec. XVIII).

Stockholm, capitala Suediei.

Stoilow, Simion, matematician român (1887–1961).

Storck, familie de sculptori români de origine germană (sec. XIX–XX).

Stradivari sau **Stradivarius, Antonio** constructor de viori apreciate în întreaga lume (1644–1737).

Strauss (pr. ştráus) **1.** *Johann S.*, numele a doi compozitori austriaci, tatăl (1804–1849) şi fiul, autor de valsuri celebre (1825–1899). **2.** *Richard S.*, compozitor şi dirijor german (1864–1949).

Stravinski (pr. străvínski), **Igor Fiodorovici,** compozitor, dirijor şi pianist american de origine rusă (1882–1971).

Streinu, Vladimir, critic şi istoric literar român (1902–1971).

Stroici, familie de boieri dregători din Moldova.

Stromboli, insulă italiană de origine vulcanică în Marea Tireniană.

Sturza, veche familie de boieri români din Moldova, cu rol politic important în sec. XIX.

Sudan, Republica Democratică, stat în E Africii, în bazinul superior al Nilului.

Sue (pr. sü), **Eugène,** romancier francez (1804–1857).

Suedia, stat în N Europei care ocupă E şi N Peninsulei Scandinave.

Suetoniu, Caius Suetonius Tranquillus, istoric roman (c. 70–150).

Suez, canal maritim care uneşte Marea Mediterană cu Marea Roşie, în istmul cu acelaşi nume.

Suleiman v. **Soliman.**

Sully Prudhomme (pr. sülí prüdóm), poet francez (1839–1907).

Sulu 1. Mare în Oceanul Pacific, între arhipelagul Filipine şi insula Kalimantan. **2.** Grup de insule filipineze în Arhipelagul Malaez.

Sumatra sau **Sumatera,** insulă indoneziană în Arhipelagul Malaez.

Sumer, teritoriu în S Mesopotamiei.

Suppé (pr. süpé), **Franz von,** compozitor austriac (1819–1895).

Surinam, stat în N Americii de Sud, la Oceanul Atlantic.

Svalbard (pr. svaalbar), grup de insule norvegiene în Oceanul Îngheţat.

Swift (pr. suift), **Jonathan,** scriitor iluminist englez (1667–1745).

Sydney, oraş în SE Australiei.

Szathmary, Carl Popp de, pictor şi grafician român (1812–1888).

Ş

Şaguna, Andrei, prelat şi om politic român (1809–1873).

Şandun sau **Shandong** (pr. şandóng), peninsulă în E Chinei, la Marea Galbenă.

Şăineanu, Lazăr, lingvist şi folclorist român (1859–1934).

Şevcenko, Taras Grigorievici, poet şi pictor rus (1814–1861).

Şincai, Gheorghe, istoric şi filolog român, iluminist (1754–1816).

Şirato, Francisc, pictor român (1877–1953).

Şişkin, Ivan Ivanovici, pictor rus (1832–1898).

Şolohov, Mihail Aleksandrovici, scriitor rus (1905–1984).

Şostakovici, Dmitri Dmitrievici, compozitor şi pianist rus (1906–1975).

Scanned with OKEN Scanner

Ştefan cel Mare, domn al Moldovei (sec. XV).

T

Tabasco, stat în Mexic.

Tabula Traiana, inscripţie latină (descoperită la Cazane) din vremea lui Traian (sec. II).

Tacit, Publius Cornelius Tacitus, istoric, scriitor şi om politic roman (55–120).

Tagore, Rabindranath, scriitor indian de limbă bengaleză şi engleză (1861–1941).

Tahiti, insulă vulcanică în Oceanul Pacific.

Taimâr sau **Tajmyr**, peninsulă în extremitatea de N a Asiei, între mările Kara şi Laptev.

Taine (pr. ten), **Hyppolyte Adolphe**, critic şi istoric francez (1828–1893).

Taivan, insulă chineză în V Oceanului Pacific.

Tajo (pr. táho), fluviu în Peninsula Iberică (Spania şi Portugalia).

Takla-Makan, deşert nisipos în V Chinei.

Tales din Milet, filozof materialist şi matematician (c. 624 – c. 546 î.e.n.).

Talia, în mitologia greacă, muza comediei.

Talmud, operă religioasă iudaică, culegere de comentarii ale Torei.

Tamisa, cel mai mare fluviu din Anglia.

Tanganyika, stat în Africa de Est.

Tanzania, Republica Unită, stat în Africa de Est.

Taranto, golf al Mării Ionice pe ţărmul de SE al Peninsulei Italice.

Tarquinius Superbus, ultimul dintre cei şapte regi legendari ai Romei (sec. VI î.e.n.).

Tartar, în mitologia greacă, ţinut situat sub infern.

Tartini, Giuseppe, compozitor preclasic, violonist şi teoretician italian (1692–1770).

Tasmania, insulă în apropierea ţărmului de SE al Australiei şi statul de pe această insulă.

Tasso, Torquato, poet renascentist italian (1544–1595).

Tatra, masiv muntos în Carpaţi (Cehoslovacia şi Polonia).

Tattarescu, Gheorghe, pictor român (1820–1894).

Taylor (pr. téilă), **Brook**, matematician englez (1685–1731).

Tătară, Republica, republică autonomă în bazinul mijlociu al Volgăi.

Tbilisi, capitala Republicii Gruzine.

Teba, capitala Egiptului (c. 2000–1300 î.e.n.).

Teheran, capitala Iranului.

Tel Aviv–Jaffa (pr. iafa), capitala statului Israel.

Telemah, în „Odiseea", fiul lui Ulise şi al Penelopei.

Tell, Wilhelm, erou legendar al elveţienilor.

Temis, în mitologia greacă, zeiţa dreptăţii.

Tenerife, Isla de, insulă vulcanică spaniolă.

Teniers (pr. tănírs), **David**, numele a doi pictori flamanzi: *T. cel Bătrân* (1582–1649) şi *T. cel Tânăr* (1610–1690).

Tennessee (pr. tenăsí), stat în centrul S.U.A.

Teocrit sau **Theocritus**, poet grec (c. 315–250 î.e.n.).

Teodora, împărătească bizantină (sec. VI).

Teodoreanu 1. *Alexandru O. (Păstorel)* T., scriitor şi publicist român (1894–1964). **2.** *Ionel T.*, scriitor român (1898–1954).

Teodoroiu, Ecaterina, eroină naţională română (1894–1917).

Teofrast, naturalist şi filozof grec (c. 372–287 î.e.n.).

Terborch (pr. terbórh), **Gerard**, pictor olandez (1617–1681).

Terenţiu, Publius Terentius Afer, poet comic latin (190–159 î.e.n.).

Termopile, defileu în Grecia între muntele Kallidhromon şi Golful Maliakós.

Terpsihora, în mitologia greacă, muza dansului.

Tesalia sau **Thessalia**, regiune depresionară în Grecia.

Teseu, în mitologia greacă, erou, rege în Atica.

Tespis sau **Thespis**, poet grec, considerat părintele tragediei (sec. VI î.e.n.).

Texas (pr. téxăs), stat în S.U.A.

Thackeray (pr. θeácări), **William Makepeace**, scriitor englez (1811–1863).

Thailanda, stat în SE Asiei.

Theodorescu, Cicerone, poet român (1908–1974).

Theodorescu-Sion, Ion, pictor român (1882–1939).

Thermaikós v. **Salonic.**

Tiberiu, împărat roman (sec. I).

Tibet, regiune autonomă în V Chinei.

Tibul, Tibullus Albius, poet latin (c. 50–18 î.e.n.).

Tiepolo, Giambattista, pictor şi gravor italian (1696–1770).

Tiktin, Heimann, lingvist român (1850–1936).

Timor, insulă în arhipelagul malaiez.

Tintoretto, Jacopo Robusti, zis, pictor italian (c. 1518–1594).

Tirana, capitala Albaniei.

Tireniană, Marea, parte a Mării Mediterane cuprinsă între Peninsula Italică, insula Sicilia, Sardinia şi Corsica.

Titani, în mitologia greacă, uriaşi legendari, fiii lui Uranus şi ai Geei.

Tiziano (pr. tiţiáno), **Vecellio**, pictor italian (1490–1576).

Tobago, insulă în Oceanul Atlantic.

Togo, stat în V Africii.

Tokio, capitala Japoniei.

Tolstoi, numele a doi scriitori ruşi: *Lev Nicolaevici, conte* (1828–1910) şi *Alexei Nicolaevici* (1838–1954).

Tomasi di Lampedusa (pr. tomázi di lampedúza), **Giuseppe**, scriitor italian (1896–1957).

Tomis, oraş grecesc întemeiat în sec. VII î.e.n. pe teritoriul oraşului Constanţa.

Tompa (pr. tómpă), **László**, scriitor de naţionalitate maghiară din România (1883–1964).

Tonga, stat în S Oceanului Pacific.

Tonitza (pr. toníţa), **Nicolae**, pictor, grafician şi critic de artă român (1886–1940).

Topârceanu, George, poet român (1886–1937).

Topler, Mihail, pictor austriac stabilit temporar în România (1780–c. 1820).

Tora sau **Thora**, primele cinci cărţi ale Bibliei, în religia mozaică, atribuite lui Moise.

Toulouse Lautrec (pr. tulúz lotréc), **Henri de**, pictor şi litograf francez (1864–1901).

Tracia 1. Denumire dată de greci şi romani teritoriului locuit de traci. 2. Provincie romană (sec. I).

Traian, Marcus Ulpius Traianus, împărat roman (sec. I–II).

Transilvania sau **Ardeal**, provincie românească.

Trengganu, stat în Malaysia.

Trieste, golf interior al Golfului Veneţiei.

Trinidad, insulă în Oceanul Atlantic.

Trinidad şi Tobago, stat în Marea Caraibilor, în arhipelagul Antilelor Mici.

Tripoli, capitala Libiei.

Troia sau **Ilion**, străvechi oraş situat pe coasta de NV a Asiei Mici.

Tunis, capitala Tunisiei.

Tunisia, stat în N Africii, la Marea Mediterană.

Tupolev, Andrei, inginer constructor de avioane sovietic (1888– 1973).

Tura, Cosimo, pictor italian (c. 1430–1495).

Turcia, stat în SV Asiei.

Turgheniev, Ivan Sergheevici, scriitor rus (1818–1883).

Turkmenia sau **Turkmenistan**, republică în Asia Centrală.

Turkmenistan v. **Turkmenia.**

Tutankhamon, faraon în Egiptul antic (sec. XII î.e.n.).

Twain (pr. túein), **Mark**, scriitor american (1835–1910).

Tyche v. **Fortuna.**

Tzara (pr. tsará), **Tristan**, poet francez de origine română (1896–1963).

Ţ

Ţara de Foc, arhipelag în S Americii de Sud.

Scanned with OKEN Scanner

Ţara de Jos, denumire dată în evul mediu părţii de SE a Moldovei.

Ţara de Sus, denumire dată în evul mediu părţii de NV a Moldovei.

Ţara Românească, provincie istorică românească, astăzi *Muntenia*.

Ţările de Jos, denumire dată teritoriului care cuprinde Belgia, Olanda, Luxemburgul, precum şi NE Franţei.

Ţuculescu, Ion, pictor român (1910–1962).

U

Ucraina, stat în E Europei.

Uganda, stat în Africa Orientală, situat pe Ecuator.

Ulan Bator, capitala Mongoliei.

Ulan Ude, capitala Republicii Bureate.

Ulise, numele latinizat al lui Odiseu.

Ulster (pr. álsta), denumire englezească a Irlandei de Nord.

Unamuno, Miguel de, scriitor şi filozof spaniol (1864–1936).

Ungaretti, Giuseppe, poet italian (1888–1970).

Ungaria, stat în centrul Europei.

Uniunea Emiratelor Arabe, stat în SE Peninsulei Arabia.

Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (U.R.S.S.), fost stat federativ sovietic care a ocupat jumătatea de est a Europei şi Asia septentrională şi centrală.

Urania, în mitologia greacă, muza astronomiei.

Uranus 1. În mitologia greacă, zeul cerului. 2. Planetă a sistemului nostru solar.

Ureche, Grigore, cronicar (c. 1590–1647).

Uruguay, Republica orientală a Uruguayului, stat în America de Sud, pe coasta atlantică.

Uspenski, Gleb Ivanovici, scriitor democrat rus (1843–1902).

Uşinski, Konstantin Dmitrievici, pedagog rus (1824–1870).

Utah (pr. iútă), stat în partea central-vestică a S.U.A.

Utrillo (pr. ütrií6), **Maurice**, pictor francez (1883–1955).

Uzbekistan, stat în Asia Centrală.

V

Valahia, denumire dată de străini Ţării Româneşti (uneori şi Moldovei).

Valéry (pr. valerí), **Paul**, scriitor francez (1871–1945).

Valle-Inclán (pr. bále-inclán), **Ramón Maria del**, scriitor spaniol (1869–1936).

Valletta, La, capitala statului Malta.

Vancouver (pr. veancúvă), insulă canadiană în Oceanul Pacific.

Varèse (pr. varéz), **Edgar**, compozitor american de origine franceză (1885–1965).

Varşovia, capitala Poloniei.

Vasile Lupu, domn al Moldovei (sec. XVII).

Vasilescu, Ion, compozitor român (1903–1960).

Vatican, stat clerical al Bisericii Catolice situat în V Romei.

Văcărescu, veche familie de boieri din Ţara Românească, unii distingându-se ca poeţi şi oameni de cultură (sec. XVIII–XIX).

Vede, cele mai vechi scrieri sacre indiene (aproximativ mileniul III–I î.e.n.).

Vega Carpio, Lope Félix de, scriitor spaniol (1562–1635).

Velasques (pr. beláθkeθ), **Diego Rodriguez de Silva y**, pictor spaniol (1599–1660).

Velez de Guevara (pr. béleθ de ghebvára), **Luis**, scriitor spaniol (1579–1644).

Venezuela (pr. şi benesuéla), stat în N Americii de Sud, la Marea Caraibilor.

Venus 1. Divinitate romană asimilată cu Afrodita. 2. Planetă a sistemului nostru solar.

Verdi, Giuseppe, compozitor italian (1813–1901).

Vergiliu, Publius Vergilius Maro, poet latin (70–19 î.e.n.).

Verlaine (pr. verlén), **Paul**, poet simbolist francez (1844–1896).

Scanned with OKEN Scanner

Vermeer (pr. vărmér), **Ian, von Delft**, pictor olandez (1632–1675).

Vermont (pr. vărmánt), stat în NE S.U.A.

Verne (pr. vern), **Jules**, scriitor francez (1828–1905).

Vernet (pr. verné), familie de pictori francezi (sec. XVIII–XIX).

Verona, Arthur, pictor român (1868–1946).

Veronese, Paolo, Caliari zis, pictor italian (1528–1588).

Verrocchio, Andrea di Cione zis del sau **il**, sculptor şi pictor italian (1435–1488).

Versailles, oraş în conurbaţia pariziană, fostă reşedinţă regală. Cuprinde numeroase monumente, printre care Palatul regal, considerat capodoperă a artei franceze, devenit muzeu în 1815.

Vespucci, Amerigo, navigator florentin (1454–1512).

Vesta, în mitologia romană, zeiţă a focului.

Vezuviu, vulcan activ în Peninsula Italică.

Vianu, Tudor, estetician, istoric literar şi scriitor român (1897–1964).

Victoria 1. Cascadă în S Africii. **2.** Insulă canadiană în Arhipelagul Arctic Canadian. **3.** Capitala Republicii Seychelles. **4.** Stat în SE Australiei. **5.** În mitologia romană, personificare a biruinţei.

Viena, capitala Austriei.

Vientiane (pr. vie^{n}tián), capitala Laosului.

Vietnam, stat în Asia de SE, în E Peninsulei Indochina.

Vigny (pr. vigní), **Alfred de**, scriitor romantic francez (1797–1863).

Villon (pr. vií^{o}), **François**, poet francez (1431–1463).

Vilnius, capitala Lituaniei.

Virgine, Insulele, grup de insule în bazinul Mării Caraibilor.

Virginia (pr. vărgíniă) **1.** Stat în E S.U.A., la Oceanul Atlantic. **2.** *V. de Vest*, stat în E S.U.A., în Munţii Apalaşi.

Vivaldi, Antonio, compozitor şi violonist preclasic italian (1678–1741).

Vlad Dracul, domn al Ţării Româneşti (sec. XV).

Vladimirescu, Tudor, om politic şi revoluţionar român (c. 1780–1821).

Vlad Ţepeş, domn al Ţării Româneşti (sec. XV).

Vlahuţă, Alexandru, scriitor şi publicist român (1858–1919).

Voiculescu, Vasile, scriitor român (1884–1963).

Volga, fluviu în centrul Europei de Est.

Volta, fluviu în Africa de Vest.

Volta Superioară, stat în Africa de Vest.

Voltaire (pr. voltér), scriitor francez (1694–1778).

Voronca, Ilarie, poet român (1903–1946).

Vuia, Traian, inginer şi inventator român (1872–1950).

Vulcan v. **Hefaistos.**

Vulgata, traducerea latină a Bibliei (sec. IV–V).

W

Wachmann (pr. váhman), numele a doi compozitori români: *Ioan Andrei W.* (1807–1863) şi *Eduard W.* (1836–1908).

Wagner (pr. vágnăr), **Richard**, compozitor, dramaturg, dirijor, teoretician de artă şi scriitor german (1813–1883).

Walter (pr. valtăr), **Bruno**, dirijor şi compozitor german stabilit în S.U.A. (1876–1962).

Washington (pr. uăşintăn) **1.** Capitala S.U.A. **2.** Stat în NV S.U.A.

Weber (pr. vébăr), **Carl Maria von**, compozitor, pianist şi dirijor german (1786–1826).

Webster (pr. uébstăr), **Noah**, lexicograf american (1758–1843).

Weddel (pr. uédl), **Marea**, mare în S Oceanului Atlantic, la ţărmul Antarcticii.

Weigand (pr. váigant), **Gustav**, lingvist german (1860–1930).

Wellington (pr. uélintăn), capitala Noii Zeelande.

Wells (pr. uelz), **Herbert George**, scriitor, istoric şi sociolog englez (1866–1946).

Scanned with OKEN Scanner

Weser (pr. vézăr), fluviu în Germania.

Whitman (pr. húitmăn), **Walt**, poet american (1819–1892).

Wilde (uáild), **Oscar**, scriitor englez (1856–1900).

Williams (pr. úiliămz), **Tennesse**, scriitor american (1912–1983).

Wisconsin (pr. uiscánsn), stat în N S.U.A., la ţărmul Lacului Michigan.

Woolf (pr. ulf), **Virginia**, scriitoare engleză (1882–1941).

Wyspiański (pr. vispiáⁿski), **Stanislav**, scriitor, pictor şi grafician polonez (1869–1907).

X

Xenofon sau **Xenophon din Efes**, scriitor grec (între sec. II–V).

Xenopulos, Gregorios, dramaturg şi prozator neogrec (1867–1951).

Y

Yaoundé (pr. iaundé), capitala Republicii Camerun.

Yaracuy, stat în NV Venezuelei.

Yemen, *Republica Arabă Y.*, stat în Peninsula Arabia.

York (pr. iók) **1.** Familie nobiliară engleză (sec. XIV–XV). **2.** Peninsulă în NE Australiei.

Young (pr. iang), **Edward**, poet englez (1683–1765).

Yukon (pr. iúcăn), fluviu în America de Nord (Canada şi S.U.A.).

Z

Zagreb, capitala Croaţiei.

Zair **1.** *Republica Z.*, stat în Africa Ecuatorială. **2.** Fluviu în Africa Ecuatorială.

Zambia, stat în partea central-sudică a Africii.

Zamfirescu, numele a doi scriitori români: *Duiliu Z.* (1858–1922) şi *George Mihail Z.* (1898–1939).

Zamolxe sau **Zalmoxe, Zamolxis, Zalmoxis**, zeul suprem în religia geto-dacilor.

Zanzibar, insulă în V Oceanului Indian.

Zarathustra v. **Zoroastru.**

Zarifopol, Paul, critic literar român (1874–1934).

Żeleński (pr. jelénski), **Tadeus**, scriitor polonez (1874–1941).

Zeus, în mitologia greacă, divinitate supremă.

Zirra, Alexandru, compozitor şi pedagog român (1883–1946).

Zola, Émile, scriitor francez (1840–1902).

Zoroastru, numele grec al profetului persan Zarathustra.

Zulia (pr. súlia), stat în NV Venezuelei.

Zurbarán (pr. θurbarán), **Francisco de**, pictor spaniol (1598–1664).

Zweig (pr. ţváic) **1.** *Arnold Z.*, scriitor german (1887–1969). **2.** *Ştefan Z.*, scriitor austriac (1881–1942).

Scanned with OKEN Scanner

SIMBOLURI ŞI ABREVIERI

A = arie (mat.), amper (fiz.)
Å = angstrom (fiz.)
a = ar; la (muz.)
Ac. = actiniu
a.c. = anul curent
acad. = academician(ă)
Ag = argint
A.G.A. = Adunarea generală a acţionarilor
agr. = agronom(ă)
Ah = amper–oră
Al = aluminiu
Am = americiu
a.m. = antemeridian, lat. *ante meridiem*
apr. = aprilie
Ar = argon
arh. = arhitect(ă)
art. = articolul
art. cit. = articolul citat
As = arsen
asb = apostilb
asist. = asistent(ă)
Asp = amper–spiră
At = astatiniu
Au = aur
aug. = august
B = bel; bor (chim.)
b = si bemol
Ba = bariu
bd. = bulevardul
Be = beriliu
BENELUX = Belgique–Nederland–Luxemburg, Uniunea economică şi vamală a Belgiei, Olandei şi Luxemburgului
Bi = bismut
Bk = berkeliu
Br = brom
C = carbon; coulomb
°C = grad Celsius
c = do (muz.)
c = viteza luminii
Ca = calciu
cal = calorie
cap. = capitolul; caporal
cca = circa
Cd = cadmiu
cd = candelă (metr.)
Ce = ceriu
C.E.E. = Comunitatea Economică Europeană (Piaţa Comună)
Cf = californiu
cf. = confer „compară"
cg = centigram
CGS = sistemul *centimetru–gram–secundă*
Ci = curie
C.I.A. = engl. *Central Intelligence Agency* (Agenţia Centrală de Informaţii SUA)
Cl = clor
cl = centilitru
Cm = curiu
cm = centimetru
cm^2 = centimetru pătrat
cm^3 = centimetru cub
Co = cobalt
Co. = engl. *company*, lat. *compania*
col. = colonel
conf. = conferenţiar(ă)
cos = cosinus
cosec = cosecantă
cot = cotangentă
cotg = cotangentă
CP = cal–putere
cpt. = căpitan
Cr = crom
cresc. = *crescendo* (muz.)
Cs = cesiu
C.S.I. = Comunitatea Statelor Independente
Cu = cupru
D = debye
d = re (muz.)
d. = domnul
d.a. = după–amiază
dag = decagram
dal = decalitru
dam = decametru
das = decaster

dB = decibel
d.c. = *dacapo* (muz.)
d.e. = de exemplu
dec. = decembrie
D–ei = Domnia ei
d–ei = dumneaei
de ex. = de exemplu
den = denier
dg = decigram
dim. = *diminuendo* (muz.)
dl = decilitru; domnul
D–lor = Domniile lor
dlor = domniilor
d–lor = dumnealor
D–lui = Domnia lui
dlui = domnului
d–lui = dumnealui
dm = decimetru
dna = doamna
dnei = doamnei
doc. = docent
dr. = doctor
dra = domnişoara
drei = domnişoarei
D.S. = it. *dal segno* (muz.)
D–sa = Domnia sa
d–sa = dumneasa
D–sale = Domniei sale
dst = decister
D–ta = Domnia ta
d–ta = dumneata
D–tale = Domniei tale
d–tale = dumitale
Dv. = Domnia voastră
dv. = dumneavoastră
d–voastră = dumneavoastră
Dvs. = Domnia voastră
dvs. = dumneavoastră
Dy = disprosiu
dyn = dină
E = est
e = mi (muz.)
ec. = economist(ă)
e.n. = era noastră
Er = erbiu
Es = einsteiniu
etc. = etcetera
Eu = europiu
eV = electron–volt
F = farad; fluor
°F = grad Fahrenheit
F sau f = *forte*
f = funcţie (mat.); fa (muz.)
f. sau f = lat. *folio*
FAO = engl. *Food and Agriculture Organisation* (Organizaţie pentru Alimentaţie şi Agricultură)
fasc. = fascicula
Fe = fier (chim.)
ff = *fortissimo* (muz.)
fig. = figura (în indicaţii bibliografice); figurat (în indicaţii lexicografice)
Fm = fermiu
FMI = Fondul Monetar Internaţional
fp = it. *forte–piano* (muz.)
Fr = franciu; franklin
G = gauss
g = gram; sol (muz.)
Ga = galiu
gal. = galon (metr.)
Gb = gilbert
Gcal = gigacalorie
Gd = gadoliniu
Ge = germaniu
gen. = general (armată)
gen. col. = general colonel
gen. lt. = general locotenent
gen. mr. = general maior
gf = gram–forţă
Gl = gluciniu
GMT = engl. *Greenwich mean time* (ora meridianului Greenwich = timpul universal)
gr = gram
Gs = gauss
H = henry; hidrogen
h = oră (metr.); si (muz.)
h = înălţime (mat.)
ha = hectar
He = heliu
Hf = hafniu
Hg = hidrargir, mercur
hg = hectogram
hl = hectolitru
hm = hectometru
Hn = hahniu
Ho = holmiu
HP = cal–putere
hW = hectowatt
Hz = hertz
I = iod
ian. = ianuarie
ib. = *ibidem* (în indicaţiui bibliografice)

Scanned with OKEN Scanner

ibid. = *ibidem* (în indicaţii bibliografice)
id. = *idem* (în indicaţii bibliografice)
In = indiu
in 4° = *in-cvarto* (în indicaţii bibliografice)
in 8° = *in-octavo* (în indicaţii bibliografice)
ing. = inginer
intr. = intrarea
IO = ioniu
Ir = iridiu
iul. = iulie
iun. = iunie
î.a. = înainte de amiază
î.e.n. = înainte de era noastră
J = joule
jr. = junior
K = kaliu, potasiu
°K = grad Kelvin
kc = kilociclu
kcal = kilocalorie
k.d. = cnocdaun
kg = kilogram
kgf = kilogram-forţă
Kgf.m = kilogram-forţă-metru
Kgf.m.s = kilogram-forţă-metru pe secundă
kgm = kilogrammetru
kHz = kilohertz
kJ = kilojoule
kl = kilolitru
km = kilometru
km² = kilometru pătrat
km/h = kilometru pe oră
k.o. = cnocaut
Kr = kripton
kt = kilotonă
kV = kilovolt
kVA = kilovoltamper
kW = kilowatt
kWh = kilowatt-oră
L = lungime (mat.)
l = litru
l = lăţime (mat.)
La = lantan
la = lambert
l.c. = luna curentă
lect. = lector
Li = litiu
lm = lumen
loc. cit. = locul citat
log. = logaritm
lt. = locotenent
lt.-col. = locotenent-colonel
lt.-maj. = locotenent-major
Lu = casiopeiu, luteţiu
lucr. cit. = lucrarea citată
Lw = lawrenţiu
lx = lux (fiz.)
M = mach
m = masă (fiz.)
m = metru
m² = metru pătrat
m³ = metru cub
mA = miliamper
mart. = martie
Md = mendeleeviu
MeV = megaelectronvolt
mf = *mezzo-forte* (muz.)
Mg = magneziu
mg = miligram
MHz = megahertz
mil. = mileniul
min. = minut
MKS = sistemul *metru-kilogram-secundă*
ml = mililitru
mm = milimetru
Mn = mangan
Mo = molibden
mp = *mezzo-piano* (muz.)
mr. = maior; mister „domnul"...
mrs. = mistress „doamnă"...
M.S. = Maiestatea Sa
ms. = manuscrisul (în indicaţii bibliografice)
mV = milivolt
MW = megawatt
Mx = maxwell
N = azot, nitrogen; neper, newton; nord
n = număr întreg (mat.)
n. = noiembrie; nota (în indicaţii bibliografice)
Na = natriu, sodiu
NATO = engl. *North Atlantic Treaty Organisation* (Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord)
N.B. = lat. *nota bene*
Nb = niobiu
Nd = neodim
Ne = neon
N-E = nord-est
Ni = nichel

Scanned with OKEN Scanner

No = nobeliu
Np = neptuniu
nr. = numărul
ns = nanosecundă
N–V = nord–vest
O = oxigen
O_3 = ozon
OAS = engl. *Organisation of America States* (Organizaţia Statelor Americane)
obs. = observaţie (în indicaţii bibliografice)
oct. = octombrie
Oe = oersted
OEP = Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei
O.K. (pr. o kéi) = engl. *all correct* „în regulă"
O.M.S. = Organizaţia Mondială a Sănătăţii
onor. = onoratul, onoratului, onorata, onoratei
O.N.U. = Organizaţia Naţiunilor Unite
op. cit. = opera citată (în indicaţii bibliografice)
Os = osmiu
oz. = uncie
P = fosfor; poise
p = *piano* (muz.)
p. = pagina (în indicaţii bibliografice)
Pa = protactiniu; pascal
pag. = pagina (în indicaţii bibliografice)
pass. = *passim* „în diverse locuri" (în indicaţii bibliografice)
Pb = plumb (chim.)
Pd = paladiu
pF = picofarad
pf = *piano–forte* (muz.)
pH (pr. pe háş) = puterea hidrogenului
pizz. = *pizzicato* (muz.)
plut. = plutonier
plut. adj. = plutonier adjutant
plut.–major = plutonier major
Pm = prometiu
p.m. = postmeridian, lat. *post meridiem*
Po = poloniu
pp = *pianissimo* (muz.)
Pr = praseodim
prof. = profesor, profesoară
P.S. = *post–scriptum*
P.S.S. = Preasfinţia Sa
Pt = platină (chim.)
Pu = plutoniu
pz = piez
°R = grad Réaumur
r = röntgen/roentgen
r. = rândul (în indicaţii bibliografice)
r (la umărul cifrei) = *recto* (în indicaţii bibliografice)
r° = *recto* (în indicaţii bibliografice)
Ra = radiu
R.A. = Regie Autonomă
rall. = it. *rallentando* (muz.)
Rb = rubidiu
Rd = rutherford
Re = reniu
Rh = rodiu
Rh. (pr. er háş) = factor în medicină
rh (pr. er háş) = logaritmul cu semn schimbat al presiunii hidrogenului
Rn = radon
Ru = ruteniu
S = siemens; sulf; sud.
s = secundă (metr.)
S.A. = Societate pe Acţiuni
sb = antimoniu; stibiu
Sc = scandiu
S–E = sud–est
Se = seleniu
SEATO = engl. *South–East Asia Treaty Organisation* (Organizaţia Tratatului Asiei de Sud–Est)
sec = secantă
sec. = secundă (metr.); secolul
sept. = septembrie
serg. = sergent
serg.–maj. = sergent–major
sf = *sforzando* (muz.)
Sf. = Sfântul, Sfânta
Si = siliciu
sin = sinus (mat.)
slt. = sublocotenent
Sm = samariu
Sn = cositor, staniu
S.N.C. = Societate în Nume Colectiv
S.O.S. = semnal radiotelegrafic transmis de pe o navă în pericol de scufundare; cerere de ajutor.
Sr = stronţiu
S.R.L. = Societate cu Răspundere Limitată
St = stokes

Scanned with OKEN Scanner

st = ster
str. = strada
str = steradian
S.U.A. = Statele Unite ale Americii v. U.S.A.
S–V = sud–vest
s.v. = lat. *sub voce* (în indicaţii bibliografice)
ş.a. = şi altele
ş.a.m.d. = şi aşa mai departe
şos. = şoseaua
T = tesla; tritiu
t = tonă
Ta = tantal
tab. = tabelul (în indicaţii bibliografice)
Tb = terbiu
Tc = techneţiu
Tdw = tonă deadweight
Te = telur
tf = tonă–forţă
tg = tangentă
Th = toriu
Ti = titan
Tl = taliu
Tm = tuliu
Tn = toron (gaz)
U = uraniu
UNESCO = engl. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation* (Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură)
UNICEF = engl. *United Nations Children's Fund* (Fondul Naţiunilor Unite pentru Copii)
urm. = următoarele (în indicaţii bibliografice)
U.S.A. = engl. *United States of America* = S.U.A.
V = vanadiu; vest; volt
v. = vezi (în indicaţii bibliografice)
v (la umărul cifrei) = *verso* (în indicaţii bibliografice)
v° = *verso* (în indicaţii bibliografice)
VA = volt–amper
VAR = volt–amper reactiv
VIP = engl. *very important person* „persoană foarte importantă"
vol. = volumul (în indicaţii bibliografice)
VSH (pr. ve se háş) = viteza de sedimentare a hematiilor
W = watt, wolfram
Wb = weber
Wh = wattoră
Xe = xenon
xerox = aparat de copiat prin xerografie
Y = ytriu
Yb = yterbiu
Zn = zinc
Zr = zirconiu
μ = micron
μA = microamper
μC = microcoulomb
μF = microfarad
μg = microgram
$\mu\Omega$ = microohm
μV = microvolt
MΩ = megohm
Ω = ohm
Π (cit. *pi*) = număr iraţional transcendent $\cong$ 3,14...

Scanned with OKEN Scanner

Cuprins

PREFAŢĂ 3
ÎNDRUMĂRI PENTRU FOLOSIREA DICŢIONARULUI 5
LISTA ABREVIERILOR DIN DICŢIONAR 6
LISTA DE CUVINTE 7
MICĂ ENCICLOPEDIE DE NUME PROPRII 406
SIMBOLURI ŞI ABREVIERI 459

Tipar: Grupul drago print
TIPOGRAFIA FED - Calea Rahovei 147,
sector 5 - Bucureşti; Tel.: 3359318; Fax: 3373377

Scanned with OKEN Scanner

DICȚIONARUL PRACTIC AL LIMBII ROMÂNE
conține:

- explicația sensurilor cuvintelor;
- expresii și îmbinări de cuvinte (frazeologie);
- etimologia cuvintelor;
- pronunția neologismelor neasimilate;
- MICĂ ENCICLOPEDIE DE NUME PROPRII;
- listă de simboluri și abrevieri uzuale.

Editura "FLOAREA DARURILOR" oferă cititorilor de toate vârstele o lucrare elaborată de lingviști cu experiență, coautori ai dicționarului tezaur al Academiei (DLR) și a unor importante opere normative ale limbii române.

NOU!

ISBN 973-96678-8-0

Scanned with OKEN Scanner